MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

LEGVM SECTIO IV.

CONSTITVTIONES ET ACTA PVBLICA IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS VIII.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCCX–MDCCCCXXVI.

CONSTITVTIONES
ET
ACTA PVBLICA
IMPERATORVM ET REGVM.

TOMVS VIII.

INDE AB A. MCCCXLV. VSQVE AD A. MCCCXLVIII.

EDIDERVNT

KAROLVS ZEVMER ET RICARDVS SALOMON.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
MDCCCCX—MDCCCCXXVI.

Ex officina aulae Vimariensis typographica

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

SANCTVS
AMOR PATRIAE
DAT
ANIMVM.

FRANCOFVRTI A M.
XIII. KAL. FEBR. MDCCCXIX.

Constitutionum tomum octavum, cuius primam partem paginas 1—388. complectentem Karolus Zeumer cl. m. et ego ante hos sedecim annos edidimus, nunc tandem ad finem nobis diu optatum perducere licuit. Alterius partis paginae usque ad 640. typis expressae erant, cum ille magister mihi dilectissimus, de Monumentis nostris eximie meritus die 18. m. Aprilis a. 1914. vita defunctus est. Quae restabant, inter angustias belli tardo passu solus absolvi. Anno 1919. pars altera usque ad p. 746. in lucem prodiit. Postea indices c. d. Wilhelmus Finsterwalder et ego composuimus; quos conscriptos per plus quam tres annos in scriniis retinere inopia publica coacti sumus.

De ipsius editionis ratione pauca praemoneo. Recepimus in librum nostrum omnia acta et documenta, quibus historia imperii illustratur, reiectis illis quae nonnisi ad principatuum, districtuum, civitatum historiam pertinent. Uno tantum loco parte pro toto data contenti fuimus: e litteris permultis de absolutione fautorum Ludovici IV. imperatoris conscriptis exempla eaque graviora proposuimus. In prooemiis, quae singulis documentis praemissa sunt, eas editiones eaque regesta enotavimus, quae in Regestis imperii Böhmerianis non inveniuntur; notitias ex Regestis desumptas quae in aliis libris leguntur neglegimus. In documentis proponendis

seriem temporum secuti sumus: quae eodem fere spatio temporis conscripta ad unam rem spectant, sub die antiquissimi cuiusque documenti comprehensa inseruimus, excepta litterarum Cameracensium collectione (Nr. 690—709), quae sub die recentissimi inserta est.

Quicumque viri docti cartis et codicibus sive descriptis sive collatis sive phototypice depictis nos adiuverunt, eis omnibus nunc quamvis sero ex animi sententia gratias agere iuvat. Quos suo quemque loco nominavimus. Ex eis duo praesertim de opere nostro meriti sunt: Reinhardus Lüdicke Berolinensis, socius aliquando noster, qui ex archivis Germanicis, Fridericus Kern Bonnensis, qui ex Vaticano et Londinensi documenta permulta congessit et descripsit. Gratissima memoria colam Iohannem Stäbler optimae spei iuvenem, qui plagulas nonnullas mecum correxit et non diu ante bellum indici componendo operam navare coepit. Qui iam m. Octobri a. 1914. pro aris et focis dimicans praematura morte nobis ereptus est.

Corporis Constitutionum continuandi materiam magnam annis praeteritis collegimus et praeparavimus. Quae documenta non eodem modo edentur ac ea quae hic proposuimus. Capitum, prooemiorum, adnotationum forma latina iam omittetur; forsitan integri textus vice hic illic restrictus dandus sit. Formam ergo si respicis, hic tomus sui generis erit ultimus. Vetera relinquimus, nova speramus.

Scripsi Hammaburgi a. d. IV. Kal. Iulias a. 1926.

Ricardus Salomon.

HOC TOMO CONTINENTUR:

CONSPECTUS ABBREVIATIONUM.

Böhmer, Acta = *Acta imperii selecta. Gesammelt von Joh. Friedrich Böhmer. Innsbruck 1870.*

Emler = *Regesta diplomatica necnon epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars IV. Annorum 1333—1346. Opera Iosephi Emler. Pragae 1892.*

Klicman = *Monumenta Vaticana res gestas Bohemiae illustrantia. Tomus I. Acta Clementis VI. 1342—1352. Opera Ladislai Klicman. Pragae 1903.*

Lacomblet III = *Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins, herausgegeben von Dr. Theod. Jos. Lacomblet. Bd. III. Düsseldorf 1853.*

Quellen und Forschungen = *Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken, herausgegeben vom Koenigl. Preussischen Historischen Institut in Rom. Band I ff. Rom 1898 ff.*

Raynaldus = *Caesaris S. R. E. Card. Baronii, Od. Raynaldi et Iac. Laderchii Annales Ecclesiastici, denuo excusi et ad nostra usque tempora perducti ab Augustino Theiner. Tom. XXV (1334—1355). Barri-Ducis 1872.*

Reg. imp. VIII = *J. F. Böhmer, Regesta imperii VIII. Die Regesten des Kaiserreiches unter Kaiser Karl IV. Herausgegeben und ergänzt von Alfons Huber. Innsbruck 1877. — Additamentum primum. Innsbruck 1889.*

Regesten Ludwigs = *Regesta imperii inde ab anno MCCCXIIII usque ad annum MCCCXLVII. Die Urkunden Kaiser Ludwigs des Baiern, König Friedrich des Schönen und König Johanns von Böhmen in Auszügen. Von Joh. Friedrich Boehmer. Frankfurt am Main 1839. — Additamentum primum. Frankfurt am Main 1841. — Additamentum secundum. Leipzig 1846. — Additamentum tertium. Innsbruck 1865.*

Riezler = *Vatikanische Akten zur Deutschen Geschichte in der Zeit Kaiser Ludwigs des Bayern. Herausgegeben durch die Historische Commission bei der Königlichen Akademie der Wissenschaften. Innsbruck 1891.*

Sauerland III = *Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde XXIII = Urkunden und Regesten zur Geschichte der Rheinlande aus dem Vatikanischen Archiv, gesammelt und herausgegeben von Heinrich Volbert Sauerland. Band III. 1342—52. Bonn 1905.*

Werunsky = *Excerpta ex registris Clementis VI. et Innocentii VI. summorum pontificum historiam sacri Romani imperii sub regimine Caroli IV. illustrantia. Auszüge aus den Registern der Päpste Clemens VI. und Innocenz VI. zur Geschichte des Kaiserreichs unter Karl IV. von Dr. Emil Werunsky. Innsbruck 1885.*

Winkelmann, Acta II = *Acta imperii inedita. Herausgegeben von Eduard Winkelmann. Band II. Innsbruck 1885.*

Würth-Paquet = *Table chronologique des chartes et diplômes relatifs à l'histoire de l'ancien comté de Luxembourg. Règne de Jean, roi de Bohème et comte de Luxembourg. 1310—1346. Supplément. Par M. Fr. Wurth-Paquet in: Publications de la Société pour la recherche et la conservation des monuments historiques dans le Grand-Duché de Luxembourg, XXI. Luxembourg 1865. p. 1 sqq.*

ACTA REGNI KAROLI IV.

1. LITTERAE IOHANNIS REGIS BOHEMIAE NUNTIIS AVINIONEM MISSAE.

1345. Nov. 12.—29.

Minuta in codice Rudolfi Losse (L) *in archivo publico Darmstadiensi f. 57' (58'). Contulit R. Salomon. Uncinis* ‹ › *inclusa a manu correctoris (man. 2.) scripta sunt. — Ed. Böhmer, Acta p. 748 nr. 1052 ex* L; *Emler p. 643 nr. 1615; Sauerland III nr. 1149 ex* L.

Regesten Ludwigs p. 411 Joh. nr. 902.

De tempore harum litterarum disseruit Böhmer in 'Jahrbuch für vaterländische Geschichte' I (Wien 1861) p. 211; quas tamen non post diem 29. m. Novembris scriptas esse ex verbis in crastino sancti Andree *apparet.*

Familiares nostri dilecti. Sicut alias vobis per ‹Petrum› clericum nostrum significavimus, fuimus pridie in Kyrchberg apud ‹dominum Rupertum›[1] ducem Ba(varie) et ‹Walramum› comitem de Spanheim tractantes nobiscum de concordia inter nos et Bavarum ordinanda. Et licet eandem concordiam, ut ex gestu eorum perpendimus, multum affectent, tamen votis eorundem nisi[a] audiendo[a] annuere non voluimus pro hac vice, ut medio tempore intencionem domini nostri pape circa exterminium dicti Bavari, prout[b] a nobis recessistis[2], scire possemus[b]. Quod competencius et commodius fieri posse non credimus quam per electionem nostri primogeniti in Romanorum regem, quia extunc potestati dicti Bavari decresceret[a] ‹per[c] recessum a dicto Bavaro›[c] fidelium imperii videncium se habere caput aliud[d] ‹et etiam causam recedendi ab ipso Bavaro, non obstante iuramento sibi prestito›. Alias etenim, si dominus papa et ecclesia ad hoc nobis suos favores et promociones ‹efficaciter› non impenderent, cum nedum per dictum Bavarum ‹et eius filios›, quin ymo per Cracovie regem ‹et alios etiam ecclesie subditos› et plurimos Sarracenos[3] ‹eorumque adiutores› hostiliter impugne-

1. a) *a manu 1 supra lineam add. L.* b) prout — possemus *a manu 1 supra lineam addita L.* c) *loco* per — Bavaro *manus 1 scripserat* p . . ., *quod a manu 2 cancellatum est.* d) *post* aliud *manus 1* recessū ab ipo *exaraverat, quod a manu 2 item cancellatum.*

1) *Senior ut videtur Rupertus: cf. Werunsky 'Geschichte Karls IV.', I, 392, 394.* 2) *Fortasse* = prout a nobis in recessu percepistis? 3) *i. e. Lithuanos: cf. Werunsky l. c. p. 395.*

mur, ut de rege Ungarie taceamus, soli semper, ‹cumque nullum preterea de regno et terris nostris adiutorium habuerimus nec habemus›, commode resistere ‹et dampna magna inferre adversario› non possemus. Unde abhinc infra mensem ‹ad tardius in Lutzel(enburg)› nobis intencionem dicti domini pape ‹finalem, in quantum eam scire poteritis›, circa premissa fideliter rescribatis, ‹ut per hoc in agendis caucius dirigamur›. Nam extunc consiliarii nostri cum predictis duce et comite forte convenient ‹iterato›, et Bavarus se Frank(envort) conferet et nos etiam fortasse appropinquabimus ad audiendum oblata. Sed penitus nullum finem sumemus, nisi ‹nos aut marchio filius noster› dominum nostrum papam primitus alloquamur, apud quem ‹ambo vel alter nostrum› Dec. 25. esse intendimus circa nativitatem Christi instantem ‹ad[e] capiendum finem prout expedit in premissis. Scientes insuper, quod nullas cum Bavar(o) aut cum aliis inimicis nostris Nov. 11. treugas habemus, sed omnes in festo beati Martini proxime expirarunt. Item in Dec. 1. crastino sancti Andree exequiis recolende memorie domini quondam W(ilhelmi) comitis Hollandie cons(anguinei)[f] nostri karissimi intendimus interesse maxime ad impediendum, ne Bavarus optineat partes illas›[e]. Porro non lateat vos, quod licet dominus Moguntinus suos nuncios super eius reconciliatione ad curiam destinarit et sue absolucioni intendat, hoc tamen non fit ex devotione seu inclinatione, quam habeat ad ecclesiam, sed magis ex eo, quia se per Bavarum vidit relictum et inimicis, videlicet dicto duce et marchione Missnensi, langravio Hassie et de Spanheim et Nassowe comitibus, undique circumdatum. Unde advertat dominus noster papa et ecclesia, ut idem Moguntinus quoad suam reconciliationem ante nostrum ‹vel dicti filii nostri› ad eos adventum habere[g] non valeat quovis modo, quia de multis viva voce informare poterimus, de quibus scribere non expedit nobis pro hac vice.

2. PROMISSIONES PRIORES KAROLI MARCHIONIS BALDEWINO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI FACTAE.

1346. Mart. 16.

Originale (or.) *quondam Confluentiae, deinde Berolini, nunc iterum Confluentiae in archivo publico servatum. Contulit R. Lüdicke. Assunt sigilla Iohannis regis et Karoli marchionis. — Ed. Winkelmann, Acta II, 817 nr. 1160 ex* or. — *Extr. Würth-Paquet in 'Publications de la société pour la recherche des monuments historiques de Luxembourg' XXI (1865) p. 61 nr. 1783; Codex dipl. Moraviae VII, 475 nr. 648; Emler p. 666 nr. 1674 et 1675.*

Reg. imp. VIII nr. 227; cf. additamentum primum p. 831. — Regesten Ludwigs p. 304 Ioh. nr. 473.

Numeros arabicos adiecimus. — Cf. promissiones alteras die 22. m. Maii datas, infra nr. 10.

Wir Karle von Godes gnaden des hochgeborn fürsten kůnig Johannis von Beheim erst geborn sůne, markgreve zů Merhern, důn kůnt allen luden, daz wir mit bedachtem můde und mit gudem rade umb grosze gunst und vordernisse, die der erwirdige in Gode vader und herre, her Baldewin ertzbischof von Trire, unser lieber veder, an uns gewant und gekert hat, yme mit unsern trůwen gelobet han:

1. [e]) ad — illas *a manu 2 in spatio ab 1 relicto scriptum L.* [f]) consobrini *Böhmer.* [g]) *ante hoc verbum* responsum *suppl. Böhmer.*

(1) Daz wir mit yme und sime stifte fruntlichen und liepliehen leben wollen und nach sime rade dûn und uns dar na ryen und halden.

(2) Und was kôste und schaden unser vorgenant . . vedere oder der stift von Trire umb uns zû kysene oder zû crônene zû Romischem kunige oder anders von der sachen oder criege wegen, die dan abe quemen, entphingen oder lieden, oder zû lidene oder zû dûne gebûrten, biz uffe sehs dusent mark lôdiges silbers oder dar under, die kôste und schaden sollen wir yn gentzlichen betzalen und aberichten und sollen sie dar vôr mit slozzen und mit landen und luden, die yme und sime stifte wol gelegen sin, wol versichern, nach der gebûrde, kôste und schaden, die gebûrten zû dûne oder zû lidene; oder sal daz vor uns dûn unser vorgenant herre und vader, kunig Johan von Beheim und greve zû Lutzillimburg, mit sinen landen und vesten. Und sollen wir unsern vorgen(anten) vedern und den stift von Trire selber sicher machen mit des riches vesten, lande, luden und gûden, die yn allerbeste gelegen sint, des ersten daz wir sie yn gewinnen oder an uns koment. Und wanne wir daz gedûn, so sollen unsers vorgenanten herren und vaders vesten, die dar vor gesetzet weren, ledig sin.

(3) Ouch sollen wir unserm vorgen(antem) . . vedern und dem stifte von Trire alle ire herschefte, fryheide, recht und gûde gewende, privilegia und brîve, die sie hant von seliger gedechtnisse keyser Henriches, unsers anichen, oder von andern Romischen keysern oder kunigen oder von dem oder den, die dar zû gekorn waren, ernûwen und von nûwes geben, bestedigen und bevesten und die auch beszerin, als wir gecrônet werden zû kunige oder zû keyser, ye zû dem male under unserm ingesigel, des wir danne gebrûchen, und sollent die privilegia und brive ouch geben und bestedigen under unser guldinen bullen, ob wir sie gewinnen[1].

(4) Und umb daz kein tzweyunge noch uflouſe tûschen unserm vorgen(antem) . . vedern und dem stifte von Trire und uns, in welchem leben wir sin, nu oder her na males, keine zijt nicht weren mogen und umb daz alle stûcke und sache, dan abe tzweyunge were, tuschen uns gût und snelle ende nemen, so sal er vor sich und sinen stift und wir vor uns und unser herschaft, die wir han oder gewinnen, . . ratlude und wir beident halb und ywedersiit gemeine obermanne kysen, e dan wir gewelt oder gekorn werden; und sollen die alle und ir iglicher dar uber zû den heiligen sweren: were iz, daz kein tzweyunge, crieg oder uflouffe tuschen uns erstûnde oder wurde, daz sie des uzdrag und ende geben, als die brive stan sollen, die dar uber gegeben werdent, ûz gescheiden allerley argelist und geverde, an allen den vorgeschribenen artikelen und ir iglichem.

Und des zû orkunde han wir unser ingesigele an disen brief dun henken und han gebeden und biden an disem brîve unsern vorgen(anten) herren und vader, den kûnig von Beheim, daz er sin ingesigel zû einer merer stedicheit aller diser vorgeschribener sachen an disen brîve wolle henken.

Und wir Johan von Godes gnaden kûnig zû Beheim und greve zû Lutzellymburg bekennen, daz wir umb bede willen unsers vorgen(anten) sunes, des markgreben von Merhern, unser ingesigel han dûn henken an disen brîf zû einer merer vestenunge aller diser vorgeschribener sachen, ane alleine daz wir keine privilegia bestedigen willen, die unser herschaft fryheit oder unser vorgenanter grafschaft enterfnizze antrefen.

Gegeben zû Trire, do man zalte nach Godes geburte dusent drûhundert fûnf und virzich jare, uf den sehszenden dag des mandes Marcius genant zû latine.

1) *Cf. litteras d. 25. et 26. m. Nov. datas, infra nr. 110 sqq. et R. Lüdicke in 'Neues Archiv' XXXIII, 345 sqq.*

3. 4. LITTERAE CLEMENTIS VI. DE PROVISIONE SEDIS MAGUNTINAE.

1346. Apr. 7.

De depositione Heinrici de Virneburg archiepiscopi Maguntini eo die proclamata cf. Raynaldum ad a. 1346 § 12—16.

3. *Dispensatio cum Gerlaco de Nassau super defectu ordinum et aetatis.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV|6 (Reg. Vatican. 218) fol. 234' nr. 420 (RA). *Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 168 fol. 358' nr. 420* (RV). *Contulit idem v. d. — Extr. Werunsky 95; Sauerland III nr. 526. — Ineditum.*

Dilecto filio Gerlaco de Nassowe decano ecclesie Maguntine salutem[a].

Vite ac morum elegantia et alia grandium virtutum merita in te divinitus dispensata digne apud nos et sedem apostolicam promerentur, ut te prerogativa specialis favoris et gratie prosequamur. Cum itaque de persona tua intendamus, consideratis attente premissis, ecclesie Maguntine ad presens pastore carenti auctore Domino provideri teque illi preficere in archiepiscopum et pastorem, tuque patiaris in ordinibus et etate defectum, cum in minoribus ordinibus et in vicesimo quarto etatis tue anno dumtaxat constitutus existas, nos volentes tuis exigentibus meritis supradictis per oportune dispensationis gratiam huiusmodi ordinum et etatis supplere defectus, tecum, ut ad eandem ecclesiam, ut prefertur, vacantem libere ac licite promoveri eique in archiepiscopum et pastorem prefici valeas, predictis defectibus ac Lateranensis concilii[1] et quibuslibet aliis constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus auctoritate apostolica de specialis dono gratie dispensamus. Nulli ergo etc. nostre dispensationis infringere etc.

Datum Avinione VII. Idus Aprilis, anno quarto.

4. *Litterae super provisione sedis Maguntinae de persona Gerlaci.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV|5 (Reg. Vatican. 217) fol. 106 nr. 56 (RA). *Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 169 de prom. fol. 67' nr. 56* (RV). *Contulit idem v. d. — Extr. Riezler 2246; Sauerland III nr. 527. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 7. — Ineditum.*

Dilecto filio Gerlaco electo Maguntino salutem etc.

Romana ecclesia, que super universas orbis ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas materne diligentie cura sedula vigilans earum profectibus libenter intendit, circa illas potissime circumspectionis sue opera studiosa convertens, ne propriis destitute pastoribus viduitatis deplorent incomoda, sed eis per celeris provisionis remedium salubriter consulatur. Dudum siquidem in apostolatus nostri primordiis provisiones omnium archiepiscopalium et aliarum cathedralium ecclesiarum tunc vacantium et vacaturarum inantea per privationes per nos faciendas de prelatis earum ubilibet constitutis dispositioni et ordinationi nostre specialiter reservantes decrevimus[2]

3. a) etc. *add. RV.*

1) *Conc. Lateran. III c. III, ap. Mansi XXII col. 218 = c. 7 init. X de elect. (I, 6).* 2) *Constitutionem talem a Clemente VI. editam non reperimus; cogitandum videtur de constitutione* 'Ad regimen', *iam ab Aem. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 404 citata, quam Benedictus XII., Clementis praedecessor, in apostolatus sui primordiis (1335. Ian. 11.) ediderat; de qua cf. Car. Lux, 'Constitutionum apostolicarum de generali beneficiorum reservatione collectio et interpretatio' (Wratislariae 1904) p. 32.*

extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. Postmodum vero ecclesia Maguntina ex eo vacante, quod nos Henricum olim archiepiscopum Maguntinum exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio omni honore, potestate, dignitate ac offitio pontificali privavimus, nos considerantes, quod nullus de ipsa Maguntina ecclesia preter nos hac vice disponere potest, reservatione et decreto obsistentibus supradictis, ac ad provisionem ipsius ecclesie celerem et felicem, ne dampnose vacationis subiaceret incomodis, paternis et solicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam de preficiendo eidem ecclesie personam utilem et etiam fructuosam, que sciret, vellet et posset eandem ecclesiam utiliter regere et feliciter gubernare, cum eisdem nostris fratribus habuimus, diligentem demum ad te decanum eiusdem ecclesie in minoribus dumtaxat ordinibus constitutum, cui litterarum scientia, vite munditia, morum honestas et aliarum grandium virtutum merita, prout ex testimoniis fidedignis accepimus, laudabiliter suffragantur, direximus aciem nostre mentis. Quibus debita meditatione pensatis de persona tua nobis et eisdem fratribus ob huiusmodi tuorum exigentiam meritorum accepta prefate Maguntine ecclesie de dictorum fratrum consilio auctoritate apostolica providemus teque illi in archiepiscopum preficimus[a] et pastorem, curam et administrationem ipsius ecclesie tibi tam in spiritualibus quam in temporalibus plenarie committendo, in illo, qui dat gratias et largitur premia, confidentes, quod prefata Maguntina ecclesia per tue industrie et circumspectionis fructuosum studium regetur utiliter et prospere dirigetur grataque in eisdem spiritualibus et temporalibus auctore Domino suscipiet incrementa. Iugum itaque Domini tuis impositum humeris prompta devotione suscipiens et suavi eius oneri colla subiciens reverenter curam et administrationem predictas sic exercere studeas solicite, fideliter et prudenter, quod ipsa Maguntina ecclesia gubernatori provido et fructuoso administratori gaudeat se commissam tuque preter retributionis eterne premium nostram et apostolice sedis benedictionem et graciam uberius consequi merearis.

Datum Avinione VII. Idus Aprilis, anno quarto.

In eundem modum dilectis filiis capitulo ecclesie Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem electo tanquam patri et pastori animarum vestrarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria monita et mandata suscipiatis devote ac efficaciter adimplere curetis, ita quod mutuo inter vos et ipsum spirituale possit habundare gaudium et prosperitatis optate consurgere incrementum. Alioquin sententiam, quam idem electus rite tulerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad[b] satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis clero civitatis et diocesis Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem electo tanquam patri et pastori animarum vestrarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria monita et mandata suscipiatis devote et efficaciter adimplere curetis, ita quod mutuo inter vos et ipsum spirituale possit habundare gaudium et prosperitatis optate consurgere incrementum. Alioquin sententiam quam idem electus rite tulerit in rebelles ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis populo civitatis et diocesis Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitatem vestram rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem

4. a) pref. in arch. *RV.* b) *deest RA.*

electum tanquam patrem et pastorem animarum vestrarum suscipientes devote ac debita honorificentia prosequentes ipsius monitis et mandatis salubribus humiliter intendatis, ita quod ipse in vobis devotionis filios et vos subsequenter in eo patrem invenisse benivolum gaudeatis. Datum ut supra.

In eundem modum dilectis filiis universis vasallis ecclesie Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem electum pro nostra et apostolice sedis reverentia debito prosequentes honore ipsiusque monitis et mandatis efficaciter intendentes fidelitatem solitam necnon consueta servitia et iura sibi a vobis debita exhibere integre studeatis. Alioquin sententiam sive penam, quam idem electus spiritualiter et temporaliter rite tulerit seu statuerit in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum ut supra.

In eundem modum venerabilibus fratribus universis suffraganeis ecclesie Maguntine salutem. Romana ecclesia etc. usque suscipiet incrementa. Quocirca universitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus eidem electo tamquam membra capiti obsequentes exhibeatis ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam, ita quod mutuo inter vos et ipsum gratia gratos sortiatur effectus et nos devotionem vestram proinde valeamus dignis in Domino laudibus commendare. Datum ut supra.

5. 6. LITTERAE PAPAE AD WALRAMUM ARCHIEPISCOPUM COLONIENSEM.

1346. Apr. 8. 9.

5. *Litterae super visitationibus ecclesiarum provincie Coloniensis. — Apr. 8.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV 6 (Reg. Vatican. 218) fol. 325' nr. 603 (RA). *Descripsit F. Kern. — Reg. Vatican. 168 fol. 414 nr. 603* (RV). *Contulit idem v. d. — Extr. Riezler 2247; Sauerland III nr. 528. — Ineditum.*

Venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi salutem etc.

Devotionis tue probata sinceritas, quam ad nos et apostolicam sedem habere dignosceris, promeretur, ut personam tuam sinceris affectibus prosequentes petitionibus tuis, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Exhibita siquidem nuper nobis tue petitionis series continebat, quod propter dissensiones et guerras, quas nuper nonnulli comites, barones, nobiles ac potentes illarum partium conspirationibus[a] et confederationibus inter se adinvicem factis contra Coloniensem ecclesiam suscitarunt tibi, qui pro conservatione et defensione iurium eiusdem ecclesie maxima subiisti onera expensarum, fructus et proventus mense tue ad ipsa onera supportanda non suppetunt[b], nisi per nos tibi gratiose succurratur de remedio oportuno. Nos itaque premissorum intuitu tuis in hac parte supplicationibus inclinati, ut ecclesias et monasteria ac loca ecclesiastica eorumque personas tuarum civitatis et dioc(esis) ac provincie exempta et non exempta, in quibus tibi visitationis officium de iure vel de consuetudine competit, possis per aliquam vel aliquas personam vel personas ydoneas, quam vel quas ad id duxeris deputandam vel deputandas, visitare et procurationes ratione visitationis huiusmodi tibi debitas ab eisdem ecclesiis, monasteriis et locis ac personis taliter visitatis, semel dumtaxat in pecunia numerata, recipere moderatas, dummodo summam contentam in constitutione felicis recordationis Benedicti

5. a) consipirationibus *RA*. b) subppetunt *RV*.

pape XII.[1], predecessoris nostri, super hoc edita[c] non excedant, non obstantibus quibuscumque constitutionibus a felicis recordationis Gregorio X.[2] et Innocentio IIII.[3] et quibuslibet aliis Romanis pontificibus predecessoribus nostris in contrarium editis seu privilegiis et indulgentiis apostolicis quibuscumque generalibus vel specialibus, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris litteris specialem fieri oporteat mentionem et per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus huiusmodi nostre gratie impediri valeat quomodolibet vel differri fraternitatis tue auctoritate presentium, indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione VI. Idus Aprilis anno quarto.

In eodem modo dilectis filiis . . sancti Cornelii Indensis et . . Brunwilrensis monasteriorum abbatibus ac . . preposito ecclesie Sosaciensis Coloniensis diocesis salutem etc. Devotionis venerabilis[d] fratris nostri[d] etc. usque duximus indulgendum. Quocirca mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios faciatis auctoritate nostra personam seu personas huiusmodi, quam vel quas idem archiepiscopus ad predictum visitationis officium, ut premittitur, [duxerit][e] deputandam seu etiam deputandas ad illud admitti dictoque archiepiscopo vel procuratori suo pro eo procuraciones predictas iuxta huiusmodi concessionis nostre tenorem semel dumtaxat integraliter exhiberi. Non obstantibus omnibus supradictis seu si aliquibus comuniter vel divisim a sede apostolica indultum existat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem. Contradictores per[f] censuram ecclesiasticam[f] etc. Dat. ut supra.

6. *Litterae credentiales. — Apr. 9.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1025 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Ed. Kliman 602 ex* R. — *Extr. Werunsky 96; Riezler 2248; Sauerland III nr. 537.*

Venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi.

Qualiter die septima presentis mensis Aprilis in nostro consistorio publico pre- Apr. 7.
sente fidelium multitudine copiosa Henricum de Vernemburgh olim archiepiscopum Maguntinum, suis gravibus excessibus, criminibus et delictis ac contumaciis et inobedienciis exigentibus, statu et officio pontificalibus ac dignitate episcopali ecclesie Maguntine deliberatione previa provida et matura de consilio fratrum nostrorum privavimus[4] et de persona dilecti filii Gelraci[a] nati dilecti filii nobilis viri . . comitis de Nosaw[a] electi Maguntini providimus ecclesie Maguntine, ipsum preficientes eidem ecclesie in archiepiscopum et pastorem, quidve contra Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum necnon super electione futuri regis Roman(orum) in imperatorem promovendi per nos facere ac per electores imperii fieri volumus et intendimus, fraternitatem tuam, de cuius fideli et sincera constancia plene confidimus, ignorare nolentes: ecce quod dilectus filius Willelmus prepositus ecclesie Zosathensis[5] tue Coloniensis diocesis, exhibitor presencium, super hiis et quibusdam aliis per nos eidem impositis tue prudentie referendis plenius informatus, illa tibi pro parte nostra referet viva voce. Quocirca fraternitatem rogamus et attencius hortamur eandem,

5. c) editam *RV.* d) venerabilis — nostri *supra lineam add. RA.* e) *deest RA RV; supplevimus.* f) per — ecclesiasticam *in margine add. RA.*

6. a) *sic R.*

1) *Extravag. comm. III tit. X. de cens. cap. un.* 2) *c. 2 de cens. in VI^to III, 20.* 3) *c. 1 § 5 de cens. in VI^to III, 20.* 4) *Vide supra p. 4.* 5) *Cf. Kisky 'Die Domkapitel der geistlichen Kurfürsten' p. 50 nr. 75.*

quatenus eidem preposito fidem adhibens credulam in hac parte tam nostris et apostolice sedis quam venerabilis fratris Baldwini archiepiscopi Treverensis ac carissimi in Christo filii nostrorum Iohannis regis Boemie illustris, qui de te fidelitateque tua nobis multa commendabilia retulit, votis et beneplacitis super hiis sic effectualiter te coaptes et prompte, quod confidentiam, quam de te specialiter gerimus circa hec, per operis exhibitionem experti reperiamur non immerito magis prompti et propicii ad ea, que tua respicient comoda et honores.

Datum Avinione V. Id. Aprilis, anno quarto.

7. LITTERAE PAPAE AD DUCEM AUSTRIAE ALIOSQUE PRINCIPES.

1346. Apr. 17.

Litterarum A duci Austriae directarum tenorem, reliquarum B nonnisi notitiam habemus.

A. *Litterae ad ducem Austriae.*

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Contulit V. Samanek. Pendet bulla filo canapis. In plica legitur:* De cur(ia) Vital. — *Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1033* (R). *Descripsit F. Kern. — Ed. Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (1725) p. 137 ex* or. — *Extr. Sauerland III nr. 539 ex* R. — *Not. Riezler 225 2.*

Clemens episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie salutem et apostolicam benedictionem.

Detestandorum enormitas excessuum, quos Henricus de Wernemburg olim archiepiscopus Maguntinus adversus Deum et Romanam ecclesiam, que ipsum ad pontificalem provexerat dignitatem, fidemque catholicam committere multis rebellionibus et inobedientiis non absque vicio magne ac horribilis ingratitudinis subsecutis et impudenter etiam in sue dampnationis cumulum et multorum perniciem tam adherendo, assistendo et favendo contra ipsam ecclesiam fidemque predictam Ludovico de Bavaria heretico et scismatico manifesto Dei et ecclesie sancte sue rebelli et hosti quam alias multipliciter non expavit, a quibus licet requisitus et commonitus pluries desistere noluit, sed ad deteriora continue convertere iniquissimos[a] studuit actus suos, nos et sedem commovit apostolicam non indigne, ut adversus eum de mansuetudine sedis eiusdem super conversione sua de malis huiusmodi pessimis, si eam[b] inspirasset sibi misericordiarum Dominus diucius expectatum, exigente iusticia curaremus. Quamobrem habita delibera-
Apr. 7. tione super hiis provida et matura VII. Id. presentis mensis Aprilis in consistorio publico presente fidelium multitudine copiosa eundem Henricum a pontificali dignitate, officio et honore ac Maguntino archiepiscopatu de consilio fratrum nostrorum deponendum duximus sententialiter et privandum[1], et nichilominus ne Maguntina ecclesia viduitatis incomoda deploraret, eidem ecclesie per depositionem et privationem huiusmodi sic vacanti de persona dilecti filii Gerlaci electi Maguntini de fratrum eorumdem consilio duximus providendum eum illi preficientes in archiepiscopum et pastorem[2]. Cupientes igitur provisionem nostram huiusmodi suum debitum sortiri effectum nobilitatem tuam

7 A. a) nequissimos *R.* b) tam *R.*

1) *Vide supra p. 4.* 2) *Supra nr. 4.*

rogamus attentius, quatinus eidem electo super adhipiscenda, habenda et obtinenda possessione plenaria eiusdem ecclesie Maguntine ac iurium, bonorum et[c] honorum[c] ipsius velis assistere pro nostra et eiusdem sedis reverentia consiliis, auxiliis et favoribus oportunis. Verum quia, ut eadem tua nobilitas non ignorat, idem Ludovicus de Bavaria, quem te, fili, recta et pia intentione sicut credimus procurante, ut ad gremium sancte matris ecclesie ac communionem fidelium cum debita satisfactione rediret, diucius expectavimus ipsius correctionem, emendationem et reductionem paterne benignitatis affectu desiderabiliter prestolantes, ad hec se disponere non curavit, sed magis excessus excessibus et culpas culpis contra Deum et ipsam ecclesiam dampnabiliter aggregando nobis et ipsi ecclesie, immo pocius sibimet illudere studuit eligendo velocius, ut videtur, ad mortem eternam preceps currere quam ad viam veritatis et iusticie, que ad vitam ducit eternam, dirigere gressus suos, nos verisimiliter attendentes, quod ulterior ipsius expectatio sui cordis impenitentis et obstinati considerata duricia non esset, sicut nec hactenus extitit, fructuosa, compacientes quoque ab intimis innumere multitudini redemptorum Christi sanguine tam Alamannie quam aliarum circumadiacentium partium, quos dictus Ludovicus hereticus et scismaticus secum traxit in precipicium eterne dampnationis et mortis et trahere nititur prodolor incessanter, desideriisque cupientes intensis fidelibus christicolis, ne cum eodem Ludovico dampnato pereant, salubriter super hiis provideri, non vidimus amplius differendum, quominus adversus ipsum Ludovicum sic obstinatum et venundatum[d] [1] ut[e] malum faciat, procederemus, prout iusticia exigit et officii debitum pastoralis exposcit. Ideoque pridem videlicet in die cene Domini proximo[f] preterito Apr. 13.
tam adversus eundem Ludovicum quam ipsius complices, adherentes, sequaces et fautores, contra quos diverse spirituales et temporales pene ac sententie per processus apostolicos dudum solenniter habitos inflicte fuerunt, novos processus presente multitudine copiosa fidelium fecimus [2] easdem penas et sententias recensendo succinte, ac nichilominus inter cetera, quia presentibus attentis temporibus, quibus guerris et dissensionibus laceratur mundus in diversis Christianitatis partibus et per infideles eadem fides catholica periculose nimium impugnatur, diutina imperii Romani per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris subsequenter dicto Ludovico de Bavaria heretico et scismatico suis gravibus delictis et criminibus detestandis exigentibus iure, si quod sibi ex electione, que de ipso celebrata fuisse in discordia dicebatur, ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competebat, privato vacatio periculosa dispendia secum tulit et ferre cominatur verisimiliter, si differretur, amodo diutius ampliora ecclesiaque Romana predicta, cuius esse debet imperator catholicus et devotus advocatus specialis et defensor precipuus, illo caruit, sicut adhuc carere noscitur, toto tempore vacationis predicte, nos principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares per eosdem processus nostros commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem futuri regis postmodum in imperatorem Roman(orum) promovendi convenire ac ad eam procedere studeant celebrandum, ut per hoc consulatur utilitati reipublice, Christicolis predictis, quos pene ac sententie predicte constringunt, reconsiliationis et salutis pandatur aditus et ipsa ecclesia suo gaudeat precipuo defensore. Porro cum periculosum existat cuicumque nimium dicto Ludovico adherere, assistere, favere ac participare cum ipso, cum ex hiis penas et sententias incurreret in predictis processibus adversus talia committentes inflictas, eandem nobilitatem tuam rogamus, requirimus et hortamur attente sano paternoque tibi nichilominus consilio suadentes, quatinus ab huiusmodi adhesione,

7 A. c) *deest R.* d) nō modicum *al. atram., quo etiam duobus aliis locis litterarum cola addita sunt, corr.* venūdatum *or.;* non modicum *R.* e) ne *R.* f) proxime *R.*

1) *Cf. infra nr. 50:* ad peiora tanquam venundatus ut malum faciat. 2) *Regesten Ludwigs p. 233 Päbste nr. 190.*

fautoria, participatione, assistentia, consilio, auxilio et favore Ludovico predicto prestandis publice vel occulte prorsus prudenter abstineas ac illi, quem in regem Roman(orum) eligi per electores eosdem contigerit, dummodo gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, consiliis, auxiliis et favoribus oportunis assistas. Attendere quidem potest tua prudentia et intra precordia diligenti meditatione pensare, quod si prefato Ludovico, cum omnes et singule confederationes, pactiones et lige sub quacunque forma vel conceptione verborum per quoscunque cum ipso inite ac iuramenta fidelitatis seu quevis alia eidem prestita per processus predictos nulla, cassa et irrita sint et, quatenus processerunt de facto, annullata, cassata et irritata, ita quod[g] nullus ad observationem tenetur illorum, immo si quisquam uteretur eisdem, ex hoc gravibus penis et sententiis se involveret promulgatis super hoc et inflictis, faveres, adhereres aut participares cum ipso aut consilium, auxilium vel favorem prestares eidem, quod absit, penas et sententias non absque magnis et gravibus tuis periculis, quod nobis utique redderetur displicibile, incurreres supradictas.

Datum Avinione XV. kl. Maii, pontificatus nostri anno quarto.

B. *Notitiae litterarum aliis principibus directarum.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1034—1035, ubi apographon litterarum A praecedit. Descripsit F. Kern. — Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 361 nr. 92; Riezler 2252 n. 1. — Not. Sauerland III nr. 539.

Nobili viro Rodolfo duci Saxonie. Spiritum consilii sanioris. Detestandorum et cetera ut supra usque prestares eidem, quod absit, dissimulare vel preterire quomodolibet nequiremus, quominus procederemus super hiis, sicut excessus qualitas exigeret et expediens cogente iusticia videremus, ommissis tamen verbis: te fili recta et pia intentione sicut credimus procurante. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Frederico marchioni Misnensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

---

8. EIUSDEM LITTERAE AD DUCISSAM AUSTRIAE.
1346. Apr. 17.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1036 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 98; Riezler 2252 n. 2. — Cit. minus recte Sauerland III nr. 559. — Ineditum. Cf. supra nr. 7.*

Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Super eo, quod nos Henricum de Wernemburg olim archiepiscopum Maguntinum suis gravibus excessibus, delictis, contumaciis et inobedientiis contra Deum et nos sanctamque Romanam ecclesiam ac fidem catholicam commissis exigentibus a pontificali dignitate, officio et honore ac archiepiscopatu Maguntino nuper iusticia exigente privavimus et ecclesie Maguntine vacanti per privationem huiusmodi de persona dilecti filii Gerlaci archiepiscopi Maguntini duximus providendum, eum illi preficientes in archiepiscopum et pastorem, postmodumque adversus Ludovicum de Bavaria, hereticum et scismaticum manifestum, certos processus presente fidelium multitudine copiosa solenniter habuimus, per quos penas et sententias spirituales et temporales contra ipsum Ludo-

7 A. g) que *R.*

vicum suosque fautores, adherentes, complices, sequaces, adiutores et valitores per diversos processus apostolicos dudum diversis temporibus factos inflictas duximus recensendas[a] succinte necnon et electores[b] tam ecclesiasticos quam seculares imperii monendos providimus et hortandos, ut ad electionem futuri regis in imperatorem Roman(orum) promovendi procedant[1], dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie, viro tuo, per alias litteras nostras[2] scribimus eundem attentius exhortando, ut prefato electo Maguntino super adhipiscenda et obtinenda possessione archiepiscopatus Maguntini ac bonorum, iurium et honorum ipsius velit assistere auxiliis, consiliis et favoribus oportunis et ab adhesione, fautoria et participatione dicti Ludovici desistat ac eligendo per electores predictos in regem Roman(orum) faveat et assistat. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus eundem virum tuum, ut huiusmodi nostris precibus et exhortationibus obtemperet, cum effectu inducere viis et modis expedientibus non postponas, de nobis fiduciam habitura, quod super tuis oportunitatibus nos, quantum cum Deo poterimus, propicios reperies et benignos.

Datum Avinione XV. kl. Maii, anno quarto.

9—13. PROMISSIONES KAROLI MARCHIONIS ET IOHANNIS REGIS IN FAVOREM ECCLESIAE ROMANAE DATAE.

1346. Apr. 22.

Praeter quinque promissionum litteras, quas hic proponimus[3], *alias confectas esse testatur epistula Clementis VI. die 22. m. Maii regi Polonie directa, infra nr. 39, his verbis:*

.... serenitatem tuam volumus non latere, quod nuper rege predicto ac dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchione Moravie, apud sedem apostolicam in nostra presencia constitutis, nos ipsos super huiusmodi reformacione pacis et concordie commonendos duximus et exhortandos; qui tandem nobis benivole respondentes se super hoc ordinacioni et voluntati nostre pro se ac omnibus vassallis et subditis suis et ipsorum cuiuslibet, super quibuscumque questionibus, quas ipsi coniunctim vel divisim tecum habent vel habere possunt ex quibuscumque causis vel occasionibus, totaliter summiserunt sub pena decem milium marcharum auri, nichilominus promittentes efficaciter et ad sancta Dei euangelia manu tacta iurantes eidem ordinacioni et voluntati stare, parere ac tenere, perficere et complere, quicquid duxerimus super hiis ordinandum, confectis nichilominus exinde publicis instrumentis.

Notandum etiam videtur inter apographa litterarum, quas hic ex autographis damus, in archivo Vaticano Arm. XV c. 4 nr. 56 fol. 51' initium alius instrumenti, quod promissionem Karoli marchionis continebat, haberi:

Eisdem anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis ac presentibus reverendis in Christo patribus dominis cardinalibus supra nominatis, dictis domino rege, marchione nobisque notariis et testibus suprascriptis presentibus coram eodem domino nostro summo pontifice fuit ibidem lecta quedam papirea cedula de mandato domini nostri pape per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis volente et concensiente serenissimo principe domino marchione predicto cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis ....

8. a) recensendos *R.* b) collectores *R.*

1) *Cf. infra nr. 16 in praefatione.* 2) *Supra nr. 7 A.* 3) *Etiam Catalogus chartarum Avinionensis a. 1366 confectus, de quo cf. infra nr. 51, solas has quinque litteras enumerat.*

Quae omnia postea cancellata sunt. De qua promissione hic agatur, ignoramus. — Cf. infra ad 1346. Sept. 19. (infra nr. 91—93), Sept. 30. (infra nr. 96 et 97), 1347. Apr. 27. (Reg. imp. VIII nr. 319—321), 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

9. *Promissiones maximae.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano Arm. I c. 7 nr. 17. Contulit F. Kern. In verso legitur:* Visa per dominum Pictaveñ. *Sigilla cerea regis et marchionis filis sericis rubri caeruleique coloris pendent. Ed. partim Emler p. 670 nr. 1688. — Not. Würth-Paquet p. 64 nr. 1794.*

Regesten Ludwigs p. 212 Ioh. nr. 342. — Reg. imp. VIII nr. 228.

Numeros capitum adiecimus. Quae cum procuratorio a Ludovico imperatore a. 1336 d. 5. m. Martii dato (ed. Bzovius, Annales ecclesiastici. XIV, 740—751; Herwart, Ludovicus quartus defensus. II, 637—674; partim Raynaldus ad a. 1336 § 18 sqq.; Regesten Ludwigs nr. 1733) concordant, leviores differentias negligentes typis minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimosexto, indictione quartadecima, die vicesima secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente clemencia pape sexti anno quarto, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi et Iohanne Portnensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Guidone tituli sancte Cecilie, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Hugone tituli sancti Laurentii in Damasco[a] presbiteris et Guillelmo[b] sancte Marie in Cosmedin diacono sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobis notariis et testibus infrascriptis, necnon serenissimis principibus dominis Iohanne Boemie rege illustri et Carolo eiusdem domini regis filio primogenito, principe Moravie, presentibus de mandato eiusdem domini nostri pape volentibus, requirentibus et consencientibus fuerunt ibidem lecte et publicate due note et una littera imperialis bulla aurea bullata per magistrum Iohannem de Pistorio, decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis. Quarum notarum et imperialis littere successive tenores secuntur sub hiis verbis:

In nomine Domini amen. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod nos Carolus, primogenitus domini regis Boemie, marchio Moravie, in presencia sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis sacrosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis constituti eidem domino nostro pape nomine suo et ecclesie Romane recipienti ac nichilominus notariis infrascriptis nomine omnium et singulorum, quorum interest vel interesse poterit in futurum, recipientibus et stipulantibus promisimus et promittimus, fecimus et facimus in forma, que sequitur, et iuramenta prestitimus tactis sacrosanctis euangeliis et prestamus:

(1) Ego Carolus, primogenitus domini regis Boemie illustris, marchio Moravie, vobis sanctissimo patri ac domino nostro domino Clementi sacrosancte et universalis ecclesie summo pontifici pro vobis et ecclesia Romana recipientibus promitto bona fide et iuro, quod, si Deo favente contingat me in regem Romanorum eligi in imperatorem postmodum assumendum, faciam, prestabo, concedam et promittam omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus meus,

9. a) *sic or.* b) Guittmo *habet or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.*

per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit[1], necnon et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti ad imperium sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post per se vel per alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item promitto et iuro, quod omnes processus factos et quaslibet sententias latas et quecumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condempnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, necnon et omnia, que per se seu alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex deffectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac cassa et irrita* pronunciabo et declarabo, illa etiam, quathenus processerunt de facto, anullando et penitus revocando.

(III) Item* promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovismodo usurpabo Romam aut provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam[2], civitates, opida, castra*, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectancia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinencia extra Italiam constituta et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie et Corsice, que de directo dominio, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectancia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quovismodo usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel immediate spectancia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum, non iuvabo nec eis adherebo, nec eciam ipsis dabo aliqualiter auxilium, consilium vel favorem, quin ymo quoscunque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes seu attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, comitatus, provincias, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem cum armis me opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota mea potencia resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provinciarum et terrarum et locorum predictorum contra quoscumque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore in perpetuum vel ad tempus aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscumque, quodque predictam Romanam ecclesiam aut vos, dominum nostrum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros non inquietabo vel quomodolibet molestabo in* dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, castris*, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel comitendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias prosequar; nisi hoc ad me pertineret de iure ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione

1) *Cf. supra tom. IV nr. 393, 454, 807.* 2) *Cf. Werunsky in 'Mitteilungen des Instituts' I, 634.*

hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promitto et iuro, quod tales contra iusticiam non gravabo nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vassallos et subditos eorumdem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet[d] eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium*, quocumque nomine censeatur, accipiam vel vendicabo vel per me vel per alios excercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, villis, terris* et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocationem aliquam quovis modo recipiam per me vel alium seu alios pro me seu[e] Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel pro aliquo eorumdem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus* pertinenciis constitutis, etiam si michi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecumque vendicabo, acquiram vel occupabo seu quomodolibet per me vel alium seu alios usurpabo, recipiam vel* excercebo, nec concedam etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Veneysino, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris* et locis expressis in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad[1] evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum promitto ut supra, quod ante diem michi pro coronatione mea imperiali prefigendam non ingrediar urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legittimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam et quod, sive illa die sive vere ac legittime impeditus die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi recepero, dictam urbem vero et legittimo impedimento cessante exibo cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam impedimento legitimo continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie me recto gressu transferam versus terras imperio subiectas, numquam postmodum ad urbem, regna predicta Sicilie, Sardinie et Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessurus. Iuro quoque super sancta Dei euangelia per me corporaliter manu tacta, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingam aut prestabo aut fingi aut prestari per alium vel alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item* promitto*, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me vel alios meo nomine quandocunque, statim cum hoc ad meam noticiam deductum fuerit, illud revocabo et faciam, quantum in me fuerit, effectualiter revocari et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem avum meum, vel per iam dictum Ludovicum seu per quemcunque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sentencie fuerint promulgate seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinencia* attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus* immediate vel mediate subiectis, promitto et iuro, quod illa omnia* decernam et pronunciabo esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocationes*, occupationes seu concessiones qualescumque a predictis domino Henrico* et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, civitatibus, opidis, castris*, locis, terris* et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus

9. d) quolibet *or.* e) *locus corruptus: apertum sensum in procuratorio Ludovici habes.*

1) *Cf. responsionem ab Heinrico VII. imperatore a. 1312 cardinalibus datam, supra tom. IV p. 845 lin. 20 sqq.*

vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis* singularibus quovis modo, illa omnia nulla fore pronunciabo et, quatenus processerunt de facto, totaliter revocabo et* etiam pro non factis volam et decernam* haberi.

(VI) Item promitto et iuro, quod, si in regem Romanorum assumptus fuero ad imperium postmodum assumendus, antequam ingrediar partes Italie et antequam in eis vel de eis per me vel alium seu alios aliquid disponam aut quomodolibet aministrem[f], apud s(anctitatem) v(estram) predictam et sedem apostolicam aprobationem persone mee et cetera, que electus in regem Romanorum promovendus in imperatorem habet prosequi, prosequar cum effectu. Item* promitto et iuro, quod quandocumque post aprobationem predictam in Lombardiam et Tusciam[g] vel earum alteram aliquem vel aliquos mittam* pro terris et iuribus imperii gubernandis, quociens illum vel illos transmittam, faciam eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape* sint ad defendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, infra octo dies electionem meam immediate sequentes omnes supradictas et infrascriptas promissiones et iuramenta renovabo[1] et iterum faciam plene, singulariter et expresse, videlicet quod omnia et singula suprascripta et infrascripta per me promissa et per me prestito iuramento vallata post aprobationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presencium continenciam et tenorem; quodque, cum mittam ad sedem apostolicam pro dicta mea aprobatione habenda, mittam etiam ad sedem eandem certos procuratores meos cum pleno, sufficienti, expresso ac speciali mandato de omnibus promissionibus, concessionibus, donationibus et omnibus etiam aliis supradictis vobis nomine vestro et ecclesie Romane recipientibus per eos pro me ac meo nomine faciendis, qui procuratores meo nomine omnes promissiones, concessiones, donationes et omnia alia suprascripta et infrascripta in presencia vestra plene et specifice faciant et adimpleant et adimplere et facere teneantur; et post aprobationem predictam infra octo dies, ex quo de aprobatione ipsa litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores, ut premittitur, meo nomine facta expresse et singulariter aprobabo, ratificabo et per me ipsum etiam renovabo et iterum faciam hec de novo, et nichilominus post consecrationem et coronationem meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabo et etiam renovabo singulariter et expresse, et * super premissis omnibus et singulis et pro qualibet vice de predictis iuxta premissam distinctionem temporum dabo litteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, communitas.

Item super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari*, et nichilominus super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro premissa omnia et singula me facturum et completurum et nullo unquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum, et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promittere vel iurare aliqua vel aliquod, que premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel me* ad aliquod secus agendum inducere vel michi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam atestor et protestor me velle et intelligere premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promis-

9. f) *sic or.* g) Tuciam *or.*

1) *Quod die 19. m. Septembris demum factum est; cf. infra nr. 91 et litteras papae infra ad Dec. 18. editas.*

sionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, quod illorum pretextu vel occasione michi nullo modo liceat licereve possit mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promitto etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas[h] contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem ecclesie Romane detinent occupatas vel* detinuerint in futurum, si super hoc per vos, dominum nostrum papam, vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam ac pro posse faciam expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabo et faciam iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem supradictarum litterarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo.' *supra tom. IV nr. 807.*

Sequitur tenor secunde note ibidem lecte:

Sane quia ego Iohannes Dei gracia rex Boemie premissa omnia et singula in presentibus litteris contenta per dictum Carolum, filium meum, marchionem Moravie, promissa et iurata ipsis per me plenius intellectis reputo et credo utilia, licita et honesta, et ob hoc per ipsum Carolum, si in Romanorum regem assumptus fuerit, desidero compleri et irrefragabiliter observari, in eiusdem s(anctitatis) v(estre) presencia pariter constitutus vobis nomine vestro et Romane ecclesie ac omnium in presentibus litteris expressorum ac omnium aliorum, quorum interest vel intererit seu interesse poterit in futurum, recipientibus promitto et super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro me toto posse meo facturum et curaturum bona fide, quod prefatus Carolus omnia et singula per eum in litteris suprascriptis promissa et iurata plene, realiter et inviolabiliter faciet et complebit et quod contra ea vel eorum aliquod non faciet per se vel alium quovis modo; et si secus agi contingeret, illud pro posse procurabo ad statum debitum celeriter revocari.

Quibus notis et litteris imperialibus, ut premittitur, lectis et publicatis, prefati domini marchio primus omnia et singula in prima nota et litteris imperialibus et subsequenter dictus dominus rex omnia et singula contenta in secunda nota gratis et sponte promiserunt et ad sancta Dei euangelia tacto libro ipsorum quilibet iuraverunt, ipse quilibet se tenere et complere omnia et singula contenta in notis et imperialibus litteris predictis suo posse, prout in ipsis plenius continentur. Et nichilominus promiserunt prefati dominus rex et marchio et ipsorum quilibet nobis notariis publicis infrascriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula suprascripta per ipsos promissa et iurata plene et integre et inviolabiliter observare, perficere et complere et in contrarium aliqualiter non venire. De quibus omnibus et singulis sic promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit et prefati domini rex et marchio requisiverunt per nos subscriptos notarios fieri unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense, die et loco predictis, et presentibus supradictis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis domini nostri pape, Gasberto de Septemfontibus canonico Ilerdensi, Nicolao decano

9. h) eos *or.*

Olomucensi, Nicolao de Lucemburgo preposito Sacczensi Pragensis diocesis, Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis ad premissa testibus vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Channaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guillelmus[i] de Bos Caturcensis dioecesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, sicut facta et habita tam per ipsum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et subscriptis notariis publicis interfui eaque notavi et in protocollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Channaco Tutellensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, dum facta et habita tam per ipsum dominum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis publicis interfui, eaque notavi et in protocollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillermus[k] de Malesico Tutellensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis et omnibus aliis, dum facta et habita tam per ipsum dominum Carolum quam postea per dictum dominum regem Boemie, prout superius exprimuntur, fuerunt, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis publicis interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

10. *Promissiones super cassatione processuum Henrici imperatoris et aliarum sententiarum. — Apr. 22.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano Arm. I c. 7 nr. 12. Contulit F. Kern. In verso legitur:* Visa per dominum Pictaveñ. *Pendent sigilla ut supra. — Extr. Emler p. 676 nr. 1689.*

9. i) Guilhus *or.* k) *sic or.*

Reg. imp. VIII nr. 229.

Quae cum procuratorio Ludovici imperatoris supra ad nr. 9 citato concordant, typis minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimosexto, inditione quartadecima, die vicesimasecunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente clemencia pape sexti anno quarto, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi et Iohanne Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Guidone tituli[a] sancte Cecilie[a], Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Hugone tituli sancti Laurencii in Damasco[b] presbiteris et Guillelmo[c] sancte Marie in Cosmedin diacono sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobis notariis et aliis testibus infrascriptis ad infrascripta vocatis et rogatis, necnon serenissimis principibus dominis Iohanne rege Boemie illustri et Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, presentibus, de mandato eiusdem domini nostri pape, volentibus et requirentibus prefatis dominis rege et marchione, fuerunt ibidem lecte et publicate due note successive per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis scripte in quodam papireo quaterno. Quarum notarum prime tenor sequitur sub hiis verbis:

In nomine Domini amen. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod nos Carolus, primogenitus domini regis Boemie, marchio Moravie, in presencia sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis sacrosancte universalis ecclesie summi pontificis constituti eidem domino nostro pape nomine suo et ecclesie Romane recipienti ac nichilominus notariis infrascriptis nomine omnium et singulorum, quorum interest vel interesse poterit in futurum, recipientibus et stipulantibus promisimus et promittimus, fecimus et facimus in forma, que sequitur, et iuramenta prestitimus tactis sacrosanctis euangeliis et prestamus:

(1) In primis, quia per clare memorie dominum Henricum ultimum imperatorem, avum meum, seu auctoritate ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptionis bonorum et aliarum penarum et mulctarum diversarum inflictive diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra* clare memorie dominum Robertum regem Sicilie*[1] et contra* quondam dominum Iohannem ducem Duracii*[2], regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie* et aliarum terrarum regis eiusdem* quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane[2] necnon contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas[3] ac etiam contra* alias civitates et loca et contra nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti domini Henrici adheserunt regi* prefato[4], promitto ut supra, quod* propter quoscunque* et qualescunque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, ego promitto et iuro, quod ego, si fuero* in regem Romanorum assumptus, omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo et eos et effectum

10. a) tituli s. Cecilie *in loco raso or.* b) *sic or.* c) Guillmo *habet or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.*

1) *Supra tom. IV nr. 916.* 2) *De his nihil servatum videtur.* 3) *Supra tom. IV nr. 715, 716, 890; cf. etiam 916.* 4) *Supra tom. IV nr. 915, 916; cf. etiam ibidem p. 1064 not. 4.*

eorum anullabo et tollam in totum, et quicquid etiam ex eis secutum est vel ob eos* et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi seu commisse fuerunt per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in* partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovismodo, in quantum processerunt et ad me, si electus fuero, et imperium pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in integrum adversus predicta restituam omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per me, si in regem Romanorum, ut prefertur, assumptus fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorumdem successorum nomine ullo[d] unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscunque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forcalquerii et Pedemontis inquietabo, molestabo nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

(11) Item promitto et iuro, quod, si contingat me eligi, ut prefertur, ob reverenciam sanctitatis vestre et* propter etiam bonum pacis vobis* concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem* quitandi et remitendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet personis singularibus partium earumdem, cuiuscunque status aut conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocunque et quocienscumque contra imperium et reges ac imperatores Romanos seu officiales, ministros vel gentes eorum*, ac etiam processus quoscunque et* sentencias inde secutas, quatenus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem, ut prefertur, *assumptus fuero, illorum persecutio iure regni vel imperii poterint[e] pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter anullandi penasque quaslibet corporum et bonorum, mulctas etiam et infamias a iure vel* homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibiles in futurum remitendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocumque et quocienscumque vobis placuerit,* insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid vestre placuerit sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et imperium tunc assumpto absente et non vocato nec ab alio quocunque pro me nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad regnum vel imperium tunc, ut prefertur, assumptum et pro successoribus meis habiturum promitto, quidquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram predictam *remissum, sublatum, cassatum, anullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem vestram* patentes dabo litteras meas communitas sigillo, quociens per vos super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore, quo, postquam per sepefatam sanctitatem vestram post electionem prefatam, si facta fuerit, approbatus fuero et postquam vobis potestatem huiusmodi concessero et me eiusdem concessionis potestatem litteras fecero assignari[f]: eo tamen adiecto, quod, si post aprobationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premittitur, mecum amicabiliter convenirent, possim eis vel pro eis remissionem ad alia premissa facere, concessione sanctitatis vestre predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

10. d) uolo *or.* e) *sic or.* f) *verba hic minus ordinate concepta sunt.*

Secunde vero note tenor sequitur sub hiis verbis:

Sane quia ego Iohannes Dei gracia rex Boemie premissa omnia et singula in presentibus litteris contenta per dictum Carolum filium meum, marchionem Moravie, promissa et iurata, ipsis per me plenius intellectis, reputo et credo utilia, licita et honesta et ob hoc per ipsum Carolum, si in regem Romanorum assumptus fuerit, desidero compleri et irrefragabiliter observari, in eiusdem sanctitatis vestre presencia pariter constitutus vobis nomine vestro ac Romane ecclesie ac omnium in presentibus litteris expressorum ac omnium aliorum, quorum interest vel intererit seu interesse poterit in futurum, recipientibus promitto et super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro me toto posse meo facturum et curaturum bona fide, quod prefatus Carolus omnia et singula per eum in litteris suprascriptis promissa et iurata plene, realiter et inviolabiliter faciet et complebit et quod contra ea vel eorum aliquod non faciet per se vel alium quovis modo, et si secus agi contingeret, illud pro posse curabo ad statum debitum celeriter revocari. In testimonium autem et robur omnium premissorum nos rex Boemie et marchio Moravie predicti presentes litteras per infrascriptos notarios fieri et in publicam formam redigi voluimus et sigillorum nostrorum mandavimus appencione muniri.

Quibus notis, ut premittitur, lectis prefati domini, marchio primus et subsequenter dominus rex, gratis et sponte promiserunt et ad sancta Dei euangelia tacto libro ipsorum quilibet iuraverunt se tenere et complere videlicet dictus dominus marchio omnia et singula contenta in prima nota et dictus dominus rex omnia et singula contenta in secunda nota suo posse. Et nichilominus promiserunt prefati domini nobis notariis publicis infrascriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula suprascripta per ipsos promissa et iurata plene et integre et inviolabiliter observare, perficere et complere et in contrarium aliqualiter non venire. De quibus omnibus et singulis sic promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit et prefati domini rex et marchio requisiverunt per nos subscriptos notarios fieri unum, duo vel plura publica instrumenta. Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense, die et loco predictis, et presentibus dominis cardinalibus suprascriptis necnon reverendis in Christo patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis domini nostri pape, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, dominis Gerardo de Manhaco sedis apostolice capellano, Gasberto de Septemfontibus canonico Ilerdensi, Nicolao decano Olomucensi Nicolao de Lucemburgo preposito Saetzensi Pragensis diocesis et Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guilhelmus[g] de Bos Caturcensis diocesis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem

10. g) Guilhus *or.*

instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens interfui, eaque in meo protocollo notavi et scripsi; et ideo huic publico instrumento scripto et signato[h] manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco diocesis Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens fui; et ideo huic publico instrumento scripto et signato manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillelmus[i] de Malesico diocesis Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infrascriptis notariis presens fui; et ideo huic publico instrumento scripto et signato manu Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, vice et nomine meo et sociorum meorum supra et infra scriptorum me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

11. *Promissiones super facto regis Franciae. — Apr. 22.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. I c. 7 nr. 13. Contulit F. Kern. In verso legitur:* R. *Sigillum cereum Karoli marchionis filis sericis rubri caeruleique coloris pendet. — Ed. partim Emler p. 676 nr. 1690. — Extr. Riezler 2253.*
Reg. imp. VIII nr. 230.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, die vicesima secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente clemencia pape sexti anno quarto, constitutis personaliter Avinione in camera eiusdem domini nostri pape coram dicto domino nostro summo pontifice presentibus reverendis in Christo patribus dominis miseratione divina Petro Penestrin(o), Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi, Iohanne Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Guidone tituli sancte Cecilie, Hugone tituli[a] sancti Laurencii[a] in Damasco presbiteris et Guillelmo[b] sancte Marie in Cosmedin diacono cardinalibus sancte Romane ecclesie, nobis notariis et aliis testibus subscriptis ad infrascripta vocatis et rogatis, presentibus etiam domino Iohanne rege Boemie illustri ac

10. h) *sequitur* et *deletum or.* i) *sic or.*

11. a) tituli — Laurentii *in loco raso or.* b) Guillmo *or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.*

serenissimo principe domino Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, de mandato eiusdem domini nostri pape, volente, requirente et consentiente prefato domino marchione fuit ibidem lecta et publicata quedam papirea cedula per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis:

In nomine Domini amen. Noverint universi, quod ego Carolus, magnifici et excellentis principis domini Iohannis Dei gracia regis Boemie illustris primogenitus, marchio Moravie, coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino meo domino Clemente sexto divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifice personaliter constitutus in eum casum et eventum, in quo me continget eligi in regem in imperatorem promovendum, super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que inter reges seu imperatores Roman(orum) ac regnum et imperium Romanum ex parte una et excellentissimum principem dominum Philippum Dei gracia regem Francorum illustrem suosque predecessores et successores in regno Francie predicto ipsumque regnum Francie ex parte altera super quibuscunque negociis, rebus, iuribus et iurisdictionibus, quecunque, quantacunque et qualiacunque sint et ex quacunque causa hactenus extiterunt et exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, omnimode voluntati, ordinationi et dispositioni vestri, domini mei summi pontificis, successorumque vestrorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exnunc prout extunc sponte, solemniter, realiter et efficaciter me submitto, ac promitto bona fide et ad sancta Dei euangelia a me corporaliter sponte tacta iuro, quod omni ordinationi et dispositioni vestre et successorum vestrorum predictorum in hiis omnibus parebo, stabo et aquiescam et eas recipiam et acceptabo ac plene servabo et tenebo, et exnunc prout extunc in eventu predicto promitto et iuro tenere perpetuo et servare et contra nullo tempore facere vel venire, quodque similem submissionem et promissionem faciam ac simile iuramentum prestabo et ea omnia innovabo, renovabo, de novo faciam, statim quod[c] electus, ut premittitur, fuero et per sedem apostolicam approbatus, et super hiis statim post approbationem meam huiusmodi litteras meas regias patentes regio sigillo meo cereo impendenti munitas concedam validas et etiam efficaces. Que omnia et singula in eventu predicto facio et promitto bona fide et sine omni dolo et fraude et iuro ad sancta Dei euangelia a me corporaliter sponte tacta me servaturum et completurum et contra non venturum vel facturum per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione vel causa seu quovis modo, ingenio vel colore.

Qua cedula, ut premittitur, lecta et publicata et per eundem dominum marchionem plenius intellecta prefatus dominus Carolus marchio predictus omnia et singula contenta et narrata in eadem cedula approbans et rata et firma habens, prout in ea seriosius continentur, promisit, convenit et iuravit nobis notariis publicis infrascriptis tanquam publicis personis stipulantibus et recipientibus pro omnibus et nomine omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, omnia et singula predicta facere, tenere et inviolabiliter observare, prout in ea plenius continentur. De quibus omnibus sic per dictum dominum marchionem promissis, conventis et iuratis idem dominus noster papa mandavit et precepit per nos notarios infrascriptos fieri unum, duo et plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense et die predictis, presentibus prefatis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabilibus viris dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle

11. c) q̶ *or.*

notariis domini nostri pape, Gerardo de Magnaco sedis apostolice capellano, Gasberto de Septemfontibus canonico Ilerdensi, Nicolao decano Olomucensi, Nicolao de Lucemburgo preposito Saetzensi Pragensis diocesis et Rodolpho Losse cantore ecclesie Cardonensis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis dioc(esis), publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi ac in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guilhelmus[d] de Bos Caturcensis dioc(esis), camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens interfui eaque in meo protocollo notavi et scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum fiebant per dictum dominum Carolum, una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillermus[e] de Malosico dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum fiebant per dictum dominum Carolum, una cum supra nominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

12. *Promissio de Ludovico imperatore impugnando. — Apr. 22.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. II c. 8 nr. 10. In verso legitur:* R. *Karoli marchionis et Iohannis regis sigilla cerea olim colore aureo picta (?) filis sericis rubris pendent. — Apographon* (Ox.) *in Cod. Oxon. Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 7'. Utrumque contulit F. Kern.* Ox. *duobus locis tantum, ubi* or. *corrosum, adhibuimus. —*

11. d) Guilhus *or.* e) *sic or.*

Ed. partim Emler p. 677 nr. 1691. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 482 nr. 652; minus recte Würth-Paquet p. 64 nr. 1793.

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 343. — Reg. imp. VIII nr. 231.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, die vicesima secunda mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape sexti anno quarto, constitutis personaliter Avinione in camera eiusdem domini nostri pape coram dicto domino nostro summo pontifice presentibus reverendis in Christo patribus dominis miseratione divina Petro Penestrino, Bertrando Ostiensi et Velletrensi, Gaucelino Albanensi, Iohanne Portuensi episcopis, Talayrando tituli sancti Petri ad vincula, Petro tituli sancti Clementis, Bertrando tituli sancti Marci, Bernardo tituli sancti Ciriaci in termis, Aymerico tituli sancti Martini in montibus, Guidone tituli sancte Cecilie, Hugone tituli sancti Laurencii in Damasco presbiteris et Guillelmo[a] sancte Marie in Cosmedin diacono cardinalibus sancte Romane ecclesie, nobis notariis et aliis testibus subscriptis ad infrascripta vocatis et rogatis, presentibus etiam serenissimo principe domino Iohanne rege Boemie illustri ac domino Carolo, eiusdem domini regis filio primogenito, marchione Moravie, de mandato eiusdem domini nostri pape, volentibus, requirentibus et consentientibus prefatis dominis rege et marchione fuit ibidem lecta et publicata quedam papirea cedula per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur sub hiis verbis:

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes Dei gratia rex Boemie et Carolus eius primogenitus, marchio Moravie, salutem.

Cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contemptus ac hereses et sismata[b] aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis orrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et sentenciis innodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Romano competere potuisset, necnon omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iusticia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus ac hereticus et scismaticus publice nuntiatus et propterea in penas et sententias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnes incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus inpugnandus, nos prenominati Iohannes rex et Carolus primogenitus tanquam devoti sancte Romane ecclesie filii verique cultores catholice fidei obstinatam et perniciosam nimium Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam aborrentes et consulcius attendentes processus sedis eiusdem, ut premittitur, habitos contra eum et considerantes etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis[c] pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicicias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris nostre et ob devotionem, quam habemus ad ipsam, ac etiam consciencia merito nos urgente,

12. a) Guillmo *or. hic et infra, ubi aliter non indicatur.* b) *sic or.* c) catholicis *Ox., in or. partim corrosum.*

intendentes Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout nobis erit possibile, impugnare, bona fide promittimus et ad sancta Dei euangelia per nos et nostrum quemlibet corporaliter sponte tacta iuramus, quod, ad quemcumque statum pervenerimus nos vel alter nostrum, quamdiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quamdiu subiacebit penis et sentenciis supradictis et quamdiu erit extra gratiam dicte sedis, nullam amiciciam, societatem, confederationem, paccionem, colligationem vel ligam cum eo faciemus, et si aliquas hactenus fecissemus, eis de cetero non utemur. Item promittimus et iuramus, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendentibus contrahemus Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendemus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continenciam totis nostris viribus inpugnabimus, expugnabimus et prosequemur, et super hiis faciemus totaliter, realiter et efficaciter posse nostrum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide sine omni dolo et fraude promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus nos efficaciter servaturos et completuros toto posse, et quod contra premissa vel eorum[d] aliqua per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniemus.

Qua cedula lecta, publicata et eisdem domino regi et marchioni exposita prefati domini rex et marchio et ipsorum quilibet omnia et singula contenta et narrata in eadem approbantes et rata et firma habentes promiserunt et convenerunt ac iuraverunt, prout in eadem continentur, se facturos et servaturos et non contra facere vel venire aliqua ratione, occasione seu causa. Et nichilominus promiserunt et iuraverunt et ipsorum quilibet se acturos et procuraturos bona fide, quod dominus Iohannes frater[e] dicti domini marchionis predicta omnia et singula promittet et iurabit modo et forma predictis. De quibus omnibus, ut premittitur, sic actis, promissis et iuratis prefatus dominus noster papa mandavit per nos notarios infrascriptos fieri unum, duo et plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, mense et die predictis, presentibus prefatis dominis cardinalibus necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, nobili et potenti viro domino Guillelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabilibus viris dominis Bernardo Stephani, Raymundo de Valle notariis domini nostri pape.

(S. N.) Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis dioc(esis), publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guillelmum de Bos prepositum Foroiuliensem, Bertrandum de Chaunaco rectorem de Samathano Lomberiensis diocesis et Guillelmum de Malosico canonicum Lingonensem, clericos camere supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi ac in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi requisitus.

(S. N.) Et ego Guilhelmus de Bos Caturcensis dioc(esis), camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem

12. d) earum *or.* e) *ita aperte, quamvis fere evanidum or.* frater *etiam Oc.*

instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, sicut facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et infrascriptis notariis presens interfui eaque in meo protocollo notavi et scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Bertrandus de Chaunaco dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

(S. N.) Et ego Guillermus de Malosico dioc(esis) Tutellensis, camere domini nostri pape clericus, auctoritate apostolica publicus notarius, premissis omnibus et singulis promissionibus et iuramentis ac omnibus aliis suprascriptis, dum facta et habita fuerunt per dictum dominum Carolum una cum supranominatis testibus et supra et infra scriptis notariis presens interfui; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyoc(esis), publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, me subscripsi signumque meum apposui rogatus.

13. *Promissio super expensis pro impugnatione Ludovici faciendis.* — *Apr. 22.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. II c. 8 nr. 9. Contulit F. Kern. In verso legitur, incertum an manu coaeva scriptum:* R. m *Sigilli Karoli fragmentum filo serico rubro, sigillum Iohannis valde laesum rubro caeruleoque pendet. Utrumque colore aureo pictum erat (?). Apographon* (Ox.) *in codice Oxoniensi supra ad nr. 12 citato fol. 9. Contulit idem v. d. Quod apographon hic illic adhibuimus. — Ed. partim Emler p. 679 nr. 1692. — Extr. Cod. dipl. Morariae VII, 482 nr. 653; Würth-Paquet p. 64 nr. 1795.*

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 344. — Reg. imp. VIII nr. 232.

Universis presentes litteras inspecturis Iohannes Dei gratia rex Boemie et Carolus eius primogenitus, marchio Moravie, salutem.

Nuper Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum, persecutorem catholice fidei, hostem Dei sueque sancte ecclesie manifestum de heresi et scismate ac aliis multiplicibus execrandis criminibus et excessibus condempnatum ac variis pluribus et diversis excommunicationum et anathematum ligatum sententiis et privatum omnibus mobilibus et inmobilibus bonis suis ac declaratum predictas aliasque nonullas spirituales et temporales penas et sententias incurrisse ac etiam Christi fidelibus expositum impugnandum per processus sedis apostolice habitos contra eum nos ipsius Dei et eiusdem fidei zelo succensi ad honorem etiam sancte Romane ecclesie ac ob devotionem, quam habemus ad ipsam, et etiam urgente nos conscientia promisimus impugnare totis nostris viribus iuxta seriem processuum predictorum, etiamsi ad statum imperii vel alium quemcumque nos vel nostrum alterum contigerit devenire, et ad id sponte nos

astrinximus vinculo iuramenti, prout in patentibus nostris litteris[1] inde confectis sigillorum nostrorum appensionibus communitis hec et alia seriosius continentur. Cum itaque ob fervorem zeli et devotionis huiusmodi nostri firmi et inconcussi propositi et inviolabilis intentionis existat impugnationem huiusmodi Ludovici predicti prosequi et exequi nostris propriis sumptibus et expensis, nos Iohannes rex et Carolus primogenitus predicti coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino nostro domino Clemente VI[to] divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifice propterea personaliter constituti, volentes ad cautelam vestram et successorum vestrorum Romanorum pontificum et ipsius sancte Romane ecclesie intentionem et propositum nostra huiusmodi expressius declarare et super hiis cavere ydonee, vobis et successoribus vestris ac ecclesie memorate promittimus bona fide, vobis prenominato domino summo pontifici presenti et nomine vestro et successorum ac ecclesie predictorum stipulanti solemniter et recipienti et ad sancta Dei euangelia per nos et nostrum quemlibet corporaliter sponte tacta iuramus, quod ratione impugnationis predicte et prosecutionis negocii impugnationis eiusdem seu quantecumque prolixitatis, durationis aut difficultatis, impugnationis et prosecutionis ac negocii huiusmodi vel sumptuum et expen(sarum) vel dampnorum aut interesse realium et personalium et quorumcunque aliorum per nos vel nostrum alterum propterea subeundorum et sustinendorum aut ratione destructionis vel amissionis quorumcunque bonorum nostrorum mobilium vel inmobilium, quantecunque quantitatis seu quanticunque valoris fuerint, nullam restitutionem, refectionem, satisfactionem vel emendam aut recompensationem nec aliquod subsidium pecuniarium vel aliud quodcunque, etiam si ad imperialem vel alium quemcunque statum nos vel alter nostrum devenerimus, petemus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte aliquo tempore a vobis predicto domino summo pontifice vel aliquo successorum vestrorum predictorum aut a Romana ecclesia memorata; volentes et consentientes expresse, quod vos vel successores vestri et ecclesia supradicti propter premissa vel eorum aliqua seu alia quecunque ea contingentia quoquomodo nobis vel successoribus nostris in nullo penitus teneamini nec sitis propterea in aliquo obligati; ac ex nunc ab omni eo, quod ratione vel occasione premissorum a vobis vel successoribus vestris seu ecclesia predictis nos vel successores nostri possemus petere, vos et successores vestros ac ecclesiam predictos omni modo, iure et forma, quibus melius et efficacius possumus[a], liberamus[b], absolvimus et quitamus. Quas quidem liberationem, absolutionem et quitationem et omnia alia et singula supradicta promittimus bona fide et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus perpetuo rata, grata et firma habere, tenere et etiam observare et contra in aliquo per nos vel alium seu alios nullo tempore facere vel venire directe vel indirecte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore. In[c] quorum omnium fidem[c] et testimonium presentes litteras fieri mandavimus et fecimus ac sigillorum nostrorum appensionibus communiri.

Datum Avinione die vicesima[d] secunda[d] mensis Aprilis, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, pontificatus vestri[e] prefati sanctissimi domini nostri pape anno quarto.

13. a) *erasum, sed postea partim denuo scriptum or.* possumus *Ox.* b) *radendo partim deletum or.* liberamus *Ox.* c) In — fidem *in spatio vacuo relicto fusciori atramento post suppletum or.* d) *in spatio vacuo relicto fusciori atramento post suppletum or.* e) *eadem manus post interposuit or.*

1) *Supra nr. 12.*

14. INSTRUMENTUM DE IURAMENTO GERLACI ARCHIEPISCOPI MAGUNTINI.

1346. Apr. 26.

Apographon coaevum (c.) *in archivo Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. XXXXIII. Contulit F. Kern. Est rubrum:* Iuramentum archiepiscopi Maguntini. — *Ed. H. Otto in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX, 344 ex c. — Extr. Riezler 2255; Sauerland III p. LXXV.*

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem M°CCC°XLVI., indictione XIIII., pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis pape VI. anno quarto et die XXVI. mensis Aprilis, Avinione in consistorio, in quo erant presentes reverendi patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis, Gaucelinus Albanensis, Iohannes Portuensis[a] et Petrus Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli sancti Petri ad vincula, Petrus tituli sancti Clementis, Gocius tituli sancte Prisce[b], Bertrandus tituli sancti Marci, Guilhermus[c] tituli sanctorum Quatuor coronatorum, B(ernardus) tituli sancti Ciriaci in termis, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Sicilie, Aymericus tituli sancti Martini in montibus, Hugo tituli sancti Laurencii in Damasco, Adhemarius tituli sancte Anastasie et Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, Raymundus sancte Marie nove, Galhardus sancte Lucie in Cilice, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Heustacii, Guilhermus sancte Marie in Cosmidin et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi[d] cardinales sancte Romane ecclesie, ac nos notarii et testes infrascripti, venerabilis pater dominus Gerlacus archiepiscopus Maguntinus iuramentum fidelitatis prestitit eidem domino nostro pape ibidem presenti et recipienti, sacrosanctis euangeliis positis coram eo et flexis genibus, modo et forma contentis in quadam papirea cedula ibidem per eundem dominum archiepiscopum lecta contentis, cuius papiree cedule tenor sequitur sub hiis verbis:

Ego Gerlacus archiepiscopus Maguntinus ab hac hora in antea fidelis ero et obediens beato Petro sancteque Romane ecclesie dominoque meo domino Clementi VI. pape eiusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in concilio neque in facto, ut vitam perdant aut membrum vel capiantur mala captione. Concilium, quod michi aut per se aut per litteras manifestabunt aut per nuncium, ad eorum dampnum nulli pandam. Papatum Romanum et regalia sancti Petri adiutor ero ad deffendendum et retinendum salvo ordine meo contra omnes homines. Vocatus ad sinodum veniam, nisi prepeditus fuero canonica prepeditione. Legatum apostolice sedis in eundo et redeundo tractabo honorifice et in suis necessitatibus adiuvabo. Apostolorum limina singulis annis papa existente citra montes et singulis bienniis papa existente ultra montes aut per me aut per certum nuncium visitabo, nisi eorum absolvar licentia. Possessiones ad mensam mei archiepiscopatus pertinentes non vendam neque alienabo neque impignorabo neque de novo infeudabo vel aliquo modo donabo inconsulto Romano pontifice. Ludovicum de Bavaria, hereticum et scismaticum per eandem sanctam Romanam ecclesiam condempnatum et declaratum et iure, si quod ex electione in regno vel imperio Romanorum ei competebat, ipsius exigentibus criminibus et horrendis facinoribus legitime privatum excommunicatumque et anathematizatum, quamdiu in heresi et scismate ac in inobedientia et rebellione eiusdem sancte Romane ecclesie fuerit, evitabo ac persequar cum toto posse meo tamquam hereticum et scismaticum instoque iudicio

14. a) Potuensis c. b) Price c. c) Guilhs c. d) dyāñ c.

reprobatum atque Dei et sancte Romane ecclesie inimicum, eumque pro rege vel imperatore Romano non habebo, nec ei in aliquo obediam, nec favebo eidem in aliquo seu ligam faciam cum eodem, fidelitatem vel homagium ei non faciam, nec regalia ecclesie Maguntine ab eo recipiam nec aliqualiter recognoscam. Et procurabo pro toto[e] posse meo, ut ad electionem regis in imperatorem[f] postmodum promovendi[g] celeriter procedatur, et quod eligatur de novo in regem, postmodum ad Romanum imperium promovendus, talis, qui gratiam et communionem sedis apostolice obtineat, cui eligendo de novo, cum electus fuerit, favorem, auxilium et concilium pro posse meo prestabo. Et quod[h] procurabo per me et amicos meos toto posse meo, quod possessionem et quasi archiepiscopatus Magontini, rerum et iurium ipsius obtineam. Nec aliquam conventionem, transactionem seu pacem quamcunque faciam cum Henrico olim Maguntino archiepiscopo, iusto iudicio deposito et privato perpetuo tam a pontificali officio quam ab administratione ecclesie Maguntine, seu cum aliis eidem adherentibus sine speciali licentia Romani pontificis petita, habita et obtenta. Sic Deus me adiuvet et hec sancta Dei euangelia[i].

De qua iuramenti prestatione, ut premittitur, sic facta prefatus dominus noster papa precepit nobis notariis subscriptis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die et loco predictis, presentibus prefatis reverendis patribus dominis cardinalibus nec non venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo camerario, Guidone de Ambasia, Guilhermo de Posterla, cappellanis apostolicis, magistro Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis, Iohanne de Seduno clerico capelle et Petro de Podensaco domicello, ad premissa testibus vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Guilhermus de Bos Caturcensis dyocesis, camere apostolice clericus, auctoritate apostolica publicus notarius etc.

Et ego Bert(randus) de Chaunaco etc.

15. LITTERAE PAPAE AD PRINCIPES ELECTORES QUOSDAM DE LUDOVICO RELINQUENDO.

1346. Apr. 28.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.), ubi sub nr. 1037 litterae comiti Palatino anonymo directae, sub nr. 1038—41 notitiae aliarum litterarum leguntur (R). — *Descripsit F. Kern. Extr. Riezler 2256 cum n. 1; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI. 362 nr. 96; minus recte Sauerland III nr. 539. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 30. — Ineditum.*

Nobili viro . . comiti palatino Reni duci Bavarie spiritum consilii sanioris.

Sicut nobilitatem tuam indubie supponimus non latere, olim contra Ludovicum de Bavaria, qui post obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris dicebatur discorditer in regem Roman(orum) electus, propter detestandos excessus et horrenda crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa detestabiliter et patrata dudum per processus felicis recordacionis Iohannis pape XXII. predecessoris nostri exigente iusticia diversis tempo-

14. e) *supra lineam add. c.* f) in imperatorem *corr. ex* vel imperatoris *c.* g) promovendum *c.* h) *sic c.* i) corporaliter per me tacta *add. in margine c.*

ribus solenniter habitos idem Ludovicus variis excommunicationibus et penis aliis spiritualibus et temporalibus cum multis subsecutis aggravationibus innodatus tandemque omni iure, si quod forsan eidem ad regnum vel imperium Roman(um) ex ipsa electione competere poterat necnon ducatu Bavarie omnibusque feudis, iuribus et honoribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis aut imperio quomodolibet obtinebat, et ceteris bonis suis iusto privatus iudicio et de diversis heresum et scismatum criminibus, quibus se involvit dampnabiliter et culpabilem reddidit, manifeste sententialiter extitit condempnatus et subesse omnibus penis, quibus a iure vel quibuscumque constitutionibus subiciuntur heretici et scismatici, declaratus ac in plerisque mundi partibus hereticus et scismaticus solenniter et publice nunciatus, in omnes et singulos clericos et laicos, cuiuscumque status, dignitatis[a], preminencie vel conditionis existerent, etiam si pontificali seu regali aut maiori vel inferiori dignitate fulgerent, qui eidem Ludovico parerent, consilium, auxilium vel favorem prestarent publice vel occulte, directe vel indirecte, aut eidem tanquam duci, regi vel imperatori obedirent seu intenderent vel colligationes, confederationes, societates seu pactiones inirent cum ipso diversis excommunicationibus aliisque penis spiritualibus et temporalibus per processus predictos inflictis, nos attendentes[b], quod idem Ludovicus, qui se tot et tam gravibus involvit criminibus, propter que omnibus bonis, iuribus et honoribus, ut prefertur, sic fuisse privatus et esse dinoscitur, quod tanquam hereticus et scismaticus manifestus denotatus ad successionem cuiuscumque hereditatis aut bonorum et honorum quorumlibet undecumque provenientium venire non potuit neque potest, per nos de benignitate apostolica, ut rediret ad gremium sancte matris ecclesie, diucius expectatus id facere non curavit, sed velut in laqueum desperationis demersus nobis et ecclesie, immo sibi ipsi pocius presumpsit illudere fraudibus exquisitis, deliberatione previa provida et matura, eiusdem Ludovici attenta cordis impenitentis duricia, non vidimus amplius differendum, quominus procederemus, prout exigebat tantorum enormitas excessuum, contra eum. Ideoque de consilio fratrum nostrorum certos processus fecimus solenniter presente multitudine fidelium copiosa, per quos penas et sententias per alios processus apostolicos adversus ipsum Ludovicum suosque complices, fautores, adiutores et valitores publicos vel occultos inflictas providimus recensendas succincte ipsum diversis maledictionibus, quas demeruit, supponentes et tradentes corpus eius Sathane, ut spiritus suus in die iudicii salvus fiat. Sane quia periculosius quam ante, si adhereres[c] de cetero prefato Ludovico heretico et scismatico aut participares cum ipso seu prestares eidem auxilium, consilium vel favorem, quod absit, procul dubio te involveres penis et sententiis supradictis, nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente tibi sano paternoque consilio nichilominus suadentes, quatenus ab huiusmodi auxilio, consilio et favore abstineas et omnino desistas. Sciturus quod, si ad graciam et communionem nostram et ecclesie redire humiliter et cum effectu curaveris, ut speramus, nos et sedem apostolicam tam in hiis quam aliis tuis oportunitatibus reperies graciosos, aliter autem si adhereres aut faveres heretico et scismatico predicto, quod absit, ad declarationem penarum ipsarum contra te ac alios super hiis culpabiles exigente iusticia procedere cogeremur.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie[1]. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rupperto comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

15. a) *in loco raso R.* b) attentes *R.* c) -es *in loco raso R.*

1) *Qui copiam litterarum sibi directarum Ludovico imperatori transmisit, cum ei renunciaret. Cf. infra nr. 68.*

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Adolpho[1] comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

16—19. CLEMENTIS VI. LITTERAE COMMONITORIAE DE ELECTIONE REGIS CELEBRANDA.

1346. Apr. 28.

16. 17. LITTERAE CLEMENTIS DE NOVO REGE ELIGENDO PRINCIPIBUS ELECTORIBUS DIRECTAE.

Quarum litterarum mentionem facit Benessius de Weitmil, ed. Emler, Fontes rerum Bohem. IV, 512:

ne Romana ecclesia diucius careret suo defensore atque advocato, mandavit papa electoribus sacri imperii per litteras bullatas, ut ad eleccionem futuri regis Romanorum procederent ad imperium postmodum promovendi.

Parum verisimilia videntur, quae extant in cod. Trevernsi 1462 (Gesta Treverorum, ed. Wyttenbach et Müller II, 258):

Dominus vero Iohannes rex Bohemiae litteras apostolicas ad alium regem eligendum preceptorias domino Baldewino ceterisque electoribus, quod nullus alius fuisset ausus perfecisse, presentavit; et si non obedirent, minabatur excidia guerrarum.

16. *Litterae generales. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1012 (R). *Contulit F. Kern. — Extr. Emler p. 680 nr. 1694.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 1.

Iam die 13. m. Aprilis papa principes electores, ut Ludovico imperatore deposito statim ad electionem novi regis procederent, in processibus contra Ludovicum editis (Raynald. ad a. 1346 § 8) admonuerat his verbis:

Porro quia Romanum imperium propter tyrannidem, iniquitates et impedimenta Ludovici sepedicti a Deo iusto iudicio reprobati et abiecti iam per longa tempora dignoscitur vacavisse prout et vacat ad presens, et ob hoc sancta Romana ecclesia per tempora suo caruit, prout adhuc caret, speciali advocato et defensore in fidei catholice et eiusdem Romane aliarumque ecclesiarum et ecclesiastice libertatis ac reipublice grande et multiplex detrimentum multarumque periculum animarum, nos hoc ulterius tolerare nolentes, prout nec velle debemus, ac tantis malis carere cupientes omnes et singulos principes ecclesiasticos et seculares, ad quos regem in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, presentium tenore apostolica auctoritate monemus districtius iniungentes eisdem, quatenus sine more dispendio pro electione regis in imperatorem postmodum promovendi de persona idonea facienda conveniant et ad electionem ipsam procedere non postponant. Alioquin sedes ipsa, a qua ius et potestas electionis predicte ad principes pervenit eosdem, super hoc de opportuno remedio providebit.

1) *Iam a. 1327 die 29. m. Ianuarii mortuus erat.*

Venerabilibus fratribus archiepiscopis et dilectis filiis nobilibus viris principibus electoribus imperii.

Impositum nobis desuper apostolice servitutis officium pulsare non desinit continue mentem nostram, ut circa removenda pericula et scandala de medio populi Christiani cure nostre commissi eique quietis et pacis procuranda comoda intente meditationis studiis et operosis solicitudinibus, quantum nobis ex alto permittitur, intendamus. Sed dum intra precordia nostra revolvimus et profundis cogitationibus attendimus utiles fructus et uberes, quos[a] ex iusto et recto regimine imperatoris Romani catholici, Deo et ecclesie sancte sue fidelis et devoti, si presideret imperio, tam ecclesie Romane, cuius imperator ipse advocatus et defensor esse debet precipuus, quam fideli populo et toti reipublice provenirent, cum per ipsius potentiam regiminis, prout ad eum pertinet, exercendi, libertas defensari possit ecclesiastica, fides dilatari catholica, improborum excessus reprimi, iusticie cultus coli et pacis serenitas defensari, ex debito solicitamur pastoralis officii, ut provideri super hiis, quantum ad nos spectat et cum Deo possumus, mente vigili procuremus. Ideoque considerantes attente, quod per prolixam vacationem eiusdem imperii per obitum clare memorie Henrici ultimi Romanorum imperatoris Ludovico de Bavaria, qui post obitum huiusmodi dicebatur discorditer in regem Roman(orum) electus, suis detestandis et horrendis excessibus, delictis, criminibus, culpis, rebellionibus, contumaciis et inobedientiis exigentibus, per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII. predecessoris nostri solemniter et publice dudum factis et habitis diversis excommunicationis et aliis spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac iure, si quod sibi ex electione huiusmodi competere poterat, necnon ducatu Bavarie omnibusque privilegiis, feudis, bonis, honoribus et iuribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis vel imperio quomodolibet obtinebat, iusto privato iudicio ac de diversorum heresum et scismatum criminibus, quibus dampnabiliter se involvit, condempnato sententialiter et etiam denotato tam ecclesia Romana, quam universitas fidelium et tota res publica diutinis temporibus, quibus, sicut premissum est, predictum vacavit imperium, prout adhuc vacare noscitur, huiusmodi comodis caruerunt, quamquam eis indigerent plurimum, hiis presertim temporibus, quibus peccatis exigentibus inter nonnullos reges, principes et magnates catholicos orbis terre fremunt pro dolor in diversis christianitatis partibus varie dissensiones et guerre, hereses et scismata pullulant et fides catholica per infideles et hostes christiani nominis in plerisque partibus periculose nimium impugnatur, intuentes quoque non sine dolore cordis et anxietate mentis nimia tam Alamanie quam partes alias circumposite regionis nonnullos christicolas degentes in eis propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti, attentis gravibus spiritualibus et temporalibus penis et sententiis adversus quascunque personas ecclesiasticas vel seculares, cuiuscumque preminentie, dignitatis, ordinis, status vel conditionis existant, etiamsi pontificali, regali aut maiori vel inferiori prefulgeant dignitate, necnon communitates et universitates, que prefato Ludovico adhererent, assisterent aut prestarent directe vel indirecte, publice vel occulte consilium, auxilium vel favorem, per processus predictos inflictis, magnis animarum et statuum periculis expositos, eisque paterno compatientes affectu vias et modos libenter exquirimus, per quos super predictis omnibus posset divina suffragante gratia huiusmodi subductis periculis et scandalis utiliter et salubriter provideri. Et tandem in examine mature deliberationis adducto, quod ad hoc facilius et utilius pandi poterit[b] et via salubrius aperiri, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus ad imperii regimen preficeretur predicti, per nostros processus die Cene Domini proximo preterita presente fidelium multitudine copiosa de consilio fratrum nostrorum adversus eundem Ludovicum suosque fautores, adherentes, valitores, complices et sequaces solenniter habitos vos commonendos duxi-

16. a) *sic R.* b) *supplendum* aditus. *Cf. infra p. 34 lin. 19.*

mus et hortandos, ut ad electionem regis in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendi dante Domino celebrandam[c] convenire absque morose dilationis obstaculo, que secum, ut ex premissis colligitur, periculosa traheret dispendia, et ad eam procedere curaretis. Quocirca vos rogamus, requirimus et attencius in Domino exhortamur, quatenus hiis, que premissa sunt, in scrutinio recte consideracionis adductis ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini convenire pro electione celebranda huiusmodi et ad eam, habendo pre oculis solum Deum, procedere assistente vobis divine virtutis clemencia studeatis, ita quod a Deo premium eterne retributionis consequi et ab hominibus laudis et commendationis attolli preconiis mereamini non indigne ac nos et sedes apostolica providere de alio in hac parte remedio non cogamur. Ceterum cum marchionatus Brandeburgensis vacaverit diutius et adhuc vacare noscatur, nequaquam nostre intentionis existit, quod detentor illius, qui nullum ius habet in eo, vocetur ad electionem huiusmodi vel etiam admittatur. Nos autem, qui ferventer in votis gerimus, quod tam pium tamque necessarium et utile reipublice negotium auxiliante Domino prosperetur, taliter providimus ordinandum, quod illi ex vobis, qui propter favorem, adhesionem et participationem eiusdem Ludovici essent forsitan predictis excommunicationis sententiis innodati, dummodo ab illis desistant omnino de cetero et illi, quem eligi contigerit, dum tamen gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, consiliis, auxiliis et favoribus oportunis assistant, ne dictum negocium impediri valeat propter hoc, absolventur iuxta formam ecclesie consuetam. Nec vos credimus nec volumus ignorare, quod quecumque colligaciones, confederaciones, pactiones seu lige, per quoscunque sub quavis forma vel conceptione verborum inite cum Ludovico predicto, necnon tam fidelitatis et homagii quam alia quecumque iuramenta eidem prestita, cum sit, ut prefertur, extra communionem fidelium hereticus et scismaticus manifestus, nulla, cassa et irrita declarata esse ac fuisse per dictos processus fuerunt, nullumque ad eorum observationem teneri quomodolibet vel astringi, et quatenus de facto processerant, exstiterunt annullata, cassata, irritata et viribus penitus vacuata.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

17. LITTERAE SINGULIS ELECTORIBUS DIRECTAE.

Ex octo litteris duarum habemus tenorem (A et B), reliquarum nonnisi notitias (C).

A. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem. — Apr. 28.*

Originale (or.) *in archivo publico Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. Sigilli nunc deperditi filo litteras olim clausas fuisse 16 foramina in pergameno relicta testantur. Notatur in Reg. Vatican. 139 sub nr. 1047* (R), *cf. infra C. Extr. Sauerland III nr. 548 ex* R *minus recte. — Ineditum.*

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi salutem et apostolicam benedictionem.

Sicut fraternitatem tuam supponimus indubie non latere, olim clare memorie Henrico ultimo Roman(orum) imperatore rebus humanis exempto ac subsequenter Ludovico de Bavaria, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter suos graves excessus ac detestanda[a] crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa horribiliter et patrata per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII., predecessoris nostri, habitos contra

16. c) *in loco raso R.*

17A. a) ac de *in loco raso or.*

eum diversis excommunicationis aliisque spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac omni iure, si quod sibi ex electione predicta poterat ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competere quoquomodo, iusto privato iudicio ac de diversis heresum et scismatum criminibus, quibus se involvit et culpabilem reddidit, sententialiter et publice condempnato Roman(um) imperium diutinis temporibus vacavit et adhuc vacare noscitur sicque Romana ecclesia, cuius imperator rite promotus catholicus et devotus, dum eidem presidet imperio, advocatus et defensor esse debet, illo caruit toto tempore vacationis huiusmodi et adhuc caret eodem, imperiumque predictum in suis iuribus et honoribus multa sustinuit dispendia et sustinet incessanter. Nos igitur premissa diligentius attendentes et compatientes ab intimis tam Alamannie quam certis aliis circumadiacentibus partibus et christicolis degentibus in eisdem propter eumdem Ludovicum, occupatorem indebitum et illicitum iurium et honorum imperii supradicti, turbatis multipliciter et oppressis ac nonnullis ex eis propter adhesionem, fautoriam et participationem ipsius Ludovici dampnati, ut prefertur, magnis et gravibus animarum et statuum suorum periculis expositis pro dolor et subiectis vias et modos libenter et diligenter exquirimus, per quos possit super predictis utiliter et salubriter provideri, et tandem deliberatione prehabita provida et matura deducentes in considerationis examen, quod, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus assumeretur per electionem ad regimen imperii supradicti, facilior ad hoc pandi posset aditus et via salubrior[b] aperiri, per processus nostros, quos die Cene Domini proxime preterita contra prefatum Ludovicum eiusque fautores, adherentes, adiutores, valitores, complices et sequaces habuimus de fratrum nostrorum consilio presente fidelium multitudine copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam secelares commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem de rege in imperatorem Roman(orum)[c] postmodum pro[mov]endo[c] celebrandam convenire ac ad eam procedere procurarent[1]. Cum autem morosa dilatio in hac parte periculosa nimium propter ea, que premissa sunt, et alia, que hiis occurrunt temporibus, verisimiliter censeatur, fraternitatem tuam rogamus, requirimus et hortamur attente, quatinus ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini ad electionem predictam una cum ceteris electoribus convenire procures[d]. Nos autem cupientes huiusmodi electionis negotium prosperari taliter ordinabimus, quod illi ex electoribus, qui propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti sunt excommunicationis sententiis innodati, dumtamen ab eisdem adhesione, fautoria et participatione penitus desistant de cetero et illi, qui eligetur in regem, ut premittitur, dummodo dicte[d] ecclesie[d] communionem et gratiam obtineat et eidem sit devotus, assistant fideliter cum effectu, ne impugnari, quod in electione ipsa per eos actum extiterit, valeat, iuxta formam ecclesie absolventur. Nec te ac[d] quosvis alios volumus ignorare, quod quecumque colliga[tiones], confederationes, pactiones et lige per quoscumque cum eodem Ludovico sub quacumque forma vel expressione verborum inite et iuramenta fidelitatis ac alia queque sibi prestita per dictos processus nulla, cassa et irrita declarata et nuntiata sunt nullumque ad eorum observationem teneri quomodolibet vel astringi et, quatenus de facto processerant, annullata, cassata et irritata fuerunt, [g]ravibus nichilominus penis inflictis adversus eos, qui eisdem colligationibus, confederationibus, ligis et pactionibus uterentur.

Datum Avinione[e] IIII. Kal. Maii, pontificatus nostri anno[e] quarto.

Eadem manu scripta in dorso leguntur: Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.

17A. b) or *al. atram. corr. e* ter *or.* c) Roman(orum) — pro[mov]endo *al. atram. in loco raso or.* d) *al. atram. in loco raso or.* e) Avinione — anno *al. atram. post suppleta or.*

1) *Vide supra nr. 16 in praef.*

B. *Litterae ad comitem Palatinum anonymum. — Apr. 28.*

Originale (or.) *in duas partes disectum in archivo regni Bavarici, Haus- und Familiensachen XV½ fasc. 16. Contulit v. d. H. Bier, qui etiam litterarum imaginem photographicam benevolenter nobiscum communicavit. — Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1043* (R). *Contulit F. Kern. — Ed. K. Müller 'Kampf Ludwigs' II, 374 ex* or.; *Klieman 627 ex* R. — *Extr. Riezler 2256 n. 2 ex* R.

Regesten der Pfalzgrafen nr. 2564 minus recte.

Clemens episcopus servus servorum Dei nobili viro . . comiti palatino Reni duci Bavarie spiritum consilii sanioris.

Sicut nobilitatem tuam supponimus indubie non latere, olim clare memorie Henrico ultimo Roman(orum) imperatore rebus humanis exempto ac subsequenter Ludovico de Bavaria, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter suos graves[a] excessus[b] ac detestanda crimina et delicta per ipsum adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam commissa horribiliter et patrata per processus felicis recordationis Iohanis[c] pape XXII., predecessoris nostri, habitos contra eum diversis excommunicationis aliisque spiritualibus et temporalibus penis et sententiis innodato ac omni iure, siquod sibi poterat[d] ex electione predicta[d] ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competere quoquomodo, iusto privato iudicio ac de diversis heresum et scismatum criminibus, quibus se involvit et culpabilem reddidit, sententialiter et publice condempnato Roman(um) imperium diutinis temporibus vacavit et adhuc vacare noscitur, sicque Romana ecclesia, cuius imperator rite promotus catholicus et devotus, dum eidem presidet imperio, advocatus et defensor esse debet, illo caruit toto tempore vacationis huiusmodi et adhuc caret[e], imperiumque predictum in suis iuribus et honoribus multa sustinuit dispendia et sustinet incessanter. Nos igitur premissa diligentius attendentes et compatientes ab intimis tam Alamannie[f] quam certis aliis circumadiacentibus partibus et christicolis degentibus in eisdem propter eundem Ludovicum, occupatorem indebitum et illicitum iurium et honorum imperii supradicti, turbatis multipliciter et oppressis ac nonnullis ex eis propter adhesionem, fautoriam et participationem ipsius Ludovici dampnati, ut prefertur, magnis et gravibus animarum ac[g] statuum suorum periculis expositis pro dolor et subiectis, vias et modos libenter et diligenter exquirimus, per quos possit super predictis utiliter et salubriter provideri, et tandem deliberatione prehabita provida et matura deducentes in considerationis examen, quod, si vir aliquis strenuus, catholicus et devotus assumeretur per electionem ad regimen imperii supradicti, facilior ad hec[h] pandi posset aditus et via salubrior aperiri, per processus nostros, quos die Cene Domini proximo preterita contra prefatum Ludovicum eiusque fautores, adherentes, adiutores, valitores, complices et sequaces habuimus de fratrum nostrorum consilio presente fidelium multitudine copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares commonendos duximus et hortandos, ut ad electionem de rege in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendo celebrandam convenire ac ad eam procedere procurarent. Cum autem morosa in hac parte dilatio periculosa nimium propter ea, que premissa sunt, et alia, que hiis[i] occurrunt temporibus, procul dubio censeatur, nobilitatem tuam requirimus[k], rogamus[k] et hortamur attente, quatinus[l] ad vocationem venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini ad electionem predictam una cum ceteris electoribus convenire, si et in quantum ad te

17 B. a) *atramento mutato in loco raso longioris verbi spatium adaequante scriptum or.* b) *in or. post* excessus *habetur linea eodem atramento ac* graves *tracta unius vel duorum verborum rasorum spatium explens.* c) Iohannis *R.* d) ex eleccione predicta poterat *R.* e) eodem *add. R.* f) Alamanie *R.* g) et *R.* h) hoc *R.* i) eis *R.* k) rogamus, requirimus *R* l) quatenus *R.*

pertinuerit, non postponas. Nos autem cupientes huiusmodi[m] negotium prosperari taliter ordinabimus, quod illi ex electoribus, qui propter fautoriam, adhesionem et participationem Ludovici predicti sunt excommunicationis sententiis innodati, dumtamen ab eisdem adhesione, fautoria et participatione penitus desistant de cetero et illi, qui eligetur in regem, ut premittitur, dummodo ecclesie predicte gratiam et communionem obtineat et eidem sit devotus, assistant fideliter cum effectu, ne impugnari valeat[n], quod in[n] electione predicta[o] per eos actum extiterit, iuxta formam ecclesie assolventur[p]. Nec te ac quosvis alios volumus ignorare, quod quecumque colligationes, confederationes, pactiones et lige per quoscumque cum eodem Ludovico sub quacumque forma vel expressione verborum inite ac iuramenta fidelitatis et alia queque sibi prestita per dictos processus nulla, cassa et irrita declarata et nuntiata sunt nullumque ad eorum observationem teneri quomodolibet vel astringi et, quatenus de facto processerant, annullata, cassata et irritata fuerunt, gravibus nichilominus penis inflictis adversus eos, qui eisdem colligationibus, confederationibus, ligis et pactionibus uterentur.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, ponficatus nostri anno quarto.

Infra textum ad dextram eadem manu scriptum legitur: Franciscus; *in verso:* nobili viro . . comiti palatino Reni, duci Bavarie.

C. *Notitiae ex registris sumptae.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1044—1050 (R), *ubi litterae ad comitem Palatinum anonymum (B) immediate praecedunt. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 627 in fine ex* R. — *Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 362 nr. 97 (litt. nr. 1050); Riezler 2256 n. 2. — Notitias 1047—1049 per errorem cit. Sauerland III nr. 548.*

Item in eundem modum nobili viro Rupperto comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rudolpho comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Adolpho[1] comiti palatino Reni, duci Bavarie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum fratri Baldwino, archiepiscopo Treverensi[2]. Salutem etc. omissis illis verbis: si et in quantum. Datum ut supra.

Item in eundem modum ut proxime venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie. Spiritum etc. Datum ut supra.

17 B. m) electionis *add. R.* n) valeat — in *in loco raso atramento fusciore magis compresse scripta or.* o) ipsa *R.* p) absolventur *R.*

1) *Cf. supra p. 31 n. 1.* 2) *Supra nr. 17 A.*

18. LITTERAE AD PRINCIPES CIVITATESQUE IMPERII DE ELECTORIBUS ET FUTURO REGE ADIUVANDIS.

A. *Litterae ad principes ecclesiasticos. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) ubi sub nr. 1051 litterae generales habentur, quas notitiae litterarum singulis principibus directarum ibidem sub numeris 1052—1061 immediate sequuntur (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 99 minus recte; Riezler 2257 cum n. 1, mutato ordine; Emler p. 681 nr. 1694; Wackernagel 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 168 (litt. nr. 1058); Klieman 628; Sauerland III nr. 548. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 159; haud satis clare.

Venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis per Alamanniam et Germaniam ac partes regionis circumposite constitutis.

Attendentes, quod prolixa imperii Roman(i) vacatio per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris multa dispendia secum traxit et trahere noscitur incessanter, maxime quia ille hostis profanus Dei et ecclesie sancte sue Ludovicus de Bavaria, qui post obitum eiusdem imperatoris, ut asseritur, discorditer in regem Roman(orum) electus dicebatur fuisse quique subsequenter propter suos graves et detestandos excessus per ipsum contra Deum et ipsam ecclesiam fidemque catholicam commissos diversis excommunicationibus aliisque penis et sententiis spiritualibus et temporalibus innodatus ac iure, si quod sibi ex electione huiusmodi ad regnum vel imperium Romanum forsitan competebat, ac omnibus privilegiis, feudis, bonis, iuribus et honoribus, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis aut eodem imperio quomodolibet obtinebat, per processus felicis recordationis Iohannis pape XXII., predecessoris nostri, privatus iusto iudicio ac de heresis et scismatis criminibus, quibus se involvit dampnabiliter, extitit sententialiter condempnatus, nonnullas tam[a] Alamannie quam circumvicinas partes et diversos christicolas in eis degentes sua mortifera contagione infecit et inficere continue non desistit, cum adversus adherentes, fautores, participantes, adiutores, consiliatores et sequaces ipsius graves spirituales et temporales pene ac sententie per processus sint inflicte predictos, cupientesque predictis partibus et christicolis, quibus super hiis paternis compatimur affectibus, super tantis eorum periculis provideri et eiusdem imperii dispendiis salubriter obviari vias et modos exquirimus, per quos eicius et utilius possit in hac parte satisfieri piis huiusmodi votis nostris. Ideoque deliberacione provida et matura previa in examine consideracionis adducto, quod, si aliquis vir catholicus, strenuus et ydoneus, Deo et ecclesie predicte devotus ad regimen assumeretur imperii supradicti, premissis pandi posset aditus et via salubris melius et utilius aperiri, pridem in consistorio die Cene Domini proximo preterita per processus nostros adversus dictum Ludovicum habitos presente fidelium multitudine copiosa principes tam ecclesiasticos quam seculares imperii eiusdem electores commonendos duximus et hortandos, ut pro electione de rege in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendo convenire ac ad eam procedere cessante dilatione[b] morosa curarent. Quocirca fraternitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur, vobis nichilominus per apostolica scripta mandantes, quatenus prefatis electoribus, qui eligere regem promovendum in imperatorem Roman(orum) voluerint, necnon et eidem regi, dum talis, qui gratiam et communionem apostolice sedis obtineat, electus fuerit per eosdem, curetis assistere cum effectu, ipsos tam in electionis huiusmodi quam coronationis, prout moris est, actibus associando, sicut

18 A. a) tam̄ *R.* b) dalatione *R.*

expedit strenue atque decet, vos taliter super hiis habituri, quod inde crescatis apud Deum meritis ac nostram et apostolice sedis gratiam vobis vendicetis non indigne[c]. Vos nichilominus ignorare nolentes, quod per processus diversos dudum contra Ludovicum predictum, hereticum et scismaticum manifestum ac iniuriosum et illicitum invasorem et occupatorem iurium imperii supradicti, factos et habitos per sedem apostolicam iusticia exigente quecumque colligaciones, confederaciones, pactiones inite cum eodem Ludovico et fidelitatis, homagii[d] vel quecumque alia iuramenta eidem prestita, sub quacumque forma vel expressione verborum processerant, nulla, cassa, vacua et irrita pronunciata et declarata fuerunt cum inhibicione penali, quod nullus talia extunc presumeret attemptare.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum verbis competenter mutatis venerabili fratri episcopo Leodiensi. Datum ut supra.

Item . . episcopi Traiectensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Monasteriensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Metensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Virdunensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Argentinensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Basiliensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Brande(m)burgensi. Datum ut supra.

Item . . episcopo Mindensi. Datum ut supra.

Item venerabili fratri . . episcopo Cameracensi. Datum ut supra.

B. *Litterae ad marchionem Misnensem aliosque principes et civitates imperii. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) ubi sub nr. 1062 litterae marchioni Misnensi directae, sub numeris 1063–1087 immediate sequentes notitiae aliarum leguntur (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 99 minus recte; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 363 nr. 99 (litt. nr. 1080); Riezler 2257 cum n. 2, mutato ordine; Wackernagel 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 168 (litt. nr. 1086); Klicman 628; Sauerland III nr. 548. — Textum litterarum nr. 1068 adhibito nr. 1062 restituerunt E. Schneider et K. Kaser in 'Württembergische Geschichtsquellen' II (1895) p. 421.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 159; de quo vide supra sub A.

Nobili viro . . marchioni Misnensi spiritum consilii sanioris.

Dum consideranter attendimus, quod Roman(um) imperium, quod vacavisse diutinis temporibus per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris et adhuc vacare noscitur, propter longam vacationem huiusmodi multa in suis iuribus et honoribus sustinuit et adhuc sustinet incomoda et sancta Romana ecclesia, cuius imperator catholicus et devotus riteque ad dictum promotus imperium, dum ipsum eidem presidere contingit imperio, defensor debet existere, illo fuit et est toto tempore vacationis huiusmodi destituta, et propterea cupientes, ut per principes ecclesiasticos et seculares electores eiusdem imperii ad electionem futuri regis Roman(orum) in imperatorem promovendi cessante ulteriori dilatione morosa eis suffragante divina gratia procedatur, eosdem principes electores per alias nostras litteras rogandos, requirendos providimus et hortandos, ut convenire pro electione celebranda huiusmodi et ad eam procedere non postponant. Quocirca nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus

18 A. c) non indigne *bis scriptum R.* d) hamagii *R.*

prefatis electoribus, qui eligere regem in imperatorem Roman(orum) postmodum promovendum voluerint, necnon eidem regi, dum electus fuerit per eosdem, oportunis auxiliis, consiliis et favoribus procures assistere cum effectu, eos tam in electionis huiusmodi quam coronationis, prout moris est, actibus strenue, sicut decet et expedit, sociando. Eandem nobilitatem tuam ignorare nolentes, quod per processus diversos dudum contra Ludovicum de Bavaria, hereticum et scismaticum manifestum ac iniuriosum et illicitum invasorem et occupatorem iurium imperii supradicti, per sedem apostolicam factos et habitos iusticia exigente quecumque colligationes, confederationes, pactiones et societates inite cum eodem Ludovico ac fidelitatis homagii et quecumque alia iuramenta eidem prestita, sub quacumque forma vel expressione verborum processissent, nulla, vacua, cassa et irrita pronunciata et declarata fuerunt cum inhibitione penali, quod nullus talia vel similia imposterum presumeret attemptare. Sciturus[a], quod, si[a] ut speramus circa premissa operationes tuas exhibueris efficaces preter retributionis eterne premium nostram et apostolice sedis benedictionem et gratiam tibi et tuis posteris uberius vendicabis.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro langravio Hassie. Spiritum consilii sanioris. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro . . duci Brabancie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro comiti Gelrensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro domino de Fallanburg[b]. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Wyertinberg. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti Losensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Monte. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti de Marcha. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro . . duci Lothoringie. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Walramo comiti de Spanhaim. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Iohanni comiti de Spanhaim. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Gerlaco comiti de Nassawe. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti Iuliacensi. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Iohanni purcravio de Nuremberg. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Alberto purcravio de Nuremberch. Spiritum etc. Datum ut supra.

18B. a) sciturus — si *in loco raso R.* b) *sic R.* Falkenburg *Riezler opinatus est, ut videtur, recte.*

Item in eundem modum magistris consulum et ipsis consulibus ac civibus et universitati civitatis Erfordensis. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item[c] in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Treverensi. Salutem etc. Datum ut supra[c].

Item in eundem modum verbis competenter mutatis dilectis filiis civibus et communitati Coloniensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Metensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Tullensi. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilectis filiis civibus et universitati Maguntine. Salutem etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum incolis, habitatoribus et communitati Frankenfordensi Maguntine diocesis. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum civibus et universitati Basiliensi. Datum ut supra.

Item in eundem modum civibus et universitati Argentinensi. Datum ut supra.

Item[c] in eundem modum civibus et universitati Ratisponensi. Spiritum etc. Datum ut supra[c].

---

19. *Litterae ad quosdam electores de Karolo marchione eligendo. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.), quod sub nr. 1089 litteras archiepiscopo Coloniensi directas, sub numeris 1090—1092 notitias aliarum praebet (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 629. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 482 nr. 654 minus recte; Würth-Paquet p. 64 nr. 1798; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 362 nr. 98; Riezler 2258 cum n. 1; Emler p. 680 nr. 1693; Sauerland III nr. 550.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 2.

Cf. Regesten Ludwigs nr. 2501.

Venerabili fratri Walframo archiepiscopo Coloniensi.

Pridem per processus nostros adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum suosque complices, fautores, adiutores, valitores et adherentes die Cene Domini proximo preterita presente fidelium multitudine copiosa solenniter de consilio fratrum nostrorum habitos tandem inter cetera principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares generaliter ac postmodum per nostras speciales litteras te ceterosque principes predictos commonendos duximus et hortandos, ut attentis variis incomodis et periculosis dispendiis, que diutina imperii vacacio per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris dicto Ludovico, qui discorditer in regem Roman(orum) postmodum fuisse dicebatur electus, propter predictos et alios graves excessus et crimina detestanda varia iure, si quod ex eleccione predicta sibi ad regnum vel imperium competere poterat, iusto privato iudicio ac de diversis heresibus et scismatibus, quibus se involvit et culpabilem manifeste reddidit, sententialiter condempnato hactenus secum tulit et ferret, si differretur ulterius, procul dubio ampliora, pro electione de rege promovendo in imperatorem postmodum convenire ad eamque dilatione sublata morosa procedere curaretis. Sane cum multum reipublice utilitati expediat, quod vir strenuus, devotus, catholicus et fidelis, cui nos et ecclesia Romana tanquam speciali

18 B. c) Item — supra *in margine alia manu coaeva add. R. Numerus hic postea non adiectus.*

advocato et defensori eiusdem ecclesie debeamus favores et gratias impertiri, ad tanti culminis fastigium[a] assumatur, et inter ceteros principes et magnates earum partium dilectum filium nobilem virum Carolum primogenitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, attentis multis virtutibus, quibus ipsum decoravit Altissimus, ad hoc aptum et ydoneum extimemus, acceptum Deo et expediens utilitati publice[b] crederemus, ac nobis et apostolice sedi admodum proculdubio gratum esset, si prefatus marchio in regem promovendum in imperatorem Roman(orum) postmodum assumatur. Quocirca fraternitatem tuam plenis affectibus deprecamur, quatenus ad electionem de ipso marchione celebrandam operosis affectibus et effectibus intendere studeas diligenter, sciturus, quod ex hoc preter mercedem perennis premii, quod inde mereberis, nostram et eiusdem sedis gratiam tibi plenius et uberius vendicabis.

Datum ut supra[1].

Item in eundem modum venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi. Salutem et cetera. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro Rodolpho duci Saxonie. Spiritum etc. Datum ut supra.

Item in eundem modum nobili viro . . comiti palatino Reni, duci Bavarie. Post verbum te: si et in quantum ad te pertinuerit. Spiritum etc. Datum ut supra.

20. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD CIVITATEM AQUENSEM DE CORONATIONE REGALI.

1346. Apr. 28.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1088 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Extr. Werunsky 100; Riezler 2257 n. 3; Sauerland III nr. 554.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 160.

Dilectis filiis maiori, scabinis, consilio et communi opidi Aquensis Leodiensis diocesis.

Attendentes, quod diutina imperii Romani vacatio per obitum clare memorie Henrici ultimi Roman(orum) imperatoris, subsequenter Ludovico de Bavaria heretico et scismatico manifesto, qui dicebatur in discordia in regem Roman(orum) electus, propter suos graves excessus et detestanda crimina iure, si quod sibi ex electione predicta ad regnum vel imperium Roman(um) forsitan competebat, iusto privato iudicio et de diversis heresibus et scismatibus, quibus se involvit dampnabiliter et culpabilem reddidit, manifeste sententialiter condempnato, multiplicia incomoda et innumera dispendia secum tulit et ferret procul dubio, si defferretur ulterius, ampliora, tam[a] per processus, quos adversus eundem Ludovicum suosque fautores, adherentes, adiutores, valitores et complices, contra quos diverse spirituales et temporales pene ac sententie dudum per processus aliquos inflicte fuerunt, solenniter die Cene Domini proximo preterita de consilio fratrum nostrorum habuimus presente multitudine fidelium copiosa, principes electores imperii tam ecclesiasticos quam seculares commonendos inter cetera duximus et hortandos, ut sublata dilatione morosa, que secum periculum traheret, ad electionem

19. a) fastium *R.* b) *ex* rei publice *cancellando corr. R.*

20. a) *sic pro* iam *R.*

1) *Vide infra litteras nr. 20, quae in R immediate praecedunt.*

de futuro rege in imperatorem postmodum promovendo convenire ad eamque procedere procurarent[1]. Sperantes igitur in Domino, quod prefati principes ad electionem eandem, sicut ad ipsos pertinet et rei publice utilitati dinoscitur expedire, procedant, et attendentes nichilominus, quod reges, quos promovendos in imperatores contingit eligi, prime coronationis insignia in opido vestro Aquensi consueverunt recipere post electionem celebratam de ipsis, universitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur attente, quatenus honorem vestrum super hiis observantes illesum illum, quem per electores predictos eligi contigerit, fidelem, catholicum et devotum ac gratiam et communionem obtinentem sedis eiusdem pro huiusmodi coronatione recipienda intromittatis in opidum vestrum predictum eidemque assistatis auxiliis, consiliis et favoribus oportunis. Scituri, quod, si super premissis vos eidem eligendo circa premissa favorabiles exhibueritis, ut speramus, in ampliatione privilegiorum vestrorum aliorumque libertatum et honorum, que a sede obtinetis predicta, vestrisque aliis oportunitatibus nos et sedem eandem reperietis propitios et benignos. Alias autem, si contrarium attemptaretis quod absit, ommittere[b] non possemus, quominus contra vos et opidum vestrum predictum ad privationem privilegiorum, libertatum et honorum ac interdicendum fidelibus communionem vestram et ipsius opidi visitationem aliasque spirituales et temporales penas et sententias infligendas, prout excessuum et rebellionum qualitas exigeret, suaderet iusticia et videremus expediens, procedere curaremus.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

---

21. 22. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE ELECTORUM ABSOLUTIONE.

1346. Apr. 28.

21. *Litterae ad episcopum Acconensem super absolutione Baldewini. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1093 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Raynaldus ad a. 1346 § 31; Riezler 2259; Sauerland III nr. 551. — Ineditum.*

Litteras hoc tempore datas esse, id quod Dominicus, 'Baldewin von Lützelburg', p. 451 negaverat, probavit K. Müller, 'Kampf Ludwigs', II, 346.

Venerabili fratri . . episcopo Aconensi[2].

Devotionis sinceritas, quam venerabilis frater noster Baldwinus archiepiscopus Treverensis ad nos et Romanam ecclesiam gerere dinoscitur, promeretur, ut personam suam presertim circa illa, que sue conscientie serenitatem et status securitatem concernunt, specialis prosequamur prerogativa favoris. Hinc est, quod nos absolvendi auctoritate nostra eundem archiepiscopum iuxta formam ecclesie ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis promulgatis ab homine[a] vel a iure, quibus esset quomodolibet innodatus, plenam fraternitati tue hac vice concedimus tenore presentium facultatem. Proviso tamen specialiter et expresse, quod, si aliquibus occasione illorum, pro quibus easdem sententias incurrisset, sit obnoxius, eis exinde satisfaciat competenter.

Datum Avinione IIII. Kl. Maii, anno quarto.

20. b) ōmittere *R.*

21. a) omni *R.*

1) *Cf. supra nr. 16 in praef.* 2) *Nicolao.*

22. *Litterae ad Baldewinum de absolvendis electoribus ad electionem convenientibus. — Apr. 28.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1094. Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2260; Sauerland III nr. 552. — Ineditum.

Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Attendentes utilitati rei publice plurimum expedire, quod aliquis vir catholicus, devotus Deo et ecclesie sancte sue in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem postmodum eligatur, venerabiles fratres nostros archiepiscopos, de quorum numero esse dinosceris, et dilectos filios nobiles viros principes electores imperii per quosdam processus, quos pridem in die Cene Domini proximo preterita contra Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum, prophanum Dei et ecclesie sancte sue fideique catholice rebellem et hostem, ac suos complices, adherentes, participatores, sequaces et fautores de consilio fratrum nostrorum fecimus presente fidelium multitudine copiosa, demum inter cetera commonendos duximus et hortandos, ut absque morosa dilatione, que secum traheret periculum in hac parte, pro electione de futuro rege promovendo in imperatorem Roman(orum) ac ad eam procedere non ommittant[1]. Sperantes igitur in Domino, quod tu et ipsi monitionibus et exhortationibus nostris huiusmodi utique salubribus, utilibus et necessariis parebitis cum effectu, et cupientes sic negocium huiusmodi prosperari, quod nichil in eo reperiri valeat imperfectum, fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus pleniorem, coelectores tuos predictos, qui ad eandem electionem celebrandam in loco super hoc prefigendo convenerint et ad eam procedere voluerint, ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis, quas latas ab homine vel a iure incurrissent, et humiliter pecierint sibi absolutionis beneficium impertiri, hac vice auctoritate nostra iuxta formam ecclesie absolvendi plenam concedimus tenore presentium facultatem. Proviso tamen specialiter et expresse, quod de hiis, pro quibus eisdem essent innodati sententiis, satisfaciant illis quorum interest competenter, et adiecto specialiter et expresse, quod, si ad electionem predictam non procederent vel dicto Ludovico extunc adhererent, faverent aut participarent cum ipso, in easdem sententias recidant ipso facto.

Datum ut supra.

---

23. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD GERLACUM ARCHIEPISCOPUM DE ABSOLVENDIS CIVITATIS MAGUNTINAE VICINARUMQUE PARTIUM INCOLIS.

1346. Apr. 28.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1095 (R). *Ubi praecedit:* cor. *Descripsit F. Kern. — In forma integra ineditum.*

Regesten Ludwigs p. 234 Päbste nr. 196.

Venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.

Sicut iusticie debitum exigit perversis adhibere debite castigationis antidotum, sic misericordia suggerit conversis remissionis gratiam non negare. Sane cum, prout intelleximus, nonnulli clerici et laici de civitate tua Maguntina et vicinis partibus pro eo, quod contra nostros et predecessorum nostrorum Roman(orum) pontificum processus

1) *Cf. supra nr. 16 in praef.*

adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum ac eius fautores, complices, adherentes et sequaces hactenus habitos adheserunt seu consilium, auxilium vel favorem prestiterunt seu participaverunt cum ipso, excommunicationis et alias penas et sententias incurrerint per eosdem processus contra tales inflictas, nos, qui vices illius in terris licet immeriti gerimus, qui omnes querit salvos fieri et neminem vult perire, cupientes eos ad sancte Dei ecclesie unitatem, extra quam non est alicui gratia neque salus, reduci, fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, omnes predictos de ipsa civitate ac quoscumque alios de tua diocesi Maguntina tibi subditos ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis ab homine vel a iure prolatis, quas propter premissa incurrerunt vel inciderunt in eas, postquam suos excessus, errores et peccata huiusmodi coram te specifice confessi fuerint et in forma infrascripta prestiterint corporaliter iuramentum, per te dumtaxat iuxta formam ecclesie absolvendi et imponendi eis penitentiam salutarem necnon interdicta in terris eorum ex eisdem causis apposita relaxandi et nichilominus cum personis ecclesiasticis super irregularitate, quam celebrando divina vel immiscendo se illis ligati dictis sententiis vel in locis ecclesiastico interdicto suppositis contraxerunt, misericorditer[a] dispensandi, ipsis ad aliquod tempus maius vel minus secundum singulorum demerita a divinis suspensis, ita tamen, quod non [ad][b] questum sed animarum salutem et ecclesie tue Maguntine comodum tua in hac parte intentio dirigatur, quodque super absolutione presertim maiorum et notabilium personarum ac iuramenti prestatione in forma predicta confici facias publicum instrumentum, plenam usque ad adventum . . legati apostolice sedis, si eum ad partes Alamannie destinari contigerit, et non[c] ultra concedimus tenore presentium facultatem. Ceterum per te super absolutionibus huiusmodi adici volumus specialiter et expresse, quod, si aliquis predictorum, postquam per te absolutus fuerit ut prefertur et interdictum, cui terre sue subiacerent, existeret relaxatum, prefato Ludovico de Bavaria faveret, adhereret aut consilium vel auxilium prestaret aut participaret cum ipso seu alias contra ea, que promittet et iurabit, veniret, in easdem relabatur sententias ipso facto et terre sue interdicto predicto subiaceant sicut prius.

Forma quidem confessionis et iuramenti prestandi per illos qui absolventur ut premittitur sequitur in hec verba: Ego[1] . . confiteor me tenuisse et tenere fidem catholicam et credere ac tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam prelibatam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus per me confessatis et sententiis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangentia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intrantibus fidelis ero de cetero et eis debitam reverentiam et obedientiam exhibebo, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellione dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscumque aliis dabo contra Romanam ecclesiam consilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in rebellione prefate ecclesie existenti contra eam colligationem, conspirationem faciam seu ligam. Item quod exnunc inantea non obediam nec favebo nec in aliquo adherebo Henrico quondam archiepiscopo Maguntino per dominum nostrum papam et ecclesiam

23. a) mísericorditer *R.* b) *deest R, supplerimus nos.* c) *in loco raso R.*

1) *Cf. infra nr. 24.*

Romanam iusto iudicio ab archiepiscopatu deposito Maguntino, nec eum pro Maguntino archiepiscopo tenebo, habebo vel quomodolibet reputabo; sed dominum Gerlacum, cui per dictum dominum nostrum papam post privationem et depositionem dicti Henrici de archiepiscopatu Maguntino predicto canonice est provisum, pro vero archiepiscopo Maguntino habebo, tenebo et reputabo et eidem tanquam archiepiscopo Maguntino adherebo, obediam et favebo et ab aliis, quantum ad me pertinuerit, obediri faciam et pareri sibique de iuribus archiepiscopalibus[d] respondebo et faciam responderi, nec ipsum dominum Gerlacum archiepiscopum per me vel alium seu alios directe vel indirecte impediam, quominus possessionem archiepiscopatus Maguntini et bonorum ac iurium ipsius liberam et pacificam habeat et effectualiter et realiter assequatur, quin immo ad habendam et obtinendam possessionem predictam, in quantum ad me pertinuerit, ipsum fideliter et efficaciter adiuvabo. Volo etiam et consentio, quod, si contingat quod absit me imposterum dicto Ludovico de Bavaria favere, adherere vel sibi prestare auxilium, consilium vel favorem seu ea vel aliqua eorum, que confessus sum et propter que incurri sententias excommunicationis, suspensionis vel interdicti prolatas ab homine vel a iure, ulterius facere vel ad ea quovismodo procedere contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sententias recidam ipso facto.

Datum Avinione IIII. Kal. Maii, anno quarto.

24. 25. FACULTATES BALDEWINO DATAE AD CIVITATEM AQUENSEM SPECTANTES.

1346. Apr. 30.

24. *Facultas sententias promulgandi. — Apr. 30.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1096 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 101; Riezler 2263; Sauerland III nr. 565 minus recte; cf. ibidem p. XXXIV. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 161.

Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Sperantes in Domino, quod tu frater et alii tam ecclesiastici quam seculares principes coelectores tui secundum commonitiones et exhortationes nostras generaliter et specialiter vobis factas ad electionem regis Roman(orum) promovendum[a] in imperatorem postmodum procedetis, fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus pleniorem, cum electio huiusmodi de viro catholico et ydoneo gratiam et communionem nostram et apostolice sedis habente fuerit divina propiciante gratia celebrata, requirendi et monendi ex parte nostra per te vel alium seu alios . . maiorem, scabinos, consules, universitatem et populos opidi Aquensis Leodiensis dioecesis eisque sub excommunicationis in personas singulares eorum et interdicti in opidum predictum et universitatem ipsius necnon privationis privilegiorum, feudorum, bonorum, libertatum et immunitatum, que a Romana vel quibusvis aliis ecclesiis obtinent, penis et sententiis mandandi et districtius iniungendi, ut eundem electum pro corona ibidem ut moris est recipiendi in dictum opidum introducant ut decet honorabiliter ac recipiant et admittant, dictasque penas et sententias aut illas ex eis, de quibus expedire videris, si forsan requisitionibus

23. d) archie *in loco raso R.*

24. a) *sic R.*

et monitionibus huiusmodi cum effectu non obtemperarent quod absit, promulgandi et infligendi aliaque faciendi, exercendi et exequendi plenarie, que circa premissa necessaria vel oportuna fuerint, plenam concedimus tenore presentium facultatem.

Datum Avinione II. Kl. Maii, anno quarto.

25. *Facultas absolvendi.* — *Apr. 30.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In plica legitur:* de cur̄ Vital. *Bulla iam deest.* — *Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1097* (R). *Descripsit F. Kern.* — *Extr. Werunsky 102 ex* R; *Riezler 2263 n. 1 ex* R; *Sauerland III nr. 566 minus recte.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 162.

Clemens episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi salutem et apostolicam benedictionem.

Sperantes in Domino, quod tu frater et alii tam ecclesiastici quam seculares principes coelectores tui secundum commonitiones et exhortationes nostras generaliter et specialiter vobis factas ad electionem regis Roman(orum) promovendum[a] in imperatorem postmodum procedetis, nos fraternitati tue, de qua fiduciam in Domino gerimus specialem, requirendi et monendi . . maiorem, scabinos, consules, universitatem et populos oppidi Aquensis Leodiensis diocesis eisque sub certis spiritualibus et temporalibus penis et sententiis mandandi et districtius iniungendi, ut, cum electio de viro catholico et ydoneo, gratiam et communionem nostram et apostolice sedis obtinente fuerit divina propiciante gratia celebrata, electum ipsum in dictum oppidum pro corona ibidem ut moris est recipienda intromittant honorifice sicut decet ac recipiant et admittant, per nostras alias litteras[1] concedimus, sicut in eis continetur, plenius potestatem. Sane quia gratiosa sedis apostolice benignitas sibi devotos et obedientes consuevit prosequi gratiis et favoribus oportunis, ut, si prefati maior, scabini, consules, universitas et populus huiusmodi requisitionibus et monitionibus obtemperaverint cum effectu electoque predicto adherere ac ab omni adhesione, fautoria et participatione Ludovici de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, totaliter abstinere curaverint, ipsos maiorem, scabinos, consules, universitatem et populum ac singulares personas oppidi supradicti, recepto ab eis et eorum singulis iuramento iuxta formam inferius annotatam, ab omnibus excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis, quas propter adhesionem, fautoriam et participationem dicti Ludovici quomodolibet auctoritate processuum apostolicorum habitorum super hiis incurrissent, absolvendi iuxta formam ecclesie ac interdictum, cui oppidum predictum et eius universitas propterea subiacerent, relaxandi, adiecto tamen, quod, si ad adhesionem, fautoriam et participationem eiusdem Ludovici redirent, in easdem sententias recidant[b] ipso facto et oppidum prefatum simili subiaceat interdicto, plenam eidem fraternitati tue facultatem tenore presentium elargimur. Forma autem iuramenti prestandi per illos de oppido predicto, quibus absolutionis beneficium impenderis, ut prefertur, talis est:

Ego[2] . . confiteor me tenuisse et tenere fidem catholicam et credere ac tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam prelibatam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis

25. a) *sic or.* b) *sic R;* cid *corrosum in or.*

1) *Supra nr. 24. Ex quo intellegitur erroneum esse id quod Sauerland III p. XXXIV n. 4 exposuit.*
2) *Cf. supra nr. 23.*

ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus per me confessatis et sententiis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangentia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intrantibus fidelis ero de cetero et eis debitam reverentiam et obedientiam exhibebo, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellione dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscumque aliis dabo contra Romanam ecclesiam auxilium, consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in rebellione prefate ecclesie existenti contra eam colligationem, conspirationem faciam seu ligam. Item quod exnunc inantea non obediam nec favebo nec in aliquo adherebo Henrico olim[b] archiepiscopo Maguntino per dominum nostrum papam et ecclesiam Romanam iusto iudicio ab archiepiscopatu deposito Maguntino nec eum pro Maguntino archiepiscopo tenebo, habebo vel quomodolibet reputabo. Volo etiam et consentio, quod, si contingat quod absit me imposterum dicto Ludovico de Bavaria favere, adherere vel sibi prestare auxilium, consilium vel favorem seu ea vel aliqua eorum, que confessus sum et propter que incurri sententias excommunicationis, suspensionis vel interdicti prolatas ab homine vel a iure, ulterius facere vel ad ea quovismodo procedere contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sententias reincidam ipso facto.

Datum Avinione II. Kl. Maii, pontificatus nostri anno quarto.

26—30. SCRIPTA AD RUPERTUM SENIOREM COMITEM PALATINUM SPECTANTIA.

1346. Mai 1.

26. *Instrumentum super iuramento comitis Palatini.* — *Mai. 1.*

Apographon (c.) *in archivo Vaticano arm. XV c. 11 fasc. II additor. (nr. 7) f. 131'. Descripsit F. Schillmann. Est rubrum:* Instrumentum absolutionis comitis Palatini ducis Bavarie. — *Extr. Riezler 2264.* — *Ineditum.*

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate eiusdem M°CCC°XLVI. indictione XIIII., pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providencia pape[a] VI. anno quarto et die prima mensis Maii Avinione in camera eiusdem domini nostri pape presentibus reverendis in Christo patribus dominis Petro Prenestrino et Gaucelino Albanensi episcopis, Talairando tituli sancti Petri ad vincula, Bertrando tituli sancti Marchi et Guidone tituli sancte Sicilie presbiteris sancte Romane ecclesie cardinalibus, nobili et potenti viro domino Ruperto comite Reni et palatino nobisque notariis et testibus infrascriptis presentibus fuit ibidem lecta de mandato dicti domini nostri pape per magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis quedam cedula scripta in papiro, cuius tenor sequitur sub hiis verbis:

Confiteor me tenuisse fidem catholicam, credere et tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, et adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, set hoc

25. b) quondam *R.*

26. a) papa *c.*

hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Insuper ad sancta Dei euangelia iuro, quod stabo et parebo mandatis ecclesie et domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite per me confessatis et non confessatis ac ceteris penis, quas incurri ab homine vel a iure propter premissa et ea tangentia, et quod domino pape qui nunc est et eius successoribus canonice intrantibus fidelis ero de cetero eisque debitam reverenciam et obedientiam exhibebo, nec cum prefato Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellione dicte ecclesie seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum secassibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps ero nec eis seu quibuscunque aliis dabo contra Romanam ecclesiam concilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediam nec adherebo, nisi ille primitus fuerit per sanctam Romanam ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in prefate ecclesie rebellioni existenti contra eam alligacionem, conspiracionem faciam sive ligam.

Qua cedula particulariter et distincte lecta et contentis[b] in ea distincte in vulgari theutonico prefato domino comiti per venerabilem patrem dominum Gerlacum archiepiscopum Maguntinum, qui datus fuit eidem domino comiti interpres per dominum nostrum papam[c], et per ipsum dominum comitem intellectis, ipse dominus comes omnibus infrascriptis concensiit, prout idem dominus archiepiscopus ibidem retulit eidem domino nostro pape, eaque prefatus dominus comes flexis genibus existens coram prefato domino nostro papa iuravit ad sancta Dei euangelia corporaliter tacto libro, ut sequitur:

Primo confessus fuit se tenuisse et tenere fidem catholicam, credere et tenere, quod credit, tenet et docet sancta mater ecclesia, credidisse et adhuc firmiter credit[d], quod non spectat ad imperatorem papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, set hoc hereticum reputat et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Item iuravit ad sancta Dei euangelia, quod stabit et parebit mandatis domini nostri pape super illatis iniuriis, contumaciis, rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite confessatis et non confessatis ac ceteris penis, quas incurrit ab homine vel a iure propter premissa et ea tangencia, et quod domino nostro pape qui nunc est et eius successoribus canonice intrantibus fidelis erit de cetero eisque debitam reverentiam et obedientiam exhibebit ut catholicus christianus, nec cum Ludovico de Bavaria, quamdiu stabit in rebellione dicte ecclesie, seu aliis hereticis et scismaticis aut cum eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis deinceps erit nec eis seu quibuscunque aliis dabit contra Romanam ecclesiam concilium, auxilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque nulli ut imperatori obediet nec adherebit, nisi ille primitus fuerit per sanctam Romanam ecclesiam approbatus, nec etiam cum sepedicto Ludovico aut quocumque alio in prefate ecclesie rebellione existenti contra eam obligationem, conspiracionem faciet sive ligam.

Quibus sic ut premititur actis dominus noster papa eundem comitem humiliter petentem et supplicantem, prout aparebat per signa et per relationem dicti domini archiepiscopi interpretantis vulgariter dicta domini comitis, absolvit a sententiis excommunicationis, quibus erat ligatus et quas incurrerat propter adhesionem et fautoriam dicti Ludovici de Bavaria, et ipsum restituit sacramentis ecclesie, retenta sibi penitencia eidem domino comiti per ipsum dominum nostrum papam imponenda. De quibus omnibus et singulis idem dominus noster papa mandavit nobis subscriptis notariis, ut de predictis faciemus unum, duo aut plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis necnon venerabili patre domino Gasberto Narbonensi archiepiscopo, domini pape camerario, magnifico et potenti viro domino Carolo marchione

26. b) contenta *c.* c) expositis *vel simile aliquid supplendum.* d) *sic c.*

Moravie, venerabili patre domino Gerlaco archiepiscopo Maguntino, nobili et potenti viro domino Guilhelmo Rogerii vicecomite Bellifortis, venerabili patre domino Itherio abbate Cluniacensi, magistro Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis ad premissum vocatis et rogatis.

Et ego Iohannes Valens clericus Ruthenensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, premissa omnia et singula, prout inveni in quadam nota michi tradita et assignata per venerabiles viros dominos Guilhelmum de[c] Bos prepositum Foroiuliensem, B(er)t(randum) de Chaunaco rectorem ecclesie de Samatano Lumberiensis dyocesis clericos, camerarios supradicti domini nostri pape et notarios publicos infrascriptos, ita hec[d] de verbo ad verbum de ipsorum clericorum et notariorum auctoritate et mandato fideliter scripsi et exemplavi et in hanc publicam formam redegi meoque signo consueto signavi rogatus.

Et ego Guilhelmus de Bos Caturcensis dyocesis, camere domini pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, premissis cedule lectioni[e], iuramentorum prestationi, confessionibus, promissionibus factis, dictis et habitis per dominum Rupertum comitem Reni et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum supranominatis testibus et subscripto notario publico interfui eaque notavi et in protocollo meo scripsi et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et socii mei subscripti scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruthenensis dyocesis, publici auctoritate apostolica et imperiali notarii, me subscripsi, signum quoque meum apposui consuetum rogatus.

Et ego B(er)t(randus) de Chaunaco etc.

27—30. SCRIPTA PAPAE.

27. *Litterae conductus. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1365 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2265. — Ineditum.*

Venerabilibus fratribus (archiepiscopis[a], episcopis et dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatis vel eorum vices gerentibus et personis ecclesiasticis quibuscumque religiosis et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cluniacensis, Cisterciensis, Cartusiensis, Premonstratensis, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum necnon magistris et preceptoribus sancti Iohannis Ierosolimitani et sancte Marie Theutonicorum et Calatravensis hospitalium sive domorum, ad quos presentes littere pervenerint).

Cum dilectus filius nobilis vir Ruppertus comes palatinus Reni, dux Bavarie, exhibitor presentium, qui nuper ad sedem apostolicam pro quibusdam suis venit negociis, ab eadem de beneplacito nostro recedens intendat repetere, sicut intelleximus, partes suas, universitatem vestram rogamus, requirimus et attencius in Domino exhortamur, quatenus eundem nobilem, cum per terras, districtus, portus et loca vestra transitum fecerit, benigne recommendatum habentes eidem aut familiaribus suis in personis vel rebus eorum nullam inferatis molestiam, iniuriam vel offensam nec ab aliis, quantum in vobis fuerit, permittatis inferri, sed eis pocius de securo conductu, si a vobis illum

26. c) de Bos *correximus nos;* debes *c.* d) hoc *c.* e) lectionem *c.*

27. a) *Uncis inclusa ex nr. 1346 eiusdem tomi registri supplevimus;* etc. ut supra usque pervenerint *habet R.*

pecierint, suis tamen sumptibus sic prompte ac libere pro nostra et eiusdem sedis reverentia providere curetis, quod nos devotionem vestram exinde possimus in Domino merito commendare, presentibus post sex menses minime valituris.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

28—30. PRIVILEGIA ECCLESIASTICA.

28. *Privilegium de divinis officiis celebrandis in locis interdicto suppositis. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 727 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 a. — Ineditum.*

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Devotionis tue sinceritas promeretur, ut votis tuis in hiis presertim, que ad tue salutem anime cedere valeant, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut si forsan ad loca ecclesiastico supposita interdicto te contigerit declinare, liceat in illis clausis ianuis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis et voce summissa tibi et dilecto filio nobili viro Ruperto iuniori duci Bavarie, fratrueli tuo, ac duodecim personis aliis consaguineis[a] seu servitoribus tuis domesticis Romane ecclesie sancte devotis eiusque mandata servantibus missam et alia divina officia facere celebrari, dummodo tu vel illi causam non dederitis interdicto nec id tibi vel illis contigerit specialiter interdici. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

29. *Privilegium de sacramentis ministrandis. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 728 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 b. — Ineditum.*

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Eximie devotionis affectus, quem ad nos et Romanam geris ecclesiam, promeretur, ut in hiis, que anime tue salutem respiciunt, votis tuis, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati, ut quilibet sacerdos ydoneus tibi ac dilecto filio nobili viro Ruperto iuniori duci Bavarie, fratrueli tuo, ac duodecim aliis personis consaguineis[a] seu servitoribus tuis domesticis Romane ecclesie sacrosancte devotis eiusque mandata servantibus, quociens expedierit, ministrare valeat ecclesiastica sacramenta, quibuscumque Romanorum pontificum predecessorum nostrorum constitutionibus contrariis nequaquam obstantibus, iure parochialis ecclesie et cuiuslibet alterius in omnibus semper salvo, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione Kl. Maii, anno quarto.

30. *Privilegium de capella castri Heidelberg. — Mai. 1.*

Reg. Vatican. 172 nr. 732 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Riezler 2266 c. — Ineditum.*

Dilecto filio nobili viro Ruperto seniori duci Bavarie salutem etc.

Ob tuorum exigentiam meritorum, quibus persona tua fore dinoscitur insignita, libenter illa tibi concedimus gratiose, per que status tuus tranquille pacis munimine

28. a) *sic R.*

29. a) *sic R.*

fulciatur. Tuis itaque supplicationibus inclinati, ut nullus ordinarius, etiam metropolitanus, nec quis alius inferior iudex, nisi sedis apostolice delegatus extiterit, capellam tuam, quam ut asseris in castro tuo Heydelbergh Wormatiensis dioc(esis) fundasti canonice ac dotasti, ecclesiastico supponere valeat interdicto absque licentia sedis apostolice speciali faciente plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, devotioni tue tenore presentium indulgemus, presentibus post decennium minime valituris. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere et cetera.

Datum Avinione [Kl.][a] Maii. anno quarto.

---

31. CLEMENTIS VI. MANDATUM SUPER FACTO SEDIS MAGUNTINAE.

1346. Mai. 6.

Reg. Vatican. 168 p. 366 nr. 446 (R). *Descripsit F. Kern. — Copiae registri Avinion. papir. Clem. VI. a. IV/6 (Reg. Vatican. 218) f. 247 nr. 446 collationem non habuimus. — Extr. Werunsky 103; Riezler 2267; Sauerland III nr. 570. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 163.

Venerabilibus fratribus . . Treverensi et . . Ravennat(i) archiepiscopis ac dilecto filio . . archidiacono Treverensi salutem etc.

Violentorum presumptuosis ausibus per oportuna remedia obviandum existit, ut eorum perversis conatibus resistatur aliique a talibus vel similibus excessibus arceantur. Ad quod debet ob zelum iusticie presidentis offitium insurgere, ut eorum iniurie iuris remedio repellantur. Dudum siquidem in apostolatus nostri primordiis provisiones omnium archiepiscopalium et aliarum cathedralium ecclesiarum tunc vacantium et vacaturarum inantea per privationes per nos faciendas de prelatis earum ubilibet constitutis dispositioni et ordinationi nostre specialiter reservantes decrevimus[1] extunc irritum et inane, si secus super hiis per quoscunque quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari; nuper etiam ecclesia Maguntina ex eo vacante, quod nos Henricum olim archiepiscopum Maguntinum[a] exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio omni honore, potestate, dignitate ac offitio pontificali privaveramus, nos considerantes, quod nullus de provisione ipsius ecclesie Maguntine preter nos ea vice disponere poterat reservatione et decreto obsistentibus supradictis, de persona venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini de fratrum ipsorum consilio auctoritate apostolica duximus providendum ipsumque illi in archiepiscopum prefecimus et pastorem, ac subsequenter sibi apud sedem apostolicam constituto fecimus munus consecrationis impendi et demum, cum palleum, insigne plenitudinis videlicet pontificalis offitii, ex parte ipsius fuisset a nobis cum ea, qua decuit, instantia postulatum, palleum ipsum de corpore beati Petri sumptum sibi fecimus apud sedem eandem ut moris est assignari. Cum autem, sicut fidedigna relatione percepimus, dictus Henricus cum nonnullis suis in hac parte complicibus, fautoribus et ei adherentibus ipsam Maguntinam ecclesiam et administrationem eiusdem nec non opida, castra, villas, loca ac nonnulla ornamenta ecclesiastica, etiam pontificalia, vasa argentea et bona ac iura alia ad Gerlacum archiepiscopum et Maguntinam ecclesiam predictos spectantia occupet, usurpet

30. a) *deest R.*

31. a) *sequuntur* preter nos ea vice *cancellata R.*

1) *Cf. supra p. 4 n. 2.*

et consumat ac detineat indebite occupata in nostrum et apostolice sedis contemptum sueque fame et salutis dispendium et multarum animarum periculum ac eiusdem Maguntine ecclesie et Gerlaci archiepiscopi predictorum grave preiuditium et scandalum plurimorum, nos volentes, quod provisio nostra huiusmodi de persona dicti Gerlaci[b] prefate ecclesie, ut premittitur, facta sublatis impedimentis quibuslibet suum plenum sortiatur effectum, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefato Gerlaco archiepiscopo Maguntino efficacis defensionis presidio super hiis assistentes predictum Henricum, complices, fautores et adherentes eidem ac occupatores alios et detentores quoscunque ecclesie administrationis, ornamentorum, vasorum argenteorum, opidorum, villarum, castrorum, locorum, iurium et bonorum predictorum, ut eidem Gerlaco archiepiscopo, vicariis, officialibus ac procuratoribus suis eius nomine in corporalem possessionem et quasi ipsius ecclesie Maguntine ac administrationis necnon opidorum, castrorum, villarum, locorum, iurium et iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum et bonorum quorumcumque predictorum ad eosdem Gerlacum archiepiscopum et ipsam Maguntinam ecclesiam spectantium omnino libere tradant et restituant et in pace dimittant nullumque impedimentum prefato Gerlaco archiepiscopo aut eius vicariis, officialibus, curialibus aut gentibus seu procuratoribus ipsius Gerlaci archiepiscopi vel alicui eorundem per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte prestent seu inferant quoquomodo, quominus ipse Gerlacus archiepiscopus per se ac eosdem vicarios, officiales, curiales ac procuratores suos et alios prefate ecclesie Maguntine ac administrationis et omnium et singulorum opidorum, castrorum, villarum, locorum, iurium, iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum et aliorum quorumcunque rerum et bonorum predictorum libere ac plene assequi, exercere valeat et pacifice possidere necnon . . scolasticum, . . cantorem, . . thesaurarium[c] et capitulum ac canonicos et singulares personas ac vassallos, homines feudatarios, fideles et subditos prefate ecclesie Maguntine et quosvis alios clericos et laycos, cuiuscunque sint preeminentie, conditionis, ordinis, dignitatis et status, quorum interest seu interesse potest communiter vel divisim, etiam si episcopali vel quacunque alia superiori vel inferiori prefulgeant dignitate, de quibus expedire videritis, ut infra certum peremptorium terminum competentem, quem eis et eorum singulis duxeritis, prout ipsos et eorum singulos premissa contingere noveritis, prefigendum, ab obedientia dicti Henrici omnino desistant nec ei deinceps seu alicui eius nomine pretextu alicuius homagii seu iuramenti fidelitatis eidem Henrico per ipsos vel eorum aliquem ratione vel occasione rerum et bonorum spiritualium et temporalium ad archiepiscopum Maguntinum qui est pro tempore et ecclesiam ipsam Maguntinam spectantium seu moventium ab eadem prestiti, que quidem iuramenta et homagia licet prestantes ad observationem eorum ulterius minime teneantur, necnon quascunque colligationes, pactiones, confederationes et societates[d] super hiis, etiam si essent penis, iuramentis vel aliis firmitatibus quibuscumque vallate, in contrarium forsan facte et inite, revocamus, cassamus et anullamus ac nulla, cassa et irrita nuntiamus, penas adiectas et iuramenta super premissis prestita relaxantes, consiliis, auxiliis vel favoribus quibuslibet faveant quomodolibet vel assistant, sed eidem Gerlaco[e] ut vero archiepiscopo Maguntino ac vicariis, officialibus, curialibus, procuratoribus et gentibus Gerlaci archiepiscopi predicti et eius nomine prestent et exhibeant obedientiam et reverentiam debitam et devotam ac homagia et alia servitia consueta auctoritate apostolica moneatis et ex parte nostra efficaciter inducatis. Quod si forte monitionibus vestris huiusmodi parere contempserint, omnes et singulos tam clericos quam laycos, cuiuscunque dignitatis, status, ordinis vel conditionis existant, etiam si episcopali vel quacunque alia

31. b) Gelarci *R.* c) thesaurium *R.* d) societatis *R.* e) Gelarco *R.*

superiori vel inferiori prefulgeant dignitate, qui monitioni et requisitioni huiusmodi parere contempserint, quos extunc personas videlicet singulares eorum excommunicationis, capitulum vero suspensionis et predictam ecclesiam Maguntinam necnon terras et loca quoruncumque in hac parte dicto Henrico quomodolibet adherentium seu faventium interdicti sententiis subiacere volumus ipso facto, excommunicatos et suspensos necnon ecclesiam, terras et loca predicta, que penas et sententias incurrisse predictas noveritis, eisdem penis et sententiis subiacere in ecclesiis et locis earundem partium, de quibus vobis videbitur, candelis accensis et campanis pulsatis publice nuntietis, invocato ad premissa, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, contradictiones auctoritate vestra appellatione postposita compescendo, predicentes eis nichilominus, quod nos contra personas ecclesiasticas ipsorum ad privationis omnium benefitiorum suorum ecclesiasticorum, etiam si dignitates vel personatus seu alia quevis existant et curam habeant animarum, et inhabilitationis penas, prout earum rebellionis et inobedientie in hac parte contemptus exegerit, exigente iusticia procedemus. Rursus volumus, quod clericos et personas ecclesiasticas, de quibus eorum in hac parte inobedientiis et excessibus forsan exigentibus vobis videbitur expedire, ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra certum terminum peremptorium competentem per vos eis super hoc prefigendum apostolico conspectui personaliter se presentent super predictis responsuri, facturi et recepturi, quod iusticia suadebit, diem autem huiusmodi citationis et formam et quidquid super premissis duxeritis faciendum nobis per vestras litteras harum seriem continentes fideliter intimare curetis. Volumus insuper, quod processus vestros super predictis habendos per edicta publica in locis proponenda et affigenda publicis, de quibus sit verisimilis presumptio, quod ad eorum, quos tangent, pervenire possint noticiam vel alias, prout melius et utilius vobis videbitur, ratione previa faciatis. Ceterum nostre intentionis existit, quod commissione huiusmodi non obstante predictus Gerlacus archiepiscopus iurisdictionem suam ordinariam super predictis et aliis ad eum spectantibus possit libere, quotiens oportunum extitit et sibi videbitur, exercere.

Datum Avinione II. Non. Maii, anno quarto.

---

32. 33. DISPENSATIONES IN FAVOREM KAROLI MARCHIONIS CONCESSAE.

1346. Mai. 9.

32. *Dispensatio super iuramento de castris Bohemiae praestito. — Mai. 9.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1098 (R). *Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 654 ex* R. *— Extr. Werunsky 104; Emler p. 683 nr. 1702.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 164.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri et dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchioni Moravie.

Rationis equitas suadet, ut semper emergentibus de novo negociis plerumque mutando in melius, que prius acta provide fuerant, adhibeatur antidotum auxilii oportuni. Sane nuper in nostra presentia nobis explicare curastis, quod dudum certis rationabilibus causis suadentibus cupientes honores et bona regni Boemie illibata consistere et illesa prestitistis in nostra presentia iuramentum vos castra vel redditus de iure ac proprietate regni predicti existentia nullatenus vendere vel alias distrahere quoquomodo. Et quia de novo tu, fili marchio, ad assequendum dante Domino Romani

culmen imperii per electionem de persona tua in regum Romanorum in imperatorem postmodum promovendum celebrandam aspiras et propterea te subire necessario existimes varia profluvia expensarum, quas supportare nequires comode, nisi per modum venditionis vel impignorationis aut aliquam accomodam distraherentur aliqua castra vel bona alia dicti regni, nobis humiliter supplicastis, ut pro tanto casu tanque utili et evidenti necessitate dispensare vobiscum super iuramento huiusmodi de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur attendentes considerata qualitate presentis temporis ecclesie Romane ac toti rei publice multipliciter expedire, quod aliquis vir catholicus Deo et ecclesie predicte devotus in regem Romanorum in imperatorem promovendum postmodum assumatur, ad quod principes tam ecclesiasticos quam seculares electores eiusdem imperii duximus commonendos, teque, marchio predicte, qui erga Deum et ecclesiam predictam devotione sincera prefulges, ad hoc inter ceteros Alamanie principes reputantes ydoneum, considerantes quoque, quod non expedit, ut tam utile tamque necessarium negocium ob defectum expensarum in sui prosecutione sustineat detrimentum, ex hiis et aliis causis honestis et rationabilibus supplicationi vestre huiusmodi benignius inclinati, super eodem iuramento modo qui sequitur dispensamus, videlicet quod eo non obstante ratione prosecutionis dicti negocii et non causis vel necessitatibus aliis vos ambo simul et concorditer possitis, prout ad vos alias pertineret, alienare aut in alium vel alios transferre per modum venditionis vel impignorationis illa de castris et redditibus dicti regni, de quibus pari consensu, ut premittitur, et non aliter videritis expedire. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

33. *Dispensatio cum filia Karoli super impedimento matrimonii. — Mai. 9.*

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1099 (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 655 ex* R. — *Extr. Werunsky 105; Emler p. 684 nr. 1703.*
Reg. imp. VIII Päbste nr. 165.

Iohanni[a] regi Boemie.

Romanus pontifex collatis sibi in persona beati Petri clavibus regni celestis ligandi obtinens pontificium et solvendi nonnunquam supra ius illius rigorem mansuetudine temperando circa quosdam et precipue personas generis nobilitate sublimes, erga Deum et sedem apostolicam devocione precipua refulgentes, de plenitudine potestatis, prout in Deo conspicit expedire, dispensat. Hinc est, quod nos exhibite nobis peticioni tue, fili carissime, benignius annuentes, ut dilecta in Christo filia puella inclita Catherina, nata dilecti filii nobilis viri Caroli, primogeniti tui, marchionis Moravie, cum aliquo viro nobili, fideli et ecclesie Romane devoto, de quo tibi videbitur, in tercio vel remocioribus consanguinitatis vel affinitatis gradibus sibi attinente, sponsalia contrahere ac, cum ad etatem pervenerit legitimam, matrimonialiter copulari licite valeat, impedimento ex huiusmodi consanguinitate vel affinitate proveniente ac quibuscunque constitucionibus contrariis nequaquam obstantibus, auctoritate apostolica tenore presencium dispensamus, prolem ex matrimonio huiusmodi contrahendo suscipiendam legitime nunciantes. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

33. a) Eidem *R.*

34. CLEMENTIS VI. SCRIPTUM SUPER INTERDICTO CIVITATIS BASILIENSIS.

1346. Mai. 9.

Reg. Vatican. 139 (Clem. VI. secr. a. IV.) nr. 1161 (R). *Descripsit F. Kern. — Ed. Wackernagel, 'Urkundenbuch der Stadt Basel' IV, 159 nr. 169 ex* R. — *Extr. Werunsky 106. Reg. imp. VIII Päbste nr. 166.*

Ad futuram rei memoriam.

Dudum percepto relatibus fidedignis, quod cives, habitatores et incole civitatis Basiliensis, que auctoritate processuum per sedem apostolicam dudum adversus Ludovicum de Bavaria hereticum et scismaticum manifestum ipsiusque complices, fautores, receptores, adiutores et valitores habitorum iusticia exigente interdicto ecclesiastico cum suis districtu et territorio subiacebat, ad nostram et ecclesie Romane devotionem et obedientiam relictis pestiferis adhesione, fautoria et participatione Ludovici predicti se disposuerant et etiam disponebant, nos volentes cives, habitatores et incolas supradictos graciosis favoribus prevenire interdictum huiusmodi usque ad certum terminum per nostras certi tenoris litteras[1] duximus, sicut in eisdem litteris continetur, plenius suspendendum. Sane quia, sicut ipsorum peticio nobis exhibita continebat, ipsi adhuc certis negociis impediti complere comode nequeunt, quod super premissis facere recta intentione intendunt, nos volentes exuberare apostolice sedis graciam erga ipsos a fine ultimi dicte suspensionis termini, qui debet in festo Pentecostes futuro proximo terminari (Iun. 4.), dictum interdictum usque ad Kalendas instantis mensis Septembris (Sept. 1.) de gracia suspendimus speciali. Adiecto tamen specialiter et expresse, quod, nisi per nos aliud ordinaretur, interim super hoc extunc transactis dictis Kalendis eadem civitas cum predictis suis districtu et territorio predicto subiaceant interdicto. Nulli ergo etc.

Datum Avinione VII. Id. Maii, anno quarto.

35. 36. CLEMENTIS VI. CONFIRMATIO CONSTITUTIONIS HENRICI (VII.) REGIS.

1346. Mai. 9.

35. *Litterae confirmationis. — Mai. 9.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV/6 (Reg. Vatican. 218) f. 283' nr. 523 (RA). — *Reg. Vatican. 168 f. 387' nr. 523* (RV). *Utrumque contulit F. Schillmann. Adhibuimus praeterea editionem* (L), *quam adhibitis duobus apographis saec. XVI* (L_1) *et saec. XVIII* (L_2) *paraverunt Bormans et Schoolmeesters 'Cartulaire de l'église Saint-Lambert de Liège' IV (1900) p. 43 nr. 1313. — Extr. Sauerland III p. 224.*

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei venerabili fratri Engelberto episcopo Leodiensi salutem et apostolicam benedictionem[a].

Ex iniuncto nobis desuper apostolice servitutis officio, quo nos ad curam et gubernationem fidelium omnium et presertim ecclesiarum et personarum ecclesiasti-

35. a) *loco* Clemens — benedictionem *RA habet:* Venerabili fratri Engelberto episcopo Leodiensi salutem; *idem RV praebet, ubi* etc. *additum.*

1) *Wackernagel l. c. p. 157 nr. 165.*

earum cognoscimus in domo Domini deputatos, libenter fidelium ipsorum quieti prospicimus, sed ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum predictarum statui tanto libentius providemus omnem ab eis occasionem inquietudinis et molestie causam, quantum nobis est possibile, removendo, quanto nobis de illis specialior et propensior cura inest. Propter quod ea, que pro fidelium ac[b] ecclesiarum et personarum predictorum[c] tranquillitate devota catholicorum principum diffinitione statuta sunt, ut perpetuis maneant illibata temporibus, libenter apostolice confirmationis munimine roboramus. Sane petitio tua nobis exhibita continebat, quod, licet clare memorie Henricus VI. rex Romanorum dudum per principes suos, quod nulla civitas nullumque oppidum in regno Romano constituta communiones, constitutiones, colligationes, confederationes vel coniurationes aliquas, quocumque nomine censeantur, facere possent, sententialiter pronunciando diffiniri fecisset, prout in quibusdam patentibus litteris ipsius Henrici regis sigillo munitis inde confectis, quarum[d] tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur, tamen dilecti filii cives Leodienses et homines oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum in[e] dicto regno consistentium subditi tui et ecclesie Leodiensis contra sententiam, pronumptiationem[f] et diffinitionem huiusmodi temere venientes, quandoque confederationes, pactiones, coniurationes et alligationes de facto fecerunt et adhuc facere non formidant, ex quibus mala plurima, dampna et pericula tam tibi et eidem ecclesie quam toti patrie Leodiensi contigerunt hactenus et maiora contingere verisimiliter formidantur. Quare nobis humiliter supplicasti, ut[g] super hoc tibi et eidem ecclesie de oportuno remedio providere ac sententie, pronuntiationi et diffinitioni huiusmodi apostolice confirmationis robur adicere dignaremur. Nos igitur tuam et ecclesie tue[h] predicte quietem et statum tranquillum et prosperum cupientes ac huiusmodi malis et periculis obviare summopere affectantes, huiusmodi tuis supplicationibus inclinati, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem predictas ratas et gratas habentes, illas auctoritate apostolica et ex potestate, qua imperio Romano vacante, prout vacat ad presens, imperatori succedimus, ex certa scientia confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus, omnem defectum si quis intervenerit in eisdem supplentes de plenitudine apostolice potestatis. Tenor autem dictarum[i] litterarum talis est:

'Henricus — indictione IIII.' *Supra tom. II nr. 299 (4).*

Nulli ergo omnino[h] hominum[h] etc. nostre[k] confirmationis et supplectionis[l] infringere etc.[k].

Datum Avinione VII.[m] Idus Maii, pontificatus[h] nostri[h] anno quarto[n].

36. *Mandatum executorium.* — *Mai. 9.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. IV/6. (Reg. Vatican. 218) fol. 284 (RA). — *Reg. Vatican. 168 fol. 388* (RV). *Utrumque contulit F. Schillmann. Adhibuimus etiam editionem extremae partis litterarum inde a verbis* Quocirca fraternitati *incipientem editioni supra sub littera* L *citatae adiectam.* — *Ed. Sauerland III nr. 571 ex* RA *et* RV.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] venerabilibus fratribus . . Coloniensi et . . Treverensi ac . . Remensi archiepiscopis salutem et apostolicam benedictionem. Ex iniuncto nobis desuper apostolice servitutis officio, quo nos ad curam et gubernationem fidelium omnium et presertim ecclesiarum et personarum ecclesiasti-

35. b) et *L.* c) predictarum *L.* d) quorum *L.* e) dicti *add. L.* f) pronuntiationem *RV*; pronunciationem *L.* g) uti *L.* h) *deest RA, RV.* i) *deest RV.* k) nostre — etc. *deest L.* l) suppletionis et *RV.* m) VI L_1. n) IIII° *L.*

36. a) *deest RA, RV, ubi legitur:* In e. m.

earum cognoscimus in domo Domini deputatos, libenter fidelium ipsorum quieti prospicimus, sed ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum predictarum statui tanto libentius providemus omnem ab eis occasionem inquietudinis et molestie causam, quantum nobis est possibile, removendo, quanto nobis de illis specialior et propensior cura inest. Propter[b] quod ea, que pro fidelium ac ecclesiarum et personarum predictorum[c] tranquillitate devota catholicorum principum diffinitione statuta sunt, ut perpetuis maneant illibata temporibus, libenter apostolice confirmationis munimine roboramus. Sane petitio venerabilis fratris nostri Engelberti episcopi Leodiensis nobis exhibita continebat, quod, licet clare memorie Henricus VI. rex Romanorum dudum per principes suos, quod nulla civitas nullumque oppidum in regno Romano constituta communiones, constitutiones, colligationes, confederationes vel coniurationes aliquas, quocumque nomine censeantur, facere possent, sententialiter pronunciando diffiniri fecisset, prout in quibusdam patentibus litteris ipsius Henrici regis sigillo munitis inde confectis, quarum tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus, plenius continetur, tamen dilecti filii cives Leodienses et homines oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum in dicto regno consistentium subditi episcopi et ecclesie Leodiensis contra sententiam, pronuntiationem et diffinitionem huiusmodi temere venientes, quandoque confederationes, pactiones, coniurationes et alligationes de facto fecerunt et adhuc facere non formidant, ex quibus mala plurima, dampna et pericula tam episcopo et ecclesie supradictis[d] quam toti patrie Leodiensi contigerunt hactenus et maiora contingere verisimiliter formidantur. Quare idem episcopus nobis humiliter suplicavit, ut super hoc sibi et eidem ecclesie de oportuno remedio providere ac sententie, pronuntiationi et diffinitioni huiusmodi apostolice confirmationis robur adicere dignaremur. Nos igitur episcopi et ecclesie predictorum quietem et statum tranquillum et prosperum cupientes ac huiusmodi malis et periculis obviare summopere affectantes, huiusmodi eiusdem episcopi supplicationibus inclinati, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem predictas ratas et gratas habentes, illas auctoritate apostolica et ex potestate, qua[e] imperio Romano vacante, prout vacat ad presens, imperatori succedimus, ex certa scientia confirmavimus ac omnem defectum, si quis intervenerit in eisdem, supplevimus de plenitudine apostolice potestatis. Tenor autem dictarum litterarum talis est:

'Henricus — indictione IIII.' *Supra tom. II nr. 299 (4).*

Quocirca fraternitati vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios alligationes[f], confederationes ac coniurationes predictas contra huiusmodi sententiam, declarationem et diffinitionem eiusdem regis factas, initas seu alias quomodolibet attemptatas, etiamsi iuramentis, penis aut quavis alia firmitate fuerint roborate, auctoritate nostra cassantes et etiam annullantes necnon iuramenta et quascumque penas alias super eorum observatione prestita et interposita relaxantes, sententiam, pronuntiationem et diffinitionem dicti regis necnon confirmationem nostram huiusmodi a civibus necnon hominibus oppidorum, villarum, castrorum et aliorum locorum subditis episcopi et ecclesie Leodiensis predictorum faciatis inviolabiliter observari, contradictores per censuram ecclesiasticam et alias, prout iustum fuerit, appellatione postposita compescendo. Non obstante si eis vel quibusvis aliis communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Datum Avinione VII. Idus Maii, anno quarto[g].

---

36. b) per *RV.* c) predictarum *RV.* d) supradictos *RA.* e) quam *RA. RV.* f) allegationes *L.* g) IIII° *L.*

37. IOHANNIS REGIS TESTIMONIUM DE MORTE HEINRICI VII. IMPERATORIS.

1346. Mai. 17.

Traditur primo in Chronica novella Hermanni Korneri (K) *Lubicensis, fratris ordinis Praedicatorum; cf. editionem chronicae quam paravit J. Schwalm (1895), p. 40 et 224, ubi textus litterarum omissus est. Adhibuimus codicum antiquorum apographa saec. XIX confecta quae continentur in codicibus Gottingensibus hist. 64*[I] *p. 277—278* (K 1), *hist. 64*[II] *fol. 144, 4—145, 4* (K 2), *hist. 64*[III] *fol. 138, 1—4* (K 3). *De quibus cf. Schwalm l. c. p. X sqq. et 'Verzeichniss der Handschriften im preussischen Staate I, Hannover 2 (Göttingen 2)', 1893, p. 23. — Praeterea traditur apud St. Baluzium, Miscellanea I (1678), p. 161, cuius editio* (B) *ex „veteri membrana authentica quam servant fratres Praedicatores Virdunenses" parata est. Editio a G. W. Leibniz, Codex iuris gentium (1693) p. 188, data apographo Baluziano nititur, ut habes in Leibnizii praefatione. — Ed. (praeter Baluzium) Eccard, Corpus histor. medii aevi II, 984 (in editione Korneri). — Extr. Würth-Paquet p. 66 nr. 1803; Emler p. 685 nr. 1709.*

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 345.

Cf. supra tom. IV nr. 1243—1247, et Barthold 'Der Römerzug König Heinrichs von Lützelburg' II (1831) 1. Beilage, ubi de his litteris fuse agitur.

Iohannes Dei gratia Bohemie rex, Lutzelburgensis[a] comes universis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui custodit veritatem in seculum[b] et facit iudicium[c] omnibus[d] iniuriam patientibus[d, 1].

Quia salvator noster[e] in hunc mundum venit, ut testimonium perhiberet veritati, et nos secundum modulum nostrum debemus[f], quantum[g] possumus, ipsum sequi et imitari[f] et maxime, quando propter[h] vanitates et insanias falsas[2] veritas corruit[i] in plateis[3] et[k] salus populi gravius[l] impeditur[m], quod[n] quidem maxime contingit[n] ex eo, quod aliqui[o] proprie salutis immemores bonam famam illorum diminuere[p] satagunt[o], qui pro veritate fidei predicanda[q] mittuntur, ut sint in lucem gencium et loquendo et exhortando usque ad ultimum[r] terre[4] proficiant[s] cuilibet ad[t] salutem. Quicumque enim[u] cogitant vel procurant infamiam[v] contra Dei nuncios et ministros[w], procul dubio[x] contra Deum[q] et[q] Dei populum consilium malignantur, de[y] quibus propheta ait[y]: 'Super[5] populum tuum malignaverunt consilium[z].' Cuius[a] causa illico subinfertur, quia[b] 'cogitaverunt adversus sanctos tuos', et sequitur[b]: 'ut non memoretur nomen Israel[c] ultra.'[6] Nuper autem retulit coram nobis religiosus vir frater Petrus de Castro Reginaldi[d]

37. a) Luccemburgensis *B;* Lutzelburgensisque *K.* b) secula *B.* c) insticiam *K.* d) omnibus qui iniuriam patiuntur *B.* e) *deest K 1. 2.* f) debemus ipsum, quantum possumus, imitari *B.* g) in quantum *K 1.* h) per *B.* i) labitur *K.* k) ut sic *K.* l) facilius *K.* m) inpediatur *K.* n) quod — contingit *deest B.* o) *loco* aliqui — satagunt *B praebet:* aliqui diminuant bonam famam illorum. p) dirimere *K 1.* q) *deest B.* r) extremum *B.* s) proficient *K 1.* t) in *K 2. 3.* u) sic *add. B.* v) infamia *B.* w) restat *add. B.* x) quod *add. B.* y) unde ait propheta *B.* z) concilium *K 1.* a) et *B.* b) quia — sequitur *deest K.* c) illorum *B.* d) Reynaldi *K.*

1) *Psalm. 145, 7.* 2) *Psalm. 39, 5.* 3) *Isai. 59, 14.* 4) *Act. 1, 8.* 5) *Psalm. 82, 4.* 6) *ibid. 5.*

ordinis fratrum Predicatorum, quod in[e] non modicum ipsius[f] ordinis[g] dedecus et iacturam magnam[e] facte[h] sunt romancie[i], cronice et moteti, in quibus continetur, quod clare memorie dominum et genitorem nostrum imperatorem Henricum frater quidam videlicet[k] Bernhardus de Monte Policiano[l] ordinis supradicti in[m] administracione sacramenti[m] eucharistie[n] venenaverit[o]; propter quod[p] ad defensionem veritatis predictus frater Petrus de Castro Reginaldi[q] super[r] hoc litteram testimonialem a nobis sibi dari humiliter[r] supplicavit. Nos[s] autem supplicacioni ipsius, prout ex Deo et iusticia tenemur, inclinati[s] notum facimus universis, quod a principio, quando audivimus hos[k] rumores, de predictis nos et plures[k] amici nostri[t] inquisivimus diligenter et contra dictum fratrem Bernhardum de Monte Policiano[l] nihil invenimus fide dignum. Ideirco ipsum credimus firmiter[u] predictum facinus nullo modo[v] commisisse, presertim[w] cum[w] predictum dominum nostrum[k] genitorem in sua infirmitate ultima ipse idem[k] frater[x] Bernhardus diligenti obsequio custodiverit[y] et deinde[z] publice et[z] pacifice in sua religione et[a] in civitate Arecii[a] inter fideles imperii commorando, ubi a familiaribus predicti domini genitoris nostri et[b] a nostris capi faciliter potuisset, post mortem ipsius domini genitoris nostri[b] longo tempore supervixerit[c], quod[d] fuit non modicum ipsius innocencie argumentum. Due etiam amite nostre[1], sorores predicti[e] genitoris nostri habitum predicti ordinis susceperunt, quarum una fuit priorissa in quodam monasterio dicti[f] ordinis[f] et ambe[g] professe in dicto ordine usque ad mortem permanserunt. Postea etiam[h] domina Maria soror nostra[i] germana suscepit habitum ordinis memorati; tamen antequam profiteretur[k], inclite recordacionis Karolus rex Francie[l] eam sibi in uxorem petiit copulari, et sic facta regina Francie[l] quamdiu vixit habuit confessorem de ordine supradicto et, sicut elegerat, habuit post mortem suam[f] inter sorores ipsius[m] ordinis suam[f] sepulturam. Et similiter avia[n] nostra domina Beatrix mater dicti[h] domini genitoris nostri, que post eum per[o] aliquod tempus[o] supervixit, fecit se inter sorores predicti ordinis sepeliri. Nos etiam et karissima consors nostra[p] habuimus[q] confessores de ordine prefato. Unde[r] si nobis et amicis nostris apparuisset, quod aliquis de fratribus ordinis supradicti in dominum genitorem nostrum tam dolorosum et nephandum flagitium perpetrasset, nunquam voluissemus tot et tantas familiaritates fratribus predicti[s] ordinis exhibuisse. Ideirco[t] rogamus, quantum[h] possumus[h], universos, ut, sicut docet apostolus[u 2], deponentes[v] mendacium[w] loquatur unusquisque veritatem cum proximo suo et[f] quod non credant[x] narrationibus[y] ignorancium aut romanciis[z], cronicis[a], in quibus contra claram[a] veritatem plurima noscuntur[b] contineri[b]. Nam[c] hoc si fieret esset[c] in detrimentum salutis eorum et in preiudicium anime[d] patris nostri. Rogamus etiam quemlibet, qui super[e] hoc[e] a fratribus predicti ordinis fuerit requisitus, ut procuret, sicut poterit, quod adversarii a predictis emulacionibus arceantur, ita ut[f] totus predictus ordo fratrum[d] Predicatorum possit de[g] cetero[g] sine cordis molestia Deo[a] nostro[a] liberius

37. e) in magnum ipsius ordinis dedecus et contemptum *B.* f) sui *K 3.* g) sui *add. K 2.* h) facti *B.* i) romancii B; romance *K 1.* k) *deest B.* l) Peluciano *B.* m) administrando ei sacramentum *B.* n) eukaristie *K 1. 2.* o) venenavit et *B.* p) hoc *B.* q) Reynaldi *K.* r) *pro* super — humiliter *B praebet:* habere super hoc litt. test. humiliter. s) Et nos ipsius suppl., prout possumus, inclinantes *B.* t) de his *add. B.* u) firm. *deest B;* firm. credimus ymmo dicimus *K 2. 3.* v) nullatenus *B.* w) quia *B.* x) *deest K 1.* y) custodivit *B.* z) deinde — et *deest B.* a) et — Arecii *deest B;* Areticii *K 1. 2.* b) et — nostri *deest B.* c) supervixit *B.* d) et hoc *B.* e) sepe dicti *K.* f) *deest B.* g) sic *B.* h) *deest K.* i) et *add. K 1. 2;* germana nostra *K 3.* k) esset professa *B.* l) Francorum *B.* m) illius *K.* n) ava *K.* o) aliquo tempore *B.* p) habemus et *K 2. 3.* q) postea *add. B.* r) et *B.* s) dicti *K 3;* ipsius *B.* t) ideo *B.* u) sint *add. K.* v) omne *add. K.* w) et *add. K.* x) credat *B.* y) narrationem *B.* z) romancii *B.* a) *deest B.* b) continentur *B.* c) quia hoc esset *B.* d) *deest K.* e) supra hec *K.* f) quod *B.* g) Deo *B.*

1) *Felicitas et Maria. Utraque priorissa fuit; cf. Voigtel-Cohn 'Stammtafeln' tab. 222.* 2) *Eph. 4, 25.*

deservire et populum ad viam salutis efficacius revocare. Quod[h] ut perpetue firmitatis robur optineat[i], presentibus[k] litteris nostrum fecimus apponi sigillum.

Datum in castro nostro Magduno[l] super Euram[1] Bituricensis dyoecesis XVII. die mensis Maii, anno Domini MCCCXLVI.

---

38. VOCATIO AD ELECTIONEM.

1346. Mai. 20.

Originalia duo (A *et* B) *in archivo publico Dusseldorpiensi, 'Kurköln nr. 674.' Contulit R. Lüdicke. In* A *in verso legitur:* R. *Sigillum loro membranaceo pendet in* A; *in* B *iam desideratur. — Ed. Bodmann, Codex epistolaris Rudolfi I (1806) p. 382 nr. XXV* (B); *Lacomblet III, 343 nr. 430 cum nota ex* A *et* B.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 1.

Litterarum, quas hic proponimus, A *formam priorem existimaverimus, in qua titulus archicancellarii archiepiscopo Coloniensi debitus desideratur et verba quaedam minus urbane concepta videntur; altera* B, *fortasse Walramo exigente, post confecta est. Cf. etiam Lacomblet III, 343.*

Vocationis litterae praeter has Coloniensi archiepiscopo directas servatae non sunt; neque verisimile est Baldewinum et Iohannem tales recepisse, id quod vel ex eo intellegitur, quod neuter eorum in litteris post electionem factam conscriptis (infra nr. 63, 64, 67, 71) convocationis meminit. Coloniensis vero in decreto (infra nr. 66), Saxoniae dux in promulgatione (infra nr. 68, 69) sese ad electionem vocatos esse testantur. Minus recte ergo dictum censemus id quod refert Matthias Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 233): provisus Moguntinus . . . ad eligendum regem principes convocavit.

Eis, quae in litteris Coloniensi directis habentur, repugnare videntur, quae praebet Heinricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 50):

> Gerlacus, provisus et conseeratus in archiepiscopum Maguntinum per papam Clementem VI., ivit cum rege Bohemie et Karolo filio suo Treverim, et ibi cum archiepiscopo Treverensi et archiepiscopo Coloniensi, rege Bohemie et duce Saxonie deliberat de termino electoribus prefigendo ad eligendum regem Romanorum. Et hec deliberacio facta fuit Treveris anno XLVI, V. kal. Iunii, et proclamatus fuit terminus ad eligendum feria tercia proxima post octavam apostolorum Petri et Pauli, que erat V. Idus Iulii apud villam Rens.

Qua cum narratione optime conveniunt, quae leguntur apud ipsum Heinricum de Diessenhofen p. 49:

> Coloniensis vero non audens se pape opponere nec Trevirensi resistere nec regem Bohemie nec filium offendere, unacum rege Bohemie et duce Saxonie et cum predictis archiepiscopis terminum ad eligendum novum regem ut infra patebit prefigunt.

et quae narrat Matthias Nuewenburgensis p. 240:

> Licet autem scriberetur principi *(sc. Ludovico imperatori)* de predictis principibus electoribus, quod ad eligendum regem terminum statuissent, credere noluit . . . . .

37. h) que *K.* i) optineant *K.* k) nostris *add. B.* l) de Magduno *B.*

1) *Mehun-sur-Yerre. Quod castrum Iohannes rex a. 1334. a Philippo rege Franciae acceperat; cf. Regesten Ludwigs p. 316 Frankreich nr. 406.*

praesertim autem archiepiscopi Pragensis testimonium notatu dignissimum, quod extat in collatione die 5. m. Novembris in consistorio Avinionensi habita, infra nr. 99:

Principes et venerabiles patres domini Baldwinus Treverensis, Gerlacus Maguntinus et Walramus Coloniensis archiepiscopi ac illustres et magnifici principes dominus Iohannes rex Boemie quondam digne memorie et dominus Rudolffus dux Saxonie . . . . certum locum scilicet Renis situm super alveo Reni, ubi antiquitus consueverunt principes electores ad tractandum de electione regis in imperatorem promovendi convenire, et tempus videlicet XI. die mensis Iulii proximo preteriti tam super electionis tractatu quam super ipsa electione celebranda prefixerunt, vocatis legittime omnibus, quorum intererat vel interesse poterat, qui de iure vel de consuetudine ad electionem eandem convocari debebant.

In difficultatibus, quae ex his omnibus oriuntur, diiudicandis praetereundum non est, quod terminus electionis (d. 11. m. Iulii) a die conventionis principum (d. 28. m. Maii) quadraginta quinque diebus i. e. sex septimanis tribusque diebus abest.

A.

Reverendo in Christo patri domino Walramo archiepiscopo Coloniensi Gerlacus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, saeri imperii per Germaniam archicancellarius complacendi affectum in omnibus cum salute.

Cum diutina sacri Romani imperii vacacio varia incomoda et periculosa ac multiplicia dispendia ipsi imperio, fidei quoque catholice et rei publice necnon principibus electoribus et aliis subiectis eisdem periculose ingessisse noscatur et periculosiora ingerere cottidie verisimiliter coniecturando et presumendo ex preteritis formidetur, ipsumque sacrum imperium iam per longa tempora vacavisse et adhuc inpresenciarum vacare dubium non existat sintque per dominum nostrum summum pontificem omnes et singuli principes tam ecclesiastici quam seculares, ad quos regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, de quorum numero esse dinoscimur, auctoritate apostolica moniti seriosa instancia et hortati, ut sine more dispendio pro eleccione Romanorum regis huiusmodi de persona ydonea facienda convenire et ad eleccionem ipsam realiter procedere non postponant, ne super hoc sedes apostolica, que suo advocato et defensore precipuo videlicet imperatore

B.

Reverendo in Christo patri domino Walramo Coloniensis ecclesie archiepiscopo, sacri imperii per Italiam archicancellario. Gerlacus Dei gratia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, eiusdem sacri imperii per Germaniam archicancellarius, complacendi affectum in omnibus cum salute.

Cum diutina sacri Romani imperii vacacio varia incommoda et periculosa ac multiplicia dispendia ipsi imperio, fidei quoque catholice et rei publice necnon principibus electoribus et aliis subiectis eisdem periculose ingessisse noscatur et periculosiora ingerere cottidie verisimiliter coniecturando et presumendo ex preteritis formidetur, ipsumque sacrum imperium iam per longa tempora vacavisse et adhuc inpresenciarum vacare dubium non existit[a], sintque per dominum nostrum summum pontificem omnes et singuli principes tam ecclesiastici quam seculares, ad quos reges[a] Romanorum in imperatorem postmodum promovendum ius pertinet eligendi, de quorum numero esse dinoscimur, auctoritate apostolica moniti seriosa instancia et hortati, ut sine more dispendio pro eleccione Romanorum regis huiusmodi de persona ydonea facienda convenire et ad eleccionem ipsam realiter procedere non postponant, ne super hoc sedes apostolica, que suo advocato et defensore precipuo vide-

38. a) *sic B.*

catholico non intendit amplius quovismodo carere, de alio oportuno remedio providere cogatur, cupientes quoque pretactis obsistere periculis et salubriter, in quantum divina suffulti gracia poterimus, providere et considerantes convocacionem principum coelectorum nostrorum ad nos nomine nostre ecclesie pertinere vobis et ceteris principibus nostris coelectoribus supradictis deliberacione prehabita provida et matura ad tractandum de electione huiusmodi et singulis eius circumstanciis et eciam divina nobis suffragante clemencia ad eligendum aliquem virum strennuum et catholicum in regem Romanorum et in imperatorem postmodum promovendum feriam terciam proximam post festum beati Kiliani martiris, Iul. 11. que est dies XI. mensis Iulii anni presentis, in pomeriis seu ortis subtus villam Rense supra litus Reni sitam Treverensis dyocesis, ubi al(ias) et ab antiquo principes electores ad premissa convenire consueverunt, duximus prefigendum et prefigimus in hiis scriptis. Citantes nichilominus vos et alios principes coelectores nostros super premissis ad locum et terminum pretactos perempt(orie) in hiis scriptis, in quibus eciam loco et termino ob premissa proponimus et dante Domino volumus personaliter comparere, cum intimacione, quod, sive veneritis sive non, nos nichilominus cum aliis principibus electoribus ibidem convenientibus ad premissa, in quantum de iure poterimus, firmiter procedemus, nullius contumacia seu negligencia in hac parte aliquatenus obsistente. In cuius rei evidenciam et certitudinem ampliorem presentes conscribi litteras ipsasque nostri appensione sigilli fecimus communiri.

Datum Metis, sabbato proximo ante festum ascensionis Domini, quod sabbatum fuit[b] dies XX. mensis Maii, anno Domini millesimo CCC. XL. sexto.

licet imperatore catholico non intendit amplius quovismodo carere, de alio oportuno remedio providere cogatur, cupientes quoque pretactis obsistere periculis et salubriter, in quantum divina suffulti gracia poterimus, providere et considerantes convocacionem principum coelectorum nostrorum ad nos pertinere vobis, in quantum vestra interfuerit, et ceteris principibus nostris coelectoribus supradictis deliberacione prehabita provida et matura ad tractandum de electione huiusmodi et singulis eius circumstanciis et eciam, si divina clemencia annuerit, ad eligendum aliquem virum strennuum et catholicum in regem Romanorum et in imperatorem postmodum promovendum, feriam terciam proximam post festum beati Kiliani martiris, que est dies XI. mensis Iulii anni presentis, in pomeriis seu ortis subtus villam Rense supra litus Reni sitam Treverensis dyocesis, ubi al(ias) et ab antiquo principes electores convenire consueverunt, pro finali termino ex causis pretactis et aliis racionabilibus duximus prefigendum et prefigimus in hiis scriptis, quos diem et locum vobis tenore presencium intimamus, in quibus ec(iam) loco et termino ob premissa proponimus et dante Domino volumus personaliter comparere. In cuius rei evidenciam et certitudinem ampliorem presentes conscribi litteras ipsasque nostri appensione sigilli fecimus communiri.

Datum Metis, sabbato proximo ante festum ascensionis Domini, quod sabbatum fuit[b] dies XX. mensis Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

38. b) fuit *A*; fuerit *B*.

39. CLEMENTIS VI. LITTERAE REGI POLONIAE DIRECTAE. 1346. Mai. 22.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V) f. 8 nr. 25 (R). — *Ed. Theiner, Vetera monumenta Poloniae I, 493 nr. 640 ex* R; *Klieman 671 ex* R. *Cuius editionem hic repetimus.* — *Extr. Cod. dipl. Morariae VII. 487 nr. 662; Emler p. 686 nr. 1712. Reg. imp. VIII Päbste nr. 3.*

Carissimo in Christo filio Kasimiro regi Polonie illustri.

Attendentes varia personarum et rerum dispendia et animarum amarius plangenda pericula, que dissensiones et guerre, quas hostis antiquus humani generis inter te, carissime fili, ex parte una et carissimum in Christo filium nostrum Iohannem, regem Boemie illustrem, eiusque natos ex altera suscitare studuit, produxerunt et periculosius, nisi provideretur aliter, producere comminantur, considerantes quoque varia commoda, que non solum tibi ac eidem regi et natis, sed toti patrie illi, que hostes et emulos catholice fidei habere vicinos noscitur, mutue pacis et unitatis concordia ministraret nos, qui vices illius in terris[a] insufficientibus meritis gerimus, qui cogitaciones pacis et non afflictionis se cogitare testatur, summis desideriis affectamus, ut sopitis amicabiliter dissensionibus huiusmodi et omissis guerrarum fremitibus, quibus Deus pacis graviter provocatur, huiusmodi pacis et concordie unitas inter te dictosque regem et natos dante Domino proveniret, propter quod pridem litteras nostras specialiter super hoc tue celsitudini direximus, te ad reformacionem pacis huiusmodi paternis monitis et exhortacionibus inducentes. Sane, fili dilectissime, tuis receptis litteris responsalibus nobis super hoc destinatis, per quas te promptum ad pacem reformandam huiusmodi, cum . . nuncius noster, quem ad partes predictas nos per dictas litteras nostras missuros scripsimus, venerit, obtulisti, magnificenciam tuam regiam exinde cum graciarum accionibus multipliciter in Domino commendantes serenitatem tuam volumus non latere, quod nuper rege predicto ac dilecto filio nobili viro Carolo eius primogenito, marchione Moravie, apud sedem apostolicam in nostra presencia constitutis nos ipsos super huiusmodi reformacione pacis et concordie commonendos duximus et exhortandos. Qui tandem nobis benivole respondentes se super hoc ordinacioni et voluntati nostre pro se ac omnibus vassallis et subditis suis et ipsorum cuiuslibet, super quibuscunque questionibus, quas ipsi coniunctim vel divisim tecum habent vel habere possunt ex quibuscunque [causis][b] vel occasionibus, totaliter summiserunt sub pena decem milium marcharum auri, nichilominus promittentes efficaciter et ad sancta Dei euangelia manu tacta iurantes eidem ordinacioni et voluntati stare, parere ac tenere, perficere et complere, quicquid duxerimus super hiis ordinandum, confectis nichilominus exinde publicis instrumentis. Quocirca tuam regiam excellenciam rogamus, requirimus et hortamur attente, quatenus hiis, que premissa sunt, consideranter attentis, reformacioni pacis et unitatis huiusmodi tuum dirigens animum et inclinans procuratores tuos ad summissionem et obligacionem similes tuo nomine faciendas idoneo mandato suffultos ad nostram presenciam e vestigio destinare procures et nichilominus, ne congressus bellici vel offensiones mutue reformacionis pacis negocium, circa quod laborare[c] intendimus, ut prefertur, impedire valeant vel eciam perturbare, ad sufferenciam vel treugas cum eisdem rege et marchione faciendas et ineundas usque ad certi temporis competentis spacium, infra quod negocium ipsum perfici divina suffragante gracia valeat, cum

39. a) *sequitur* gerimus *non cancellatum R.* b) *deest R.* c) labora *R.*

hoc idem per ipsos regem et marchionem velimus fieri, efficaciter te disponas.* Et quia pro vitandis dictis periculis et bonis, que utrique parti ac fidei et fidelibus parcium illarum ex reformacione diete pacis provenire poterunt, gracia largiente divina eadem reformacio insidet admodum cordi nostro, dilectum filium nobilem virum Guamotum de Sancto Albino servientem nostrum armorum ad te, fili amantissime, specialiter destinamus, ut per ipsum efficiamur celeriter de voluntate tua super hiis cerciores.

Datum Avinione XI. Kal. Iunii, anno quinto.

40. PROMISSIONES ALTERAE KAROLI MARCHIONIS BALDEWINO FACTAE.

1346. Mai. 22.

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso inter alia legitur:* R. *Pendet sigillum Karoli marchionis loro membranaceo. — Extr. Würth-Paquet p. 66 nr. 1805; Emler p. 687 nr. 1713.*

Reg. imp. VIII nr. 233.

Numeros arabicos adiecimus nos. — Quae cum promissionibus prioribus, supra nr. 2, concordant, typis minoribus excudenda curavimus, numeros paragraphorum a nobis in nr. 2 adiectos in margine apponentes.

Wir Karle von Gots gnaden des hochgeborn fürsten kůning Iohans von Beheim erstegeborn son, markgreve zů Merhern, důn kůnt allen luden, daz wir mit bedachtem můde und mit gudem rade umb grosze gůnst und vordernisse, die der erwirdig in Gode vader und herre her Baldewin ertzbischof von Triere, unser lieber veder, an uns gewant und gekeret hait, yme gesichert und mit unsern truwen gelobet han:

1 (1) Daz wir, in welchem wesen oder leben daz wir weren, als lange wir leben, mit yme und sime stiefte fruntlichen und lieplichen leben wollen und nach sime rade důn und uns dar nach ryen und halden, und daz wir mit allem vlizze und mit gůden truwen nach aller unser besten macht und wissene werben und schaffen allezijt sollen, daz der hochgeborn fürste kůning Johan von Beheim, unser herre und vader, mit unserm vorgenanten vedern und dem stiefte von Triere alleziit fruntlichen, lieplichen und gerůwe-

*) *Cf. de his omnibus ea, quae ipse Clemens refert in litteris Ludovico regi Ungariae eodem die directis (Reg. imp. VIII Pabste nr. 4; Klicman 673), quas hic subiungere liceat:*

Carissimo in Christo filio Ludovico, regi Ungarie illustri. Serenitatis tue litteris responsalibus ad nostras, quas tibi, fili carissime, super concordia inter carissimos in Christo filios nostros Iohannem Boemie et Kazimirum Polonie reges illustres ac eiusdem regis Boemie natos dissidentes invicem reformanda dudum destinavimus, animo leto receptis et contentis in eis diligencius intellectis, responsionem tuam piam et benivolam necnon et affeccionem sinceram, quam te habere circa eandem reformandam concordiam describunt dicte littere, cum graciarum accionibus multipliciter in Domino commendamus. Cum autem eidem regi Polonie scribamus, qualiter prefatus rex Boemie et dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus suus, nuper in nostra presencia constituti et per nos super reformacione huiusmodi concordie requisiti, nobis benivole respondentes se voluntati et ordinacioni nostre super hoc adiecta pena decem milium marcharum auri et iuramento prestito summiserunt, ipsum regem Polonie attencius exhortando, ut procuratores suos ad faciendam similem summissionem idonea potestate suffultos studeat destinare, interim recipiendo cum prefatis rege ac marchione sufferenciam vel treugas usque ad alicuius competentis temporis spacium, infra quod negocium predictum per nos perfici valeat gracia suffragante divina, serenitatem tuam rogamus et hortamur regiam, quatenus regem prefatum Polonie ad premissa velit efficaciter inducere tua regia celsitudo. Datum (Avinione XI. Kal. Iunii, anno quinto).

lichen lebe und sitze, und sollen verhalden und bewaren, wa wir mǒgen, daz kein zweyunge oder uffloufe zwischen yn nit werden noch gescheen. Were iz aber, daz daz geschee, so sollen wir darzů raden und helfen und uns arbeiden, daz daz gerichtet und gesetzet werde ane vǒrzoch.

(2) Were iz auch, daz die grafschaft von Lutzillimburg an uns queme, so sollen wir selber mit unserm vorgen(anten) . . vedern und dem stifte von Triere alleziit frůntlichen, liepliehen und gerůwelichen leben und sitzen. Und ob keinerley tzweiunge oder uflaufe zwischen uns gescheen oder erstůnden, daz Got verbiede, des sollen wir blyven an unsern raitluden, die hernach genant sint, mit beheltnisse unserm egenanten vedern und dem stiefte von Trire aller irer vorderunge und ansprache, die sie wider die graschaf von Lutzillimburg han oder haben mochten, und en sal yn dar an wider uns noch wider die graschaft kein vorstant noch gewer nit schaden noch hinderen.

(3) Wir ensollen auch, in welchem leben daz wir weren[a], mit unsers vorgen(anten) . . vedern und des stieftes von Trire steden, vesten oder undertanen keynerley verbuntnisse nit angan noch machen oder volgen, die wider unsern vorgen(anten) . . vedern oder den stift von Trire in keinerhand wiis weren oder sin mochten.

(4) Und quemen wir zu dem Romischen riche, so sollen wir den vorgen(anten) steden, vesten oder undertanen kein vryheit, herschaft oder privilegeya nit geben noch lyhen noch bestedigen ane unsers vorgen(anten) . . vedern und sines stieftes willen oder gehenknisse.

(5) Wir ensollen ouch nummer, yn welchem leben wir nů oder hernamales sin, wider unsern vorgen(anten) . . vederen, den stieft von Triere důn noch helfen noch sie hinderen, dan wir sollen und wollen ẙn helfen und raden und sie verantwerten und schirmen nach aller unser mǒge.

(6) Und was kǒste und schaden unser vorgen(anten) . . veder oder stift von Trire umb uns 2 zů kyesene oder zů cronene zů Romischem kunige oder anders von der sachen oder criege wegen, die dan abe quemen, oder van andern sachen, die uns oder die unsern angiengen, entphiengen oder liden oder zů lidene oder zů důne geburden* vore oder nach, die koste und schaden sollen wir yn gentzlichen bezalen und aberichten und sollen sie darvore, ee sie kein kǒste darumb důn oder schaden liden, mit slozzen und mit landen und luden, die ym und sime stifte vorgen(ant) wol gelegen sin, wol versichern, nach der geburde, koste und schaden, die geburent zů důn oder zů lidene; oder sal daz vor uns důn der hochgeborn fůrste unser herre und vader, kunig Johan von Beheim und greve zů Lutzillimburg vorgen(ant), mit sinen landen und vesten. Und sollen wir unsern vorgen(anten) vedern und den stift von Triere selber sicher machen mit des riches vesten, lande, luden und guden, die in allerbeste gelegen sint, des ersten daz wir sie yn gewinnen oder an uns komen*.

(7) Ouch sollen wir unserm vorgen(anten) . . vedern und dem stifte von Trire alle ir her- 3 schefte, vryheit, recht und gůt gewende, privilegia und brive, sie sin ewig oder zů ziiden, die sie hant von seliger gedenknisse keyser Heinriches, unsers anychen, oder von andern Romischen keysern oder kunigen oder von dem oder den, die dar zů gekoren waren, ernůwen und von nůwens geben, bestedigen und bevesten und die auch beszeren, und yn auch andere von nůwens geben, die unser . . raitlude hernach benant oder den merren deil under yn mogelich důnckent zů hant, als wir gekorn oder gecronet werden zů kunige oder zů keysere, ye zů dem male under unserm ingesigele, des wir danne gebrůchen und sollent die privilegia und brive auch geben und bestedigen under unser gulden bullen, ob wir sie gewinnen. Wir sollen ouch schaffen und begaden, daz die kurfůrsten alle zů den briven und privilegien iren willen und verhenknisse und dar uber ir uffenen versigelte brive geben.

40. a) *eadem manu supra lineam add. or.*

(8) Und[1] umb daz kein zweiunge und ufloufe zwischen unserm vorgen(anten) . . vedern und dem stifte von Trire und uns, in welchem leben daz wir sin, nů oder hernamalis kein ziit nit weren möge und um daz alle stůcke und sache, dan abe zweyunge were, iz sii von den egenanten privilegien zů ernůwene oder zů gebene oder zů beszerne oder von andern stucken, die daz riche oder die graschaft von Lutzillimburg oder ander unser herschaft rurten, tuschen uns gůt und snelle ende nemen, so hat unser egenant . . vedere vor sich und sinen stift den erbern man meister Wykeren von Býrgele sinen paffen und wir vor uns und unser herschaft, die wir han und noch gewinnen, den strengen ritter[b] hern Heinrichen Beyer den alden zů raitluden und wir sementlichen und gemeinlichen den strengen ritter hern Wilhelm von Urley zů einem dritten und gemeinen manne erkorn, die auch alle und ir iglicher daruber zů den heiligen sweren sollen.

(9) Und was die vorgen(anten) drii raitlude oder daz merer teil under yn uber die vorgen(anten) stucke und ir iglichs tuschem unserm egenanten . . vedern und sinem stifte und tůschen uns zů beiden siiten sprechen oder setzen, daz sollen wir auch zů beiden siiten stete und veste halden.

(10) Und wanne die egen(anten) . . raitlude von unserm vorgenanten . . vedern oder von sines stiftes wegen gemanet werden, sie selber oder zů hůs und zů hove mit brîven oder kůntlichen boden, so sullen sie darnach binnen achte dagen zů Trire oder zů Wytlich, wa unser egen(anter) . . veder oder sin stift wollen, ynvaren und nit dannen komen, sie enhaben ende gegeben von den stůcken, dan abe zweyunge tuschen uns were. Welcher auch under uns an dem rechte besaget wůrde, der sal die kôste bezalen, die die raitlude als umb die stucke getan hetten.

(11) Were iz auch, daz der egen(anten) raitlude keiner abegienge oder zů den sachen nit versten enmochte, von welcher partyen der genant were, dý[c] sal einen andern binnen vîrzehen dagen darnach, daz sie darumb gemanet wurden, an des stat setzen und kýsen. Gienge aber der dritte und der gemein man abe oder enmochte zů den sachen nit verstan, so sullen die andern zwene raitmanne einen andern dritten und gemeinen man kýsen an des stat, der abe gegangen were oder zů den sachen nit verstan mochte, binnen virzehen dagen darnach, daz sie darumb von einer partyen under uns gemanet wůrden, und enmochte[b] sie binnen der ziit nit eindrechtig werden, so sal unser egenant . . veder macht haben einen andern dritten und gemeinen man zů setzene, der yme und sinem stifte und auch der graschaft von Lutzillimburg sii verbunden, ůzgescheiden allerley argelist und geverde an allen den vorgeschribenen artikeln und an ir iglichem besundern. Zů urkunde und warheid aller diser vorgeschribener stucke han wir unser ingesigel an disen brîf dûn henken.

Der gegeben ist do man zalte nach Godes geburte dusent druhundert sehs und virtzich jar, uf den zwen und zwentzigesten dag des maindes Maius genant zů latine.

41. DIFFIDATIO BALDEWINI LUDOVICO IMPERATORI DIRECTA.

1346. Mai. 24.

Apographon (M) *in codice archivi Confluentini A I 1 nr. 118 fol. 7'—8 a Petro Maier secretario Treverensi saec. XVI conscripto. Descripsit R. Salomon. — De codice cf. P. Richter in 'Trierisches Archiv' VIII, 74. — Ed. J. Fr. Böhmer in 'Jahrbuch für*

40. b) rittér *or.* c) ý *in loco raso or.*

1) *Cf. litteras Karoli regis Reg. imp. VIII nr. 291, infra ad Dec. 5 edendas.*

vaterländische Geschichte' I (Wien 1861) p. 214, ad apographon M, *non, ut erronee notat Winkelmann loco statim citando, ex originali, quod non habemus; Winkelmann Acta II, 818 nr. 1161.*

Regesten Ludwigs p. 312 Ioh. nr. 374 et p. 418 Reichssachen nr. 443.

Fide digna non videntur ea quae de causa diffidationis refert Cod. Trev. 1462 (= Gesta Trevirorum, ed. Wyttenbach et Müller II, 259 nota):

Baldewinus . . . Ludovico mandavit, ut cognato suo filio regis Bohemiae receptam terram redderet Carinthiorum; quod cum facere recusasset, ipsum diffidavit.

Similes litteras a Rudolfo duce Saxoniae imperatori directas esse, ex litteris ducis civitati Nordhausen directis (infra nr. 69) effecit Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 426. Cf. etiam litteras civitati Tremoniensi missas (infra nr. 68).

Dem hochgebornen hern Ludwigen von Beyern entpieten wir Baldewin von Gottis gnaden ertzbischof zu Trier: herre wisset, das uns von unserm heiligen vatter unserem hern dem babst also hart und ernstlich botschaft nuwelings ist komen, das wir leider dieser zit uwers bestes nit werben enmogen. Und darumb ist es, das uns wider uch davon gebuert zu tun. So wullen wir uns gegen uch bewart han mit diesem brieve.

Der geben ist zu Trier do man zalt nach Gottis geburte MCCCXLVI[a] jare, uf den XXIIII[ten] tag im Meye, unter unserm heymlichen siegel gedruckt uf den ruck.

42. UNIO INTER ARCHIEPISCOPOS MAGUNTINUM ET TREVERENSEM FACTA.

1346. Mai. 24.

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso inter alia legitur:* R. *Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 453. — Ineditum.*

Gerlacus Dei gracia sancte Moguntine sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius.

Notum facimus universis, quod propter varios multiplicesque favores et promociones per reverendum in Christo patrem dominum Baldewinum sancte Treverensis ecclesie archiepiscopum nobis hactenus sepius ex mera liberalitate exhibitos et impensos confederacionis seu unionis vinculum ex certa nostra sciencia ac voluntate inivimus cum eodem, ita quod contra predictum dominum Treverensem de cetero nunquam per nos vel alios faciemus, sed ipsi astabimus seu assistemus efficaciter nostris consiliis, auxiliis et favore, necnon eius consiliis et beneplacitis nos semper inantea studebimus conformare, nullam quoque in posterum ligam vel unionem cum aliquibus aliis iniemus, que in prefati domini . . Treverensis et sue ecclesie redundare possint preiudicium quovismodo. Et si idem dominus . . Treverensis ad requisicionem nostram aliquod auxilium vel iuvamen nobis impenderit, presertim pro adipiscenda et obtinenda possessione vel quasi ecclesie nostre Moguntine ac bonorum et iurium ad ipsam pertinencium, et ex hoc memoratum dominum Treverensem et suam ecclesiam aliqua dampna vel expensas sustinere contigerit, super quibus simplici verbo ipsius domini . . Treverensis credemus, huiusmodi expensas et dampna eisdem domino Treverensi et sue ecclesie tenebimur et debebimus sine diffugii obstaculo resarcire. Ceterum ut verum amicicie et dilectionis vinculum inter nos mutuo indissolubiliter perseveret et ne occasione ali-

41. a) 1346 *M.*

quarum impeticionum seu dissensionum, que inter nos forsitan moveri possent, huiusmodi dilectionis et amicicie vinculum disrumpi valeat seu dissolvi, taliter est inter nos mutuo concordatum: Si prefatus dominus . . Treverensis super aliquibus articulis seu casibus occasione predicte nostre ecclesie Moguntine exortis et qui adhuc oriri poterunt in futurum aliquam contra nos impeticionem habuerit seu materiam questionis vel si nos e converso contra ipsum aliquas habeamus, quod super hiis, quando unus nostrum alium impetere voluerit et unus nostrum per alium super hoc monitus fuerit, quilibet nostrum unam discretam et ydoneam personam pro arbitro debebit et tenebitur nominare. Que quidem due persone tamquam arbitri nos hinc et inde super dictis impeticionibus ac querimoniis et questionibus quibuscumque aliis si poterunt complanabunt. Quod si in hoc concordes esse non possint, tunc ipsi unam terciam et communem personam assumere debebunt infra quindenam continue succedentem, postquam ab aliqua partium desuper fuerint requisiti; et quidcumque[a] dicti tres arbitri sic imposterum nominandi et assumendi vel maior pars eorundem super pretactis impeticionibus, querimoniis et questionibus inter nos pronunciaverint vel statuerint, hoc debebimus hinc et inde ratum et gratum firmiter observare. Verum si dicti duo arbitri per dictum dominum . . Treverensem et nos nominandi in unam terciam seu communem personam infra pretactam quindenam concordare non possint, tunc prefatus dominus Treverensis debebit unam personam, que sibi et diete ecclesie nostre Moguntine communiter attineat, pro communi persona et tercia nominare et de illa etiam nos debebimus contentari. Eo etiam adiecto, quod aliqua possessio vel quasi seu detencio vel temporum curricula alicui nostrum non debebunt in suo iure preiudicium aliquod generare. Omnia et singula premissa promisimus bona fide et promittimus per presentes tenere, adimplere et firmiter observare nec contra ea venire quovis exquisito ingenio vel colore, dolo et fraude in premissis omnibus et singulis penitus procul motis. In quorum omnium testimonium et robur sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum Treveris anno Domini M°CCC°XL sexto, die XXIIII. mensis Maii.

43. LITTERAE IOHANNIS FILII REGIS FRANCIAE.

1346. Mai. 30.

Copia saec. XV—XVI. in Cod. Univ. Prag. I C 24 fol. 381' (P). *Contulit R. Salomon. — Copia saec. XV. in folio papireo archivi principum de Schwarzenberg quod est in civitate Wittingau, Hist. nr. 14 A* (W). *Contulit Fr. Mareš. — Editio, quam ex codice Norimbergensi nunc deperdito paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum, V. 450* (L). *De codice cf. Ludewig in praefatione p. 19. — In* P *et* L *hoc rubrum praecedit:* Iohannes filius regis Francie promittit profectum et honorem regis Karoli et filiorum suorum fideliter procurare. — *Extr. Emler p. 687 nr. 1715.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 2.

De mense, quo litterae scriptae sint, propter titulum regalem in eis Karolo tributum dubitat Huber, Reg. imp. VIII l. c.

Iohannes primogenitus filius[a] regis Francie, dux Normandie et[b] Guienne[c], comes Pictavie, Andegavie et[d] Senomanensis[e] omnibus has litteras visuris salutem.

42. a) qcq = quicumque *or.*

43. a) filius primogenitus filius *P.* b) *deest W.* c) Guiennie *L;* Genermie *W.* d) *deest LW.* e) Genomans *P;* Senomansis *W.*

Scire volumus, quod nos promisimus et iuravimus, iuramus[f] et promittimus, quod, in quocumque statu sumus aut esse poterimus, nos erimus verus et legalis amicus nostri precarissimi et bene dilecti fratris domini Karoli de Boemia Dei gracia regis Romanorum et puerorum[1] suorum presencium et futurorum et honorem eorum, profectum et augmentacionem procurabimus omnibus modis, quibus facere et procurare poterimus bono modo. Et si nos sciemus aut scire poterimus quocumque modo, quod aliquis eorum procuraret dampnum, nos impediemus toto nostro posse et eos adiuvabimus et fortificabimus omnibus modis quibus poterimus contra omnes illos quicumque essent, qui eorum verecundiam aut dampnum procurarent. In[g] testimonium huius[g] nos fecimus apponi nostrum magnum sigillum ad has litteras.

Datum in tentoriis nostris ante Aguillon penultima die Maii, anno Domini M°CCC°XLVI°.

44—49. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1346. Iun. 2.—Iul. 5.

Litterarum quas hic proponimus omnium originalia in archivo Confluentino servantur hucusque inedita. Descripsit R. Salomon. Quas omnes praeter nr. 46 notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 455 n. 1. — Cf. alias litteras infra nr. 76—81.

44. *Scriptum Iohannis Mousewin. — Iun. 2.*

Duo sigilla laesa loro membranaceo pendent, tertium deperditum.

Ich Johan Mousewin von Spanheim, eyn wolgeborn knecht, dûn kunt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz ich dem erwerdigem in Gode vader und herren hern Baldewine ertzebisschof zû Triere gelobt han und globen yme an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyme gecroynten helme wol geriden und erzuget wider aller menlichen, die yn oder sine helfere hindren wolden an der kûr und cronunge, die der selbe min herre umb sine herschaft und ere zû behalden understan wil, eynen Romischen kuning zû kyesen, als lange biz der krieg und die stucke, die davon uf erstan mogen, gar und gentzlichen werden gesûnet. Ouch han ich dem[a] selben mimen[a] .. herren und sine helfere enthalden und enthalden sie an diesem brieve zû Aldenwolfstein, da ich eyn gemeiner bin, wider allermenlichen, biz der krieg und die stucke, die von der vorgenanten kûr und cronunge uf erstan mogen, luterlichen werden gesûnet. Und umb den selben dienst und daz entheltnisse hait mir min vorgen(ant) herre gegeben seszich punt Haller guder und geber, die ich gereid von yme entphangen han. Und uber daz als von des selben entphengniszes wegen na gewende der vorgenanten vesten hait er mir zwenzich punt Haller gegeben, alle argelist und geverde uzgescheiden an allen diesen stucken und an ir iglicheme. Des zû urkunde han ich min ingesiegel an diesen brief gehangen und han gebeden und bidden an diesem brieve die strengen ritter her Wilhelm von Orley und her Symon von dem Walde, daz sie ire ingesiegele umb mine bete an diesen brief willen henken. Und wir Wilheim von Orley, Symon vom Walde rittere vorgenant bekennen, daz wir

43. f) *deest LW.* g) in eorum veritatem *L.*

44. a) *sic or.*

1) *Karolus filium tunc non habebat.*

durch bete des wolgeborn knechtes Johans Mousewins vorgenant unser ingesiegele zů orkunde aller dieser vorgeschr(ibenen) stucke an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte na Cristus geburte drutzehenhundert und sesz und viertzich jair, uf den zweyten dag des mandes Junius genant in latine.

45. *Scriptum Wilhelmi de Randeck. — Iun. 24.*

Sigilla tria olim loris membranaceis affixa nunc desiderantur.

Ich Wilhelm wilne hern Conrats son von Randecke, eyn wolgeborn knecht, dun kůnt allen luden und erkennen uffenlich an diesem brieve, daz ich deme erwerdigen in Gote vader und herren mime herren hern Baldewin erczebisschof zů Triere gelobt han und geloben an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyme gecroneten helme wol geriten und erczuget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kure und cronunge, die der selbe min herre umb sine herschaft und ere zů behaldene understan wil, eynen Romeschen kůning zů kysene, also lange biz der crieg und die stucke, die da von uf[a] erstan mogen, gar und genczlichen werden gesůnet. Und hat mir min vorgen(ant) herre umb minen dienst gegeben fůmf und sechtzig phůnt Haller, die ich itzůnt entphangen han an bereytem gelde. Des zů urkůnde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen und han gebeten und bieten an diesem brieve die strengen rittere hern Wolfram von Lewenst ein) und hern Syfrid von Wartheberg, daz sie ire ingesigel an diesen brief wollen henken. Und wir Wolfram und Syfrid rittere vorgenant bekennen, daz wir durch bete willen Wilhelms vorgenant unser ingesigele an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist da man zalte nach Cristus geburte druczehenhundert sechs und viertzig jar, uff sente Johans dag Baptisten als er geboren wart.

46. *Scriptum Gotfridi domini de Sein eiusque generi et filii. — Iul. 1.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Extr. Würth-Paquet p. 68 nr. 1815. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 5.

Universis presentes litteras inspecturis nos Gotfridus de Sein dominus in Homburch, Iohannes gener noster dominus in Wildemberch et Salacinus filius noster notum facimus et protestamur publice ac bona et sincera fide promittimus illustribus principibus domino Iohanni regi Boemie et comiti Lucemburgensi ac domino Karolo marchioni Moravie, eius primogenito, etiam in quocumque statu fuerit constitutus, cum nostris castris et munitionibus, servitoribus ac hominibus contra dominum Ludwicum de Bavaria, qui se imperatorem intytulat, et suos adiutores et complices servire et eisdem astare ad requisicionem eorundem, quotiens eis videbitur expedire, dolo et fraude exclusis, honore nostro semper salvo; sique dampna expensa notoria in servitio eorundem sustinuerimus, eadem nobis resarcire tenebuntur. In cuius rei testimonium nos Gotfridus de Seyn dominus in Homburch et Iohannes gener noster, dominus in Wildenberch, sigilla nostra pro nobis et Salacino duximus appendenda.

Datum Treveris prima die mensis Iulii, anno Domini millesimo CCC°XLVI.

45. a) *supra lineam add. or.*

47. *Scriptum Eberhardi de Lōwenstein. — Iul. 2.*

Pendent duo sigilla loris membranaceis.

Ich Ebirhard von Lewenstein, eyn wolgeborn knecht, dūn kūnt allen luden und irkennen uffenlich an diesem brieve, daz ich deme erwirdigen in Gode vater und herren mime herren hern Baldewine erezzebisschoffe zū Triere gelobt han und globen an diesem brieve, daz ich . . yme und sinen helfern dienen sal und wil mit eyme gecroneten helme wol gereiten und irtzūget wider allermeynlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kūre und cronunge, die der selbe min herre umme sine herschaft und ere zū behaldene understan wil, eynen Romeschen kūning zu kysene, also lange biz der crieg und die stūcke, die da von uff erstan mūgen, gar und genezlichen werden gesūnet. Und hat mir min vorgen(ant) herre umme minen dinst gegeben funf und seszig phūnd Haller, die ich iezunt halb enphangen han an bereyten gelde. Des zu orkūnde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen und han gebeten und biden an diesen brieve den strengen rittere hern Wolfram von Lewenstein, daz her sin ingesigel an diesen brief wolle hencken. Unde ich Wolfram rittere vorgenant bekennen, daz ich dorch bede willen Eberharts vorgen(ant) min ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man czalte nach Cristus gebūrte druczenhundert sechs und virczig jar, an deme sundage nach sente Peters und Pauls dage allernest der heilgen apostoln.

48. *Scriptum Wernheri Winterbecher et Emichonis Gauwer. — Iul. 2.*

Pendent tria sigilla loris membranaceis.

Wir Wernher Wyntherbechere und Emyche Gauwer, wolgeborne knechte, dūn kunt allen luden und erkennen uffenlichen an diesem brieve, daz wir deme erwirdigen in Gode vader und herren unserm[a] herren hern Baldew(in) erczebischof zū Triere gelobt han und globen an diesem brieve, daz wir yme und sinen helfern dienen sollen und wollen unser ieglich mit eyme gecroneten helme wol gerieten und irtzūget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der cūre und kronunge, die der selbe unser herre umme sine herschaft und ere zu behaldene understan wil, eynen Romeschen kūning zu kysene, also lange biz der crieg und die stūcke, die da von uff erstan mūgen, gar und genczlichen werden gesunet. Und hat uns unser vorgen(ant) herre umme unsern dinst gegeben hūndert und driczzig phund Haller, die wir iezunt halb hant entphangen an bereytem gelde. Des zu orkunde han wir unser ingesigel an diesen brief gehangen und hant gebeden und bieten an diesem brieve den strengen rittere hern Wolfram von Lewenstein, daz her sin ingesigel an diesen brief wolle hencken. Und ich Wolfram rittere vorgenant bekennen, daz ich dorch bede willen Wernhers und Emychen egenant min ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist da man czalte nach Cristus gebūrte drutzenhundert sechs und virtzig jar, an deme sūntage nach sente Peters und Pauls dage allernest der heilgen czwelfboden.

48. a) *in loco raso or.*

49. *Scriptum Wernheri de Hoemberg.* — *Iul. 5.*

Pendet sigillum loro membranacco.

Ich Werner von Hoemberg, ein wolgeborn knecht, dun kůnt allen luden und erkennen uffenlich an disem brief, daz ich dem erwirdigen in Gode vader und herren mime herren hern Baldewin erzbischof zů Trire gelobet han und geloben an disem brive, daz ich yme und sinen helferen dẙnen sal und wil mit eime gecronten helm wol geriden und erzuget wider aller menlichen, die yn oder sine helfere hinderen wolden an der kůre und crônunge, die der selbe min herre umb sin herschaf zů behaldene understan wil, einen Romischen kůnig zů kyesen, also lange biz der crieg und die stucke, dẙ da von uf erstan mochten, gar und genczlichen gesunet werdent. Und hat mir min vorgen(ant) herre umb minen dynst gegeben zwentzich cleine gulden gůdes goldes und gewichtes, die ich iczůnt entphangen han an bereitem gelde. Zů urkunde han ich min ingesigel an disen brive gehangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte druzenhundert sehs und virtzich jar, uf den fůmften dag des mandes Julius genant zů latine.

---

50. CLEMENTIS VI. LITTERAE REGI ET REGINAE FRANCIAE DIRECTAE.
1346. Iun. 3.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 44 et 45 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Ed. Klicman 675 ex* R. — *Extr. Riezler 2270; Emler p. 648 nr. 1716.*
Reg. imp. VIII Päbste nr. 5.

Carissimo in Christo filio Philippo regi Francie illustri.

Pridem carissimus in Christo filius noster Iohannes rex Boemie illustris et dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus suus, marchio Moravie, apud sedem apostolicam constituti nobis instanter et humiliter supplicarunt, ut in casu, quo electores imperii vel maior pars ipsorum eundem marchionem elegerint in regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum, eidem impertiri nostrum et ecclesie favorem benivolum, sicut a predecessoribus nostris Romanis pontificibus et ecclesia ipsa viris catholicis et devotis electis in reges Romanorum in imperatores postmodum promovendos consuetum retroactis temporibus est fieri, dignaremur adicientes, quod licet ipsi cum Ludovico de Bavaria heretico et scismatico manifesto potuissent habere tractatus, qui amicis eorum utiles videbantur, illos tamen ob timorem divinum et sancte matris ecclesie reverentiam respuerunt. Nos igitur, tam in consistorio quam extra cum fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus deliberationibus multis providis et maturis habitis, attendentes, quod, quamquam nos ferventibus et ardentibus desideriis affectaverimus conversionem dicti Ludovici salutiferam et reductionem ad eiusdem ecclesie sinum, extra quem non est alicui gratia neque salus, et nichilominus tuis, fili carissime, pro reductione predicta nobis affectuose sepe porrectis precibus inclinati eundem Ludovicum expectaverimus diucius et ad tractatus super hiis duxerimus favorabiliter admittendum, ipse tamen repertus varius et inconstans nobis et ecclesie, immo pocius sibimet illudere non expavit, nichil de hiis, que cum procuratoribus suis eius nomine tractata fuerant, solenniter attendendo, sed ad peiora tanquam venundatus, ut malum faciat, se contra ecclesiam et fidem catholicam tenendo, in suis comitiva et consortio viros nequissimos de heresi

et scismate denotatos[a] et alia nonnulla horrenda et detestabilia committendo, absque nostre conscientie et honoris eiusdem ecclesie lesione ipsum non poteramus amplius expectare, advertentes quoque, quod tam ecclesie quam reipublice utilitati expediens reputatur, quod Romanum imperium, quod diutinis temporibus vacationis sustinuit incomoda, presidio regiminis alicuius viri catholici fulciatur, tandem prefatis regi et marchioni respondimus nos eidem marchioni, si electio predicta de ipso celebrari contingeret, huiusmodi favorem et gratiam impensuros. Hec autem, fili dilectissime, antequam faceremus, responsionem huiusmodi tue celsitudini ommisimus intimare, considerantes aliqua, que inter te ac eundem Ludovicum, pro cuius reconciliatione affectuose apud nos litteris et nuntiis institeras sepius iteratis, dudum prolocuta vel acta fuisse dicuntur, quodque prefati rex et marchio, habentes festinanter recedere de curia, expectare tanto tempore non valebant, et quia nos et felicis recordationis Iohannes papa XXII., predecessor noster, principes electores imperii instanter diversis temporibus duxeramus commonendos et instantius requirendos, ut ad electionem regis Romanorum promovendi in imperatorem de viro catholico, ydoneo et ecclesie Romane predicte devoto celebrandam procedere procurarent, et etiam eorundem regis et marchionis petitio adeo innitebatur iustitie, cum solum favorem debitum peterent, quod nec debebat nec poterat eis quomodolibet denegari. Quare super hoc nos habeat regalis excellentia quesumus excusatos.

Dat. Avinione III. Non. Iunii, anno quinto.

Item in eundem modum regine, verbis competenter mutatis, ut supra usque: neque salus. Et nichilominus carissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francie illustris, viri tui, pro reductione predicta nobis affectuose et(cetera) ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

51. IURAMENTUM COMITIS DE MANSFELD ET FILIORUM. 1346. Iun. 4.

Originale, quod olim in archivo Avinionensi servabatur[1], *nunc (a. 1909) deperditum videtur.* — *Copia* (Ox.) *in codice Oxoniensi Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 12'. Ubi rubrum:* 'Iuramentum quorundam nobilium in Saxonia prestitum domino Carolo prefato *(sc. marchioni)* de observandis per eos et adimplendis certis articulis suprascriptis.' *Descripsit F. Kern.* — *Notavit K. Hampe in 'Neues Archiv' XXII, 656 ex* Ox. — *Ineditum.*

In nomine Domini amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione quartadecima, die IIII. mensis Iunii, pontificatus sanctissimi patris et domini domini Clementis divina providentia pape sexti anno quinto, in reverendi in Christo patris et domini domini Gerlaci Dei et apostolice sedis gratia archi-

50. a) denotatus *R.*

1) *In catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366 confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI col. 98 A) his verbis notatur:* Item instrumentum publicum factum in presentia domini Caroli et domini Iohannis regis Bohemie et notariorum, continens, quod comes de Mansfeld et tres filii sui ad requisitionem dicti Caroli deliberatione prehabita promiserunt et iuraverunt: primo, quod dictus comes et filii sui domino pape et successoribus suis erunt obedientes et mandata ipsius observabunt, et quod domino Ludovico de Bavaria non adherebunt. Item quod illum, quem electores in imperatorem eligent, ei firmiter assistent, et dictis dominis Carolo et regi Bohemie adherebunt et assistent. Datum anno Domini MCCCXLVI. die IV. Iunii.

episcopi Maguntini ac illustris et magnifici principis domini Karoli, domini Iohannis regis Boemie primogeniti, marchionis Moravie[1], nostrorumque notariorum et testium subscriptorum presentia personaliter constituti nobiles viri dominus Buchardus de Mansfelt comes, dicti domini regis Boemie consiliarius iuratus, et tres filii eiusdem comitis, videlicet domini Albertus canonicus Merseburgensis, Siffridus et Otto, milites ibidem, ad propositionem et requisitionem dicti domini Karoli deliberatione prehabita diligenti promiserunt et tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis per manum dexteram cuiuslibet eorundem iuraverunt infrascriptos articulos et quemlibet eorum attendere, adimplere et facere ac ipsos pro posse perpetuis temporibus inviolabiliter observare, ipso domino Karolo ac nobis notariis infrascriptis nomine Romane ecclesie et sedis apostolice ac dictorum dominorum regis et marchionis, in quantum ipsos concernere poterunt, et omnium aliorum, quorum interest seu interesse poterit, huiusmodi promissiones et iuramenta recipientibus ab eisdem:

(I) Primo namque predicti domini Buchardus comes de Mansfelt[a], Albertus, Siffridus et Otto et eorum quilibet promiserunt et iuraverunt singulariter et specifice, quod ipsi predicto domino nostro summo pontifici suisque successoribus canonice intrantibus et sacrosancte Romane ecclesie ac sedi apostolice cum omni reverentia et humilitate debita fideles et obedientes in omnibus et per omnia erunt et iugiter permanebunt: item quod mandata dicte sedis reverenter suscipient et devote servabunt et a subditis suis cum reverentia recipi facient et servari.

(II) Item quod dictum dominum Gerlacum[b] archiepiscopum Maguntinum et alios per dictam sedem provisos et illos, quibus imposterum provideri contigerit, cum efficacia, qua poterunt, promovebunt ac intrusis et rebellibus predicte sedi pro posse, in quantum bono modo poterunt, impedimenta parabunt nec ipsis ope, consilio vel favore quomodolibet adherebunt.

(III) Item quod dominum Ludovicum de Bavaria, qui se imperatorem nominat, cum de heresi et scismate per sanctam ecclesiam condempnatus et iure, si quod sibi forsan ex electione discordi de ipso ad regnum seu imperium Romanorum quondam facta competebat, privatus esse noscatur, pro rege Roman(orum) seu imperatore nunquam habebunt nec tenebunt nec etiam recognoscent neque sibi aut filiis suis adherebunt nec auxilium, consilium vel favorem impendent.

(IV) Item quod illum, quem principes sacri imperii electores ad eligendum habiles et ydonei vel maior pars ipsorum in regem Roman(orum) in imperatorem postea promovendum elegerint, dummodo in unitate ecclesie et fidei catholice existat, pro[c] rege[c] Roman(orum) recognoscent et habebunt et sibi et electoribus predictis contra quoscunque rebelles et inobedientes aut dictos regem seu electores impugnantes aut quomodolibet molestantes cum toto posse suo, ope et opera fideliter assistent et firmiter adherebunt.

(V) Item quod specialiter dictis dominis regi Boemie et marchioni Moravie eiusdem regis primogenito ceterisque dicti regis filiis adherebunt similiter et assistent, et quod contra premissa vel eorum aliquid per se vel alios directe vel indirecte clam vel palam non veniant nec facient quovis ingenio sive arte, dolo et fraude exclusis in omnibus et singulis suprascriptis.

De quibus omnibus et singulis prefati domini Karolus marchio et Buchardus comes suique supernominati filii ad maiorem certitudinem a nobis suprascriptis notariis sibi unum, duo seu plura fieri pecierunt publica instrumenta, quod seu que Buchardus comes et filii sui supradicti suorum voluerunt appensione sigillorum muniri.

51. a) Matisfelt *Ox.* b) Gelarcum *Ox.* c) per regem *Ox.*

1) *Karolum et Gerlacum tunc temporis in Saxonia fuisse, id quod hoc instrumento probatur, adhuc notum non erat.*

Actum Querenvorde Halberstadensis diocesis in ecclesia seu cappella castri eiusdem loci, anno, inditione, die, mense et pontificatu quibus supra, presentibus ven(erabilibus) et discretis viris dominis Nicolao decano Olomucensi, prefati domini marchionis cancellario, Nicolao Saccensi Pragensis dioc(esis), domini pape cappellano, et Nicolao sancti Victoris extra muros Maguntin(os) prepositis ecclesiarum nec non nobilibus viris dominis Arnoldo de Priting[d], domini regis Boemie, et Ottone de Wittin, domini ducis Saxonie consiliariis, ac Sdenkone de Luchtenburch militibus Treverensis, Magdeburgensis et Pragensis dioc(esium), testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et[e] ego Gerungus de Medlico clericus Pataviensis dioc(esis), publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictorum articulorum propositioni, requisitioni, iuramentorum prestationi ac premissis omnibus et singulis una cum magistro Iohanne de Sydennaden clerico Maguntino, notario publico infrascripto, et prenominatis testibus presens fui eaque omnia et singula propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegi signoque meo consueto signavi rogatus in testimonium omnium premissorum.

Et ego Iohannes Iohannis de Sydennadem clericus Maguntinus, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictorum articulorum propositioni, requisitioni, iuramentorum prestationi ac premissis omnibus aliis et singulis una cum perito viro magistro Gerungo de Medlico clerico Pataviensis dioc(esis), notario publico suprascripto et prenominatis testibus sub anno, indictione, die, mense, pontificatu et locis quibus supra presens interfui meque hic propria manu subscripsi et signum meum consuetum apposui in evidentius testimonium omnium premissorum rogatus et requisitus.

52. 53. LITTERAE SUPER DEBITO AB IOHANNE REGE CONTRACTO.

1346. Iun. 8. 9.

Litteras hic ordine chronologico inverso proponimus, cum litterae nr. 53 die 8. mensis Iunii datae praecedentibus die 9. datis nitantur.

52. *Cautio regis. — Iun. 9.*

Apographon (K) *in Balduineo Kesselstadensi servato in bibliotheca civitatis Treverensis, p. 550. Descripsit R. Salomon. — Extr. Würth-Paquet p. 67 nr. 1809; Emler p. 688 nr. 1721. — Ineditum.*

Regesten Ludwigs p. 411 Ioh. nr. 910.

Wir Johan von Gots gnaden kung zů Beh(eim) und greve zů Luczill(enburg) bekennen uffenl(ich) an disem brive und důn kunt allen luden, daz wir dem erwerdigen in Gode vader unserm lieben vedern hern Bald(ewin) ercz(bischof) zů Trir von libens wegen schuldig sin VI^{m} III^{c} XXXIII cleyne gulden penninge von Florentze gudis goldis und gewichtis, die wir gereit von ym entphangen han, und sullen wir yme, oder wer vorderunge und disen brif von ym inne hait, die beczalen uf sent Mertins dag des Nov. 11. heiligen bischofs nehest kumet in dem winther. Und umb daz unser vorgenanter veter daran deste sicher sij, so setzen wir ym zů burgen und zů gisele unverscheidenlichen an disem brive die strengen lude Joh(an) von Berwart unsern drossetzen in der vorgenanten graschaft, Dyder(ich) von Honcheringen, Frid(rich) von Dune, rittere, Arnold

51. d) *sic Ox.* e) *praecedit in Ox.:* secuntur subscriptiones notariorum.

von Arle, drussetze was[a], Huwert unsern marschalk und Gobiln unsern proist zů Lucz(illenburg) und ir iglichen vor all. Also ob wir uf den vorgeschriben sent Mertins dag die summen guldinen vorbenant unserm vetern nit betzaleten, daz die selben unse
Nov. 12. burgen und gysil mit yres selbis libe des nesten dagis zůhant na sent Mertins dage, ob sie wol nit gemant weren, invaren sullen zu Sarburg in unsers vorgenanten vetern stad gelegen uf der Saren bij Freudenberg, da zů verliben in gisils wijs und nit dannen uzewendich der stad muren zů komene, wir enhaben die vorgen(anten) seszdusent druhundert und drissich[a] guldene penninge von Florencz gudes goldes und gewichtis oder daz wert dar voir an andern guden guldenen penningen oder pagament, als ez danne gildit, unserm vetern oder den, die vorderunge und diesen brif inne hetten von sinen wegen, genczlichen beczalet. Die beczalunge wir doch důn sollen zů Triere oder zů Sarburg, wo unserm vettern lieber ist, oder dieselben unser gisele und burgen enhaben unser vesten Freudenberg vorgenant gelegen bij Oysme mit herschaft, gerichte, luden, gulden, mannen, burgmannen und allem dem, daz darzů gehorit, yme und sime stifte von Triere in koufes wijs ingeantwertet zů besiczene, zů nysene und zů gebruchene getruwelich, und darzů begadet und erworben, daz der edel man Friderich Wildegr(eve) von Kirberg die marken von Talvang und von Tronecke, die er von uns zů lehen heldet und die unsers vetern und sines stiftis zů Triere afterlehen sin, von yme und demselben sime stifte entpha und zů lehene habe und davon yn von lehens wegen verbunden sij und uns nit. Und wand derselbe unser vetter daz merer teil der vorgenanten summen gulden uff koste und schaden uff sich genomen und entlehent hait[b], so sollen wir yme oder wer vorderunge und disen briff von sinen wegen inne hait, die koste und schaden, die sich wochelich entreffen an zwentzig cleyne gulden von Florencz, und darzů andern kuntlichen schaden, ouch geachtet wochelichen under zehen gulden des egen(anten) pagaments, after sente
Nov. 11. Mertins dage nest komt vůr gerůrt, als lange die vorg(enanten) vesten und lehen und daz darzů gehoret unwiderkouft sin von uns oder unsern erben, mit deme houptgůde beczalen und gelden, und darvur sal er und sin stift die vesten und daz lehen mit allem deme, daz darzů gehoret, inne halden, nieszen und gebruchen ane abeslag also lange, biz wir oder unser erben umbe denselben unsern vettern und sinen stift von Triere die vesten Freudenberg und daz lehen widerkoufen umbe die summen und den schaden und kosten die vorbenant sin; des widerkoufes der selbe unser vetter uns gunnen sol von sunderlicher frůntschaft . . Und wanne unserm vorgenanten vetern und sime stifte von Triere die burg und vesten mit allem deme darzů gehorich ingeantwertet und ouch die marke von Talvang und Dronecke von yme entphangen ist, als voir ist begriffen, und wir yme unsern guden besigilten brieff, die yn gůglich sin, daruber gegeben han, so sullen unser burgen und gisele quid und ledig sin. Ginge auch derselben unser gisele und burgen eyner oder me abe von dodes wegen, so sullen wir binnen eynes mandis frist darna zů komene also gude, die unserm vetern gnůglich sin, an die stad seczen, die glicher wijs tůn und halden sullen, als die, die abegegangen sin, schuldich waren zů tune. Vortme ist geret: were ez sache, daz unser burgen und gisele keyner breche und nit vollenfurte, als hie begriffen ist, der sol sin truwelos, erlos und meynedich und sol yn menlich darvoir halden. Alle dise vorgeschr(iben) stucke und yr iglich han wir vor uns und alle unser erben als von der vorg(enanten) unser graschaft von Lucz(illenburg) wegen mit truwen globet und globen an disem brive zů důn, zů halden und zů vollenfurene unserm vettern, sime stift und nakomen erczb(ischofen) zů Triere und dar wider nit zů tůne noch schaffen gedan heymlich noch uffenbair in keyner hande wijs, uzgescheiden allerleye argelist an allen disen stucken und an yr iglichem. Und des zů urkunde und warer stetikeit han wir unser und die vorg(enanten) unser burgen und gisele yre ingesigele an disen brieff

52. a) *sic K.* b) hant *K.*

gehenket. Und wir Johan von Berwart, Dyeder(ich) von Honcheringen, Frid(rich) von Dûne, rittere, Arnolt von Arle, Huward marschalk und Gobel proist zû Lucz(ellinburg) vorg(enant) bekennen und dûn kunt allen luden an disem brive, daz wir vur den hochgeborn fursten unsern herren kunig Joh(an) von Beheim und greven zu Luczillinburg burgen und gisele wurden sin gen den vorg(enanten) unsern herren von Triere und sinen stift, und nemen auch die burgeschaft und giselschaft an uns an disem brive und globen die zû vollenfurene, zû halden und zû tûne in alle der wijs, als hie voir von uns steet geschriben. Und han daruf unser inges(igel) an disen brieff gehangen.

Gegeben zu Triere, do man zalt na Gots geburte druczenhundert sesz und viertzich jair, des nunden dages in dem mande den man nennet Junius in latine.

53. *Securitas fideiussorum. — Iun. 8.*

Originale (or.) *valde laesum in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Pendent quattuor parva sigilla loris membranaceis. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 454 n. 2. — Ineditum.*

Wir Dyederich von Honcheringen [ritt]er, Huwart von Eltre marschalk, Arnold von Arle und Gobel von Remiche prab[e]st zû Luczelnburg, undertanen [de]s hochgebornen fursten unsers herren hern Johans kûninges zû Behemen und greven zu Luczelnburg, dûn kunt allen luden [und] erkennen uffenlichen an diesem brieve: Wan wir mit den edeln luden hern Johan herren von Bearwart druchtseszen der vorg[enanten graf]schaft und hern Frideriche von Dûne burgen und giseln worden sin vor den vorgenanten unsern herren den kûning vor sechs dusent drûh[undert] und funf und driszig cleyne gulden von Florentzien gûtes goldes und gewichtes, zû betzalene vor sente Mertins dage der [ne]hest [kome]t deme erwerdigen in Gote vader und herren unserm Nov. 11. herren hern Baldewine erczebisschove zû Triere, als die brieve sprechen, die [dar] ub[er gem]achet [s]int [1], die unser vorg(enanter) herre der kuning mit sinem ingesigele und wir viere mit unsern ingesigeln besigelt han, und wan die vorgenanten [her Johan de]r truchtsesze und her Friderich, die die brieve ouch besigeln sollen, die brieve nicht besigelt enhan, so han wir viere ges[ie]h[ert und gelobt, sie]hern und geloben an diesem brieve, daz wir schaffen sollen und wollen, daz die selben czwene die egen(anten) brieve czwischen hie und [dem andage] sente Johans dages der nehest komet besigeln mit Iul. 1. iren ingesigeln und verbunden sin mit uns und als wir burgen und[a] gisel zu sin vor die vorgenante summen geldes, als die egen(anten) brieve sprechen. Were aber, daz die brieve nicht besigelt enworden mit der czweyer ingesigel[n] als vore geschrieben ist, so sollen wir uf den nehesten dag nach deme egen(anten) andage sente Johans Iul. 2. dages ungemanet mit unsers selbes [libe] inkomen zu Sarburg in unsers vorgenanten herren von Triere stad, nicht dannen zu komene, die vorg(enanten) brieve sint besigelt mit der egen(anten) czweyer ingesigeln, als vor begriffen ist, uzgescheiden allerleye argelist und geverde an allen diesen stucken und an ir iegelichem. Des zu urkunde han wir viere unser ingesigele an diesen brief gehangen.

Der gegeben ist uff donrestag nehest vor andages Pingesten, da man czalte nach Cristus geburte druczehenhundert sechs und vierezig jar.

---

53. a) *alia manu supra lin. add. or.*

1) *Supra nr. 52.*

54. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD EPISCOPUM CONSTANTIENSEM.

1346. Iun. 11.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 85 (R). *Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 678 ex* R. — *Extr. Werunsky 107; Riezler 2272; Emler p. 689 nr. 1722 et p. 872 nr. 2231.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 167.

Venerabili fratri Ulrico episcopo Constantiensi.

Fraternitatis tue litteras nobis per dilectum filium Felicem de Winterthur canonicum et officialem tuum Constantiensem nostro apostolatui presentatas benigne recepimus et que continebantur[a] in eis et idem officialis pro parte tua nobis verbotenus exposuit, intelleximus diligenter. Sane quia per ea te possessionem ecclesie tue ac iurium et bonorum episcopalium tuorum plenam et pacificam obtinuisse describens te ad ea, que nobis et sedi[b] apostolice grata existerent, totis tuis viribus fideliter prosequenda gratis et devotis affectibus obtulisti, nos tue devotionis et fidelitatis sinceritatem multipliciter in Domino super hiis commendamus, fraternitatem rogantes et hortantes eandem, quatenus, si, ut speramus in Domino, dilectum filium nobilem virum Carolum, primogenitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, contingat in regem postmodum in imperatorem promovendum eligi, constanter et fideliter eidem adhereas et prestes pro nostra et eiusdem sedis reverentia, que poteris, auxilia et favores, de nobis fiduciam habiturus, quod super hiis, que tua et ecclesie tue predicte comoda respicient, nos, quantum cum Deo fieri poterit, propicios reperies et benignos.

Datum apud Villam novam Avinionensis diocesis III. Id. Iunii, anno quinto.

55–58. IOHANNIS REGIS SCRIPTA IN FAVOREM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS EDITA.

1346. Iun. 22.

Quattuor litterae quas hic proponimus continentur in duobus instrumentis ab officialatu Coloniensi a. 1346. die 28. m. Iunii confectis, quae in archivo Dusseldorpiensi conservantur, utrumque 'Kurköln nr. 675' signatum. Nr. 55 et 58 in una membrana (C_1)*, nr. 56 et 57 in altera* (C_2) *habentur. Contulit R. Salomon. — In* C_1 *et* C_2 *nostris litteris haec verba praecedunt:* Datum per copiam sub sigillo officialitatis prepositure et archidyaconatus Coloniensis anno Domini millesimo CCC[mo] XL sexto, in vigilia beatorum Petri et Pauli apostolorum.

C_1 *in fine subscriptionem praebet:* Ambros̃.

55. *Securitas de privilegiis a Karolo futuro rege concedendis. — Iun. 22.*

Ed. Lacomblet III, 348 nr. 433 ex C_1. — *Extr. Würth-Paquet p. 68 nr. 1812; Emler p. 691 nr. 1730.*

Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 347. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 3. Numeros arabicos nos adiecimus. Cf. infra nr. 123—125.

54. a) continebatur *R.* b) sedis *R.*

Wir Johan van der genaden Goitz kůning zu Behem ind greve zu[a] Lutzelenburg doen kunt allen luden: Want dat Romsche riche zu dieser tzijt ledich is overmitz untsetzen van dem selven riche heren Lodewichs van Beyeren, die overmitz urdeil ind macht des stoils van Rome van deme riche intsat is, ind wir ind andere kurvursten des richs willen haven einen kůning zu keisen, ind want wir hoffin zu Goide ind van gunsten der kurvursten, dat unse sůn her Karl, der marggreve van Merherren, au dat riche zu koninghe sule gekorin werden, ind want der ertzbuschof van Coelne der hoister kurvu(rsten) ein is ind den kůning zu cronen hat, as he gekoren wirt, ind herumb dat gestichte van Coelne des zů me wirdich is, dat is gehoit werde ind gewirdigit an gunsten, genaden, vrijheide ind gaven des richs: herumb ind och umb groissin deinst, den die ertzbuschove[b] van Coelne alle wege gedaen havent dem riche ind noch doen mogen, so han wir van des vurschreven[c] margg(reven) unss sůns wegen mit dem eyrwirdigen in Gode vader heren Walraven ertzbuschove van Coelne, unsme lieven mage ind heren, overdragen alle der stucke, die herna gesch(reven) steint, ind bekennen, dat wir den vurschreven . . ertzbuschove van Coelne in truen geloift ind gesichert ind zu den heilgen gesvoren han, die wir lijflige geroert han, in diser wise: Geveil dat also, dat unse vurschreven sůn der marggreve zu Romschen kůninghe gekoren ind gekroint wirt, so sule wir begadin ind as vil doen, dat he alzuhantz van der stat, da he gekroint wirt, mit sins selves live binnen eycht dagen na der croninghen inkomen sal, ind wir sulen och mit eme inkomen, zu Coelne of zu Bunne, ind van danne neit zu komen, he enhave dem ertzbuschove van Coelne sine gůde breyve gegeven, eynen of me, we dat gebůrt, ind in der bester formen, die man machen mach, ind mit sime kůnincligen ingesigel wal besigelt, up alle die punte, vurwarden ind stucke, die herna gesch(reven) steint. Och sal der kůning ind wir sament in truen ind ernstliche unss moge doen, dat die breyve van den vurschreven punten, die der coning dem ertzbuschove van Coelne geven sal, werden besigilt mit der kurvursten ingesigel, ind wir sij mit dem cuninghe besigelen, sunder wedersprage.

(1) Tzů[1] dem irsten sal he dem . . ertzbuschove ind dem gestichte van Colne confirmiren, stedigen ind vernuen die veir tolle up dem Rine, zu Andernache, zu Bunne, zu Nuisse ind zu Berke, in alle der wisen, maissen ind manieren ind in dem werde, as die vurschreven ertzbuschof van Colne dieselve tolle bisher gehaven ind besessin hat ind sij an in kumen sint van sine(m) vurvaren, buschof . . Henr(ich) seligen, ind sal geloven ind verbreyven, dat he den vurschreven . . ertzbuschof ind sine nakomelinghe ind dat gestichte van Coelne hoiden, beschirmen ind behailden sal in den vurschreven tollen sunder krůt, wedersprage of hindernisse ind alremalchs.

(2) Vort[2] sal hie geloven ind verbreiven ind dem gestichte van Coelne geven, dat die vurschreven ertzbuschof ind sin nakomelinghe die vurschreven veir tolle ind ir iclichen legen mogen van eynre stat up die ande(re), in der maissin ind in dem werde, as sij nu sint, tuschen Andernach ind Reys, up williche stede sij willen, ind as dicke, as in dat evene kůmt.

(3) Vort[3] sal hie geloven ind verbreiven, dat hie geine andere tolle up deme Rine legen, noch neiman anders geven noch legen laissin sal binnen die tirmpte Andernach ind Reys he vurschreven, boven die tolle, die nu dar inbinnen sint gelacht.

(4) Vort[4] dat hie geine nue můntze geven sal eiman binnen dem gestichte van Coellen boven die Coelsche můntze, die dat gestichte van Coelne of eyman anders binnen dem

55. a) *deest* C_1. b) ertzb C_1 *et sic semper abbreviatum.* c) vursch C_1 *et sic semper abbreviatum.*

1) *Infra nr. 123, 1. Cf. etiam supra tom. III nr. 474, 8; tom. IV nr. 257, 9; tom. V nr. 25, 1.* 2) *Infra nr. 123, 2.* 3) *Infra nr. 123, 3. Cf. supra tom. V nr. 25, 8.* 4) *Infra nr. 123, 4. Cf. supra tom. IV nr. 257, 7.*

gestichte van Romschen kůninghen of van keiseren bisher gehat ind in besitzen herbraicht hat.

(5) Vort[1] dat neiman, we hie sij, heischin můge zu kampe of dagen einchin man, burchman, deinstman of underdenigen des gestichts van Coelne vur den koning of vur sine hoverichtere of vur sine amptlude, wie die sin, in geinreleie sache, sij sij grois of cleyne; ind wurde eyman van diesen darvur geheischin, dat des kuninghs gerichte den wedersenden sal vur des . . ertzbuschoves gerichte, id inwere dat der . . ertzbuschof den clegeren rechts versacht hette.

(6) Vort[2] dat die . . ertzbuschof, sine nakomelinghe ind dat gestichte van Colne gelden ind an sich winnen můgen burge ind lant, vesten, gerichte, heirlicheit, rente ind alrekunne gůt, die zu manlein of in geinre andere wise, overmicz eimans mittelinghe of sunder mittelinghe, van dem riche rorende sint, also dat dat gestichte van Coelne die gut zu leine halde mit anderen lene, die id van dem riche zu lenen hat.

(7) Vort[3] dat hie dem gestichte van Coelne confirmire di Jůden binnen der stat ind in dem gestichte ind dem creysme van Coelne gesessen, die dat gestichte van Coelne zu lene hat van dem riche, na formen sinre breyve, die darup gemacht sint, ind dat hie den . . ertzbuschof ind dat gestichte in dem lene ind des lenes besitzen hoidin ind behalden sal.

(8) Vort[4] were dat sache, dat der kůning over berch vure, dat der . . ertzbuschof van Coelne asdan sijn ampt van der archicancel(larie) in Italien doen ind oeven můge overmitz ein andere eirliche ind zemeliche person ind sijn recht ind die gulde van dem ampte nemen ind upheven můge overmitz dieselve persone mit rechte, eren ind gewoindin desselven ampts.

(9) Vort[5] as dat also gevelt, dat der kůning die vurstin heischit of in gebuit eyngin deinst zu doene, selve zu komen of eme lude zu senden in eynge reise of zu eingem parlamente zu komen, so mach der ertzbuschof sich untscudigen overmitz boden ind breyve, ind mach den koning lassin verstaen reideliche sachen, darumb hie zu der tzijt niet komen of eme lude senden moge; ind diese unschult ind die sache sal der kuning gůtliche nemen ind den . . ertzbuschof darin boven noch vurder niet dringhin zu geime deinste of zu sime parlamente, ind hemede sal der ertzbuschof ummer zu der tzijt, as dicke he zu deinste of zu parlamente geheischt wirt, quijt sijn ind dem koninghe sal damede genogen.

(10) Vort wer dat sache, dat der kuning in urlage queme mit dem vurschreven heren . . Lodewich van Beieren of mit eyman anders, wie die were, so mach der . . ertzbuschof van Coelne stille sitzen ind des urlages niet zu schaffen han, hie inwille id dan gerne doen; ind dede hie dem koninghe einge helpe of bistant van můtwillen of van gunsten in sulchem urlage, dat sal wesen up verluys ind koest des konings.

(11) Vort[6] sal der kůning geloven dem ertzbuschove zu helpen ind bizustane getrueliche wider al die gene, die in urlagen wolden wider recht, ind die helpe sal hie em doen unversogit binnen tzvein maenden, na deme dat eme dat geheischin wirt; ind were hie as verre, dat man eme selve die helpe niet heischin inmochte, so sal hie bestellen, dat em die helpe geschey van des richs steeden ind van sinen lantvaden, wa die dem gestichte van Coelne alre neist gesessin sint.

(12) Vort[7] veil dat also, dat nu of hernamails eyman anders wider den vurschreven koning zu dem riche gekoren wurde, so sal der koning mit dem, die also

1) *Infra nr. 123, 5. Cf. supra tom. IV nr. 25; tom. V nr. 25, 9.* 2) *Infra nr. 123, 6. Cf. supra tom. IV nr. 257, 17; nr. 279; nr. 329.* 3) *Infra nr. 123, 7. Cf. supra tom. IV nr. 257, 18.* 4) *Infra nr. 124, 1. Cf. supra tom. IV nr. 425; tom. V nr. 25, 2.* 5) *Infra nr. 124, 2. Cf. supra tom. IV nr. 257, 14; tom. V nr. 25, 3.* 6) *Cf. supra tom. IV nr. 257, 16 et nr. 279; tom. V nr. 25, 6.* 7) *Infra nr. 124, 3. Cf. supra tom. III nr. 474, 2; tom. V nr. 25, 6.*

wider in gekorin wirt, ind och mit dem vurschreven heren Lodewich van Beyeren geinreleie sone of eindrechticheit anegaen, noch hie insal och dat riche niet up geven sunder rait, wille ind volgen des ertzbuschoves van Coelne. Ind mit weme der ertzbuschof in urlage of in vianschaph queme umb de koninghs of um des richs willen, mit dem ensal der koning geinreleie sone anegaen sunder willen des . . ertzbuschoves, ind des gelichs insal och der ertzbuschof mit den geinerleie sone nemen sunder den koning ind sijn gehengnisse.

(13) Vort dat der ertzbuschof sal macht haven des konings, dat hie sinen broider den marggreven van Gulge vernuen sal alle die genade, gave, vrijheit ind privilegia, die hie hat van Romschen koninghen of keiseren; ind of geinrelei tzveiinghe upstunde tuschen dem koninghe ind dem vurschreven marggreven, dat he der allewege macht sal haven tuschen in zu saissin ind neder zu legen, ind die breyve, die darup geborent zu geven dem marggreven, die sal der koning dem ertzbuschove leveren ind overgeven.

(14) Vort [1] dat der koning keren sal an die personen, die der ertzbuschof wilt ind nemet, sine irste bede, die im van gewoinden gebůrt na sinre koningeliger cronen, vur half die kirgen ind provenden ind beneficia, die in dem gestichte ind in dem creysme van Coelne gelegen sint.

(15) Vort [2] dat der koning niet werven noch begadin insal overmitz sich of eyman an dem stoil van Rome geine decimas of geinerleie subsidium van der pafschaf in dem gestichte van Coelne; ind wurden sy eme och gegeven of begat sunder syn werven of zodoin, so insal hie sij niet heischin noch nemen, ind is eme vur diser tzijt eynge decime of des gelichs eit gegeven, darup sal hie zumale vertzijgen, as verre ast dat gestichte van Coelne anegeit. Ind sunderliche sal hie vertzijgen up die decime, die gan die Turken gegeven waren, of sij eme gegeven sint in dem gestichte van Colne.

(16) Vort [3] sal hie geloven ind verbreiven dem gestichte van Coelne zu betzalen hundert dusint marc lodiges silvers as van deinstes wegen, den des . . ertzbuschoves van Coelne vurvaren, sunderlichen buschof . . Sivert ind buschof . . Wicbolt, gedain hant dem riche, ind och vur den schaden, den coning Albrecht dede dem gestichte van Coelne an lande ind an burgen, die he eme nam ind afwan, brach ind woeste in des vurschreven buschofs Wicboiltz getziden. Ind vur die summe geltz sal he geven dem gestichte van Coelne die stat van Dorpmunde mit der vriher graschaph, mit dem gerichte, mit den Jůden ind mit al dem gůde ind rechte, dat dat riche zu Dorpmunde hait, ind oich die voidige van Essende mit irme rechte ind zobehorin, also as deme riche zubehort, also dat dat riche dit allit losen mach van dem gestichte vur die vurschreven summe, ind sal och dem gestichte dit helpen erkrigen ind beherden; ind hie insal dem ertzbuschove geinen deinst gewapent heischin, hie inhave zuwůrentz de vurschreven hundert dusint marc silvers betzalt.

(17) Vort [4] dat der koning ingeinen man, die des ertzbuschoves van Colne viant is, bi sich in sinen hof noch in sinen rait nemen sal, ind neme hie der eyngen bi sich, des sal hie sich usdoen, as balde hie des angesprogen wirt van des . . ertzbuschoves wegen. Vort sal hie alle tzijt bi sich ind in sime raide haven tzvene gude man, vrunde des . . ertzbuschoves van Colne, um zo verhoden, dat eynge ding geworven werden bi deme koninghe of bi sime hove, die wesen mogen weder den . . ertzbuschof of weder sijn gestichte.

(18) Vort [5] dat der coning confirmeire, bestedige ind vernue gemeynlichen ind sunderlichen alle die privilegia, gaven, lene, genaden ind vrijheit, die koning of keiser

1) *Cf. supra tom. IV nr. 26, nr. 257, 11 et nr. 280.* 2) *Infra nr. 124, 4.* 3) *Infra nr. 125; cf. etiam nr. 123, 8.* 4) *Infra nr. 124, 5. Cf. supra tom. V nr. 25, 12.* 5) *Infra nr. 123, 9. Cf. supra tom. IV nr. 257, 8; tom. V nr. 25, 1.*

bisher gedaen ind gegeven havent dem gestichte van Colne, ind kirgen ind kloisteren, eydelen luden, mannen ind burchmannen ind deinstmannen, der pafheide ind dem volke, geistligen ind wereltligen personen, stede, burge, lant ind dorp des gestichts gemeinligen ind sunderligen hoiden, beschirmen ind behalden sal in alme irme rechte, in irre vrijheit, in irme gesetze ind goiden gewoinden, so we sij da inne herkomen sint ind bis her bracht havent.

Ind umb dat der ertzbuschof van Coelne vurgenant sicher werde, dat wir schaffen ind begadin sulen bi unsme vursprogenen sûne, dat em alle die stedicheit, geloifden, vurwerden ind breyve, die hevur geschreven sint, gegeven ind gedaen werden van unsme sûne dem marggreven vurgen(ant), as balde hie die crone intfanghin hat, of dat also gevelt, ind up die tzijt as davur geschreven is, so han wir ind mit uns unser vrunde veirundtzventzich, mit namen: her Hartraid he(re)n van Schoneghen, heren Johane heren zu Riferscheit, heren Gerlach heren zu Isenburch, heren Conrade heren zu der Dicke, heren Iohane heren van der Sleiden, heren Conrade van Lossinch ind sinen sûn heren Conr(ade), heren Dederich van Hoingeringhe, heren Gelijs van Rodemach, heren Frederich van Dûne, heren Wynmar van Gynnich, heren Gerlach van Wachendorp, heren Gerat Roitstoc, heren Frederich van Spenen, heren Herman van Enenberg, heren Albrecht van Bicken, heren Reynart Royst, heren Daniel van dem Pesche, heren Wilhem van Binsvelt, heren Steiffan van Drove, heren Arnolt van Elslaer, rittere, Johane van Brandenberg, Johane van Rodemach ind Nyclays van Duvenvelt, knapen, gesichert ind zu den heilgen gesvoren in diser wise: wer dat sache, dat unse sûn der margg(reve) vurg(enant), as balde he gekoren ind gekroent wirt, of dat also gevelt, niet inqueme zu Colne of zu Bunne echt dage na der croninghin, as zu bestedigen, verbreiven ind volvoren dem ertzbuschove mit sinen conincligen breiven alle die vurschreven articule ind punte ind ir ilich, of queme he wal zu Colne of zu Bunne in ind inwolde doch dem .. ertzbuschove dieselve articule ind punte of ir eynich niet doen of volvoren in der formen ind der wise as vurschreven is, so sule wir ind unse vrund he vurg(enant) alle mit unss selves live inkomen zu Colne, of mochte wir zu Colne niet inkomen vur vianschaph, so sule wir inkomen zu dem Brûle, ind da bliven ligen zu giselen, nummer danne zu komen, dem selven ertzbuschove van Colne insij voldaen, also dat eme gegeven sijn des koninghs gûde ind besigelde breyve in der bester formen, die man machen mach, ind we die geborent ind dem ertzbuschove ind dem gestichte van Colne nutze sin, van alle den vurschreven articulen ind punten ind ir iclich besunder. Ind wir ind unse vurschreven gisel ind unser eelich han vertzegen genslich ind luterlich an alle den vurschreven stucken ind vurwerden ind an ir ecligen up alle argelist, behendicheit ind up alle nue vunde ind wederwort ind up alle helpe geistliges ind wereltliges rechts, gewoinden of gesetze, gemeyne of sunderlichen, lands of stede, we of van wem die gemacht of geheischin sint. Ind wir virtzien och up alle breive ind absolutien, die wir of eyman anders werven mochten of geworven hetten van dem stoil van Rome of van eynger andere macht of oversten geistlich of wereltlich, die uns of unser eyngem zu staden staen ind dem vurschreven ertzbuschove unstade doen mochten in eyngen den punten, vurwerden of stucken, die hevur geschreven sint. Och erkeise wir, of einich ingesigel of me an disme breive gebroigen of gequat wurden, of die breive van geschichte locherechtich wurden, gerissen of geschaven of gekancelleirt, dat he nochtan in sijnre volre macht ind moge bliven sal. Wir willen och, of der gisel eynich verbreige of och wir niet enquemen as wir soilden ind vurschreven is, des Goit niet inwille, nochtan sint die andere gisel schuldich inzokomen ind zu bliven in alle der wise as vurschreven is. In urkunde ind stedicheit dieser geloefden ind vurwerden so han wir ind unse medegisele he vurg(enant) unse ingesigele an disen breif gehanghin. Ind wir gisile mit namen vurg(enant) bekennen, dat wir uns verbunden ind geloeft ind gesvoren han mit

unsme herren van Beheym dem vurschreven ertzbuschove van Colne in alle der formen, manieren ind wisen, as davur geschreven steit, ind hant des zu urkunde unss ingesigile an diesen breif gehanghin.

Die gegeven wart in dem jare unss Herren do man schreif dusint drijhundert ses ind veirtzich, up den andach des heilgen Sacraments dach.

56. *Scriptum de pecunia Reinhardo de Schoenaue solvenda. — Iun. 22.*

Extr. Würth-Paquet p. 67 nr. 1811; Emler p. 691 nr. 1729.

Regesten Ludwigs p. 411 Ioh. nr. 911. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 4.

Cf. ea quae narrat Henricus de Herrordia (ed. Potthast p. 275):

Karolus . . . . in regem nominatus est . . . . propter turpem quandam et symoniacam utilitatem, qualiter nominatus fuit per Rudolfum ducem Saxonie et Walsrammum archiepiscopum Coloniensem — vocem siquidem ducis pro 2000 marcarum argenti puri comparavit et emit, archiepiscopi vero Coloniensis qui pauper et miser erat, quia deses, pro 8000 marcarum argenti et quitatione sex milium clypeatorum auri, que singulis annis ad cameram pape solvere tenebatur — . . . . .

Cf. etiam Matth. Nuewenburg. (Böhmer, Fontes IV, 233):

Pro quo *(sc. Karolo eligendo)* predicti Coloniensis et dux Saxonie magna pecunia sunt corrupti.

Wir . . Johan van Gotz genadin koning zu Beheim ind greve zu Lutzelenburg doen kunt allen luden: Want nu dat Romsche riche leidich is overmitz intsetzinghe van demselven riche heren . . Lodewichs van Beyeren, die mit urdeil ind macht des stoils van Rome dan af unsatt is, ind herumb wir ind ander kurvursten des richs willen han kurtliche einen Romschen koning zu keisin ind wir wal hoffin zů Goide ind van gunsten der kurwursten, dat unse sůn her . . Karl, marggreve van Merherren, an dat selve riche zu koninghe sule gekoren werden, ind want zu disen dinghin grois kůst geboert, die die kurvurstin darumb doen mosen, ind want die ersam in Goide vader her . . Walraven erezbuschoph zu Colne, unse lieve herre ind maech, ein van den kurvursten is ind sunderliche den koning zu cronen hat, ind herumb eme vil me koesten dan den anderen kurvursten gebůrt zu doene ind want die selve erezbuschoph umb grois urlage, dat he nelinghen umb sins gestichts willen gehat hat, as wal kundich is, sin lant, slois ind gulde versat hat . . Reynarde van Schonhoven, unsme lieven getruen ind manne, vur grois schult, die he eme schuldich is, also dat he mit dem selven lande, des he darzu bedarf, uns zu diser kuren niet behelpen mach as he gerne dede: umt dat dieselve ertzbuschof die bas uns gehelpen moge zu disen sachen, so han wir mit guden vurrade ind mit raide unser vrunde des overdragen, dat wir eme den vurschreven . . Reynarde as vur die schult avelegen willen, ind herumb so han wir van willen ind bewisinghen desselven ertzbuschoves dem vurschreven . . Reynarde geloift ind in truen gesichert ind up den heilgen gesvoren, zu geven ind zu betzalen sestzich dusint riole, gůt van golde ind svaer van gewichte, ind darzu veir dusint riole as gůt, die werden sůlen dem raide des ertzbuschoves, ind tzvelf hundert gulden schilde van des marggreven wegen van Gulige, unss neven, an eynre summen, ind an der ander summen ooch drij dusint ind drij hundert schilde, gůt van golde ind svaer van gewichte, van desselven marggreven wegen, in dieser manieren ind zu den tziden, als herna geschreven steit. Tzu dem eirsten sule wir betzalen dem vurschreven . . Reynarde of dem behelder dis breifs an gereidem getzaltem gelde zu Coelne in der staet tzventzich dusint riole ind dartzu tzvei dusint van dem raitgelde gůt ind svaer, as vurschreven is, of dat wert vur die riole an anderen pagiment van golde gůt ind svaer, also as in der

Iul. 11. tzijt der betzalunghen zu Coelne genghe ind geve is, des eilften dages in dem maende, den man zu latine heist Julius, dat is up den dinsdach na sente Kilians dach neist comende. Vort sule wir dem selven . . Reynarde of behelder dis breifs betzalen och zu Coelne die ander tzventzich dusint riole mit dem vurschreven werde, ind tzvelf hundert schilde van des marggreven wegen vurschreven, des sivenden dagis in dem Aug. 7. Auste, dat is up dem maendach vur sente Laurencius dach neest comende. Ind umb merre sicherheit der selver betzalinghen dieser ander tzventzich dusint riole ind der tzvelf hundert schilde so han wir in truen gesichert ind gesvoren up dem heilgen ewangelio, dat wir lijfliche geroert han, dem vurschreven . . Reynarde, dat wir eme of dem behelder dis breifs up den vurschreven dinsdach na sente Kilians dach setzen sulen zu uns tzventzich gisele, unser vrunde, gude lude, der em genoge, also dat die selve gisele mit uns sicheren ind up dem heilgen ewangelio sveren sulen, as wir nu gedaen haven, in dieser wisen: of die selven ander tzventzich dusint riole niet betzalt wurden ind och die tzvelf hundert schilde upp den vurschreven maendach in dem Auste, ast vurschreven is, so sule wir ind sij ungemant des neesten dagis darna mit unss selves live inkomen zu Coelne in die stat ind alda bliven, ind as wir einen maent gelegen haven, so sule wir ind sy vort inkomen in die mataten zu sente Apostelen zu Coelne, wir mit ses perden, ind die anderen gisele eder man mit drein perden, also dat mallich vur al bliven ind ligen sal, nummer darus zu komen, wir enhaven die vurschreven tzventzich dusint riole ind die tvelf hundert schilden zumale ind wal betzalt dem vurschreven . . Reynarde of dem behelder dis breifs, ind och alle den schaden ind koest, die sij darumb gedaen hant, zu irme sagen up ir true zu sprechen sunder eide. Och wille wir, dat die veir ind tzventzich gisele, die mit namen herna in diesen breyve geschreven steent, zu anderen vurworden ind verbunde, dartzo sij sich herna in disen breyve verbinden, och sulen behaft ind verbunden sijn sunderlich mit uns, mallich vur al, vur de vurschreven tzventzich dusint riole der ander betzalunghe, ind vur die tzvelf hundert schilde, die wir betzalen sulen up den vurschreven maendach in dem Auste, in alle der wisen ind manieren, as hevur geschreven steit van den tzventzich giselen, die wir darvur noch setzen sulen. Vort sule wir dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breifs vur die leste tzventzich dusint riole der vurschreven summen van den sestzich dusinden in dem vurschreven werde, ind och vur die drij dusint ind drij hundert schilde van des marggreven wegen uns neven binnen dem vurschreven dinsdage na sente Kilians dach versetzen zu eime underpande ind wail versicheren unse burch ind stat ind unse lant zu Durbey, mit mannen, burchmannen ind dienstmannen, mit der herheit ind mit dem gerichte ho ind neder, mit der gulden ind renten ind gemeinliche mit alme rechte ind zogehoren grois ind cleyne, so we wir dat nu besitzen ind uns zogehort; also doch dat wir of unse irven dat selve underpant wider losen mogen umb die vurschreven tzventzich dusint riole ind um die drij dusint ind drij hundert schilde, die wir zu Coelne betzalen sulen an dem werde as vurschreven is. Ind wir sulen dartzo binnen demselven dinsdage dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breifs vur die leste tzventzich dusint riole ind vur die drij dusint ind drij hundert schilde, darvur Durbey versat wirt, setzen tzo uns selve veir ind tzventzich gisele guder lude, unser vrunde, die he wilt ind der em genogit, also dat wir ind sij, mallich vur al, sulen behaft syn demselven . . Reynarde of dem behelder des breifs vur die vurschreven leste tzventzich dusint riole ind vur die drij dusint ind drij hundert schilde mit dem vurschreven underpande, in sulcher manieren: wer dat sache, dat wir of unse irven dat selve underpant Durbey niet enloesten binnen eme jaere, dat jaer Iul. 25. sal angan op sente Jacobs dach neest comende, vur die vurschreven tzventzich dusint riole ind vur die drij dusint ind drij hundert schilde, so sule wir ind unse vurschreven gisele, als baelde dat jaer umb is, wir ungemaent, ind die ander gisel gemaent in irren

husin of up den steden, da sij gewenlich sint tzo wanen, mit unss selves live inkomen zu Coelne ind alda bliven, mallich vur al, mit getzal van perden ind enbuissen ind inbinnen mataten, in alle der wys ind manieren, as hevur van den tzventzich giselen der ander betzalunghen geschreven steit, niet danne noch darus tzo komen, wir enhaven zuwûrens dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breifs zumale ind wal betzalt die selve leste tzventzich dusint riole ind drij dusint ind drij hundert schilde van des marggreven wegen, in losunghe des vurschreven underpandes, ind och alle den schaden ind koest, die sij darum hetten, zu irme sagen up ir true zu spreggen sunder eide. Och bekenne wir, of der gisele, die wir zu dem vurschreven underpande setzin sûlen, nadem dat sij gesat werdin, ein of me avegenghin of buissen landis weren, also dat man sij in der tzijt der maninghen niet haven enmochte, so sule wir of unse irven allewege, as dicke as dat gevelt, ein anderen of me, we manich ir gebricht, in des of in der stat setzin, des of der gebrech is, ind die also gesat werden, die sulen sich verbinden mit irren breyven, sicherheit ind eiden in alle der wijs, as die anderen gedaen hant, in der stat sij gesat werden, ind wir ind die ander gisel sulen allewege inkomen ind bliven ligen, bis wir nue gisele in der aveganden stat gesat haven, as dicke as wir darup gemant werden, in alle der formen as vurschreven is. Och sule wir dem vurschreven . . Reynarde of behelder dis breyves des vurschreven underpandes Durbey, dat wir em och sulen ledich machen van alre ansprage binnen der vurschreven tzijt, sicher machen ind em, of wem he dat van sine wegen bevilt, dat doen antworden ind ingeven in sine gewalt ind sijn besitzen overmitz die man ind burchman, schephen ind gesvoren der burch ind des lands, so we dat alda gewenlich is, also dat sij dat mit besigelen sulen ind dieselve hulde ind eide, die sij uns gedaen hant, dat sy de as vur dit underpant vort doen sulen . . Reynarden of behelder dis breyvis, of wem sij dat van irre wegen bevelent. Vort sule wir up versetzunghe des selven underpandis unse breyve geven dem vurschreven of behelder dis breifs binnen dem vurschreven dinsdach na sente Kilians dach, in der bester formen, die man darup machen mach, ind as in die nuzze sint ind sij die eyschin, mit unsme ind der koninghinne unser huisvrawen ind unss suns des marggreven, ind och mit unser gisel, die wir darvur setzin sulen ind die in den breyf der versetzinghen genant sulen werden, ingesigel wal ind vollen besigelt. Och sule wir binnen dem vurschreven dinsdage unsen breyf geven an den leenheren, van dem Durbey rorende is, overmitz den breif wir gesinnen sulen ind bidden den leenheren, dat he diese versetzinghe stedigen wille mit sime gehengnisse, as it gewenlich is. Vort bekenne wir, dat wir van ander rechter schult schuldich sijn dem vurschreven . . Reynarde ind sinen irven eilf dusint gulden schilde, gůt van golde ind svaer van gewichte, ind wir geloven em die zu betzalen up den neesten Kirstdach die comen sal, ind wir sulen em och betzalen up Dec. 25. sente Mertins dach neest comende die ander tzvei dusint riole van dem raetgelde, ind Nov. 11 wir willen ind erkeisen, dat wir ind die veir ind tzventzich gisel, die herna geschreven steent, vur diese eilf dusint schilde ind tzvei dusint riole sulen behaft syn, mallich vur al, in allen manieren ind wisen ind under der pinen, as wir ind sij verbunden sin vur alle die vurschreven punt, ind als herna geschreven steit. Ind umb dat die vurschreven . . Reynard of behelder dis breivis sicher werden, dat wir in betzalunghe doen ind volvoren ind voldoen alle diese vurschreven stucke ind vurwarde, so van der eister betzalunghen tzventzich dusint ind tzvei dusint riole, so van der ander tzventzich dusint riolen ind tzvelf hundert schilden, die wir up den anderen termijn betzalen sulen, so van den dijrden tzventzich dusint riolen ind drij dusint ind drij hundert schilden, darvur wir in Durbey ind gisel setzen sulen, ind och van den eilf dusint schilden, die wir up den Kirstdach, ind van den lesten tzvei dusint riolen van dem raetgelde, die wir up sente Mertins dach betzalen sulen, also as alle diese punt he vur

cleerliche beschreven steent: so erkeise wir as nu overmitz diesen breif, ind hant mit uns erkoren as gude gisel, mallich vor al, veir ind tzventzich unser vrunde, mit namen . . her . . Hartraid van Schoneeghe, her Johan van Rifirscheit, her Gerlach van Isenburgh, her Conraid van der Dicke ind her Johan van der Sleiden, herren, her Conraid der aelde ind her Conraid der junghe van Lossnich, her . . Dederich van Hoingeringhe, her . . Gelijs van Rodemach, her Frederich van Dune, her Winmar van Gymnich, her Gerlach van Wachendorp, her Gerat Rodstoc, her Frederich van Speyen, her Herman van Enenberg, her Albrecht van Bicken, her . . Reynard Royst, her Daniel van dem Pesche, her Wilhelm van Binsvelt, her Stephan van Drove ind her Arnolt van Elslaer, ritter, Johan van Brandenberg, Johan van Rodomach ind Nyclays van Duvenvelt, knapen. Ind wir ind die vurschreven unse vrunt alle samen ind unser eyclich haven in truen geloift in eitstat, gesichert ind gesvoren up dem heilgen ewangelio, dat wir lijflich geroert han in dieser wise: wer dat sache, dat wir an eyngem de vurschreven punt, vurwarden ind stucke eins deils of zumale versumelich of bruchlich weren, also dat wir dem vurschreven . . Reynarde of dem behelder dis breyfs in alle den vurschreven punten niet genoech noch voldeden ind niet enbetzalten binnen den tzyden ind ir eycliger, ind also as he vurschreven is, so sule wir ind unse vurschreven vrunt, also dat ein des anders niet beiden sal, alzůhant, so dis dage he vurschreven of ir eynich geleden is, mit unss selves live inkomen zu Collen in die stat ind alda bliven mallich vur al mit getzal van perden ind buissen ind binnen mathaten, mit dem underscheide as he vurschreven is, niet van danne noch darus zu komen, wir enhaven zuwürens genslich ind volkomeklich volwort ind voldaen dem selven . . Reynarde of dem behelder dis breyfs alle die punte, betzalunghe, geloefden ind vurwarde, de he vurschreven sin, ind ir eyclich bisunder, also dat he geinreleie gebrech da an have ind em genoge. Doch sulen unse gisel vurgenant gemaent sijn, ey si inkomen, vur die vurschreven eilf dusint schilde ind och vur die lesten tzvei dusint riole van dem raetgelde in derselver wijs, as hevur van den giselen van Durbey geschreven steit. Vort wer dat sache, dat wir of unser gisel eynich van rechter vianschaph sunder argelist zu Coellen nijt inkomen enmochten in eynich der vurschreven tzijt, so sule wir ind sij, die also zu Collen niet comen durren, inkomen zu dem Brůle ind alda bliven ind ligen in alle der wijs ind formen, as davur van Coellen geschreven steit. Ind wir ind unse vurschreven gisel ind unser eielich haven vertzegen genslich ind luterlich an all den vurschreven stucken ind vurwarden ind an ir eiliger up al argelist, behendicheit ind up al nue vunde ind wederwort ind up alle helpe geistliges ind wereltliges rechtes, gewenden ind gesetze, gemeine of zunderlichen landis of stede, we of van wem die gemacht of genant sin. Ind wir vertzegen och up alle breyve ind absolutien, die wir of eyman anders werven mochte of geworven hat van dem stoil van Rome of van eynicher ander macht of oversten, geistlich of wereltlich, die uns of unser eyngem zu staden staen ind dem vurschreven . . Reynarde of behelder dis breifs unstade doen mochte in eingen den punten, stucke ind vorwarde, die he vur geschreven sint. Och erkeise wir, of eynich ingesigel of me an disen breyve gebreichin of gequat wurden, of die breif van geschichte lochereie of zurissen wurde of geschaven of cancelleirt, dat he nochtan in sinre volre macht ind moge bliven sal, und willen och dat all dise vurwarde, die in disen breif geschreven steynt, nummerme doit[a] of quijt wesen mogen, die selve breif en sij uns weder gegeven ind gelevert, aen as vil as wir weder den selven breif bewisen mogen mit guden quitancien breyven, die besigelt sin mit ingesigelen beide des vurgenanten ertzbuschoves van Coelne ind Reynarde van Schonhoven. Wir willen och, of der gisel eynich verbreiche ind niet enqueme,

56. a) dort C_2.

of wir selve niet enquemen zu den tziden as wir solden ind vurschreven is, des Goit niet enwille, nochtan sint die ander gisel schuldich inzukomen ind zu bliven up all die punt ind in alle der wijs, as davur geschreven steit. In ůrkunde ind stedicheit alle diser dinghe han wir ind[b] die vurschreven gisele unss ingesigele an diesen breif gehanghen. Ind wir gisel mit namen he vurgenant bekennen alle samen ind sunderliche, dat wir uns vergiselt haven ind geloift ind gesvoren haven up alle die vurschreven punt, stucken ind vurwarde ind in alle der wijs, formen ind manieren, as hevur geschreven steit. ind hant des zu ůrkunde unser eyelich sijn ingesigel an disen breyf gehanghin.

Die geven wart zu Coelne in dem jaer unss Herren do man schreif dusint drij hundert ses ind veirtzich jaer, up den andach des heilgen Sacraments.

57. *Scriptum de depositione litterarum praecedentium.* — *Iun. 22.*

Extr. Würth-Paquet p. 67 nr. 1810; Emler p. 691 nr. 1731.
Regesten Ludwigs p. 412 Ioh. nr. 912.

Wir Johan van[a] Goitz genadin koning zu Behem ind greve zu Lutzellenburg doen kunt allen luden, dat wir eynen breyf gelacht han by die edele lude heren . . Willem van Genepe proyst van Sůyst, heren Wilhem . . van der Sleyden canonige zu Colne ind heren . . Johanne den heren van Rifirscheit. Die breif spricht van veir ind sestzich dusint riolen ind vunfzein dusint ind vunf hundert schilden, die wir geloift han zu betzalen . . Reynard van Schonhowen unsme getruin ind manne, van tzijden, manieren ind formen, as dieselve breif inne helt, mit unsm ingesigel ind anderre veir ind tzventzich unser vrunde ingesigelen besigilt. Ind is dat unse wille, wanne dat die vurschreven . . Reynard dem vurgenanten proiste van Suist, Wilhelm van der Sleiden ind Johan van Rifirscheit einen breif geit ind levert mit des ersamen vaders heren . . Walraves ertzbuschophs van Colne ingesigel besigilt, die also sprегge, dat he unsen sůn heren . . Karle den marggreven van Merherren mit synre vurstlicher kur zu Romschen koninghe kisen wilt, of och dat he in gekorin hat, dat dan die vurschreven proist, . . Wilhem ind Johan van Rifirscheit den vurschreven unsin breif overgeven ind leveren sulen dem vurschreven . . Reynarde van Schonowe. Och insule sij denselven unsin breif uns selve of eyman van unse wegen niet wedergeven, wir inhaven zuwůrentz dem vurschreven . . Reynarde tzventzich dusint riole der vurschreven summen betzalt ind wir inhaven em och genoch gedaen van dem huse zu Durbey ind van dem lande ind van tventzich giselen, dem selven . . Reynarde zu setzen vur tzventzich dusint riole ind tzvelf hundert schilde der vurschreven summen, die in unsin breyven geschreven steynt, na den vurwarden die in den selven breyven geschreven steynt. In ůrkunde dieser dinghe han wir unsse ingesigel an disen breif gehanghin.

Die gegeven wart in dem jaere unss Herren do man schreif dusint drij hundert ses ind veirtzich, up den andach des heilgen Sacraments dach.

58. *Litterae additionales.* — *Iun. 22.*

Extr. Emler p. 692 nr. 1732.
Regesten Ludwigs p. 213 Ioh. nr. 346.

Wir Johan van Goicz genaden kůning zů [Behey]m ind greve zu Luczelenburg doen kunt allen luden: want wir . . Reynart van Schonawe, unsme getruen ind manne,

56. b) in C_2.

57. a) *deest C_2; suppleverimus nos.*

geloeft han overmitz unse breyve, die wir em darup gegeven han, zu betzalen Iul. 11 tzventzich dusint riale up den dinstdach na sente Kylians dage neest comende ind Aug. 7. ander tzventzich dusint riole up den maendach vur sente Laurentius dage dar na volgende, [so][a] is dat unse wille ind wir erkeisen as nu weder uns zu einre pynen: wer dat sache, dat wir die irste tzventzich dusint riole niet en betzalten up den vurg(enanten) dinsdach na sente Kilians dage ind och of wir niet genoch indeden van deme huse zu Durbey na den breyven, die wir darup gegeven haven, dat dan der ersam vader her Walr(aven) ertzbuschof van Colne niet comen sal, noch hie ensal och mit synre mogen senden up die kur, die wir hoffin dat geschein sule van unsme sûne, dem marggreven van Merherren, zu dem Roemschen riche. Were och sache, of wir dat eirste gelt wal betzalten ind och van Durbey voldeden ind die kur van unsme sûn volgenghe, as wir vurhaven, ind dat wir die ander tzventzich dusint riole niet enbetzalten up den vurgen(anten) mayndach, so inis der . . ertzbuschof van Colne ever niet schuldich zu komen noch sine macht zu senden up de croninghe des vurg(enanten) unss sûns. Ind wir insulen niet gestaden, dat he gecroynt werde, as langhe, bis die vurschreven leste tzventzich dusint riole betzalt werden na formen der breyve, die [wir] itzo darup gegeven han. Ind wir han gesichert in truen ind zu den heiligen gesvorn: geveil dat also, dat wir an eynger der vurschreven betzalunghen of geloefden der anderre breyve, die wir darup gegeven haven, gebruchlich of versumelich bleven ind dat der ertzbuschof van Colne her umb niet enqueme of sente up die kur of up die croninghe unss sûns, as vurschreven is, dat wir in of sijn gestichte of eymanne van sine wegen nummerme darumb occasunen noch anspreggen sulen, noch uns van eme beelagen sulen up geynre stat noch in geinre wise sunder alle argelist. Des zu urkunde han wir unse ingesigel an disen breif gehanghin.

Die gegeven [wa]rt zu Colne, in dem jaere unss Herren do man schreif dusint drij hundert ses ind veirtzich, up den andach des heiligen Sacraments dach.

59—62. CLEMENTIS VI. EPISTULAE SUPER FACTO ELECTIONIS DIVERSIS DIRECTAE.

1346. Iun. 22.

59. *Epistula ad Iohannem regem. — Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 246 (R). *Descripsit F. Kern. — Ed. Klicman 680. — Extr. Werunsky 118; Riezler 2283; Emler p. 691 nr. 1727 et p. 872 nr. 2232; Sauerland III nr. 586.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 178.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Ecce, fili carissime, quod dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, sicut dilectus filius nobilis vir Carolus, primogenitus tuus, marchio Moravie, pecierat, ad te dictumque marchionem cum certis informationibus destinamus, cui super explicandis per ipsum ex parte nostra tue celsitudini fidem poteris credulam adhibere. Age itaque, fili dilectissime, super negocio marchionis predicti virtuose, magnanimiter et prudenter de favore nostro, quantum cum Deo[a] poterit adhiberi, confisus.

Datum apud Villamnovam Avinionensis diocesis X. Kl. Iulii. anno quinto.

58. a) *duae litterae corrosae C.*

59. a) *deest R; supplevimus.*

60. *Epistula ad Karolum marchionem.* — *Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 247 (R). *Contulit F. Kern.* — *Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 364 nr. 105; Klicman 681.* — *Extr. Werunsky 119; Emler p. 691 nr. 1728; Sauerland III nr. 585.* *Reg. imp. VIII Päbste nr. 179.*

Dilecto filio nobili viro Carolo, carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris primogenito, marchioni Moravie.

Que super negocio eleccionis imperii facta per litteras nobilitatis tue nobis presentatas percepimus, grata sunt nobis admodum; sed miramur, quod, quid cum nobili viro . . duce Saxonie feceras, non scripsisti. Et ecce quod, sicut pecieras[a], dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, ad tuam presenciam destinamus, cui super hiis, que tibi tam verbo quam litteris pro parte nostra explicaverit, fidem poteris credulam adhibere. Age itaque, fili, virtuose, magnanimiter, habendo Deum semper pre oculis in omnibus factis tuis, de favore nostro, quantum cum Deo poterit adhiberi, confisus.

Datum ut supra[1].

61. *Epistula ad Baldewinum archiepiscopum.* — *Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 248 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Ed. Klicman 682.* — *Extr. Werunsky 120; Riezler 2282; Sauerland III nr. 584.* *Reg. imp. VIII Päbste nr. 180.*

Venerabili fratri Baldwino[a] archiepiscopo Treverensi.

Litterarum dilecti filii nobilis viri Caroli, primogeniti carissimi in Christo filii nostri Iohannis, regis Boemie illustris, marchionis Moravie, nepotis tui, grata lectione percepto, quod tu, frater, super negocio ipsius marchionis bene ac liberaliter te gessisti et gerere continue non desistis, tuam exinde prudentiam et virtuosam constantiam multipliciter in Domino commendamus, tuam fraternitatem attentius exhortantes, quatenus tua magnanimitas non tepescat, sed usque ad perfectionem votivam[b] ferveat pocius in hac parte. Nos autem dilectum filium Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, familiarem nostrum, cum certis informationibus ad te dictosque regem et marchionem mittimus, cui super explicandis pro parte nostra poterit fidem credulam eadem tua fraternitas adhibere.

Datum ut supra[1].

62. *Epistula ad Gerlacum archiepiscopum.* — *Iun. 22.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 249 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Extr. Riezler 2284.* — *Ineditum.*

Venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.

Intelleximus, quod quedam littere nostre, quas tecum detulisse credebamus[a], tibi post recessum tuum destinate fuerunt, quibus utaris, prout expedierit[b], et nobis intimes, que super tuis negociis feceris et alia, que de illis partibus tibi occurrerint describenda. Super negocio vero electionis imperii te gerere studeas, sicut de te confidimus, fideliter et constanter.

Datum ut supra[1].

---

60. a) percieras *R.*

61. a) Badwino *R.* b) uotiuuam *R.*

62. a) eb *in loco raso R.* b) expedieris *R.*

1) *Scil. in litteris supra nr. 59.*

63—72. SCRIPTA DE ELECTIONE FACTA.
1346. Iul. 11. 12.

Epistulae ad electionem Karoli spectantis, quam comes palatinus Rheni regi Polonie direxit, nunc deperditae[1] *mentio fit in eis, quae Heinricus de Hervordia (ed. Potthast p. 274 sqq.) de electione Karoli narrat. Cuius relationis gravissimae tenorem hic proponere liceat:*

Karolus . . . . . ad 14 menses ante mortem imperatoris Lodewici contra eum electus est in regem Romanorum. Fuit autem tunc rex Bohemorum, filius Iohannis regis, filii Henrici imperatoris de Lucelenborch. Et ut eligeretur in regem Romanorum, date sunt et per ipsum Karolum et per papam Clementem VI. et per Baldwinum archiepiscopum Treverensem, germanum avi sui imperatoris Henrici, inestimabiles pecunie principibus electoribus, quatinus ad eligendum inclinarentur et ad rebellandum et resistendum imperatori Lodewico, cuius potentiam magnam et prudentiam horrescentes metuebant, confortarentur et animarentur. Ante electionem suam dictus est Wencezlaus, sed post per electores Karolus appellatus est. Habuit autem Karolus voces quatuor, scilicet Gerlaci Moguntini, Baldwini Treverensis et Henrici Coloniensis archiepiscoporum et Rudolfi ducis Saxonie. Ipse quoque per se rex erat Bohemorum. Unde et papales dixerunt, ipsum electionem completam habere. Imperiales autem et fautores Lodewici dixerunt, electionem eius penitus esse nullam, et ipsum nec motivis nec loco nec tempore nec modo debitis electum. Motiva debita ad imperatorem eligendum sunt: reipublice bonum generale, bonum regimen, gubernatio, pacificatio, salus et protectio totius orbis terrarum, ewangelii quoque et fidei cristiane dilatatio. Karolus autem in regem nominatus est non propter generale bonum, sed propter alicuius aliquam et qualemcumque particularem commoditatem, puta vel propter consanguinitatem, qualiter nominavit eum archiepiscopus Treverensis Baldwinus, qui fuit germanus avi sui, scilicet Henrici imperatoris; vel propter turpem quandam et symoniacam utilitatem, qualiter nominatus fuit per Rudolfum ducem Saxonie et Walsrammum archiepiscopum Coloniensem — vocem siquidem ducis pro 2000 marcarum argenti puri comparavit et emit, archiepiscopi vero Coloniensis, qui pauper et miser erat, quia deses, pro 8000 marcarum argenti et quitatione sex milium clypeatorum auri, que singulis annis ad cameram pape solvere tenebatur —; vel propter ambitionem et ad promotiones magnas aviditatem et illarum singularem quandam novitatem, qualiter nominavit eum Gerlacus Moguntinus, qui et archiepiscopus factus est, ut Karolum nominaret, et ipsum nominavit, ut archiepiscopus esset. Instante enim electione vocem recepit, factus per curiam archiepiscopus, quia vocem . . . . de Verneberch archiepiscopi nullatenus habere potuerunt, quia fidelis et fautor et confederatus fuerit imperatori Lodewico. Unde et papa Clemens, tamquam fautorem heretici et ecclesie Romane rebellem eum de archiepiscopatu deposuit, et Gerlacum, filium comitis de . . . . . substituit propter vocem. Qui tamen Gerlacus usque ad mortem dicti . . . . . de Verneberch archiepiscopatum intrare nec potuit nec presumpsit, sed apud patrem latuit, in mortem senis spem sibi ponens. Item nec loco debito Karolus fuit electus, puta Vrankenvord, nec debito loco coronatus, scilicet Aquisgrani, sed in Bunna, et quasi latenter et sine consueta pompositate. Nec tempore debito, hoc est imperio sic vacante, quod per nullum administretur. Quod tunc non fuit, quia et tunc et post diu Lodewicus potenter imperavit. Debitum etiam tempus est, quod per comitem

1) *Epistula nobis petentibus Warsoviae in archivo investigata reperta non est, neque in archivo Karlsruhano vestigia deteximus.*

palatinum Reni fuerit ad eligendum assignatum, ad quod etiam per eundem principes electores fuerint ad eligendum convocati. Ad comitem siquidem palatinum Reni de iure et antiqua consuetudine regni pertinet hec determinare. Vide principium capituli 'Lodewicus'. Sed nec istud in electione Karoli factum est. Nec modus debitus servatus est, ut in unum convenientes tandem eligerent. Sed clam et per litteras tantum res acta est. Comes palatinus Reni principes ad eligendum convocare noluit, quia fidelis et consanguineus esset imperatoris adhuc viventis et potentis. Vrankenvordenses autem et Aquenses, et ipsi constanter et fideliter adherentes imperatori, alios admittere recusarunt, absolutionem pape a fidelitate parvipendentes. Hec ex littera palatini Reni regi Polonorum transmissa.

Adiungimus ea, quae de electione refert, forsan litteris quibusdam nisus, Benessius de Weitmil (ed. Emler, Fontes rerum Bohemicarum IV, 513):

Electores tamquam filii obediencie convenientes ad locum, cui Renis vocabulum est, super insula Reni, ubi iste actus fieri est consuetus, invocata Spiritus sancti gracia, videlicet Maguntinus, Coloniensis et Treverensis archiepiscopi necnon Iohannes rex Boemie et Rudolfus dux Saxonie, absentibus per contumaciam aliis duobus electoribus, videlicet marchione Brandeburgensi et comite palatino Reni, direxerunt vota sua in serenissimum principem dominum Karolum, primogenitum regis Boemie, marchionem Morawie, et ipsum in regem Romanorum promovendum postea ad imperium canonice elegerunt in festo sancte Margarethe. Qui princeps, licet allegaret suam insufficienciam, multum a principio eleccioni de se facte consentire recusaret, tamen postea victus supplicacionibus principum electorum et aliorum divine ordinacioni contraire non presumens et presertim propter rempublicam, que male gubernabatur, eleccioni facte de se suum prebuit consensum, ita tamen, si, quod de ipso factum fuerat, sedi apostolice placeret, cupiens non aliunde aut tumido, prout suus precessor fecerat, fastu, sed per hostium, scilicet vicarium Iesu Christi, conscendere ad tante apicem dignitatis.

63—66. DECRETA ELECTIONIS PAPAE INSCRIPTA.

Habemus tenorem quattuor decretorum, scilicet Baldewini Treverensis archiepiscopi (T), *Iohannis regis Bohemiae* (B), *Gerlaci Maguntini* (M) *et Walrami Coloniensis* (C) *archiepiscoporum. Decreti ducis Saxoniae nunc deperditi mentionem facit Catalogus chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confectus apud Muratori, Antiquitates Italicae VI, 98*[1]. *Qua vero ratione quattuor decretorum textus inter se cohaereant, haud difficile intelligitur. Pro certo habemus, Baldewini decretum primum fuisse verbis conscriptum. Quo nititur Iohannis regis decretum, ubi inter alia mutata sunt ea, quae pro nexu consanguinitatis inter auctorem decreti et personam electi mutanda erant. Utrumque decretum adhibuisse videtur Gerlacus, qui, cum in plerisque Baldewini textum sequeretur,*

1) *Ubi decreta quinque his verbis notantur:*

Item quedam littera patens, continens insinuationem electionis Caroli primogeniti regis Bohemie in regem Romanorum electi, per ducem Saxonie domino Clementi pape VI. et ecclesie Romane missa. Datum in Pomeriis anno MCCCXLVI. et die XI. Iulii.

Item alia insinuatio per regem Bohemie eidem domino Clementi pape VI. et ecclesie Romane missa. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino pape per archiepiscopum Maguntinum de electione antedicta. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino pape Clementi VI. per dominum archiepiscopum Coloniensem de electione dicti Caroli. Datum ut supra.

Item alia insinuatio facta eidem domino Clementi pape VI. per archiepiscopum Treverensem super electione predicta. Datum ut supra.

tamen exemplo alterius decreti (B) *seductus in enumerandis electoribus ordinem contra usum consuetum turbarit. Auctor denique decreti Coloniensis nonnisi Maguntino usus est inserens tamen verba illa notatu dignissima, ex quibus efficitur, Walramum archiepiscopum tunc temporis Iohannem regem inter ipsos principes electores non reputasse. Qua de re cf. K. Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 216, 249.*

Decreta electionis quinque ab electoribus non papae transmissa sed electo tradita esse, ut ea in coronatione imperiali papae vel commissario eius traderet, credimus. Quod ex his efficimus: Decretum[1], *per quod principes electores a. 1308. papam de Henrico VII. in regem electo certiorem fecerunt*[2], *non originale sed instrumentum fuit super uno ex originalibus per manus notariorum publicorum confectum: tria vero decretorum originalia tunc electo tradiderunt, in cuius guardaroba post mortem eius reperta sunt. De his cf. Zeumer l. c. 213. Item in electionibus a. 1314. celebratis decreta electis edita sunt; de quo cf. Zeumer 214 et K. Müller, 'Der Kampf Ludwigs des Bayern' I, 26 sqq.*

Cum hoc optime conveniunt ea quae dicunt

1) archiepiscopus Pragensis in collatione die 5. m. Novembris habita (infra p. 139 l. 26 sqq.):

Ex absencia enim imperatoris . . . . quanta pericula . . . . obveniunt, hec . . . . experiencia edocet, quod et ipsi principes in d e c r e t o suo sanctitati vestre directo notificant.

et ibidem l. 39 sqq.:

principibus eisdem . . . . . super electionis negotio personaliter convenientibus, considerantibus et cognoscentibus eis, ut in d e c r e t o eorum plenius continetur . . . . .

2) Innocentius VI. papa in litteris a. 1355, d. 31. m. Ian. cardinali Ostiensi directis (Reg. imp. VIII Päbste nr. 46):

Dudum siquidem post electionem de . . . . . Carolo rege Romanorum . . . . . celebratam concorditer per principes regni Alamannie in electione regis Romanorum vocem habentes, cum imminet pro tempore facienda, felicis recordationis Clementi pape sexto predecessori nostro per solempnes dicti regis ambassiatores et nuntios ad ipsius predecessoris presentiam destinatos, electionis eiusdem presentato d e c r e t o . . . . .

3) Benessius in chronica ad a. 1346. (Fontes rerum Bohem. IV, 513):

Mox principes electores mittunt suos solempnes ambasiatores, videlicet venerabilem in Christo patrem dominum Arnestum sancte Pragensis ecclesie archiepiscopum primum et magnificum principem dominum Nicolaum ducem Oppavie et Ratiborie cum d e c r e t o eleccionis ad summum pontificem in civitatem Avenionensem, ubi tunc cum curia residebat. Qui venientes illuc a papa et a cardinalibus honorifice sunt recepti.

Qui loci omnes unius tantum decreti mentionem faciunt, ita ut ne tempore quidem, quo Innocentii litterae scriptae sunt, originalia in curia extitisse videantur. Cum autem a. 1366. teste catalogo supra laudato omnia in archivo papali reperta sint, ea a Karolo ipso in coronatione tradita esse facile credideris. Electionem ergo a. 1346. aut per litteras communes electorum aut, ut a. 1308. factum est, per instrumentum super uno ex decretis confectum, quorum tamen vestigia non habemus, papae nuntiatam esse opinari licet. —

Non solum electores, sed etiam electum papae electionem factam nuntiavisse haec testimonia probant:

1) Collatio papae die 6. m. Nov. habita (infra p. 163 l. 9 sq.):

de significatione tam per eum quam per electores super electione huiusmodi nobis facta.

2) Innocentii VI. papae verba supra sub nr. 2 laudata.

1) *Sic a Clemente V. papa appellatum. Supra tom. IV, 262 l. 17.* 2) *Supra tom. IV nr. 262.*

3) Heinricus de Diessenhofen ad a. 1346. (Böhmer, Fontes IV, 51):

(Carolus) electioni consensit et se ut Romanorum rex principibus ostendit et electioni de se facte consensit, honoratus ab eis ut rex Romanorum, ut decuit, nuncios suos sollempnes misit ad papam Clementem VI. electionem de se factam insinuans, petensque per archiepiscopum Pragensem et alios electionem suam confirmari ac personam approbari in regem Romanorum.

Relationem ante diem 30. m. Iulii Avinionem pervenisse, litterae papae hoc die Luchino de Vicecomitibus directae testantur, ubi mentio fit nuntii, quem Carolus et Iohannes post electionem ad curiam miserunt (infra nr. 82).

Quis relationem Avinionem apportaverit, non certe apparet. Benessius loco supra citato Arnestum archiepiscopum et Nicolaum ducem Oppariae a principibus electoribus missos esse narrat: sed de missione ducis merito dubitavit Werunsky, 'Geschichte Karls IV.' II, 73 n. 5. Archiepiscopum, ut ait Werunsky, non ante Sept. 30 ad curiam legatum esse, haud ita certe affirmaverimus.

63. *Decretum archiepiscopi Treverensis. — Iul. 11.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. C fasc. 37 D. 1 nr. 7. Sigillum deest. — Copia* (V) *in eodem archivo arm. XXXV t. 138 fol. 22, uno loco a nobis adhibita. Utrumque contulit F. Kern. — Ed. Emler p. 694 nr. 1736.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Baldewinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius cum prompta reverencia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, prolixa sacri Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destruccio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distraccio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque racione consideranciuum utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, reverendis videlicet in Christo patribus dominis Gerlaco Moguntinensi et Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustribus principibus dominis Iohanne rege Bohemie, nepote meo karissimo, ac Rudolpho duce Saxonie et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Rom(anorum) regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter consistentibus et provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Roman(orum) in imperatorem promovendi pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus, ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt commode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum

ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis quoque electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem in illustrem et magnificum principem dominum Karolum, pretacti domini regis primogenitum, marchionem Moravie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum zelatorem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis[a] strenuum, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam sufficientem et habilem et ydoneum, infirmitate nostri temporis considerata, communiter reputatum, litterarum sciencia non expertem, de alto et generoso sanguine divorum imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita constitutum ac in cunctis agibilibus pro reformacione sacri imperii et pro regimine tocius reipublice quam plurimum circumspectum, divina disponente clemencia direximus vota nostra, ipsum in Roman(orum) regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per ipsius magnificenciam et magnanimitatem[b] ac per strenuitatis merita, fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari et in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo copiose multitudinis ibidem existenti fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire disposicionibus ad gloriam Altissimi reverenter consensit, proprios humeros immense sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Roman(orum) regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius amplectentes, ipsum regem Romanorum nominantes et reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impartiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in peticione huiusmodi existere unanimes et concordes, presentes eleccionis litteras sigilli mei munimine s(anctitati) v(estre) transmitto ex certa mea sciencia roboratas, et quilibet pretactorum meorum coelectorum super hiis ad s(anctitatem) v(estram) eiusdem in effectu tenoris et continencie litteras suis sigillis munitas, prout inter nos est ordinatum et condictum mutuo, destinare debebit.

Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

63. a) a[rmis] *or. Uncis inclusa evanuerunt;* armis *V.* b) magnamitatem *or.*

64. *Decretum regis Bohemiae. — Iul. 11.*

Originale (or.) *ibidem nr. 8. Contulit F. Kern. Sigillum deest. Ed. Emler p. 696 nr. 1737. — Extr. Sauerland III nr. 589.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Quae cum T *concordant, typis minoribus excudi curavimus.*

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane et universalis ecclesie summo pontifici Iohannes Dei gracia Boemie rex ac Lucemb(urgensis) comes cum prompta reverencia*.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, prolixa sacri Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destruccio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distraccio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque racione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, reverendis* in Christo patribus dominis Baldwino Treverensi, Gerlaco Moguntinensi et Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustri principe domino* Rudolfo duce Saxonie et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Romanorum regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter consistentibus ac provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Romanorum in imperatorem promovendi pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus, ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt comode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis quoque electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legittime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem in illustrem et magnificum principem dominum Karolum, primogenitum meum, marchionem Moravie, *ad dignitatem imperialis celsitudinis cunctorum omnium predictorum principum electorum ac aliorum magnificorum principum et procerum iudicio, considerata infirmitate nostri temporis, valentem vehementer et ydoneum communiter reputatum*, divina disponente clemencia direximus vota nostra, ipsum in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per strenuitatem et circumspectionis sue industriam sacrosancta Romana ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo copiose multitudinis ibidem existenti fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire disposicionibus, ad gloriam Altissimi reverenter consensit, proprios humeros immense sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus

dictum electum in Romanorum regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius amplectentes, ipsum regem Romanorum nominantes et reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impartiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in peticione huiusmodi existere unanimes et concordes, sanctitati vestre presentes transmitto electionis literas sigilli mei munimine ex certa mea sciencia roboratas, prout eciam alii principes coelectores mei predicti eidem sanctitati sub sigillis ipsorum suas transmittunt litteras in effectum similis continencie et tenoris.

Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

65. *Decretum archiepiscopi Maguntini. — Iul. 11.*

Apographa Ox. *in cod. Oxonien. Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 15 et* V *in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 23. Contulit F. Kern. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Quae cum T *aut* B *concordant, typis minoribus excudenda curavimus.*

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Gerlacus Dei et apostolice sedis gratia Maguntinus archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, cum prompta reverencia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime pater. Cum, prout vestre sanctitati non est incognitum, prolixa sacri Romani imperii, quod unum de Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hec destruccio bonorum imperialium, deformacio menium et indebita distraccio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque racione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad[a] pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, undecima die mensis Iulii, reverendis videlicet in Christo patribus dominis Baldewino[b] Trever(ensi) et[c] Walramo Coloniensi archiepiscopis necnon illustribus principibus dominis Rudolpho duce Saxonie et Iohanne rege[d] Boemie[1] et me, apud quos totum ius et potestas eligendi Roman(orum) regem in imperatorem promovendum integraliter residebat, convenientibus et personaliter consistentibus et provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Roman(orum) in imperatorem promovendi[e] pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus, ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt commode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis

65. a) a *Ox.* b) Baldwino *V.* c) *deest V.* d) regi *Ox.*, *deest V*, rege *T.* e) promovendi promovendi *Ox. V.*

1) *Rex Bohemiae post ducem Saxonie hic ponitur ad instar B, quod vide supra. Eodem ordine Matthias Nuewenburgensis ap. Böhmer Fontes IV, 233 electores enumerat:* item Rudolfus dux Saxonie et Iohannes rex Bohemie *itemque Gesta Trevirorum (ed. Wyttenbach et Müller II, 258) praebent:* dux Saxonie et Iohannes rex Bohemie.

quoque electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio vacantibus possit utilius provideri: tandem in illustrem et magnificum dominum Karolum, domini Iohannis regis Boemie primogenitum, consanguineum meum, marchionem Moravie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum zelatorem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis strenuum, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam sufficientem et habilem*, infirmitate nostri temporis considerata, communiter reputatum, litterarum sciencie[f] non expertem, de alto et generoso sanguine divorum[g] imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita constitutum ac in cunctis agibilibus pro reformacione sacri imperii et pro regimine tocius reipublice quam plurimum circumspectum, divina disponente clemencia direximus vota nostra, ipsum in Roman(orum) regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per ipsius magnificenciam et magnanimitatem ac[h] per[h] strenuitatis merita, fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari ac[i] in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et[k] sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo* ibidem existenti[l] fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens[m], multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer[n] instantibus, divinis nolens[o] contraire disposicionibus, ad gloriam Altissimi reverenter consensit[p], proprios humeros immense sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre immense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Roman(orum) regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius[q] amplectentes[q], ipsum regem Roman(orum) nominantes et reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacrosanctis manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impartiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse et in peticione huiusmodi existere unanimes et concordes, presentes eleccionis litteras sigilli mei munimine[r] et quilibet eorumdem *electorum sui sigilli eiusdem tenoris et continencie in effectu sanctitati vestre transmitto ex certa mea scientia roboratas.

Acta sunt hec in pomeriis predictis XI. die mensis Iulii predicta, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

66. *Decretum archiepiscopi Coloniensis. — Iul. 11.*

Originale (or.) *inter archivi Vaticani Instrumenta Miscellanea quondam a. 1346., tum a. 1340., nunc iterum a. 1346. conservatum. Contulit R. Salomon. — Sigillum cum filis deperditum. Apographa* Ox. *in cod. Oxoniensi supra ad nr. 65 citato fol. 15' et* V *in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 24. Contulit F. Kern. — Extr. Riezler 2288 ex* or.; *Emler p. 873 nr. 2234; Sauerland III nr. 588 ex* or. *De quo cf. etiam Zeumer, 'Die Goldene Bulle' I, 249. — In forma integra ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 6.

Quae cum M *conveniunt, typis minoribus significantur.*

65. f) sciencia *V. Cf. supra T et infra C.* g) dominorum *V. Vide infra C.* h) *ita secundum textum or. T correximus;* ex parte *Ox. V., cf. etiam infra in C.* i) et *V.* k) ac *Ox.* l) existente *V.* m) assereris *Ox.* n) vehementis *V.* o) volens *Ox.* p) concessit *V.* q) benignus implectentes *Ox.* r) *an* prout *secundum B supplendum?*

.. Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Walramus Dei et apostolice sedis gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus cum debita reverentia devota pedum oscula beatorum.

Sanctissime[a] pater. [Cum][b], prout vestre sanctitati non est incognitum, prolixa sacri imperii Romani, quod unum de[c] Dei donis maximis, quibus hic mundus principaliter regitur, esse dinoscitur, vacacio ipsi imperio, fidei quoque catholice et toti reipublice, prout hoc destruccio bonorum imperialium, deformatio menium et indebita distractio et usurpacio dominiorum, civitatum et villarum in diversis mundi partibus luce clarius manifestant, dispendiosa pericula et multiplicia incommoda intulisse noscatur et coniecturando verisimiliter ex preteritis ad futura turbaciones maiores, exterminia, scandala et pericula gravissima ingerere non absque racione considerancium utique formidetur, et propter hoc principibus sacri imperii electoribus, de quorum numero unus esse dinoscor, ad pretactis periculis, prout foret possibile, occurrendum, in pomeriis subtus Rense super litus Reni, ubi principes electores dicti imperii pro negociis eiusdem convenire alias consueverunt, XI. die mensis Iulii, ad quem diem et locum reverendus pater dominus Gerlacus archiepiscopus Moguntinus, prout hoc ad ipsum de antiqua consuetudine dinoscitur pertinere, omnes principes et singulos, qui debuerunt, potuerunt et voluerunt comode interesse, fecerat evocari, dicto domino Gerlaco Moguntino, reverendo patre domino Baldewino Treverensi archiepiscopis et me ac illustri principe Rodolpho .. duce Saxonie electoribus presentibus, ceteris, si qui fuerunt, coelectoribus nostris absentibus et sufficienter expectatis[1], apud quos quidem presentes pro hoc tempore *ius et potestas eligendi regem Roman(orum) *integre residebat, illustri[d] principe domino Iohanne rege Boemie, qui tunc aderat, ad nostrum accito consilium[2], convenientibus et personaliter consistentibus, et provide attendentibus, non posse conveniencius quam per electionem futuri regis Romanorum in imperatorem promovendi[e], pretactis periculis et turbacionibus obviari, et subsequenter per dictos electores et alios proceres imperii fideles, ut moris est ipsorum, quod dictum imperium atque regnum iam diu vacaverit et vacet, cognito et decreto, ac dictis principibus et me, in quantum debuimus, expectantibus ac omnibus et singulis principibus electoribus, qui eleccioni huiusmodi celebrande debuerunt, voluerunt et potuerunt comode interesse, dicta die et loco pretacto ad hoc apto, honesto et consueto presentibus, ac inter dictos principes et me una cum ipsis deliberacione et tractatu providis et maturis prehabitis, dictis* electoribus et me ulterius in dicto electionis negocio rite et legitime procedere cupientibus, post diversos tractatus prehabitos dicti electores principes et ego, consideratis sollicite et diligenter pensatis circumstanciis et statu diversarum personarum, per quas seu per quam regno et imperio[f] vacantibus posset utilius[g] provideri: tandem in illustrem et magnificum dominum Karolum illustris domini Iohannis regis Boemie predicti primogenitum*, marchionem Moravie, virum utique catholicum, orthodoxe fidei professorem ac fervidum[h] zelatorem Dei et sancte sponse sue matris ecclesie et ministrorum eiusdem devotum et humilem, constantem et firmissimum amatorem, in armis strenuum, in iudicio iustum, in consiliis providum, in universa morum venustate preclarum, ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam sufficientem et habilem, infirmitate nostri temporis

66. a) e *in loco raso pro duabus litteris, forsan* us *or.* b) *deest or. Ox., suppletum V.* c) *supra lin. add. or.* d) i *finalis al. atram. scripta or.* e) promovendum *or. Ox.;* promovendi *corr. V.* f) o *pro* i *in loco raso or.* g) til *in loco raso al. atram. scriptum, pro* ber *ut videtur, or.* h) *sequitur* Dei *cancellatum or.*

1) *Electionem celebratam fuisse* comite Palatino .... favorabiliter expectato *testatur etiam Michael Herbipolensis ap. Bohmer, Fontes I, 470. Quinque electores ad electionem processisse* aliis vocandis vocatis non tamen comparentibus *narrant Gesta Trevirorum (ed. Wyttenbach et Müller II, 258).* 2) *De iure electionis regi Bohemiae competente quae opiniones variae saeculis illis fuerint demonstravit Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 245 sqq. Praeterea cf. ea quae Iohannes Villani l. XII c. 60 (ed. Moutier et Dragomanni IV, 101) de electione Karoli narrat:* ... adi 11. di Luglio 1346 fu eletto Carolo a re de Romani per l'arcivescovo di Cologna e per quello di Trievi ....., e per lo .... arcivescovo di Maganza, e per lo duca di Sansogna, e confermato per lo re di Buemme suo padre .....

considerata, communiter reputatum, litterarum sciencie[i] non expertem, de alto et generoso sanguine divorum[k] imperatorum, regum et principum procreatum, in etate debita constitutum ac in cunctis agibilibus pro reformacione sacri imperii et pro regimine[l] tocius reipublice quam plurimum circumspectum, divina disponente clemencia dreximus vota nostra, ipsum[m] in Roman(orum) regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer ac sollempniter eligendo, sperantes et firmam in Domino fiduciam obtinentes, quod per ipsius magnificenciam et magnanimitatem[n] ac[o] per[o] strenuitatis merita[p], fidei puritatem et constanciam sacrosancta Rom(ana) ac universalis ecclesia possit et debeat potenter et viriliter defensari ac in spiritualibus et temporalibus votiva suscipere incrementa et eciam respublica dirigi provide et sibi superno suffragante auxilio gubernari. Electione autem huiusmodi celebrata, eam clero et populo ibidem existenti fecimus publicari, et postmodum dictus noster electus, qui presens extitit, pretacte electioni de se facte, debita per nos interpellatus instancia, licet ex humilitate ad culmen tante celsitudinis se insufficientem et indignum asserens multipliciter excusaret, nobis tamen vehementer instantibus, divinis nolens contraire disposicionibus, ad gloriam Altissimi reverenter consensit, proprios humeros inmense sarcine predicto annexe culmini submittendo. Quapropter vestre inmense clemencie voto unanimi cum dictis principibus, meis collegis, tam devote quam humiliter supplico in hiis scriptis, quatenus dictum electum in Romanorum regem in imperatorem promovendum paternis ulnis benignius amplectentes[q], ipsum regem Roman(orum)* reputantes, eidem munus consecrationis et dyadema sacri imperii de sacris sanctis[r] manibus vestris conferendo dignemini loco et tempore oportunis favorabiliter impertiri, ut sciant et intelligant universi, quod posuerit in lucem gentium vos Dominus, et per vestre sanctitatis arbitrium orbi terre post nubilum exoptata serenitas elucescat. Ceterum ut beatitudo vestra cognoscat evidencius vota omnium electorum principum pretactorum presencium in predictis omnibus et singulis concordasse, ac in impeticione huiusmodi existere unanimes et concordes, presentes eleccionis litteras sigilli[s] mei munimine sanctitati vestre transmitto, estimans pro firmo, prout ego[t] cum eisdem principibus electoribus concordavi, quilibet eorundem electorum eiusdem tenoris et continencie in effectu sanctitati vestre litteras transmisisse seu breviter transmissuros suorum sigillorum munimine roboratas.

Acta sunt hec die et loco predictis anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto.

67—69. PROMULGATIONES GENERALES.

67. *Promulgationes archiepiscoporum Treverensis et Maguntini regisque Bohemiae. — Iul. 11.*

Copiae coaevae T M B *in archivo civitatis Tremoniensis.* M *et* B *in una cedula papirea,* T *in altera, in qua et promulgatio infra nr. 68, scriptae sunt. Descripsit R. Salomon. Textum damus litterarum* T, *aliarum lectiones varias omnes adnotantes. — Quae in* T *corrosa sunt, uncis inclusimus.*

Reg. imp. VIII nr. 652.

Reverendis in Christo patribus dominis[a] .. archiepiscopis[b] et[c] .. episcopis necnon[c] .. abbatibus, .. prepositis et .. prelatis ac[d] illustribus, spectabilibus et nobilibus .. principibus, .. comitibus et[c] .. baronibus necnon prudentibus viris et discretis .. iudicibus, .. magistris, .. consulibus et .. scabinis totique[e] communitati civitatum et

66. i) sciencia *V.* k) diuorꝝ, i *al. atram. add. sicque corr. ex* duorꝝ *or.;* dominorum *V;* divorum *Ox.* l) regimie . ie *in loco raso or.* m) *deest Ox.* n) magnamitatem *or.; cf. supra T.* o) *ita secundum textum T correximus:* experte *or.;* ex parte *Ox. V; cf. etiam M.* p) a *in loco raso or.* q) amplectantes *Ox.* r) *sic or.;* sacrosanctis *Ox. V.* s) *sequentia omnino confuse scripta ex parte M exemplo utuntur.* t) *deest Ox.*

67. a) *deest B.* b) *puncta reverentiae in singulis copiis T M B hic illic omissa sunt.* c) *deest M.* d) et *M.* e) singulisque communitatibus *M.*

opidorum, ad quos presentes[f] pervenerint. Baldewinus* Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noverit vestra universitas et singuli vestrum, quod, cum in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores sacri imperii super negociis eiusdem imperii hactenus convenire consueverunt, una cum aliis . . principibus nostris[g] [co]electoribus convenerimus ibidemque communi sententia tam nostra quam dictorum coelectorum nostrorum[h] quam aliorum magnat[um et] procerum decretum et sentenciatum fuerit dictum imperium aliquamdiu[i] vacavisse, nos perspicaciter a[ttende]ntes, quanta gravia pericula et dispendia diutina dicti imperii vacatio toti christianitati ac ipsi imperio et toti reipublice ingesserit et adhuc graviora, ut verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis, in quantum in nobis extitit et prout ad nos iure pertinere dinoscitur, occurrere, conservacioni quoque iuris nostri prospicere cupientes in serenissimum principem dominum Karolum**, domini . . regis Boemie nepotis nostri primogenitum, marchionem Moravie, virum utique strenuum et catholicum, prudencie et discretionis ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, direximus unanimiter vota nostra, ipsum in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo. Igitur[k] vestram paternitatem, sinceritatem[l], nobilitatem et prudenciam et vestrum quemlibet singulariter per presentes seriose requirimus et rogamus ac attentius exhortamur, quatenus[m] domino Karolo sic in Romanorum regem electo aut eius in hac parte . . commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio tenemini[n], intendere[o] fideliter et firmiter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini[n], et nichilominus noster[p] electus prefatus[p] vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et gratiis oportunis. Voluntatem vestram in[q] premissis nobis[q] rescribi petimus . . presencium per latorem.

Datum in pomeriis predictis sub sigillo nostro presentibus appenso, die XI. mensis Iulii, anno Domini MCCCXL sexto.

68. 69. PROMULGATIO DUCIS SAXONIE.

68. *Exemplar civitati Tremoniensi missum. — Iul. 11.*

Copia coaeva S *in eodem archivo in eadem cedula ac supra* T *exarata. Descripsit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 652.

Reverendis in Christo patribus dominis . . archiepiscopis, . . episcopis, . . abbatibus, . . prepositis et prelatis necnon illustribus, spectabilibus et nobilibus principibus, . . comitibus et baronibus ac viris prudentibus et discretis iudicibus, magistris, cons(ulibus) et . . scabinis totique communitati . . civitatum et opidorum, ad quos presentes

*) Gerlacus Dei gracia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius affectum *etc. M.*
Iohannes Dei gracia Boemie rex, Lucemb(urgensis) comes affectum *etc. B.*

**) Karolum domini regis Boemie primogenitum, marchionem Moravie, virum utique strenuum et catholicum, prudencia et discretione ac aliis virtutibus multipliciter insignitum, direximus *etc. M.*
Karolum nostrum primogenitum, marchionem Moravie, communi principum electorum ac aliorum magnatum et procerum reputatione utilem et ydoneum, direximus *etc. B.*

67. f) presentes littere pervenient *M.* g) coelectoribus nostris *B, M.* h) *sic B, M; deest T.* i) hactenus *add. B, M.* k) vestram igitur *B.* l) serenitatem *M.* m) quod prefato *M.* n) tenemini, intendere firmiter et obedire curetis, ut de vestre fidelitatis debito laudari mereamini non indigne *B.* o) attendere *M.* p) pref. n. el. *B, M.* q) nob. in prem. *M*, in premissis *deest B.*

littere pervenerint, Rudolphus . . dux Saxonie, sacri Romani imperii archimarschalcus affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noveritis dominum . . papam nobis litteras direxisse[1] ex parte illius, qui nuncupatur imperator, occasione quarum ad interitum et detrimentum vergere possemus et sententiis involvi, quarum litterarum copiam sibi misimus[2] et quibusdam civitatibus suis [et][a] inter cetera scripsimus, quod ab ipso omnino semoti esse vellemus et separati[3]. Preterea vobis volumus esse notum nos electionem nostram a tempore, quo elegimus avunculum nostrum ducem Fredericum de Austria in Romanorum regem, in neminem transtulisse nec umquam is[b] qui nuncupatur imperator nobiscum tractasse pro electione nostra in ipsum vertenda. Unde sciatis, quod principes electores convenerunt Rense prope Renum, ubi ab antiquo consueverunt convenire ad eligendum Romanorum regem, ubi nos etiam vocati sumus ad tractandum pro Romanorum rege, qui christianitati et imperio profuturus esse posset. Super quo concordati sumus et elegimus sentencia concordi in Romanorum regem et futurum imperatorem dominum Karolum regis Bohemie filium, corpore strennuum virtutibusque multiplicibus insignitum. Quare monemus vos et sincere rogamus, quatenus in dominum Karolum prenominatum per nos in Romanorum regem concorditer electum fideliter intendatis, prout tenemini de iure.

Datum in pomeriis prope Rense die undecima mensis Iulii, anno Domini MCCCXL sexto.

69. *Exemplar civitati Nordhausen missum. — Iul. 11.*

Quod exemplar a Zacharia Garcaeo († 1586) libro suo „Successiones familiarum illustrium praesidum marchiae Brandenburgensis" insertum est; quem librum edidit J. G. Krause una cum commentariis Leutheringianis, Berolini 1729. De quo cf. Kletke, 'Quellenkunde der Geschichte des Preussischen Staates', p. 13. Cum in archivo civitatis Nordhausen nec originale nec apographon litterarum repertum esset, ad textum statuendum duos codices manuscriptos antiquiores opus Garcaei continentes adhibuimus, videlicet 1 codicem saec. XVI. ex. archivi regii secreti Berolinensis 'Prov. Brand. Rep. 16 1 c β 31' fol. 173 et 2 codicem bibliothecae regiae Berolinensis 'Ms. boruss. fol. 33', a Iohanne Cernitio († 1640) confectum, fol. 83—83'. Descripsit R. Salomon. — Ed. Garcaeus, ap. Krause p. 109. Unde repetivit Klöden 'Diplomatische Geschichte des Markgrafen Waldemar' III, 88.

Ex linea dati et inscriptione latine conscriptis efficiendum videtur textum promulgationis originalis civitati Nordhausen transmissae omnino latinum fuisse. Quae hic proponitur translatio fere coaeva censenda est.

Rodulphus dux Saxonie, sacri Romani imperii archimarschalcus.

Wisset, dass uns der bapst brive gesand hat von dem, den man keyser nennet, dar wir von verderbet mochten werden und zu banne kommen; der brive abschrift wir im und seinen stetten gesandt haben und geschrieben, daz wir von im entbrochen wollen syn und der vorbenanten sache. Ouch tun wir uch kund, daz wir von der zeit, da wir koren hertzogen Friederich von Oesterreich, unsern ohem, zu Romischem kunig, unsere kur an niemande gewandt haben und der, den man keyser nennet, mit uns nicht geret hat um die kur an in zu wenden. Ouch sullet ir wissen, daz die churfursten zu Rense[a] am Ryne, da man vor alter hat Romische kunige gekoren, zusammen kommen sint, daz wir auch verbott sint, zu reden umb ein Romischen kunig, der der christen-

68. a) *deest S. Supplevimus secundum versionem teutonicam infra nr. 69.* b) *sic S.*

69. a) Renys *1.*

1) *Supra nr. 15.* 2) *Cf. supra nr. 15 n. 1.* 3) *Cf. supra nr. 41.*

heit und dem ryche nutze sy. Des sin wir ubereinkomen und haben eintrechtiglich gekoren zu Romischem kunige und zukunftigem keysere hern Karlen des kuniges son zu Behem, der frumenlich[b] und aller tugent voll ist. Vermanen und bitten uch fleizlich, daz ir uch an den vorbenanten hern Karlen, den wir eintrechtiglich gekoren haben zu Romischem kunige, getreulich haltent[c], als ir von rechte sullet.

Datum in pomeriis prope Rense die XI. Iulii a. MCCCXLVI.

Ad calcem litterarum legitur:

Prudentibus viris iudicibus, scabinis, consulibus, magistris unionum totique communitati in Northusen.

70. 71. EPISTULAE SINGULIS DIRECTAE.

70. *Epistulae Karoli regis. — Iul. 11.*

Originale epistulae civitati Argentinensi missae papiraceum in archivo eiusdem civitatis AA 77 nr. 1 (A). *In verso legitur* Argentia, *alia manu coaeva scriptum; ibidem vestigia sigilli secreti impressi habentur. — Copia epistulae comitibus de Zollern directae in codice Rudolfi Losse f. 125 (137) in archivo publico Darmstadiensi* (Z). — *Copia initii epistulae oppido Biberacensi directae, hucusque incognitae, in eodem codice copiam Z statim sequens* (B). *Omnia contulit R. Salomon. — Ed. Witte et Wolfram 'Urkundenbuch der Stadt Straßburg' V, 1 (1895), 139 nr. 141* (A). — *Extr. Schöpflin 'Alsatia diplomatica' II, 182 nr. 1011* (A); *Emler p. 696 nr. 1738* (A); *p. 697 nr. 1739* (Z). — *Cit. Codex dipl. Moraviae VII, 491 nr. 667* (A) *minus recte.*

Reg. imp. VIII nr. 234 (A) *et 235* (Z).

Textum proponimus litterarum A, *aliarum varias lectiones adnotantes.*

Karolus* Dei gracia in Romanorum regem electus et semper augustus . . nobilibus et prudentibus viris magistris consulum, consulibus ac universitati civium civitatis Argentinensis, sacri imperii fidelibus, suam graciam et salutem.

Nobilitati et prudencie vestre per presentes duximus intimandum, quod reverendis et illustribus sacri imperii principibus electoribus eiusdem imperii fidelibus in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores super negociis imperii convenire hactenus consueverunt, convenientibus et ibidem communi sentencia tam dictorum electorum principum[a] quam aliorum magnatum et procerum decreto et sententiato, dictum imperium aliquamdiu hactenus vacavisse, ipsi principes electores in personam nostram direxerunt[b] unanimiter vota sua, nos in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum[c] rite et concorditer eligendo, supplicantes nobis, ut nos electioni huiusmodi nostrum dignaremur prebere assensum. Nos igitur ad preces dictorum electorum principum nostros humeros iugo tante dignitatis, licet nos ad fastigia tam celsi culminis[d] insufficientes quamplurimum reputemus[e], de omnipotentis Dei tamen confisi auxilio, ut toti reipublice prodesse

*) Karolus Dei gracia in Romanorum regem electus et semper augustus spectabilibus Fritzoni et Fritzoni comitibus ac fratribus eorundem de Czolre, sacri imperii fidelibus, suam graciam et salutem. Spectabilitati vestre per presentes *etc. Z.* — Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus nobilibus et prudentibus viris magistris consulum, consulibus in Biberahe, sacri imperii fidelibus, suam gratiam et salutem. Nobilitati et prudentie vestre per presentes duximus intimandum, quod reverendis et illustribus sacri imperii . . *B, ubi reliqua omissa sunt.*

69. b) frumb, mänlich *2.* c) halten *1. 2.*

70. a) *deest Z.* b) duxerunt *Z.* c) *super lineam add. A.* d) *spatio vacuo relicto deest Z.* e) reputantes *Z.*

pocius quam preesse possimus, duximus submittendos, eleccioni pretacte consenciendo humiliter et devote. Quapropter[f] prudenciam[g] vestram seriosa instancia requirimus et rogamus, quatenus nobis sic ut premittitur in regem Romanorum electo aut[h] nostris in hac parte commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro imperio astricti noscimini, prompte intendere et fideliter obedire curetis, ut ad singula, que vobis honorifica et accomoda fuerint, grata vicissitudo per condignam graciarum et favorum specialium recompensam promptius nos inclinet. Et nichilominus ut ab omnibus mereamini specialibus preconiis laudum attolli, voluntatem vestram nobis rescribi petimus presencium per latorem.

Datum in pomeriis prope[i] Rense[i] super alveum Reni die XI. mensis Iulii, sub sigillo marchionatus nostri Moravie.

71. *Epistula Baldewini archiepiscopi. — Iul. 11.*

Copia L *in codice Rudolfi Losse fol. 125 (137) in archivo publico Darmstadiensi. Contulit R. Salomon. — Ed. Emler p. 697 nr. 1740.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 7.

Baldewinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius, viris prudentibus et discretis magistris civium, consulibus et universitati[a] opidi de Biberach, amicis suis dilectis, affectum sincerum cum salutacione.

Vestre providencie volumus esse notum, quod, cum una cum aliis principibus coelectoribus nostris in pomeriis prope Rense super alveum Reni convenimus, ubi principes electores super negociis imperii convenire hactenus consueverunt, ibidemque communi sentencia tam nostra quam dictorum coelectorum nostrorum quam aliorum magnatum et procerum decretum et senteneiatum fuerit, dictum imperium aliquamdiu hactenus vacavisse, nos perspicaciter attendentes, quanta gravia pericula et dispendia diutina dicti imperii vacacio toti christianitati ac ipsi imperio et toti rei publice ingesserit et adhuc graviora, [ut] verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis, in quantum in nobis extitit et prout ad nos iure pertinere dinoscitur, occurrere conservacionique iuris nostri prospicere cupientes, in serenissimum principem dominum Karolum, domini regis Boemie nepotis nostri primogenitum, marchionem Moravie, virum utique strennuum et catholicum, prudencia et discrecione ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, direximus unanimiter vota nostra, eum[b] in Romanorum regem in[c] imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo. Igitur vestram providenciam per presentes seriose requirimus et rogamus ac attencius exhortamus, quatenus prefato domino Karolo sic in Romanorum regem electo aut eius in hac parte commissariis in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio tenemini, intendere et fideliter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini, et nichilominus prefatus noster electus vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et graciis oportunis. Voluntatem vestram in premissis nobis rescribi petimus presencium per latorem.

Datum in pomeriis predictis, sub sigillo secreto a tergo, die XI. mensis Iulii, anno Domini MCCCXLVI.

---

70. f) quiapropter *Z.* g) spectabilitatem *Z.* h) seu *Z.* i) *deest Z.*

71. a) universitate *L.* b) *pro* eum in *erronee* num *L.* c) et *L.*

72. *Relatio Heinrici servi civitatis Maguntinae. — (Iul. 12.)*

Copia C litteris infra nr. 74 inserta.

Synen lieben herren und frůnden dem cammerer. . . den bůrgermeisteren und . . dem rade zu Meintzen enb(iete)n ich Heinr(ich) waz ich uch nůtzs und eren mochte geschaffen, daz ich dar zu bereit were.

Iul. 10. Ir solnt wissen, daz dez . . keysers botten an mandage mit mir henabe furen gein Kobelentze und wiederseiten . . dem byschove von Triere und seiten mir, daz zu Boizzen[1] bi dem keyser weren dez herren botten von Meyelain und von Berne und der botten von Rome und batten umb einen anderen babst. Dez hatte er willen zu Lamparten zu riden. Dez quam ime botschaft, als nu zu Rense ergangen ist, daz er wieder ist gekert gein Nurenberg[2] und nit gein Frankenfůrt enwil, man enlige mit Iul. 11. gewalt davur, als mir die botten seiten. Auch solnt ir wissen, daz man an dinstage in dem mittage[a] zu Rense einen kunig kas und waz dabi . . der byschof von Triere, der bischof von Coln und unser nuwe bischof von Meintze und der kunig von Beheym und der hertzoge von Sazzen und der von Merkelinburg und der von Bychelingen und der von Blankenheim und die besten ritterschaft die in den Euffeln und uf der Moselen und uf der Lâyn und in dem bistumme von Coln, die da alle blois und ungewapent waren, und der gar[b] viel und auch andere viel herren und stette, als man uch wol sagen sal. Auch solnt ir wissen, daz der von Vyrnenburg und sin son und . . der vitztum und die herren, die da bůrgmanne zu Laynstein sient, mit zwen hůnderten gekroneten helmen da sient und der nuwe kunig dez ryches banir ufstiez und vur Laynstein abefur[3] mit me dan hundert schiffen groiz und kleyne, do sie alle gewapent stůnden; und nieman enweiz, war sie varen oder waz sie schaffen woln. Dan ich varen in nach, als verre ich mag, bit ich verneme, wie ez laufe oder wa ez ende neme. Befreischen ich dar ůber keine rede, die uch nutzlichen oder schedelichen mochten sien, die enbitten ich uch, waz mich daz kosten mag.

73. KAROLI REGIS PROMISSIO PRO ARCHIEPISCOPO MAGUNTINO.

1346. Iul. 12.

Originale (or.) *in archivo regni Bavarici 'Mainz Erzstift Nachtr. 3, IX* $^{30}/_{6}$ *fasc. 1'. Descripsit R. Lüdicke. Apud litteras sigillum magnum marchionatus Moraviae, quod olim loro membranacco pendebat, nunc avulsum servatur. — Extr. Emler p. 697 nr. 1741.*

Reg. imp. VIII nr. 236.

Nos Karolus Dei gracia in regem Roman(orum) electus semper augustus notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod, quia reverendus in Christo pater dominus Gerlacus sancte Maguntine sedis archiepiscopus, consanguineus noster carissimus, nos et quevis negocia nostra tamquam propria prosecutus est hactenus et prosequitur fideliter totto posse, nos cupientes ob eundem sinceritatis affectum sibi perpetue dilectionis astringi vinculo et uniri promisimus et tenore presencium promittimus data

72. a) a *alio atram. corr. ex* e *C.* b) *supra lin. add. C.*

1) *Ante Iun. 19. Cf. Regesten Ludwigs p. 379 et Riezler 'Geschichte Bayerns' II, 494.* 2) *Die 9. m. Iulii imperator Ratisbonae moratus est. Reg. Ludwigs nr. 2503.* 3) Ipse vero rex de electione eadem die ivit in Confluentiam. *Heinricus de Diessenhofen ap. Böhmer, Fontes IV, 51.*

fide et nichilominus recognoscimus ad sancta Dei ewangelia corporaliter tacta nos iurasse, dictum dominum Gerlacum ad assequendum et nanciscendum sui dicti archiepiscopatus Maguntini possessionem pacificam et quietam contra dominum Heinricum de Virnenburg olim predicte Maguntine sedis archiepiscopum ac universos et singulos alios eiusdem archiepiscopatus illicitos detentores in parte vel in toto et contra quoslibet alios eidem domino Gerlaco rebelles et ipsum quovismodo impedientes vel ipsum impedientibus prestantes auxilium vel consilium manifeste, quominus eiusdem archiepiscopatus sui pacificam et quietam possessionem adipisci valeat, cum nostris castris, hominibus, rebus pariter et personis et tota nostra potencia sine omni dolo et fraude fideliter adiuvare; et nichilominus post adeptam possessionem sui archiepiscopatus prefati, si quispiam ei iniuriam inferre vel violenciam conaretur et immo, quod plus est, in reacquirendis bonis seu iuribus suis archiepiscopalibus in parte vel in toto sibi constanter assistere promisimus et promittimus fide data et omni modo quo supra auxiliis et consiliis oportunis cunctis temporibus vite nostre sine omni dolo et fraude pro nostrarum virium omnium potentatu. In quorum omnium testimonium, recognicionem et evidenciam presentes litteras fieri fecimus et marchionatus nostri Moravie sigilli appensione muniri.

Datum in Confluencia die XII. mensis Iulii, anno Domini millesimo CCCXLVI[to].

74. LITTERAE CIVITATIS MAGUNTINAE CIVITATI ARGENTINENSI DIRECTAE.

1346. Iul. 13.

Originale (or.) *papir. in archivo civitatis Argentinensis. Descripsit R. Salomon. Sigilli cerei dorso impressi viridis coloris vestigia supersunt. — Ed. Menzel in 'Zeitschrift für Geschichte des Oberrheins' XXIII (1871) p. 440, omisso initio quamquam notatu dignissimo.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 8, cf. Reg. imp. VIII nr. 233b et 235a.

Quae de tempore, auctore, indole harum litterarum annotavit Menzel l. c., plerumque erronea sunt; nec Weizsäcker in Reg. imp. l. c. omnia recte dedit.

Erberen wisen luten, unseren guten frunden und eitgenossen, hern Gozzen Stürm dem meister und . . dem raite zu Strazburg enb(iete)n wir . . die burgermeistere und . . der rait zu Meintze unseren dienst.

Diez ist ein abschrift diez nachgeschriben brieves, der uns hute uf sant Margareten dag von eime unserem diener, der von unseren wegen zu Rense lag, gesant ist[a] wurden[a] und der von worten zu worten also geschriben stet: Iul. 13.

'Synen lieben — mag.' *supra nr. 72.*

Wissen auch, daz hute uf disen dag bi uns gewesen ist der wise und geistlich herre bruder Wolferam von Nellenburg hohemeister Dutschen Ordens mit unsers herren dez keysers gelaubsbrieve, der uns von sinen wegen mit gantzem ernste gemant het, daz wir dem ryche und ime bigesten wellen, di wile man uber in einem nuwen kunig gekorn habe, er welle lip oder gut von den vryen stetten nimmer gescheiden. Dem antwerten wir also: daz wir ime der mudunge und rede ane uwer und der anderen uwerer und unser eitgenosse nit geantwerten kunden, und haben ime daz verzugen, bit nu uwere . . der anderen stette botten und unsere bi einander sunderlingen mugen

74. a) *supra lineam scriptum pro* hat *cancellato or.*

komen uf einen kurtzen dag, und ob man dez selben an uch gesinnet, daz ir denselben verzug und antwerte tůn und geben wellent, ob sie uch wole bevallent, und uch auch daruf beradent, und haben diez auch uweren und unseren eitgenossen den anderen stetten geschriben.

In verso legitur eadem manu scriptum:

Dem . . meister und . . dem raite zu Strazburg.

75. KAROLI REGIS PROMISSIO PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Iul. 29.

Apographon in codice Balduineo Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis deposito p. 852 (K). *Descripsit R. Salomon. — Extr. Emler nr. 1750 p. 701. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 237.*

Nos Karolus Dei gratia in Romanorum regem electus universis sacri imperii fidelibus presencium inspectoribus volumus esse notum, quod nos ad sinceram et integram devotionem, quam ven(erabilis) in Christo pater dominus Bald(ewinus) archiepiscopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, ad nos et sacrum imperium semper habuisse dinoscitur, favorabiliter attendentes promisimus eidem per fidem nostram desuper prestitam et promittimus per presentes nos ad infrascriptorum observantiam firmiter astringentes: quod quam cito Altissimo annuente in Romanorum regem coronati fuerimus, super omnibus et singulis privilegiis, innovationibus, confirmationibus, approbationibus, donationibus et obligationibus, prout ex parte dicti archiepiscopi concepte sunt et secundum omnem modum et formam, quibus in cedulis seu cartis papireis per nos seu nostro sigillo secreto signatis, sicut sunt comprehense, dabimus predicto archiepiscopo litteras nostro sigillo regio sigillatas, coniunctim vel divisim super quolibet articulo vel super pluribus simul, prout ipse . . archiepiscopus elegerit et plus sibi reputaverit expedire, et illud idem faciemus, videlicet dando et tradendo sibi nostras litteras super pretactis privilegiis, innovationibus, confirmationibus, approbationibus, donationibus et obligationibus, sub sigillo vel bulla imperialibus, prout dictus archiepiscopus ut supra elegerit, postquam divina nobis favente clementia ad apicem imperialis culminis fuerimus sublimati. Pretactas etiam privilegia, innovationes, confirmationes, approbationes, donationes et obligationes iam per dictum archiepiscopum conceptas et per nos signatas earumque tenorem emendabimus ad voluntatem et arbitrium dicti archiepiscopi nec non alias etiam gratias, de quibus ipse archiepiscopus adhuc recordari poterit et que iam per ipsum concepte vel signate per nos non existunt, que dicto archiepiscopo et sue ecclesie utiles esse poterunt et super quibus idem archiepiscopus quod nos ea cum honore et convenienter facere possimus per suam discretionem dixerit seu pronunciaverit, eidem archiepiscopo faciemus et de nostra liberalitate regia concedemus, et litteras sibi desuper trademus, sicuti de aliis superius est premissum. Et si prefatus archiepiscopus per suam discretionem desuper onerare[a] tunc nichilominus habendi gratias sibi secundum arbitrium arbitrorum inter nos al(ias) electorum vel maioris partis ex ipsis, et quas iidem arbitri seu maior pars ex ipsis per nos sibi concedendas fore et sibi per nos cum honore et conveniencia concedi posse per eorum

75. a) *in sequentibus verba quaedam omissa videntur in K.*

discretionem pronunciaverint, faciemus et concedemus, dolo et fraude in omnibus procul motis. In quorum testimonium atque robur sigillum marchionatus nostri Moravie, quo utimur in hac parte, presentibus est appensum.

Datum Treveris, anno Domini M°CCC°XLVI. die XXIX. mensis Iulii.

76—81. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1346. Iul. 29.—Sept. 27.

Hucusque ineditas damus ex originalibus in archivo Confluentino servatis. Descripsit R. Salomon. Omnes notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 455 not. 1. — Cf. supra nr. 44—49.

76. *Scriptum Syfridi de Löwenstein. — Iul. 29.*

Pendet sigillum unum loro membranaceo, duo desiderantur.

Ich Syfrid hern Lemelczûns son ritters von Lewenstein, eyn wolgeborn knecht, dûn kûnt allen luden und erkennen uffenlichen an diesem brieve, daz ich deme erwirdigen in Gote vader und herren mime herren hern Bald(ewin) erczebisschoffe zû Triere globet han und globen an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyme gecroneten helme wol gerieten und irezûget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindern wolden an der kûre und cronunge, die der selbe min herre umb sin herschaft und ere zu behaldene understanden han unde understan, eynen Romeschen kûning zû kysene und zû cronene, als lange biz der crieg und die stucke, die da von uff erstan mûgen, gar und genczlichen werden gesûnet. Und hat mir min vorgen(ant) herre umb minen dinst zû manne gewûnnen und mir vor manschafft und dinenst gegeben hunder und czwenczig phûnd Haller an bereytem gelde. Des zû orkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen und han gebeten und bieten hern Emeriche Lemelczûn minen vader und Rycharde minen bruder, mit der wille diese vorgeschrieben ding geschen sint, daz sie ire ingesigele an diesen brief wollen henken. Und wir Emerich von Lewenstein ritter und Rychard sin son vorgenant bekennen, daz die vorgeschrieb(enen) stucke mit unserm willen geschen sint und daz wir dorch bete willen Syfrids vorgenant unser ingesigel an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ward, du man zalte nach Cristus gebûrte drûczenhundert jar und sesz und virtzig jar, des samestages allernest nach sente Jacobs dag des heilgen czwelfboden.

77. *Scriptum Iohannis de Löwenstein. — Iul. 29.*

Pendent sigillum unum et alterius fragmentum loris membranaceis, tertium deperditum.

Ich Johan hern Lemelczunz son von Lewenstein rittris, ein wolgeborn knecht, dûn kûnt allen luden und erkennen offenlichen an diesme brieve, daz ich deme erwirdigen in Gote vader und herren mime herren hern Baldewin erczbisschof zû Triere gelobt han und geloben an diesme brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyme gecroneten helme wol geriten und erzuget wider allermenlichen, die yn oder sine helfere hindirn wolden an der kure und cronunge, die der selbe min

herre umb sine herschaft und ere zů behaldene understanden han und understan, eyn Romeschen kůning zů kysene und zů cronene, also lange bis der crieg und die stůcke, die da von uff erstan mogen, gar und genczlichen werden gesůnet. Und hat mir min vorgen(ant) herre umb minen dinst zů manne gewůnnen und mir vor manschaft und dienst gegeben hundert und zwintzig phůnd Haller an bereytem gelde. Des zů urkůnde han ich min ingesigel an diesen brieff gehangen und han gebeten und biden an diesme brieve hern Emerich Lemelczůn rittir von Lewenstein min vader vorgenant und Richard sin sůn, daz sie ire ingesigele an diesen brief wollen henckin. Und wir Emerich und Richard vorgenant bekennen, daz wir dorch bete willen des vorgenanten Johans unser ingesigele an desen brief han gehangen.

Der war gegeben, da man zalte von Gotes geburte druczehen hundert jar und sesz und virtzig jar, des nesten samszdages nach sente Jacobs dage des heylgen zwolfboden.

78. *Scriptum Wolframi de Löwenstein. — Iul. 29.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Wolfram von Lewenstein ritter dun kůnt allen luden und erkennen uffenlichen an diesem brieve, daz ich deme erwirdigen in Gote vader und herren mime herren hern Bald(ewin) erczebisschoffe zů Triere globet han und globen an diesem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal und wil mit eyme geeroneten helme wol gereden und irezůget wider allermeynlichen, die in oder sine helfere hindern wolden an der kůre und cronunge, die der selbe min herre umme sine herschaft und ere zů behaldene understanden han und understan, eynen Romyschen kůning zů kysene und zů cronende, als lange biz der crieg und die stucke, die da von uff erstan můgen, gar und genczlichen werden gesůnet. Und hat mir min vorgen(ant) herre umme minen dinst gegében hundert phůnd an gereytem gelde. Des zů orkůnde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen.

Der gegeben ward, du man zalte nach Cristus gebůrte druczenhundert und sesz und virtzig jar, des samestages allernest nach sente Jacobs tage des heilgen tzwelfboden.

79. *Scriptum Iohannis de Basenheim. — Aug. 8.*

Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

Ich Johan von Basenheim ritter důn kunt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader min herre her Baldewin ertzebischof zů Triere uf minen dienst, den ich yme důn sal wider den herren der sich . . keyser nennet und alle sine helfere und wider alle die, die sich in den selben crig mengent, driszich cleyne gulden von Florentze gudes goldes und gewichtes gereit mir geluwen hait. Also were ez, daz ich in des selben mines herren dienst kuntlichen schaden lide oder verluste, die sollen mir abegan an den vorgenanten driszich guldenen. Were ez aber, daz ich keynen schaden oder verluste lide in sime dienste, so sal ich binnen vier vochen dar na, als ich von yme oder sinen amptluden mit boden oder mit brieven gemant werden, mime herren oder wer sache oder diesen gengenwortigen brief von yme hait die egen(ante) summen geldes gentzlichen geben und betzalen an allen vorzoch und verwilkorn und erkiesen daz uf alle min gůt, eygen und lehen, wa ich iz han und wer iz gelegen ist. Also ob ich die vorgenanten driszich gulden nit enbetzalte gentzlichen, als vor ist begriffen, daz dan der selbe min herre oder sine . . amptlude an die vorgenanten mi(n) gůt und gulde grifen sollen und mogen ane gerichte und

sich der underwinden und behalden als lange, biz yme oder yn die vorgenanten driszich gulden und der schade, den sie darumb liden, gentzlichen betzalt ist. Ich bekennen mich ouch, daz ich von geheizze mins herren von Triere vorgenant myn . . můder, die eyn burgwif des selben mins herren von Triere zů Coehme ist, gemant han mit minen boden und brieven, bůrghůde zů důne da selbes, als sie schuldig ist. Zů urkunde dieser sachen han ich min ingesiegel an diesen brief gehangen.

Der gegeben ist, do man zalte na Cristus geburte drutzehen hundert jair und sesz und viertzich jair, uf den echten dag in dem Oweste.

80. *Scriptum Megingozi de Dyrmestein. — Sept. 3.*

Loris membranaceis pendent sigillum et sigilli fragmentum.

Ich Meyngoz von Dyrmestein, eyn wolgeborn knecht, tun kunt allen luden und erkennen uffenlichen an disem brieve, daz ich deme erwerdigen in Gote vadere und herren mime herren hern Baldewine erczeb(ischof) zu Triere gelobt han und geloben an disem brieve, daz ich yme und sinen helferen dienen sal mit eyme geeroneten helme wol gerieten und ertzuget wider allermenlichen, die yn oder die vorgen(anten) sine helfere hinderen an der kure, die der selbe umb sine herschaft und ere zů behaldene getan hat, eynen Romesschen kuning zů kysene, und die cronunge, die der[a] selbe min herre noch willen hat zů tůne als von deme selben kuninge, also lange biz der crieg und die stucke, die da von uff erstan mogen, gar und genczlichen gesunet werden. Und hat mir min vorgen(ant) herre umb den dienst und umb manschaft dar zů gegeben an bereytem gelde hundert und czweyntzig cleyne gulden, der ich yn und sinen stift ledig und los sage[b] an disem brieve. Des zů urkunde han ich min ingesigel mit des strengen ritters herren Syfrides Sneliger von Wartenberg ingesigele, den ich darumb gebeten han, an disen brief gehangen. Und ich Syfrid ritter bekennen, daz daz war ist.

Diser brief wart gegeben, da man czalte nach Cristus geburte druczehenhundert sechs und vierczig jar, uff den sondag vor unser Frouwen dage als sie geborn wart.

81. *Scriptum nobilis servi Wolf de Spanheim. — Sept. 27.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Wolf von Spanheim, ein wolgeborn kneht, důn kunt allen luden und erkennen uffenlich an disem brif, daz ich dem erwirdigen in Gode vader und herren mime herren hern Baldewin ertzbischof zů Trire gelobet han und geloben an disem brief, daz ich yme und sinen helferen dyenen sal und wil mit eime geeronten helm wol geriden und gezuget wider allermenliche, die yn oder sin helfere hinderen wolden an der kůre und cronunge, die der selbe min herre umb sin herschaft und ere zů behaldene understanden han und understant, einen Romischen kůnig zů cronen, als lange biz der crieg und die stucke, die sich dovon erhebent oder uf erstan mogen, gar und genczlichen werdent gesůnet. Zů urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Cristus geburte druzenhundert jar und in dem sehs und virtzigesten jar, uf sente Cosmas und Damianes dag.

---

80. a) *supra lineam add. or.* b) *deest or.; supplevimus.*

82. CLEMENTIS VI. LITTERAE LUCHINO DE VICECOMITIBUS DIRECTAE.

1346. Iul. 30.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 70' nr. 292 (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 707 ex* R. *— Extr. Riezler 2292, Emler p. 874 nr. 2237.*
Cf. infra nr. 84.

Dilecto filio nobili viro Luchino de Vicecomitibus, in civitate, comitatu et districtu Mediolanensi nostro et ecclesie Romane vicario generali.

Nobilitatis tue litteras recepimus inter cetera continentes te relacione veridica recepisse, carissimum in Christo filium nostrum Iohannem, regem Boemie illustrem, in presencia cuiusdam civis unius civitatis sub tuo regimine consistentis dixisse, quod, sicut de illis de la Scala vindictam sumpserat, sic de te facere sperabat in brevi: ex quibus quidem verbis suspicionem sinistram conceperas non indigne. Profecto, fili, vix credere possumus regem eundem verba huiusmodi, que tibi, ut dicte tue littere continebant, relata sunt, protulisse, cum ipse ac carissimus in Christo filius noster Carolus, primogenitus suus, nunc in regem Romanorum electus, nuper apud sedem apostolicam essent presentes et inter alia colloquia, que nobiscum tunc temporis habuerunt, de te ac venerabili fratre nostro Iohanne archiepiscopo Mediolanensi, germano et convicario tuo, fieret specialis mencio et expressa, nec scire nec intelligere potuimus, quod ipsi contra vos essent quomodolibet provocati, immo pocius nostris in hac parte persuasionibus acquiescentes dixerunt expresse, quod vestram intendebant amiciciam retinere, deindeque post eleccionem de predicto Carolo celebratam per primum, quem ad nos miserunt, nuncium idem nobis fecit dictus electus specialiter explicari. Ideoque contrariis relatibus fidem non adhibeas, sed pocius speres pro certo, quod nobis eciam, si necessarium existeret, interponentibus super hiis partes nostras ipsorum obtinebitis amiciciam, benivolenciam et favorem.

Datum Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

83—86. CLEMENTIS VI. EPISTULAE GRATULATORIE AD ELECTUM ET PRINCIPES ELECTORES.

1346. Iul. 30.

Servantur omnes in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) (R). *Contulit F. Kern.*

83. *Epistula ad electum.*

R *fol. 69' nr. 290. — Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 369 nr. 113 ex* R; *Emler p. 701 nr. 1751; Klicman 706 ex* R. *— Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 494 nr. 671; Wärth-Paquet p. 76 nr. 1826; Werunsky 123. — Cit. Riezler 2290 n. 2. Reg. imp. VIII Päbste nr. 6 = 181.*

Carissimo in Christo filio Carolo in regem Roman(orum) electo.

Letis et iocundis rumoribus ad apostolicam sedem perducto, eleccionem de te, fili carissime, in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem fuisse solenniter et concorditer celebratam, exultavit cor nostrum in Domino, et immensi rore gaudii et

leticia perfusa fuerunt precordia mentis nostre, sperantes in eo, cuius providencia in sui disposicione non fallitur, quique celestia simul et terrena sua omnipotencia moderatur, quique in te sic feliciter sue clemencia pietatis incepit: ipse, qui opus imperfeccionis aborret, prosperis perficiet successibus solidabitque usque ad perfeccionem votivam, ita quod ecclesia sancta sua te defensorem et pugilem habebit strenuum et fidelem ad confundendum et extirpandum scismata, hereses et errores ac dilatandum cultum fidei orthodoxe, regnabitque sub tuo felici, pio et provido regimine pacis et iusticie pulcritudo, excessibus, criminibus et delictis claudetur aditus, et te sedente in solio regalis et imperialis culminis dissipabitur omne malum. Talem namque filium diutinis temporibus avide desideravit eadem mater ecclesia, quem se, ut firmiter credimus, cum replecione consolationis et gaudii letabitur hiis temporibus recepisse. Rogamus itaque serenitatem tuam et hortamur attencius in domino Ihesu Christo, quatenus ad illum, in cuius manu et potestate omnium iura regnorum consistunt, et nichil boni vel prosperi esse potest alicui, nisi de sue bonitatis clementia largiatur, dirigens in humilitate spiritus iugiter vota tua et anchoram spei tue in eo solo figere non desistens, ad illa, que premisimus, et alia opera virtuosa, per que Deo semper fieri merearis accepcior, intendere continue tuarumque operacionum studia convertere non postponas; sciturus pro certo, quod, si hec, ut confidimus, egeris teque cum Deo tenueris incessanter, ipse actus tuos prosperare non desinet, tuum exaltando super terram solium et protrahendo in dierum longitudinem cum prosperitatis[a] votive successibus vitam tuam, tandemque post decursum huius laboriosi certaminis de temporali regno et corruptibili te cum corona immarcescibili ad regni gloriam provehet sempiterni; de nobis et eadem ecclesia fiduciam habiturus, quod, quantum cum Deo et honestate fieri poterit, tibi assistere intendimus graciis et favoribus oportunis. Porro de persona per te nobis ad ecclesiam Alberstadensem tunc vacantem commendata, quam ipsi ecclesie fore credimus utilem, tui eciam consideracione duximus de fratrum nostrorum consilio providendum[1]. Rursus noviter intellecto, quod ille profanus hostis Dei et ecclesie ac fidei catholice persecutor crudelis, Ludovicus de Bavaria, excommunicatus, hereticus et scismaticus manifestus, colligaciones, confederaciones et amicicias nititur in partibus Lombardie procurare, expediens admodum videretur, quod tu et carissimus in Christo filius noster Iohannes, rex Boemie illustris, genitor tuus, eundem Ludovicum prevenire super hiis viis et modis, quibus melius posset fieri, curaretis, summopere nichilominus precavendo, quod illos de partibus eisdem verbis vel factis nequaquam hiis temporibus provocetis.

Datum Avinione III. Kl. Augusti, anno quinto.

84. *Epistula ad Iohannem regem.*

R *f. 71 nr. 294. — Ed. Klicman 708 ex* R. — *Extr. Riezler 2290; Emler p. 873 n. 2235. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 32.*

Cf. supra nr. 82.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Letanter et iocunde audivimus eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo, primogenito tuo, in regem Romanorum electo fuisse solenniter et concorditer celebratam, exinde Altissimo, qui tam felix dedit inicium, devoto mentis affectu graciarum acciones humiles referentes eidemque supplicantes, ut ipse, cui possibilia sunt omnia et opus imperfeccionis aborret, usque ad perfeccionem votivam[a] dignetur cle-

83. a) prosperitate *R; corr. Klicman.*

84. a) votiuuam *R.*

1) *Scilicet de Alberto de Mansfeld canonico Merseburgensi; cf. supra nr. 51.*

mencia et[b] pietate producere super hiis quod incepit. Nos itaque tuam, carissime fili, et tuorum magnanimitatem super predictis multipliciter in Domino commendantes, paratos nos offerimus circa hoc assistere graciis et favoribus, quibus cum Deo et honestate poterimus, oportunis. Rursus serenitatem tuam volumus non latere, quod dilectus filius nobilis vir Luchinus de Vicecomitibus de Mediolano hiis diebus per suas litteras, quarum copiam dilectus filius magister Iohannes de Pistorio capellanus et familiaris noster mittit tue celsitudini, ea que continentur in eisdem litteris nobis scripsit; cumque nos intellectis hiis, que huiusmodi littere continebant, sibi providerimus inter cetera rescribendum[1], quod relata sibi super predictis vera non credebamus existere, immo tenebamus pro certo, quod poterat de tua, fili carissime, et electi predicti amicicia, benivolencia et favore sperare, velit tua quesumus excellencia taliter nobis inde rescribere, quod ipsum reddere possimus tuis receptis super hoc litteris cerciorem. Ceterum intelleximus, quod Ludovicus de Bavaria in partibus Lombardie amicicias et confederaciones procurat, quam ob rem admodum expediens crederemus, quod tu, fili dilectissime, ac prefatus electus preveniretis eundem, summopere nichilominus precavendo, ne hiis temporibus verbis vel factis provocaretis quomodolibet magnates vel alios de partibus supradictis.

Datum Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

85. *Epistula ad Baldewinum archiepiscopum.*

R *fol. 71 nr. 295. — Ed. Klicman 709 ex* R. — *Extr. Riezler 2291; Emler p. 874 nr. 2236; Sauerland III nr. 593. — Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 22.*

Venerabili fratri Baldwino archiepiscopo Treverensi.

Exaltacione immensi repleti gaudii audivimus eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo, nepote tuo, in regem Romanorum promovendum in imperatorem electo fuisse solenniter et concorditer celebratam, exinde gracias immensas referentes Altissimo et tue fraternitatis magnanimitatem et liberalitatem, quas circa premissa te gessisse notabiliter percepimus, multipliciter in Domino commendantes. Sane quia tuis et domus tue honoribus et commodis reique utilitati publice multum noscitur expedire, quod negocium huiusmodi sic ceptum prospere divine gracie cooperante virtute operosis solicitudinibus usque ad perfeccionem fulciatur votivam, eandem fraternitatem rogamus et hortamur attente, quatenus sic continuare virtuosis procures studiis quod cepisti, quod ad laudem et honorem divini nominis, rei publice commodum ac tui et tuorum honoris augmentum huiusmodi negocium felicem progressum et votivum exitum sorciatur. Nos autem et ecclesia parati sumus super hiis assistere, quantum cum Deo et honestate poterimus, graciis et favoribus oportunis.

Datum[a] Avinione III. Kal. Augusti, anno quinto.

86. *Epistulae ad Rudolfum, Gerlacum, Walramum principes electores.*

R *fol. 71' nr. 296—298. — Ed. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI p. 370 nr. 114 ex* R *(litt. nr. 296). — Cit. Riezler 2290 n. 2.*

Dilecto filio nobili viro Rodolpho duci Saxonie.

Audivimus exultanter, qualiter tu, fili, una cum aliis electoribus imperii circa celebrandam eleccionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo in regem Roma-

84. b) *deest R; suppl. Klicman.*

85. a) Datum ut supra *R, quod secundum nr. 84 immediate praecedentem mutavimus.*

1) *Supra nr. 82.*

norum electo te benivole, prudenter et virtuose gessisti, tuam exinde nobilitatem multipliciter in Domino commendantes, eamque rogamus attente, quatenus circa negocium fulciendum huiusmodi, prout cepisti, cures assistere viriliter et potenter, ut de manuum tuarum operibus illo donante, a quo cuncta bona procedunt, fructus graciosi prodeant et votivi, sciturus, fili, quod nos et ecclesia intendimus, quantum cum Deo et honestate fieri poterit, super hiis tibique super tuis necessitatibus assistere graciis et favoribus oportunis.

Datum ut supra.

Item in eundem modum venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

Item in eundem modum Walramo archiepiscopo Coloniensi. Datum ut supra.

87. 88. EPISTULAE CIVITATI ARGENTINENSI DIRECTAE SUPER FACTO EMICHONIS COMITIS DE LEININGEN.

1346. Aug. 3. 4.

87. *Epistula Baldewini archiepiscopi.* — *Aug. 3.*

Originale (or.) *papir. in archivo civitatis Argentinensis AA 75. Contulit R. Salomon. In verso vestigia duorum sigillorum, alterius rubri, alterius viridis coloris, supersunt.* — *Ed. Witte et Wolfram 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1, 140 nr. 142 ex* or. — *Extr. Schöpflin, Alsatia diplomatica II, 182 nr. 1012.*

Regesten Ludwigs p. 247 Landfrieden und Städtebünde nr. 126. — *Reg. imp. VIII nr. 238.*

Baldewinus Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus sacri imperii per Galliam archicancellarius prudentibus viris magistris consulum, consulibus ac universis civibus civitatis Argentinensis, amicis suis dilectis, affectum sincerum cum salute.

Vestram prudenciam scire volumus per presentes, nos a quam pluribus fidedignis hoc nobis referentibus intellexisse, quod domini et civitates sub pace generali parcium Reni consistentes una cum domino Ludovico de Bavaria ad expedicionem et ad congregandum exercitum se disponant et quod huiusmodi expedicio et congregacio contra nobilem virum Emichonem comitem de Lyningen consanguineum nostrum specialiter intendatur. Et presumitur a quampluribus, id potissimum fieri ad aliquorum conplacenciam et procuracionem pro eo, quod predictus comes serenissimi principis domini Karoli in Romanorum regem electi, nepotis nostri karissimi, ac nostris beneplacitis et obsequiis se aptavit. Cum igitur hactenus semper habuerimus animum promptum et benivolum ad queque negocia vestram et dicte civitatis vestre utilitatem respiciencia sincerius promovenda, vestram sinceritatem seriose requirimus et rogamus, quatenus ad aliquorum conplacenciam in preiudicium prefati comitis nil attemptetis nec ab aliis attemptari, in quantum in vobis fuerit, permittatis. Sed si qui sub dicta generali pace consistentes huiusmodi propositi fuerint, tales avertere ab eodem proposito curetis, tam ob dicti domini Karoli magnificenciam quam nostre contemplacionis ob respectum, presertim cum prefatum comitem ad hoc bene tenere debeamus, quod omnibus hoc requirentibus exhibere et facere debeat omnimode iusticie complementum, facientes

circa premissa, ut vobis et diete vestre civitati in omnibus honorem et commodum vestrum et ipsius civitatis respicientibus firmius astringamur. Vestram voluntatem super hiis petimus per latorem presencium et vestris literis remandari.

Datum Treveris sub nostro secreto tercia die mensis Augusti.

88. *Epistula Karoli regis.* — *Aug. 4.*

Originale (or.) *papir. ibidem AA 78. Contulit R. Salomon.* — *Ed. Witte et Wolfram l. c. p. 141 nr. 143 ex* or. — *Extr. Schöpflin l. c.: Emler p. 702 nr. 1753.*

Reg. imp. VIII nr. 238.

Karolus Dei gracia in regem Romanorum electus semper augustus nobilibus et prudentibus viris . . magistris consulum. . . consulibus et scabinis civitatis Argentinensis, sacri imperii fidelibus sibi sincere dilectis, suam graciam cum salute.

Quia summi regis providencia pro suorum gubernacione fidelium humilitatem nostram prospiciens nos quamvis inpares meritis ad regni Romanorum celsitudinem nuper sola sua dignacione vocari permisit, idcirco nos, qui ad procuranda comoda omnium eiusdem regni fidelium ex predicta vocacione seu eleccione nostra obligatos fore prospicimus, nos tanto amplius vobis reputamus obnoxios, quanto una cum domino genitore nostro vobiscum pre aliis dicti regni fidelibus dudum fuimus et in presenti sumus maiori familiaritatis amicicia adinvicem conversati. Intelleximus siquidem, quod nonnulle civitates super alveo Reni consistentes dicto regno nostro et sacro imperio subiecte spectabilem Emichonem comitem de Lyeniggem, familiarem nostrum dilectum, et alios nobis ac amicis nostris familiaritate coniunctos diebus proximis proponant invadere et castra ipsorum hostiliter obsidere. Cum itaque dictum Emichonem iam dudum in familiarem nostrum receperimus et velimus ac possimus ipsum, quandocumque super hoc requisiti fuerimus, ad omnem iusticie convenienciam vobis et quibuscumque personis ad hoc intendentibus exhibere, dileccionem et sinceritatem vestram sub predicte familiaritatis confidencia seriose requirimus et rogamus, quatenus ad nullius persone conplacenciam in preiudicium dicti Emichonis seu aliorum nobis familiarium, qui forte pro eo, quod nostri familiares existunt, alio quesito colore minus iuste a nostris emulis inpugnari procurantur, nostre contemplacionis intuitu quidquam attemptare vel ab aliis, quantum in vobis fuerit, attemptari ullatenus[a] permittatis, animadvertentes, quod nos cum principibus sacri imperii electoribus et aliis amicis nostris vos et mercatores vestros tantum sicut quicumque alii principes Almanie possumus et semper volumus graciosis favoribus promovere; intencionem vestram nobis per exhibitorem presencium rescribentes.

Datum Treveris IIII[ta] die mensis Augusti sub sigillo marchionatus nostri Moravie, quo utimur ista vice.

89. CLEMENTIS VI. EPISTULA AD CIVITATEM COLONIENSEM. 1346. Aug. 8.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 334 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Ed. Sauerland III nr. 595 ex* R. — *Extr. Werunsky 124; Riezler 2294; Emler p. 702 nr. 1754.* — *Cit. Raynaldus ad a. 1346 § 33.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 182.

88. a) *ex* nullatenus *radendo corr. or.*

Dilectis filiis communitati et civibus Coloniensibus.

Perlatum est relatibus fide dignis ad nostri apostolatus auditum, quod pridem tam venerabiles fratres nostri . . Maguntinus, . . Coloniensis et . . Treverensis archiepiscopi quam alii principes seculares, electores Romani imperii, qui super infrascriptis debuerunt, potuerunt et voluerunt interesse, diligencius attendentes, quod imperium predictum diutinis vacaverat temporibus, sicut tunc noscebatur vacare, quamquam Ludovicus de Bavaria, hereticus et scismaticus manifestus ac a Deo, ne regnaret vel imperaret quomodolibet, exigentibus suis gravibus delictis, culpis et excessibus adversus Deum et ecclesiam sanctam suam fidemque catholicam et universorum cetum fidelium per ipsum patratis et commissis multipliciter reprobatus, illud nisus fuerit usurpare ac occupare de facto, et volentes, per nos etiam moniti[a], prout ad ipsos spectabat, utiliter super hoc providere, pro celebranda electione de futuro rege Roman(orum) in imperatorem promovendo die prefixa, ut est moris, super hoc convenientes in unum, tandem matura et provida deliberatione previa carissimum[b] in Christo filium nostrum Carolum, primogenitum carissimi in Christo filii nostri Iohannis regis Boemie illustris, marchionem Moravie, tanquam virum catholicum ad hoc aptum et ydoneum in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem observata solennitate in talibus solita concorditer elegerunt, eidem ad suscipienda prime coronationis sue insignia in oppido Aquensi Leodiensis diocesis, si ad locum ipsum liber et ydoneus pateat aditus, alioquin in civitate vestra[c] Coloniensi certum terminum, videlicet vicesimam septimam diem presentis mensis Augusti, Aug. 27. nichilominus statuentes. Quocirca universitatem vestram rogamus et in Domino attentius exhortamur, quatenus, si electus et electores predicti voluerint et elegerint in civitate Coloniensi predicta huiusmodi coronationis solennia celebrari, vos sic promptos et benivolos pro nostra et apostolice sedis reverentia super hiis exhibere curetis, quod nos et sedem apostolicam, quibus id gratum erit admodum et acceptum, ad ea, que vestris comodis et honoribus accrescerent, promovenda constituatis[d] vobis merito promptiores et[e] eorundem electi et electorum favorem et benivolentiam uberius vendicetis.

Datum Avinione VI. Id. Augusti, anno quinto.

90. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE PACE INTER REGES FRANCIAE ET ANGLIAE PROMOVENDA.

1346. Aug. 29.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 149 et 150 (R). *Contulit F. Kern.* — *Ed. Klicman 713 ex* R. — *Extr. Werunsky 133.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 185. 186.

Carissimo in Christo filio Iohanni regi Boemie illustri.

Non sine magna mentis amaritudine attentis inenarrabilibus dispendiosis discriminibus, que guerre ac dissensiones inter carissimos in Christo filios nostros Philippum Francie et Edwardum Anglie reges illustres procurante hoste humani generis suscitate non solum eisdem regibus eorumque regnis et subditis sed quasi toti christianitati continue[a] producere dinoscuntur, et consideranter pensatis variis spiritualibus et temporalibus bonis, que utrique ipsorum ac predictis regnis et subditis et aliis diversis eiusdem christianitatis partibus ex ipsorum mutue caritatis, unitatis et amicicie concordia

89. a) muniti *R.* b) carissum *R.* c) vestre *R.* d) cestituatis *R.* e) ea *R.*

90. a) continnere *R.*

provenirent, inter cetera desiderabilia cordis nostri pacis concordiam huiusmodi affectavimus et eciam affectamus, propter quod[b] pro illa diversis viis et modis hactenus laboravimus obtinenda, tandemque post diversorum nunciorum tam sancte Romane ecclesie cardinalium quam aliorum et litterarum missiones multiplices, cum non esset hostis eiusdem obsistente malicia satisfactum nostris desideriis in hac parte, venerabilem fratrem Anibaldum episcopum Tusculanum et dilectum filium nostros Stephanum tituli sanctorum Iohannis et Pauli presbyterum cardinalem, apostolice sedis nuncios, viros utique probitatis, discrecionis et providencie maturitate preditos, pacis, veritatis et iusticie fervidos zelatores, pro tractatu pacis huiusmodi ad reges eosdem et partes illas de fratrum nostrorum consilio providimus destinandos. Et licet cardinales ipsi fideliter, prudenter et diligenter super negocio reformacionis pacis huiusmodi laboraverint, sicut pro certo percepimus, et laborent, speramus tamen in Domino, quod, si tu, fili carissime, quem indubie pacem zelare huiusmodi supponimus, eisdem cardinalibus super hiis astiteris affectibus et effectibus operosis, ad utiliorem et faciliorem tractatum pervenire poterunt cicius dicte pacis. Quocirca excellenciam tuam rogamus et in Domino attencius exhortamur, quatenus eisdem assistendo circa hec cardinalibus sic efficaciter interponere studeas partes tuas, quod illa consequi gaudia, que a divina sapiencia promittuntur pacis ineuntibus consilia, merearis.

Datum Avinione IIII. Kal. Septembris, anno quinto.

Item in eundem modum carissimo in Christo filio Carolo in regem Romanorum electo. Datum ut supra.

---

91. 92. PRIMA RENOVATIO PROMISSIONUM IN FAVOREM ECCLESIAE ROMANAE DATARUM.

1346. Sept. 19.

Cf. supra ad Apr. 22. (nr. 9—13); infra ad Sept. 30. (nr. 96 et 97); 1347. Apr. 27. (Reg. imp. VIII nr. 319—321); 1355. Apr. 15. (Reg. imp. VIII nr. 2016.)[1]

91. *Renovatio promissionum maximarum. — Sept. 19.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. C fasc. 37 D 2 nr. 6. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro membranacco deperditum.*

Reg. imp. VIII nr. 242 = 244.

90. b) *deest R, suppl. Klicman.*

1) *In catalogo chartarum archivi Avinionensis a. 1366 confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI. col. 98 D) renovationes quas his proponimus his verbis notantur:* Item aliud instrumentum continens, qualiter dominus Carolus in regem Romanorum electus iuravit omnes processus et sententias capitales per Henricum imperatorem, quondam avum suum, contra regem Sicilie et ducem Duratii eius fratrem ac vassallos ipsius regni et comitatus Provincie ac etiam contra nobiles et communitates Italie factas et offensas qualitercumque commissas eis remittere post approbationem sui imperii, ad voluntatem domini Clementis pape VI., cui etiam dedit potestatem remittendi infra annum. Item omnes controversias et lites motas et movendas inter ipsum imperatorem et predecessores suos imperatores ratione imperii ex una parte et Philippum regem Francie eiusque predecessores et successores suos ex altera posuit in ordinatione dicti pape et successorum suorum Romanorum pontificum. Item quod quamdiu Ludovicus de Bavaria excommunicatus et anathematizatus staret in sua perfidia contra ecclesiam etc. ut supra. Datum anno, quo supra, et die XIX. Decembris *(recte* Septembris; *= nr. 92).* Item alia litera sigillo dicti Caroli electi sigillata, continens iuramentum per ipsum prestitum in presentia Isimbaldi notarii publici ante coronationem suam, presentibus multis testibus hic nominatis. Datum anno et die supra proxime dictis *(= nr. 91).* Item alia litera est eiusdem tenoris supradicti.

Quae cum promissionibus die 22. m. Aprilis datis supra nr. 9 concordant, typis minoribus excudi fecimus. Uncis inclusa ea quae in or. *corrosa sunt ex nr. 9 supplevimus. — Ad alterum exemplar earundem litterarum spectare videntur verba* Item alia littera est eiusdem tenoris supradicti, *quae ex catalogo a. 1366. confecto supra p. 116 n. 1 citavimus. Quod exemplar, quo forsan A. Theiner, Codex diplomaticus S. Sedis II nr. 165 aut 167, usus est, neque H. Otto in 'Quellen und Forschungen' XII, 162—163 enumerat neque nos a. 1909. in archivo Vaticano reperimus.*

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIIII., die decima nona mensis Septembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Clementis divina providencia pape VI. anno quinto. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod serenissimus princeps dominus Carolus in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie in presencia testium infrascriptorum et mei notarii publici recipientis vice et nomine ipsius domini pape et sedis apostolice ac sancte Romane ecclesie et omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, promisit, fecit et iuravit et iuramenta prestitit tactis sacrosanctis euangeliis in hunc modum:

(I) Ego Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie [tibi] Ysembardo apostolica et imperiali auctoritate publico ac serenissimi principis clare memorie domini Iohannis regis Boemie illustris, quondam genitoris nostri, notario recipienti vice et nomine sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis sacrosancte Romane et universalis ecclesie summi pontificis pro ipso et ecclesia Romana [promitto bona fi]de et [iuro], quod, si Deo favente contingat electionem de me factam in regem Romanorum in imperatorem postmodum assumendum per sedem apostolicam approbari, faciam, prestabo, concedam et promictam omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes, [et cetera omnia, que cla]re memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus meus, per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, necnon et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes, et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti [ad imperium] sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post per se vel per alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item promicto et iuro, quod omnes processus factos et qua[slibet sentencias lat]as et quecumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condempnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios [eius nomine vel] auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, necnon et omnia, que per se seu[a] alium in[a] Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac [cassa et irrita] pronunciabo et declarabo, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullando et penitus revocando.

(III) Item promitto et iuro, quod* non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovismodo usurpabo R[omam] aut provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, civitates, o[ppida, castra,] terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel immediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Ro[manam] ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eamdem ecclesiam [pertinentia extra] Italiam constituta et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie, Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel

91. a) u aliu ĩ *in loco raso or.?*

immediate spectantia nec iura, persona[s vel res] aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, comitatus, Ferrariam, c[ivitates, o]ppida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel immediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum non iuvabo nec eis adherebo, nec ipsis etiam dabo aliqualiter auxilium, consilium vel [favorem, qu]in ymo quoscumque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra [et terras] seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem me cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota potencia mea resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provin[ciarum et ter]rarum et locorum predictorum contra quoscumque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore in perpetuum vel ad tempus aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscumque. quodque predictam Romanam ecclesiam aut dictum dominum nostrum papam seu successores suos vel . . officiales, . . ministros, . . vassallos et sub[ditos] suos non inquietabo vel quomodolibet molestabo in dictis regnis Sicilie, Sardinie [et] Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, [duca]tibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, castris, oppidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra loca [predicta] ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel committendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias prosequar, ni[si hoc] ad [me] de iure pertineret ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promicto et iuro, quod [tales] contra iusticiam non gravabo nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut [ministros], vassallos et subditos eorundem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod d[ominium,] iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium, quocumque nomine censeatur, accipiam vel vendicabo vel [per me] vel [per ali]os exercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, v[illis,] terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocationem aliquam quovis modo recipiam per me vel [alium seu alios] pro [me] seu Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, locis et terris [et terri]toriis supradictis vel pro aliquo eorundem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, comitatibus, F[erraria], civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis, vel in eorum seu aliquibus pertinenciis constitutis, etiam si mihi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecumque vendicabo, acquiram vel occupabo, seu quomodolibet per me vel [per] alium seu alios usurpabo, recipiam vel exercebo, nec concedam etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Venaycino, provinciis, ducatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et sp[ecialiter in provinciis, civitatibus, terris] et locis [expressis] in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum promicto ut supra, quod ante diem mihi pro coronatione mea [imperiali prefigen]dam [non ingrediar] urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam et quod, sive illa die sive vere et legittime im[peditus] die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua co[ronam huiusmodi r]ecepero, [dictam urbem] vero et legittimo [impedimento] cessante [exibo] cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam impedimento legitimo [continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ec]clesie me recto gressu transferam versus terras imperio subiectas, [numquam postm]odum [ad urbem, regna] predicta S[icilie], Sardinie [et Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessurus. Iuro quoque super sancta Dei euangelia per me corporaliter manu tacta, quod super hiis

vel eorum aliquo nullum impedimentum fingam aut prestabo aut fingi aut prestari per alium vel per alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item promitto, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me] vel alios meo nomine quandocumque, statim cum hoc ad meam noticiam [deductum fuerit, il]lud revocabo et faciam, quantum in me [fuerit,] effectualiter revocari, et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem a[vum meum, v]el per iamdictum Ludovicum seu per quemcumque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sentencie fuerint pro[mulgate] seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinencia attemptata in Roma, regnis, [provinciis,] ducatibus, comitatibus, civitatibus Romane ecclesie mediate vel immediate subiectis, promicto et iuro, quod illa omnia decernam et pron[unciabo] esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocationes, occupationes seu concessiones qualescumque a predictis domino Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, [provinciis, duc]atibus, comitatibus, civitatibus, oppidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia fore nulla pronuntiabo, et, quatenus proce[sserunt de facto,] totaliter revocabo, et etiam pro non factis volam et decernam haberi.

(VI) Item promicto et iuro, quod *antequam ingrediar partes Italie et antequam in eis vel de eis per me vel alium seu alios aliquid disponam aut quomodolibet administrem, apud sanctitatem vestram[b] predictam et sedem apostolicam approbationem persone mee et cetera, que electus in regem Romanorum promovendus in imperatorem habet prosequi, prosequar cum effectu. Item promitto et iuro, quod, quandocumque post approbationem predictam in Lombardiam et Tusciam vel earum alteram aliquem vel aliquos mictam pro terris [et iuribus] imperii gubernandis, quotiens illum vel illos transmittam, faciam eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape sint ad defendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item promicto et iuro, quod *omnia et singula suprascripta et infrascripta per [me promissa] et per me prestito iuramento vallata post approbationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presentium continenciam et tenorem; quodque* mittam* . . procuratores meos ad sedem apostolicam cum* sufficienti mandato [ac] speciali et expresso de omnibus promissionibus, concessionibus, donationibus et omnibus etiam aliis supradictis sanctissimo patri domino Clementi nomine suo et ecclesie Romane recipientibus per eos pro[c] me [ac] meo nomine faciendis, qui procuratores meo nomine omnes promissiones, concessiones, donationes, et omnia alia suprascripta et infrascripta in presencia sua plene et specifice faciant, adimpleant et adimplere et facere teneantur; et post approbationem [predictam i]nfra octo dies, ex quo de approbatione ipsa litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores, ut premictitur, meo nomine facta [expresse et] singulariter approbabo, ratificabo et per me ipsum etiam renovabo et iterum faciam hec de novo, et nichilominus post consecrationem et coronationem meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum [ipsa omnia et] singula ratificabo et etiam renovabo singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis et pro qualibet vice de predictis iuxta premissam distinctionem temporum dabo licteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, [communitas.

Item] super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodo[libet] derogari, et nichilominus super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuro premissa [omnia et singula] me facturum et completurum et nullo umquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum, et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promictere vel iurare aliqua vel aliquod, que premissis vel eorum alicui possent

91. b) *sic or.* c) p *or.*

quomodolibet obviare vel me ad aliquod secus agendum inducere vel mihi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam attestor et protestor me velle et intelligere premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, [quod illorum] pretextu vel occasione mihi nullo modo liceat licereve posset mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promicto etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem [Romane eccle]sie detinent occupatas vel detinuerint in futurum, si super hoc per dominum nostrum papam vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam ac pro posse faciam expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabo et faciam iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel [fuerit in] futurum, realiter admictantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem supradictarum licterarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis:

Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo, *supra tom. IV nr. 807.*

In quorum omnium et singulorum testimonium ego Carolus in regem Romanorum electus et rex Boem[ie predictus presentes meas] patentes licteras sive presens publicum instrumentum per Isembardum publicum supra et infrascriptum notarium scribi, in publicam formam redigi et publicari feci, et sigilli mei marchionatus Moravie, quo utor ad presens, iussi appensione muniri.

Datum in castro Lucemburgensi, anno, indictione, die, mense et pontificatu predictis, presentibus religioso, ven(erabilibus) et discretis viris dompno Symone abbate monasterii beate Marie in Lucemburch ordinis sancti Benedicti et dominis Guillelmo Pinchon archidiacono Abrincensis, Nicolao preposito Saccensis et Nicolao decano Olomucensis ecclesiarum ac magistro Chyno de Castellione doctore legum et quampluribus ibidem tunc aliis fidedignis militibus, clericis et laicis testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus quondam Mathei de Antringa clericus Metensis diocesis, apostolica et imperiali auctoritate publicus notarius, predictis promissionibus, iuramentis omnibus et singulis, fidei prestatione[c] ab ipso domino Carolo in regem Romanorum electo corporaliter prestitis, tactis per eundem dominum electum faciendo quodlibet iuramentum singulariter sacrosanctis euangeliis, eaque omnia et singula, [prout per me] supra scripta sunt, vice et nomine prefati domini nostri summi pontificis, ecclesie Romane et sedis apostolice fideliter recepi ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis et quam plurimis aliis, ut premittitur, testibus presens interfui, eaque omnia et singula [propria manu scrip]si fideliter, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque meo consueto et nomine una cum appensione sigilli marchionatus Moravie predicti domini mei electi roboravi ab eodem iussus, requisitus specialiter et [rogatus].

92. *Renovatio promissionum de revocatione processuum, de facto regis Franciae, de Ludovico Bavaro impugnando. — Sept. 19.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano Instr. misc. 1346 nr. 13. Contulit F. Kern. Sigillum, quod olim pendebat loro membranaceo, desideratur.*

91. c) *sic or.*

Reg. imp. VIII nr. 243 = 314, cf. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX, 331 n. 3. Quae cum litteris supra nr. 10, 11, 12 editis concordant, typis minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIIII., die decimanona mensis Septembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providencia pape VI. anno quinto. Noverint universi presentes pariter et futuri, quod serenissimus princeps dominus Carolus Dei gracia in regem Roman(orum) electus semper augustus et rex Boemie in presencia testium infrascriptorum et mei notarii publici recipientis vice et nomine ipsius domini nostri pape ac sancte Romane ecclesie et omnium, quorum interest vel interesse poterit in futurum, post alia plurima iuramenta et promissiones per ipsum prestita et facta, que et prout continentur in quadam alia littera sive publico instrumento per me infrascriptum notarium facto, scripto et hodierna die publicato, nec non et ipsius domini Caroli marchionatus Moravie magno pendenti sigillo munito[1]), tactis sacrosanctis euangeliis iuravit, promisit, fecit, iuramenta prestitit, prout infra sequitur:

nr. 10, I. Quia per clare memorie dominum Henricum ultimum imperatorem, avum meum, seu auctoritate ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et mulctarum diversarum inflictive diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra clare memorie dominum Robertum regem Sicilie quam contra quondam dominum Iohannem ducem Duracii, regis eiusdem germanum, ac etiam contra vasallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas ac etiam contra alias civitates[a] et loca et contra nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti domini Henrici adheserunt regi prefato, promitto*, quod propter quoscumque et qualescumque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, ego promitto et iuro, quod ego, si fuero in regem Roman(orum) approbatus[b], omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo et eos et effectum eorum annullabo et tollam in totum, et quicquid* ex eis secutum est vel ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi seu commisse fuerint per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad me, si approbatus[b] fuero, et ad imperium pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in integrum adversus predicta restituam omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per me, si in regem Roman(orum), ut prefertur, approbatus[b] fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorumdem successorum nomine ullo[c] umquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscumque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forquerquerii[d] et Pedemontis inquietabo, molestabo nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

nr. 10, II. Item promitto et iuro, quod, si contingat me approbari[b], ut prefertur, ob reverenciam supradicti domini nostri pape et propter etiam bonum pacis eidem domino nostro pape concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem quittandi et remittendi omnibus civitatibus et

92. a) *sequitur* civitates *cancell. or.* b) *in loco raso or.* c) nolo *or.; cf. supra nr. 10 not. d.* d) *sic or.; cf. infra p. 133 lin. 45.*

1) *Supra nr. 91.*

communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet personis singularibus partium earundem, cuiuscumque status aut condicionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocumque et quotienscumque contra* imperium et reges ac imperatores Roman(orum) seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscumque et sentencias inde secutas, quatenus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem, ut prefertur, approbatus[c] fuero, illorum prosecutio iure regni vel imperii potuerunt[f] pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi[c] penasque quaslibet corporum et bonorum, mulctas etiam et infamias a iure vel homine excessuum illorum occasione vel causa inflictas vel infligi possibiles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocumque et quoeienscumque sibi placuerit, insimul vel divisim per eum vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit sue sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et imperium tunc assumpto absente et non vocato nec ab alio quocumque pro me nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad regnum vel imperium tunc, ut prefertur, assumptum et pro . . successoribus meis habiturum promitto, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem suam predictam remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem suam patentes sibi dabo[g] litteras meas munitas sigillo, quociens per eum super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore[c] quo[c], postquam[c] per sepefatam sanctitatem[c] vestram[h] post confirmationem predictam, si* approbatus fuero, et postquam sibi potestatem huiusmodi concessero et me eiusdem concessionis potestatem litteras fecero assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus ut[f] premittitur, mecum amicabiliter convenirent, possum eis vel pro eis remissionem ad alia premissa facere, concessione sanctitatis predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

nr. 11. Item in eum casum et eventum, in quo me continget approbari[c] in regem in imperatorem promovendum, super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que inter reges seu imperatores Roman(orum) et regnum et imperium Roman(um) ex una parte et excellentissimum principem dominum Philippum Dei gratia regem Franc(orum) illustrem suosque predecessores et successores in regno Francie predicto ipsumque regnum Francie ex parte altera super quibuscumque negociis, rebus, iuribus et iurisdictionibus, quecunque, quantacunque et qualiacunque sint et ex quacunque causa hactenus extiterunt et exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, omnimode voluntati, ordinationi et dispositioni dicti domini summi pontificis . . successorumque suorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exnunc prout extunc sponte, solenniter, realiter et efficaciter me submitto, ac promitto bona fide et ad sancta Dei euangelia a me corporaliter* tacta iuro, quod omni ordinationi et omni dispositioni dicti domini nostri pape et successorum suorum predictorum in hiis omnibus parebo, stabo et acquiescam et eas recipiam et acceptabo ac plene servabo et tenebo, et exnunc prout extunc in eventu predicto promitto et iuro tenere perpetuo et servare et contra nullo tempore facere vel venire, quodque similem submissionem et promissionem faciam ac simile iuramentum prestabo et ea omnia innovabo, renovabo, de novo faciam, statim quod* per sedem apostolicam fuero approbatus, et super hiis statim post approbationem meam huiusmodi litteras meas regias patentes regio sigillo meo cereo impendenti munitas concedam validas ac etiam efficaces. Que omnia et singula in eventu predicto facio et promitto bona fide et sine omni dolo et fraude ac iuro ad sancta Dei euangelia a me corporaliter et sponte tacta me servaturum.

nr. 12. Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios

92. c) *in loco raso or.* f) *sic or.* g) *deest or., supplevimus ex nr. 10.* h) *sic in loco raso or.*

eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contenptus ac hereses et scismata aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et senteneiis innodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Roman(o) competere potuisset, nec non omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iustitia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus ac hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sentencias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omniuo incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: ego* tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatam et pernitiosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrens et consultius attendens processus sedis eiusdem, ut premittitur, habitos contra eum et considerans etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei, ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris mee et ob devotionem, quam habeo ad ipsam, ac etiam conscieneia merito me urgente, intendens Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout mihi erit possibile, impugnare, bona fide promitto et ad sancta Dei euangelia per me corporaliter sponte tacta iuro, quod, ad quemcumque statum pervenerim, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quandiu subiacebit penis et senteneiis supradictis et quandiu erit extra graciam dicte sedis, nullam amiciciam, societatem, confederationem, pactionem, colligacionem vel ligam cum eo faciam, et si aliquas hactenus fecissem, eis de cetero non utar. Item promitto et iuro, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendentibus contraham Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendam per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continentiam totis meis viribus impugnabo, expugnabo et persequar, et super hiis faciam totaliter, realiter et efficaciter posse meum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude promitto et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuro me efficaciter servaturum et completurum toto posse, et quod contra premissa vel eorum aliqua per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione* vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniam.

In quorum omnium et singulorum testimonium ego Carolus electus prelibatus presentes meas patentes litteras per Isembardum publicum supra et infra scriptum notarium scribi, publicari feci et sigilli magni marchionatus mei Moravie, quo utor ad presens, iussi appensione muniri.

Datum in castro Lucembergensi anno, indictione, die, mense et pontificatu predictis, presentibus religioso, venerabilibus et discretis viris dompno Symone abbate monasterii beate Marie in Lucemburch ordinis sancti Benedicti et dominis Guillelmo Pinchon archidiacono Abrincensis, Nicolao preposito Saccensis, Nicolao decano Olomucensis ecclesiarum ac Chyno de Castellione doctore legum et quam pluribus ibidem tunc aliis fide dignis clericis, laicis et militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus Mathei quondam de Antringa clericus Metensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictis promissionibus, iuramentis omnibus et singulis, fidei prestation(e) ab ipso domino Carolo electo corporaliter prestitis, tactis per eum faciendo quodlibet iuramentum singulariter sacrosanctis euangeliis,

eaque omnia et singula, prout per me supra scripta sunt, vice et nomine predicti domini nostri summi pontificis, ecclesie Romane et sedis apostolice fideliter recepi ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis et quam plurimis aliis testibus, ut premittitur, presens interfui, eaque omnia propria manu scripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque meo consueto et nomine una cum appensione sigilli memorati domini mei electi roboravi ab eodem iussus, requisitus specialiter et rogatus.

93. 94. KAROLI REGIS SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Sept. 20. 21.

Utrumque ineditum ex Balduineo Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato (K) *descripsit R. Salomon.*

93. *Mandatum de auxilio ferendo. — Sept. 20.*

K *p. 852 sq.*
Reg. *imp. VIII nr. 247.*

Wir Karle von Gocz gnaden zů Romischen kuninge erwelt allezijt merer des richs, kuning zů Beheim und greve zů Lucz(illenburg), gebieden und enbieden uch allen unsern mannen und undertanen, edeln und unedeln in unser graschaft von Luczil-l(inburg) geseszen, sementlichen und sunderlichen, daz ir dem erwerdigen in Gode vader, unserm liben vettern, hern Baldewin erczb(ischove) zu Triere beide zu rosze und zu voize mit alle uwer macht, wanne und wi dicke er uch daz enbudet, zů helfe kumet und yme dinet, die wile er des noit hait und uwer bedarf, uff unser koste und verluste, als verre die noit, darumb er uch besente, her queme und treffe von des Beyers wegen, der sich keyser nennet, wider den derselbe unser vetere [umb[a] unsern willen sich in crig gemenget hait. Wa aber unser vetere[a]] vorgenant umb sins und sines stiftes noit uwer bedorfte, dar sullet ir yme komen glicher wijs zů rosse und zů voize und yme dinen uff sine kost und verlust als gewenlich ist. Und des[b] zů urkunde han wir unser heimelig ingesigel von unser marggraschaft zu Merern, des wir zů disen male gebruchen, an diesen brief důn henken.

Der gegeben ist zů Luczillinburg, dů man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert ses und viertzig jar, uff sente Matheus abent des heiligen aposteln und evangelisten.

94. *Promissio de administratione comitatus Lucemburgensis. — Sept. 21.*

K *p. 853.*
Reg. imp. VIII nr. 248.

Wir Karle von Gotz gnaden zů Romeschen kuninge erwelt allezijt merer des riches, kuning zů Beheim und greve zů Luczill(enburg), důn kunt allen luden: Wan wir in unser graschaft zu[a] Luczill(enburg) oder dabij nicht wol verliben mogen noch

93. a) umb — vetere *desunt K; supplevimus ex litteris eiusdem tenoris Reg. imp. VIII nr. 295 infra ad Dec. 7. edendis.* b) der *K.*

94. a) *loco* von *punctis suppositis deleti K.*

mit uns selber darzû verstan umb manige groze sache, der wir anders wa zü düne han, so han wir umb sunderliche gunst und truwe, die wir an dem erwerdigen in Gode vader hern Bald(ewin) ertzeb(ischove) zu Trire, unserm lieben vetern, allezijt funden han, und daz wir allezijt mit yme, als wir begeren, deste gutlicher und frûntlicher leben mogen und daz unser beider lant deste fridelicher sten und bliben, deme selben unserm vetern gesprochen und gelobt und geloben ouch an disem brive, daz wir sines rades gerne leben wollen und welchem oder weme wir unser graschaft vorbenant und waz wir als eyn greve zû Luczill(enburg) hŷ zû Rines han oder gewinnen, bevelen, daz wir daz mit sime rade und wiszen tûn sullen, und daz die selben auch, den wir unser vorben(ant) gût oder herschaft also bevelen, sullen alle stucke, da belang ane liget, dûn mit sinem wiszene, willen und rade und sullen yme an allen stucken gevolgig und gehorsam sin als uns selber. Und were, daz die, deme wir unser egen(ant) gût oder herschaft bevelen, oder keyne under yn it deden, daz yn duchte, daz iz uns noch yme nicht nûcze were, die oder den mag unser eg(enanter) vetere entsetzen und andere an der stat setzen, als dicke des noit geschehe. Und des han wir unserm egenanten vettern gantze macht gegeben und geben yme ouch an[b] disem[b] brive. Und were iz, daz die vorg(enanten), den wir unser eg(enant) herschaft bevelen, yt deden oder begriffen, daz lichte unser eg(enanten) herschaft n[icht] nuezelich enwere, darumb noch umb andere sache, die als von derselben herschaft wegen geschehen, ensullen wir noch unser erben unserm egen(anten) vetern noch sinem stifte zuvordern noch sie davon anesprechen, allerley argelist und geverde uszgescheiden. Und des zü urkunde so han wir unser ingesigel von unser marggraschaft von[c] Merern, des wir zü disem male gebruchen, an diesen brîf tûn henken.

Der gegeben ist zû Luczill(enburg), do man zalte nach Cristus gebûrte dusent druhundert ses und viertzig jar, uff sente Matheus dag des heiligen apostolen und ewangelisten.

95—104. ACTA APPROBATIONIS.

1346. Sept. 30.—Nov. 7.

De approbatione regis Henricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 51) haec refert:

(Carolus) nuncios suos sollempnes misit ad papam Clementem VI., electionem de se factam insinuans, petensque per archiepiscopum Pragensem et alios electionem suam confirmari ac personam approbari in regem Romanorum. *Ibidem p. 54:* Anno vero predicto XLVI., VIII. Idus Novembris papa Clemens VI. in publico consistorio Avinione, ubi tunc cum curia sua resedit, approbavit electionem factam de Karolo in regem Romanorum, quam approbationem Karolus pecierat per archiepiscopum Pragensem. Approbacione vero facta et Karolo transmissa per papam ipse Karolus coronatus fuit in regem Romanorum . . . .

Nec praetereundum id quod de eadem re praebent litterae Innocentii papae VI. die 31. m. Ian. a. 1355. datae (Reg. imp. VIII Päbste nr. 46; Raynald. § 3):

Dudum siquidem post electionem de carissimo in Christo filio nostro Carolo rege Romanorum illustri celebratam concorditer per principes regni Alemannie in electione regis Romanorum vocem habentes, cum imminet et pro tempore facienda, felicis

94. b) *alio atram. in loco raso K.* c) *loco* zû *punctis suppositis deleti K.*

recordationis Clementi pape VI. predecessori nostro per solemnes dicti regis ambassiatores et nuntios ad ipsius predecessoris presentiam destinatos electionis eiusdem presentato decreto, ac tam super ipsius electionis forma quam super idoneitate persone dicti regis informatione habita diligenti per quosdam ex fratribus predecessoris ipsius, de quorum numero tunc eramus, quibus idem predecessor informationem huiusmodi duxerat committendam, ac per commissarios huiusmodi facta predecessori memorato in presentia dictorum fratrum de informatione habita super his relatione fideli dictus predecessor de fratrum consilio predictorum ad devote ac humilis supplicationis instantiam per dictos ambassiatores et nuntios eidem predecessori frequenter effusam prefatum regem in specialem filium suum et ecclesie memorate suscepit, sibi suos favorem et gratiam benigne concedens, ac ipsius persona idonea reputata eum nominavit, assumpsit et declaravit regem Romanorum et approbans personam ipsius eum sufficientem et habilem declaravit ad suscipiendum imperialis celsitudinis dignitatem, decernens unctionem, consecrationem et coronationem imperiales per manus suas eidem regi opportunis loco et tempore impendendas ac supplens ex certa scientia et de plenitudine apostolice potestatis omnem defectum, si quis aut ratione forme aut ratione regis predicti aut electorum suorum personarum seu ex quavis alia ratione vel causa in huiusmodi electione intervenerat quovis modo, ac precipiens omnibus fidelibus et vassallis imperii, ut prefato regi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo intenderent efficaciter et parerent.

95—98. PROCURATORIA LEGATORUM KAROLI.

1346. Sept. 30. — Oct. 9.

De his procuratoriis cf. H. Otto 'Die Eide und Privilegien Heinrichs VII. und Karls IV.' in 'Quellen und Forschungen' IX, 331; qui primus procuratorium alterum quartumque edidit. — Cf. etiam supra ad Apr. 22. (nr. 9—13), Sept. 19. (nr. 91 et 92); infra ad 1347. Apr. 27. (Reg. imp. VIII nr. 319—321), 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

95. *Procuratorium primum. — Sept. 30.*

Transsumtum T *in nr. 101 infra edendo*[1].

Reg. imp. VIII nr. 253.

Quae cum procuratorio ab Henrico VII. rege a. 1309. die 2. m. Iunii dato (supra tom. IV nr. 293) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Sanctissimo in Christo patri et domino nostro domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et rex Boemie cum reverencia debita devota pedum oscula beatorum.

Cupientes ferventi desiderio vobis patri et domino nostro clementissimo et apostolice sedi zelum nostre devotionis offerre nosque vestris et ipsius sedis beneplacitis coaptare nostroque et sacri Romani imperii statui, sicut expedit, providere, venerabilem Arnestum archiepiscopum Pragensem et

1) *In catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI, 99 B) originale nunc deperditum his verbis notatur:* Item alia patens litera dicti domini Caroli in regem Romanorum electi, continens procuratorium ad tractandum et iuramentum fidelitatis prestandum et ad petendum sacram unctionem et coronationem per dominum Clementem papam VI. sibi impendi. Datum anno, quo supra, et die ultima Septembris.

spectabiles viros Ademarum Valentinensem et Amedeum Gebenensem comites, Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montilio et Iohannem de Asperomonte consanguineos, nec non discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treveren(sem), Guilhermum Pinchon Abrincen(sem) et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthesio archidiaconos, Iohannem de Pistorio decanum sancti Salvatoris Traiacten(sis), Rodulphum Loyze officialem Treveren(sis), Nicolaum de Lucemburch prepositum Saccen(sis) ac magistrum Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum, nobilesque viros Walterum dominum de Meynsemberch, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isembardum de Rouldinga milites, fideles et dilectos consiliarios[a] nostros, de quorum fidelitate, legalitate et industria plenam obtinemus fiduciam, fecimus et facimus, constituimus et ordinamus nuncios et procuratores nostros *ipsosque ad presentiam vestram pro nostris et imperii negotiis specialiter destinantes damus et concedimus eisdem plenam, generalem et liberam potestatem et speciale mandatum, in vestre sanctitatis presentia devotionem et filialem reverenciam, quam erga vos et sacrosanctam Romanam ecclesiam, matrem nostram, sinceris affectibus gerimus, exponendi, petendi, procurandi seu impetrandi pro nobis et nostris favorem et gratiam vestram, nec non tractandi, explicandi, excercendi, promittendi, offerendi seu prestandi in animam et super animam nostram debite vobis et sancte Romane ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum, et specialiter ad petendum a vobis unctionem, consecrationem et coronam imperii de sanctissimis manibus vestris nobis impendendas[b] ac faciendi omnia et alia singula, que circa huiusmodi nostra et imperii negotia tractanda, explicanda, excercenda, promittenda fuerint seu etiam facienda, que secundum Deum et honestatem viderint expedire et que ad nos promovendum ad Romanum imperium fuerint facienda ac etiam requirenda, et cetera faciendi[c], que regalis excellencia nostra faceret et facere posset, etiam[d] in hiis, que mandatum exigunt speciale, et perinde ac si omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in presenti procuratorio specialiter denotati. Promittentes nos ratum et gratum et firmum perpetuis temporibus habituros, quicquid in premissis aut circa premissa per dictos nuncios et procuratores nostros, omnes vel maiorem partem eorum, qui presentes fuerint, expositum, petitum, impetratum, tractatum, promissum, iuratum seu factum fuerit aut quomodolibet procuratum. Volumus insuper salvis premissis, quod predicti procuratores et nuncii nostri possint, omnes insimul vel maior pars eorum, facere procuratorium fortius, quam fieri poterit, nomine nostro et in persona nostra sub sigillis eorum ad predicta facienda, si deffectus aliquis fuerit in predictis. In quorum omnium et singulorum testimonium presentes nostras patentes litteras sive publicum instrumentum per Isembardum de Antri(n)ga, publicum apostolica et imperiali auctoritate ac inclite memorie domini Iohannis regis Boemie, quondam genitoris nostri, notarium, coram infrascriptis testibus fieri, scribi et in publica forma redigi voluimus et requisivimus et nostri marchionatus Moravie magni sigilli, quo utimur ad presens, iussimus atque fecimus appentione muniri.

Datum Virduni in episcopali aula Virdunensi anno Domini MCCCXLVI., indictione XIIII., die ultima mensis Septembris, pontificatus vestri sanctissimi patris et domini nostri Clementis pape VI. predicti anno quinto, presentibus magnificis viris dominis Frederico duce de Techke et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meckelburch et Iohanne domino de Beaurewart senescallo comitatus Lucemburgensis, Iohanne domino de Ruppe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Isembardus Mathei quondam de A(n)tringa, clericus Methensis dyocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratum habendo promissioni et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula, dum per eundem dominum Carolum in regem Roma-

95. a) consobrinos *T.* b) impedendi *T.* c) facienda *T.* d) etiam si *T.*

norum electum, ut premittitur, agerentur et fierent, vidi et audivi et de eius speciali mandato et requisitione presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci, signo quoque meo consueto et nomine una cum sigilli appentione prelibati domini Caroli in regem Romanorum electi roboravi.

96. *Procuratorium alterum. — Sept. 30.*

Transsumtum A *in nr. 103 infra edendo. — Copia* B *in archivo Vaticano arm. XXXV t. 138 fol. 37. Contulit F. Kern.*

Quae cum instrumento promissionum maximarum supra nr. 9 vel cum earum renovatione supra nr. 91 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia in Romanorum regem electus semper augustus cum devota et debita reverentia pedum oscula beatorum.

Cupiens ferventi desiderio vobis patri ac domino meo clementissimo et apostolice sedis dispositionibus et beneplacitis me sincerissime coaptare, venerabilem Arnestum archiepiscopum Pragensem et spectabiles viros Adhemarium Valentinensem et Amedeum Gebenensem comites nec non Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montiliis et Iohannem de Asperomonte consanguineos meos, ac discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treverensem, Guilhermum Pinchon Abrincensem et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthetio in ecclesia Constan(tiensi) archidiaconos, Iohannem de Pistorio decanum sancti Salvatoris Traiacten(sis), Radulphum Lozze decanum Maguntin(ensis), Nicolaum de Lucemburch prepositum Saczen(sis) Pragensis diocesis et Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum, nobiles quoque viros Walterum dominum de Meyscemb(u)rch, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isambardum de Rouldinga[a] milites, fideles et dilectos consiliarios meos, de quorum fidelitate et industria plenam fiduciam obtineo, feci et facio, constituo et ordino procuratores meos et nuncios speciales ipsosque ad vestram presentiam pro meis et Romani[b] imperii negociis specialiter destinans, do et concedo eisdem vel maiori parti aut tribus eorum in curia Romana presentium plenam ac liberam potestatem et speciale mandatum iurandi nomine meo et pro me in animam meam in manibus sanctitatis vestre vel alterius seu aliorum a vestra sanctitate ad hoc deputati seu deputandi aut deputatorum seu deputandorum ac faciendi, prestandi, concedendi et promitendi specifice et singulariter ac sigillatim omnia et singula infrascripta:

(I) Videlicet quod, si Deo favente contingat electionem de me factam in regem Romanorum in imperatorem postmodum assumendum per sedem apostolicam aprobari, predicti procuratores omnes in curia presentes vel tres ex ipsis presentibus faciant, prestent, concedant et promittant nomine meo et in animam meam omnia iuramenta, omnes obedientias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus* imperator, avus meus, per se vel per alium vel alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, nec non et omnia alia iuramenta, obedientias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes[c] et cetera omnia, que olim electi in reges Romanorum et assumpti ad imperium sive etiam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post, per se vel* alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie seu eorum alteri per se vel per alios recipientibus seu recipienti reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse, confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item ad promitendum nomine meo et iurandum in animam meam, quod omnes processus factos et quaslibet sententias latas et quecunque alia, quocunque nomine censeantur, Rome

96. a) Reuldinga A. b) mei *add.* A. c) *deest* A.

seu ubicunque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et sismate insto iudicio condempnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Romanorum de ipso factam ei fuerat acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, nec non et omnia, que per se seu alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicunque gesta ab eo per se vel alium, que ex deffectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse et cassa et irrita pronuntiabo et declarabo, illa etiam, quathenus processerunt de facto, annullando et penitus revocando.

(III) Item ad promittendum nomine meo et iurandum in animam meam, quod non occupabo nec recipiam nec acquiram nec quovis modo usurpabo Romam aut provincias, ducatus, marchionatum Ancon(itanum), comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel inmediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venaycini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinentia extra Italiam constituta, et specialiter quod non occupabo regna Sicilie, Sardinie vel Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectantia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec[d] aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare atemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam ac provincias, ducatus, marchionatum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam[e] mediate vel immediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua[f] predictorum, non iuvabo nec eis adherebo, nec etiam ipsis dabo aliqualiter auxilium, consilium vel favorem, quin ymmo quoscunque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel atemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice[g] et urbem Romanam ac ducatus, marchionatum, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retraham et impediam posse meo, eisdem me cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota mea potentia resistendo ac vobis et successoribus vestris Romanis pontificibus et ecclesie Romane pro deffentione regnorum, provinciarum, terrarum[e] et locorum predictorum contra * occupatores, invasores, usurpatores seu occupare, invadere seu usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabo nec concedam ullo unquam tempore, imperpetuum vel ad tempus, aliquid de predictis sub colore, condicione vel titulo quibuscunque, quodque predictam[e] Romanam ecclesiam aut vos, dominum meum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros et ecclesie Romane non inquietabo vel quomodolibet molestabo in dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, castris, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec[h] extra loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem comissorum vel comitendorum aliquem vel aliquos puniam vel alias persequar, nisi hoc ad me pertineret de iure ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promittant et iurent meo nomine et in animam meam, quod tales contra iustitiam non gravabo nec * in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vasallos et subditos eorumdem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabo, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestatem, capitaneatum vel aliud officium, quocunque nomine censeatur, accipiam vel vendicabo vel per me vel per alios exercebo in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et[i] territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocationem aliquam quovis modo recipiam per me vel alium seu alios pro me[k] seu Roma seu regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria,

96. d) vel *A*. e) *deest A*. f) aliquo *A*. g) Scorsice *A*. h) ac [illegible] *add. A*. i) vel *A*. k) in *A B*.

civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel pro eorum aliquo, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus pertinentiis constitutis, etiam si michi a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecunque vendicabo, acquiram vel occupabo seu quomodolibet per me vel alium seu alios usurpabo, recipiam vel exercebo, nec concedam etiam recipi vel haberi[l] in Roma, regnis, Venaysino, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris et locis expressis in quibusdam litteris dicti domini quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus[m].

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum, do eis vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem et speciale mandatum promittendi et iurandi nomine meo et in animam meam, quod ante diem michi pro coronatione mea imperiali prefigendam non ingrediar urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legitimo impedimento cessante, imperialem recipiam coronam, et quod, sive illa die sive vere et legitime impeditus die alia dictam recipiam coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi recepero, dictam urbem vero et legitimo impedimento cessante exibo cum tota etiam, quantum in me fuerit, gente mea et cessante etiam impedimento legitimo continuatis moderatis dietis extra totam terram Romane ecclesie me recto[n] gressu[n] transferam versus terras imperio subiectas, nunquam postmodum ad urbem, regna predicta Sicilie, Sardinie et Corsice[o], provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licentia sedis apostolice, accessurus. Do etiam eisdem procuratoribus vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem iurandi in animam meam, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingam nec prestabo aut fingi aut prestari per alium vel alios, quantum in me fuerit, permittam.

Item do eis vel tribus ex eis potestatem promittendi et iurandi nomine, quo supra, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per me vel alios veniam, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per me vel alios meo nomine quandocunque, statim cum hoc ad meam notitiam deductum fuerit, illud revocabo et faciam, quantum in me fuerit, effectualiter revocari et pro non facto volo et decerno haberi et etiam reputari.

(V) Item do eis vel tribus ex eis potestatem, quod, si per prefatum quondam dominum Henricum imperatorem, avum meum, vel per iam dictum Ludovicum seu per quemcunque alium vel alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sententie fuerint promulgate seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinentia attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus[p], civitatibus mediate vel immediate Romane ecclesie subiectis, promittendi et iurandi meo nomine et in animam meam, quod illa omnia decernam et pronunciabo esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obedientie, recognitiones, donationes, advocationes, occupationes seu concessiones qualescunque a predictis dominis Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum altero[q] vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscunque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia nulla fore pronunciabo et, quatenus processerunt de facto, totaliter revocabo et etiam pro non factis volam et decernam haberi.

(VI) *Item do eis vel tribus ex eis, qui presentes in curia fuerint, potestatem et speciale mandatum nomine meo et in animam meam promittendi et iurandi, quod, quandocunque post aprobacionem persone mee per sedem apostolicam ad obtinendum imperium factam in Lumbardiam et Tusciam[r] vel eorum[q] alteram aliquem vel aliquos mittam pro terris et iuribus imperii gubernandis, quotiens illum vel illos transmittam, faciam eum[s] et eos[s] iurare, ut adiutor

96. l) habere A. m) incertus A. n) retrogressu A B. o) Scorsice A. p) deest A.
q) sic A B. r) Tuciam A B. s) eos et eum B; et eos A.

vel adiutores domini pape sint ad deffendendum terram sancti Petri et Romanam ecclesiam secundum suum posse.

(VII) Item ad promittendum et iurandum nomine meo et in animam meam, quod omnia et singula suprascripta et infrascripta per ipsos pro me promissa et* prestito iuramento vallata post aprobationem meam per sedem apostolicam factam bona fide et inviolabiliter observabo, faciam, implebo et integraliter attendam iuxta presentium continentiam et tenorem. Do etiam eis potestatem et speciale mandatum iurandi nomine meo et in animam meam, quod* post aprobationem predictam per sedem apostolicam factam infra octo dies, ex quo de aprobatione ipsa litteras apostolicas recepero, omnia et singula per eosdem procuratores vel tres ex eis in curia presentes, ut premittitur, nomine meo facta expresse et singulariter aprobabo, ratificabo et per me ipsum etiam renovabo et* faciam de novo, et quod nichilominus post consecrationem et coronationem meam imperialem infra octo dies consecrationem et coronationem eandem inmediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabo et etiam renovabo singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis* pro qualibet vice de predictis iuxta premissam distinctionem temporum dabo litteras meas quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes ac sigillo, quo dictis utar temporibus, communitas.

Item modo premisso do eis potestatem iurandi in animam meam, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum, nullum quoque iuramentum nec aliquid aliud feci, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari. Et nichilominus do eis modo premisso potestatem iurandi in animam meam, premissa omnia et singula me facturum, completurum et nullo umquam tempore per me vel alios contra illa vel aliquod de illis quovis modo venturum. Et si, quod absit, contingeret me facere, dicere, promittere vel iurare*, que premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel me ad aliquid secus agendum inducere vel michi occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequicquam obstantibus predicta omnia et singula complebo et inviolabiliter observabo et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper me volo remanere efficaciter obligatum; et ex nunc etiam attestor et protestor me velle et intelligere, premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus ac generalibus per me quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, quod illorum pretextu vel occasione michi nullo modo liceat licereve possit mutare[t] aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod[u] de eisdem. Do etiam premisso modo potestatem promittendi nomine, quo supra, bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem Romane ecclesie detinent occupatas vel detinuerint in futurum, si super hoc per vos, dominum meum papam, vel sedem apostolicam fuero requisitus, expellam et pro posse faciam expellere de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabo et faciam etiam iuvari[v], ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem litterarum supradictarum domini quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo.' *supra tom. IV nr. 807.*

Dans nichilominus et concedens prenominatis procuratoribus meis ac maiori parti vel tribus ipsorum, qui presentes fuerint, plenam et liberam potestatem omnia alia faciendi, agendi et exercendi, que circa premissa et quodlibet[w] eorum ac firmitatem eorundem necessaria fuerint vel quomodolibet[x] opportuna, etiam si talia, que[y] mandatum requirerent speciale, promittens me ratum, gratum et firmum perpetuis tempori-

96. t) muttare *A*; mutari *B*. u) aliquid *A*. v) adiuvari *A*. w) qualibet *A*. x) quamlibet *A*. y) *deest A*.

bus habiturum, quicquid in et de premissis omnibus et singulis per dictos procuratores meos seu maiorem partem aut tres ipsorum, qui presentes fuerint, iuratum, factum, prestitum, concessum fuerit ac promissum. Volo insuper salvis premissis, quod predicti procuratores et nuntii mei possint omnes insimul vel maior pars aut tres ipsorum facere procuratorium fortius, quam[z] fieri poterit, nomine meo et in persona mea sub sigillo eorum ad predicta facienda, si deffectus aliquis fuerit in predictis. In quorum omnium evidens testimonium et robur presentes litteras per discretum virum Isembardum[a] de Antri(n)ga notarium publicum subscriptum confici et publicari ac sigilli mei marchionatus Moravie, quo adhuc utor, appentione eiusdemque subscriptione et signo notarii feci communiri.

Datum et actum apud civitatem Virdunensem in aula episcopali anno a nativitate Domini MCCC quadragesimo sexto, indictione XIIII., mensis Septembris die ultima, presentibus magnificis viris dominis Friderico duce de Tecke et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meckelburch et Iohanne domino de Beaurewart, Iohanne domino de Ruppe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa omnia et singula vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Isembardus quondam Mathei de Antri(n)ga clericus Methensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratum[b] habendo[b] promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis testibus presens interfui eaque, dum per eundem dominum Carolum agerentur et fierent, vidi et audivi, et de eius speciali mandato presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci signoque meo consueto et nomine una cum sigilli appentione prelibati domini Caroli in regem Romanorum electi roboravi.

97. *Procuratorium tertium. — Sept. 30.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. C fasc. 38 nr. 16*[1]. *Contulit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, iam deest. — Permulta quae in* or. *corrosa sunt supplevimus ex copia* Ox. *accuratissime confecta in Cod. Oxon. Bodl. Canon. Misc. 509 fol. 18. Quam contulit F. Kern.*

Reg. imp. VIII nr. 252.

Quae cum promissionibus supra nr. 10 et 12 aut eorum renovationibus supra nr. 92 concordant, typis minoribus excussa sunt.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gracia in regem Roman(orum) electus semper augustus cum devota et debita reverencia pedum oscula beatorum.

96. z) quod A. a) Isumbardum A. b) rato habendo A.

1) *In inventario supra ad nr. 95 citato hoc procuratorium sic notatur:* Item quoddam instrumentum continens procuratorium domini Caroli in regem Romanorum electi missum domino Clementi pape VI., dans potestatem procuratoribus suis iurandi, quod ipse post approbationem suam revocabit omnes processus et sententias capitales factas per Henricum imperatorem avum suum quondam contra regem Sicilie et ducem Duratii eius fratrem et vassallos eiusdem regis, et remittendi omnes iniurias et offensas ad voluntatem dicti domini pape. Item quod quamdiu dux Bavarie staret in tali perfidia contra ecclesiam, nullam amicitiam et societatem cum ipso faceret, nec ullam parentelam aut matrimonium contraheret, anno elapso dicto procuratorio minime valituro. Datum Virduni anno, quo supra, et die ultimo mensis Septembris.

Cupiens ferventi desiderio vobis patri ac domino meo clementissimo et apostolice sedis disposicionibus et beneplacitis me coaptare, venerabilem Arnestum archiepiscopum Pragensem et spectabiles viros Ademarum Valentinensem et Amadeum Gebennensem comites, Ludovicum de Sabaudia, Gautherum de Montilio et Iohannem de Asperomonte consanguineos meos, nec non discretos viros Iohannem de Celobrio prepositum Treverensem, Guillelmum Pinchon Abrincensem et magistrum Geraldum de Magnaco de Bauthesio in ecclesia Constanciensi archidiaconos, Iohannem de Pistorio decanum sancti Salvatoris Traiectensis, Rodulphum Loize officialem Treverensem, decanum Moguntinen(sem), Nicolaum de Lucemburch prepositum Saccensem Pragensis diocesis ac magistrum Nicolaum de Lucemburch scolasticum sancti Paulini extra muros Treverenses, nobiles quoque viros Walterum dominum de Meynsenburch, Arnoldum dominum de Pittinga ac Isembardum de Rouldinga milites, fideles et dilectos consiliarios meos, de quorum fidelitate et industria plenam fiduciam obtinens feci et facio, constituo et ordino procuratores meos et nuncios speciales ipsosque ad vestram presenciam pro mei et imperii negociis specialiter destinans.

Cum per clare memorie dominum Henricum imperatorem, avum meum, seu auctoritate ipsius nr. 10, I. plures processus *ac* sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et mulctarum diversarum inflictive diversis temporibus promulgate fuisse dicantur, tam contra clare memorie dominum Robertum regem Sicilie quam contra quondam dominum Iohannem ducem Duracii, regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi mediate vel immediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane, nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas ac etiam contra alias civitates et loca et* nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti domini Henrici adheserunt regi prefato, do et concedo eisdem procuratoribus meis vel tribus ex eis in Romana curia presentibus plenam et liberam potestatem et speciale mandatum promittendi nomine meo et pro me ac iurandi in animam meam in manibus sanctitatis vestre vel alterius seu aliorum ad hoc a sanctitate vestra deputati seu deputandi aut deputatorum seu deputandorum post approbationem meam per eandem sanctitatem vestram factam, quod propter quoscunque et qualescunque excessus, rebelliones, inobediencias et iniurias predicti processus facti fuerint et sentencie promulgate, post dictam approbacionem meam infra octo dies, dum de dicta approbacione mea litteras apostolicas patentes recepero, omnes huiusmodi processus et sentencias, quatenus processerunt, revocabo, nec non* effectum eorum anullabo et tollam in totum, et quicquid etiam ex eis factum est vel ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi vel commisse fuerint per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum dominum Henricum vel suos . . officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad me, si approbatus fuero *ad imperium, pertinere possunt, remittam, tollam et penitus abolebo et in integrum adversus predicta restituam omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel . . successores eorum non possint per me, si in regem Romanorum, ut prefertur, approbatus fuero, aut meos quoslibet successores vel per alios meo vel eorundem successorum nomine ullo unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, ac promittendi et iurandi nomine meo et in animam meam, quod successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscunque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forquerquerii et Pedemontis non inquietabo, non molestabo nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum ob premissa vel eorum aliqua vendicabo.

Item do potestatem et speciale mandatum eisdem procuratoribus vel tribus ex eis nr. 10, II. promittendi nomine meo et iurandi in animam meam, quatenus, si contingat me approbari,

ut prefertur, ob reverenciam sanctitatis vestre et Romane ecclesie et propter etiam bonum pacis vobis domino meo pape et . . successoribus vestris concedam irrevocabiliter et dabo plenam et liberam potestatem quictandi et remittendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcunque locorum tam[a] partium Italie nec non et quibuslibet personis singularibus partium earumdem, cuiuscunque status aut conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocunque et quomodocunque contra imperium et reges ac imperatores Roman(orum) seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscumque et sentencias inde secutas, quatenus ad reges ac imperatores Roman(orum), qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad me, si in regem Roman(orum), ut prefertur, approbatus fuero, illorum prosecutio iure regni vel imperii potuerint pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter anullandi, penasque quaslibet corporum et bonorum, mulctas etiam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibiles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocunque et quocienscunque vobis placuerit, insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit vestre sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, me etiam ad regnum et ad imperium tunc approbato absente et non vocato nec* alio quocunque pro me, nec etiam requisito. Ratum quoque et gratum per me ad regnum vel imperium tunc, ut prefertur, approbatum et pro successoribus meis habiturum promitto, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram predictam remissum, sublatum, cassatum, anullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem vestram patentes vobis concedam litteras meo munitas sigillo, quociens per vos super hoc fuero requisitus. Potestatem autem premissam durare volo per annum integrum computandum a tempore quo, postquam per sepefatam sanctitatem vestram approbationem prefatam assecutus fuero, et postquam vobis potestatem huiusmodi concessero et* eiusdem concessionis potestatis litteras fecero assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premittitur, mecum amicabiliter convenirent, possem eis vel pro eis remissionem et alia premissa facere, concessione sanctitatis predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxero ordinandum.

nr. 12. Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contemptus ac hereses et scismata atque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum et aliis penis et sentenciis innodatus ac omni iure, si quod umquam sibi in regno et imperio Roman(o) competere potuisset, nec non omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis suis aliis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iusticia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus et hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sentencias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnino incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: ego tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatam et perniciosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrens et consultius attendens processus dicte sedis, ut premittitur, habitos contra eum et considerans etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicicias, societates, confederationes, pactiones, colligationes

97. a) *sic pro* omnium *or.*

vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris mee et ob devotionem, quam habeo ad ipsam, ac etiam consciencia merito me urgente, intendens Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout mihi erit possibile, impugnare, do et concedo dictis procuratoribus meis vel tribus ex eis plenam et liberam potestatem ac speciale mandatum promittendi nomine meo et iurandi in animam meam, quod*, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit et quandiu subiacebit penis et senteneiis supradictis et quandiu erit extra graciam dicte sedis, nullam amiciciam, societatem, confederationem, pactionem, colligationem vel ligam cum eo faciam, et si aliquas hactenus fecissem, eis de cetero non utar. Item do eis vel tribus ex eis potestatem et mandatum, ut supra, promittendi et iurandi nomine meo et in animam meam, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendentibus contraham Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendam per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin ymo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continenciam totis meis viribus impugnabo, expugnabo et persequar, et super hiis faciam totaliter et realiter et efficaciter posse meum. Do insuper eis vel tribus ex eis similem potestatem et mandatum promittendi et iurandi meo nomine et in animam meam, me premissa omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude* efficaciter servaturum et completurum toto posse, et quod contra predicta vel eorum aliqua per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniam.

Dans nichilominus et concedens prenominatis procuratoribus meis vel tribus ipsorum, qui presentes fuerint, plenam et liberam potestatem omnia alia faciendi, agendi et exercendi, que circa premissa et quodlibet eorum ac firmitatem eorundem necessaria fuerint vel quomodolibet oportuna, etiamsi talia, que mandatum requirant speciale, promittens me ratum, gratum et firmum perpetuis temporibus habiturum, quicquid in et de premissis omnibus et singulis per dictos procuratores meos aut tres ipsorum, qui presentes fuerint, promissum, iuratum, factum, prestitum fuerit aut concessum. Volo insuper salvis premissis, quod predicti procuratores aut nuncii mei possint omnes insimul aut tres ipsorum facere procuratorium fortius, quam fieri poterit, nomine meo et in persona mea sub sigillis eorum ad predicta facienda, si defectus aliquis fuerit in premissis. In quorum omnium evidens testimonium et robur presentes litteras exinde per discretum virum Isembardum de Antringa apostolica et imperiali auctoritate publicum ac clare memorie domini Iohannis regis Boemie illustris genitoris mei notarium subscriptum confici et publicari ac sigilli mei marchionatus Moravie, quo adhuc utor, appensione eiusdemque subscriptione et signo notarii feci communiri.

Datum et actum apud civitatem Virdunensem in aula episcopali anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIIII., mensis Septembris die ultima, presentibus ibidem magnificis et potentibus viris dominis Frederico duce de Techke et Iohanne comite de Salmis ac nobilibus viris Iohanne domino de Meckelburch et Iohanne domino de Beaurewart senascallo comitatus mei Lucemburgensis, Iohanne domino de Rupe ac Rodulpho de Warten militibus, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Isembardus Mathei quondam de Antringa clericus Metensis diocesis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratum habendo promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula, dum per eundem dominum Carolum in regem Romanorum electum,

ut premittitur, agerentur et fierent, vidi et audivi, et de eius speciali mandato et requisitione presentes exinde litteras sive procuratorium in forma publici instrumenti confeci, scripsi et publicavi, signo quoque meo consueto et nomine roboravi.

98. *Procuratorium quartum. — Oct. 9.*

Transumtum (T) *in nr. 101 infra edendo.*

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem MCCCXLVI., indictione XIIII. et die nona mensis Octobris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno quinto, constitutus personaliter in reverendorum in Christo patrum dominorum Baldewini Treverensis et Gerlaci Maguntini archiepiscoporum nec non mei notarii publici et testium subscriptorum presentia serenissimus princeps dominus Carolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus et Boemie rex circa revocationem aliquorum[1] procuratorum ha[c]tenus per eum constitutorum suos veros et legitimos fecit et constituit procuratores et nuncios speciales spectabiles viros, videlicet dominum Henricum comitem de Salmis et dominum Gerardum de Grandiprato, alias de Huffalisia, dominum de Rouey militem, consanguineos et fideles suos, quibus dedit potestatem plenam, generalem, liberam ac mandatum speciale, una cum certis aliis procuratoribus seu nunciis suis alias per eum constitutis, videlicet reverendo in Christo patre ac domino domino Arnesto archiepiscopo Pragensi et spectabilibus, nobilibus, honorabilibus, discretis ac honestis viris dominis Adhemaro Valentinensi ac Amedeo Gebennensi comitibus, Ludovico de Sabaudia, Gauthero[a] de Montilio et Iohanne de Asperomonte, consanguineis suis, nec non Iohanne de Celobrio preposito Treverensi, Guilhermo Pinchon Abrincensi et magistro Gerardo de Magnaco de Bautesio in ecclesia Costan(ciensi) archidiaconis, Iohanne de Pistorio decano sancti Salvatoris Traiacten(sis), Rodulpho dicto Loysse officiali Treveren(sis), decano Maguntin(ensis), Nicolao de Luczillinbûrch scolastico sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ecclesiarum nec non Walthero domino de Meysemburch, Arnoldo domino de Pittinga ac Isembardo de Rouldinga militibus, fidelibus et dilectis conciliariis suis, ut per suas patentes litteras maiori sigillo sui marchionatus Moravie, quo tunc utebatur, sigillatas et per Isembardum Mathei condam de Artinga, clericum Methensis dyocesis, publicum apostolica et imperiali auctoritate notarium, anno, indictione et pontificatu, quibus supra, ac die ultima mensis Septembris in formam publici instrumenti confectas et signatas[2] asseruit aparere, vel cum maiori parte ipsorum, qui presentes tunc fuerint in curia Romana, in supradicti domini pape presencia devotionem et filialem reverenciam, quam erga prefatum dominum papam et sacrosanctam Romanam ecclesiam, matrem suam, sinceris dixit se gerere affectibus, exponendi, petendi quoque et procurandi seu impetrandi pro ipso constituente et suis favorem et gratiam ipsius domini pape, nec non tractandi, explicandi, excercendi, promitendi et offerendi seu prestandi in eius animam et super suam animam debite eidem domino pape et sancte Romane ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum, et specialiter petendi ab eodem domino papa unxionem, consecrationem et imperii diadema de sacratissimis manibus dicti domini pape sibi impendi[b] ac faciendi omnia et singula, que circa huiusmodi ipsius constituentis et imperii negocia tractanda, explicanda, excercenda, promittenda fuerint seu etiam facienda, que secundum Deum et honestatem viderint expedire et que ad ipsum promovendum ad Romanum imperium fuerint facienda et etiam requirenda, et cetera faciendi[c], que regalis eius excellentia

98. a) Gaucherio *T.* b) impendendi *T.* c) facienda *T.*

1) *Solus Nicolaus de Lucemburg prepositus Saccensis revocatus est. Cf. pag. 127 lin. 6 et pag. 136 lin. 25.* 2) *Supra nr. 95.*

faceret et facere posset, etiamsi hec mandatum exigerent speciale, ac[d] si[d] omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in presenti procuratorio specialiter denotati. Promitens michi notario publico subscripto ut persone publice stipulanti et recipienti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest vel intererit, se ratum, gratum et firmum perpetuis temporibus habiturum totum et quicquid in premissis vel circa premissa per dictos dominos Henricum comitem et Gerardum militem una cum prefatis suis aliis procuratoribus seu nunciis aut maiori parte eorum, qui presentes tunc fuerint, ut prefertur, expositum, petitum, impetratum, tractatum, promissum, iuratum seu factum fuerit aut quomodolibet procuratum, sub suorum bonorum ypotheca. De quibus omnibus et singulis prefatus dominus constituens petiit sibi fieri et ipsis procuratoribus tradi unum vel plura publica instrumenta.

Actum in palacio Treverensi in camera, in qua prefatus dominus archiepiscopus Treverensis concilia sua tenere consuevit, presentibus reverendis patribus dominis archiepiscopis memoratis et honorabilibus et discretis viris dominis Iohanne preposito ecclesie Treverensis et strenuo milite Hermanno dicto Losse nec non Dytmaro preposito ecclesie beate Marie Herfordensis, magistro Wickero custode ecclesie Monasteriensis in Meywele et Gerardo cantore in ecclesia sancti Paulini extra muros Treveren(ses) ac pluribus aliis testibus fide dignis ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Iacobus Iohannis condam de Svireyofranco, clericus Treverensis dyocesis, publicus imperiali auctoritate et curie Treverensis notarius, quia procuratorum predictorum constitutioni, ordinationi, potestatis et mandati concessioni et de ratihabendo promissioni ac omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis dominis et testibus presens interfui eaque, dum per eundem dominum Carolum in regem Romanorum electum, ut premittitur, agerentur et fierent, vidi et audivi, de eius speciali mandato et requisitione hoc presens publicum instrumentum exinde confeci, manu propria scripsi et in hanc formam publicam redegi signoque meo consueto signavi requisitus.

99. 100. ORATIONES IN CONSISTORIO HABITAE.

1346. Nov. 5. 6.

Proponere hoc loco liceat id, quod de his orationibus narrat Benessius de Weitmil ed. Emler, Fontes rerum Bohem. IV, 513 (cf. supra p. 92).

Mox principes electores mittunt suos solempnes ambasiatores, videlicet venerabilem in Christo patrem dominum Arnestum, sancte Pragensis ecclesie archiepiscopum primum, et magnificum principem dominum Nicolaum, ducem Oppavie et Ratiborie, cum decreto eleccionis ad summum pontificem in civitatem Avenionensem, ubi tunc eum curia residebat. Qui venientes illuc a papa et a cardinalibus honorifice sunt recepti. Dominus itaque Arnestus iam dictus, cum esset magne facundie et litterature, coram domino papa et collegio sacro in publico consistorio fecit pulcrum et magistralem sermonem, cuius thema fuit illud, quod in libro Regum scribitur: 'In te respiciunt oculi Israel, ut indices, quis sedeat super solium'. Et eundem sermonem ad propositum et ad materiam novi electi optime adduxit. Sed quia idem archiepiscopus in eodem themate hoc pronomen 'tuum' non adiecerat, ideoque dominus Clemens papa VI., qui et ipse magister erat in sacra pagina, die sequenti congregato sacro collegio in presencia omnium prelatorum in publico consistorio resumpto eodem themate addidit, quod in textu Biblie continetur, scilicet: 'quis sedere debeat super solium tuum', ostendens, qualiter imperium de Grecia per sedem apostolicam translatum fuit in Germanos, unde merito dicere

98. d) ac etiam si *T.*

debuerat: 'super solium tuum', quia reges et imperatores Romanorum tam de iure quam de consuetudine iurare debent sedi apostolice revereneiam, obedienciam et fidelitatem. Completo igitur sermone eodem dominus papa multum commendavit personam dicti domini Karoli in regem Romanorum electi, et examinato, sicut decuit, processu et decreto eleccionis huiusmodi ipsam eleccionem canonice et de persona idonea celebratam de consensu fratrum suorum approbavit authoritate apostolica et confirmavit.

99. *Collatio archiepiscopi Pragensis cum petitione approbationis.* — *(Nov. 5.)*

Cod. Vindobon. 1543 fol. 141—142' (V). *Descripsit R. Salomon. Errores apertos permultos tacite correximus.* — *Extr. Denis, Codices mss. bibl. pal. Vindobonensis latini I (1795) col. 2745. Cit. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 74 n. 2.* — *Ineditum.*

Orationem hanc die 5. m. Novembris habitam esse Clemens VI. in collatione sua infra p. 145 lin. 21 verbis sicut pridie archiepiscopus declaravit *testatur. Cf. etiam verba Benessii supra laudata.*

Collatio facta per archiepiscopum Pragensem[a].

'In[a] te oculi respiciunt tocius Israel, ut indices[b] eis, qui sedere debeat in solio'. Verba sunt Bersabee ad regem David postolantis regnum filio suo Salomoni, et habentur in Reg(um)[c] tertio[c], primo capitulo[d] [1].

In quibus quidem verbis Altissimi adiutorio invocabo breviter duo: Considero inprimis apostolice sedis super universa singularem eminenciam, et[e] secundo eiusdem sancte sedis in preficiendis rectoribus[e] diligenciam et sollicitudinem exactissimam. Primum tangitur, cum premittitur: 'In te oculi respiciunt[f] tocius Israel'; secundum, cum adicitur: 'ut indices[b]' etc.

(I) De primo, quante eminencie, prerogative, efficacie et reverencie hec sancta sedes sit aut quantus respectus per universos vel ad eam haberi debeat, declarare et demonstrare superfluum[g], quia 'supervacuis laborat impendiis, qui solem facibus certat[h] adiuvare', ut dicit C.[i] VI. qo. I. 'si omnia'[2] et cum hoc ea[k] figuratur, sicut patet typo arche Noe hanc sanctam sedem figurari[l] Gen. VI. capitulo et transumptive in C.[d] XXIIII. q. I. 'quia ex sola'[3]. Prophetatum Ysa. X. capitulo et transumptive in C. IX. q. III. 'aliorum'[m] in fine. De qua sancta sede per archam federis representata prophetice ibidem dicitur: 'Si hec humiliatur, ad cuius fugietis auxilium et [ubi][n] relinquetis gloriam vestram'[4]? Et doctum sic IX. q. III. 'cuncta per mundum'[5] et c. 'per principalem'[6]. Postremo etiam ore ipsius Domini confirmatum Math. XVI. capitulo, ubi dicitur: 'Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam'[7], et transumitur in Cau(sa) XXIIII. q. I. 'loquitur Dominus'[8] et XXI.[o] Di. 'in novo'[9]. Ut tamen ea tamquam notissima non obmittam: Hec est illa sedes, 'que dicitur edificari supra firmam petram, que unica columba appellatur, que sponsa sine ruga et macula et ortus conclusus et puteus aque vive et paradisus cum fructu pomorum, que claves[p] accepit[q]' etc., ut pulchre

99. a) *superscriptio litteraque initialis minio scriptae sunt V.* b) iudices *V.* c) registro *pro* Reg(um) tertio *V.* d) ca° *et sic saepe promiscue pro* capitulo, causa, canone *V. Quod ubique correximus.* e) *loco* et — rectoribus *V praebet:* ex eisdem sancte sedis super universa singularem eminenciam rectoribus. *Quod adhibitis verbis infra p. 141 lin. 24. 25. emendavimus.* f) oculi *add. V.* g) superfluuut *V.* h) credit *V.* i) canoñ *V.* k) et *V.* l) figurant *V.* m) *loco* III aliorum *V* malorum *habet.* n) *deest V.* o) XXVII *V.* p) clausos *V.* q) recipit *V.*

1) *III Reg. 3, 20.* 2) *c. 7 C. VI qu. 1.* 3) *c. 22 C. XXIV qu. 1.* 4) *c. 14 C. IX qu. 3.* 5) *c. 17 C. IX qu. 3.* 6) *c. 21 C. IX qu. 3.* 7) *Math. 16, 18.* 8) *c. 18 C. XXIV qu. 1.* 9) *c. 2 Di. XXI.*

prosequitur C.[r] XXIIII. q. I. 'omnibus consideratis'[1]; hec illa sedes, in qua sola 'incorrupta[s] patrum servatur auctoritas: hec, in qua sol oritur iusticie; hec lux mundi, sal terre, vasa aurea et argentea. Extra eam testea vasa virga ferrea [et][t] eterno operiuntur[u] incendio[v] et obruta[w] sulcis[x], frumenta [in][t] lolium[y] avenasque[z] degenerant'. Hoc ideo habetur XXIIII. q. I. 'quoniam vetus oriens in[ter] se populorum [furore][t] collisus'[2] et prope[a] hic, pater sanctissime, qui habuit sancte sedis presidentis: 'David enim manu fort(is)'[a 3]. Dicuntur et hec ex potestate et magnificentia, quia, ut scribitur primo Paral. XXIX. capitulo: 'Tua est enim, Domine, magnificencia et potestas et gloria atque victoria et tibi laus'[4] etc., et III. Reg. X[b]. capitulo[5], transumptive VIII. q. I. 'vereor'[6]: 'Universa terra desiderat vultum Salomonis, ut audiat sapientiam eius'. Merito ergo oculi tocius Ysrael respiciunt et respicere debent ad s(anctitatem) v(estram), eidem humiliter obediendo scilicet et auctoritates[c] eiusdem et salutaria monita prone[d] et lete suscipiendo, ut dicitur in XIX.[e] Di. c.[e] 'in memoriam beati Petri'[7].

Hinc est, pater sanctissime, quod nuper emanantibus litteris v(estre) s(anctitatis) principibus electoribus, toti Ysrael et populo fidei directis, in quibus processus predecessorum vestrorum[f] renovabantur et[g] durissime per s(anctitatem) v(estram) aggravabantur contra Bavarum[h] diuturnum scismaticum et hereticum et fautores suos, ex quibus clare innuebatur, quod summe placet s(anctitati) v(estre), quod principes, ad quos de iure et antiqua et approbata consuetudine spectat[i] potestas eligendi Romanorum regem in imperatorem promovendum, ad eleccionem eius, qui ydoneus, katholicus et ecclesie Dei devotus sit, procederent[8], quibus litteris cum reverencia, qua decuit, receptis 'facta est leticia magna in populo', ut habetur primo Mach. IIII. capitulo[9], quia quasi 'nova lux visa est oriri eis, honor, gaudium et tripudium', Hest. VIII.[10], ex desiderio magno imperatoris catholici, qui ecclesie sancte communem promocionem et concordiam haberet[k], quia 'de tali concordia gaudet Altissimus et gloriatur in menbris suis', ut dicit C. IX. q. III. 'archiepiscopus'[11]. Ex absencia enim imperatoris catholici quanta pericula omnium[l] animarum, rerum dampna et alia quam plura incomoda obveniunt et obvenerunt, hec efficax magistra, rerum experiencia[m], edocet, quod[n] et ipsi principes in decreto suo s(anctitati) v(estre) directo notificant[12]. Hiis igitur diligenter consideratis idem principes[o] et venerabiles patres domini Baldwinus Treverensis, Gerlacus Maguntinus et Walramus Coloniensis archiepiscopi ac illustres et magnifici principes dominus Iohannes rex Boemie quondam digne memorie et dominus Rudolfus dux Saxonie, penes quos plenum[p] ius[p] et potestas eligendi Romanorum regem in imperatorem promovendum pro[q] illa vice integraliter residebat, certum locum, scilicet Renis situm super alveo Reni, ubi antiquitus consueverunt principes electores ad tractandum de electione regis in imperatorem promovendi convenire, et tempus, videlicet XI. die mensis Iulii proximo preteriti, tam super electionis[r] tractatu[r] quam super ipsa electione celebranda prefixerunt[13], vocatis legittime omnibus, quorum intererat vel interesse poterat, qui de iure vel de consuetudine ad electionem eandem convocari debebant[s]. Tandem principibus eisdem prefatis loco et tempore super electionis negocio personaliter convenientibus, considerantibus et cognoscentibus eis, ut in decreto[12] eorum plenius continetur, per longum temporis Roma-

99. r) canc. *et sic saepius pro* causa V. s) cor͞pta V. t) *deest* V. u) operantur V. v) incendia V. w) obrupta V. x) subtus V. y) olium V. z) anonosque V. a) *inter* prope *et* fortis *quaedam omissa videntur. Locus omnino corruptus.* b) IIII. V. c) aucutat͞ V. d) pro me V. e) Canc. XIX d. V. f) nostrorum V. g) ut V. h) bonorum V. i) specta V. k) habere V. l) enim V. m) experienciam V. n) quia V. o) princeps V. p) plenius V. q) ꝓ V. r) electione contractu V. s) debeant V.

1) *c. 20 C. XXIV qu. 1.* 2) *ita fere c. 25 C. XXIV qu. 1.* 3) *Isidor. Quaest. in Vet. Testam. ed. Arevalus V, 515.* 4) *I Paral. 29, 11.* 5) *III Reg. 10, 24.* 6) *c. 22 C. VIII qu. 1.* 7) *c. 3 Di. XIX.* 8) *Cf. supra p. 31.* 9) *I Mach. 4, 58.* 10) *Esth. 8, 16.* 11) *c. 5 C. IX qu. 3.* 12) *Cf. supra p. 92.* 13) *De tempore et loco v. Heinr. de Diessenhofen loco supra p. 60 citato.*

num imperium vacare et vacasse, premissis diligenter tractatibus diversis adhibitisque ad hoc cerimoniis et solempnitatibus debitis, consuetis et oportunis, ad electionem regis canonice, rite et racione processerunt Deique nomine invocato personam serenissimi principis et domini domini mei marchionis Moravie tunc ex alta regali et imperiali prosapia legittime geniti, zelatoris fidei catholice, ecclesie sancte devotissimi, virtutibus et moribus ornatissimi, rebus bellicis ac milicia strenuissimi elegerunt eleccionemque de eo factam clero et populo ibidem presentibus, prout moris est, solempniter predicarunt.

Quod autem ex alta prosapia idem dominus Carolus electus in regem sit, inprimis libet[t] transcurrere lineam paternam, quia, ut novit v(estra) s(anctitas), dominum Johannem digne memorie regem Boemie illustrem patrem habuit, avum bone recolende memorie dominum Hainricum Romanorum imperatorem victoriosissimum, qui ex domo clarissimorum comitum Lucenburgensium et ducum Brabancie et Limburgie, comitum Flandrie, Hanonie, Gelrie[u] et ex pluribus aliis altis generationibus processit. Per lineam vero maternam ex serenissima regina Boemie Elizabet, honestissima domina, genitus est, que patrem excellentissimum principem dominum Weneczeslaum regem Bohemie habuit, cuius pater erat Octacarus potentissimus Bohemorum rex, qui dux Austrie, Styrie et Carinthie, Carnyole et multarum terrarum princeps et dominus erat, cuius progenitores ex radice et stirpe beatissimi Weneczeslay patris, Bohemorum quondam ducis et patroni, descenderunt. Et sic eius generacionem admirans tam latam et secundum genus seculi terreni altam ymo et beatam, ut supra ostensum est[v], possum dicere, quod habetur Ysa. LVII. capitulo: 'Generacionem eius quis enarrabit?'[1].

Quantum vero christiane fidei sit zelator iste gloriosus electus, veritatem dicendo experientia didici, quia in fide catholica est firmissimus, contra hereticos, scismaticos et superstíciosos quoscumque sevissimus, in confessionibus, orationibus, ieiuniis et elemosinarum largicionibus ac sacratissimi dominici corporis participacione frequentissimus, illius christianissimi Ermigilli iuvenis regis fidei et morum per omnia sectator et ymitator, quem summe commendat C. XXXIII. q. I. c. ultimo[2]; ymo librum fidei, id est textum Sacre scripture, ad instar illius sacri eunuchii, de quo habetur Act. VIII. c.[3], secum, quocumque ierit, deffert attendens in preceptum Deut. XVIII. c.[4], ubi inter cetera regi precipitur, quod, 'cum sederit in solio regni sui, describet[w] sibi Deuteronomium legis accipiens exemplar[x] a sacerdotibus Levitici generis legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere dominum Deum suum'. Et huic alludit Instituta in principio ubi dicitur: 'Imperatoriam maiestatem non solum armis decoratam, sed et legibus oportet esse munitam, ut utrumque tempus pacis et bellorum recte valeat gubernari'[5]. Quante vero devocionis ad ecclesiam sanctam et eius ministros sit, testibus non indiget, cum in s(anctitatis) v(estre) provincia Pragensi opera eius piissima hec de eo manifeste clamitent, personent et indicent, quia ecclesiarum desolatarum et monasteriorum colapsorum restaurator et reformator egregius est, ymo de novo dator et fundator. Nam novissime honorabile collegium canonicorum et clericorum secularium in honore Omnium sanctorum in castro Pragensi construxit, cui copiosissime in bonis, possessionibus, tam mobilibus quam immobilibus providit[6]. In ecclesia vero nostra Pragensi ministros quosdam qui mansionarii sancte Marie dicuntur tam in numero personarum quam in facultatibus rerum magnifice augmentavit et de novo dotavit[7], et nuper coronam regalem auream mira gemmarum varietate circumdatam capiti sanctissimi Wenczelai martiris imponendam valoris plurium milium florenorum predicte s(anctitatis) v(estre) Pragensi ecclesie donavit[8]:

99. t) liber V. u) Kelve V. v) ut *add.* V. w) describit V. x) exemplum V.

1) *Is. 53, 8.* 2) *Rectius c. 42 C. XXIV qu. 1.* 3) *Act. 8, 27—28.* 4) *Potius Deut. 17, 18—19.* 5) *Inst. pr.* 6) *Cf. Francisci Pragensis contin. chronicae Aulae Regiae ed. Loserth, Fontes rerum Austriacarum, Script. VIII (1875) p. 571 sqq.; praeterea Werunsky 'Gesch. Karls IV.' I, 311.* 7) *Cf. Franc. Prag. l. c. p. 579 et Werunsky l. c. p. 352.* 8) *Werunsky l. c. II, 326.*

et alia quamplura pietatis opera ibidem et alibi exercuit et frequenter exercet, in quo bene completur, quod in [Decreto][y] scribitur LXXXXVI. Di. 'boni principis', ubi dicitur: 'Boni principis ac religiosi est ecclesias contritas atque concissas restaurare novasque edificare et Dei sacerdotes honorare atque tueri'[1]. De conversatione autem eius et moribus non insto, cum s(anctitas) v(estra) una cum isto sacro collegio ipsum in minoribus constitutum sufficienter agnovit. Milicia etiam strenuissimus, ut supra dictum est. Nam eo adhuc in teneri etate constituto bellum[z] apud sanctum Felicem in Lombardia personaliter interfuit, in quo et 1332 Nov. 25. militatus est et gloriose triumphans. Precedente vero tempore patriam ab hostibus fortissime protexit, contra Sarracenos[2] in Prussia pugnas strenuissimas et notabiles quam 1345 in. plurimas exercuit, ecclesias oppressas de faucibus hostium viriliter sepissime eripuit, ut inter cetera manifestum est, cum ecclesia Aquilegensis opprimebatur graviter a comitibus 1340 ex. Goricie et quibusdam aliis molestatoribus et oppressoribus eiusdem, venerabilis pater dominus patriarcha Aquilegensis, qui nunc est, invocaverit brachium adiutorii istius gloriosi electi. Qui statim relictis omnibus personaliter venit et hostes fugavit et ecclesie tribulacionibus subvenit ad instar 'fortis preliatoris, qui intra castra teneri non voluit, sed certaminis campum quesivit', de quo in C. VII. q. I. 'ibi[a] adunati equanimiter'[a][3].

Hiis omnibus diligenter consideratis sub epilogo implentur[b] illa[c], que scribuntur primo Reg. XVI. c., ubi dicitur: 'Vidi David Bethlehemitam[d] filium Ysai[e] scientem psallere et fortissimum robore et virum bellicosum et prudentem in verbis et pulchrum nimis, et Dominus est cum eo'[4]. Et sic causa[f] concluditur de primo, scilicet de singulari eminencia apostolice[g] sedis[g] super universa, quia[h] principes electores ad[i] exhortacionem apostolicam et informacionem singulariter oculos suos in s(anctitatem) v(estram) defigentes ad eleccionem, de qua supra, prout eorum iuris et moris est, processerunt.

(II) Secundo tangebatur eiusdem sancte sedis et in preficiendis rectoribus diligencia et sollicitudo exactissima, cum dicebatur: 'ut indices eis, qui sedere debeat in solio'. Quamvis enim cura universi populi christiani commissa a Domino sit beato Petro apostolo et in sui persona successoribus suis Romanis pontificibus, Ioh. XXI. c., ubi dicitur: 'Si diligis me, pasce oves meas'[5], tamen singularius et specialius interest huius sancte sedis diligenter intueri, qui in ipso grege sibi commisso reges in solio regali sedeant, quomodo populum Dei regant, cum ipsis regibus et ducibus ipsi populi subditi et subiecti sint[k], ut habetur primo Pe. II. c.[6] Quanto fortius hec sancta sedes attendet personam eius, qui ad regendum et gubernandum Romanum imperium preficitur et qui super omnes reges est, VII.[k'] q. I. 'in apibus'[k'][7], et cum defensor et advocatus ecclesie sit et esse debeat et cum ab eodem ungatur et consecretur et coronetur, ut habetur Extra de coronacione[l] 'venerabilem'[8].

(PETITIO APPROBATIONIS)

Premissa igitur tamquam devotissimus sancte matris ecclesie filius inclitus princeps dominus meus dominus Karolus electus in Romanorum regem predictus solerter advertens electione de eo celebrata eidemque eleccioni per eum legittimo et debito adhibito consensu, dominos istos et me suos nuncios speciales ac procuratores legittimos ad s(anctitatem) v(estram) pro suis et imperii negotiis specialiter destinavit, petens reverenter, quod et nos suo procuratorio nomine reverenter petimus, quatenus devocionem suam et filialem reverenciam, quam erga vos et sacrosanctam Romanam ecclesiam

99. y) *lacuna unius verbi spatium complectens* V. z) *sic* V. a) 'v adunati et vē in eo' V. b) impletur V. c) ille V. d) Bethlehem it̂ V. e) Ysaie V. f) canc. V. g) aput se V. h) que V. i) et V. k) sunt V. k') VI q. I. cūc app V. l) *sic* V.

1) *c. 16 Di. XCVI.* 2) *Lithuanos.* 3) *c. 49 C. VII qu. 1.* 4) *I Reg. 16, 18.* 5) *Ioh. 21, 15 sqq.* 6) *I Pet. 2, 13. 14.* 7) *c. 41 C. VII qu. 1.* 8) *c. 34 X de elect. (I, 6).*

matrem suam sinceris affectibus gerit, dignemini[m] suscipere, gratiamque vestram ac favorem impertiri eidemque munus[n] sacre unctionis et consecracionis[o] et dyadema seu coronam imperii per sacratissimas manus vestras loco debito et certa hora assignatis favorabiliter et celeriter[p] conferre et inpendere dignemini. Et non sine causa dico celeriter[p], quia novit[q] s(anctitas) v(estra), quod adversarius sancte sedis et tocius Ysrael, ille fraudis commenta, petra scandali, Bavarus hereticus, non dormit, ymo 'quasi leo rugiens circuit [querens][r] quem[s] devoret', I. Pe. V. c.[1], transsumptive in C. III. q. I. 'nulli dubium est'[2], quomodo istam sanctam ecclesiam, quantum in eo est, de novo confundat, quomodo inconsutilem Domini tunicam scindat, quomodo alios sua lepra et perfidia[t] inficiat et involvat; et gauderet, si aliqua morula, aliqua lentitas, quod absit, aliquod inordinatum intervallum aut impedimentum seu obstaculum in hoc sancto negotio interveniret. Exurgat igitur vestra veneranda sanctitas et hiis tam morosis et periculosis occurrat viamque precludat, quia, ubi maius periculum, ibi procul dubio caucius est agendum, huiusque serenissimi electi sanctum negocium, comodum et honorem universalis ecclesie ac tocius Israel indubitanter concernens, promocionibus, consiliis et auxiliis, gratiis et favoribus vigilanter et utiliter dirigat et prosequatur eique et nobis in sua persona dicens[u], quod dixit Dominus de David I. q. VII. 'si quis omnem': 'Inveni hominem secundum cor meum'[3], et quod scribitur primo Reg. XVI. c.: 'Stetit David in conspectu meo; invenit enim gratiam in oculis meis'[4]. Quam graciam sibi invenire concedat[v] Dominus in conspectu ecclesie militantis, tandem in conspectu triumphantis cum omnibus nobis, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

100. *Collatio papae cum approbatione. — Nov. 6.*

Quaternunculus saec. XIV. olim bibliothecae Cartusiensium Maguntinorum, nunc bibliothecae civitatis Maguntinae, signo carens, fol. 1—10 (M). *Quem nobis petentibus feliciter investigavit v. cl. G. Binz. In fol. 1 F. I. Bodmann notavit:* Opusculum ineditum luceque publica dignissimum. — *Cod. Vindobon. 1543 fol. 142'—150* (V), *de quo cf. supra ad nr. 99. Utrumque contulit R. Salomon. Peiores lectiones interdum non annotavimus, in minutiis orthographicis* M *secuti. — Adhibuimus praeterea in approbationis formula infra p. 163 lin. 16 sqq. edenda id quod ex codice quodam sermonum Clementis VI. in bibliotheca archiepiscopi Remensis tunc temporis asservato, in bibliotheca Parisiensi nuper non reperto, edidit St. Baluzius, Vitae paparum Avenionensium I, 863* (B) *et transsumptum in instrumento approbationis infra nr. 101 edendo* (T). — *Copiam quae exstat in Cod. Vindobon. 3175, de quo cf. Wenck in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XX, 289, fol. 323'—325' a nobis perlustratam utpote valde abbreviatam et ad textum nihil facientem omisimus. In codicibus sermonum Clementis Vaticanis Parisiensibus Monacensibus frustra fecimus indagari. — Ed. Bodmann, Codex epistolaris Rudolfi I., 347—381 ex* M. — *Extr. Denis loco supra ad nr. 99 citato col. 2748 ex* V.

Cf. Reg. imp. VIII Päbste nr. 8a.

Collationis habitae mentionem faciunt

1) Instrumentum approbationis infra nr. 101 p. 164 lin. 13.

2) Relatio archiepiscopi Lugdunensis ad Delphinum, infra nr. 107.

3) Conradus Halberstadensis ap. Wenck l. c. p. 299:

Quintum memorabile est, quod Clemens papa sextus in diversis facultatibus litterarum supradictum dominum Karolum plurimum dilexit et ad regendum rem-

99. m) dignissimi V. n) minus V. o) consecracionibus V. p) sceleriter V. q) vovit V. r) *deest* V; *supplevimus.* s) quam V. t) perfida V. u) dicentes V. v) concedit V.

1) *I Pet. 5, 8.* 2) *c. 5 C. III qu. 1.* 3) *c. 2 C. I qu. 7.* 4) *I Reg. 16, 22.*

publicam aptissimum reputavit, sicut patet in quodam sermone autentico simul et scientifico, in quo idem eundem ingeniose, discrete et graciose presentibus cardinalibus et aliis ecclesiarum prelatis commendavit. Cuius sermonis thema fuit: 'Salomon sedit super solium meum et ipse regnabit pro me' . . . . . .

Sextum memorabile est, quod hec fuerunt verba approbacionis, electionis et confirmacionis per Clementem papam sextum de predicto domino Karolo proposita: Nos *etc.*

4) Franciscus Pragensis ed. Loserth p. 586:

Approbata autem hec sunt per dominum apostolicum anno predicto sexto die Novembris in festo beati Leonardi confessoris. Eodem die dominus papa propria in persona fecit solempnem sermonem ad laudem et honorem Dei et sanctorum eius et in fine famam bonam domini electi extollendo et commendando ultra omnes principes huius temporis ipsum dignitate et honore cunctis preferendo. Et tunc huic laudabili approbationi interfuit venerabilis pater dominus Arnestus archiepiscopus Pragensis cum aliis nobilibus qui de hoc facto fuerant speciales legati. Et egregium collegium totius curie Romane et cuncti domini laudantes et ei gratias referentes hanc gratiosam et benivolam approbationem sincero corde commendaverunt.

5) Iohannes Villani XII 78 ed. Moutier-Dragomanni IV, 126:

Nel detto anno 1346 in Avignone in Provenza, ov' era il papa colla corte, essendovi venuti ambasciadori del re di Boemia colla sua confermazione della elezione dell'imperio fatta in lui, come addietro facemmo menzione, il papa a priego e istanza del re di Francia e per abbattere il titolo dell'imperio al dannato Bavaro, si confermò essere degno imperadore il detto Carlo, con aiuto di santa chiesa, commendandolo il papa di molte virtù in suo sermone in piuvico concistoro, ove furono tutti i cardinali e vescovi e prelati, ch'erano in corte, e chi vi volle essere . . . . e ciò fu a dì 6 di Novembre.

Cf. etiam expositionem in chronicam Hugonis de Rutlingen ap. Böhmer Fontes IV, 136.

Collatio facta per sanctissimum[a] patrem ac dominum[a] dominum Clementem papam VI. in approbatione domini Karoli in regem Romanorum electi die Lune[b] VI. mensis Novembris, anno[c] Domini MCCCXLVI.[c], pontificatus sui[d] anno quinto[e].

'Salomon sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me, illique precipiam, ut sit dux super Israel.' III. Reg. 1[1].

Sicut audivistis nuper per archiepiscopum Pragen(sem) proponendo negotium electionis[f] karissimi filii nostri Karoli in regem Romanorum electi, fuit nobis porrecta quedam supplicatio[2], facta una interrogatio super his verbis: 'In te oculi respiciunt[g] totius Israel, ut indices eis, qui[h] sedere debeat in solio'[3]. Et quia ista interrogatio non est digna reprehensione, non est digna irrisione, non est digna refutatione, sed magis est digna commendatione, digna responsione, digna exauditione: idcirco dicens, quod dicebat Ieremias propheta, Ier. XLII: 'Indicabo vobis, nec celabo vobis quicquam'[4], dico[i] pro responsione verba thematis preassumpti[k]: 'Salomon sedebit' etc. Que verba ad litteram fuerunt dicta per David, cui facta erat interrogatio nuper per archiepiscopum proposita. 'Salomon ergo sedebit' etc. In quibus verbis tanguntur[l] quatuor[l], que in aliqua[m] nova assumptione alicuius[b] consueverunt attendi.

100. a) sanctissimum — dominum *deest* V. b) *deest M.* c) anno D. MCCCXLVI. *deest M.* d) nostri V. e) sequitur *add.* V. f) *deest* V. g) conspiciunt V. h) quis *M.* i) dicens *M.* k) preassumpta V. l) qu. tang. V. m) alia V.

1) *III Reg. 1, 35.* 2) *Petitio supra p. 141.* 3) *III Reg. 1, 20.* 4) *Ier. 42, 4.*

Attenditur enim conditio persone, que assumitur; — status, ad quem preficitur; — persona, per quam erigitur; — causa, propter quam provehitur vel id efficitur.

Primo ergo hic[n] describitur persone assumende ydoneitas et sufficientia, quia 'Salomon'[o]; secundo kathedre assequende nobilitas et excellentia, quia 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me'; tertio promoventis persone auctoritas et eminentia, quia 'illique precipiam'; quarto cause consequende utilitas et efficacia, quia 'ut sit dux super Israel'.

Est ergo promovendus conveniens, dignus et habilis: 'Salomon'; est status eminens, clarus et nobilis, quia[p] 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me'; est promovens excellens[q], celsus, sublimis et celebris, quia 'illique[r] precipiam'; est fructus expediens, decens[s], bonus et utilis, quia 'ut sit dux super Israel'.

Ut hodie intuemur

personam nostri electi	gratiose et convenienter comparatam: 'Salomon';
	gloriose et eminenter collocatam, quia 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me';
	seriose, virtuose, rationabiliter[u] et irrefragabiliter approbatam, quia 'illique precipiam';
	fructuose[t] et utiliter sublimatam, quia 'ut sit dux super Israel'.

Comparatur ergo gratiose propter preconium singularis et quasi similis convenientie et conditionis: 'Salomon'.

Collocatur gloriose, quia assumitur ad fastigium regalis et tandem imperialis excellentie et dominationis, quia 'sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me'.

Approbatur virtuose propter iudicium papalis sententie et distinctionis[u], quia 'illique precipiam'.

Sublimatur fructuose propter fructum expectate[v] finalis et salutaris presidentie et gubernationis, quia 'ut sit dux super Israel'.

(I) Dico ergo primo[n], quia tangitur persone assumende ydoneitas et sufficientia. Est enim conveniens, dignus et habilis, ut intueamur personam[w] eius[w] gratiose et convenienter comparatam propter preconium singularis et quasi similis convenientie et conditionis, quia 'Salomon'. Ad cuius evidentiam considero,

quod[n] Salomon	in aliquibus profecit,
	in[x] aliquibus[x] excessit,
	in[x] aliquibus[x] defecit.
Salomon enim profecit	in[y] latrie magnitudine,
	in[x] prudentie certitudine,
	in[x] iustitie rectitudine,
	in[x] clementie dulcedine.
Salomon autem excessit	in[x] sapientie limpitudine,
	in[x] habundantie et[x] opulentie[x] plenitudine,
	in[x] familie amplitudine,
	in[x] quiete et tranquille[z] vite pulchritudine.
Sed[x] Salomon defecit	in[a] luxurie et lascivie turpitudine,
	in perseverantie longitudine,
	in ydolatrie multitudine,
	in rei bellice[b] fortitudine.

100. n) *deest M.* o) etc. *add. M.* p) ipse *V.* q) precellens *M.* r) illi *M.* s) et *add. V.* t) approbando et fructuose *V.* u) diffinitionem *V.* v) exspectare *V.* w) ei. pers *V.* x) *deest V.* y) in *bis scriptum V.* z) tranquillitate *V.* a) ex *M.* b) publice *V.*

Noster ergo electus Salomoni {
comparatur in profectu,
superatur in excessu,
preservatur a defectu,

ut quasi habeat in ordine ad Salomonem triplicem combinationem, scilicet adequationis, excessi et excedentis. Nam in primo adequatur, in secundo superatur, in tertio superans[d] commendatur[d].

Adequatur enim {
in magnitudine latrie et devotionis,
in certitudine prudentie et discretionis,
in[e] rectitudine iustitie et distributionis,
in[e] teneritudine clementie et compassionis.

Superatur autem* {
in limpitudine scientie et cognitionis,
in plenitudine pecuniarie possessionis,
in amplitudine familie et ordinationis,
in dulcedine quiete et[f] pacifice[g] gubernationis.

Superans autem commendatur {
in pulchritudine coniugalis continentie et[f] incorruptionis[f],
in longitudine finalis[g] perseverantie et durationis,
in celsitudine divine adorationis,
in fortitudine corporalis et bellice experientie et exercitationis.

(1) Dico primo, quod noster electus Salomoni adequatur in magnitudine latrie et devotionis. Sicut enim Salomon totus fuit intentus ad edificium templi et ornamentorum eius et gloriam ipsius, sicut dicitur III. Reg. V.[h] usque ad VIII. et inclusive, sic noster electus, sicut pridie archiepiscopus declaravit, tam in fundatione novi collegii in castro Pragensi sicut in ampliatione ministrorum Deo[i] et beate Virgini famulantium in ecclesia Pragensi sicut in iocalium pulcherrimorum donatione et larga et ampla dotatione et, quod obmisit archiepiscopus, in nove ecclesie in regno Bohemie ad eius supplicationem erectione[k] et[e] per[l] eius dotationem[l] larga redditum concessione et in abbatiarum reparatione et in ecclesia Pragensi procurata erectione et sublimatione[m] ad ecclesiam metropolitanam et etiam aliorum locorum religiosorum fundatione et personarum ecclesiasticarum defensione manifeste apparet, ut merito dicatur de eo, quod dicitur III. Reg. VI: 'Edificavit Salomon domum Domino, et consummavit eam'[1]. Et videte, quod ista conditio est mirabiliter necessaria in rege, maxime in imperatorem promovendo; debet enim esse[f] katholicus, non scismaticus vel hereticus, devotus, non indevotus, de Deo et eius gratia, non de sua potentia confisus, quod pulchre dictum est Deuteronomii XVII, ubi dicitur sic[f]: 'Illum regem constitues[n], quem dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum; non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus; qui, postquam sederit in solio regni sui[o], describet[p] sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar[q] a sacerdotibus Levitice tribus, et habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere dominum Deum suum et custodire verba et cerimonias eius, que in lege precepta sunt; neque elevetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram[r] vel sinistram'[2]. Extra[s] de elect. 'venerabilem': 'Nunquid, si principes[t] non

*) in presenti *add. M.*

100. c) vel *V.* d) sup excommendatur *M;* semper excommendatur *V. Cf. infra lin. 17 et p. 149 lin. 4.* e) *deest V.* f) *deest M.* g) et *add. V.* h) ve *V;* fe *M.* i) Dei *MV.* k) erectionem *MV.* l) pro eius dotatione *V.* m) sublevatione *V.* n) institues *M.* o) tui *M.* p) describes *MV.* q) exempla *M.* r) dextram *M.* s) ex̄ *M;* exemplo *V.* t) *corr. ex* princeps *M;* princeps *V.*

1) *III Reg. 6, 14.* 2) *Deut. 17, 15—20.*

solum in discordia, sed etiam in concordia, sacrilegum quemcunque vel excommunicatum in regem, tyrannum vel fatuum, hereticum eligerent aut[u] paganum, nos inungere, consecrare, aut coronare hominem huiusmodi deberemus? Absit omnino'[1]. Et videte verbum notabile, quod[v] sic[w] eligendus est rex de fratribus, quod[x] etiam constitui non potest nec per papam nec per alium, nisi sit frater per fidem; quia, si extra fidem est, rex vel imperator de[y] populo Israel esse non potest. Unde dicit: 'non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus'. Quomodo ergo Ludowicus de Bavaria, hereticus manifestus[z], sicut alias probavi[1'], potest regnare vel imperare? Certe nullo modo; ymmo[a] sicut in hac[a] historia thematis preassumpti Adonias filius Agith elevabatur, dicens: 'Ego regnabo'[2], et tamen iussu David exclusus est a regno, et Salomon filius Bersabee sublimatus est, dicente David ipsi Bersabee: 'Vivit Dominus, quia, sicut iuravi tibi, Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie', III. Reg. I[3], ut expulso illo heretico Bavaro iste Salomon filius Bersabee, id[a] est[a] ecclesie[b], que[c] interpretatur puteus satians[d] vel fons septimus[e]: ecclesia enim et[a] satiat[a] et refrigerat per ecclesiastica sacramenta, et est fons septimus, per septem dona Spiritus sancti[4]. Iste ergo filius tuus sedebit super istud solium et regnabit; et hoc faciam sibi hodie ipsum approbando et electionem eius confirmando. Et videte: quod ipse sit ita[f] katholicus, ita devotus, ita ecclesie munificus, non solum sibi[f] debetur ex successione, quia a sanctis parentibus et consimilia facientibus noscitur descendisse, sed etiam debetur sibi ex nomine, quia Karolus. Quis autem magis devotus et munificus ecclesie quam Karolus Magnus fuit? Patet ystorias intuenti. Unde de eo legitur, quod non videbatur sibi, quod posset satis[g] ecclesie[g] dare, attendens illud, quod in omni illo[h], quod datur Deo et ecclesie, quecunque immensitas est mensura[5]. 'Vivat ergo rex Salomon'. III. Regum I[6].

Secundo dico, quod adequatur in certitudine[i] prudentie et discretionis. Ad litteram enim, sicut Salomon fuit prudentissimus, sic iste est valde prudens et discretus; optime enim, sicut prudens animus, scit tempora dispensare, futura previdendo, presentia ordinando, preterita memorando. Et ista conditio est bene necessaria principi, quia Prov. XXVIII: 'Dux indigens prudentia multos opprimit per calumpniam'[7]. Ideo dicebat ille[k] Salomon Prov. VII: 'Dic sapientie: soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam'[8] et Prov. IIII: 'In omni possessione tua[f] acquire prudentiam, arripe illam, et exaltabit te, glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inclyta[l] proteget te'[9]. Et ideo ipse Salomon, III. Reg. tertio, petivit a Domino, qui dixerat ei: 'Postula quod vis, ut dem tibi', ut daret sibi 'cor docile et intelligens, ut posset iudicare populum[m] et discernere inter bonum et malum'[10]; quod et Deus sibi concessit. Unde Eccles. I. dicit[f]: 'Dedi cor meum, ut scirem prudentiam atque doctrinam'[11].

Tertio dico, quod noster electus adequatur Salomoni in rectitudine iustitie et distributionis. Ad litteram enim, sicut de Salomone dicitur III. Reg. III. in fine, quod 'audivit omnis Israel iudicium, quod iudicasset rex, et timuerunt eum, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum iudicium'[12]. Unde ipse Salomon parabolas edidit 'ad[13] faciendam[n] sapientiam et disciplinam, ad intelligenda verba prudentie, et suscipiendam eruditionem doctrine, iustitiam[o], iudicium et equitatem'; sic iste dicitur esse valde

100. u) vel *M.* v) quia *V.* w) sicut *V.* x) quia *M.* y) in *V.* z) est *add. V.* a) *deest V.* b) filius *add. V.* c) qui *V.* d) faciens *V.* e) et *add. V.* f) *deest M.* g) eccl. sat. *V.* h) eo *V.* i) plenitudine *V.* k) iste *M.* l) integra *MV.* m) falsum *M.* n) faciendum *M.* o) et *add. M.*

1) *c. 34 X de elect. (I, 6).* 1') *Scilicet in collatione 1346. Apr. 13. habita, cf. Reg. Ludw. p. 233 nr. 189.* 2) *III Reg. 1, 5.* 3) *III Reg. 1, 29—30.* 4) *Isidor. Quaest. in Vet. Testam. ed. Arevalus V, 532.* 5) *Unde sumptum sit, nescimus.* 6) *III Reg. 1, 34. 39.* 7) *Prov. 28, 16.* 8) *Prov. 7, 4.* 9) *Prov. 4, 7—9.* 10) *III Reg. 3, 5—9.* 11) *Eccles. 1, 17.* 12) *III Reg. 3, 28.* 13) *Prov. 1, 1—3.*

iustus et in punitione malorum et in premiatione bonorum et in distributione honorum, ut de eo dicatur illud Ier. XXIII: 'Regnabit rex, et sapiens erit, et faciet iudicium et iustitiam in terra'[1]. Et ista conditio est mirabiliter necessaria principi. 'Abhominabiles enim reges, qui agunt impie, quoniam iustitia firmatur solium, et voluntas regum labia iusti' Prov. XVI[2]. Et ideo Prov. XX: 'Rex, qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo'[3]. Unde pulchre loquitur Iob XXXVI. dicens: 'Non aufert Deus a iusto oculos suos, sed reges in solio collocat in perpetuum'[4]; 'iustitia enim elevat gentem, miseros facit populos peccatum', Prov. XIIII,[5] et 'regnum transfertur de gente in gentem propter iniustitias', Eccli. X[6], ut merito sit sicut ille[p] Salomon, cui dixit regina Sabba III. Reg. X: 'Sit dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, qui posuit te super thronum Israel et constituit te regem, ut faceres iudicium et iustitiam'[7].

Dico quarto, quod noster electus adequatur Salomoni in teneritudine clementie et compassionis. Unde ipse Salomon dicebat, Prov. XI: 'Clementia preparabit vitam'[8]; et XVI: 'In hilaritate vultus regis vita, et clementia eius quasi ymber serotinus'[9]. Unde Isai. XVI: 'Preparabit in misericordia solium, et sedebit super illud in veritate in tabernaculo David iudicans et querens iudicium et velociter reddens, quod iustum est'[10]. Noster etiam[q] electus dicere potest illud Iob XXXI: 'Ab infantia crevit mecum[r] miseratio, et de ventre matris mee egressa est mecum'[11]. Clementia autem[s] est virtus summe necessaria principi. Unde dicit Salomon Prov. XX: 'Misericordia et veritas custodiunt regem, et roborabitur clementia thronus eius'[12] et III. Reg. XX. dicitur: 'Reges Israel clementes sunt'[13]. Ideo dicebat ille Arthaxerses[t]: 'Cum pluribus imperarem et universum orbem mee ditioni subiugassem, nequaquam volui abuti potentie magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silencio transigentes optata cunctis mortalibus pace fruerentur'[14]. Et quomodo clemencia necessaria est principi, deducit diffuse Seneca in libello de clementia ad Neronem, unde inter cetera dicit[s], quod princeps clemens vivit optantibus[t'] cunctis[15], quo nichil desiderabilius; et[u] Eccli. III: 'Fili! in mansuetudine opera tua perfice et super hominem gratiam diligeris'[u][16]. Unde III. Reg. XII. dictum est Roboam filio[v] Salomonis, quod, si audiret populum et diceret ei verba lenia[w] et responderet sermonibus clementibus, obediret ei populus[r] cuncto tempore[17], et quia[r] contrarium fecit, X partes regni sui perdidit. Et Iob dicebat XXIX: 'Cum sederem quasi rex circumstante me exercitu, eram tamen merencium consolator'[18]. Bene ergo noster electus Salomoni adequatur in istis quatuor virtutibus, quasi in quatuor lapidibus pretiosissimis, ornantibus dyadema cuiuscunque principis,

ut primus sit, qui procedat[x], latria et devotio,
secundus prudentia et discretio,
tertius iustitia et equa distributio,
quartus clementia et compassio.

Merito ergo Salomoni comparatur I. Reg. IIII: 'Salomon erat in ditione sua' etc.[r][19] et I. Reg. II: 'Salomon sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis'[20].

100. p) iste *M.* q) enim, *postea corr. in* autem *M.* r) *deest V.* s) *deest M.* t) *sic al. man. in margine corr. pro* Arthacassios *M;* Archaristes *V.* t') optatibus *MV.* u) et—diligeris *deest V.* v) filium *M.* w) leuia *MV.* x) precedat *V.*

1) *Ierem. 23, 5.* 2) *Prov. 16, 12—13.* 3) *Prov. 20, 8.* 4) *Iob 36, 7.* 5) *Prov. 14, 34.* 6) *Ecclus. 10, 8.* 7) *III Reg. 10, 9.* 8) *Prov. 11, 19.* 9) *Prov. 16, 15.* 10) *Is. 16, 5.* 11) *Iob 31, 18.* 12) *Prov. 20, 28.* 13) *III Reg. 20, 31.* 14) *Esth. 13, 2.* 15) *Seneca de clem. I, 19, 7.* 16) *Ecclus. 3, 19.* 17) *III Reg. 12, 7.* 18) *Iob 29, 25.* 19) *Potius III Reg. 4, 21.* 20) *Potius III Reg. 2, 12.*

(2) Dicebam ergo[y] secundo, quod Salomon excessit nostrum electum in quatuor: Primo in limpitudine scientie[y] et cognitionis. Licet enim noster electus sit sufficienter, quantum pertinet ad principem secularem, litteratus[z], unde Latinum et[a] intelligit et[a] loquitur et multa[b] ydiomata novit, sicut Ytalicum, Gallicum, Sclavonicum[c], Ungaricum et Theutonicum[d][1], tamen ad scientiam Salomonis non attingit; Salomon enim dicit de se ipso, Eccle. I, quod 'precessit sapientia omnes, qui ante eum fuerunt[e] in Ierusalem' unde 'disputavit a cedro, que est in Lybano'[2] etc.

Secundo excessit[*] in plenitudine pecuniarie possessionis. Fuit enim valde dives, sicut ipsemet[f] dicit de se ipso Eccl(es). II. et III.[g] Reg. X.[h] dicitur, quod temporibus suis argentum in Ierusalem nullius reputationis[a] pretii erat[3]; et subdit, quod 'fecit Salomon, quod tanta habundantia argenti esset in Ierusalem quanta et[i] lapidum'[4], et II. Par. IX, quod 'argentum in diebus Salomonis pro nihilo reputabatur'[5]; et subdit: 'Magnificatus est Salomon super omnes reges terre pre divitiis et gloria'[6]. Iste autem, ut credo, non est ita pecuniosus; et certe non mirum, quia I. Par. XXII. legitur, quod David rex reliquerit Salomoni filio suo 'in impensas domus Domini auri talenta C milia et argenti mille milia talenta[k]; eris autem et ferri non est pondus'[7]. Credimus autem, quod rex Boemie, pater nostri electi, tante liberalitatis fuit, quod[k] potius debita, quam tanta sibi talenta dimisit. Sed nec propter hec presumant adversarii, quia indubitanter tenemus[l], quod hec omnia adiicientur sibi. Mat. VI: 'Primum querite regnum Dei, et[m] hec omnia adiicientur vobis'[m][8].

Tertio excessit Salomon in amplitudine familie et ordinationis. Unde III. Reg. X.[n] dicitur, quod 'videns regina Sabba sapientiam Salomonis et domum, quam edificaverat, et cibos mense eius et habitacula servorum[o] et ordines ministrantium vestesque eorum et pincernas et holocausta, que offerebant in domo Domini, non habebat ultra spiritum'[9].

Quarto[p] excessit in dulcedine quiete et pacifice gubernationis, quia, ut dicitur Eccli. XLVII, 'Salomon imperavit in diebus pacis'[10]. Unde I. Par. XXII.[q] dicitur[r], quod Salomon fuit 'vir quietissimus et requiescere fecit eum[s] Dominus ab omnibus inimicis suis per circuitum, et ob hanc causam pacificus vocatus est, et pacem et otium[t] dedit Deus in Israel[u] cunctis diebus eius'[11]. Iste autem iam habet[v] adversarium, sicut David habuit Saulem, illum scilicet Bavarum hereticum et scismaticum manifestum; sed confido in Domino, quod ita erit de eo sicut de David, et de Bavaro sicut de Saule et domo eius. Unde II. Reg. III. dicitur, quod 'facta est longa concertatio inter domum David et domum Saul; David proficiens et semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens cottidie'[12]. Et notate, quod, licet Salomon in pace[w] regnaverit, David autem semper et in[x] bellis et in sanguine, non tamen propter hoc fuit, quin[y] David fuerit Salomone sanctior; ymmo frequenter Deus multa aliquorum temporibus immittit, ut sit eis, sicut[z] virtutis, ita[a] occasio et salutis; sicut deducit Bernhardus in libro[b] de[b] laude nove militie Templi de civitate sancta Ierusalem, quam totiens permisit[c] Dominus[d] impugnari[13]. Unde de filiis Israel dicitur Iudic. III, quod dimisit Dominus eis aliquas

*) quantum est de presenti *add. M.*

100. y) *deest M.* z) *praecedit* elcus *del. M.* a) *deest V.* b) etiam *add. V.* c) Slavonicum *V.* d) Theutunicum *V.* e) fuerant *M.* f) enim *V.* g) *hic et saepius infra numerus litteris exaratus M.* h) V *V.* i) esset *M.* k) *deest M.* l) reverimus *corr. ex* referimus *V.* m) et — vobis *deest V.* n) V *V*; IX *M.* o) suorum *M.* p) Sed quarto *V.* q) II *V.* r) dicit *M.* s) enim *M.* t) odium *M.* u) et Israel *V*; sibi *M.* v) habuit *M.* w) parte *M.* x) c̄ *pro* et in *M.* y) q̄m *V.* z) est *add. M.* a) et *add. V.* b) *deest V.* c) promisit *M.* d) Deus *V.*

1) *Cf. Werunsky 'Gesch. Karls IV.' I, 442 sqq.* 2) *Eccles. 1, 16; III Reg. 4, 33.* 3) *III Reg. 10, 21.* 4) *ibid. 27.* 5) *II Par. 9, 20.* 6) *ibid. 22.* 7) *I Par. 22, 14.* 8) *Mat. 6, 33.* 9) *III Reg. 10, 4—5.* 10) *Ecclus. 47, 15.* 11) *I Par. 22, 9.* 12) *II Reg. 3, 1.* 13) *c. V § 11 (Opera ed. Mabillon II, 549).*

vicinas regiones alienigenarum, ut 'erudiret in eis Israhelem, ut bella addiscerent, et haberent consuetudinem preliandi'[1]. Et Deut. VII. dicit, quod 'paulatim consumpsit illas gentes et per partes, ne bestie multiplicarentur contra eos'[2], id est bestie infernales.

(3) Dicebam tertio, quod noster electus superans Salomonem commendatur:

Primo in pulchritudine coniugalis continentie et incorruptionis. Salomon enim 'inclinavit femora sua mulieribus, et posuit maculam in gloria sua', sicut dicitur Eccli. XLVII,[3] et III. Reg. XI: 'Rex Salomon adamavit mulieres alienigenas multas'[4]. Iste autem pudicus cum uxore sua, ut audivimus.

Secundo superat[e] in longitudine perseverantie et durationis. Salomon enim in Scriptura bonum habuit initium, sed malum exitum, sicut apparet III. Reg. XI[f]. De isto presumimus, quod non solum bonum initium, immo felix medium et felicissimum exitum habebit semper in devotione ad Deum[g] et ecclesiam persistendo; et certe, si oppositum faceret, male pro eo, sicut apparet de omnibus imperatoribus, qui se[h] finaliter[i] ecclesie opposuerunt, sicut de Frederico[k] et de[i] aliis. 'Esto ergo fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vite', Apoc. II[5], quia 'incassum bene agitur, si ante consumationis terminum deseratur[l]'[6]. Unde de Salomone: statim cum[m] incepit[n] male agere, statim Dominus suscitavit sibi adversarium, ymmo adversarios multos, sicut Ieroboam et Adan. Unde III. Reg. XI: 'Suscitavit Dominus adversarium Salomoni'[7].

Tertio superat in celsitudine divine adorationis. Salomon enim colebat Astarten[o] deam Sidoniorum[p] et Chamos deum Moabitarum, et Maloch[q] ydolum Ammonitarum, sicut dicitur III. Reg. XI[8]. Sed noster electus solum unum Deum adorat et illi soli servit et serviet in futurum.

Sed quarto superat in fortitudine corporalis et bellice experientie et exercitationis. Salomon enim in[i] armorum exercitio non fuit; immo dicebat David de eo: 'Salomon filius meus parvulus est et delicatus', I. Paralip. XXII[9]. Sed noster electus adhuc in pueritia fuit in armorum exercitio et in Ytalia et in aliis partibus, attendens illud Vegetii[r] de re militari, quia 'scientia rei bellice dimicandi nutrit audaciam; nemo enim facere metuit, quod se bene didicisse confidit'[10]. Unde audivi, quod quasi alter Iudas Machabeus 'similis factus est[i] leoni in operibus suis'[11]. Unde ipse 'potens[s] viribus a iuventute sua sit princeps militie et ipse agat bellum populi', I.[t] Mach. II[12]. Ut merito ex istis quatuor ultimis[u] conditionibus dicamus de eo illud Mat. XII: 'Ecce plus quam Salomon'[13].

Hoc de primo, in quo tangitur nostri electi ydoneitas et sufficientia: ipse enim describitur conveniens, dignus et habilis[v], quia catholicus et devotus, quia[h] industrius et discretus, quia[h] iustus et equus, quia[h] clemens et pius, quia[h] sobrius et castus, quia[h] bellicosus et strennuus, ut probatum est, non solum sicut Salomon, sed etiam[h] in aliquibus plus quam Salomon.

(II) Dico secundo, quod describitur status nobilitas et excellentia. Status enim, ad quem assumitur, est eminens, clarus et nobilis. Unde propter hec[w] collocatur eminenter et gloriose, quia promovetur ad fastigium regalis et tandem imperialis excellentie et dominationis. Unde dicitur in themate: 'Sedebit super solium meum[h], et

100. e) superant *M.* f) X *M.* g) Dominum *V.* h) *deest V.* i) *deest M.* k) Friderico *V.* l) *ex* desideratur *corr. M.* m) sicut *V.* n) incipit *M.* o) Astarcon *M*; Astertem *V.* p) Sodomorum *V.* q) Malech *V.* r) negotii *M.* s) in *add. V.* t) post *M.* u) mltis *M.* v) hūilis *V.* w) hoc *V.*

1) *Iudic. 3, 1. 2.* 2) *Deut. 7, 22.* 3) *Ecclus. 47, 21—22.* 4) *III Reg. 11, 1.* 5) *Apoc. 2, 10.* 6) *Unde sumptum sit, nescimus.* 7) *III Reg. 11, 14.* 8) *III Reg. 11, 5 et 7.* 9) *I Par. 22, 5.* 10) *Veget. I, 1.* 11) *I Mach. 3, 4.* 12) *I Mach. 2, 66.* 13) *Mat. 12, 42.*

ipse regnabit pro[x] me'. Ad cuius evidentiam est[y] sciendum, quod iste status[z] imperialis est eminens, altus et nobilis specialiter propter quatuor:

Primo quia prophetice prefiguratus[a],	Unde[c] status iste habet[d]	propheticam[e] prefigurationem,
secundo[b] quia generose derivatus,		celicam derivationem,
tertio[b] quia spatiose dilatatus,		amplificam dilatationem,
quarto[b] quia gloriose exaltatus.		mirificam exaltationem.

(1) Dico primo, quod status iste est prophetice prefiguratus[f]. Habet enim propheticam prefigurationem[g]. Ad litteram enim secundum expositionem Hebreorum et aliquorum sanctorum illa quatuor animalia, que vidit Ezechiel, Ezech.[b] I, significant[h] quatuor imperia, que fuerunt:

Leo imperium Assyriorum, quod fuit primum. Unde et frequenter reges Assyriorum per leonem in Scriptura significantur: et etiam dicunt aliqui, quod leones[i] in vexillo portabant. Et primus, qui regnavit in isto imperio, fuit Belus pater Nini; et duravit illud regnum MCCC et V annis, sicut dicit Augustinus XII. de civitate Dei c. X[1]. Sed postea translatum est Dei iudicio ad Persas et Medos, sicut patet Dan. V[2].

Homo autem significat imperium Persarum et Medorum, quod incipit a Dario, et duravit annis CCCCLXXXV, sicut dicit Augustinus ibid. Significatur autem per hominem, quia istud regnum multum humanius tractavit regnum Iudeorum quam alia. Unde etiam Cirus rex Persarum et Medorum dedit licentiam reedificandi Ierusalem et templum, propter quod Scriptura multum[k] eum commendat, ut patet Ysai. XLV[3].

Bos autem significat regnum Grecorum, quod incepit ab Allexandro, quod minus ceteris duravit, quia post mortem Allexandri 'imposuerunt sibi omnes dyademata', sicut dicitur I. Machabeorum I[b] [4]. Istud autem significatur per bovem, quia, sicut bos impingit[l] cornibus[l], ita istud regnum[m] impegit in regnum Iudeorum, sicut apparet I. et II. Machabeorum, maxime tempore Antiochi illustris, qui significatus[n] est per cornu modicum, quod postea factum est grande, Daniel VIII[5].

Sed aquila significat[o] imperium Romanum[p], quod incepit tempore Romuli, regnante Ezechia in Iudea, sicut dicit Augustinus XVIII. de civitate Dei c. XXII[6], et durat usque nunc, licet facte sint multe translationes per ecclesiam, sicut de Grecis in Germanos in personam magnifici Karoli, sicut dicitur Extra de elect. c. 'venerabilem'[7]. Istud autem significabatur per aquilam, unde et signum Romani imperii aquila est, et sicut dicitur Ezech. I, inter ista quatuor animalia facies aquile desuper erat[8], quia istud imperium Romanum maius et potentius ceteris fuit. Unde et Iero(nim)us dicit super Danielem: 'Imperio Romano nichil fortius et durius fuit'[9].

Fuerunt etiam[b] ista imperia figurata, Dan. II, per statuam, quam vidit Nabuchodonosor, cuius caput aureum, pectus et brachia argentea, venter et femora ex[q] ere, sed tybias habebat ferreas[10]. Regnum enim Assiriorum figuratum est per caput aureum, Persarum et Medorum per argentum, Grecorum per es, sed Romanorum[r] per ferrum. Modo dicit textus: 'Regnum quartum erit velut ferrum[s]; quomodo enim ferrum comminuit et domat omnia, sic regnum quartum comminuet et conteret omnia'[11]. Verum est, quod pars pedum istius statue erat ferrea et quedam fictilis, quia, sicut exponit Daniel, 'regnum

100. x) per *M.* y) *deest M.* z) est *add. V.* a) presignatus *V.* b) *deest M.* c) licet *add. V.* d) *deest V.* e) *praecedit* propter *V.* f) presignatus *V.* g) figurationem *V.* h) signant *M.* i) leonem *V.* k) *deest M.* l) inpinguit carnibus *M.* m) imperium *V.* n) signatus *V.* o) significavit *M;* significatur *V.* p) Romanorum *V.* q) de *V.* r) Romanum *V.* s) ferreum *M.*

1) *Ubi haec habentur:* regnum Assyriorum in eadem epistola Alexandri quinque milia excedit annorum; in Graeca vero historia mille ferme et trecentos habet ab ipsius Beli principatu. *Migne tom. 41 col. 358.* 2) *Dan. 5, 28.* 3) *cf. Is. 45, 1. 13.* 4) *I Mach. 1, 10.* 5) *Dan. 8, 9.* 6) *Migne tom. 41 col. 578.* 7) *c. 34 X de elect. I, 6.* 8) *Ezech. 1, 10.* 9) *Hieron. Comm. in Dan. c. 2 (Opera V, 634).* 10) *Dan. 2, 32—33.* 11) *ibid. 40.*

divisum erit, et ex parte regnum erit solidum et ex parte contritum’[1], sicut hodie ad litteram cernimus. Patet ergo, quomodo istud imperium est prophetice prefiguratum, ut dicat illud Ioh. V: ‘Scrutamini Scripturas, quia ipse sunt, que testimonium perhibent de me’[2].

(2) Dico secundo, quod iste status est generose derivatus: quia a Deo, non de terra, sed de celo duxit originem. Fecit enim Deus duo luminaria: luminare maius, ut preesset diei, et luminare minus, ut preesset nocti, solem scilicet et lunam; per que luminaria significantur sacerdotium et imperium: sol sacerdotium, luna imperium; sicut apparet Extra de maior. et obed. c. ‘solite’[3]. Ut dicat imperium illud Eccli. XXIIII: ‘Ego ex ore Altissimi prodii’[4]. Omnis enim[t] potestas a Deo est, ad Rom. XIII[5]. Unde dicebat Iohannes papa LXXXXVI. Di. c. ‘si imperator’[6], quod ‘habet imperator privilegia potestatis sue, que in administrandis legibus publicis divinitus consecutus est, et[u] subdit, quod a Deo consecutus est[u] propriam potestatem, quod utique verum est, sed mediante pontificali, sicut magis apparebit infra et eadem Di. c. ‘cum ad verum’[v][7].

(3) Tertio dico[t], quod[t] iste status est spatiose dilatatus. Nullum enim aliud regnum temporale est, quod non paucioribus limitibus cohereeatur et quod habeat limites ita magnos; unde secundum legistas principatus eius est super omnem terram, et omnis terra est[w] possessio eius, et ipse est[w] dominus mundi; unde[x] non habet ipse[w] principatum limitatum, sed illimitatum secundum eos. Sed hodie secundum iura canonica principatus suus etiam limitatus est, sicut apparet Extra de sent. et re iudic. c. ‘pastoralis’ in Clem.[8]. Hoc tamen certum est, quod multo ampliorem quam regnum aliquod temporale habet dilatationem. Ezech. XXXVII: ‘Rex unus erit omnibus imperans’[9]: omnibus secundum legistas, vel omnibus id est multis. Gen. XXVIII: ‘Dilataberis ad orientem et occidentem, ad septentrionem et meridiem’[10] etc.

(4) Quarto dico, quod iste status est gloriose[y] exaltatus. Unde non solum extensive precellit alia, sed etiam intensive; nobilius enim omnibus est; et ideo promovendo eum ad istum statum, possum sibi dicere, quod dicitur Deut. XXVI: ‘Faciam te excelsiorem cunctis gentibus’[11], ut dicat michi, quod dicebat David[t] de[z] se ipso[z], I. Paralip. XVII: ‘Fecisti me spectabilem super omnes homines’[12]. Unde possumus dicere illud Ysaie II: ‘In novissimis diebus erit preparatus mons[a] domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes’[13]. Et ideo[b] merito dicitur, quod ‘sedebit super solium meum’, Ysaie IX: ‘Super solium David et super regnum eius sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et iustitia’[14]. Hodie enim collocabo eum, ‘ut sedeat cum principibus, et solium glorie teneat’, I. Reg. II[15], ut merito dicatur illud Hester III: ‘Posuit solium eius super omnes principes’[16], ut merito dicatur de eo illud, I. Paralip. ultimo: ‘Sedit Salomon super solium Domini in regem, et cunctis placuit, et paruit illi omnis Israel’[17]. Et videte, quod non dicit solum, quod ‘sedebit super solium’[c], sed ‘super[c] solium meum’; solium enim imperiale solium meum est, sicut magis declarabo satis cito infra; ut dicam illud III. Reg. I: ‘Benedictus dominus Deus Israel, qui dedit hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis’[18]. Sed additur in themate: ‘et regnabit pro me’: ut dicatur illud I.[d] Par. XXIX: ‘Regnabit[e] Salomon filius eius pro eo’[19]. Sed quare dicit: ‘pro me’? numquid dimittam sibi istam kathe-

100. t) *deest M.* u) et—est *deest M.* v) VIII *M.* w) *deest V.* x) bene *M.* y) generose *V.* z) de se ipso *deest V.* a) meus *M.* b) idem *M.* c) solium—super *deest V.* d) *deest MV.* e) *sic MV;* regnavit *Vulg.*

1) *Dan. 2, 41. 42.* 2) *Ioh. 5, 39.* 3) *c. 6 X de maior. et obed. (I, 33).* 4) *Ecclus. 24, 5.* 5) *cf. Rom. 13, 1.* 6) *c. 11 Di. XCVI.* 7) *c. 6 ibid.* 8) *c. 2 in Clem. de sent. et re iud. V, 11.* 9) *Ezech. 37, 22.* 10) *Gen. 28, 14.* 11) *Deut. 26, 19.* 12) *I Par. 17, 17.* 13) *Is. 2, 2.* 14) *Is. 9, 7.* 15) *I Reg. 2, 8.* 16) *Esth. 3, 1.* 17) *I Par. 29, 28.* 18) *III Reg. 1, 48.* 19) *I Par. 29, 28.*

dram et istam sedem? certe non intendo. Sed pro me regnabit, quando pro honore meo et istius sedis regnabit; quando[f] pro me regnabit, quando suum regimen ad honorem Dei et istius sancte sedis totaliter ordinabit, vel, sicut alia littera habet, post me, ut illud prius et posterius dicat[g] vel ordinem temporis, quia iunior[h] est me et forte me subtracto de medio adhuc regnabit, vel quia posterius me ad solium sue dignitatis pervenit, vel post ratione dignitatis, quia sua mea inferior, sicut dicam statim infra, vel post ratione originis, quia sua originatur a mea, sicut patebit statim, et sic posterius tempore, posterius natura et dignitate, et posterius etiam origine. 'Regni enim solio eum precedam', Gen. XLI [1]. Et sic patet, quomodo status iste, ad quem assumitur, est eminens, altus et nobilis, quia assumitur ad fastigium regalis et tandem imperialis excellentie et dominationis.

(III) Dico tertio, quod describitur[i] promoventis auctoritas et eminentia, quia promovens est precellens, excelsus et sublimis; quia illi ego 'precipiam'. Ubi[k] tangitur iudicium spiritualis[l] sententie et diffinitionis: 'illique precipiam'.

(1) Ad cuius evidentiam sciendum est, quod spiritualis[l] auctoritas in ordine ad excellentiam imperialem habet tres actus preceptivos:

Habet enim	approbare, iudicare, regulare,	unde potestas imperialis habet	petere decretum sue approbationis vel confirmationis, subire iudicium sue examinationis vel discussionis[m], sequi preceptum sue moderationis vel ordinationis[n].

Dico primo, quod papa habet actum primum preceptivum, qui est approbare. Habet enim electus in imperatorem promovendus petere decretum sue approbationis vel confirmationis. Unde Extra de elect. c.° 'venerabilem' [2] dicit, quod legatus denuntiatoris[p] gerens officium personam regis approbavit et ducis reprobavit; et[o] extra de iureiur. in Clem. c. 'Romani pontifices'[q] dicit dominus Clemens: 'Persona eius ydonea reputata, ipsum nominavimus, denuntiavimus et[o] declaravimus[o] regem Romanorum, ipsius approbantes personam eumque sufficientem et habilem declarantes ad suscipiendam imperialis celsitudinis dignitatem' [3]. Et istud videtur recte precessisse in[r] Scriptura[r], quoniam[s] Samuel Saul reprobavit et David approbavit, sicut apparet I. Reg. XV. et XVI. et quasi per totum, et[r] etiam[r] quoniam[s] omnes filios Ysai reprobavit et solum David, qui erat minimus, approbavit, I. Reg. XVI. Et semper Deus approbationem vel reprobationem regum Israel fieri voluit per ministerium sacerdotum, et ista est differentia inter dominium tyrannicum et usurpatum et dominium[t] katholicum et approbatum, quia primum bene precessit in Scriptura et frequenter et sine ministerio sacerdotum, de quibus dicitur Osee VIII: 'Ipsi regnaverunt, sed non ex me' [4]. Sed[t*] nequaquam bene secundum[t*] fuit figuratum in Melchisedech, qui fuit 'sacerdos Dei altissimi', Gen. XIIII [5]. Sed primum precessit in Cayn, sicut dicit Augustinus XV. de civitate Dei c. XIX. Et ideo dicit Augustinus[u] super Ps. XLIIII, quod reges soli Israel inungebantur [6], quod habebant immediate ordinem ad Christum, a quo dependet omnis unctio. Merito ergo, quia istud imperium catholicum est et unctionem recipit

100. f) *sic M;* quandoque *V.* g) dicant *MV.* h) *corr. ex* minor *M.* i) prescribitur *M.* k) ibi *M.* l) papalis *V.* m) distinctionis *M.* n) confirmationis *M.* o) *deest M.* p) denuntiationis *M.* q) *sic MV; potius* principes *legendum.* r) *deest V.* s) quando *M.* t) dominum *V;* dominicum *M.* t*) sed secundum me nequaquam unde secundum *V.* u) idem *V.*

1) *Gen. 41, 40.* 2) *c. 34 X de elect. I, 6.* 3) *c. un. in Clem. de iureiur. II, 9.* 4) *Os. 8, 4.* 5) *Gen. 14, 18.* 6) *Aug. Enarrat. in Ps. 44 § 19 (Migne tom. 36 col. 505).*

promovendus ad ipsum debet approbari per summum sacerdotem. Unde[v] dominus Bonifacius ad archiepiscopos Maguntinum, Coloniensem et Treverensem de persona[w] Alberti in regem Romanorum electi inter cetera dicit sic[x]: 'Ad nos ius et auctoritas examinandi personam in regem Romanorum electam pro tempore eiusque[y] inunctio, consecratio, coronatio, manus impositio nec non denuntiatio seu reputatio ydoneitatis persone vel forme et nominatio regia seu ratione dignitatis[z] persone vel forme reprobatio pertinere noscuntur'[1].

Dico secundo, quod habet papa actum preceptivum, quia iudicare. Imperator enim habet subire iudicium sue examinationis vel discussionis. Unde dicitur in illo c. 'venerabilem': 'Ius et auctoritas examinandi personam electam in regem et promovendam ad imperium ad nos spectat, quia eum inungimus, consecramus et coronamus; est enim regulariter ac generaliter observatum, ut ad eum examinatio persone pertineat, ad quem impositio manus spectat'[2]; et ideo apostolus dicit I. ad Thymot. V: 'Nemini cito manum imposueris'[3]. Cito autem manum imponere est: ante tempus examinis honorem prebere dignitatis; sicut et patet in glosa[4] super isto verbo. Et ideo dicitur I. ad Corinth. II, quod 'animalis homo non percipit[a] ea, que spiritus Dei sunt. Stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Spiritualis homo omnia disiudicat, et ipse a nemine iudicatur'[5]. Super quo[b] verbo dicit Augustinus[6] et est in glossa, quod propter hec spiritualia preponuntur corporalibus vel animalibus potestatibus, ut[c] examinentur et probentur, an spiritualia ament et diligant. Unde LXXXXVI. Di. c. 'duo sunt' dicit[d], quod imperator pendet ex pape iudicio, non econtra,[7] quod satis apparet, cum pluries excommunicasse et deposuisse Romani pontifices imperatores legantur, sicut patet novissime in decretali 'ad apostolice' de sent. et re iudic. Li. VI.[8] Ideo I. ad Corinth. VI. dicitur: 'Angelos iudicabitis, quanto magis secularia'[9].

Dico tertio, quod papa habet actum preceptivum, quia regulare. Imperator enim habet sequi preceptum sue moderationis vel ordinationis. 'Leges enim non dedignantur sacros canones imitari'[10]. Unde imperator habet ad eum attendere[e], sicut ad exemplar. Unde[f] Deut. XVII, quod rex 'recipiat exemplar a sacerdotibus'[f]. Unde, quidquid agit et facit secundum regulam sacrorum canonum, bonum et iustum est; si quid autem ageret eis contrarium, non esset sequendum, sed potius reprobandum. Propter hec[g] dicit Deut. XVII, quod, si quis 'superbierit, non obediens sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino, et decreto iudicis, moriatur homo ille, ut nullus deinceps intumescat superbia'[11]. Mat. XVIII: 'Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus'[12]. Unde Saul, quamdiu obedivit Samueli, bonus fuit et prosperatus est, sed quam cito non obedivit, reprobatus est. Unde I. Reg. XV. sibi dicitur: 'Scidit Dominus regnum a te[h] et dedit illud proximo tuo meliori te'[13]. Et fuerunt verba Samuelis[i].

Quia ergo istos tres actus preceptivos habet, idcirco apparet[k] eius eminentia et auctoritas; quando enim potestates sunt inter se adinvicem ordinate, maior precipit minori. Unde Pharao precipiebat Ioseph, et 'Ioseph precepit dispensatori', sicut apparet Gen. XLIIII[14]. Papa vicarius est illius, de quo dicitur Ps. secundo: 'Ego autem constitutus sum rex ab eo super Syon montem sanctum eius, predicans preceptum eius'[15]; istud enim preceptum, de quo dicitur Eccle. VIII: 'Qui custodit preceptum, non

100. v) dicit *add. MV.* w) electione *V.* x) sicut *V.* y) eius quod *M;* eiusdem *V.* z) *sic MV.* a) precipit *MV.* b) illo *V.* c) et *M.* d) dicitque *V.* e) tendere *M.* f) Unde — sacerdotibus *deest M.* g) hoc *V.* h) ecce *loco* a te *M.* i) Salomonis *M.* k) patet *V.* l) unde *add. V.*

1) *Supra tom. IV p. 87 lin. 16 sqq.* 2) *c. 34 X de elect. I, 6.* 3) *Tim. 5, 22.* 4) *interlineari.* 5) *I Cor. 2, 14. 15.* 6) *Non invenimus.* 7) *c. 10 Di. XCVI.* 8) *c. 2 in VI° de sent. et re iud. II, 14.* 9) *I Cor. 6, 3.* 10) *c. 8 X de iud. II, 1; c. 1 X de novi op. nunt. V, 32.* 11) *Deut. 17, 12. 13.* 12) *Mat. 18, 17.* 13) *I Reg. 15, 28.* 14) *Gen. 44, 1.* 15) *Psalm. 2, 6.*

experietur quicquam mali'[1]. Et ratio satis est, quia, sicut apostolus dicebat I. ad Cor. VII: 'Precipio non ego, sed Dominus'[2]. Preceptum apostolicum preceptum Dei est. Ideo dicebat apostolus I. ad Thymoth. V: 'Precipe, ut irreprehensibiles sint'[3], ideo II. ad Thessalonic. III. dicit: 'Confidimus de vobis, quod quecunque vobis precipimus, et facitis et facietis; Dominus autem dirigat corda vestra in karitate Dei, et patientia Christi'[4]. Unde Dist. X. c. 'certum est hoc regibus'[5] dicitur, quia[m] 'regibus nostris est salutare, ut[n] voluntatem suam Christi sacerdotibus studeant[o] subdere, non preferre, sacrosancta per eorum presules discere potius quam docere et ecclesiasticam formam sequi'.

(2) Et videtur michi, quod ex istis tribus patet, quod eminentia papalis habet[p] in ordine ad excellentiam imperialem quasi triplex genus causalitatis, sicut Deus habet in ordine ad creaturam:

Primo quidem originalem et effectivam,
secundo exemplarem et directivam,
tertio finalem et completivam.

Potestas[q] enim imperialis catholica et approbata { a papa originatur, a papa exemplatur, ad papam terminatur.

Et dimisso[q], quomodo a papa exemplatur, quia satis statim probatum est, primo declaro, quomodo a papa originatur; et istud suadeo dupliciter: primo quidem in genere, quia potestas temporalis est; secundo in specie, quia translata est.

Primum persuadeo[r] decem viis:

Primo auctoritate Hugonis, qui in libro suo de sacramentis, parte secunda, li. II. c. IIII. dicit sic[6]: 'Due sunt potestates, secularis et spiritualis, et in utraque potestate diversi sunt gradus et ordines potestatum, sub uno tamen capite distributi, et quasi ab uno principio deducti et ad unum relati. Terrena potestas caput habet imperatorem[7] vel[7] regem, spiritualis potestas caput summum pontificem. Ad potestatem regis pertinent, que terrena sunt et ad terrenam vitam facta; ad potestatem summi pontificis pertinent, que spiritualia sunt, et vite[s] spirituali attributa universa; quantum autem vita spiritualis dignior est quam terrena et spiritus quam corpus, tantum spiritualis potestas terrenam sive secularem potestatem honore ac dignitate precedit. Nam spiritualis potestas terrenam potestatem et instituere habet, ut sit, et iudicare habet, si bona non fuerit; ipsa vero a Deo primum instituta est, et cum deviat, a solo Deo iudicari potest; sicut scriptum est: 'Spiritualis homo omnia disiudicat, et ipse a nemine iudicatur'[8]. Quod autem spiritualis potestas, quantum ad divinam institutionem spectat, et prior sit tempore et maior dignitate, in illo antiquo Veteris testamenti populo manifeste declaratur, ubi primum a Deo sacerdotium institutum est, postea vero per sacerdotium iubente Deo regalis potestas ordinata. Unde adhuc in ecclesia Dei sacerdotalis dignitas regalem potestatem sacrat, sanctificans per benedictionem et formans per institutionem'. Ex qua auctoritate patet, quod potestas spiritualis temporalem instituit, ut sit, et iudicat, si bona non fuerit, et consecrat, ut bona sit.

Secundo, quia non cuicunque potestati, sed soli spirituali et sacerdotali dictum est Ierem. c. I: 'Ecce constitui te super gentes et regna, ut evelles et destruas et disperdes

100. m) quod *V.* n) et *M.* o) *deest V;* studeat *M.* p) *deest M.* q) *ordo verborum* Potestas—dimisso *penitus confusus in V.* r) persona *V.* s) in re *M;* iure *V.*

1) *Eccles. 8, 5.* 2) *I Cor. 7, 10.* 3) *I Tim. 5, 7.* 4) *II Thess. 3, 4. 5.* 5) *c. 3 Di. X:* certum est, hoc rebus vestris esse salutare, ut cum de causis agitur Dei, iuxta ipsius constitutionem regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere *etc.* 6) *Hugonis de S. Victore 'De sacramentis christianae fidei' l. II p. II c. 4. Migne tom. 176 col. 418. In initio locus laudatus hic aliquantulum mutatus est.* 7) *Apud Hugonem in edit. laudata non legitur.* 8) *I Cor. 2, 15.*

et dissipes et edifices et plantes'[1]. Istud enim verbum non est dictum[t] regi nec imperatori, sed Ieremie, qui fuit de sacerdotibus de Annatot[u], sicut patet Ierem. I[2].

Tertio, quod potestas imperialis[v] temporalis catholica et approbata originem habuit a potestate spirituali, satis patet I. Reg. VIII, quia populus Israel petivit regem, sed non a quocumque, sed a Samuele; unde dicitur ibi: 'Constitue super[w] nos regem, qui iudicet nos'[3]; et etiam ibidem dicitur: 'Da nobis regem'[4]. Unde non ad electionem populi, sed ad petitionem dumtaxat, Samuel iuxta consilium Dei dedit eis regem Saul; et idem etiam fuit de David, I. Reg. XVI. et Ioiadas sacerdos Ioas constituit regem et collocavit in solio regali[x], Atalia, que[w] regnum usurpare voluerat, gladio interfecta, sicut patet II. Paralip. XXIII; et patet de aliis regibus.

Quarto videtur michi hoc figuratum fuisse recte Numerorum XI, ubi Dominus ad petitionem Moysi, quia gravabatur in multitudine regiminis, voluit, quod idem Moyses LXX viros eligeret[5], qui iurarent ad populi gubernationem; et dicit textus, quod istis dedit Deus non immediate spiritum, sed mediante Moyse. Unde dicitur in textu, quod tulit de spiritu Moysi, et dedit illis[6], ut recte significaret omnem[y] potestatem temporalem a sacerdotali derivatam; 'Moyses enim et Aaron in sacerdotibus eius', in[w] Ps.[7], et licet isti LXX fuerint[z] figura LXX discipulorum, sicut deducit Gregorius in prefatione[8], tamen multo propius fuerunt figura, ymmo res gesta istius potestatis temporalis derivate a spirituali; isti enim sunt electi ad potestatem temporalem, non spiritualem, quia non omnes erant de tribu Levi, sed de cuncto populo Israel, et de qualibet tribu erant aliqui; sola autem tribus Levi potestatem illam spiritualem habebat.

Quinto ad hec videtur multum facere, quod a principio, ex quo fuit rex catholicus et approbatus, sacerdotium et regnum[a] in unam convenere personam. Unde Melchisedech, qui fuit rex Salem[b], 'erat sacerdos Dei altissimi', Gen. XIIII[9], et iste dicitur fuisse Sem filius Noe, et dicit Ier(onimus)[10] et ponitur in glosa Gen. XIIII.[11] et scribitur De Hebraicis questionibus[10] et refert magister in hystoriis[12], quod omnes primogeniti a Noe[c] usque ad Aaron fuerunt[d] pontifices et aliorum regimen habebant, 'Moyses autem et Aaron[d] etiam de sacerdotibus'[7], et ut finis tum responderet principio, ante adventum Christi, scilicet tempore Machabeorum, idem fuerunt sacerdotes et duces, ut Mathatias et filii eius. Augustinus etiam refert XVIII. de civitate Dei, c.[e] XLV. et XXXVI, quod[e] post reductionem a captivitate Babilonica et restaurationem templi reges, quos habuerunt, sicut Aristobulus et Allexander frater eius fuerunt etiam pontifices et sacerdotes.

Sexto patet per hoc, quod scribitur II. Mach. XV, ubi dicitur, quod Onias summus sacerdos et Ieremias etiam sacerdos apparuerunt Iude, qui tunc regebat populum Israel; Ieremias autem extendit sibi dexteram et dedit ei gladium aureum dicens: 'Accipe sanctum gladium, munus a Deo, in quo deiicies adversarios populi mei Israel'[13]. Per gladium autem terrena potestas significatur. Unde ad Rom. XIII: 'Non sine causa gladium portat; vindex[e*] enim est'[14]. Istam enim potestatem percipit per manum sacerdotis.

Septimo hoc fuit bene etiam clare demonstratum Luce XXII, ubi Christus in collegio apostolorum duos gladios esse voluit[15], sed unum per eos exercendum, alium

100. t) nec *add. V.* u) Dunotot *M.* v) ista *V.* w) *deest M.* x) ac *add. M.* y) eam *M.* z) finiunt *M.* a) regimen *M.* b) Salomon *M;* Ierusalem *V.* c) n *M, ubi in margine corr.* diluvio. d) fuerunt—Aaron *deest V.* e) et *M.* e*) iudex *MV.*

1) *Ierem. 1, 10.* 2) *ibid. 1.* 3) *I Reg. 8, 5.* 4) *ibid. 6.* 5) *Num. 11, 16.* 6) *ibid. 25.* 7) *Psalm. 98, 6.* 8) *Quid sibi velit, nescimus.* 9) *Gen. 14, 18.* 10) *Hieron. Liber Hebraicarum quaestionum in Genesim (Opera III, 328; Migne tom. 23 col. 961).* 11) *ad verba:* at vero Melchisedech. 12) *Petrus Comestor in Hist. schol. Gen. c. 46 (Migne tom. 198 col. 1094).* 13) *II Mach. 15, 12—16.* 14) *Rom. 13, 4.* 15) *Luc. 22, 38.*

per reges vel imperatores, sed ad nutum et imperium sacerdotis, sicut etiam deducit Bernhardus IIII. de considerat. ad Eugenium c. IIII[1], unde dicit etiam ibidem: 'Quodsi uterque gladius non pertineret ad collegium apostolicum, dicentibus apostolis: ecce gladii duo hic, non respondisset Ihesus[f]: satis est, sed respondisset: nimis est'.

Octavo, quia Deuter. XVII. dicitur: 'Quodsi difficile et ambiguum apud te [iudicium][f'] esse prospexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et lepram, surge, et ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus. Veniesque[g] ad sacerdotes Levitici generis et ad iudicem, qui fuerit illo tempore, et queres ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem, faciesque, quodcunque dixerint, sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, nec ad sinistram'[2]. Ubi apparet manifeste, quod finale iudicium pertinet ad sacerdotes, maxime ad summum sacerdotem, et quantum ad legalia et spiritualia instituta et etiam peccata, que significantur per iudicium inter lepram et lepram, sed etiam quoad civilia omnia, que significantur per iudicium inter causam et causam; sed etiam quantum ad criminalia, que significantur per iudicium inter sanguinem et sanguinem; sed quia Christus legem tulit amoris, istud iudicium criminalium[h], quantum ad mortem, noluit per sacerdotes Novi testamenti exerceri, ymmo[i] dixit Petro: 'Comitte gladium tuum in vaginam'. Luc. XXII[3]. Voluit tamen ad eius nutum et imperium exerceri.

Nono, quia in Christo fuit utraque potestas, spiritualis et temporalis, et fuit verus pontifex et verus rex, sicut alias diffuse deduxi: unde utramque potestatem dimisit Petro, dicendo sibi: 'Quodcunque ligaveris super terram' etc., Mat. XVI[4]. et ideo XXII. Di. c. 'omnes' dicitur, quod Christus 'beato Petro eterne vite clavigero terreni simul[k] et celestis imperii iura commisit'[5].

Decimo, quia hodie determinatum est in illa decretali 'unam sanctam' in fine, ubi dicitur, quod credere, 'omnem humanam creaturam in spiritualibus et temporalibus subesse Romano pontifici, est de necessitate salutis'[6].

Et sic patet primum declaratum, scilicet quomodo subest, quia potestas temporalis est. Sed nunc secundo probo hoc in specie, quia ista potestas imperialis translata[l] est: et hoc probo quinque persuasionibus:

Primo, quia, cum Constantinus dimisisset totum imperium occidentale beato Silvestro et eius successoribus, sicut patet in illo c. XCVI. Di. 'Constantinus'[7], papa postea istud occidentale imperium transtulit in Germanos, sicut declaratum est supra. Ergo a papa est originatum.

Secundo, quia, quidquid est causa cause, est[m] causa causati; sed nulli[n] dubium est, quod potestas eligendi imperatorem est principibus electoribus ab apostolica sede concessa, sicut dicitur in decretali 'venerabilem'[8], et patet in cronicis, quod Gregorius quintus, natione Alemannus, hanc potestatem eis concessit et ita eam distribuit, ergo etc.[o]

Tertio, quia plus dat iuris confirmans vel approbans quam eligens vel eligentes electo. Unde ex electione non videtur nisi matrimonium nuntiatum; sed per confirmationem matrimonium videtur esse ratum et ratificatum et contractum; sed papa habet electum in imperatorem approbare, ergo potestas sua originatur a potestate papali.

Quarto, quia res faciliter redit ad naturam suam: unde 'ad locum, unde exeunt, flumina revertuntur et iterum fluunt', Eccle. I[9]. Idcirco vacante imperio administratio

100. f) hiis *M.* f') *deest MV.* g) veniensque *MV.* h) criminaliter *M.* i) unde *V.* k) *deest M.* l) *deest MV; supplevimus secundum p. 154 lin. 21.* m) et *M.* n) multum *V.* o) *deest V.*

1) *Potius III. (Opera II. 438). Verba laudata minus accurate dantur.* 2) *Deut. 17, 8—11.* 3) *Potius Ioan. 18, 11.* 4) *Mat. 16, 19.* 5) *c. 1 Di. XXII.* 6) *c. 1. Extrav. comm. I, 8.* 7) *c. 14 Di. XCVI.* 8) *c. 34 X de elect. I, 6.* 9) *Eccles. 1, 7.*

imperii ad papam iure suo pertinet, ut Extra de foro[p] competenti c. 'licet'[1] et Extra de[p] re iudicata c. 'pastoralis' in Clementinis[2]. Patet ergo, quod dependet ab ea, sicut a causa effectiva et originali.

Quinto hoc manifeste apparet in illo exemplo de sole et luna. Luna enim nullum lumen habet a se, sed totam illuminationem recipit a sole. Cum ergo per lunam significetur potestas imperialis, per solem potestas papalis, patet, quod potestas imperialis dependet et originatur a papali. Unde, quia illuminare est actus ierarchicus et ierarchia non est nisi sacer principatus, idcirco merito papa precipit imperatori; et ideo dixi in themate: 'illique precipiam'. II. Paralip. XIX: 'Precepi eis[q] dicens, age in timore Domini fideliter et corde perfecto'[3]. Patet ergo, quod ista potestas dependet a papali, sicut ab originali et effectiva.

Quod autem dependeat ab ea etiam sicut a finali et completiva, potest sic persuaderi:

Ierarchia terrena exemplata est a celesti. Apocal. XXI: 'Vidi civitatem sanctam Ierusalem descendentem de celo' etc.[4] Sed in celesti ierarchia est unus supremus ierarcha, ergo et in terrestri. Et hanc orationem prosequitur Bernhardus III. de considerat. c. IX. dicens sic: 'Ego per similitudinem dictum reor, quod, sicut illic Seraphin et Cherubin et ceteri quique usque ad angelos et archangelos ordinantur sub uno capite Deo, ita hic quoque[r] sub uno summo pontifice'. Et subdit: 'Nec est parvi pendendum, quod Deum habet auctorem[s] et de celo duxit originem'[5].

Secundo sic: potestas spiritualis et temporalis aut sunt ordinate adinvicem, aut inordinate. Non inordinate, quia a Deo sunt, 'que autem a Deo sunt, ordinate sunt', ad Rom. XIII[6]. Si autem ordinate, aut ergo spiritualis ordinatur ad temporalem, quod est impossibile, quia nobilius et dignius non ordinatur ad ignobilius, quia finis habet rationem non solum ultimi, sed etiam optimi; aut temporalis ordinatur ad spiritualem, quod tenendum est.

Tertio ista videtur ratio Aristotelis XII. Methaphysice concludentis sic: 'Entia nolunt male disponi. Pluralitas autem principatuum[t] non bonum. Unus ergo princeps'[7], et secundum illam regulam: 'Ubi unum propter alterum, utrobique tantum unum'. Cum ergo temporalis sit propter spiritualem, idcirco potestas spiritualis finis est alterius.

Quarto[u] sic: sicut est in artibus, ita in policiis. Sed in artibus illa, ad quam alie[v] ordinantur, dicitur architectonica, alie autem subservientes, sicut patet de frenifactiva[w] et equestri in ordine ad militarem. Sic potestas spiritualis est architectonica, potestas autem temporalis subserviens et ministra. Unde Proverb. IX. dicitur, quod 'sapientia edificavit sibi domum, misit ancillas suas, ut vocarent ad[x] arcem[x]'[8].

Quinto beatus Ambrosius in pastorali in fine considerans, quod, sicut finis nobilior est hiis, que sunt ad finem, dicit, quod 'honor et sublimitas pontificalis nullis potest comparationibus adequari: si enim regum[y] fulgori compares[y*] et principum dyademati, minus est, quam si auri fulgorem ad plumbi metallum compares[y*], cum videamus regum colla submitti genibus sacerdotum, et deosculata eorum dextera eorum se putant orationibus communiri'[9].

Sexto nobilitas[z] et eminentia istius papalis dignitatis ad imperialem probatur directe, sicut probat[a] apostolus ad Hebr. VII, Melchisedech fuisse maiorem ipso

100. p) foro—de *deest M.* q) ei *M.* r) quousque *M.* s) actorem *MV.* t) principum *V.* u) *deest M.* v) alii *MV.* w) frenestivā *V.* x) azarchem *M;* aiarchem *V.* y) regnum *MV.* y*) comparet *MV.* z) notabilitas *M.* a) probabat *M.*

1) *c. 10 X de for. comp. II, 2.* 2) *c. 2 in Clem. de sent. et re iud. II, 11.* 3) *II Par. 19, 9* 4) *Apoc. 21, 2.* 5) *Potius l. III c. IV (Opera II, 433).* 6) *cf. Rom. 13, 1.* 7) *l. XII c. 5 translationis latinae (cf. Jourdain-Stahr 'Geschichte der Aristotelischen Schriften' p. 186 et 395); l. XI c. 10 textus graeci.* 8) *Prov. 9, 1 et 3.* 9) *Ambros. (?) de dign. sacerdot. c. 2; cf. c. 10 Di. 96.*

Abraham: unde arguit sic: 'Sine ulla contradictione quod minus est, a maiore[b] benedicitur'[1]. sed Melchisedech benedixit Abrahe, ergo Melchisedech maior et dignior. Ego autem accipiens eandem maiorem[c], quam accepit apostolus, accipio aliam[d] minorem, videlicet quod papa habet benedicere, consecrare, inungere et coronare imperatorem, ergo maior eo.

Septimo sic: exercens actus ierarchicos circa alium nobilior est illo. Sed ecclesia habet erga omnem potestatem secularem exercere actus ierarchicos, qui sunt purgare, illuminare et perficere; ergo multo nobilior.

Octavo[e]: Dyonisius dicit, quod lex divinitatis est, infima ad suprema per media reducere[2]. Cum ergo potestas spiritualis habeat potestatem temporalem ad Deum reducere, constat, quod maior est ea.

Nono: Potestas spiritualis[f] vicaria est illius lapidis excisi sine manibus de monte, qui[g] percussit statuam et contrivit pariter ferrum, testam[h], argentum et aurum et omnia redegit in favillam[3]. Unde est regnum ecclesie, 'quod in eternum non dissipabitur, quod comminuet et consumet universa regna, et ipsum stabit in eternum', Daniel II[4].

Decimo[e]: Papa vicarius eius est, qui 'dominatur excelsus[i] in regno hominum et cuicunque voluerit, dabit illud, et humillimum hominem constituet super eum'[5]. 'Ipse enim hunc humiliat et hunc exaltat', in Ps.[6], quia Luc. II: 'Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles'[7], quia Eccli. X: 'Sedes ducum superborum destruxit Deus, et sedere fecit mites pro eis'[8]; unde Nabuchodonosor eiectus est de regno, donec cognovit, quod 'dominatur excelsus in regno hominum et cuicunque voluerit, det illud', Daniel IIII[9].

Undecimo: XCVI[k]. Di. c. 'si imperator' dicit, quod imperatorem oportet subesse pontificibus, non preesse[10].

Duodecimo, quia Gregorius Nazianzenus[l] scribens imperatoribus Constantinopolitanis dicit sic, et est in Decretis X. Di.: 'Suscipitisne[m] libertatem verbi Dei? Libenter suscipitis, quod lex Christi sacerdotali[n] vos subiicit potestati et istis tribunalibus sistit. Dedit enim et nobis potestatem, dedit[o] et principatum, sed multo perfectiorem principatibus vestris. Numquitne vobis iustum videtur, si cedat spiritus carni, si a terrenis celestia[p] superentur; si divinis preferantur humana?'[11] q(uasi) d(iceret): 'ymmo valde iniustum' etc.

Unde tangit tres rationes etc. Habet ergo in ratione finis, et ista videtur mihi ratio, quare papa et pontifices etiam de temporalibus habent iudicare, quia[q], cuius est iudicare[q] de fine, eius est iudicare de hiis, que ordinantur ad finem, quia ratio de hiis[r], que ordinantur ad finem, sumitur ex fine. Sed ut probatum est, temporalia ordinantur ad spiritualia et potestas temporalis ad spiritualem, ergo potestas spiritualis potest etiam omnia temporalia iudicare. Patet ergo ista eminentia ex ista triplici causalitate, ut dicat papa, quod scribitur Proverb. VIII: 'Per me reges regnant et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant et potentes decernunt iustitiam'[12]. De hoc habemus pulchram figuram Ezech. I, ubi dicitur, quod, 'cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput' quatuor animalium, que significabant quatuor imperia, sicut declaratum est supra, ipsa animalia 'stabant et submittebant alas suas'[13]; firmamentum, quod est super[o] caput ipsorum imperiorum, est ecclesia firmata supra firmam

100. b) meliore *Vulg.* c) *verbum aliquod, fortasse* propositionem *(cf. infra p. 160 lin. 1) excidisse videtur.* d) illam *M.* e) quia *add. V.* f) papalis *V.* g) quo *MV.* h) et *add. M.* i) exclusus *M.* k) XVI *M;* LXXXXVI *V.* l) Nazarenus *MV.* m) suscipitis me *MV.* n) *sic Decr.;* sacerdotalis *MV.* o) *deest M.* p) spiritualia *M.* q) quia—indicare *deest V.* r) *loco* de hiis *V:* eorum.

1) *Hebr. 7, 7.* 2) *Forsan de Eccl. Hierarch. V pr. cogitandum est (Migne tom. 122 col. 1096 C).* 3) *Dan. 2, 34 35.* 4) *ibid. 44.* 5) *Dan. 4, 14.* 6) *Psalm. 74, 8.* 7) *Potius Luc. 1, 52.* 8) *Ecclus. 10, 17.* 9) *Dan. 4, 14.* 10) *c. 11 Di. XCVI.* 11) *c. 6 Di. X.* 12) *Prov. 8, 15. 16.* 13) *Ezech. 1, 25.*

petram. Item Numer. IX. de nube, ad cuius motionem movebantur, et ad cuius stationem stabant et figebant tabernaculum filii Israel[1] etc.

(3) Et videtur michi, quod ex istis promovendus in imperatorem tres respectus habet in ordine ad papam.

Primus est, quod ei prestet iuramentum fidelitatis et obedientie, sicut dicitur LXIII. Di. 'tibi Domino'[2], et hodie magis expresse in Cle(mentinis) c. 'Romani pontificis', Extra de iureiurando[3].

Secundus est, quod ex hoc ei debet beneficium liberalitatis et munificentie, sicut illi, a quo magna suscepit, sicut patet in c. preallegato 'Constantinus'[4], et dominus Bonifacius in approbatione domini Alberti dicit inter cetera: 'grata et grandia ipsi ecclesie pro gratis et grandibus impensis tibi muneribus recompenses'[5].

Tertius respectus est, quod habet officium defensionis, advocatie et assistentie, ut Extra de elect. 'venerabilem'[6] et XCVII. Di. 'ecclesie mee'[7]; et hoc fuit pulchre figuratum Zacharie VI, ubi dicitur, quod in capite Iesu filii Iosedech sacerdotis magni corona posita est, et dictum sibi: 'Ecce vir oriens nomen eius, et subtus eum orietur, et edificabit templum Domino, et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo, et erit sacerdos super solio suo, et consilium pacis erit inter illos duos'[8]. Et loquitur ad litteram de Zorobabel. Exponatur auctoritas.

Patet ergo tertio, scilicet ipsius promoventis auctoritas et eminentia, cum dicitur: 'illique precipiam'.

(IV) Dico quarto et ultimo, quod tangitur in themate finis utilitas et efficacia. Est enim expediens, bonus et utilis; unde ipse sublimatur[s] fructuose et utiliter propter spem finalis et salutaris presidentie et gubernationis, quia sequitur in themate: 'ut sit dux super Israel'. Forte enim dicunt multi in cordibus eorum et forte exterius in auribus multorum inculcant[t], quod, licet persona habeat ydoneitatem et sufficientiam, status nobilitatem et excellentiam, promovens auctoritatem et eminentiam, tamen fructus nullus, ymmo videtur esse valde periculosus, cum frequenter visum sit, quod multi, postquam promoti fuerant[u], contra ecclesiam se promoventem insurrexerunt. Sed videtur michi, quod quantum unquam, tantum hodie et necessitas exigit et utilitas exposcit, ut talis promotio fiat, ut scilicet sit dux super Israel. Iam vacavit imperium XXXIII annis, ex quo Henricus, avus istius, ultimus imperator[v] decessit. Licet enim dicatur, quod postea duo fuerint electi in discordia, scilicet Fredericus dux Austrie, qui decessit, et Ludovicus de Bavaria, tamen ipse Ludovicus suis demeritis exigentibus fuit per dominum Iohannem predecessorem nostrum omni iure, si quod sibi competebat ex dicta electione, privatus per sententiam: et certe durante ista vacatione non vidimus mala minui, sed augeri; quare[w] etc. Et ut breviter pertranseam, probo hoc unica ratione, que talis est:

Officium christiani imperatoris est:
- fidem dilatare,
- hereticos extirpare,
- ecclesiam defensare,
- rempublicam augmentare et in pace gubernare,
- oppressos relevare,
- tyrannos malleare,
- bonos premiare et honorare,
- malos exterminare, hostes scilicet per victoriam et cives per iustitiam.

100. s) sublimabitur *M.* t) inculeat *M.* u) fuerint *M.* v) *deest M.* w) *deest V.*

1) *Num. 9, 17—18.* 2) *c. 33 Di. LXIII.* 3) *Potius* 'Romani principes', *c. un. in Clem. de iureiur. II, 9.* 4) *c. 14 Di. XCVI.* 5) *Supra tom. IV p. 147 lin. 21 sq.* 6) *c. 34 X de elect. I, 6.* 7) *c. 1 Di. XCVII.* 8) *Zach. 6, 11—13.*

Et ista maior[x] propositio posset diffuse declarari; sed pertranseo, quia satis nota[y] est. Sed tunc accipio minorem, que patet ad sensum.

Scilicet[z] hodie fideles coartantur et ab infidelibus impugnantur, sicut patet[a] de Turchis etc.

Heretici multiplicantur, et cum eis multi principes ecclesiastici et seculares, proch dolor, fornicantur, sicut patet de Bavaro et adherentibus sibi[x].

Persone ecclesiastice[b] pregravantur, et eorum libertates concassantur, sicut docet experientia.

Respublica leditur, pax exulat et bella ubique crassantur.

Pupilli, orphani, vidue et miserabiles persone spoliantur et predantur et subditi excoriantur.

Tyranni dominantur et principantur.

Boni inhonorantur.

Mala impune perpetrantur.

Ergo quantum nunquam, tantum[x] hodie et[x] necessitas exigit et utilitas exposcit, ut aliquis ad imperatorem promoveatur, ut sit dux super Israel; ad hos fines, scilicet:

ad fidei dilatationem,
ad hereticorum extirpationem,
ad ecclesie defensionem,
ad reipublice augmentationem et[c] pacificam[c] gubernationem[c],
ad oppressorum relevationem,
ad tyrannorum malleationem,
ad bonorum premiationem et honorationem,
ad malefactorum punitionem.

I. Petri II: 'Subditi estote regi quasi precellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis in vindictam malefactorum, laudem vero bonorum'[1]. Confido ergo in Domino, quod 'multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis', Isa. IX[2], et quod per eius misterium 'omnis violenta predatio cum tumultu et vestimentum mixtum sanguine erit in combustione et cibus ignis; hodie enim natus est ille, cuius imperium super humerum eius', Is. IX[3]. Ipse enim 'iudicabit in iustitia pauperes, et arguet in equitate pro mansuetis terre', Is. XI[4]. Ipse 'maleficos non patietur vivere', Exod. XXII[5]. Ipse illum impium Antichristum Bavarum, 'hominem peccati, filium perditionis, qui adversatur et extollitur, qui iam misterium operatur iniquitatis', cum suis sequacibus 'destruet illustratione adventus sui', II. ad Thessal. II[6]. Et velut princeps catholicus in obedientia persistet ecclesie, attendens, quod dicitur de Theodosio imperatore et recitat Augustinus V. de Civit. Dei c. penult.[7] dicens sic: 'Inter hec omnia ex ipso initio imperii sui non quievit iustissimis et misericordissimis legibus adversus impios laboranti ecclesie subvenire, quam Valens hereticus, qui[8] ad litteram se dicebat imperatorem[8], favens Arrianis[d], vehementer afflixerat, cuius ecclesie se[x] membrum[e] esse magis gaudebat, quam in terris regnare'. Et Ambrosius dicit in epistola ad Valentinianum[f] imperatorem, quod nichil 'honorificentius imperatori, quam quod filius ecclesie dicatur'[9], et ponitur in illo c. 'convenior'[g] XXIII. q. VIII[10]. Unde bonus imperator debet esse malleus hereticorum, infidelium, tyrannorum et perversorum, et debet esse clypeus catholicorum, obedientium,

100. x) *deest M.* y) notum *M.* z) sed *M;* s; *V.* a) patebat *M.* b) ecclesie *M.* c) *deest V.* d) Arriavit *M;* Arrianos *V.* e) membrorum *M.* f) Valentinum *V.* g) commemor *M.*

1) *I Petr. 2, 13. 14.* 2) *Is. 9. 7.* 3) *ibid. 5—6.* 4) *Is. 11, 4.* 5) *Exod. 22, 18.* 6) *II Thess. 2, 3—4, 7—8.* 7) *Aug. de Civ. Dei V, 26 (= Migne tom. 41 col. 173).* 8) qui—imperatorem *add. Clemens.* 9) *Ambros. ep. XXI (sermo contra Auxentium) nr. 36 (Opera II, 378).* 10) *c. 21 C. XXIII q. 8.*

oppressorum et virorum ecclesiasticorum, ut erga malos[h] sit[h] malleus conterens, erga bonos clypeus defendens: et quando talis est imperator, tunc potest vere dici felix, sicut deducit pulchre Augustinus V. de Civitate Dei c. XXIIII.[i 1] dicens sic: 'Neque enim nos christianos quosdam imperatores ideo felices dicimus, quia vel[k] diutius imperarunt[l], vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hostes reipublice domuerunt vel inimicos cives adversus se insurgentes et cavere et opprimere potuerunt: hec enim, et alia huius vite solatia quidam etiam cultores demonum acceperunt, qui non pertinent ad regnum Dei; sed felices eos dicimus, si iuste imperant, si inter linguas sublimiter honorantium et obsequia nimis[m] humiliter salutantium non extolluntur, sed se homines esse meminerunt, si suam potestatem ad Dei cultum maxime[n] dilatandum maiestati eius famulam faciunt, si Deum timent, diligunt et colunt, si plus amant illud regnum, ubi non timent habere consortes, si tardius vindicant[o], facile ignoscunt, si eandem vindictam pro necessitate regende tuendeque reipublice, non pro saturandis inimicitiarum odiis exercent, si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis, sed ad spem correctionis indulgent, si, quod[p] aspere coguntur plerumque decernere, nunc lenitate, nunc beneficiorum largitate compensant, si luxuria tanto in eis est castigatior, quanto posset esse liberior, si malunt[q] cupiditatibus pravis quam[r] quibuslibet gentibus imperare: si hec omnia faciunt non propter ardorem inanis glorie, sed propter caritatem felicitatis eterne, si pro suis peccatis humilitatis et miserationis et orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales christianos imperatores dicimus esse felices, interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod exspectamus, advenerit'. Et in penultimo c. dicit Augustinus[2], quod tales imperatores magis orationibus, quam viribus pugnant et vincunt, sicut dat exemplum de Theodosio, qui vicit Maximum et Eugenium tyrannum[r], qui in imperatoris locum non iuste fuerat subrogatus; unde dicit, quod, cum tela per dictos adversarios iacerentur[s], tantus ventus subito venit, ut adversariorum tela in ipsorum corpora retorqueret. Unde[h] dicit[r] Augustinus[2], quod quidam 'poeta, Claudianus, licet a nomine Christi alienus, versus in eius laudibus fecit, dicens:

O nimium dilecte Dei, ...
. . . . cui militat ether
Et coniurati veniunt ad classica venti'[3].

Et hoc[t] etiam bene apparuit[t] de Karolo Magno, ad cuius orationem ceciderunt muri cuiusdam civitatis, quam diu obsessam tenuerat, in qua habitabant Saraceni[4], sicut patet etiam de Machabeis, sicut de Iosue, et ubique in Scriptura. Unde[u] Sapient. V dicitur, quod 'pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos'[u 5]. Iste ergo est finis, quare istum esse volumus ducem super Israel. 'Videns enim Symon Iohannem filium suum, quod vir prelii esset, posuit eum ducem virtutum universarum[v]', I. Machab. XIII[6], ut ipse merito dicat omni obloquenti, quod dicebat David Michol filie Saul, sibi improperanti, quod luderet ante archam Domini, II. Reg. VI, ubi dicitur sic: 'Elegit me potius, quam patrem tuum et omnem domum eius, et precepit mihi, ut[w] essem dux super populum Domini Israel'[7]. 'Longo ergo tempore regnet ipse super Israel', Deuter. XVII[8], ut ego dicam sibi, quod scribitur I. Paralip. XXII: 'Ego ero ei in patrem, et ipse erit mihi in filium, firmaboque solium regni eius super Israel'[9].

100. h) *deest V.* i) XXIII *M.* k) at *V; deest M.* l) imperarent *V;* imperabant *M.* m) minus *M.* n) maiorem *M.* o) iudicant *M.* p) si quid *M:* si *V.* q) malum *M.* r) *deest M.* s) mitterentur *V.* t) hec etiam bene asseruit *M.* u) unde—insensatos *deest V.* v) universorum *MV.* w) quod *M.*

1) *Migne tom. 41 col. 170.* 2) *Aug. de Civit. Dei V, 26 (= Migne tom. 41 col. 172).* 3) *Claud. Paneg. de tertio cons. Honor. v. 96—98 (= MG Auct. ant. X, 144).* 4) *Turpini Hist. Karoli Magni cap. II (ed. Castets p. 4).* 5) *Sap. 5, 21.* 6) *I Mach. 13, 54.* 7) *II Reg. 6, 20. 21.* 8) *Deut. 17, 20.* 9) *I Par. 22, 10.*

'Nunc ergo, fili mi sit Dominus tecum, et prosperare, et edifica domum domino Deo tuo, det quoque tibi Dominus prudentiam et sensum, ut regere possis Israel et custodire legem domini Dei tui; tunc enim proficere poteris, si[x] custodieris[x] mandata et iudicia, que precepit Dominus[x] Moysi, ut doceret Israel. Confortare et viriliter age, ne timeas neque paveas, sed surge et fac, et erit Dominus tecum': et fuerunt verba ad litteram David dicta Salomoni[1], et subditur in textu, quod 'precepit David cunctis principibus Israel, ut adiuvarent Salomonem filium suum'[2]; ut dicatur illud I.[y] Paralip. ult.: 'Magnificavit Dominus Salomonem super omnem Israel et dedit illi gloriam regni'[3]. Et utinam talem, 'qualem nullus ante eum habuit rex Israel', sicut dicitur ibidem in textu. Ego enim ad litteram hodie 'dabo imperium regi meo, et sublimabo cornu Christi mei', I. Reg. II[4], dicens sibi, quod dicebat Gregorius Foce[z] imperatori, et est in Registro li. XIII. epist. XXXVI: 'Letentur coeli, et exultet terra, et de tuis[a] benignis actibus universe reipublice populus[b] nunc usque vehementer afflictus ylarescat. Comprimantur iugo tue[a] dominationis superbe mentes hostium. Releventur[c] tua misericordia contriti ac depressi animi subiectorum. Virtus celestis gratie inimicis terribilem te faciat[d], pietas subditis benignum ostendat. Quiescat felicissimis tuis temporibus universa respublica in pulchritudine pacis. Redeat cunctis in rebus propriis secura possessio. Reformetur iam singulis sub iugo tui imperii libertas sua. Omnipotens Deus in cuncta cogitatione et opere cor tue pietatis sue gratie dextera manu teneat, et quecunque iuste ac clementer agenda sunt, inhabitator tui pectoris Spiritus sanctus benigne disponat, ut de temporali regno post multorum annorum curricula tua clementia ad celestia regna pertingat'[5]. Et ibidem in epistula ad Leunciam Augustam loquens sibi pro se et viro suo dicit sic: 'Faciat vos Dominus in amore katholice fidei defensores, quos fecit ex benigno opere imperatores. Infundat in vestris mentibus zelum simul et mansuetudinem, ut pio semper fervore[e] valeatis et, quidquid in Deo exceditur, non inultum relinquere et, si quid in vobis delinquitur, parcendo tollerare. Concedat vobis Dominus vivendi spatia, ut, quo longius vestra vita extenditur, subiectorum omnium consolatio validius confirmetur. Quantoque amplius Deum timetis conditorem omnium, tanto amplius Petro commissam ecclesiam amare debetis, cui dictum est: 'Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo[f] ecclesiam meam[f]', et cui dicitur: 'Tibi dabo claves regni celorum, et quodcunque ligaveris super terram etc. et quodcunque solveris' etc. Quanto ergo et quam forti amore illi debetis esse astricti, per quem ab omnibus peccatorum nexibus desideratis absolvi. Ipse igitur sit vestri custos imperii, ipse sit vobis protector in terra, ipse sit pro vobis intercessor in celo, ut per hoc relevatis duris ponderibus in vestro imperio subiectos gaudere faciatis, post multa annorum tempora in celesti regno gaudeatis'[6]. Quod vobis et sibi concedat, qui est benedictus in secula seculorum. Amen. —

*Facta igitur brevi recitatione tam de diutina imperii vacatione, quia a tempore mortis imperatoris Henrici, qui decessit anno MCCCXIII, die XXIIII. Augusti, quam[g]

*) *Pro reliquis usque in finem V praebet:* Verba autem approbationis fuerunt hec: Ipsum declaramus, denunciamus et nominamus regem Romanorum in imperatorem annuente Domino promovendum ipsius approbantes personam decrevimusque sibi debere impendi de manibus nostris consecracionem et unctionem et imperiale dyadema loco et tempore oportunis, supplentes nichilominus de plenitudine potestatis omnem defectum, si quis forte in electione predicta intervenit sive ratione persone[g*] sive ratione electionis, offerentes nos recipere fidelitatis nobis debite et obediencie cuiuslibet alterius iuramentum.

100. x) *deest M.* y) *deest MV.* z) fide *V.* a) eius *M.* b) populo *M.* c) revelentur *MV.* d) facias *M*, faciet *V.* e) favore *MV.* f) *pro* edif.—meam *M:* etc. g) quasi *M.* g*) perfecte *V.*

1) *I Par. 22, 11—16, aliquibus verbis omissis.* 2) *ibid. 17.* 3) *I Par. 29, 25.* 4) *I Reg. 2, 10.* 5) *In ed. Ewaldi et Hartmanni XIII, 34 (MG. Epp. II, 397). Hic illic minus accurate citatum.* 6) *Ibid. XIII, 42 (l. c. p. 405). Item haud ita accurate citatum.*

etiam[h] de[h] electione discordi Frederici Austrie et Ludovici Bavarie olim ducum, et de morte dicti Frederici, et de privatione facta per dominum Iohannem predecessorem nostrum iusto iudicio sententialiter dicti Ludovici suis demeritis exigentibus[i] ab omni iure, si quod sibi ex electione huiusmodi in regno et imperio competebat, nec non de requisitione et monitione, qua[k] electores monuimus, ut ad electionem procederent, alioquin oporteret nos de oportuno remedio providere, et etiam de electione dicti Karoli apud Reens[l] iuxta Confluentiam concorditer celebrata per electores, qui debuerunt et potuerunt et voluerunt electioni huiusmodi interesse, et de consensu per dictum Karolum tunc marchionem Moravie prestito, et de significatione tam per eum quam per electores super electione huiusmodi nobis facta, nec non super missione ad nostram presentiam nuntiorum sollempnium et eorum propositione et instanti ac humili et frequenti supplicatione, et examinationis[m] diete electionis commissione facta sex cardinalibus tam super forma, quam super persona dicti electi, factaque nobis tandem in consistorio in presentia fratrum nostrorum relatione fideli concludimus in hunc modum:

(APPROBATIO)

Nos ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, et[n] beate ac gloriose[n] semperque[o] virginis Dei genitricis Marie et beatorum apostolorum Petri et Pauli et exaltationem et honorem ecclesie et bonum et promotionem[p] imperii et prosperum statum mundi de fratrum nostrorum consilio dictum Karolum in specialem nostrum et ecclesie filium suscipimus, ei nostros favorem et gratiam concedentes, ipsiusque persona ydonea reputata eundem nominamus, denuntiamus, assumimus et declaramus regem[q] Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem et habilem declaramus[q] ad suscipiendam imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem et coronationem imperialem per manus nostras sibi oportunis loco et tempore impendendas; supplentes nihilominus omnem defectum, si quis aut ratione forme aut[r] ratione persone sue[r] aut[s] personarum electorum suorum seu ex quavis alia ratione sive causa in[t] electione huiusmodi[t] intervenerit quovis modo, ex certa scientia et de[h] apostolice plenitudine potestatis; precipientes etiam omnibus fidelibus et vasallis imperii, ut sibi sicut regi Romanorum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant.

101. 102. PROMULGATIO ET NOTIFICATIO APPROBATIONIS.

101. *Instrumentum super approbatione.* — *Nov. 6.*

Copia (c.) *in archivio Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. LIIII. Contulit F. Kern. Est rubrum:* Instrumentum aprobationis regis Romanorum. — *Ed. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX, 346—356, cf. p. 331.*

In forma iuramenti quae concordant cum iuramento a procuratoribus Henrici VII. regis a. 1309. praestito, supra tom. IV nr. 296, litteris minoribus excudi fecimus.

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli hoc presens publicum instrumentum inspecturi, quod anno a nativitate Domini M°CCC°XLVI, indictione XIIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape VI. anno quinto et die VI. mensis Novembris, in palacio eiusdem domini nostre pape Avinione in consistorio publico et solempni, celebrato seu facto in deambulatorio ante magnum tinellum dicti palacii, in quo loco solempnia consistoria idem

100. h) *deest M.* i) et *add. M.* k) *praecedit* de *M.* l) Renz *B.* m) examinatione *M.* n) *pro* et—gloriose *M:* ac gloriose*; T:* beate et gloriose. o) que *deest B.* p) provisionem *T.* q) regem—declaramus *deest B.* r) pers. sue aut rat. *M.* s) *deest M.* t) huiusm. in el. *B.*

dominus noster papa tenere consuevit, presentibus reverendis in Christo patribus dominis sacrosancte Romane ecclesie cardinalibus et aliis archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus et aliorum prelatorum et personarum ecclesiasticarum et secularium multitudine copiosa, presentibus etiam venerabili patre domino Arnesto Pragensi archiepiscopo, dominis Ademaro comite Valentino, Henrico comite de Salmis, Gerardo de Grandiprato domino de Huffalisia[a], Gauthero de Montilio et Iohanne de Asperomonte militibus, ac venerabilibus viris magistris Gerardo de Magnaco archidiacono de Bauthesio in ecclesia Constanciensi, Rodulpho dicto Luoze officiali Treverensi, Iohanne de Pistorio decano ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis, Nicolao de Lucemburgo preposito ecclesie Saczensis[b] Pragensis dyocesis, nunciis et procuratoribus serenissimi principis domini Caroli regis Boemie in regem Romanorum electi, prout de ipsorum mandato fidem fecerunt, ut inferius aparebit, in nostrorum[c] etiam notariorum publicorum et testium infrascriptorum presentia, cum idem dominus noster papa collationem[1] solempnem fecisset, prout facti qualitas exigebat, et breviter inter alia recitasset vacationem imperii diutinam et longevam, videlicet a tempore obitus imperatoris Henrici avi dicti domini Caroli, qui de anno Domini M°CCC°XIII. et die XXIIII. mensis Augusti diem vite sue dicebatur clausisse extremam, in qua vacatione mala plurima et guerrarum discrimina successerunt, ac etiam recitasset electionem seu electiones discordes Frederici Austrie et Ludovici Bavarie quondam ducum et mortem dicti Frederici et quomodo per felicis recordationis dominum Iohannem papam XXII. predecessorem suum dictus Ludovicus suis demeritis exigentibus privatus fuerat omni iure, si quod ex electione sibi competere potuerat in imperio seu in regno, quodque idem dominus noster requisiverat et monuerat electores imperii, ut ad electionem alicuius boni viri, per quem posset tot mundi incommoditatibus obviari et utilitas publica procurari seu reformari, procederent, alioquin oporteret eundem dominum nostrum de oportuno remedio providere, recitato etiam, quomodo dictus dominus Carolus electus fuerat apud Rense[d] iuxta Confluenciam concorditer per electores, qui debuerunt, potuerunt et voluerunt electioni interesse, et quod dictus dominus Carolus marchio Moravie electioni sibi presentate post plures requisitiones et rogamina sibi facta, ut in electione de ipso facta suum prestaret concensum, eidem electioni concensum suum prebuerat, recitato etiam, quomodo prefati procuratores et nuncii ad domini nostri pape presentiam ex parte eiusdem domini electi venientes propositionem instantem ac humilem et frequentem supplic(ationem) pro benigna expeditione obtinenda fecerant, et quomodo idem dominus noster examinationem dicte electionis tam super forma electionis quam super persona electi comisserat sex dominis cardinalibus, qui subsequenter in concistorio eidem domino nostro pape in presencia fratrum suorum dominorum cardinalium fidelem relationem fecerant de predictis, tandem idem dominus noster papa ad receptionem dicti domini Caroli electi in suum et ecclesie specialem filium, aprobationem persone, nuntiationem, denunciationem, assumptionem et declarationem in regem Romanorum processit in hunc modum:

'Nos ad laudem — intendant.' *supra p. 163 lin. 16—29.*

prout in quadam cedula papirea nobis notariis subscriptis de mandato dicti domini nostri post recitationem ipsam tradita verba predicta continentur.

Postmodum vero post predicta verba dicti domini nostri pape ibidem et in eodem loco et presentibus, quibus supra, redditis prius humilibus gratiarum actionibus eidem domino nostro pape ac sacro collegio dominorum cardinalium predictorum per dictos procuratores et nuncios prefati domini Caroli regis Romanorum ipsius nomine de tam felici expeditione per eundem dominum nostrum facta, fuit ad prestationem fidelitatis

101. a) Euselizia *c.* b) Batzien. *c.* c) *sic c.* d) Rest. *c.*

1) *Supra nr. 100.*

debite per Romanorum reges domino nostro pape et sancte Romane ecclesie post ipsorum aprobationem processum in modum, qui sequitur:

In primis de mandato eiusdem domini nostri pape fuit ibidem intelligibiliter lecta quedam patens littera seu instrumentum de supranominatis[1] instrumentis, magno sigillo cereo eiusdem domini regis Romanorum, quo, antequam aprobationem reciperet, utebatur, sigillata impendenti, ac etiam fuit nobis subscriptis notariis aliud publicum instrumentum de suprascriptis traditum, continentia potestatem et procuratorium predictorum procuratorum et nunciorum in dictis instrumento et littera seu instrumento contentorum et scriptorum particulariter et distincte, quorum littere et instrumenti tenores de verbo ad verbum secuntur, et primo littere sigillate seu instrumenti lecti sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — roboravi.' *supra nr. 95.*

Sequitur tenor alterius instrumenti:

'In nomine Domini — requisitus.' *supra nr. 98.*

Deinde reverendus pater dominus Galhardus sancte Lucie in Silice dyaconus cardinalis publice et intelligibiliter alta voce legit quandam cedulam continentem formam iuramenti, quod dicti procuratores et nuncii domino nostro pape et ecclesie Romane in animam et nomine dicti domini regis prestare tenebantur, cuius cedule tenor sequitur sub hiis verbis:

Vobis sanctissimo patri et domino domino Clementi divina providente clementia pape VI. nos Arnestus archiepiscopus Pragensis, Ademarus comes Valentinensis, Henricus comes de Salmis, Gerardus de Grandiprato de Huffalisia[e], Gautherus de Montilio et Iohannes de Asperomonte milites, Gerardus de Magnaco archidiaconus de Bauthesio in ecclesia Constan(ciensi), Rodulphus dictus Loyze officialis Treverensis, Iohannes de Pistorio decanus sancti Salvatoris Traiactensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus ecclesie Saczensis Pragensis dyocesis, nuncii et procuratores serenissimi principis domini Caroli Romanorum regis, habentes ad omnia infrascripta plenam et generalem et liberam potestatem et speciale mandatum ab eodem, prout constat per predictas patentes litteras et per aliud publicum instrumentum, quorum tenores superius continentur, ipsius vice et nomine domini nostri regis predicti et in animam ipsius promitimus et iuramus per Patrem et Filium et Spiritum sanctum et per hec sancta Dei euangelia et per hoc lignum vivifice crucis et per has reliquias sanctorum:

'Quod nunquam vitam aut membra aut ipsum[f] honorem, quem habetis, sua voluntate aut suo concensu aut suo concilio aut sua exortatione perdetis. Et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, que ad vos pertinent aut ad Romanos, sine vestro concilio aut concensu. Et quicquid de terra Romane ecclesie pervenerit ad ipsum aut perveniet, vobis reddet, quantocius poterit. Et quandocunque in Lombardiam aut Tuciam aliquem mittet pro terris aut iuribus suis gubernandis, quoc(iens) mittit*, facit iurare eum, ut adiutor vester sit ad deffendendum terras Romane ecclesie et Romanam ecclesiam secundum suum posse. Et si permittente Deo dictus dominus noster rex Romam venerit, dictam Romanam ecclesiam et vos rectorem ipsius et successores vestros exaltabit secundum suum posse. Et cum Rome vel alibi per vos in imperatorem fuerit coronatus dominus noster rex predictus, dictum iuramentum et alia fieri consueta ad requisitionem vestram tempore coronationis sue personaliter renovabit.'

Qua cedula per eundem dominum cardinalem lecta prefati domini procuratores et nuncii, videlicet dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus et alii in dicta cedula contenti et ipsorum quilibet, unus post alium, tactis sacrosanctis euangeliis, ligno vivifice

101. e) Eusalezia *c.* f) ipsius *c.*

1) *Instrumenta supra nominata non sunt.*

crucis ac sacris reliquiis sanctorum et etiam osculatis, promiserunt, fecerunt et iuraverunt nomine dicti domini Caroli regis Romanorum et in animam ipsius omnia et singula contenta in dicta cedula ibidem lecta, prout in ea continentur[g] et prout per eundem dominum cardinalem dicta seu recitata fuerunt. De quibus omnibus et singulis fuit mandatum nobis Guilhermo de Bos preposito, Iohanni de Amelio archidiacono ecclesie Foroiuliensis, Bertrando de Chaunaco rectori ecclesie de Samatan(o) dyocesis Lumberiensis et Guilhermo de Malesicco canonico Lingonensi, camere apostolice clericis, auctoritate apostolica notariis publicis, et nostrorum[h] cuilibet, ut de premissis omnibus faceremus unum, duo aut plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, presentibus reverendis dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, dominis Raynaldo de Ursinis, Bernardo Stephani, Raymundo de Valle, Francisco de Ursinis[i] et Guilhermo de Agrifolio notariis apostolicis, venerabilibus patribus dominis Petro Cesaraugustano[k], Raymundo Tholosano archiepiscopis, Guilhermo Carnotensi, Iohanne Atrebatensi, Guidone Eduensi, Helia Uticensi, S(tephano) Ulixbonensi, P(etro) Foroiuliensi, Durando Conseranensi[l], Michaele Barchinonensi et Stephano Faventino episcopis, religiosis viris dominis fratribus Itherio Cluniacen(sis), Hugone sancti Saturnini Tholos(ane), Hugone sancti Benedicti Floriacen(sis) Auriliacen(sis), Raterio Moisiacensis Caturcen(sis) dyoc(esium) mon(asteriorum) abbatibus, Guilhermo de Gardia, Stephano de Molseron(e), R. de Cornaro, Guilhermo de Posterla, Guidone de Ambasia capellanis, Ademario de Agrifolio, Petro de sancto Martiali, P(etro) Viguerii, Petro de Podensaco magistris, hostiariis domini nostri pape, et aliorum tam prelatorum quam[m] clericorum et laicorum multitudine copiosa ad premissa vocat(orum) et rogat(orum).

102. *Litterae approbationis Karolo directae.* — *Nov. 6.*

Reg. Avinion. papir. 91 fol. 271—272 nr. 25 (RA), *ubi nota:* scribantur littere iste inter litteras de curia (= RV). — *Reg. Vatican. 177 fol. 13'—14' nr. 27* (RV). *Utrumque contulit F. Kern. Nonnulla quae in* RA *corrosa sunt apographon* RV *adhibentes annotare supersedimus. — Transsumptum* T *initii et finis litterarum in instrumento notarili infra ad 1347. April. 27. edendo suo loco adhibitum. — Apographon in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI secr. a. V.) fol. 168'—169' nr. 738 neglecimus. — Ed. Klicman 739. — Extr. Cod. dipl. Morariae VII, 501 nr. 677; Sauerland III nr. 623.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 8.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem et[b] apostolicam benedictionem[b].

Romanus pontifex, cui rex eternus et summus in persona beati Petri apostoli, eterne vite clavigeri, celestis simul et terreni iura imperii et plenitudinem potestatis concessit, supra cunctos fideles sue cure commissos invigilans et intendens circa ea, que fidelibus ipsis ampliora pacis et iusticie afferre commoda extimat, tanto diligencioribus se tenetur impendere studiis, quanto ad hoc iniuncte desuper apostolice servitutis officium ipsum stimulat et perurget. Et quia regnancium recte[c] ordinata regimina nutrire consueverunt iusticiam et christiano populo pacem dare, pontificis eiusdem

101. g) continetur *c.* h) *sic c.* i) *sequitur spatium nomini inscribendo c.* k) Serasaugustano *c.* l) Cossonensi *c.* m) *deest c.*

102. a) Clemens—Dei *tantummodo in T extant.* b) et—benedictionem *tantummodo in T extant.* etc. *RA, RV.* c) recta *RA.*

auctoritas, cui dictum a Domino legimus per prophetam: 'Ecce constitui te super gentes et super regna, ut evellas, destruas, disperdas et dissipes, edifices et plantes'[1], ad erigenda et dirigenda huiusmodi regimina, prout ad suam spectat solicitudinem, nequaquam debet tepescere, sed pocius operosas opponere, cum expedire conspicit, manus suas. Sane dudum imperio Romano per obitum clare memorie Henrici ultimi Romanorum imperatoris vacante, duo, videlicet quondam Fredericus Austrie et Ludovicus tunc Bavarie duces, in reges Romanorum in discordia electi, ut dicitur, extiterunt; deindeque Frederico predicto rebus humanis exempto Ludovicus predictus propter ipsius excessus, culpas, crimina et alia demerita detestanda, quasi totum divulgata per orbem, per felicis recordationis Iohannem papam XXII, predecessorem nostrum, de fratrum suorum consilio extitit omni iure, si quod eidem Ludovico ad regnum vel imperium Romanum ex eleccione discordi predicta vel alias competere poterat quoquomodo, iudicio iusto privatus et subsequenter de heresi et scismate sentencialiter condempnatus. Nos autem postmodum, licet insufficientibus meritis, ad apicem summi apostolatus assumpti, attendentes, quod ex his regnum et imperium predicta diu vacaverant et vacabant et ob hoc sancta Romana mater ecclesia per longa tempora suo caruerat et carebat speciali advocato et legitimo defensore in catholice fidei et eiusdem Romane ac aliarum ecclesiarum et libertatis ecclesiastice reique publice grande preiudicium, multiplex detrimentum et multarum periculum animarum, ac huiusmodi dispendiis et periculis, que tollerare salva consciencia non poteramus ulterius, occurrere paterne solicitudinis studiis cupientes, principes tam ecclesiasticos quam seculares, ad quos ius eligendi regem Romanorum in imperatorem postmodum promovendum pertinebat, apostolica auctoritate monuimus, eis districcius iniungentes, ut pro eleccione regis Romanorum in imperatorem, ut predicitur, promovendi de persona idonea facienda convenirent invicem et ad eleccionem huiusmodi procedere non differrent; alioquin apostolica sedes, a qua ius et potestas electionis huiusmodi ad principes pervenisse constat eosdem, super hoc de oportuno remedio provideret. Prefati vero principes salutaribus monitis nostris huiusmodi devota se promptitudine conformantes ac certis die et loco pro eleccione huiusmodi celebranda, illi videlicet qui debuerunt, potuerunt et voluerunt interesse, convenientes in unum post diligentes deliberationem et tractatus, prout tanti magnitudo negocii requirebat, habitos inter eos te marchionem Moravie, nunc etiam regem Boemie, in regem promovendum postmodum in imperatorem Romanorum unanimiter et concorditer elegerunt; tuque deliberacione habita super hoc ad instanciam electorum predictorum et aliorum multorum eleccioni huiusmodi consensisti. Post hec autem venerabilis frater noster Arnestus archiepiscopus Pragensis et dilecti filii magistri Iohannes de Pistorio decanus sancti Iohannis Traiectensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus Saczensis Pragensis diocesis ac Geraldus de Magnaco archidiaconus de Bautesio Constanciensis ecclesiarum, capellani nostri, nec non nobilis vir Ademarus de[d] Pictavia[d] miles, procuratores et nuncii tui ad nostram presenciam super hoc destinati, habentes ad infrascripta omnia plenum, sufficiens et speciale mandatum, sicut per patentes litteras tuo sigillo munitas nobis extitit facta fides, coram nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus in solenni et publico consistorio, presente tam prelatorum et clericorum aliorum quam laicorum multitudine copiosa fidelium constituti, pro parte tua inter cetera proponere curaverunt, eleccionem ad regem Romanorum de te ad imperium postmodum promovendo ab omnibus principibus tunc in eleccione huiusmodi vocem habentibus, qui, ut prefertur, debuerunt, potuerunt[d] et voluerunt interesse, fuisse concorditer ac unanimiter celebratam, teque, ut predicitur, eleccioni huiusmodi consensisse,

102. d) *supra lin. add. RA*

1) *Ierem. 1, 10.*

filialem reverenciam et devocionem, quam tu ad nos et eandem Romanam ecclesiam matrem tuam gessisti, gerebas et geris ac proponis gerere in futurum, sinceris affectibus exponentes ac inter alia supplicantes, tibi nostros favores et gracias exhiberi nec non innuccionem et consecracionem per manus nostras impendi teque imperiali diademate coronari, offerentesque se paratos et promptos pro te et in animam tuam prestare debite nobis et eidem ecclesie fidelitatis et cuiuslibet alterius generis iuramentum. Tandem autem predictis procuratoribus per se et una cum dilectis filiis nobilibus viris Henrico comite de Salmis, Gautero de Montilio, Gerardo de Ufliz et Iohanne de Asperomonte militibus Treverensis, Valentinensis et Virdunensis diocesium ac Rodulpho dicto Losse officiali Treverensi, procuratoribus et nunciis tuis una cum eis per alias litteras tuas similiter constitutis, hec omnia pluries petentibus ac devote offerentibus coram nobis, nos premissis per eosdem procuratores et nuncios tuos propositis diligenter auditis factaque nobis de huiusmodi eleccione concordi ac unanimi plena fide, eaque nec non persona tua, in quantum tua paciebatur absencia, diligenter examinatis ac de tuis fide, probitate ac condicionibus omnibus, que requiruntur in illo, qui est electus ad imperialis culminis apicem sublimandus, cum pluribus prelatis et aliis magne auctoritatis viris, qui tuos mores, condiciones et statum plenius noverant, inquisito, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti et beate ac gloriose semperque virginis Dei genitricis Marie, beatorum quoque apostolorum Petri et Pauli ac exaltacionem et honorem ecclesie et bonum et promocionem imperii predicti et prosperum statum mundi, de fratrum eorundem consilio te in specialem nostrum et ecclesie filium suscepimus, tibi nostros favorem et graciam concedentes, personaque tua, cuius nos et iidem fratres nostri specialem prius noticiam habebamus, idonea prius reputata, te nominavimus, denunciavimus, declaravimus et assumpsimus in regem Romanorum promovendum in imperatorem, eandem tuam approbantes personam ac sufficientem et habilem declarantes ad suscipiendum imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unccionem, consecracionem et coronacionem imperialis diadematis tibi per manus nostras oportunis loco et tempore impendendas, supplentes quoque omnem defectum, si quis aut racione forme seu tue aut electorum predictorum personarum, qui eleccioni tue interfuerunt, seu ex quavis alia racione sive causa in eadem eleccione intervenerit quovis modo, ex certa sciencia et de apostolice plenitudine potestatis, precipientes eciam omnibus fidelibus et vassallis regni et imperii predictorum, ut tibi tanquam regi Romanorum in imperatorem promovendo pareant efficaciter et intendant, et nihilominus ibidem a predictis procuratoribus et nunciis tuis ad hoc, ut premittitur, plenum, sufficiens et speciale mandatum habentibus, prout ipsi nobis frequenter obtulerant, fidelitatis recepimus iuramentum.

Attende itaque, fili carissime, quesumus, ac intra precordia tua diligenter revolve dona magnifica et multiplicia beneficia, quibus te largitor bonorum omnium in suis benediccionibus dignatus est prevenire, illaque sibi devotione humili et operosis affectibus recognoscens, ad eius mandata et beneplacita in omnibus te coapta et vitare stude summopere, que sue offenderent oculos maiestatis. Pone gressus tuos semper in semitis mandatorum ipsius, et eius ministros condigna honorificencia prosequi non omittas. Prefatam quoque Romanam ecclesiam matrem tuam, que interne caritatis officio et affectu de tui status et honoris augmento solicita redditur, filiali venerari reverencia semper stude, iusticiam dilige, veritatem ama, sectare pacem, equitatem serva, et clemenciam que amicos et devotos multiplicat amplexare, ut inde letentur celi et exultet terra, et de tuis benignis et virtuosis actibus universe reipublice populus nunc usque vehementer afflictus ilarescat, iugo tue dominacionis superbe mentes hostium comprimantur, contriti et depressi subditorum tuorum animi ope tue misericordie releventur, te virtus celestis gracie terribilem tuis inimicis faciat, pietas subditis benignum

ostendat; tuisque felicibus temporibus in pulcritudine pacis populus christianus sedeat, fiducie tabernaculis habitet et in requie opulenta quiescat: tuque his et aliis tuis bonis operibus in conspectu divine maiestatis acceptus post multorum annorum curricula de terreno ac temporali regno ad celestis et eterni regni provehi gloriam merearis'[1]. Nulli ergo omnino[e] hominum liceat[e] etc. nostrarum[f] concessionis, nominacionis, denunciacionis, declaracionis, assumpcionis, approbacionis, constitucionis et supplecionis infringere etc.[f] Si[g] quis autem hoc etc.[g]

Datum Avinione VIII. Id. Novembris, pontificatus[h] nostri[h] anno quinto.

103. 104. INSTRUMENTA SUPER IURAMENTIS A PROCURATORIBUS PRAESTITIS.

103. *Instrumentum primum.* — *Nov. 7.*

Copia (c.) *in archivo Vaticano arm. XV c. 4 nr. 56 f. LVIII. Contulit F. Kern. Est rubrum:* Certa alia iuramenta prestita per procuratores regis Romanorum. *Ed. H. Otto l. c. p. 356—367; cf. p. 332.*

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini millesimo CCCXLVI, indictione XIIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape VI. anno V. ac die septima mensis Novembris, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, in qua erant cum eo presentes reverendi in Christo patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis et Veletrensis, Gaucelinus[a] Albanensis et Petrus Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli sancti Petri ad vincula, Petrus tituli sancti Clementis, Gotius tituli sancte Prisce[b], Bernardus tituli sancti Ciriaci in termis, Guilhermus sanctorum Quatuor Coronatorum, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Secilie, Aymericus tituli sancti Martini in montibus, Hugo tituli sancti Laurentii in Damaseo, Ademarius tituli sancte Anastasie, Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, Galhardus sancte Lucie in Cilice, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Eustachii et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi, sancte Romane ecclesie cardinales, nec non venerabilis pater dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus ac nobiles et potentes viri dominus Adhemarus comes Valentinensis, Gautherus de Montiliis, Iohannes de Asperomonte milites, magistri Gerardus de Magnaco archidiaconus de Banthesio in ecclesia Constansiensi, Iohannes de Pistorio decanus ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis, Radulphus Lotze officialis Treverensis, Nicolaus de Lucemburgo prepositus ecclesie Saczensis Pragensis dyoc(esis), nuntii et procuratores serenissimi principis et domini domini Caroli Romanorum regis, in nostrorum notariorum et testium subscriptorum presentia fuit ibidem lectum et publicatum de mandato eiusdem domini nostri pape quoddam publicum instrumentum manu et signo Isambardi quondam Mathei de Antringa[c] clerici Methensis dyocesis, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, et sigillo cereo impendenti, quo idem dominus Carolus rex utebatur [ut marchio][d] Moravie, sigillatum, prout prima facie aparebat, cuius instrumenti tenor sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — roboravi.' *supra nr. 96.*

Quo instrumento ibidem publice lecto et contentis in eo per prefatos dominos procuratores et nuntios dicti domini regis et ipsorum quemlibet plenius, ut asseruerunt.

102. e) omnino — liceat *tantum in T.* f) nostrarum — etc. *tantum in R 1, R V.* g) Si — etc. *tantum in T.* h) *tantum in T.*

103. a) Gacelinus *c.* b) Price *c; praecedit* Prisce *cancellatum.* c) Artingua *c.* d) *in spatio vacuo relicto supplevimus, cf. p. 171 lin. 12.*

1) *Cf. supra p. 162 n. 5.*

intellectis, ipsi et ipsorum quilibet in presentia prefati domini nostri pape et dominorum cardinalium predictorum flexis genibus constituti in personam dicti domini regis in animam ipsius promiserunt, fecerunt et iuraverunt corporaliter tacto libro omnia et singula contenta in dicto instrumento et de quibus et prout habent in mandatis, et quod idem dominus rex omnia et singula, prout in eo plenius et seriosius continentur et lecta fuerunt, faciet, promittet, complebit, servabit et fideliter exequetur, et quod contra premissa non veniet nec faciet per se, alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, nec contra aliquod premissorum, nec venientibus contra premissa seu aliquod de premissis seu venire atemptantibus dabit auxilium, consilium vel iuvamen. De quibus omnibus, ut premittitur, sic actis prefatus dominus noster papa mandavit nobis infrascriptis notariis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo, camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, Michaele Barchinonensi episcopo, Itherio Cluniacensi abbate ac venerabilibus viris dominis Guilhermo de Agrifolio notario, Iohanne Cortoys canonico Ambianensi, Iacobo Garnoti cantore Meldensi ac Petro de Podensaco, P(etro) Viguerii, Adhemario de Agrifolio magistris, hostiariis eiusdem domini nostri pape, ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Et ego Guilhermus de Bos Caturcensis dyocesis, camere domini nostri pape clericus, publicus auctoritate apostolica notarius, habens a sede apostolica potestatem instrumenta, de quibus rogatus fuero, per alium notarium publicum scribi facere, dummodo in eis postea me subscribam, predictis omnibus et singulis in hoc publico instrumento contentis, dum sic agerentur, una cum prenominatis testibus et notariis infrascriptis presens fui eaque notavi et in protocollo meo scripsi; et ideo huic publico instrumento vice et nomine meo et sociorum meorum infrascriptorum scripto et signato manu et signo Iohannis Valens clerici Ruth(enensis) dyocesis, auctoritate apostolica et imperiali publici notarii[1], me subscripsi signumque meum apposui consuetum rogatus.

Et ego Bertrandus de Chaunaco etc.

Et ego Guilhermus de Malesicco etc.

104. *Instrumentum alterum.* — *Nov. 7.*

Copia (c.) *ibidem fol. LXIIII. Contulit F. Kern. Est rubrum:* Noti(tia) super revocatione processuum habitorum per imperatorem Henricum contra regem Robertum et quosdam alios. — *Ed. H. Otto l. c. p. 367—369; cf. p. 332.*

In nomine Domini amen. Noverint universi et singuli, quod anno a nativitate Domini MCCCXLVI, indictione XIIII, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providente clementia pape VI. anno quinto ac die septima mensis Novembris, Avinione in camera eiusdem domini nostri pape, in qua erant cum eo presentes reverendi in Christo patres et domini domini Petrus Penestrinus, Bertrandus Ostiensis et Velletrensis, Gaucelinus Albanensis, P(etrus) Sabinensis episcopi, Imbertus tituli basilice XII apostolorum, Talairandus tituli [sancti] Petri ad vincula, Petrus tituli sancti Clementis, Gotius tituli sancte Prisce, Bernardus tituli sancti Ciriaci in termis, Guilhermus tituli sanctorum IIII Coronatorum, Guilhermus tituli sancti Stephani in Celio monte, Guido tituli sancte Secilie, Hugo tituli sancti Laurentii in Damaso, Adhemarius tituli sancte Anastacie, Petrus Bertrandi tituli sancte Susanne presbiteri, et Galhardus sancte Lucie in Silice, Iohannes sancti Angeli, Bernardus sancti Eustachii et Nicolaus sancte Marie in Via lata dyaconi, sancte Romane ecclesie cardinales, nec non

1) *Cuius subscriptio deest.*

venerabilis pater dominus Arnestus Pragensis archiepiscopus ac nobiles et potentes viri domini Ademarius comes Valentin(ensis), Gautherus de Montilio, Iohannes de Asperomonte milites, magistri Geraldus de Magnaco archidiaconus de Bauthesio in ecclesia Constan(ciensi), Iohannes de Pistorio decanus ecclesie sancti Salvatoris Traiactensis, Radulphus Loze officialis Treverensis et Nicolaus de Lucemburgo prepositus ecclesie Saczensis Pragensis dyocesis, nuncii et procuratores serenissimi principis et domini domini Caroli Romanorum regis, in nostrorum notariorum et testium subscriptorum presentia fuit ibidem lectum et publicatum de mandato eiusdem domini nostri pape quoddam publicum instrumentum procurationis predictorum dominorum nunciorum, scriptum et signatum manu et signo Isembardi quondam Mathei de Antringa clerici Methensis dyocesis, publici apostolica et imperiali auctoritate notarii, et sigillo cereo impendenti, quo idem dominus Carolus rex utebatur ut marchio Moravie, sigillatum, ut prima facie apparebat, cuius instrumenti tenor sequitur sub hiis verbis:

'Sanctissimo in Christo patri — roboravi.' *supra nr. 97.*

Quo instrumento ibidem publice lecto et contentis in eo per prefatos dominos procuratores et nuncios dicti domini regis et ipsorum quemlibet, ut asseruerunt, intellectis, ipsi et ipsorum quilibet in presentia prefati domini nostri pape et dominorum cardinalium predictorum flexis genibus constituti in personam dicti domini regis et in animam ipsius promisserunt, fecerunt et iuraverunt corporaliter tacto libro, omnia et singula contenta in dicto instrumento et de quibus et prout habent in mandatis, et quod idem dominus rex omnia et singula, prout in eo plenius et seriosius continentur et lecta fuerunt, faciet, promittet, complebit, servabit et fideliter exequetur, et quod contra premissa non veniet nec faciet per se, alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, nec contra aliquod premissorum, nec venientibus contra premissa seu aliquod[a] de premissis seu venire atemptantibus dabit auxilium, concilium vel iuvamen. De quibus omnibus, ut premittitur, sic actis prefatus dominus noster papa mandavit nobis infrascriptis notariis, quod faceremus unum, duo vel plura publica instrumenta.

Acta fuerunt hec anno, indictione, pontificatu, die, mense et loco predictis, presentibus dominis cardinalibus predictis nec non venerabilibus patribus dominis Gasberto Narbonensi archiepiscopo, camerario, Stephano sancti Pontii Thomeriarum episcopo, thesaurario domini nostri pape, Michaele Barchinonensi episcopo, Itherio Cluniacensi abbate ac venerabilibus viris dominis fratre Guilhermo de Agrifolio notario, Iohanne Cortoys canonico Ambianensi, Iacobo Garnoti cantore ecclesie Meldensis ac P(etro) de Podensaco, Petro Viguerii, Adhemario de Agrifolio magistris, hostiariis eiusdem domini nostri pape, ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Et ego Guilhermus de Bos etc. ut in precedenti nota[1].

Et ego Bertrandus de Chaunaco etc.

Et ego Guilhermus de Malesicco etc.

105—107. ACTA RECOGNITIONIS KAROLI REGIS IN DELPHINATU FACTAE.

1346. Oct. 7.—Dec. 29.

Proponimus 1. litteras regis (nr. 105), 2. responsionem archiepiscopi Lugdunensis (nr. 106), 3. eiusdem relationem ad Delphinum directam (nr. 107). Litterae 1 et 2 in 3

104. a) aliquo A.

1) *Supra nr. 103.*

insertae tantummodo servantur, quam ex 'Cartis generalibus Dalphinatus ad a. 1346' Gratianopoli in archivo camerae asservatis edidit Valbonnais, 'Histoire de Dauphiné' II (1721) p. 538—540 nr. CCXXXVIII. Qua editione (V) nitimur, cum originale in archivo Gratianopolitano perperam requisitum nacti non simus. In minutiis correximus.

105. *Litterae regis Delphino missae. — Oct. 7.*

Reg. imp. VIII nr. 259.

Illustri[1] viro Humberto Dalphino Viennensi et comiti, consanguineo carissimo et principi nostro fideli.

Recolenda fidei et devotionis sinceritas, quam antiqui progenitores tui gesserunt et tu eorum exemplo ac naturali iure suadente confidimus, quod ad Romanum geras imperium, et quam proinde speramus, quod per exhibitionem reverentie et obedientie ostendas in nobis, qui ad ipsius imperii gubernationem non nostris meritis sed divina dispositione sumus electi, nos versa vice admonent et inducunt, ut ad conservandum et etiam ampliandum immunitates, gratias et favores, iura atque privilegia, quecumque dudum a divis Romanorum principibus meruisti, benigne nostrum animum disponamus. Ut igitur super hiis tam nostra tibi, quam tua nobis lucide clarescat intentio, egregium virum Gauterium de Montillio consanguineum carissimum, exhibitorem presentium, a nobis sufficienter instructum ad dilectionem tuam dirigimus, cui tam honorem nostrum quam commodum tuum pariter, ut bene novimus, diligenti in hiis, que circa premissa tibi pro parte nostra retulerit, tanquam ab ore nostro prolatis adhibere placeat plenam fidem. Datum in Theonis villa die septima mensis Octobris sub sigillo marchionatus nostri Moravie.

Karolus Dei gratia in regem Romanorum electus semper augustus, Boemie rex et Lucemburgi comes.

106. *Responsio a Delphini locum tenente data. — Dec. 10.*

Reg. imp. VIII nr. 259.

Serenissimo principi domino Carolo Dei gratia regi Romanorum semper augusto, domino meo carissimo.

Excellentissime princeps. Humili recommendatione premissa. Receptis vestre serenitatis litteris domino meo Dalphino Viennensi directis et apertis per me in eius absentia, circa fidei opera agenti[a] in partibus transmarinis earum tenor cum arcanis credentie per virum nobilem dominum Gauterium de Montillio militem, nuncium vestrum, exhibitorem earum, consanguineum meum, expositis coram maiori parte prelatorum et baronum fidelium Dalphinatus innotuit eleganter. Quam grata mihi et eis omnibus vestra fuit promotio quantaque corda nostra proinde fuerunt hilaritate perfusa, idem dominus Gauterius, qui presens omnibus adfuit, vive vocis oraculo, cum id scriptura promere nequeat, dilucide poterit reserare. Et si dicti domini mei Dalphini progenitores hucusque erga divos imperatores fide claruerint et devotione sincera, iste modernus cito venturus, ut opinor, a sobolis vestre stipite palmes non degener in horto vestre maiestatis et gratie maioris devotionis et fidei vices uberes propagabit. Quem et eius terram dignetur eadem maiestas recommendatos habere et mihi precipere ad ea, que

106. a) *sic V.*

1) *Inscriptio haud dubie in dorso litterae clausae (cf. infra lin. 30 et p. 174 lin. 1) habebatur.*

sibi grata crederet, semper prompto. Datum in villa de Romanis die decima mensis Decembris.

Devotus vester Henricus de Villariis archiepiscopus Lugdunensis et comes locum tenens domini Dalphini Viennensis.

107. *Eiusdem relatio Delphino directa. — Dec. 29.*

Excellentissime princeps et domine. Precipue humillima recommendatione premissa. Post recessum domini Amblardi de Bellomonte et domini Disderii de Cassenatico, qui gradientes ad vos circa diem decimam nonam Septembris nuper preteriti a me de Sept. 19.
Gratianopoli recesserunt, portans ipse dominus Amblardus memorialia et de se ipso tanquam ille, qui omnia noverat, informatus de omnibus que occurrerant in terra vestra et que videbantur scribenda ab alia vice, qua circa finem Iugnii Tassinus messagerius Iun. ex.
meus cum alio memoriali negotiorum vestrorum pro parte mea una cum Bartholomeo de Thomariis ad vos ivit, infrascripta de negotiis terre vestre et aliis occurentibus serenitati vestre duxi presentibus reseranda:

Primo quidem domina mater vestra et domine de Arlaco et de Saletis, amite vestre, plena corporum sospitate fruuntur.

Item noveritis, quod cum domino Guigone Pelicerii, qui super multis vestris iuribus occupatis in curia vestra delatus fuerat, communicato consilio vestro post longam deliberationem compositum extitit ad mille florenos auri, quorum quingentos vestro thesaurario assignavit, reliqui vero traditi fuerunt seu dimissi Aymaro Alamandi, in extenuationem debitorum, in quibus erga ipsum estis per vestras litteras obligatus. Et ultra hec idem dominus Guigo reliquit, ymo vobis restituit omnes proprietates, quas de vestro repertum[a] fuit acthenus usurpasse, et omnes census, quos percipiebat super rebus quibuscumque, que de dominio vestro tenentur; censum etiam molendinorum vestrorum, que tenebat, de viginti sextariis frumenti annualibus augmentavit.

Item occurrerunt mihi nova, quod dominus de Rossilione et Aynardus de Anjone[b] amicos suos mandabant propinquos pariter et longinquos, unde attento, quod gravia inde potuissent pericula evenire, maxime terre vestre, cum omnes vestri vassalli, etiam minores subditi pro una parte vel alia se prepararent, ivi Morasium una vice, alia vice Revellum et alia erga Albam Ripam interpolatis terminis et diebus, vocatis de amicis particularibus et semper aliquibus de consilio vestro existentibus, sed adeo erant partes in malitia obstinate, quod nullo modo volebant ad concordiam declinare.

Et post paucos dies audito mala multiplicari et parari in Viennesio et Valentinesio propter partes predictas, statim redii apud Romanis, ubi tunc recepi litteras vestras per dominum Lantelmum Eynardi et Iohannem de Gayo vestros milites mihi missas de statu et incolumitate persone vestre et domine mee Dalphine ac gentium vestrarum gaudens multipliciter et exultans.

Et dum ad consulendum et providendum super cunctis in dictis vestris litteris proposuissem vestrum totum consilium congregare, supervenerant nova de confirmatione apostolica domini Caroli de Boemia imperatoris nuper electi et confirmati, in cuius confirmatione dominus noster papa dicitur mirabiliter predicasse et sumpsisse thema tale: 'Veniet Salomon et regnabit pro me, et faciet que precipiam ei'[1].

Item paulo post dictam confirmationem venit ad me apud Romanis dominus Gauterius de Montillio pro parte dicti domini imperatoris, portans et presentans mihi quamdam litteram ex parte ipsius domini imperatoris vobis directam, cuius tenor et

107. a) *sic V.* b) *litteris cursivis impressum V.*

1) *Cf. supra nr. 100.*

responsio sibi facta inferius describetur. Quam litteram aperii, et viso tenore, qui in fine credentiam continebat, audivi ipsius domini Gauterii credentiam, quam asseruit esse talem: videlicet quod requirebat vos seu me in absentia vestra tanquam vestrum locum tenentem, quod ego vellem nomine vestro dominum Carolum predictum reputare et recognoscere tanquam verum imperatorem Romanum et inde sibi dare meas patentes litteras sigillatas. Sed videns ego pondera tante rei ipsum dominum Gauterium verbis alloquens gratiosis respondere distuli, donec super hoc arduum consilium habuissem. Dec. 10. Propter quod mandavi ad diem decimam presentis mensis Decembris omnes prelatos et barones ac multos nobiles terre vestre, videlicet dom(inos) Viennensem et Ebredunensem archiepiscopos, Gratianopolitanum, Gebennensem et Vapincensem episcopos, Sancti Anthonii et Bone Vallis abbates, comitem Valentinensem et Diensem[1], principem Aurayce[2], Amedeum de Pictavia, vicecomitem Clarimontis, Rossilionis, Anjovis, Breyssiaci, Viriville, Montis Britonis, Claveysonis, Turnonis, Pelladruti, Castri Novi, Chaste, Sancti Andree et alios Viennesii, Neyriaci, de Groslea, de Pusigniaco et alios Terre Turris, Cassenatici, Vallis Bonesii, Sechiline, Uriatici, Mansi, Miribelli et alios Graysivodani, Langin(i), Lulini, dominum de Arlaco, G. de Compesio, G(irardum) de Terniaco et alios Terre Fucigniaci, Montis Mauri, Balme Nigre, Rupis Arnaudorum, de Aysio, Vallis Barreti et alios Vapincesii, G. de Rama et alios Ebredunesii, Besignani et Raillane, Lambertum Giraudum et Hugonem de Montillio et alios baroniarum Montis Albani et Medullionis, plures dominos nobiles et barones una cum toto vestro consilio Gratianopoli residente, ut venirent apud Romanis nobiscum super hoc consulturi.

Item adveniente dicta congregatione nobilium, dominus Ebredunensis [archiepiscopus][b] ex certa causa et dominus Vapincensis episcop(us) propter debilitatem persone sue, dominus Aymarus de Pictavia comes Valent(inensis) et Diensis propter guerram Valent(inensem), princeps Aurayce ratione quartane quam patiebatur se excusaverunt venire, alii[c] vero prelati[c], baron(es) et nobiles quasi omnes venerunt, et omnibus Dec. 10. ad invicem congregatis eadem die X. Decembris fuit in presentia omnium lecta dicti domini imperatoris littera vobis missa, et ipse dominus Gauterius de Montillio suam in presentia omnium exposuit credentiam viva voce, post que exeunte consilium dicto domino Gauterio fuit ibidem speciose consultum et deliberatum ab omnibus et inter omnes super responsione fienda, que et facta extitit per litteram clausam, quarum litterarum tam misse vobis quam responsionis facte tenores sequuntur de verbo ad verbum ut infra.

Subscriptio[d] talis erat:

'Illustri viro — Moravie.' *supra nr. 105.*

Tenor autem responsionis per me facte dicto domino imperatori sequitur in hec verba:

'Serenissimo principi — Viennensis.' *supra nr. 106.*

Item noveritis treugam que fuerat inter capitulum Lugdunense ex una parte et dominum Belli loci ex altera defecisse qualibet propterea partium totis conatibus se parante ad deffensiones et guerras.

Item de facto comitatus Provincie Bastardus de Sancto Petro lator presentium, scutifer vester, aliqua vobis dicet, cui fidem credulam prebeatis si placet. Datum Romanis die vigesima nona mensis Decembris, MCCCXLVII a nativitate.

Henricus de Villariis archiepiscopus et comes Lugduni totus vester.

---

107. [b] *deest V. Supplevimus nos.* [c] aliis vero praelatis V. [d] *forsan* superscriptio *legendum.*

1) *Aymarum VI.* 2) *Raymundum IV. de Baux.*

108. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONSOLATORIAE AD KAROLUM REGEM.

1346. Oct. 8.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 144' nr. 627 (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klieman 732. — Extr. Werunsky 134; Riezler 2306.*

Regesten Ludwigs p. 234 Päbste nr. 200. — Reg. imp. VIII Päbste nr. 187.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Boemie illustri, in regem Romanorum electo.

Non sine mentis amaritudine transitum audivimus clare memorie Iohannis regis Boemie, patris tui. Sed dum sincerum devocionis affectum, quem ipse, cum in humanis ageret, ad nos gerebat et gesserat, eciam dum status inferior nos haberet, nec non dileccionem internam, qua nos ipsum tunc prosecuti vice mutua fuimus, quam subsecuta nostra promocio ad summi apostolatus apicem non minuit sed adauxit, ad memoriam revocamus, profecto subtraccio tanti et talis tamque devoti nostri et ecclesie filii iuxta morem condicionis humane amaricavit interiora non immerito cordis nostri, et ad te, fili carissime, quem intra paterne dileccionis brachia astringimus, nostre consideracionis intuitum convertentes et contemplantes cordis oculis te patris tui predicti solacio destitutum, exinde merore mesticie et doloris acerbitate repleti tibi paterno more compatimur in visceribus caritatis. Verum cum diligenter attendimus, quod rex ipse, qui vivere in devocione sancte matris ecclesie studuit et actibus magnificis se impendit, de laboriosis erumpnis huius vite fallacis et instabilis ad quietem et de miseriis ad beatitudinem, ut pie creditur, per illum, qui potenter et terribiliter aufert spiritum principum iuxta sue voluntatis et disposicionis beneplacitum, extitit evocatus, magis sibi a caris suis congaudendum quam de dicto flendum transitu extimamus, presertim quia tanquam princeps magnanimus et strenuus in armorum experiencia licita sui defendendo amici et affinis honores et iura et viriliter pugnando pro illis ad honorem sui et suorum exaltacionemque fame sue celebris finivit laudabiliter terminum vite sue. Ideoque celsitudinem tuam rogamus et in Domino attencius exhortamur, quatenus ea, que premisimus, et nichilominus, quod tuis et aliorum de posteritate regis eiusdem inclita non parum creditur honoribus accrescere, quod rex ipse, qui nescitur quo Dei occulto iudicio huius mundi luce privatus, in casu et statu regalibus fuerit rebus ab humanis exemptus, considerans et attendens, exinde gracias Altissimo referas et in eo, qui mestorum est consolacio et fragilium fortitudo, sperantes in se non deserit, consoleris et accedendo nichilominus ad cor altum[1] circa tue promocionis ad regalis et imperialis culminis fastigium negocia non parum grandia et ardua prudenter, magnanimiter et diligenter, sicut magnificenciam decet, intendens procuratoria et personas, que mitti per te debent[2], ad sedem apostolicam destinare procures, pro certo sciturus, quod illa specialis benevolencia, quam ad te, fili dilectissime, gessimus hactenus et gerimus super tui exaltacione honoris et status, quantum cum Deo per nos fieri poterit, non decrescet, sed pocius felicia successivis temporibus suscipiet incrementa.

Datum Avinione VIII. Id. Octobris, anno quinto.

---

1) *Ps. 63, 7.* 2) *Vide supra nr. 95 sqq.*

109. LITTERAE PAPAE DE MATRIMONIO INTER LIBEROS DUCIS AUSTRIAE ET KAROLI REGIS CONTRAHENDO.

1346. Oct. 18.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 151'—152 nr. 661. 662 (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 735. 736. — Extr. Werunsky 135; Riezler 2308. Reg. imp. VIII Päbste nr. 188.*

A. *Litterae duci Austriae directae.*

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie.

Nobilitatis tue litteras per dilectum filium nobilem virum Henricum dictum Gesler[a] militem, nuncium tuum, nostro apostolatui presentatas solite benignitatis affectu recepimus et que ipse continebant littere dictusque nuncius nobis pro parte tua curavit exponere, pleno et benivolo collegimus intellectu. Sane quia tam per easdem litteras quam ipsum nuncium devocionis, fidelitatis et reverencie sinceritatem, quam ad nos et sanctam Romanam ecclesiam gessisti hactenus et gerere continue tanquam filius benediccionis et gracie non desistis, [exponentem][b] super certa dispensacione per nos graciose concedenda instanter et humiliter supplicasti, nos, licet tales dispensaciones post contractum sic scienter de facto et in Dei offensam matrimonium nequaquam concedere sine causa maxima et evidenti necessitate consueveramus, tamen, quia libenter annuimus votis tuis, hanc dispensacionem per te postulatam tui consideracione duximus concedendam, eandem nobilitatem tuam rogantes attente, quatenus a talibus procurandis matrimoniis utique periculosis non modicum et prebendo consensum quomodolibet super illis desistas omnino et in huiusmodi devocione tua constanter, ut Deo ac nobis et ipsi ecclesie semper accepcior reddaris, te tenens, carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Boemie illustri et in regem Romanorum electo auxiliis et favoribus adhereas oportunis, illius hominis perditi pro dolor et dampnati Ludovici de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, adhesionem tanquam periculosam et mortiferam prudenter et salubriter penitus devitando. Porro gratum nobis existeret et utile plurimum crederemus, quod tractatus alias[1] habitus super contrahendo matrimonio inter natum tuum et eiusdem electi filiam compleretur, qui, licet clare memorie Iohannes rex Boemie, genitor regis electi predicti, affectare diceretur contrahere parentelam de dicta filia cum . . filio nobilis viri . . marchionis Misnensis[2], tamen electo predicto illam tecum[c] cum dicto filio plus placebat et nobis procul dubio erat et erit accepcius, si ut premisimus compleatur.

Datum Avinione XV. Kal. Novembris, anno quinto.

B. *Litterae ducisse directae.*

Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Litteris nobilitatis tue nostro nuper apostolatui presentatis[a] solite benignitatis affectu receptis et contentis in eis diligencius intellectis nobilitatem tuam volumus non

109 A. a) Gesber *R*, *quod correxit Riezler.* b) *deest R*, *supplevimus secundum pag. 168 lin. 3. Riezler* manifestando *vel simile aliquid excidisse monuerat, Klicman ante* devotionis: ob *supplevit.* c) *corruptum videtur.*

109 B. a) presentatas *R.*

1) *Scilicet anno 1344; cf. Reg. imp. VIII nr. 197, Werunsky 'Geschichte Karls IV.' I, 357. De matrimonio a. 1353 demum contracto cf. Reg. imp. VIII nr. 1550a. 1553.* 2) *Cf. Regesten Ludwigs p. 409 Ioh. nr. 869. 870; Reg. imp. VIII nr. 200; Werunsky l. c. 367.*

latere, quod, licet dispensare super tali casu, quo per te per easdem litteras petebatur, post contractum de facto scienter et in Dei offensam matrimonium nequaquam sine maxima causa et evidenti necessitate consueverimus quovis modo, tamen tua et dilecti filii nobilis viri Alberti ducis Austrie, viri tui, consideracione petitam dispensacionem duximus de speciali gracia concedendam, eandem nobilitatem tuam rogantes[b] attente, quatenus a talibus procurandis matrimoniis utique periculosis non modicum et prebendo consensum quomodolibet super illis desistas omnino et nichilominus in devocione sincera ecclesie Romane, matris tue, constanter te tenens carissimo in Christo filio nostro Carolo illustri regi Boemie, in regem Romanorum electo, favoribus adhereas oportunis, illius dampnati pro dolor et perditi hominis Ludovici de Bavaria, heretici et scismatici manifesti, adhesionem tanquam periculosam nimis et mortiferam penitus devitando et ad hoc idem dictum virum tuum, cui super hoc scribimus, inducendo. Porro gratum nobis existeret et utile plurimum etc. ut supra usque in finem.

Datum ut supra.

110—131. PRIVILEGIA TEMPORE CORONATIONIS CONCESSA.

1346. Nov. 25. 26.

110—122. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

Cf. etiam infra ad Dec. 2—9. nr. 135 sqq.

110. *Privilegium collectivum.* — *Nov. 25.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur:* R, *et manu Treverensi exaratum:* rex confirmat et concedit privilegia ecclesie Treverensis ij 46. *Pendet sigilli fragmentum cum secreto dorsuali filis sericis viridis rubrique coloris. — Ed. R. Lüdicke loco statim infra citando. Qua editione nitimur.*

Reg. imp. VIII nr. 270; cf. additamentum primum p. 825.

Cf. quae de hoc privilegio disseruit R. Lüdicke 'Die Sammelprivilegien Karls IV. für die Erzbischöfe von Trier' in 'Neues Archiv' XXXIII, 345 sqq. — Quae concordant cum privilegio Ludovici imperatoris 1332 Aug. 23 dato (Regesten Ludwigs nr. 1489), typis minoribus excussa sunt. Quae ex aliis privilegiis oriunda sunt, item typis minoribus sed uncinis <> inclusa excudi fecimus, annotantes ubique, unde sumpta sint. — Numeri ab editore adiecti sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus. Ad perpetuam rei memoriam.

(I) Dudum Romanorum imperatores et reges sanctam Treverensem ecclesiam et ipsius antistites ex multiplicibus affectionum amplexibus, quas ad ipsos iugiter habuerunt propter larga ipsorum antistitum merita, quibus ipsi se et sua ad publicam utilitatem imperii exposuerunt, cum libertatibus, privilegiis, donariis, munificenciis aliisque concessionibus graciosis tum mere pieque liberalitatis tum remuneracionis seu recompensacionis tytulo, quibus iidem antistites per exposicionem rerum et corporum ad publicam utilitatem imperii et imperatorum seu regum meruerunt attolli, iuste consideracionis intuitu decorarunt. Nos igitur piis eorum vestigiis inherendo non

110. b) rogante *R.*

tantum, que per eos facta sunt beneficia stabilire, sed eadem extendere et potioribus extensa favoribus ampliare debemus, presertim venerabilis principis nostri Baldewini sancte Treverensis ecclesie archiepiscopi, sacri imperii per regnum Arelatense et Galliam archicancellarii, patrui nostri carissimi, respectu, qui semper pro iuribus et honoribus regni et imperii conservandis tam in partibus Gallie et Ytalie quam Germanie magnifice laboravit et potenter exposuit se et sua, ad instar predecessorum nostrorum et ex proprii nostri motus arbitrio discrecionis, que mater est omnium virtutum, instinctu fulcito ex certa scientia

(1) civitatem, opida, villas, valles, castra et fortalicia sua et ecclesie sue predicte, scilicet Treverim, Sarbŭrch, Vreudemberch, Marcetum, Grimberch, Swartzemberch, Boszelstein, Palaciolum, Rumsteyn, Pilliche, Kylburg, Malberch, Manderscheit, Vreudenstein, Litche, Yranc, Witlich, Novum Castrum, Berncastel, Baldenowe, Baldenecke, Symeren, Cellis in Hammone, Cochme, Clottene, Esch, Trijs, Baldeneltz, Carden, Alkene, Thuron, Meyene, Monasterium, Kerliche, Confluen(ciam), Capellen cum castro Stoltzinfels, Ehrembrethstein, Nydernlainstein, Sterremberch, Baldenstein, Lympŭrch, Vilmar, Schadecke, Monthabur, Grensoye, Hartenvels, Dyrdorf, Hoyngen et Ludenstorf Treverensis dyocesis, sancti Wendelini, Lyvemberch et castrum de Castris Metensis, Smydeburg ac sente Iohannesberch Moguntine, castrum Cop Coloniensis dyocesium et quemlibet dictorum locorum libertamus et libertatum confirmamus et eandem libertatem et emunitatem ipsis concedimus et donamus, quibus imperatores et reges Romanorum municiones libertare consueverunt, indulgentes et concedentes eisdem locis et cuilibet eorumdem ac civibus, burgensibus, opidanis et incolis eorumdem, ut omni iure, honore et honesta consuetudine, quibus opidum Frankenford est munitum, gaudeant et utantur; ita tamen, quod ex hoc eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi nullum preiudicium generetur; quodque idem archiepiscopus suique successores plenam et liberam habeant potestatem per se, alium vel alios in facinorosos homines et omnes delinquentes ipsorum locorum seu territoriorum animadvertendi et scelera puniendi necnon tam meri quam mixti imperii iusticias exercendi et execucioni debite demandandi.

(2) Item castra et municiones Cocheme[1], Kenplon et Clottene cum fidelibus, castrensibus vasallis et ministerialibus ac subditis seu quibuscumque aliis, cuiuscumque status aut condicionis existant, villis, dominiis, theloneis, moneta, iurisdictionibus ac iuribus et pertinenciis universis, que ad ipsas municiones a retroactis temporibus spectare consueverunt, quocumque nomine censeantur, eisdem ecclesie, . . archiepiscopo suisque successoribus innovamus, concedimus et ex certa sciencia ac motu proprio iure proprietatis et possessionis tenenda et possidenda perpetuo confirmamus; quodque villas Kynheim, Crŏve, Ryle, Bengol, Kynheinerburen, nemus dictum Contel et quecumque bona, iurisdictiones, villas, curias, dominia, iura, redditus et proventus a predictis castris ab antiquo dependentes, quibuscumque personis pignori obligatos redimere valeant et redempta tenere cum ceteris bonis ad castra pertinentibus antedicta, permittimus graciose.

(II) Item prefato archiepiscopo sueque ecclesie, qui monetam fabricari seu cudi facere consueverunt a longis temporibus retroactis, indulgemus, ut in civitate Treverensi et extra in opidis, castris, villis et locis quibuscumque sui dominii vel districtus monetam, prout eis expedire videbitur, fabricari faciant atque cudi nec in hoc per nos aut quemvis alium debebunt quomodolibet inpediri; volentes, ut in terra vel dominio suo, ubi moneta cudetur, nec mercemonia nec victualia emantur vel vendantur alia pecunia preterquam illis denariis ibi, ut premittitur, fabricatis, nisi de suo consensu processerit speciali[2].

(III) Item eidem archiepiscopo suisque successoribus thelonea super alveum Reni et Moselle in Confluencia et alibi, superius aut inferius, sibi vel ecclesie sue predicte concessa aut per ipsos habita et possessa innovamus, approbamus, concedimus et ex certa sciencia confirmamus; indul-

1) *Cf. infra nr. 119.* 2) *Cf. infra nr. 111. XVI*

gentes eisdem, quod omnia thelonea sua huiusmodi levare possint coniunctim vel divisim in dominio aut conductu suo, ubi magis viderint expedire.

(IV, 1) Item conductum et iurisdictionem super fluvium Moselle una cum strata super alveum eiusdem Moselle utrobique, que dicitur vulgariter 'lynpat', a ripa dicta Dilmerbach prope villam Remiche descensive usque ad fluvium Reni necnon conductum super fluvium et alveum Reni a rivulo dicto Duberbach inter Brye et Rense usque in ripam Nette prope Andernacum, prout prefatus archiepiscopus, sui predecessores et eorum ecclesia Treverensis huiusmodi conductus et stratas hactenus et antiquitus habuerunt, approbamus et tenore presencium et ex certa nostra sciencia confirmamus et huiusmodi eorum conductus necnon alios eorum conductus per terram et per aquas aut districtus eorum per nos vel nostros non impediemus nec infringi ab aliquo patiemur.

(2) Ceterum[1] cum intellexerimus ‹nonnullos presertim super alveum Reni sibi hactenus vendicasse et› adhuc ‹vendicare ius› quoddam ‹se intromittendi de bonis, rebus ac mercibus eorum, qui naufragium paciuntur›, quod 'gruntrûre' vulgariter nuncupatur, et etiam ‹eorum›, qui bona vel merces aliquas per terras in bigis vel currubus vehunt[a] sive ducunt, si bige vel currus huiusmodi labantur sive cadant vel confringantur vel etiam si bige sic cadentes seu, dum franguntur, eorum propriis ductoribus vel aliis aliquod corporis inferant nocumentum, ‹bona, res et merces› huiusmodi ‹animo sibi retinendi› temere ‹occupando, cum igitur huius›modi ‹iuris› seu pocius iniurie ‹vendicacio sit contra omnem equitatem et naturalem› etiam ‹racionem, dictantem quem duplici afflictione et incommodo affligi non debere›, volumus et districtius ‹inhibemus, ne quis, cuiuscumque status vel condicionis fuerit, bona, res vel merces qualescumque naufragium patientium›, potissime ‹in dicto alveo Reni›, vel etiam per terram occasione bigarum vel curruum cadentium vel confractarum vel etiam aliquod nocumentum corporale, ut premittur, inferentium ‹animo sibi retinendi quoquomodo presumant vel audeant occupare seu se intromittere de eisdem, non obstante aliqua consuetudine seu potius abusione, si qua a quoquam in contrarium› hactenus ‹de facto fuerit observata, quam quidem consuetudinem, si sic dici meretur, tamquam erroneam et nulla ratione fulcitam cassamus et› irritamus, ‹ymmo cassam, reprobam› et irritam ‹presentibus› nunciamus.

(V) Volumus etiam et de speciali gracia eidem archiepiscopo concedimus, ut ipse archiepiscopus et sui successores nec ultra montes nec citra ad perlamentum vel expedicionem nostram seu imperii publicam vel privatam, nisi alii omnes* electores imperii ad hoc fuerint evocati et negotium tantum sit, quod merito simul conveniant, ire teneantur nec propter hoc offensam vel indignacionem nostram vel imperii incurrere valeant ullo modo.

(VI) Item speciali privilegio ipsis archiepiscopo suisque successoribus concedimus, ut nemo vasallorum, ministerialium, castrensium, civium, opidanorum, hominum aut subditorum suorum ecclesiasticorum vel secularium ad inditium regalis vel imperialis curie vel alterius cuiuscumque super quacumque causa criminali vel civili trahi possit invitus, sed conquerentes de ipsis coram prefato archiepiscopo eiusque successoribus vel eorum iudicibus suam iusticiam prosequantur, nisi fortassis contingeret per ipsos archiepiscopos et eorum iudices dictis conquerentibus iusticiam denegari vel eorumdem archiepiscoporum homines aut subditi ipsis non parerent aut recusarent stare iuri et iusticie coram ipsis.*

(VII) Item indulgemus et volumus, quod idem archiepiscopus et sui successores ecclesiasticeque persone civitatis vel dyocesis Treverensis de rebus suis propriis, quas non negociandi causa deferunt, thelonea, pedagium, vectigal aut exactionem aliquam ordinariam vel extraordinariam, quocumque nomine nuncupetur, nobis vel quibusvis aliis nullo modo solvere teneantur, sed ab omnibus oneribus tributorum ac theloneorum seu pedagiorum huiusmodi sint perpetuo liberi penitus et immunes.

110. [a]) veheunt *or.*

1) *Uncinis inclusa ex litteris Ludovici imperatoris 1339 Mart. 9, Regesten Ludwigs nr. 2830.*

(VIII) Item causas ecclesiasticas et alias, que de iure vel de consuetudine in predicti archiepiscopi foro ecclesiastico decidi consueverunt, nullo modo alibi nisi coram ipso archiepiscopo suisve successoribus aut eorum commissariis vel officialibus tractari volumus seu decidi. Personas etiam ecclesiasticas dictarum civitatis et diocesis Treverensis pro quacumque causa non nisi coram dictis archiepiscopo et eius successoribus vel suis officialibus seu iudicibus ecclesiasticis permittemus aut sustinebimus conveniri seu etiam iudicari.

(IX) Item declarando et innovando volumus et confirmamus, quod, quocienscumque contigerit nos aut successores nostros imperatores vel reges Romanorum intrare terminos archicancellarie archiepiscoporum Treverensium, videlicet terminos regni Arelatensis aut Gallie, quod ipsi archiepiscopi, qui pro tempore fuerint, vel sui iurati ad eorum mandatum speciale custodiam sigillorum nostrorum, iura, redditus et proventus archicancellarie predicte necnon, sive dictos terminos intraverimus sive non, iura quecumque, que de curia imperiali seu regia in eisdem terminis intuitu eiusdem cancellarie cedent vel cedere consueverunt, percipere et habere debeant cum omnibus insigniis huiusmodi dignitatis et specialiter in cancellario, prothonotariis et notariis instituendis et destituendis, quando et quociens voluerint, in aula imperiali seu regali, qui dictis archiepiscopis loco et vice nostri pro reverencia, obediencia et fidelitate debita observandis facient iuramentum; decernentes archiepiscopum et ecclesiam Treverensem ab olim, nunc et imposterum iura pretacta archicancellarie potuisse, debere et posse in dictis terminis exercere.

(X) Item cum inter cetera meritorum prerogativam merito conferencia antiquitas seu veneranda vetustas prefatam ecclesiam Treverensem pre ceteris Germanie ecclesiis insigniverit et decoret, nos omnem prerogativam, quam dictus archiepiscopus eiusque predecessores ex hoc tam in prima voce in electione Romanorum regis quam aliis imperii negociis per principes electores communiter pertractandis hactenus habuerunt, et prout hactenus eadem prerogativa usi et gavisi sunt[1], ex certa nostra sciencia approbamus et confirmamus, volentes, quod dictus archiepiscopus et sui successores pretacta prerogativa prime vocis tam in electione Romanorum regis quam aliis negociis imperii per principes electores, ut prefertur, communiter pertractandis, prout retroactis temporibus ea usi sunt, ita inantea perfruantur et gaudeant perpetuis temporibus successivis.

(XI, 1) Concedimus etiam ipsis archiepiscopo suisque successoribus et permittimus graciose, quod ipsi omnia bona et feoda imperii sive regni, ubicumque reperiantur, obligata, alienata sive vendita, in quibuscumque rebus consistant aut quibuscumque nominibus nuncupentur, ac imperii feoda possint coniunctim vel divisim * redimere, reemere aut emere ac ea eodem iure seu tytulo tenere et habere, quo ea possessores huiusmodi possederunt.

(2) Et si prefatus archiepiscopus iam aliqua de huiusmodi bonis vel feodis imperii sive regni redemit[b], reemit vel redemit[b] seu etiam alias conquisivit, huiusmodi redempcionem, empcionem, reempcionem et conquisicionem sic iam factas et specialiter empcionem opidi Lympůrg per predictum archiepiscopum factam approbamus, ratificamus et ex certa nostra sciencia confirmamus.

(XII) Item conferimus et concedimus in perpetuum eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi in augmentacionem feodorum suorum, que ab imperio tenent, merum et mixtum imperium et plenam iurisdictionem in Crampůrch et in omnibus et singulis iurisdictionibus, villis et earum hominibus dyocesis Treverensis, ubi homines seu villani iudicia reddere et exequi in causis criminalibus, civilibus et mixtis hactenus consueverunt, que iurisdictiones 'fryheimgerede' vulgariter nuncupantur; inhibentes omnibus nostris subditis, cuiuscumque status vel condicionis fuerint, ne quis prefatum archiepiscopum eiusve successores in dictis suis iurisdictionibus et earum libero exercicio necnon iuribus ad easdem iurisdictiones pertinentibus presumat vel audeat perturbare seu quomodolibet impedire.

110. b) *in renovatione a. 1354:* redemit, emit, reemit; *cf. Lüdicke l. c. p. 365.*

1) *Ad ea cf. K. Zeumer 'Die Goldene Bulle' I, 208 sqq. et editionem huius capituli ibid. II, 57.*

(XIII, 1) Item volumus et in perpetuum concedimus eidem Baldewino archiepiscopo Treverensi et suis successoribus, quod de nobilibus, vasallis, castrensibus, ministerialibus et subditis eiusdem ecclesie Treverensis et de eorum feodis simplicibus, ligiis vel castrensibus necnon super bonis ac questionibus ecclesiam Treverensem aut eius subditos tangentibus secundum iura, modum et consuetudinem iudicii aule imperialis vel regie citare, terminos statuere, iudicare et senteneiare ac alios actus iudiciarios exercere per se et suos fideles habeant atque possint*, cum expediat, quod membra secundaria suo principali membro, hoc est suo capiti, se conforment, nostris et imperii iuribus semper salvis.

(2) Eo specialiter observando circa citaciones faciendas, quod prima die notificata alii dies seu termini per se et ex consequenti veniant, ita quod super aliis terminis seu diebus post primam aliqua notificacione speciali seu insinuacione non sit opus.

(3) Item ut lites et iudicia eo celeriorem finem, prout rationi et iuri congruit, sorciantur, volumus, statuimus et ordinamus: cum aliqua causa seu questio coram dicto archiepiscopo vel suis successoribus et eorum vasallis seu fidelibus fuerint ventilanda, sive hoc sit inter ipsos archiepiscopum et eius successores pro una parte et aliquem vel aliquos de vasallis ex altera sive inter vasallos mutuo et pro utraque parte, quod quilibet vasalli dictorum archiepiscopi et successorum eius et ipsorum ecclesie Treverensis possint esse citantes, iudices et prolocutores seu advocati, etiam si causa vel questio huiusmodi liberos seu ingenuos vulgariter dictos 'fryen' respiciat vel contingat: quodque archidyaconi et alii prelati vel clerici feodum a prefato archiepiscopo vel eius successoribus obtinentes preterquam in causis sanguinum ac etiam castrenses et ministeriales una cum aliis vasallis ipsius ecclesie Treverensis senteneiare seu sentencias super quesitis dicere valeant et proferre, cum de ipsorum et specialiter dictorum prelatorum et clericorum fidei puritate et quod nil aliud, quam quod iustum et rationi consonum fuerit, proferre debeant, sit pre ceteris merito presumendum; et quod super senteneiis quibuscumque coram dicto archiepiscopo vel suis successoribus et eorum vasallis prolatis stetur litteris iudicum vel iudicis cum inscriptione aliquorum fidelium ipsius ecclesie, qui sentencie vel sentenciarum prolacioni interfuerint, cum huiusmodi veritas merito subsistat, que tam iudicum seu iudicis quam fidelium litteris testimonio roboratur.

(4) Item statuimus et presentibus ordinamus, quod in omnibus et singulis causis seu questionibus super feodis vel retrofeodis a predicta ecclesia Treverensi dependentibus, exortis ac etiam oriundis, ubi aliqua partium se gravatam senserit, hec ad memoratum archiepiscopum vel eius successores pro tempore existentes tamquam ad superiores dicti feodi dominos possit legittime appellare. Et si in aliqua causa coram dicto archiepiscopo vel eius successoribus et eorum vasallis ventilanda vasallos sentencias proferentes discordes esse contigerit, etiam si maior pars in unam sentenciam concordaverit, volumus similiter, quod prefatus archiepiscopus et eius successores, ubi ius vel equitas vel alie cause rationabiles eos moverint, super causa huiusmodi seu super prolacionibus sentenciarum sic in discordiis prolatarum ad curiam regalem vel imperialem valeant provocare ita, quod dicti archiepiscopus et eius successores causam huiusmodi introducere possint ad imperialem vel regalem curiam prenotatam.

(XIV) Item volumus et concedimus eidem archiepiscopo suisque successoribus et ecclesie Treverensi, quod omnes et singuli excommunicati et excommunicandi ab eisdem archiepiscopo suisve subditis ultra annum et diem in eadem excommunicacione pertinaciter perseverantes ad ipsorum requisicionem, ad quorum instanciam excommunicati fuerint, proscribantur et in banno regali, quod vulgariter dicitur 'dūn in die achte', ponantur et stricte teneantur, donec redierint ad ecclesie unitatem.

(XV, 1) Item statuto perpetuo sanctimus, ut dicte Treverensis ecclesie vasalli, cuiuscumque status vel preeminentie extiterint, feoda sua infra annum et diem a dicte

ecclesie archiepiscopo ipso in sua provincia existente legittime recipere teneantur, et quod nullus vasallorum huiusmodi absque expresso consensu ipsius archiepiscopi feoda ab ipso et Treverensi ecclesia descendencia titulo pignoris aut alio quovis modo presumat alienare in aliumve transferre; alioquin tam non suscipiens infra annum, ut prefertur, quam alienans et alienatum recipiens a iure feodi cadant et feodum ad dominum ipso facto libere revertatur[1].

(2) Item iuxta communes observantias seu consuetudines imperii super feodis hactenus communiter observatas statuimus et ordinamus, quod omnia feoda, sive simplicia sive castrensia, a predicto archiepiscopo et eius ecclesia dependencia, si ea obtinentes sine heredibus legittimis decesserint, ad ipsum et predictam suam ecclesiam tamquam vacancia libere devolvantur, quodque huiusmodi feoda tamquam dicte ecclesie vacancia dictus archiepiscopus suique successores sibi et ipsi ecclesie Treverensi applicare pleno iure valeant, reclamacione seu contradictione femellarum, agnatorum vel cognatorum decedentis huiusmodi qualibet non obstante, nisi dicti agnati seu cognati vel femelle per litteras evidentes vel aliis modis legittimis ostenderint, quod huiusmodi feoda ad ipsos sint pociori vel speciali iure merito devolvenda.

(3) Item proprietates vel feoda dicti archiepiscopi suorumque successorum vel ipsorum subditorum quacumque occasione vel causa absque ipsorum consensu per aliquem nolumus occupari et restitui precipimus taliter occupata; et cum ipsis feoda aliquo pretactorum modorum seu alio quolibet vacaverint vel ad ipsos devoluta fuerint seu cum ea evicerint, indulgemus et volumus, quod ipsi per se et suos auctoritate propria et sine ulteriori cuiusquam requisicione feoda huiusmodi apprehendere et se modis et viis, quibus voluerint, intromittere valeant de eisdem et per consequens de feodis huiusmodi disponere possint et debeant pro sue beneplacito voluntatis.

(4) Item volumus et predicto archiepiscopo et suis successoribus concedimus graciose, quod, quocienscumque aliquem patremfamilias infra dominium seu palas dicte Treverensis ecclesie commorantem seu residentem relictis liberis inpuberibus decedere contingat tutela testamentaria vel agnatorum legittima deficiente, prefatus archiepiscopus eiusque successores de tutela dictorum inpuberum se intromittere possint ac amministracionem bonorum et rerum ipsorum sibi assumere sine tamen iuramentorum prestacione et aliarum solempnitatum, que in assumendis tutoribus requiruntur. Et huiusmodi etiam nostram concessionem ad feoda dicti archiepiscopi et sue ecclesie ubicumque sita, si ea obtinentes relictis liberis inpuberibus huiusmodi feoda capacibus decesserint, videlicet, quod dictus archiepiscopus et sui successores tutelam dictorum inpuberum seu amministracionem quoad ipsa feoda habeant, extendendam duximus et extendimus per presentes.

(XVI) Item[2] firmiter inhibemus*, ne quisquam aliqua fortalicia*, castra vel opida in <fundo> Treverensis ecclesie vel aliarum <ecclesiarum> seu monasteriorum Treverensis civitatis et dyocesis vel in ipsius ecclesie Treverensis iurisdictionibus aut districtibus, etiam ratione alicuius proprietatis, allodii aut feodi, <advocatie seu alio quoquam pretextu>, vel infra unam leucam a locis iurisdictionis aut districtus* pretacte ecclesie Treverensis, quam, quia alias ecclesias venerande senectutis prerogativa, ut et supra premittitur, precellit, decrevimus huiusmodi privilegio specialiter decorari, sine expresso consensu suo erigere, collocare, <construere> vel facere valeat seu audeat in futurum, et id ipsum nobis et nostris successoribus esse volumus interdictum; volentes, quod, si quisquam in hoc contraire presumpserit, quod* ultra penas infrascriptas per archiepiscopum et ecclesiam predictos suosque fautores sine iuris iniuria impugnari et edificium dirimi valeat et repelli.

1) *Cf. R. Lüdicke l. c. p. 372 n. 1.* 2) *Uncinis inclusa ex Friderici II. privilegio in favorem principum ecclesiasticorum supra tom. II nr. 73 § 9.*

(XVII, 1) Item volumus et declarando adicimus, quod ad omnia beneficia ecclesiastica, curata vel non curata, quecumque sint, sive prelature sive alia, que nos et nostri successores Romanorum reges vel imperatores ratione regni Romani vel imperii conferre vel ad ea presentare, dum vacant, in dyocesi Treverensi habuerimus et quorum collacio seu presentacio ad nos vel nostros predecessores Romanorum reges vel imperatores in dicta dyocesi hactenus pertinuisse dinoscitur aut imposterum pertinebit, quociens dicta beneficia vacare contigerit, ad ea personas ydoneas prefato archiepiscopo suisque successoribus presentare debebimus et tenebimur pro institucione seu investitura beneficiorum huiusmodi optinenda, cum beneficia ecclesiastica sine institucione canonica, per quam ius confertur in eisdem, et que per prelatos ecclesiasticos fieri habebit, non possint licite retineri.

(2) Ceterum[1] bona post obitum archiepiscoporum dicte Treverensis ecclesie per eos <relicta>, in quibuscumque rebus consistant, semper <successori> proximo debebunt integraliter <cedere> et servari nec ea <fisco> nostro aut cuiusvis alterius usui <vendicabimus> nec sustinebimus vendicari; sed <si de eis aliquod testamentum fecerint, id volumus esse ratum.>

(XVIII, 1) <Item[2] inhibemus*, ne quis officiatorum nostrorum in civitatibus>, opidis aut villis <eorumdem> archiepiscopi suorumque successorum ius seu <iurisdictionem aliquam* sibi vendicet>, nec nos ipsi nobis vendicabimus, <sed> ipsi archiepiscopus eiusque successores <in eis plena gaudeant potestate.>

(2) Preterea ius omnium argentariarum sive aliarum mineriarum in dominio seu districtu Treverensis ecclesie vel in ipsius dyocesi repertarum et reperiendarum necnon thesauros sub terra absconditos et in dictis terris inventos seu inveniendos ad prefatum archiepiscopum et ipsius successores volumus perpetuo pertinere ita, quod ipsi huiusmodi argentarias et minerias et thesauros sibi vendicare valeant et suis et ecclesie Treverensis utilitatibus applicare; et si aliquod ius in pretactis argentariis, mineriis seu thesauris nobis vel imperio competeret, ius huiusmodi in prenotatum archiepiscopum et dictam suam ecclesiam in recompensam obsequiorum per ipsum archiepiscopum nobis et imperio hactenus sepius sumptuose impensorum transferendum plene duximus et transferimus per presentes.

(XIX, 1) Item[3] volumus et predicto archiepiscopo et suis successoribus de speciali gracia et ex plenitudine potestatis nostre celsitudinis concedimus et indulgemus, <quod, quando et quociens>cumque ipsi <pro> nostris et <imperii negociis aut> eorum <ecclesie in expedicione> publica fuerint, <in> quocumque <loco>, ad quem declinaverint, <hospicia> cum singulis suis necessariis <sicuti nos> seu imperium licite cum sua comitiva recipere valeant cuiusvis contradictione non obstante;

(2) adicientes et ipsis de speciali gracia similiter concedentes, quod, quocienscumque eosdem archiepiscopum vel suos successores ad nos vel nostros successores Romanorum imperatores vel reges pro quibuscumque negociis venire contigerit, quod ipsi cum eorum comitiva gaudeant et fruantur illo eodem taxu seu estimacione circa victualia comparanda, quo ratione Romani regni vel imperii nos utimur et gaudemus et prout nobis et nostris predecessoribus Romanorum imperatoribus vel regibus hactenus fieri est consuetum, et quod circa huiusmodi taxum et estimacionem rerum ad victum pertinentium vendentes res huiusmodi predictis archiepiscopo eiusque successoribus teneantur, quemadmodum nobis et nostris successoribus tenentur et tenebuntur et prout nobis etiam et nostris predecessoribus circa ipsius taxus seu estimacionis observantiam ab antiquis retroactis temporibus tenebantur.

1) *Uncinis inclusa ex eodem privilegio § 1.* 2) *Uncinis inclusa ex eodem privilegio § 10.* 3) *Uncinis inclusa ex litteris Ludovici imp. 1339 Mart. 9, Regesten Ludwigs 3431, ed. Lüdicke l. c. p. 396.*

(XX) Item recepciones et detenciones per fideles imperii ac nostros in Wiltperg et aliis quibuscumque fortaliciis et municionibus ab ipso regno vel imperio seu aliis dependentibus de prefato archiepiscopo suisque predecessoribus et etiam successoribus et ecclesia Treverensi *pro iuvando se et suos contra suos adversarios et inimicos quoscumque necnon convenciones, promissiones sub quibuscumque formis verborum de voluntate huiusmodi receptantium et retentantium factas et imposterum faciendas approbamus et confirmamus, indulgentes etiam, quod de cetero fieri valeant hinc et inde, cum sibi viderint expedire, dum tamen idem archiepiscopus suique successores ex huiusmodi receptacionibus contra nos vel bona propria imperii se non iuvent.

(XXI) Preterea[1] inhibemus, <ne quis ecclesias> aut personas ecclesiasticas ipsis archiepiscopo et sue ecclesie subditas <in bonis> aut rebus suis <occasione advocatie> aut alias <dampnificet> vel molestet.

(XXII) Item cum decime ecclesiastice a laicalibus personis detineri non valeant, nisi ipsis laicis ab antiquo in feodum ab ecclesiis et pro earum defensione sint concesse, volumus seu pocius declaramus, si que decime in terminis dyocesis Treverensis a laicis sint detente, cum presumatur et merito presumi debeat, dictas decimas a prefato archiepiscopo et sua Treverensi ecclesia dependere, quod ipsi laici tales decimas ab ipso archiepiscopo et iam dicta sua ecclesia recipere teneantur et quod ad hoc faciendum per prefatum archiepiscopum et eius successores coartari valeant et compelli, nisi dicti laici legittime docere possint, quod huiusmodi decimas ab aliis dominis in feodum teneant vel quod eas ab aliis dominis debeant legitime optinere.

(XXIII) Item eidem archiepiscopo suisque successoribus concedimus, ut ipsi in civitatibus, opidis et villis suis communitates, societates, fraternitates, statuta, precepta, ordinaciones, consilia et rectores, quibuscumque censeantur nominibus, absque beneplacito archiepiscoporum statutos vel statuendos, ordinatos vel ordinandos, quando et quociens ipsis expedire visum fuerit, deponere valeat[c] et cassare. Volumus insuper ordinacionem ac disposicionem civitatum, opidorum et bonorum omnium predicti archiepiscopi et sue ecclesie tam in personis quam in rebus apud ipsum archiepiscopum suosque successores inviolabiliter permanere[2].

(XXIV, 1) Item volumus et firmiter inhibemus[d], ne qui homines ecclesie Treverensis aut subditorum ipsius in cives seu opidanos, qui vulgariter 'palburgere' vel 'muntlude' nuncupantur, aut quis terre ipsorum dampnosus vel ab ipsis eorumve iudicibus dampnatus, excommunicatus aut proscriptus scienter in nostris civitatibus vel opidis aut aliis quibuscumque admittantur, volentes, ut recepti taliter illico expellantur; nos enim admissionem seu recepcionem huiusmodi exnunc non valere decernimus ipso facto.

(2) Item[3] similiter inhibemus, ne <homines> seu subditi dicti archiepiscopi suorumque successorum utriusque sexus <quocumque genere servitutis> vel condicionis <ipsis> astricti vel pueri eorum in nostris seu ipsorum aut quorumlibet aliorum civitatibus sive opidis absque pretactorum archiepiscoporum licencia expressa <recipiantur> vel quomodolibet admittantur; sed si quos taliter recipi contigerit vel admitti, huiusmodi recepcionem et admissionem cassamus et irritamus seu pocius cassas et irritas nunciamus, volentes, ut taliter receptos vel admissos infra annum ipsi archiepiscopi in statum pristinum sine cuiusquam contradictione valeant revocare[4].

(XXV) Item omnia et singula privilegia, indulgentias, sententias, concessiones, declarationes, exemptiones, libertates, donaciones, promissiones, litteras seu gracias premissas et alias quascumque ecclesie Treverensi vel ipsius archiepiscopis aut monasteriis seu ecclesiis eorum subditis quibuscumque tam a nobis quam ab aliis Romanorum imperatoribus aut regibus generaliter et

110. c) *sic or.* d) inhebemus *or.*

1) *Uncinis inclusa ex privilegio Friderici supra citato § 4.* 2) *Cf. infra nr. 113, III.* 3) *Uncinis inclusa ex privilegio Friderici supra citato § 3.* 4) *Cf. nr. 113, I et II.*

specialiter sub quacumque verborum forma seu tenore concessas, insuper monetas, Iudeos dominia, iurisdictiones, forestarias dictas 'wiltpant', districtus, thelonia, stratas publicas, conductus per terram et aquas, ius navigandi, piscarias, aquarum decursus, ripas et littora in dominio, potestate vel districtu dicti archiepiscopi et ecclesie sue consistentes ac omnia feoda, iura, consuetudines, libertates, servitutes, proventus, redditus, bona sua mobilia et immobilia universasque possessiones vel quasi possessiones, quas nunc tenent et possident*, et specialiter feoda de Coverna castri superioris et inferioris, proprietatem seu possessionem seu quasi monasterii sancti Maximini extra muros Treverenses, advocatiam monasterii de Wadegusse et de Sprenkirbach aliarumque ecclesiarum et monasteriorum suorum necnon proprietatem et possessionem opidi sui Monasterii in Meynefeld et castri Thuron cum eorum pertinenciis universis eidem archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi innovamus, approbamus, concedimus et presentibus ex certa sciencia et motu proprio confirmamus.

Et ut premisse donaciones, concessiones, indulgencie, voluntates et confirmaciones omnes et singule ex decreto principum per nos pro nobis ac nostris successoribus indulte, facte et concesse, quas perpetuas esse volumus, cunctis temporibus inconvulse permaneant, omnia et singula privilegia et litteras a nobis vel nostris predecessoribus cuiuscumque persone, loco vel universitati concessas necnon consuetudines quaslibet premissis quomodolibet obviantes, in quantum contra premissa forent, tollimus, revocamus, cassamus, irrita et inania penitus iudicamus, promittentes pro nobis et nostris successoribus, quod nos dictum archiepiscopum suosque successores in premissis libertatibus, iuribus et graciosis concessionibus, in quibus omnibus latissimam interpretacionem fieri volumus, et in aliis suis iuribus tam in personis quam rebus ipsorum ac eorum subditorum fovere et conservare per nos, nostros ac imperii subditos quoscumque volumus et tueri nec ipsis in premissis aut aliis suis iuribus et libertatibus ullum umquam impedimentum quomodolibet faciemus nec ab aliquo clam vel palam fieri patiemur; firmiter inhibentes, ne ullus umquam hominum ipsos in futurum super eis vel aliquibus eorumdem molestare, inquietare vel aliquam coram nobis nostrisve successoribus aut vicariis, potestatibus, iudicibus aut subditis quibuscumque vel alia quavis occasione movere audeat questionem, ut, quod nobis licere non patimur, aliis fortius vetitum censeantur[e]. Et si penas aliquas vel sentencias contra rebelles in premissis vel aliquorum[e] eorumdem prefatus archiepiscopus eiusque successores protulerint vel aliquas penas seu muletas regales vel imperiales ipsis inflixerint, super quibus etiam infligendis plenam potestatem et auctoritatem eisdem archiepiscopo et eius successoribus per presentes concedimus, huiusmodi penas, sentencias et muletas ratas habebimus et eas extunc prout exnunc presentibus etiam confirmamus. Item si fortassis in premissis nostris nostrorumque predecessorum concessionibus graciosis vel aliis concessionibus quibuscumque, infeodacionibus vel impignoracionibus per nos vel nostros predecessores Romanorum reges vel imperatores seu alios nomine imperii predicto archiepiscopo vel ipsius predecessoribus et eorum ecclesie factis defectus aliqui reperirentur aut aliquid de solempnitatibus, que in talibus requiruntur de iure vel de consuetudine, sit omissum, huiusmodi defectus de nostre regalis plenitudine potestatis tollimus et id, quod defuerit vel omissum fuerit, supplemus et haberi volumus pro adiecto. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre donationis, innovacionis, approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter indignacionem nostram et imperii, quam ipsum incurrere volumus ipso facto, penam centum librarum auri puri, quarum medietatem fisco, id est nostre regali camere, reliquam vero archiepiscopo Treverensi pro tempore existenti applicari volumus, se ipso facto noverit incurrisse. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Bunne VII° Kalendas Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

110. e) *sic or.*

111. *Privilegium de diversis. — Nov. 25.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur:* R.; *ibidem in parte sinistra marginis superioris:* temporalia; *ibidem infra:* gratie temporales. *Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 264.

Numeros adiecimus nos.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Regalis excellencia, dum fidelium suorum maxime nobilium et principum peticiones admittit, suum extollit solium ac eosdem petentes ad fidelitatis obsequia fervencius animat et accendit. Hinc est, quod ad pure devocionis et fidei tue constanciam attendentes, peticiones super infrascriptis articulis per te nobis porrectas, cum et racione fulciantur et ut plurimum nichilominus nostrorum commodum afferant subiectorum, de regia nostra benivolencia duximus admittendas, nos ad infrascriptorum observanciam firmiter astringentes:

(I) Primo videlicet volumus et debebimus omnia thelonea super terram et aquam post obitum pie recordacionis domini Henrici Romanorum imperatoris septimi avi nostri paterni et specialiter super alveum Reni a quibuscumque personis quomodolibet imposita, assumpta seu levata vel eis concessa deponere et cassare, nec paciemur huiusmodi thelonea amplius a quoquam recipi vel levari, nec eciam de novo aliquibus personis maxime super dictum alveum Reni aliqua thelonea, pedagia seu vectigalia concedemus sine tua voluntate, sciencia et consensu. Et si per inoportunitatem aliquam, qua multocies non concedenda conceduntur, ad hoc quoquomodo induceremur, quod absit, quod alicui vel aliquibus personis aliqua thelonea concederemus sic de novo, volumus et indulgemus ac tibi super eo exnunc prout extunc plenam damus et concedimus potestatem, quod quantum cuiquam alteri concedere nos contigerit, quod tu tantum ultra thelonea hucusque per te habita et possessa super dictum alveum Reni in tuo et dicte tue ecclesie conductu nostra auctoritate regia tibi presentibus indulta recipere valeas et levare nostra vel quorumcumque contradictione quoad hoc nullatenus obsistente.

(II) Item volumus et tenebimur castrum Wolvistein cum suis pertinenciis tibi ab imperio obligatum, ad cuius obligacionis participium Georgium comitem Veldencie admisisti, infra annum redimere et, postquam per nos redemptum fuerit, tibi et ecclesie tue restituere una cum pertinenciis suis et specialiter cum terris imperii, que Georgius Rugravius dicitur occupare, per te solum deinceps et tuam ecclesiam tytulo pygnoris seu ypothece tenendum et possidendum cum omnibus suis iuribus, dominio, honoribus, hominibus, vasallis, castrensibus et specialiter illis de castro Honecke ad instar aliorum pignorum, que ab imperio nosceris obtinere.

(III) Item cum dicto Georgio comiti Veldencie quoddam feodum castrense castri Lutrensis dicatur super quandam exaccionem extraordinariam in strata publica ibidem a retroactis temporibus assignatum, quam quidem assignacionem intelleximus in mercatorum et aliorum merces et res suas per dictam stratam deducencium gravamen non modicum redundare, decrevimus et volumus prefato comiti pretactum feodum alibi assignare dictamque stratam et itinerantes seu res et merces per ipsam deducentes a predicta exaccione exonerare ita, quod sine aliqua exaccione pretextu dicti feodi castrensis libere valeant pertransire.

(IV) Ceterum licet consuetudinis ususque longevi non sit levis auctoritas, adeo tamen non debebit nec poterit esse valitura, ut racionem vincat[1] vel utilitati publice preferatur; unde volumus et tenore presencium tibi concedimus seu pocius concessum esse ex sacris constitucionibus declaramus, si in civitate, opidis vel terris tuis aliquas consuetudines, statuta seu observancias introductas repereris minus racionabiles, que in tuum et dicte tue ecclesie aut subditorum tuorum preiudicium vel gravamen redundare cognoveris, quod huiusmodi consuetudines, statuta et observancias tamquam racione carentes tollere possis ipsasque valeas in melius commutare[2].

(V) Item volumus ac predictis civitati et opidis tuis precipimus firmiter et districte, si aliqua privilegia vel gracie ipsis non eorum intuitu sed tui pocius et dicte ecclesie tue contemplacione a nostris predecessoribus quomodolibet sint concesse vel in posterum concedantur, quod huiusmodi privilegia et gracie[a] ad manus tuas presentare et ponere teneantur, cum in talibus privilegiis et graciis is merito pocior haberi debeat, cuius contemplacione et intuitu sunt concesse; alioquin gracias et privilegia huiusmodi viribus vacuamus.

(VI) Item volumus et tibi tenore presencium de speciali gracia concedimus, quod homines tui et ecclesie tue et vobis attinentes ad aliqua thelonea de novo a tempore obitus prefati domini Henrici Romanorum imperatoris septimi avi nostri imposita vel in posterum imponenda sive per terram sive aquam minime teneantur; inhibentes sub pena quinque librarum auri pro media parte camere nostre et pro reliqua tibi et dicte tue ecclesie applicanda, ne quis, cuiuscumque status vel condicionis existat, homines tibi et dicte tue ecclesie attinentes occasione predictorum novorum theloneorum seu pedagiorum per aliquam huiusmodi pedagiorum exaccionem impediat, gravet quomodolibet vel molestet.

(VII) Item volumus et de speciali gracia tibi concedimus, quod super aliquibus bonis a te per integrum et continuum annum pacifice et quiete possessis ad curiam regiam vel imperialem non debeas nec possis iudicialiter evocari; sed si aliquis super talibus bonis sic a te possessis questionem tibi movere voluerit, eidem super huiusmodi questione, si civilis fuerit, coram tuis et ecclesie tue vasallis ius et iusticiam reddere ac facere tenearis.

(VIII) Item volumus et tibi concedimus seu tibi concessum fore pocius declaramus, si pro quacumque causa aliquem ad iudicium regium vel imperiale vocare volueris vel e converso alius te ibidem interpellare iudicialiter voluerit, quod tu tam agere quam te defendere possis per procuratorem ydoneum ad hoc per te legitime constitutum.

(IX) Item volumus et tibi tenore presencium hanc facimus graciam specialem, si per nos vel successores nostros Romanorum reges vel imperatores aliquod subsidium vel decime exaccionem in regno vel imperio seu in parte eorundem contigerit obtineri, quod huiusmodi decime exaccio vel subsidium ad subditos tue dyoc(esis) minime se extendant et quod dicti subditi tui occasione dicti subsidii vel exaccionis decime non debebunt aliqualiter pregravari.

(X) Item si aliquas expensas in servicio nostro vel imperii te vel subditos tuos tuo nomine facere vel eciam aliqua dampna sustinere contigerit, huiusmodi dampna et expensas, super quibus tuo simplici verbo credemus, tibi refundere tenebimur integraliter et complete, et si ad aliquas guerras vel discordias occasione nostri vel imperii te venire contigerit cum hiis, cum quibus sic gwerras vel discordias una nobiscum vel nostri occasione habueris, nullam pacem, composicionem nec treugas faciemus vel inibimus sine tuo scitu, consilio et consensu.

111. a) *sic or.*

1) *Cod. VIII, 52, 2.* 2) *Cf. infra nr. 113, III.*

(XI) Ceterum si contingat aliquos vasallos tuos et dicte ecclesie tue feoda eorum, que a te et ipsa ecclesia tua tenent vel dependent, amittere vel propter feloniam vel quia dicta feoda non recognoscunt vel non recipiunt seu petunt infra tempus debitum, scilicet infra annum, ut tenentur, vel ex causis aliis legitimis et ex hoc per consequens huiusmodi feoda ad te et dictam tuam ecclesiam devolvantur, contra tales huiusmodi feoda detinentes et ea tibi et predicte tue ecclesie non dimittentes seu non deoccupantes necnon contra alios tibi et prefate tue ecclesie iniuriantes erimus tibi et predicte tue ecclesie adiutores eosque ad faciendum tibi et ipsi ecclesie tue super hiis iusticiam competentem compellemus et cohercebimus iuxta exigenciam nostre celsitudinis viis, auxiliis et remediis oportunis et nostris ac regni seu imperii nichilominus sumptibus et expensis. Precipientes exnunc et districte mandantes omnibus nostris officiatis tam provincialibus quam aliis necnon subditis nostris quibuscumque, ut ad requisicionem tuam tibi vice et auctoritate nostra assistant ac tibi et dicte ecclesie tue opem et auxilium efficaciter conferant contra prefatos tibi et ipsi ecclesie tue iniuriantes tam super feodis pretactis ad te et dictam tuam ecclesiam devolutis seu devolvendis quam aliis causis vel casibus, ut prefertur; et super hiis nichilominus, quociens per te requisiti fuerimus, tibi nostras trademus et tradere tenebimur ad nostros officiatos et subditos litteras speciales.

(XII) Volumus insuper, quod tu in omnibus municionibus, locis et terris nostris et imperii et ab imperio in feodum ligium seu apperibile descendentibus contra inimicos tuos et ad te iuvandum contra ipsos sis retentus, teque et ecclesiam tuam in ipsis presentibus receptamus. Inhibentes, ne tuis et dicte ecclesie tue inimicis de locis, feodis et terris nostris et imperii pretactis sive in victualibus sive aliis aliqua auxilia conferantur; quod eciam omnibus subditis nostris, ne contra hoc faciant, districcius inhibemus, sed quod tibi et prefate ecclesie tue tam in victualibus ministrandis quam aliis auxiliis subveniant oportunis, cum non presumamus te, quem fixum in tanta devocionis constancia fore cognovimus, cuiquam persone velle aliquas iniurias vel aliquas molestias contra racionis debitum ingerere vel inferre.

(XIII) Et ut super hiis tibi et ecclesie tue prefate lacius provideatur, non volumus nec debebimus aliquos vicarios, advocatos seu officiatos in terris seu locis nostris et imperii tibi terreque aut dyoc(esi) tuis ad decem miliaria vulgariter computando vicinis ponere vel preficere sine tuo consilio et consensu. Et si aliquos officiatos, consiliarios vel alios in nostra curia aut alibi haberemus, quos reputares tibi minus convenientes vel expedientes, hos ad tuum consilium eciam dimittemus et deponemus, cum credamus fastigium nostri honoris in hoc satis extollere, si in hiis et aliis nos tuis consiliis, in quo integram fidei puritatem comperimus, coaptemus.

(XIV) Item si annuente nobis divina clemencia Lombardiam ingressi fuerimus et civitatem Pysanam obtineamus vel si ipsa civitas nos pro Romanorum rege vel imperatore recognoscat, te viis et modis, quibus possumus, adiuvabimus, ut decem milia florenorum auri de Floren(ci)a, in quibus predicta civitas et ipsius cives tibi ex certis et legitimis causis tenentur, consequaris et quod ab eisdem iusticia desuper tibi fiat.

(XV) Item nondinas seu fora, monetas, Iudeos vel privilegia nemini in dicta tua dyoc(esi) nec in bonis tuis aut tibi ab imperio obligatis de novo concedimus nec eciam antiquitus vel prius concessa approbabimus vel confirmabimus, nisi id de tua voluntate processerit et consensu. Privilegia tamen tuorum subditorum confirmabimus et approbabimus, super quibus tua devocio nos duxerit requirendos. Tibi eciam de nostra auctoritate regia specialiter concedimus et indulgemus, ut omnes monetas falsas, que in dicta tua dyoc(esi) cudi vel fabricari contigerit, reprobare, destruere et cassare ac huiusmodi monetas cudentes seu fabricantes vel portantes seu ipsas cudi vel fabricari facientes vel

in suis dominiis seu castris hoc fieri sustinentes auctoritate regali per te vel alium punire et corrigere valeas ac eciam cohercere; et cum fabricacio huiusmodi falsarum monetarum in detrimentum et preiudicium commune rei publice non sit dubium redundare, precipimus omnibus nostris fidelibus et subditis, quos ad hoc requirendum et monendum duxeris, ut in premissis efficaciter tibi assistant ope, auxilio et consiliis oportunis.

(XVI) Verum cum de tua fidei puritate et integritate, quam ad nos et sacrum Romanum imperium semper in ferventi devocionis constancia habuisse dinosceris, spem firmam et plenam fiduciam teneamus nec aliquid te agere credamus vel speremus quam que in nostrum et sacri Romani imperii honorem ac tocius rei publice necnon subiectorum nostrorum utilitatem et commodum noveris redundare, tibi presentibus concedimus et eciam indulgemus, ut monetam regalem et imperialem tam de auro quam argento et sub nostre celsitudinis tytulo possis facere cudi vel eciam fabricari in magno vel parvo pondere seu valore, prout tibi utilius videbitur faciendum, quam eciam monetam tam auream quam argenteam sic per te cudendam et fabricandam tamquam legalem et tamquam si nos ipse[b] immediate eam fieri fecissemus, recipi volumus per omnes nostros subditos, et tenore presencium eciam hec firmiter precipimus et mandamus[1].

(XVII) Preterea cum quam plures labores et graves expensas pro nobis ac regno nostro et Romano imperio sustinueris, certam spem et promissum tibi facimus in hiis scriptis, quod nulla bona ab imperio vel regno Romano seu ab eorum tytulo tibi obligata, quam diu in humanis fuerimus, redimemus nec ea aliquibus aliis ulterius obligabimus vel impignorabimus quacumque occasione seu quocumque exquisito ingenio vel colore, ut saltim in vita nostra aliquam tui laboris retribucionem, prout convenit, consequaris.

(XVIII) Item super omnibus et singulis premissis articulis et aliis quibuscumque concessionibus, graciis, privilegiis per nos tibi factis vel datis seu per nos innovatis vel confirmatis dabimus et dare tibi volumus sigillatim simul et pluries, prout, quando et quociens malueris, nostras litteras tam regales quam imperiales, si divina nobis favente clemencia ad culmen imperialis maiestatis promoti fuerimus, quando et quociens ex parte tui desuper fuerimus requisiti; ordinabimus quoque insuper et procurabimus, quod super omnibus privilegiis, graciis, concessionibus, donacionibus et libertatibus tibi et ecclesie tue per nos concessis vel innovatis et approbatis necnon impignoracionibus tibi et predicte tue ecclesie de bonis imperii factis principes electores imperii suum adhibebunt consensum quodque tibi dabunt et tradent patentes suas litteras super eo et eciam omnia privilegia, gracias et concessiones perpetuas et per nos tibi et ecclesie tue perpetuo concessas, datas, innovatas vel confirmatas, postquam ad culmen dicte imperialis maiestatis promoti fuerimus, dabimus et innovabimus sub litteris nostra bulla aurea communitis et firmius roboratis, quam cito per te vel ex tui parte desuper fuerimus requisiti.

(XIX) Ceterum penas, multas et sentencias quascumque, quas in rebelles tibi in premissis vel aliquo eorumdem protuleris, ratas et gratas habebimus et eas extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus[2].

Et ut hec omnia rata, grata et firma per nos inviolabiliter observentur, has presentes litteras tibi tradi fecimus sigillo nostre maiestatis desuper communitas.

Datum Bunne[c] VII. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo[c].

111. [b]) *sic or.* [c]) Bunne — primo *alio atramento scriptum or.*

1) *Cf. supra nr. 110, II.* 2) *Cf. infra nr. 113, V; nr. 137 in fine.*

112. *Concessio precum primariarum. — Nov. 26.*

*Duo originalia (*A *et* B*) diversis manibus scripta in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In dorsis haec leguntur: in* A*:* R, *et manu Treverensi scriptum:* quod Treverensis conferat beneficia in provincia ŋ*; in* B *manu Treverensi scriptum:* quod B(aldewinus) T(reverensis) conferat beneficia provinc(ie) ŋ. *In utroque sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo: in loro litterarum* A *notatum est:* b*(?) — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 273.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Etsi ad quoslibet nobis fideles munificencie nostre graciam libenter extendimus, ad illos tamen precipue, in quibus sanguinis[a] ydemptitatem agnoscimus et fidei puram constanciam invenimus. Igitur nos integram et inviolabilem tue fidei puritatem ac devocionis affectum, quam ad nostre maiestatis personam et sacrum Romanum regnum et imperium[b] semper habuisse dinosceris, favorabiliter attendentes tibi de speciali nostre celsitudinis benivolencia concedendum duximus et concedimus per presentes, quod tu omnes primarias preces nobis racione nostre coronacionis in Romanorum regem per civitatem et dyocesim tuas necnon totam tuam provinciam competentes porrigere valeas in singulis ecclesiis et monasteriis utriusque sexus necnon apud prelatos et alias personas ecclesiasticas tam seculares quam regulares in dictis tuis civitate et dyocesi ac provincia, eciam si pontificali vel alia prefulgeant dignitate, sicuti easdem preces porrigere nos possemus, ius et potestatem porrigendi easdem preces nobis competentes in tuam personam omni modo et forma et iure, quibus melius fieri poterit, plenarie transferendo. Et si divina nobis suffragante gracia ad apicem imperialis culminis sublimati fuerimus, volumus et tibi tenore presencium similiter concedimus, quod tu preces primarias racione suscepcionis imperialis coronacionis nobis competentes eciam porrigere valeas in singulis ecclesiis et monasteriis et apud . . prelatos et alias personas ecclesiasticas dictarum tuarum civitatis, dyocesis et provincie eo modo, quo de primariis precibus racione regie coronacionis nobis competentibus superius est premissum. Mandantes et sub optentu[c] nostre gracie districte precipientes omnibus et singulis . . prelatis[d], . . capitulis[d] et . . conventibus[d] ac aliis personis quibuscumque predictarum tuarum civitatis, dyocesis et provincie, ad quos beneficiorum collacio pertinet et quorum racione dictarum primariarum precum interfuerit vel interesse poterit in futurum, quatenus dictas primarias preces per te ipsis porrigendas cum promptitudine exaudiant et admittant, sicuti tenerentur, si per nos ipsos forent eis exhibite seu porrecte. Dantes tibi et concedentes presentibus plenariam potestatem, ut rebelles tibi in premissis, si qui sint vel fuerint, ad admittendum et exaudiendum dictas preces tam auctoritate regali quam imperiali compellere et constringere per te et alios valeas, quemadmodum nos facere possemus et prout Romani imperatores vel reges in talibus casibus cohercere et compellere poterant et eciam consueverunt. Nec preces huiusmodi in dicta tua provincia in preiudicium dicte concessionis per nos tibi facte pro aliquo porrigemus et, si per importunitatem petencium vel alias quoquomodo per nos secus factum fuerit, volumus, quod id, tamquam per obrepcionem obtentum, sit invalidum nec aliquam optineat[e]

112. a) sangwinis *B.* b) hactenus *add. B.* c) obtentu *B.* d) *puncta desunt B.* e) obtineat *B.*

roboris firmitatem. In quorum premissorum testimonium has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne[f] VI. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

113. *Privilegium de iure in subditos.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso legitur:* R̷; *praeterea quaedam alia nunc abstersa notata erant. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris pendet. — Ed. Winkelmann, Acta II, 414 nr. 680.*

Reg. imp. VIII nr. 276.

Numeros capitulorum adiecimus. Cum cap. I et II cf. supra nr. 110 cap. XXIV, 1 et 2, cum III cf. nr. 110 cap. XXIII, cum III et V cf. nr. 111 cap. IV et XIX.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

Etsi generali, qua cunctos nostros fideles affectione complectimur, venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patruum nostrum karissimum, favorabiliter prosequi teneamur, plura tamen, videlicet fervens et constans devocio pureque fidei sinceritas, quas dictus . . archiepiscopus ad nos et sacrum Romanum imperium semper habuisse dinoscitur, necnon sangwinis ydemptitas ac laborum et expensarum[a], quibus ob nostri et dicti imperii honorem et commodum sepius se involvit, nostris cogitacionibus se offerunt, que ad ipsius specialem prerogativam et extollenciam multipliciter nos invitant. Hec igitur in mente nostre celsitudinis revolventes prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi super infrascriptis articulis duximus de speciali nostre maiestatis benivolencia graciosius providendum.

(I) volentes et districtius inhibentes, ne quis . . homines predicti . . archiepiscopi et ecclesie sue aut . . subditorum suorum in cives seu opidanos, qui vulgariter 'palburgere' nuncupantur, recipiat aliqualiter vel admittat, et ne quis eciam terre prefati . . archiepiscopi et ecclesie sue dampnosus vel ab ipsis seu eorum . . iudicibus dampnatus, excommunicatus vel proscriptus scienter in nostris et imperii civitatibus sive opidis aut aliis quibuscumque similiter admittantur, volentes et mandantes, ut recepti taliter illico expellantur; nos enim admissionem seu recepcionem huiusmodi, quam omnino improbamus, extunc prout exnunc decernimus non valere.

(II) Item inhibemus ut supra firmiter et districte, ne homines seu subditi prefati . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie utriusque sexus quocumque genere servitutis vel condicionis ipsis astricti . . puerive eorum in nostris seu dicti . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie aut quorumlibet aliorum civitatibus seu opidis absque iam dicti . . archiepiscopi vel . . successorum ipsius expressa licencia recipiantur vel quomodolibet admittantur. Et si quos taliter recipi contigerit vel admitti, huiusmodi recepcionem vel admissionem cassamus et irritamus seu pocius cassas et irritas nunciamus, volentes et memorato . . archiepiscopo, suis . . successoribus et ecclesie presentibus indulgentes, ut taliter receptos et admissos infra annum a tempore recepcionis seu admissionis talium computandum sine cuiusquam contradictione vel reclamacione valeant revocare.

(III) Ceterum volumus et tenore presentium prenotato . . archiepiscopo, suis . . successoribus et ecclesie concedimus, si in civitate Treverensi aut opidis, bonis vel terris ipsius . . archiepiscopi, suorum . . successorum et ecclesie vel in bonis, opidis et terris

112. f) Bůnne *B.*

113. a) immensitas *vel simile aliquid excidisse videtur.*

ipsis obligatis vel obligandis vel alias quovis titulo ipsis commissis vel in posterum committendis aliquas societates, confraternitates, coniuraciones, statuta, consilia, consuetudines vel observancias quaslibet minus racionabiliter introductas vel ordinatas seu ordinata repererint, vel que et quas in preiudicium et gravamen suum et dicte ecclesie Treverensis vel suorum . . subditorum redundare cognoverint, quod huiusmodi societates, confraternitates, coniuraciones, statuta, consilia, consuetudines et observancias tamquam racione non suffultas tollere et cassare valeant ipsasque in melius commutare, non obstantibus quibuscumque temporum curriculis seu usus diuturnitate vel aliis, que possent in contrarium allegari, quas allegaciones, cum fundamento racionis careant, improbandas duximus et presentibus improbamus. Licet enim usus longevi non sit levis auctoritas, adeo tamen valere non poterit nec debebit, ut racionem vincat[1] aut utilitati publice preferatur.

(IV) Item volumus et mandamus, quod . . communitates et incole predictarum civitatis, terrarum et opidorum suas huldas et fidelitatum prestaciones, quas . . archiepiscopis Treverensibus facere et prestare consueverunt, semper ad decennium seu quolibet decimo anno innovent et de novo predicto . . archiepiscopo et suis . . successoribus faciant, et quod ad huiusmodi huldarum et fidelitatum prestacionum innovacionem faciendam, ut premittitur, firmiter sint astricti, ad hoc, ut dicte hulde et fidelitates eo inviolabilius et magis memoriter observentur[b]. Item volumus, si in locis predictarum civitatis, terrarum et opidorum vel aliquo eorumdem . . officiatos, . . scultetos, scabinos vel alios super eo, quod iura, libertates et consuetudines dictorum locorum teneant et observent, iurare contingat, quod huiusmodi iuramentorum prestacio fiat semper salvo iuramento memorato archiepiscopo, suis . . successoribus vel ecclesie prius prestito, quod eciam iuramentum ipsi . . archiepiscopo, suis . . successoribus vel ecclesie prius prestitum tamquam plus efficax et firmum, salvum et inviolabile esse et remanere debere presentibus declaramus.

(V) Et si dictus . . archiepiscopus, sui . . successores vel ecclesia in rebelles vel non obedientes ipsis in premissis vel aliquo eorumdem aliquas sentencias, penas vel mulctas protulerint vel ipsis inflixerint, eas ratas et gratas habebimus ipsasque extunc prout exnunc auctoritate nostra regia confirmamus. Et in horum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras prefato . . archiepiscopo pro se, suis . . successoribus et ecclesia tradi iussimus, typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum[c] Bůnne VI.° Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC° quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo[c].

114. 115. PRIVILEGIA DE FEUDIS MANUALIBUS REDIMENDIS.

Cf. Homeyer 'System des Lehnrechts' (Sachsenspiegel p. II tom. II) p. 345.

114. *Privilegium primum. — Nov. 26.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur:* R; *manu Treverensi scriptum:* I. pignorata possint redimi car(rata) pro XL mar(cis) et e(?) et quasi(?); *forsan eadem manu scriptum:* m(aldrum) pro X. *Pendent fragmenta sigilli maiestatis, cui secretum in dorso erat impressum, filis sericis viridis et rubri coloris. — Ineditum.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Tue devocionis constancia ac fidei puritas, quam ad nos et sacrum imperium hactenus semper habuisse dinosceris, merito nos inducunt, ut te specialibus beneficiis et

113. b) observetur *or.* c) Datum — primo *atramento mutato alia ut videtur manu exarata or.*

1) *Cf. supra p. 187 n. 1.*

favoribus extollamus. Ad hec igitur favorabiliter attendentes, ut bonis tibi et ecclesie tue ab imperio obligatis eo efficacius perfrui et uti valeas, tibi concedimus seu concessum esse declaramus et dicimus ac volumus: si de bonis quibuscumque regni Romani vel imperii, tibi et ecclesie tue predicte inpignoratis vel obligatis, aliquibus personis feoda seu bona aliqua manualia ac in pondere, numero vel mensura consistencia porrigantur, cum non sit verisimiliter presumendum nostros predecessores Romanorum imperatores vel reges aliquam alienacionem huiusmodi seu talium feodorum vel bonorum assignacionem hereditarie et sine redempcione aliqua facere voluisse vel eciam intendisse, quod tu et tui . . successores huiusmodi feoda vel bona manualia liberare et redimere valeatis, videlicet unam marcam annuorum reddituum pro decem marcis et unam carratam vini reddituum pro quadraginta marcis boni pagamenti usualis et unum maldrum siliginis reddituum pro sex marcis boni pagamenti in numerata pecunia et alia secundum valorem iuxta hoc proporcionaliter estimandum, nisi tales, quibus dicta feoda vel bona porriguntur, per litteras approbatas et evidentes vel alias legitime ostendere possint, quod huiusmodi feoda vel bona pro maiori vel minori redimi debeant vel quod ea sine redempcione et hereditarie debeant optinere. Precipientes firmiter et districte omnibus et singulis huiusmodi feoda vel bona optinentibus, ut circa eorum redempcionem modo pretacto faciendam tibi et tuis successoribus plene obediant ac ipsam redempcionem sic admittant nec circa hec tibi et tuis successoribus impedimentum aliquid vel obstaculum quomodolibet interponant. In quorum premissorum testimonium et robur has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

115. *Privilegium alterum. — Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Descripsit idem v. d. In verso leguntur:* R, *et manu Treverensi scriptum:* II. pignorata possint redimi m(a)l(drum) pro 6 marcis etc. et quasi. *Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 272.

Quae cum privilegio primo, supra nr. 114, concordant, typis minoribus excussa sunt. Cf. infra nr. 121.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac rex Boemie venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi patruo et principi suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Ad puram tue devocionis constanciam necnon grata obsequia per te nobis et sacro imperio laboriose et sumptuose hactenus sepius impensa aciem nostri culminis favorabiliter convertentes tibi et ecclesie tue de speciali nostre maiestatis benivolencia concedendum duximus et concedimus per presentes, volentes: si de bonis quibuscumque regni Romani vel imperii, tibi et ecclesie tue* impignoratis vel obligatis, aliquibus personis feoda* annua manualia videlicet in pondere, numero vel mensura consistencia porrigantur, cum non sit verisimile nec de facili presumendum nostros predecessores Romanorum imperatores vel reges aliquam alienacionem huiusmodi seu talium feodorum* assignacionem perpetuo et iure hereditario* sine redempcione aliqua facere voluisse vel eciam intendisse, quod tu et . . successores tui stante dictorum bonorum obligacione feoda* annua manualia huiusmodi liberare et redimere valeatis, videlicet unam marcam denariorum annuorum reddituum pro decem marcis usualium in pecunia numerata et unam carratam vini reddituum pro quadraginta marcis boni pagamenti usualis similiter in pecunia numerata et unum maldrum siliginis in redditibus pro sex marcis dicti pagamenti* et alia secundum valorem iuxta hoc proporcionaliter estimandum, nisi tales, quibus dicta feoda* manualia porriguntur, per litteras approbatas et evidentes vel alias legittime ostendere et docere possint, quod huiusmodi

feoda* pro maiori vel minori[a] redimi[a] debeant vel quod ipsi talia feoda perpetuo seu hereditarie sine redempcione aliqua debeant optinere.* In quorum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi fecimus typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

---

116. *Privilegium de bonis ab imperio obligatis.* — *Nov. 26.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur: R, *et manu Treverensi scriptum:* temporalis pro d(omino) Baldewino plurium indultorum. *Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo, in quo exaratum est:* b(?). — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 274.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi patruo et principi suo karissimo graciam suam et omne bonum. Decet regiam excellentiam in exhibendis benefitiis et favoribus suis fidelibus ac in eorumdem benefitiorum interpretationibus ita existere liberalem, ut huiusmodi fideles ad debitas fidelitates et obsequiorum prestationes eo ferventius accendantur. Hinc est, quod ad puram tue devotionis constanciam favorabiliter attendentes tibi concedendum duximus et concedimus per presentes, quod omnibus et singulis bonis et iuribus tibi ab imperio seu eiusdem imperii vel regni Romani nomine obligatis et impignoratis plene et libere utaris ac uti et frui possis tam in exigendis serviciis et subsidiis, quam aliis quibuscumque, sicuti imperium ac nostri predecessores Romanorum imperatores vel reges alias ante dictam obligationem uti, frui et facere poterant et sicuti nos possemus, si pretacta bona et iura in nostris potestate et manibus teneremus, quodque sture, iura, redditus et proventus de prenotatis bonis et iuribus cedentes persolvantur secundum estimationem et valorem, secundum quos ante tempus pie recordationis domini Henrici Romanorum imperatoris septimi avi nostri paterni solvi et ministrari seu porrigi consueverunt: videlicet triginta sex grossos antiquos pro una marca boni pagamenti et unum grossum antiquum pro uno solido Hallen(si) computando, aliqua consuetudine vel observancia premissis contraria non obstante. Item volumus, quod tu opidorum, bonorum et iurium tibi ab imperio vel regno Romano seu eorum nomine inpignoratorum seu obligatorum plenam et liberam gubernationem, ordinationem et dispositionem habeas eadem opida et bona ac eorum attinencias firmando et muniendo, prout tibi visum fuerit expedire. Et si in dictis opidis ac eorum attinenciis vel aliquibus eorum alique turres, platee, arces vel porte fuerint, quibus tu reputaveris te posse pro conservandis dictis opidis et bonis melius communire, volumus, quod huiusmodi turres, plateas, arces et portas ad tuas manus et potestatem recipere valeas et eas firmare et munire ac in eis edificare possis, prout tibi similiter visum fuerit oportunum. Et si predicta opida vel aliquod ex ipsis aliquas structuras in muris vel turribus vel aliis fecerint, quas tibi et ecclesie tue preiudiciales reputaveris, volumus, quod huiusmodi structuras destruere et deponere valeas et etiam amovere. Precipientes firmiter et districte omnibus dictorum opidorum communitatibus et incolis, ut tibi in premissis et circa ea plene obediant et intendant. Et si tu contra rebelles vel inobedientes tibi in premissis vel aliquo eorumdem sententias aliquas, penas vel multas protuleris vel ipsis inflixeris, has ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. In quorum premissorum testimonium has presentes litteras tibi tradi fecimus appensione sigilli nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo.

115. a) *paene evanidum or.*

117. *Innovatio obligationis oppidorum Bopardiae et Wesaliae aliorumque pignorum. — Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso leguntur:* R.; *ibidem manu Treverensi scriptum:* Obligacio Bopardie etc. pro 30^{m} marcarum argenti; *ibidem in parte sinistra marginis superioris:* bop. *Pendet fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 275.

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1332 Aug. 23. datas, Regesten Ludwigs p. 280 nr. 2759, et praeterea A. Werminghoff 'Die Verpfändungen der mittel- und niederrheinischen Reichsstädte' (1893) p. 93 sqq.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspecturis graciam suam et omne bonum.

Clara et sincera fidelitas, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis princeps et patruus noster karissimus ad nos et regnum nostrum ac sacrum imperium semper habuisse dinoscitur, necnon grata et fructuosa obsequia per eundem . . archiepiscopum patruum nostrum nobis ac regno et imperio predictis sepius gravibus laboribus et expensis exhibita utique promerentur, ut ad ipsum et ecclesiam suam predictam liberalitatem nostre celsitudinis extendamus. Sane cum iam dudum Bopardia et Wesalia necnon medietas Sterrimberg ac advocacia in Hyrtzenowe et iurisdictio in Galgenscheit cum eorum iuribus et pertinenciis universis predicto . . archiepiscopo et ecclesie sue Treverensi sint et fuerint ab imperio et ex parte ipsius pro viginti sex milibus marcarum argenti puri ponderis Coloniensis, in qua quidem pecunie summa ipsum imperium dicto . . archiepiscopo efficaciter tenebatur, rite et legittime obligate, nos huiusmodi obligacionem, de qua, videlicet quod rite et racionabiliter ac ex certis racionabilibus et sufficientibus causis processerit, plene informati fuimus et sumus, ratam et gratam habentes eam innovamus et approbamus ac tenore presentis pagine ex certa nostra sciencia confirmamus. Et quia imperium seu . . predecessores nostri predicto . . archiepiscopo adhuc in amplioribus pecuniarum summis ex causis certis et legittimis, de quibus similiter informati sumus, tenebantur et remanserant obligati, super quibus ipse archiepiscopus nullam habuit nisi litteratoriam caucionem, nos eidem . . archiepiscopo super hoc providere volentes de huiusmodi pecuniis sibi debitis et super quibus sibi per aliquam bonorum obligacionem nondum cautum extitit, quatuor milia marcarum argenti puri dicti ponderis pretactis viginti sex milibus marcarum duximus adiungenda et adiungimus per presentes ita, quod prefatus . . archiepiscopus et sua ecclesia Treverensis dicta bona, opida et loca, advocaciam ac iurisdictionem necnon partem dicti castri de Sterrinberg, cuius alia medietas ad prenotatum . . archiepiscopum ex aliis causis hereditarie pertinuit et pertinet, cum omnibus eorum iuribus imperialibus et regalibus, dominiis, hominibus, vasallis, castrensibus, huldis, fidelitatum prestacionibus, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione omnibusque fructibus, redditibus, proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis imperialibus vel regalibus, theloniis et aliis quibuscumque ibidem ad imperium pertinentibus tenere debebunt, tamquam ipsis titulo pigneris seu ypothece pro pretaxata summa integra, videlicet triginta milibus marcarum argenti puri dicti Coloniensis ponderis et lige, rite et legittime obligata. Pro qua eciam summa ad maiorem certitudinem prenotata bona, opida et loca, advocaciam et iurisdictionem ac partem dicti castri cum eorum pertinenciis superius nominatis et aliis quibuscumque prefato . . archiepiscopo et

sue ecclesie de novo et denuo titulo pignoris seu ypothece cum cause cognicione et cum plena deliberacione et ex certa similiter nostra sciencia obligavimus et presentibus obligamus per eos tam diu tenenda et possidenda, donec ipsis de pretactis triginta milibus marcarum argenti fuerit coniunctim et plenarie satisfactum. Volentes, quod, si aliquis defectus forsitan in priore obligacione quoquomodo repertus fuerit, quod ille defectus penitus sublatus[a] et quod huiusmodi obligacio, tamquam per nos innovata et de novo facta, plenam obtineat roboris firmitatem, et quod predictus . . archiepiscopus et sua ecclesia non habeant de priore obligacione aliquid docere vel ostendere seu aliquas super ipsa litteras exhibere, sed presens nostre celsitudinis pagina per se sufficiat ad dictam obligacionem omnimode comprobandam, cum nos super priore obligacione et super eam contingentibus fuerimus et simus, ut pretangitur, plenius informati. Volumus eciam, quod omnes homines tam nobiles quam plebei, cuiuscumque status aut condicionis existant, in predictis bonis ac locis et eorum iurisdictionibus, pertinenciis et terminis necnon omnes comunitates, opidani et incole in eisdem commorantes predicto . . archiepiscopo suisque . . successoribus fidelitatem faciant atque prestent, quodque omnes castrenses necnon vasalli et fideles, ubicumque resideant, feoda in dictis locis ac eorum pertinenciis et terminis ab imperio tenentes et specialiter omnes illi de castro Schonenburg feoda sua huiusmodi a prefato . . archiepiscopo eiusque successoribus recipiant et teneant stante dicta obligacione, fidelitatis quoque iuramenta prestent et alias eciam obediencias et servicia ipsis exhibeant pro huiusmodi feodis nobis vel imperio alias debitas et consuetas, et quod collaciones beneficiorum ecclesiasticorum seu presentaciones ad easdem, cum vacaverint, que ad Romanorum reges seu imperatores infra limites seu terminos dictorum locorum pertinere consueverunt, ad ipsum . . archiepiscopum et suos . . successores dicta obligacione durante pertineant, quodque dictus . . archiepiscopus et sui . . successores levare et percipere possint theloneum hactenus in Bopardia recipi consuetum: videlicet quatuor grossos antiquos de carrata vini et de aliis mercimoniis per alveum Reni transeuntibus iuxta taxacionem debitam et consuetam, quod quidem theloneum in Bopardia vel eciam alibi super alveum Reni, ubi ipsis placuerit, recipere poterunt et levare. Volumus eciam, quod prefatus . . archiepiscopus eiusque . . successores omnes fructus, redditus et proventus de dictis pignoribus vel eorum pertinenciis quibuscumque per eos quomodolibet perceptos et percipiendos suos faciant et pacifice sine aliqua defalcacione habeant et percipiant, de quibus eciam fructibus ipsos infeodavimus et presentibus infeodamus ad hoc, ut nobis, regno nostro ac imperio valeant eo uberius et fructuosius deservire. Dicta eciam pignera non poterunt nec debebunt per nos vel nostros . . successores Romanorum reges vel imperatores seu alios quoscumque occasione quacumque assumpta divisim redimi vel a possessione vel potestate dicte Treverensis ecclesie quoquomodo eripi vel auferri, nisi prefato . . archiepiscopo vel suis . . successoribus sit de pretacta summa triginta milium marcarum plene et coniunctim primitus satisfactum. Et ut hec omnia et singula rata, firma et inconvulsa permaneant, quemadmodum superius sunt conscripta, nos ea ut supra innovamus, ratificamus et approbamus et ex certa nostra sciencia ac cum cause cognicione, plena deliberacione prehabita, de plenitudine nostre regie maiestatis presentis scripti testimonio et sub sigillo nostre celsitudinis insignita[a] typario confirmamus. Volentes et districte precipiendo mandantes universis et singulis dictorum opidorum, bonorum, locorum, castri ac iurisdictionis et eorum pertinenciarum et iurisdictionum hominibus nobilibus et ignobilibus, fidelibus et vasallis, cuiuscumque status aut condicionis existant, in eisdem vel eorum altero seu iurisdictionibus vel terminis ipsorum a regno vel imperio coniunctim vel divisim infeodatis, ubicumque degeant, ac eciam ibidem degentibus et ad ipsa pertinentibus, quatenus prefato Baldewino et suis . . successoribus ac ipsi ecclesie

117. a) *sic or*

Treverensi, dum vacaverit, firmiter obediant et intendant in omnibus et singulis premissis ac recogniciones de hoc faciant et eorum litteras patentes sigillatas desuper tradant, communiter vel divisim, prout super hoc fuerint requisiti, fidelitatum prestaciones ac huldas faciant, exhibeant et observent et de fructibus, redditibus et proventibus dictorum bonorum et locorum et eorum pertinenciarum universis respondeant et responderi faciant, quemadmodum nostris . . predecessoribus Romanorum regibus et imperatoribus obedire, iuramenta prestare ac fidelitatum et huldarum prestaciones facere et respondere de fructibus consueverunt aut eciam tenerentur, quousque per nos seu nostros . . successores Romanorum reges vel imperatores predicto . . archiepiscopo et sue ecclesie de pretacta pecuniarum triginta milium marcarum summa fuerit coniunctim et integre ac plenarie dolo et fraude in hiis cessantibus satisfactum. Et si predictus . . archiepiscopus vel eius . . successores contra rebelles et inobedientes sibi in premissis vel aliquo eorumdem, si qui sint vel fuerint, aliquas sentencias, penas vel mulctas protulerint seu ipsis inflixerint, huiusmodi penas, mulctas et sentencias ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et si predictus archiepiscopus aliquibus propter rebellionem vel inobedienciam in premissis aliqua dampna hactenus intulit vel ipse et sui . . successores intulerint in futurum, huiusmodi dampnis renunciamus et eorum satisfactionem sibi remittimus, ita quod non volumus, quod ipsi . . archiepiscopus vel sui . . successores seu eorum ecclesia occasione dampnorum huiusmodi per quemquam impetantur vel eciam molestentur. In quorum premissorum testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostre maiestatis regie fecimus communiri.

Datum[b] Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC° quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo[b].

118. *Innovatio obligationis castri et oppidi Lutern castrique Wolfstein. — Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso habentur:* R. *et manu Treverensi scriptum:* pignus Luter(n) et Wolfstein pro $\overset{m}{X}$ m(arcarum) argenti. *Sigillum desideratur, supersunt fila serica rubri viridisque coloris. — Ed. Winkelmann, Acta II, 417 nr. 682 ex* or.

Reg. imp. VIII nr. 278; cf. additamentum primum p. 831.

Litterae eadem fere forma conscriptae sunt ac supra nr. 117. — De obligatione cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1332 Aug. 24, 1333 Aug. 16, 1333 Sept. 12 datas, Regesten Ludwigs p. 281 nr. 2760, 2761, 2770, 2774.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presentem paginam inspecturis graciam suam et omne bonum.

Decet regiam excellenciam fideles suos, potissime principes electores imperii, qui sibi collateraliter quodammodo in cottidianis consiliis et obsequiis habent assistere, specialibus favoribus attollere et prosequi, ut exinde sibi ad ampliora et graciora obsequia ferveneius astringantur. Igitur cum iam dudum castrum et opidum Lutrense nec non castrum[a] Wolvesteyn[1] cum omnibus eorum pertinenciis, quocumque nomine censeantur, venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo nostro karissimo et eidem sue ecclesie sint et fuerint ab imperio ac eius vice et nomine pro quibusdam certis pecuniarum summis, in quibus dictum imperium ex certis et legittimis causis, de.

117. b) Datum—primo *atramento fusciore scriptum or.*

118. a) *sequitur* et opidum *punctis suppositis deletum or.*

1) *Cf. supra nr. 111, II.*

quibus etiam sufficienter informati sumus et fuimus, sibi tenebatur, titulo pignoris seu ypothece rite et legittime obligata, dictum quoque imperium nichilominus predicto . . archiepiscopo et sue ecclesie in pluribus aliis pecuniarum summis sit et remanserit obligatum, super quibus ipse . . archiepiscopus et sua ecclesia nullam aliam habuerunt quam litteratoriam caucionem, nos prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie propter grata obsequia per eos nobis et dicto Romano imperio sepius graviter et sumptuose impensa favorabiliter prospicere volentes, pretactam priorem obligacionem dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum ipsorum omnium ex certa nostra sciencia et plena informacione desuper habita ratificamus, approbamus et innovamus ac etiam tenore presentium confirmamus, necnon ultra summam iam dicte prioris obligacionis de summa, in quibus predictum imperium memorato . . archiepiscopo et sue ecclesie obligatum remanserat et de qua eidem . . archiepiscopo per aliquam obligacionem pignorativam, ut premittitur, provisum non fuerat, ex certa nostra sciencia similiter addidimus et predictam priorem obligacionem in tantum et ad tantam summam extendimus, quod huiusmodi summa in universo ad decem milia marcarum puri argenti Magunt(ine) lige et ponderis se extendit. Itaque predictus . . archiepiscopus et sua ecclesia Treverensis prenotata castra et opidum cum omnibus eorum iuribus imperialibus et regalibus, dominiis, iurisdictionibus, mero et mixto imperio, hominibus, vasallis, castrensibus, huldis, fidelitatum prestacionibus, terris, bonis, fructibus, redditibus et proventibus, precariis, sturis, exactionibus, honoribus et serviciis tam in liberis quam servis et Iudeis, monetis imperialibus et regalibus, theloneis ac aliis quibuscumque dictorum castrorum et opidi pertinenc(iis), quocumque nomine censeantur, tenere et habere debebunt pro dicta summa decem milium marcarum titulo pignoris seu ypothece firmiter et efficaciter obligata. Pro qua etiam summa dicta castra et opidum cum omnibus eorum pertinenciis prenotatis ad maiorem certitudinem et firmitatem memorato . . archiepiscopo et sue ecclesie de novo et ex certa nostra sciencia, ut supra, ac cum cause cognicione, plena informacione super hoc per nos prehabita, titulo pignoris seu ypothece obligavimus et presentibus obligamus ac huiusmodi obligacionem prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi de plenitudine nostre regie maiestatis presentis pagine testimonio sub sigillo nostre celsitudinis insignite typario confirmamus. Volentes, si aliquis forsitan defectus in priore obligacione repertus fuerit, quod huiusmodi defectus penitus sit sublatus et quod huiusmodi obligacio, tamquam per nos innovata ex certa nostra sciencia et de novo facta, plenam obtineat roboris firmitatem, et quod predictus . . archiepiscopus et sui successores ac dicta eorum ecclesia non habeant de priore obligacione aliquid docere vel ostendere seu aliquas super ea litteras exhibere, sed presens nostre maiestatis pagina per se sufficiat ad huiusmodi obligacionem probandam, cum de pretacta priore obligacione et super contingentibus eam simus et fuerimus plenius informati. Volumus itaque ac districte et firmiter precipimus et mandamus, quod universi et singuli dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum ipsorum homines nobiles et ignobiles necnon fideles et vasalli, cuiuscumque status aut condicionis existant, in eisdem vel eorum altero seu terminis ipsorum vel pertinenciarum eorundem a regno vel imperio infeodati aut alias ibidem degentes et ad ipsa pertinentes et specialiter[b] omnes[c] illi de castro Honecke, quos ratione feodorum, que a regno vel imperio tenent, ad predicta castrum et opidum Lutrense pertinere recognoscimus et declaramus, prefato . . archiepiscopo suisque successoribus et eorum ecclesie Treverensi, dum vacaverit, fidelitatem faciant atque prestent, feoda quoque, que in dictis locis ac eorum pertinenciis et terminis ab imperio vel regno tenuerint vel tenere haberent, ubicumque resideant, a prefato . . archiepiscopo eiusque . . successoribus recipiant et teneant dicta obligacione durante cum prestacione iuramentorum

118. b) *partim in loco raso or.* c) ōs = omnes *in loco raso or.*

fidelitatis necnon exhibicione serviciorum in talibus feodis debitorum et etiam consuetorum, quodque alii et singuli similiter dictorum castrorum et opidi homines, cuiuscumque status vel condicionis fuerint, predicto . . archiepiscopo et eius . . successoribus plene obediant et intendant in omnibus et singulis ac recogniciones de hoc faciant et eorum litteras patentes sigillatas desuper tradant, communiter vel divisim, prout desuper fuerint requisiti, fidelitatum prestaciones et huldas ut supra faciant, exhibeant atque prestent, fidelitates quoque et huldas prestitas firmiter teneant et observent, de fructibus, redditibus et proventibus dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum ipsorum necnon eorum iuribus universis respondeant et responderi faciant, quemadmodum nostris predecessoribus Romanorum regibus et imperatoribus obedire et intendere, iuramenta prestare ac fidelitatum et huldarum prestaciones facere, obsequia et servicia prestare necnon de iuribus, fructibus, redditibus et proventibus respondere et cetera alia omnia et singula facere consueverunt vel etiam tenerentur, quousque per nos seu nostros . . successores Romanorum reges vel imperatores predicto . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi de pretactis decem milium marcarum argenti fuerit coniunctim ac simul integre ac plenarie satisfactum, cum pretacta pignora occasione quacumque sumpta vel sumenda non volumus divisim redimi vel a possessione seu potestate dicte Treverensis ecclesie quoquomodo eripi vel auferri, nisi de prelibata summa tota fuerit prefato . . archiepiscopo vel eius . . successoribus plene et coniunctim primitus satisfactum. Volumus insuper, quod prefatus . . archiepiscopus eiusque successores omnes fructus, redditus, emolumenta et proventus de dictis pignoribus vel eorum pertinenciis quibuscumque per eos quomodolibet perceptos et levatos et eciam percipiendos et levandos suos faciant et sine aliqua defalcatione percipiant et habeant suisque usibus applicent, de quibus quidem fructibus, redditibus, emolumentis et proventibus ipsos infeodavimus et presentibus infeodamus. Et si predicti . . archiepiscopus vel eius successores contra rebelles et inobedientes sibi in premissis vel aliquo eorumdem, si qui sint vel fuerint, aliquas sententias, penas vel multas protulerint seu ipsis inflixerint, huiusmodi penas, multas et sentencias ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et si predictus . . archiepiscopus aliquibus propter rebellionem vel inobedienciam in premissis aliqua dampna hactenus intulerit vel ipse et sui . . successores intulerint in futurum, huiusmodi dampnis totaliter renunciamus et satisfactionem remittimus, ita quod non volumus, quod predictus . . archiepiscopus vel sui . . successores seu eorum ecclesia occasione dampnorum huiusmodi per quemquam impetantur vel quomodolibet molestentur. In quorum omnium evidentiam et robur has[d] presentes litteras prefato archiepiscopo pro se, suis . . successoribus et ecclesia tradi iussimus typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bunne VI° Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo[d].

119. *Confirmatio donationis castri et oppidi Cochem eiusque pertinentiarum.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur:* R, *et manu Treverensi scriptum:* confirmatio Cochme V etc. maior. *Pendet sigillum laesum cum secreto dorsuali filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 271.

Cf. infra nr. 138 et ea quae disseruit R. Lüdicke in 'Neues Archiv' XXXIII. 352.

118. d) has — primo *postea eadem manu adiecta sunt or.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus universis sacri imperii fidelibus presencium inspectoribus graciam suam et omne bonum.

Etsi regiam celsitudinem deceat devotos quoslibet imperii condignis favoribus respicere, illos tamen potissime, qui ecclesiastico sunt honore et principatus titulo insigniti. Hinc est, quod, cum pie recordacionis Albertus Romanorum rex, predecessor noster, ad grata et fructuosa obsequia, que Treverensis ecclesie . . archiepiscopi et eadem ecclesia Romano imperio arduis laboribus et gravibus expensis hactenus sepius impenderunt, favorabili vicissitudine respiciens castrum Cocheme et opidum ibidem cum omnibus eorum iuribus et attinenciis predicte ecclesie Treverensi appropriaverit et regali largitate donacione perfecta et irrevocabili pleno iure contulerit, tradiderit et donarit[1], eiusdem apropriacionis, collacionis et donacionis confirmacione, innovacione et approbacione per recolende memorie dominum Henricum septimum Romanorum imperatorem avum nostrum paternum, dum adhuc regali dignitate fulgeret, postmodum subsecuta[2], nos ad predicta grata et fructuosa obsequia per predictos . . archiepiscopos et specialiter per venerabilem Baldewinum archiepiscopum dicte ecclesie Treverensis patruum nostrum karissimum nobis ac sacro Romano imperio fideliter ac efficaciter exhibita et impensa, qui quidem Baldewinus archiepiscopus, sicut ceteros devocionis fervencia et fidelitatis constancia, quas ad dictum Romanum imperium semper habuisse dinoscitur, antecellit, ita aliis in recipiendis favoribus et beneficiis merito preferendus existit, intuitum nostre celsitudinis convertentes pretactas apropriacionem, collacionem, donacionem et tradicionem, de quibus prefatus Baldewinus archiepiscopus nos sufficienter et plenius informavit, ex certa nostra sciencia ac plena et matura deliberacione desuper prehabita approbamus, ratificamus et innovamus ac presenti nostre maiestatis pagina confirmamus. Et ad maiorem nichilominus firmitatem pretacta castrum et opidum cum omnibus eorum iuribus, dominiis, bonis, villis, vallibus, hominibus, vasallis, castrensibus, huldis, fidelitatum prestacionibus, mero et mixto imperio ac omni iurisdictione omnibusque redditibus, fructibus et proventibus, precariis, sturis, exactionibus, oneribus et serviciis tam in liberis et servis quam Iudeis, monetis, theloneis et aliis quibuscumque dictorum castri et opidi attinenciis, quocumque nomine censeantur, olim ad imperium ibidem et in eorum ac pertinenciarum ipsorum terminis pertinentibus et specialiter cum castro et villa Clottene, dominio et iurisdictione ad ea pertinentibus, que de pertinenciis dictorum castri et opidi Cocheme dicimus et declaramus, prefato . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi predicte apropriavimus, contulimus, donavimus et tradidimus ac nos apropriasse, contulisse, donasse et tradidisse recognoscimus, et presentibus eciam eisdem . . archiepiscopo et sue ecclesie Treverensi pretacta castra et opidum cum attinenciis eorum superius nominatis et aliis quibuscumque omni modo, iure et forma, quibus melius valere poterit, apropriamus et ex certa similiter nostra sciencia et pleno iure ac titulo proprietatis per memoratum archiepiscopum et eius successores et dictam eorum ecclesiam perpetuis temporibus habenda, possidenda et tenenda conferimus et donamus. Et si aliquis forsitan defectus in priori apropriacione, tradicione et donacione foret, huiusmodi defectum de nostre potestatis plenitudine per hanc nostre celsitudinis paginam tollimus omnimode et supplemus, volentes, quod huiusmodi nostra apropriacio, tradicio et donacio sic per nos de novo facte, eciamsi memoratus . . archiepiscopus vel sui . . successores nullas alias quam nostre maiestatis litteras exhibeant, plenam optineant roboris firmitatem. Mandamus itaque firmiter et districte precipiendo universis et singulis dictorum castrorum et opidi et eorum pertinenciarum hominibus nobilibus et ignobilibus necnon fidelibus, ministerialibus, castrensibus, vasallis et aliis quibuscumque ad predicta castra et opidum vel alterum eorum spectantibus vel in eisdem castris et opido seu altero

1) *Donationem castri habes supra tom. IV nr. 23 cap. 2.* 2) *Supra tom. IV nr. 274.*

ipsorum vel ipsorum sive attinenciarum eorum terminis feoda a regno Romano vel imperio olim[a] obtinentibus[a], quatinus in premissis et circa premissa prefato Baldewino et suis . . successoribus et eorum ecclesie, dum vacat, tamquam dictorum castrorum et opidi ac pertinenciarum eorum veris dominis et in omnibus, in quibus Romanorum imperatoribus vel regibus retroactis temporibus tenebantur, plene obediant et intendant. Et si prefatus . . archiepiscopus vel sui . . successores contra rebelles et inobedientes in premissis vel aliquo eorundem, si qui sint vel fuerint, sentencias aliquas, penas vel multas protulerint vel ipsis inflixerint, huiusmodi sentencias, multas et penas ratas et gratas habebimus easque extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. Et[b] in horum premissorum testimonium atque robur has presentes litteras prefato . . archiepiscopo pro se, suis . . successoribus et ecclesia tradi iussimus typario nostre regie celsitudinis communitas.

Datum Bůnne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC° quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo[b].

120. *Concessio feudorum quondam Friderici de Daun. — Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem. Contulit R. Lüdicke. In verso legitur:* R. *et manu Treverensi scriptum:* f(eudum) Friderici de Duna devolutum dat domino T(reverensi) K(arolus). *Sigillum laesum filis sericis viridis rubrique coloris pendet. — Ed. Winkelmann, Acta II, 416 nr. 681.*

Reg. imp. VIII nr. 277; cf. additamentum primum p. 831.

Cf. litteras Ludovici imperatoris d. 20. m. Octobris datas, per quas eadem feuda Ruperto de Virneburg contulerat, Winkelmann l. c. p. 404 nr. 668.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus.

Universis sacri imperii fidelibus volumus esse notum, quod ad puram et sinceram fidelitatem, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis princeps et patruus noster karissimus ad nos et sacrum Romanum imperium hactenus semper habuisse dinoscitur, considerationem nostre celsitudinis convertentes ipsumque ex hoc et predictam suam ecclesiam aliquibus nostre magnificentie largitionibus decorare de speciali nostra benivolentia affectantes, omnia bona feodalia a Romano regno seu imperio dependentia, que quondam Fridericus de Duna dictus de Wolkeringen miles ab ipso regno seu imperio in feodum habuisse dinoscitur et que ex obitu eiusdem Friderici sine prole legitima decedentis ad nos sunt et dictum regnum seu imperium devoluta, prefato Baldewino . . archiepiscopo in augmentum suorum regalium seu feodorum, que a nobis et imperio tenere dinoscitur, contulimus nomine feodi et conferimus per presentes, ipsumque de huiusmodi bonis tamquam de feodo sibi per nos collato et concesso investivimus et presentibus eciam investimus, ita quod memoratus . . archiepiscopus et sui successores prenotata bona a nobis et nostris successoribus Romanorum imperatoribus vel regibus una cum aliis eorum regalibus et feodis a regno predicto vel imperio dependentibus recipere et tenere debebunt cum onere fidelitatis et servitiis in talibus feodis consuetis et debitis perpetuis temporibus successivis. Et si per aliquorum inportunas petitiones seu subreptionem aliquam pretacte nostre collationis et infeodationis forsitan inmemores predicta bona alicui alteri conferremus vel aliquem alterum infeodaremus de eisdem, volumus et ex nunc decernimus huiusmodi collationem seu infeodationem, quam sic nos facere contingeret, tamquam subrepticiam fore invalidam

119. a) *in loco raso or.* b) Et — primo *atramento fusciore scriptum or.*

et inanem nec eam obtinere debere alicuius roboris firmitatem. In quorum premissorum testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostre regie maiestatis fecimus communiri.

Datum[a] Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini M°CCC°XL sexto, regnorum nostrorum anno primo[a].

121. *Protestatio super defectu tituli regalis. — Nov. 26.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R, *et manu Treverensi scriptum:* approbat litteras defectivas in titulo. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum cum secreto dorsuali loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 280.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi principi et patruo suo karissimo graciam suam et omne bonum.

Frequens et firma tue devocionis constancia, quam ad nos et sacrum Romanum regnum te gerere cognovimus, propensius nos inducit, ut ad ea, que tibi et ecclesie tue predicte sunt accommoda, nostre maiestatis dexteram extendamus. Cum itaque in litteris privilegiorum, libertatum, graciarum, largicionum, concessionum et innovacionum per nos tibi et ecclesie tue traditis et concessis per ignoranciam seu inadvertenciam in principio earumdem litterarum tytulus nostri regni Bohemie sit obmissus, nos, prefatas litteras in omni sui vigore et effectu permanere volentes perpetuo, ipsas hiis presentibus litteris ex certa nostra sciencia de nostre celsitudinis benevolencia, non obstante obmissione huiusmodi, approbandas duximus et presentibus approbamus, volentes, quod pretacte privilegiorum, donacionum, largicionum, obligacionum, graciarum, concessionum et innovacionum quarumcumque littere per nos tibi sub tytulo nostro regio Romano conscripte et concesse plenam roboris firmitatem obtineant, ac si tytulus regni nostri Bohemie in eisdem insertus foret, prout eciam idem tytulus in circumferencia sigilli nostri regii continetur. Et in horum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tibi tradi iussimus super eo.

Datum Bunne VI. Kalen. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

122. *Scriptum de solutione bonorum in Laufenfeld. — Nov. 26.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso inter alia legitur: 1)* R, *2) pallido atramento forsan manu coaeva scriptum:* q, *3) manu coaeva scriptum:* K(arolus) dat Lofinvelt domino T(reverensi) 46. *Sigillum, quod pendebat loro membranaceo, desideratur. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 279.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs, kung ze Beheim und grave ze Luczilnburg, tun kunt ellen luten und bekennen mit diesem briefe, daz wir umb sundir liebe und stete triuwe, die wir an dem erwerdigen Baldewin ertzebisschof ze Triere, unserm lieben fursten und vettirn, unverbruchlich han entfunden, dar umb so han wir ym und seim stift ze Triere uffgetragen und an sei gewant und mit diesem brief ufftragen und wenden losunge der gůt ze Laufenfelt, dĭ unsir

120. a) Datum — primo *atramento mutato exarata sunt or.*

vattir selige kung Johan von Beheim furmals hait verphant dem edeln Wilhelm herren ze Manderscheit unserm lieben getriuwen und emals waren des . . gotshůs von Echternach[1], also daz unsir vorgenant vettir und der stieft ze Triere die selben losunge mogen tůn und vortern umb solich sůme gelts, als die versatzt sin, und gebieten dar umb dem egen(anten) Wilhelm von Manderscheit und allen andern, die daz gůt inhant oder gewinnen, bei unsern hulten und kunglicher gewalt, daz sei dem vorbenantem unserm vettrin und seim stieft der losunge gevolgich sein und gehorsam, wan sei von unsern wegen des an sei vordern und gesinnen, und yn gleicher weiz dar an tun, als sei uns schuldich sein ze tůne, ob wir daz selbe an sei vorderten und gesonnen, bei eyner penen funfzig mark goltz, half unsir camern und half unserm vettern und seime stift ze gebene, ob sei von ungehorsamkeit der der[a] losunge gevallen, und han daz selb unsir camern teyl unserm vettern und seim stift vorgenant von unsern wegen entfolen ze vordern und ze heben und in iren nůtz ze keren, und als leib sei dar umb unsir kunglich ungenad wollen vermeiten. Uber daz so erlauben wir von unsir kunglicher macht und gewalt den vorgen(anten) unserm vettern und seim stieft ze Triere, daz sei mit ir selbs gewalt uns noch dem reich noch nyman anders da mite unrecht ze tůn an die selben gůt und an elle, die sei inhant oder gewinnen oder die yn dar zů helfent oder ratent, an ir leib und gůt mogent tůn greiffen, ob sij sei an dieser losung hindern oder irren, und dar zu daz sie an sei vordern mogen ellen nůtze, die von den guten gevallen, und ouch allen kost und schaden, die sei dar umb tůn und leiten. Des ze urkunt han wir unsir kunglich ingesiegel an diesen brieff tun henken.

Geben ze Bonne nach Gots geburt do man czailte dusent drin hundert und sechs und viertzich jar, am nehesten sontag nach sante Kathrinen tag, im irsten jar unser reiche.

123—125. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO COLONIENSI.

In his litteris ea quae Iohannes rex die 22. m. Iunii Walramo promiserat (supra nr. 55) per Karolum conceduntur, exceptis promissionibus nr. 55 § 10, 11, 13, 14, quarum confirmationes non habemus.

123. *Privilegia perpetua.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) *in archivo publico Dusseldorpiensi, 'Kurköln nr. 682'. Contulit R. Lüdicke. In verso inter alia recentiora legitur manu saec. XIV. exaratum:* littera Karoli Rom(anorum) regis de confirmacione thel(onei) et aliorum diversorum privilegiorum perpetuorum. *Pendet sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali filis sericis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 267.

Id quod notat Winkelmann, Acta II, 414, in originali scriptum esse VI. Kal. Sept., *erroneum est. Ubi aperte* VI. Kal. Dec. *legitur.* VI. Kal. Sept. *in transsumto litterarum a Ruperto rege a. 1401. dato habetur, cuius exemplari a W. Wattenbach confecto Winkelmann nitebatur.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis hanc nostre celsitudinis paginam inspecturis ad perpetuam rei memoriam.

Dum graciarum, privilegiorum, libertatum, largicionum ac beneficiorum a retroactis dudum temporibus ecclesie Coloniensi divorum principum, imperatorum, regum Roma-

122. a) *sic or.*

1) *Cf. Reg. imp. VIII nr. 6458.*

norum, nostrorum predecessorum, munificenciis impensorum ac devotorum obsequiorum ab . . archiepiscopis Coloniensibus nonnullis . . predecessoribus nostris ac imperio et regno econtra utiliter exhibitorum pietate regia recordamur, attentis nichilominus Walrami Coloniensis archiepiscopi, principis nostri dilecti, devoto, fideli et ultroneo in nostri ad ipsum Rom(anum) regnum exaltacione et corone ac unccionis regie assecucione obsequio et labore exhibitis et impensis liberaliter hiis diebus, ad ea, que eiusdem . . archiepiscopi devota et racionabilis supplicacio a nostra serenitate desiderat impetrare, si ipsorum predecessorum nostrorum vestigiis volumus inherere, arbitramur sibi nequaquam a nostra regali excellencia deneganda.

(1) Ad[1] ipsius itaque . . archiepiscopi supplicacionem et sue intuitu ecclesie vectigalia seu theolonea in suis opidis Andernaco, Bunna, Nussia et Berka olim per nostros predecessores super Reni alveo concessa et donata . . archiepiscopis pro tempore existentibus et in quorum possessione plures ipsius . . archiepiscopi predecessores et ipse nunc . . archiepiscopus fuerunt et est, sicut idem . . archiepiscopus ea impresenciarum tenet et possidet, eidem . . archiepiscopo suisque successoribus imperpetuum ex nostra certa sciencia auctoritate regia confirmamus et de uberiori nostre munificencie gracia ad cautelam eadem vectigalia seu theolonea ab eodem . . archiepiscopo et suis successoribus et a sua ecclesia possidenda perpetuo et tenenda ipsi . . archiepiscopo et suis successoribus et ecclesie sue Coloniensi conferimus et donamus; (2) et quod ipsa et eorum singulum seu aliquod aut aliqua ex eis communiter, simul aut successive idem . . archiepiscopus et sui successores et quilibet eorum in eo valore, in quo sunt et erunt imposterum, ad alia loca intra predictum Andernacense et Reys opida sita inclusive transferre et transponere et aliquando ab eis locis, ad que translata seu posita fuerint ipsa vectigalia seu theolonea aut aliquod seu aliqua ex eis, ad pristina loca seu alia communiter, simul et successive transferre et ponere possint libere, ubicumque et quocienscumque voluerint, ad ipsorum . . archiepiscopi et suorum successorum et eorum cuiuslibet beneplacitum, eidem . . archiepiscopo et suis imperpetuum successoribus sueque ecclesie libere et irrevocabiliter indulgemus.

(3) Item promittimus, quod nos in usus nostros proprios seu imperii sive regni per nostros theolonearios non recipiemus vel pro nobis recipi faciemus, et ne quisquam, cuiuscumque dignitatis, potestatis, condicionis et status existat, regali nostra seu cuiuscumque alterius auctoritate seu licencia inter predictos predictorum opidorum fines preter ea vectigalia seu theolonea, que nostrorum auctoritate predecessorum posita intra eosdem terminos iam apparent, nova vectigalia seu theolonea in rivis aut in terris ponere aut exercere de cetero audeat de quibuscumque rebus, bonis aut mercacionibus, penitus interdicimus, quin immo de nostra mera et libera voluntate ac motu proprio promittimus nos contra hoc quidquam per nos contrarium non facturos, nec cuicumque nostro subiecto super ponendis seu recipiendis novis vectigalibus seu theoloneis, uno vel pluribus, inter terminos predictorum opidorum iam dictos, nisi prout iam est dictum, auctoritatem, potestatem, licenciam seu conniveneiam sub quocumque colore aliqualiter concedemus aut alias permittemus, immo contrarium presumentes prohibere et ipsi . . archiepiscopo et suis success(oribus), si et dum quosquam contrarium presumentes ab hoc artare et prohibere voluerint, si super hoc ab ipsis . . archiepiscopo seu suorum success(orum) aliquo fuerimus requisiti, nostre potestatis regie adiutorium studebimus et debebimus adhibere.

(4) Item cum prefatus . . archiepiscopus et sui predecessores cudendi monetam in civitate Coloniensi potestatem a sacro imperio habuerint ab antiquo, ac intra ipsorum civitatis et dyoces(is) ac territoriorum Coloniensis ecclesie terras preter . . archiepiscopos

1) *Ad § 1—7 cf. supra nr. 55 § 1—7.*

Colonienses pro tempore existentes nulli, nisi forte paucissimi, imperiali seu regali super hoc muniti privilegio monetam cudere non poterant nec debebant, universis et singulis, cuiuscumque dignitatis, status et condicionis existant, auctoritate regia prohibemus, ne intra civitatem et dyoc(esim) Coloniensem et Coloniensis ecclesie territoriorum terminos, nisi super hoc ab antiquo regali aut imperiali privilegio sint muniti, monetam aliquam cudere seu cudi facere audeant seu presumant. Contrarium facientes eo ipso banno regio decernimus subiacere, salvis penis, quibus imperiales leges et antique consuetudines laudabiles monetarum falsarios puniendos decreverunt, taliter delinquentibus infligendis. Ipsi eciam . . archiepiscopo suisque successoribus cudendi seu cudi faciendi monetam seu monetas, unam vel plures, similes seu diversas, equales seu inequales, sub quacumque figura et pondere, figuris seu ponderibus, de auro seu argento puro aut cum cupro commixtas, dum tamen legalem modum secundum valorem debitum alias non excedant, in quocumque loco seu locis suorum territoriorum simul et successive, semel et pluries, quociens et quandocumque ipse aut successores sui voluerint, auctoritate regia concedimus potestatem.

(5) Item ne ipsius . . archiepiscopi subditi, sive sit nobilis sive ministerialis aut castrensis seu cuiuscumque alterius condicionis, nostra aut iudicum curie nostre aut aliorum a nostra maiestate regia delegatorum litterarum aut mandatorum quorumcumque auctoritate in quibuscumque causis criminalibus aut civilibus, criminaliter aut civiliter movendis ad iudicium seu duellum de cetero valeant evocari et de ipsis ipsius . . archiepiscopi subditis conquerentibus teneantur aliqualiter respondere, et si huiusmodi subditi taliter fuerint evocati, quod ad . . archiepiscopi Coloniensis pro tempore existentis examen absque difficultate qualibet remittentur[a], prefatos subditos duximus consueta nostra clemencia privilegiandos et specialiter eximendos, nisi in eo duntaxat casu, scilicet si conquerentes contra ipsius . . archiepiscopi subditos taliter evocatos proponant et doceant evidenter ipsis conquerentibus prefatum . . archiepiscopum aut eius pro tempore successorem, ut contra ipsos subditos taliter evocatos sibi iusticia per ipsum . . archiepiscopum aut eius successorem pro tempore existentem fieret loco, tempore et modo debitis, interpellatum facere iusticiam denegasse. In quo casu ipsius . . archiepiscopi subditi taliter evocati coram nobis et nostre curie et alias auctoritate nostra constitutis iudicibus tenebuntur ipsi subditi ipsis conquerentibus respondere.

(6) Item quod idem . . archiepiscopus Coloniensis et sui successores pro ecclesia sua predicta sibi comparare et conquirere possint quocumque titulo legitimo castra, opida, municiones, terras et dominia, possessiones et bona, cuiuscumque condicionis existant, absque nostra et successorum nostrorum requisicione nostraque et eorundem successorum nostrorum licencia minime petita seu obtenta, non obstante, si talia aut aliqua ex talibus comparatis et conquisitis a regno vel imperio feoda seu alias ab ipsis dependencia immediate seu mediate moveantur, in quo tamen casu . . archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, dum bona huiusmodi sic comparata seu conquisita fuerint, nobis aut successori nostro pro tempore existenti ea, que circa hec acta fuerint, intimare curabit, bona huiusmodi sic comparata seu conquisita a nobis seu a successore nostro cum aliis bonis suis feodalibus ab imperio vel a regno dependentibus in feodum recepturus, auctoritate eadem regia indulgemus.

(7) Item concessiones et donaciones Iudeorum intra civitatem et dyocesim Coloniensem consistencium et qui in eadem civitate et dyoc(esi) de cetero moram trahent, a nonnullis nostris predecessoribus ipsius . . archiepiscopi predecessoribus et ecclesie Coloniensi factas et confirmatas auctoritate eadem regali ex certa nostra sciencia confirmamus.

123. a) ur *in loco raso or.*

(8) Item[1] concessiones, donaciones, infeodaciones et gracias quascumque de opido Tremoniensi cum territorio suo et districtu et comitatu, qui vulgariter dicitur 'vrygrayschap', necnon Iudeis et cum iurisdictione temporali, iuribus, pertinenciis et attinenciis et accessionibus dicti opidi universis necnon redditibus, fructibus et proventibus et obvencionibus in eisdem opido, territorio et districtu ad regnum et imperium pertinentibus, similiter de advocacia Assindensi cum omnibus suis iuribus et de fructibus, proventibus et utilitatibus ex predictis bonis proventuris per predecessores nostros reges seu imperatores Rom(anorum) . . archiepiscopis et ecclesie Coloniensi quomodolibet factas ratas et gratas habentes, ipsas auctoritate regia approbamus et ratificamus et confirmamus et de uberiori dono gracie presentibus innovamus.

(9) Preterea[2] omnes et singulas gracias, privilegia, concessiones, donaciones et libertates ac exempciones . . archiepiscopis et ecclesie Coloniensi, ecclesiis, monasteriis, ecclesiasticis personis necnon vasallis et subditis ecclesie Coloniensis a regibus vel imperatoribus Rom(anorum) nostris predecess(oribus) qualitercumque et sub quacumque forma verborum concessa, donata vel indulta, concessas, donatas vel indultas approbamus, innovamus et ex certa nostra sciencia confirmamus ipsamque ecclesiam Coloniensem, ecclesias et monasteria ac ecclesiasticas et seculares personas sibi subiectas et subiecta necnon opida, castra et villas atque territoria, loca et districtus, vasallos et subditos dicte ecclesie in quibuscumque concessionibus et graciis, privilegiis et libertatibus eis quomodolibet concessis vel indultis necnon in statutis et bonis consuetudinibus suis per ipsos et apud ipsos hactenus habitis et observatis manutenebimus et conservabimus et efficiemus inviolabiliter observari.

Et ad hec omnia et singula integre observanda voluntate libera et motu proprio nos presentibus obligamus. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre regie fecimus communiri.

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimosexto, VI. Kal. Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

124. *Privilegia personalia. — Nov. 26.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 683'. Contulit R. Salomon. In verso legitur:* littera domini Karoli Romanorum regis de quibusdam privilegiis personalibus domini Walrami archiepiscopi Coloniensis. *Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Winkelmann, Acta II, 413 nr. 679.*

Reg. imp. VIII nr. 268; cf. additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Walramo archiepiscopo Coloniensi, principi suo dilecto, graciam suam et omne bonum.

Tue devocionis fidelia obsequia nostre per te excellencie frequenter exhibita nos inducunt, ut de nostra munificencia graciam participes aliqualem.

(1) Cum[3] itaque, quod frequenter propter insultus continuos tue ecclesie a tuis emulis incumbentes absque tuo et tuorum ac ipsius tue oppressionis ecclesie periculo abesse non valeas commode ab eadem, simus certissime informati, sacrique imperii per Italiam archicancellarius reputeris, pretextu cuius dignitatis et officii, quociens et quando nos in ipsius Italie finibus moram trahere contingeret, nostre te curie deceret, immo deberes personaliter non abesse, hoc tamen non obstante, ut ibidem personaliter te in hoc casu esse non oporteat, sed alium virum ad hoc ydoneum ad tale exercendum officium tuo nomine valeas deputare, auctoritate regia dispensamus.

1) *Cf. supra nr. 55 § 16.* 2) *Cf. ibidem § 18.* 3) *Cf. ibidem § 8.*

(2) Item[1] si quando contingat te ad nostram curiam vel ad expediciones bellicas aut alias ad nostre maiestatis presenciam personaliter evocari, si subsistente causa legitima ad nostram venire non poteris protunc commode presenciam, super hoc tuis nunciis seu litteris ad nostram presenciam destinandis causam huius nostre excellencie expositur(is) apud nos te poteris excusare; cuius excusacionis causam ipsamque excusacionem gratas habebimus atque ratas nec ad ulteriores huius cause et excusacionis probaciones seu ostensiones te compellere debebimus seu artare, sed per omnia de tua devocione et fidelitate erimus contentati.

(3) Item[2] cum Ludovico de Bavaria seu cum quocumque alio, qui forsitan suam erigeret contra nostram excellenciam contumaciter cervicem, se de facto in Romanorum regem eligi faciens aut procurans, nullam pacem faciemus aut nomen et titulum regium nullatenus dimittemus, nisi te sciente et consenciente et realiter et verbaliter in huius pacis composicione incluso, ad quod econtra faciendum nobis similiter obligaris.

(4) Item[3] litteras a domno .. papa presenti aut eius successoribus non impetrabimus nec impetrari procurabimus super imponenda quacumque decima, subsidio seu exaccione, quocumque nomine seu titulo valeat appellari, fruttuum, redituum, proventuum et obvencionum ecclesiarum, monasteriorum et ecclesiasticarum personarum, sub nomine usus seu tituli contra Turcos seu cuiuscumque usus seu tituli alterius, tamen ad nostrum usum realiter proventuris, que littere ad ecclesias et monasteria et personas Coloniensis civitatis et dyocesis se extendant; et si tales nobis aut ad instanciam nostram a sede apostolica generaliter per plura regna aut per regnum Alimannie sive alias per quecumque loca sive ad nostrum sive ad alterum usum nominaliter, nobis tamen ad usum nostrum realiter proventure concesse existant per sedem apostolicam aut forsitan concedentur, que ad civitatem et dyoc(esim) Coloniensem extendi valeant quoquomodo, talium execucionem litterarum, quantum ad ecclesias, monasteria et clerum civitatis et dyoc(esis) Coloniensis predictarum, procurabimus et efficiemus a sede apostolica aut eius auctoritate fieri non debere. Immo et exnunc, quantum in nobis est, obvencionibus et utilitatibus omnibus et singulis, que nobis ab ecclesiis et monasteriis ac clero et singulis eorum civitatis et dyoc(esis) Coloniensis occasione talium litterarum impetratarum seu impetrandarum directe vel indirecte quocumque modo vel colore possent aliqualiter obvenire, simpliciter et liberaliter renunciamus.

(5) Preterea[4] nullum tuum inimicum, dum eum tuum inimicum sciverimus, in nostro consilio habebimus et ipsum a nobis durante hac inimicicia studebimus ammovere. Ceterum apud nos duos consiliarios ad minus tibi familiari iunttos amicicia habebimus, ut ipsi et quilibet eorum, ne apud nos et in nostris consilio et curia per nostri circumvencionem vel alias modo aliquo contra te et tuam ecclesiam aliquid sinistri impetretur, valeant precavere.

In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre regie fecimus communiri.

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VI. Kal. Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

125. *Obligatio civitatis Tremoniensis. — Nov. 26.*

Originale ibidem (nr. 684). Contulit R. Lüdicke. Sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Extr. Lacomblet III, 353 n. 1. Reg. imp. VIII nr. 269.

1) *Cf. supra nr. 55 § 9.* 2) *Cf. ibidem § 12.* 3) *Cf. ibidem § 15.* 4) *Cf. ibidem § 17.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis imperii et regni fidelibus presentem nostre celsitudinis paginam inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum[1] imperium et regnum Rom(anum) ecclesie Coloniensi pro quibusdam expensis in obsequio eiusdem imperii et regni per . . archiepiscopos Colonienses, specialiter olim Syfridum et Wyceboldum, admodum sumptuose et utiliter impensis nec non pro refusione et recompensacione dampnorum, que ex notoria clare memorie quondam domini Alberti Rom(anorum) regis, predecessoris nostri, oppressione olim tempore videlicet memorati Wyceboldi Coloniensis archiepiscopi sustinuit, in centum milibus marcarum puri argenti hactenus remanserit obligatum, sicuti nostri predecessores suarum litterarum recognicione publica profitentur et prout de hiis sumus cercius informati, nos attendentes grata servicia, que venerabilis Walramus archiepiscopus Coloniensis, princeps et secretarius noster dilectus, nobis hiis temporibus exhibuit multum voluntarie et impendit et que ipsa ecclesia Coloniensis nobis exhibere poterit prompcius et utilius in futurum, volentesque horum consideracione dictam Coloniensem ecclesiam de predicta centum milium marcarum argenti summa, prout nostre clemencie expedit, reddere cerciorem sibi et ecclesie sue Coloniensi opidum Tremon(iense) cum territorio suo et districtu et comitatu, qui vulgariter dicitur 'vrygraschap', nec non Iudeis et iurisdictione temporali, iuribus, pertinenciis et attinenciis ac accessionibus dicti opidi universis necnon redditibus, proventibus et obvencionibus in eisdem opido, territorio et districtu ad regnum et imperium pertinentibus, similiter advocaciam Assindensem cum omnibus suis iuribus et pertinenciis pro prefata argenti summa tytulo pigneris obligamus, fructibus, redditibus, proventibus et obvencionibus ac utilitatibus universis ex premissis proventuris, que dicte ecclesie Coloniensi in augmentum feodorum suorum gratuitu dono damus, in sortem minime computandis. Consideracione itaque serviciorum dicti Walrami archiepiscopi nobis, ut premittitur, hiis temporibus impensorum, volentes ipsum gratia respicere ampliori, quod pendente obligacione predicta, quousque dicta pignora redimantur, ipse per se vel suos ad quamcumque expedicionem vel evocacionem nostram, nisi voluntarie et gratuitu hoc facere voluerit, nobis cum armis aliquod servicium facere minime teneatur, sibi de liberalitate regia et gratiose licentiam impertimur. In cuius rei testimonium presentes litteras sigillo maiestatis nostre regie fecimus communiri.

Datum Bunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VI. Kalend. Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

---

126. *Relatio de precibus primariis archiepiscopo Maguntino concessis. — 1346. Nov. 26. 1347. Mai. 31.*

Originale cancellatum in archivo regni Bavarici, 'Mainz Erzstift VII 22 f. 90'. Descripsit R. Lüdicke. Pendet sigillum Gerlaci archiepiscopi loro membranaceo. — Ed. Würdtwein, Subsidia diplomatica II, 26[2].

Reg. imp. VIII nr. 281.

Cum privilegium ipsum die coronationis concessum deperditum esse videatur, litteras Gerlaci proponimus, in quibus fere verbotenus de privilegii tenore refertur. — Cf. etiam supra nr. 112.

Gerlacus Dei gracia sancte Maguntine sedis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, religiosis matronis nobis in Christo dilectis . . abbatisse et conventui monasterii in Smerlebach ordinis Cysterciensis salutem in Domino sempiternam.

1) *Cf. supra nr. 55 § 16.* 2) *Non 'Dioecesis Moguntina II, 26', ut erronee notant Pelzel I, 166 et Reg. imp. VIII nr. 281.*

Cum gloriosissimus princeps et dominus dominus Karolus Romanorum semper augustus Boemieque rex inclitus, in eorumdem Romanorum regem VI°. Kal. Decembris anno Domini millesimo CCC°XLVI. in Bunna divina suffragante gracia coronatus, eodem die huiusmodi coronacionis sue felicis nobis

concedendum duxerit et concesserit de maiestatis sue regie benivolencia speciali, quod nos omnes primarias preces per nostras civitatem et dyoc(esim) necnon per totam nostram provinciam in singulis tam cathedralibus quam aliis collegiatis et conventualibus ecclesiis ac monasteriis utriusque sexus necnon ad prelatos et quascumque alias ecclesiasticas personas tam seculares quam regulares, eciam si pontificali vel alia prefulgeant dignitate, tam a iure quam de approbata consuetudine divis Romanorum regibus, antecessoribus suis, in eorumdem coronacionis primordiis inviolabiliter observata sibi competentes porrigere valeamus, quemadmodum huiusmodi preces porrigere per se posset, ius et potestatem dictas preces primarias porrigendi sibi, ut predicitur, competentes in nostram personam omni iure, modo et forma, quibus melius fieri potuit, plenarie transferendo, mandans et sub obtentu gracie sue districte precipiens omnibus et singulis prefatis prelatis et aliis quibuscumque, ad quos beneficiorum ecclesiasticorum collacio seu ad eadem presentacio pertinet et quorum racione dictarum primariarum precum interfuerit vel interesse poterit in futurum, ut huiusmodi primarias preces per nos ipsis porrigendas sine contradictione qualibet exaudiant et admittant, ac si dicte preces per dictum dominum regem ipsis exhibite fuerint seu porrecte, dans cum hoc et concedens nobis suam plenariam regiam potestatem, ut rebelles ad exaudiendum et admittendum prefatas preces per nos porrigendas cohercere et compellere valeamus, quemadmodum idem dominus rex facere posset et prout in talibus casibus Romanorum reges cohercere et compellere poterant et eciam consueverunt, volens nichilominus, quod, si per importunitatem petencium vel alio quovis modo in prefatis ecclesiis seu monasteriis ad prelatos et personas ecclesiasticas predictas civitatis, dyocesis et provincie nostrarum premissarum in preiudicium concessionis nobis facte pro aliquo huiusmodi primarias preces porrexerit, id tamquam per subrepcionem obtentum esse invalidum et nullius habere debeat roboris firmitatem,

prout premissa patent plenius in litteris suis regiis super eisdem confectis nobis de iussu suo traditis sigillo sue regie celsitudinis communitis, nos igitur concessionem et graciam premissas nobis factas ad effectum debitum deducere cupientes devotam nostram dilectam Dinam natam Conradi dicti Hudeler, cuius promocionem ob probitatis morum et vite honestatem sincere diligimus, vobis virtute dicte concessionis nobis facte presentandam duximus et presentibus presentamus, rogantes, monentes et requirentes devocionem vestram attencius, vobis nichilominus auctoritate regali prefata precipientes districtius, ut predictam Dinam ob nostrarum immo pocius regalium primariarum precum et iuris regni Romanorum reverenciam specialem in vestram et vestri monasterii recipiatis commonacham et sororem sibique ut alteri dicti vestri monasterii monache et sorori de communibus proventibus provideatis ipsamque sincera in domino caritate pertractetis, ius nostrum vel pocius prefati serenissimi regis et regni Romanorum ac prefatam bonam consuetudinem taliter servaturi, quod nobis vestram obedienciam et fidelitatem ad regnum Romanorum et suam personam commendantibus iura vestra, libertates et gracias vobis et prefato monasterio Smerlebach a sacro imperio concessas ipsum delectet non minuere sed augere, et nos eciam vos et dictum vestrum monasterium oportunis graciis et favoribus prosequi merito debeamus. In cuius rei testimonium presentem litteram fecimus sigilli nostri appensione muniri.

Datum in castro Nassowe anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, ipsa die corporis Christi.

127. *Privilegium civitati Bonnensi concessum.* — *Nov. 26.*

Copia (c.) in libello saec. XV, qui inscribitur 'Copie privilegiorum opidi Bonnensis', in collectaneis Nicolai Kindlinger Monasterii Westfalorum in archivo publico asservatis tom. 59 p. 16—18. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 265.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus suis dilectis scabinis et consulibus ceterisque opidanis opidi Bonnensis Coloniensis dioc(esis) gratiam suam et omne bonum.

Meruit vestra sincera fidelitas et decet nostram regiam maiestatem, ut vos et opidum vestrum, locum coronationis nostre, libertatibus, gratiis et favoribus specialibus prosequamur. Vos itaque, merces vestras et bona quecumque in nostram protectionem recipimus specialem et in terra et in aquis huiusmodi merces et bona, in quibuscumque rebus consistant, ab omnibus theoloneis, pedagiis et quibuscumque aliis exactionibus Romanorum regum vel imperatorum, predecessorum nostrorum, et quorumcumque aliorum auctoritate, eciam nostra, de iure vel de facto, de novo vel ab antiquo institutis, confirmatis vel usitatis eximimus et plenarie libertamus, universis et singulis archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, principibus, comitibus, baronibus et aliis terrarum dominis, locorum rectoribus ecclesiasticis et mundanis sub obtentu gracie nostre districte precipiendo mandantes, quatenus personas vestras utriusque sexus, merces vestras et alia bona vestra, in quibuscumque rebus consistant, in terris et in aquis ab omni theolonio, pedagio et alia exaccione quacumque libera et penitus absoluta in exitu et reditu transire[a], duci, vehi faciant et permittant. Volentes, quod prefati domini et presidentes eorum nomine theloniis, pedagiis et exaccionibus huiusmodi in premissis, que de mera gratia regia et in honorem loci coronationis nostre predicte perpetuis temporibus valitura concessimus, observandis et adimplendis se cum obediencia fideli promptos reddant adeo et attentos, quod dicti opidani de lesione gratie nostre nullam inveniant nobis et successoribus nostris materiam conquerendi, scituri alias, quod preter indignationem maiestatis nostre, quam utique permaxime offenderent, nos ad privationem iuris theolonia, pedagia et exacciones huiusmodi habendi, si quid eis etiam competit, et ad alia, quecumque de iure poterimus, rigorosius procedemus. Hocque, quod sic procedatur et observetur perpetuis temporibus, de intentione nostra procedere dictis nostris successoribus indicamus. Ex habundantioris[b] quoque gratie nostre dono vobis et opido vestro Bonnensi vestrisque posteris omnia et singula privilegia, iura, libertates, immunitates et gratias vestro opido et predecessoribus vestris per divos Romanorum imperatores vel reges, predecessores nostros, sub quacumque verborum forma [concessa][c] vel concessas, data et datas hactenus auctoritate regia approbamus, ratificamus et ex certa nostra sciencia presentis scripti patrocinio confirmamus. Salvis tamen iuribus, privilegiis, immunitatibus et graciis quibuscumque venerabilibus archiepiscopis et ecclesiis Coloniensi et Bonnensi eorumque capitulis, hominibus quoque et bonis ad ipsa spectantibus per divos Romanorum imperatores et reges, predecessores nostros, et nos datis et concessis, quas in suo volumus robore permanere. Harum nostrarum testimonio litterarum maiestatis nostre sigilli munimine signatarum.

Datum Bonne die coronationis nostre VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo tricentesimo quadragesimo sexto, indictione XIIII[d], regnorum nostrorum anno primo.

127. a) transsire *c.* b) habundantionis *c.* c) *deest c; supplevimus.* d) VIIII[a] *c.*

128. 129. SCRIPTA DE PRECIBUS PRIMARIIS.

128. *Scriptum capitulo S. Thomae Argentinensis directum.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) *in archivo ipsius ecclesiae deposito in archivo civitatis Argentinensis 'S. Thomas B IV 2'. Contulit H. Wibel. In plica legitur:* R, *in verso:* Registrata. *Pendet sigillum loro membranacco. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 142 nr. 145.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex honorabilibus . . decano et capitulo ecclesie sancti Thome Argentin(ensis) devotis suis dilectis graciam suam et omne bonum.

Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad gubernacionem et regimen regni Romani libenter personas promovemus ecclesiasticas eisque gracias a Deo nobis collatas liberaliter impartimur. Cum igitur in istis nostre coronacionis ad regnum Romanum primordiis, cuius sollempnia in nobis nutu divino hodie sunt completa, habeamus tam a iure quam ab antiqua consuetudine divis Roman(orum) regibus, nostris antecessoribus, observata, quod in singulis tam cathedralibus quam collegiatis et conventualibus ecclesiis in imperio constitutis possimus uni persone facere provideri et ibidem eum recipi et admitti, nosque devotum nostrum dilectum Rulmannum filium Petermanni dicti Swaerber, magistri scabinorum civitatis Argentin(ensis)[a], vobis et ecclesie vestre duximus[b] presentandum, devocionem vestram monemus, requirimus et hortamur attente, vobis nichilominus per regalia scripta mandantes: quatenus eundem Rulmannum, quem[c] consideracione supradicti Petermanni patris ipsius, servitoris et fidelis nostri dilecti, sincere diligimus promoveri, nedum ob iuris nostri predicti sed eciam precum nostrarum regalium primarum, quas vobis ad presens pro eodem fiducialiter offerimus, reverenciam specialem in vestrum et ecclesie vestre recipiatis canonicum et in fratrem et sibi de prebenda, si nunc in ecclesia vestra vobis vacat vel quam primum vacaverit, liberaliter provideri curetis, ius nostrum et imperii ac predictam bonam consuetudinem nobis taliter servaturi, quod iura vestra, libertates et gracias vobis et dicte ecclesie ab imperio concessas nos delectet vobis et ecclesie vestre non minuere sed augere. Harum nostrarum litterarum testimonio nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in Bunna VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur alia manu scriptum:

Per dominum cancellarium ad relacionem decani Argentin(ensis)[1].

129. *Scriptum monasterio in Andernach directum.* — *Nov. 26.*

Originale (or.) *in archivo publico Dusseldorpiensi 'Kurköln nr. 685'. Descripsit R. Salomon. Sigillum maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranacco. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 266.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex religiosis et[a] devotis . . preposito . . magistre et conventui[a] mon(asterii) in Andernach ordinis sancti Benedicti Treverensis dyoc(esis) nobis sincere dilectis gratiam suam et omne bonum.

128. a) Argetiñ *or.* b) *sic or.* c) que *or.*

129. a) et — conventui *atramento mutato super rasura or.*

1) *Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 104.*

Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad gubernationem et regimen regni Romani libenter personas promovemus ecclesiasticas eisque gratias a Deo nobis collatas liberaliter impertimur. Cum igitur in istis nostre coronacionis ad regnum Roman(um) primordiis, cuius solempnia in nobis nutu divino hodie sunt completa, habeamus tam a iure quam ab antiqua consuetudine divis regibus Romanorum, nostris antecessoribus, observata, quod in singulis tam cathedralibus quam collegiatis et conventualibus ecclesiis in imperio constitutis possumus uni persone facere provideri et ibidem eam recipi et admitti, nosque devotam nostram dilectam Adelheydim natam Iohannis de Contravia militis vobis et monasterio vestro direxerimus presentandam, devocionem vestram monemus, requirimus et hortamur attente, vobis nichilominus per regalia scripta mandamus: quatinus eandem Adelheydim, quam consideracione predicti patris sui nobis pro eo [b] humiliter supplicantis sincere diligimus promoveri, nedum ob iuris nostri predicti sed etiam precum nostrarum regalium primarum, quas vobis ad presens pro eadem fiducialiter offerimus, reverenciam specialem in vestram et monasterii vestri recipiatis concanonicam et sororem et sibi de prebenda, si nunc in monasterio vestro vobis vacat vel quamprimum vacaverit, liberaliter providere curetis, ius nostrum et imperii ac predictam bonam consuetudinem nobis taliter servaturi, quod iura vestra, libertates et gratias vobis et dicto monasterio vestro ab imperio concessas nos delectet vobis et eidem monasterio non minuere sed augere. Harum nostrarum testimonio litterarum nostre maiestatis sigilli robore signatarum.

Datum in Bunna VI. Kl. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

---

130. 131. SCRIPTA IN FAVOREM ECCLESIAE LEODIENSIS DATA.

130. *Mandatum scabinis et iudicibus episcopatus Leodiensis directum. — Nov. 26.*

Transsumtum (T) *in litteris a. 1663. Mart. 19. datis in archivo ecclesiae cathedralis Leodiensis, quod nunc in archivo publico Leodiensi servatur, 'Charte nr. 651'. — Ed. Bormans 'Recueil des ordonnances de la principauté de Liège, 1re série' (1878) p. 279 ex* T; *Bormans et Schoolmeesters, 'Cartulaire de l'Eglise Saint Lambert de Liège' IV (1900) p. 55 nr. 1322 ex* T. *Editionem recentiorem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 5958.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus fidelibus suis universis scabinis, iudicibus et ceteris iurisdictionem temporalem in episcopatu Leodiensi exercentibus gratiam suam et omne bonum.

Decet regiam maiestatem suos principes sibi devotos gloriosis eius successibus congaudentes regali dulcedine confovere. Cum itaque fidelis noster sacri imperii princeps Engelbertus Leodiensis episcopus coram nostra serenitate in celebratione coronationis nostre solennitatis Bunne [a] propter hoc personaliter constitutus extiterit, regalia sua et ecclesie Leodiensis a nobis modo debito et consueto susceperit nostreque regie maiestati solitum fidelitatis homagium prestiterit presente fidelium nostrorum sacri imperii principum et baronum multitudine copiosa, hinc est, quod vobis et vestrum

129. b) *sic or.*

130. a) Bunna *ed.*

cuilibet precipiendo mandamus, quatenus eidem nostro fideli principi episcopo Leodiensi in exercitione iurisdictionis temporalis predicte obediatis, intendatis et pareatis, iurisdictionem huiusmodi temporalem de licentia et auctoritate nostra exercendo.

Datum in Bunna[b] Coloniensis diocesis sexto Kal. Decembris, anno nativitatis Dominice millesimo CCC°XLVI°, ipso die nostre coronationis.

131. CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM.

A. *Scriptum episcopo directum.* — *Nov. 26.*

Transsumtum (A) *in litteris a. 1415. Ian. 10. datis in eodem archivo 'Charte nr. 652'.* — *Apographon* (B) *saec. XIV. ibidem in 'Libro chartarum ecclesiae Leodiensis' nr. 656[a] fol. 317'.* — *Ed. Bormans et Schoolmeesters l. c. p. 56 nr. 1323 ex* AB. *Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 5957.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus fideli nostro et humili sacri imperii principi Engelberto Leodiensi episcopo salutem et omne bonum.

Decere regiam non ambigimus clemenciam, ut racionabilibus subiectorum nostrorum, maxime horum principum, qui nobis inter ceteros familiarius sunt coniuncti, precibus nullatenus abnuamus[a]. Tuis itaque devotis[b] precibus inclinati omnes libertates, donaciones, confirmaciones, approbationes, exemptiones, concessiones, sentencias, diffinitiones, dona, privilegia, communiones et munimenta, quocumque nomine censeantur, a divis imperatoribus et regibus sacri Romani[c] imperii, nostris predecessoribus, episcopis[b] et ecclesie tue Leodiensi[d] usque[e] hec tempora concessas, indultas, concessa seu indulta, ratas et gratas habentes auctoritate nostra regia in Dei nomine confirmamus, approbamus et presentis scripti patrocinio communimus.

Datum in Bunna Coloniensis diocesis, anno Dominice nativitatis millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, VI° Kal. Decembris, die solemni coronationis nostre.

B. *Mandatum civibus Leodiensibus directum.* — *Nov. 26.*

Apographon saec. XIV. (A) *in 'Libro chartarum' supra laudato nr. 656[b] f. 317'.* — *Apographon saec. XVI.* (B) *in archivo publico Leodiensi in 'Libro primo chartarum ecclesiae Leodiensis' nr. 308 f. 225.* — *Apographon saec. XVII.* (C) *in bibliotheca seminarii Leodiensis in codice qui inscribitur 'Documenta Leodiensia' t. I f. 80.* — *Ed. Bormans et Schoolmeesters l. c. p. 57 nr. 1324 ex* ABC. *Quam editionem repetimus.*

Quae cum privilegio praecedenti concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus [Dei gratia][a] Romanorum rex semper augustus fidelibus suis civibus Leodiensibus ceterisque burgensibus ad episcopatum Leodiensem spectantibus gratiam suam et omne bonum.

Sicut convenit nostre maiestati malemeritos a beneficiis regalibus elongari, sic decet eandem principes sibi devotos et suis gloriosis successibus congaudentes regali dulcedine ac nostre potestatis regimine[b] confovere. Cumque precibus fidelis nostri principis Engelberti Leodiensis episcopi inclinati omnes libertates, donationes, confirmationes,

130. b) predicta *add. T.*

131 A. a) abimamus *A*; obviamus *B*. b) *deest B.* c) *deest A.* d) Leodiensis *ed.* e) ad *add. B.*

131 B. a) *deest ABC.* b) regie *A*.

approbationes, exemptiones, concessiones, sententias, diffinitiones, dona, privilegia, comuniones et munimenta, quocumque nomine censeantur, a predecessoribus nostris sacri Romani imperii divis imperatoribus et regibus* concessas episcopis et ecclesie Leodiensi predicte confirmaverimus, fidelitati vestre sub obtentu gracie nostre firmiter precipiendo mandamus, quatenus huiusmodi confirmationem firmiter observetis, in nullo contra eandem per vos vestrosque concives et burgenses in dicto episcopatu Leodiensi consistentes attemptare presumentes.

Datum in Bunna Coloniensis dyocesis, VI. Kal. Decembris, ipso die coronationis nostre, anno Domini M°CCC° XL sexto.

---

132. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD CARDINALEM LEGATUM. 1346. Nov. 25.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 170' nr. 745 (R). *Contulit R. Salomon. Reg. imp. VIII Päbste nr. 9.*

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marchi presbitero cardinali, apostolice sedis legato, salutem etc.

Presentatas nobis litteras tuas benigne recepimus, et tam earum quam cedule in eisdem incluse seriem pleno collegimus intellectu, tuam volentes prudentiam non latere, quod tam de Ungaria et Aquilegia quam aliis partibus similes quoad illa, que de carissimo in Christo filio nostro Ludovico rege Ungarie illustri eadem cedula describebat, rumores audivimus et nichilominus per quemdam archidiaconum de Ungaria eiusdem regis nuncium nuper ad nostram pro aliis negociis venientem presentiam intelleximus, quod rex prefatus ad invasionem et occupationem regni Sicilie se disponit. Nos autem archidiacono predicto, qualiter tibi contra carissimam in Christo filiam nostram Iohannam reginam Sicilie illustrem et alios regales inquisitionem super nece clare memorie Andree regis Sicilie commisimus, quidve super custodia incliti pueri Caroli, dictorum Andree regis ac Iohanne regine nati, scripsimus et venerabilis frater noster Ildebrandinus episcopus Paduanus, quem dudum propter hoc ad partes regni predicti Sicilie misimus, nobis inde curavit rescribere, seriosius explicantes tenores commissionis predicte tibi facte super inquisitione huiusmodi sibi duximus ostendendos. Tandem vero inter multa, que nobis prefatus archidiaconus verbotenus explicarat, non ex parte dicti regis aut carissime in Christo filie nostre Elisabeth regine Ungarie illustris genitricis sue, sed ex se ipso se credere nobis dixit, quod si super inquisitione predicta per te facienda procederetur viriliter et rigorose, sicut iusticie debitum exigit, et puer predictus, quem rex et regina predicti Ungarie filium legitimum et naturalem credunt et reputant Andree regis prefati, quicquid rex ipse Ungarie confingere quandoque dicatur in contrarium et ab aliquibus multiloquis, ne dicamus falsiloquis asseratur, transferretur ad civitatem Aquensem in Provintia ibidemque sub fideli et tuta custodia et diligentia, sicut decet et expedit, nutriretur, ut nos de ipso eiusque statu certificari possemus frequenter, comitatusque Provincie daretur eidem et prefata Iohanna regina sue viduitatis honestatem observans contineret a coniugali copula, quousque completa esset inquisitio et iusticia super ea ministrata, rex predictus Ungarie iram refrenaret accensam et abstineret ab invasione seu occupatione predicta, et aliter eum non extimabat a suo proposito concepto super invasione ac occupatione predictis quomodolibet retrahendum. Ideoque tua circumspectio provida cum eadem regina Sicilie tractare super hiis et ordinare, quod expediens vel pocius necessarium cognoverit in hac parte, nobisque sue

intentionis super premissis propositum rescribere non ommittat, ut prefatis regi et regine Ungarie, quibus super desistendo a predictis invasione ac occupatione et nichilominus carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Romanorum illustri, nobis et ecclesie Romane iuramento fidelitatis astricto, ut regem Ungarie prelibatum, generum suum, ad desistendum a premissis inducat, scribere intendimus, et nichilominus cum predicto archidiacono certum nuntium, per quem de premissis et eorum circumstantiis informari possimus plenius, destinare. Si autem, sicut sentis, sentires certius regem predictum Ungarie venturum ad dictum regnum Sicilie, ut prefertur, nobilibus Romanis, de quibus expedire videris, ac magnatibus et tirannis Lombardie et Tuscie ac terrarum ecclesie ipsarumque terrarum rectoribus et officialibus super impediendo dicti regis Ungarie transitum tuas, prout expediens credideris, litteras dirigas oportunas, nichilominus de preparatoriis pro defensione regni, si ad illud venire dictum regem Ungarie contingeret, providendo et faciendo, prout melius fieri poterit, provideri nobisque, ut scribamus eisdem cum hiis, que tibi circa premissa occurrerint et videbuntur expedientia, intimando. Porro de illis duabus civitatibus Aquilanensi videlicet et Fulginatensi, que dicto regi Ungarie pro prestando sibi transitu dedisse dicuntur obsides, una cum eadem regina vel per te ipsum videat et ordinet tua discretio, quod cognoverit expedire. Insuper admodum videtur expediens, quod per te ad inquisitionem predictam diligenter et absque tarditatis obstaculo procedatur et labores cum omni diligentia et solicitudine, quibus poteris, inter omnes regales dissidentes pacis et unitatis concordiam reformare. Insuper miramur admodum, quod dilectus filius nobilis vir Bertrandus de Baucio comes Montiscaveosi super negocio inquisitionis per nos sibi commisso non procedat diligentius, quodque tantum distulerit de illis, quos captos ratione mortis dicti regis Andree detinet, cum inquisitiones facte contra eos fuisse dicantur complete, insticiam ministrare, super quibus eum, ut tibi videbitur, solicites et inducas. Diversas autem super arduis negociis et statu regni predicti Sicilie, sicut ante tuum recessum de curia extiterat ordinatum, ut nosti, confectas litteras per quemdam scutiferum venerabilis fratris nostri Guillelmi episcopi Casinensis dudum ad partes misimus dicti regni, et quia de ipso scutifero et litteris predictis nichil postmodum audivimus, non sine animi anxietate miramur: quam ob rem, si venerit illuc dictus scutifer vel aliud de ipso et litteris ipsis audiveris, nos exinde certiores efficere, quantocius fieri poterit, non postponas.

Datum Avinione VII. Kal. Decembris, anno quinto.

133. SCRIPTUM DE FEUDO DOMINI DE SCHLEIDEN.

1346. Nov. 26.?

Copia D *saec. XVI. in archivo Dusseldorpiensi 'Herrschaft Schleiden 127' nr. IV. — Ex copiis septem saec. XVI—XIX. in archivo Confluentino servatis tres adhibuimus, quarum duae in fasc. 'Luxemburg 61', tertia in fasc. 'Edelherren von Schleiden 27' extant:* C 1 *copiam 'ex originali quondam sub cera virginea ac duplici cauda appenso sigillo in medio tamen fracto munito' sumptam per 'Iohannem Wilthemium catholicae regiae maiestatis secretarium eiusdem provincialis consilii Lutzemburgensis actuarium, die 28. Iunii 1593';* C 2 *copiam saec. XVI. quae praebet notitiam: 'coll.';* C 3 *copiam notarilem a. 1698. confectam transsumpti, quod 'gubernator, praeses, consiliarii ducatus Luxenburgensis' a. 1617. paraverunt. Descripsit vel contulit R. Salomon. Contulimus praeterea* L *editionem quae extat apud Lünig 'Reichsarchiv' XXII, 620. — Editionem*

in 'Recueil imprimé touchant Schleiden' f. 10, quam citavit Würth-Paquet in 'Publications de la section historique de l'Institut de Luxembourg' I, 12 nr. 35, nacti non sumus.

Reg. imp. VIII nr. 300.

In litteris, quas hic proponimus, rex oblationi feudi imperii iam aliquibus annis ante factae quasi consensum praebere videtur. De qua oblatione testimonium praebent duo scripta dominorum de Schleiden 1344. Ian. 22 et 1344. Oct. 4 data; cf. Würth-Paquet in 'Publications de la société pour la recherche des monuments de Luxembourg' tom. XXI (1865) p. 28 nr. 1637 et p. 42 nr. 1699[1]*. De necessitate consensus regis cf. ea quae docuerunt Moser 'Teutsche Lehensverfassung' p. 425 § 5 cum exemplo ibid. p. 419 nec non Itter, Commentar. de feud. imp. c. 22 § 4. — Notae temporis et loci inter se non concordant; nam Karolum regem die 26. m. Novembris, qui dies erat coronationis eius, Treveris non fuisse satis constat; unde litteras ineunte mense Decembri Treveris 'sub data anteriori' (cf. Bresslau 'Urkundenlehre' p. 872) conscriptas esse fortasse suspicari licet. Apud Würth-Paquet l. c. scriptum ad Kal. Dec. notatur; quod datum in omnibus quas habuimus copiis non legitur, sed forte ex editione in 'Recueil imprimé' parata (cf. supra lin. 1) sumptum est. — Io(hannes) notarius et Winmarus de Gymnich (cf. p. 217 lin. 5) tunc temporis in curia Karoli regis non inveniuntur. Haud scimus an de Wynemaro de Gymnich milite cogitandum sit, quem in negotiis camerae Baldewini archiepiscopi a. 1350. et 1352. occupatum fuisse v. d. Paulus Richter ex actis archivi Confluentini effecit et nobiscum benevolentissime communicavit. Notatu dignum etiam videtur ministerialem quendam Winnemannum de Gymnich circa a. 1369. inter canonicos ecclesiae Treverensis reperiri; cf. Kisky 'Domkapitel der geistlichen Kurfürsten', p. 178.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum notitiam [per][a] regalia scripta cupimus pervenire, quod, quemadmodum vir nobilis Iohannes dominus de Sleida[b] noster consanguineus[c] castrum de Sleida cum appertinentiis eiusdem a nobis tanquam Romanorum rege et ab imperio iure homagii idem Iohannes et sui heredes et successores possidet seu possident, tenetur vel tenentur acceptare, nos . . .[d] ex regia gratia et favore, quam seu quem ad dictum[e] dominum de Sleida et suos heredes[f] gerimus, eidem ex regia concedimus et favemus liberalitate[g], ut predictus dominus de Sleida et[h] sui heredes et[h] successores id idem[i] homagium seu feodum[k], quod ab imperio retinet, et dependet ab eodem, possit seu poterunt[l] a comite Lutzelburgensi[m] et eius heredibus, comitibus Lutzelburgensibus[m] in perpetuum iure secundarii feudi et homagii acceptare, iure tamen imperii ultra[n] id non aggravato,

133. a) *deest DC1.2.3L* b) *sic ubique D;* Scleida *plerumque C1;* Schleida *ubique C2.3.* c) consaguineus *C1.2.3 L.* d) enim *DC2.3L;* cum *C1.* e) dilectum *DC1.2.3. L.* f) ac successores *add. C2.* g) libertate *DC1.2.3.* h) ac *D.* i) ad idem *C2.* k) feudum *C1.2.3.* l) *ita DL;* poterit *C1.2.3.* m) Lutzem- *C1.3;* Luccem- *C2;* Luxem- *L.* n) videlicet *C1.*

1) *Cum originalia in archivo Bruxellensi servata nacti non simus, ex copiis archivi Dusseldorpiensis 'Herrschaft Schleiden 127 I. II' ea quae maioris sunt momenti hic proponimus:*

1344. Ian. 22: Wir Conrait here van der Sleyden *etc.* bekennen . . . . dat wir unser huis zu der Sleyden, die vorborig daselven mit dem dal nehest dem Romischen rich zu rechtem lehen entfangen habin und empfahen von . . . hern Iohan kunig zu Beheim und graven zu Lucemburg *etc.*

1344. Oct. 4: Ich Conradt *etc.* bekennen . . ., dat wir unser hus ind die vorbourg zu der Sleiden ind den dal der darzu gehört uffgedragen haben ind uffdragen, intfangen haven ind intfaen von . . . . hern Iohan *etc.*

Cf. etiam Regesten Ludwigs p. 210 Ioh. nr. 319.

sed semper salvo pleno robore et vigore. Harum nostrarum testimonio litterarum nostre maiestatis robore signatarum.

Datum Treveris VI. Kalendas Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione [quartadecima][o], regnorum nostrorum anno primo.

In plica scriptum erat: per[p] Io. notarium ex iussu Winmari[q] de Gymnich[r].

134. CLEMENTIS VI. LITTERAE CREDENTIALES KAROLO DIRECTAE.

1346. Nov. 27.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 172' nr. 756 (R). *Contulit F. Kern.* — *Ed. Klicman 818 ex* R. — *Extr. Werunsky 139.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 189.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

Certa tam super facto carissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungarie illustris quam tuo progressu in Italiam et quibusdam aliis dilecto filio magistro Nicolao de Lucemburgo preposito ecclesie Satzensis Pragensis diocesis, capellano nostro familiarique tuo, explicanda tue celsitudini duximus imponenda, super quibus eidem a tua magnificencia petimus fidem dari.

Datum Avinione V. Kal. Decembris, anno quinto.

135—147. SCRIPTA PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Dec. 2.—9.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 283, 287—290, 292, 294. De litteris Reg. imp. VIII nr. 293 vide infra nr. 142.

135. *Privilegium de munitionibus.* — *Dec. 2.*

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu coaeva scriptum: R, *et manu Treverensi exaratum:* ne infra leucam iurisdictionis domini T(reverensis) fiant fortalicia 2. Xb. *Sigillum maiestatis valde laesum cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 284.

Quae concordant cum privilegio supra nr. 110 c. XVI. typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis sacri imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

Grata obsequia per venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patruum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc exposcunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur.

133. o) *deest ubique: supplevimus.* p) *praecedit:* in plica talis habetur subscriptio *D;* super plica sic subscriptum est *C 1.2.3.* q) Wynmari *C 3;* Wynmari *C 1;* Wimmari *C 2.* r) *ita DC 3;* Gymrich *C 1;* Gynych *C 2.*

Hiis igitur favorabiliter attentis prefato archiepiscopo et sue ecclesie infrascriptam duximus graciam faciendam, omnibus sacri imperii fidelibus et subiectis firmiter inhibentes, ne quisquam aliqua fortalicia, castra vel opida in fundo Treverensis ecclesie vel aliarum ecclesiarum seu monasteriorum Treverensis civitatis vel dyocesis vel in ipsius Treverensis ecclesie iurisdicionibus aut districtibus, eciam racione alicuius proprietatis, allodii aut feodi, advocacie seu alio quoquam pretextu, vel infra unam leucam a locis iurisdicionis aut districtus pretacte ecclesie Treverensis, quam, quia alias ecclesias venerande senectutis prerogativa* precellit, decrevimus huiusmodi privilegio specialiter decorari, sine expresso consensu dicti archiepiscopi vel successorum eius erigere, collocare, construere vel facere valeat seu audeat in futurum et id ipsum nobis ac nostris successoribus esse volumus interdictum, volentes, quod, si quisquam in hoc contraire presumpserit, quod* per archiepiscopum, eius successores et ecclesiam predictos suosque fautores super hoc sine iuris iniuria impugnari et edificium dirimi valeat et repelli. In quorum testimonium atque robur has nostras litteras prefato archiepiscopo tradi iussimus nostro typario regio communitas.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

136. *Privilegium de non evocando. — Dec. 2.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu coaeva scriptum: R. *et manu Treverensi exaratum:* quod subditi ecclesie Treverensis non vocentur coram imperio 46. *Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 285.

Quae cum privilegio supra nr. 110 c. VI concordant, typis minoribus excussa sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Grata obsequia per venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patruum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc exposcunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur. Hiis ergo attentis predicto archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie speciali privilegio concedimus, ut nemo vasallorum, ministerialium, castrensium, civium, opidanorum, hominum aut subditorum suorum ecclesiasticorum vel secularium ad iudicium regalis vel imperialis curie vel alterius cuiuscumque super quacumque causa criminali vel civili trahi posset invitus, sed conquerentes de ipsis coram prefato archiepiscopo eiusque successoribus vel eorum iudicibus suam iusticiam prosequantur, nisi fortassis contingeret per ipsos archiepiscopos et eorum iudices dictis conquerentibus iusticiam denegari vel eorumdem archiepiscoporum homines aut subditi ipsis non parerent aut recusarent stare iuri et iusticie coram ipsis. In quorum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tradi iussimus super eo.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

137. *Privilegium de diversis. — Dec. 2.*

Originale ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur R *manu coaeva scriptum; quae manus Treverensis notaverat, fere omnino abstersa sunt. Sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 286, ubi haec et sequentes litterae per errorem coniunguntur; cf. additamentum primum. p. 826.

Quae cum privilegiis supra nr. 110 et 111 concordant, typis minoribus excudenda curavimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis sacri imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

Grata obsequia per venerabilem Baldewinum archiepiscopum Treverensem, principem et patruum nostrum karissimum, nobis et imperio sepius sumptuose prestita hoc exposcunt, ut ipsum et suam ecclesiam specialibus favoribus et graciis prosequamur. Hiis ergo attentis prefato archiepiscopo et sue ecclesie infrascriptam duximus graciam faciendam, volentes, quod dictus archiepiscopus, sui successores et ecclesia, quando et quociens* pro nostris aut imperii negociis aut eorum et dicte ecclesie in expedicione publica fuerint, in quocumque loco, ad quem declinaverint, hospicia cum singulis suis necessariis sicut nos seu imperium licite cum sua comitiva recipere valeant cuiusvis contradicione in aliquo non obstante quodque habeant forum rerum venalium ac eodem foro quoad estimacionem dictarum rerum venalium et quoad alia utantur et fruantur, sicuti nos uti et frui poterimus et quemadmodum nostri predecessores Romanorum reges vel imperatores uti ab antiquis temporibus consueverunt. (nr. 110 c. XIX.) Item recepciones et detenciones per fideles imperii ac nostros in Wiltperg et aliis quibuscumque fortaliciis et municionibus ab ipso regno vel imperio seu aliis dependentibus de prefato archiepiscopo suisque predecessoribus et eciam successoribus et ecclesia Treverensi pro iuvando se et suos contra suos adversarios et inimicos quoscumque necnon convenciones, promissiones sub quibuscumque formis verborum de voluntate huiusmodi receptancium et retentancium factas et in posterum faciendas approbamus et confirmamus, indulgentes eciam, quod de cetero fieri valeant hinc et inde, cum sibi viderint expedire, dum tamen idem archiepiscopus suique successores ex huiusmodi receptacionibus contra nos vel bona propria imperii se non iuvent. (nr. 110 c. XX.) Preterea inhibemus, ne quis ecclesias aut personas ecclesiasticas ipsis archiepiscopo et sue ecclesie subditas in bonis aut rebus suis occasione advocacie aut alias dampnificet vel molestet seu dampnificari vel molestari per alios faciat quomodolibet vel procuret. (nr. 110 c. XXI.) Quod si quisquam Dei et nostri timore postposito secus fecerit, contra talem penis et remediis oportunis necnon cohercionibus regalibus districcius procedemus et nichilominus sentencias, multas et penas, quas prefatus archiepiscopus, sui successores et ecclesia contra excedentem in hiis protulerint, ratas et gratas habebimus et eas extunc prout exnunc auctoritate regia confirmamus. (nr. 111 in fine.) Et in premissorum testimonium sigillum nostre regie maiestatis presentibus est appensum.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

138. *Innovatio donationis quorundam castrorum.* — *Dec. 2.*

Originale (or.) *ibidem. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt manu coaeva:* R, *et manu Treverensi:* Confirmatio Cochme etc. minor. *Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, desideratur. — Extr. Lindner in 'Neues Archiv' VIII, 254. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 286 (cf. supra nr. 137).

Quae cum privilegio supra nr. 110 c. I concordant, typis minoribus excussa sunt. Cf. supra nr. 119.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et rex Bohemie universis sacri imperii fidelibus graciam suam et omne bonum.

Pura devocio et sincera fidelitas, quam venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, ad nos et sacrum imperium habuisse semper dinoscuntur[a], hoc utique exigunt et requirunt, ut ad ipsum et ecclesiam suam liberalitatem[b]

138. a) *sic or.* b) liberalitate *or.*

nostre celsitudinis extendamus. Cum igitur castra et municiones Cocheme, Kemplon et Clottene cum eorum pertinenciis per nostros predecessores dicto archiepiscopo et sue ecclesie liberaliter iure proprio tradita fuerint et donate, nos easdem castra et municiones Cocheme, Kemplon et Clottene cum fidelibus, castrensibus, vasallis et ministerialibus ac subditis seu quibuscumque aliis, cuiuscumque status aut condicionis existant, villis, dominiis, theloneis, moneta, iurisdictionibus ac iuribus et pertinenciis universis, que ad ipsas municiones a retroactis temporibus spectare consueverunt, quocumque nomine censeantur, eisdem archiepiscopo et ecclesie suisque successoribus innovamus, concedimus et ex certa sciencia ac motu proprio iure proprietatis et possessionis tenenda et possidenda perpetuo confirmamus; quodque villas Kynheim, Cröve, Rile, Bengol, Kynheimerburen, nemus dictum Kontel et quecumque bona, iurisdictiones, villas, curias, dominia, iura, redditus et proventus a predictis castris ab antiquo dependentes, quibuscumque personis pignori obligatos redimere valeant et redemptos tenere cum ceteris bonis ad castra pertinentibus antedicta, permittimus graciose. In quorum testimonium has nostras litteras sigillo nostre maiestatis sigillatas tradi iussimus super eo.

Datum Treveris die II. mensis Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

139. *Scriptum de arbitris. — Dec. 5.*

Copiae coaevae 1 *in Balduineo Kesselstadensi, quod in bibliotheca civitatis Treverensis asservatur, p. 834,* 2 *ibidem p. 871. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 291.

Cf. supra nr. 40 § 8.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig[a] allezijt merer des richs, kunig[a] zů Behem und greve zů Lutzill(enburg), důn kunt allen luden: Wan wir mit dem erwerdigen Baldewine[b] ertzeb(ischove) zů Trire, unserm lieben fursten und vetern, umb daz wir fruntliche[c] mit einander und gutliche leben mochten, als wir allezijt begeret han und begeren, eindretig und uberein komen[d] waren und sin, daz wir eynen raitman mit namen Heinrichen[e] Beyer den alden, ritter, und unser egen(anter) veter ouch einen andern und wir zů beiden sijten einen dritten man gekoren hatten, die umb alle tzweiunge, die zuschen[f] uns, in welchem leben wir weren, uf ersten mochten, uns scheiden und berichten sulden, als in den briven, die wir unserm vorgen(antem) vetern dar uber gegeben hatten, volliche ist begriffen, und der egen(ante) Heinr(ich)[g] Beyer, den wir alsus gekoren hatten, zů den stucken nit wol verstan[h] enmag[i], so han wir yn gewandelt und den ediln[k] man Johan herren zů der Vels[l], unsern lieben getruwen, an sine stat gekorn und gesetzet, der die selben macht han sal, die der egen(ant) Henrich Beyer, und ouch an des selben stat mit den andern raitluden sprechen[m] und důn sal in aller der wise, als in den eg(enanten) briven, die unser eg(enanter) veter als von disen raitluden von uns hait, vor was und ist begriffen. Ouch ist sunderlichen zuschen[n] uns und unserm egen(antem) vetern geredet und sin wir des mit ym eindretig wůrden[o], daz die vorgen(anten) drij raitlude macht sullen haben, zů besehene[p], ob wir von unser graschaft wegen zů Lutzill(enburg) kein gůt oder lehen haben, die unserm vorgen(antem) vetern und sinem stifte gelegen sin, und ob er her wider kein gůt oder lehen habe, die uns und unser vorgen(anten) graschaft[q] gelegen sin, und daz sie mit unser beider frunde rade daruber erkennen und sprechen můgen[r], umb einen weszil der gůt und

139. a) kuning 2. b) Bald. 1. c) fruntlich 1. d) kumen 2. e) Henrichen 2. f) tzwuschen 2. g) Henrich 2. h) versten 2. i) mag 1. k) edeln 2. l) Velz 2. m) spreche 1. n) tzwuschen 2. o) worden 2. p) beschene 2. q) graschaf 2. r) mogen 2.

lebene zuschen[s] uns zů dune nach unser beider nůez und frůmen, und uns dar uber zů beiden sijten underwisen můgen[t], also doch, daz sie mit irem sprechen[u] als von dem weszil kein gantz ende machen enmůgen[v], ez ensij dan mit unser beider willen. Und diser dinge zů urkunde[w] und stedikeit han wir von unsern kunigreichen[x] zů Rome und zů Behemen ingesigel, des wir an disen stucken gebruchen, an disen brif tůn henken.

Der gegeben ist zů Dydenhoven, do man zalte nach[y] Crists geburte drutzenhundert und sesz und viertzig jar, uf den funften dag des mandes den man nennet Decemb(er) zů latine, in dem ersten jar unser kuningriche[y].

140. *Mandatum iteratum de auxilio contra Ludovicum imperatorem praestando.* — *Dec. 7.*

Copia in Balduineo Kesselstadensi, p. 834. Descripsit R. Salomon. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 295.

Quae cum primo mandato die 20. m. Septembris dato, supra nr. 93, concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kuning allezijt merer des richs, kuning zů Beheim und greve zů Lutzill(enburg), gebieden und enb(ieden) uch allen unsern mannen und undertanen, ediln und unediln, in unser graschaft von Lutzill(inburg) geseszen, sementlichen und sunderlichen, daz ir dem erwerdigen* Bald(ewin) ertzebischof zů Trire, unserm lieben vetern und fursten, beide zů rosze und zů foize mit aller uwer macht, wanne und wie dicke er uch daz enbudet, zů helfe kumet und ym dienet, die wile er des noit hat und uwer bedarf, uf unser kost und verlust, als verre die noit, darumb er uch besente, her queme und treffe von des Beyers wegen, der sich keyser nennet, und sine helfere, wider den und die derselbe unser vetter umb unsern willen sich in erig gemenget hait. Wa aber unser veter vorg(enant) umb sine und sines stiftes noit uwer bedurfte, da sullet ir yme komen glicher wijs zů rosze und zu foizze und yme dienen uf sine koste*, als gewenlich ist. Und des zů urkunde han wir unser* ingesigel, des wir von unserm kuningriche zů Behem und unser vorg(enanten) graschaft von Lutzill(enburg) gebruchen, an disen brif důn henken.

Der gegeben ist zů Dydenhoven, do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert sesz und viertzig jare, des sibenden dages in dem mande den man nennet Decemb(er) in latine, in dem ersten jare unser kuningriche.

141. *Promissio iterata de comitatu Lucemburgensi administrando.* — *Dec. 7.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso scripta sunt:* R. *et manu coaeva Treverensi:* K(arolus) committit posse suum in comitatu B(aldewino) T(reverensi) 7. Xbris 46. *Pendet sigillum cum secreto dorsuali loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 296.

Quae cum promissione supra nr. 94 edita concordant, typis minoribus excussa sunt.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig allezijt merer des riches, kunig zu Beheim und greve zu Lutzilinburg, důn kunt allen luden: Wan wir in unser graschaft zu Lutzilinb(urg) oder darbij nit wol verliben noch mit uns selber darzu verstan mogen umb manche grosze sache, der wir anders wa zu dune han, so han wir umb sunderliche gunst und truwe, dy wir an dem erwerdigen* Baldewine erzebisschof zu Trire, unserm liben vetern und fursten,

139. s) tzwuschen 2. t) mogen 2. u) sprichen 2. v) en mogen 2. w) orkunde 2. x) koningrichen 2. y) anno XLVI°, die V[a] Decembr., regnorum anno primo 2.

allezij[t] funden han, und da[z wir] allezijt mit yme, als wir begeren, deste gutlicher und fruntlicher leben mogen und das unser beyder lant deste fridelicher sten und bliben, dem selben unserm vetern gesprochen und gelobet und geloben auch an disem bryve, das wir sines rades an allen stucken gerne leben wollen und welchen oder weme wir unser graschaft vorbenant und was wir als eyn greve zu Lutzilinb(urg) hͤy zu Rines han oder gewinnen, bevelen, das wir das mit sime rade und w[i]szen dun s[ol]len und wollen, und das dy selben auch, dem oder den wir unser egenan(t) gůt oder herschaft der egenan(ten) graschaft also bevelen, sollen alle stucke, da belang ane liget, dūn mit sinem wiszene, willen und rade und sollen yme an allen stucken gevolgig und gehorsam sin als uns selber. Und han wir auch allen unsern amptluden, mannen, burgmannen und undertanen von der vorgenan(ten) graschaft geboden und gebiden in auch bij unsern hulden vestecliche an disem bryve, das sij dem egenan(tem) unserm vetern an unser stat an allen stucken gehorsam sin und gevolgig, als sij uns schuldig sin zu tune und als wir in selber dar umb gebuden. Und were iz, das dÿ, dem wir unser egenan(t) gut oder herschaft oder ein deil da von bevelen, oder keyne under yn yt deden, das unsern vorgenanten vetern duchte, das iz uns noch yme nyt nutze were, dy oder den mag er entsetzen und andere an die stad setzen, als dicke des noit geschege. Und das han wir dem selben unserm vetern gantze macht gegeben und geben yme auch an disem bryve. Und were iz auch, das dy vorgenan(ten), den wir unser egenan(t) gůt und herschaft oder ein deil da von bevelen, oder yman anders yt deden oder begriffen, das lichte unser egenan(ten) herschaft nyt nutzelich enwere, darumb noch umb ander sache, dͤy als von der selben herschaft wegen geschegen, ensollen wir noch unser erben unserm egenanten vetern noch synem stifte nyt zuvordern noch sÿ da von anesprechen noch ensal er oder sin stift uns oder unsern erben keine rechenunge nyt schuldig sin zu tune, von welcherhande stucke das were; [su]nder lide er oder tede keine kost umb unser und der vorgenan(ten) graschaft nůtz und bestes, ob yme liche dar umb zu tedingene, zu ridene oder zu sendene geburthe, dÿ sal er von unserer egenan(ten) graschaft wider heben und nemen, allerley argelist und geverde an den vorgescribenen stucken und ir iclichem uszgescheiden. Und diser dinge zu urkunde und stedicheit han wir unser ingesigel von unserm kunigriche zu Beheim und user[a] graschaft von Lutzilinburg an disen brief dun henken.

Der gegeben ist zu Dydenhoven, do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert sesz und v[irt]zig jare, des sibenden dages in dem mande den man nennet December in latine, in dem ersten jare unser kunigriche.

142. *Mandatum de theloneo in Pillich.* — *Dec. 9.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. Fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali, quod loro membranaceo pendebat, avulsum servatur.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 302 = 293.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus nostris dilectis . . theoloniar(iis)[a] in Pilch ceterisque officialibus nostris, quos presens tangit negocium et ad quos presentes pervenerint, graciam regiam et omne bonum. Attendentes gratum et placidum sinceritatis affectum, quo venerabilis Balduinus Treverensis archiepiscopus, princeps et consanguineus noster carissimus, necnon capitulum eiusdem ecclesie nostra sunt negocia hactenus prosecuti et prosecuturos speramus indubie pari benivolentia in futurum, volentes itaque eis grata vicissitudine occurrere, sicut decet, universos et singulos clericos tam religiosos quam seculares necnon opidanos

141. a) *sic or.*

142. a) *corr. ex* theolonear(ii) *or.*

et homines archiepiscopi et capituli supradictorum[b] a solutione theolonei[c] in Pilch de rebus ipsorum[c] propriis absolvimus et simpliciter libertamus, mandantes vobis et cuilibet vestrum seriose, quatinus a clero tam seculari quam religioso necnon ab opidanis et hominibus archiepiscopi et capituli supradictis nil penitus occasione theolonei in Pilch de rebus ipsorum propriis, ut premittitur, exigere vel recipere quomodolibet presumatis. Contrarium facientes indignacionem nostram gravem se noverint incursuros. Harum nostrarum testimonio litterarum sigilli nostre maiestatis robore signatarum.

Datum in Theonisvilla V. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, indictione XIIII, regnorum nostrorum anno primo.

143. *Promissio de ecclesia Treverensi tuenda. — Dec. 9.*

Originale (or.) *ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Fragmentum sigilli maiestatis cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 303.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus . . ac Boemie rex.

Attendentes mutuam benivolentiam dilectionemque sinceram ab antiquis temporibus habitam inter progenitores nostros . . comites Lutzlimburgenses ex una parte et . . ecclesiam Treverensem eiusque . . prelatos et personas ex altera et considerantes novissime opem et operam efficacem, quam venerabilis Baldewinus . . archiepiscopus eiusdem ecclesie, patruus et princeps noster carissimus, indefesse adhibuit in nostra promocione ad regni . . Roman(i) fastigium, propter quod favorem nostrum non solum sibi sed et prefate ecclesie sue Treverensi eiusque . . capitulo eo iustius eoque fortius vendicavit, volentesque hec grata erga dictam ecclesiam vicissitudine repensare, harum serie policemur, quod nos assistemus eidem ecclesie ipsiusque . . capitulo ad conservacionem et defensionem omnium suorum privilegiorum, iurium et honorum ipsamque ecclesiam ac eius . . capitulum eorumque privilegia, honores et iura, opida, castra, fortalicia et villas ac alia bona quecumque ad prefatam ecclesiam seu eius . . capitulum qualitercumque spectantia ab omnibus iniuriis et oppressionibus defensabimus et viriliter tuebimur nostro posse. Presentium testimonio litterarum, quas eidem . . capitulo sub sigillo regie maiestatis nostre tradi mandavimus, in memoriam premissorum.

Datum Theonisvilla V. Id. Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

144. 145. COMMISSIONES ADMINISTRATIONIS GENERALIS IN PARTIBUS GERMANIAE GALLIAEQUE ET COMITATU LUCEMBURGENSI.

144. *Commissio maior. — Dec. 9.*

Originale (or.) *laesum in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt:* R, *et manu Treverensi:* K(arolus) committit B(aldewino) T(reverensi) vices suas generaliter in Germania, Gallia et comitatu Lutz(illimburgensi) 46. 9. X(bris). *Sigillum cum loro membranaceo desideratur. — Quae in* or. *deleta sunt, inter uncos inclusa supplevimus ex apographo Balduinei Kesselstadensis p. 838—839* (K); *quae descripsit G. Kentenich.*

Reg. imp. VIII nr. 6462 = 305.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

142. b) suprad *in loco raso or.* c) ei — ipsorum *in loco raso or.*

Cum divine providencie altitudo sacrum Romanum regnum et imperium pre ceteris mundi regnis quadam speciali prerogativa mirabiliter insignirit, subiciendo eisdem[a] diversimod[as nationes] non ad hoc solum, ut eis imperando preessent, sed ut ipsis prodessent pocius iusticie copiam ministrando, et concedendo etiam ipsi regno et imperio singulariter et celitus titulum augustalem, quo et nos, qui ad eiusdem regni Romani fastigium quamvis immeriti divina favente cl[emencia sublimati exi]stimus, ipsius Romani regni et imperii amplificator dicimur et augustus, inter ceteras occupacionum curas, quibus fluctuantis pelagi more pro salubri rei publice statu noster animus assidue fatigatur, occurrit cogitacionibus nostris potissimum cogitacione sollicita revol[ventes[b], ut ad procurandum sta]tum pacificum dicti nostri regni necnon commodum et quietem nostrorum subditorum regalis provisionis instancia salubriter intendamus. Et ut iidem regnum et subditi nostri preserventur a noxiis et optatis semper proficiant incrementis, et quia frequenter tam c[irca aliquas alias partes dicti] Romani regni et imperii quam hereditarii nostri regni Boehmie[c] necessario detinemur, ita quod inclite Germanie, primeve regni Romani et imperii sponse, necnon Gallie et partium seu terrarum adiacencium ac comitatus nostri hereditarii Lutzillim[burgensis gubernacioni et regimini,] prout in votis gerimus, intendere ac preesse corporali nostra presencia non valemus, nos, ne talentum nobis creditum negligenter abscondere[1] videamur, utputa qui villicacionis nostre rationem sumus in examine districti iudicii reddituri[2], et ne titulus [augustalis nobis divinitus, ut] premittitur, concessus et per nos assumptus subversionem vel calumpniam aliquam patiatur, onera nostre sollicitudinis quoad dictas regiones videlicet Germanie et Gallie ac terras adiacentes eisdem necnon quoad dictum comitatum nostrum ad consul[endum et providendum eisdem t]ecum parcienda decernimus, de quo plenam nobis preterita prebent fiduciam de futuris, ut, sicuti hactenus te semper in nostris ac Romani regni seu imperii negociis prosequendis ex fide precipuum et industria invenimus specialem, ita nativa tue devocio[nis constancia quecumque nostru]m ac dicti Romani regni et imperii necnon comitatus nostri predicti honorem, utilitatem et commodum respiciunt, ferventer et prompto animo fideliter exequaris. Ad hanc igitur tue devocionis inviolabilem constanciam et fidei puritatem perspicacit[er intendentes et de hiis] plenius confisi per totam Germaniam et Galliam ac terras adiacentes eisdem auctoritate nostra regia ac per totum nostrum comitatum Lutzillimburgensem tamquam comes eiusdem tibi vices nostras generaliter et specialiter committendas duximus et committimus per presentes.

(1) [Dantes e]t concedentes tibi tenore presentium plenam et liberam potestatem per dictas regiones et terras merum et purum imperium per te vel alios exercendi, beneficia ecclesiastica cum cura vel sine cura, etiam si dignitates aut personatus fuerint, ad regiam seu imperialem celsitudinem iure ordinario aut alio quovis iure vel consuetudine collationem seu disposicionem spectancia personis, quas ydoneas reputaveris, conferendi et de ipsis providendi, privilegia quoque perpetua et temporalia personis et locis concedendi et de novo dandi et data et concessa innovandi, approbandi et confirmandi, fructus, redditus et proventus ac iura nobis aut fisco nostro quomodocumque obvenientes aut cedere debentes tollendi et exigendi et de omnibus et singulis, que receperis, finem et quitacionem regio ac comitatus nostri predicti nomine totaliter faciendi, causas et[iam] quascumque tam simplicium querelarum quam appellacionum ad nos vel ad te tamquam vices nostras gerentem interpositarum vel interponendarum inter quoscumque subditos nostros tam

144. a) *in loco raso or.* b) *sic K.* c) *sic or.*

1) *Cf. Mat.* 25, 25. 2) *Luc* 16, 2.

ecclesiasticos quam seculares, etiam si pontificatus dignitate aut principatus honore decorentur, nostra auctoritate audiendi, decidendi et terminandi et in ipsis secundum legittimos tramites aut secundum consuetudinem curie nostre regie sive tue aut alias summarie, simpliciter et de plano ac sine strepitu et figura iudicii, prout secundum personarum qualitatem et causarum naturam videris expedire, ratione previa procedendi, crimina, excessus et defectus inquirendi et corrigendi, mulctas, banna et penas, ubi expedire videris, imponendi, decreta quoque, que super transactione alimentorum ac alienacione rerum ecclesiasticarum et minorum secundum iusticiam petuntur, interponendi et cum illegittime natis ad honores et bona temporalia dispensandi, ad famam et honores infamatos quoslibet restituendi, tutores etiam et curatores dandi et removendi necnon beneficium restitucionis in integrum maioribus et minoribus, ubi hoc secundum iura concedendum fuerit, impericiendi aliaque faciendi et expediendi, que circa hec fuerint oportuna.

(II) Concedimus tibi insuper et damus plenum mandatum et liberam similiter potestatem, quod vice et nomine nostro possis a prelatis, . . principibus, . . comitibus, . . baronibus, nobilibus aliisque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cuiuscumque gradus, status aut condicionis existant, necnon a civitatibus et universitatibus quibuscumque fidelibus nostris sive ratione Romani nostri regni quoad dictas regiones et partes sive dicti comitatus nostri Lutzillimburgensis recogniciones feodorum requirere, exigere et recipere cum fidelitatis seu homagii iuramento et cum obsequiis in talibus feodis debitis de consuetudine vel de iure ipsosque de eisdem feodis sic recognitis investire cum solempnitatibus etiam debitis et consuetis ac vacancia feoda inpresenciarum vel que in posterum vacabunt bene meritis de novo conferre et tales, quibus contuleris, investire similiter de eisdem; necnon quod possis a . . vasallis et fidelibus ac servitoribus nostris quibuscumque debita et consueta servicia et receptaciones insuper in castris et municionibus nostris ligiis vel aperibilibus nobis et Romano regno seu imperio et in comitatu nostro Lutzillimburgensi predictis, scilicet quod per te et alios in eisdem nostro nomine recipiaris tibique vice nostra pro receptione huiusmodi aperiantur, exigere et petere ac illos, qui huiusmodi castra tenent, necnon super hiis quoscumque, cuiuscumque status vel preeminencie fuerint, nobis ratione amiciciarum, unionum vel ligarum aut alias qualitercumque ad auxilia vel obsequia obligatos super hiis requirere, interpellare, monere et, si opus fuerit, valeas cohartare.

(III) Item damus tibi plenam ut supra potestatem . . principes, . . nobiles et alios quoscumque ad nostri culminis obedienciam et fidelitatem inducendi et attrahendi eosdemque ad assistendum nobis et tibi contra . . inimicos nostros et tuos, ubi hoc nobis ambobus utile reputaveris, pro nostris et tuis serviciis et auxiliis vel ad supersedendum, quominus contra nos ambos et sacrum nostrum regnum et imperium ac dictum comitatum nostrum faciant, prout tibi visum fuerit, conquirendi certasque promissiones et obligaciones propter hoc tam in pecuniis quam aliis rebus ipsis nostro nomine faciendi, hiis quoque, cum quibus sic convenciones nostro nomine feceris, et aliis etiam creditoribus nostris assignationes et deputationes super bonis nostris quibuslibet faciendi, prout tua viderit providencia expedire, ita tamen, quod ad aliquam alienacionem puram et qua simpliciter transfertur dominium bonorum nostrorum immobilium non procedas; item rebelles et adversantes nobis necnon homagii, obsequii aut fidelitatis debitum nobis aut tibi nostro nomine infra tempora iure aut consuetudine prefinita impendere non curantes coram te evocandi ipsosque feodis et bonis suis a nostro culmine seu sacro regno aut imperio vel predicto comitatu nostro dependentibus imperpetuum vel ad tempus privandi aut privatos nunciandi ipsosque a perceptione fructuum suspendendi et fructus ipsos sequestrandi, ipsos etiam per te vel alios diffidandi, conpellendi et

coherendi penis, viis et remediis oportunis, offensas quoque in nostram maiestatem commissas et satisfactiones obinde debitas vel prestandas remittendi, uniones et ligas illicitas prohibendi et penitus dissolvendi, advocatos quoque provinciales et alios officiatos dictarum regionum et parcium adiacentium necnon dicti nostri comitatus ordinandi, instituendi, destituendi et removendi ab eisque rationes et computaciones exigendi, recipiendi et reliqua rationum ab eisdem similiter exigendi, petendi et recipiendi ipsosque absolvendi et quitandi ab eisdem et, quos in commisso ipsis officio vel alias deliquisse inveneris, puniendi et pro modo culpe seu excessuum coherendi, pacem insuper generalem cum . . principibus, . . nobilibus et civitatibus dictarum regionum et partium communiter vel div[isi]m, prout expedire videris, statuendi et ordinandi, monetas cudendi, mutandi et refutandi, thelonea super alveum Reni et alibi super terram et aquas secundum tue discretionis arbitrium moderandi, minuendi et augmentandi, antiqua tollendi et nova i[nst]ituendi, mutandi et de loco ad locum transferendi et eadem revocandi et prohibendi, necnon . . procuratorem vel . . procuratores pro fisco regio statuendi et eosdem revocandi, quelibet ad fiscum nostrum devoluta nunc et in posterum ad ius nostrum requi[ren]di et revocandi, alium vel alios in quibuslibet negociis sive causis vice et auctoritate nostra subdelegandi et eosdem revocandi, de . . Iudeis, servis camere nostre, et eorum statu, sturis et serviciis disponendi, collectas et subsidia et emendas super excessibus suis ab [eisdem petendi] et recipiendi et eos ad eorum solutionem vice et auctoritate nostra constringendi, feoda et iura dicti Romani regni nostri distracta ad ius et proprietatem nostram et imperii revocandi; et illud idem de bonis et iuribus dicti comita[tus nostri Lutzillimburge]nsis alienatis vel distractis faciendi; necnon omnia alia et singula exercendi et expediendi, que circa premissa et quodlibet[d] eorum fuerint necessaria vel etiam oportuna.

(IV) Et quia omnia et singula nobis expediencia non possunt facil[iter nominatim seu specifice] exprimi vel in singulis capitulis denominari, committimus et damus tibi in predictis regionibus, partibus adiacentibus et comitatu plenam et liberam amministracionem in omnibus et singulis premissis et eis connexis ve[l emergentibus seu dependentibus] ex eisdem et nichilominus in prorsus extraneis ab eisdem, ita quod omnia in dictis regionibus, partibus et comitatu amministrare, exercere et facere valeas, que liberi et generales amministratores facere possunt de consuetu[dine vel de iure et que nostra m]aiestas facere posset, si personaliter interesset, etiam si talia forent, que de iure mandatum seu commissiones requirerent speciales.

Sciturus, quod ratum et gratum habebimus, que in premissis et circa ea duxeris faciend[a vel disponenda, et contra ea nu]llatenus fieri permittemus et quod de omnibus et singulis, que nostro nomine vel occasione feceris in premissis vel expenderis sive promiseris, dederis, et de dampnis, que ob premissa vel aliquod eorum sustinueris, stabimus si[mplici verbo tuo vel litteris tui]s patentibus, nec obinde seu premissorum occasione te vel ecclesiam tuam ullo unquam tempore impetemus per nos vel alios, quin immo de omnibus supradictis te et ecclesiam tuam predictam indempnes conservabimus plenarie et in toto. H[anc denique commissionem dura]re volumus et manere, donec eam verbo nostro et per patentes nostre maiestatis apices nostro sigillo regio magno sigillatas et que tibi exhibite et presentate fuerint, expresse duxerimus revocandam. In quorum premissorum omnium [et singulorum evide]nciam atque robur hos presentes maiestatis nostre apices fieri iussimus nostro sigillo regio communitos.

Datum in Theonisvilla anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, quinto Idus Decem[bris, r]egnorum nostrorum anno primo.

144. d) quolibet *or.*

145. *Commissio minor.* — *Dec. 9.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scripta sunt:* R, *et manu Treverensi:* Karolus committit posse suum imperii et comitatus . . . B(aldewino) T(reverensi) 9. Xbris 46. *Sigillum, quod loro membranacco pendebat, desideratur. — Quae in* or. *corrosa sunt, inter uncos inclusa supplevimus ex transsumpto* T *archivi Confluentini 1347 Oct. 31. confecto, quod descripsit W. Wattenbach b. m. — Ed. Winkelmann, Acta II. 422 nr. 684 ex* T.

Reg. imp. VIII nr. 306 = 307.

Karolus Dei gracia Romanorum [rex semper august]us Bohemie rex ac Lutzillymburgen[sis] comes venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo [graciam suam et om]ne bonum.

Cum ex legittimis causis nostrum et Rom(ani) regni nobis a Deo commissi honorem tangentibus oporteat aliquo temporis spacio[nos ab]esse, nolentes, quod ob[a] talem absenciam negocia, que ad presens iminent vel imposterum expedienda occurrerent, in hiis partibus citra et circa Renum recipiant lesionem, confidentesque totaliter de summa providencia tua, quam in omnibus nostris et eiusdem regni agendis multipliciter et singulariter ostendisti, committimus tibi tenore presencium,

(I) quod vice et nomine nostro possis a prelatis, . . principibus, baronibus, comitibus, nobilibus aliisque personis tam ecclesiasticis quam secularibus, cuiuscumque gradus, status et condicionis existant, necnon a civitatibus et universitatibus quibuscumque fidelibus nostris sive racione Romani regni sive Lutzillimburgen(sis) comitatus nostri recogniciones feodorum recipere cum fidelitatis iuramento ipsosque de eisdem feodis sic recognitis investire et vacancia feoda vel que imposterum vacarent, bene meritis de novo conferre debita in predictis sollempnitate servata et hac condicione subiuncta, quod, qui eiusmodi feoda coram te recognoverint vel a te de novo receperint, teneantur et debeant illa coram nobis recognoscere et a nobis de novo recipere, quam primum se facultas obtulerit et loci ac temporis commoditas pacietur.

(II) Item quod possis auctoritate nostra . . officiatos in dictis partibus instituere et ordinare et destituere et removere ab eisque raciones seu computaciones requirere et audire et ab eisdem reliqua petere atque recipere seu exigere ipsosque absolvere et liberare et quos deliquisse inveneris punire et pro modo excessuum cohercere.

(III) Item quod creditoribus nostris possis deputaciones et assignaciones facere, prout viderit tua providencia expedire.

(IV) Item quod . . nobiles et potentes, quos ad assistendum et favendum nobis et tibi contra inimicos nostros quoscumque vel ad supersedendum de adiutorio contra nos ambos utiles putaveris, possis cond[ucere] pro eo tempore et ea quantitate pecunie, que tibi videbitur convenire.

(V) Demum quia non possent faciliter singula nobis expediencia singulis capitulis comprehendi, committimus tibi, quod generaliter in partibus supradictis possis omnia facere et exercere, que pro honore et utilitate status nostri ac sacri imperii vel comitatus nostri videris expedire et que nostra maiestas facere et exercere posset, si personaliter interesset.

Concedentes tibi plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali amministracione in omnibus et singulis supradictis et ab eis dependentibus vel

145. a) *supra lineam add. or.*

connexis et prorsus extraneis, eciam si talia forent, que exprimi deberent et mandatum sive commissionem exigerent specialem; promittentes, quod nos rata et grata habebimus et tenebimus, que in premissis et circa premissa duxeris facienda sive disponenda, et contra ea nullatenus faciemus; promittentes similiter tibi fide data, quod de omnibus et singulis, que nomine nostro vel occasione nostra feceris in premissis vel expendideris[b] sive promiseris, dederis aut dampna sustinueris ob premissa vel aliquo premissorum, stabimus simplici verbo tuo vel litteris tuis patentibus nec obinde te vel ecclesiam tuam ullo[c] tempore impetemus, quin immo de omnibus supradictis te et ecclesiam tuam predictam indempnem conservabimus usquequaque. Hanc denique commissionem nostram durare volumus et valere, donec illam in tua presencia verbo nostro vel per patentes litteras nostras, que ad noticiam tuam perveniant, duxerimus revocandam. In quorum testimonium atque robur presens scriptum sigillo maiestatis nostre tibi tradi iussimus communitum.

Datum Theonisville die IX. mensis Decembris, anno Domini M°CCC°XL s[exto, regnorum nostr]orum anno primo.

---

146. *Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis. — Dec. 9.*

Copia in Balduineo Kesselstadensi p. 839. Descripsit R. Salomon. — Extr. Würth-*Paquet in 'Publications de la section historique de l'Institut de Luxembourg' I (1868) p. 16 nr. 56. — Ineditum.*

Cf. commissionem iteratam, Reg. imp. VIII nr. 559, infra ad 1348. Ian. 16. edendam.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi ac patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Dudum ex zelo pure devocionis et fidei constancia, quam ad nos hactenus semper habuisse te novimus, de tua industria et legalitate confisi gubernacionem et amministracionem comitatus nostri per quosdam alios maiestatis nostre apices[1] tibi recolimus commisisse, ut sicuti inter alios in fide eras precipuus, sic esses in commissione huiusmodi pre ceteris specialis. Verum cum post suscepcionem corone nostre regie pro nobis et nostri culminis honore labores sustinueris et onera expensarum et adhuc te subire oporteat in futurum, volumus, quod omnes fructus, redditus et proventus ac emolimenta comitatus nostri hereditarii Luczellinburgensis qualitercumque cedentes vel cedere potentes aliis non obligatos pro tuis usibus et pro expensis per te racione dicti comitatus faciendis recipias et colligas per te vel alios, prout videris expedire. Et idem etiam per te fieri volumus de fructibus, redditibus et proventibus iam aliis obligatis, venditis vel aliter distractis, si eos redimi, reemi vel liberari seu alias absolvi ab huiusmodi obligacione vel de manibus eorum, qui ipsa tenent vel possident, eripi qualitercumque contigerit in futurum. Mandantes omnibus dicti comitatus nostri subditis et aliis quibuscumque, ad quos pertinet vel pertinere poterit, ut tibi de dictis fructibus, redditibus et proventibus ac emolumentis plene respondeant ac in eorum recepcione et collectione tibi, sicuti nobis tenerentur, per omnia obediant et intendant. Eo sane adiecto: si de dictis fructibus, proventibus, redditibus et emolimentis ultra expensas

145. b) *sic or.* c) *per rasuram corr. ex* nullo *or.*

1) *Cogitandum videtur de litteris supra nr. 144. 145 quamvis eodem die datis.*

quas pro amministracione et gubernacione dicti comitatus nostri te facere contigerit, aliquid superfuerit, quod id per te in dicti nostri comitatus utilitatem, super quo tamen racionem reddendam tibi omnimode remittimus, convertantur. Et si cuiquam alteri de dictis fructibus, redditibus et emolimentis per ignoranciam vel per nimiam importunitatem petencium, per quam multociens non concedenda conceduntur, aliquid obligaremus vel concederemus in posterum quomodolibet seu daremus, decernimus et volumus id exnunc prout extunc omnino esse irritum et inane nec aliquam habere debere roboris firmitatem. Et in horum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi iussimus sigillo nostro regio desuper communitas.

Datum in Theonisvilla anno Domini M°CCC°XL sexto, quinto Idus Decembr(is), regnorum nostrorum anno primo.

147. *Litterae super debito.* — *Dec. 9.*

Originale (or.) *valde corrosum in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke adhibito apographo a v. d. G. Sello a. 1881. confecto; nobis petentibus denuo conferri iussit archivi praefectus. In verso legitur manu Treverensi scriptum:* K(arolus) solvet $\stackrel{m}{\text{II}}$ fl. *Sigillum cum secreto dorsuali pendet loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 301.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Notum facimus omnibus, quod, cum venerabilis Baldewinus archiepiscopus Treverensis, princeps et patruus noster karissimus, nobis alias octo milia et nunc tria milia florenorum parvorum de Florencia bonorum auri et ponderis pro nostris necessitatibus et utilitatibus evidentibus mutuaverit in parato, sic quod eidem in undecim milibus florenis sumus et remanemus efficaciter obligati, quam quidem summam pecunie eidem patruo nostro aut causam ab eo habenti in auro vel argento puro et legalibus infra hinc et dominicam medie Quadragesime[a] qua cantatur Letare persolvere et ad civitatem 1347. Mart. 11.
Treverensem aut ad opidum suum Sarburch presentare nostris periculis, expensis et laboribus debebimus et volumus dilacione qualibet procul[mota]. Mandavimus eciam et precipimus per presentes Nycolao de Brunna decano ecclesie Olomunensis, cancellario nostro pro . . . . . t(?) . . . , quanto artius f[ieri] p[oterit], quod solucionem huiusmodi infra idem tempus et iuxta modum prescriptum efficiat et procuret ac nos desuper moneat vel dicta dominica Letare pro quatuor milibus flor(enorum), pro quibus ipse pro nobis apud dictum patruum nostrum fideiussor et principalis debitor existit, quos in festo beati Iacobi preterito solvere debebamus, subintret opidum suum Sarburch predictum 1346. Iul. 25.
ibidem obstagium servaturus, donec per litteras aut alias cauciones ydoneas iuxta arbitrium dicti patrui nostri ipsum efficaciter reddat certum. Insuper nulli hominum aliquam pecuniam citra [Renum ante][b] vel post dictum terminum solvemus, nisi prius prefato patruo nostro aut causam ab eo habenti de prefatis undecim milibus flor(enorum) plane et integre fuerit satisfactum. Ceterum procurabimus infra pretactum terminum, quod inclita domina Blantza Romanorum et [Boemie] regina, conthoralis nostra karissima, super approbacione et ratificacione contractus, vendicionis et donacionis quorumdam [opidorum][b], castrorum, villarum necnon bonorum et iurium ac perti[nenciarum] iam per nos factarum prefato patruo nostro [et eccles]ie[b] [Treverensi][b] suas tradat patentes litteras suo maiori sigillo sigillatas, quas nobis in debita forma per dictum patruum nostrum tr[aditas][b] recognoscimus, quarum copiam nostro secreto sigillo inferius appresso

147. a) quadragesia *or.* b) *supplerit Sello.*

patruus noster retinuit antedictus[1]. Hec omnia et singula suprascripta per fidem nostram corporalem in manus prelibati patrui nostri datam promisimus et promittimus per presentes eidem patruo nostro has litteras sigillo regnorum nostrorum predictorum desuper communitas.

Datum Theonisville die IX. mensis Decembris, regnorum nostrorum anno primo.

---

148. PROMISSIO ARCHIEPISCOPI TREVERENSIS DE IURIBUS ARCHICANCELLARIATUS EXERCENDIS.

1346. Dec. 4.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. In verso manibus coaevis scripta leguntur:* 1) de iure et emolim(entis) archiepiscopi Treverensis archicancellarii per Galliam; *2) in margine inferiori prope lorum:* XX. *Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 653.

Cf. privilegium Ludovici regis supra tom. V nr. 159, 3 et Karoli regis supra nr. 110, IX.

Baldewinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius.

Notum facimus universis, quod, licet tam de iure quam approbata ac hactenus observata consuetudine officio nostro archicancellarie in curiis Romanorum regum vel imperatorum in terminis dicte archicancellarie nostre, videlicet regni Arelatensis et Gallie, libere uti potuerimus et possimus tam in presentandis nobis sigillis regiis et imperialibus quam in instituendis et destituendis . . cancellario, . . prothonotario et notariis in pretactis curiis ac iuramentis per eosdem . . cancellarium, prothonotarium ac notarios nobis prestandis quam levandis et recipiendis eciam per nos emolumenta[a] de dictis sigillis provenientia ac alia iura nobis ratione dicti officii archicancellarie[b] intra prenotatos ipsius terminos competencia, prout serenissimus princeps dominus Karolus Romanorum rex, nepos et dominus noster karissimus, inter alia suis litteris desuper nobis traditis hec innovando plenius declaravit, nos tamen iam dicto domino Karolo nepoti nostro in hoc speciale affectionis indicium exhibere volentes hanc sibi amiciciam faciendam duximus et facimus per presentes, quod, quamdiu ipse in humanis fuerit, circa destitutionem vel institutionem novam de predictis . . cancellario, . . prothonotario et notariis ac emolumentorum de sigillis predictis regiis vel imperialibus provenientium receptionem nichil ordinabimus sine ipsius domini Karoli nepotis nostri sciencia et consensu. Eo tamen salvo, quod prefati . . cancellarius, prothonotarius et notar(ii) pretacta sigilla nobis offerant et tradant ac fidelitatem debitam et consuetam nobis iurent et prestent ac alia nobis exhibeant, que ipsis ultra premissa incumbere dinoscuntur. In quorum premissorum testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum Treveris anno Domini M°CCC°XL sexto, die quarta mensis Decembris.

---

148. a) *sic or.* b) *in loco raso or.*

1) *Quae copia indicatione temporis carens servatur in archivo Confluentino 'Kurtrier Erzbischöfliches Staatsarchiv, Baldewin, inter nr. 1411 et 1412'. Sigilli secreti regalis impressi vestigia adsunt, in verso manus coaeva notavit:* copia regine. *Litterae, quae hic promittuntur, completae sigilloque reginae sigillatae non inveniuntur. Cf. etiam Dominicus 'Baldewin' p. 468 n. 5.*

149. CLEMENTIS VI. COMMISSIO DE IURAMENTIS KAROLI REGIS RECIPIENDIS.

1346. Dec. 4.

Reg. Avinion. papir. 91 (Clem. VI. a. V 7) f. 272—277' nr. 26 (RA), *ubi notatur:* scribantur littere iste in quaterno de curia (= RV). — *Reg. Vat. 177 f. 14'—18 nr. 28* (RV). *Utrumque contulit F. Kern.* — *Apographum in Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 783* (RS) *Kern in locis difficilioribus tantum adhibuit*[1]. — *Ed. Theiner, Codex diplomaticus S. Sedis II, 174 nr. 170; Klieman 831 (inserta omittens).* — *Extr. Riezler 2312.*

Quae cum promissionibus supra nr. 9, 10, 12 aut earum renovatione supra nr. 91, 92 aut procuratoriis supra nr. 96, 97 concordant, typis minoribus excudi fecimus. — *Cf. infra ad 1347. April. 27.*

Dilecto filio magistro Geraldo de Magnaco archidiacono de Baltesio in ecclesia Constanciensi, capellano nostro, salutem.

Attendentes, quod carissimus in Christo filius noster Carolus rex Romanorum illustris, cuius personam pridem observatis et adhibitis hiis, que observari et adhiberi circa talia consueverunt et debent, de fratrum nostrorum consilio approbavimus ipsumque regem Romanorum nominavimus et decrevimus nominandum ac idoneum ad suscipiendam imperialis culminis dignitatem, sibi postulatos a nobis pro parte sua nostros favores et gracias concedentes, certa promissiones et iuramenta inferius denotata facere ac prestare infra octo dies post recepcionem litterarum nostrarum super approbacione huiusmodi et aliis supradictis confectarum tenetur, nobis suas patentes litteras inde confectas sigilloque suo regio communitas tenoris et continencie infrascripte nichilominus e vestigio destinando, nos de tua fidelitatis et circumspeccionis industria plenam in Domino fiduciam obtinentes, discrecioni tue per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus litteras nostras super approbacione predicta, ut prefertur, confectas[2], quas tibi fecimus assignari, memorato regi deferens et presentans ab ipso nomine nostro et ecclesie Romane ac sedis apostolice successorumque nostrorum Romanorum pontificum promissiones et iuramenta recipias supradicta ac de prestacione et recepcione huiusmodi publicum instrumentum litterarum eiusdem regis predictarum seriem continens sigillique tui munimine roboratum seu patentes ipsius regis litteras continentes predictarum suarum litterarum de verbo ad verbum tenorem confici facias ac instrumentum predictum vel litteras ipsas tenorem aliarum regiarum litterarum, ut premittitur, continentes una cum eisdem litteris dicti regis super promissionibus et iuramentis predictis confectis nobis deferre vel per fidelem nuntium quantocius mittere non postponas. Tenor vero litterarum predictarum regiarum promissiones et iuramenta, que rex prenominatus faciet et prestabit, continencium per omnia erit talis:

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus cum reverencia debita et devota pedum oscula beatorum.

1) *Originale hodie deperditum in catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confecto (ap. Muratori, Antiquitates Italicae VI, 99 E), de quo nuperrime H. Otto in 'Quellen und Forschungen' XII, 132 sqq. disseruit, his verbis notatur:* Commissio apostolica ad recipiendum omnia iuramenta, obedientias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera alia solita prestari, recepta per dominum Gerardum de Magnaco sedis apostolice cappellanum a domino Carolo rege Romanorum. In qua sunt multe forme iuramentorum, que habent prestare reges Romanorum electi ante coronationem et post. Datum II. Nonas Decembris, pontificatus domini Clementis anno V.
2) *Supra nr. 102.*

Summis et ferventibus desideriis in spiritu humili cupientes sanctitatis vestre pedibus et apostolice sedi toto corde et animo zelum nostre reverencie, fidei et devotionis offerre vestris sanctis dispositionibus, monitis, exhortationibus et mandatis nos pro totis viribus coaptando, reverenter et devote in manibus discreti viri magistri Geraldi de Magnaco, archidiaconi de Baltesio in ecclesia Constanciensi, capellani vestri, vestro, sacrosancte Romane ac universalis ecclesie et sedis apostolice nomine de mandato vestro speciali eidem super hoc facto recipientis promissiones, iuramenta et concessiones omnes et singulas infrascriptas sigillatim et specifice, tactis sacrosanctis euangeliis renovavimus, renovamus, fecimus et de novo facimus, prestitimus et prestamus, approbavimus et approbamus, ratificavimus et ratificamus:

nr. 9. 91. 96. (I) Et primo facimus, prestamus, concedimus et promittimus omnia iuramenta, omnes obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes, confirmationes et cetera omnia, que clare memorie dominus Henricus ultimus imperator, avus noster, per se vel per alium seu alios fecit, prestitit, promisit, concessit et confirmavit, nec non et omnia alia iuramenta, obediencias, promissiones, concessiones, donationes, ratificationes et confirmationes et cetera omnia, que olim electi in reges Roman(orum) et assumpti ad imperium sive eciam non assumpti, sive antequam assumerentur sive post, per se vel alios summis pontificibus et sancte Romane ecclesie, seu eorum alteri per se vel per alios* reperientur suis temporibus prestitisse, fecisse ac confirmasse seu quomodolibet concessisse.

(II) Item* omnes processus factos et quaslibet sententias latas et quecumque alia, quocumque nomine censeantur, Rome seu ubicumque alibi gesta per Ludovicum de Bavaria, per ecclesiam de heresi et scismate iusto iudicio condempnatum ac privatum omni iure, si quod per electionem in regem Roman(orum) de ipso factam ei fuerit acquisitum, seu per alios eius nomine vel auctoritate sub imperiali titulo, quem sibi indebite usurpavit, nec non et omnia, que per se vel alium in Italia fecit seu gessit, etiam sub regali nomine, et cetera etiam omnia ubicumque gesta ab eo per se vel alium, que ex defectu iurisdictionis vel potestatis facere sibi non licuit, nulla esse ac cassa et irrita pronunciamus et declaramus, illa etiam, quatenus processerunt de facto, annullamus et penitus in hiis scriptis revocamus.

(III) Item promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter per nos tacta iuramus, quod non occupabimus nec recipiemus nec acquiremus nec quovis modo usurpabimus Romam aut provincias, ducatus, marchionatum Anconitanum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam mediate vel inmediate spectantia in Italia vel ubilibet extra Italiam, sicut est comitatus Venayssini, qui ad Romanam ecclesiam pleno iure noscitur pertinere, et plura etiam alia ad eandem ecclesiam pertinentia extra Italiam constituta, et specialiter nec regna Sicilie, Sardinie, Corsice, que de dominio directo, iure et feudo eiusdem Romane ecclesie esse noscuntur, nec alia feuda, retrofeuda seu quelibet alia loca ad eandem ecclesiam mediate vel immediate spectantia nec iura, personas vel res aliquas in eisdem, nec aliquibus invadentibus seu occupantibus vel quomodolibet usurpantibus, seu invadere, occupare vel quomodolibet usurpare attemptantibus seu volentibus predicta regna Sicilie, Sardinie vel Corsice seu Romam aut provincias, ducatus, marchionatum, comitatus, Ferrariam, civitates, opida, castra, terras alias seu territoria vel loca ecclesie Romane seu ad ipsam ecclesiam mediate vel inmediate spectantia, sive sint intra Italiam sive extra Italiam, seu aliqua predictorum, non iuvabimus nec eis adherebimus, nec ipsis etiam dabimus aliqualiter auxilium, consilium vel favorem, quin ymo quoscumque invadentes, occupantes seu quomodolibet usurpantes seu invadere, occupare vel usurpare volentes vel attemptantes dicta regna Sicilie, Sardinie et Corsice et urbem Romanam ac ducatus, marchionatus, comitatus, provincias, Ferrariam, civitates, castra et terras seu quevis alia loca Romane ecclesie vel aliqua ex eisdem retrahemus et impediemus posse nostro, eisdem nos cum armis opponendo et, ne conatus talium effectum habeat, cum tota potentia nostra resistendo ac vobis et ecclesie Romane pro defensione regnorum, provinciarum, terrarum et locorum predictorum

contra quoscumque occupatores, invasores et usurpatores seu occupare, invadere vel usurpare attemptantes fideliter assistendo, nec dabimus nec concedemus nullo unquam tempore, in perpetuum vel ad tempus, aliquid de predictis sub colore, conditione vel titulo quibuscumque, quodque predictam Romanam ecclesiam aut vos, dominum nostrum papam, seu successores vestros vel officiales, ministros, vassallos et subditos vestros non inquietabimus vel quomodolibet molestabimus in dictis regnis Sicilie, Sardinie et Corsice nec in urbe Romana, terris, provinciis, ducatibus, marchionatibus, comitatibus, Ferraria, civitatibus, castris, opidis et aliis terris et territoriis supradictis seu aliquo predictorum, sed nec extra[a] loca predicta ratione quorumlibet delictorum vel excessuum in locis eisdem commissorum vel committendorum aliquem vel aliquos puniemus vel alias prosequemur, nisi hoc ad nos de iure pertineret ex alia ratione, quam territorii, cum territorii ratione hoc ad regem vel imperatorem Romanum, quantum ad loca predicta, nullo modo valeat pertinere. Et hoc casu promittimus et iuramus ut supra, quod tales contra iustitiam non gravabimus nec eis in casu etiam aliquo reges predictorum regnorum aut ministros, vassallos et subditos eorumdem in regnis predictis seu pro eis vel qualibet eorum parte aliquatenus molestabimus, nec aliquod dominium, iurisdictionem, superioritatem, servitutem, potestariam, capitaneatum vel aliud officium, quocumque nomine censeatur, accipiemus vel vendicabimus vel per nos vel per alios exercebimus in predictis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, villis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, nec etiam fidelitatem, recognitionem vel advocationem aliquam quovis modo recipiemus per nos vel per alium seu alios pro in[b] seu Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel pro aliquo eorumdem, nec etiam pro quibuslibet rebus vel iuribus in premissis Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in eorum seu aliquibus pertinenciis constitutis, eciam si nobis a quibuslibet communitatibus vel personis singularibus offerrentur; nec ius etiam aliud qualecumque vendicabimus, acquiremus vel occupabimus seu quomodolibet per nos vel alium seu alios usurpabimus, recipiemus vel exercebimus, nec concedemus etiam recipi vel haberi in Roma, regnis, Venaissino, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, Ferraria, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel in aliquo de eisdem, et specialiter in provinciis, civitatibus, terris et locis expressis in quibusdam litteris dicti quondam Henrici imperatoris, quarum tenor inferius est insertus.

(IV) Ad evitandum quoque occasionem veniendi contra predicta vel aliquod predictorum promittimus ut supra, quod ante diem nobis pro coronatione nostra imperiali prefigendam non ingredimur urbem Romanam, quodque eadem die, vero et legittimo impedimento cessante, imperialem recipiemus coronam, et quod, sive illa die sive vere ac legittime impediti[c] die alia dictam recipiemus coronam, ipsa die, qua coronam huiusmodi receperimus, dictam urbem vero et legitimo impedimento cessante exibimus cum tota etiam, quantum in nobis fuerit, gente nostra et cessante etiam impedimento legittimo continuatis dietis moderatis extra totam terram Romane ecclesie nos recto gressu transferemus versus terras imperio subiectas, numquam postmodum ad urbem, regna predicta Sicilie, Sardinie et Corsice, provincias, civitates vel alias terras Romane ecclesie, nisi de speciali licencia sedis apostolice, accessuri. Iuramus quoque super sancta Dei euangelia per nos corporaliter manu tacta, quod super hiis vel eorum aliquo nullum impedimentum fingemus aut prestabimus aut fingi aut prestari per alium vel per alios, quantum in nobis fuerit, permittemus.

Item promittimus, quod contra predicta vel eorum aliquod nullatenus per nos vel alios veniemus, et si contrarium quovis modo contingeret fieri per nos vel alios nostro nomine quandocumque, statim cum hoc ad nostram notitiam deductum fuerit, illud revocabimus et faciemus, quantum in nobis fuerit, effectualiter revocari et pro non facto volumus et decernimus haberi et etiam reputari.

149. a) *sic RS;* et *in loco raso RA;* et *RV.* b) *sic ubique; cf. supra p. 14 n. e), p. 129 n. k).* c) impeditis *RA, RV.*

(V) Item si per prefatum quondam* Henricum imperatorem, avum nostrum, vel per iamdictum Ludovicum seu per quemcumque alium seu alios ipsorum vel alterius eorum nomine seu auctoritate alique sentencie fuerint promulgate seu processus aliqui facti seu arrestationes personarum aut rerum vel aliqua ad iurisdictionem pertinencia attemptata in Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, civitatibus Romane ecclesie mediate vel immediate subiectis,* illa omnia decernimus et in hiis scriptis pronunciamus esse nulla; quodque si alique fidelitates, homagia, obediencie, recognitiones, donationes, advocationes, occupationes seu concessiones qualescumque a predictis* Henrico et Ludovico vel eorum altero per se vel alium seu alios facte fuerint vel recepte pro Roma, regnis, provinciis, ducatibus, marchionatu, comitatibus, civitatibus, opidis, castris, locis, terris et territoriis supradictis vel eorum aliquo vel pro quibuslibet rebus vel iuribus in eis vel sub eis etiam constitutis a quibuscumque universitatibus vel personis singularibus quovis modo, illa omnia fore nulla pronuntiamus et quatenus processerunt de facto, totaliter revocamus et etiam pro non factis volumus et decernimus haberi.

(VI) Item promittimus et iuramus, quod, quandocumque *in Lumbardiam et Tusciam vel earum alteram aliquem vel aliquos mittemus pro terris et iuribus imperii gubernandis, quociens illum vel illos transmittemus, faciemus eum et eos iurare, ut adiutor vel adiutores domini pape sint ad defendendum terram sancti Petri et Romane ecclesie secundum suum posse.

(VII) Item promittimus et iuramus ut supra, quod* omnia et singula suprascripta et[d] infrascripta per nos promissa et per nos prestito iuramento vallata* bona fide et inviolabiliter observabimus, faciemus, implebimus et integraliter attendemus iuxta presentium continenciam et tenorem*: et nichilominus ipsa omnia et singula premissa post inunctionem, consecrationem et coronationem* imperialem infra octo dies inunctionem, consecrationem et coronationem eandem immediate sequentes pro maiori firmitate omnium predictorum ipsa omnia et singula ratificabimus et etiam renovabimus singulariter et expresse, et super premissis omnibus et singulis* dabimus litteras nostras quadruplicatas eiusdem tenoris patentes et sufficientes imperialis maiestatis typario communitas.

Item super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuramus, quod nullam omnino promissionem, nullum pactum nullumque iuramentum nec aliquid aliud fecimus, per quod premissis vel eorum alicui possit in aliquo quomodolibet derogari. Et nichilominus super sancta Dei euangelia corporaliter manu tacta iuramus premissa omnia et singula nos facturos et completuros et nullo unquam tempore per nos vel alios contra illa vel aliquod de illis* venturos. Et si, quod absit, contingeret nos facere, dicere, promictere vel iurare aliqua vel aliquod, que premissis vel eorum alicui possent quomodolibet obviare vel nos ad aliquod secus agendum inducere vel nobis occasionem agendi contra predicta vel eorum aliquod quomodolibet ministrare, nichilominus illis nequaquam obstantibus predicta omnia et singula complebimus et inviolabiliter observabimus et ad ea complenda et inviolabiliter observanda ex promissionibus et iuramentis premissis semper volumus nos remanere efficaciter obligatos; et ex nunc etiam attestamur et protestamur nos velle et intelligere, premissa omnia et singula sic exclusa fore ab omnibus factis et promissionibus ac iuramentis specialibus et generalibus per nos quomodolibet faciendis, per que premissis vel eorum alicui posset quomodolibet derogari, quod illorum pretextu vel occasione nobis nullo modo liceat licereve posset mutare aliquid in premissis vel facere contra ea vel aliquod de eisdem. Promittimus etiam bona fide, quod intrusos in ecclesiis infra predicta regnum et imperium consistentibus et qui eas[e] contra ius et libertatem, superioritatem et auctoritatem Romane ecclesie detinent occupatas vel detinuerint in futurum, si super hoc per vos, dominum nostrum papam, vel sedem apostolicam fuerimus requisiti, expellemus et pro posse faciemus expelli de illis, et provisos per sedem apostolicam iuvabimus et faciemus iuvari, ut ad ecclesias, quibus de eis per sedem apostolicam provisum est vel fuerit in futurum, realiter admittantur suisque iuribus libere uti possint.

Tenor autem supradictarum litterarum quondam Henrici imperatoris sequitur sub hiis verbis: 'Sanctissimo in Christo patri — nostri anno primo.' *supra tom. IV nr. 807.*

149. d) *in loco raso RV;* vel *RA.* e) eos *RA, RV, RS.*

(I) Item nos Carolus rex Romanorum predictus, quia per clare memorie Henricum nr. 10. 92. 97 ultimum imperatorem, avum nostrum, seu auctoritate ipsius plures processus facti fuisse et etiam plures sentencie capitales et proscriptiones bonorum et aliarum penarum et multarum diversarum inflictive diversis temporibus promulgate fuisse dicuntur, tam contra clare[f] memorie *Robertum regem Sicilie quam contra[f] quondam[g] *Iohannem ducem Duracii, regis eiusdem germanum, ac etiam contra vassallos et alios eidem regi immediate vel mediate subiectos regni Sicilie et comitatus Provincie et aliarum terrarum regis eiusdem quam contra nonnullos cives et incolas civitatis Romane nec non contra civitatem et commune Florentinum ac potestates, capitaneos, officiales, ministros et nonnullas singulares eiusdem civitatis personas ac etiam contra alias civitates et loca et contra nonnullas personas singulares, que quidem civitates et persone tempore dicti* Henrici adheserunt regi prefato,* omnes huiusmodi processus et sententias, propter quoscumque etiam et qualescumque excessus, inobediencias, rebelliones et iniurias* ipsi processus facti et sentencie promulgate fuerunt, quatenus processerunt de facto, revocamus et eos et effectum eorum anullamus et tollimus in totum, et quicquid etiam ex eis secutum est vel ob eos et insuper omnes excessus, rebelliones, inobediencias, iniurias et offensas, qui vel que commissi seu comisse fuerunt per regem et alios supradictos vel ipsorum aliquem vel aliquos et per civitates, communitates et loca predicta in partibus Italie contra prefatum* Henricum vel suos officiales seu contra imperium quovis modo, in quantum processerunt et ad nos* et imperium pertinere possunt, remittimus, tollimus et penitus abolemus et in integrum adversus predicta restituimus omnes et singulos suprascriptos ac civitates, communitates et loca predicta sic, quod illorum occasione vel causa ipsi vel successores eorum non possint per nos* aut nostros quoslibet successores vel per alios nostro vel eorumdem successorum nomine ullo unquam tempore impeti seu inquietari vel etiam alias quomodolibet molestari, nec successores dicti regis Sicilie ratione vel occasione cuiuscumque commissionis, confiscationis seu incursus seu ex quavis alia causa pro preterito tempore super comitatibus Provincie, Forcalquerii et Pedemontis inquietabimus, molestabimus nec aliquod ius in eis vel aliquo eorum vendicabimus ob premissa vel aliqua eorundem.

(II) Item* ob reverenciam vestri, domini nostri pape, et propter etiam bonum pacis vobis domino nostro pape concedimus irrevocabiliter et damus per presentes plenam et liberam potestatem quittandi et remittendi omnibus civitatibus et communitatibus quorumcumque locorum omnium partium Italie necnon et quibuslibet personis singularibus partium earumdem, cuiuscumque status aut conditionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocumque et quomodocumque contra imperium et reges ac imperatores Roman(orum) seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac etiam processus quoscumque et sentencias inde secutas, quatenus ad reges et imperatores eosdem, qui fuerunt pro tempore, pertinuit cognitio et punitio predictorum et ad nos* illorum prosecutio iure[h] regni vel imperii poterunt pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter annullandi penasque quaslibet corporum et bonorum, multas etiam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibiles in futurum remittendi et penitus abolendi et contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis quandocumque et quomodocumque vobis placuerit, insimul vel divisim per vos vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit vestre sanctitati, et hoc in scriptis vel sine scriptis, nobis etiam* absentibus et non vocatis nec* alio quocamque pro nobis nec etiam requisitis. Ratum quoque et gratum per nos* et pro successoribus nostris habituri[i] promittimus, quicquid super premissis et eorum quolibet per sanctitatem vestram* remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, restitutum et abolitum fuerit vel quomodolibet ordinatum, et super hoc sufficientes iuxta voluntatem vestram patentes vobis concedemus litteras nostras munitas sigillo, quociens per vos super hoc fuerimus requisiti. Potestatem autem premissam durare volumus per annum integrum computandum a tempore, quo* potestatem huiusmodi vobis concesserimus et nos eiusdem concessionis potestatis

149. f) clare—contra *deest RA; in RV manu saec. XIX. add.* g) *deest RV.* h) iuris *RA, RV, RS.* i) *sic RV, RS; corrosum in RA.*

litteras fecerimus assignari: eo tamen adiecto, quod, si post approbationem predictam durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premittitur, nobiscum amicabiliter convenirent, possimus eis vel pro eis remissionem ac alia predicta facere, concessione sanctitatis predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum.

nr. 12. 92. 97. Item cum, sicut est per diversas orbis partes longe lateque diffusum et notum ac etiam divulgatum, Ludovicus de Bavaria propter multiplices, graves, execrabiles et enormes atque notorios eius excessus, offensiones, iniurias, rebelliones, contumacias et contenptus ac hereses et scismata aliaque nonnulla detestabilia crimina notorie commissa per eum ac exigentibus suis demeritis et culpis horrendis fuerit et sit per sedem apostolicam pluribus variis et diversis excommunicationum et anathematum ac aliis penis et sentenciis inodatus ac omni iure, si quod unquam sibi in regno et imperio Roman(o) competere potuisset, nec non omnibus feudis, que tunc a Romana vel aliis ecclesiis vel dicto imperio obtinebat, et specialiter ducatu Bavarie ac etiam bonis aliis suis omnibus mobilibus et immobilibus, iuribus et iurisdictionibus privatus perpetuo iustitia suadente ac de heresi et scismate et aliis diversis criminibus et excessibus condempnatus ac hereticus et scismaticus publice nunciatus et propterea in penas et sentencias diversas tam in processibus dicte sedis huiusmodi occasione habitis contra eum contentas quam in iure contra tales inflictas incidisse et eas omnino incurrisse sit et fuerit declaratus ac etiam Christi fidelibus expositus impugnandus: nos tamquam devotus sancte Romane ecclesie filius verusque cultor catholice fidei obstinatam et pernitiosam nimiam Ludovici prefati pertinaciam et perfidiam abhorrentes et consultius attendentes processus sedis eiusdem, ut premittitur, habitos contra eum, et considerantes etiam, quod heretici et scismatici sunt a catholicis pro viribus expugnandi et quod eisdem fidelibus non licet cum ipsis hereticis vel scismaticis amicitias, societates, confederationes, pactiones, colligationes vel ligas aliquas facere vel habere, ob zelum Dei et eiusdem fidei ac ad honorem ipsius sancte Romane ecclesie matris nostre et ob devotionem, quam habemus ad ipsam, et etiam consciencia merito nos urgente, intendentes Ludovicum prefatum iuxta ipsorum processuum seriem, prout nobis erit possibile, impugnare, bona fide promittimus et ad sancta Dei euangelia per nos corporaliter sponte tacta iuramus, quod, quandiu idem Ludovicus in huiusmodi perfidia, heresi, scismate, pertinacia, excessibus et criminibus permanebit, et quandiu subiacebit penis et sententiis supradictis et quandiu erit extra graciam dicte sedis, nullam amiciciam, societatem, confederationem, pactionem, colligationem vel ligam cum eo faciemus, et si aliquas hactenus fecissemus, eis de cetero non utemur. Item promittimus et iuramus, quod nullam parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum Ludovico prefato nec matrimonium vel sponsalia aliqua aut parentelam, consanguinitatem vel affinitatem cum aliquo vel aliqua seu aliquibus ab eodem Ludovico per masculinam vel femininam lineam descendentibus contrahemus Romano pontifice inconsulto et absque ipsius sedis licencia speciali; nec eidem Ludovico consilium, auxilium vel favorem impendemus per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte; quin immo eundem Ludovicum iuxta ipsorum processuum continentiam totis nostris viribus impugnabimus, expugnabimus et persequemur, et super hiis faciemus totaliter, realiter et efficaciter posse nostrum. Que quidem omnia et singula ex causis predictis et ob eas modo predicto recta et pura fide, sine omni dolo et fraude promittimus et ad sancta Dei euangelia corporaliter sponte tacta iuramus nos efficaciter servaturos et completuros toto posse, et quod contra premissa vel eorum aliqua per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte aliqua ratione, occasione vel causa, ingenio vel colore nullatenus veniemus.

Datum Avinione II. Non. Decembris, anno quinto.

150. SCRIPTUM PRO COMITE DE SARAPONTE.
1346. Dec. 8.

Originale in archivo regali Wiebadensi. Contulit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, iam deest. In verso legitur: V *et* Re(gistra)ta e(st), *utrumque saec. XIV. scriptum.*

Reg. imp. VIII nr. 300.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabili Iohanni comiti de Saraponte sacri imperii et nostro vasallo et fideli dilecto gratiam regiam et omne bonum.

Recolenda tue fidei et devotionis sinceritas ac multiplicia servitiorum tuorum merita, quibus progenitoribus nostris clare memorie te reddidisti placidum, nostrum induunt animum et affectum, ut ad promocionem tui honoris et comodi promptis et sinceris affectibus intendamus. Volentes itaque tibi premissorum obtentu gratiam facere specialem, tibi, heredibus et successoribus tuis in augmentum feodi, quod tu et predecessores tui a sacro imperio hactenus possedistis, centum libros parvorum Turonensium in feodum hereditarium et perpetuum damus, conferimus et donamus percipiendas singulis annis incipiendo in festo beati Georgii proxime nunc venturo de camera nostra regia et 1347. Apr. 23.
tollendas, quousque tibi, heredibus vel successoribus tuis predicte centum libre in certis annuis redditibus singulis annis percipiende per nos aut successores nostros fuerint demonstrate, aut quousque tibi, heredibus vel successoribus tuis mille libre Turonensium predictorum per nos vel successores nostros in parata pecunia fuerint assignate, pro quibus tu, heredes quoque vel successores tui certa bona emere et comparare tenebimini, a nobis et successoribus nostris Romanorum regibus vel imperatoribus tenenda et possidenda iure et titulo feodali. In cuius testimonium presentes scribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Datum Theonisville VI. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, regnorum nostrorum anno primo.

151. 152. SCRIPTA PRO ECCLESIA HERBIPOLENSI.
1346. Dec. 12.

Originalia duo eadem manu, haud scimus an in cancellaria regali, scripta in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift Fasc. 88. 89'. Contulit R. Salomon. In utroque pendet loro membranaceo sigillum maiestatis laesum cum secreto dorsuali (de quo cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 47 n. 1).

151. *Promissio super provisione electi. — Dec. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 309.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Behem bechennen offenlich an disem brif, daz wir uns versprochen haben bei guten trewen und sprechen an disem brif, daz wir schikken sullen, daz unser

heiliger vater der pabst unserm lieben getrewen Albrechten von Hohenloch erbelten zu dem bistum ze Wirtzburg providiert mit dem selben bistum ze Wirtzburch an seinen 1347. Apr. 23. schaden hie ezwischen und sant Georien tag der schirst chumpt an geverd. Gescheh aber daz alles nicht vor dem vorgenanten sant Georien tag, so ist uns der vorgenant Albrecht von Hohenloch erwelter zu dem bistum zu Wirtzburg keins dinstes noch hilf verbunden, und suln im auch di brîf, di wîr von im haben, dar an er sich gen uns verbunden het uns ze dinen [1], widergeben an widerred. Dez zu urkund geb wir dem vorgenanten Albrechten von Hohenloch erwelten zu dem bistum zu Wirtzburch disen brîf versigelten mit unserm insigel daz daran hanget.

Der geben ist zu Dytenhofen, do man ezalt von Christus geburd dreitzehenhundert jar und dar nach in dem sechs und firtzgistem jar, an dinstag vor sant Lucien tag.

152. *Receptio in protectionem imperii. — Dec. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 308.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ezeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun chunt offenlich an disem brîf, daz wîr den erwirdigen unsern lieben fursten Albrecht von Hohenloch bischof ze Wirtzburch und den stift ze Wirtzburg und seine gericht, lant, leut, gût und diner in unser und dez reichs schur und schirm volklich genomen haben und nemen an disem brîf, und haben auch gehaizzen bei guten trewen den selben bischof und stift und alles, daz si haben und noch gebinnen, und sunderlich des selben stiftes lantgericht ze Franken ze furdern, ze schuren und ze schirmen und in auch zu zelegen und auch helfen, swo si des bedurfen, getrewlich, forderlich als verr wir mugen an geverd. Des ze einem urchund haben wir dem vorgenantem bischof und stift geben disen brîf versigelten mit unserm insigel daz dar an hanget.

Der geben ist, do man ezalt von Cristus geburd dreyezehenhundert jar dar nach in dem sechs und viertzgisten jar, zu Dytenhofen, am dinstag allernechst vor sant Lucien tag.

---

153. PROMISSIO CAPITULI TREVERENSIS.

1346. Dec. 15.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. In verso haec leguntur, eisdem manibus ac dorsualia supra in nr. 148 scripta: 1)* de promissione facta K. regi Romanorum per ecclesiam Treverensem; *2)* XIIII, *in margine inferiori exaratum; praeterea alia manu scriptum:* X *et in loro membranaceo, quo sigillum nunc deperditum erat appensum:* VII. — *Copia coaeva in papiro exarata in archivo Confluentino servatur. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 654.

Nos . . prepositus, . . decanus et . . capitulum ecclesie Treverensis considerantes benivole dilectionis affectum, quo nostra ecclesia ipsiusque . . prelati et persone ex una parte et progenitores excellentissimi principis domini Karoli Romanorum regis semper augusti . . comites Luczlimburg(enses) ex altera sese ab antiquis temporibus

1) *Quas non habemus; cf. autem Matth. Nuewenburg. p. 248.*

mutuo respexerunt, advertentesque signanter, quantum ipse princeps et dominus rex prefatus dictam benivolenciam erga nos et dictam ecclesiam presertim in persona reverendi patris et domini nostri domini Bald(ewini) . . archiepiscopi Treverensis patrui sui gratorum collacione beneficiorum ampliavit novissime per effectum, nolentesque premissa sub silentio pertransire ac per hoc redargucionis notam incurrere tenore presencium pollicemur, quod in casum, quem Deus longeve dignetur avertere, prefatam ecclesiam vacare contingeret, nos cum opidis, castris ceterisque fortaliciis ac villis nostris et eiusdem ecclesie, que tempore talis vacacionis in nostra fuerint potestate, in omnibus oportunitatibus, honoribus et utilitatibus, in quibus ecclesia nostra regi Romanorum de iure tenetur, liberaliter assistemus eidem, quodque ipsa opida, castra vel alia fortalicia non trademus neque assignabimus, quantum in nobis est, . . archiepiscopo in eadem ecclesia successuro, nisi prius ipse successor prefatum regem recognoscat sollempniter in verum et pro vero atque legitimo Romanorum rege sibique omnia faciat et observet ac se facturum et observaturum promittat, ad que ipsa ecclesia tenetur principibus Roman(is), exceptis semper mandatis sedis apostolice ac salvis iuribus et privilegiis eiusdem ecclesie, quibus per predicta non intendimus derogare. In quorum testimonium sigillum . . capituli nostri presentibus duximus apponendum.

Datum XVIII. Kl. Ianuarii, anno Domini M°CCC°XL° sexto.

154. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE RENOVATIONE PROMISSIONUM RETARDATA.

1346. Dec. 18.

Reg. Avinion. papir. 91 (Clem. VI. a. V 7) f. 277' nr. 27 (RA), *ubi notatur:* scribantur littere iste in quaterno de curia (= RV). — *Reg. Vat. 177 f. 18 nr. 29* (RV). — *Registratum etiam, sed postea cancellatum in Reg. Avinion. papir. 88 (Clem. VI. a. V 4) f. 182' nr. 275, ubi nota:* scripta est in quaterno de curia. *Omnia contulit F. Kern. — Adhibuimus praeterea lectiones potiores editionis, quam ex codice nunc deperdito supra ad nr. 43 citato paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum VI, 14* (L). — *Ed. Klicman 832 ex registris. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 500 nr. 689; Riezler 2313.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 10.

Cf. supra nr. 9—13, 91, 92.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem et[b] apostolicam benedictionem[b].

Vota tua, carissime fili, et presertim illa, que conscientie tue pacem respiciunt, benigno libenter favore prosequimur eisque, si egeant, pronam adicimus apostolice clementie lenitatem. Exhibita siquidem nobis nuper pro celsitudinis tue parte petitio[c] continebat[c], quod tu nonnulla iuramenta, que, priusquam in Romanorum regem fores[d] electus, nobis et apostolice sedi prestiteras, post eleccionem ipsam infra dies octo renovare, prout ex[e] ipsorum iuramentorum serie tenebaris, cum ad hoc, sicut asseris, non crederes te teneri, nisi prius ex nostra et dicte sedis parte requisitus existeres, omisisti; quamquam illa postmodum per aliquos paucos dies, sicut per literas tuas et etiam[f] publica documenta tuo sigilli munita nobis plenarie constitit, fuerint per te iuxta prefatam seriem

154. a) Clemens—Dei *tantum in L extant.* b) et—benedictionem *tantum in L extant.* c) petitiones continebant *L.* d) fueras *L.* e) et *L.* f) *deest RA, RV.*

fideliter et plenarie renovata. Quare nobis humiliter supplicasti, ut ad tollendum omne[g] conscienecie tue scrupulum providere tibi super hoc de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque tuis in hac parte supplicationibus inclinati omnem periurii maculam sive notam, que propter emissionem et retardacionem huiusmodi tibi forsan posset impingi, ex certa sciencia et apostolice plenitudine potestatis tenore presentium penitus abolemus. Nulli ergo omnino[h] hominum liceat hanc paginam[h] nostre abolicionis infringere vel[i] ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum[i].

Datum Avinione XV. Kal. Ianuarii, pontificatus[k] nostri[k] anno quinto.

---

155. RUDOLFI DUCIS SAXONIE LITTERAE CONSENSUS.

1346. Dec. 22.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso legitur manu coaeva scriptum: R, *et manu Treverensi coaeva exaratum:* Rod(ulfus) dux Saxonie approbat privilegia ecclesie T(reverensis) 46. 22. Xbris. *Sigillum, quod loro membranacco pendebat, deperditum est. — Notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 468 n. 4. — Ineditum.*

Cf. supra nr. 138.

Rudulphus Dei gracia Saxonie dux, sacri imperii archimarschalcus.

Universis presencium inspectoribus volumus esse notum, quod dignum reputantes, ut divi principes Romanorum imperatores et reges suos fideles et subiectos, potissime principatus honore et ecclesiastico tytulo insignitos, qui eciam in recipiendis graciis ceteris merito preponuntur, specialibus munificenciis, libertatibus et aliis graciosis concessionibus in largicionibus favorabiliter respiciant et attollant, nos omnes gracias, libertates, privilegia, donaciones, largiciones et concessiones graciosas alias quascumque per divos Romanorum imperatores vel reges venerabilibus in Christo patribus sancte Treverensis ecclesie archiepiscopis et eidem ipsorum ecclesie Treverensi datas, factas, traditas et concessas et specialiter donacionem, largicionem, tradicionem et appropriacionem, que per Romanorum imperatores vel reges seu tytulo et nomine sacri imperii predictis archiepiscopis vel aliquibus ex eis et eorum ecclesie Treverensi prefate de castris et municionibus Cocheme et Clottene cum omnibus eorum dominiis, iuribus, iurisdicionibus, hominibus, castrensibus, vasallis, villis et pertinenciis aliis universis pleno iure et irrevocabiliter facte dinoscuntur et super qua donacione perfecta et irrevocabili necnon appropriacione sufficienter informati fuimus et sumus, tamquam princeps coelector prelibati sacri imperii ratificandas et approbandas duximus easque tenore presencium ex certa nostra sciencia approbamus, ratificamus et eciam confirmamus nostrum consensum super premissis omnibus et singulis benivolum adhibentes. In quorum testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo sexto, feria sexta ante festum nativitatis Domini nostri Ihesu Christi.

---

154. g) omnem *L.* h) *loco* omnino — paginam *RA, RV:* etc. i) *loco* vel — incursurum *RA, RV:* etc. k) *deest RA, RV.*

156. PROMISSIO QUORUNDAM NOBILIUM PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI.

1346. Dec. 22.

Cuius promissionis non habemus nisi notitiam ab Heinrico Beyer b. m. repertorio archivi Confluentini insertam, a v. cl. Reimer nobiscum benivolenter communicatam: 'Gottfried von Hesen Ritter und Friedrich gen. Daubecken von Seelbach edler Knecht geloben B(aldewin) und seinem Stifte getreu und hold zu sein und nichts gegen ihn zu thun, bis man einen einträchtigen R(ömischen) König hat. Datum wie oben (= 1346. Dez. 22.)'. Cf. infra nr. 198.

---

157. CLEMENTIS VI. MANDATUM SUPER FACTO SEDIS MAGUNTINAE ITERATUM.

1347. Ian. 5.

Reg. Avinion. papir. 88 f. 200' nr. 320 (RA). — *Reg. Vatican. 176 f. 153' nr. 320* (RV). *Descripsit R. Salomon. — Extr. Riezler 2314; Sauerland III nr. 630. — Ineditum.*

Cf. mandatum prius supra nr. 31, quocum hae litterae magna ex parte concordant.

Venerabilibus fratribus . . Treverensi et . . Ravennati archiepiscopis ac dilecto filio . . archidiacono ecclesie Treverensis salutem[a].

Iniuncti nobis regiminis nos cura solicitat ecclesiarum invigilare quieti et eos, quibus illarum curam committimus, a perversorum conatibus defensare. Porro nuper ad aures nostri apostolatus fidedigna relatione pervenit, quod, licet nos in Henricum olim archiepiscopum Maguntinum exigentibus suis demeritis de fratrum nostrorum consilio sententiam perpetue depositionis proferentes ipsum omni honore, potestate, dignitate ac officio pontificali privaverimus, infeudationes, alienationes et obligationes, quas de bonis eiusdem ecclesie Maguntine presumpserat post latas in eum excommunicationis sententias, in irritum revocantes, et Maguntine ecclesie tunc vacanti de persona venerabilis fratris nostri Gerlaci archiepiscopi Maguntini duxerimus providendum ipsumque eidem ecclesie prefecerimus in archiepiscopum et pastorem, mandantes dilectis filiis capitulo eiusdem ecclesie, ut eidem Gerlaco tanquam patri[b] et[b] pastori animarum suarum humiliter intendentes ac exhibentes ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam eius salubria monita et mandata devote susciperent et efficaciter adimplerent, ac nichilominus, cum, prout fidedigna relatione perceperamus, prefatus Henricus cum nonnullis suis in hac parte complicibus, fautoribus et ei adherentibus ipsam Maguntinam ecclesiam et administrationem eiusdem nec non opida, castra, villas, loca ac nonnulla ornamenta ecclesiastica, etiam pontificalia, vasa argentea et bona ac iura alia ad Gerlacum archiepiscopum et ecclesiam Maguntinam predictos spectantia occuparet, usurparet et detineret indebite occupata in nostrum et apostolice sedis contemptum ac ecclesie Maguntine et Gerlaci archiepiscopi predictorum grande preiudicium et scandalum plurimorum, nos volentes, quod provisio nostra predicta sublatis impedimentis quibuslibet plenum sortiretur effectum, vobis per nostras certi tenoris litteras dederimus in mandatis, ut

157. a) etc. *add. RV.* b) *deest RV.*

vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios prefato Gerlaco archiepiscopo super premissis efficacis defensionis presidio assistentes predictum Henricum, complices, fautores et adherentes eidem ac occupatores alios et detentores quoscunque ecclesie administrationis, ornamentorum et aliorum predictorum, ut eidem Gerlaco archiepiscopo, vicariis et officialibus ac procuratoribus suis eius nomine[c] corporalem possessionem et quasi ipsius ecclesie Maguntine ac administrationis necnon opidorum et aliorum predictorum ad ipsos Gerlacum archiepiscopum et ecclesiam Maguntinam spectantium omnino libere traderent, restituerent et in pace dimitterent nullumque impedimentum prefato Gerlaco archiepiscopo aut eius vicariis, curialibus, gentibus seu procuratoribus suis per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte prestarent seu inferrent, quominus ipse Gerlacus archiepiscopus per se ac vicarios, officiales, curiales et procuratores suos prefate ecclesie Maguntine ac administrationis et omnium et predictorum libere et plene assequi, exercere valeret et pacifice possidere, necnon scolasticum, cantorem, thesaurarium et capitulum ac canonicos et singulares personas, vassallos, homines feudatarios, fideles et subditos prefate ecclesie Maguntine et quosvis alios clericos et laicos, cuiuscunque condictionis existerent, quorum interesset seu interesse posset communiter vel divisim, etiam si episcopali vel alia dignitate superiori vel inferiori prefulgerent, de quibus expedire videritis, ut infra certum peremptorium terminum competentem, quem eis et eorum singulis prefigeritis, ab obedientia dicti Henrici omnino desisterent nec ei deinceps seu alicui eius nomine pretextu alicuius homagii seu iuramenti fidelitatis sibi per ipsos vel eorum aliquem ratione rerum et bonorum spiritualium et temporalium ad archiepiscopum Maguntinum qui est pro tempore et ecclesiam Maguntinam spectantium prestiti consiliis, auxiliis vel favoribus quibuslibet faverent quomodolibet vel assisterent, sed eidem Gerlaco ut vero archiepiscopo Maguntino ac vicariis, officialibus, curialibus, procuratoribus et gentibus Gerlaci archiepiscopi predicti eius nomine prestarent et exhiberent obedientiam et reverentiam debitam et devotam et alia servitia consueta, auctoritate apostolica moneretis et ex parte nostra etiam efficaciter induceretis, quod si forte monitionibus vestris huiusmodi parere contempnerent, omnes et singulos predictos, qui monitioni et requisitioni huiusmodi parere contempnerent, quos extunc personas videlicet singulares eorum excommunicationis, capitulum vero suspensionis et ecclesiam predictam Maguntinam ac terras et loca quorumcumque in hac parte dicto Henrico quomodolibet adherentium seu faventium subiacere interdicti sententiis voluimus ipso facto, excommunicatos et suspensos necnon ecclesiam, terras et loca predicta eisdem penis et sententiis subiacere in ecclesia et locis earundem partium, de quibus vobis videretur, candelis accensis et campanis pulsatis nuntiaretis publice, invocato ad premissa, si opus existeret, auxilio brachii secularis, contradictores auctoritate nostra appellatione postposita compescendo, prout in predictis nostris vobis directis litteris plenius continetur, tamen prefatus Henricus ac nonnulli salutis proprie contemptores se capitulum eiusdem ecclesie nominantes eorum nominibus non expressis nedum mandatum nostrum huiusmodi dampnabiliter contempnentes sed etiam volentes plus sapere quam oportet processus nostros adversus ipsum Henricum de fratrum nostrorum consilio rite ac canonice promulgatos eorum crescente vesania corrigere, ymo verius annullare totaliter moliuntur et prorumpentes ad verba, quibus sub appellationis temerarie vocabulo velare suas nequicias nitebantur, nonnullis falsis et notorie frivolis causis expressis eorum finibus non contenti, dum sub propriorum excessuum oneribus lubricant, alienas sibi sarcinas assumere non formidant in apostolice sedis contemptum, Gerlaci archiepiscopi et ecclesie predictorum grave preiudicium, animarum suarum dispendium et scandalum plurimorum. Nos igitur, qui subditorum tranquillitatem querimus et ecclesiarum ac

157. c) in *add. RV.*

gubernatorum ipsarum condiciones et status ex officii nostri debito cogimur indagare et ecclesias illas presertim, quarum regimini maius noscitur iminere discrimen, a nephariorum ausibus preservare illesas ac in eos exercere ecclesiasticam disciplinam, qui prefate sedis mandata ad nichilum, quantum in eis est, reducere satagentes illis illudere non verentur, discretioni vestre per apostolica scripta[d] mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios omnia et singula in predictis nostris vobis directis litteris contenta iuxta ipsarum litterarum formam et continenciam executioni debite plenarie demandetis ac nichilominus de personis, nominibus et cognominibus omnium et singulorum, qui prefatum Gerlacum archiepiscopum per modum dicte appellationis, provocationis, reclamationis, supplicationis, contradictionis seu protestacionis in assecutione pacifice possessionis et quasi ecclesie memorate necnon opidorum, castrorum, villarum, locorum, iurium et iurisdictionum, ornamentorum vasorumque argenteorum, rerum et bonorum quorumcumque ad eundem Gerlacum archiepiscopum et ipsam ecclesiam Maguntinam spectantium impedierunt vel impediunt, eisque in hac parte adherentium vos diligentius informantes ipsos ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut infra certum terminum peremptorium competentem per vos eis super hoc prefigendum apostolico conspectui personaliter se presentent super predictis debite responsuri, facturi quoque et recepturi, quod iusticia suadebit, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Diem autem huiusmodi citationis et formam et quicquid super hiis duxeritis faciendum, nobis per vestras litteras harum seriem continentes intimare curetis. Volumus insuper, quod processus vestros super predictis habendos per edicta publica in locis proponenda et assignanda publicis, de quibus fuerit verisimilis presumptio, quod ad eorum, quos tanget, possint pervenire noticiam vel alias, prout melius et utilius vobis videbitur, ratione previa faciatis. Ceterum nostre intentionis existit, quod commissione huiusmodi non obstante predictus Gerlacus archiepiscopus iurisdictionem suam ordinariam super predictis et aliis ad eum spectantibus possit libere, quotiens oportunum extiterit et sibi videbitur, exercere.

Datum Avinione Non. Ianuarii, anno quinto.

---

158. CLEMENTIS VI. LITTERAE GRATULATORIAE KAROLO DIRECTAE.

1347. Ian. 6.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 199 nr. 877. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 837. — Extr. Werunsky 140; Sauerland III nr. 631.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 190.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

Regalis excellentie tue litteras per dilectum filium Aymericum de Claustro tuum familiarem et nuncium nostro apostolatui presentatas leta manu recepimus et earum seriem pleno collegimus intellectu. Cumque per eas te, fili carissime, in oppido Bunnensi tue coronacionis recepisse solennia et alia exercuisse gesta regalia, ut decebat, nobis ad consolacionem et gaudium intimaris, scire tuam regiam celsitudinem volumus, quod, cum ex tuis prosperis successibus prosperemur, hec nobis magne iocunditatis et exultacionis materiam ministrarunt, devotis precibus Dominum exorantes, ut ipse, qui nunquam

157. d) *deest RA.*

cessat a benediccionibus graciarum, super te iugiter suam benediccionem effundens tibi super tuis actibus director propicius et auxiliator benignus assistat. Tu vero, fili dilectissime, in eo, qui nunquam in se sperantes deserit, figens inter mundialium procellas turbinum anchoram spei tue semper ad illa, que sue maiestati grata et accepta esse credideris, dirigere studeas vota tua.

Datum Avinione VIII. Id. Ianuarii, anno quinto.

---

159. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD EPISCOPUM CAMERACENSEM.
1347. Ian. 21.

Reg. Vat. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) fol. 209' nr. 928 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 141; Riezler 2316. — In forma integra ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 191.

Venerabili fratri Guidoni episcopo Cameracensi.

Fraternitatis tue litteras, per quas inter cetera edoceri seu certiorari postulabas a nobis, an carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Roman(orum) illustri super hiis, que a regno vel imperio Roman(o) tenes ecclesie tue nomine, respondere ac parere tenearis et debeas tanquam tali, recepimus et earum seriem intelleximus diligenter. Tue igitur prudentie, quam multipliciter super hiis in Domino commendamus, breviter respondemus, quod, cum[a] pridem presentata nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus electione de ipso in regem Roman(orum) promovendo in imperatorem solenniter et canonice, sicut ex eius inspectione constitit, celebrata, nos provida deliberatione super eadem electione aliisque ipsam tangentibus previa et de consilio fratrum ipsorum eiusdem regis approbantes[1] personam et alias, prout exigebat tanti arduitas negocii, procedentes mature ipsum Carolum regem[b] Roman(orum) promovendum in imperatorem denominavimus et decrevimus ab omnibus nominandum eidemque parendum et obediendum ut tali, propter quod volumus, quod super hiis, que tenes ecclesie tue nomine a regno vel imperio predictis, [eidem][c] tamquam regi Roman(orum) rite promoto plenarie respondeas, pareas et intendas.

Datum Avinione XII. Kl. Februarii, anno quinto.

---

160. TESTIMONIUM DE IUDICIO TERRAE IN ROTENBURG.
1347. Ian. 23.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rotenburg Reichsstadt Urk. fasc. 15'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum ex ipsa membrana. — Extr. Reg. Boica VIII, 93; Bensen 'Historische Untersuchungen über Rotenburg', 161 nr. 8; Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 622 nr. 741. — Ineditum.

Cf. infra ad Nov. 17. (Reg. imp. VIII nr. 430), et E. Mayer in 'Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft. Neue Folge' I, 235.

159. a) *sic R.* b) rege *R.* c) *deest R, supplevimus.*

1) *Cf. supra nr. 101. 102.*

Ich Heinrich von Bloach, ein edelman, vergihe und tun kunt offenlich mit disem brief allen lûten und sage ungeverlich uff minen eyt, daz mir wol wizzent und kunt ist als verre ich gedenke, daz man zu Rotenburg uff dem lantgerihte alle zu geriht hot mit oht und mit anleitt, als man ietzunt do pfligt zu rihten, als verre daz bistume zu Wirtzeburg get. Ich gedenk auch wol, daz daz selbe gerihte bi kunig Adolfes ziten gar veste und erlich besetzet waz und daz daz pfleger woren von dez riches wegen min herren seligen der von Limppurg und dor nach main alter herre her Krafft von Hohenloch, der beider diener ich waz, und auch von in und von andern erbern alten luten gehôrt hon, daz si sprochen, daz ez von einem hertzogen von alten ziten dar were kumen, und daz daz selbe gerihte nieman billicher besitzen solte danne ein frye oder einer dez riches dienstman mit guldinen sporen. Und dez zu urkunde der worheit gib ich disen brief versigelt mit minem insigele, durch besunderlich trûwe als ich dem riche schuldig, wanne min altvordern wilent dez riches dienstlût sint gewesen.

Der brief wart geben an dem nehsten dienstage nach sant Agneten tag, anno Domini millesimo CCC^mo^XLVII.

---

161. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE STUDIO GENERALI IN CIVITATE PRAGENSI INSTITUENDO.

1347. Ian. 26.

Originale (or.) *in archivo universitatis Pragensis. Ad calcem legitur:* Io. Senen. *Bulla iam deest. Ed. adhibitis registris Vaticanis Klicman 845 ex* or. *Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 11.

In forma integra hae litterae repetitae sunt in chronico Francisci Pragensis ed. Loserth p. 589. De forma earum cf. Kaufmann in 'Deutsche Zeitschrift für Geschichtswissenschaft' I (1889) p. 135 et Kaufmann 'Die Geschichte der Deutschen Universitäten' II, 7. — Litteras regis habes infra ad 1348. Apr. 7.

Clemens episcopus servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

In suprema dignitatis apostolice specula quamquam insufficientibus meritis divine dispensacionis munere constituti ad universas fidelium regiones eorumque profectus et commoda tamquam universalis dominici gregis pastor commisse nobis speculationis aciem, quantum nobis ex alto permittitur, extendentes fidelibus ipsis ad querenda litterarum studia, per que divini nominis sueque catholice fidei cultus protenditur, iustitia colitur, tam publica quam privata res geritur utiliter omnisque prosperitas humane condicionis augetur, graciosos libenter favores impendimus et opportune commoditatis[a] auxilia impartimur. Nuper siquidem pro parte carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris nobis exposito, quod in hereditario regno suo Boemie multisque aliis eidem regno finitimis regionibus atque terris generale studium, quod in illis partibus summe foret expediens, non habetur, quodque metropolitica Pragensis civitas in ipsius regni medio locoque saluberrimo[b] sita et a[c] diversarum partium gentibus frequentata ac in victualibus aliisque vite necessariis copiosa ad huiusmodi generale regendum, cum particulare dudum in ea fuerit, studium accommoda multum existeret: nos considerantes eximiam devocionis et fidei puritatem, quam tam ipse Karolus et prede-

161. a) commditatis *or.* b) saluberimo *or.* c) ad *or.*

cessores sui, Boemie reges, quam eiusdem regni incole ad sanctam Romanam ecclesiam gessisse ac ipsi Karolus rex et incole gerere dinoscuntur, ferventi desiderio ducimur, ut regnum ipsum, quod divina bonitas multitudine populi rerumque copia predotavit, fiat litterarum fertilitate fecundum ac in eo, quemadmodum auri et argenti fore dinoscitur, sic scienciarum prevalentium sit minera, ut viros producat consilii maturitate conspicuos, virtutum redimitos ornatibus ac diversarum facultatum dogmatibus eruditos, sitque ibi fons irriguus, de cuius plenitudine hauriant universi litteralibus cupientes imbui documentis. Hiis igitur omnibus et presertim amenitatibus civitatis prefate diligenti examinacione pensatis ad huiusmodi universale non solum premissorum eiusdem regni et regionum circumadiacencium incolarum sed eciam aliorum, qui de diversis mundi partibus ad eandem confluent civitatem, commodum et profectum paternis affectibus anhelantes, dicti regis supplicacionibus inclinati de fratrum nostrorum consilio apostolica auctoritate statuimus, ut in dicta civitate Pragensi perpetuis futuris temporibus generale studium vigeat in qualibet licita facultate, et quod legentes et studentes ibidem omnibus privilegiis, libertatibus ac immunitatibus concessis doctoribus, legentibus et studentibus commorantibus in studio generali gaudeant et utantur: quodque illi, qui processu temporis sciencie margaritam fuerint in illa facultate, in qua studuerint, assecuti sibique docendi licentiam, ut alios erudire valeant, ac magisterii honorem seu titulum pecierint impartiri, per magistros seu magistrum illius facultatis, in qua examinacio fuerit facienda, . . archiepiscopo Pragensi, qui est pro tempore, presententur[d], idem quoque archiepiscopus doctoribus et magistris in eadem facultate inibi actu regentibus convocatis illos in hiis, que in promovendis ad doctoratus seu magisterii honorem requiruntur, per se vel alium iuxta modum et consuetudinem, que super talibus in generalibus studiis observantur, examinare studeat diligenter eisque, si ad hoc sufficientes et idonei reperti fuerint, huiusmodi licentiam tribuat ac honorem seu titulum conferat magistralem. Illi vero, qui in eodem studio dicte civitatis examinati et approbati fuerint ac docendi licentiam et honorem seu titulum magisterii obtinuerint, ut est dictum, extunc absque examine ac approbatione alia regendi et docendi tam in civitate predicta quam alibi ubicumque, quibuscumque tam dicte civitatis quam quorumlibet aliorum locorum seu generalium studiorum, in quibus voluerint regere vel docere, statutis et consuetudinibus contrariis apostolica vel alia quacumque firmitate vallatis nequaquam obstantibus, plenam et liberam habeant facultatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre constitutionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum[e] Avinione septimo Kal. Februarii, pontificatus nostri anno quinto.

162—169. LEGATIO GERALDI DE MAGNACO.

1347. Mart. 3. — Apr. 27.

162—165. SCRIPTA PAPAE.

162. *Litterae conductus pro legato. — Mart. 3.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) nr. 1377 (R). *Descripsit R. Salomon. — Extr. Riezler 2318; Klicman 853.*

161. d) presentetur *or.* e) *deest ed.*

Venerabilibus fratribus etc. ut supra* usque pervenerint.

Cum nos dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Baltesio in ecclesia Constanciensi, capellanum nostrum, apostolice sedis nuncium, ad carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Roman(orum) illustris presentiam pro certis negociis destinemus, etc. ut supra** excepto in summa, que est quatuor floren(orum).

Datum Avinione V. Non. Marcii, anno quinto.

163. *Litterae credentiales.* — *Mart. 19.*

Ibidem nr. 1069. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 859. — Extr. Werunsky 142. Reg. imp. VIII Päbste nr. 192.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri.

Ecce, fili carissime, quod dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Baltesio in ecclesia Constanciensi, capellanum nostrum tuumque consiliarium, ad tue celsitudinis presenciam super certis negociis destinantes eidem, de cuius fidelitate ac circumspeccione plenam gerimus fiduciam, quedam imposuimus specialiter tue magnificencie regie vive vocis oraculo seriosius explicanda, super quibus sibi a te fidem petimus credulam adhiberi.

Datum Avinione XIIII. Kal. Aprilis, anno quinto.

*) = *nr. 1371 eiusdem registri:* patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatis vel eorum vices gerentibus ac personis ecclesiasticis quibuscumque religiosis et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Camaldulensis, Grandimontensis, Vallisumbrose, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum necnon magistris, prioribus et preceptoribus sancti Iohannis Ier(osoly)mitani, beate Marie Teutonicorum, Calatravensis et Humiliatorum hospitalium sive domorum ac aliis universis et singulis, ad quos presentes littere pervenerint.

**) = *nr. 1375 eiusdem registri:* universitatem vestram rogamus et hortamur attente per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eundem episcopum, cum per partes vestras transitum fecerit, ob reverentiam apostolice sedis et nostram benigne recipientes et gratiose tractantes sibi diebus singulis eundo ad dictas partes et in eis morando ac redeundo de illis eidem in octo florenis auri pro suis necessariis et de securo conductu necnon evectionibus, si sue forsan in via decesserint vel defecerint, vobis, quam primum fieri poterit, restituendis, cum super premissis per eundem episcopum vel eius nuncium fueritis requisiti, liberaliter providere curetis. Et quia onera in partes divisa facilius perferuntur, volumus, quod, si eundem episcopum in aliquibus locis vel loco morari pro eisdem negociis contingeret, vos fratres patriarche, archiepiscopi, episcopi alieque persone ecclesiastice non solum earundem sed etiam vicinarum partium, sicut ipse episcopus pro huiusmodi oneribus dividendis et facilius supportandis expedire viderit, contribuere in subventione teneamini supradicta, sic itaque mandatum nostrum huiusmodi efficaciter adimplentes, quod devotionem vestram exinde comendare merito valeamus. Alioquin sententiam, quam idem episcopus etc. ut supra† usque quomodolibet impediri.

†) = *nr. 1369 eiusdem registri:* per se vel alium rite tulerit in rebelles, super quo sibi tenore presentium auctoritate apostolica concedimus potestatem, ratum habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Non obstantibus si vobis vel vestrum alicui vel aliquibus aut quibuscumque locis vel ordinibus communiter vel divisim a sede sit indultum predicta, quod nunciis sedis eiusdem procurationem aliquam exhibere vel in ea contribuere, nisi ad vos declinaverint, minime teneamini et ad id compelli aut quod interdici, suspendi vel excommunicari non possitis per litteras apostolicas, que de indulto huiusmodi et toto tenore ipsius plenam et expressam non fecerint mentionem, et quibuslibet privilegiis quibuscumque personis, locis vel ordinibus sub quacumque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis, de quibus quorumcumque totis tenoribus in nostris litteris mentio sit habenda, per que mandati nostri effectus valeret quomodolibet impediri.

164. *Litterae de electione Karoli et de conductu praestando diversis directae. — Apr. 5.*

Ibidem nr. 1166 - 1172 (R). *Contulit R. Salomon. — Ed. Klicman 865. — Extr. Werunsky 146; Lang, Acta Salzburgo-Aquilejensia I (1903) p. 294 nr. 381* (R *nr. 1171. 1172*). *Reg. imp. VIII Päbste nr. 193.*

Venerabili fratri Iohanni archiepiscopo Mediolanensi et dilecto filio nobili viro Luchino de Vicecomitibus de Mediolano nostris et ecclesie Romane fidelibus et devotis.

Sicut ad vestram et communem aliorum noticiam credimus pervenisse, dudum presentata nobis et fratribus nostris sancte Romane ecclesie cardinalibus electione de persona carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Romanorum illustris in regem Roman(orum) promovendum in imperatorem per electores imperii, qui potuerunt et debuerunt interesse, solemniter celebrata et pro parte ipsius regis petitis et supplicatis per nosque adhibitis et servatis illis, que super talibus peti et supplicari ac adhiberi et observari consueverunt, et alia debita maturitate servata nos eandem electionem tanquam iuste, rite ac legitime factam admisimus et personam dicti regis approbavimus eumque regem Romanorum denominavimus et decrevimus nominandum eidemque fore obediendum et parendum[a] ab omnibus sicut tali. Quocirca vos attentius exhortamur, quatenus eidem regi super hiis, que spectant ad regnum Roman(um) et imperium, plenarie pareatis[b] et assistatis eidem auxiliis, consiliis et favoribus oportunis, ut proinde nostram et apostolice sedis gratiam eiusdemque regis benivolentiam vobis uberius vendicetis. Ceterum cum nos dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Bautesio in ecclesia Constanciensi capellanum nostrum, apostolice sedis nuncium, ad eiusdem regis presentiam pro certis negociis destinemus, exhortationibus nostris adicimus, ut ipsum nuncium favorabiliter recomendatum habentes eidem suisque familiaribus pro personis et rebus eorum de securo conductu in terris et districtibus vestris provideri libere faciatis.

Datum Avinione Non. Aprilis, anno quinto.

Item in eundem modum . . duci et co(mmun)i Venetorum. Datum ut supra.

Item in eundem modum Iacobo de Carraria de Padua. Datum ut supra.

Item in eundem modum Mastino et Alberto de la Scala. Datum ut supra.

Item in eundem modum Ludovico de Gonzaga de Mantua. Datum ut supra.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Datum ut supra.

Item in eundem modum venerabili fratri . . archiepiscopo Salzeburgensi. Datum ut supra.

165. *Litterae ad reginam Romanorum. — Apr. 5.*

Ibidem f. 261 nr. 1173. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 866.

Carissime in Christo filie Blanche regine Roman(orum) illustri.

Quia de statu tuo, filia carissima, et carissimi in Christo filii nostri Caroli regis Roman(orum) illustris, viri tui, letamur prospero et illum audire felicem sepius nos delectat, celsitudinem tuam rogamus regiam et hortamur, quatenus de illo nos, quociens oportunum extiterit, procures efficere cerciores, certam de nobis fiduciam habitura, quod nos et sedem apostolicam super tuis oportunitatibus, quantum cum Deo fieri poterit, propicios reperies et benignos.

Datum Avinione Non. Aprilis, anno quinto.

164. a) phendum *R.* b) pheatis *R.*

166—169. INSINUATIO APPROBATIONIS ET ALTERA RENOVATIO PROMISSIONUM IN FAVOREM ECCLESIAE ROMANAE DATARUM.

1347. Apr. 27.

Cf. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX, 331. — Cf. etiam supra ad 1346. Apr. 22. (nr. 9—13), Sept. 19. (nr. 91. 92), Sept. 30. (nr. 96. 97), Dec. 4. (nr. 149), infra ad 1355. Apr. 5. (Reg. imp. VIII nr. 2016).

166. *Renovatio promissionum maximarum, super revocatione processuum, de Ludovico Bavaro impugnando. — Apr. 27.*

Originale in archivo Vaticano arm. I c. 7 nr. 1. Contulit F. Kern. In plica legitur: Gerungus de Medlico, *in verso habetur:* XVII. R. *Sigillum deest filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Notatur in catalogo chartarum archivi sanctae Romanae ecclesiae a. 1366. confecto ap. Muratori 'Antiquitates Italicae' VI, 99 C.*

Reg. imp. VIII nr. 319.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Carolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex cum reverentia debita et devota pedum oscula beatorum.

'Summis et ferventibus desideriis — nullatenus veniemus.' *supra nr. 149 p. 232 lin. 1 — p. 236 lin. 12.*

Et ad predictorum omnium perpetuam rei memoriam ac sancte Romane ecclesie ac sedis apostolice et Romanorum pontificum securitatem atque cautelam presentes scribi litteras et regie maiestatis sigillo fecimus communiri, promittentes et obligantes nos cum omni efficacia et effectu, quod post imperialis dyadematis coronationem susceptam predicta omnia ratificabimus, confirmabimus et recognoscemus et faciemus et servabimus atque iurabimus et de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes dabimus litteras quadruplicatas harum seriem continentes ad perpetuam rei memoriam et ad securitatem et cautelam vestram et successorum vestrorum et sancte Romane ecclesie et sedis apostolice imperialis maiestatis typario communitas.

Datum Tridenti V. Kal. Maii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum vero nostrorum anno primo.

167. *Instrumentum notarile super insinuatione litterarum approbationis et super renovatione promissionum. — Apr. 27.*

Originale (or.) *ibidem nr. 18. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum Geraldi de Magnaco filis sericis viridis coloris. — Notatur in catalogo supra ad nr. 166 citato col. 99 B.*

Reg. imp. VIII nr. 319.

In nomine Domini nostri Iesu Christi amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione quintadecima, die vigesimaseptima mensis Aprilis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Clementis divina providentia pape VI. anno V. in presentia mei notarii publici et testium[a] infrascriptorum personaliter constitutus venerabilis et discretus vir magister Geraldus de Magnaco archi-

167. a) testiu *or.*

diaconus de Baltesio in ecclesia Constantiensi, eiusdem domini pape capellanus cum ea, qua decuit, reverentia dedit, presentavit et assignavit serenissimo principi et domino domino Carolo Dei gratia Romanorum regi semper augusto et Boemie regi cum reverentia debita recipienti eiusdem domini regis approbationis litteras apostolicas vera dicti domini pape bulla plumbea in filis sericis more Romane curie bullatas, quarum principium tale est: Clemens episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem et apostolicam benedictionem. Romanus pontifex, cui rex eternus et summus in persona beati Petri apostoli, eterne vite clavigeri, celestis simul et terreni iura imperii et plenitudinem potestatis concessit, supra cunctos etc. Finis vero ipsarum talis est: Ad celestis et eterni regni provehi gloriam mercaris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis, nominationis, denuntiationis, declarationis, assumptionis, approbationis, constitutionis et suppletionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Avinione VIII. Idus Novembris, pontificatus nostri anno V.[1]

Post quarum litterarum presentationem et receptionem, ut premittitur, reverendus idem magister Geraldus mandavit et fecit ibidem presentibus infrascriptis testibus per me subscriptum notarium legi quasdam alias litteras apostolicas in cordula canapis more Romane curie iuxta modum pretactum bullatas: in quibus sibi, ut prima facie apparebat, mandabatur, quod certas a prefato domino rege promissiones, iuramenta et concessiones reciperet iuxta earundem litterarum apostolicarum continentiam et tenorem[2]. Quarum litterarum auctoritate dictus magister Geraldus ibidem secundum formam mandati huiusmodi super prestandis et faciendis promissionibus, iuramentis et concessionibus eisdem predictum dominum regem attencius requisivit. Qui quidem dominus rex ad requisitionem huiusmodi ibidem in instanti reverenter et devote in manibus antedicti magistri Geraldi de Magnaco supradicti domini pape, successorum suorum, sacrosancte Romane ac universalis ecclesie et sedis apostolice nomine recipientis omnes et singulas promissiones, iuramenta et concessiones infrascriptas sigillatim et specifice tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis renovavit, fecit, prestitit, approbavit, ratificavit et confirmavit per omnia in hec verba:

'Sanctissimo in Christo patri — anno primo.' *supra nr. 166.*

Quibus quidem promissionibus, iuramentis et concessionibus necnon omnibus aliis et[b] singulis[b] suprascriptis per prefatum dominum regem, ut premititur, sigillatim et specifice, tactis corporaliter sacrosanctis euangeliis, renovatis, factis, prestitis, approbatis, ratificatis et confirmatis et per supradictum magistrum Geraldum ab eodem domino rege receptis idem magister Geraldus de prestatione ac receptione huiusmodi necnon de supradictarum litterarum approbationis presentatione ac premissis omnibus et singulis per me subscriptum notarium fieri sibi peciit publicum instrumentum, quod etiam sui sigilli munimine mandavit et fecit[b] roborari.

Actum Tridenti in castro episcopali Boni Consilii, in superiori episcopali camera eiusdem castri, anno, indictione, die, mense et pontificatu quibus supra, presentibus reverendis in Christo patribus dominis Nicolao Tridentino et Ulrico Curiensi episcopis ac venerabilibus et discretis viris dominis Nicolao decano Olomucensi, supradicti domini regis cancellario, Iescone preposito capelle regie Omnium sanctorum in castro Pragensi, Petro de Luna Olomucensis, Bohussione de Purdobicz Pragensis et Nicolao dicto Sortes Laudunensis canonicis ecclesiarum, necnon illustri et magnifico principe domino Nicolao

167. b) *in loco raso or.*

1) *Supra nr. 102.* 2) *Supra nr. 149.*

Opavie et Ratiborie duce ac nobilibus viris dominis Smylone de Vetovia, Swincone Lepore, Buscone de Wilhorticz et Purchardo Monacho de Basilea militibus Olomucensis et Pragensis dioc(esium) testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Gerungus Hartmanni de Medlico clericus Pataviensis dioc(esis), publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, predictarum litterarum approbation(is) presentation(i) necnon supradictarum promissionum, iuramentorum et concessionum renovat(ioni), prestat(ioni), approbat(ioni), ratificat(ioni) et confirmat(ioni) ac ipsorum recept(ioni) et omnibus aliis et singulis suprascriptis una cum prenominatis testibus anno, indictione, die, mense, pontificatu et loco predictis presens f[ui ips]aque omnia et singula ad requisitionem sepedicti magistri Geraldi de Magnaco propria manu scripsi et in hanc publicam formam redegi signoque meo consueto signavi rogatus in testimonium et certitudinem omnium premissorum.

168. *Renovatio promissionum super facto regis Franciae. — Apr. 27.*

Originale (or.) *in archivo Vaticano arm. C fasc. 37 nr. 11. Contulit F. Kern. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 320.

Quae cum promissionibus supra nr. 11 et renovatione supra nr. 92 concordant, typis minoribus excussa sunt. — Cf. p. 22 lin. 28 sqq. et p. 122 lin. 42 sqq.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Karolus Dei gracia rex Romanorum semper augustus et Boemie rex cum reverencia debita pedum oscula beatorum.

Rex pacificus, qui pia miseracione solium regni nostri sue clemencie roborat auxilio, licet sacre institucionis eloquia preceptis sint plena dominicis, de dilectione tamen proximi, per quam vere caritatis perfectio solidatur, nobis relinquens exemplum, ut eius vestigia immittemur[a], mandatum tradidit speciale. Nos igitur hec eius instar intra claustrum devoti pectoris attendentes, et ut hiis, que dissidii materia possent esse, solerti prevencione, antequam ordiantur, salubriter prescisis nostri fideles et subditi in pacis multitudine et requie opulenta, ad quorum considerationem nonnunquam noctes transimus insompnes, valeant delectari, ob reverenciam sanctitatis vestre et pro bono pacis de et super omnibus et singulis litibus, questionibus, causis, controversiis et querelis, que inter reges seu imperatores Roman(orum) et regnum ac imperium Roman(um) ex una parte et serenissimum principem dominum Philippum Dei gracia regem Francorum illustrem, sororium nostrum carissimum, suosque predecessores et successores in regno Franc(ie) predicto ipsumque regnum Franc(ie) ex parte altera super quibuscumque negociis, rebus, iuribus et iurisdictionibus, quecumque, quantacumque et qualiacumque sint et ex quacumque causa hactenus extiterint et exorte fuerunt, vertuntur, vertentur seu verti et oriri poterunt quoquomodo, sanctitatis vestre, que inter Deum et hominem noscitur mediatrix, omnimode voluntati, ordinationi et dispositioni* successorumque vestrorum Romanorum pontificum, qui pro tempore fuerint, exnunc prout extunc sponte, sollenniter, realiter et efficaciter nos[b] submittimus, ac promittimus bona fide et ad sancta Dei euangelia a nobis corporaliter tacta iuramus, quod omni ordinationi et dispositioni sanctitatis vestre successorumque vestrorum predictorum in hiis omnibus parebimus, stabimus et acquiescemus et eas recipiemus, acceptabimus ac plene servabimus et tenebimus, easque ordinationes promittimus* tenere* et inviolabiliter observare ac contra eas vel ipsarum aliquas nullo unquam tempore facere vel venire per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte, aliqua racione vel causa seu quovis modo, ingenio vel colore. In

168. a) *sic pro* imitemur *or.* b) *deest or., supplevimus secundum litteras priores.*

quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes iuximus nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, V° Kl. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

169. *Concessio de processibus annullandis. — Apr. 27.*

Originale ibidem nr. 10. Contulit F. Kern. In verso legitur: R. *Sigillum deest filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Notatur in catalogo supra ad nr. 166 citato col. 99 D, die falso indicato.*

Reg. imp. VIII nr. 321.

Quae cum litteris supra nr. 10 c. II, 92, 97, 149 concordant, typis minoribus excussa sunt.

Sanctissimo in Christo patri ac domino suo domino Clementi sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici . . Karolus Dei gracia rex Romanorum semper augustus et Boemie rex cum reverencia debita pedum oscula beatorum.

Ob reverenciam . . sanctitatis vestre et propter* bonum pacis eidem s(anctitati) concedimus plenam et liberam potestatem quictandi et remittendi omnibus et singulis civitatibus et communitatibus quorumcunque locorum *parcium Ytalie necnon et quibuslibet personis singularibus parcium earumdem, cuiuscumque status et condicionis existant, omnes iniurias, rebelliones, inobediencias et offensas commissas hactenus quandocumque et quocienscumque contra imperium et reges ac imperatores Roman(orum) seu officiales, ministros vel gentes eorum, ac eciam processus quoscumque et sentencias inde sequtas, quatenus ad reges et imperatores Romanorum, qui fuerint pro tempore, pertinuit cognicio et punicio predictorum et ad nos* illorum prosecucio iure regni vel imperii potest aliqualiter pertinere, tollendi, cassandi, revocandi et totaliter anullandi penasque quaslibet corporum et bonorum, multas eciam et infamias a iure vel homine illorum excessuum occasione vel causa inflictas vel infligi possibiles in futurum remittendi et penitus abolendi ac contra predictos excessus, processus, sentencias, penas et infamias huiusmodi in integrum restituendi et alias de illis et super illis omnibus et singulis, quandocumque et quocienscumque s(anctitati) v(estre) placuerit, insimul vel divisim per s(anctitatem) v(estram) vel alium ordinandi et disponendi alte et basse pro libito voluntatis, quicquid placuerit eidem s(anctitati), et hoc in scriptis vel sine scriptis, nobis* absentibus et non vocatis nec alio quocumque pro nobis* eciam requisito. Ratum* et gratum pro nobis et successoribus nostris regibus et imperatoribus Roman(orum) perpetuo habituri promittimus, quicquid super premissis, eorum quolibet per s(anctitatem) predictam remissum, sublatum, cassatum, annullatum, revocatum, abolitum et restitutum fuerit vel quomodolibet ordinatum. *Potestatem autem premissam durare volumus per annum integrum computandum a tempore, quo* dicte concessionis et potestatis licteras s(anctitati) v(estre) fecerimus assignari; eo tamen adiecto, quod, si* durante anno predicto illi vel aliqui ex eis, de quibus premittitur, nobiscum amicabiliter convenirent, possimus eis vel pro eis remissionem et alia premissa facere, concessione s(anctitatis) predicte super hiis facta nequaquam obstante, que tamen in suo pleno effectu remaneat quoad omnia alia, de quibus sic non duxerimus ordinandum. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, V° Kal. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

170—223. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1347. Apr. 13. — Aug. 21.

Inedita proponimus ex originalibus in archivo Confluentino asservatis. Praeter nr. 210. 212. 214. 219 omnia descripsit R. Salomon. Nonnulla notavit Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' p. 472 sq. — Cf. etiam supra nr. 44—49. 76—81.

170. *Scriptum Petri dicti Wye. — Apr. 13.*

Pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. In margine inferiori manu coaeva notatum est: Excep(it) Io(hannem) comitem de Spanh(eim).

Ich Peter genant Wye, ein ritter, dun kunt allen luden und bekennen uffenlichen an disem brive, das der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebisschof zu Trire mich zu dynere gewunnen hait, also das ich yme und sinem stifte dynen sal wider sine viende, dī er itzunt hait, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und alle, dy sich dar zu mengent und auch unsers egenanten herren von Trire viende werdent. Und sal ich dem vorgenanten mime herren von Trire getruweliche dynen selb dritte gewapent, das ist mit tzwein helmen und eyme panezeir wol geriden und erzuget, wa er iz bedarf, uf sine kost und verlust, als gewonlich ist, den gantzen crig usz und biz der vorgen(ant) min herre von Trire und sin stift mit dem egenanten herrn Ludewige von Beyern und mit allen sinen helferen und dī sich hī enbinnen in disen crig mengen und dī mines egenanten herren viende iezunt sin oder werdent, genczeliche gesunet wirdet. Und hait der vorgen(ante) min herre von Trire mir dar umb gegeben und wol bezalet funfzig cleine gulden von Florencze gudes goldes und gewichtes, der ich in quijt, ledig und lois sagen an disem brive. Und des zu urkunde und stedicheit han ich min ingesigel an disen brif gehenket.

Der gegeben ist du man zalte nach Cristus geburte dusent druhondert siben und virzig jare, uf den druzehenden dag des mandes den man nennet Aprilis in latine.

171. *Scriptum Bartholomaei dicti Rupsac de Manderscheid. — Apr. 13.*

Pendet sigillum parvum ex ipsa membrana.

Ich Bartholomeus genant Rupsac von Manderscheit dun kunt allen luden, das ich dem erwerdigen in Gode vader und herren mime herren hern Baldewine erczebisch(ove) zu Trire gelobet han und geloben an disem brive in guden truwen an eides stat getruweliche zu dynende gewapent, sa ich allerbest vermach, uf sine gnade wider sine viende, dī er ītzunt hait, und nemeliche wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und alle, dī sich darzu mengent und auch unsers egenanten herren von Trire viende werdent. Und sal ich den dienst dūn, wa der vorgen(ante) min herre von Trire des bedarf, uf sine kost und verlust, als gewonlich ist, den gantzen crig usz und biz der vorgenan(te) min herre von Trire mit dem egen(anten) hern Ludewige von Beyern und mit allen sinen helferen und dī sich hī enbinnen in disen crig mengent und dī mines egenanten herren viende werdent oder itzunt sint, gentzeliche gesunet wirdet. Und hait mir der vorgen(ante) min herre von Trire uf alsulichen dienst geluwen

funfzehen cleine gulden von Florentze gudes goldes und gewichtes, di ich bereide entphangen han. Und des zu urkunde han ich gebeden den strengen ritter hern Peter Wye von Dune, want ich kein eygen ingesigel enhan, daz er sin ingesigel an disen brif wolle henken. Und ich Peter Wye ritter vorgenant bekennen uffenliche an disem brive, das ich min ingesigel durg bede des vorgenanten Bartholomeus an disen brif han[a] gehangen.

Der gegeben ist du man zalte nach Cristus geburte dusent druhondert siben und virzig jare, uf den druzehen dag des mandes den man nennet Aprilis in latine.

172. 173. *Scripta Conradi Colbe de Boppardia et Cunonis de Sterrenberg. — Apr. 23.*

Cum praeter minutias duo scripta inter se ad litteram concordent, textum integrum litterarum Conradi Colbe tantum (C) *proponimus, aliarum* (S) *varias lectiones in adnotationibus adiungentes. In nr. 172 sigillum pendet loro membranaceo, in nr. 173 iam desideratur.*

Ich Conrad Colbe von Boparten*, eyn wolgeborn knecht, dūn kunt allen luten und bekennen uffenlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gote vader und herre min herre her Baldewin erczeb(ischof) zū Trire[a] mich zū dyenere[b] gewunnen hat, also daz ich yeme[c] und sime[d] stifte dienen sal selb andere, daz ist mit eynem geeroneten helme und mit eynem panczire wol gerieten[e] und ertzuget, wider sine viende, die er iezunt hat, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und diener und alle, die sich dar zū mengent und ouch mins egenanten herren von Triere viende werdent. Und sal ich dem vorgenantem minem herren von Trire[f] getruwelichen dienen, wo er ez bedarf, uff sine kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege mit minen[g] herren und sinem stifte von Triere vorgenant gar und genczlichen gesunet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre von Triere mich yme und sinem stifte zu burgmanne gewunnen und mir dar umb und minen[g] vorgenanten dienst hundert cleyne gulden gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Und[h] des zū urkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen.

Datum anno Domini M°CCC°XL° septimo, die XXIII. mensis Aprilis.

174. *Scriptum Heinrici Symon. — Apr. 26.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Henne Symon, ein wolgeborn kneht, dun kunt allen luten und bekennen uffenlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gote vader und herre min herre her Baldewin erczebysschof zū Tryre mich dem dorchlūchtigen herren hern Karle Romschem kūnige und yme und sinem stifte zu Tryre zū diener gewunnen hat, also daz ich yn und dem stifte dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helffere und diener und alle, die sich dar zū mengent und ouch die miner vorgen(anten) herren viende iezunt sint oder noch werdent, ane alleine minen herren hertzoge Ruprehten, uf des schaden und gūt ich nit riden ensal, ane alle geverde. Und sal den vorgenanten minen herren und dem stifte zu Tryre getruwelichen dienen selb

*) Cone von Sterrenberg *S.*

171. a) *supra lin. add. or.*

172. 173. a) Trier[e] *S.* b) dienere *S.* c) yme *S.* d) sinem *S.* e) gerieden *S.* f) Triere *S.* g) minem *S.* h) und *om. S.*

ander, daz ist mit eynem gecrondem helme und mit einem pantzire wol geriden und irzůget, wo sie des bedorfen, uf ir kost und vorlust, als gewonlich ist, als lange biz daz die criege alle mit mine(m) egen(antem) herren und dem stifte von Tryre gentzlichen und gar versůnet werden. Und hat mir dar umb min vorgen(anter) herre von Tryre gegeben drizich phunt Heller, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Und des zů urkunde, wan ich nit eygens ingesigels enhan, so han ich gebeden und biden an disem brieve den erbern strengen ritter hern Heinr(ich) Beyer den alden, daz er sin ingesigel an disen brief wolle henken. Und ich Heinr(ich) Beyer ritter bekennen mich, daz ich dorch bede Hennen Symons min ingesigel an disen brief han gehangen.

Datum Treveris XXVI. die mensis Aprilis, anno Domini MCCCXL septimo.

175. *Scriptum Petri Hilnsheymer.* — *Apr. 26.*

Pendent duorum sigillorum fragmenta loris membranaceis.

Ich Peder Hilnsheymer, ein wolgeborn knecht, dun kunt allen luten und verjehen uffenlichen an diesem brieve, daz der erwerdiger in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebysschof zů Tryre mich dem dorchlutigem herren hern Karle[a] Romschem kůnige und yme und sinem stifte zů Tryre zů diener gewunnen hat, also daz ich yn und dem stifte zů Tryre dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helffere und diener und alle, die sich dar zů mengent und die miner vorgen(anten) herren viende itzunt sint oder noch werdent, ane alleine wider minen herren . . hertzoge Ruprehte, uf des schaden und gut ich nit riden sal, ane alle geverde. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte getruwelichen dienen selb ander, daz ist mit eynem gecrondem helme und mit einem pantzire wol geriden und irzůget, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust, als gewonlich ist, als lange biz die criege alle mit minen herren und dem stifte vorgen(ant) gentzlichen und gar versunet werdent. Und hat der vorgen(ante) min herre von Tryre mir dar umb drizig phunt Heller gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Des zů urkunde, wan ich eygens ingesigels nit enhan, so han ich gebeden und biden an disem brieve die strengen ritter hern Heinrich Beyer von Boparten den alden und hern Peder Vos von Bacherachen, daz sie ir ingesigel an disen brief wollen henken. Und wir Heinrich und Peder rittere vorgenant bekennen, daz wir dorch bede willen Pedir Hilnsheimers vorgen(ant) unsir ingesigel an disen brief han gehangen.

Datum Trev(eris) die XXVI. mensis Aprilis, anno Domini MCCCXL septimo.

176. *Scriptum Wynandi et Nicolai de Novo Castro.* — *Apr. 27.*

Pendet sigillum unum loro membranacco; alterum iam desideratur.

Wir Wynand und Clays von der Nuwerburg wilne Dyderiches sőne genant Vlozze von Hymmenrode dűn kunt allen luden und bekennen uffenlich an disem brief, daz der erwirdig in Got vader und herre unser herre herre Baldewin erzbischof zů Trire uns zů dýnern gewűnnen hat, also daz wir ym und sime stifte dyenen sollen mit einer platen und mit eime pantziere wol geriden und gezuget wider sine vyande, die er iczűnt hat, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dyenere und alle, die sich dar zů[a] mengent und auch die unsers egenanten herren von Trire vyande werdent. Und sollen wir dem vorgen(antem) unserm

175. a) r *super lin. add. or.*

176. a) *praecedit* yn *cancellatum or.*

herren von Trire getruwelichen dynen, wa er iz bedarf, uf kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege mit unserm herren und sime stifte von Trire gar und genczlichen g[esune]t werden. Und hat der vorgen(ante) unser herre von Trire uns uf unsern dynst geluhen tzwentzich clein guldine von Florentze, die wir itzů gereit entphangen han und der wir yn und sinen stift lois und ledig sagen an disem brief. Und was her Wilhelm von Urley und Colin schulth(eiz) zů Witlich sprechent, daz unser vorgen(anter) herre uns dar[b] umb[b] důn sal[c], da mit sollen wir uns laszen genůgen. Zů urkunde han ich Wynande vor mich und Clays minen brůder vorgenant min ingesigel an disen brief gehangen und han samentlich gebeden den strengen ritter herren Richart von S[t]udernheim, daz er sin ingesigel auch an disen brief wolle henken. Und ich Rychart bekennen, daz ich min ingesigel umb bede der vorgenanten gebrudere an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist anno Domini M°CCC°XL septimo, die XXVII. mensis Aprilis.

177. *Scriptum Philippi dicti Haynbuch.* — *Mai. 12.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Philippes genant Haynbuch, ein wolgeborn kneht, dün kunt allen luden und bekennen uffenlichen ad[a] disem brieve, daz der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zů Trire mich ym und sime stifte von Triere zů burgmanne und zů dyenere dem durchlutigen fursten hern Karlen, dem Romischen kunige, und ym und sime stifte von Trire gewůnnen hat umb sechtzich schiltguldine penninge, die ich itzů gereit entphangen han, der ich yn auch ledig und lois sagen an disem brieve, also dat ich yne und dem stifte von Trire dyenen sal mit eime gecronten helme und mit eime pantziere wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzunt hant oder noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, die sich darzů mengent. Und sal ich in getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz daz die criege alle mit den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire gar und gentzlichen gesůnet werdent. Und des zů urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalt anno Domini M°CCC°XL septimo, die XII. mensis Maii.

178. *Scriptum Iohannis Spachbrücken.* — *Mai. 15.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Johan Spachbrücken, ein wolgeborn kneht, dun kunt allen lüten und irkennen uffenlichen, daz der erwerdiger in Gote vader und herre min herre her Baldewin ertzebysschof zů Tryre mich dem durchluchtigem herren hern Karle Romschem künige und yme und sime stifte zů Tryre zů diener gewunnen hat, also daz ich yn und dem stifte zů Tryre dienen sal wieder hern Ludewigen von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helffere und diener und alle, die sich dar zů mengent und ouch die miner herren viende iezunt sint oder noch werdent, ane alleine wider miner[a] herren hertzoge Ruprehten, uf des schaden und gůt ich nit riden sal, ane alle geverde. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte getruwelichen dienen mit einem gecronden

176. [b]) ar vm *in loco raso*, h *postea add. or.* [c]) l *in loco raso or.*

177. [a]) *sic or.*

178. [a]) *sic or.*

helme wol geriden und irzûgit, wo sie des bedorfen, uf ir kost und vorlûst, als gewonlich ist, als lange biz die criege alle mit minen herren und dem stifte vorgenant gentzlichen und gar gesunet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre von Tryre mir dar umb zwentzig phunt Heller gegeben, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Des zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han gebeden den erbern strengen ritter hern Heinrich Beyer von Boparten, daz er sin ingesigel zû dem minen an disen brief wolle henken. Und ich Heinrich Beyer vorgenant verjehen mich, daz ich min ingesigel an disen brief gehangen han dorch bede willen des vorgen(anten) Spachbrucken.

Datum Treveris XV. die mensis Maii, anno Domini M°CCCXL septimo.

179. *Scriptum Isembardi de Hentzemberg. — Mai. 18.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Isembart von Hentzemberg, ein edel knecht, dûn kunt und bekennen an disem brief, daz der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karlen, dem Romischen kunige, und yme und sime stifte zû Trire zû dyener gewunnen hat, also daz ich yn dynen sal mit eime gecronten helmen und mit eime panczier wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie itzunt hant oder die noch ire vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dŷnere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa[a] sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgen(ant) gar und genczlich gesunet werdent. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zû geben virtzich clein guldine von Florentze, der ich itzûnt tzweintzich an gereidem gelde entphangen han, der ich yn lois und ledig sagen an disem brief. Und sal mir die andern zwentzich guldin uf sente Mertins dag nehst kumpt gentzlich bezalen, Nov. 11.
uzgescheiden alle argelist und geverde. Und des zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Cristus geburte do man zalt anno Domini M°CCC°XL septimo, die XVIII. mensis Maii.

180. *Scriptum Nicolai dicti Bornbach de Lichtenberg. — Mai. 18.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Niclaus genant Bornbach von Lychtemberg ritter dûn kûnt allen luden und bekennen uffenlich an disem brief, daz der erwirdig in Got vader und herre min her her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutige(m) fursten hern Karlen Romischem kunige und yme und sime stifte zû dyener gewûnnen hat, also daz ich yne dienen sal mit eime gecronten helmen und mit zwein pantzieren wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzû hant oder die noch ire vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dŷnere und alle dŷ, die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgen(anten) minen . . herren und dem stifte von Trire getrûwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen . . herren und dem stifte von Triere

179. [a]) *in loco raso or.*

vorgenant gar und gentzlichen gesunet werdent. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zû geben achtzich pûnt Triescher werunge, der ich itzû zwenezich cleine guldin von Florentzen an gûdem gereidem gelde entphangen han, der ich yn lois und ledig sagen an disem brief. Und sal mir daz ander gelt, dat
Nov. 11. uberig ist, uf sente Mertins dag nehst kumpt gentzlichen geben und bezalen uzgescheiden arlley argelist und geverde. Zû urkunde han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han gebeden hern Bertram genant Genge von Lychtemberg ritter, daz er sin ingesigel zu dem mime an disen brief wolle henken. Und ich Bertram vorgenant bekennen, daz ich min ingesigel umb bede hern Nicolaus vorgen(ant) an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist nach Gotis geburte do man zalt anno Domini M°CCC°XL septimo, die XVIII. mensis Maii.

181. *Scriptum Bertrami dicti Genge de Lichtenberg. — Mai. 18.*

Pendent duo sigilla loris membranaceis.

Ich Bertram genant Genge von Lichtenberg ritter bekennen uffenlich an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich deme durchluftigem fursten hern Karle, deme Romeschin kuninge, und yme und sime stifte von Trire zû dienere gewûnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb dritte mit eyme geeroneten helme und źwen pantzieren wol gerieden und erzuget wieder ire viende, die sie itzûnt hant oder die noch yre viende werden, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich den selben minen herren und deme stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie ez bedûrfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgen(anten) erige alle mit den selben minen herren gar und gentzlichen gesûnet werden. Und sal mir min herre von Trire dar umb geben nûntzig cleyne gulden, der ich itzûnt driszig gulden an gereidem gelde entphangen han, der ich yn quit, ledig und los sagen an disem brieve. Und die andern sechszig gulden sal er
Nov. 11. mir dûn geben uf sente Mertins dag der nehest kûmpt ane argelist und geverde. Des zû urkunde ist min ingesigel an disen brif gehangen und han dar zû gebeden und bidden an disem brieve den strengen ritter hern Niclaus genant Bornebach von Lichtenberg, daz er ouch sin ingesigel an disen brief zû urkunde wolle henken. Des ich Niclaus vorgenant bekennen, daz ez war ist.

Gegeben do man zalte nach Cristus geburte drutzehenhundert syben und viertzig jare, des achtzehenden dages in dem Meye.

182. *Scriptum Eberhardi de Katzenellenbogen. — Mai. 18.*

Pendent sigilla tria, quorum unum valde laesum, loris membranaceis.

Ich Eberhart des edeln mannes greven Wilhelms von Katzenellenbogen brûder dûn kunt allen luden und erkennen uffenlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre myn herre her Baldewin erczebisschof zû Triere mich in des durchluchtigesten mins herren hern Karlen Romessches und zû Behemen koninges sines neven wegen yme und sime stifte zû dienere gewûnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb sechste mit geeroneten helmen und mit sechs pancziren wol geriten und ertzuget wider ire viende, die sie itzûnt han, nemelichen wider hern Ludewigen von Beyeren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent und der vorgen(anten) herren viende werdent. Und sal ich den vorg(enanten) herren ge-

trûwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege mit mynem herren und sinem stifte von Triere gar und gentzlichen gesunet werden. Und sal myn vorg(enanter) herre von Triere myr dar umb geben sechs hûndert cleyne gulden von Florenczien, der er myr czwey hûndert itzûnt an bereytem gelde betzalet hat, der ich yn ledig und los sagen an diesem brieve, und die uberigen vierhûndert an sinem Ryneczolle zû Covelentze bewiset uf zû hebene an eyme alden groszen koninges Tûrnose biz uf betzalungen der vorg(enanten) summen geldes. Des zû urkûnde han ich myn ingesigel an diesen brief[a] gehangen[a] und han gebeden und bieten an diesem brieve die strengen rittere hern Philips von Schonecke und hern Symon vom Walde, daz sie ire ingesigele zû dem myme an diesem brief wollen henken. Und wir Philips von Schonecke und Symon vom Walde rittere vorgen(ant) bekennen, daz wir durch bede willen jungherren[b] Eberhardes vorg(enant) unser ingesigele an diesen brief han gehangen.

Der gegeben ist da man czalte nach Cristus geburte druczehenhundert sieben und vierczig jar, uff den achtzehenden dag in dem Meyen.

183. *Scriptum Iohannis dicti Kolbe.* — *Mai. 18.*

Pendent duo sigilla loro membranaceo.

Ich Johan genant Kolbe, ein wolgeborn knecht, dûn kunt allen luden und bekennen uffenlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich yme und sinem stifte von nuwens zû burgmanne siner burg und stat zu Hartinfels und zu dienere deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romeschen kuninge, und yme und sime stifte von Trire vorgenant gewûnnen hat umb seszig cleine gulden von Florentzien genger und geber, der ich itzunt an gereidem gelde driszig gulden entphangen han. Und sagen ich derselben driszig gulden minen herren von Trire ledig und los an disem brieve. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen selb ander mit eyme gecroneten helme und eyme pantzere wol gerieden und erzuget wider ire viende, die sie itzunt hant oder noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dyenere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie des bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die crige alle mit den vorgenanten minen herren und dem stifte gar und genczlichen gesunet werden. Und vortme, ee dan mir die uberigen driszig gulden bezalet werden, sal ich mime herren von Trire vorgenant und sinem stifte bewisen funf cleyne gulden geldes jerlicher und ewiger gulde uf minen eygenen guden, die yme und sinem stifte wol gelegen sin. Und sal ich die selben gût und gulde, dar uf ich yme die bewisunge dûn, von deme vorgen(antem) minem herren von Trire zu burglehene der egenanten burg und stat entphan und haben, als ouch mine rechten lehens erben schuldig sin sullen, die selben gût und gulde von minem herren und sinen nakomen ertzebischoven zû Trire zû habene und zû entphane mit manschaften, hulden, eiden und diensten, als solichs lehens recht und gewonheit ist. Und sullen ich oder mine erben deme vorgenanten minem herren unser zweyvoldigen brieve dar uber geben, als andere ire burgmanne und manne plegen zû dûne. Und vor die bewisunge hait der strenge ritter her Peter von Eych der junge und Peter Scobesak, ein wepeling, deme vorgen(antem) mime herren von Trire gesprochen und gelobet, daz ich sie dûn sal in aller der wise, als da vore ist begriffen. Zû urkunde und stedikeit, want ich nicht eygens siegels enhan, so hant die vorgen(anten) her Peter ritter und Peter Scobesak ire ingesigele umb mine bede an

182. a) *in loco raso or.* b) *supra lin. add. or.*

diesen brief gehangen. Und wir Peter von Eych ritter und Peter Scobesak vorgenant bekennen, daz wir vor den vorgen(anten) Johan gesprochen und gelobet han als umb die egen(ante) bewisunge zů dune. Und des zů urkunde han wir unser ingesigele durch bede willen des selben Johans an disen brief gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus gebůrte druezehenhundert sÿben und viertzig jar, des achtzehenden dages in dem Meye.

184. *Scriptum Gotfridi domini de Cronenberg.* — *Mai. 19.*

Sigilla tria olim loris membranaceis affixa iam desiderantur.

Ich Godefrid herre zů Cronenberg důn kůnt allen luden und bekennen uffenlich an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zů Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle, dem Romischen kůnige, und ym und sime stifte zů Trire zů dyener gewůnnen hat, also dat ich yn dÿnen sal mit aller miner moge und gesinde gewapende und wol geriden und ertzuget wider ir vyande, die sie itzůnt hant oder die noch ir vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, die sich dar zů mengent. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dÿnen, wa sie iz bedorfen, uf ir kôste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen vorgenanten herren und dem stifte von Trire gar und gentzlich gesůnet werdent. Vort han ich die vorgen(anten) min herren und ir helfere und dyenere uf mime deil der vorgen(anten) vesten Cronenberg enthalden wider allermenlichen, nieman uz genomen, ane wider mine . . gemeine(re) da selbis, sich dar uz und yn zů behelfene zů allen iren willen. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire umb die selben dynst und entheltnisse mir hundert půnt penninge Lutzillinburger werunge gegeben[a], die ich in gudem gereidem gelde entphangen han, der ich in lois und ledig sagen an disem brieve. Und des zů orkonde han ich min ingesigel gehangen an diesen brief und han gebeden den edeln man hern Fridrich von der Nůwerburg, minen bruder, auch hern zu Cronenberg, daz er sin ingesigel umb mine bede und zů urkunde an disen brief wolle henkin. Und ich Friderich vorgen(ant) bekennen, daz ich min ingesigel umb bede hern Godefr(ides) mins brůders und zů urkunde diser sachen han gehangen an disen brief.

Der gegeben ist nach Gotis geburte anno Domini M°CCC°XL septimo, die XIX. mensis Maii.

185. *Scriptum Petri de Eych.* — *Mai. 19.*

Pendent sigilla duo parva loris membranaceis.

Ich Peter von Eych ritter, hern Georgen von Eych ritters son, bekennen uffenlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romeschen kuninge, und yme und sime stifte zů dienere gewunnen hat, also daz ich yn dienen sal mit zwen helmen und eyme pantzere wol gerieden und erzuget wider ire viende, die sie itzunt han oder noch gewinnen, und nemeliche wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewenlich ist, biz die crige alle mit den vorgenanten herren gar

184. a) *supra lineam add. or.*

und gentzlichen gesunet werden. Und sal mir[a] min herre von Trire dar umb geben hundert cleyne gulden: der ich itzunt funftzig gulden entphangen han an gereidem gelde, der ich yn ledig und los sagen an disem brive, und die uberigen funftzig gulden sal er mir dûn geben uf sente Mertins dag der nehest kûmpt. Vortme han ich mime herren Nov. 11. von Trire gelobet und geloben an diesem brive, daz yme noch deme vorgen(anten) kuninge oder den yren keyne schade geschehen sal von mins vaders deile der vesten zû Olbrucken. Des zû urkunde ist min ingesigel an disen brif gehangen und han dar zû gebeden und bidden an disem brieve den strengen ritter hern Conraden von Esch, daz er sin ingesigel an disen brief[b] zû urkunde an disen brif[b] wolle henken. Und ich Conrad von Esch ritter vorgenant bekennen, daz ich min ingesigel umb bede hern Peters von Eych ritters vorgen(ant) zû eyner stedikeit diser vorgeschriben(en) stucke an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert syben und viertzig jar, uf Pingst abent.

186. *Scriptum Giselberti de Daun. — Mai. 19.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Gyselbrecht son hern Brûnes ritters von Dûne dun kunt allen luden und bekennen uffenlich an disem brief, dat der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin erczbischof zû Trire mich yme und sime stifte zû burgmanne siner vesten und burg Smydeburg und dar zû dem durchlutigen fursten hern Karle, dem Romischen kûnige, und ym und sime stifte zû Trire zû dŷner gewûnnen hat, also dat ich yn dŷnen sal mit eime gecronten helm und mit eime pantziere wol geriden und erzuget wyder ire vyande, die sie itzûnt hant oder die noch ire viande werdent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dŷnere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgenant gar und gentzlichen gesunet werden. Und sal[a] der vorgen(ante) min herre von Trire umb dat vorgen(ante) burglehen und dynste mir geben hundert cleine gulden von Florentze oder den wert dan abe; der ich itzû fûntzich cleine guldine an gudem gereidem gelde entphangen han, der ich yn lois und ledig sagen an disen brief, und sal mir die anderen fûnftzich guldin geben uf sente Mertins dag nehst kumpt, uzgescheiden allerley Nov. 11. argelist und geverde. Zû urkunde ist min ingesigel an disen brief gehangen und han gebeden den strengen ritter hern Symon von dem Walde, dat er sin ingesigel zû dem minen zû urkunde welle henken. Und ich Symon vorgenant bekennen, dat ich umb bede des vorgenanten Gyselbrechts min ingesigel han gehangen an disen brief.

Der gegeben ist nach Cristus geburte drutzenhundert jar und dar nach in dem siben und virzigesten jare, uf den nuntzenden dag in dem Meye.

187. *Scriptum Iohannis domini de Reifferscheid. — Mai. 21.*

Pendent sigilla tria loris membranaceis, quartum loro exsecto desideratur.

Wir Johan herre zû Riferscheit dûn kunt allen luden und bekennen uffenlich an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre unser herre her Baldewin

185. a) *supra lineam add. or.* b) *sic or.*

186. a) s *et* l *in loco raso or.*

ertzebischof zu Trire uns in des durchluchtigen unsers herren hern Karlen Romeschen und von Behemen kuninges, sines neven, und in sinen und sines stiftes dienst gewunnen hat, also daz wir yn dienen sullen getruwelichen mit aller unser mûge und mit allen unsern vesten und sloszen, die wir itzunt han oder noch gewinnen, in welcherhande wise daz sij, der wir mechtig sin oder werden, die selben unser herren und ire dienere dar uffe zû enthaldene, sich dar uz und dar yn zû behelfene wider hern Ludewige von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich darzû mengen und auch unser herren viende iezûnt sin oder noch werdent, biz des alles ein gantz ende werde, und ouch ire lant helfen weren mit allen den vorwerten und underscheiden, als hernach geschrieben steit. Daz ist zû wiszene, daz wir yn dienen sullen und wollen, als vorgeschrieben steit, wa und wanne sie des bedurfen und an uns gesinnen, ane alleyne uf des ediln mannes hern Reynhardes herren zû Westirburg unsers neven lip noch uf sine vesten nicht zû setzene. Queme er aber uf daz velt, so sullen wir unsern herren wider yn helfen. Ouch ist sunderlichen geredet: wanne unsers herren oder des stiftes frûnt unsers gesindes bedurfen und gesinnen icht zu schaffene, so sullen wir sie yn senden, als vil wir haben mûgen, bij yn zû verlibene echte oder viertzehen dage uf unser vorgen(anten) herren kost und verlust nach gewenlichen und mûgelichen dingen. Und sal ouch der gewin yr sin. Wa sie aber unser mit deme hufen und mit der macht bedurfen, mit gewalt die viende zû uber ritene oder yn zû schadene mit ires selbes libe oder mit ir banner, dar sullen wir bij sie mit unsers selbes libe komen uf ire kost und verlust als vore. Ouch ist geredet mit namen, daz wir von unser herren noch des stiftes von Trire vorgenant wegen nymanne widersagen sullen noch enwollen ane ir gebot. Were ouch, daz keinerhande tzweiunge zwischen unsern herren oder deme stifte vorgen(ant) und uns von koste, schaden oder verluste her na uf erstunde, des han wir yewedersijt geloubet den strengen rittern hern Conrad von Esch, hern Conrad von Lusseních, hern Wilhelm von Urley, Johan genant Brunichen von Malberg unserm neven, die dar uber na rede und antwerte iglicher partien sprechen sullen und uns da von entscheiden. Waz ouch die viere sprechen zwischen uns, ez sij minne oder recht, daz sullen wir yeweder sijte halden und gentzlichen vollenfuren. Und sal unser vorgen(anter) herre von Trire uns von der vorgeschriebener stucke wegen geben zweydusent schilt
Mai. ex. gulden; daz ist zû wiszene eyn dusent zû diesem genwerdigen uzgandem Meye von manschaft, dar umb wir sin und sines stiftes von Trire man sin worden, vor die, die dusent schilt gulden, wyr yn und sinen stift zû hant, ee wir daz gelt entphan, bewisen sullen hundert schilt gulden jerlicher und ewiger gulde uf unserm eigenen gût, deme stifte wolgelegen, und unser zwevoldigen brieve dar uber geben na sines hoves gewonheit, als andere sine man plegen zû dûne. Und die andern dusent sal unser herre von Trire
Nov. 11. uns geben und bezalen zû sente Mertins misse, der nehest kumpt von unsers egen(anten) dienstes wegen. Des zû urkunde und gantzer stedikeit ist unser ingesigel an disen brief gehangen, und han wir dar zû gebeten und bieden an disem brieve die strengen lute hern Wilhelm von Urley, hern Frideriche von Speye rittere und Johan genant Brunechin von Malberg unsern neven vorgenant, daz sie ire ingesigele zû dem unserm an disem brief wollen henken zû urkunde der vorgeschrieb(ene)n stucke. Und wir Wilhelm und Friderich rittere und Johan von Malberg vorgenant bekennen, daz wir umb bete willen des ediln mannes hern Johannes herren zû Riferscheit vorgenant unser ingesigele zu urkunde diser vorgeschribenen dinge an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus gebûrte dusent druhundert siben und viertzig jare, uf den eyn und tzwentzigesten dag in dem Meye.

188. *Scriptum Heinrici de Poelich.* — *Iun. 2.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Henrich von Poliche ritter dûn kunt allen luden und bekennen uffenlich an disem brieve, daz der[a] erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karlen Romische(m) kunige und ym und sime stifte zû dy̆ner gewûnnen hait, also dat ich yn dy̆nen sal mit zwein gecronten helmen wol geriden und erzuget wider ire vyande, die sie itzunt hant oder die noch ir vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dy̆nere und alle die, die sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust als genwenlich[b] ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgenant gar und gentzlichen gesunet werdent. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire umb den selben dynst mir gelobet zû geben sechtzich cleyn guldin von Florentze oder den wert da von: der ich itzunt driszich an gereidem gelde entphangen han, der ich yn ledig und lois sagen an disem brieve, und sal mir die andern drizzig guldin geben zû sente Mertins dag nehst (Nov. 11.) kumpt, uzgescheiden allerley argelist und geverde. Zû urkunde han ich min ingesigel gehangen an disen brief.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalt anno Domini M°CCC°XL septimo, die secunda mensis Iunii.

189. *Scriptum Iohannis de Waldeck.* — *Iun. 5.*

Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo.

Ich Johan hern Johans Bozzen von Waldecke ritters son dûn kunt allen luden und bekennen uffenlichen an disem brieve, dat der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zû dyener gewûnnen hat, also dat ich yn dy̆nen sal mit eyme gecronten helme und mit zwein panczirен wol geriden und gezuget wider ire viande, die sie iezu hant oder die noch ir vyande werden, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle dy̆, dy̆ sich dar zû mengent. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dy̆nen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgenant gar und gentzlich gesunet werdent. Auch hat der vorgenante min herre von Trire als von eines wingarten wegen in der marken zu Boparden gelegen, den ich von yme und sime stifte zû lehen entphangen h[an], als in den brieven steit, die ich yme und sime stifte dar uber gegeben han, mir hundert clein guldin von [Florentzien ge]geben, und globen in gûden truwen in disem brieve vor mich und min erben, daz wir daz selbe lehen n . . . .[a] mogen yn ufgebin, wir enhaben yn zû vorentz die vorgenanten hundert guldin wider gegeben un . . . .[a] usz gescheiden allerley argelist und geverde. Zû urkunde und ewiger stedicheit han ich min ing[esigel an disen brief] gehangen.

Der gegeben ist do man zalt nach Godis geburte druzenhundert siben und virtzich [jar, an dem fun]ften[b] dag des mandes Iunius genant zû latine.

188. a) d *in loco raso or.* b) *sic or.*

189. a) *lacuna 15 fere litterarum or.* b) funften *neque vero* elften *supplendum esse ex hasta ultima litterae* n *conservata effecimus.*

190. *Scriptum Gerhardi pastoris de Dietkirchen. — Iun. 6.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Gerhart pastor von Dytkirchen důn kunt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin mich dem durchluchtigem fůrsten hern Karle Romischen und zů Beheym konige und yme und sime stifte von Triere zů dienere gewůnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb andrem gewapent mit zwen guden perden wol erzuget wider ire viende, die sie itzů hant und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent und auch mins egenanten herren von Triere viende werdent. Und sal ich den vorgenanten minen herren getrůwelich dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren vorgenant und dem stifte gar und gentzlich gesûnet werden. Und herumb hat der vorgen(ante) min herre von Triere uf suche recht, als yme zů jaro und hůre von miner kyrchen vallende waz, uf mich gnedenclichen verzigen. Des zů orkunde ist hern Wilhelms von Urley mins oymen ingesiegel zů miner beden an diesen brîf gehangen. Daz ich Wilhelm vorgenant bekennen, daz war ist.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die VI. mensis Iunii.

191. *Scriptum Iohannis de Hohlenfels. — Iun. 6.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Johan von Holenfels d[ůn kůnt] allen luden und bekennen offenlichen an diesem brieve, daz der erwertige in Gode vader und herre m[yn herre h]er Ba[ldewin ert]zebisschof zů Triere mich zů dienere gewonnen hait, also daz ich yme und sinem stifte die[nen] sal selb drittem, daz ist [mit tz]wei[n] geero[neten he]lmen und mit eynem pantziere wol geriden und erzuget, wider . . . . .[a] der . . . . .[b] und [mit namen] wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dien[ere und alle die, die sich dar] zů [men]gent und auch unsers egenanten herren von Triere viende[c] werdent. Und sal ich dem vorgen(anten) ḿime [herren von Tri]re getruwelichen dienen und sinem stifte und dar zů dem durchluchtigen herren mime herren hern Karle Romischen und zů Beheim konige, wa sie ez bedurfen, uf unsers herren kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege mit den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Triere gar und gentzlichen gesûnet werden. Und herumb hat der vorgenante min herre von Triere mich sunderliche begnadet von minen kyrchen in sinem byschtům gelegen und darzů mir gereit gegeben zwentzich schiltgulden, der ich yn quit, ledig und los sagen an diesem brieve. Des zů orkunde han ich min ingesigel an diesen brief gehangen.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die VI. mensis Iunii.

192. *Scriptum Henrici Bove de Daun. — Iun. 6.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Henrich Bove von Dûne, eyn wepeling, dûn kûnt allen luden und bekennen offenlichen an diesem brîf, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzeb(ischof) zů Triere mich dem durchluchtigem fûrsten hern Karle dem

191. a) *lacuna 2 vel 3 verborum or.* b) *lacuna 2 verborum or.* c) *in loco raso or.*

Romischen konige und yme und sime stifte von Triere zů dienere gewonnen hait, also daz ich yn dyenen sal mit eyme gecronten helme wol geriden und erzůget wider ire vyende, die sie itzů hant oder die noch ire vyende werdent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dienere und alle, die sich darzů mengent. Und sal ich den selben minen herren und dem stifte von Triere getrůweliche dienen, wa sie iz bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgen(anten) criege alle mit den vorgen(anten) minen herren und mit dem stifte gar und gentzlich gesunet werden. Und uf diesen dyenst han ich itzů funf cleyne gulden von Florentze entphangen; und sal min vorgen(anter) herre uf sente Mertins Nov. 11. misse nehest kompt fůnf und vierzich cleyne gulden mir nach důn geben, und hie enbinnen sal ich yme und sime stifte funf cleyne guldin geldis bewisen uf min eygen gůt yn wol gelegen und dar uber geben zweyveldige offene besiegelte brieve, ee min herre mir schuldich sij daz vorgen(ante) gelt zů betzalen. Zů orkunde ist min ingesiegel an diesen brief gehangen.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die sexta mensis Iunii.

193. *Scriptum Hertwini de Winningen. — Iun. 7.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Hertwin von Wynningen ritter, herre zů Waldecke, dun kůnt allen luden und bekennen uffenlich an disem brief, dat ich umb min kuntliche und schinberliche noitdurft dem erwirdigen in Gode vader und herren mime herren hern Baldewin ertzbischof zů Trire umb hundert clein guldine von Florentze gůdes goldes und gewichtes, die ich an gereidem gezaltem gelde itzunt[a] von ym gar und gentzlichen entphangen han und in minen schimberlichen nutz gekeret, ee dieser brief gemachet worde, verkaufet han und verkaufen an disem brieve recht und redelichen vor mich und alle mine erben zehen guldin geldes der vorgenanter werunge, die ich yn bewiset han uf mine eigen nachgeschriben gůt und gulde: Zů dem ersten uf einen wingarten in dem gerichte zů Cobern in der marken die man nennet zů Nolen, gelegen einsijte an Romlians von Covern wyngarten und andersite an Marnhere da selbis, da von mir alle jar schinet ein half ame wines oder me, ein jar dem andern zů helfe; anderwerf uf ein ame wingeldes ewiclich zinses, die mir schuldich ist Henkin genant Nuszbaume von Covern von etzlichen wingarten, die ym dar umb sint verluhen, und sal die ame wines half frentsche sin und half hůnisch; anderwerb uf nůn malder korngulde, die mir alle jar vallent von miner můlen in dem dorfe zů Guntreben gelegen, die ich dar umb zů erve han verluwen, davor ich zů underpande han zwene wingarten, der eyner gildet der . . gemeynde zů Guntreben alle jar drў penninge brabentsche und der ander hern Conen von der Leyen da selbis zwen penninge brabentsche erflichs zinses, und nůtzent die selben zwen wingarten ierlichen wol vier ame wines, ein jar dem andern zů helfe. Und sal min herre vorgen(ant) oder wer vorderunge von ym hat die selben zehen guldin geldis oder den wert da von von den vorgenanten gůden ierlichen ufheben und entphaen uf sente Mertins dag in dem wynter, von dem nehsten sente Mertins dag der nů kůmpt uber[a] ein[a] jar[a] 1348. Nov. 11. an zů zelen. Und ensollen ich noch mine erben die vorgenanten gůde oder gulde nummer angetasten oder angegrifen, mime herren vorgen(ant) oder wer vorderunge von ym hat ensij zů vorentz von den vorgenanten zehen guldin geldes ierlicher gulde ichliches iares uf die vorgenanten zijt gentzlichen vollendan und bezalt. Und globen in guden truwen vor mich und minen erben vorgenant von den selben gůden und gulden werschaf zů

193. a) *in loco raso or.*

dûn, als recht und gewenlich ist, und dise vorgeschriben verkaufunge stede und veste zû halden und dar wider nit zû dûn heimelich noch offembar in keinerhande wijs. Und han darzû verzigen und verzihen an disem brieve uf allen schirm geistliches und werntliches rechtis und uf alle ander behûlfenisse und gewende, da mit ich oder min erben wider dise vorgeschribenen stucke alle oder eins deils dûn oder komen mochten in keinerhande wijs. Und want der vorgenante min herre mit den zehen guldin geldis, Nov. 11. die uf disen nehsten sente Mertins dag vallende sint, mich begnadet hat, dat ich sie ufheben mag zû disem jare, so globen ich in guden truwen in diesem brieve, daz ich dem durchluchtigen fursten hern Karle Romischen kunige und mime herren und sime stifte vorgen(ant) dynen sal uf gnade mins herren von Trire mit eime gecronten helmen und zwein panezieren wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie itzû hant oder die noch ire viande werdent, und mit namen wider hern Ludewich von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sin helfere und dyenere und alle, die sich dar yn mengent. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Triere vorgenant gar und genczlichen gesunet werdent, uzgescheiden allerley argelist und geverde an allen disen vorgeschribenen stucken und an ir iglichen. Zû urkunde diser sachen han ich min ingesigel an disen brief gehangen und han zû merer steidicheit gebeden den strengen ritter hern Rodolf von Waldecke minen gemeiner da selbst, daz er umb min bede und zû urkunde diser sachen sin ingesigel an disen brif wolle henken. Und ich Rodolf herre zû Waldecke vorgenant bekennen, daz ich umb bede des vorgen(anten) Hertwines und zû urkunde diser sachen han min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Godis geburte do man zalte druzehenhundert siben und viertzich jare, uf den sibenden dag des mandes Iunius genant zû latine.

194. *Scriptum Gobelini de Poelich.* — *Iun. 8.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Gobil von Polich, eyn wolgeborn knecht, dun kunt allen luden und bekennen mich uffenlich an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Triere mich yme und sime stiffte von nuwens zû burgmanne gewonnen hat siner stat und vesten zu Meyen und zû dienere deme durchluftigen fursten hern . . Karle, dem Romeschen kuninge, und yme und sime stiffte von Triere umb virzig cleyne guldin von Floren(tzien) gûdes goldes und gewichtes. Und hat er mir der itzunt zwenzig bezalt zû vorentz an gereydeme gelde, der ich yn ledich und los sagen an diesem brieve; dar umb ich yme und sime stiffte zû Triere sol dienen mit eyme gecroneten helme wol gereden und erzuget wieder alle sine viande, die er itzunt hat, und mit namen wieder hern Lodewich von Beyern, der sich keiser nennet, und wieder alle sine helfere und dienere und alle die, die sich in den crig mengen und die myns herren von Triere und des stifftes viande werdent. Und sal ich yme und sime stiffte und dem kûnige getruwelich dienen, wa si ez bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die crige alle mit den vorgenanten minen herren und deme stiffte gar und gentzlich versunet werden. Und vortme so sal ich minem herren von Triere vorgenant bewisen uff mine eygen(e) gûden, die yme und sime stiffte wol gelegin siin, vier cleyne guldin geldes jerlicher und ewiger gulde, und sal mir dan myn herre Nov. 11. von Triere die ander zwenzig cleyne guldin von Floren(tzien) bezalen bit sente Mertins dag der nehest komet in dem winther, also ob ich die bewisunge tûn hie enbinnen, und nijt ee. Und wan ich die bewisunge getan han, so sal ich die gût und gulde, dar uff

ich yme bewisen, von minem vorgen(anten) herren und sinem stiffte zů lehene entphan und haben, als ouch mine erben sie schuldich siin sullen zů habene und zů entphane mit manschaften, hulden, eyden und diensten, als solches lehenes recht und gewonheit ist. Und sullen ich odir mine erben vorgenant minem vorgen(anten) herren und deme stiffte unser zweiveldigen brieve dar uber geven, als andere ire burgmanne plegen zů důne. Des zů urkunde, wan ich eygenes ingesiegels nyt enhan, so han ich gebeden in diesem brieve hern Wilhelm von Orley ritter und Kolin scholteizen zů Wijtlich, daz sie ire ingesiegel vor mich und mine erben henken an diesen brief. Und wir Wilhelm von Orley ritter und Kolin scholteize zů Wijtlich erkennen uns in diesem brieve, daz wir durch bede willen Gobiln von Polich vorgenant und siner erben unse ingesiegel gehangen han an diesen brief.

Der ist gen da man zalte von Cristus geburt druzehen hundert sieben und virtzig jar, des achten dages in deme mande den man nennet Iunius in latine.

195. *Scripta Wernheri de Schwalbach.* — *Iun.* 8.

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Werner van Swalebach, ein wol geborin knecht, dun kunt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vader und herre myn herre her Baldewin ertzebischob[a] zů Trire mich zu dinere gewunnen hait, also daz ich[b] yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zu mengent und auch die mynes hern viende itzůt sint odir noch werdent, und sal ich deme vorgen(anten) myme hern van Trire und sime stifte getruweliche dinen selbdritte, daz ist mit eyme gecroynden helme und mit zwein pantziren wol geriden und irzuget, wa er des bedarf, uffe sine kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die erige alle mit myme hern und sime stifte vorgenant gentzliche und gar gesunit werdent, und hait de vorg(enante) myn herre van Trire myr umb mynen vorgenanten dienst gegeben achtzich kleine guldenen, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim briefe. Und des zů urkunde han ich min ingesigel mit des erbern ritters hern Dyderichis van Staffele burgreben zů Monthabur ingesigele gehenket an disim brief. Und ich Dyderich van Staffele ritter burgrebe vorgenant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgen(anten) Werners myn ingesigel mit dem sime han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis geburte dusint druhundirt siben und verzich jair, an sente Medardis dage des heylegen martelers.

B. *Quitatio.*

Sigillum dorso impressum.

Ich Werner van Swalebach wepeling bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich van herren Richarde van Bůch als hude zu dage van myns hern wegen van Trire intfangen han umb mynen dienst, den ich selbdritte myme hern van Trire dun sal, achtzich kleine guldenen, der sagen ich van myns hern wegen van Trire den selben hern Richarde quit und lois, und des zů urkund han ich myn ingesigel disem briefe gedruckit uffe den rucke.

Datum ipsa die beati Medardi martyris, anno Domini M°CCCXL septimo.

195. a) *in fine verbi* e *erasum or.* b) *supra lin. add. or.*

196. *Scriptum Heinrici de Gemunden.* — *Iun. 8.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Heinrich von Gemunden, ein wolgeborn knecht, dun kunt allen luten und bekennen uffenlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gote vader und herre min herre her Baldewin erczeb(ischof) zů Triere mich yme und sime stifte von nuwens zů burgmanne und zů dienere deme durchluftigen fursten hern Karle, deme Romischen kuninge, und yme und sime stifte von Triere gewunnen hat umb funftzig cleyne gulde, die ich iezunt entphangen han, und sagen ich den selben minen herren der funftzig cleyne gulden ledig und los in disem brieve. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen mit eyme[a] gecroneten helme wol gerieten und erzuget wider ire viende, die sie iezunt han oder noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die criege alle mit den vorgen(anten) minen herren und deme stifte gar und genczlichen gesunet werden. Des zů urkunde, wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich gebeten und bieten an disem brieve den strengen ritter hern Peter Wyen, daz er sin ingesigel zů urkunde diser stucke an disen brief wolle henken. Und ich Peter Wye ritter vorg(enant) bekennen, daz ich umb bete Heinr(ichs) von Gemunden vorg(enant) min ingesigel an disen brief han gehangen.

Datum die VIII. mensis Iunii, anno Domini M°CCC°XL septimo.

197. *Scripta Wernheri de Molsberg.* — *Iun. 8. 11.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Wernher von Molsperg, eyn wolgeboren knecht, důn kůnt allen luden und bekennen uffenlich an disem brẏve, daz ich entphangen han von hern Rychard von Bůch ritter drysich kleyne gůlden, die her mir gegeben hait von mynes herrn wegen von Trire, umb daz ich yme dynen sal blois und gewapent wider hern Ludewige von Beyern, die sich keyser nennet, und alle sine helfer. Und des selben geldes sagen ich yn quijt, ledig und lois. Und des zů urkůnde han ich myn ingesigel mit des erbern ritters hern Friderich von Speye ingesigel gehenket an disen brẏf. Und ich Friderich von Speye ritter vorgenant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgen(anten) Wernhers min ingesigel mit dem sime han gehangen an disen brẏf.

Der gegeben ist na Godes geburte důsent druhůndert siben und veyrzich jar, an sente Medardes dage des heilgen martelers.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Wernher von Molsperg, eyn wolgeboren knecht, bekennen mich uffinbair in disem briefe, daz mich der strenge rytter her Rychard von Buche uf disen hudigen dag umb den deinst, den ich myme herin von Trire don sal, von sinen wegen dritzich kleine

196. a) *in loco raso or.*

guldin genzeliche bezalt hait, und sagin in der quijt, ledich und los vur mime vůrgenanten heren von Trire in disem selben briefe. Und des zů urkunde hain ich min ingesigil an[a] disen brief gehangen.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, ipso die beati Barnabe apostoli.

198. *Scripta Friderici de Selebach.* — *Iun. 10.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana. — *Cf. supra nr. 156.*

Ich Fridrich van Selebach, ein woil geboren knecht, důn kunt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vader und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich zů diner gewůnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zů mengent und auch die myns hern viende itzůt sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorgen(anten) myme hern van Trire und sime stifte getrůweliche dinen myt eynem pantzire und daz dar zů horit wol geriden und irzugit, wa er des bedarf, uffe sine kost und virlust als gewonlich ist, als lange bit die erige alle bit myme hern und sime stifte vorgen(ant) gentzliche und gar gesunit werdent. Und hait der vorgenante myn herre van Trire mir umb mynen vorgenanten dienst gegeben drizich kleine gulden, der ich yn quit, ledig unde lois sagen an disim briefe. Und des zů urkunde han ich myn ingesigel mit des erberen ritters hern Henrichis van Crampurg ingesigel gehenket an disin brief. Und ich Henrich van Crampurg ritter vorgenant bekennen, daz ich um bede willen des vorgenanten Friderichis myn ingesigel mit dem sime han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis geburte dusent druhundirt siben unde verzich jair, uffe sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Friderich van Selebach bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich als hude zů dage van hern Richarde van Bůch van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme důn sal, drizich kleine gulden han intfangen, der ich mynen hern van Trire vorgenant quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zů urkunde hayn myn ingesigel an disin selben brief gehangen.

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini M°CCC°XL septimo.

199. *Scripta Gerhardi Sprikaste.* — *Iun. 10.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Gerhard Sprikaste, ein woil geboren knecht, dûn kûnt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vader und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich zů dinere gewůnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle

197. a) *corr. ex* am *or.*

sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die myns hern viende itzut sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorgen(anten) myme hern van Trire und sime stifte getrûweliche dinen selb verde, daz ist bit eyme gecroinden helme und bit drin pantziren woyl geriden und irzûget, wa er des bedarf, uffe sine kost und virlûst, als gewonlich ist, als lange bit die erige alle bit myme hern und sime stifte vorgen(ant) gentzliche und gar gesunit werdent. Und hait de vorgen(ante) myn herre van Trire mir umb mynen vorgen(anten) dienst gegeben ziene und hundirt kleine guldenen, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim briefe. Und des zû urkunde hain ich myn ingesigel mit des erberen ritters hern Henrichis van Crampurg ingesigel gehenket an disin brief. Und ich Henrich van Crampurg ritter vorgenant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgen(anten) Gerhardis myn ingesigel myt dem syme han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis geburte dûsint drûhundirt syben und verzich jar, uffe sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Gerhard Sprikaste bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich als hude zû dage van hern Richarde van Bûch van mins hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme selb verde dûn sal, zien und hûndert kleine gulden hain intfangen, der ich den selben mynen hern van Trire quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zû urkunde han ich myn ingesigel gehangen an disin selben brief.

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC°XL septimo.

200—202. *Scripta nobilium servorum Conradi Setzepfand, Damme de Alstat, Dieterici de Cranenstein. — Iun. 10.*

Eodem modo ac supra nr. 172. 173 litteras inter se concordantes coniungimus, litterarum Conradi Setzepfand (S) *textum integrum dantes, aliarum* (A *et* C) *varias lectiones subiungentes.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent ubique sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad Seczepant*, ein woil geboren knecht, dûn künt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich zu diner[a] gewûnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dinere und alle, die sich dar zû mengent und auch die myns herren viende itzut sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorgenanten myme hern van Trire und sime stifte getrûweliche dinen mit eynem pantzire und daz dar zu horit woil geriden und irzûgit, wa er des bedarf, uffe[a*] sine kost und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die erige alle bit myme hern und sime stifte vorgen(ant) gentzliche und gar gesunit werdent. Und hait der vorgen(ante) myn herre van Trire mir umb minen vorgenanten dienst gegeben drizich[b] kleine[c] gûlden[c], der ich yn quit, ledig und lois

*) Ich Damme van Alstat *A*.
Ich Dyderich van Craninstein *C*.

200—202. [a]) dinere *AC*. [a*]) uf *C*. [b]) seisse und drizich *C*. [c]) gulden kleine *A*; kleine guldenen *C*.

sagen an disim briefe[d]. Und des zû urkunde, um daz ich nit eygens ingesigils inhain, so hain ich[e] gebeden die erbere[f] rittere hern Diderichin van Staffele und hern Henr(ichen)[g] van Crampurg, daz sie ire ingesigele an disin brief hant[h] gehangen. Und ich Dyderich van Staffele und Henrich van Crampurg rittere itzût genant wir irkennen[i], daz wir umb bede willen des vorgenanten Conradis[k] unse ingesigele han gehangen an disin brief.

De ist gegeben[l] na Godis gebûrte dûsint drûhundirt syben und verzich jair, uffe sente Barnabas abent des heylegen apostelen.

B. *Quitationes.*

Pendet sigillum ubique ex ipsa membrana.

Ich Conraid Seezepant* bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich als hude zû dage van herren [Richarde][m] van Bûch van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dûn sal, drizich[n] kleine gulden han[o] intfangen, der ich mynen hern van Trire vorgenant quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zû urkunde, um[p] daz he nit ingesigels inhait, so hain[q] ich Henrich von Crampurg ritter[p] von[r] sinre bede willen myn ingesigel gehangen[s] an disin selben brief[s].

Datum in vigilia beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC[m]XL septimo.

203. *Scripta Danielis de Langenau. — Iun. 10. 16.*

A. *Litterae reversales.*

Pendebant sigilla duo ex ipsa membrana, quorum unum nunc deperditum.

Ich Daniel von Langinawe, eyn wol geboren knecht, don kunt allen luden und bekennen uffelich an disem brief, daz der erwerdige in Gode vader und here myn here her . . Baldewin erczbischof zû Trire mich zu diner gewonnen hait, also daz ich yme und sime stifte dinen sal wider herin Ludewiche von Beiern, der sich keyser nennit, und alle sine helfere und dinere und alle, die sich dar zû mengint und . . ouch dî myns herin viende ieznt sint oder[a] noch werdent. Und sal ich dem vorgenanten myme herin von Trire und sime stifte getruweliche dinen selb seyst gewapint, daz iz mit eyme geeronden helme und fünf panzeren und daz dar zû horit wol geriden und irzuget, war er des bedarf, uff sine kost und verlust, als gewonlich ist, als lange bit dî erige alle bit myme herin und sine stifte vorgenant genzelich[b] und gar gesonet werdent. Und hait der vorgen(ante) myn here von Trire mir umb mynen vorgenanten deinst gegeben zwei hundert schilt gulden, der ich yn quijt, ledig und los sagen an disem briefe. Und des zû urkunde han ich myn ingesigil mit dez erbern rytters hern Rychardis von Buche ingesigil gehenkit an disen brief. Und ich Rychard von Buche ritter vorgenant bekennen, daz ich umb bede willen des vorgen(anten) Daniels myn ingesigil mit dem sime han gehangen an disen brief.

Der gegeben ist na Godis gebûrte dusent druhundert siben und vierzich jair, uf sente Barnabas abent des heiligen apostolin.

*) Ich Damme van Alstat *A*.
Ich Diderich van Cranenstein *C*.

200—202. d) brieve *C*. e) *deest A*. f) erberen *A*. g) Henrichin *C*. h) haint *AC*. i) uns *add. AC*. k) Dammen *A*; Diderichis von Craninstein *C*. l) als man schribit *add. C*. m) *om. S*. n) seisse unde drizich *C*. o) hain *A*. p) so han ich Henrich van Crampurg ritter, um daz he nit ingesigels inhayt *A*. q) han *C*. r) um *AC*. s) an disin selben brief gehangen *A*.

203. a) *sequitur* oder *punctis suppositis del. or.* b) *sequitur* geson *del. or.*

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Daniel von Langinawe, eyn wolgeboren[c] knecht, don kůnt allen luden und bekennen uffelich in disem brefe, daz ich hude uf disen dag intfangin han von dem strengin ryttere hern Rycharde von Buche zwei hunder kleine gulden, dî mir der selbe her Rychard gegeben hait von myns herin wege von Trire umb den deinst, den ich yme doyn sal wider hern Ludewiche von Beiere, der sich keyser nennet, und alle sine helfere, und sagin den selben hern Rychard von dem selben gelde vor myme egenanten herin quijt, ledig und los in disem selben briebe.

Datum sub sigillo meo anno Domini M°CCC°XL septimo, in crastino sanctorum Viti et Modesti martirum.

204. *Scripta Conradi de Schoenborn. — Iun. 11.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad von Schoninbůrne, eyn wol geboren knecht, dûn kůnt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdige in Gode vader und herre myn herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich zû dynere gewonnen hait, also daz ich yme und syme stifte dinen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfer unde dynere und alle, die sich darzû mengent und auch die myns hern vyende itzût sint oder noch werdent, under allen disen uz genomen der herre van Westerburg, wider den ich nyt dûn insal. Und sayl ich dem vorgen(anten) myme hern van Tryre und syme stifte getruweliche dinen bit eynem pantzire und waz dar zû gehorit wol geriden und irzugit, wa er des bedarf, uffe sine koist und virlust, als gewonlich ist, als lange bit die erige alle bit myme hern und sime stifte vorgenant gentzliche und gar gesunit werdent. Und hait de vorgen(ante) myn herre van Trire myr umb mynen vorgen(anten) dienst gegeben vůnfe und zwentzich kleine gůlden, der ich yn quit, ledig und loys sagen an disim briefe. Und des zû urkunde ich Diderich van Staffele und Henrich van Crampurg rittere, um daz Conrad vorgenant nit ingesigils inhait, so han wir um sinre bede willen unse ingesigele an disim brief gehangen.

Datum ipso die beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC°XL septimo.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Conraid von Schonenbůrne wepeling bekennen uffinliche an disim briefe, daz ich van hern Rycharde van Bůch als hude zû dage van myns hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dûn sal, intfangen hayn vůnfe unde zwentzich kleyne gulden; der sagen ich mynen hern van Trire vorgenant quit, ledig und loys an disim briefe. Und des zû urkunde ich Henrich van Crampurg ritter, um daz Conraid vorgenant nit ingesigils inhait, so hain ich um sinre bede willen min ingesigel gehangen an disin brief.

Datum ipso die beati Barnabe apostoli, anno Domini millesimo CCC°XL septimo.

203. c) *praecedit* ge *cancellatum or.*

205. *Scriptum Poncini de Esch.* — *Iun. 16.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Ponczin von Esch, ein wolgeborn knecht, bekennen uffenliche an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich deme durchluftigen fursten hern Karle Romeschem kuninge und yme und sime stifte zů dienere gewunnen hat, also daz ich yn dienen sal selb ander mit eyme helme und eyme pantziere wol gerieden und ertzuget wider yre viende, die sie itzůnt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengen und miner herren und des stiftes vorgen(ant) viende werden. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire koste und verluste, als gewonlich ist, also lange biz die vorgen(anten) crige alle gar und gentzlichen gesůnet werden. Und hat mir min herre von Trire dar umb und dar umb, daz ich sin man geworden bin, gegeben funtzig cleyne gulden von Florentze, der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, dar an zů urkunde min ingesigel gehangen ist. Und han dar zů gebeden den ediln man hern Frideriche herren zů der Nuwerburg, daz er zů merer stedikeit sin ingesigel an disen brief wolle henken. Und ich Friderich herre zů der Nuwerburg vorgenant bekennen, daz ich umb bete willen Pontzins vorgen(ant) min ingesigel an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist do man zalte nach Cristus geburte dusent druhundert syben und viertzig jare, des sechszenden dages in dem mande genant Iunius in latine.

206. *Scriptum Ulrici de Lapide.* — *Iun. 18.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis; tertium cum loro exsecto desideratur.

Ich . . Ulrich von deme Steyne ritter bekennen uffenlich an diesem brieve und tůn kunt allen luten, daz der erwerdige in Gote vader und herre myn herre her . . Baldewin ertzebisschof zů Triere mich deme durchluchtigen fursten hern . . Karle, deme Romeschen kůninge, und yme und sineme stiffte zů Triere zů dienere gewunnen hat, also daz ich yn dienen sal selb virde mit zweyn gecroneten helmen und mit zweyn platen und zweyn pantzieren wol gerieten und erzuget wieder ire viande, die sij itzunt hant odir die noch ire viande werden, und mit namen wieder hern Lodewich von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere, und alle die, die sich dar zů mengen, ane wyder myne herren die greben von Nassouwe, die von rechte teil hant an der vesten zů Nassouwe, und wieder mynen herren . . Walraven greben zů Spanheym, also daz ich wieder sie und uff iren schaden nicht helfen ensal, und sal doch tůn lantwere wieder die selben myne herren von Nassouwe und von Spanheim vorgenant. Wa ich aber mit mynen vorgenanten herren von Triere und dem kůnige und mit irme gesinde zů velde bin und komen und sie wieder uns weren, do sal ich verlieben bij mynen vorgenanten herren von Triere und deme kůnige und irme gesinde, und sal yn getruweliche dienen, wa si des bedurfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgenanten criege alle gar und gentzlich gesůnet werdent. Und hat mir dar umb gegeben myn herre von Triere zwey hundert schilt guldin, der ich yn quijt und los sagen an dieseme brieve. Des zů ůrkůnde han ich myn ingesiegel gehangen an diesen brief und han dar zů gebeden den strengen ritter hern Symon von dem Walde und Wynant von Waldecken, eynen wolgeborn knecht, daz sij ouch ir ingesiegel wullen henken an diesen brief. Und wir Symon von dem Walde ritter und Wynant von Wal-

decken vorgenant bekennen an dieseme brieve, daz wir durch bede willen Ulriches von deme Steyne ritters vorgenant unser ingesiegel gehangen han an diesen brief.

Der da gegeben ist da man tzalte von Cristus gebůrt dusent dru hundert und sieben und virzig jar, des achzehenden tages des mandes den man nennet Iunius in latine.

207. *Scriptum Eliae Tuter de Mertloch. — Iun. 18.*

Sigillum cum loro membranaceo deperditum.

Ich Elyas Tuter von Mertlach, eyn wepenling, dun kunt allen luten und bekennen uffenlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gote vader und herre min herre her Baldewin erczeb(ischof) zů Triere mich zů dienere deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romischen kuninge, und yme und sime stifte van nuwens gewunnen hat umb funf und zwentzig cleyne gulden von Florencz gudes goldes und gewichtes, die ich iczunt an bereydem gelde entphangen han; und sagen ich den selben minen herren der vorgenanten summen geldes ledig und los an disem brieve. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Trire dienen mit eyme gecroneten helme wol gerieten und erczuget wider ire viende, die sie iczunt han oder noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewenlich ist, biz daz die criege alle mit den selben minen herren und deme stifte gar und gentzlich gesunet werden. Und des zu urkunde[a], wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich gebeten und bitten an disem brieve Heinrichen den burgreven zů Cochme, minen oheim, daz er sin ingesigel zů urkunde der vorgeschrieben stucke an disen brief wolle henken. Und ich Heinrich vorgenant bekennen, daz ich umb bete Elyas Tuter vorgenant min ingesigel an disen brief han gehangen.

Datum die XVIII. mensis Iunii, anno Domini M°CCC°XL septimo.

208. *Scripta Conradi Knebel. — Iun. 19.*

A. *Litterae reversales.*

Pendent sigilla duo ex ipsa membrana.

Ich Conrad Knebel, ein woyl geboren knecht, důn kůnt allen luden und bekennen uffinliche an disim briefe, daz der erwerdege in Gode vader unde herre myn herre her Baldewin ertzbischoyf zů Trire mich zů dinere gewůnnen hait, also daz ich yme und sime stifte dynen sal wider hern Ludewige van Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere unde dinere und alle, die sich dar zů mengent und auch die myns hern viende itzůt sint odir noch werdent. Und sal ich dem vorgenanten myme hern van Trire und sime stifte getrůweliche dinen myt eyme gecroynten helme woil geriden und irzůgit, wa er des bedarf, uffe sine kost und virlůst, als gewonlich ist, als lange bit die crige alle bit myme hern und sime stifte vorgenant gentzliche unde gar gesunit werdent. Und hait de vorgen(ante) myn herre van Trire myr umb mynen vorgen(anten) dienst gegeben drizich kleine gulden, der ich yn quit, ledig und lois sagen an disim briefe. Und des zů urkůnde han ich myn ingesigel mit Werners van Swalbach ingesigel gehenkit an disin brief. Und ich Werner van Swalebach vorgenant bekennen, daz ich

207. a) *alio atram. supra lin. add. or.*

um bede willen des vorgenanten Conrad Knebels myn ingesigel myt dem syme han gehangen an disin brief.

Der gegeben ist na Godis gebûrte dusint druhundirt syben und veirzich jair, uffe der zweir heylegen martelere dag Gervasii und Prothasii.

B. *Quitatio.*

Pendet sigillum ex ipsa membrana.

Ich Conrayd Knebel, ein woil geboren knecht, bekennen uffinliche an disim briefe, daz de eirber ritter her Rychard van Bûch van mins hern wegen van Trire um den dienst, den ich yme dûn sal, mir hait gegeben drizich kleine gûlden, der sagen ich den selben mynen hern van Trire quit, ledig und lois an disin briefe. Und des zû urkunde hain ich myn ingesigel gehangen an dysen brief.

Datum ipso die beatorum Gervasii et Prothasii mar(tir)um, anno Domini M°CCC°XL septimo.

209. *Scriptum Petri de Leyen. — Iun. 20.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Peter von der Leyen, eyn wolgeborn knecht, dûn kunt allen luden und bekennen uffenlich an disem brîve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zû Trire mich deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romeschen kuninge, und yme und sime stifte von Trire zû dienere gewûnnen hait umb funftzig cleyne gulden von Florentzien genger und geber, die ich itzunt an bereidem gelde entphangen han und der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, also daz ich yn und dem stifte von Triere dienen sal mit eyme gecroneten helme und tzwen pantzieren wol gerieden und ertzuget wider ire viende, die sie itzûnt han oder noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent. Und sal ich yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die crige alle mit den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire gar und gentzlichen gesûnet werdent. Und des zû orkunde han ich gebeden den wisen bescheiden man Coline schulteizen zu Witlich, daz er sin ingesigel an disen brief wolle henken, wan ich min eygen ingesigel nicht bij mir enhan zû disem male. Und ich Colin vorgen(ant) bekennen, daz ich min ingesigel an disen brief gehangen han umb bete Peters von der Leyen vorgen(ant).

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die XX. mensis Iunii.

210. *Scriptum Iohannis de Ellenz. — Iun. 23.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Sigilla duo cum loris desiderantur. — Cf. infra nr. 218.

Ich Johan van Elencze, eyn wolgeborn knecht, don kunt allen luden und erkennen uffenliche an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre myn herre her Baldewin erczbischof zû Triere mich deme durchlutige(n) fursten hern Karle Romischen kuninge und yme und sime stifte zu Triere zû diener gewonnen hait, also daz ich in dienen sal mit eyme gecrontem helme und mit eyme panczier wol geriden und erczuget wider yre vyande, die si ieczunt hant, und mit namen wider hern Ludowich

von Beyeren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengen, und wieder die, die noch myner herren vorg(enant) und des stiftes van Triere vyande werdet. Und sal ich in getruweliche dienen, wa si iz bedorfen, uf yre cost und virlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mid den vurgen(anten) mynen herren und deme stifte van Triere gar und genezeliche gesonet werden. Und hait myn vorgen(anter) herre van Triere, so daz ich sin man bin, so van dienste mir don geben funfzich gulden reale, die ich ieczû gereit van in intphangin han, der ich in quijt, ledich und los sagen an disem brief. Zû urkunde ist myn ingesigil mit Henrichs van Clotten burgreben zû Cochme ingesigele zû mynre beden an disen brief gehangin. Und ich Henr(ich) van Clotten bekennen, daz dat wair ist.

Gegeben na Cristus geburthe dû man zalte anno Domini M°CCC°XL° septimo, vigilia beati Iohannis baptiste.

211. *Scriptum Rapoldi de Rinsheim. — Iun. 23.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich Rapolt van Rynszheym don kunt allen luden und erkennen uffenliche an disem brieve, dat der erwerdige in Gode vader und herre myn herre her Baldewin erczbischof zû Trire mich deme durchluchtige(n) fursten hern Karle Rûmische(m) kûninge und yme und sime stifte zû Trire zû diener gewonnen hait, also dat ich in dienen sal mit eyme gecronten helme wolgeriden und erzuget wider yre vyande, die si ieczunt haut, und mit namen wider hern Ludowich van Beyeren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengen, und wider die, die noch myner herren vorgen(ant) und des stiftes van Trire vyande werdent. Und sal ich in getruweliche dienen, wa si iz bedorfin, uf yre cost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit den vorgenanten mynen herren und deme stifte van Trire gar und genezelichen gesonet werdent. Und hait mir myn vorgen(anter) herre van Triere darumbe don geben czweneundezwenczich schilt gulden, die ich itzû gereit van in intphangin han, der ich in quijt, ledich und los sagen an disen brieve. Zû urkunde, wand ich nyt ingesigils inhan, so han ich gebeden ersame wolgeborn knechte Henr(ichen) van Clotten burgr(even) zû Cochme und Johanne van Eleneze, dat si yre ingesigele an disen brief willen henkin. Und wir Henr(ich) und Johan erkennen, dat wir umbe beden willen Rapoldis vurg(enant) unsere ingesigel an disen brief han gehangin.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, vigilia beati Iohannis Baptiste.

212. *Scriptum Alberti de Ripolskirchen. — Iun. 25.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Pendet sigillum laesum loro membranaceo.

Ich Albrecht Reynfrides son von Ripolskirchen, eyn wolgeborn knecht, dun kunt allen luten, daz der erwerdige in Gote vader und herre min herre her Baldewin erczeb(ischof) zû Triere mich yme und sime stifte von nuwens zû burgmanne und zû dienere deme durchluchtigen fursten hern Karle, deme Romischen kuninge, und yme und sime stifte gewunnen hat umb funfzig cleyne gulden von Florencz, die ich iezunt an bereydem gelde entphangen han, und sagen ich den selben minen herren ledig und los an disem brieve der vorgen(anten) funfczig cleyne gulden. Und sal ich dar umb den selben minen herren und deme stifte von Triere dienen selb ander mit eyme gecroneten helme und eyme panczire wol gerieten und erczuget wider ire viende, die sie iezunt han oder

noch gewinnent, und mit namen wider hern Ludewigen von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent, und sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uff ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz daz die criege alle mit den vorgen(anten) minen herren und deme stifte gar und genczlichen gesunet werden. Und des zů urkunde, wan ich eygens ingesigels nicht enhan, so han ich gebeden und bieten an disem brieve den strengen ritter hern Johan von Numagen, daz er sin ingesigel zů urkunde der vorgeschrieben stucke an diesen brief wolle henken. Und ich Johan von Nůmagen ritter vorgen(ant) bekennen, daz ich umb bete Albrechts vorgen(ant) min ingesigel an disen brief han gehangen.

Datum die XXV. mensis Iunii, anno Domini M°CCCXL septimo.

213. *Scriptum Ludovici de Tholey. — Iun. 29.*

Humore valde corruptum. Uncis inclusa supplevimus, partim adhibitis litteris supra nr. 183. 187. 206. Pendent sigilla duo loris membranaceis.

Ich . . Lodewig von Tholey, eyn wolgeborn knecht, dun kunt allen [luden und bekenn]en uff[enlichen an diesem br]ieve, daz der erwirdige in Gote vader und herre myn herre her . . Baldewin [ertzbisc]hof [von Triere mich yme u]nd sime stiffte von nuwens zů burgmanne siner vesten zů Smydeburg und zů dien[er deme du]rchluchtige[n fursten hern] Karle deme Romes[chen] kunige und yme und sime stiffte von Triere vorg[enant gewunnen hai]t umb . . . . .[a] [gu]ld[en] von Florentze gudes goldes und gewichtes, die ich in gereidem gelde [itzunt ent]phangen han und [der ich minen vorgenanten hern] ledich und [lois sa]gen an diesem brieve. Und sal ich dar umb den [selben minen] herren und deme stiffte dienen s[elbander mit eime ge]cro[ne]ten helme und eyme pantzire wol geriten un[d erzuget wi]der ire viende, die sie itzunt han od[er noch gewinn]ent und mit namen wider hern . . Lodewigen von Beyern, [der sich key]ser nennet, und alle sine he[lfe]re [und dienere] und alle, [die sich] dar zů mengen, ane wieder myne herren greven . . . . . .[b] und greven Johan von Spanheym. [Und sal ic]h wieder . . . . .[c]emlich noch wieder ir gůt, das sie nyeszen, nyt tůn . . . . .[d] [und sal] doch lantwere tun wieder die selb[en. Und sal ich] mynen [vorge]n(anten) herren und deme stiffte getruweliche dienen, [wo] sie [iz bedurf]en, uff ir kost und verlust, [als gewonlich ist,] biz [daz] die criege alle mit den vorgen(anten) mynen herren u[nd dem stifte gar] und gentzlich gesunet [werden. Und des zů] urkunde [ha]n i[ch min] ingesiegel an diesen brief gehangen und [han gebeten] . . . .[e]olf von Sotern daz er . . . .[f] [ingesi]gel. Und ich . . .[g]lf von Sôtern eyn . . . .[f] [an diesem] brieve, daz ich durch [bede willen Lodewichs von] Tholey myn in[gesigel han ge]hangen [an disen brief.

Der gegeben] ist, da man zalte nach Crist[us geburte] dru zehen hundert syben und virtzig iar, des nehesten fridages nach sente Johannes tag des teuffers.

214. *Scriptum Iohannis de Fischbach. — Iul. 2.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Johan von Vischbach, ein wepeling, dûn kunt allen luden und bekennen uffenlich in disem brieve, daz der erwirdig in Gode vader und herre min herre her

213. a) *2 verba corrosa.* b) *1 verbum corrosum, fortasse* Walraven, *cf. supra p. 273 lin. 32.* c) *4 vel 6 litterae corrosae.* d) *1 vel 2 verba corrosa.* e) *2 vel 3 verba corrosa.* f) *4 vel 5 verba corrosa.* g) *dimidium verbi corrosum.*

Baldewin erczbischof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zû dyener gewûnnen hat, also dat ich yn dŷnen sal mit zwein geeronten helmen wol geriden und erzuget wider ir vyande, die sie iczunt hant, und mit namen wider hern Ludewig von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfer und dyenere und alle, die sich dar zû mengent und auch miner egen(anten) herren und des stiftes von Trire vyende werdent. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ir koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgen(ant) gar und genczlich gesunet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire mich ym und sime stifte zû manne gewûnnen und mir dar umb und umb minen vorgen(anten) dyenst hundert clein guldin von Florenz gegeben, der ich yn quijd, ledig und lois sagen an disem brieve, an den min ingesigel zû urkunde ist gehangen.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die secunda mensis Iulii.

215. *Scriptum Iohannis de Pommern et Iohannis de Zell. — Iul. 5.*

Pendent sigillum et sigilli fragmentum loris membranaceis.

Wir Johan von Pûmere und Johan von Celle wepelinge bekennen uffenlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre unser herre her Baldewin ertzebischof zû Trire uns deme durchluchtigen hern Karle Romeschem kuninge, yme und sime stifte von Trire zû dieneren gewûnnen hat, also daz unser iclicher yn dienen sal mit zwen perden und wol ertzuget wider ire viende, die sie itzûnt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zû mengent und ire viende werdent. Und sullen wir yn getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgen(anten) crige gar und gentzlichen gesônet werden. Und sal uns unser herre von Trire dar umb geben mit einander sechs und driszig cleyne gulden von Florentzien, der wir itzûnt an gereydem gelde zwentzig entphangen han; und sal man
Oct. 1. uns die uberigen sechsezehene gulden bezalen uf sente Remigijs dag der nehest kumpt, und sagen wir unsern herren von Triren der zwentzig gulden ledig und los an diesem brieve. Des zû urkunde, wan wir eygener ingesigele nicht enhan, so han wir samentlichen gebeden den strengen ritter hern Peter Wyen und den wisen man Henriche burggreven zû Cochme, daz sie ire ingesigele an disen brief wollen henken. Und wir Peter Wye ritter und Henrich burggreve vorgenant bekennen uffenlichen an disem brieve, daz wir umb bete willen Johans von Pûmere und Johans von Celle vorgen(ant) unser ingesigele zû gantzer stedikeit der vorgeschribenen stucke an disen brief han gehangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte druczenhundert siben und viertzig jar, des fünften dages in dem mande den man nennet Iulius in latine.

216. *Scriptum Hinconis de Dudeldorf. — Iul. 7.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Henken von D[u]delendorf, ein wepeling, dûn kunt allen luden und bekennen uffelich an diesem brive, dat der erwerdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin erczbisschof zû Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle dem Romischen kûnige und yme und sinem stifte zû Trire zû dŷner gewunnen hat, also dat ich yn

dynen sal mit ey[m]e gecronten helme wol geriden und erzuget wider iren vyande, die sie itzů hant oder die noch ire viend[e wer]dent, und mit namen wider hern Ludewig von Beieren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dyenere und alle, die sich dar zů mengent. Und sal ich denselben minen herren und dem stifte von Trire getruweliche dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgen(anten) criege alle mit den vorgen(anten) minen herren und mit dem stifte gar und genezlich gesůnet werden. Zů urkunde, wan ich kein eigen ingesigel han, so ist hern Johans von der Vels ritters ingesigel zů minre bede an dysen brief gehangen. Daz ich Johan vorgenant bekennen, daz dat war ist.

Datum anno Domini M°CCCXL septimo, die septima mensis Iulii.

217. *Scriptum Philippi et Iohannis fratrum de Soetern. — Iul. 9.*

Pendet sigillum unum loro membranaceo, alterum cum loro deperditum.

Wir Philips und Johan gebrûdere von Sotern, wolgeborn knechte, dûn kûnt allen luden und bekennen an diesem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre unser herre her Baldewin ertzebischof zû Triere uns dem durchlutigem fûrsten hern Karle, dem Romischen kûnige, und yme und sime stifte zû Triere zû dyenere gewonnen hait, also daz wir yn dynen sollen unser iglicher mit eyme gecronten helme und mit eyme pantzier wol gerieden und erzûget wider ire vyande, die sie itzû hant oder die noch ire vyande werdent, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dynere und alle, die sich dar zû mengent. Und sollen wir den vorgenanten unsern herren und dem stifte von Triere getruweliche dyenen, wa sie iz bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die criege alle mit unserm herren und dem stifte von Triere vorgen(ant) gar und gentzlichen gesûnet werden. Und hat der vorgen(ante) unser herre von Triere umb den selben dyenst uns ytzû gereyt gegeben hundert cleyne gulden von Florentzien gûdes goldes und gewichtes, der wir yn an diesem brieve ledig und los sagen. Und des zû urkunde han wir beyde sament unser ingesiegele an diesem brief gehangen.

Der gegeben ist na Cristus geburte, do man zalte dusent druhundert syeben und vierzich jair, uf den nûnten dag[a] in dem heumande.

218. *Scriptum Sigeberti de Winneburg. — Iul. 11.*

Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Cf. supra nr. 210.

Ich Sibrecht van Wynnenburg, eyn wolgeborn knecht, don kunt allen luden und erkennen uffencliche an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vader und herre myn herre her Baldewin erczebischof zû Triere mich dem durchlutigem fursten hern Karle Romischen kûninge und yme und sime stifte zû Triere zû dienere gewonnen hait, also daz ich in dienen sal mit eyme gecronten helme und mit eyme panciere wol geriden und erzuget wider yre vyande, die si iezunt hant, nnd mit namen wider hern Ludowich von Beyeren, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle die iene, die sich dar zû mengen. Und sal ich in getruwelich dienen, wa sie iz bedorfen, uf yre cost und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit den vurgen(anten) mynen herren und deme stifte von Triere gar und genczelichen gesonet

217. a) *supra lin. add. or.*

werdent. Und hait mir myn vorgen(anter) herre van Trire, so daz ich sin man worden bin, so von dienste don geben seseczich mark penninge Cochemer werunge, die ich iezů van yme gereit entphangen han, der ich in quijt, ledig und los sagen an disem brieve. Zů urkunde ist myn ingesigil mit Henrichs von Clotten burgr(even) zů Cochme ingesigil zů myure bede an disen brief gehangen. Und ich Henrich bekennen, das dat war ist.

Gegeben nach Cristus geburthe dů man zalte druezenhondert und syben und vierzich jaire, des eylften dagis in dem maynde den man nennet zů latine Iulius.

219. *Scriptum Iohannis pastoris de Soetern. — Iul. 14.*

Descripsit Th. Hirschfeld. Sigillum cum loro deperditum.

Ich Johan pastor zů Sotern bekennen uffenliche an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin erczebischof zů Trire mich deme durchluchtigestem hern Karle, dem Romeschen kuninge, yme und sime stifte von Trire zů dienere gewůnnen hat, also daz ich yn dienen sal selb ander mit eyme helme und mit eyme panczicre wol gerieten und erczuget wider alle yre viende, die sie iczůnt han und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keyser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengen und yre viende werdent. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die erige alle gar und genczlichen gesůnet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre mir dar umb gegeben zwenczig cleyne gulden von Florencze genger und geber, der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, an den min ingesigel zů urkunde gehangen ist.

Gegeben do man zalte anno Domini M°CCC°XL septimo, die XIIII. mensis Iulii.

220. *Quitatio Iohannis Comitis Silvestris de Daun. — Iul. 14.*

Sigillum, quod ex ipsa membrana pendebat, deest.

Wir Johan wildegreve zů Dune bekennen uffenlichen, daz wir von dem erwerdigen in Gode vader und herren unserm herren hern Baldewine ertzebischofe zů Trire mits hern Gerards sines cappellans henden entphangen han an gereidem gelde funftzenhundert cleyne gulden von Florentze genger und geber, als von dienstes wegen, den wir dem selben unserm herren důn sullen, als die brieve haldent, die wir ym dar uber gegeben han[1]. Und sagen wir sie des geldes ledig und los an disem brieve, dar an zů urkunde unser ingesigel gehangen ist.

Datum anno Domini M°CCC°XL septimo, die XIIII. mensis Iulii.

221. *Scriptum Iohannis de Adewilre dicti de Hunoltstein. — Aug. 1.*

Pendet sigillum loro membranacco.

Ich Johan von Adewilre genant von Hunoltstein, ein wepeling, důn kunt allen luden und bekennen an disem brieve, daz der erwirdig in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzbischof zů Trire mich dem durchlutigen fursten hern Karle Romischen kunige und ym und sime stifte zů dŷner gewůnnen hat, also dat ich yn dyenen sal mit eime geerônten helm wol[a] geriden und gezuget wider ir vyande, die sie

221. a) *in loco raso or.*

1) *Quae servatae non sunt.*

itzunt hant, und mit namen wider hern Ludewich van Beyern und alle sin helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengent und auch miner egenanten herren und des stiftes von Trire vyende werden. Und sal ich den vorgenanten minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dyenen, wa sie iz bedorfen, uf ire koste und verlust, als gewenlich ist, biz die criege alle mit minen herren und dem stifte von Trire vorgenant gar und gentzlich gesůnet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre von Triere so von dyenst so von burglehens wegen mir bewiset ierlicher[b] gulde[b] fumf[b] cleine guldin geldes an sinen amptman zů Bernkastil, der ich nů uf sente Mertines dag nehst kumpt Nov. 11. von mines dynstes wegen fůmf[b] clein guldin heben sal. Zu urkunde ist min ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist do man zalt anno Domini M°CCC°XLVII°, die prima mensis Augusti.

222. *Scriptum Thomae de Schaumburg.* — *Aug. 1.*

Pendet sigillum loro membranaceo.

Ich Thomas von Schowenburg ritter bekennen uffenlichen an disem brieve, daz der erwerdige in Gode vader und herre min herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich dem durchluchtigisten hern Karle Romeschen und zů Behemen kůninge, yme und sime stifte von Trire zů dienere gewunnen hat, also daz ich yn dienen sal mit zwen helmen und mit eyme pantziere wol gerieten und ertzuget wider yre viende, die sie[a] itzunt han, und mit namen wider hern Ludewige von Beyern, der sich keiser nennet, und alle sine helfere und dienere und alle, die sich dar zů mengen und yre viende werden. Und sal ich den vorgen(anten) minen herren und dem stifte von Trire getruwelichen dienen, wa sie ez bedurfen, uf ire kost und verlust, als gewonlich ist, biz die vorgen(anten) crige gar und gentzlichen gesonet werden. Und hat der vorgen(ante) min herre von Trire mir dar umb gegeben nůntzig cleyne gulden von Florentzien gudes goldes und gewichtes, der ich yn ledig und los sagen an disem brieve, daran zů urkunde min ingesigel gehangen ist.

Gegeben do man zalte nach Cristus geburte druezenhundert siben und virtzig jar, uf sente Peters dag den man nennet ad vincula Petri.

223. *Scriptum Iohannis de Kottenheim.* — *Aug. 21.*

Sigilla duo cum loris deperdita.

Ich Johan von Kottenheym, eyn wepeling, sůn Meynwartz von Kottenheym, důn kunt allen luden und bekennen uffenelich an disem brieve, dat der erwerdige in Gode vader und herre myn herre Baldewin ertzbischof zů Triere mich deme durluchtegen fůrsten hern Karle Romischen kuninge und yme und syme stifte zů Triere zů dyenher gewunen hait, als so dat ich yn dienen sal mit eyme gecronten helme und mit eyme panczeire woil geriedin und herzugit wiedir yre vyande, die si iczů hant oder die noch yre viande werdynt, und bit namen wieder hern Ludewich von Beyern, der sich keyser nennit, und alle syne helfere und dyener und alle, die sich da[r] zů mengint. Und ich sal yn getruweliche dyenen, wa si iz bedorfen, uf yre kost und verlust, als gewenlich ist, bis die criege alle mit den vorgen(anten) herren gar und genzelich gesůnet werden. Und her umb und uch umb manschaf hait der vorgen(ante) myn herre von Triere mir

221. b) *in loco raso or.*

222. a) *supra lineam add. or.*

driszich cleine gûlden von Florentzin gegeben, die ich gereit von yme intfangen hayn, der ich in quijt, ledig und los sagen an disme brieve. Und want ich itzûnt keyn eygin gût inhayn, so geloben ich in gûden truwen in disem brieve daz eirste, dat ich ummer eygin gût gewinnen von mynis vader wegen oder anders wie id an mich kûmmen mach, so sal ich deme vorgenanten mime herren und syme stifte von Triere dry gûlden geldis ierlicher und ewiger gûlden deme stifte woil gelegen bewisen; und sal ich und myn lehens erben daz selben gût wider von ym und syme stifte zû Trire zû lehen intfayn und haldin und unser zweyveldige besigilte brieve dar uber geben, als ich Johan vorgenant die selben dry gulden geldis itzû von dem vorgenanten mime herren und sime stifte zû lehen intfangin hayn und haldin mit truwen, eyden und diensten, als sûlches lehens recht und gewende ist. Ich geloben uch vûr mich und myne erben, dat wir die vorgen(anten) lehen nit ufgeben insolen noch inmogin mime herren und sime stifte vorgenant, wir inhaven zû vorentz die vûrgenanten drysich guldene gentzeliche wider gegeben und bezalt; ûzgescheiden alreleige argelist und geverde an allen diesen vorgeschribenen stucken. Zû urkunde want ich keyn eigen ingesigel inhayn, so han ich gebeden und biden an disem brieve die strengen rittere herrn Johan von Poliche und hern Johan von Kûttenheym mynen ômen, daz sie zû urkunde und umb mine bede ir ingesigel an disen brief wollen henkin. Un[d] wir Johan von Poliche und Johan von Kûttenheym rittere vorgenant bekennen, [daz] wir umb bede des vorgenanten Johannis unse[re] ingesigel han gehangen an disen [bri]ef.

Der gegeben ist na Cristus gebûrte drutzenhundert sieben und viertzich jare. uf den eyn und zwentzigesten dag des mandes Augustus genant zû latine.

224—226. SCRIPTA PAPAE AD LEGATIONEM IOHANNIS DE PISTORIO SPECTANTIA.

1347. Apr. 18.

De negotio huius legationis certa non constant, sed ad eam et forsan ad legationem Geraldi de Magnaco supra nr. 162—169 referenda videntur ea, quae papa Bertrando cardinali legato scripsit a. 1347. die 3. m. Maii, Theiner, Vetera Monumenta Hungariae I, 740 (Reg. imp. VIII Päbste nr. 12):

Nec insuper volumus te latere, quod duos nuncios hiis diebus preteritis ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Romanorum illustrem destinavimus successive, ut regem Ungarie predictum omnino retraheret ab accessu et agressione hostilibus dicti regni *(sc. Sicilie).*

224. *Litterae credentiales. — Apr. 18.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 269 nr. 1204. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 867. — Extr. Werunsky 147; Riezler 2320.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 194.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Roman(orum) illustri.

Quia presentate nobis pridem tue celsitudinis littere[1] inter cetera continebant, ut dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris

1) *Servatae non sunt.*

Traiectensis, capellanum, comensalem et familiarem nostrum tuumque fidelem et devotum, ad te, fili carissime, destinare vellemus, ecce quod ipsum super certis per nos eidem impositis tueque magnificencie vive vocis oraculo plenius explicandis mittimus informatum, cui super eis tua regalis sublimitas fidem adhibeat quesumus credulam, et per ipsum tam super eis quam aliis, que tue circumspeccioni occurrerint, tue nobis fiducialiter nuncies beneplacitum voluntatis. Ceterum nuper dilectum filium magistrum Geraldum de Magnaco archidiaconum de Bautesio in ecclesia Constantiensi, iuris civilis professorem, capellanum nostrum ac tuum fidelem, consiliarium et devotum, ad te, fili dilectissime, de nostra intencione super quibusdam eciam plenarie informatum providimus specialiter destinandum, sicut ipse tue regali excellencie referet et in litteris apostolicis, quas sibi assignari fecimus, continetur[1].

Datum Avinione XIIII. Kal. Maii, anno quinto.

225. 226. LITTERAE CONDUCTUS.

225. *Litterae singulis directae. — Apr. 18.*

Ibidem fol. 269 nr. 1205—1207. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 868.

Venerabili fratri Bertrando patriarche Aquilegensi.

Cum nos dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, capellanum, commensalem et familiarem nostrum, exhibitorem presencium, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Roman(orum) illustrem pro certis negociis destinemus, fraternitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus ipsum, cum per terras et loca tua eundo et redeundo transiverit, habens pro nostra et apostolice sedis reverencia favorabiliter commendatum eidem de securo conductu pro se suisque familiaribus et rebus per terras et loca predicta sic prompte ac libere providere procures, quod ipse, cum ad nos redierit, de te grata referre valeat non indigne.

Datum Avinione[a] XIIII. Kal. Maii, anno quinto[a].

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Cum nos dilectum etc. ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

Dilecte in Christo filie nobili mulieri ducisse Austrie. Cum nos etc. ut supra verbis competenter mutatis. Datum ut supra.

226. *Litterae generales. — Apr. 18.*

Ibidem f. 313 nr. 1399. Descripsit R. Salomon. — Extr. Klicman 869. — Ineditum.

Venerabilibus fratribus etc. ut supra usque pervenerint*.

Cum nos dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, capellanum et familiarem nostrum, exhibitorem presentium ad

*) = *nr. 1379 eiusdem registri:* patriarchis, archiepiscopis[a] et episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, prepositis, archidiaconis, archipresbiteris, plebanis, rectoribus et aliis ecclesiarum prelatis vel eorum vices gerentibus et personis ecclesiasticis quibus-

225. a) ut supra *R.*

226. a) archipresbyteris *R.*

1) *Supra nr. 163.*

carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Romanorum illustrem pro certis negociis destinemus, universitatem vestram rogamus, monemus et in Domino attentius exhortamur, quatenus eundem capellanum, cum per terras, districtus, portus et loca vestra transiverit, benigne[b] recommendatum habentes nullam eidem vel familiaribus suis in personis vel rebus eorum inferatis iniuriam vel offensam nec ab aliis, quantum in vobis fuerit, permittatis inferri, sed eis potius de securo conductu, si a vobis illum pecierint, in eundo, morando et redeundo sic libere pro nostra et apostolice sedis reverentia providere curetis, quod nos exinde devotionem vestram possimus merito commendare.

Datum Avinione XIIII. Kl. Maii, anno quinto.

---

227. 228. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD DUCEM ET DUCISSAM AUSTRIAE.

1347. Apr. 29.

De colloquio Ludovici imperatoris cum duce a. 1347. m. Ian. habito cf. Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 82.

227. *Litterae ad ducem. — Apr. 29.*

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 270' nr. 1246 (R). *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 874. — Extr. Werunsky 148; Riezler 2324.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 195.

Dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie.

Presentate nobis nuper tue nobilitatis littere continebant, quod, quia Ludovicus de Bavaria hiis diebus preteritis ad domum [tuam][a] non invitatus veniens tecum habuit colloquia amicabilia in nullo curie Romane preiudicancia[b] quoquomodo, pretextu adventus et collocucionis huiusmodi nullam vellemus contra [te][a] sinistram suspicionem habere, cum predecessorum tuorum inherendo vestigiis esse velis et affectes sancte matris ecclesie filius obediens et devotus ac persistere in devotione fidei orthodoxe. Sane, fili, quamvis prefati Ludovici de multis heresum et scismatum criminibus sentencialiter condempnati ac diversis excommunicacionum sentenciis innodati colloquium cuicunque fideli valde periculosum existat, quia tamen de te confidimus, quod nil tue saluti anime statuique prospero contrarium, presertim in Dei et sancte Romane ecclesie matris tue offensam vel iniuriam, attemptares, ex premissis in tuis predictis contentis litteris contra te suspicionem contrariam non concepimus nec habemus; quin immo te devotum nostrum

cumque religiosis et secularibus et ecclesiarum ac monasteriorum capitulis et conventibus exemptis et non exemptis Cisterciensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Premonstratensis, Camaldulensis, Grandimontensis, Vallisumbrose, sanctorum Benedicti et Augustini et aliorum ordinum ac domorum hospitalium sancti Iohannis Ier(osoly)mitani, beate Marie Teutonicorum, Calatravensis et Humiliatorum magistris, prioribus et preceptoribus necnon nobilibus viris ducibus, marchionibus, comitibus, vicecomitibus, senescallis, iusticiariis, potestatibus, capitaneis ceterisque dominis temporalibus, universitatibus quoque ac communitatibus civitatum, castrorum, villarum et aliorum quorumcumque locorum et aliis universis et singulis, ad quos presentes littere pervenerint.

226. b) benige *R.*

227. a) *deest R.* b) preiudicia *R, cf. infra p. 285 lin. 14.*

et ipsius ecclesie reputantes ad ea, que tue salutis et honoris comoda respicient, nos, quantum cum Deo per nos fieri poterit, reperies favorabiles et benignos, nobilitatem rogantes eandem, quatenus carissimo in Christo filio nostro Carolo regi Roman(orum) illustri auxiliis, consiliis et favoribus oportunis assistas.

Datum Avinione III. Kal. Maii, anno quinto.

228. *Litterae ad ducissam.* — *Apr. 29.*

Ibidem nr. 1247 [1]. *Descripsit H. Otto. — Extr. Werunsky 148; Riezler 2324. — Notavit Klieman 874. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 195.

Dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

Presentate nobis nuper tue nobilitatis littere continebant, quod, quia Ludovicus de Bavaria hiis diebus preteritis ad domum dilecti filii nobilis viri Alberti ducis Austrie viri tui et tuam non invitatus veniens secum habuit colloquia amicabilia in nullo curie Romane preiudicancia quoquomodo, pretextu adventus et collocutionis huiusmodi nullam vellemus contra ipsum ducem sinistram suspitionem habere, cum idem dux predecessorum suorum inherendo vestigiis, in omnibus, que sancte Romane ecclesie concernunt comodum et honorem, se totum sibi filiali affectione desideret conformare. Sane, filia, quamvis prefati Ludovici de multis heresum et scismatum criminibus sententialiter condempnati ac diversis excommunicationum sententiis innodati colloquium cuicunque fideli valde periculosum existat, quia tamen de prefato duce confidimus, quod nil sue saluti anime statuique prospero contrarium, presertim in Dei et Romane ecclesie iniuriam vel offensam, quomodolibet attemptaret, ex premissis in dictis tuis litteris contentis contra ipsum suspitionem contrariam non concepimus nec habemus; quin immo ipsum devotum nostrum et ipsius ecclesie reputantes ad ea, que sue salutis et honoris comoda respicient, nos, quantum cum Deo per nos fieri poterit, reperiet favorabiles et benignos. Datum ut supra.

---

229. CLEMENTIS VI. LITTERAE BERTRANDO CARDINALI LEGATO DIRECTAE.

1347. Apr. 30.

Reg. Vatican. 140 (Clem. VI. secr. a. V.) f. 272' nr. 1224. Contulit H. Otto. — Ed. Theiner, Vetera Monumenta Hungariae I, 738 nr. 1109. — Extr. Klieman 875 [2].

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marchi presbitero cardinali, apostolice sedis legato.

Diversas tue prudentie litteras a fine mensis Februarii proximo preteriti citra nobis diversis temporibus et vicibus presentatas recepimus et contenta in eis pleno collegimus intellectu; et licet super aliquibus earumdem responderimus, sicut vidimus expedire, diversis inde tibi litteris destinatis, adhuc tamen, prout ex earumdem litterarum nobis occurrit tenoribus, super hiis et aliis, ut sequitur, respondemus.

1) *Non, ut erronee notatum apud Klieman, 1248.* 2) *Ubi per errorem notatur 'Huber 504 nr. 12'; cf. supra p. 282 lin. 28.*

(1) Cum autem per unam ex eisdem litteris fore super eo descripseris providendum, quod magni officiales regni Sicilie, videlicet magister iusticiarius, constabulus, admiratus et alii, siqui sint tales, non reciperent stipendia, nisi eo modo, quo recipiebant tempore clare memorie Roberti regis Sicilie, cum aliter facta huiusmodi receptio in dampnum non modicum regalis erarii cedere dinoscatur, nos, qui dudum post revocationem generalem per nos factam de officialibus per dictum regem in sua dispositione ultima in nostrum et ecclesie Romane, ad quos post dicti regis obitum administratio regni Sicilie pertinebat, preiudicium deputatis de pacientia sedis apostolice et ad instantiam carissime in Christo filie nostre Iohanne regine Sicilie illustris toleravimus, quod aliqui ex eisdem officialibus propter honorem suum, dummodo non reciperent stipendia, remanerent, eidem regine super predictis stipendiis et aliis reprehensibilibus et preiudicialibus factis suis, de quibus in tuis predictis litteris fieri vidimus mentionem, invective scribimus iuxta formam, quam cedula continet presentibus interclusa.

(2) Ceterum super facto civitatis Terracinensis et aliis, que contra reginam eandem per Ianuenses attemptata dicuntur, eisdem Ianuensibus per specialem nuncium ad eos destinatum scripsimus, ipsique nobis rescribere suumque specialem nuncium destinare ad nostram presentiam curaverunt, sperantes ex hiis, que retulit nuncius supradictus, restitutionem nobis realem fieri de civitate predicta.

(3) Ad hec super hiis, que de pannis et rebus tuis occupatis per illum civem Romanum eiusque complices et etiam asportatis scripsisti tuis litteris iteratis, alias litteras nostras inde concessimus et nunc etiam concedimus, sicut ex earum tenore colligere poteris, oportunas.

(4) Rursus cum de facto quodam Caroli Artusii et aliquibus illud tangentibus in tuis predictis litteris mentio haberetur, nos venerabili fratri nostro Guillelmo episcopo Casinensi suis exinde consultationibus respondendo scribimus oportune, quem super hiis et aliis per ipsum agendis tuis consiliis et directionibus remittimus, quibus eum volumus penitus adherere, sicut in dictarum litterarum transcripto, quod tibi mittimus, videre[a] poteris contineri.

(5) Ad illa nempe, que de carissimo in Christo filio nostro Carolo rege Romanorum illustri ac quibusdam aliis tue subiungebant littere, respondemus, quod de fide ac devotione regis eiusdem, qui nobis, sicut nosti, non solum solita sed etiam alia prestitit et prestare debet in manibus nostri specialis nuncii[1], quem ad eum propterea misimus, iuramenta, confidimus, quod ad aliqua, que contra honorem et iura nostra et ecclesie cederent, non attemptabit aliquid; sed pocius nostris et ipsius ecclesie beneplacitis se coaptans de terris nostris et ecclesie inferendo dampna, violentias vel iniurias se nullatenus intromittet.

(6) De illis autem duobus nobilibus, qui se falsificasse nostras litteras, alterius tamen ministerio et absque cuiuscunque preiudicio, tibi sub confessionis aperuerunt secreto et petunt humiliter, sicut ex tuarum litterarum tenore percepimus, se absolvi, breviter respondemus, quod attentis contentis in dictis tuis litteris, volumus, quod eos iuxta formam ecclesie a sententia exco(mun)icationis, quam incurrerunt propter hoc, absolvere hac vice valeas iniuncta eis pro salute animarum suarum, sicut expedire videris, penitentia salutari.

(7) Porro intimate nobis novitates super commotione populi Neapolitani, suspensione illius hominis et expugnatione castri redduntur nobis non immerito displicibiles et infeste; sed quia quod factum est, nequit pro infecto haberi, super aliis, que occurrunt et

229. a) videri *R.*

1) *Scilicet Geraldi de Magnaco; cf. supra nr. 162—169.*

occurrent, prout facti qualitas exegerit et expedire videris, providere, quantum poteris, de oportunis remediis non postponas. Quia vero propter horribilitatem suspensionis dicti hominis et certas causas alias de castro exeundo predicto tuam habitationem mutasti, satis conveniens esse credimus honestati.

(8) Ad hoc autem, quod in tuis litteris subiunxisti, te non credere regnum posse prosperari predictum, quamdiu erit hiis temporibus sub administratione regine predicte, inde compuncti mentis mestitudine respondemus, quod attentis qualitate negociorum et temporis et hiis presertim, que de adventu . . regis Ungarie referuntur, expedientius nobis et quibusdam ex fratribus nostris videtur regni predicti administrationem ad presens in manu regine remanere predicte quam in nostra et ecclesie prelibate persistere premissis et aliis causis et rationibus, quas tua potest colligere prudentia intra precordia mentis tue.

(9) Nec refricare ommittimus tuam sollicitando prudentiam, ut, quod solutio census instanti termino nullo modo deficiat, diligentiam adhibeas et adhiberi facias operosam. Ut enim tibi scriberemus super hoc, nos instanter et sepius fratres rogaverunt predicti, dicentes, quod eadem solutione plurimum indigent, cum nonnullis ex eis per quosdam reges et principes sui proventus ecclesiastici subtrahantur.

(10) Demum tuam circumspectam diligentiam, quam in[b] mittendo tuum nuncium ad insulam Sicilie adhibere curasti, necnon et responsionem, quam illi monacho, qui ex parte dilecte in Christo filie nobilis mulieris Elisabeth, relicte quondam Petri primogeniti clare memorie Friderici regis Trinaclie ac dilecti filii nobilis viri Iohannis eiusdem regis nati, detentorum predicte insule, cum litteris eorum credencie ad te venit, fecisse dinosceris, multipliciter in Domino commendantes, scire te volumus, quod eorumdem detentorum nuncii ad nostram pridem venientes presentiam obtulerunt, pecierunt et supplicaverunt nostramque responsionem super oblatis et petitis huiusmodi reportarunt, sicut cedula continet hic inclusa.

Age igitur virtuose, prout tibi ministraverit Dominus super commissis et occurrentibus tibi negociis nec, si tribulationes insurgant varie, deficias animo, sed in eo, qui est virtus, adiutor et fortitudo, pocius conforteris, ponens nichilominus ante oculos mentis tue, quod si votivi effectus quandoque laboribus non respondeant, ut optatur, laborantes tamen fideliter sue mercedis premiis non frustrantur. Nos autem in hiis, que per nos comode, decenter et honeste super predictis fieri poterunt, subtrahere non intendimus manum nostram.

Datum Avinione II. Kal. Maii, anno quinto.

---

230. KAROLI REGIS SCRIPTUM PRO IOHANNE REGIS FRANCIE PRIMOGENITO.

1347. Mai. 7.

Originale in archivo Parisiensi 'Carton J. 612 nr. 45'. Descripsit G. Waitz cl. m. Adest sigillum. — Ed. Leibniz 'Codex iuris gentium diplomaticus' 189.

Reg. imp. VIII nr. 322.

Cf. supra nr. 43 et infra nr. 248. Litterae Philippi regis Franciae m. Iulii a. 1347. datae, quibus nostras confirmatas esse Waitz opinatus est (cf. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 13), ad has litteras non pertinent, sed ad alias a Karolo rege in favorem Bonae

229. b) *in loco raso R.*

sororis a. 1346. die 22. m. Novembris concessas, quae ibi in toto transsumuntur, in Reg. imp. vero desunt.

Karolus Dei gratia rex Roman(orum) semper augustus et Boemie rex universis presentes inspecturis gratiam suam cum plenitudine omnis boni.

Notum facimus, quod nos consideratis et diligenter attentis amicicia, affinitate ac consanguinitate inter nos et carissimum fratrem nostrum dominum Iohannem ducem Normannie, primogenitum . . regis Franc(ie) illustris, et etiam inter nos et carissimos nepotes nostros, Karol(um) videlicet, Ludovicum, Iohannem et Philippum, dicti . . ducis filios, existentibus volentes, quod perpetuus et verus amor sit inter nos, promittimus bona fide et iuramus super sancta Dei ewangelia, quod honorem, utilitatem et commodum fratris nostri et filiorum suorum predictorum, quamdiu vixerimus et ad quemcunque statum nos pervenire contigerit, procurabimus et nemini, qui eis vel eorum alicui inimicus seu hostis publicus sit vel fuerit seu verissimiliter debeat esse suspectus, dabimus quoquo modo consilium, auxilium vel favorem contra eos vel aliquem eorum publice vel occulte; et si acciderit, quod Deus avertat, quod dictus frater noster vel alter ipsorum nepotum nostrorum in successione regni Francie vel alias quovis modo in personis aut rebus ipsorum impedirentur, nos modis omnibus quibus poterimus ipsos iuvabimus toto posse predictos impedientes gravando in corpore et in bonis. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iuximus et sigilli nostre regie maiestatis appensione muniri.

Datum Tridenti anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, Non. Maii, regnorum nostrorum anno primo.

In plicae parte sinistra legitur: Per dominum regem ad vestram rel(ationem) | domino I(ohanne) de Pistoire presente | Sortes[1].

---

231. PROCURATORIUM DOMINORUM DE GONZAGA DE FIDELITATE REGI PRAESTANDA.

1347. Mai. 8.

Originale (or.) *in archivo Mantuano, 'Gonzaga B III, 11'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 11.

In nomine Christi amen. Die Martis octavo Maii presentibus nobili milite domino Coradino de Caprianis ac prudentibus viris dominis Zampaolo de Medicis et Raynerio de Lavillana notar(iis) Mantue in domibus habitationis infrascriptorum dominorum ibi nobiles viri domini Loisius de Gonzaga ac Filippinus et Feltrinus eiusdem domini Loisii geniti cum auctoritate et consensu dicti sui patris simul unanimiter et concorditer fecerunt, constituerunt et ordinaverunt nobilem militem dominum Guidonem de Gonzaga eiusdem domini Loisii filium et predictorum dominorum Filippini et[a] Feltrini[a] fratrem suum et cuiuslibet eorum procuratorem et nuncium specialem specialiter ad comparendum coram serenissimo principe et domino domino Karolo Romanorum et Boemie rege et ad faciendum omnes premissiones[b] et obligationes cum penarum adiectione et sine, cum omnibus

231. a) *in margine add. or.* b) *sic or.*

1) *De qua notitia vide Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 104 n. 1 et Erben 'Urkundenlehre' (in Below et Meinecke 'Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte') I, 263. De persona dicta Sortes cf. Huber in Reg. imp. VIII p. XLII et huius tomi Indicem nominum.*

solennitatibus iuridicis et clausulis oportunis, et ad faciendum nomine ipsorum constituentium sacramentum debitum fidelitatis cum omnibus capitulis in forma fidelitatis comprehensis et cuiuslibet alterius generis sacramentum faciendum in animas predictorum, et ad omnia alia et singula faciendum, que ipsi constituentes facere possent, si presentes essent, etiam si talia forent, que mandatum exigerent speciale. Dantes et concedentes dicto suo procuratori plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administracione exercendi omnia et singula, que in premissis et quolibet premissorum utilia fuerint et necessaria; promittentes mihi notario infrascripto tanquam publice persone stipulanti et recipienti nomine et vice fisci et camere fiscalis et omnium, quorum interest, intererit vel interesse posset, se ratum et gratum habituros perpetuo, quidquid gestum fuerit per ipsum eorum procuratorem in premissis et circa premissa, sub obligatione omnium suorum bonorum presentium et futurorum.

Actum millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione quintadecima.

(S. N.) Ego Ottebonus de Nuvolonis imperiali auctoritate notarius publicus hiis interfui et rogatus scripsi.

---

232. DONATIO VALLIS CADUBRII PATRIARCHAE AQUILEGIENSI FACTA.

1347. Mai. 25.

Apographon M *in Cod. Marciano lat. IX, 125 saec. XV—XVI. fol. 68—68'. Benevolenter nobiscum communicavit bibliothecae praefectus. — Apographon* Bia *in collectione Bianchi, quae conservatur in bibliotheca civitatis Utinensis, nr. 3367. Descripsit R. Salomon. Copiam in archivo capituli Utinensis conservatam, qua Bianchi utebatur (cf. 'Indice dei documenti per la storia del Friuli' (1877) nr. 3367), frustra quaesivimus. — Apographon* Bin *in collectione Bini, quae habetur in eodem archivo, IX, 21*[1]*. Contulit R. Salomon. — Apographon* P *in collectione Pellegrini, quae servatur in Museo civitatis Bellunensis, nr. 231. Contulit J. Schwalm. — Copias quibus Bini et Pellegrini nituntur et apographon quod notat H. Bresslau in 'Neues Archiv' III, 84, nacti non sumus. — Extr. 'Archivio storico Cadorino' IV (1901) p. 52.*

Reg. imp. VIII nr. 323.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis et singulis presentes[a] litteras inspecturis gratiam regiam et salutem.

Cum universis in regno nostro constitutis Roman(o)[b] regalis nostre clementie patrocinium de[c] iure[c] impendere teneamur, maxime tamen ad domesticos fidei, qui pro exaltandis nostris et imperii iuribus[d] sollicitudinem gerunt, quorum etiam fides est amplius comprobata operibus, propensiorem affectum debemus extendere et gratiam ampliorem. Eapropter[e] ad[f] cunctorum fidelium tam futurorum quam presentium notitiam hoc deducimus, quanta dilectionis et favoris prerogativa venerabilem Bertrandum patriarcham Aquilegensem, principem[f] nostrum carissimum, qui plurima grata et[g] preclara obsequia sacrosancto Romano imperio et maiestati nostre exhibuit, dignum duximus[h] honorare. Nos itaque ex regali auctoritate eidem Bertrando suisque successoribus ec-

232. a) has nostras *P.* b) Romano *Bia:* Romanorum *P.* c) debite *P.* d) viribus *MP.* e) quapropter *M.* f) ad — principem *deest Bin.* g) ac *P.* h) ducimus *P.*

1) *Apographon* Bia *non ex* Bin *sumptum esse ex nota* f) *facile intelliges.*

clesie Aquilegensis patriarchis necnon ipsi ecclesie Aquilegensi tum ob devotionem virginis Marie matris[i] Domini nostri Iesu Christi atque sanctorum martirum Hermacore[k] et Fortunati, quorum dicta Aquilegensis ecclesia[l] ab exordio fidei catholice precioso est sanguine purpurata, tum etiam pro sinceritate fidelitatis predicti Bertrandi patriarche vallem Cadubrii cum toto comitatu, arimanniis[m] atque cum castris Botistain[n] et Plebis ac aliis curtibus, villis, portubus, theloniis, pedagiis, mineris, regalibus, mansis, riperiis, venationibus, piscationibus, silvis, nemoribus, molendinis, pratis, campis, pascuis, terris cultis et incultis, montibus, planicicbus et cum omnibus appenditiis, pertinentiis et utilitatibus, ministerialibus, servis et ancillis omnique iurisdictione et integritate iuris, honoris et dominii[o] plene et libere damus, concedimus et donamus, ac omne ius, quod maiestati nostre predicte et sacro Romano imperio in dicta valle competit aut potest seu posset competere quoquo modo, in predictos Bertrandum patriarcham suosque successores patriarchas Aquilegenses et in ipsam Aquilegensem ecclesiam transferimus per presentes in[p] prefatum Bertrandum patriarcham et successores suos patriachas Aquilegenses modo, forma, conditionibus et reverentiis, quibus ipse et predecessores sui ac prefata Aquilegensis ecclesia alia quevis bona seu regalia ex[q] concessione et donatione imperatorum seu regum Romanorum obtinuerunt et obtinent possidenda perpetuo et tenenda. Insuper ex uberiori dono gratie omne ius omnesque sententias, quod et que sepedicto patriarche eiusque predecessoribus et dicte Aquilegensi ecclesie ex actione, causa seu devolutione quacumque in valle et comitatu nec non ipsorum iuribus et pertinentiis antedictis alias[r] quam[r] ex donatione nostra predicta sunt vel fuerunt quomodolibet acquisita[s], ratificamus, approbamus et presentis scripti patrocinio de regie potestatis plenitudine ex certa scientia in perpetuum confirmamus. In quorum testimonium presentes litteras scribi et sigillo maiestatis nostre predicte mandavimus communiri.

Datum Tridenti in castro episcopali Boni Consilii VIII. Kal. Iunii, anno Domini millesimo[t] trecentesimo[u] quadragesimo septimo[t], regnorum vero nostrorum anno primo, presentibus ven(erabilibus) Nicolao Tridentino et Ulrico Curiensi episcopis ac illustribus viris Rudolpho Saxonie sacri imperii archimarschalco et electore ac Nicolao Opavie et Ratiborie ducibus, consanguineis, principibus nostris carissimis, nec non honorabilibus et discretis viris Giberto abbate monasterii Mosacensis ordinis sancti Benedicti Aquilegensis diocesis, Nicolao decano Olomucensi, aule nostre regie cancellario, et Matheo quondam Nicolai de Motio rectore parochialis ecclesie de Laybaco dicte diocesis ac nobilibus viris Willelmo de Landstein[v], Smylone[w] de[x] Vetovia[y], Ottone de Pergaw[z], Purchardo Monacho[a] de Basilea et Sbincone Lepore militibus, consiliariis et fidelibus nostris dilectis, testibus ad premissa etc.[b].

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, regalis aule cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Walrami archiepiscopi Coloniensis, sacri imperii per Italiam archicancellarii, recognovi.

---

232. i) *deest Bia Bin.* k) Hermagore *P.* l) *deest M.* m) arimaniis *M.* n) Botistani *Bin P.* o) hominii *Bia P.* p) per *M Bin P.* q) et *M.* r) aliter quam *M;* aliquo modo *P.* s) acquisiti *M Bin.* t) MCCCXLVII *Bia Bin P.* u) tercentesimo *M.* v) Lanzstein *M;* Lantstein *Bin;* Lansteus *P.* w) Simybove *Bia;* Sinylone *Bin;* Similone *P.* x) *deest M.* y) Wetovia *Bia.* z) Pergaro *Bin;* Pergamo *MP;* Pergaun *Bia; cf. supra tom. V p. 382 lin. 30.* a) Monaco *Bia.* b) *deest Bia Bin P.*

233. MANDATUM DE REFORMATIONE TELONEORUM AD ARCHIEPISCOPUM TREVERENSEM.

1347. Mai. 30.

Copia (K) *in Balduineo Kesselstadensi, quod extat in bibliotheca civitatis Treverensis, p. 871. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Cf. infra nr. 259.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi sacri imperii per Galliam archicancellario, patruo et principi suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Ad nostre maiestatis aures suggestione plurimorum fidelium nostrorum est deductum, quod nonnulli principes ac nobiles et alii tam in novorum theloniorum seu vectigalium inpositione quam antiquorum augmentatione super alveum Reni et alibi in aquis et terris in tantum a rationis tramite exorbitant, quod mercatores et alii suas res et mercimonia deducentes ex hiis in tantum onerantur et aggravantur, quod quasi iam nullus mercatorum res vel merces suas timore aggravationis theloniorum huiusmodi deducere temptat aliqualiter vel presumit. Ex quo tam mercatoribus quam aliis nostris fidelibus et rei publice per consequens dampna et dispendia quamplurima non est dubium ingeri[a] et inferri. Nos igitur prefatis mercatoribus et fidelibus nostris ac terre et rei publice in hiis, prout nostram decet excellenciam, prospicere volentes devotioni tue, quam erga nos et sacrum Romanum imperium integram semper et illibatam comperimus, tenore presencium committimus et mandamus, quatenus vice et auctoritate nostra regia circa moderacionem et restrictionem dictorum theloneorum intendas viis et remediis oportunis. Et ad effectum huiusmodi moderationis et restrictionis eo facilius inducendum tibi de plenitudine nostre regie potestatis concedimus ac presentibus indulgemus, ut tam super dictum alveum Reni quam alibi sive in aquis sive in terra thelonia de novo recipere et antiqua eciam augmentare possis in ea et tanta quantitate, qua tibi iuxta premissa videbitur expedire, ut saltem per hoc dicti principes et nobiles ac alii, qui per immoderatam dictorum theloniorum exactionem racionis semitas hactenus excesserunt, ad hoc inducantur, quod dictos in hiis excessus pro nostrorum fidelium et rei publice utilitate et commodo iuxta tuum arbitrium studeant reformare. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Tridenti III. Kl. Iunii, anno Domini M°CCC°XL septimo, regnorum nostrorum anno primo.

---

234. RESPONSUM ARCHIEPISCOPI SALISBURGENSIS SUPER RECOGNITIONE KAROLI REGIS.

1347. Iun. 19.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. — Extr. Cod. dipl. Moraviae VII, 526 nr. 710; Lang, Acta Salzburgo-Aquileiensia I (1903) p. 294 nr. 381. — In forma integra ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 11b.

233. a) noscuntur *add. K.*

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione quintadecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape sexti anno quinto, mensis Iunii die decimanona, hora sexte vel quasi, Salzeburge in pallacio reverendissimi in Christo patris domini Ortolphi Dei gratia archiepiscopi Salzeburgensis, in prima camera ipsius . . in mei notarii publici subscripti et ven(erabilium) dominorum . . testium infrascriptorum presencia constitutis vener(abili) et discreto magistro Welcone canonico Pragensi, notario ac secretario, necnon nobili viro Burchardo Monich de Basilea milite, aulicis ac ambaxiatoribus seu nunciis serenissimi principis domini Karoli Dei gratia Romanorum semper augusti et Boemie regis ad huiusmodi per ipsum, prout per litteras eiusdem domini regis quas habebant apparuit, ad presenciam predicti domini archiepiscopi destinatis pro audienda responsione eiusdem domini archiepiscopi super contentis in litteris[1] dicti domini nostri pape sibi per me presentatis, quibus inter cetera idem dominus noster papa eundem dominum archiepiscopum hortabatur sibique mandabat, ut dicto domino Karolo in regem Romanorum rite per electores sacri imperii electo et per sedem apostolicam approbato obediret et pareret tamquam vero regi Romanorum . ., ac eciam super hortacione, peticione et mandato similibus per eosdem ambaxiatores nomine domini sui regis sepefati, videlicet ut sibi tamquam vero regi Romanorum, ut premittitur, obediret et eum pro tali haberet ac ut Ludovicum de Bavaria se imperatorem Romanorum indebite nominantem iusto iudicio omni iure, si quod umquam sibi in regno ac imperio Romanorum compecierat, suis exigentibus culpis et demeritis privatum ammodo pro tali non haberet nec eidem ut tali aliqualiter intenderet vel pareret, dicto domino archiepiscopo heri me presente factis . . reverendus pater dominus Rotmarus Dei gratia episcopus Secoviensis, cancellarius sepefati domini archiepiscopi, nomine et ex parte eiusdem respondebat, quod ipse dominus suus archiepiscopus semper in obediencia sancte sedis apostolice fuit et sit ac esse velit quodque, quia contenta in dictis litteris apostolicis ac narrata eidem domino suo per ambaxiatores prefatos nomine domini regis prenarrati ardua forent et magna et ergo super eis sano et maturo consilio indigeret, vellet quanto posset cicius super eis una cum fratre suo domino episcopo Pataviensi ac ceteris dominis episcopis suffraganeis, quos huiusmodi eciam videntur tangere, ac aliis fidelibus suis consiliariis, quorum presenciam ad presens habere non posset, maturius deliberare ac de eorum consilio super premissis plenius et sufficientius dictis dominis . . pape et regi per suas litteras respondere.

Acta fuerunt hec anno, indictione et pontificatu, mense, die, hora et loco quibus supra, presentibus ibidem venerabilibus dominis Ottone abbate monasterii sancti Petri ac Hartnido preposito, Peregrinio decano, Bertoldo custode ac Bechardo de Pulnheym canonico ecclesie Salzeburgensis, testibus ad premissa vocatis et specialiter rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes dictus Enghelen clericus Monasteriensis, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius, quia responsioni premisse una cum prenotatis testibus presens interfui eamque fieri vidi et audivi, hoc instrumentum publicum exinde confeci et scripsi, signoque meo consueto signavi requisitus et rogatus in testimonium premissorum.

---

1) *Supra nr. 164.*

235. INFEUDATIO DOMINORUM DE GUASTALLA.
1347. Iul. 17.

Ex copia transsumpti notarilis a. 1540. facti dedit I. Affò, 'Storia di Guastalla' I, 374 nr. 65. Qua editione nitimur, originali frustra requisito. Quod fuisse 'scriptum in carta menbrana cum appensione sigilli imperialis in cera alba impressi cum cordulis siricis colorum morelli, crocci et viridis' testatur transsumptum supra citatum ap. Affò l. c. p. 377.

Reg. imp. VIII nr. 326.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex dilectis fidelibus nostris Iohanni nato quondam Ghiberti quondam Guidonis antiqui, Ghiberto et Azzoni fratribus natis [quondam Guidonis][a] quondam predicti Ghiberti quondam Guidonis antiqui de Corrigia gratiam regiam et omne bonum.

Regie maiestatis proprium esse dignoscitur, ut ipsius subditi subleventur, quia per hec eius culmen extollitur eiusque salus et incolumitas procuratur, ipsi quoque ad obediendum gracilius informantur, sicque respublica ad exaltationem Romani principis et triumphum per eos locupletatur ac[b] eo[b] fecundius gubernatur. Decet igitur eum pro illorum quiete ducere noctes insomnes iuxta maiorum suorum vestigia, ut per hoc universus orbis, cuius Romanus princeps est dominus, celerius ipsi famuletur ipsum prosequen(do) muneribus gratiosis. Eapropter nos in sede predicte maiestatis ac solio constituti, volentes iuxta debitum observare premissa tanquam rectus auriga vobis Iohanni, Ghiberto et Azzoni et tibi Ghiberto suprascriptis et recipienti tuo proprio nomine ac procuratori et procuratorio nomine prefatorum Iohannis et Azzonis vestrorumque heredibus et successoribus in perpetuum castrum Guastalle positum in provincia Lombardie in riperia Paudi dioc(esis) Cremone iuxta fossam Ronchalie ex parte una, Paudum ex altera, castrum Razoli ex altera et castrum quondam Gramignaci ex altera vel si qui alii forent veriores confines, quod ad plenam proprietatem, mensam et cameram Romani imperii noscitur pertinere, cum omnibus eius fortilitiis, hominibus et personis, iuribus, iurisdictione, mero et mixto imperio, aquis, aqueductibus, aquarum discursionibus, silvis, pascuis, nemoribus, piscationibus, venationibus, aucupationibus aliisque possessionibus ac etiam molendinis eiusque toto territorio et districtu, cum omnibus eius vallibus atque stagnis, cum eius pedagiis, passagiis, vectigalibus ac toloneis omnibusque regalibus Romani imperii que in titulo 'que sint regalie' X. coll.[1] plenius describuntur, nec non fructibus, proventibus et redditibus omnium predictorum proprio motu et ex certa scientia pleno iure concedimus, conferimus et donamus, vobis et tibi Ghiberto presenti et recipienti pro te et tuo proprio nomine ac procuratorio nomine predictorum Ioannis et Azzonis plenam potestatem, licentiam et bailiam plenariam concedentes possessionem et quasi dicti castri ac omnium iurium predictorum ingrediendi, aprehendendi auctoritate propria nec non etiam licite, libere et impune ammovendi et expellendi quemlibet detemptorem, quocumque iure seu titulo asserat se munitum, licet ad notitiam nostram pervenerit Ghibertum tui Iohannis patrem et vestrorum Ghiberti et Azzonis avum a clare memorie domino Henrico avo nostro, invictissimo principe, Romanorum imperatore, pro quibusdam eius excessibus et delictis de crimine lese maiestatis fuisse sententialiter condemnatum[2], sicque secundum dispositionem

235. a) *deest ed., supplevimus; cf. infra lin. 40. 41 et Affò l. c. p. 249 sqq., praesertim p. 258.* b) ab ea *ed.*

1) *Feud. II, 56 (ed. Lehmann p. 182).* 2) *Die 11. m. Aprilis a. 1312; supra tom. IV nr. 768.*

legalem vos sepedicti Iohannes, Ghibertus et Azzo ipsius descendentes predicti criminis macula sitis infecti, tamen quia venia digni estis alieno vitio laborantes, quoad vos vestrosque in perpetuum successores predictam condemnationem et sententiam nostri avi cassamus et irritamus ac omni via, iure et modo, quibus melius possumus, totaliter revocamus vos et vestrum quemlibet restituentes in integrum pleno iure ad famam, honores et dignitates ac bona, cetera quoque iura, quibus auctoritate legis occasione dicte macule estis privati, adeo, quod nec de iure nec de facto in iudicio vel extra de dicto vitio eiusque pena vobis et vestrum cuilibet seu singulis dici possit excipi vel opponi vel vestrorum iura aliqualiter mutilari nec tales etiam hominum sola voce valeatis[c] nuncupari, tanquam si numquam fuissetis taliter denigrati, predicta omnia et singula facientes ex nostre plenitudine potestatis. Tu quoque Ghiberte prefate nominibus antedictis omnia et singula prelibata in nostris manibus flexis genibus professus et expresse te ac predictos, quorum procurator existis, fore veros fideles ac vassallos Romani imperii atque nostri humiliter acceptans[d] ac corporale prestans iuramentum in tui anima ac etiam predictorum obedire et stare mandatis Romani imperii atque nostri, non obstantibus lege 'quisquis', et lege sequenti C. ad legem Iul. maiestatis[1] et C. de petit(ionibus) bonorum sublatis lege p(rima) libro X.[2] et[e] omnibus aliis legibus in corpore iuris clausis, quarum auctoritate presens donatio vel gratia posset impediri quomodolibet vel differri, quibus nostri imperii potestate specialiter etiam et ex certa scientia derogamus ac etiam tollimus in hac parte, perinde ac si omnes et singule de verbo ad verbum hic forent inserte spetialiter et descripte. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre gratie, concessionis seu donationis paginam sub pena centum marcharum auri quomodolibet infringere seu ausu temerario contraire, quam contrafaciens ipso iure incurrat, cuius dimidia nostre camere ac successorum nostrorum, alia dimidia vobis vestrorumque successoribus applicanda. In quorum omnium testimonium atque robur presentes conscribi et regie maiestatis nostre sigilli fecimus appensione muniri.

Datum in nostra civitate Belluni per manus Welislai Pragensis et Wyssegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Walrami archiepiscopi Coloniensis, sacri imperii per Italiam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, decima septima die mensis Iulii, regnorum nostrorum Romani anno secundo, Boemie vero primo.

236—238. SCRIPTA AD VICARIATUS FELTRENSEM ET BELLUNENSEM SPECTANTIA.

1347. Iul. (18?) — Aug. 4.

236. *Commissio vicariatus Feltrensis.* — *1347. Iul. (18?)*

Originale (or.) *laesum in archivo Mantuano, 'Gonzaga D IV, 11'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis flavi rubrique coloris. — Ineditum.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex strenuo militi . . . .[a] Fenzio de Prato vicario nostro in nostra civitate Feltrensi gratiam regiam cum plenitudine omnis boni.

235. c) valeant *ed.* d) *sic ed.; an* attestans *legendum?* e) *deest ed.*

236. a) *locus rasus, in quo alia manu et atram.* cōi (= communi) *scriptum or.*

1) *Cod. IX, 8, 5. 6.* 2) *Cod. X, 12, 1.*

Cum nuper de cura et gubernatione civitatis nostre Feltrensis nostra meditaretur serenitas, ad personam tuam nostre considerationis oculos iuste dreximus et pensantes, quanta devotionis et fidei puritate, armorum strenuitate humanorumque agibilium experientia in conspectu nostro non modo recenter sed a teneris annis nostris cotidie laudabilius claruisti et per hec tenentes indubie, quod ipsi civitati nostre sufficienter de tuo regimine sit provisum, te ad beneplacitum nostrum in dicta nostra civitate totoque eius territorio et districtu vicarium nostrum constituimus et tenore presentium eligimus et creamus, commictentes tibi curam, regimen et gubernationem civitatis eiusdem eiusque territorii et districtus cum mero et mixto imperio et gladii potestate ad adnimadvertendum[b] in[c] facinorosos et pravos, dantesque tibi circa curam, reginen gubernationemque predictam plenam iurisdictionem et plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administratione in omnibus et singulis tibi in dicto vicariatus regimine occurrentibus, etiam si talia forent, que exprimi deberent et mandatum exigerent speciale. Decernentes tibi pro tuo ac officialium, familiar(ium) et equorum tuorum salario atque stipendio singulis mensibus libras trecentas monete currentis ibidem, de quibus pro te tuisque officialibus, familiaribus atque equis volumus et iubemus te esse contentum. Mandamus itaque universis et singulis civibus et districtualibus civitatis nostre predicte, quod tibi durante dicti vicariatus officio tamquam maiestati nostre fideliter et commendabiliter pareant tibique de dicto salario et stipendio plene respondeant nostre gratie sub obtentu. In quorum omnium testimonium atque robur pres(entes) conscribi [et sigil]lo maiestatis nostre fecimus communiri.

Datum in civitate nostra Belluni anno Domini a n(ativitate) MCCC°XLVII° indictione[d] XV. Kallendas[d] Augusti [regnor]um nostrorum anno primo.

237. 238. SCRIPTA VICARIORUM.

Copiae coaevae (C) *in libris Commemorialium archivi Veneti IV, 111. Ex quorum apographo Vindobonensi iam olim describi fecit G. H. Pertz b. m. Ad C contulit R. Salomon. — Extr. Verci, 'Storia della Marca Trivigiana' XIII (1789) p. 48 n. 3.*

237. *Scriptum vicarii Bellunensis. — Aug. 4.*

In C *suprascriptum est:* Exemplum quarundam litterarum pro securitate strate Alamanee et aliunde. — *Extr. Predelli, 'I libri commemoriali della republica di Venezia' II (= 'Monumenti storici publicati dalla R. Deputazione Veneta' vol. III) p. 157 nr. 211.*

Nos Hendrigetus de Bongayo pro sacro Romano imperio civitatis Bellun(i) vicarius generalis notum fieri volumus universis, quod attendentes, quantum opportunum et conveniens est, ut vie et strate secure et expedite sint omnibus, et maxime mercatoribus, quorum frequens exercicium bonum publicum multipliciter auget, consideratione etiam excelsi et illustris domini domini . . ducis Venetiarum, qui de hoc nos requisivit instanter, sumus contenti et sic declaramus et tenore presentium affirmamus, quod generaliter et indiferenter omnes et singuli mercatores tam de omnibus partibus Alemanee quam aliunde possint et valeant cum eorum mercantiis, bonis et rebus venire, stare, transire et reddire per civitatem Bellun(i) et eius districtum ac cetera loca nostre vicarie sive vicariatus et iurisdictionis secure et tute absque impedimento vel aliqua

236. b) *sic or.* c) *supra lin. add. or.* d) *numerus Kalendarum excidit; legendum esse* XV. XV. *credimus. Cf. etiam itinerarium Reg. imp. VIII p. 32.*

novitate, quibus et eorum mercantiis, bonis et rebus per dicta loca et per ipsorum locorum stratas plenam securitatem concedimus atque damus. In cuius rei firmitate et evidentia pleniori presentes fieri fecimus nostri sigilli impressione munitas.

Datum in civitate Bellun(i) anno nativitatis Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione quintadecima, die quarto mensis Augusti.

238. *Scriptum vicarii Feltrensis.* — *Aug. 4.*

In C suprascriptum est: Exemplum aliarum litterarum pro securitate dicte strate missarum dicto domino Hendrigeto de Bongay per dominum[a] Fencium[b] de Prato domini regis Romanorum vicarium generalem in civitate Feltri. — *Extr. Predelli l. c. nr. 212.*

Licteris vestris gratiose per me receptis continentibus super facto mercatorum Bavarie etc. breviter respondeo, quod habito consilio sapientum Feltri de eorum voluntate vestre respondeo nobilitati, quod provisio vestra laudanda est. Unde ipsis sapientibus et michi valde placet, quod mercatores de Bavaria aliique mercatores, cuiuscunque conditionis existant, secure et libere transire valeant per civitatem et districtum Feltri cum equis, rebus et mercandariis suis ad sue libitum voluntatis, solvendo suas mudas et datia consueta. Credens hoc communi et hominibus Feltri esse utile et profectuum et res amoris et dilectionis inter dominium Venet(iarum) et nos, ita quod vestra provisio est penitus effectui demandanda. Insuper super facto Bernardini de Camino et cetera, quia amplius non faciebat ad factum.

Datum Feltri quarto Augusti.

Fencius[c] de Prato domini regis Romanorum vicarius generalis in civitate Feltri.

---

239. RESTITUTIONES ECCLESIAE TRIDENTINAE FACTAE. 1347. Iul. 21.

Copia vidimata (V) *saec. XV. in archivo Vindobonensi. Contulit R. Salomon.* — *Copia recentior* (Oe) *in bibliotheca Dipauliana, quae servatur in Ferdinandeo Ocnipontano, 613, 185 et 966 b, ex qua edidit Böhmer, Acta 561 nr. 838.*

Reg. imp. VIII nr. 328.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Nicolao episcopo Tridentino, principi nostro carissimo, regiam graciam cum salute. Quamquam ad universos et singulos fideles imperii regalis clementie dexteram extendere teneamur, illos tamen singulariter promovendos fore conspicimus, quos[a] recta fides laudabilioribus operibus comprobata et maiorum obsequiorum merita apud regiam celsitudinem recommendant. Sane pro parte tua propositum extitit coram nobis, quod ecclesia tua Tridentina dudum extitit honorata per predecessores nostros imperatores et Romanorum reges in infrascriptis castris, iurisdictionibus, territoriis et pertinentiis eorum, nec non de multis aliis honoribus et regalibus atque bonis cum suis redditibus et proventibus universis, qui et que ad iurisdictionem et commodum ipsarum infra scriptarum

238. a) *supra lin. add. C.* b) *sic C.* c) *praecedit* L *C.*

239. a) quorum *V.*

rerum quomodolibet[b] pertinerent, que omnia et singula predecessores tui et ecclesia antedicta ex ipsorum predecessorum nostrorum concessionibus tenuerunt et possiderunt et in eorum tenuta et possessione fuerunt pacifice et quiete, quodque tempore procedente ecclesia tua predicta et predecessores tui fuerunt de predictis iniuste et indebite spoliati per quondam Meinardum[c] comitem Tyrolensem et predecessores et successores ac heredes eiusdem, a quibus quidem[d] spoliationibus in integrum restitutionis beneficium a nostra celsitudine postulasti. Nos autem volentes et merito non solum te tuamque ecclesiam restituere et a tanta iniuria relevare, verum etiam tua ipsiusque ecclesie tue iura augere et fortius roborare, considerantesque, quod omnia bona et iura, de quibus premittitur et infra subiicitur, ad sacrum imperium devoluta noscuntur, si quod in predictis habuissent ius ipse comes vel predecessores sui aut successores vel heredes ipsius, ex eo precipue, quod filiis masculis, ad quos potuissent forte devolvi, carent et eciam caruerunt, et si forte ex aliqua concessione in femininum[e] sexum pretenderent habuisse, per quod se aliquod ius habere vellent asserere, de illo tamen iure, si quod potuissent acquisivisse, constat eos esse privatos propter crimina et reatum, que et quos[f] notorie commiserunt, et maxime propter adulterium et incestum, quod et que Margarita filia olim Henrici comitis Tyrolensis commisit et committit quottidie cum Ludovico filio Ludovici de Bavaria in sui obprobrium et verecundiam manifestam, te ecclesiamque tuam predictam a spoliationibus supradictis in integrum restituimus, reducentes te et ecclesiam supradictam in plenariam ipsarum rerum et bonorum infrascriptorum possessionem omni iure, quo melius possumus, et ex nostre plenitudine potestatis confirmantes et approbantes omnia predecessorum nostrorum privilegia predecessoribus tuis et ecclesie antedicte indulta super ipsis bonis vel aliquo eorundem. Bona vero, ad que te et dictam tuam ecclesiam in integrum restituimus et in quorum possessionem te eandemque ecclesiam tuam reducimus, sunt hec: In primis quidem iurisdictio civilis et etiam criminalis pro ea parte, pro qua ipsa criminalis ad te et ecclesiam tuam spectare dinoscitur, plebium Bozani et Kelre, montis Rittine et montis de Villanders usque ad aquam Thine a parte septentrionis, et a parte meridiei usque ad aquam que vocatur Pro seu Pray, et a parte occidentali usque ad flumen Attasis versus Eppianum, cum theoloneo sive muta antiqua et nova, magna et parva dictarum plebium; item iurisdictio civilis et criminalis plebis Epyani cum castro quod vocatur Altemburg cum teoloneo sive muta antiqua et nova, magna et parva; item iurisdictio civilis et criminalis Entheclarii, Cortaci, Bugnane, Curoni, Zelli ac totius plebis Caldarii cum preposítura dictorum locorum; item iurisdictio meri et mixti imperii totius plebis de Cimbria; item comitatus Castelli vallis Flemarum cum mero et mixto imperio; item castrum et comitatus Kunigspergi cum mero et mixto imperio; item iurisdictio civilis et criminalis plebium Teseni, Maleti et Nove Teutonice; item comitatus Ultimorum quondam Ulrici comitis de Ultimis, et omnia et singula dictorum locorum iura et cuiuslibet eorum. Ut insuper te et ecclesiam tuam predictam exigentibus meritis tuis favore maioris gratie prosequamur et per hoc iuxta regalem decentiam premiemus assiduam sollicitudinem, quam habuisti circa honores nostros et nostram regiam maiestatem et per consequens ad comodum Romani imperii et favorem substinendo propterea expensas et onera et maxima detrimenta, concedimus et regia liberalitate conferimus tibi et ecclesie tue predicte in feudum et feudi nomine iurisdictionem criminalem burgi Bozani, illam videlicet partem, quam ad se spectare dicebant comites Tyrolenses; item iurisdictionem civilem et criminalem burgi Egne et totius plebis ipsius[g]; item castrum Visioni vallis Annanie; item castrum Pergini, tenenda et possidenda eo modo et iure, quibus tu et ecclesia tua prefata tenetis et possidetis alia regalia,

239. b) quarumlibet *Oe.* c) Mainhardum *Oe.* d) *deest Oe.* e) femineum *Oe.* f) quas *V.* g) illius *Oe.*

bona et iura, que ab imperio et imperiali concessione tenetis. Que omnia presenti concessione et collatione comprehensa dictus quondam Maynardus[h] suique heredes et successores habere et tenere consueverunt, et quorum omnium et singulorum iuribus sunt privati, et eos privatos esse decernimus rationibus et causis antedictis. Suprascriptam autem in integrum restitutionem et in possessionem reductionem presentemque concessionem et collationem facimus et procedere volumus cum omnibus et singulis iuribus, redditibus[i], decimis, proventibus, affictibus, mansionibus et possessionibus universis spectantibus et quocunque modo pertinentibus ad iurisdictionem et castra seu loca predicta, et cum capulis, pascuis, nemoribus, piscationibus, venationibus, aquis, aqueductibus, usanciis et honoribus atque ipsarum rerum et bonorum pertinentiis universis, nec non cum omnibus et singulis iuribus, que spectant et spectare possint ad regalia imperii supradicti, etiamsi per dictum Maynardum[k] seu antecessores vel predecessores aut successores et heredes ipsius dicte res vel alique ipsarum essent pignorate, vendite, donate aut infeudate sive alio modo alienate vel qualitercunque distracte; non obstante quacunque alia concessione facta cuicunque persone quocumque tempore et per quemcumque de rebus et iuribus supradictis vel aliquo eorum. Tales enim concessiones et alienationes et quecunque secuta ex eis vel ab eis ex certa scientia revocamus[l] et nulla et irrita esse decernimus et iubemus, non obstantibus aliquibus iuribus vel legibus, que in contrarium loquerentur, etiamsi de eis oporteret expressam seu specialem fieri mentionem; quibus omnibus et singulis, quatenus predictis vel alicui predictorum obviarent in aliquo, derogamus eaque[m] tollimus et totaliter abrogamus. Nulli ergo omnino hominum Romano imperio subiectorum, quantecunque preeminentie fuerit, liceat supradictas in integrum restitutionem, in possessionem reductionem, concessionem et collationem nostras infringere vel eis seu alicui earum ausu temerario contraire. Si quis autem contrarium attemptare[n] presumpserit, nostre indignationis aculeum et penam centum marcharum auri, pro dimidia camere nostre et pro reliqua dimidia tibi et ecclesie tue applicandam, se noverit incursurum. In quorum omnium testimonium atque robur presentes conscribi et sigilli regie maiestatis nostre fecimus appensione muniri.

Datum in civitate Bellunii per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wisegradensis[o] ecclesiarum canonici, regie aule protonotarii, vice venerabilis Walerami archiepiscopi Coloniensis[p], sacri imperii per Italiam archicancellarii, anno Domini millesimo CCCXLVII[q], indictione XV, XII. Kal. Augusti, regni nostri Romanorum anno secundo, Bohemie vero primo.

---

240. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS EPISCOPO BAMBERGENSI CONCESSUM.

1347. Iul. 24.

Copia (c.) *saec. XV. in 'Libro privilegiorum Bambergensium A 2', qui est in archivo Bambergensi, fol. 55'—56. Contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII nr. 329.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůnig zů allen czeiten merer dez reichs und kůnig zů Behein bekennen etc., daz wir von sunderlichen gnaden, die wir haben zů unserm fůrsten, dem erwirdigen Fridrichen bysch(oven) zů Bamberg, und seine(m)

239. h) Mainhardus *Oe.* i) reditibus *Oe.* k) Mainardum *Oe.* l) revocavimus *Oe.* m) atque *Oe.* n) attentare *V.* o) Weisengradensis *Oe.* p) Colloniensis *VOe.* q) 1347 *V.*

goczh(aus), geben haben und geben an disem brif sein und seines goczh(aus) Juden alle dў freyheit und gewonheit, die sў von unsern vorfarn Romischen kunigen und keysern haben herbracht und gehabt. Wir tun in auch die besundern gnad, ob desselben goczhaus Juden yemand schuldig were, daz wir noch nimand von unsern wegen in dez nicht sullen abnemen mit brifen noch mit keinen andern sachen. Auch tun wir in die gnad, daz desselben goczhaus Juden nimand laden sol auf cheynerley gericht noch czent, und het yemand zů in icht zů sprechen, der sol recht nemen vor dem bysch(ove) oder vor dez goczhaus amptleuten. Gescheh aber darůber dhein echt oder urteil, daz sol nicht kraft noch macht haben noch dheynerley schaden bringen. Und dis(e) vorgeschr(iben) gnad, die sў haben herbracht und dy wir in von unsern kuniglichen gnaden und gewalt getan haben, bestetigen wir in an disem[a] brif und wollen, daz dieselbe gnad ewiclichen in ganczer macht und kraft bleiben sullen. Mit urchund dis brifs.

Der geben ist zů Villach von hant dez ersamen Welislaws tumherren der kirchen ze Prag und von Wisscherat, unsers kuniglichen sals obersten schreib(ers), von wegen dez erwirdigen Gerlachs erczbyschoff[b] von Meincz, unsers und dez reichs durch Deutsche lant erczkanczler, an sand Jacobs abend dez heiligen zwelfboten, ⟨anno Domini M°CCC°XLVII, regni nostri anno secundo⟩[c].

---

241. ASSUMPTIO IN CAPELLANUM ET CONSILIARIUM REGALEM. 1347. Iul. 25.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi 'Salzburger Urkunden'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 330.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex . . venerabili Hertnido . . preposito et archidiacono ecclesie Sarczburgensis, capellano et consiliario nostro sincere dilecto, gratiam regiam cum plenitudine omnis boni.

Sincere fidei constancia et devotionis affectus, quem ad nos et sacrum Romanum geris imperium, necnon vite et morum honestas generisque et status sublimacio ac alia tue laudabilia merita probitatis, quibus apud regiam maiestatem fidedignorum commendaris testimonio, digne promerentur, ut[a] personam tuam gratis attollamus favoribus et capellanatus nostri titulo graciosius decoremus. Ut igitur erga nos tanto fervencius tua sinceritas inardescat, quanto a nobis maiori te senseris regali gracia communitum, te in capellanum et consiliarium nostrum recipimus et aliorum capellanorum et consiliariorum numero et consortio auctoritate presentium gratiosius aggregam(us). Volentes et etiam decernentes, quod cum omnibus et singulis privilegiis, libertatibus et immunitatibus, graciis et honoribus, quibus ceteri nostri[a] capellani et consiliarii, domestici et commensales in regia nostra curia gaudent et fruuntur, ubilibet gaudeas libere et fruaris, quodque ad serenitatis nostre presentiam in tuis et tuorum promovendis negociis, in quibus tibi adesse disponimus et prodesse, quotiens oportunum fuerit, cum plena fiducia et securitate recurras. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum in Villaco VIII. Kl. Augusti, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regni nostri Romani anno secundo, Boemie vero primo.

---

240. a) diſu *c.* b) *sic c.* c) *in originali indicatio temporis haud dubie lingua vernacula scripta erat.*
241. a) *supra lin. add. or.*

242. PROMISSIO COMITIBUS DE GOERZ DATA.
1347. Iul. 26.

Copia (c.) *in archivo generali regni Bawarici 'Tomi privilegiorum' XXX nr. 2. Nobis petentibus describi iussit archivi praefectus. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 331.

Wir Charel von Gotz gnaden kunig ze Rom ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt allen, die den brief ansehent oder hornt lesen, das wir unsern gunst und guten willen dartzu geben haben, was die mechtigen unser besunder lieben Meinhart und Heinrich graven ze Gortz und ze Tyrol etc. getaidingen mugent mit den edeln leuten bey der Ets umb die herschaft ze Tyrol und was dartzu gehort, daz das unser wort und willen ist, und geben in auch auf alle die ansprach und recht, die wir und unser bruder hertzog Hanns auf der vorgenanten herschaft und auf dem lande haben bey der Etsch. und geloben in auch, welich sich mit den vorgenanten graven berichtent, also das sy in wartent sein, das die unser hulde und gnaden gentzlich habent. Auch sullen wir die vorgenanten graven und dieselben edeln leut bey der Etsch beschirmen und in geholfen[a] sein wider ir vient[b] getreulich und an geverde, so wir pest mugen. Auch geloben wir den vorgenanten graven[c] Meinharten und Heinrich, was sy des landes in ir gewalt bringen mugent mit taiding oder sunst, das daz irer und irer erben rechtes lehen sey von uns, als von einem Rômischen reich, und geloben in daruber unser brieff zegeben, wie in die aller nutzlichist und vervanclichist[d] sein. Urkund [ditz brieves][e] mit unserm anhangendem insigel besigelten. Gebn ze Villach des nachsten tags nach sand Jacobs tag in dem snit, (anno Domini M°CCC° xlvij)[f] jair.

---

243. RECEPTIO IN SERVITIUM REGALE.
1347. Iul. 31.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. Litteras non in cancellaria regali scriptas esse demonstravit Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 79 n. 2. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 332.

Wir Charel von Gots gnaden Rômischer chûnig alle zit ein merer des ryches und chûnig ze Beheim . . verjehen offenlich mit disem brief, daz wir unsern getrewen lieben . . Frid(rich) und Chûnr(at) von Ouvenstein marsch(alken) in Chernden mit gûtem willen von unsern gnaden verhaizzen habn ze geben fûnfthalb tausent guldein florin, der wir Nov. 11. si gantzleich und unverzogenleich weren sûln auf den naechsten sant Merten tag fûnfzehen hundert guldein und von dem selbn tag ûber ein jar fûnfzehen hundert guldein und aber von dem selbn tag fûnfzehen hundert guldein ûber ein jar. Si sûln auch uns umb daz selb gût wartend und dienent sein von sant Merten tag der schierst chumt ûber dreu jar wider aller maenicleich ane wider ir herschaft die hertzogen von Ôsterreich, als si uns mit iren trewen gelobt und verhaizzen habnt; und ob wir inner der

242. a) geholffen *c.* b) veint *c.* c) graue *c.* d) veruankhlichist *c.* e) *deest c.* f) *cf. supra nr. 240 not. c.*

zeit irs dienstes mit leuten bedůrffen wolten, so sůln wir in dar nach, und der leut ist, umb iren dienst tůn des ir zimt und unsern rat genůg und si zeitleich dunch sein, daz si ez geenten můgen und unverdorben da von beleiben. Auch haben wir in verhaizzen, daz wir uns mit dem chaiser und mit dem marggreven von Brandenburg niht rihten, wir gehelffen in ee wider alles irs erbs ze Oufenstein, vest, leut und gut. Mit urchůnd ditzs priefs versigelt mit unserm chůnicleichem anhangendem insigel.

Geben ze Graetz nach Christes geburt dreuzehn hundert jar in dem siben und viertzgisten jar, des eritages nach sant Jacobs tag, in dem andern jar unsers Rômischen ryches und in dem ersten jar unsers chůnichreiches ze Behaim.

244—247. SCRIPTA NICOLAI LAURENTII TRIBUNI.

1347. Aug. 1 — Sept. 19.

Scripta Nicolai, ex quibus quattuor ad imperii negotia praecipue spectantia hic proponimus, omnia codicibus omnibus accuratissime adhibitis nuperrime ediderunt Conradus Burdach et Paulus Piur 'Briefwechsel des Cola di Rienzo, Teil 1 (= Vom Mittelalter zur Reformation. Forschungen zur Geschichte der deutschen Bildung, im Auftrage der Kgl. Preussischen Akademie der Wissenschaften herausgegeben von K. Burdach, II 1) Berlin 1910'. Qua editione nos nitimur libris manuscriptis non inspectis. Humanitati v. cl. Burdach debemus, quod Academia regia Borussica plagulas editionis, antequam iuris publici facta est, nobiscum benevolenter communicarit. — Ed. etiam A. Gabrielli, 'Epistolario di Cola di Rienzo, Roma 1890'.

244. *Protestatio de auctoritate populi Romani. — Aug. 1.*

Servatur in epistolarum Laurentii codice, qui est archivi Vaticani (Misc. Arm. XV nr. 45) f. 2 (V). *Ad cuius potissime fidem ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 100 nr. 27, ubi etiam alii codices et editiones enumerantur. — Gabrielli p. 18 nr. 17.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 11.

Ad honorem et gloriam summi Dei Patris, Filii et Spiritus sancti et beatorum apostolorum Petri et Pauli et sancti Iohannis baptiste, in cuius sacratissimo templo, in concha videlicet sanctissimi principis gloriose memorie domini Constantini, imperatoris christianissimi et augusti, baptismum et lavacrum glorie militaris accepimus, prefulgente titulo Spiritus sancti, cuius indignus servus et miles existimus, nec non ad reverenciam et honorem sancte Romane matris ecclesie et domini nostri summi pontificis et statum prosperum et augmentum sancte Romane urbis, sacre Ytalie et tocius fidei christiane.

Nos candidatus Spiritus sancti miles, Nicolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator[a] Ytalie, amator orbis et tribunus augustus, volentes et desiderantes donum Spiritus sancti tam in Urbe quam per universam Ytaliam recipi et augeri ac voluntates, benignitates et liberalitates antiquorum Romanorum principum, quantum a Deo nobis permittitur, imitari, notum facimus universis, quod pridem post assumptum a nobis tribunatus officium Romanus populus de consilio omnium et singulorum iudicum, sapientum et advocatorum Urbis recognovit se habere adhuc illam auctoritatem ac potestatem et iurisdiccionem in toto orbe terrarum, quas habuit in principio et summo augmento Urbis prefate, et omnia privilegia facta in preiudicium iuris, auctoritatis, potestatis et iurisdiccionis huiusmodi ad se revocavit expresse. Nos itaque propter auctoritatem, potestatem et iurisdiccionem antiquam et arbitrariam potestatem nobis concessam a Romano populo in publico parlamento et nuper a domino nostro summo pontifice, ut

patet per publicas[a] et[a] apostolicas bullas eius[1], ne videamur de gracia et dono Spiritus sancti ingrati quomodolibet vel avari, tam Romano populo quam populis sacre Ytalie supradictis, et ne per negligenciam iura et iurisdicciones Romani populi permittamus amplius deperire, auctoritate et gracia Dei et Spiritus sancti ac sacri Romani populi et omni modo, iure et formâ, quibus melius possumus et debemus, decernimus, declaramus et pronunceiamus ipsam sanctam Romanam urbem capud orbis et fundamentum fidei christiane ac omnes et singulas civitates Ytalie liberas esse, et easdem ad cautelam integre libertati dedimus et donamus, ac omnes et singulos populos tocius sacre Ytalie liberos esse censemus. Et ex nunc omnes prefatos populos et cives civitatum Ytalie facimus, declaramus et pronunceiamus cives esse Romanos ac Romane libertatis privilegio de cetero volumus eos gaudere.

Item eadem auctoritate et gracia Dei et Spiritus sancti ac Romani populi supradicti dicimus, confitemur ac eciam declaramus Romani imperii eleccionem, iurisdiccionem et monarchiam tocius sacri imperii ad ipsam almam Urbem et eius populum nec non ad universam sacram Ytaliam pertinere et ad easdem esse legitime devolutam multis racionibus et causis, quas faciemus suo loco et tempore declarari, dantes et prefigentes in hiis scriptis omnibus et singulis prelatis, imperatoribus electis et electoribus, regibus, ducibus, principibus, comitibus, marchionibus, populis, universitatibus et quibuscunque aliis in specie et communi, cuiuscunque preeminencie, status et condicionis existant, contradicere volentibus seu in eleccione prefata et in ipso imperio auctoritatem et potestatem
1348. Iun. 8. pretendentibus quoquo modo terminum hinc ad festum pasche Pentecostes proxime futurum, quod infra dictum terminum in ipsa alma Urbe et sacrosancta Lateranensi ecclesia coram nobis et aliis officialibus domini nostri pape et Romani populi debeant cum eorum iuribus comparere; alioquin a dicto termino in antea procedemus secundum quod de iure fuerit et Spiritus sancti gracia ministrabit. Et nichilominus ad predicta omnia citari in specie facimus illustres principes infrascriptos: dominum Ludovicum ducem Bavarie[2], dominum Carolum regem Bohemie, qui se asserunt Romanorum imperatores vel ad imperium iam electos, dominum ducem Bavarie, dominum ducem Saxonie, dominum marchionem Brandenburgie, dominum archiepiscopum Moguntin(um)[b], dominum archiepiscopum Treverensem, dominum archiepiscopum Coloniensem, quod in dictis Urbe et loco infra terminum supradictum coram nobis et aliis officialibus domini nostri pape et Romani populi debeant personaliter comparere; alioquin, ut predicitur, procedetur coram nobis, eorum absencia et contumacia non obstante.

In predictis autem omnibus et singulis nostris actibus et processibus et execucionibus quibuscunque auctoritati et iurisdiccioni sancte matris ecclesie et domini nostri pape ac sacri collegii in nullo volumus derogari, quin ymmo volumus ad augmentum et honorem eorundem semper actus nostros dirigere et, ut tenemur, per omnia imitari.

Indiccione XV, mensis Augusti die prima publicata fuerunt predicta coram Romano populo et approbata per ipsum populum existentem in platea ecclesie Lateranensis[c], presente domino vicario domini pape, domino Paulo del Conte, domino Gottfrido Scoto, fratre Iacobo preceptore Sancti spiritus, fratre Ugolino ordinis Predicatorum, domino Francisco de Welletro iudice, domino Agnello de Tibure iudice, domino Mattheo de Reate iudice, Petro Donati Grannelli et Paulo domini Angeli de Fustis.

244. a) *sic V; deest aliis plerisque codd.* b) Moguntinensem *ed.* c) *sic V; loco* ecclesie Lateranensis *alii plerique codd.* Lateranensi.

1) *Die 27. m. Iunii datas, quas ediderunt Burdach et Piur l. c. nr. 12 et 13.* 2) *Ad haec cf. id quod Nicolaus die 11. m. Octobris papae scripsit:* Et si in vocacione ipsa Bavarus fuit dux Bavarie appellatus, non processit ex zeli malicia, cum ipsum habeam et habebo continue pro eo pro quo eum sancta mater ecclesia et sanctitas vestra habet. *Burdach et Piur l. c. p. 165.*

245. *Additamentum litteris die 27. m. Iulii ad papam scriptis subiunctum. — Aug. 5.*

Litteras integras, quae in codice archivi Vaticani (V) *supra citato f. 4' tantum servantur, hic proponere supersedimus; quas habes in editione supra citata p. 106 nr. 28 (Gabrielli p. 39 nr. 16). Notitiam temporis (Burdach et Piur p. 112) immediate sequuntur haec:*

Et quia istarum litterarum transmissio dilata est propter nuncii tarditatem post datam, vestre significo sanctitati, quod in Kalendis Augusti, die pontificali et imperiali, (Aug. 1.) per manus omnium prelatorum Urbis nec non et ipsius alme Urbis militum et ipsorum sindicorum Urbis et civitatum Tuscie et vicinarum Spiritus sanctus me licet indignum in Lateranensi ecclesia dignatus est ad miliciam promovere, et in paragonica[a] pelvi, in qua Constantinus extitit[b] baptizatus, recepi lavacrum militare. Et congregato toto Urbis populo et civitatum aliarum hominibus infinitis, prout a Spiritu sancto processit, de consensu venerabilis vestri in Urbe vicarii nobis in omnibus assistentis ad civilitatem Urbis recepi omnes Tuscie civitates. Omnes et singulos electos, electores et quicunque in eleccione Romani imperii ac ipso imperio ius pretendunt, generali edicto[1] citavi, ut cum eorum iuribus quisque ad festum Pentecostes proxime futurum in Urbe coram (1348. Iun. 8.) vicario vestro et me ipsoque populo Romano debeant comparere[c]; alioquin, prout de iure fuerit, in ipsius eleccionis negocio procedetur. Cum autem honesta et pura[d] ad actum citacionis huiusmodi, ymmo Spiritus sancti provisio me induxit, ut[e] electorum et eligencium inquietacio talis inter eos iurium[f] ambiguitatem inducat[e] et ipsa dubietas ad sanctam Romanam ecclesiam et sanctitatem vestram cum reverencia maiori recurrere cogat[e] eos, ymmo Deum et sedem eamdem vestramque sanctitatem devocius et reverencius recognoscant[e], et ut impius armorum strepitus et effusio sevissima sanguinis christiani depereant et vigeat pax ubique, ambaxiatorum vestri Romani populi atque mea ad sanctitatem vestram, reges Francorum et Anglie et singulos alios reges catholice fidei notabilesque duces, principes nec non ad predictos electos et electores ambassiata precipua et honorabilis dirigitur[g]. Omnia namque cum reverencia et honore sanctitatis vestre continue operabor; a quibus non desistam, quamdiu fuerit michi vita. Et cum auxilio Spiritus sancti spes certa me confovet, quod in anno Domini iubileo vestra sanctitas erit Rome ac imperator vobiscum, quod unum erit ovile et unus pastor[2], per gracie eiusdem Spiritus sancti unionem. Ceterum, quia diffusa gracia Spiritus sancti in paucorum dierum circulo sub meo regimine rempublicam liberavit[h] et auxit et in Kalendis Augusti prefatis ad miliciam mea humilitas est promota, michi augusti nomen et titulus est, ut infra scribitur, attributus.

Datum ut supra die v. Augusti.

Humilis creatura, candidatus Spiritus sancti miles, Nicolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator Italie, amator orbis et tribunus augustus, se ad pedum oscula beatorum.

245. a) paganica *V.* b) extiterit *V.* c) comparare *V.* d) *de substantivo hic supplendo iam cogitaverunt Burdach et Piur; an* intentio *supplendum?* e) et — inducet — coget — recognoscent *corrigendum censent Burdach et Piur.* f) virum *V.* g) dirigetur *propter cursum corrigendum censent Burdach et Piur.* h) liberabit *V.*

1) *Supra nr. 244.* 2) *Ioh. 10, 16.*

246. *Litterae ad papam.* — *(ca. Aug. 20.)*

Copia in Cod. Taurin. II III 38 f. 167 (T). *Ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 128 nr. 35; Gabrielli p. 58 nr. 22.*

Ne dolosarum linguarum astucia, a quibus propheta[1] eciam supplicat liberari, vestra clemencia, quamvis non facilis, ymmo impossibilis, sicut reor, verbis inclinari fallacibus, cum sit scriptum omni spiritui non esse credendum[2], suspectum teneat sanctum de cognicione mee puritatis auditum, presens litera sanctitati vestre transmittitur, veri nuncia, mendacii inimica et dolo obvia alicuius, qui ex acuta lingua ut gladio[3] inmaculatum sagittare nititur in oculto, cuius innata et inveterata nequicia non [solum][a] participio status et honoris ecclesie ipsum facit inmeritum, verum efficit suscepcione aule vestre sanctitatis indignum.

Noverit igitur sanctitatis vestre benignitas me humilem servum vestrum in festo beatissime Marie virginis de presenti mense Augusti fuisse per manus preceptoris hospitalis Sancti spiritus et vicariorum ecclesiarum cathedralium Urbis antiquitus solita dari tribunis laurea coronatum, videlicet sex coronis, quarum quinque fuerunt frondee secundum Romanorum antiquum institutum dari augentibus rempublicam consuete, et sexta fuit argentea, que valorem quinque florenorum auri non excedit. Et post ipsarum suscepcionem sex huiusmodi coronarum pomum recepi per manus sindici Romani populi, iusticie signativum. Que devote suscipiens ad memoriam sex donorum Spiritus sancti ab eiusdem largitate almi[b] et sub sancte Romane ecclesie et sanctitatis vestre reverencia recognovi. In quibus, quia suscipientis nulla perpetuabitur auctoritas, in consensu sive licencia nulla fuit pontificalis oportuna potestas.

Tunc vero in pleno et plenissimo publico parlamento de assensu tocius Romani populi et aliorum quamplurimum, omnium fere civitatum Tuscie sindicorum, ecclesie zelo fretus omnes homines civitatum, in quibus sunt cardinalium tituli et bona eorum, ab omni vassalagio liberavi, cives Romanos effeci et reduxi ad verum dominium dominorum cardinalium, quorum in eis non modicum iurisdiccio lesa erat adversis potentibus vestre Urbis.

Item[4] quod nullus imperator, rex, princeps, marchio sive quovis alio censitus nomine cum gente audeat in Italiam introire sine vestre sanctitatis vel Romani populi licencia speciali; ad que me induxit pura quam habeo ad ecclesiam sancta fides et desiderium pacis et quietis Italie atque regni. Item quod nemo detestabilia nomina Guelfum et Guibelinum, tanti iam, proch dolor, christiani sanguinis effusiva, audeat per totam Italiam nominare, sed omni parcialitate deposita fidelem se sectatorem[c] sancte ecclesie in unitate et pace quilibet asserat et cognoscat.

In quibus et aliis per me gestis si aliquid potest reputari ecclesie sancte contrarium, que per universum pacem decantant et predicant, relinquo vestre iudicio sanctitatis, cupiens anxie et non ficte, quod dignetur vestra sanctitas mittere aliquem virum Dei, qui

246. a) *deest T, suppl. Gabrielli.* b) *locus corruptus:* alma? *Burdach et Piur.* c) *loco:* se sectatorem *T:* sexorem. *Emend. Burdach et Piur.*

1) *Immo psalmista, Ps. 119, 2.* 2) *I Ioh. 4, 1.* 3) *cf. Ps. 56, 5.* 4) *Ad sequentia cf. id quod Nicolaus die 11. m. Octobris papae scripsit:* De domino rege Boemie *(sc. Karolo)* nostis, si predecessores sui talem gestorum memoriam in Urbe et tota Italia reliquissent, quod eius adventus esset merito diligendus. Immo per huiusmodi imperatorum adventum urbs destructa domibus numerosis et eius ecclesie dilapidate sacraque earum rapaciter contracta fuere et Rome et in tota Italia commissa prelia et homicidia infinita. Nec est Italia tollerare disposita introitum ab experiencia tam nocivum. *Burdach et Piur l. c. p. 165.*

de singulis, que peregi, et voluntate vestri Romani populi discuciat et inquirat. Et si forte in aliquo me in culpa reperiat, ante pedes vestros venturum me obligo, pena qualibet iuxta sanctitatis vestre iusticiam sine misericordia puniendum. Nec vestram clemenciam lateat, quod contra hostem ecclesie atque vestrum, Nicholaum Gaetanum olim Fundorum comitem, per exercitum victoriosum procedo viriliter, paratis oportunis, et iam misi cancellarium Urbis Angelum Malabrance in offensionem terrarum comitis prelibati cum equitibus quadringentis, positurus in campo feliciter cum Spiritus sancti gratia et favore ultra duodecim centenaria equitum strenuorum cum balistariis et hominibus aliis infinitis, et quod ipsum spero faciliter conculcare, quod nunquam accidat ut resurgat; cuius exercitus Iohannem natum Stephani de Columpna principem milicie ordinavi.

Et quia in hiis partibus cepit inolere aliqua licet modica carestia, cui adhibui et adhibeo pro posse remedia procurans de Sicilie partibus granum deferri facere ac eciam aliunde, et terras Romani districtus, quarum diu inculta pars maxima iacuit, reduci faciens ad culturam, et per concessionem iubilei, nisi provideatur aliter, posset excrescere, dum multi de diversis mundi partibus Romam properant confluenter multique granum procurabant abscondere . . . .[d]

247. *Encyclica civitatibus Italiae missa. — Sept. 19.*

Habemus nonnisi exemplar civitati Florentinae directum, cuius copia exstat in archivo Florentino 'Capitoli del Comune XVI' f. 93' (F). *Ediderunt Burdach et Piur l. c. p. 152 nr. 41; Gabrielli p. 67 nr. 24. — De exemplaribus ad alias civitates missis cf. Burdach et Piur l. c.*[1]).

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 17.

Magnificis et sapientibus viris dominis . . prioribus et vexillifero iustitie comunis et populi civitatis Florentie, sacri Romani populi carissimis filiis, fratribus et amicis.

Candidatus Spiritus sancti miles, Niccolaus severus et clemens, liberator Urbis, zelator Ytalie, amator orbis et tribunus augustus, et senatus populusque Romanus nobilibus et sapientibus viris dominis . . prioribus artium et vexillifero iustitie communis et populi civitatis Florentie, sacri Romani populi karissimis filiis, fratribus et amicis, salutem et dona Spiritus sancti suscipere iustitie, libertatis et pacis.

Replentis orbem terrarum Paracliti[2] gratia in sua libertate, iustitia et pace Urbe mirabiliter sub nostro regimine infra trimestris temporis spatium restituta nostrisque per assumptionem militie susceptionemque tribunitie corone honoribus ampliatis, que vobis per alias nostras litteras patuerunt, Iohanne de Vico Urbis prefecto et Niccolao Gaytano Fundorum comite, qui contra nos rebellare presumpserant cervicose, sine ictu ensis et

246. d) *reliqua desunt T.*

1) *Cf. etiam id quod Clemens VI. Bertrando cardinali legato in litteris die 12. m. Novembris datis (Reg. Vatican. 141 nr. 830; Werunsky nr. 180) scripsit:* Sed noviter fidedigna quorundam insinuatione percepimus, quod idem Nicolaus ad dilectos filios Perusin(e) et Seneu(sis) ac Florentin(e) civitatum comunia et ad multas alias comunitates Italie nuncios suos misit petens ab eis unionem et ligam, de qua per carissimum in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungarie illustrem se asserit etiam requisitum, ac rogans ipsos, quod per eorum territoria memorato regi transitum liberum securumque concedant, et requirens, quod in festo Resurrectionis dominice Romam ambassiatores et nuncios mittant ad recipiendum voces pro electione imperii, quas ordinat esse debere XXIIII et quas, octo ex eis dictis populo Romano retentis, distribuere proponit inter predictas et alias Italie civitates, et hiis taliter ordinatis ad imperatoris electionem habere processum. Hec igitur quot et quantorum malorum sint indicia et quot quantaque scandala et pericula paritura, si quod absit eiusdem Nicolai conceptus ei pro voto succederent quia satis potes et plene perpendere, procura solicite cum omni diligencie et solercie studio iuxta datam tibi a Deo virtutem et graciam oportuna remedia celeriter adhibere . . . .
2) *Cf. Sap. 1, 7.*

Martis examine solo comminantis gladii nostri terrore sub nostra protectione obedientiaque subiactis sanguine nullo fuso et generaliter magnatibus omnibus et comunitatibus terrarum ab omni Urbi parte propinquis, de Campanis, Marittimanis, Patrimonialibus partibus et quibuslibet fere aliis in Romana provincia constitutis ad obedientiam et amicitiam nostram venientibus spontanee et libenter, multe civitates et terre alie sese nostre defensioni, regimini et amicitie commiserunt et commictere tractant et preparant incessanter. Nos igitur non sine inspiratione eiusdem Sancti spiritus iura sacri Romani populi recognoscere cupientes habuimus cum opportuna maturitate omnium utriusque iuris peritorum et totius collegii Urbis iudicum et quamplurimum aliorum sacre Ytalie consilia sapientum, qui per expressa iura sepius revoluta, discussa et examinata mutuis collationibus opportunis noverunt et dixerunt: Senatum populumque Romanum illam auctoritatem et iurisdictionem habere in toto orbe terrarum, quam olim habuit ab antiquo tempore, videlicet quo erat in potentissimo[a] statu suo, et posse nunc iura et leges interpretari, condere, revocare, mutare, addere, minuere ac etiam declarare et omnia facere sicut prius et posse etiam revocare, quidquid in sui lexionem et preiuditium factum fuerat, ipso iure et revocatum esse etiam ipso facto. Quibus discussis et scitis, congregatis apud sacrum Lateranense palatium omnibus, senatu, magnatibus, viris consularibus, satrapis, episcopis, abbatibus, prioribus, clericis Urbis omnibus ac populo universo in plenissimo et solempnissimo parlamento omnem auctoritatem, iurisdictionem et potestatem, quam senatus populusque Romanus habuerunt et habere possent, et omnem alienationem, cessionem et concessionem et translationem offitiorum, dignitatum, potestatum et auctoritatum imperialium et quarumcunque aliarum per ipsum senatum et populum factas in quoscunque viros, clericos et laycos, cuiuscunque conditionis existant et cuiuscunque etiam nationis, auctoritate eiusdem populi et omni modo et iure, quo melius de iure potuimus, de totius eiusdem Romani populi voluntate unamini duximus solempniter revocandas, et ea offitia, dignitates, potestates et auctoritates imperiales et quascunque alias et omnia primitiva et antiqua iura eiusdem Romani populi reduximus ad nos et populum prelibatum. Citari quoque fecimus in parlamento prefato[b] gerentem se pro duce Bavarie ac dominum Karolum illustrem regem Boemie, se Romanorum regem, ut dicitur, appellantem et tam procedentes singulos alios speciales tam electos quam etiam electores nominatim et omnes et singulos imperatores, reges, duces, principes, marchiones, prelatos et quoscunque alios, tam clericos quam laycos, in Romano imperio et electione ipsius imperii ius aliquod pretendentes, qui diversas incurrerunt ingratitudines et errores in Urbis et totius sacre Ytalie detrimentum et totius fidei cristiane
1348. Iun. 8. iacturam, ut usque ad festum Pentecosten futurum proximum in Urbe et sacro Lateranensi palatio coram nobis et Romano populo cum eorum iuribus omnibus tam in electione et imperio supradictis quam contra revocationem ipsam personaliter vel per legittimos eorum procuratores studeant comparere; alioquin in revocationis huiusmodi et electionis imperii prefati negotio, prout de iure fuerit, non obstante eorum contumacia procedetur.

Et ut dona et gratia Spiritus sancti participarentur per Ytalicos universos, fratres et filios sacri Romani populi pervetustos, omnes et singulos cives civitatum sacre Ytalie cives Romanos effecimus et eos admictimus ad electionem imperii ad sacrum Romanum populum rationabiliter devoluti. Et decrevimus electionem ipsam per XXIIII seniorum voces eligentium in Urbe mature et solempniter celebrandam. Quarum aliquibus reservatis in Urbe reliquas distribuimus per sacram Ytaliam, prout in capitulis et ordinationibus super hoc editis continetur[1]. Cupimus quidem antiquam unionem cum omnibus magnatibus et civitatibus sacre Ytalie et vobiscum firmius renovare et ipsam sacram Ytaliam

247. a) potissimo *F.* b) *deesse aliquid videtur;* dominum Ludovicum *suppleverunt Burdach et Piur.*

1) *De quibus hodie non existentibus cf. Burdach et Piur l. c. p. 154.*

multo prostratam iam tempore, multis dissidiis lacessitam hactenus et abiectam ab hiis, qui eam in pace et iustitia gubernare debebant, videlicet qui imperatoris et augusti nomina assumpserunt, contra promissionem ipsorum venire nomine non respondente effectui non verentes, ab omni sue abiectionis discrimine liberare et in statum pristinum sue antique glorie reducere et augere, ut pacis gustata dulcedine floreat per gratiam Spiritus sancti melius quam unquam floruit inter ceteras mundi partes. Intendimus namque ipso Sancto spiritu prosperante elapso prefato termino Pentecosten per ipsum sacrum Romanum populum et illos, quibus electionis imperii voces damus, aliquem Italicum, quem ad zelum Ytalie digne inducat unitas generis et proprietas nationis, secundum inspirationem Sancti spiritus, dignati ipsam sacram Ytaliam pie respicere, feliciter ad imperium promoveri, ut augusti nomen, quod Romanus populus[c], immo inspiratione divina, nobis concessit et tribuit, observemus per gratas affectuum actiones.

Ortatur vos itaque purus nostre sinceritatis affectus, ut comune vestrum et totius Ytalie decus, commodum et augmentum velitis congrua consideratione conspicere, opportuna caritate diligere et honores proprios occupari et detineri per alios pati nolle, in tantum nephas, tantum obprobrium, quantum est proprio privari dominio, et propriis raptis honoribus alieno indebite subdere colla iugo, eorum videlicet, qui sanguinem Ytalicum sitiunt, sicut sunt soliti, deglutire.

Super quibus omnibus ad magnificentiam vestram per nos ipsumque sacrum Romanum populum nobiles et sapientes viri, ambaseiatores nostri, exhibitores presentium, diriguntur, scilicet dominus Paulus Vaiani miles et dominus Bernardus de Possolis de Cremona legum doctores, de nostra et ipsius Romani populi intentione sincera, fide pura et zelo honesto plenarie informati, data eis per nos et ipsum Romanum populum in pleno et publico parlamento vobis spetialem civilitatem Urbis et stantale libertatis unionis in signum vocesque et offitia secundum ordinationis nostre seriem promictendi et recipiendi a vobis et singulis de unione et liga inter nos et vos renovanda et facienda feliciter sponsionem per alias nostras et populi spetiales patentes literas plenaria potestate. Factam autem unionem predictam et fedus amicitie sempiternum, civilitatis receptionem concessionemque vocum electionis imperii faciemus ad perpetuam gestorum memoriam, prout solebat antiquitus fieri, in tabulis ereis annotari. Quibus ambasciatoribus in singulis, que ex nostra parte retulerint, tanquam nobis placeat fidem dare. Et demum satis debet nostra et vestra precordia pungere, quod Romanum imperium cum tot iam Romanorum et Ytalicorum comunibus laboribus et sanguinis effusionibus propagatum indigni extraneique occupent et antiquam captamque venerationem nostram et vestram auferant et asportent.

Datum in Capitolio, ubi regnante iustitia recto corde vigemus, die XVIIII. Septembris, prime indictionis, liberate reipublice anno primo.

---

248. LITTERAE IOHANNIS FILII REGIS FRANCIAE.

1347. Aug. 4.

Copia saec. XV—XVI. in Cod. Univ. Prag. I C 24 fol. 382 (P). *Contulit R. Salomon. — Copia saec. XV. in folio papireo archivi principum de Schwarzenberg quod est in civitate Wittingau, Hist. nr. 14 A* (W). *Contulit Fr. Mareš. — Copia saec. XV—XVI. in codice VI Fb 5 p. 74 bibliothecae principum de Lobkowitz quae est in castello Raud-*

247. c) de consensu omnium *ex coniectura add. Burdach et Piur.*

nitz (R). *Descripsit A. Hofmeister. — Adhibuimus etiam editionem, quam ex codice Norimbergensi nunc deperdito pararit J. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, 450* (L). — *Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (1896) p. 264 nr. 255. —*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 15.

Cf. supra nr. 43 et 230.

Iohannes primogenitus filius regis Francie, dux[a] Normandie et Guienne[b], comes Pictavie, Andegavie et Senomanensis[c].

Facimus scire, quod nos considerantes amorem, affinitatem et genealogiam, que[d] sunt et esse debent inter excellentem et prepotentem principem dominum Karolum Dei gratia regem Romanorum et Boemie, nostrum carissimum fratrem, ab una parte et nos et[a] nostros pueros, suos nepotes, ab altera, promittimus bona fide et iuramus, quod nos custodiemus pro nostro posse honorem, profectum et statum dicti nostri fratris, et si nos sciemus, quod aliqui eundem vellent gravare in persona vel in bonis, nos ipsos eis opponemus et impediemus toto[e] nostro posse. In testimonium huius nos fecimus sigillari has litteras de sigillo nostro secreto.

Datum in nostris tentoriis prope Lomberies die IIII. Augusti, anno Domini MCCCXLVII°.

249. 250. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONDUCTUS PRO IOHANNE DE PISTORIO.

1347. Aug. 22. 26.

Ad huius legationis negotium forsan spectant ea, quae papa die 13. m. Novembris in litteris suo loco infra proponendis Reg. imp. VIII Päbste nr. 14 cap. 2 Bertrando cardinali legato scripsit.

249. *Litterae primae. — Aug. 22.*

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 283—287. Contulit H. Otto. — Extr. Werunsky 165; Riezler 2329; Lang, Acta Salzburgo-Aquileiensia I, 297 nr. 385.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 197.

Venerabili fratri Bertrando patriarche Aquilegensi.

Cum dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie Traiectensis, capellanum nostrum, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Roman(orum) illustrem pro certis negociis presencialiter destinemus, fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem magistrum Iohannem, cum ad te declinaverit, pro nostra et apostolice sedis reverentia benigne recipiens ei de securo conductu, si illum a te duxerit requirendum, liberaliter providere procures.

Datum Avinione XI. Kal. Septembris, anno sexto.

Item in eundem modum venerabili fratri . . archiepiscopo Salzeburgensi.

Item in eundem modum venerabili fratri Frederico episcopo Bambergensi.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Alberto duci Austrie. Cum etc. usque destinemus, nobilitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem magistrum Iohannem etc. ut in prima.

Item eodem modo dilecte in Christo filie nobili mulieri Iohanne ducisse Austrie.

248. a) *deest R.* b) Guieñ *PW.* c) Senomans) *PR;* Senomansis *W.* d) qui *P.* e) pro toto *WL.*

250. *Litterae alterae. — Aug. 26.*

Ibidem nr. 294—297. Contulit H. Otto. — Ed. Klicman 928. — Extr. Riezler 2329; Lang l. c.

Dilecto filio nobili viro Heberhardo de Waltse militi Pataviensis diocesis.

Cum dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis, capellanum nostrum, latorem presentium, ad carissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Roman(orum) illustrem presentialiter destinemus, nobilitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem magistrum Iohannem pro nostra et apostolice sedis reverencia benigne recipiens ei de securo conductu, si a te illum pecierit, liberaliter providere procures.

Datum Avinione VII. Kal. Septembris, anno sexto.

Item eodem modo dilecto filio nobili viro Heberhardo de Waltse iuniori Pataviensis diocesis.

Item eodem modo dilecto filio nobili viro Hulrico de Waltse domicello Pataviensis diocesis.

Item eodem modo dilecto filio nobili viro Friderico de Waltse domicello Pataviensis diocesis.

251. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE ADIUTORIO CONTRA LUDOVICUM PRAESTANDO.

1347. Aug. 31.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 309. Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 169. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 198.

Venerabili fratri Iohanni archiepiscopo Mediolanensi et dilecto filio Luchino de Vicecomitibus, nostris et ecclesie Romane fidelibus et devotis.

Venerabilis fratris nostri Nicolai episcopi Tridentini frequenti et grata nobis insinuatione percepimus, quod vos ipsum et ecclesiam suam Tridentinam contra impugnationes et persecutiones damnati Bavari eiusque sequacium protegentes oportunis favoribus episcopo et ecclesie predictis in eorum oportunitatibus astitistis. Quod nos gratum admodum reputantes ac vobis exinde grates debitas referentes discretionem vestram attente rogamus, quatenus ob reverentiam apostolice sedis et nostram erga dictos episcopum et ecclesiam contra Bavari et sequacium predictorum infestationes atque molestias assistentie solite velitis efficaciter continuare favores.

Datum Avinione II. Kl. Septembris, anno sexto.

252. PRIVILEGIUM DE CORONATIONE REGIS BOHEMIAE.

1347. Sept. 1.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Contulit R. Salomon. In verso inter alia legitur saec. XIV. scriptum:* Ratificatio facta per dominum Karolum Romanorum et Bohemie regem quod approbatio[a] et[a] inunccio sive coronacio regis Bohemie

252. a) *postea erasum.*

spectat ad archiepiscopum ecclesie Pragensis qui fuerit pro tempore. *Pendet bulla aurea cordula serica rubri coloris (cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV' p. 42 n. 1 et p. 48). — Ed. Cod. dipl. Moraviae VII, 530 nr. 719 (ad Aug. 18.); Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (1896) p. 266 nr. 257. — Extr. Dobner, Monumenta historica Bohemiae IV. 319; Cod. dipl. Moraviae VII, 535 nr. 723 (ad Sept. 1.)*[1].

Reg. imp. VIII nr. 334.

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter et propensius nos inducit, quociens poscencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olom(ucensis), Wratislaviensis et Luthomuschelensis . . episcopi necnon illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, Nicolaus Opavie et Ratiborie, Bolco Opuliensis, Wenczlaus Slesie, Bolko Slesie, Kazimirus Teschinensis, Henricus Saganensis et Iohannes Slesie . . duces, Iodocus de Rosemberg, Wilhelmus de Landstein, Bertoldus et Gzenco de Lippa fratres, Wanco et Benescius de Vertemberg fratres, Iesco de Michesperch, Hinco de Nachod, Iesco de Wartemberg, Hinco de Sleven, Ulricus et Henricus filius eius de Novadomo, Iesco de Grawar, Stephanus de Sceremberch[a] et Ieroslaus de Sternberch ac ceteri . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles regni nostri Boemie presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, quod, cum ecclesia Pragensis per sanctissimum patrem dominum . . Clementem divina providencia . . papam VI[m] ad nostri, dum essemus in minoribus constituti, instanciam et requestam in metropoliticam ecclesiam cum plenitudine iuris metropolici exaltata fuerit et erecta[2], ut . . regibus Boemie, quod ipsi de cetero sacre unctionis et coronacionis sollennia per manus . . archiepiscopi Pragensis moderni suorumque successorum . . archiepiscoporum Pragensium in perpetuum recipere valeant, indulgere et concedere liberaliter dignaremur, nos utique attenta ecclesie Pragensis exaltatione et erectione prefata non absque provida consideracione, quod de iure creandi sunt de vico[b] populi magistratus quodque, si . . archiepiscopus Maguntinus ad dictam accederet Pragensem ecclesiam pro dictis sacre unccionis et coronationis sollennibus offerente se casu, sicuti solebat ante exaltationem et erectionem huiusmodi, non leve . . archiepiscopis Pragensibus preiudicium oriretur foretque falcem[c] in messem ponere alienam, attendentes eciam ingratitudinis maculam, qua Henricus de Wirnburch quondam . . archiepiscopus Maguntinus ipsiusque ecclesie . . capitulum propter adhesionem Ludovico quondam de Bavaria per sanctam Romanam ecclesiam suis demeritis exigentibus una cum suis complicibus et adherentibus condampnato factam contra sanctam dictam Romanam ecclesiam ac regnum Romanum et sacrum imperium et ob hoc idem Henricus per sanctam Romanam ecclesiam depositus dampnabiliter asperguntur, deliberacione previa et matura super hiis cum nonnullis . . regis Romanorum futuri . . imperatoris coelectoribus et aliis . . principibus nostre tunc temporis assistentibus maiestati habita ac de ipsorum consilio pleniori dictumque regnum Boemie dulcoratis favoribus et honoribus graciosis, in quantum ex divina nobis providencia permittitur, prosequi summopere cupientes predictorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis status regni

252. a) *sic or.* b) *in loco raso or.* c) *sic alia manus in marg. dextra correxit pro* falsam *quod praebet contextus.*

1) *Cf. praeterea Č. Zíbrt, 'Bibliografie české historie' II (1902) p. 1060 nr. 12223 sqq.* 2) *1344. April. 30. cf. Reg. imp. VIII nr. 196 c.*

Romani et sacri imperii fideles sollicitos et sedulos pre ceteris comprobavimus zelatores, supplicacioni, quam hiis et nonnullis causis aliis, que racionabiliter nos inducunt, racioni consonam et equitati proximam merito reputamus, benignius et liberalius inclinati, quod . . archiepiscopus Pragensis, qui est et erit pro tempore, . . reges prefatos Boemie coronare eisdemque dyadema imponere ac gladium, pomum et sceptrum ceteraque insignia regalia tradere cum sollennitate debita valeat ipsique . . reges perpetuis futuris temporibus dicte coronacionis ac dyadematis, gladii, sceptri et aliorum insignium regalium imposicionis et tradicionis solennia et prout ad . . regem pertinent, de manibus ipsius . . archiepiscopi et successorum suorum devote possint recipere, prout per sanctissimum patrem . . dominum nostrum predictum de sacra inunctione et consecratione ceterisque sollennitatibus et insigniis ad forum spirituale pertinentibus eisdem . . regibus et . . archiepiscopis Pragensibus suisque successoribus in exaltacione et erectione dicte Pragensis ecclesie ad nostri instanciam, ut predicitur, est concessum, de nostre Romane regie plenitudine potestatis ac ex certa sciencia presentis scripti patrocinio liberaliter concedimus et eciam indulgemus, omne ius et omnem consuetudinem ac usum, quod et quos ecclesia seu . . archiepiscopus Maguntinus prefati habuerunt et habere potuerunt hucusque in coronacione dictorum . . regum et dyadematis imposicione gladiique, sceptri et pomi ac ceterorum insignium regalium tradicione eisdem . . regibus Boemie revocantes, cassantes, irritantes, annullantes et de predicta Romane regie plenitudine potestatis penitus abolentes cum nostri et nostre Romane regie auctoritatis et plenitudine potestatis interpositione decreti prefatarum coronacionis, dyadematis imposicionis et gladii ceterorumque insignium regalium tradicionis ad . . archiepiscopum Pragensem modernum eiusque successores futuros perpetuos ipsorumque per manus imponi et tradi sollennia et insignia prelibata et non ad supradictum[d] archiepiscopum vel ecclesiam Maguntinam prefatos iuste et legitime pertinere, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, anullamus et de dicta Romane plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre donacionis, concessionis, indulgencie, revocacionum, cassacionum, irritationum et anullacionum paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum vel . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicandam. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et bulla aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri. Huius rei testes sunt Iohannes Missnensis, Apetzco Lubricensis . . episcopi, Rudolphus senior Saxonie, sacri Romani imperii marescalcus, Rudolphus eius filius et Fridericus de Tekk . . duces, Albertus et Woldemarus fratres de Anhalt, Ulricus de Helfenstein, Hugo de Hochemberch, Fridericus de Zolern[e], Albertus et Guntherus de Barbei . . comites, Iohannes dominus in Mekelburch, Crafto de Hohenloe[f], Henricus de Brunek, Ulricus dominus in Hanow, Henricus de Eberstein[g], Eberhardus et Henricus de Walkse ac Egidius dominus de Rodemaker, Romani regni prefati . . principes et barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indicione XV, Kalend. Septembris, regnorum nostrorum anno secundo.

---

252. d) *sic manus alia (cf. supra) in marg. sinistra correxit pro* seu per . . *quod praebet contextus.* e) Zolerñ *or.* f) Hohenlot *or.* g) Eberscem *or.*

253. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD REGINAM ROMANORUM.
1347. Sept. 7.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 324 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 170; Kliman 936. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 199.

Carissime in Christo filie . . regine Roman(orum) illustri.

Desiderantes, carissima in Christo filia, de tui et carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Roman(orum) illustris, viri [tui][a], tuorumque natorum statu, quem felicibus successibus fervidet Altissimus, frequenter prosperos audire rumores excellentiam tuam attente rogamus, quatenus nos inde, quociens oportunitas aderit, efficias per tue sublimitatis litteras cerciores. quecumque votis tuis, que libenter apostolico favore prosequimur, facere grata possumus, requirens promptitudine filiali. Et quia filiali zelo te avidam fore credimus de nostri quoque status prosperitate percipere[b], scire te volumus quod prestante illo, qui salutis auctor est, corporea fruimur sospitate, quamquam cure innumere ac negociorum multiplicium nos undique turba circundent.

Datum Avinione VII. Idus Septembris, anno sexto.

---

254. MANDATUM PRO CREDITORIBUS LUDOVICI IMPERATORIS.
1347. Sept. 19.

Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum secretum loro membranacco. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 350.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Scire volumus universos, quod, quia constituti coram maiestatis nostre presencia nobiles viri Fridericus et Conradus de Aufnstein fratres, fideles nostri dilecti, cum querela proponentes, quod Ludowicus de Bavaria, qui se Romanorum imperatorem intitulat, iamdudum causis rationabilibus in certa summa pecunie ipsis fuerit debitor(ie) obligatus, quam quidem summam pecunie iidem fratres sepesepius requirentes quamvis ab eodem Ludowico nullam satisfaccionem consequi potuerunt; et si ipsi fratres aliquas res seu personas eiusdem Ludwici Bavari moti iniuria antedicta ad fortalicia seu castra regni nostri quecumque per modum pignoris secum adduxerint, ad hoc nostrum prebemus inclinati dictorum fratrum precibus consensum pariter et assensum, nolentes illi seu illis, ad quos tales res seu persone pervenerint, aliqualiter imputare. Harum nostrarum testimonio litterarum.

Datum Prage XIII. Kalendas Octobris, anno Domini M°CCC° quadragesimoseptimo, regnorum nostrorum anno secundo.

253. a) *deest R.* b) percipe *R.*

255. INFEUDATIO MARCHIONUM DE SORANEA.
1347. Sept. 20.

Copia sacc. XVI. (1) *ceteris preferenda quamvis non authenticata in archivo publico Parmensi 'Soragna 1301—1499'. — Copia* (2) *a. 1717. ab I. H. Nolden registratori et archivario imperiali Vindobonae confecta et authenticata*[1] *ibidem. — In cuius copiae margine variae lectiones* (3) *ex 'altera investitura', i. e. exemplari, quod integrum non habuimus, adiectae sunt. Omnia contulit R. Salomon. — Adhibuimus praeterea editionem, quam paravit I. C. Lünig, Codex Italiae diplomaticus II. 531* (L). — *Alias complures copias in archivo Parmensi servatas, quae ad textum nihil faciunt, neglexinus. — Textum per omnia genuinum esse haud certe affirmaverimus.*

Reg. imp. VIII nr. 351.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad certitudinem presentium et memoriam futurorum.

Licet ad prosequenda munifice vota fidelium liberalitatis regie dextera, cui dare immensitas est mensura, generali quadam regularitate prona sit non mediocriter et[a] . . . arbitra . . . . . ipsius honoris[a] fastigium[b] prudenter extollere, suisque erariis et promptuariis salubriter reponi[b], que subditis et fidelibus liberaliter conferuntur, illis tamen nec immerito redditur liberalior, quos ad obsequia grata ipsius fructuosos, utiles et pervigiles claris semper indiciis experitur, ac[c] ad prosperitatem, honorem et statum felicem sacri[d] regni et imperii Romani suique culminis augmentum placide successionis ordine[e] ardentius anhelare invitari[f] gaudentes sub principe gratioso ad nostre celsitudinis obsequia iocundius animentur, quo se per nos senserint uberius et beatius premiari[g]; in hiis retributoris[h], qui nedum[i] pro meritis, sed ultra merita recompensat[k], credentes vestigia[l] imitari[m]. Sane[n] pro parte nobilium Ugholotti quondam Bonifacii et Raymundini quondam[o] Rolandini[o] marchionum de terra Soranee in provincia Lombardie infra metas districtus Parmensis, nostrorum fidelium dilectorum, nostro culmini extitit humiliter supplicatum, ut eisdem suisque heredibus et successoribus in perpetuum prefatum marchionatum ac etiam merum imperium atque mixtum, omnemque iurisdictionem civilem et criminalem, altam et bassam in[p] dicta[q] terra Soranee ipsiusque curte nec non terram de Castione cum ipsius curte infra metas districtus Parmensis prefati positam cum ceteris dictarum terrarum Soranee et de Castione pertinentiis et appenditiis dare, donare et concedere liberaliter dignaremur, ut ab hiis[r] vasalli et homines ligii[s] regni[t] et imperii Romani effici mererentur. Nos itaque attendentes prefatorum Ugholotti et Raymundini sincere devotionis constantiam et intime fidei puritatem, necnon pregrandia[u] obsequiorum merita, quibus a longe retroactis temporibus in oculis nostre[v] regie maiestatis[v] se reddiderunt gratos, placidos[w] et acceptos[x], ac sperantes firmiter ipsos erga serenitatem nostram

255. a) *inter* et *et* honoris *in omnibus copiis verba omnino corrupta videntur, ex quibus certa tantum in textu proponimus:* et inclina arbitra . . . provida ipsius honoris *1;* et idonea arbitramur quadam ipsius honoris *2. L;* etiam inclinet arbitramur ad debitum quoddam honoris *3.* b) *pro* fastigium — reponi *habent:* fastigium prudenter extollere suis quam terrariis et promptuariis salubriter reponi *1;* sustinguuntur prudenter recolere et salubriter reponi *2. L;* suisque errogata promptuariis et salubriter reponi *3.* c) *sic 1. 2. 3. L; an* ut *legendum? In sequentibus quaedam confusa videntur.* d) dicti *1. 2. L.* e) ordinem *3.* f) *deest 2. L;* suspexit *3.* g) privari *2. L.* h) retributionis *2;* retributionibus *3;* retributiones *L.* i) mundum *2. 3. L.* k) recompensant *2. L.* l) vestigium *3. L.* m) mutari *2. L.* n) nam *2. 3. L.* o) *deest 1.* p) de *3.* q) *deest 3.* r) *deest 1;* hac *3.* s) legii *1.* t) *deest 1.* u) pergrandia *2. 3. L.* v) r. n. m. *2. 3. L.* w) placitos *2.* x) acceptatos *1.*

1) *Quae copia apographo a. 1710. confecto nititur, quod ex copia a. 1709. scripta sumptum est, ut probat authenticatio Noldeni. Ex quibus apographis in archivo imperiali Vindobonensi hodie nullum reperitur.*

regnique et imperii Romani honorem devotiores effici de devotis dictumque[y] regnum et imperium nove prolis ornatibus ampliari, prefatis Ugholotto et Raymundino marchionibus ipsorumque heredibus[z] legitime descendentibus et successoribus quibuscunque motu proprio de liberalitate regia ex certa scientia propter multiplicia ipsorum, ut premittitur, obsequiorum merita damus et[a] concedimus, conferimus et donamus merum imperium atque mixtum et[b] omnem iurisdictionem civilem et criminalem, altam et bassam in dicta terra Soranee ipsiusque curte necnon in terra de Castione ipsiusque curte positis in[c] Parmensi districtu et in homines et personas ipsius habitatores, incolas, accolas seu municipes ac forenses, qui ibidem ad presens vel postea quandocunque ex preteritis actibus, gestis[d] quibuscunque seu communibus vel quasi delictis vel quasi[e] presentibus et[f] futuris seu alia quacunque ratione vel causa possent realiter vel personaliter, civiliter vel[g] criminaliter conveniri[h]. Volentes, ut eos possint mulctare, interlocutorias ac sententias diffinitivas adversus eos et eorum bona proferre[i], easque in eos et eorum bona[i] ubicunque[k] existentia et posita valeant executioni mandare, quodque[l] possint eis et[l'] eorum bonis imponere munera personalia, realia seu mixta, angarias, perangarias et alia, quocunque modo censeantur, predictaque omnia possint in sui commodum et utilitatem convertere. in ipsisque terra Soranee et Castionis earumque curtibus et qualibet illarum[m] possint ad eorum liberam voluntatem officiales et magistratus constituere auctoritate nostra perpetuo valituros ad[n] predicta omnia et singula facienda, gerenda et exercenda et[o] executioni mandanda, prout eis placuerit, pleno iure, ipsosque revocare totaliterque mutare, quotiescunque videbitur eis expedire: nichilominus tamen et per se predicta valeant exercere. Verum quia[p] ad nostram audientiam veridica relatione pervenit predictas terras cum earum curtibus fore de districtu Parmensi, et sic per consequens ad ipsius universitatis merum imperium atque mixtum ac iurisdictionem plenariam de iure seu consuetudine noscitur[q] pertinere, in hac parte volentes marchionibus supradictam nostram concessionem, donationem et gratiam ceteris iuribus anteferri, ex certa scientia omnem prefate[r] universitatis iurisdictionem, merum imperium atque mixtum de iure sibi competentia[s] aut de consuetudine seu[t] privilegio speciali[u] in prefatis terris Soranee et Castionis illarumque curtibus seu in eorum hominibus, rebus, possessionibus et[v] personis. seu in personis[w] marchionum predictorum ipsorumque[x] successorum in perpetuum[y] ac heredum eorundem[z] possessiones ac iura quoquo modo, quacunque ratione vel causa, que possent dici, narrari vel aliqualiter cogitari[a], ipsa[b] et eorum singula annullamus, revocamus, ipsis derogamus illisque totaliter abrogamus. ipsas terras cum earum curtibus, hominibus, possessionibus earundem[c], marchionibus[d] predictis cum eorum successoribus in perpetuum plenarie, ut superius est expressum, quoad hoc in nostra protectione recepimus speciali[e], per hoc non derogantes in aliqua parte nostre gratie, sed potius ipsam confirmantes. mandantesque nihilominus ad cautelam prefate universitati Parmensi eiusque capitaneo, potestati, antianis, magistratibus et officialibus quibuscunque, quocunque nomine censeantur, presentibus et futuris. quatenus ab illo tempore, quo hec[f] nostre serenitatis gratia, concessio seu donatio eis quoquo modo fuerit patefacta, de prefatis iuribus, iurisdictionibus meri et mixti imperii et aliis omnibus supradictis quoquo modo in prefatas terras Soranee et Castionis ipsarumque curtibus

255. y) denique *2. 3. L.* z) ab his *add. 2. L;* ac ipsis *add. 3.* a) *deest 2. 3. L.* b) ac *2. 3. L.* c) dicto *add. 2. 3. L.* d) gestibus *2. 3. L.* e) qui *2. 3. L.* f) ac *2. 3. L.* g) seu *2. 3. L.* h) convenire *1.* i) proferre — bona *deest 1.* k) ubique *1.* l) quoque *1. 3;* eumque *2. L.* l') in *L.* m) ipsarum *2. 3. L.* n) et *1.* o) ac *2. 3. L.* p) verumque *1. 2. L;* verum cum *3.* q) *sic 1. 2. 3. L.* r) predicte *2. 3. L.* s) competente *1.* t) sive *2. 3. L.* u) *deest 1.* v) ac *2. 3. L.* w) personas *2. 3. L.* x) ipsorum *1. 2. L.* y) perpetuo *2. 3. L.* z) eorumque *2. L;* eorum *3.* a) universitati pertinentia *vel simile aliquid supplendum videtur.* b) ipsam *2. L;* ipsaque *3.* c) earumque *3.* d) -que *add. 1.* e) specialiter *1.* f) ab eo *1.*

sepedictasque[g] personas earumque possessiones ac iura aliqualiter re vel verbo directo seu per obliquum se interponere non attemptent[h], pena et banno centum marcharum argenti pro vice qualibet, qua fuerit contrafactum in aliquibus capitulis[i], ipso iure adversus contrafacientes singulos in solidum committenda; et ea[k] etiam soluta[l] omnia et singula supradicta obtineant plenum robur, cuius pene dimidia nostre camere ac successorum nostrorum, alia vero dimidia supradictis nominatis marchionibus applicanda. Insuper volumus, precipimus et mandamus, quod universitas sepedicta ipsiusque potestas, capitaneus, antiani et alii magistratus, quocunque nomine censeantur, ac officiales ipsius quoquo modo predictas terras Sorance et Castionis, ipsarumque[l*] curtes ipsosque marchiones et[m] sepedictos homines et personas cum omnibus oneribus realibus[n], personalibus seu mixtis[o], angariis seu perangariis quibuscunque sub pena predicta similiter committenda exigenda, prout superius est expressum, per se vel alium[p] directe seu per obliquum non audeant pregravare[q] seu aliqualiter molestare, eis in hac parte immunitatem plenariam[r] concedentes ac ius, dominium et actionem omnimodam omnium et singulorum predictorum in predictos marchiones heredesque suos et successores ex ipsis legittime descendentes seu causam habentes ab eisdem plenarie[s] transferentes[t]. Hec autem omnia et singula marchiones predicti coram nobis per[u] procuratores suos pro[u*] se et eorum heredibus ac[v] successoribus in[w] perpetuum[w] humiliter acceptantes sacramentum in nostris manibus de[x] parendo perpetuo[x] nostris nostrorumque successorum, regum et imperatorum Romanorum mandatis tanquam[y] regni[y] et imperii Romani fideles, homines ligii et vassalli prestiterunt, nobisque[z] promiserunt solemniter sub[a] prestito sacramento, obedientiam, reverentiam et obsequia prestare, nostrisque successoribus Romanorum regibus et imperatoribus, prout ceteri regni ipsius et imperii homines et vasalli tenentur, nullo unquam tempore quacunque ex causa a nostri successorumque nostrorum predictorum[a] fidelitate, devotione et reverentia discessuri. Non obstantibus quibuscunque iuribus, legibus[b], statutis et[c] constitutionibus[d], tam civilibus quam municipalibus, etiam quibuscunque consuetudinibus generalibus et localibus, quibus vel quorum aliquo presens nostra donatio, concessio, collatio et translatio possent in aliquo impediri, confringi, irritari, annullari, mutilari vel in ipsorum parte aliqua vitiari, etiamsi de predictis omnibus ipsorumque quolibet in nostre celsitudinis donatione, concessione, collatione et translatione presentibus oporteret et oporteat de verbo ad verbum specialem facere mentionem, que et quas quantum ad hoc[e] nostra[a] auctoritate regia cassamus, annullamus, revocamus et totaliter abrogamus, ita[f] quod[f] omnia et singula iura communia vel[g] municipalia et[h] constitutiones et consuetudines, propter que et quas nostra presens donatio, concessio, collatio et translatio irritari possent[h*], vel parte aliqua violari, sint et esse intelligantur in nostris presentibus litteris inter[i] 'Non obstantibus'[k] scripta[l], inserta integraliter et expressa, ac si eorum et ipsorum tenor totus foret in ipsis expressus specialiter et descriptus. Supplentes in omnibus et singulis premissis[m] omnem defectum, si quis[n] obiici forsan posset[o], de plenitudine regie potestatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre serenitatis gratiam, concessionem ac donationem in aliquo violare seu ausu temerario contraire. Contrarium vero facientes[p], si qui[q] fuerint[r], quod absit,

255. g) -que *deest 2. 3. L.* h) acceptent *2. L;* attentent *3.* i) supradictis *add. 2. 3. L.* k) *deest 2. 3. L.* l) exsoluta *2. 3. L.* l*) -que *deest 1.* m) ac *2. 3. L.* n) et *add. 1.* o) vel *add. 2. 3. L.* p) alios *2. 3. L.* q) aggravare *2. L;* ingravare *3.* r) plenariter *1.* s) plenariam *2. L;* plenarii *3.* t) transferentur *2. 3. L.* u) *deest 2. L.* u*) per *1. 2. L.* v) et *2. 3. L.* w) universis *2. 3. L.* x) de parendo preceptis *2. L;* deponendo perpetuo *3.* y) *deest 1.* z) verbisque *1.* a) *deest 1.* b) regalibus *2. 3 L.* c) *deest 2. 3. L.* d) consuetudinibus *1.* e) hec *2. 3. L.* f) illaque *3.* g) et *2. 3. L.* h) etiam *2. 3. L.* h*) posset *2. 3. L.* i) insersit(? *1.* k) obstante supra *2. L.* l) scriptis *1.* m) et causa *add. 1;* et omnino in eo *add. 3.* n) qui *2. 3. L.* o) possent *2. 3. L.* p) *post* facientes *verba* sperantes — per se *supra p. 313 lin. 36 — 314 lin. 21 per errorem ad litteram repetita sunt in 2. L.* q) quis *2. 3. L.* r) sunt *1;* fuerit *2. 3. L.*

ultra indignationis[s] nostre celsitudinis aculeum, quam[t] ob hoc[t] se noverint[u] incursuros[v], nostri iudicii sancimus arbitrio puniendos. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus nostreque maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum in castro Pragensi anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, duodecimo Kal. Octobris, regnorum nostrorum anno secundo[w].

---

256. KAROLI REGIS PROMISSIO DE PECUNIA SOLVENDA. 1347. Sept. 21.

Copia antiqua in archivo principum de Anhalt quod est in civitate Zerbst. — Ed. I. Ch. Beckmann 'Historia des Fürstenthums Anhalt' V, 92; O. von Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III, 578 nr. 815. Quam editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 6466.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen offentlich an diesem brief, daz wir unsem liben ohemen und fursten Otten erczbischofen der heyligen kirche zu Magdeburgk, herczogen Rudolfen von Saxen und seinen erben, Albrecht und Woldemar bruderen, Bernten und seinen bruderen fursten zu Anhalt und iren erben beczalen sollen fůnftausent schok grosser Prager pfennige, (Nov. 1.) die zu Prage genge und gebe sint, zwischen hir und Aller heyligen tag der nehest kompt. Und dieselben fůnftausent schock sollen in geben unsere ambtleute, die unsere bete ufnemen, von dem ersten gelde, daz uns gefellet. Ouch bekenne wir, daz wir vor die vorgeschriben fůnftausent schock den vorgenanten fursten und iren erben zu pfande haben gesetzt unseren obirval, der gemacht ist von golde und perlen und edelen gesteinen, und haben den geantwortet unserem liben getrewen Gůtzen von Rentitz also bescheidentlichen, daz er dasselbe pfand halten soll auf den vorscreven Aller heyligen tag zu unser und der vorgenanten fursten und irer erben hand. Were daz den vorgenannten fursten und iren erben die vorgescrevenen fůnftausent schock nicht gar und gancz beczalet worden von uns und unseren ambtleuten den vorgenanten, so haben wir gehaizzen demselben Gůtzen von Rentitz, daz er dasselbe vorgenante pfand sol antworten ane vorczog und widerrede, an unser vordachtnuss den vorgenanten fursten und iren erben oder weme si das entphelen mit iren briefen. Und das vorgescreven gelt oder das pfand sollen wir in geleiten auf unser kost und schaden zu Pirne in di stat und von Pirne auf unser kost und schaden zu Wittenbergk in di stat. Und das vorgenante pfand mogen si vorkaufen oder versetzen vor die vorschriben fůnftausent schock mit unserem guten willen, wo si mogen, und was in an demselbigen pfande abgehet, daz si das nicht verkaufen oder vorsetzen mogen, das sollen wir in erfullen und erstatten mit bereiten pfennigen ane widerrede und verczog. Teten wir das nicht, so sollen wir inreiten zu Budissin und sollen dar inleger halten in, als inlagers recht ist, und sollen von dannen nicht kommen, wir haben denselben fursten und iren erben die vorgeschriben fůnftausent schock gantz und gar beczalet. Ouch bekennen wir, daz die vorgeschribene teidunge und briefe nicht schaden sollen an den ersten teidungen und briefen, di wir den vorgenanten fursten und iren erben vor gegeben haben. Ouch bekennen wir, daz unsere ambtleute, di di bete aufheben sollen, den vorgenanten fursten

255. s) indignationem *2. 3. L.* t) *pro* quam ob hoc *habent:* qui ob hoc *1;* quem ob rem *2;* quem ab hac *3;* quam ob rem *L.* u) noverit *1.* v) incursurum *1. 2. 3. L.* w) et sigillatum *add. 2. 3. L.*

und iren erben das vorgenante gelt, fünftausend schock, sollen geloben zu geben mit gesambter hand von unser weghen ane voreżog und argelist. Ouch sollen uns diselben fursten vor sich und ire erben, wenn wir oder unsere ambtleute in das vorgenante gelt bezalen, quietbriefe geben, di da sprechen sollen, wir haben in das gelt beczalt auf solche zeit, als in den alten briefen stet, di wir in vor gegeben haben ober diselbe summe des geldes. Und des zu urkunde geben wir den vorgenanten fursten und iren erben disen brief vorsigelt mit unserem insigel.

Der gegeben ist zu Prage an sant Matheus tage des heiligen aposteln und evangelisten, als man czalt nach Christs geburt dreuczehenhundert jar darnach in dem siebenundvierczigistem iare und in dem anderen jare unserer reiche.

257. KAROLI REGIS LITTERAE PRO COMITE FUERSTENBERGENSI.

1347. Sept. 25.

Originale (or.) *in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donaueschingen. Descripsit R. Salomon. In plica scriptum est:* R. *Pendet sigilli secreti fragmentum loro membranacco. Extr. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' II, 167 nr. 263. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 357.

Karolus[a] Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notificamus universis, quod, quia spectabilis Hugo comes de Furstenberg noster et sacri imperii fidelis dilectus cum suorum armorum serviciis et omnibus et singulis castris et munitionibus suis ac cum tota ipsius potentia contra omnem hominem . . duce Austrie dumtaxat excepto promiserit fideliter nos iuvare, nosque eidem pro ipsis suis serviciis duo milia florenorum aureorum den(ariorum) duximus promittenda et promittimus in presenti. Quorum mille in festo Epyphanie Domini et mille in dominica qua cantatur (1348. Ian. 6.) Letare dictorum denariorum aureorum nunc futuris proxime eidem Hugoni solvere et (1348. Mart. 30.) dare spondemus, dilationibus quibuslibet procul motis. Harum nostrarum testimonio litterarum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione prima, septimo Kln. Octobris, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica eadem manu scriptum est: . . ad r(elationem) Monachi de Basilea | . . Dithmarus notarius.

258. MANDATUM DE PACE IN COMITATU LUCEMBURGENSI SERVANDA.

1347. Sept. 29.

Copia in Balduineo Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato p. 872 (K). *Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 358.

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riches und kunig zu[a] Beheim dûn kunt allen luden, daz wir Gode zu lobe und zû eren und

257. a) *in loco raso or.*

258. a) *corr. ex* in *K.*

umb gemeinen nutz und umb unser graischaf zû Luczill(enburg) gutin namen und gut wort, daz sie von alder von gudem fride gehabit hat, seczen, wellen und gebieten, daz alle gût lude, leyen und paffen, edel und unedel, cristen und Juden, daryn und daruz zû wandeln, zû belyben[b] und zû stan uf waszer und uf lande gude fride und gût geleit haben sollen; und sollen auch die straszen fry sin, als iz von alder by unsern eldern vettern seliger gedechtnisse keyser Heinrichs und Johans kunig in Beheim und irne aldern gewest ist; und verbieten by unsern hulden vestelichen, daz nieman den andern oder sin gût in der selben unser graischaft zû Lutzill(enburg) mit brande, mit raube, mit gevencknisse, mit wûnden oder mit name ane gerichte mit gewalt angriffe oder pende von vientschaft oder von scholt oder anders ane unser amptlude, die von unser wegen daz dûn mûgen. Und wer hie wider tede heimelich oder offembar, dem sullen unser frund und unser amptlude, den wir daz sunderlichen bevelhen und gebieten, mit andern unsern undertanen dar zû halden mit sime libe und gût, daz er uns und den der schade geschit, die gewalt und den schaden richte, bûsze und besser, als iz von alder her komen ist; uzgescheiden allerlei argelist und geverd an allen disen stucken und an ir iglichem besunder. Und des zû eime urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm insigel, daz dar an gehangen ist.

Der gegeben ist zû Prage an sente Michels dag, do man zalt von Cristus geburt druzenhundert jar und in dem siben und virzigesten jar, in dem andern jare unserre riche.

---

259. MANDATUM ALTERUM DE REFORMATIONE TELONEORUM AD ARCHIEPISCOPUM TREVERENSEM.

1347. Sept. 30.

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso scriptum est:* R, *et manu Treverensi:* quod T(reverensis) possit augere thelonia sua; ultimo 7bris 47. *Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 359.

Quae concordant cum mandato priori supra nr. 233, typis minoribus excussa sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Balduino archiepiscopo Treverensi, patruo ac principi suo et imperii dilecto, graciam suam et omne bonum.

Ad nostre maiestatis aures suggestione plurimorum nostrorum fidelium est deductum, quod nonnulli principes et nobiles ac alii tam in novorum theloniorum seu vectigalium imposicione quam antiquorum augmentacione super alveum Reni et alibi in aquis et terris in tantum a racionis tramite exorbitant, quod mercatores et alii suas res et mercimonias deducentes ex hiis in tantum onerantur et aggravantur, quod quasi iam nullus* res vel mercimonias suas timore aggravacionis theloniorum huiusmodi deducere temptat aliqualiter vel presumit. Ex quo tam mercatoribus quam aliis nostris fidelibus et reipublice per consequens dampna et dispendia quamplurima non est dubium ingeri et inferri. Nos igitur prefatis mercatoribus et fidelibus nostris* terris ac reipublice in hiis, prout nostram decet excellenciam, prospicere cupientes devocioni tue, quam erga nos et sacrum Roman(um) imperium integram semper et illibatam comperimus, tenore presencium committimus et mandamus, quatenus vice et auctoritate nostra regia circa moderacionem et restrictionem dictorum theloniorum intendas viis et remediis oportunis. Et ad effectum huiusmodi moderacionis et restrictionis

258. b) belyben *K*.

eo facilius inducend(um) tibi de plenitudine * regie potestatis concedimus ac presentibus indulgemus, ut tam super dictum alveum Reni quam alibi sive in aqua sive in terra thelonia de novo recipere et antiqua tua eciam thelonia augmentare possis in ea et tanta quantitate, que tibi iuxta premissa videbitur expedire, ut saltim per hoc dicti principes ac nobiles et alii, qui per immoderatam dictorum theloniorum exactionem racionis semitas hactenus excesserunt, ad hoc inducantur, quod dictos in hiis excessus pro nostrorum fidelium et reipublice utilitate et comodo iuxta tuum arbitrium studeant reformare[a]. Harum testimonio litterarum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV[a], II° Kalen. Octobris regnorum nostrorum anno secundo.

260. CONCESSIO DE CONDUCTU RECIPIENDO. 1347. Oct. 3.

Copia in Balduineo Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Treverensis asservato p. 872 (K). *Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 363.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex ac LucziII(enburgensis) comes.

Notum facimus universis, quod utilitatem rei publice, que merito privato prefertur commodo, attendentes ad hoc, ut theloneum, vectigal seu pedagium ratione conductus per treugas communes Lothoringie occasione conservationis dictarum treugarum alias ordinata in locis expressis in litteris super eisdem treugis confectis ratione pretacta ex nunc in antea durantibus treugis huiusmodi recipi valeat, non obstante inhibicione de non recipiendo conductu pretacto alias per nos facta[1] nostrum consensum adhibuimus et presentibus adhibemus. In quorum testimonium presentes litteras nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Prage III° mensis[a] Octobr(is), M°CCC°XLVII°, regnorum nostrorum anno secundo.

261. MANDATUM DE INVESTITURA ABBATIS EPTERNACENSIS. 1347. Oct. 3.

Originale (or.) *in archivo regiminis Lucemburgensis, ex quo nobis petentibus apographon transmissum est. — Apographon* (c.) *in cartulario Epternacensi, quod est in bibliotheca sectionis historicae Instituti granducalis Lucemburgensis, f. 64'. Descripsit J. Wilhelm. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 366 (or.) = *365* (c.).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis . . vasallis, ministerialibus feudatis et non feudatis, nec non sculteto, . . iustitiario, . . scabinis et civibus in Epternaco gratiam regiam et omne bonum.

Cum devotus noster dilectus . . abbas monasterii Epternacensis feuda et regalia sua a nobis et sacro Romano imperio pendentia prius per eum nobis debite fidelitatis

259. a) *in loco raso or.*

260. a) *praecedit* kal. octobr *cancellatum K.*

1) *De qua nobis nihil constat.*

homagio aliisque iuribus cum assignatione novi libri missalis exhibitis, ut moris est, receperit sollempniter ipsumque gratiosius de eisdem duxerimus investiendum iuribus et litteris suis a dive memorie predecessoribus nostris Romanorum regibus seu imperatoribus per privilegia nostra[1] specialiter confirmatis, vobis et vestrum cuilibet attente committimus et mandamus, volentes, quatenus eidem . . abbati, prout antiquitus fieri extitit consuetum, parere, obedire et intendere efficaciter debeatis, taliter facturi, quod exinde coram maiestate regia possitis non immerito commendari.

Datum Prage III die mensis Octobris, anno Domini M°CCC°X°L septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

262. COLLATIO SCHOLARUM MULHUSENSIUM.
1347. Oct. 11.

Originale in archivo generali Dresdensi nr. 3014. Contulit R. Lüdicke. Sigillum deest lori membranacei particula relicta.

Reg. imp. VIII nr. 368.

Cf. infra ad 1348. Ian. 18.

Karolus Dei gratia Roman(orum) rex semper augustus et Boem(ie) rex.

Notum facimus tenore presentium universis, quod nos ob grata obsequia tam nostre electionis quam approbationis temporibus necnon ante et post culmini nostro per honorabilem Rudolphum dictum Losse decanum ecclesie Moguntine, offic(ialem) Treveren(sem), consiliarium nostrum dilectum, prompte et fructuose impensa eidem Rudolpho in suorum recompensam laborum scolas nostras in veteri apud sancti Blasii et in nova apud sancte Marie ecclesias dictis vulgariter civitatibus nostri opidi Molhusen dioc(esis) Moguntin(e), quarum collatio et dispositio ad nos et ad Roman(um) regnum et imperium pertinere dinoscitur, pleno iure et officia scolarum earumdem cum omnibus et singulis suis iuribus, bonis, redditibus et pertinen(tiis) gratiose contulimus et conferimus in hiis scriptis, investientes ipsum, in quantum eius sinebat absentia, per nostrum anulum sollempniter de eisdem, volentes, ut ipse Rudolphus consiliarius noster predictus memoratis scolis auctoritate regia rectores seu puerorum informatores, quos ydoneos reputaverit, quando et quotiens sibi oportunum videbitur, libere preficiat et destituat, prout ibidem ab olim dinoscitur observatum. Mandamus igitur et precipimus districtius iniungendo religiosis . . commendatori, . . conventui et fratribus domus ordinis beate Marie Theutonicorum necnon prudentibus viris . . magistris consulum et consulibus et universitati Molhusensi Moguntine dioc(esis), clericis et laicis, cuiuscumque status et conditionis existant, et omnibus aliis et singulis, quorum interest vel intererit in futurum, quatenus prefato Rudolpho nostro consiliario tamquam dictarum scolarum vero scolastico de universis et singulis iuribus, redditibus, proventibus et pertinen(tiis) earumdem scolarum et scolastriarum, prout ad ipsos et quemlibet ipsorum pertinet, respondeant integre et complete et ab aliis faciant libere et plenarie responderi. Si quis autem contra has nostras collationem et investituram facere vel venire verbo vel facto, clam vel palam presumpserit, indignationem nostram ipso facto incurrat. Harum nostrarum, quas maiestatis nostri sigilli munimine roborari iussimus, testimonio litterarum.

Datum Prage V. Idus Octobris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

1) *Reg. imp. VIII nr. 364.*

263. RESTITUTIO COMITIBUS DE HELFENSTEIN FACTA.
1347. Oct. 15.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici* '*Kaiserselect Nachträge 190 ½*'. *Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* ℞. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 369.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer dez reichs und kůnig ze Beheim bechennen offenlich an disem brief: Wann uns die edeln Ulr(ich) und Ulr(ich) gevettern graven ze Helfenstein, unser liben getrewen, fůrgelegt haben, wie etwenn Ludoweich von Beyrn, der sich cheyser nant, die vogtay des chlosters ze Elchingen, die von alter zu irr grafschaft und herschaft gehort, mit gewalt an recht abgezogen und genumen hatt, dar umb sie unser kůnichlich genade gebeten haben, daz wir in die selben vogtey von unser und des reichs wegen in[a] geruchten wider ze geben und verliehen, wann wir danne dar zu von gnaden Gots geheyschen und chomen sein, daz wir aller menlichen von des reichs recht und gewalt bêy seinen rechten behalten und behaben schůlln, so haben wir der egnanten graven vorgnant bet angesehen durch iren dînst, den sie uns und dem reiche getan haben und in kůnftlichen zeiten tun můgen, und haben in und iren erben von unsern sunderlichen gnaden, die wir zu in haben, die selben vogtey des chlosters ze Elchingen wider gegeben und geben an disem gegenwůrtigen brief, daz sie die selben vogtey als ander ir herschaft und gut ze rechtem lehen von uns und dem reiche ewichlich haben und besitzen sůlln.

Geben ze[b] Tust[b] von der hende des ersamen Welislabs tumherren ze Brag und ze Wisscherad der chirchen, unsers kůniglichen hofs ôbersten schreybers, von wegen dez hochwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Maintz, unser und des reychs ertzkantzlers in Däutschen landen, nach Christs geburt dreůtzehen hundert jar und in dem siben und viertzigistem jar, des montags vor[c] sand Gallen tage, in[c] dem andern jar unserer reiche.

---

264. SCRIPTUM PRO COMITE DE OETTINGEN.
1347. Oct. 16.

Originale in archivo Wallersteinensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: ℞. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 370.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen offenlich an disem briefe, das wir dem edlen Albrecht graven ze Otingen, unsirm lieben getrewin. die genade getan haben umb di dinst, di er uns und dem reich getan hat und noch tun sol, und haben im alle di pfant verlihen und bestetigit mit disem briefe. di er und sein vater ze pfande von dem reiche biz her gehabet habent und noch haben, daz ist Ufkirch und Fuchtwanch die zwen mercht, also daz sye die selben pfant inne haben und niezzen sullen in allen den rechten, als si sie her bracht haben und inne gehabt hant biz her von dem reich biz an uns, und

263. a) *sic or.* b) *al. atram. in loco raso or.* c) vor — in *al. atram. in loco raso or.*

was di briefe und di hantfest sagent, di sy von dem reich ubir di selben pfant inne habend, also wellen wir, das sye di selben pfant inne habend von uns und von dem reich ze pfande mit allen rechten, als sy di selben pfant biz her bracht haben und di vordirn brief und der sagent, di sye dorubir hant; und besůndirlich alle Juden, di er in seynen slossen hat, lazzen wir im in dem rechte, als sy von seynem vater an in chomen sint, und wellen, daz in doran niemant hindern noch beschedigen sulle in dheinen weis. Mit urchund diez briefs versigilt mit unserm kunglichen ingesigil.

Der geben ist ze Tust, do man czalte noch Cristus geburth drewtzenhundert und sebin und fierczig jar, an sand Gallen tag, im andern jar unsir[a] reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Iohannes Novifor(ensis).

Eadem ut videtur manus inferius scripsit: dictata[b] extra cancell(ariam).

---

265. INFEUDATIO DOMINORUM MAGNOPOLENSIUM DE TERRA STARGARD.

1347. Oct. 16.

Originalia formae latinae (A) *et teutonicae* (B) *in archivo secreto et generali Swerinensi*[1]. *Contulit R. Salomon. In verso manu coaeva scriptum est in* B: Inpheodacio Magnopolen(sium) vulgar(is), *eadem manu in* A: Inpheodacio eorundem latina. *In utraque littera sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. 'Mecklenburgisches Urkundenbuch' X, 145 nr. 6794* (A *et* B), *ubi editiones priores enumerantur.*

Reg. imp. VIII nr. 371; cf. additamentum primum p. 831.

A. *Forma latina.*

Karolus Dei gr(aci)a Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabilibus Alberto et Iohanni de Mekelburg, fidelibus nostris dilectis, gr(aci)am regiam cum plenitudine omnis boni.

Considerantes fidei et devocionis vestre puritatem necnon grata obsequia, quibus nostre maiestati vestra fidelitas quam plurimum placidos reddere satagabat et acceptos, et presertim inclinati precibus illustris Rudolfi ducis Saxonie, avunculi et principis nostri karissimi, nobis pro parte vestra oblatis, vobis et heredibus vestris terram Stargarten cum omni iure, dominio et iurisdictione et omnibus utilitatibus et pertinenciis suis, in quibuscumque consistant, necnon omnes alias terras, quas hactenus a marchionibus Brandemburgensibus habere et recipere vos et progenitores vestri consuevistis, in feudum honorabile et hereditarium, de quibus idem dux Saxonie auctoritate regia investire tenebitur, de mera liberalitate et certa nostra sciencia conferimus, concedimus et donamus per vos et heredes vestros habendas, tenendas, possidendas, utifruendas cum omnibus earum iuribus et pertinenciis a nobis et Romano imperio pacifice perpetuis temporibus et quiete, taliter, quod nobis et Romano imperio de predictis terris fidelitatis obsequia, dum oportunum fuerit, debeatis fideliter exhibere. Super hiis et aliis quicquid prefatus dux Saxonie vobiscum tractaverit, ratum, firmum et gratum volumus et promittimus inviolabiliter observare. Harum testimonio litterarum.

264. a) unsirz *or.* b) dcãta *or.*

1) *Non eadem manu, ut notatum est 'Mecklenburgisches Urkundenbuch' X, 146, sed diversis scripta sunt.*

Datum in Tust in die sancti Galli confessoris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo, per manus honorabilis Weleslay Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini archiepiscopi, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii.

B. *Forma teutonica.*

Wir Karll von Gots gnadin Romscher kunig ze allen eziten merer des richs und konig zu Beme enpiten den[a] edelen[a] luten[a] Albrecht und Johanse von Mechilburg, unsern liben getruwen, unsir gnade mit allem libe.

Wir haben angesehin ewir libe und getruwen und behegelichen dinst, do mit er uns dazu genaiget hat, daz wir uf euwer bestes alle zeijt billich gedenken sullin, und sin ouch erwekkit von dem gebet unsirs libens ohems und furstens Rudolfes, des herczogin von Sachsin, dy er uns vor uch getrulich getan hat. Dorumb so virlyhe wir uch und uwern erbin daz lant zcu Stargarten mit allem rechte, herschaft, mit gerichten, mit allen nuczen und mit alle deme, daz dor zu gehort, woran daz gelegin sij, dorzcu alle andir lant, dy vormals von den marggraven von Brandenburg ir und euwer vorvarn ze lene enphange habit; und der vorgenanten lant und ouch herschaft sol uch von unserr wegin der selb herzog von Sachsin eyn inleyter sin van unserm gewalt, von unsern wegin und von unserm wiszin, von uch und von uwern erben ze besiczene, ze halden und ze niszen, mit all iren rechten und mit all, daz dor zcu gehort, also daz ir und euwir erben daz allis von dem reych ze lehene habin sullin ewiglich mit gemach und mit fride. Ir sullit uns ouch und dem reych von den vorgen(anten) landin und herscheften gewonlichen und getruwen dinst tun, als oft als daz ze schuldin komit. Dor ubir waz der vorgen(ant) herzcoge von Sachsen mit uch von unsern wegin tedingit und redit, daz wollen wir allis ganez und stete haldin. Urkund dises brives.

Der gegeben ist ze Taust an sant Gallen tag[b], man zcalte von Cristus geburte druczenhundert und darnach in dem sibenundvirczigistem jare, in dem andern jare unsirr reyche, von der hant des erbern Weleslabes von Prag und von Wyscherad der czweyer[c] kirchin tumhern und unsirs kuniglichen hoves obrester schriber, von des wegen des erbern Gerlaches erczebischoves von Mencz, unsirs und des heyligen reychs durch Ducze lant erczecanceller.

---

266. 267. SCRIPTA PRO PINCERNA CURIAE.
1347. Oct. 16.

Originalia in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon.

266. *Concessio sturae Iudaeorum. — Oct. 16.*

In plica legitur: R. *Sigillum cum filis deperditum.*
Reg. imp. VIII nr. 6467.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher konig ze allen zeiten merer des richs und konig ze Beheym virjehen und tun kunt offenlich mit disem brive allen den, dy yn sehent, horent oder lesent, daz wir unserm getruwen Ulrich von Hochsteten unserm

265 B. a) *in loco raso or.* b) tag *in loco raso spatium 4 vel 5 litterarum adaequante or.* c) czeyer *or.*

schenken zeweyhundert mark lotiges silbers Auspurger gewichts, dy er noch unserm gebot in unsern nucz und dinst gewendit hat, recht und redlich schuldig syn und gelten sullen. Dor umb setzen wir ym und sinen erben ze eynim rechten phande driszig mark silbers jeriger gulte des vorgenanten gewwichts der gewonlichen steur, dy uns und dem riche dy Juden ze Augspurg, unser cammerknechte, alle jar schuldig syn ze geben und ze beczaln, daz er und sin erben dy selbin driszig marg alle jar innemen, haben und nuczen sullen an abslag, uncz wir oder unser nachkomin in dem riche yn oder sin erben, ob sin nicht enwere, dy vorgenannten czweyhundert mark mit bereitem gelte an allen minnernisz virrichten und bezcalen. Dorumb gebiten wir uch dem ratzmeister, dem rate der stat ze Augspurg, unsern liben getruwen, vestlich und ernstlich by unsern hulden, daz ir dy forgenanten Juden euwer stat von unsirn und des richs wegen dor ze halten und haben sullint, daz sy dy vorgen(anten) driszig mark von irr jerlichen steur ze der zeijt, als sy dy selben geben und virrichten sullen uns und dem ryche, dem vorgen(anten) Ulrich und sinen erben an alles virczug und hindernisz geben und reichen sullen. Mit urkund diez brives.

Geben ze Tust, nach Cristus geburte druczenhundirt und in dem siben und virtzegistem jare, an sant Gallen tage, in dem andern jar unsir riche.

267. *Mandatum Iudaeis directum. — Oct. 16.*

In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranacco.*

Reg. imp. VIII nr. 6468.

Wir Karl von Gots gnadin Romscher kunig ze allen zeiten merer des richs und konig ze Beheim enpiten gemeinlich den Juden der stat ze Augspurg, unsern kamerknechten, unser gnad.

Wan wir unserm liben getruwen Ulrich von Hochsteten unserm hofschenken rechttr[a] schult schuldig sin und gelten sullen czweyhundert mark lotiges silbers Augspurger gewichte, darum wir ym und sinen erben drissig mark silbers desselben gewichs von der jerlichen steur, dy ir uns und dem rich schuldig seyt ze geben, jerlich verseczet han, als ander unser brive, dy wir ym doruber gegeben haben, sprechen, dorum gebiten wir uch vestelich by unsern hulden und wellens ouch, daz ir dy selben drissig mark dem vorgen(anten) Ulrich und sinen erben jerlich ze der zeijt, als ir dy obgenante steur schuldig seyt ze geben, phlichteclich reichet und gebet von unsern wegen jerlich als lange, uncz wir oder unsir nachkomin an dem riche von yn dy egenanten drissig mark an abslag gar und genczlich erledegen und erlosen um dy vorgenanten czweyhundert mark silbers. Und swen ir daz getan habt, in welchem jar daz sey, so sagen wir uch der selben drissig mark uff di selb stunt ledig und loz und quit mit disem brive, der des ze urkunt versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel und gegeben ze Taust an sant Gallen tage, do man zcalte nach Cristus geburte druczenhundert jar und dar nach in den siben und virtzegestem jare, in dem andern jar unserr riche.

268. OBLIGATIO SCULTETATUS COLMARIENSIS. 1347. Oct. 17.

Originale bis incisum in archivo civitatis Colmariensis 'C 3, 1'. Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranacco pendebat, nunc desideratur. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5962.

267. a) *sic or.*

Wir Karel von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunik in Beheim tun kunt offenlich an disem brief allen den, di in lesent oder horent lesen, daz wir angesehen haben di getrewen dinst, di uns und dem riche unser lieber getrewer Burchard Munch der junge von Landescrone untz her getan hat und noch tun mag und sol in kunftigen zeiten; darumb suln wir im gelten und sein schuldik worden dem selben Burchard dreihundert mark silbers Colmarisches gewihtes. Und wanne wir in des sichern wellen, als pillich und reht ist, und des zu diser zeit mit beraitem gelt niht betzalen mûgen, des setzzen wir fur das selbe gelt dem egenanten Burchart zu einem rehten pfande seinen erben und seinen nachkumlingen daz schultheizztum ezu Colmar mit aller herschaft, mit allen nuczzen und gemainklich mit allem dem, daz zu dem selben schultheizzentum gehoret, ze haben, halden und ze niezzen und des nuczzes an der houptsummen niht abezeschlahen, und in un sein(e) erben und nachkumlinge von uns und von unsern nachkumlingen an dem selben schultheizztum niht ze hindern noch gestaten, daz si von ieman gehindert werden, und geloben, daz wir si von dem selben schultheizztum niht entzetzzen wellen, uncz wir si der egenanten dreierhundert mark silbers Colmarischs gewihtes mit gereitem pfenninge gar und genczlich betzaln. Mit urkund diez gegenwertigen briefs.

Der geben ist ezu Tust, do man zalt von Crists geburt dreuzehenhundert jar und siben und viertzig jar, an dem nehsten tag nach sant Gallen tag, in dem andern jar unserer riche.

269. ASSIGNATIO IN CENSUM IUDAEORUM COLMARIENSIUM. 1347. Oct. 17.

Originale in archivo civitatis Colmariensis 'K I 5'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis valde laesum loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5963.

Litterae eiusdem tenoris Goetzmanno Monacho Basileensi eodem die concessae, quarum notitiam brevissimam dedit Wursteisen 'Baseler Chronik' (1582), p. 170 (Reg. imp. VIII nr. 372), neque Colmariae neque Basileae in archivis reperiuntur.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunge ze allen zeiten merer des richs und kung in Beheim tun kunt allen den, di sehent disen brief oder horent lesen, daz wir unserm lieben getrewen Purkharten von Eptingen, der Sporer genant ist, zweihundert mark Colmarischs gewihts reht und redlich schuldik sin fur sinen dinst, den er uns trewlichen getan hat und erezeiget; und uf di rede, daz wir in sins geldes versichern, so bescheide wir im, sinen erben und sinen elichen nachkumlingen zweintzig mark jerlicher gulde Colmarisches gewihtes uf dem Judencins zu Colmar, den si uns und des richs camer alle jar pflihtik sein cze geben, daz er und di vorgenanten sein erben und nachkumlinge di selben zweinczig mark alle jar auf heben sullen und an irn nuczze wenden und niht abschlahen an der vorgenanten hauptsummen; und geloben fur uns und unser nachkumlinge, daz wir den vorgenanten Burkharten, sein erben und sin nachkumlinge an der zweintzig markn geldes nicht hindern[a] wellen[a] noch gestaten, daz si von ieman gehindert werden, uncz daz wir in di selben zweihundert mark mit gereiten pfenning gar und gentzlich betzaln. Mit urkund diez briefs.

Der geben ist zu Tust, nach Cristes gepurt do man czalt tusent druhundert und sibenundviertzig jar, an dem nehsten tag nach sant Gallen tag, in dem andern jar unserer riche.

269. a) *postea in loco raso compressius scriptum or.*

270. EPISTULA KAROLI REGIS DE MORTE LUDOVICI IMPERATORIS.

1347. Oct. (15.—17.)

Servatur in codice formularum qui est monasterii Ossegg, p. 108 nr. 37[1] (c.). *Contulit R. Salomon. Est rubrum:* Imperator scribit mortem Ludwici imperatoris suis civitatibus. *Reg. imp. VIII nr. 373.*

Num epistula genuina prorsus immutata inter formulas recepta sit, haud satis nobis constat. Negligendum autem non est Benessium, ubi de morte Ludovici refert, iisdem ex parte verbis uti ac epistula nostra (Fontes rer. Bohem. IV, p. 515):

Eodem anno die XI. mensis Octobris dominus Karolus Romanorum et Boemie rex congregavit magnum exercitum terras Ludwici Bavari invasurus. Et cum idem rex esset cum gentibus suis in Thachowia *(rectius Tust)* constitutus, ecce Deo altissimo disponente, qui superborum et rebellium colla propria calcat virtute, Ludewicus Bavarus, occupator imperii, inimicus Dei et sancte Romane ecclesie, inveteratus dierum malorum, rediens de venacione in Monacum civitatem suam de equo cui insidebat subito cadens fractis cervicibus continuo expiravit. In brevi tempore veniunt nunccii ad regem Karolum bona et optata nova nuncciantes; quibus rumoribus rex intellectis ipse et sui laudem dederunt Deo, qui eos ab effusione sagwinis custodire est dignatus.

Cf. praeterea Franciscum Pragensem (Fontes rer. Austr. SS. VIII) p. 593:

Undecima namque die mensis Octobris Ludowico schismatico de venatione transeunte versus Monacum corruit de equo fractaque cervice morte subitanea terminatur.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex fidelibus nostris dilectis iudici, iuratis et toti communitati civitatis nostre Pragensis gratiam nostram cum letitia magna.

Vestram fidelitatem non lateat, quod gressus nostros, ut nostis, cum exercitu milicie nostre versus terras hostium et nobis rebellium Christo duce dirigentibus nuncii quam plurimi nobis occurrerunt nuntiantes mortem Dei indignatione plenam Ludvici de Bawaria, qui quondam se Romanorum pro imperatore gerebat. Tandem nobis in Thust applicantibus per fideles nostros viros utique fide dignos, qui ibidem presencialiter affuerunt et viderunt, non rumor sed rei veritas auribus nostre maiestatis insonuit, quod prefatus Ludvicus de equo cui insederat de sella corruens fractis cervicibus exspiravit. Igitur dominum Deum nostrum et sanctos nostros patronos una nobiscum cum magna gratiarum actione magnificetis, qui nostre maiestatis devotionem et vestram propitius respexit, quia nobis nondum pungnam humanam apprehendentibus inimicum nostrum ac totius Christiane[a] fidei mirabiliter prostravit; sperantes de ipsius exuberanti misericordia, qui caput rebellionis et hostilitatis concussit, membra ipsius indubitanter sua incircumscripta potentia domabit. 'Gloriose enim honorificatus est, equum et ascensorem[b] proiecit in mare'[2]. Eius ergo protecti adiutorio iter inchoatum cum fidelibus nostris universis sumus prosecuturi.

Datum nostro sub anulo.

---

270. a) xpiani *c.* b) assensorē *c.*

1) *De codice cf. K. Burdach 'Forschungen zur Geschichte der neuhochdeutschen Schriftsprache' (Abhandlungen der Berliner Akademie 1903) p. 37.* 2) *Exod. 15, 1.*

271. OBLIGATIO PROVENTUUM IMPERII IN CIVITATE ULM. 1347. Oct. (15.—17.?)

Transsumptum (T) *in litteris militis Borsiboy de Swinar capitanei regalis Bavariae a. 1394. Oct. 12. confectis*[1]. *Contulit R. Salomon. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 307 nr. 305 ex* T.

Reg. imp. VIII nr. 6469.

Wir Karl von Gotz gnaden Rômischer kunig merer des richs, kunig zu Bechem, bekennen an disem brieff, das wir unserm lieben getruwen Albrechten von Rechberg und sinen erben versetzt haben das amman ampt, die stiure, die Juden, das ungelt, die zôlle und was das rich ze Ulme in der stat hat, umb tusent mark silbers, und sullen im och beholffen sin, das im werd ungevarlich. Wir bekennen ouch, were das wir mit dem von Wirtenberg kriegen wôlten, so hat er gewalte in ze helffend, wir hetten recht oder unrecht, ane alle engeltnusse der satzung ze Ulme.

Dirr brieff ward geben ze Dust, do man zalt von Gotz geburte driu zehen hundert jare dar nach in dem syben und viertzigesten jare, in dem andern jare unsers richs.

272. UNIO FRATRUM DE LICHTENBERG. 1347. Oct. 17.

Cum originale vel copia antiqua neque in archivo Darmstadiensi neque in Museo Germanico Norimbergensi repertum sit, repetimus editionem, quam ex manuscripto Lehmanni 'Pfälz. Urkundenbuch' in bibliotheca Heidelbergensi asservato III, 276 paravit Winkelmann, Acta II, 823 nr. 1164.

Wir Hanneman, Lud(ewig) und Simunt herren von Liehtenberg bekennen etc., daz wir globent unde gesworen hant mit ufgehebten henden unde mit gestabeten worten, einander zu raten(de) unde zu helfende wider mengelichen unde bi einander zu blibende unde ein ding zu tûnde unde zu meinde unde deheiner ane den andern nihseniht zu tûnde in der sachen gegen kunig Karlen von Rome oder deheime, der sich des riches gegen ine aneneme. Unde welcher under uns den vorgenanten dis breche oder nüt selbs enhielte, wider den sollent die anderen sin mit libe unde mit gût bi dem vorgenanten eide und sol denselben, der do gebrochen hat, do vor nihsnit schirmen und sôllent och wir die vorgenante die lantvogteien in Elsas einer ane den andern nüt nemen. Und des zu urkunde etc.

Dat. feria IIII. proxima post Galli, anno Domini M^{o}CCC^{o}XLVII°.

---

1) *In quibus praeterea litterae Karoli regis d. d. 1351. Ian. 6. (Reg. imp. VIII nr. 6663) et 1352. Feb. 3. (ibid. n. 6683) necnon litterae Wenceslai regis d. d. 1378. Sept. 1. transsumuntur. Clausulam finalem hic subiungimus:*

Ich Borsiboy von Swinar mins gnädigen herren des Rômischen kunigs hoptman in Baygern und lantvogt in Swaben und in Elsäzz bekenne offenlich mit disem brieff, das ich die versigelten brieff, als die vorgeschriben vier abgeschrifft sagen, also gantz gerechte und gût gesechen und verhôrt han und das die aigenlichen von wort ze wort sagend und geschriben sind als hie vorgeschriben stat. Und ze urkunde so han ich min aygen insigel mir selb ane schaden offenlich gehenkt an disen brieffe. Duz beschach und ward dirr brieffe geben ze Ougspurg des nehsten gûtemtags vor sant Gallentag, do man zalt von Cristus geburte driuzehen hundert jare darnach in dem vier und niuntzigostem jare.

273—283. SCRIPTA PRO CIVITATE RATISPONENSI.
1347. Oct. 21.—24.

273—276. PROMISSIONES.

273—275. PROMISSIONES DE ADIUTORIO CONTRA PRINCIPES BAVARIAE PRAESTANDO.

Reg. imp. VIII nr. 375. — Inedita.

273. *Promissio Karoli regis. — Oct. 21.*

Originalia duo 1 *et* 2 *eadem manu scripta in archivo generali regni Bavarici 'Regensburg Reichsstadt fasc. 82'. Descripsit R. Salomon. In* 2 *legitur in plica:* R. *Sigillum maiestatis in* 1 *filis sericis rubri viridisque coloris, in* 2 *loro membranaceo pendet.*

Textum damus litterarum 1, *lectiones quas* 2 *praebet varias adnotamus minutiis orthographicis neglectis.*

Wir Karl von Gotes genaden Rômischer kûnich ze allen zeiten merer dez reichs und kûnich ze Beheim bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bedaht haben die getrewen willigen dinst, die der rat und der[a] gemain der burger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, unsern seligen vordern und auch uns erzaigt und getan habent, und haben uns dez von besundern genaden gen in versprochen und verlûbt[b]: ob si von den hertzogen von Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fûrsten oder von den lantherren da selben beswärt und an gegriffen wûrden, daz wir in dann helffen und auch si retten schûln an iren schaden, als starch wir sein oder werden, ye in dem nehsten moneyd dar nach, als si uns und den unsern dar umb zû sprechent, als wir in das bey unsern kûnichleichen genaden und trewen verheizzen und gelûbt haben. Wir haben auch in versprochen, das wir mit der vorgenanten herschaft ze Bayern dheinerley taiding noch sätzze haben schûln noch wellen dann mit der egenanten purger ze Regenspurch[c] willen und wort. Und umb alle die vorgeschriben sache habent in nach unserm heizze zu uns gesprochen unserer lantherren ächtt, die in ir besunder brief dar umb gegeben habent[1]. Und ze urchûnd der vorgeschriben sache geben wir in disen brief versigelten mit unserm kûnigleichem insigel.

Der geben ist ze[d] Regenspurch[d] an der Ainlef tausent mayd tag, nach Kristes gebûrtt dreuzehen hundert jar und in dem siben und vierzigistem jar, unsers reichs in dem andern jar, von[e] der hant dez ersamen Welislabs tûmherre der chirchen ze Prag und ze Wissegrad, unsers kûnichleichen hofes obristem schreiber, von den wegen dez wirdigen Gerlachen erczbyschofs ze Maintz, unser und dez reichs erczkanczler in Teuschen landen.

274. *Promissio Iohannis ducis Carinthiae. — Oct. 21.*

Originale ibidem 'fasc. 81'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum loro membranaceo.

Wir Johanns von Gotes genaden hertzog ze Kernthen, graf ze Tyrol und ze Gôrtz, bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bedacht haben

273. a) die 2. b) gelûbt 2. c) Regen̄s *1;* Regenspurch 2. d) *deest 2.* e) *abhinc eadem manu sed alio atramento magis compresse scriptum 2.*

1) *Quarum litterarum sex servatae sunt; cf. infra nr. 275.*

die getrewen willigen dinst, die der rat und die gemayn der purger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, unsern seligen vordern und auch uns erzaigt und getan habent, und haben uns des von besundern genaden gein in versprochen und verlubt: ob si von den hertzogen von Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fürsten oder von den lantherren da selben beswårt und an gegriffen wůrden, daz wir in dann helffen und auch si retten schůln an iren schaden, als starch wir sein oder werden, ye in dem nehsten moneyd dar nach, und si uns und den unsern dar umb zů sprechent, als wir in daz bei unsern fürstleichen genaden und trewen verheissen und gelübt haben. Wir haben auch in versprochen, daz wir mit der vorgenanten herschaft ze Bayern dhein taiding noch såtzz haben schůln noch wellen dann mit der vorbenanten purger ze Regenspurch willen und wort. Und umb alle die vorgeschriben sache habent in nach unserm heizze zu uns gesprochen unserer lantherren åehtt, die in ir besunder brief dar umb gegeben habent. Und ze urchůnd der vorgeschriben sache geben wir in disen brief versigelten mit unserm insigel.

Der geben ist an der Aynlef tausent mayd tag, nach Kristes gepürtt dreuzehen hundert jar und in dem syben und vierzigistem jar.

275. *Promissiones dominorum terrae Bohemiae.* — *Oct. 21.*

Originalia sex 1—6 praeter nomina auctorum inter se concordantia ibidem. Descripsit vel contulit R. Salomon. Litterae 2—6 una ac eadem manu scripta sunt. In omnibus sigillum pendet loro membranaceo.

Proponimus textum litterarum 1, aliarum varias lectiones utpote levissimas omittentes.

Ich Bonykk* von Warttenberch vergich offenleich mit disem brief, das ich nach meiner hochwirdigen herren herren Karls des Rômischen kůnigs und kůnig ze Beheim und seines brůder hern Johanns hertzogen ze Kernthen haizze und willen den ersamen und weisen mannen dem rat und der gemain der purger ze Regenspurch gesprochen und gelübt han: ob si von den hertzogen ze Bayern oder von andern gaistleichen oder werltleichen fürsten oder von den lantherren daselben beswårt und an gegriffen wůrden und ob si dann mein egenant herren niht rettent und auch in helffent nach der brief sag, die si in dar über gegeben habent, so sol und wil ich in dem nehsten moneyd dar nach, und si mich monent, mit mein selbs leib gen Regenspurch laisten in ir stat unverzogenleich, und schol von dann nimmer chomen, uncz daz den egenanten purgern ze Regens(purch) die vorgeschriben hilffe und rettung von meinen obengenanten herren volfůrt und anzgerichtt wiert gar und gentzleich nach irer brief sag. Und dar über ze urchůnd und ze einer sicherheit gib ich der stat und den purgern ze Regenspurch disen brief versigelten mit meinem insigel.

Der geben ist nach Kristes gebürtt dreuzehen hundert jar und in dem syben und vierzigistem jar, an der Aynlef tausent mayd tag.

---

276. *Promissio de renovatione privilegiorum sub sigillo imperiali facienda.* — *Oct. 21.*

Originale ibidem 'fasc. 82'. Descripsit R. Salomon. Fragmentum sigilli maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 374.

*) Henikk von der Duben genant Berka *2;* Wilhalm von Lantstain *3;* Schenyk von der Lippen *4;* Walter von Moisenburch *5;* Heinrich von dem Neunhaus *6.*

Wir Karl von Gotes genaden Rômischer kûnich ze allen zeiten merer dez reichs und kûnich ze Beheim bechennen offenleich mit disem brief, das wir an gesehen und bechant haben die willigen und getrewen dînst, die der rat und der gemayn der purger ze Regenspurch, unser lieb getrewen, uns und dem reiche getan und erzaigt habent, und haben in von unsern kûnichleichen genaden gelûbt und mit gûtem willen versprochen, ob wir mit Gotes hilff ze keiser werden, das wir in und irer stat dann alle ir brief und all ir freyheit und reht, die in unser sälig vordern Rômisch kaiser und kûnig und auch wir verschriben haben, mit unsern keiserleichen briefen und auch mit unserer keiserlichen wulle bestätten und vernewen schûln, an irer stat schaden und an widerred. Und darûber ze einer sicherheit geben wir in disen brief versigelten mit unserm kunichleichen insigel.

Der geben ist ze Regenspurch an der Ainlef tausent mayd tag, nach Kristes gebûrtt dreuzehen hundert jar und in dem syben und vîrzigistem jar, unsers reichs in dem andern jar, von der hand dez ersamen Welislabs tûmherr der kirchen ze Prag und ze Wissegrad, unsers kûnichleichen hofes obristem schreiber, von den wegen dez wirdigen Gerlachen erezbyschof ze Maintz, unser und dez reichs ertzchantzler in Teuschen landen.

277—283. PRIVILEGIA.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit R. Salomon. Privilegium quodque in verso litteram singulam rubro colore exaratam praebet. Has notas in cancellaria regia adiectas esse opinatus est Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 120; de qua re merito dubitandum. Sigilla maiestatis integra vel laesa in singulis privilegiis filis sericis rubri viridisque coloris pendent. — Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 377. — Privilegiorum tota series hucusque inedita ex litteris Ludovici imperatoris 1331. Mart. 13. datis ('Regesten Ludwigs' p. 78 nr. 1271 et 'Kaiserurkunden in Abbildungen' IX, 17) repetita videtur; quod certe constat de privilegio collectivo nr. 277, de reliquis efficitur ex testimonio Gemeineri 'Regensburgische Chronik' II, 49. Cf. praeterea supra tom. V nr. 282 et K. Schaube 'Eine Regensburger Handschrift des 14. Jahrhunderts' in 'Verhandlungen des historischen Vereins von Oberpfalz und Regensburg' XLVI (1894) p. 1 sqq.

277. *Privilegium collectivum. — Oct. 23.*

Originale in archivo supradicto 'Regensburg Reichsstadt fasc. 82'. In verso: h.

Reg. imp. VIII nr. 376.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mart. 13. datis ('Kaiserurkunden in Abbildungen' IX, 17) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Etsi mansuetudo regalis fastigii cunctis sue ditioni subiectis, quibus largitore omnium disponente noscitur dominari, ad procuranda comoda et gratias concedendas videatur obnoxia, advertens utilit(er) suis applicari thesauris, quod ad subditorum vota liberaliter erogatur, illos tamen attentius consuete benignitatis favore prosequitur et specialibus donis gratiarum magnificat, quos approbate fidelitatis constantia et actuum experimentalis ostensio claris virtutum indiciis clarius recommendat, ut sic ad continuanda sedulitatis obsequia tanto valeant fortius animari, quanto se a regia celsitudine uberioribus gratiis agnoverint insigniri, et proinde assumptis viribus sub gratioso principe non inmerito gaudeant militare. Sane dilectorum nobis civium Ratisponensium fidelium

nostrorum nuper maiestati nostre oblata peticio continebat, quod privilegia, libertates, immunitates et gratias ipsis a recolende memorie divis predecessoribus nostris tam imperatoribus quam Roman(orum) regibus dudum indultas approbare, ratificare et confirmare de benignitate regia dignaremur. Nos igitur predictorum civium devotionis constantia et fidei puritate, quam ad nos et sacrum imperium habuisse et habere noscuntur, diligenter inspecta libenter ipsorum vota admittimus et porrectas nobis supplicationes graciosius exaudimus:

(1) Gratiam ipsis a divis Roman(orum) imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, concessam, indultam et confirmatam ac ex longeva et rationabili consuetudine observatam, ne a sententiis iudicum eorum interlocutoriis vel diffinitivis intra muros civitatis Ratisponensis ius reddentium nisi ad ipsorum consistorium in iudicio vel extra* aliqualiter appelletur, quam quidem gratiam nec non consuetudinem approbatam conservandam inantea ipsis et eorum civitati auctoritate* regia confirmamus, in tantum etiam, quod omnis abinde interposita seu facta appellacio ipso facto nulla, frustratoria sit* et inanis.

(2) Item* volumus et expresse ipsis concedimus, ne delictum vel delicta singularis vel singularium personarum in dampnum generale universitatis dictorum civium debeat retorqueri, sed ut omnis forensis seu extraneus extra muros civitatis, cuiuscumque sit vel fuerit conditionis, cui actio vel questio realis vel personalis competat seu competere possit contra quemcumque cuiuscumque conditionis* civium civitatis predicte, iudicium et examen querat et subeat iudicium civitatis, nec ante attemptatam seu quesitam ibidem iusticiam eundem nec quemlibet seu quoslibet alium vel alios in personis, rebus mobilibus vel immobilibus aliqualiter agravet vel perturbet, maxime cum dicti cives quibuslibet de se conquerentibus parati sint et esse velint facere iusticie complementum.

(3) Item ut memoratis civibus nostre liberalitatis beneficia gratiosius ostendamus, gratiam eis a predecessoribus nostris predictis concessam videlicet, ut ad nullum iudicium extra civitatem suam quacumque occasione vel causa trahi valeant vel vocari, approbamus, ratificamus et etiam confirmamus, volentes et etiam decernentes, ut nullus predictorum civium deinceps ad cuiusvis instanciam proscriptionis sententia valeat innodari. Decernentes etiam exnunc irritum et inane, quicquid contra confirmationem et declarationem nostras huiusmodi a quoquam attemptatum forsan est hactenus vel imposterum contigerit attemptari.

(4) Item ut erga cives eosdem lacius regalis clementia illuscescat, gratiam eis a prefatis predecessoribus nostris concessam, videlicet quod nec pro imperatore, rege, marchione, duce, comite, archiepiscopo vel episcopo seu quocumque alio, cuiuscumque status, gradus vel condicionis existat, sed tantum pro suis civibus, si actoribus vel pignoratoribus coram iudice civitatis Ratisponensis predicte agentibus iudicium et iusticia fuerit denegata, impignorari seu arrestari possint aut debeant, ad instar dive recordationis quondam Alberti Romanorum regis et Henrici Romanorum imperatoris[1], predecessorum nostrorum, de benignitate regia ipsis civibus confirmamus et ex superhabundanti gratia innovamus*, universis et singulis imperii fidelibus districtius inhibentes, ne quis ipsos cives contra huiusmodi confirmationis et innovationis nostre tenorem, sicut gravem maiestatis nostre indignationem evitare voluerit, pignorare, arrestare, invadere aut in aliquo audeat molestare.

(5) Item volumus et expresse ipsis concedimus, ne quis, cuiuscumque preeminentie, conditionis, gradus, officii vel status existat, res seu bona dictorum civium naufragas vel de incendio seu ruina evasas sibi attrahere, appropriare vel usurpare presumat, audeat vel valeat quoquomodo, prout infamie perpetue notam et regalis proscriptionis mucronem voluerit evitare.

(6) Item affectantes, prout ex iniuncto nobis tenemur [officio][a], ipsorum civium veluti imperii fidelium quietis comodum preparare indulgemus et concedimus eisdem, ut auctoritate nostra regia turbatores pacis et omnes facinorosos in civitate Ratisponensi predicta et extra

277. a) *deest or.*

1) *Cf. Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 203 nr. 50 et p. 264 nr. 114.*

civitatem eandem capere valeant in iudicio seu dominio quorumlibet dominorum et captos in civitatem ducere memoratam, ita quod de talibus captis extra civitatem primum iudicium fieri petant per eum, in cuius iudicio capti sunt, secundum consuetudinem ante concessionem talis gratie observatam. Qui si in exhibitione petite iusticie seu iudicio faciendo negligens fuerit aut remissus, extunc liceat dictis civibus in civitate sua sine iuris alieni preiudicio de talibus malefactoribus iuxta civitatis iudicium iudicare. De hiis autem, qui in civitate deprehensi fuerint, malefactoribus iudicari volumus secundum civitatis iudicium hactenus observatum. Item ut memorati cives inimicis et adversariis suis resistere valeant et contra ipsos auctoritate nostra regia efficaciter se defendere et tueri per nostre defensionis et auxilii presidium et iuvamen et ut pacis comodo gaudeant pleniori, adicimus, quod sepedictis civibus contra quoscumque, qui predones vel turbatores ipsorum ad castra sua vel municiones receptaverint et de hoc convicti fuerint, prout fuerit oportunum, si res ipsis civibus ablatas reddere neglexerint, postquam requisiti et moniti fuerint super eo, idem ius competere debet et actio, que ipsis de iure possit competere contra turbatores huiusmodi et predones.

(7) Item approbamus et observari volumus civibus antedictis quoddam ius consuetudinarium, quod quicumque dictorum civium domum vel domos, areas, prata, vineas, fundos seu possessiones cultas vel incultas per annum continuum quiete et sine iuris impetitione possederit, inantea a nullo debeat vel valeat impugnari, si possessor ipse tercia sua manu prescriptam annualem possessionem pacificam probaverit ac quietam.

(8) Item ut antedictis civibus veluti imperii devotissimis nostre celsitudinis gratiosos ostendamus affectus ad instar dive recordationis Henrici Roman(orum) imperatoris[1], predecessoris nostri predicti, ut ungeltum perpetuo duraturum de universis mercimoniis siccis, vino, pane, medone, blado ac aliis victualibus cuiuscumque generis, sive in grosso vel minuto aut mensura vendantur, instituere, imponere seu colligere, prout civitatis sue exposcit utilitas, valeant aut necessitati incumbat eiusdem et, cum et quando ipsis placuerit et expedire videbitur, dictumque ungeltum removere et tollere eis tenore presencium auctoritate regia liberaliter indulgemus, ipsis super hoc plenam concedentes et omnimodam potestatem, mandantes et *auctoritate prefata firmiter inhibentes, ne quis sepefatis civibus in institutione seu perceptione ungelti predicti impedimentum seu obstaculum aliquot dare seu irrogare presumat, sicut indignacionem nostram voluerit evitare.

(9) Et quoniam cuiusvis turbatio tempestatis a sacri devotione imperii nullo unquam tempore prefatos cives seiunxit, gratiam gratiis cumulantes adicimus et hoc regali edicto perpetue duraturo statuimus, ut nullus deinceps nisi civis civitatis predicte, qui cum ipsis civibus onera civitatis eiusdem subeat, vinum quovis quesito colore propinare presumat. Si quis autem hoc contra presentem nostram inhibitionem attemptare presumpserit, prefatis civibus sibi hoc inhibendi plenam damus tenore presencium potestatem.

(10) Item ad instar dive memorie quondam Chonradi in regem Roman(orum) electi[2] hanc sepedictis civibus duximus gratiam concedendam, ut tam spirituales quam seculares persone, cuiuscumque condicionis existant, necnon Iudei camere nostre servi dictam civitatem inhabitantes statuta, que per ipsos cives pro custodia, municione vel capitaneo civitatis prefate facta fuerint, una cum ipsis civibus custodiant et observent, presertim cum hii, qui cum aliis similem vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam.

(11) Item ex mera et liberali quodammodo gratia* approbamus, ratificamus et confirmamus omnes et singulas dicte civitatis et civium observatas et optentas consuetudines, quas ab antiquo seu a tempore, cuius contrarii non est memoria, in iudicio seu extra iudicium pro lege hactenus observarunt.

(12) Item cum ampliarum libertatum favoribus illos nostra clementia conveniat circumplecti*, qui claritate fidei ac debite devotionis constantia* imperio adheserunt hactenus et adhuc* non desinunt adherere, ut* pre ceteris liberalitatis nostre munera percipiant gratiora, universa et singula privilegia,

1) *Cf. Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 275 nr. 231.* 2) *Cf. Reg. imp. V nr. 4531.*

gratias, iura, concessiones, libertates, immunitates, honores, utilitates et commoda necnon antiquas consuetudines, que vel quas sepedicti cives* ab imperatoribus seu regibus Roman(orum), predecessoribus nostris[b] predictis, obtinuerunt seu obtinent seu quibus uti hactenus consueverunt, ipsis et predicte civitati Ratisponensi innovamus et de novo concedimus easque approbamus, ratificamus ex[c] certaque[c] nostra scientia presentis scripti patrocinio* confirmamus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum ratificationis, approbationis, innovationis, confirmationis et de novo concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram et penam centum librarum puri auri, quarum medietatem fisco regalis camere nostre et aliam medietatem passis iniuriam volumus applicari, se noverit incursurum. Harum nostrarum testimonio litterarum, quas maiestatis nostre sigillo mandavimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV[a], X[o] Kl. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

278—283. PRIVILEGIA SINGULARIA.

Originalia ibidem 'fasc. 83. 84'.

Cf. supra p. 330 lin. 23 sqq. Numeri in margine adiecti ad capitula privilegii collectivi referunt.

278. *Privilegium primum.* — *Oct. 24.*

In verso: c.

Reg. imp. VIII nr. 383.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis vel audituris gratiam suam et omne bonum.

Principis dextra totiens leditur, quotiens a dono detrahitur liberali. Quanto enim profundius gratie largitatis immergitur, tanto gratiosius exaltatur, et si a nostra munificentia subiectis benemeritis munus liberalitatis libere conceditur, ipsorum voluntas ad nostra obsequia ferventius animatur et ampliatur exinde gloria regie maiestatis. Quapropter scire volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos volentes dilectis et fidelibus nostris . . civibus Ratisponensibus in iustis et rationabilibus eorum petitionibus non deesse:

(1) gratiam ipsis a predecessoribus nostris divis imperatoribus et regibus Romanorum 1
concessam et indultam et confirmatam cum[a] ex longeva et rationabili consuetudine observatam, ne et[a] sententiis iudicum eorum et interlocutoriis vel diffinitivis extra[b] muros civitatis Ratisponensis ius reddentium nisi ad ipsorum consistorium extra iudicium vel in iudicio aliqualiter appelletur, quam gratiam necnon consuetudinem approbatam inantea conservandam auctoritate regia confirmamus, in tantum etiam, quod omnis abinde interposita seu facta appellacio frustratoria, ipso facto nulla sit, irrita et inanis.

(2) Item addentes gratie gratiam volumus et expresse ipsis concedimus, ne delictum 2
vel delicta singularis vel singularium personarum in dampnum generale universitatis dictorum civium debeat retorqueri, sed ut omnis forensis seu extraneus extra muros

277. b) nostris || nostris *or.* c) *al. man. corr.* et ex certa *or.*

278. a) *sic or.* b) *sic pro* intra *or.: cf. supra p. 331 lin. 10.*

civitatis, cuiuscumque sit vel fuerit condicionis, cui accio seu questio realis vel personalis competat vel competere possit contra quemcumque, cuiuscumque condicionis fuerit, civium predicte civitatis, iudicium et examen querat et subeat iudicum civitatis, nec ante attemptatam et quesitam ibidem iustitiam eundem nec quemlibet seu quoslibet alium vel alios in personis, rebus mobilibus vel inmobilibus aliqualiter aggravet vel perturbet, maxime cum dicti cives quibuslibet de se querulantibus parati sint et esse velint facere iusticie complementum.

7 (3) Insuper ius quoddam consuetudinarium ipsis approbamus et volumus observari, quod quicumque dictorum civium domum vel domos, areas, prata, vineas, fundos seu possessiones cultas vel incultas per annum continuum quiete et sine iuris impeticione possederit, inantea a nullo debeat vel valeat inpugnari, si possesor ipse tercia sua manu prescriptam annualem possessionem pacificam probaverit ac quietam.

5 (4) Ad hec approbamus et concedimus, ne quis, cuiuscumque preeminencie, condicionis vel officii fuerit, res eorum naufragas, de incendio seu ruina evasas sibi attrahere, appropriare vel usurpare audeat vel valeat quoquomodo, prout infamie perpetue notam et regalis proscriptionis mucronem voluerit evitare.

11 (5) Ex mera etiam gratia quodammodo speciali approbamus et confirmamus omnes dicte civitatis et civium obtentas consuetudines, quas ab antiquo seu tempore, cuius non est memoria, in iudicio vel extra iudicium pro lege hactenus observarunt.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, concessionis vel confirmationis paginam infringere vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se noverit indignationem nostre maiestatis regie incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, IX. Kln. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

279. *Privilegium alterum.* — *Oct. 24.*

In verso: g.

Reg. imp. VIII nr. 381.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam volumus pervenire, quod, quia civibus Ratisponen(sibus), fidelibus nostris dilectis, per antecessores nostros imperatores
3 vel reges Romanorum concessum est et per nos postmodum confirmatum, ut ad nullum iudicium extra civitatem suam trahi valeant aut vocari, volentes per huiusmodi gratiam dictis civibus nullum gravamen sed comodum evenire declarando concedimus, ut nullus civium predictorum ad alicuius instantiam deinceps proscriptionis sententiis valeat innodari. Decernentes exnunc irritum et inane, si quid contra nostram huiusmodi declarationem et concessionem attemptatum est vel in posterum contingeret attemptari. In cuius rei testimonium presentes conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini archiepiscopi, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, IX. Kal. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

280. *Privilegium tertium. — Oct. 24.*

In verso: f.

Reg. imp. VIII nr. 379.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus, ad quos presentes pervenerint, gratiam suam et omne bonum.

Licet ex imposito nostris humeris teneamur officio universos subiectos imperio in suis iuribus confovere, eorum tamen emunitates et iura, quos pluribus effectibus ad ea, que nostrum et sacri imperii honorem conspiciunt, habiliores et utiliores ceteris experimur, amplioris favoris benivolentia non solum conservare sed augere favorabiliter delectamur. Tunc etiam imperii decus et honorem promovemus, cum eius fideles ad devocionis fervorem gratiosis et allectivis muneribus excitamus. Quapropter nosse volumus universos tam posteros quam presentes, quod nos volentes dilectis et fidelibus nostris civibus Ratisponen(sibus) in iustis et rationabilibus eorum peticionibus non deesse, quandam gratiam eis a divis imperatoribus et regibus Romanorum, predecessoribus nostris, necnon a ducibus Austrie et Styrie indultam ac eciam confirmatam, videlicet quod nec pro 4 imperatore vel rege, episcopo sive duce vel quoquam extraneo, sed tantum pro suis civibus, si actoribus sive pignoratoribus coram iudice civitatis Ratisponensis agentibus iudicium et iustitia fuerit denegata, inpignorari possint aut debeant ad instar dive recordationis Alberti et Heinrici quondam Roman(orum) regum, predecessorum nostrorum, de benignitate regia memoratis civibus confirmamus, innovamus ac eciam de superhabundanti gratia de novo concedimus, universis et singulis imperii fidelibus districtius inhibentes, ne quis ipsos contra huius confirmationis et concessionis nostre tenorem audeat in aliquo molestare, sicut gravem nostre maiestatis offensam voluerit evitare. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci Moguntini archiepiscopi nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione XV, IX. Kal. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

281. *Privilegium quartum. — Oct. 24.*

In verso: a.

Reg. imp. VIII nr. 382.

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus . . et Boemie . . rex.

Ad universorum sacri Romani imperii fidelium notitiam publicam volumus pervenire, quod insinuatione fidelium nostrorum civium Ratisponensium nobis dilectorum percepimus, quod per predones et violentas invasiones turbatorum pacis idem cives ac alii viatores et mercatores exeuntes vel intrantes civitatem Ratisponensem capiuntur, depredantur et diversis gravaminibus offenduntur; super quo sibi petierunt de regali clementia salubriter provideri. Affectantes igitur, prout ex iniuncto nobis tenemur officio, 6 eorundem tamquam devotorum et fidelium imperii quietis commodum preparare indulgemus et concedimus eisdem, ut auctoritate regali turbatores pacis et homines facinerosos in civitate Ratisponensi et extra civitatem capere[a] valeant in iudicio seu dominio quorumlibet dominorum et captos in civitatem ducere memoratam, ita quod

281. a) cape *or.*

de talibus captis extra civitatem primum iudicium fieri petant per eum, in cuius iudicio capti sunt, secundum consuetudinem ante concessionem talis gratie observatam. Qui si in exhibicione iusticie petite seu iudicio faciendo negligens aut remissus fuerit, extunc dictis civibus licebit in civitate sine iuris alieni preiudicio de talibus malefactoribus iuxta civitatis iudicium iudicare. De hiis autem, qui in civitate deprensi fuerint, malefactoribus iudicari volumus secundum civitatis iudicium hactenus observatum. Addicientes ac volentes, quod memorati cives Ratisponenses suis inimicis et adversariis resistere valeant et contra ipsos auctoritate regali efficaciter se defendere ac tueri per nostre defensionis et auxilii presidium ac iuvamen et ut pacis commodo gaudeant pleniori, addicimus, quod predictis civibus contra quoscumque, qui predones et turbatores ipsorum ad castra sua seu municiones receptaverint et de hoc convicti fuerint, prout fuerit oportunum, si res ipsis civibus ablatas reddere neglexerint, postquam requisiti fuerint super eo, idem ius competere debeat et accio, que ipsis civibus de iure competere dinoscitur contra turbatores huiusmodi seu predones. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indiccione XV, IX. Kl. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

282. *Privilegium quintum. — Oct. 24.*

In verso: b.
Reg. imp. VIII nr. 380.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Decet maiestatem regiam instantivis supplicacionibus devotorum imperii aurem acomodare benivolam et eorum comodis ac profectibus favorabiliter providere. Considerantes itaque et graciosius intuentes integritatem fidei, qua cives Ratisponenses, dilecti fideles nostri, constanter adheserunt imperio, ut eorum crescat devocio et ut pontem, vias et introitum civitatis emendare ac ipsam civitatem Ratisponensem munire et commodius conservare valeant,

8 (1) ad instar dive recordacionis Henrici Romanorum imperatoris, predecessoris nostri, ut ungeltum perpetuo duraturum de universis mercimoniis siccis, vino, pane, medone, blado ac aliis victualibus cuiuscumque generis, sive in grosso vel minuto aut mensura vendantur, instituere, imponere seu colligere, prout civitatis sue exposcit utilitas, valeant aut necessitati incumbat eiusdem et, cum et quando ipsis placuerit et expedire videbitur, dictumque ungeltum removere et tollere eis tenore presencium regali clemencia indulgemus, ipsis super hoc plenam concedentes et omnimodam potestatem, mandantes ac eciam firmiter auctoritate nostra regia inhibentes, ne quis ipsis in institucione seu percepcione dicti ungelti obstaculum aliquod presumat irrogare, sicut indignacionem nostram voluerit evitare.

9 (2) Et quoniam cuiusvis turbacio tempestatis a sacri devocione imperii nullo unquam tempore prefatos cives seiunxit, graciam graciis cumulantes addicimus et hoc edicto perpetuo duraturo censemus, ut nullus deinceps nisi civis civitatis predicte, qui cum ipsis civibus onera dicte civitatis subeat, vinum quovis quesito colore propinare presumat. Si quis autem hoc contra nostram presentem inhibicionem attemptare presumpserit, prefatis civibus sibi in hoc inhibendi plenam damus tenore presencium potestatem.

(3) Insuper ad instar dive memorie Conradi quondam in regem Roman(orum) electi 10
hanc sepedictis civibus duximus graciam concedendam, ut tam spirituales quam seculares, cuiuscumque condicionis existant, et Iudei camere nostre servi dictam civitatem inhabitantes statuta, que per ipsos cives pro custodia, municione vel capitaneo civitatis prefate facta fuerint, una cum ipsis civibus custodiant et observent, maxime cum hii, qui similem cum aliis suscipiunt vitam, similem in legibus sentire debeant disciplinam.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis, innovacionis et nove concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem nostram indignacionem se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indiccione XV, IX. Kaln. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

283. *Privilegium sextum. — Oct. 24.*

In verso: d.

Reg. imp. VIII nr. 378.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et omne bonum.

Cum omnis gloria seu potencia principatus in subditorum fide consistat precipue solidata, decet et expedit, ut quilibet in quacunque preeminentia constitutus subiectis suis in eorum oportunitatibus sit liberalis, facilis atque clemens, quia excellencie sue dignitas tunc vere laudis titulis decoratur, cum subditorum suorum merita clementer et fideliter recognoscit, confirmatis ex liberalitate propria, que exigentibus eorum meritis a suis predecessoribus sunt collata, cum in confirmandis gratiis preconcessis non multo minus quam in de novo conferendis regali dignitati accrescere videatur. Attendentes etiam, quod, cum a nobis aliquid petitur, quod iustum fuerit pariter et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per nos ad effectum optatum et debitum perducatur, petitioni dilectorum nobis civium Ratisponensium, fidelium nostrorum, quam
nobis humiliter porrexerunt, ut omnia privilegia, gratias, iura, libertates, honores, utilitates, 12
comoda necnon antiquas consuetudines per predecessores nostros recolende memorie divos imperatores et reges Romanorum ipsis data et concessa, indultas et permissas dignaremur auctoritate regia confirmare liberaliter annuentes, omnia et singula predicta, prout petita sunt, ex innata nobis clementia approbamus et ex liberalitate regia confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis et confirmationis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, gravem indignationem nostram se noverit incursurum. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Ratispone per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, nostre regalis aule prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, VIIII. Kaln. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

284. EPISTULA BALDEWINI ARCHIEPISCOPI AD CIVITATEM HAGENAU DE KAROLO REGE ADIUVANDO.

1347. Oct. 22.

Originale papireum insertum exemplari Bodmanniano libri, qui inscribitur 'J. D. Olenschlager, Staatsgeschichte etc.', usque ad a. 1900. in bibliotheca civitatis Francofurtensis, nunc in bibliotheca civitatis Hagenau servato. Descripsit R. Salomon. In verso fragmenta sigilli impressi apparent. — Ineditum.

Cf. infra nr. 287 et notificationes ad Nov. 14.—22. editas.

Wir Baldewin von Gots gnaden ertzebisschof zů Triere, des heiligen Romeschen riches důrch Welschelant ertzecancelir, enpieden den erbern wisen luten den burgermeistern, deme rade und den burgeren gemeynlichen der stad zů Hagenowe, unsern lieben frunden, unsern gunst und waz wir gůtes vermogen.

Wan wir vernomen han, daz unser wiedersache, der sich keyser nante, vervaren ist, als Gotes wille was, und ir ouch wol wiszet, als wir hoffen, daz unser herre und neve her . . Karle Romescher kuning mit gunste des heiligen stůles von Rome und von deme meren teil der kurfursten zů eynem Romeschen kůninge recht und redelich erkoren ist und ouch dar na zů kůninge gecronet von deme, der des macht hatte, so bieten wir uch ernstliche, daz ir Got und das recht ane sehen wollet und bij unserm egen(antem) herren und in siner gehorsamkeit verliben und ym zů sinen stucken vorderlich sin wollet, und were ez, daz keyne ander rede oder stucke an uch gesůcht wurden, die unserm egen(antem) herren hinderlich sin mochten, daz ir uch dar an nicht enkeret, umb daz er uch ewicliche deste gunstiger und gnediger sij, wan wir keynen zwivel dar an enhan, ir ensullet eynen gnedigen herren an ym haben. Und wollen ouch wir dar zů und zů allen andern stucken, da von gnade und fride uch und deme lande komen mag, vorderlich sin gegen deme selben unserm herren, als verre wir ummer vermogen. Und umb diese stucke uch vollenclicher zů sagene, han wir den erbern man Otten von Schonenburg scholmeister zů Spire, unsern lieben heymelichen, und wer mit yme komet zů uch gesendet; und waz uch die von unsern wegen als von diesen stucken sagen, des sullent ir yn gelauben.

Datum Treveris die XXII. mensis Octobris, anno Domini M°CCC°XL septimo.

---

285. SCRIPTUM EPISCOPI HERBIPOLENSIS EIUSQUE FRATRIS PRO CIVITATE ROTENBURG.

1347. Oct. 22.

Originalia duo 1 *et* 2 *in archivo generali regni Bavarici. Sigilla in* 1 *iam desunt, in* 2 *loris membranaceis tria pendent.* 1 *('Rothenburg Reichsstadt Urk. fasc. 26') contulit R. Salomon. Quo exemplari nitimur, alterius* 2 *varias lectiones graviores secundum editionem, quae parata est in Mon. Boicis, in adnotationibus adiungentes. — Ed. ad* 2 *Monumenta Boica XLI, 293 nr. 109; ad* 1 *Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 627 nr. 750.*

Wir Albreht von Gotes genaden erwelter und bestetigeter ze eim byschoff ze Wirtzeburg und wir Ludowig von Hohenloch gebrudere bekennen und tůn kůnt

offenlich an disem brief allen den, die in sehen[a], lesen oder hôrent lesen, daz wir beyde die stat zû Rotenburg in dem bistûm zû Wirtzeburg gelegen ingenomen und inne haben, und haben uns beiden der rat und die burgere gemeinlichen[b] der selben stat zu Rotenburg gehûldet und gesworn und sollen uns beiden gewarten zû den rehten und dingen, die her nach geschriben sten:

(1) Zû dem ersten sollen wir beyde uff unsern schaden schuren und schirmen getrûwelich und vôrderlich on geverde die selben stat und . . die burgere, beyde cristen und Juden, an irn liben und irn gûten und rehten und auch das Nûwespytale[c] und die geystlichen lûte do selbes, und sol auch unsrer deheiner daz uff den andern niht verezienen noch uffschyeben on geverde.

(2) Auch sollen die stat und die burgere uff iren schaden her wider uns beyden zû unsern selbes kryegen und nôtten dyenen und beholfen sin getrûwelich und vôrderlich on geverde nach dem, als ez danne gelegen und uns nôttlich und nûtzlich und in erlich ist, on geverde, on wider daz riche und dez riches stet, do die stet reht haben. Aber doch die wile si in unser eines dienste sin, so sin si die wile dem andern keines dienstes schuldig.

(3) Wir sollen auch beyde die gerihte zu Rotenbûrg halten und haben und die burgere lozzen[d] halten und haben, und sol man dor an, alse da reht ist, furbaz rihten von unsers des vor genanten Albrechtes herren zu Wirtzeburg wegen und gewalt alleyn, alse lang wir die stat inne haben, und soll indez und dor nach daz uns dem vor genanten herren zu Wirczebûrg und unserm styffte und auch der stat zu Rotenburg ungeverlich keinen schaden bringen.

(4) Auch sollen wir beyde der vor genanten stat und den burgeren, cristen und Jûden, ir fryung, gewonheit und reht, die daz gerihte nit antreffen, halten und fûrdern on geverde.

(5) Auch sollen wir in einen amptman und rihter geben nach rat und willen der zwelfer vom rat oder dez merern teiles do selbes under in und sollen auch den endern und einen andern geben aber nach irem rat und willen on geverde, als vor geschriben stet.

(6) Auch sollen die vorgenanten burgere vor[e] uns und unser iegliehem do zû Rotenburg oder vor unserm amptman und rihtere do selbes dez rehten gehorsame sin, alse da reht ist und daz geriht da[f] zu Rotenburg stet, swer zû in iht zû sprechen hat, und sollen si genediklichen hin heime wisen, wo si her uz uff unsere und unser iegkliehez werltliche geriht geladen werden, die wile wir die stat inne haben.

(7) Auch sollen uns beiden die vorgenanten burgere, beide cristen und Juden, ze jerigliecher und gewônlicher stûre geben aht hundert pfûnt Heller, und sollen si dor uber niht dringen noch von in mer nemen, ez si danne mit gûtem willen dez rates oder ir dez merern teiles.

(8) Wir sollen in auch daz ungelt do selbes fûrdern und nit hindern on geverde.

(9) Auch sollen beyde cristen und Juden, bûrgere do selbes, in unser iegkliches gebyet wandeln zolfrye, die wil wir die stat inne haben, als vorgeschriben stet, und sollen auch dor zû in unsrer dez vorgenanten Ludowiges von Hohenloch gebyet geleittes frye varn und wandeln, die wile wir die stat inne haben.

(10) Dise vor geschriben ding alle sollen weren und beliben biz uff den nehsten sant Mertines tag und dor nach uber zwei jar, die aller nehst nach ein ander kûmen, 1349. Nov. 11. on geverde; ez were danne, daz indez e ein einmûtiger kûnig wûrde, oder daz Nûrnberg und Frankenfurt oder die andern stet dez riches zu Franken oder ir der merer teile einem kûnig hûlten und die burgere von Rotenburg auch daz danne tûn wolten und uns auch daz danne vorsageten, so sollen danne wir und si beiderseyt dirre dinge aller ledig und lose sin. Were auch, daz wir Ludowig von Hohenloch in diser vorgenanten zit an

285. a) ansehen 2. b) gemeinklichen 2. c) Nûspytale 2. d) lazzen 2. e) von 2. f) do 2.

einen kůnig uns halten wolten oder wider einen kůnig sin wolten on unsern vor genanten herren von Wirtzeburg und on die burgere von Rotenburg, so sollen wir danne von in und si von uns an disen dingen ledig und lose sin, und sol unser vorgenanter herre von Wirtzeburg in disen dingen alleyn schirmer und pflegere beliben. Were aber, daz wir Ludowig von Hohenloch in der selben zit abgiengen, dez Got niht enwölle, so belibet in disen dingen allen unser vorgenanter herre von Wirtzeburg aber alleyn schirmer und pflegere. Wer auch[g], daz wir der vorgenant herre zu Wirtzeburg in der vor genanten zit an einen kůnig uns halten wolten on die burgere von Rotenburg, můgen wir si danne nit schirmen und si uff uns sichern vor dem selben kůnig on geverde, so sollen wir den selben burgeren danne daz ein vierteil jares ze dem minsten vorsagen und si dan noch daz selbe vierteile jares schirmen, als vorgeschriben stet, und dor nach sollen wir beiderseit hier an ledig und lose sin.

(11) Were auch, daz wir in der vor genanten zit, daz Got verbyet, abgiengen, so sollen dise dinge alle auch gen unserm vorgenantem brůder gentzlich abe sin on geverde.

(12) Were auch, daz daz capittel dez vor genanten styfftes zu Wirtzeburg hie
1348. Ian. 1. zwischen und dem nehsten jarestag sich verbinden wolt bi sinen gůten trůwen an eydes stat und sin offen versigelt[h] briefe[h] der vor genanten stat zů Rotenburg geben wolte, were, daz wir der vorgenant herre von Wirtzeburg abegiengen, wil wir die stat inne haben, als vor geschriben stet, daz si und ires styfftes pflegere und vormůnde biz an einen einmůtigen herren ze Wirtzeburg dizz allez tůn und halten als vorgeschriben stet und daz si auch danne keinen andern herren zu dez selben bistůmes gewere lozzen kumen on geverde, er habe danne daz selbe auch also gelobet und verbriefet, und swenn danne daz capittele daz gelobt und verbriefet hat, als da vor geschriben stet, so sollen die vorgeschriben dinge alle, als hie vor geschriben stet, weren one zile, biz ein einmůtiger kůnig wirt, oder daz Nůrnberg und Frankenfůrt oder die andern stet dez riches zů Franken oder ir der merer teyl einem kůnig hůlten und die burgere von Rotenburg auch daz tůn wolten, und si unserm nachkomen an dem bystůme zů Wirtzeburg oder aber dem cappitel dez stifftes do selbes zu Wirtzeburg und sinen pflegeren und vormůnden, ob danne nit herren und byschofes do were, daz danne auch vorsagen. Und swenne daz geschihet, so sollen der selbe unser nachkome und daz cappittel dez vor genanten stifftes und auch sin pflegere und vormůnde und die burgere beiderseit dirre ding aller ledig und lose sin. Ez sollen auch danne die vorgenanten burgere zů Rotenburg dizz allez, als hie vor geschriben stet, aber verbriefen und tůn unverezogenlichen on geverde.

Und wir der vorgenant herre von Wirtzeburg haben gelobt bi unsern fůrstenlichen eren und mit gůten trůwen dizz allez stet zů haltene on geverde. Und wir Ludowig von Hohenloch der vorgenant haben auch gelobet mit gůten trůwen an eides stat on geverde dicz auch alles stet zů halten. Und dez zů urkunde der worheit sin unser beyder insigel gehangen an disen brief. Wir auch der rat und die burgere gemeinklichen der vorgenanten stat zů Rotenburg bekennen und tůn auch kunt offenlich[i] an disem brief, daz wir alle gemeinklichen den vorgenanten herren beyden gehůldet und gesworn haben und auch wollen und sollen tůn und halten getrůwelich und vorderlich on geverde allez, daz da vor von uns geschriben stet. Und dez ze eim getzůgknisse ist unser der vor genanten stat insigel gehenket an disen brief.

Der geben ist do man zalt nach Cristes geburt drůezehen hundert jar dar nach in dem sibenden und vierezigistem jar, am nehsten montak nach sant Gallen tak.

---

285. g) aber 2. h) brief versigelt 2. i) offenlichen 2.

286. CONFOEDERATIO CIVITATUM SUEVIAE.
1347. Oct. 22.

Originale (or.) *in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. Ex viginti duobus sigillis hodie tantum sigilla civitatum Reutlingen, Wimpfen, Weinsberg deperdita sunt, reliqua loris membranaceis pendent. In loris quibusdam nomen civitatis scriptum est. — Extr. Meyer, 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 4 nr. 431.*

Regesten Ludwigs p. 247 Landfrieden und Städtebünde nr. 127. — Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 18.

Cf. infra ad 1348. Ian. 9.

In Gotz namen amen. Wir die stet also genant: Augspurch, Ulme, Mêmmingen, Kauffbůrun, Liuckyrch, Wangen, Bybrach und Ravenspurch, Lindowe, Bůchorn, Überlingen, Phullendorf, Ezzelingen, Růtlingen, Rotwil, Nőrdlingen, Gemůnd, Halle, Heiltprunnen, Wile, Winphen und Winsperch, die alle iezo ze Ulme uff dem nêhsten mêntag Oct. 22. nach sant Gallen tag by ein ander sint gewesen, bekennen ûns und tůin kunt aller mênglich mit disem brieff: Wan unser gnediger herre keyser Ludwig von Rome, dem Got gnad, von Gotz gewalt abgangen ist, der ûns ze frid vast stiurt und starkt, umb daz han wir wol betrahtet, daz ein grőzziu notdurft ist, wa mit wir frid und gnad gebreiten und gesterken můgen. Und darumb han wir durch trewe und durch gůt und durch gemeinen nuez ûnser und ûnserr stet und ouch dez lands diz puntnůsse zesamen gesprochen und ungevarlich ze halten, mit allen bůnden und rehten, als her nach geschriben stat:

(1) By dem ersten han wir ûns verbunden, wenne ez dazu kêm, daz ein einmůtiger und ein einweliger Rőmscher kůng uff stůnd, und wir dez erindert wůrden, so suln wir, die vorgen(anten) stet, die daz puntnuss gesworn haut, und die stet, die denne zů uns dar in komen sint, gen Augspurch komen uff einen genanten tag, und ist, daz wir da gemeinlich ze rat werden und ûberein komen oder ûnser der meror teil, daz wir in wissen und erkennen fůr einen einmůtigen und fůr einen einweligen Rőmschen kůnch, so suln wir im alle gemeinlich und gelichlich gehorsam sin als einem Rőmschen kůng von reht, und sol sich ûnser dehein stat daran sundern noch scheiden, und sien denne wir und die, die diz puntnůsse gesworn hant oder noch zů uns swerend, diser puntnůsse ledig und lêr, ez wêr denne, daz wir mit dez selben kůngs willen und gunst erlangen mêhten, ob ez ûns oder ûnser den merorn teil gůt dûht, daz wir dis puntnûss in allem disem rehten fůrbaz lenger hieltin und hetin.

(2) Wêr ouch, daz ein crieg und ein stoz umb daz riche wůrd, von welhen herren daz geschêhe, daz Got behůt, als bald wir daz vernemin, so soln wir danach dez nêhsten monods alle die, die diz puntnůsse von steten haltend, ze Augspurch zesamen komen, und sulnt die burger von Augspurch von irem rat zwen dazů schikken, und ein ieglich stat, die in der puntnůsse ist oder mit rat noch dar in kumt, einen von ir rat, und sulnt ouch die gemeinlich zů den Heilgen aid sweren, daz sie erkennen nach ir aide, welher herre under in redlicher und rehter erwelt si, und wa si dunkt gemeinlich oder aber den merorn teil under in, der der redlicher und der rehter erwelter si, den suln wir alle gemeinlich haben und han fůr einen Rőmschen kůnk und suln ouch dem gehorsam sin, siniu reht ze tůnd als einem Rőmschen kůng, und sol der minder teil dem merorn teil dez gevőlgig sin ane widerede, und sol denne die puntnůsse aber ab sin, ez wêr denne, daz wirs mit ûnserm merorn teil und mit dez selben herren willen lenger gestrecken mêhten, als vor bescheiden ist. Wêr aber, daz etlich stet, die zu diser

puntnûss hôrent oder noch dar in koment, sûmig würden und uff den vorbenenten tag nit kêmen, kêm denne der merer teil dar, swez die da uff den aid über ein koment oder ir der meror teil, dez sol der minder teil aber gevôlgig sin.

(3) Wir han ûns ouch gemeintlich verbunden, wêr, ob deheim herre vons richs wegen an unser stet ein oder me botschaft têt und wûrb, daz sol die selb stat oder die selben stet an uns stet gemeinlich, die in der puntnûsse sint oder noch mit rat dar in koment, bringen und den daz selb gewerb für legen und ane der stet gemeinen rat oder ir dem merorn teil da mit nihtz vollenden noch tûn.

(4) Wir sien ouch gemeinlich über ein komen umb alle crieg und stôz, die ûns gemeinlich oder ieglich stat besunder anvallent oder welhes wegs uns die an gant, daz wir alle gemeinlich mit lib und mit gût ein ander beholffen suln sin, als verr wir kûnnen und mûgen, ane gevêrd. Und waz iemen alter crieg und stôz hat, dazû sien wir nit gebunden ze helffen, denne als verr wir ez von gnaden tûen.

(5) Wêr ouch, daz der stet dehein, die in diser puntnûsse sint oder noch dar in koment, von iemen widerehtz geschadget wûrden an lûten oder an gûten, so mag diu selb stat zû frischer tat wol tûn, waz si kan und mag, ouch wol zû ir rüffen und manen, welhi[a] si da in dem creiz in der genêht gehan mûgent, die die puntnûsse gesworn hat, daz sie in beholffen sien. Ist aber, daz sich diu sache also schikt, daz man uszogs von andern steten oder gesêzzes dazû bedarff, so sol und mag diu selb stat, die der schad angangen ist, den steten gemeinlich, die in der puntnûsse sint oder noch dar in koment, einen tag gen Ulme verkûnden, und wez sich da wir, die stet gemeinlich, oder unser der meror teil umb die selben tat erkennend, mit welher mêht oder mit welhem ziug ieglich stat nach ir mûgent dienen sol, daz sol fûrgank han ane widerred.

(6) Wêr ouch, daz ein gesêzze wûrd, einost oder me, von den steten, die in der puntnûss sint oder noch dar in koment, so sol die selb stat, der der stoz ist, und zwo die nêhsten stet gelt dar lihen ze antwerken und ze bûwen, der man zû dem gesêzze bedarff. Und swenne daz gesêzze zergat, so sol und mag die selb stat und die selben stet den steten gemeinlich, die denne in der puntnûsse sint, einen tag benennen ze Ulme in die stat, und sulnt da die stet gemeinlich oder ir der meror teil daz selb gelihen gelt anlegen, ieglicher stat nach ir gewonlichen stiur ungevarlich, und sol daz denne ein ieglich stat, waz si an gebûrt, dez nêhsten monods da nach den selben steten, die daz gelt dargelihen hant, wern und rihten uff den aide ungevarlich.

(7) Ez ist ouch sunderbar geredt, swer der ist, der in dieser puntnûsse ist oder noch dar in kumt, geschadget wûrd uff wazzer, uff land, gevangen, gewundet oder gemûrt wûrd, so sulnt die nêhsten, die in der puntnûsse sint, mit ir mugent dazu ilen und sulnt solchen ernst dazu tûn und erzaigen, als ob in der schad geschehen wêr, und mûgent die daz nit geobern, die mûgent denne die stet darumb manen, als vor bescheiden ist.

(8) Swer ouch, der deheinen huset oder heimet, die der stet, die in der puntnûss sint, schaden wûrben und têtin widerrehtz oder die spise uff der stet schaden schikten, die sulnt in den selben schulden sin, als die selbscholn.

(9) Ez ist ouch beredt, wêr, daz iemen beschadget wûrd, die in der puntnûss sint oder noch dar in koment, von wem oder von welhen sachen daz geschêhe widerehtz, die sulnt daz denne verbotscheften und kunt machen den, die in dirr puntnûsse sint, und swenne si dez geindert werdent und der deheiner, der den schaden getan hat, zû in kumt, so sint sie gebunden uff den aid, den selben oder die selben ze halten und ze habend mit sôlchem ernst, als ob in der schad beschehen wêr.

286. a) welhi *bis scriptum or.*

(10) Swer ouch den, die[b] in der puntnůsse sint oder noch dar in koment, deheinen schaden têt mit rob, mit brand, mit diepstal, wer die oder der deheinen huset oder heimet, und die verrůft werden, der ist in den schulden als der selbschol.

(11) Wêr ouch, daz ein stoz zwischen den steten, die in der puntnůss sint, einer oder me uff stůnd, so sulnt dri die nêhsten stet der ieglichiu dri man dazu von ir rêten schikken, die den stoz zerfůren und zerlegen, und wez die nûn man oder ir der meror teil under in dar umb ze rat werdent oder wie si daz schikkend uff ir aide, dez sulnt si bedenthalben gevôlgig sin ane widerede, und wer dez under in nit gehorsam sin wôlt, so sulnt die stet gemeinlich dem gehorsamen beholffen sin und zulegen.

(12) Wêr ouch, daz dehein ufflauff in den steten, die in der puntnůsse sint oder noch dar in koment, geschêhe, daz Got wend, so hand die selben stôssigen ze beder sit ir ietwedre gwalt, ob si wend, die stet ze manend gen Ulme in dem vorgescriben rehten, und swenne die stet den ufflauff verhôrent, waz sich denne die stet gemeinlich oder ir der meror teil dar umb erkennend oder welher rihtung si darumb ze rat werdent, dez sulnt si ze beder sit gevôlgig und gehorsam sin ane widerede; wedre teil daz widert, so sulnt die stet gemeinlich dem gehorsamen beholffen sin in dem vorgescriben rehten uff den aid.

(13) Wêr ouch, daz iemen verderbt wûrd mit dem rehten, wôlt iemen dar umb vint sin, der sol in den schulden sin, als der, der mit dem rehten verderbt ist.

(14) Und wa man einen schêdlichen man weiz den steten und dem land, wêr den angrift oder heimet, der ist da von niemen nihtz schuldig noch gebunden.

(15) Man sol ouch wissen, daz niemen fûtern sol durch nemen noch durch biten, denne da er durch reht fûtern sol.

(16) Wêr ouch, daz me ufflôff und stôz denne einer wûrden, so sulnt die stet dar umb ze Ulme uff einen tag komen und sulnt da gemeinlich oder ir der meror tail ûberein komen, waz aller notdûrftigest dar umb an ze griffend si.

(17) Wêr ouch, daz iemen, der in der puntnůss ist oder noch dar in kêm, von den sachen, die in der puntnůsse geschêhen, vintschaft gewûnne, daz man nach der puntnůsse an in bekomen wôlt, dem sulnt die stet gemeinlich, die die puntnůsse gehalten hant, beholffen sin und schirmen als volelich als by der puntnůsse, ûntz si der vintschaft entladen gentzlich wirt.

(18) Wêr ouch, daz iemen herren, frien, dienstlût oder ander edel lût oder wer die wêrin, diser puntnůsse begerten an die gesellschaft, die zu Augspurch gehôrt, oder an die gesellschaft iennent Albe oder an die gesellschaft der obern stet gein see, welhi gesellschaft sich denne erkent uff den aid, an die daz gemûtet wirt, daz der selb herre oder edelman oder wie der genant ist, der buntnůsse gefrumen mag, den mûgent si wol enphahen und in die puntnůsse nemen, also daz derselben deheiner zû der stet rêten, er selb noch niemen von sinen wegen, komen noch senden sol, und suln ouch den deheins alten criegs beholffen sin, ez beschêhe denne von gnaden.

(19) Wêr ouch, daz der stet dehein, die in dirr puntnůss sint oder noch dar in koment, dehein kûnch am riche versetzen oder verkûnbern wôlt und der ûnsriu reht, gwonheit oder brieff begerti zu endern und ze verkeren, anders denne wirs her gehebt und her braht haben, so suln wir alle gemeinlich, die in der puntnůsse sint oder noch dar in koment, ein ander zûlegen und beholffen sin, daz ein ieglich stat unverkunbert und by iren rehten belib, als verr uns lib und gût raiht uff den aide.

Und also han wir die vorgen(anten) stet alle gemeinlich mit friem gûtem willen unbetwungenlich zû den Heilgen gelert aid gesworn mit uff geboten handen, ditz puntnůsse in allen vorgescriben rehten und bûnden ze haltend und ze habend ane gevêrd

286. b) der *or.*

und da wider nit ze tůnd. Und dez allez ze einem waren urkund haben wir die vorgen(anten) stet jeglichiu irr stat insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart dez nêhsten mêntags nach sant Gallen tag, do waren von Gotz geburt driuzehenhundert jar und danach in dem siben und vierzigistem jar.

287. PROTESTATIO DUCIS SAXONIAE DE ELECTIONE KAROLI REGIS.

1347. Oct. 30.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 302'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 20.

Litteras tales tunc temporis etiam a civitatibus Sueviae postulatas esse Henricus de Diessenhofen (Böhmer, Fontes IV, 61) narrat:

> Misit *(sc. Karolus)* eciam ad alias civitates Suevie, ut sibi obedirent. Quod recusabant pro tunc dicentes: se ipsum recepturos postquam principes electores ipsis scriberent, quod ipsum pro rege haberent.

Quales revera m. Decembri per eundem ducem eis directae sunt; cf. infra ad Dec. 2.

Wir Rudolf von Gots gnaden herczog zu Sachsen bechennen offenlîch an disem brîf allen den, di in sehen oder horen lesen, daz di hochgeborn herren und chůrfůrsten des reiches Gerlach erczbischof von Maincz, Baldwein und Walram erczbischôf von Trier und von Choln und der hochgeborn chunig Johans von Behem einer seligen gedechtnůzz, unser lieber swager, mit uns und wir mit in den durchleuchtigen und hochwirdigen fůrsten hern Karl des vorgenanten chunigs von Behem erstgebornen sun in den czeiten eintrechtichleichen, recht und redlîch mit allen wîrden und eren, di darczu gehoren, erwelt und erchorn haben zu einem Romischen chunig und mit im alle recht begangen haben, die man mit einem Romischen chunich pilleich und zu recht begen sol. Des geb wîr disen brîf zu urchund versigelt mit unserm insigel.

Der gegeben ist zu veld vor Nůrnberch, nach Cristus gebůrd tausent dreihundert in dem siben und vierczigisten jar, am dinstag[a] nach der heilign czwelfboten[a] sant Symon und Judas tag.

288—315. ACTA NORIMBERGENSIA.

1347. Oct. 31. — Nov. 13.

288—295. SCRIPTA AD BURGGRAVIOS SPECTANTIA.

288—294. SCRIPTA REGIS.

Originalia in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift Urk. Fasc. 590' praeter nr. 290. Omnia descripsit vel contulit R. Salomon. Litterae una ac eadem manu scriptae sunt. — Praeter nr. 294 extr. Reg. Boica VIII, 114.

287. a) dinstag — czwelfboten *in loco raso or.*

288. *Promissio protectionis. — Oct. 31.*

Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis coloris violacei. In verso inter fila manus coaeva notavit: groſȷ.

Reg. imp. VIII nr. 384.

Wir Karl von Gots gnadin Rômscher kunig ze allen zceiten merer des reychs und konig ze Beheym tun kunt allen lůten: Wann sich dẏ edlin man Johans und Albrecht gebruder purggraven ze Nurenberg, unsir lieben oheym und getruwen, von besundern lieb und fruntschaft und durch gnade, fride und schirm ze uns gehalten und virsprochin haben, bey uns und dem reych mit irem dyenst ze blyben noch iren truwen an geverde, da von gelobin und gehayszin wir yn by unsern gnadin und truwen, daz wir sy, ire kind, herscheft, leute und gůt getreulich schirmin und virsprechin sullin und wollin gen aller menlichen ze allen iren rechten und nôten, und sullin in ouch helfen und raten und sy an allen sachen fudern und besorgin, dy weyle wir leben, als unsir besundir getrew freunt und dyner. Auch sullen wir sy laszen beleybin bey iren rechten, freyheyten, eren, gerichten und gewonheyten aller irer herschaft, lant, leut und gůt, als sy dy von allen Romschen keysirn und konig, unsern forfarn seligen an dem reych, von alter her pracht und gehabt habin, und sullin yn dy auch nicht ubirfarin, krenkin noch swachin mit dheynirley sachen noch ymant des gestaten ze tůn, als ver wir daz gewendin mogin, an geverde. Wer ouch, daz yn dheyn unsir vorvar an dem reych dheynirleye krank oder bruch getan hetten an iren rechten, freyheyten, gerichten odir gewonheyten, daz sol yn keyn uns dheynin schadin pringen, besunder sulle wir sy daby laszen pliben und ouch bestetigen, als sy und ir vordiren seligen dy von alter her pracht und gehabit habin. Des geben wir yn disen prif ze urkund besigelt mit unserm ingesigel.

Der geben is ze veld vor Nuremberg an Aller heyligen abent, als man schreibit und zcelt nach Cristus geburte druezenhundert jar und dar nach yn dem siben und virczigestem jare, in dem andern jar unsirr reyche.

289. *Mandatum de stura Iudaeorum. — Oct. 31.*

Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 385.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnich ze allen zeiten merer des reychs und kůnich in Beheim enbieten der meysterschafft und der gemein der Juden ze Nůremberg, unsern lieben kamerknehten, unser hulde.

Wir lazzen eůch wizzen, daz wir umb die getrewen nůtzbern dienst, die uns und dem reyche die edelen Johans und Albr(eht) gebrůder, burchgrafen ze Nůremberch, unsern lieben ôheimen und getriwen, untz her getan haben und noch wol getůn můgen und sullen, den selben burchgrafen geben und verschikkt haben alle jar tausent pfunt Haller von den gůlten und zinsen, die ir uns und dem reyche ieriklich schuldig seit ze geben. Da von wellen wir und heizzen eůch und gebieten eẇ auch vestiklich bey unsern und des reychs hulden, daz ir den vorgenanten burchgrafen der selben tausent pfunde Haller gůlte also antheizze werdet und in da mit jeriklich dient und gewartet als lange, untze wir oder unser nachkomen an dem reyche die selben tausent pfunt Haller gůlte von in oder iren erben erledigen und erlôsen, nach der briefe sage, die si von uns dar ůber haben. Des ze urkunde geben wir in disen brief besigelten mit unserm kůniklichen anhangenden insigel.

Der geben ist ze Nůremberch an Aller heyligen abent, nach Kristus geburte dreůtzehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unserr reyche.

290. *Mandatum de obligatione civitatis Windsheim.* — *Oct. 31.*

Originale in archivo supradicto 'Windsheim Reichsstadt Urk. Fasc. 1'. Sigillum cum loro membranaceo deperditum.

Reg. imp. VIII nr. 386.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnich ze allen zeiten merer des reychs und kůnich in Beheim enb(iete)n den bescheidenen weisen leůten, dem rat und der gemein der purger unsrer und des reyches stat ze Windsheim, unsern getrewen lieben, und der meysterschafft der Juden daselbenst, unsern lieben kamerknehten, unser hulde.

Wir lazzen euch wizzen, daz wir eůch und die stat mit allen nůtzzen, gerihten, eren und rehten eingeben, enpfolhen und versatzt haben den edelen Johans und Albr(ehten) gebrůdern, burchgrafen zė Nůrmberg, unsern lieben ôheimen und getrewen, umb die getrewen nůtzbern dienst, die si dem reyche untz her getan haben und noch fůrbaz wol getůn mûgen und sullen. Da von wellen wir und heizzen eůch und gebieten eẘ aůch vestiklichen bey unsern und des reychs hulden, daz ir den vorgenanten burchgrafen an unserr und des reychs stat huldet, swert und auch gewartet mit allen nůtzzen, gerihten, eren und rehten, als ir uns und dem reyche durch reht gewarten sullet, als lange untz wir oder unser nachkomen an dem reyche eůch und die stat von in erledigen und erlôsen. Des zů urkůnde geben und senden wir eẘ disen brief versigelten mit unserm kůniklichen insigel.

Der geben ist an Aller heyligen abent zů Nůremberch, nach Kristus geburt dreůtzehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

291. *Concessio bonorum imperii.* — *Oct. 31.*

Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 387.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnich ze allen zeiten merer des reychs und kůnich in Beheim verjehen und tůn kunt offenlichen an disem brief, daz wir angesehen haben die getrewen nůtzzbern dienst, die uns und dem reyche die edelen Johans und Albreht gebrůder, burchgrafen ze Nůremberg, unser liebe ôheim und getrewe, untz her getan haben und noch tůn mûgen und sullen, und haben in geben und verlihen und verleihen in auch mit disem brief alle diů reht von lehenschafft oder von satzunge, die der edel man Chůnrat von Sluzzelberch selige von dem reyche gehabt hat auf den dôrffern zů dem Newenhof, zů Tauchansreůt, zů Gůntherspůhel, zů Obern Schellenbach und zů Nydern Schellenbach, zů dem hofe zdem Sinbellen perge und zu der Gabelmůl, und die habergůlte in den dôrffern dar umb gelegen, mit gerihten und mit allem dem und dar zů gehôrt, besucht und unbesucht, wie daz genant oder wa ez gelegen sey, also daz die vorgenanten burchgrafen und ir erben die selben dôrffern, hofe, můl, gut und geriht, als vor geschriben stet, und auch alle andriů gůt, die der vorgenant von Slůzzelberg von dem reyche ze satzunge untz her inne gehabt hat, wie die genant oder wa si gelegen sein, innenhaben und niezzen, besetzzen und entsetzzen sullen von uns und dem reych, in aller weyse und rehten, als si der offtgenant von Slůzzelberch untz her braht und gehabt hat. Dez ze urkůnde geben wir in disen brief besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist ze Nůremberg an Aller heiligen abent, nach Kristus geburt drentzehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unserr reyche.

292. *Promissio protectionis contra filios Ludovici imperatoris praestandae. — Oct. 31.*

Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 388.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kŭnich ze allen zeiten merer des reychs und kŭnich in Beheim verjehen und tûn kunt offenlichen an disem brief: Wanne sich die edelen Johans und Albreht burchgrafen ze Nŭrmberch, unser liebe ôheim und getrewe, sich[a] zû uns und dem reiche mit iren trewen verbunden haben, uns getriwlich ze gewarten und beygesten gen aller meniklichen, die weil si leben, one geverde, da von geheizzen wir in bey unsern gnaden und trewen, ob daz were, daz Ludowig, der sich nennet markgrafe ze Brandenburch, hertzog Stepfan oder iriû geswistreyd oder iemant anders von iren wegen si[b] engen[b] oder hindern wolten an irre pfantunge zu Vohburk, burk und markt, und zû der Newenstat an der Tûnaw und an der maut ze Wazzerburch, die in Ludowig von Beyrn, der sich keyser nant, der vorgen(anten) Ludowiges und Stepfans vater, versatzt het umb aht und zweinczig tausent pfunt Haller, daz wir den selben burchgrafen und iren erben mit allem unsern vermûgen beholfen sullen sein, daz si da bey beleiben in aller weise, als si in versatzt und ein geben sein; und sullen auch dheinerley teydinge noch rihtigunge mit den selben Ludowigen und Stepfanne und iren geswistreiden nimmer haben noch gewinnen, si versichern und vermachen danne den selben burchgrafen und iren erben, daz si si bey der selben pfantschafft der vesten, markt, stat und maût lazzen beleiben one geverde, als si in von irem vater versatzt und verschriben sein. Wer aber, daz si darûber von der selben pfantunge gedrungen wûrden, so geheizzen wir in bey unsern gnaden, daz wir in die egeschribnen aht und zweintzig tausent pfunt Haller an andrer pfantunge[c] auf unsern und des reyches vesten, steten oder gûten widerlegen sûllen und wellen, also daz sy unschadhafft dor an beleiben, one allez verziehen und one geverde. Des zû urkûnde geben wir in disen brief, besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist zû Nŭremberch an Aller heiligen abent, nach Kristus geburt dreûtzehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

293. *Privilegium de debitis cassandis. — Oct. 31.*

Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. In verso manus coaeva notavit: Iud.

Reg. imp. VIII nr. 389.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer chunig ze allen czeiten merer des reiches und chunig ze Behem tun chunt allen den, di disen brîf an sehen oder horen lesen, daz wîr angesehen haben die getrewen nûczpern dinst, die uns und dem reich die edeln Johans und Albrecht gepruder, burĝrafen ze Nurnberch, unser lieb ôheim und getrewe, unez her getan haben und noch fûrbaz wol getûn mugen und sullen, und haben si und all ir erben, selbscholn und burgen von unserm kunichlichen gewalt ledig lazzen und sagen si auch ledig mit disem brîf aller der schuld, hauptgût und gesuechs, die si allen unsern Juden, die in unserm und des reichs steten, festen oder slozzen oder hinder wem si anderswo gesezzen sein, schuldig sein, dor umb si oder ir freund oder diener, pfaffen

292. a) *sic or.* b) *in loco raso or.* c) unge *in loco raso or.*

oder layen, behaft, selbscholn oder burgen sein, wanne wir daz von unserm kunichlichem gewalt und macht wol getůn mugen und auch all Juden mit leib und mit gůt in unser kamern gehorn und in unserm gewalt und henden sein, daz wir von unser mechtichait da mit tun und lazzen mügen, waz wir wellen. Und geloben auch den vorgenanten burgraven und iren erben bei unsern gnaden, daz wir mit allen unsern und des reichs Juden also schicken und achten wellen, daz si di vorgenanten burggrafen umb all schuld, hauptgůt und gesůch und ir selbscholn und burgen ledig sagen und in ir brif wider geben, wanne wir mit namen wellen, daz all ir brif, di si allen Juden umb ir schuld geben haben, ab und tod sein und chainerlai chraft noch macht haben noch nimmermer gewinnen. Wer auch, daz di vorgenanten burgrafen den Juden verschriben heten, daz si unsers gepots, gewalts oder gnaden an irn schulden gen den Juden nicht genizzen solten noch die Juden engelten, wellen wir, daz daz dhainerlai kraft noch macht haben sull noch mug, und nemen auch daz ab von unserm chunichlichem gewalt mit disem brif, wanne wir nicht enwellen, daz die[a] Juden noch yemant anders dhainerlai gelubd oder sicherhait uber uns und des reichs gewalt fordern oder nemen suln. Mit urchund des brifs versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Nürnberch, nach Cristus geburd dreiczehenhundert und in dem siben und vierczigisten jar, an Aller heiligen abent, in dem andern jar unsrer reiche.

294. *Mandatum de eodem Iudaeis directum. — Oct. 31.*

Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. In verso manus coaeva notavit: Iud. *Reg. imp. VIII nr. 390.*

Wir Karel von Gotes gnaden Rômischer künich ze allen zeiten merer des reichs und kůnig in Beheim enbieten allen Juden, die in unsern und des reychs steten, vesten und slozzen, hinder wem die gesezzen sein, unsern lieben kamerknehten, unser hulde. Wir lazzen eůch wizzen, daz wir von besundern gnaden und gunst, die wir zů den edelen mannen Johans und Albrehten gebrüdern, burchgrafen ze Nüremberch, haben, und auch durch der dienst willen, die si uns und dem reiche biz her getrewlichen getan haben und auch noch tůn sollen, von[a] unserm küniclichem gewalt si und ir erben, ir selbsollen, pfaffen oder leyen, und ir pürgen ledig und lose sagen aller der schulde und des geltes, haubtgůtes und schaden, des si iw[b] schuldig worden sein und gelten süllen, swie si iw[b] daz selbe gelt verpürget und verschriben habent. Da von wellen wir und gebieten eẘ allen gemeinieclichen und eẘr ieglichem besunder vesticlichen und ernestlichen bey unsern und des reichs hulden, daz ir und eẘr gemeiner in alle ir briefe, die ir von in habet, unverzogenlichen und one alle widerrede wider antwurt und gebt und si, ir selbsollen und pürgen, ledig und lose sagt aller vordrunge, klag und ansprach, die ir zů in gehaben müget von der selben gewisheit wegen. Des wellen wir niht enbern, wanne ir uns und daz reich mit leib und mit gůt an gehôrt, und mügen da mit schaffen, tůn und handelen, swaz wir wellen und uns gůt dunkt. Und wellen auch niht, daz ir dheinerley gewisheit für ziehet, die si eẘ oder eẘern gemeinern getan haben, ob si eẘ halt verschriben heten, daz si unsers gebots an iren schulden gen eẘ niht geniezzen sôlten noch ir engelten, wanne wir niht enwellen, daz ir noch iemant anders dheinerley gelübd oder sicherheit über uns vordert noch nemet, und nemen aůch daz allez abe von unserm küniklichen gewalt und mehtikheit mit disem brief. Wolt ir aber über ditzze unser gebot si oder ir selbsolen und pürgen manen und ze schaden

293. a) *radendo corr. ex* der *or.*

294. a) *praecedit* und *punctis suppositis del. or.* b) *al. atram. corr. ex* in *or.*

bringen oder in ir brief niht wider geben noch si ledig sagen oder dise unser gnade mit dheinerley sachen übervaren und niht stet halten, swaz si danne des schaden nemen oder enpfiengen, die müst ir selb leiden und aůzrihten. Und wolten auch umb die ungehorsam, die ir wider unser gebot tett, hintz ewrm leib und gůt rihten und mit dem rehten gehorsam sein, als reht wer.

Geben ze Nüremberg an Aller heiligen abent, als man schreibet und zelt nach Kristus geburt dreützehen hundert jar und dar nach in dem sieben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

295. *Litterae burggraviorum.* — *Oct. 31.*

Copia saec. XVI. in Codice Nostitziano quem vocant, Pragae in bibliotheca comitum de Nostitz 'Ms. a 27' asservato, f. 296' (N). *Contulit R. Salomon. Orthographiam correximus.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 21.

Wir Johannes und Albrecht von Gotes gnaden burggrafen zu Nürmberg etc. bekennen etc, das wir durch gnade, fürderung und schirm dem hochwirdigen, durchluchtigen fursten hern Karlen Romischem künige, unserm lieben gnedigen hern, gelobt, gehuldet und gesworen haben, getrew, gehorsam und untertenig zu sein als einem Romischen künige und unserm rechten hern. Und sollen und globen im auch zu helffen und beisten gegen allermenniglich niemand ausgenomen, dieweil er lebet, mit ganczen trewen on geverde und haben auch unser lehen von im empfangen als von einem Romischen künige. Und darumb hat er uns von seinen küniglichen gnaden geben vierczehen tausent mark silbers Nürmberger gewichtes oder ie vor einen mark LXIIII gûter groschen Prager müntze und hat uns und unsern erben davor geseczt pfant die festen Floss und Parkstein[a] und des reiches stette Windesheim und Weissenburg mit allem dem, das darczue gehöret, besucht und umbesucht, als die briefe sagent, die er uns darüber mit seinem küniglichen ingesigel geben hat besiegelt. Und des zu urkunt geben wir diesen brief besiegelt mit unsern[b] anhangenden ingesigeln[b].

Der geben ist nach Christs geburt MCCCXLVII jar, in Aller heiligen abent.

296—301. SCRIPTA AD SILVAM IMPERII SPECTANTIA.

296—299. SCRIPTA PRO CONSERVATIONE ET ADMINISTRATIONE SILVAE.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon.

296. *Scriptum primum.* — *Oct. 31.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 377'. In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis blavi viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 392.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris a. 1340. Iul. 3. datis ('Regesten Ludwigs' p. 131 nr. 2089) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karel von Gotz gnaden Romyscher kunich ze allen zeiten merer des reichs und kunich ze Peheim verjehen und bekennen offenlichen an disem brief, daz wir angesehen haben den grozzen gepresten, der an unserm und des reichs vorst ze Nüremberg geschehen

295. a) Pragstein *N.* b) unnsernn aunhangendem inngesiegeln *N.*

ist und fürbaz geschehen möhte dem lande und der stat ze Nůremberg dor an von den kolern, die biz her dor auf gewesen sint, und von andern gebresten, dî hernach geschreiben sten, und da von wir und daz reich jerichlichen haben funfthalbez und zwaintzig pfunt Haller geltes [1] und vîr sultze [2] ze machen dor auf, und deu selben bresten wir understanden haben nach rat unser lieben getrewen der burger vom rat ze Nuremberch, des Waltstromeyrs und des Vorstmaisters daselbenst unser amptleut und haben die selben kolreht und koler abgenomen gentzleich und wollen auch, daz man furbaz dheinen colen dor auf brennen sulle noch dheinen scharrer noch dheynen pecher noch glasoffen dor auf sein sullen noch dhein wagenholtz noch pütenholtz dor auf hawen sol durch nutzes und hayunge des selben vorstes. Und zu ainer widerlegunge dem reiche der vorgenanten gülte und der nutze, di di egenanten zwen unser amptman dor an heten iegelicher ze seinem rehten, so haben wir den selben unsern amptleuten und irn erben verliehen ze rehtem lehen zwai hundert morgen fůrrewt, di si haben und niezzen sullen ie der man zu seinem rehten und uns und dem reiche die vorgenanten gülte da von ze dinen alle jar furbaz ewicliche on alle hindernusse, di gelegen sint ain teil bei Lauffenholtz bei Megeldorffer strazze, ein tail bei Kurenburger strazze untz hin ab gen Sweinawe und daz Dorneich genant bei Rôtenbach gelegeñ und ein teil bei Eybach gelegen und ein teil bei des Stromeyrs weyer, alz in daz allez auz gezaichent ist mit markstainen. Und wollen auch, daz iemand auf dem walde furbaz ewicliche schulle scharren, pechen, glasoffen machen, kolen, weder wagenholtz noch putenholtz dor auf hawen, und wer daz breche und des uberwunden wůrde, wollen wir, daz den oder di der schultheizz und di burger vom rat ze Nuremberg dorumb straffen sullen von unsern und des reichs wegen an leib und an gůt. Und gebiten auch vestichleich bei unsern und des reichs hulden dem schultheizzen und den purgern vom rat ze Nuremberg, daz si di vorgenanten unser ampleute und ir erben auf den vorgeschriben furrewten nutzleichen und getrewleichen furdern und schirm [a] on allez geverde. Und wollen auch, daz si diselben unser amptleut und ir erben auf den vorgenanten furrewten dheinerlay gesezz noch hofrait gehaben noch pawen sullen dann drei hof und zů iedem hoff ein selhaus. Auch gebiten wir bei unsern und des reichs hulden, daz si niemant dor an beswern noch hindern mit dheinen sachen. Swer daz uberfůr, der sol vervallen sein zwantzig pfunt goldes, halbes in unser kammer und den, di da beswert werden, daz ander halbteil. Und daz dise unser gnade stet furbaz beleib, geben wir disen brif mit unserm kunichlichem anhangendem insigel versigelten.

Geben [b] ze [b] Nürenberg [b] an Aller heiligen abent, do man zalt von Kristes geburt drwtzehenhundert jar und darnach in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

297. *Scriptum alterum.* — *Nov. 2.*

Originale (or.) *ibidem. In verso prope foramina manus coaeva scripsit:* Secunda *signis quibusdam inclusum, quod postea fere erasum est* [3]. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 404.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Peheim tůn kůnt allen den, di disen brif sehent oder hôrnt lesen, daz wir angesehen haben den schaden und den gebrechen unsers und des reichs wald(e) [a] bei Nůrnberg gelegen, da von man uns und daz reiche, wenne wir zu Nůrnberg sein, behültzen sol, und begern, den ze hegen und ze hayen durch kůnftigen nutz; und dar

296. a) *sic or.* b) *in loco raso or.*

297. a) wald *or.*

1) *Cf. supra tom. III, 628 l. 40.* 2) *Cf. litteras Ludovici imp. 1337. Feb. 8. datas, ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1814).* Sulze = *sal feris ad lambiendum praeparatus (cf. Müller-Zarncke 'Mittelhochdeutsches Wörterbuch' s. v.).* 3) *In nr. 298 eodem loco eadem manus scripsit* Tertia; *item in litteris nr. 299. 305. 306. 307. 311. 313. 315 alia verba numeralia nunc omnino erasa eadem, ut ex signis includentibus iam conservatis efficitur, manu exarata erant. Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.', p. 120.*

ůmb, daz der walt fürbaz mer unverderbt beleibe, wôllen wir und heizzen, daz di Juden unser kamerknehte, di ze Nůrnberg gesezzen sein, den burgern vom rat ze Nůrnberg, unsern liben getriwen, von irr gewônlichen stewr, di si uns jeriglichen dynen und geben sůllen, reichen und bezaln sůllen one allez widersprechen zwei hundert pfunt Haller, daz diselben unser burger uns und dem reiche alle jare dar ůmb prenneholtz chaufen sůlen und můgen auf die vorgenanten[b] unser pûrch. Und gebyten auch den egen(anten) Juden und heizzen si daz auch ernstliche bei unsern chůniglichen hulden und gnaden, daz si di selben zweihundert pfunt Haller one alle hindernůzze alle jare gentzlich geben und bezalen den obgenanten unsern burgern. Mit urkůnde dises brifes zů einer ewigen bestetigheit versigelt mit unserm kůniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nůrnberg von der hende des erbern Welislabs tůmherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers kůniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristes gebûrt driuzen hundert jare und in dem syben und virtzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jar.

298. *Scriptum tertium.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem. In verso legitur: Tertia *(cf. supra p. 350 n. 3). Pendet sigillum ut supra. — Ed. Goldast, 'Reichssatzungen' II. 35; Leonardus Grundherr ab Altenthann, Commentatio de castro imperii forestali Brunn (Altorfii 1728) p. 35.*

Reg. imp. VIII nr. 405.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris a. 1331. April. 7. datis ('Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1279) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gotis gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Peheim tůn kůnt allen den, di disen brief sehen oder hôrnt lesen, daz wir angesehen haben den gebrechen und schaden, der uns und dem reiche teglich geschiht an unsern und dez reichs welden bei Nůrnberg gelegen, und wanne wir den selben schaden erkennen von kůntlicher underweisung, so geb(en) wir von unserm kůniglichem gewalt . . den burgern vom rat der stat ze Nůrnberg, unsern liben getriwen, durch hegůnge und hayůnge der selben welde di hernachgeschriben reht und gesetze zů einem ewigen rehten:

(1) Des ersten, daz alle amptleute, forster und zeidler auf beiden welden ietwederthalbe der Pegnitz, wenne man di vordert von des rates wegen ze Nůrnberg, alle jar zů einem mal sůlen komen auf den rat und zů den heiligen sweren stet ze behalten, waz diselben unser burger ze rat werdent, daz dem reiche und der stat gůt und nůtz sei an den wälden, und sůlen auch rügen bei dem selben eide, waz den egenanten wälden schedlich sei.

(2) Ez sol auch ie ain vorster auf seiner vorsthůbe sitzen und niht mer, und ensol niht geteilt werden, und derselbe vorster sol auch pfenden in derselben vorsthůbe, und anders nindert; und wer anders pfendet, danne der auf der vorsthůbe sitzet, daz soll man für einen raub haben.

(3) Ez sůlen auch die amptlíute, vorster und ander ir dyner niemant weder verkauffen noch erlauben, dhein holtz von beiden welden ze füren, danne den, di daz von alter genozzen haben und di reht dar ein haben.

(4) Auch sůlen di obersten vorstmeister sitzen mit ir selbes leiben ze Nůrnberg in der stat, wolten si aber auzzerthalb der stat sitzen, so sůlen si kayn reht haben an den wälden und über di vorster, untz daz si sedelhaft werden in der stat.

297. b) *sic or.*

(5) Auch sol dhein amptman noch vorster uber di welde kayn sein hûb nôch reht, di si in den welden haben, mit nihte verkaufen, weder edlen mannen noch rittern, wanne ez dem reiche und der stat schedlich an den welden ist.

(6) Und wôllen auch, wy di welde dez jares von den burgern besetzen werden, daz diselben gesetzte die amptlûte, vorster und zeidler der welde oder wer zû den wälden gehôrt,* stet halten sûlen, und ûberfûren si daz und wolten sein niht gehorsam sein, an welchen artikeln daz wer, di vorgeschriben stend(en) oder di man noch durch nûtz dar auf setzte, so sol und mag ein rihter und die burger der stat ze Nûrnberg von unsern und des reichs wegen straffen diselben, di daz ûberfûren, an leibe und an gût, nach dem als si dunket, daz si verworcht haben.

(7) Auch enpfelhen wir di purch in dem walde gelegen, die Prunne genant ist, di uns und daz reiche angehôrt, den vorgenanten unsern burgern ze Nûrnberg in aller der weise und maynûng und mit allen dem rehten, als wir in unser purch und tûrn ob Nûrnberg gelegen enpfolhen haben, in da mit ze warten, als di brif sagen und lauten, di wir in dar ûber geben haben[1].

Und dez zu einem ewigen urkûnde und stetighait geben wir in disen brîf versigelten mit unserm kûniglichen insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristes gebürt driuzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freitag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

299. *Scriptum quartum. — Nov. 12.*

Originale ibidem 'fasc. 373'. In plica legitur: R. *De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. Pendet sigillum ut supra. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 424.

Cf. litteras Ludovici regis a. 1337. Feb. 8. datas ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1817).

Wir Karl von Gotis gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brîf sehent oder hôrent lesen, daz wir angesehen haben den schaden und gebrechen unserr und des reichs welde bei Nûrnberg gelegen beiderseit der Pegnitz, wanne wir di geren ze hegen und ze hayen uns und dem reich und allen den, di reht dar zû haben, durch kûnftigen nûtz, und dar ümb, daz di welde fürbaz mer unverderbt beleiben und gehayen und gehegt werden, wôllen wir und gebyeten vestiglich bei unsern und des reichs hulden, daz niemant fürbaz kayn flemische schaf dar ein treiben sol noch haizzen treiben one alles geverde, und gebŷten auch bei unsern und des reichs hulden unsern liben getriwen . . dem schultheiz, . . den burgern vom rat, . . dem Waltstromair, . . dem Vorstmaister ze Nûrnberg und allen unsern amptleuten der welde, wye die genant sein, und ir îtzlichem besunder, daz si di welde heyen, hegen und schirmen mit gantzen trewen und auch wern mit ernst und mit vleizze, daz iemant fürbaz dhein flemische schaf dar ein treibe. Wer auch der wär, der ditze unser gebot uberfüre und schaf in di welde tribe oder hiezze treiben, wollen wir, daz man dem di schaf nemen sol, und dar zû sol er vervallen sein zweinzig pfunt goldes, halbes uns und unserr kamern und des andern halbeteiles . . den burgern der stat ze Nûrnberg, di auch di pûzze vordern und dar nach clagen von unser, des reiches und irn wegen süllen und mügen fürbaz ewiglich(en). Und des zû einem waren urkûnde geben wir in disen brif versigelt mit unserm kûniglichen insigel daz daran hangt.

1) *Infra nr. 303.*

Der geben ist zů Nůrnberg von der hende des ersamen Welislabes tumherren ze Prag und ze Wisscherade der kirchen, unsers kůniglichen hofs obersten schreibers, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristes gebůrt driůzenhundert jar und in dem syben und vîrzigstem jare, an dem nehsten mantag nach sant Marteins tag, unserr reiche in dem andern jare.

300. 301. SCRIPTA PRO CONRADO WALTSTROMER.

300. *Infeudatio forestarii.* — *Oct. 31.*

Originale (or.) *ibidem 'fasc. 377'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis blavi viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 391.

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1334. April. 5. et 1343. Oct. 13. datas ('Regesten Ludwigs' p. 100 nr. 1607 et p. 148 nr. 2359).

Wir . . Karel von Gotes gnaden Romischer chůnik ze allen zeiten merer des reichs und kůnich ze Beheim verjehen und bekennen offenlichen an disem brief, daz wir unserm lîben getrewen Chůnr(at)[a] dem jungen Waltstromeyr und seinen erben haben verlihen ze rehtem lehen und verleihen im mit disem gegenwůrtigen brief daz vorstmaister ampt uber unsern und des reichs vorst ze Nůremberg und swaz dor zů gehôrt, daz er und sein vordern von uns und unsern vordern an dem reich mangew jar her ze lehen haben braht und gehabt, und bestetigen im und seinen erben auch von unserm kuniklichem gewalt alle dî reht, di er und sein altvordern zů dem vorgeschriben vorst und vorstmaister ampt haben und dor zů gehoren, ze rihten und entrihten, ze setzen und entsetzen, alz ez sein vordern an in her bracht haben, und bestetigen im auch vom unserm kuniehlichen gewalt alle dî brief, di er und sein vordern von caysern, von kunigen und vom reich untz her und alz siz herbraht haben geleicher weis, als si geschriben sten von wort ze worte, reht sam si hie gegenwurtichlichen geschriben stunden. Wir haben auch dem obgenante(m) Chunr(at) dem jungen Waltstromeyr di gnad getan, ob der selbe junge Chunr(at) Waltstromeyr abginge und niht sûn liezz, so mûgen des selben Chunr(ates) des jungen Waltstromeyrs thôter oder enenklein daz reht haben zů dem vorgen(antem) lehen des vorstampts geleicher weis, alz si man wern. Wir haben im auch dî gnad getan, ob Chunr(at) der junge Waltstromeyr on erben verfůr und niht erben liezz weder thoter noch enenklein, so mûgen seiner swester kinde und Katherein Heinr(iches) des Pfintzinges wirtin kinde erben, ez sein sûn oder thôter, und daz reht haben zů den vorgeschriben lehen geleicher weis, als Chunr(at) der junge Waltstromeyr und sein erben dî her braht und gehabt haben. Des ze urkund geben wir disen brif versigelten mit unserm kuniehleichem insigel daz dor an hanget.

Der geben ist ze Nuremberch an Aller heiligen abent, do man zalt von Gotz gebûrtt drwtzehenhundert jar und dor nach in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unser reiche.

301. *Donatio eidem facta.* — *Nov. 13.*

Originale (or.) *in archivo civitatis Norimbergensis. Descripsit E. Mummenhoff. In plica legitur:* R.; *infra textum:* g. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum filis sericis blavi viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 426.

300. a) Chûmr. *or.*

Has litteras magna ex parte litteras Ludovici imperatoris 1337. Feb. 8. datas ('Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1816) repetere demonstrat Lochner, 'Geschichte der Reichsstadt Nürnberg zur Zeit Karls IV.' (1873) p. 54 sq.

Wir . . Karel von Gotes gnaden Romyscher kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunik ze Peheim verjehen offenlichen mit disem brif allen den, die in sehent oder hôrent lesen, daz wir haben an gesehen solich dinst, die uns und dem reiche unser liber getrewer Chûnrat der Waltstromeyr, unser und des reichs vorstmaister ze Nuremberg, getan hat und noch teglich tût, und haben im und seinen erben von unserm kûniclichem gewalt geben und verlihen und verleihen im mit disem gegenwertigem brief den graben und die weyerstete obendig der purger weyer genant auf und auf biz an den nehsten fûrt underthalb des Spilpûhels, also daz er und sein erben, ez sein sûn oder tôhter, den selben graben und weyerstete mit weren und mit wazzern bevahen mûgen, wî hoche und wî weit si wollen und als weit ie daz wazzer do von gestemmen mage; und tûn im und seinen erben auch von unserm kûniclichem gewalt den gnade, daz si an die vorgen(anten) weyer und weyerstete mûgen machen mûl und mûlheuser und hofrait als weit, als si ir dor zû bedûrffen, und auch daz die selb mûel fûrbaz immer ewiclichen emûle[a] sullen sein mit allem rehten, unt[b] auch, daz er und sein vorgen(ant) erben den selben podem und die weyerstete haben und nyezzen sullen mit sampt den mûlen und mûlsteten und swaz dor zû gehôrt mit allen nûtzzen und rehten ewiclichen. Wir wollen und gebiten auch vesticlichen bey unsern und des reichs hulden allen unsern und des reichs getrewen, daz si dem obgen(antem) Chunrat dem Waltstromeyr und seinen erben an den vorgenanten graben und weyersteten und mûlen und mûlheusern und hofrait und swaz dor zû gehôrt, furbaz niht irren noch hindern noch beswern mit dheynerlay sachen. Swer aber in dise unser gnade ubervert, der selbe ist vervallen, oder wer daz schiket mit rat oder mit tat, als oft er daz ûbervert, zway pfunt goldes, und alle die weil man in den schaden des ubervarens niht auz geriht hat gentzlichen und gar, so ist man vervallen ie von dem tag zwai pfunt goldes, die halb in unser und des reichs kammern gehôren und halb dem egen(antem) Chunrat dem Waltstromeyr, unserm vorstmaister, und seinen erben, an den ubervarn ist, die wir auch und unser nachkomen unwendicleichen haben und nemen wollen von den, dî der pen und der pûzze vervallen sint. Und dor uber ze urkunde geben wir disen brief versigelten mit unserm kûniclichem insigel daz dor an hanget.

Geben ze Nurenberg an dem erigtag nach sand Merteins tag, do man zalt von Kristes gebûrt driutzzenhundert jar und dor nach in dem siben und virtzzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

302—311. PRIVILEGIA PRO CIVITATE.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon. In omnibus sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.

302. *Confirmatio privilegiorum generalis.* — *Nov. 2.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 297'. In plica legitur: R̷. — *Extr. Lochner l. c. p. 2. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 397.

Wir Karel von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif sehent oder hôrent lesen, daz

301. a) . . E mûle *or.* b) vt *or.*

wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemain der stat ze Nürnberg einer seligen gedechtnüzze unsern vorfaren keysern und kunigen von Rom und bei namen dem durchlwehtigstem fürsten etzwenne keyser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze willichlich und unverdrözzenlich getan haben und noch tun süllen und mügen, und dar ümb wöllen wir si bedenken, als daz wol zimliche ist, mit sunderlichen unsern kuniglichen gnaden, auf die rede, als wir si stet und getrewe ietzünt funden haben, daz wir si destter bereiter zu unserm und dez reichs dinst machen und si destt baz ze dinste gereitzet werden, wanne si an uns und dem reiche grözzer gnade enpfinden. Dez bestetigen wir in und allen irn nachkomen alle gnade, freyhait, reht, gewonhait und gesetze, welcherlay di sein, di si herbracht haben von alter von günste und von gnaden beide keysern und künigen, unsern vorfarn, und sunderlichen kayser Heinrichen, dem vorgen(antem) unserm liben eltern vater, und auch von andern fursten, herren und steten, wye di genant sein mit sunderlichen namen, in aller der maynung, rehten und pünden von worte ze worten, als di brif und hantfesten sagen und lauten, di si dar über enpfangen haben, geleicher weise, als aller der brif bedeutnuzze in aller irr gestalt in disem brif geschriben stunden; und vernewen in allen di reht, gnaden, freyheit, gewonhait und gesetze, di si mit den selben brifen beweisen, und erfullen in von sunderlichen gnaden und von rehter gewizzen, obe ihtes gebrechen in unserr vorfarn kayser und kunige oder anderr herren und stete brifen wer, und wöllen daz und gebyten und setzen von unserr kuniglichen macht, daz di selben gnaden, reht, freyheit, gewonhait und gesetze ewiglich und unzerbröchenliche süllen weren, sten und beleiben one allez widersprechen aller lwte. Mit urkunde dises brifes ze einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kuniglichem insigel daz daran hangt.

Der geben ist ze Nurnberg von der hende des erbern Welislabs tůmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers kuniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzepischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristes gebürt drwzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

303. *Privilegium de servitio militari et de castro tempore vacantis imperii gubernando. — Nov. 2.*

Originale ibidem. In plica scriptum est: R.

Reg. imp. VIII nr. 398.

Ad cap. 2 cf. privilegia imperatorum Heinrici d. d. 1313. Iun. 11. cap. 8 (supra tom. IV nr. 999) et Ludovici d. d. 1341. Mai. 30. ('Regesten Ludwigs' p. 136 nr. 2164).

Wir Karel von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim tůn kůnt allen den, di disen brif sehent, hörnt oder lesent, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemain der stat ze Nürnberg einer seligen gedechtnüzze unsern vorfarn kaysern und künigen von Rom und bei namen dem durchlẘchtigstem fürsten etzwenne kayser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze willigelich und unverdrözzenlich getan haben und noch tůn sullen und můgen, und darůmb wöllen wir si bedenken, als daz wol zimlich ist, mit unsern sunderlichen kůniglichen gnaden uf di rede, als wir si stet und getrewe ietzunt funden haben, daz wir si destter bereiter zu unserm und dez reichs dinst machen und si destt baz zů dinst geraizzet werden, wanne si an uns und dem reich grozzer gnade empfinden.

(1) Dez tûn wir in die gnade, daz wir si durch dheynerlay sachen dheins dinsts mit ir selbes leib ze tûn anmûten sûllen noch enwôllen wider irn willen danne als verre, daz si über nacht wider heim kûmen mügen.

(2) Und wôllen ouch, daz di pûrch mit dem mitteln turn, der dar inne gelegen ist, von der stat mit nihte gesundert werde, also bescheidenliche: wer amptman und pfleger von unsern und des reiches wegen auf der purch sey, der sol gelûben und geheizzen, dem rat der stat ze Nürnberg da mit ze wartten, also wenne ein kayser oder ein künik niht enwer, daz unser burger ze Nürnberg einem künftigen keyser oder kûnige da mit warten süllen und mûgen. Und wer, daz der amptman oder pfleger do wider tete, so geb(en) wir unsern burgern den gewalt und di laube, daz si di selben veste und tûrn begeweltigen und betwingen sûllen, wy si mûgen, auf die rede, daz si ir trewe und ir ere gegen einen künftigen kûnigen und dem reiche behalten und bewaren. Und waz si dar under tûn, daz sol in sten one allen fare und pen und auch pûzze gegen dem reiche.

Mit urkunde diezs brifes zu einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kûniglichen insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende dez erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen dez hochwirdigen Gerlachs ertzepischofs ze Meintze, unsers und dez reichs in Teutzschen landen ertzekantzlers, nach Gots gebûrt drwzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

304. *Privilegium de bonis civium non pignorandis.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 399.

Textum qui extat in 'Historia Norimbergensi diplomatica' p. 324 translationem recentiorem esse comparando facile intelliges. — *Confirmantur his litteris litterae Ludovici imperatoris 1341. Mai. 30. datae ('Regesten Ludwigs' p. 136 nr. 2166); cf. Lochner l. c. p. 2.*

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und künig zû Peheim tûn kûnt allen den, di disen brif sehent oder hôrent lesen: Wanne wir di stat ze Nürnberg ümb sunderlichen getrewen dinst, den si uns und dem reiche vor andern steten vleizzigliche hat erzaigt, pillich bedenken mit sunderlichen gnaden, dar ümb wôllen wir, daz di burger der selben unserr stat ze Nûrnberg und allez ir gût da mit begnadet und befreyet sei, daz si für uns noch für das reiche nimmer von uns noch von unsern nachkomen Rômischen keysern und kûnigen ümb dheynerlay sache iemants pfante süln werden. Wer aber, daz wir oder unser nachkomen iemant von vergezzenhait oder von irrsal wider diser gnade dheynerlay brif geben und si dar an niht auznemen, ob si dar ümb mit der brif gewalt oder ane brif gepfendet oder beschedigt würden, daz sülen si niht fur ein pfandûng sunder für einen raube haben, und sülen und mügen dar nach geclagen als ümb einen raube. Und dar an süln in unser brif und hantfeste, ob wir oder unser nachkomen di iemant dar uber geben, dheynen schaden bringen. Mit urkünde dises briefes zû einer ewigen bestetigchait versigelt mit unserm küniglichen insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende des erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherad, unsers küniglichen hofes oberstem schriber, von wegen des hohwirdigen Gerlaches ertzepischofs ze Meintze, unser und dez reiches in

Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristes gebůrt drwzenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten frytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

305. *Privilegium de securitate in bellis privatorum.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem 'fasc. 343'. In plica legitur: R. *In verso manus coaeva scripsit:* P[rim]a, *quod postea fere erasum est; cf. supra p. 350 n. 3.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 402.

Wir Karel von Gots gnaden Rŏmischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Peheim tůn kůnt allen den, di disen brif sehent oder hŏrnt lesen: Wanne wir von der wirdigeheit, zů der uns Got von seinen gnaden gerůffet hat, pflichtig sein ze trahten und ze denken auf fride und gemach aller der, di under uns und dem reiche gesezzen sein, und bei namen auf der gmache und seligeheit, di wir uns und dem reiche geneiget funden haben mit sunderlichem dinst, dar ůmb wanne wir von unsern liben getrewen burgern unser und des reichs stat ze Nůrnberg, der clag wir verhort und vernomen haben, genczlich unterweiset und berihtig sein, daz si von krig, aufleufen und urleugen etlicher herren und lẘte in grozzen schaden komen und gevallen sein, auf die bescheidenhait, daz wir sůlchen schaden und ir und unserr stat verderbnůzze understen, so wŏllen wir und gebiten, daz welch fůrsten, herren oder ander lẘte mit ainander krigten, ůmb welcherlay sache daz wer, und daz der krîg daz reiche niht angîng, den selben krîg sůlen di selben fůrsten, herren oder ander lẘte, wye di genant sein oder wer si sein, under in selbe also enden, daz unsern burgern von Nůrnberg und allen ander lẘten, di der selbe krig niht anget, und irm gůt dhein schade da von erste. Wer aber, daz unser burger oder ander lẘte von den selben krîgen beschedigt wůrden an leib oder an gůt, so wŏllen wir, daz man di selben getat fůr einen raub habe; und ob di geschiht ze clag kůmt, daz man dar ůmb rihten sol und mage, als ůmb ein missetat und ainen raube, nach dem als di getat und di geschiht ist. Mit urkůnde dises brifs zů einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kůniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nůrnberg von der hende dez erbern Welislabs tůmherren der kirchen ze Prage und ze Wisscherade, unsers kuniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzepischofes ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristus gebůrt drẘzenhundert jar und in dem siben und virzigstem jare, an dem nehsten freitag nach Aller heiligen tage, unserr reiche in dem andern jare.

306. 307. PRIVILEGIA DE IUDICIIS.

306. *Emunitas ab iudiciis extraneis.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem 'fasc. 308'. In plica legitur: R. *De notitia olim in verso scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3; manus saec. XV. haec scripsit:* Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimoquinto, am mittwoch nach Lucie, umb vesperzeit, ward disz privilegium fürgezogen[a] wider das lantgericht des burggrafthums zu Nuremberg in den sachen, so her Johann Hertlin pfarrer zu Grossenhaszlach und Jörg von Seckendorf zu Korinburg wider die von Nuremberg furgenomen haben am lantgericht daselbs, die sind geschehen zu Nuremberg in Hailsprunner hof in der vordern stuben. Dabei sind

306. a) *sequitur* und verlesen *postea deletum.*

gewesen die erbern vesten Pauls von Streitperg. Anthoni von Seckendorf etc. darzu gebeten gezeugen. Leonardus Erngrosz notar. publ. sst. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 403.

Cf. privilegia imperatorum Heinrici d. d. 1313. Iun. 11. cap. 6 (supra tom. IV nr. 999) et Ludovici d. d. 1331. April. 7. ('Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278), 1332. Mart. 8. (ibid. p. 88 nr. 1430).

Wir Karel von Gotis gnaden Römischer kunik ze allen zeiten merer des reichs und kunig zů Peheim tun kunte allen den, di disen brif sehent oder hörnt lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser liben getrewen . . di burger vom rat und . . di gemein der stat ze Nürnberg einer seligen gedechtnůzze unsern vorfarn keysern und kunigen von Rom und bei namen dem durchlẘchtigstem fursten eczwenne kayser Heinrich, unserm liben eltern vater, und dem reiche und auch uns ofte mit grozzem sunderlichem vleizze willielich und unverdrözzenlichen getan haben und noch tůn sullen und mugen; und dar umb wöllen wir si bedenken, als daz wol zimlich ist, mit sunderlichen unsern kuniglichen gnaden uf di rede, als wir si stet und getrewe itzunt funden haben, daz wir si destter beraiter zů unserm und des reichs dinst machen und si destt baz ze dinst geraitzet werden, wanne si an uns und dem reiche grözzer gnade enpfinden. Wanne si gefreyet sein und in gnade geschehen ist von unsern vorfarn einer seligen gedechtnizze keysern und kunigen, daz man weder si, ir hubner noch ir gůt umb werltlich sache nindert beclagen sol danne vor irm schultheizzen der stat ze Nürnberg, den si haben von unsern und des reichs wegen, und in di selben gnaden, freyheit und reht wider irr brief sag und laute ofte uberfarn sein und bekrenkt an manger stat und sunderlichen von . . den vitztůmen, amptlẘten und richtern in den hertzogtůmen zů Bairn, dez hab(en) wir angesehen irn gebrechen und wöllen si behalten bei freyheiten und gnaden. Dez gebyten wir vestigclichen bei unsern und des reiches hulden allen pischofen, fursten, herren, vitztůmen, amptlẘten und richtern, wye di genant sein, daz si die vorgenanten unser burger, ir hubner und ir gut vor in niht lazzen beclagen und auch niht urteil uber si lazzen sprechen und alle ir clager weisen an den egenanten irn schulth(eizzen), reht vor im ze tůn und ze nemen umb alle werltliche sache, welcherley di sein, kayn auzzenemen. Und welcher furste, herre, vitztůme, amptman oder rihter wider ditz gegenwertigen unser gebot in daz uberfur und urteil uber si, ir lẘte und ir gut liezze vor im sprechen, di selben urteil und clag süllen den vorgenanten unsern burgern, irn hubnern und irm gůt niht schaden und sol niht kreften haben. Und dar uber sol der rihter, der der selben urteil getar gestaten, und di scheppfen, di dar uber urteil sprechen, und ouch der da clagt, ir ietwederr vervallen sein czweinzig pfunt goldes, daz halbteil unserr cammern und daz ander halbteil dem sein gůt und sein hubner also beclagt werdent. Mit urkunde dises brifes zů einer ewigen bestetigkeit versigelt mit unserm kuniglichem insigel daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nürnberg von der hende des erbern Welislabs tumherren der kirchen ze Prag und ze Wisscherade, unsers kuniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen dez hohwirdigen Gerlachs ertzepischofs ze Meintze, unsers und des reichs in Teutzschen landen ertzekantzlers, nach Kristes gebůrt drẘzehenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten freytag nach Aller heiligen tag, unsrer reiche in dem andern jare.

307. *Privilegium de non evocando. — Nov. 4.*

Originale (or.) *ibidem. In plica legitur:* R. *De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 410.

Quae cum privilegio Ludovici regis 1315. Ian. 5. dato ('Regesten Ludwigs' p. 4 nr. 56) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notificamus universis, quod inter sollicitudines nostras illam non minimam reputamus, ut hiis, qui studiosius et ardentiori devotione se nostris et imperii serviciis submiserunt, nostra regalis benignitas uberius provideat de quietis et indempnitatis comodo, presertim cum in ipsorum pace quiescamur et prosperemur salute. Hinc est, quod prudentes viros universos et singulos cives in Nürnberg, fideles nostros dilectos, propter suorum prerogativam meritorum, qua[a] ad imperii servicia pleno studio pre ceteris hactenus claruerunt et rutilant fervencius, respicere gratiis condignis et oportunis favoribus[b] intendentes ipsis ad instar clare memorie divorum imperatorum et Romanorum regum, illustrium predecessorum nostrorum, indulgendum duximus et favoraliter indulgemus, quod nec ad curie nostre nec ad cuiuscumque alterius iudicis in causis civilibus examen vel iudicium extra civitatem Nürn(bergensem) super quibuscumque rebus et questionibus trahi debeant et quomodolibet evocari, quam diu sunt vel esse volunt parati stare iuri in ipsa civitate coram sculteto nostro ibidem de se querelantibus ac facere et recipere coram sculteto predicto, quod ius et iustitia dictaverint secundum sententiam scabinorum ibidem, et ipse scultetus ibidem in reddendo iustitiam querelantibus contra singulos vel universos cives predictos non sit negligens et remissus. Quod qui secus facere presumpserit, indignationem nostram et penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietas camere nostre, reliqua vero passis iniuriam persolvatur, se noverit incursurum.

Datum Nürnberg per manus honorabilis Welislai Pragensis et Wissegradensis ecclesiarum canonici, aule nostre regie prothonotarii, vice venerabilis Gerlaci archiepiscopi Moguntini, nostri et sacri imperii per Germaniam archicancellarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, secundo Non. Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

308. 309. PRIVILEGIA DE IURISDICTIONE CRIMINALI.

308. *Privilegium primum. — Nov. 2.*

Originale (or.) *ibidem. In plica legitur:* R. *— Extr. Lochner l. c. p. 2. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 400.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1340. Iul. 1. datis ('Regesten Ludwigs' p. 130 nr. 2084) concordant, typis minoribus excudi fecimus. Cf. etiam eiusdem litteras d. d. 1320. Ian. 24 ('Regesten Ludwigs' p. 22 nr. 382).

Wir[a] Karel von Gotes gnaden Römischer chünig ze allen ziten merer des reiches und chünig ze Beheim verjehen und tůn chunt offenlich an disem brief allen den, die in sehen oder hören lesen, daz wir angesehen haben so getan dinst, als uns und dem reiche die purger von Nürnberch, unser lieben getrewen, getan haben und noch tuen mügen, und haben in die gnade getan und daz reht gegeben von unserm chünchlichem gwalt, daz si ainen ieglichen schedlichen menschen, der in ir und des reiches vanchnusse ze Nürenberch chomet mit bösen leymunde, uberchomen mügen und

307. a) quo *or.; correximus secundum litt. Lud.* b) *item correximus:* favorabilibus *or.*

308. a) WIir *or.*

den leib angewinnen mügen, also bescheidenlichen, daz* rat und schepfen oder dem merern teil under in dunchet auf ir ayde, daz der leumunde so starck auf in gegangen sei, daz man billicher rihte über sinen leip, danne man ez laz, und daz er da mit den leip verlorn habe. Wir haben in auch sünderlichen die gnade getan und daz reht gegeben von unserm chüniglichem gwalt, daz die vorgenanten unser purger des rates und die schepfen ze Nürenberch oder der merer teil under inen vollen gwalt haben, ainem ieglichem[b] iren[c] purger oder sein chint oder seinen freunt oder sinen kneht, daz si ervaren und endelichen inne werden, daz er so ungeraten sei, daz si des dunchet, daz er von siner ungeratenheit pezzer tode sei danne lebendige, daz si den, der in der stat und in dem gerihte ze Nürenberch gesezzen ist, wol urteilen mügen in ainen thurn ze puezzen, dar nach und er verworht hat, oder in ainen sack ze stozzen und in dem wazzer ze tode ertrenchen oder ainen andern tod an ze legen, dar nach und si ze rat werden. Und des ze ainem waren urchünde, daz in dise vorgeschriben gnade stet und gantz beliben, geben wir in disen gegenwertigen brief besigelten mit unserm chüniglichem insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nürenberch an Aller sele tag, do man zalt von Cristes gepurde driutzehenhundert jar und dar nach in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer reiche.

309. *Privilegium alterum.* — *Nov. 12.*

Originale ibidem.

Reg. imp. VIII nr. 422.

Heinrici et Ludovici imperatorum privilegia, quibus singula capitula harum litterarum nituntur, in annotationibus citavimus. — Cf. etiam Lochner l. c. p. 4.

Wir Karl von Gotes gnaden Romyscher künch ze allen zeiten merer dez reychs und künk zu Beheim verjehen[1] offenlich an disem brif allen den, di in sehen oder hören lesen, daz wir angesehen haben mangerlay kümmer und gebrechen, di uns unser lieb getrewe, di burger vom rat ze Nürenberg, fürgelegt haben, von mangerlay missetat, di bei in und ümb si geschehen sint und ie langer ie mer geschehen möhten, ob daz wer, daz wir in niht begegenten; und darümb haben wir den selben unsern burgern vom rat und der gemaine der vorgenan(ten) unserr stat ze Nürnberg durch merung bezzers frides und gemachs, des wir allen unsern und des reychs steten und getrewen von unsern künkleichen trewen schuldig sein ze scheppfen und ze brüfen, ze aller zeit di gnad getan und verlihen, di hernach geschriben sten, zu einem rehten ewigleichen:

(1) Des[2] ersten, ob ein burger von Nürnberg sein leben verwörht, von welherlay missetat daz wer, und daz über seinen leib gerihtet würde mit dem rehten, dez selben erben sullen fürbaz dheinen schaden dulden an irm gut von dem rihter ümb di sache, darümb man im daz leben angewunnen hat. Tet aber ein burger ein missetat, damit er daz leben verworht het, und davon entwiche, daz uber in niht gerihtt würde, so sullen sein gelter, den er gelten sol, an des selben gut sten mit ir gült, als verre daz in vergolten werde, und doran sol si der rihter niht hindern, on alle geverde.

(2) Auch[3] wollen wir durch merung des frides, daz kain morder, der einen mörtlichen und verlichen mort begangen hat, und daz küntlich und gewizzen ist dem merern teil rats und der scheppfen, der sol dheiner freyung geniezzen, weder zu sant Gyligen, zu dem Teutschen Haus, noch auf der burch, noch an keiner stat; wanne ob er da hin fluhe, so mügen in der schulth(eiz) und die burger auz der freyung nemen on alle büz und pen, darümb si gen uns, dem reych und gen allen lwten vervallen mohten.

(3) Wir[4] geben auch den gewalt und daz reht, daz unser schulth(eiz) ze Nürnberg auf unser und dez reychs strazze beleiten und beschirmen sol und mag alle, die darauf

308. b) m *in loco raso or.* c) *in loco raso or.*

1) *Ad sequentia cf. 'Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278.* 2) *Cf. ibid.* 3) *Cf. ibid. et p. 136 nr. 2165.* 4) *Cf. Bohmer, 'Regesten 1246—1313' p. 309 nr. 548.*

reiten, wandeln oder gen, on aller herren widerrede; und wa unser schulth(eiz) schedlicher lwte, rauber oder prenner gewar wirt, den sol er und mag in nachvolgen von unserr und dez reychs wegen, und sol di halten und benöten mit gewalt oder wi er mag, ob er sie begreiffet, daz den, di si beschedigt haben an leib oder an gůt, und sunder dem lande reht von im geschehe nach der stat reht, und mag ouch di gen Nůrnberg fůren on alle hinderung, und darůmb sol der selbe unser schulth(eiz) und burger von niemant veintschaft haben, er sei furste, herre, ritter oder kneht, in der lande oder vesten si di angreiffen.

(4) Und[1] wer auch, ob schedlich lwte auf einer veste begriffen wůrden und verboten von unser und des reychs und von irn wegen, so sol der, dez di veste ist, in di schedlichen lwt antwůrten; tet er dez niht, so sol der rihter und di stat dez schadens zu dem, dez di veste ist, und zu der vest warten gleicher weise, als zu den selben schedlichen lwten, di in der vest sein.

(5) Wir wöllen[1] auch, wer der ist, der einem drot ze prennen und niht rehtes von im nemen wil, und wer dez verlich bot ist und darůmb begriffen wirt, daz man ůber di rihten sol gleicher weise, als ob si den prant getan heten. Und wer auch di selben mortprenner wizzentlich beherbergt, etzet oder trenket, und di darůmb begriffen werden, ůber di sol man auch rihten als ůber den mortprenner durch reht.

(6) Auch wollen wir, wer der man ist, er sei ein gastgebe oder wi er genant ist, dem sein gast oder ein ander erberger man, der im gelaubt und getrawet, sein gut in trewen und in trewes hant enpfilhet und ze behalten gibt, und daz der selb man, wirt oder gastgebe daz gut, daz im also enpfolhen ist, enpfůrt und enpfremdet wider seinen willen, zu dem selben manne, wirt und gastgeben sol man rihten, ob er begriffen wirt und ob ez ze clag kůmbt, als zu einem rauber durch reht.

(7) Wir wollen ouch, daz man allez frevelichs fůtern fůr ainen raub haben sol; und di ez auch tůn, di sol man fůr rauber haben, und darůmb sol man auch rihten, ob ez ze clag kůmbt, als ůmb ainen raub und als zu raubern durch reht.

Und daz den vorgen(anten) . . dem schultheizzen und . . den burgern der stat ze Nůrnberg, unsern lieben getrewen, disw reht, freyheit und genade stet, gantz, ewigleich und zu ainem ewigen rehten fůrbaz beleib, des geben wir in disen brif mit gantzer gewizzen, versigelt mit unserm kůnkleichen insigel daz dar an hangt.

Daz geschehen ist ze Nůrnberg, von Gotz geburt drwzenhundert jar und in dem syben und virzigstem jar, an montag nach sant Marteins tag, in dem andern jar unserr reych.

310. 311. PRIVILEGIA AD COMMERCIUM SPECTANTIA.

310. *Privilegium primum.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem 'fasc. 328'. In plica legitur: R. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 401.

Cf. privilegium Heinrici imperatoris 1313. Iun. 11. datum cap. 11 (supra tom. IV nr. 999).

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim tůn kůnt allen den, di disen brif sehent oder hörent lesen: Wanne wir angesehen haben und in unsern gedanken vleizziglich geprůft, daz von aintrechtichait allen lwten bekůmt selighait und ere und der fůrst des frides niht gelobt wirt wanne

1) *Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 79 nr. 1278.*

in fridez zeiten, auf die rede, daz wir allen gebrechen, auflauf und zweyûng, der auf gesten môcht von kauflẘten uberal in unsern reichen von mangerley gesetze, di dar inne gemacht werden, so wôllen wir, gebieten und heizzen, daz unser liben und des reichs getrewen burger ze Nûrnberg aller der rehte, freyhait und gnaden sich frewen sûln, tailhaftig sein und genîzzen, di unser burger ze Prage und ander in allen steten ze Beheim, ze Merhern, ze Polan und in aller unserr grafschafte zû Lutzemburch behalten und besezzen haben von reht und von gewonhait in aller weise; und bei namen wôllen wir, daz di selben unser burger von Nûrnberg ze Prage und in allen steten unserr vorgenanten erbelande alle ir kaufmanschaft, welcherlay di sei, einem itzlichem gastte one allen fare und ane alle hindernûzze verkaufen mûgen und ander hab wider kaufen geleiche ainem burger ze Prage. Und sûllen auch allez des uberhaben sein an zôllen und andern sachen, dez si unser burger von Prag und auch auz andern steten unserr vorgenanten lande ze Nûrnberg ûberheben. Und daz selbe reht sûllen unser burger von Prage und von andern steten unsers erbelandes ze Nûrnberg wider haben an allen sachen nihtes auzzenemen. Mit urkunde dises brifes zû einer ewigen bestetighait versigelt mit unserm kûniglichem insigel daz dar an haugt.

Der geben ist ze Nûrnberg von der hende dez erbern Welislabs tûmherren der kirchen ze Prage und zû Wisscherade, unsers kûniglichen hofes oberstem schreiber, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Kristus gebûrt drẘzehenhundert jare und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten frytag nach Aller heiligen tag, unserr reiche in dem andern jare.

311. *Privilegium alterum. — Nov. 13.*

Originale ibidem. In plica legitur: R. *De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 425.

Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1332. Sept. 12. dato ('Regesten Ludwigs' p. 93 nr. 1495; ed. 'Chroniken der deutschen Städte' I, 222) concordant, typis minoribus excudi fecimus. De nominibus civitatum cf. 'Chroniken' l. c. p. 99.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notumfacimus[a] universis, quod, quamvis regie celsitudinis circumspecta benignitas universos fideles, quibus ex Altissimi creatoris dispensacione gratuita feliciter dominatur, gratiosis intueri favoribus et piis beneficiis consolari se tanto conspiciat obnixius obligatam, quanto felicioribus auspiciis sue dicionis et magnificencie noverint imperia dilatari; illos tamen speciali quodam et dulcoroso favore prosequitur, qui continuatis fidelitatum obsequiis non solum rebus, que momentanea temporum decursione labuntur, verum etiam corporum ac personarum exhibitione devota non cessant se suaque regie maiestatis beneplacitis fideliter adaptare. Sane quia dilectorum nobis consulum, iuratorum ac universitatis civium Nurnbergen(sium), fidelium nostrorum, probitatis merita, quibus ipsi dudum approbata fidei constantia et singulari devotionis studio recolende memorie divis imperatoribus ac Romanorum regibus, predecessoribus nostris, nobis et sacro Romano imperio placuerunt, ad benefaciendum ipsis merito nos inducunt, eapropter eisdem necnon successoribus ipsorum omnia et singula privilegia, iura, libertates, immunitates et gratias necnon bonas et approbatas consuetudines, que et quas ipsis suis meritis exigentibus divi imperatores vel predecessores nostri reges Romanorum tradiderunt et concesserunt, sicut eadem ipsis civibus rite et provide concessa sunt et tradita, et specialiter in theloneis et iuribus wlgariter 'pfuntreht' nuncupatis

311. a) tumfa *in loco raso or.*

civitatum infrascriptarum, videlicet in Verona in Uchtlande, in Switza, in Salutria, Morten, Pysantia, Hagenawe, Argentina, Saraponte, Lutura, Spira, Wormatia, Oppenheim, Moguntia, Frankenfûrt, Fridberg, Weselaria, Wetpflaria, Geylenhausen, Pochparten, Heilprunne, Wimppina, Mospach, Kolentz[b], Treveri, Colonia, Aquis, Mastrie, Tâuren, Hertzogenbûrg[c], Lâutich, Hoya, Metza, Wirdung, Dynarit[d], Namen, Walschen Newenburg, Porta sancti Clas, ad sanctum Michahelem, Dungern, Truten, Daunspurch, Valentzin, Chamerey, Domato[e] ex parte agtie[f], Perge Hengawe, Löfen, Geldeuach, Bruxello, Antwerb, Nybel, Geyeps, Mechel, Filfürt, Dyna, Lubechke, Arelblang et in regno Arel, Herbipoli, Babenberga, Egra, Chambia, Napurga, Amberga, Ratispona, et a Ratispona in aqua usque in Pataviam, Patavia, Ascha, Monaco, Novoforo, Altorf et in Hersprugga, presentis auctoritate rescripti confirmamus, innovamus et etiam communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre confirmacionis paginam infringere vel ei in aliquo ausu temerario contraire, sub pena centum librarum auri ab eo, qui contrafecerit, irremissibiliter exigenda, cuius medietatem nostri regalis erarii sive fisci, residuam vero iniuriam passorum usibus decernimus applicari. In quorum testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo iussimus comuniri.

Datum Nûrnberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indictione XV, Ydus Novembris, regnorum nostrorum anno secundo.

312—313. SCRIPTA PRO SCULTETO.

Originalia ibidem. Descripsit vel contulit R. Salomon. In utroque sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.

312. *Obligatio scultetatus.* — *Nov. 7.*

Originale in archivo supradicto 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 37'. In plica legitur: R̸. *Reg. imp. VIII nr. 419.*

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1339. Mart. 19. datis ('Regesten Ludwigs' p. 124 nr. 1976) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karulus von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reiches und kunig ze Peheim bekennen offenleich an disem brif, daz für uns kom unser lieber getriwer Chunrat der Groz, schulth(eiz) ze Nûrnberg, und weiset uns mit guten brifen, daz im und seinen erben stuend des reiches schultheiczen ampt mit dem pan zu Nûrnberg mit allen den rechten und nuezen, die darzû gehorent, von des reiches wegen dreu tausent phunt Haller, die er dar umb bereit geben het und die* auch an* des reiches nucz, ere unde frumen gekert und gewent weren. Und da sach wîr an die getriwen dinst, die er dem reich oft getan het und noch getun mocht, und gaben im und seinen erben von besundern gnaden vreyleich und ledicleich die vorgenanten dreu tausent phunt auf dem vorgenanten schultheiczen ampt* und dem pan und auf allen den rechten und nuezen, die dar zu gehorent.* Und swaz si auch des selben schultheiczen ampt geniezzen, daz geb wîr in ledicleichen von besundern gnaden, daz ez in an der vorgenanten summ nicht abgen schol, besunder schol man daz ee genant schultheiczen ampt mit dem pan* von in losen, wîr oder unser nachkomen an dem reich, umb daz vorgeschriben gelt, als vorgeschriben stet, an allen gebrechen. Und davon wolle wîr und gebieten unsern lieben getriwen dem rat und den purgern gemeinleich ze Nûrnberg, daz si dem obgenanten Chunraden und seinen erben an dem vorgenanten schultheiczen ampt mit dem pan und an allen rechten, die darzu gehoren,

311. b) *sic or.;* Kobelentz *litt. Lud.* c) *sic or.;* -busch *litt. Lud.* d) *sic. or.;* Dynant *litt. Lud.* e) *sic or.;* Dornaco *litt. Lud.* f) *sic or.;* aque *litt. Lud.*

von unser und des reiches wegen beschirmen und nicht gestaten, daz si iemant daran leydig, angreif, hinder noch beswer, pey unsern hulden. Und des zu* urkund geb wir in disen brif* mit unserm kunicleichen insigil daz daran hanget.

Der geben ist zu Nurnberg von den henden des ersamen Wedislabs tumherren ze Prag und ze Wischerad, unsers kunicleichen sals obristen schreibers, von wegen des erwirdigen Gerlachs erczpyschofs ze Meincz, unsers und des reiches in Teuschen landen erczkanczlers, nach Cristus gepurde dreuzehen hundert jar dar nach in dem siben und vierzigisten jar, an dem mitwoch vor Martini, und in dem andern jare unserer reiche.

313. *Obligatio officii in Wendelstein.* — *Nov. 8.*

Originale ibidem 'fasc. 362'. In plica legitur: R. *De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3.*

Reg. imp. VIII nr. 420.

Cf. supra tom. III, 630 nr. 16.

Wir Karel von Gots gnaden Romischer kůnig ze allen zeiten merer dez reichs und kůnig zu Beheim bechennen offennlich mit disem brief, daz fůr ůns chom unser lieb getriwer Cunr(at) der Grozz, unser schulth(eizz) ze Nurnberg, und beweist uns mit guten brifen, daz im und seinen erben zu pfande stůnd daz ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf tausent pfunt Haller mit allen rehten, eren und nůtzen, di dar zu gehorten, di er dar umb berait geben und bezalt het und di auch an des reichs nůtz, ere und frůmen gewant und gekeret wern. Da sahen wir an di getriwen dienst, di er dem reich getan het und noch tun moht, und gaben und bestetigten im und seinen erben von besundern gnaden die vorgenan(ten) tausent pfunt Haller uf dem vorgenan(ten) ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf, also daz wir und unser nachomen an dem reich, kunig oder keiser, daz vorgenan(te) ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf von in losen sullen und mügen, wenn wir wollen, umb di vorgenant(en) tausent pfunt Haller. Wir haben im auch di gnade getan und tun auch mit disem brif, ob daz were, daz si daz obgenant ampt zu Wendelstain, Herbrehtzdorf und Wotzendorf von ir nôt wegen versetzen und verpfenden musten andern leûten, wem oder welchen si diu versetzent oder verpfendent umb alz vil gelts, als ez in stet oder umb minner, daz wir den di pfandung besteten und bestetigt haben mit disem brif, den wir in geben ze urkůnd versigelten mit unserm kůnigl(ichem) insigel daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nůrnberg von den henden dez ersamen Welislabs tumherren ze Prag und ze Wisscherade, unsers kuniglichen sals obersten schreibers, von wegen des erwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintz, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Gotes geburt driuzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem nehsten pfinztag vor sand Martins tage, unserr reiche in dem andern jare.

314. *Privilegium fori civi Norimbergensi datum.* — *Nov. 11.*

Copia a Wolfcangio abbate S. Aegidii Norimbergensis a. 1507. Iul. 21. vidimata in archivo provinciali ('Kreisarchiv') Norimbergensi (C)[1]. *Descripsit G. Schrötter.* — *Ineditum.* *Reg. imp. VIII nr. 6476.*

Wir Karl von Gots genaden Romischer künig zu allen zeyten merer des reichs und kung zu Beheim verjehen und tun kunt offentlich an disem brief allen den, die in sehen oder horn lesen, das wir dem bescheiden manne Berthold dem Haller, burger zu Nurmberg, unserm lieben getrewen, durch besonder lieb und gunst, die wir zu im und seinen freunden haben, die gnade und freyheit geben und geton haben von unserm konielichen gewalt mit disem brief, einen wuchentlichen markt zu Grevenberg an der mitwuchen in itlicher wuchen durch das jar ze haben und ze halten ewielich, und freyen und ehafftigen in den in der mainung, das alle, die dar zu und davon durch kauffen und verkauffen reytent, varent oder wandelnt[a], sicherhait und freyhait haben sollen, als der wuchenmarkt zu Nurmberg stat und gefreyt und geehafft ist. Und darzu geben wir dem vorgenanten Berthold Haller und seinen erben die freyheit und gnade, das der obgenant markt ze Grefenberg alle jar ewielich haben sol und mag funff jarmerckt zu den hernach geschriben zeyten: den ersten an dem Auffartag, den andern vierzehen tag nach Pfingsten, den drittenn an sant Peters tag, als er aus den banden erlost ward, den vierten an sant Michelstag und den funfften an Aller heiligen tag, mit dem rechten, das der merkt iclicher[b] zu den vorgenanten ziln sten und wern soll ainen gantzen tag und nicht mer. Und der merkt iglicher soll haben alle die ere und freyhait, die der jarmarkt hat in unser und des reichs stat zu Nurmberg, als in der verschriben ist. Und zu ainer besundern gnad der freyhait des vorgenanten markts zo Grevenberg geben wir dem egenanten Berthold Haller von unserm kuniclichen gewalt den pau und das halsgericht in dem selben markt ze Grevenberg in aller der weyse, rechten und gewonhaiten, als er das von alter herbracht hat und auch herkomen ist. Und des zo ainem waren urkunde geben wir disen brief mit unserm insigel versigelt.

Der geben ist zo Nurmberg, do man zalt von Crists gepurt dreyzehenhundert jar darnach in dem siben und viertzigisten jar, an sant Martins tag, in dem andern jar unser reych.

315. *Scriptum de monetariis et teloneariis.* — *Nov. 12.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt Urk. fasc. 313'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *De notitia in verso olim scripta nunc erasa cf. supra p. 350 n. 3. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 423.

Wir Karl von Gotis gnaden Romischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Peheim tůn kůnt allen den, di disen brif sehent oder hȯrnt lesen: Wanne uns mŭgliche, zymlich und pillich dŭnkt, daz alle, di in ainer aynŭng und gemainschaft sein und wonen, mit ainander dulden, dynen und tragen sŭllen allez, daz si anget, mit

314. a) wandelten *C.* b) jerlicher *C.*

1) *Cur in formula authenticationis litteras nostras abbas dixerit* von dem aller durchleuchtigsten grosmechtigsten fursten und hern hern Wladislaus zu Hungern, Beheim, Dalmatien, Croatien etc. kunig unserm allergnedigsten herrn ausgangen, *nescimus.*

allen sachen, sunder di auzgenomen, di uns und dem reiche mit etzlichem des reichs ampt gepunden sein ze dynen, da von pillich mit besundern gnaden vor andern liůten gefreyet sůllen sein, und da von wǒllen wir: ob zwen, drey oder mer unser und des reichs burger ze Nůrnberg můntzmeister wůrden, daz der ainer under in, welcher der ist, den si dar zů benennen, und anders niemant mit im one stewer und one losůnge sitzen sol, di weil si unser und des reichs můntzmeister sein, und di andern sein gesellen an dem ampt sůllen alle losůng und stewer geben mit andern burgern der stat ze Nůrnberg nach irr stat reht und gewonhait. Auch wǒllen wir durch merer frides und gemachs willen, daz unsers můntzmeisters dyner . . unserm schultheiz ze Nůrnberg gehorsam sůlen sein ie dem manne reht vor im ze halten und ze tůn ůmb alle sache, und der selbe unser schultheiz sol und mag si straffen ůmb ir unzůcht und missetat, ob si sich in deheinen sachen vergâzzen, als ander burger und ir dyner ze Nůrnberg one geverde. Auch wǒllen wir, daz ain ietzlich zolner mit unsern burgern ze Nůrnberg stewer und losůng geben sol als ander ir burger nach irr stat reht und gewonhait. Auch sol ain itzliche unser und des reichs zolner der stat ze Nůrnberg alle prukke ze Nůrnberg zymmern, pezzern und bawen an allen sachen, wenne des not ist, von dem zolle fůrbaz ewiglichen. Und dez ze einem ewigen urkůnde geben wir in disen brif versigelt mit unserm kůniglichen insigel, daz dar an hangt.

Der geben ist ze Nůrnberg von der hende des ersamen Welislabes tůmherren ze Prag und ze Wisscherade der kirchen, unsers kůniglichen hofes obersten schreibers, von wegen des hohwirdigen Gerlachs ertzpischofs ze Meintze, unser und des reichs in Teutzschen landen ertzkantzlers, nach Gotis gebůrt drẘzenhundert jar und in dem syben und virzigstem jare, an dem nehsten montag nach sant Marteins tag, unserr reiche in dem andern jare.

316—318. TRACTATUS REGIS CUM CIVITATIBUS ALSATIAE.

1347. Nov. 2.—15.

Cf. litteras regis infra ad Dec. 12. proponendas.

316. *Litterae credentiales pro Iohanne de Lichtenberg.* — *Nov. 2.*

Originale in bibliotheca universitatis Heidelbergensis 'Urkunden nr. 45'. Contulit R. Salomon. In verso manus coaeva scripsit: Hagenowe. *Sigillum cum loro membranaceo iam deest. — Ed. Winkelmann, Acta II, 424 nr. 686.*

Reg. imp. VIII nr. 406; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karel von Gots gnaden Rǒmischer chůning ze allen ziten merer des reichs und chunig ze Beheim enbieten unsern liben getrewen dem rat und der gemein der stat ze Hagenawe unser huld und allez gut.

Wir senden zue eu unsern lieben getrewen Joh(an) von Lichtenberch techant der stift ze Strazburch, unsers willen gar und genczlich unterwiset und dem wir gantzen und vollen gwalt und maht geben haben und mit disem brief geben mit eu ze teydinge, ze reden und umb alle sache ze enden gelicher wise, als wir selber gegenwertigen weren. Dar umb mane wir und piten euch ernstlichen, daz ir dem selben Joh(an) von unsern wegen gelaubt, waz er eu saget, in aller weis, als wir selber mit eu retten,

und waz er auch mit en teidinget oder vol endet, daz ist unser wille und wort, und geloben daz stet ze halten gentzlichen und getrůwen euch wol, daz ir gen uns tuet, als reht und pillich ist.

Der ist geben ze Nur(enberch) an Aller sele tag, do man zalt von Gots gepurde dreutzehen hundert jar und dar nach in dem siben und virzigsten jar, in dem andern jar unsers reiches.

317. 318. PROMISSIONES IOHANNIS DE LICHTENBERG PRO CIVITATIBUS.

317. *Promissio generalis.* — *Nov. 15.*

Originale in archivo civitatis Colmariensis. Pendet sigillum Iohannis decani loro membranaceo. — Ed. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' 1, 211 nr. 235. Quam editionem repetimus.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 657.

Wir Johans herre ze Lichtenberg und techan der merren styft ze Strazburg tůnt kunt allen den, die disen brief ansehent oder hǒrent lesen, daz wir von dem gewalte, der uns gegeben und versigelt ist von unserm gnedigen und allerdurlúhtigosten herren kúnig . . Karolen, dem Rǒmschen kúnige und kúnig ze Behen, mit den erbern und bescheidenen lúten den reten und den burgern der stette ze Colmer, ze Sletzstat, ze Ehenhein, ze Múlnhusen, ze Keysersperg, ze Thúringken und ze Múnster von des egenanten unsers herren des Rǒmschen kúniges wegen und an siner stat úberein sint komen und inen hant gelobt: (1) Daz wir an dem egenanten unserm herren sǒllent erwerben, daz er inen gebe einen lantvogt, der ze Elsaz in dem lande sie geseszen; (2) dar zů das der selbe stette enkeine nieman werde versetzt, hingegeben noch von dem riche geteilt; (3) und das der lantfride in Elsaz blibe, als er verschriben ist. (4) Dar nach so sǒllent wir schaffen und erwerben, das sú offenlich Gottes dienst mǒgent haben: (5) und ze jungest was oder wie sú mit den Juden hant geschaffet oder getan untz uf disen húttigen tag, das er noch nieman von sinen wegen dar umb an sú niemer keine vorderunge noch keine ansprache sol gehaben, ane alle geverde. Und zů eim offenen urkúnde, daz wir inen die vorgeschribenen ding alsus hant gelobt ze schaffende und ze erwerbende, so hant wir unser eigin ingesigel gehengket an disen brief.

Der geben wart ze Colmer an dem nehsten dunrestag nach sant Martins tag, des jars da man zalte nach Gottes gebúrte drúzehenhundert und siben und viertzig jar.

318. *Promissio specialis pro civitate Colmariensi.* — *Nov. 15.*

Originale ibidem 'C I 3'. Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod ex ipsa membrana pendebat, desideratur. — Ineditum.

Wir Johans herre zů Lichtenberg und dechan der merren styft ze Strasburg tůnt kunt allen den, die diesen brief ansehent oder hǒrent lesen nu oder har nach, daz wir von dem gewalte, der uns gegeben und versigelt ist von unserm gnedigen und allerdurlúhtigosten herren kúnig Karolen, dem Rǒmschen kúnige und kúnig ze Behin, getegedinget hant von des vorgen(anten) unsers herren wegen und an sinre stat mit den wisen und bescheidenen lúten den burgermeisteren, dem rate, den zunftmeistern und den burgern gemeinlich der stette ze Colmer und hant inen gelobt fúr unsern vorgen(anten) herren und an siner stat die ding und die stúgke, die usgezeichenlich hie nach an disem briefe geschriben stat:

(1) Von erst was sú eynung hant gemachet oder noch machent in der vorgenanten stat ze Colmer durch frides willen, daz die veste blibent iemerme, und daz der egen(ante) unser herre der Rómische kúnig nút widertribe noch widerwerfe.

(2) Dar nach als sú drie burgermeister in der vorgen(anten) stat ze Colmer hant erwelt und erkosen und ob einer abgange, das sú einen andern mȯgent setzen und och den hant gesworen und sú inen.

(3) Und als och sú den rat hant geordent und beseczet, das von den zwein tringstuben von ietwederre stuben seehse des rates sȯllent sin und dar zů von gemeinen lúten zwelf erber man, die och des rates sȯllent sin.

(4) Und als och sú hant gemachet und ufgesetzt, das ie die zunft under inen alle jar mag kiesen und erweln einen zunftmeister, der inen aller best fůget und der och in den rat gange und urteil spreche und den rat swere als och der rat, das daz veste und stete blibe zehen ganeze jar, die nehsten die nu koment nachenander.

(5) So denne wem unser herre der kúnig das schultheiszentům ze Colmer git[1], wil es der selber nút behaben, das er es denne[a] mit gedingetten worten nieman ze kȯffende gebe, denne der stat und der gemeinde ze Colmer, also daz dem egen(antem) unserm herren dem kúnige in den vorgeschribenen stúgken behalten sȯllent sin[b] sine reht ane alle geverde.

(6) Und das die ding, so wir inen hant gelobt von der drier burgermeister wegen, von des rates wegen, von der zunftlúte, der zunftmeistere und och von des schultheszentůms wegen, als da vor geschriben stat, ganez veste und stete blibent ane widerrůfen zehen ganeze jar, die nehsten so nu koment nachenander von dem tage, als dirre brief ist gegeben, aber denne das man sú bi allen iren friheiten, rehten und gůten gewonheiten, die sú von keysern und von kúnigen von alter her dan hant gehebt, iemerme sol laszen bliben und inen die sol vestenen und bestetigen.

(7) Dar nach das sú das ungelt, das ze Colmer in der stat gevellet, hinnanthin inen selber sȯllent behaben, núczen und nieszen ane unsers herren des kúniges und manigelichs irrunge, als sú es untz har gehebt hant und genoszen, und das sú da von nút me sȯllent geben denne drúhundert phunde der pfenninge so da geneme sint.

(8) Und denne daz der egen(ante) unser herre der kúnig noch kein sin amptman oder lantvogt von inen ze gewerfe nút me sol můten noch heiszehen denne jergelichs
Nov. 11. ze sant Martins tag ahthundert guldin kleiner Florentiner, und die sȯllent sú geben fúr zweihundert mark silbers und da mit sȯnt sú enbunden sin alles gewerfes und stúre des jars, so sú es hant gegeben; aber denne, das der egen(ant) unser herre der kúnig sú
1347. Nov. 11. lidig sol laszen alles gewerfes und aller stúre, so im gevallen waz uf sant Martins tag, der nu nehest hin ist, und vier múcze, die nehsten so sú im nachenander ze stúre soltent geben.

(9) Denne das sú gefriet werden, daz ir inburger noch ir usburgere an keinem lantgerihte ze rehte sȯllent stan.

(10) Und ze jungest was si mit den Juden ze Colmer hant geschaffet oder getan untz uf disen húttigen tag, daz das gelich tot und ab sie und das unser herre der kúnig noch nieman von sinen wegen hinnanthin darumb an sú keine vorderunge noch ansprache nút sol haben.

(11) Wir hant inen och gelobt, das wir in schaffen sȯllent gůte briefe mit unsers vorgenanten herren des kúniges hangendem ingesigel besigelt, umb alle die stúgke die da vorgeschriben stant.

318. a) deme *or.* b) *sequitur locus rasus unius verbi spatium adaequans or.*

1) *Cf. supra nr. 268.*

Und alle die vorgeschribenen ding gelobent wir der vorgen(ante) Johannes herre ze Lichtenberg der vorgenanten stette ze Colmer stete ze behabende, ze vollebringende und ze vollefůrende und gar und gantzlich bi gůten truwen ane alle geverde. Har umb ze eim offenen urkúnde so hant wir der vorg(enant) Johans herre ze Lichtenberg unser ingesigel gehengket an disen brief.

Der geben wart in dem jare da man zalte nach Gotz gebúrte drúzehenhundert siben und viertzig jar, an dem nehsten dunrestage nach sant Martins tag.

---

319. 320. OBLIGATIO CIVITATUM FRIEDBERG ET GELNHAUSEN.

1347. Nov. 2.

319. *Scriptum pro Craftone de Hohenlohe. — Nov. 2.*

Originale in archivo principum de Hohenlohe quod est in civitate Oehringen. In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri coloris. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2, 717 nr. 732; Weller, 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 631 nr. 751. Quibus editionibus nitimur. — Extr. Foltz 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 162 nr. 373.*

Reg. imp. VIII nr. 394.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 396, Weller l. c. p. 633 nr. 753.

Wir Karel von Gots gnaden Rômischer kûnig zû allen ziten merer dez richs und kûnig zû Beheimen tûn kûnt und zû wizzen ôffenlich mit disem brief allen lûten: Wanne der edel man Kraft von Hohenloch, unser und dez richs getruwer, uns als einem Romischen kûnige und seinem rehten herren gehûldet, gelobt und gesworn hat getruwe, gehorsam und undertenich zû sin und auch sin lehen von uns enphangen hat und gelobt zû helfen, ze dŷnen und bŷgesten ewiglich mit guten truwen gegen allermenglich, nieman auzzûnemen, on allez geverde, des habe wir angesehen des vorgenanten Kraftes von Hohenloch getruwe dinest und undertenichkeit, die er uns und dem riche dor an erzeigt hat und noch tûn sol und mag, und geben im von unsern besundern kûnichlichen gnaden fûnfzehen tûsent gûldin gewegner florin. Und wanne wir in der zû disen ziten nicht anders gerihten mohten, so setze wir im und sinen erben do fûr unser und dez richs stete Fridberch und Geylenhûsen mit cristen und mit Juden, mit dem schultheizzenampt, mit zinsen und mit gewônlichen steuwern, mit allen fellen und rehten, als ein Romische kûnig haben sol, und mit allen dem, daz dor zû und dor in gehôrt, besûcht und unbesûcht, als sie uns und daz reich angehôrent, also daz der vorgenante Kraft von Hohenloch und sin erben die vorgenanten stete mit allen dem, daz dorzû gehôrt, als vorgeschriben stet, inne haben und niezzen, besetzen und entsetzen sullen, on hindernisse und mit gemache, als lange unez wir oder unser nachkûmen an dem riche die egenanten stete mit dem, daz dor zû gehôrt, umb die obgeschriben fûnfzehen tûsent gûldin gentzlich geledigen und gelôsen. Und swaz der vorgenant von Hohenloch oder sin erben nûtz und gûlte von den vorgenanten steten und dem, daz dorzû gehôrt, von cristen und von Juden aufgeheben und ingenemen, daz sol in an der vorgenanten sûmme fûnfzehen tûsent gûldin niht abgeslagen werden. Und were, daz den vorgenanten Kraften von Hohenloch oder sin erben ieman an der vorgenanten pfantschaft irren oder hindern wôlt, dofûr sullen und wôllen wir sie schûtzen und schirmen, als verre wir mûgen, on geverde. Und swenne daz ist, daz uns die vor-

genanten zwů stete hůlden, so sullen wir alsbalde schicken unverzögenlichen, daz si im und sinen erben verjehen und bekennen der vorgenanten pfandûng und in dor umb sweren und hůlden zů warten, zů dýnen und zů sitzen als uns selber, ob wir si niht versetzet heten; und sullen dor zů tůn allez unser vermůgen on allez geverde, daz wir si in schicken und in bringen, als vorgeschriben stet. Zů urkünde der worheit gebe wir dem vorgenanten von Hohenloch und sinen erben disen brîf versigelt mit unserm kůniglichen anhangendem insigel.

Der geben wart zů Nůrnberg, noch Cristes gebůrte drůzehenhundert jar und in dem sybenden und vierzigsten jare, dez nehsten fritags noch Aller heyligen tag, in dem andern jare unsers reichs.

320. *Mandatum civitatibus directum.* — *Nov. 2.*

Originale ibidem. In plica item legitur: R̥. *Pendet sigillum ut supra.* — *Ed. Reimer l. c. p. 718 nr. 733; Weller l. c. p. 632 nr. 752. Quibus editionibus nitimur.* — *Notavit Foltz l. c.*

Reg. imp. VIII nr. 395.

Wir Karel von Gots gnaden Romischer chůnig zů allen ziten merer dez richs und kůnig zů Beheimen enpieten den bescheidenen wŷsen lůten . . den bůrgern von den reten und den gemeinen der bůrgere der stete zů Frideberg und zů Geylnhůsen, unserr und des richs lieben getruwen, unserr hůlde und allez gůt.

Wir lozzen euch wizzen, daz wir euch dem edeln manne Kraften von Hochenloch, unserm lieben getruwen, ingeben und enpholhen haben in rehtes pfandes wŷse fůr fůnfzehentůsent gůldin gewegner florin. Do von wôllen wir und heizzen euch und gebieten eŵ auch vestiglich bey unsern und dez reichs hůlden, daz ir dem vorgenanten Kraften von Hohenloch fůr sich und sin erben hůldet und sweret, als die hantveste und brief sagen, die er von uns hat, und auch im und sinen erben gewartet mit allen rehten, als ir einem Romischen kůnige hůlden, sweren und warten sullent, als lange biz wir oder unserr nochkůmen an dem reiche euch von in wider erledigen und lôsen umb die vorgenanten fůnfzehen tůsent gůlden. Und dez zů einem woren urkůnde sende wir eŵ disen brief versigelt mit unserm kůniglichen insigel.

Der geben ist zů Nůrenberch, noch Kristes gebůrte drůzehen hůndert jar und in dem sybenden und vierzigsten jare, an dem fritag noch Aller heyligen tag, in dem andern jare unsers reichs.

321. 322. COMMISSIONES ADVOCATIARUM TERRARUM.

1347. Nov. 3.

321. *Commissio advocatiae Franconiae.* — *Nov. 3.*

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavariei 'Rothenburg Reichsstadt Urk. fasc. 19'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 407.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer chunig ze allen zeiten merer des reiches und chunig ze Behein bechennen offenlich an disem brîf, daz wir angesehen haben

getriwen dinst, den uns und dem reich der wolgeporn[a] Fridrich herczog von Tecken oft getan hat und noch tůn sal in chumftigen czeiten, und bevelhen im di lantfogtey unsers und des reiches lant ze Franken mit allen rechten, steuren, Juden, nuczen und allem dem, das darezu gehort, welherlai daz sei; und gbitten allen unsern und des reichs getriwn, di das bestet, daz si dem vorgen(anten) herczogen Fridrich unserm fürsten in der lantfogtey gehorsam sein und undertenig, als lib in sei unser chunichlich gnad zu behalden. Mit urchund des brifes.

Der geben ist zu Nurnberch, nach Cristus gepůrd dreiczehenhundert und in dem siben und fiertzigisten jar, des nechsten sunabent nach Aller heilign tag, unsrer reiche in dem andern jar.

322. *Commissio advocatiae Augustensis.* — *Nov. 3.*

Copia (C) *coaeva papirea in archivo civitatis Augustensis. Contulit R. Salomon. Sigillum quoddam parvum ad marginem inferiorem impressum est. Eadem manus, quae contextum scripsit, ibidem notavit:* ꝶ *et in verso:* kunig Karl Ougsburg. — *Ed. Chr. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 4 nr. 432.*

Reg. imp. VIII nr. 5964 = 408; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer[a] kunig ze allen ziten merer des riches und kunig ze Behaim bekennen offenlich an disem brieff, das wir angesehen[b] haben getriwen dienst, den uns und dem riche der wolgeborn Fridr(ich) hertzog von Tegk[c], unser lieber getriwer, oft[d] hat getan und noch tůn sol in kunfftigen ziten, und bevelhen im die lantfogthey ze Augsburg in stat und in landen mit allen rehten, sturen, Juden, nutzzen und allem dem, das dar zů gehöret, welherlai das si; und gebieten allen unsern und des richs getriwen, die das bestet, das [sie][e] dem vorgen(anten) hertzogen Fridr(ich) in der vorgen(anten) lantfogthei gehorsam sien und underdenig, als liep in sien unserr kuniglich gnade ze behalten. Mit urkund ditz briefes.

Der geben ist ze Nůrnberg, nach Cristus geburt truzehen hundert jar und in dem siben und vierzigosten jar, des nehsten sunnabentz nach Aller hailigen tag, unserr riche in dem andern jare.

---

323. CONFIRMATIO ARBITRII PER REGEM FACTA. 1347. Nov. 3.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberger Archiv Urk. fasc. 365'. Descripsit R. Salomon. Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, iam desideratur. — Ed. Jung, Antiquitates monasterii sanctorum Petri et Pauli apostolorum in Wilzburg (Schwabach 1736) p. 53.*

Reg. imp. VIII nr. 409; cf. p. 683.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim bekennen auffenlich an disem brief, daz in unser maiestat gegenwertikeit ist gewesen unser lieber inniger der apte und der convent des closters ze Wiltzpurch ein seiten und der rat und die purger der stat ze Weizzenburch, unser lieben getrůwen, an der andern seiten und haben uns beiderseit einveldiclich gebeten,

321. a) *al. man. et atram. in loco raso or.*

322. a) Remischer *C.* b) angesenhen *C.* c) *sic C.* d) ist *C.* e) *deest C; supplevimus.*

daz wir die scheidung und teilung, die da ist geschen von dem edeln Johann puregrafen ze Nurenberg, unserm lieben ôheim und getruwen[1], von dem holtzze, daz Steinberg heiset und in dem Hage gelegen ist, und dem holtzze, daz die Hesenow ist genant, umb die von dem . . apte und seinem convent ein seiten und den vorgenanten purgern an der andern seiten krig und auflauft etwenn gewesen ist, bestetigen gerůchen von unsern gnaden, wann wir der vorgen(anten) apts, convents und der purger egenanten bete, die sie uns getan haben, recht und redlich funden haben, darum wir die scheidung und die teilung der vorgen(anten) holtzze, als sie von dem vorgenanten puregrafen recht und redlich geschen sein, von unser kunielichen gewalt und gnaden annamen[a] wir[b] sie[b] und ist uns liep und bestetigen sie an disem brief und wollen, daz[c] der[c] egen(ant) apte, sein convent und die egenanten půrger sie ewielichen bei unsern hulden und gnaden stete, gantz und unzůbrochenlich halden sullen. Mit urchund diss brieff.

Der geben ist an samztag der nehest waz nach Aller heiligen tag, als man zalt nach Krists geburt dreitzenhundert jar in dem siben und viertzigsten jare, in dem andern jare unsrer reiche.

---

324. PRECES PRIMARIAE.
1347. Nov. 4.

Originale (or.) *Lipsiae in collectione societatis quae intitulatur 'Deutsche Gesellschaft zur Erforschung vaterländischer Sprache und Altertümer'. Descripsit B. Schmeidler. In plica scriptum est:* R. *Sigillum cum loro membranacco desideratur. — Extr. B. Stübel in annalibus ('Mittheilungen') eiusdem societatis VII (1881) p. 121 nr. 42. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 6471.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex religiosis priorisse et conventui monasterii sancte Katherine ordinis predicatorum Augusten(sis) diocesis, devotis suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Cum nobis competat tam a iure quam antiqua consuetudine divis Romanorum regibus, predecessoribus nostris, laudabiliter observata, quod in singulis monasteriis in imperio constitutis possimus facere unam personam ydoneam recipi et admitti, devocioni vestre pro Margaretha filia Friderici de Starensteten primarias offerimus preces nostras, eandem devocionem vestram hortantes attente, quatenus ipsam mox presentibus intellectis nedum ob iuris nostri predicti, verum eciam precum nostrarum huiusmodi observantiam in vestram et monasterii vestri recipiatis monacham et sororem et receptam sinceris et caritativis[a] affectibus in Domino pertractetis, ius nostrum et antiquam consuetudinem predictam nobis taliter servature, quod iura, libertates et gratias vobis et monasterio vestro a divis quondam imperatoribus et regibus Roman(orum), predecessoribus nostris, concessas et datas hactenus nos delectet non minuere sed augere. Presencium testimonio litterarum.

Datum Nurenberch[b] II. Nonas Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

---

323. a) amamen *or.* b) *sic or.* c) *in loco raso or.*

324. a) cantatiuis *or.* b) *sequitur locus rasus circiter 2 litterarum.*

1) *Cf. litteras ap. Jung l. c. p. 51 editas.*

325. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS ABBATI HERSFELDENSI CONCESSUM.

1347. Nov. 4.

Originale (or.) *in archivo Marburgensi 'Stift Hersfeld'. Descripsit R. Lüdicke. Pendet sigillum secretum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6470.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex . . venerabili Iohanni . . abbati . . Hersfeldensi, devoto suo dilecto, graciam regiam et omne bonum. Ad illos libenter regalis clemencie dexteram extendimus, qui se maiestatis nostre student pro viribus mandatis et beneplacitis benivole coaptare. Hinc est, quod nos devocioni tue ius habendi et retinendi Iudeos in opido tuo Hersfeldensi Maguntine dioc(esis), in quo quidem opido dicti Iudei, quos ibidem inhabitare volueris, ad usus et ad obsequia tua et dicti monasterii sub nostra et tua proteccione residere et commorari valeant, tibi in feodum ultra alia feoda, que a nobis et sacro Romano regno et imperio habere dinosceris, duximus graciosius concedendum; mandantes et sub obtentu nostre gracie firmiter precipientes magistris consulum, consulibus totique universitati Hersfeldensi predicte[a], quatenus te et dictum tuum monasterium pretactis feodis tibi per nos, ut premittitur, concessis uti, perfrui et gaudere omni impedimento et contradictione postpositis permittant pacifice et quiete, sicut regiam in premissis indignacionem et penam gravissimam voluerint evitare. In quorum testimonium presentes litteras nostro sigillo iussimus communiri.

Datum Nurenberch II. Non. Novembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

326. 327. COLLATIO ANTIQUAE MARCHIAE DUCIBUS SAXONIAE FACTA.

1347. Nov. 5.—15.

326. *Scriptum prius. — Nov. 5.*

Originale (or.) *in archivo generali Dresdensi nr. 3106. Contulit R. Lüdicke. Pendent sigilli fragmenta filis sericis flavi rubrique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 411.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir angesehen haben und erkant den willigen, getrewen und steten dinst des hohgeborn Rudolfs herzogen von Sahsen, unsers liben ohâims, kûrfûrsten und obersten marschalk des reichs, den er uns und dem reiche getan hat und noch tun mag und sol in kunpftigen zeiten; und auf die rede, daz seinew kinder di hohgeborn Rudolf, Ott und Wentzlab, unser mag, dest paz bei fûrstûm und angeborn herschaft beleiben mûgen, wan in ir erbe gebraitet wirt von unsern kûnglichen gnaden, und ouch ûmb daz des reichs fûrsten in irr zale und in irn wirdigheiten beleiben durch frids, gemachs und gemains nûtz willen, ze ern und ze wirden unsers vorgen(anten) reichs, daz wir von schulden ze allen zeiten

325. a) predicti *or.*

pflihtig sein ze meren, darůmb verleihe wir, geben und raichen von des reichs und unsern wegen und ouch von dem gewalt, dar zu uns Got miltiglich hat gerufen, mit bedahtem mut und mit vollem rat unsrer fůrsten und herren dem vorgen(anten) hertzogen Rudolf, unserm liben ǒhaim, und den vorgen(anten) seinen kinden und andern seinen erben, ob er di fůrbaz noch gewůnne, die Aldenmark, den kreizze, der gelegen ist an dem ende der mark ze Prandenburg, mit den steten, merkten und dorffern und ouch heusern, benamen Steintal, Tangermůnde, Gardalege, Osterburg, Saltwedel, di in dem vorgen(anten) [kreizze][a] gelegen sind, und darzu den kreizze, der da heizzet Wische, dar inne gelegen sind Sehausen, Werbein und Arnbůrg, mit freyheiten, wirden und herschaft und mit allen vǒgteyen, lehen, gaistlichen und werltlichen, verlihen und unverleihen, gut, gerihten, freyungen, rittern und knehten, burgern, schulth(eizze)n, gebaurn, hůbnern und mit allen dem, daz auch zu den egen(anten) kreizzen, steten, merkten, heusern und dǒrffern gehǒrt und von alter ie dar zu gehǒrt hat, nihtz aůzgenomen, wi man ez mit besundern wortten mag genennen, und wellen ouch, daz di Elbe ain underschaid und ein schidung sein sol des egen(anten) kreizzes der Aldenmark und der mark ze Prandenburg, mit der bescheidenheit, daz er und di vorgen(anten) seinẘ kinder, unser lieb mag, di vorgen(ante) Alidenmark, kreizz, stete, merkte, heuser, veste, dorffer und waz dar zu gehǒrt, mit allen den ern, wirden und gnaden, di vorgeschriben sint, ze ainem rehten fůrsten erbelehen von uns und dem reiche mit frid und mit gemache haben und halden sullen. Und des ze urkunde, daz di vorgen(anten) lehen, gnade und wirdigkeit, di wir dem vorgenanten unserm ǒheim und seinen erben rehtiglich getan haben, von uns und unsern nachkomen keysern und kůnigen von Rome unverrukt gantz und unzerbrochen beleiben, so mach wir in ein wizzent stetigung mit disem brif versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Nůrnberg von der hende des ersamen Welislaus tumherre ze Prage und Wischerat der kirchen, unsers kůnglichen hofs obersten schreibers, von wegen des hohwirden Gerlachs erczbischofs ze Mencz, unser und des reichs in Teutschen landen erczkantzlers, do man zalt nach Christus gebůrt drẘzehundert jar und in dem siben und virezigstem jar, an dem montag vor sant Merteins tag, in dem andern jar unsrer reiche.

327. *Scriptum alterum. — Nov. 15.*

Originale (or.) *in archivo generali domus Ernestinae Vimariensi 'Reg. F. fol. 3 A nr. 6'. Descripsit R. Salomon. Plica cum sigillo, quod loro membranacco pendebat, desecta est. — Notavit E. Gutjahr 'Die Urkunden deutscher Sprache in der Kanzlei Karls IV.' I, 48 nr. 23. — Ineditum.*

Quae cum scripto priori supra nr. 326 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rǒmischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tůn kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder horent lesen: Wan wir mit rat unserr fůrsten und herren und mit bedahtem mut dem hohgeborn Rudolf hertzogen von Sahsen, unserm lieben ǒheim und kůrfůrsten des reichs, und sinen kinden Rudolf, Otten und Wentzlaben, unsern lieben magen, und andern seinen erben, ob er di mit Gotes gůnst noch gewůnne, von kůnglichen gnaden und gute verlihen, geben und verreicht haben die Aldemark, den kreis, der gelegen ist an dem ende der marken ze Brandenburg, mit steten, merkten, heusern und dorfern, benamen Steintal, Tangermůnd, Gardalege, Ostirburg, Saltwedel, di in dem vorgen(anten) kreizze gelegen sein, und darzu den kreiz, der da heizzet Wysche, dar inne gelegen ist Sehausen, Wirbeyn und Arnburch, mit freyheiten, wirden, herscheften und mit allen vǒgteyen, lehen, guten, gaistlichen und werlt-

326. a) *deest or., supplevimus secundum nr. 327.*

lichen, manscheften, verlih[en][a] und unverlihen, g[u]ten, ge[r]ihten, fry[ungen], rittern und knehten, burgern, schulth(eizze)n, gebaûrn, hûbnern und mit allen dem, daz zu den egenanten kreyzzen, steten, heusern, merkten und dôrffern gehôrt und von alter ie dar zu gehôrt hat, nihtz aûzgenomen, wie man ez mit besundern wortten pfliget ze nennen*, daz di Elbe ein underscheit und ein schidung sein sol* der vorgen(anten) Aldemark und waz dar zu gehôrt vor der mark zu Prandenburg, als alle di vorgenant sache volkûmentlicber und bescheidenlicher geschriben stet in andern unsern brifen, di wir mit vollem rat und mit rehter gewizzen dar ûber haben geben. Da von so gelobe wir in guten trewen und one allez geverde dem vorgen(anten) hertzogen Rudolf von Sahsen, unserm ôheim und unserm lieben fûrsten, und seinen kindern Rudolf, Otten und Wentzlaben, unsern liben magen, und andern seinen erben, ob er si von Gots gûnst fûrbas noch gewûnne, daz wir si alle mit ainander und iclichen besundern bey der vorgen(anten) Aldenmark, allen kreisen, steten, heusern, merkten und dorfern und allen dem, daz dar zu gehôrt, als ez in disem und ouch in andern unsern briefen geschriben stet, beschûtzzen, beschirmen und behalden sullen und wellen wider aller meniclichen, wie er genant sei, nyemant aûzgenomen, und benamen daz wir mit dem, der sich margraf von Prandenburg nennet, und mit andern kinden etwenne Ludwigs von Beyrn, der sich keiser nant, keinerley berihttigung machen wellen noch dheinerley tayding noch sun mit in halden noch si in unser kunglich gnade enpfahen, wir haben dann ee den vorgen(anten) ôheim und fûrsten und seinen vorgenanten kinder und erben der vorgeschriben kreyse Aldemark und Wische mit allen dem, daz dar zu gehôrt und hie benant ist oder in andern unsern brifen, gewaldig gemacht und in solch gewere gesetzet, daz si alle di vorgen(anten) kreizze und waz da[r zu] gehôrt one ansprach und hindernûzze fridlich und mit gemache besitzen. Mit urkûnde dits brifs.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebûrt drŵzehundert jar und in dem siben und virtzzigstem jar, an dem dornstag nach sant Merteins tag, in dem andern jar unserr reiche.

328. CONCESSIO PRO HOMAGIO PINCERNAE DE LIMBURG DATA. 1347. Nov. 5.

Copia (c.) in Copiario Limpurgensi a. 1444. confecto, quod servatur in archivo publico Stuttgartensi, f. 44. Conferri iussit archivi praefectus. In minutiis orthographicis correximus.

Reg. imp. VIII nr. 412.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnige zu Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brieff allen den, die yn sehen oder hôrent lesen: Wann unser lieber getreŵer Albrecht schenck von Lympurg uns gehuldet und gesworn hat[a] getreŵe und gehorsam zû sein als einem Rômischen kûnig und seinem rechten herren und von uns gemûtet hat[a] seiner lehen, die er von uns und dem reiche billich soll enpfahen, des haben wir angesehen sein redlich begirde und bet und leyhen ym und seinen erben von unserm kûnklichen gewalt und von des reichs wegen allen seinen wiltpan[b] umb Lymburg, Schmidelfelt, Berngersweyler, Craspach und umb Adelmansfelt, und ouch geleyte anzeheben oben Mûnnikein uff der steig bisz in den pach vor den virigûng, do die mûle stat, und das ander gleyt daz ze Geyczeling

327. a) *duae litterae erasae or.*

328. a) hăt *c., et sic saepius* ă *pro* a. b) wiltpanndt *c.*

herab gat under Bilrit mit allen rechten, gewonheit, nůtzen und frůchten, als sye es von dem reich ze recht haben sůllen. Mit urkůnd diez brieffs.

Der geben ist zů Nůrnberg von der hende des ersamen Welislabs tůmherren ze Prag und Wisscherad der kirchen, unsers kůnklichen hoffs ôbersten schreybers, von wegen des hochwůrdigen Gerlachs ertczbischoffs ze Mencz, unser und des reichs in Teůtschen landen erczcanczlers, nach Cristus geburt dreyczehen hundert jar und in dem syben und vierczigistem jar, an dem montag nach Aller heyligen tag, in dem andern jar unserer reiche.

329. CONFIRMATIO PRIVILEGIORUM COMITUM DE WIRTENBERG.

1347. Nov. 5.

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 413.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůng ze allen ziten merer des riches und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief, das wir den edeln unsern lieben getrewen und lantvogten Eberh(arden) und Ulrich(en) graven von Wirtenberg und iren erben vesten und besteten und bestetet haben alle ir brief, die si hant von keysern und von kůngen oder von den, die das riche inne gehebet hant, es si umb eigen, lehen, pfantschaft, friheit, reht und gewonheit, und geloben inen brief ze geben umb die selben gut und reht in alle wise, als si brief vor dar ůber hant ane verziehen und alle geverde. Mit urkůnde dises briefes, der besigelt ist mit unserm kuniglichem insigel, und geben an mentag vor sant Martins tag, nah Christes gebůrt driuzehenhundert jare und in dem siben und vierzigestem jare, in dem andern jar unsrer riche.

330. INFEUDATIO COMITISSAE DE DIETZ.

1347. Nov. 5.

Originale in archivo publico Wiesbadensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5965.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnich ze allen zeiten merer des reyches und kůnich in Beheim verjehen und tůn kunt offenlichen an disem brief, daz fur uns kom die edel frawe Jůtta grafen Gerhartes seligen von Tyetsch witibe und tet uns chunt, ir vorgenanter wirt het si irre widemen, morgengabe und widerlegunge irre heimstewr beweiset auf ettlichen gůten, die von uns und dem reyche ze lehen rurten, und die selben gůt het si noch irs wirtes tode biz her innen gehabt und genozzen getruwiclich und one hindernůsse, und sez auch noch bey den selben gůten mit geruter hant; und bat uns, daz wir ir die selben gůt wôlten und geruchten ze leihen von besundern gnaden und von unserr kůniklichen milte und gewalt. Nu haben wir angesehen der vorgenanten frawen Jůtten zeittlich bete und stete trewe, die si biz her zů

dem heyligen Rômischen reych gehabt hat und noch hat, und haben ir die selben gût, wie si genant oder wa si gelegen sein, verlihen und verleihen ir die von besundern gnaden und kûnicclicher milte und gewalt mit disem briefe, und bekennen ir auch irre vorgenanten wydemen, morgengabe und widerlegunge irre heimstewer auf den selben gûten. Mit urkûnde ditse briefes besigelt mit unserm kûniklichen anhangenden insigel.

Der geben ist an montag vor sant Merteins tag, nach Kristus geburt dreûtzehen hundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unserr reyche.

331. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM. 1347. Nov. 6.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberger Archiv Urk. fasc. 329'. Contulit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum parvum loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 416.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim enbieten den edeln Johan und Albrecht burgrafen ze Nûrmberch, unsern lieben ôheim, unser huld und alles gut.

Wann wir durch des reichs sache und gescheft verre und nahen reiten und uns erwegen mûzzen und an ieglicher stat unser und des reichs undertan nicht gesein mûgen gegenbûrtichlich, sie ze haben, ze beschûtzen und beschirmen an iren rechten für gewalt und[a] ander[a] hindernûzz[a], so haben wir angesehen und bedacht unserr lieben innigen den[b] abbte[c] und convente[d] dez chlosters ze Halsprûnn, die diehk an in, iren leuten und gûten, die zu dem selben chloster gehôrent, betrubt und beschedigt werdent. Dar umb gebieten wir den vorgnanten burgraven ze Nûrmberch, unsern lieben ôheim, daz sie von unser und des reichs wegen die selben den abt, den convent, leûte und gut, die in und irem chloster angehôren, beschûczen, beschirmen sûlln vor allem gewalt und allermenlich, die in unrecht tun wolten in dheiner weyse, als lang biz wir oder der . . abbt und convent, den wir ouch die macht geben, die selben beschirmung widerrûffen.

Geben ze Nûrmberch, als man zalt von Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem siben und vierczigistem jar, an sand Linhartz tag, in dem andern jar unserr reiche.

332. CONVENTIO CIVITATIS WEISSENBURG CUM ARCHIEPISCOPO TREVERENSI. 1347. Nov. 8.

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso manus Treverensis saec. XIV. scripsit:* Tuycio Wissi(n)burc. 47. *Pendet sigillum civitatis loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 22.

Wir der . . meyster, der . . rad und die . . bürger gemeynliche der stad zû Wiszenbürg verjehen uns uffenlichen an diesem brieve und dûn kûnt allen luden, die yn sehent oder horent lesen,

331. a) *in loco raso or.* b) *radendo corr. ex* dez. c) *item corr. ex* abbts. d) *item corr. ex* conuents.

(1) daz wir han angesiehen solichen schirm, rad und helfe, die uns von des riches wegen gedûn mag der erwerdige in Gote vader und herre unser gnediger herre her Baldewin ertzebisschof zû Triere, und han gemeynlichen uns und des riches stad yme bevolen und han yn zû eyme helfere und schirmere gekorn biz uff eynen eynmûdigen kûning mit solichem getinge und vorworten, daz er uns alle unser friheit, recht und gute gewonheit war und stede lasze und uns daran nicht enkrenke. Were ez, daz er, sine amptlute oder ieman an sinen wegen uns dar wider drûnge oder nodigete in keynen wech, dez[a] wir yme und den sinen nicht entrûwen, und daz nicht enrichte binnen eyme mande darna, so wir sie ervolget hetten bescheidenlichen, so sulten und mochten wir aller unser gelobde und dienstes los und ledig sin.

(2) Me ensal[b] uns unser vorgen(anter) herre oder ieman von sinen wegen nicht drengen noch nodigen, keynen koning oder herren yn zû laszene oder zû entphane biz an die stûnt, daz in andere des riches stede, obede oder nydene biz uff uns, vor entphangen und ingelaszen han.

(3) Ouch sal uns unser egen(anter) herre behulfig und geredig sin, daz unser friheit und privil(egie), recht und gude gewonheit von deme nuwen kuninge, der eynmûdig wirt und wir entphan, gemeret, gebeszert und bestediget werden und daz uns ouch die gnade geschie, daz uns von yme gelobt und verbrievet werde, daz wir von deme riche nicht verpendet noch versetzet werden in keyne wijs, da mide wir von deme riche gesundert und gescheiden mochten werden.

(4) Ouch me was amptmannes uns unser vorgen(anter) herre von Triere gebet oder bevilet, were ez, daz der keyne sunndere criege gewûnne oder hette, des ensollen wir nicht zû schaffene noch zû dune han und dar zû nicht sturen noch helfen und ensal der amptman, wer zû den czijten ist, uz unser stad noch dar in sich zû sinen criegen nicht behelfen; und welich amptman anders tede gegen unser stad, dan er billichen tûn solde, also daz er uns nicht wol enfugete, so sal uns unser vorgen(anter) herre eynen andern amptman geben, der uns beider sijte nûtze sij und wol bekome.

(5) Und umb daz, daz uns unser vorgen(anter) herre von Triere die baz schirme und behulfig sij zû allen unsern sachen und sûnderlich zû den stucken, die da vore geschrieben stent, so geloben wir yme in guden trûwen getrûwe und holt zû sine, sin ere und gefure zû werbene und sinen schaden zû warene in allen den dingen, daz wir ez billiche und mogelich dûn sollen, als lange als wir yme gebunden sin, ane alle geverde und argelist.

(6) Ouch sollen und wollen wir unserm vorgen(antem) herren von Triere dienen mit czwentzig schutzen wol erezuget zû fusze uzwendig unser stad sechs milen weges umb und umb dissite Rynes, da unser herre selbes zû sinen stucken und sachen zû schaffen gewinnet und zû velde reysen wil, ane alle geverde.

(7) Ouch me were ez, daz unser herre der kûning, veter unsers herren von Triere vorgen(ant), uns besente mit sinen boden oder brieven, daz wir yn vor eynen herren haben wolden, er wolde uns gnedig sin, und ob wir an yme icht gnaden oder gudes erwerben mochten, daz sal mit unsers vorgen(anten) herren von Triere gût wille sin und ensollen ouch dar an nicht wider unsern herren getan han.

Alle diese vorgeschrieben stucke und ir iegeliches sunderlichen geloben wir war und stede zû haldene und in keyne wijs dar wider zû dûne, ane allerhande argelist und geverde. Und des zû warer[c] stetikeit und merer sicherheit han wir unser stede grosz ingesigel an diesen brief gehangen.

Der gegeben ist zû Wiszenburg, da man czalte nach Cristus geburte drûtzehenhûndert sieben und vierczig jar, uff den nehesten dûnrestag vor sente Mertins dage des heyligen bisschoves.

---

332. a) *corr. ex* des *or.* b) en sal *bis scriptum or.* c) *in loco raso or.*

333. PRIVILEGIUM DE NON EVOCANDO PRO EPISCOPO BAMBERGENSI.

1347. Nov. 8.

Transsumtum in litteris Henrici ducis Silesiae iudicis curiae imperialis a. 1376. April. 1. datis, quae servantur in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift IV 1/6 f. 64 n. 431a'. Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 421.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůng zu allen eziten merer des richs und kůng zcu Behem vorgehen und tůn kunt offenlich myt desem brief allen den, dy in sehent oder horen lesen und den itczunt seyn oder kumftig werden: Wan daz gotshaus und der stift zcu Bamberg von unsern vorvarn Romschin kůngen und keysern und von dem reich gestift und also herkomen ist, daz nyemant desselben gotishaus dinstman, burger noch ander leut uf dheinerley fremdes gerichte noch czend czihen noch laden sullen noch mogen, und wer hyncz in ze vordern, ze sprechen oder ze clagen hat, daz der recht nemen und suchen sol vor unserm fursten dem bischof zcu Babenberg oder vor synen amptleuten, is wer den, daz den clagern recht von dem bischof oder seinen amplenten voreczygen oder vorezogen wrde, und dy selben gnade, als sy daz gotshaus und der stift zcu Babenberg von unsern vorvarn herbrocht hat und dy wir in ouch myt andern unsern briven von unserm kůnglichen gewalt bestetigt haben, ernuwen, bestetigen und bevestigen wir in die mit desem brieve. Wer ouch, daz ymant darober des gotshaus dinstman, burger oder leut uf dheiner gericht oder czend czihen oder laden wolt wider yre brieve, gnad und vreyheit, welle wir, daz daz keyn kraft hab und auch yn an dheinen sachen zcu schaden komen mog. Mit urkunde dis brieves.

Der geben ist zcu Norenberg von der hend des ersamen Welislabs tumher zcu Prag und Wischerag der kyrchen, unsers kůnglichin hoves obersten schribers, von wegen des hochgeborn Gerlachs ertzbischoves zu Menez, unser und des reychs in Tutschen landen ertzkanczlers, nach Christes geburt dreuczen hundert jar und in dem sebben und virczigstim jar, an dem donrstag vor sante Mertins tag, in dem andern jar unser reich.

---

334. SCRIPTUM PRO IOHANNE DE ECKERICH.

1347. Nov. 12.

Originale in archivo civitatis Schlettstadiensis 'A A 14'. Sigillum, quod filis sericis rubri viridisque coloris pendebat, nunc desideratur. — Ed. Ios. Gény 'Schlettstadter Stadtrechte' (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1) I (1902), p. 31 nr. 30. Editionem repetimus.

Wir Karl von Gotz gnaden Rômischer kunig zů allen ziten merer des riches und kunig zů Beheim bekennent und tůnt kunt offenlich an disem briefe, das wir vôlleclich underwiset sien, das Johans von Eckerich, unser lieber getruwer, und sine vordern bitz har vor manigen ziten genossen und ingenommen haben das halb ungelt in unsrer stat ze Sletzstat, das wir und das rich da habent, und innemmen und niessen sônt vurbas, so lange untze es von inen oder von iren erben mit dru hundert marken silbers von dem riche wirt erlôset; dieselben dru hundert mark silbers unser vordern an dem riche den von Eckerich schuldig wurdent von der getruwer dienest wegen, die su inen und dem

riche ertzôgen; hat uns mit flisse gebetten Johans von Eckerich, das wir im die selbe satzunge ouch wellent bestetigen von unsern kuniglichen gnaden. Also haben wir sin flissig bette, die er dar umb an uns hat getan, gnedeclich verhôret und hand angesehen die genemen dienest, die er uns und dem riche bitz har getan hat und noch tegelichen tût, unde wellent, das der vorgenant Johans von Eckerich und sine erben daz halb ungelt, das wir und das rich habent in unser stat zů Sletzstat, inne habent und niessen mit allen nutzen, rechten, eren und gevellen, die da von gevallen sullent oder mugent, mit allem rechte, als su es bitz har genossen und inne gehebet hand, also lange bitz das wir oder unser nachkommen an dem riche es von im oder von sinen erben erlidigent und erlôsent umb die vorgenant dru hundert mark silbers gar und gentzlich ane allen iren schaden. Und was su des ungeltes innemmen und abeniessent, das sol inen an den vorgenanten dru hundert marken silbers nut abe gan in dehein wise, und wellent nut, das su von uns noch unsern nachkommen, unsern amptluten, noch von iemanne anders, wer es si, kein irrunge noch span von der losunge dar an habent in dehein weg. Har uber zů eim urkunde und zů einer bestetunge dirre satzunge geben wir inen disen brief mit unserm kuniglichem ingesigel versigelt.

Geben ze Nůrenberg an dem montag nach sante Martins tag, nach Cristus geburt drutzehenhundert jar und siben und viertzig, in dem andern jare unsrer riche.

---

335. 336. SCRIPTA PAPAE.

1347. Nov. 13.

335. *Litterae Bertrando cardinali legato directae. — Nov. 13.*

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 835. Contulit R. Salomon.
Reg. imp. VIII Päbste nr. 14.

Dilecto filio Bertrando tituli sancti Marci presbitero cardinali, apostolice sedis legato.

(1) Postquam dispensationes inter Iohannam reginam Sicilie illustrem et nobilem virum Ludovicum natum quondam Philippi principis Tarentini aliosque regales faciendas[a] tibi commisimus, eisdem regine ac regalibus scripsimus iuxta formam, quam continent cedule presentibus intercluse, et nichilominus eisdem regina[b] regalibusque petentibus et supplicantibus processus habitos contra invasores regni Sicilie per fe(licis) re(cordationis) Iohannem[c] papam XXII, predecessorem nostrum, per diversas partes et loca Italie publicari mandavimus iuxta formam litterarum nostrarum, que tibi super hoc diriguntur. Quibus autem prelatis super hoc scriptum sit, per interclusam presentibus cedulam poteris intueri.

(2) Ceterum valde secrete nobis est intimatum, quod dilectus filius .. electus Nitriensis et alii pro carissimo in Christo filio nostro Ludovico rege Ungarie illustri Aquile commorantes memorato regi per eorum litteras suaserunt, ut suum ad regnum Sicilie festinet accessum, significantes eidem, quod sibi propterea magna potentia non est opus, quoniam statim, cum regnicole presentiam viderint et sentient dicti regis, ei se subicient voluntarii, non coacti, quodque, licet carissima in Christo filia nostra Helisabeth regina Ungarie illustris, mater dicti regis, et alii Ungari adventum regis ipsius in regnum predictum nunc usque regi dissuaserint memorato, visis tamen litteris electi et aliorum predictorum Aquile commorantium, ut prefertur, ac ipsius regis voluntatem, qua fertur ad huiusmodi

335. a) *bis scriptum R.* b) regine *R.* c) Iohannam *R.*

negocium, attendentes, deliberaverunt assentiendo votis regis, quod ipse personaliter suum de veniendo propositum exequatur, ipseque rex proponebat dissimulato habitu venire cum valde modica comitiva et sic celeriter assumptum iter persequi, quod, ut credebat significans, ante festum nativitatis Domini venturum proximo Aquilam appli- Dec. 25. caret. Verum[d] nos eiusdem regine propositum impedire et obviare nascituris ex huiusmodi adventu suo periculis cupientes, carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem per specialem nuncium, qui recessit hinc in vigilia festi Sept. 7. nativitatis beate Marie proxime preteriti[1], hortandum duximus et rogandum, ut eundem regem Ungarie ab huiusmodi proposito averteret, et suum in regnum predictum adventum viis et modis omnibus impediret: cuius[e] regis Romanorum super hoc responsum de die in diem prestolamur. Audivimus tamen, quod idem rex Ungarie prefati Romanorum regis consiliis parum credit; imo cum idem Romanorum rex se in Ungariam contulit[2], per ipsum regem Ungarie fuit modicum honoratus. Tractamus etiam cum Dalphino, ut ad prefatum regem Ungarie aliquos milites suos mittat pro tractatu aliquo inter regem et reginam predictos actore Domino utiliter subeundo, nec cessamus vias et modos exquirere, per quas regnum ipsum ab iminentibus preservare periculis ipsumque tranquille quietis commodis instaurare possimus. Dicitur tamen nobis, quod, si dilecti filii regales et regnicole dicti regni vellent bene esse unanimes et in eiusdem regni defensione concordes intenderent viriliter circa eam, bene se regnumque predictum possent contra prefati regis potentiam defensare; et ideo studii tui sit omnem operam, quam poteris, solicite adhibere, quod idem regales et regnicole, depositis particularibus odiis atque rancoribus, quibus dediti sunt, invicem uniantur et ligas ineant cum civitatibus et tirampnis Italie Guelfis et aliis, de quibus videris expedire; nec ad eorumdem regalium indiscretionem attendas, sed consideres pocius, quod res ecclesie agitur in hac parte.

(3) Denique de tractatu habito inter eamdem reginam et occupatores Sicilie valde miramur, nam per manus nostras tractatum habere poterant meliorem; sed si datum erat, ut si[f] huiusmodi concordia fieret, minus molestum nobis est, quod regine tantum suoque consilio, si quid minus provide factum est, valeat imputari. Nos enim super eo, quod Romanam concernit ecclesiam, proponimus, sicut erit expediens, providere, nec intentionis nostre est, quod regina octo milia et detentores prefati tria milia unciarum auri iuxta ordinationem fe(licis) re(cordationis) Bonifacii pape VIII, predecessoris nostri, apostolice camere singulis annis solverint.

(4) Credimus ad tuam noticiam iam perductum, qualiter inveteratus ille dierum malorum[3] Bavarus hostis Christi et eiusdem ecclesie subitanea morte de medio sit sublatus; ex cuius subtractione carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris speramus auctore Domino negocia prosperari.

Datum Avinione Id. Novembris, anno sexto.

336. *Litterae ad Mastinum de la Scala.* — *Nov. 13.*

Ibidem nr. 833 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Extr. Werunsky 181, Riezler 2332, Klicman 943.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 200.

Dilecto filio Mastino de la Scala, nostro et ecclesie Romane fideli et devoto.

De hiis, que per te in servicium et favorem carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris acta sunt, nobilitati tue agimus dignas grates. Sane quia

335. d) *haud clare corr. ex* nos *R.* e) cui *R.* f) *sic or.*

1) *Forsan Iohannes de Pistorio, pro quo litterae conductus iam d. 22. et 26. m. Augusti scriptae erant; supra nr. 249. 250.* 2) *Anno 1347. ineunte, cf. Reg. imp. VIII nr. 315b.* 3) *Dan. 13, 52.*

negocia regis eiusdem sunt specialiter cordi nobis illaque sublato de medio inveterato illo dierum malorum[1] Bavaro speramus[a] prestante Domino favorabiliter prosperari, nobilitatem eandem attente rogamus, quatenus pro nostra et apostolice sedis reverentia et tui etiam honoris obtentu, que laudabiliter incepisti, operosis et fidelibus studiis continuare procures. Ceterum audisti iam, qualiter carissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungarie illustris ad invasionem regni Sicilie, ut fertur, aspirat. Cum autem regnum ipsum ecclesie Romane iuris et proprietatis existat et omnis eius vexatio nobis non immerito molesta reddatur, precibus nostris adicimus, ut quorumcumque ad ipsius regni occupationem invasionemque tendentium procures impedire propositum et eis per terras, que tuo subsunt dominio, transitum non concedas. Super quibus ea, que dilectus filius magister Franciscus Petrachi clericus Florentinus tibi pro parte nostra retulerit, fidem cum grate prosecutionis effectu adhibere procures.

Datum Avinione Idus Novembris, anno sexto.

337–339. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS SINGULIS CIVITATIBUS DIRECTAE.
1347. Nov. 14.—22.

Cf. supra nr. 68—71. 284. 287; infra ad Nov. 27. et Dec. 2.

337. *Scripta archiepiscopi Coloniensis. — Nov. 14.*

Habemus originalia quinque, quae directa sunt his civitatibus: 1 *Augustensi,* 2 *Hagenau,* 3 *Mülhausen in Alsatia,* 4 *Mühlhausen in Thuringia,* 5 *Norimbergensi.* — 1 *in archivo civitatis Augustensis; pendet sigillum laesum ex ipsa membrana.* 2 *in libro Bodmanniano, de quo v. supra nr. 284; sigillum, quod ex ipsa membrana pendebat, nunc desectum.* 3 *in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia; pendet sigillum ex ipsa membrana.* 4 *in archivo civitatis Mühlhausen in Thuringia; pendet sigillum laesum ex ipsa membrana.* 5 *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303'; pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. Omnia contulit R. Salomon. — Ed.* 3 *Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 210 nr. 234 (cf. Reg. imp. VIII, additamentum primum p. 835).* — 1 *et* 5 *hucusque inedita.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 656 (1), *23* (2), *24* (3), *25* (4). — 5 *in Regestis deest.*

Textum proponimus litterarum 1, *aliarum varias lectiones in notis apponentes; ubi minutias orthographicas et puncta quae dicuntur reverentiae hic illic sine certa ratione posita annotare supersedimus.*

Walramus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Italiam[a] archicancellarius, prudentibus* viris et discretis iudicibus, magistris civium,

*) . . prudentibus viris et discretis iudicibus, magistris, . . consulibus . . totique communitati civitatis in . . Hagnaw *2.*
prudentibus viris et discretis iudicibus, . . magistris, . . consulibus . . totique communitati civitatis in Mulhousen *3.*
prudentibus viris et discretis . . magistris, . . iudicibus, consulibus totique communitati in Molhusen[b] *4.*
prudentibus viris et discretis magistris, consulibus totique communitati opidi in Nůrenberg[c] *5.*

336. a) speramus *R.*

337. a) Ytaliam *2. 3.* b) *alio atramento eadem ut videtur manu, quae contextum scripsit, in loco raso scriptum 4.* c) *al. atram. al. man. in loco raso scriptum 5. Cf. infra p. 384 n.* i) *et p. 385 n.* b).

1) *Dan. 13, 52.*

consulibus totique universitati civitatis Augusten(sis) affectum sincerum in omnibus cum salute.

Noveritis[d], quod, cum in pomeriis prope Rense super alveum Reni, ubi principes electores sacri imperii super negociis eiusdem imperii hactenus convenire consueverunt, una[e] cum aliis principibus nostris coelectoribus, qui tunc interesse volebant, poterant et debebant, convenerimus[f] ibidemque communi sententia tam nostra quam dictorum coelectorum nostrorum quam aliorum magnatum et procerum decretum et sententiatum[g] fuerit[h] dictum imperium aliquamdiu hactenus vacavisse, nos perspicaciter attendentes, quanta gravia pericula et dispendia diutina dicti imperii vacatio toti christianitati[i] ac ipsi imperio et toti reipublice ingesserit et adhuc graviora, ut verisimiliter formidabatur, inferre potuerit in futurum, ac huiusmodi dispendiosis periculis[k], quantum[l] in nobis extitit[m] et prout ad nos iure[n] pertinere dinoscitur[n], occurrere, conservationi quoque iuris nostri prospicere cupientes in serenissimum principem dominum Karolum tunc domini regis Bohemie primogenitum, marchionem Moravie[o], nunc autem regem Bohemie, virum utique strennuum et catholicum, prudencie et discretionis ac aliis virtutibus multiplicibus insignitum, nos cum aliis nostris coelectoribus ibidem presentibus, apud quos pro illo tempore eligendi potestas notorie residebat, direximus unanimiter vota nostra, ipsum in Romanorum regem in imperatorem postmodum promovendum rite et concorditer eligendo, nosque[p], ad cuius officium hoc specialiter dinoscitur[q] pertinere[q], eundem electum inunximus et consecravimus, sibi imponentes regium[r] dyadema cum sollempnitatibus ad hoc debitis et consuetis. Igitur vestram prudentiam et[s] discretionem[t] presentibus[u] seriose requirimus et rogamus ac attentius exhortamur, quatenus domino Karolo[v] predicto sic[w] in Romanorum regem electo et coronato tamquam vero Romanorum regi in omnibus et per omnia, in quibus sacro Romano imperio tenemini, intendere fideliter et firmiter obedire curetis, ut de fidelitatis vestre debito non indigne laudari mereamini, et nichilominus prefatus dominus noster Romanorum rex vos specialiter prosequi habeat favoribus condignis et gratiis oportunis. Voluntatem vestram in premissis nobis rescribi petimus presentium per latorem.

Datum sub sigillo nostro presentibus appenso[x], XIIII[a] die mensis Novembris, anno Domini MCCCXL septimo.

338. *Scripta archiepiscopi Trevereusis. — Nov. 19.*

Habemus originalia duo 1 *civitati Norimbergensi*, 2 *civitati Mülhausen in Alsatia directa. —* 1 *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303';* 2 *in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia. Utrumque contulit R. Salomon. In utroque pendet sigilli fragmentum ex ipsa membrana. — Ed.* 2 *Mossmann l. c. p. 211 nr. 236 (cf. Reg. imp. VIII, additamentum primum p. 835). —* 1 *hucusque ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 24 (2). — 1 *in Regestis deest.*

Textum proponimus litterarum 1, *aliarum varias lectiones adnotantes, minutiis orthographicis iterum neglectis.*

'337. d) Noverit vestra universitas et singuli vestrum *5*. e) *corr. ex* dona *5*. f) conveniremus *4*. g) sentiatū *5*. h) fuit *4*. i) cristianitati *3*. k) periculosis *4*. l) *praec.* in *2. 3. 5.* m) *praec.* est et *4*. n) pert. din. iur. *2. 3.* o) Marovie *5*. p) nos *2. 5.* q) pert. din. *2. 3.* r) *praec.* corone *punctis suppositis postea del. 2. 3.* s) *deest 2. 3.* t) *deest 2. 3.* vestrum quemlibet singulariter *5*. u) per presentes *2. 3. 5.* v) Karulo *4. 5.* w) sic *supra lin. add. 2.* x) *deest 3.*

Wir Baldewin von Gots[a] gnaden ertzebisschof zů Triere[b], des heyligen Romischen richs durch daz[c] kůnigriche von Arle und durch Welscheland[d] ertzecanceller[e], enbieden[f] den ebern[g] wisen luden den .. burgermeistern, dem rade[h] und den burgern gemeinlichen der stad zu Nůrnberg[i]*, unsern lieben frunden, unser gunst und waz[k] wir gudes vermogen.

Wan wir vormals vil .. herren und steden geschrieben[l] und gekundiget han und auch wol kuntlich[m] ist, daz der hochgeborn fůrste und herre unser herre[n] her Karle Romischer kůning[o] und zů Beheim zů dem Romischem[p] riche und zů eyme Romischem[p] kůninge[q] von uns und andren kurfursten, an den die kůre stent und die des macht hatten zu dem male, eindrechtlichen gekorn und auch zů eime Romischem[p] kůnige von dem, der daz[r] důn solde, recht und redeliche gecronet ist, so biden und manen wir uch ernstlichen und raden uch auch in gůden truwen, als wir von unserm kůrfurstendům billiche dun sollen, und sunderlichen wan ir itzů[s] nieman anders von dem riche verbunden sijt oder sin sollet, daz ir unserm egenanten herren hern Karle als eyme Romischen kůninge[q] gehorsam und undertenich sijt[t] umb gemeinen nůtz des landes und umb daz, daz dat land yn friden und gnaden stee und verlieben[t] moge, dar zů ir unsern[u] egen(anten) herren ane zwivel zů eyme gnedigen herren haben sollet und dar zů wir auch raden und helfen wollen, als verre wir ummer vermogen. Und her uber biden wir uch, daz ir uns ure[v] antwerte wider laszet wiszen[w].

Gegeben zů Triere[x] under unserm groszen ingesiegel[y], do man zalte[z] na[a] Gots[b] geburte drutzehen[c] hundert und in dem sieben und viertzigesten jare[c], uf den nuntzehenden dag des mandes November[d] genant zu latine.

339. *Scripta archiepiscopi Maguntini. — Nov. 20. 22.*

Habemus originalia tria his civitatibus directa: 1 *Norimbergensi*, 2 *Augustensi*, 3 *Mühlhausen in Thuringia.* — 1 *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 303'; pendet sigillum loro membranaceo.* 2 *ibidem 'Augsburg Reichsstadt fasc. 30'; pendet sigilli fragmentum parvum loro membranaceo.* 3 *in archivo civitatis Mühlhausen in Thuringia; pendet sigillum loro membranaceo. Omnia contulit R. Salomon.* — 1 *et* 2 *inedita.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 26 (3). — 1 *et* 2 *in Regestis desunt.*

Textum proponimus litterarum 1, *aliarum varias lectiones adnotantes ut supra.*

Wir** Gerlach von Gotis gnaden des heiligen stůles zů Mentze ertzbischof, des heiligen Romischen riches durch Dutschlant ertzcanceler, embieden den erbern wisen

*) Můlhusen 2.

**) Wir Gerlach von Gots gnaden erczebisschof zů Mencze, des heiligen Romischen riches durch Dutsche lant ertzekanceler, enbieten den erbern wisen luten dem burgermeyster, dem rade und den burgern gemeynliche der stad zu Auspůrg, unsern lieben frůnden, unsern gůnst und waz wir gudes vermůgen 2.

Wir Gerlach von Gades gnaden des heilgen stules von Mentze ertzbischob und des heilgen riches durch Duczelant ertzcanceler inbieden den erbern wisen luden den burgemeistern, dem rade und den burgeru gemeinliche der stad zů Můlhusen[a], unsern lieben frunden, unsern gunst und was wir gudes vermogen 3.

338. [a]) Gotis 2. [b]) Trire 2. [c]) dat 2. [d]) Welschlant 2. [e]) ertzcanteler 2. [f]) embieden 2. [g]) erbern 2. [h]) rat 2. [i]) *in loco raso 1 eadem manu ac verbum* Nůrenberg *supra p. 382 l. 41 scriptum.* [k]) was 2. [l]) geschriben 2. [m]) tlich *in loco raso 1.* [n]) und neve *add.* 2. [o]) kunig 2. [p]) Romischen 2. [q]) kunige 2. [r]) das 2. [s]) itzůnt 2. [t]) *in loco raso* 2. [u]) unserm 2. [v]) uwer 2. [w]) wissen 2. [x]) Trire 2. [y]) ingesigel 2. [z]) zalt 2. [a]) nach 2. [b]) Cristus 2. [c]) dusent drůhundert siben und virtzich jare 2. [d]) Novembr(is) 2.

339. [a]) *in loco raso eadem ut videtur manu ac contextus 3.*

luden den . . burgermeistern, dem rat und den burgern gemeinlichen der stat zů Nůrnberg[b], unsern lieben frunden, unser gunst und was wir gudes vermogen.

Wan wir vormals vil herren und steden geschriben[c] und gekundiget han und auch[d] wol kuntlich ist, daz der hochgeborn[e] furste und herre unser herre und[f] mag[g] her Karle Romischer[h] kůnig[i] und zů Beheim zů dem Romischen[k] riche und zů eime Romischen[k] kunige[l] von uns und andern . . kurfůrsten, an den die kůre stent[m] und die des macht[n] hatten zů dem male, eindrechtlichen[o] gekorn und auch[p] zů eime Romischen[k] kůnige[q] von dem[r], der das[s] důn solde, recht[t] und redelichen[u] geeronet ist, so biden[v] und manen wir uch ernstlichen[w] und raden uch auch[x] in gůden[y] trůwen, als wir von unserm kurfurstendům[z] billiche důn sollen, und sunderlichen[a] wan ir itzů[b] nýman[c] anders von dem riche verbunden[d] sijt oder[e] sin sollet, daz ir unsern[f] egenanten herren hern Karle als eime Romischen[g] kunige[h] gehorsam und undertenig sijt umb gemeinen nůtz des landes und umb daz[i], daz[i] dat[k] land[l] in friden und gnaden stee und verliben moge[m], dar zů ir unsern[n] egen(anten) herren ane zwivel[o] zů eime gnedigen herren haben sollet und dar zů wir[p] auch[p] raden und helfen wollen, als verre wir ummer mogen[q]. Und her uber biden[r] wir uch, daz[s] ir uns uwer antwerte[t] wider[u] lasset[v] wissen[w].

Gegeben* under unserm groszen ingesigel, do man zalt nach Gotis geburte druzehenhundert siben und virtzich jare, uf den zwentzigesten dag des mandes November genant zu latine.

340. PRIVILEGIUM PRO CIVITATE MAGUNTINA. 1347. Nov. 16.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Mainz Hochstift Urk. fasc. 540'. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum laesum filis sericis flavi rubrique coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 429.

Wir Karl von Godes gnaden Rômscher kůnik zu allen ziten merer des ryches und kůnik zu Beheim enbieten den erbern wysen lůden . . den burgermeistern, . . dem rate und den burgern gemeinlichen der stat zu Meintz, unsern und des ryches lieben getruwen, unser huld und allez gůt.

Wir haben angesehen die genemen, nůtzlich und getruwe dienst, die ir unserm aller liebsten anherren dem Rômschen keiser Heinrich seliger gedenknůsze und dem

*) Gegeben under unserm ingesigele besigelt, da man zalte nach Cristus geburte druczenhundert syben und viertzig jar, uff den nehesten dunerstag vor sente Katherinen dage der heiligen juncfroůwen *2*.

Gegeben undir unserm groszeren ingesigele, da man zalte noch Gots geburte duzent druhundirt jar in dem sieben und vierzegisten jare, an dem důnnirstage vor senthe Katherinen dage *3*.

339. b) *in loco raso* 1 *eadem manu ac verbum* Nůrenberg *supra p. 382 l. 41 scriptum.* c) geschrieben *2.* d) ouch *2.* e) hochgeborne *2.* f) *deest 2.* g) *deest 2;* neve *3.* h) Romscher *3.* i) koning *2;* kunig *3.* k) Romschen *3.* l) koninge *2.* m) stont *2;* stůnt *3.* n) mach *2.* o) eyndrechtlich *2;* eindrechteliche *3.* p) ouch *2.* q) koninge *2;* kunige *3.* r) deme *2.* s) daz *2.* t) rechte *2. 3.* u) redeliche *3.* v) bieten *2;* bieden *3.* w) ernstliche *3.* x) ouch *2.* y) guten *2;* guden *3.* z) kurfursten| *(in fine lineae) 2.* a) sundirliche *3.* b) iczůnt *2;* itzunt *3.* c) nyman *2;* nymanne *3.* d) virbunden *3.* e) ader *3.* f) unserm *2. 3.* g) Romichen *2;* Romschen *3.* h) koninge *2.* i) das *3.* k) daz *2;* das *3.* l) lant *3.* m) můge *2.* n) unserm *2.* o) tzwivel *3.* p) wir ouch *2;* auch wir *3.* q) vermůgen *2;* virmogen *3.* r) bieten *2;* bieden *3.* s) das *3.* t) antworte *3.* u) wieder *3.* v) laszet *2. 3.* w) wiszet *2;* wiszen *3.*

ryche dicke swerlich getan hant und auch uns und dem ryche noch getůn můgent, und bestedigen und ernůwen uch und der stat zu Meintz an disem brieve solich gnad und fryheit, die unser vorvar der Rômsch kůnik Wilhelm gûter gedenknůsze uch und der stat zu Meintz getan hat[1], dar an daz allez uwerr burger gůt, daz si habent und noch gewinnent in des ryches gebieten, bůrgen, steten und dorffen, betfrye sin sol und keiner ley stůr geben sunder allein den zins, den man in den gerichten von alder da von erteylt mit eyd, und auch allez uwerr burger gůt, daz sie habent und gewinnent, in den selben des ryches gebieten, bůrgen, steten und dorffen, uf waszer und uf lande zollefry sin sol, daz ir und uwer stat der selben fryheit geniezzen sůlnt in allen des ryches gebieten, bůrgen, steten und dorffen, si sien von dem ryche versetzet oder unversetzet.

Wir haben auch uch und der stat zu Meintz getan und tůn an disem brieve die besundern gnad und fryheit, die her nach geschriben steent:

Zum ersten, wer die sint, die die stat zu Meintz oder uwer bůrger leidigent mit name, mit raub, mit brand, mit vanknůsze, mit mord oder mit andern sachen, daz ir oder uwer helffer den nachvolgen und si sůchen und angryffen můgent in des ryches gebieten, bůrgen, steten, vesten und dorffen und si dannan fůren, ez were danne, daz si begriffen wůrden inwendig des ryches sloszen und man uch oder uweren helffern unverzôgenlich da von in richten wôlde, da sůlt ir uch mit lazzen genůgen.

Wir wellen auch, daz nieman uf uwerr burger gůt, daz si habent und noch gwinnent, wa daz glegen ist uzwendig der stat zu Meintz, clagen oder ez bekůmmern sůl oder můge, die wil der bůrger, des daz gůt ist, dem clager rechts gehorsam ist inwendig der stat zu Meintz vor sinem rechten richter nach der stet recht und gwonheit.

Und[2] wan wir auch volleclich underwiset sien, daz ir und die stat zu Meintz nu jars gedrungen wůrdent wider recht, daz ir uch můstent verbinden by grozzen penen dem ryche und dem stifte zu Meintze, wider zu bůwene die clôster und die stifte zu sant Alban, zu sant Jacob und zu sant Victor uzwendig der můren zu Meintz, die ir brachent umb redelich schynber not, die stat zu Meintz zu bewarenne und zu behaldenne, und uch von des heiligen stůls wegen von Rome vergeben ist, waz ir dar an gesůndet hedent, und daz man uch auch von der stůcke wegen umb keiner ley bezzerunge ansprechen sôlde und ir doch nach uwerr můge grôzlich und swerlich wider gebuwet hant, so wellen wir, daz uch und die stat zu Meintz zu dem selben widerbůwe der closter und der stifte nieman fůrbaz mer dringe wider uweren willen, danne als vil ir selber nach bescheidenheit gern tůn wellent, und daz alle pene, ob ir und die stat ze Meintz von der selben sache wegen dar in gevallen werent oder noch vallen môchtent, luterlichen abe sien, daz ir noch die stat zu Meintz dar umbe von nieman nu oder her nach immer angesprochen oder geleidigt werdent in keiner ley wyse.

Wan auch ir und die stat zu Meintz grozz kost hant mit wegen zu machene, der der frômde und der heymsch geniezzent und die dicke gebrochen werdent mit geladen wagen und karren, die in die stat zu Meintz und da důrch geent, wellen wir und verlihen uch an disem brieve, daz ir setzen můgent von ye dem rade der geladenn wagen und karren einen Haller zu nemene, und daz ir auch ander gesetzde machen můgent, die zu gemeinem nůtze dreffent, und daz dar zu schůldig sien zu gebene alle die, die des selben gemeinen nůtzes geniezzent

Des gebieten wir vesteclich by unsern und des ryches hůlden allen des riches mannen, dienstmannen, amptlůden und getrůwen, wa si sint, daz ir keiner, er sy edel oder unedel, uch oder die stat zu Meintz oder uwer burger an den vorgeschriben unsern gnaden und fryheiden, die wir uch und der stat zu Meintz getan und gegeben haben, irren oder leydigen mit worten oder mit werken in keiner ley wyse. Und were ez, daz

1) *Reg. imp. V nr. 5022.* 2) *Ad sequentia cf. 'Chroniken der deutschen Städte' XVII (Mainz I) p. 7. 8.*

uch oder uwer bůrger oder die stat zu Meintz ieman dar an krenken oder besweren wôlde, in welicher ley wyse daz were, daz sie uch und uweren burgern danne wider den beholffen sien ernstlichen, uch die selben gnad und fryheit zu beschůdene und zu behalden, als si unser und des ryches ungnad vermyden wellen. Daz auch die selben gnade und fryheit alle, als sie hie vor geschriben steent, uch und der stat zu Meintz unverbrochellich gehalden werden, so wellen wir, wer der ist, der uch die selben gnad und fryheit oder ir dehein brichet oder frevelich da wider tůt, daz der vervallen sye zu einer pene, als dicke als er brichet oder frevelich da wider důt, funftzig phunt goldes, er sye hertzog, grave, frye, dienstman, ritter oder knecht, burger oder gebûre, edel oder unedel, und sol die selb pene vallen halb in unser camer und daz ander halb deil uch und uwerr stat zu Meintz. Zu ůrkůnde aller diser dinge geben wir uch und der stat zu Meintz disen brief besigelt mit unserm kůnklichem ingesigel daz dar an hanget.

Gegeben zu Nůremberg des nechsten frydags nach sant Martins dage, do man zalt nach Cristes geburt dusent jar drůhundert jar und in dem siben und viertzigsten jare, in dem andern jare unserr ryche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

341—343. SCRIPTA PRO EPISCOPATU HERBIPOLENSI. 1347. Nov. 17.—24.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Contulit R. Salomon. In omnibus sigillum maiestatis magis minusve laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.

341. *Privilegium de iudicio terrae Franconiae. — Nov. 17.*

Originale in archivo supradicto 'Würzburg Hochstift fasc. 91'. In plica legitur: R.
Reg. imp. VIII nr. 430.
Cf. supra nr. 160.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer dez rychs und kůnig ze Beheim bekennen und tůn kůnt offenlich an disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent: Wanne daz lantgericht ze Franken von alter her gewesen ist dez bystůms ze Wirtzburk von des hertzogentůms wegen ze Franken, daz zů dem selben bystum gehôret und von alter her gehôret hat, so mag von rechts wegen nieman noch ensol richten mit der ehte in dem hertzogentům und dem lantgericht ze Franken danne ein byschof ze Wirtzburk, der allein da lantrichter ist, und sůlln auch vor dem selben lantrichter ze recht sten alle . . herren. . . graven. . . frein und auch dez richs . . dinestlůte und . . stetelůt und auch alle ander . . lůt beyd edel und unedel, swie sie namen haben, die in den vorgnanten hertzogentum und lantgericht ze Franken gesezzen sein. Ez sol auch in dem vorgnanten hertzogentum und lantgericht ze Franken kein ander lantgericht sein. Auch sol kein ander lantgericht in die vorgnanten hertzogentum und lantgericht ze Franken richten, wan kein lantgericht in daz ander richten sol von rechts wegen. Swaz auch freyheit, privilegie, hantfesten oder brief, swelherley die sein und von weme, auch ob sie von des Rômischen reichs wegen geben weren oder noch geben wůrden wider daz vorgnant lantgericht ze Franken und wider die vorgeschribenn stuke und artikel mit einander oder besunder, und swaz da wider auch gewonheit oder von gewônlicher haltung biz her gehalten were oder noch gehalten wůrde, daz sol allez kein macht

oder kraft haben und dem vorgnanten stift ze Wirtzbůrch und seinem vorgeschribenn lantgericht unschedlich sin und kein hindersal oder schaden bringen an allez geverde. Swaz auch wider daz vorgnante lantgericht ze Franken geschehen were oder noch fůrbas geschehe, daz hat weder chraft noch macht von rechts wegen. Und mit disem brief meine wir nieman sein recht ze nemen noch ze chrencken. Und zů einer ewigen besteticheit und urkůnde aller vorgeschribenn dinge ist unser grozzer insigel gehencket an disen brief.

Der geben ist ze Nůrnberch an samztag nehst vor sande Elspeten tag nach Christs geburt dreůtzehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr riche.

342. *Privilegium de iudicio ecclesiastico. — Nov. 24.*

Originalia duo 1 *et* 2 *una ac eadem manu scripta ibidem 'fasc. 90'. In utroque in plica scriptum est:* R.

Reg. imp. VIII nr. 453.

Textum proponimus litterarum 1, *aliarum varias lectiones in adnotationibus adiungentes.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad rei memoriam sempiternam.

Quoniam religiosa ecclesiarum ac ecclesiasticarum personarum sollicitudo ad provocandam augendamque ecclesiastice devocionis observanciam exigentibus eciam suarum virtutum meritis debet graciosis Romani . . principis beneficiis premiari, nos itaque exposcentibus multifariis venerande ab antiquo ecclesie Herbipolensis gloriosorum martirum sanctorum Kyliani, Colonati et Totnani sociorum, eius patronorum, ibidem a divis quondam . . regibus ac . . imperatoribus Romanorum quampluribus, predecessoribus nostris, multimodis libertatibus, privilegiis, honoribus et iuribus laudabiliter sublimate in capite et in membris meritis probitatis de graciosa pietate nostre regie maiestatis auctoritate in perpetuum privilegiando presentibus indulgemus, ut nostri predilecti devoti, . . prelati, . . clerici . . personeque ecclesiastice quecumque, seculares et regulares, presentes et future, . . capitula, . . collegia et . . conventus ecclesiarum ac monasteriorum civitatis et suburbiorum ac dyocesis Herbipolensis, dediti siquidem multiformi officiorum cultui divinorum, coniunctim et divisim valeant laicales[a] seu seculares ibidem . . personas ipsarumque[b] communitates seu universitates, cuiuscumque preeminencie, status vel condicionis existant, etiam super iniuriis et actionibus seu negociis civilibus publicis ac privatis coram . . iudice ecclesiastico libere convenire, eedemque mundane persone earumque universitates seu communitates ipsis ecclesiasticis personis suisque . . capitulis, . . collegiis et . . conventibus in iudicio ecclesiastico, non obstante excepcione declinatoria talis fori, respondere desuper teneantur, quemadmodum eciam id alias in plerisque partibus Germanie et precipue in provincia Maguntina, in qua eciam predicta ecclesia Herbipolensis consistit, de antiqua et racionabili consuetudine est inductum legitimeque prescriptum et a tanto tempore citra, cuius initii memoria non existit, inviolabiliter observatum. In cuius rei roboris et testimonii firmitatem mandavimus hanc paginam de premissis conscribi nostrique regalis sigilli appensione solempniter communiri.

Datum Nurenberk[c] anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV[a]. VIII[o] kalendas Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

342. a) laycales 2. b) ipsarum quoque 2. c) Nurenberg 2.

343. *Scriptum de conservatione libertatum et iurium. — Nov. 24.*

Originalia duo 1 et 2 ibidem. 1 elegantiori manu scriptum est.
Reg. imp. VIII nr. 452 (= 451, ut videtur).
Textum proponimus litterarum 1, aliarum varias lectiones in adnotationibus adiungentes.

Karolus Dei gr(aci)a Romanorum rex semper augustus et Bohemie[a] rex venerabili . . episcopo, principi suo dilecto, et honorabilibus . . preposito, . . decano et . . capitulo ecclesie Herbipolensis ceterisque . . prelatis, . . personis ecclesiasticis secularibus et regularibus, presentibus et futuris, . . capitulis et . . conventibus ecclesiarum ac monasteriorum civitatis et suburbiorum ac dyocesis Herbipolensis, devotis suis dilectis, quorum et quarum gubernacio seu defensio in spiritualibus et temporalibus coniunctim vel divisim ad episcopum ac ecclesiam predictos exnunc spectat vel in futurum spectabit, graciam suam et omne bonum.

Officiosum regimen nostre regie maiestatis ad Dei gloriam et honorem Romani imperii pro conservacione libertatum ac iurium ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum quarumlibet ob augmentum cultus divini numinis gracia inspirante divina satagit incessanter. Nos itaque ad vestram supplicacionem devotam hoc regali decreto et edicto statuendo sanccimus, ut nulla . . communitas vel universitas nullique . . magistri, . . rectores sive . . proconsules, . . consules ac consilium neque . . scultetus seu . . sculteti, . . centgravius seu . . centgravii ac . . scabini seu . . iudices sive . . iusticiarii seculares eorumve potestas in partibus Frankonie statuta, edicta, plebiscita, condicta, pacciones, compromissiones, convenciones vel ordinaciones contra libertatem seu emunitatem ecclesiasticam vobis et ecclesiis ac monasteriis vestris per sanctiones canonicas ac imperiales concessam seu de consuetudine sive antiqua observancia introductam vel in ipsius libertatis seu emunitatis derogacionem edere, statuere, condicere, pacisci, convenire vel alias verbo aut scripto quomodolibet ordinare, nulla eciam persona singularis seu privata, cuiuscumque preeminencie vel status extiterit, contra eandem libertatem seu emunitatem vel in eius derogacionem quicquam[b] suis subditis precipere suisve iniungere . . convicinis aut alias ullatenus facere seu attemptare in preiudicium ecclesiarum ac monasteriorum vestrorum[c] suarumve ecclesiasticarum personarum coniunctim vel divisim presumant ullo tempore seu presumat. Si quis autem huiusmodi nostri decreti, edicti, statuti ac sanctionis transgressor extiterit, si communitas seu universitas vel . . rectores, . . magistri sive . . proconsules, . . consules ac consilium aut . . scultetus seu . . sculteti, . . centgravius seu . . centgravii ac . . scabini seu . . iudices seu . . iusticiarii seculares eorumve potestas fuerit seu fuerint, centum libras auri, si vero singularis seu privata persona, quinquaginta libras auri componant, medietate librarum ipsarum utrarumque summarum camere nostre seu fisco Romani imperii ac residua medietate communiter ipsi . . episcopo Herbipolensi pro tempore existenti ac eciam ecclesie seu ecclesiis ac monasterio seu monasteriis vestris, cuius vel quarum seu quorum libertas seu emunitas ecclesiastica in se suive persona seu personis ecclesiasticis, ut premittitur, fuerit violata, irremissibiliter utique applicanda.

Preterea hoc decreto nostro regali statuimus et sanccimus, ut, si communitas seu universitas sive . . magistri, . . rectores seu . . proconsules, . . consules ac consilium aut . . scultetus seu . . sculteti, . . centgravius seu . . centgravii ac . . scabini seu . . iudices sive . . iusticiarii seculares eorumve potestas aut eciam singularis seu privata persona ante hanc sanctionem nostram in contrarium facere, ut predicitur, presumpserunt quomodolibet seu presumpsit, tunc huismodi forefacta quantocius post huiusmodi decreti

343. a) Boemie 2. b) quidquam 2. c) vestrarum 2.

et statuti nostri noticiam verbaliter et effectualiter revocent et retractent seu revocet et retractet, necnon communiter ipsi . . episcopo Herbipolensi pro tempore existenti ac ecclesie aut ecclesiis seu monasterio vel monasteriis vestris, cuius vel quarum seu quorum libertas seu emunitas huiusmodi in se suive persona seu personis ecclesiasticis, ut prefertur, fuerit violata, emendam debitam et condignam ad arbitrium nostrum seu . . regis sive . . imperatoris Romanorum, successoris nostri, pro tempore existentis, vel nostrum seu nostrorum in ipso regno seu imperio Romanorum successorum pro tunc in hac parte commissariorum unius vel plurium, vel ipso regno seu imperio Romanor(um) vacante sui commissarii fore in hoc casu debentis, scilicet venerabilis archipresulis Maguntini, ipsius Romani imperii per Germaniam archicancellarii, metropolitani vestri, pro tempore existentis infra octo ebdomadas proximas . . a requisicionis desuper faciende tempore numerandas faciat seu faciant, ut tenentur. Alioquin huiusmodi communitas seu universitas, persona seu persone publice seu officiate centum librarum auri, persona vero singularis seu privata quinquaginta librarum auri penis, de quibus et ut prefertur, irremissibiliter utique persolvendis infra duodecim septimanas subinde inmediate[d] sequentes subiaceant eo ipso.

Ut autem presens regale nostrum edictum efficaciori diligencia observetur, quanto contra transgressores eiusdem edicti per exactionem penarum in eo contentarum, non servato eciam iuris ordine, usquequaque facilius procedi valeat simpliciter et de plano, de plenitudine nostre potestatis regalis hoc indulto concedimus gracioso, ut ipse . . episcopus Herbipolensis pro tempore existens ac . . prelati vestrarum ecclesiarum seu monasteriorum vel eciam quilibet ex . . canonicis ipsarum ecclesiarum seu ex monachis . . monasteriorum predictorum amministracionem in eisdem monasteriis habentibus dumtaxat, quorum interest, in hac parte coniunctim vel divisim causam seu causas super violacionibus vestre ecclesiastice libertatis seu emunitatis vel super eiusdem libertatis seu emunitatis derogacione in preiudicium ipsarum ecclesiarum seu monasteriorum suarumque ecclesiasticarum personarum communiter vel divisim indebite irrogatis vel eciam attemptatis contra . . violatores ac . . impeditores libertatis seu emunitatis huiusmodi absque mandato seu procuratorio earundem ecclesiarum ac monasteriorum suorumque . . capitulorum et conventuum necnon personarum, quorum interest, in premissis in nostra et . . successorum nostrorum in ipso regno seu imperio Romano curia aut extra ipsam curiam coram uno vel pluribus . . nostris vel eorundem . . successorum nostrorum in partibus Frankonie seu Germanie vicariis seu certis . . commissariis in premissis aut ipso regno imperiove Romano vacante coram venerabili . . archiepiscopo Maguntino prefato tunc pro tempore existente, quem quidem archiepiscopum pro ipsius regni seu imperii vacacionis tempore presentis sanctionis executorem et provisorem ac certum ipsius regni seu imperii vicarium seu commissarium in premissis dumtaxat de et cum plenitudine regie potestatis perpetuo constituimus in hiis scriptis, libere quidem prosequi penasque prescriptas cum suis accessoriis, concomitanciis et sequelis a . . violatoribus huiusmodi ecclesiastice libertatis seu emunitatis exigere et recipere valeant, in usus quidem ipsius episcopatus Herbipolensis et ecclesiarum ac monasteriorum vestrarum predictarum iniuriam, ut prefertur, passarum debite convertendas; non obstantibus siquidem contra premissa vel aliquod premissorum legibus seu iuribus imperialibus ac civilibus et statutis, locorum consuetudinibus, rescriptis tam iuridicis quam graciosis, privilegiis, graciis, indultis ac concessionibus quibuscumque civitatibus, castellis, oppidis aliisve locis seu suis communitatibus seu universitatibus ac . . magistris, . . rectoribus sive . . proconsulibus, . . consulibus seu . . scabinis ac . . consiliis aut . . personis singularibus, cuiuscumque preeminencie sive status existant, quibuscumque eciam tytulis seu

343. d) immediate 2.

nominibus censeantur, a nobis vel divis .. regibus seu .. imperatoribus Romanorum, predecessoribus vel successoribus nostris, sub quacumque verborum expressione seu forma contra quorumcumque premissorum observanciam in toto vel in parte hactenus editis seu concessis aut inantea edendis seu eciam concedendis, nisi plenam et expressam ac de verbo ad verbum de huiusmodi nostris decreto, edicto, indulto, statuto et sanctione faciant mencionem. Que omnia contra premissa vel aliquod premissorum nulli volumus suffragari. Quod autem nobis licere non patimur in premissis, nostris .. successoribus indicamus. In cuius rei roboris et testimonii firmitatem mandavimus hec sacra scripta nostre maiestatis regalis sigilli appensione solempniter communiri.

Actum Nůrmberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV^ta^, VIII° kalendas Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

344—348. SCRIPTA PRO CIVITATE ROTENBURG.
1347. Nov. 17.—24.

Originalia in archivo generali regni Bavarici. Descripsit vel contulit R. Salomon.

344. *Scriptum primum. — Nov. 17. 23.*

Originalia duo K 1 *in archivo supradicto 'Rothenburg Reichsstadt Urk. fasc. 3',* K 2 *ibidem 'Rothenburg Reichsstadt I Kaiserliche Privilegien' asservata. In utroque sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis flavique coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6477 (K 1) *et 6482* (K 2).

Proponimus textum exemplaris K 1, *alterius varias lectiones minutiis orthographicis neglectis annotantes. Textus harum litterarum omnis repetitus est ex privilegio Ludovici imperatoris a. 1331. Iun. 26. dato ('Regesten Ludwigs' p. 82 nr. 1336). Ex duobus huius privilegii exemplaribus, quae hodie in archivo supradicto 'KLS nr. 485' simul conservantur, id ad litteras nostras conscribendas adhibitum est, quod in dorso numerum* II *et litteram* G *antiquis quibusdam manibus exaratos praebet.*

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnich ze allen zeiten merer des reychs und kůnich ze Beheim verjehen und tůn kunt und enbieten aůch allen leůten des heiligen Rômischen reyches, unsern lieben getriwen, die disen gegenwertigen brief ansehen, lesent oder hôren lesen, unser hulde und allez gůt.

Wanne uns dî weisen lůte .. dî burger gemeinlich von Rotenburch, unser liebe getriůwen, eigentlich fůr geleget und mit vleizziger bete gebeten haben, daz wir von unsern kůniklichen genaden und gewalt in bestetigen und bevestenen[a] wôlten die sundern reht, freyunge und genade, die si haben und in auch verlihen sint und geschriben sten in den nachgeschribenn briefen, die da sten geschriben von worte zů worte also:

Wir[1] Heinrich von Gotes gnaden Rômischer kůnich zů allen zeiten merer des reychs kůnden und enbieten auch aller menieclichen des heiligen Rômischen reychs, unsern lieben getriwen, zů den dise briefe kumen, ewiccliche: Uns haben demůtiklichen gebeten unser liebe getriwen ..

344. a) bevesten *K 2.*

1) *Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 260 nr. 48.*

die burger von Rotenburch, daz wir in bestetigen und bevesten wollen von unserm küniklichem gewalt und genaden die freyunge, sunder gnade und reht, die si haben von unsern vorvaren dem Römischen künig Albreht der heiligen götlichen gedehtnisse, die* also von im verschriben sten:

Wir[1] Albreht von Gotes gnaden Römischer künich zů allen zeiten merer des reyches enbieten und künden allen unsern und des heiligen Römischen reyches lieben getriwen, die dise briefe ansehen, lesent oder hören lesen, ewiklichen, daz wir die nach geschribenn briefe unsers lieben herren und vaters des Römischen künig Rudolffes der heiligen götlichen gehügnisse[b], unsers vorvarn an dem reyche, gesehen und verhört haben mit disen worten:

1 Wir[2] Rudolff von Gotes gnaden Römischer künich ze allen zeiten merer des reyches
verkunden und enbieten allen unsern liben getriwen des heyligen Römischen reyches, die
dise briefe ansehen, lesen oder hören lesen, ewiclichen: Wanne wir von götlicher orde-
nunge und genaden sein gesetzte gar seliklichen auf die hohwirdigen warte der küniklichen
maiestat, daz wir fürsehen und besorgen sullen den künftigen nůtzz und frumen unsrer
lieben getriwen, so haben wir unser durchsihtige merkunge aůf die verre und aůf die
breit also gerihtet und gesetzet, wi der selben unsrer getriwen anligender gepreste und
ir betrubter fride von der verjagten vinsternisse nů fürbaz under der niüwunge unsrer
küniklichen eren und herschafft wider kume und grůnen müge und auch durchleuhtig
beleibe mit liehte der ewigen klarheit. Da von so verkünden wir allen den, die nů sint
oder her nach kumen süllen, daz wir gar wirdiclichen und gütlichen haben angesehen die
gantzen steten trîwe und die lautern begirde und liebe, die unser liebe getriwen .. die
purger von Rotenburch zů uns und dem Römischen reyche habende sint, und haben auch
gemerket die nützen und genemen dienst, die si biz her uns und dem reyche getan haben
und her nach nützlicher tun mügen, und haben in gegeben und bestetigt von unserm
küniklichem gewalt und gnaden und bestetigen und setzen daz mit disem gegenwertigem
gesetzte und schrifft, daz alle die, die wonhaftig oder purger werden in der vorgenanten
stat, si sein kristen oder Juden, mit ir leiben und mit allen iren guten in unserm und
2 des reychs ewigem schirme und besundrer hilfe süllen sein. Und swer auch dhein ansprach
oder klage hat zů den selben unsern pürgern, der sol si niendert anders laden noch an-
sprechen danne vor irm rihter in der stat, do man auch reht von in nemen sol, als do
selbes danne geurteilt wirt, also daz wir setzen und erkennen, swaz anderswo und vor
andern gerihten aůf si erklagt und erteilt were oder hernach erklaget und erteilt wůrde,
3 daz sol allez zů male kein krafft, maht noch vestunge[c] haben noch gewinnen. Dar nach
von dem lantgeriht, daz man da hat, gebieten, setzen und machen wir aůch, daz man
daz behalte und hanthabe fürbazzer in allen seinen rehten, vestikheiten und sterkungen
nach seinen alten und wolbewerten gewonheiten, die biz her braht und an uns komen
4 sint. Und swer aůch aůf dem selben gerihte zů aehte wirt getan, so mag und sol man
der selben aehte verkünden in küniklichen oder keyserlichen hofe, daz man si da beschreibe
in die memorial des registers, also daz si wider dar aůz niht kůmen nach gelazzen süllen
werden, weder von küniklicher noch keyserlicher genade oder miltikheit, si sein danne
vor von der aehte komen an der stat, do des ersten die aehte geschehen ist. Wir setzen
aůch und wollen, daz die selben unser purger von Rotenburch, swenne niht kůniges oder
keysers ist, daz selbe lantgerihte, daz man da in der gegende pfliget ze halten, an der
stat, die dar zů von alter her besunderlich bescheiden ist, mit seinen rehten und gewon-
heiten haben und behalten mügen und sullen vreylichen one allerslaht irrsalunge biz an
5 einen künftigen künich oder keyser. Wir wollen aůch, daz alle die gemeinlich oder

344. b) gedehtnisse *K 2*. c) vestnunge *K 2*.

1) *ibid. p. 207 nr. 102.* 2) *Supra tom. III nr. 650 (61a). Numeri in margine positi ad capitula litterarum Rudolfi regis referunt; neque vero negligendum est, textum teutonicum hic insertum a latino non paucis locis valde differre.*

besunderlich, die purger oder sidelhafftd sin in der vorgenanten stat, beidiu kristen und
Juden, fürbaz beleiben und sitzen süllen bei irr gewönlichen stiür und bete, als sie die
von alter her gegeben haben den hohwirdigen unsern vorvarn keysern und künigen des
7 Römischen reychs. Ez ensol noch enmag dhein aüzwart man umb dheinerlei sache niht
laden noch kempflichen ansprechen dheinen unsern purger von der vorgenanten stat.
8 Wir setzen aüch mere, daz aller meniklich, die da komen wellen zů allen den jarmerkten
der vorgenanten stat, die si da zů dreyn malen haben in dem jare und zů dem vierden
male an dem nehsten donerstag nach aüzgender pfingstwochen und dar nach die nehsten
aht tage, als die jarmerkte wern und sten, die dar komen und dannan varn, auf ein
meile weges von der stat sullen wandeln und sein in unserm und des heiligen Römischen
9 reychs vollem schirme, fride und geleitte. Wir wollen aüch, daz unsrer egenanten purger
weyde und wege gemeret und gebreitet werden nach iren alten zilen unversprochen vor
10 allen lüten. Wir wollen aüch, daz in ieman dise vorgenant genade, gesetzde und freyunge
übervar oder mit frevellicher getat sich in dhein weise do wider setze oder kumen sülle.
Swer aber daz überfür, der sol darumb in unser und des reychs swerlich ungenade und
unhulde vervallen sein. Und der dinge aller ze urkünde und durch ewige sterke, kraft
und maht haben wir dise privilegie heizzen verschriben und auch versigelt mit unserm
küniklichem insigel.

Geben zů Hagenawe an dem fünftzehenden tage in dem monden des Meyen in der andern indiccien, von Gotes gebürt tausent jare zwey hundert jare und in dem vier und sibenzigstem jare, und des ersten jars unsers reychs. 1274. Mai. 15.

Und dorumb haben wir auch angesehen und gnediklichen erhört die demütigen bete und begirde unserr lieben getriwen burger von Rotenburch und die vorgeschribenn briefe, als in die vormales gerehtiklichen und mit furbesihtikheit verlihen und gegeben sint, und alle die genade, sundriü reht und freyunge, die dor inne sint begriffen, haben wir in auch bewert, genüwet und auch mit disem brife völliklichen bestetiget und besterket. Und dar über zů urkünde und zů ewiger krafft und maht haben wir in disen briefe dor über heizzen gegeben versigelt und besichert mit unserm küniklichem insigel.

Geben ze Nüremberch an dem ahtzehenden tage des monden Decembris, von Gotes geburt taüsent jare zwey hundert jare und in dem aht und newntzigstem jare, in der zwelften indiccien, des ersten jars unsers reychs. 1298. Dec. 18.

Und dar umb haben wir aüch genediklichen angesehen und erhört die bete unsrer vorgenanten purger durch ir getriwe und wolgevellich dienste, mit den si uns und dem reyche verbunden sien, und die vorgenanten privilegie mit allen den genaden, rehten und freyungen, die dor inne geschriben sten, die in aüch gerehticclichen und fürsihticclichen vormales bestetigt sin, haben wir in aüch ernüwet, bewert und mit diser gegenwertigen schrift aüch bevestent und bestetiget und wollen aüch mit niht, daz in ieman dise vorgenant freyunge und bestetigunge übervare, bey unsern und des reychs swern ungenaden und unhulden. Dor über zů urkünde haben wir in disen brief gebene verschriben und versigelten mit unser künicclichen insigele.

Geben ze Speyr an dem eylften tage des Mertze monden, in der sibenden indiccien, von Gotes gebürt dreützehen hündert jare dor noch in dem neünden jare, in dem ersten jare unsers reyches. 1309. Mart. 11.

Dorumb wir auch die vleizzigen bete unserr lieben getrewen . . der purger von Rotenburch genedicclichen erhört haben, die vorgenanten ir privilegie, genade und freyunge, die da geschriben sten in den vorgenanten brieſen, wanne in diü reht und redlichen bestetiget sin*, so ernüwen, bewern, besterken und bestetigen wir in die aber mit diser gegenwertigen schrift.

*) und die wir in auch vormales mere under unserm künichlichem insigel bestetigt haben *add. K 2. Eadem verba privilegium Ludovici praebet.*

344. d) seschafft *K 2.* e) gegeben *K 2.*

Dar zu haben unser vorgenant burger unser hohwirdikheit gebeten, daz wir in von unserr küniklichen miltikheit die besundern genade tůn wollen, daz ir rat stetreht, gebot und gesetzde, die uns und dem reyche und auch dem rehten niht widerwertig sin, müge aufgesetzzen und machen und die selben auch wider abnemen nach irem willen und irrer stat nutzze, als ofte und wenne ez si dunket, daz ez ir und der stat nutzz, frůme und fürderunge müge gesein; da von wir von unsrer angeborn güte und miltikheit haben genedicclichen erhört und angesehen dĭ bete unsrer vorgenanten burger und verleihen und günnen in vreylichen mit disem gegenwertigem[f] briefe, daz si die vorgeschribenn stetreht, gesetzde und gebot, die uns, dem reyche und auch dem rehten niht widerwertig sein, umb irr stat nutzz und frumen nach irem willen setzzen, machen und ordenen und auch wider abnemen mügen, swenne und swie ofte si wellen und in daz füget. Und die selben gebot, gesetzde und stetreht bestetigen wir in ietzo aůch mit disem brief.

Dar nach zů merunge irre genaden alle die lehen gemeinlichen und besunderlichen, die si von uns und dem reyche habende sint mit der weise und dem rehten, als wir si von rehtes wegen geleihen mügen, die verleihen wir in auch und geben in die von unsern sunderlichen genaden an disem briefe, und wollen aůch, ob ir dheinen under in ansprach angienge umb die selben lehen, die si ietzo von uns und dem reyche haben oder noch hernach gewinnen, daz si dor umb vor ieman anders danne vor uns oder unsern nachkomen an dem reyche dem klager umb die selben lehen entwürten sullen.

Aůch haben wir in die genade getan und tůn aůch mit disem briefe, daz si alle erber edel leůt, die aůf dem lande sitzzen und die ir purger sint, an allen steten und umb alle sache gen aller menicclichen versprechen und aůch verentwürten mügen als ander ir mitpurger, die bei in in der stat gesezzen sint.

Wir haben in aůch enpfolhen, geboten und bestetiget mit gantzer vestikheit, daz si daz nuwe spital zů Rotenburch an allen seinen lůten und gůten von unsern und des reychs wegen ewiklichen schirmen und versprechen süllen und mügen wider aller menicclichen, swie si genant sein und wenne si des bedürffent sint, und niht gestaten, daz si ieman dor an mit gastunge, herwergen, diensten noch mit keinen andern sachen one reht ledige, hinder oder beswere, bei unsern und des reyches hulden.

Wir haben aůch[g] mere unsern vorgenanten burgern verlihen und zů genaden getan von unserm küniklichen gewalt, daz si die lantstrazzen, die da get bey der stat zů Rotenburch für daz syechhůs, nů fürbaz weisen und keren süllen und mügen durch die selben stat ewiklichen zů gen und vertiklichen mit allen lesten und kaůfmanscheften, dĭ dar aůf gefürt und getriben werdent.

Aůch verleihen, geben und bestetigen wir unsern vorgenanten burgern von unserm küniklichen
Nov. 30. gewalt, daz si den jarmarkt, den si do haben aůf sant Andres tag jerigclichen und fürbaz ewicclichen
Nov. 29. gantzer tag ehte, die sich an süllen heben an sant Andres abent und noch einander gen, haben und handelen sullen und mügen in allen den rehten, freyheiten, gewonheiten und genaden, als in ander ir jarmerkte geben und bestetigt sint von uns und unsern vorvarn keysern und künigen an dem reyche[1].

Aůch haben wir den vorgenanten purgern gemeinicclichen der stat zů Rotenburch die genade getan von unserm küniklichem gewalt, allez daz, daz man von irm lantgerihte zů Rotenburch erklaget und erlanget, daz man in daz bestetigen sol von unserm hofgeriht, also daz ez maht und kraft haben sol, allen den, die ez von irs lantgerihtes wegen vordern mit des lantrihters briefen, wanne wir wol ervarn und ervorschet haben, daz wir ez wol getůn mügen, wanne si von alter her von des reychs wegen diů selben reht lange gehabt haben und auch daz selbe lantgerihte von dem reyche her gat. Wir wollen aůch niht, daz in an der handelunge des selbes lantgerihtes dheinerley freyunge oder genade, die wir ieman getan heten oder noch teten, in dhein weise schaden oder hindersal bringe sulle, wanne unser meynunge und gebot ist, daz si ez uns und dem reyche fürbaz halten und behaben, als ez vormals aůf uns und daz reyche komen ist.

Wir wollen aůch mit niht, daz in ieman dise schrift in dhein weise ubervare, verbreche oder sich frevellichen da wider setze. Swer aber daz tet, swie er genant ist, als oft er ez tůt, dar zů, daz

341. f) gewertigem *K 2.* g) *deest K 2.*

1) *Cf. supra p. 393 l. 6 sqq. et ex. gr. Reg. imp. VI nr. 1664.*

er auch dar umbe vervallen ist in unser und des reyches swerliche ungenade und zorn, wollen wir, daz er auch ie als ofte zu hant vervallen sey umb die frevele fünftzig pfunt lôtiges goldes, daz halbez werden und gevallen sol unsrer kamer und daz ander halbteyl dem selben, den man do ubervaren und unreht getan hat. Und die selben mügen auch den oder die selben, die in also vervallen sint, mit geriht oder pfantunge dar umb angreifen und benôten one alle unser und unsrer lantvögte, pfleger und amptleüt oder andrer lüte, swie die genant sein, irrunge und hindernisse und süllen auch dor an wider uns und daz reyche niht getan noch gefrevelt haben.

Und daruber zu urkunde und bestetigunge der dinge aller haben wir disen brief heizzen geschriben und versigelt mit unserm küniklichen insigel.

Geben* zu Nuremberg an sambztag nach sant Merteinstag, von Kristus gebürt dreutzehenhundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

345. *Scriptum alterum. — Nov. 17. 23.*

Originalia duo K 1 *et* K 2 *ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 3'. In utroque sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis flavique coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6478 (K 1) *et 448* (K 2)[1].

Proponimus ut supra textum exemplaris K 1, *alterius variis lectionibus praestantioribus annotatis.*

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer künich zu allen zeiten merer des reychs und künich zu Beheim verjehen und tun kunt offenlichen[a] allen den, di disen briefe[b] ansehen, lesent oder hören lesen ewiclich, daz wir durch demütige trïwe und stetikheit und auch umb dï dankbern dienste, die uns und dem heiligem Römischen reyche die weisen lûte . . die burger von Rotenburch und die gemeinde gemeiniclichen[c] der selben stat, unser liebe getrewen, stetiklichen getan haben und auch noch tun mugen, als wir kuntlichen erfunden und erfaren haben, haben wir in von besundrer gunst, willen und genaden die freyheit und genade durch iru[d] vleizziger bete willen von unserm küniklichen gewaltte getan und gegeben an disem gegenwertigem brief[e], als auch vormals[f] wir[2] und unser vorvarn an dem reyche keyser und künige[2] genedicclichen und vôlliclichen den selben unsern burgern und der stat zu Rotenburch getan und gegeben haben:

(1) also daz si nieman gemeinlichen oder besunder umb dheinerley sache, grozze oder kleine, wie diu genant ist, auz[g] der stat zu Rotenburch für dheinen wertlichen rihtere, wie er geheizzen sey, noch für unser selbes hofgerihte, danne alleine für iren[h] rihtere in der stat auf dheinem werltlichem[i] gerihte geladen noch beklagen sûlle oder muge, ez were denne[k], daz den klagern wider reht und der stat gewonheit daz reht unredlichen verzogen und versagt wurde, oder wir oder unser nachkomen an dem reyche von unsern oder des reychs wegen hintz[l] in gemeinlichen oder besunderlichen ihtes zu sprechen oder zu vordern heten oder gewunnen, dor umb mugen wir oder unser

*) Der geben ist ze Nuremberch an sant Clementen tag, nach Kristus geburt *etc. K 2.*

345. a) offenlich *K 2.* b) brief *K 2.* c) gemeinlichen *K 2.* d) irer *K 2.* e) brife *K 2.* f) vormales *K 2.* g) usze *K 2.* h) irn *K 2.* i) wertlichem *K 2.* k) danne *K 2.* l) hintze *K 2.*

1) *Notitia Reg. imp. VIII nr. 6477 corrigenda est.* 2) *Litteras Karoli regis priores consimilis tenoris non habemus; de litteris praedecessorum cf. Reg. imp. VI nr. 1664 et 'Regesten Ludwigs' p. 350 nr. 3151.*

nachkomen si für uns und unser hofgerihte geladen und beklagen. Aûch wollen wir, ob dhein[m] rihter oder ieman anders an urteilen zû geben oder an dheiner[n] sachen, die den vorgenanten burgern an disen genaden schedlichen[o] weren[p], wider dise unser vorgeschriben genade und freyheit[q] tete, daz daz von unsers vorgenanten gewaltes wegen dhein[r] kraft noch maht haben sûlle und daz in gemeinlich[s] und besunderlich[s] daz an irem rehte unschedlichen[t] sey.

(2) Und aûch daz sich . . die vorgenanten unser bürger gemeinlichen und besunderlichen der stat zû Rotenburch sûnderlicher genaden von uns frewen und von dem reyche, so wollen wir von unserm kûniklichem gewalt[u], daz dî selben bûrger für uns, unser nachkomen noch für daz reyche noch für unser lantvôgte, vôgte, vitztûm[v], für ir rihtere oder amptlûte noch fur anders ieman gemeinlichen oder besûnderlichen pfant sein sûllen noch dheinerley pfantûnge[w] leiden noch leiden sullen in dheinerley weise.

Dor umbe[x] wellen und gebieten wir allen unsern und des reychs getrewen und aller menieclichen[y], swie die genant sint, si sein edel[z] oder unedel[z], vestiklichen und ernstlichen, daz si den vorgenanten burgern zû Rotenburch, unsern lieben getrewen, die vorgenanten unser gnade[a] und freyheite alle gemein und besunder niht ûbervarn noch si dor an hindern, irren oder in dhein weise beswern, als liebe in unser und des reychs hulde sein. Wir wollen aûch niht, daz unsern vorgenanten burgern an disen vorgeschriben freyûnge[b] und genaden dheinerley ander freyûnge und genade, die wir ieman getan heten oder noch teten, in dhein weise schaden, irrûnge oder hindersal[c] bringen sulle. Swer aber dor ûber wider dise vorgenant freyunge und genade tete, ez wer rihter, schôppfe, klager oder wie er genant were, oder swer die selben huset, heimet oder schirmet, der oder dî selben, ob si daz unverzogenlich niht wider tûnt oder one[d] fûrzoge[d] da[e] von niht liezzen, swenne si diser unserr gnaden beweiset werden oder in die verkûnt wûrden sint, als offte si daz tûnt, vervallen umb die frevel[f] fûnftzig pfunt lôtiges goldes, die uns halbe in unser und des reychs kamer und der vorgenanten stat und . . den burgern daz ander halbteyl[g] werden und gevallen sûllen, und mûgen auch die obgenanten stat und burger den oder dî selben mit gerihte oder pfantûnge dor umb angrifen und benôten one[h] alle unser, unsrer lantvôgte, pfleger und amptlûte irrûnge und hindernisse und sûllen aûch wider uns und daz reyche dor an niht getan noch gefrevelt haben. Und dar[i] ûber zû urkûnde und bestetigunge der dinge aller haben wir disen briefe[k] heizzen geschriben und versigelt mit unserm kûniklichem[l] insigel[m].

Geben* zû Nûremberg an sambeztag nach sant Merteins tag, nach Kristus gebûrt dreûtzehenhundert jare und in dem siben und viertzigstem jare, in dem andern jare unsrer reyche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

*) Der brief ist geben zu Nûrnberch an sand Clementen tag, nach Christus gepurt dreyzehendem hundert jar *etc.* *K* 2.

345. m) deheine *K* 2. n) dhainen *K* 2. o) schedlich *K* 2. p) wern *K* 2. q) fryheite *K* 2. r) dehain *K* 2. s) -liche *K* 2. t) unschedeliche *K* 2. u) gewalte *K* 2. v) vitztume *K* 2. w) pfandunge *K* 2. x) ümb *K* 2. y) mennikliche *K* 2. z) -le *K* 2. a) genade *K* 2. b) fryûngen *K* 2. c) hindersale *K* 2. d) on fûrzog *K* 2. e) do *K* 2. f) frevele *K* 2. g) halbteyle *K* 2. h) on *K* 2. i) dor *K* 2. k) brief *K* 2. l) künchlichen *K* 2. m) insigele *K* 2.

346. *Scriptum tertium.* — *Nov. 23.*

Originale ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 3'. In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 449 = 6483.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûnk zu allen zeiten merer dez reichs und kûnk in Beheim verjehen offenlichen an disem brief und tûn kûnt allen den, die disen brief sehen, hôren oder sehen lesen, ewiclichen, daz wir den wisen lûten . . den burgern gemeinlich der stat zu Rotenburch, unsern liben getrewen, di fryûnge und genade getan haben, daz si daz ungelt von dem wyne und andern getrancke zu Rotenburch nemen und haben sullen zu steur an der stat buwe von nu sand Andrestag, der Nov. 30. nehst kûmt, über dreu jar, die nehste noch einander gent, und dor noch also lange, biz wir ez kûntleich wider rûffen. Auch tûn wir in die fryûnge und genade mit disem briefe, daz sie in unserm lande ze Beheim allenthalben, do wir ledige zôlle haben, mit ir kaufmanschaft sullen und mûgen zolfry varn und wandeln, die weil wir leben. Und wôllen auch niht, daz sie ieman an disen vorgeschriben unsern genaden in dehein wise irre, hinder oder beswere, by unsern und des riches hûlden. Zu urkûnde dises brifes geben versigelt mit unserm kûncklichem insigel.

Der geben ist ze Nûrnberch an sand Clementen tag, nach Cristes gepurt dreyzehen hundert jar und in dem siben und virzigstem jar, in dem andern jar unserr riche.

347. *Scriptum quartum.* — *Nov. 23.*

Originale (or.) *ibidem. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis viridis flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 450 = 6484.

Wir Karl von Gotes genaden Rômischer kûnk zu allen zeiten merer dez richs und kûnk in Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brieff allen den, die in sehen oder hôrn lesen, ewiclichen, daz wir durch demûtige truwe und stetikeit und auch ûmb di danckbern dienste, die uns und dem heiligen Rômischen riche die wisen lûte . . die burger von Rotenburch und die gemeinde gemeinliche der selben stat, unser liben getrûwen, steticlichen getan haben und auch noch tun mûgen, als wir kûntleichen erfunden und erfarn haben, haben wir in von besundrer gunst, willen und genaden die fryheit, genode und gelubde durch irer vleizziger bete willen getan, also daz wir uns durnehticlich versprochen und gen in verheizzen und gelobt haben, daz wir die vorgenanten unser burger, cristen und Juden, und unser stat zu Rotenburch nimmer versetzen verkûmmern, denpfremden[a] noch denpfelhen sûlln noch wôllen in deheinerleye wise oder wege von dem riche gen deheinen herren oder nieman anders, wie der genant sie, wider irn guten, unbedrungen willen und wort on geverde mit deheinerley pfantschaft noch pflegnûsse ewiclichen. Und were, daz ez dor ûber geschehe oder ob wir uns dor an vergezzen, gen weme oder wenne daz were, dez sûlln si uns niht gebunden noch gehorsam sein. Und swie si sich dez wider uns setzen und enthabten, daz sûlln wir niht fûr ubel haben und sûlln auch si in deheinen schaden noch ungenode dor ûmb gen uns und dem riche vervallen sie. Und dise taidinge und gelûbde alle gemeinlich und besunderlich haben wir gelobt in stete ze halten bi unser kûnglichen eren und by guten truwen, die wir dar uber geben haben Fridrich irin statschreiber, der si von

347. a) m *corr. ex* n *or.*

uns von irn wegen enpfangen und ingenomen hat. Wir haben auch den vorgenanten unsern burgern, cristen und Juden, versprochen und geheizzen, daz wir unser gewönlichen[c] stûr, die wir da jeriglichen haben, nieman fürgeben noch verschaffen sûlln
Nov. 11. vor dem zil, daz ist uf sant Mertins tag, und sie auch niht heizzen sûlln, daz si der vor dem zil iemanne anders anheizzig sûlln werden noch versprechen. Were aber, daz wir uns dar an vergezzen, dez sûlln si sich enthalten und daz uf haben biz uf ir gewönlich zil, und sulln danne die selben stûr geben, weme wir sie danne heizzen entwûrten. Dez[d] zu urkûnde der warheit geben wir im disen brief dar ûber versigelten mit unserm kûniglichen insigele.

Der brief ist geben zu Nûrnberch an sand Clementen tag, nach Cristus gepurt dreyzehen hundert jar und in dem siben und virzigstem jar, in dem andern jar unsrer riche[d].

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

348. *Scriptum quintum.* — *Nov. 24.*

Originale ibidem 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 20'. Pendet sigillum secretum loro membranacco. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 451.

Wir Karl von Gotes gnaden Römischer kûnig zû allen ziten merer dez riches und kûnig zû Beheim verjehen und tûn kûnt offenlich mit disem brief, daz uns die wisen lûte . . die burger der stat zû Rotenburg, unser lieben getriwen, und auch . . die Juden do selbes unser kamerknehte gewert und beriht haben ahthundert pfunt Heller ir gewönlich
1347. Nov. 11. stûre, die si uns von dez riches wegen schûldig woren zû geben uff sant Mertins tag
1348. Nov. 11. der nû nehst waz, und sagen si dor umb ledig und fry biz uff sent Mertins tag der nû schierst kûmpt. Zu ûrkunde dises briefes, der geben ist versigelt mit unserm kuniklichen insigel.

Geben zu Nûrnberg an sant Katherinen obent, nach Cristes gebûrt drutzehen hundert jar und in dem sibenden und viertzigisten jar, in dem andern jar unsrer riche.

---

349. CONVENTIO CUM COMITIBUS DE WERDENBERG.

1347. Nov. 21.

Originale in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donaueschingen. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranacco. — Extr. 'Fürstenbergisches Urkundenbuch' V, 430 nr. 489. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 141.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kûnig ze allen zeiten merer des riches und kûnige ze Beheim bekennen und verjehen offenlich mit disem brief, daz wir mit unserem lieben getriwen graf Albrechten von Werdenberg und vom Heyligenberge und Albrechten

347. c) gewönliche *or.* d) Dez — riche *eadem manu sed compressius alio ut videtur atramento scriptum or.*

seinem sun geredt haben und mit in uberain sein chomen, daz sie uns als einem Rômischen kűnig, die weil wir leben, warten, dinen und helfen schűllen mit leib und mit gût, mit allen iren vesten und macht getriwelich an allez geverd gegen aller menichlich, als sie einem reyche von recht und billeich warten schűllen. Und umb die selben dinest und hilfe haben wir in und iren erben geben dreűtzehentausent guldein; die selben guldein geloben wir in ze geben halb auf sand Johans tag ze sűnbenden der nû schîrst chůmt, und daz ander halbe tayl auf die Weinnachten die dar nach schirst choment, an allen fűrzog und hindernűzze. Mit namen ist auch geredt zwischen uns, daz wir in oder iren erben unser und des reichs stat Buchôrn eingeben sûllen, wenn wir der gewaltig werden oder ez an den purgern do selben gehaben mügen, für vier tausent guldein ze rechtem pfande: und schűllen uns denn die vier tausent guldein abgan von den vorgeschribenn dreűtzehen tausent guldein, also daz wir in oder iren erben ze ieglicher vorgeschribner frist zwair tausent guldein an der zalung minner geben schűllen. Mugen aber wir nicht geachten, daz in die vorgnant stat ein werde, so schůlln wir in oder iren erben die vorgeschribenn dreűtzehen tausent guldein geben und sie der verrichten unverzogenliche auf die vorgnanten zwo frist als vorgeschriben stat. Und dez alles ze einem urkůnd und sicherheit geben wir in disen brief versigelt mit unserem kűniglichem insigel.

1348. Iun. 24.

1348. Dec. 25.

Der geben ist ze Nürmberch, do man zalt von Christs gebűrt dreűtzehenhundert jar, dar nach in dem siben und viertzigstem jar, dez nehsten mitichen vor sand Clementen tag, in dem andern jare unserr riche.

---

350. 351. PRIVILEGIA PRO CIVITATE ULMENSI.

1347. Nov. 21. 23.

Originalia in archivo publico Stuttgartensi. Contulit R. Salomon.

350. *Privilegium de iurisdictione criminali civitati Ulmensi concessum. — Nov. 21.*

In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis viridis coloris. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 301 nr. 299.*

Reg. imp. VIII nr. 439 = 6480.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kűnig ze allen zeiten merer des reichs und kűnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di ine sehen oder horent lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser lieb getrewen di burger gemeinclich der stat ze Ulme uns und dem reiche vormals fleizzigclich und unverdrozzenlich biz her getan haben und noch tun sullen in kűnpftigen zeiten, und auf di rede, daz di selb stat gepezzert werde und daz si uns und dem reiche dester vorderlichen gedienen mûgen, so sei wir des ze rat worden und bestettigen in mit verdahtem mut von unserm kűnglichen gewalt und gnaden alliű irr stat gesetze und reht, als si hernach geschriben sten:

(1) Des ersten: wer den andern in der vorgen(anten) stat ze Ulme oder in dem geriht da selbst ze tode sleht oder stichet und daz der selbe, der diw[a] getat getan hat, unge-

350. a) *sic corr. ex* den *or.*

vangen da von kůmpt, der ist dem geriht und stat fiunftzig pfunt Haller vervallen, und sullent di Haller halb werden dem geriht und halb der stat, und nihtz mer, und sol darzu fiůnf jar diů nehsten darnach von der stat sein: und welher ouch der fiunftzig pfunt Haller niht enhat, der sol und můz zu den fiůnf jar als lang ůz der stat sein, untz er dem geriht und der stat di fiunftzzig pfunt Haller gewert und verriht hat, und sullent ouch di gelter von des schuldigen gůt vor dem geriht und vor der stat vor uzgerihtet werden. Ist aber, daz der schuldig umb den totslag ergriffen und entleibt wirt, der hat da mit gentzlichen aller menielich gepezzert.

(2) Wer ouch den andern in der stat ze Ulme wundet, daz ein solchiů flizzendiů wunde ist, daz der selb nach der egenanten purger gesetzt ein halb jar von der stat můz sein, und der ist ouch dem geriht und der stat driů pfunt Haller vervallen.

(3) Wer ouch den andern[b] in daz hôr stôzzet oder wirffet frevelich, der ist dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(4) Wer ouch den andern frevelich heimsuchet, da von er nach der burger gesetzt ein virtail jars ůz der stat můz sein, der ist dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(5) Wer ouch ůber den andern mezzer oder swert zůkket, der ist ouch dem geriht und der stat ein pfunt Haller vervallen.

(6) Wer ouch den andern beschilt, daz ein frevel heizzet, der ist dem geriht und der stat fiunf schilling Haller vervallen.

(7) Wer ouch den andern tages oder nahtes an seinem schaden findet und er den selben uf dem seinem mit trukken straichen sleht oder zuhtigt, der ist dem geriht noch der stat da von nihtz schuldig noch vervallen. Ist aber, daz er den schedlichen uf dem seinem wůndet oder wunden můz von notwer, wil der dann dargen und zu den heiligen einen gelerten ait swern, daz er in niver mit trukken straichen gezuhtig wôlt haben und daz er sich da so vintliche und so werlich gen im stalt, daz er niht ůber werden moht, er můst in wunden, der ist denn aber gen dem geriht und gen stat ledig und lere. Ist aber, daz er den schedlichen uf dem seinen ze tod sleht und des auch niht ůber werden mag, als vor ist gesagt, und er in denn also toten selb sibent berehtot, di im des helfent, daz er dez todslages niht ůber werden moht, und in an seinem schaden funden habe, so ist er aber gen dem geriht und gen der stat ledig und lere und ůmb den selben totslag niemant nihtz gebunden noch vervallen, geleicher weis als er einen offenn raůwer und diep berehtôt. Welher aber der wunden und des todslags also niht ledig wůrd, der sol dann di wunden oder den totslag pezzern und půzzen, als vorgeschriben stet.

(8) Und waz von einer iclichen schulde gefellet, daz sol halbs dem geriht werden und halbs der stat werden.

(9) Wer ouch, ob die egenanten burger des rates ze Ulme oder der merer tail under in an dem rat erkenten und entstůnden auf di eide, di si der stat gesworn hant, da schedlich lǎut wern, einer oder mer, die sullen si und můgen di berufen offenlichen in der stat ze Ulme in dreyen wochen nach einander ze ie der wochen einst, und wo sich der oder di zu dem dritten verruffen niht verantwurtent oder e, die můgen sie denne als ůberseit schedlich laůt in ir achtpůch schreiben, und wa der dheiner, di also verrůft und an ir achtpůch geschriben werdent, fůrbaz indert begriffen werdent und in ir geriht koment, die mugen si verderben als ander ůberseit schedlich lǎut und sol auch fůrbaz kein geriht ůber si ergan. Welher aber der verrůfen ze rehter zeit fůrkome und sich entschuldigen wôlt, der mag daz selb dritte erberr unversprochner manne wol getůn, also doch daz sich der rat ze Ulme oder ir der merer tail auf den ait

350. b) *praecedit* an den *or.*

erkennen sůllen, ob si ir geriht des selbscholen und seiner gestanden nemen sullen oder niht.

(10) Welhe herre, edelman oder stat irr burger einen oder mer ir eigen laeut heimtzigen oder enpfingen, das si der selben eygen laut ouch wol ze purgern enpfahen und heimen můgen.

(11) Ouch tůn wir in di gnade, waz si gesetzt erdenken kůnnen und můgen, di redlich sein, di uns und des richs stat ze Ulme und ouch in da von frid, zůht und gnade komen mag, daz si daz wol tun sullen und můgen.

Und ůber daz von sundern gnaden und von unserm kunglichen gewalt bestetigen wir in alle ir hantfesten und brif, di sy von seliger gedehtnůsse unsrer vorfarn keiser und kůng von Rome ůber irů reht, gewonheit, freyung und gnade enpfangen haben, von wortte ze wortt, als ir brif sagen, und wellen si da bei stetigelich und unverrukt behalden und behaben. Mit urkund ditzs brifs versigelt mit unserm kůnglichen insigel.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christes gebůrt driůzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an der mitwochen vor sant Kathrein tag, in dem andern jar unserr reiche.

351. *Privilegium de electione officiati et de stura.* — *Nov. 23.*

In plica legitur: R. *Sigillum deest loro membranaceo relicto.* — *Ed. l. c. 304 nr. 300. Reg. imp. VIII nr. 446 et 447.*

Wir Karl von Gots gnaden Rőmischer kűnig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich an disem brief allen, die in sehent, hőrent oder lesent, daz wir angesehen haben getriwen, willigen und steten dinst, den unser lieben getriwen burger der stat ze Ulm uns und dem riche offt getan habent und noch tůn sulln und mügen in künftigen zeiten, und wann es mit recht und gewonheit also her chomen ist, daz die vorgnanten burger einen amman kÿsen sülln, drei[a] und sibentzig aüz in oder der merer tayl, und[b] ist in gwonheit her chomen[b], daz zů den zeiten, so an dem amman gebrechen ist, wer dann von dem merern tayl erwelt wirt, dem sol unser voyt daz ammanampt leyhen umb hundert pfunt Haller, die der selbe amman uns und dem riche jaerlichen gelten solt, nü tu wir den vorgnanten burgern die gnade, daz sie daz selb ammanampt selber besetzen und halten mügen und uns, dem riche die vorgnanten hundert pfunt Haller jaerichlich bezalen, untz wir oder unser nachkomen keyser und kűnig von Rom daz widerrüffen; doch sülln wir die gnad pey unsern zeiten inbendig zehen jaren nicht widerruffen. Und ouf die rede, daz die vorgnant unser stat an irem gebaewe sich gepezzer, wan ir dez not ist, so geben wir den vorgnanten unsern burgern vier gantze jar, die nach einander gent, vreyung stewr und gült, der si uns und dem riche gwőnlichen schuldich sein. Mit urkünd ditz briefs versigelt mit unserm küniglichem insigel.

Der geben ist ze Nürmberch an sand Clementen tag, nach Christs geburt drwtzehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unserr riche.

---

351. a) *in loco raso or.* b) und — chomen *in loco raso or.*

352—355. SCRIPTA PRO ORDINE TEUTONICO.
1347. Nov. 21.—Dec. 1.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 433. 435. 5968.

352. *Concessio de civitate Mergentheim. — Nov. 21.*

Originale (or.) *in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis fractum pendet filis sericis viridis violaceique coloris. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 6481.*

Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1340. Iul. 2. dato[1] *('Regesten Ludwigs' p. 131 nr. 2088) concordant, typis minoribus excussa sunt.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehen oder horent lesen, daz wir durch besunder gnade und gunst, di wir haben zu den brůdern des Teutschen ordens und zu dem hause ze Mergentheim und durch besundern getrewen dinst, den si uns und dem reiche getan haben und auch noch tun sullen,

(1) darůmb haben wir in gegeben und geben in von unserm kunglichen gewalt und gnaden vollen gewalt, daz si den markt ze Mergenheim, der da gelegen ist an der Taůwer in dem bistum ze Wirtzbůrg, ein stat sullen und mûgen machen und sullen si bawen und vesten mit steinwerk, mit tûrn, mit mauren, mit holtzwerk, mit graben und mit allen andern pewen, swie di vorgen(anten) brůder dûnkt daz ez nûtz und gut sei.

(2) Wir geben und wellen, daz si haben zu dem vorgen(anten) markt und stat den ban, stok und galgen und alle geriht, also daz si ůmb* sache, di an leib und an gůt gent, di in dem vorgen(anten) markt und stat oder in der mark und swaz darzu gehôrt begriffen wirt, rihten sullen und mûgen. Wir wellen auch, daz der comentiûr des Teutschen hauses ze Mergentheim oder wer sein stat heltet, di sullen von uns den ban haben und von dem reiche und mûgen und sullen rihten ûber alle di sache, di an leib oder an gut gende.

(3) Und daz selb vorgen(ant) geriht ze Mergentheim und alle, di da wonhaft oder sedelhaft sein oder noch wonhaft und sedelhaft werden, sol und sullen haben alle di reht, freyheit und gut gewonheit, di unser und des reichs stat ze Gaylenhausen hat, di da gelegen ist in dem bistům ze Mentz.

(4) Wir tun* ouch di besundern gnade von unserm kunglichen gewalt, daz wir niht wellen, daz iemant deheinem irr burger, di itzont in dem vorgen(anten) markt und stat wonhaft oder sedelhaft sin und noch wonhaft und sedelhaft werden, ůmb dheinerley ansprach, die iemant hintz in hete oder gehaben môht, ůz dem vorgen(anten) markt und stat fûr andriû gerihte ziehen noch laden noch twingen wider unser vorgen(ante) freyheit und gut gewonheit.

(5) Ouch wellen wir und gebieten vestiglich bei unsern und des reichs hůlden, daz di egen(anten) burger in der vorgen(anten) stat, di itzunt do wonent oder sedelhaft sint oder noch wonhaft oder sedelhaft werden, di egen(anten) Teutschen herren erkennen, haben und undertenig sullen sein als irn rehten herren und daz si ouch di oftgen(anten) Teutschen herren mit niemand ûberziehen und ûberherren sullen.

(6) Ouch tun wir den vorgen(anten)* comentiûr und den brůdern des Teutschen hauses ze Mergentheim sunderlich di gnade, daz si vollen gewalt haben, rihter, schepfen und rat setzen und entsetzen und alliû gesetzt und gebot, swi di genant sint, di der markt und diû stat ze Mergentheim haben sol.

1) *Cuius privilegii originalia duo in archivo supradicto habentur, alterum hic illic corrosum, alterum integrum. Concessio nostra exemplari integro nititur.*

Wir wellen ouch und heizzen, daz rihter und schepfen und alle, di dazu gehörnt oder geaischt werden von des comentiurs oder von der brûder wegen des Teutschen hauses ze Mergentheim, fürderlichen sullen rihten und urteil sprechen und beholfen sein mit allen dem, daz zu dem vorgen(anten) markt*, stat, geriht oder rehten gehört, wi daz genant oder gewant sei, als ez in nütz und gût mûg gesein.

(7) Wir tun in ouch di gnade, ob daz wer, daz iemant kôme mit brifen, swer di wern, daz di den egenanten Teutschen herren, der markt und der stat ze Mergentheim dheinen schaden bringen mugen noch ensullen an irn rehten und freyheiten, di wir in gegeben haben.

(8) Wir haben auch den vorgen(anten) Teuthschen[a] herren und irm hof ze Mergentheim di gnade getan, alle di freyheit*, reht und gut gewonheit, di si biz her braht und gehabt haben, daz wir in di bestetigen zu der freyheit, di wir in gegeben haben.

Wir wellen ouch und gebieten allen unsern liben getrewen fürsten, grafen, freyen herren, dinstelûten, rittern und knehten, burgern, edeln und unedeln, armen und reichen, gaistlichen und werltlichen, und allen laûten, swi di genant sind, daz si di egen(anten) den commentiûr und die brüder des Teutschen hauses ze Mergentheim auf disen unsern gnaden und freyheit und gut gewonheit schirmen und scheûrn sullen und in von unsern wegen darzu beholfen sein und niht gestaten, daz si von ieman dar an ubergreiffen, gehindert, geleidigt oder beswert werden bei unsern und des reichs hulden. Und darûmb bestetigen wir den vorgen(anten) brûdern all ir hantfeste und brif, di si von seliger gedehtnûsse unserr vorfarn keisern und kûngen von Rome ûber alliû iriû reht, gnade, freyûng und gewonheit und auch ûber ander stûkke, welherley di sinde, di si enpfangen habent, geleicher weis, als si in disem brif von wort ze wort geschriben stunden, und wollen, daz si gantz, stete und unzerbrochen beleiben. Mit urkunde ditz brifs versigelt mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Nurnberg an der mitwochen nach sant Elspeten tag, do man zalt nach Christus gebûrt driûzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

353. *Concessio de Vorra et Eschenbach. — Nov. 21.*

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Deutschordens-Kommende Eschenbach fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. In plica scriptum est:* R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis violacei viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 440.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des richs und kûnig ze Beheim bekennen und tûn kûnt offenlich an disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent, daz wir dûrch sunder gnade und lieb, die wir haben zû den brûdern des Teûtschen ordens, und durch besunder danchbern dînst, den sie einer seligen gedechtnûzze unseren vorvarn, dem reiche und uns williehlich getan habent und noch getûn mûgen in kûnftigen zeiten, und umb sunderlich gunst, die wir von kûnglicher gûte haben zû dem edeln Berchtold bûrgrafen von Nûrmberch, lantcometewer ze Franken, und zû dem Toûtschen hause ze Nûrmberch des vorgnanten ordens lange getragen haben und noch tûn, und auch umb unserr sele heyl, daz uns der barmhertzig Got aller der innekeit und gûtes, daz in dem orden geschiecht, trôstlich lazze geniezzen, da von geben wir und leihen dem cometiwer und dem convent der bruder des Toutschen hauses ze Nûrmberg von unser kûnglichen gnaden die vogtey, daz gericht, den dinest und daz vischwasser des dorffs ze Vorhen, daz gelegen ist uberhalt[a] Herspruk an der Begnitz, die von uns und dem riche lehen sint und die sie gechouft habent von Off-

352. [a]) *sic or.*

353. [a]) *sic or.*

neyen der reichen Weyglinn ze Nûrmberch, als sis inne hat gehabt und genozzen in allem dem rechten, also aygenn und geben ins für aygen von unserm gewalt mit disem brief und wellen, daz der vorgnant comentiûr und der convent ze Nûrmberg die egnanten vogtey, gericht, dins[te] und vischwasser inne haben und niezzen mit allen nûtzen, eren und guten gewonheiten, als sie die vorgnant Offney inne hat gehabt und genozzen und als man ein rechts aygen pillich tûn sol. Und von sunderlichen gnaden erloub wir im ze besserung irs wesens, daz sie auz dem dorffe ze Obern Eschenbach, daz da gehôrt zû dem vorgnanten Toutschen hause zu Nûrmberch, ein stat gemachen mûgen und mûgen und sûllen ez bowen und vesten mit steinberche, mit holtzwerche, mit graben und mit ander bæwen, swŷ die vorgnanten bruder dunchet daz ez in nûtze und gut sey. Wir geben in auch zu dem selben vorgnanten Eschenbach einen marcht alle montag, und sullen haben da selbens galgen und stock und alle gericht, ez ge an leyb oder an gût. Und welher ir bruder comentiûr ze Nûrmberch ist oder welher pfleger ze Eschenbach ist, die sûlln von uns und von dem riche den banc haben und schûlln und mûgen richten ûber alle die sache, daz an leybe oder an gut get. Und daz selbe vorgnant gericht ze Eschenbach und alle, die do wonhaft sein, sol und sulln haben alle die recht und vreyheit, die daz gericht und unser stat ze Weyssenburch hat, die gelegen ist in Eysteter bystum. Da von wellen wir und gebieten allen lôuten unseren getriwen fûrsten, graven, vreyen, rittern, knechten, lantvogten, vôgten, burgermeystern, schultheizzen, burgeren, armen und reichen, swie die genant sein, daz sie die vorgnanten bruder und daz gericht und den marckt ze Eschenbach nymmer beswærn oder ubervarn an disen vorgeschribenn freyheiten und gerichten und allen den dingen, die hie vorgeschriben sten, noch in kein lait noch gewalt tûn und sie dar zu fûrdern und schirmen gûnstichlich, wo sie des notdûrftig sein, unschedlich ze allen zeiten unseren und anderer lôute rechten. Mit urkûnd ditz briefs, den wir dar uber geben versigelt mit unserem kûniglichen insigel.

Geben ze Nûrmberch nach Christes gebûrt dreutzehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, an mitwochen vor sand Clementen tage, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

354. *Concessio de iudicio in Ellingen. — Nov. 29.*

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici. Contulit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. 'Brandenburgische Usurpazionsgeschichte in den Fränkischen Kreislanden, insbesondere in dem Gebiet des Hohen deutschen Ritterordens' (1797) p. 231 nr. 112. — Extr. Pischek in 'Neues Archiv' XXXV, 545 nr. 5 ex apographo.*

Quae cum concessione Ludovici regis 1322. Aug. 22. data ('Regesten Ludwigs' p. 27 nr. 462)[1] *concordant, typis minoribus excussa sunt.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen und tûn kunt ôffenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder hôrent lesent, daz wir unsers liben getriwen brûder Berht(old)[a] des purgrafen ze Nûrnberg und lantcomentiver ze Franken bete haben angesehen und haben durch di lieb, di wir zu im und zu seinem orden haben, gegeben und geben dem hause ze Ellingen, dem commentiver, den brûdern und dem

354. a) Berht *sic in fine lineae or.*

1) *Contulimus originale in archivo supradicto 'KLS nr. 219a' serratum.*

dorff ze Ellingen di freyheit und daz reht. waer ie commentiûr* ze Elling ist, daz der rihten sol und mag ûber alle di sache, di vor im werdent geclaget und ouch ûber alle di stükke, di den menschen an ir leben, an ir haut und an ir har gent, und si mügent und sullent stökk und halsgeriht haben, und mag und sol ie der comentiver ze Ellingen oder wen er an seiner stat setzt rihten in allem rehte, als unser rihter ze Weizzenbûrg rihten mag, und sol daz selb geriht ze Ellingen alle die freyheit und reht haben, die unser geriht ze Weizzenburg hat. Si mügen ouch ze geriht sitzen in dem hause und in dem dorff, an welher stat ez in füget. Swaz lâute oder gutes angevangen wirt in dem vorgen(anten) dorff oder in seinem mark, daz sol man andres nindert füren denn in daz vorgeschriben geriht ze Ellingen und sol daz reht da nemen. Und des ze urkunde geben wir disen brif mit unserm kunglichen insigel versigelt.

Der geben ist ze Nûrnberg an sant Andres abent des heiligen zwelfpoten, do man zalt nach Christus gebürt drŵzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

355. *Mandatum de hominibus propriis.* — *Dec. 1.*

Originale in archivo centrali ordinis Teutonici Vindobonensi. Descripsit iam olim Ph. Jaffé b. m. Pendet sigillum.

Reg. imp. VIII nr. 465.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim enbieten allen lantvogten, voyten, schültheizzen, richtern und andern amptlüten des heiligen Römischen richs, die no seint oder noch gesetzet werden in künftigen zeiten, unsern liben getreŵen, unser gnad und allez gut.

Wir wellen und gebieten vestichlich und ernstlich bey unsern hulden euch allen mit einander und ieclichem besunder, waz die . . Thutschen herren aygener lüte uf unser und des richs gut sitzen habent oder waz wir und daz riche aygener lüte uf der Thütschen herren gut sitzen haben, daz ir die rüweclich und an alle vorderung sitzen lazzent und sie mit dheinen sachen laydigt, drenget noch besweret, und si von unsern wegen schirmet und nicht gestatet, daz sie iemant irre, laidig oder beswaer in dhein weis.

Geben ze Nûrnberg, nach Christs geburt drentzehenhundert jar dar nach in dem siben und vierczigstem jar, an samptztag nach sand Andres tag, in dem andern jar unsrer riche.

356–360. SCRIPTA PRO DOMINIS DE HOHENLOHE. 1347. Nov. 21. — Dec. 3.

Cf. supra nr. 319. 320 et praeterea litteras regis Nov. 2. datas Reg. imp. VIII nr. 396, quas edidit Weller 'Hohenlohisches Urkundenbuch' II, 633 nr. 753.

356. *Concessio colonorum imperii.* — *Nov. 21.*

Originale (or.) *in archivo principum de Hohenlohe Oehringensi. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Weller l. c. p. 634 nr. 754 ex* or. *Quam editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 437.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim bekennen und tun kunt offenlichen mit disem briefe allen den, die in sehent oder horent lesen, daz wir angesehen haben nüczen und getruwen dienst, den uns der edel unser lieber getruwer Kraft von Hohenloch geton hot und tun sol und mag, haben wir im und sinen erben ingegeben und geben in in mit disem briefe alle die eygin gebüre, die uns und daz rich angehorent, die siezen und gesezzen sint uf dem Orenwalde und an dem Kochen, und mit namen alle die gebure, die Eberhart von Rosenberg vogt ze Durn vor von dez richs wegen inne hat gehabt, in welchen zenten die sint gesezzen, wie die geheizzen und genant sint. Die selben vor genanten gebure sol er und sin erben inne haben und niezzen und von unsern wegen schirmen und versprechen on geverde. Dez ze urkunde geben wir im und sinen erben disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Nurnberg an mittewuchen nach sant Elsebethen tag, do man zalte noch Cristus geburt dreuczehen hundert jor dor noch in dem sybenden und vierczigstem jar, in dem andern jare unserr riche.

357. *Confirmatio concessionis conductuum. — Nov. 21.*

Originale (or.) *in archivo principum de Hohenlohe Waldenburgensi. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Weller l. c. p. 634 nr. 755 ex* or. *Item editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 438.

Cf. litteras Ludovici imperatoris datas 1335. Aug. 5. ap. Weller l. c. p. 407 nr. 476; 1335. Aug. 12. ibid. p. 410 nr. 478; Weller 'Geschichte des Hauses Hohenlohe' II, 461 sq.

Wir Karl von Gotes gnaden Romisscher kunig zu allen ziten merer des ryches und kunig ze Beheim vergehen und tun kunt offenlichen an diesem brĭfe allen den, die in sehent oder hörent lesen, als dem edeln unserm lieben getrŭwen Kraften von Hohenloch fur sehs tusent pfunt Heller ingeseczet sin von unsern forvarn von des ryches wegen dise nach geschriben geleite: ze Sumeringen, ze Erlach daz man da nennet zu der Hutten, ze Mergentheim, ze Oͤrengen, zu Kreuwelsheim, ze Bretheim, zu Dyepach, ze Hertmůthusen, ze Uͤlshofen, ze Westernach und sunderlichen alle ander geleite, dĭ er und sin altfordern inne gehabt haben und biz her genozzen, wa di ligen und gelegen sint, die vor genanten geleite und ĭglihz besunder sol der vor genante Kraft von Hohenloch und sin erben inne haben und niezzen mit allen nuczen und gewonheiten, als er und sin altfordern dĭ vor genanten geleite genozzen und inne gehabt haben, als lange biz wir oder unser nachkumen kunige oder keysere von dem vor geschriben Krafte oder sinen erben ůmb sehs tusent pfunt Heller dĭ vor geschriben geleite geledigen und gelösen; wir sullen auch dem vor genannten Krafte nach[a] sin erben an den vor geschriben geleiten nicht irren noch hindern nach[a] an deheinen sachen besweren von unsern wegen weder hemlichen noch offenlichen, biz daz er oder sin erben der vor beschriben sehs tusent pfunde Hellere bezalt und bericht werden genczlich und gar ôn alle geverde. Ze urkunde dises brifes geben wir dem obgenanten Krafte und sinen erben disen brĭf versigelt mit unserem kunglichen insigel daz daran hanget.

Der geben ist nach Cristes geburte druczehen hundert jar und in dem sibenden und vierzigestem jâre, an der mittwochen nach sande Elisebethen tage, in dem andern jare unsere ryche.

357. a) *sic ed.*

358. 359. PROMISSIO SOLUTIONIS PECUNIAE.

358. *Litterae regis pro Ludovico de Hohenlohe.* — *Nov. 25.*

Copia L *in Copiario Limpurgensi a. 1444. confecto quod asservatur in archivo publico Stuttgartensi f. 25. Conferri iussit archivi praefectus.* — *Copia* H *sacc. XVIII. a Ch. E. Hanselmann parata in archivo Oehringensi.* — *Ed. Weller l. c. p. 635 nr. 756 ex* H. *Reg. imp. VIII nr. 457.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zů allen zeiten merer des reichs und künig zů Beheim tůn kunt allen den, die disen brieff sehent, hőrent oder lesent, das wir dem edeln manne Ludwigen von Hohenloch, unserm liben[a] getruwen[a] umb den getruwen genemen dienst, den er uns getan hat und her nach tůn sol, gelobt[b] haben und geloben an disem brieff eze geben czweintzig tusent guldin gůter und gewegner florein oder als vil gůter Haller, als sich dafür gebüren. und der süllen wir oder unser erben ym oder seinen erben geben uff sant Johanns tag sunwenden der nu[c] schierst kumt[d] czů Nůrenberg oder czů Babenberg zehen tusent guldin, die andern zehen tusent guldin sůllen wir im geben uff die Weihenachten[e] die allerschierst dar nach kumt[f] on geverde. Teten[g] wir des nicht und geben im oder seinen erben die vor genanten zweyntzig tusent guldin nicht uff die czil als vor geschriben stat, so mag er oder sein erben uns oder unser erben pfenden uf unserm veterlichen erbe czu Beehem oder wo wir es haben. und darumb süllen wir nicht zürnen. und sol ouch damit unser gnade nicht verliesen und mag ouch das tůn in der erwirdigen[h] unser fürsten der bischoff von Babenberg und von Wirtzburg[i] vesten, czu in und von in, und süllen in ouch dar czu beholffen[k] sein und in burggrave Johans vesten von Nůrenberg, czu im und von im, die wir alle drey darumb gebetten haben. Er soll uns ouch dienen im lande, wann[l] wir sines dienstes bedürffen, wider allermenklichen on wider sein brůder die vor genante bischoff von Babenberg und Wirtzburg[i] und on wider Hainrich von Hohenloch brobst czu Hawge[m], und wir süllen im dann kost geben als andern herren. Wer auch, das wir seins dienst bedörfften usser dem lande gen Lamparten oder gen Brandenburg oder wo das were, darumb süllen wir im aber tůn als andern herren. Wer ouch, das er in unserm dienste keinen schaden neme, der küntlich were und er den redlichen bewisen[n] möcht, den süllen wir oder unser erben im oder seinen erben abtůn, als das billich und zeytlich ist. Und dez[o] czu urkünd geben wir im disen brieff versigelt mit unserm küniklichen insigel. 1348. Iun. 24. 1348. Dec. 25.

Der geben ist czů Nürenberg nach Cristes[p] gebůrt dreyczehen hundert jar und in dem syben und vierczigstem jar, am sant Katharein tag, in dem andern jar unser reiche.

359. *Securitates eidem datae.* — *Dec. 3.*

Exstant litterae 1 *Alberti electi Herbipolensis in eodem Copiario f. 26;* 2 *Friderici episcopi Bambergensis ibidem f. 25'*; 3 *Iohannis et Alberti burggraviorum Norimbergensium ibidem f. 26. Describi vel conferri iussit archivi praefectus.* — *Ed. Monumenta Zollerana III. 171 nr. 193* (3); *Weller l. c. p. 637 nr. 758* (2). — *Extr. Weller l. c. p. 637 sq. nr. 759—760* (1 *et* 3).

Textum proponimus litterarum 1, *aliarum varias lectiones, minutiis aliquibus neglectis, in notis adiungentes.*

358. a) getrwůen lieben *L.* b) geloppt *L.* c) selbe *H.* d) kumpt *H;* komet *L.* e) weyhenachten *L.* f) kumbt *H;* kommet *L.* g) tätten *L.* h) erwürdigen *LH.* i) Würtzburg *LH.* k) geholfen *H.* l) wenn *L.* m) Hauge *H.* n) beweysen *L.* o) detz *H; deest L.* p) Christes *H;* Crist *L.*

Wir Albrecht* von Gots gnaden erwelt und bestettiget czů einem bischoffe czu Wůrtzburg bekennen offenlichen[a] an diesem briefe[b], das wir durch bete[c] willen, die uns hat getan der allerdurchleůchtigeste herre herre Karle[d] Rŏmischer[e] und czů Beheim kůnig[e], gelopt[f] haben und globen mit gůten trewen[g] an disem brieffe[h] dem edeln manne Ludwigen von Hochenloch unserm lieben brůder[i], das er den selben herren Karl[k] mag pfenden[l] in unser veste czů uns und von uns an[m] sinem[n] vetterlichen[o] erbe[p], und sůllen[q] im[r] oder[s] sinen[t] erben getreůlich[u] darzů[u] beholffen[v] sin[w], ob[m] der mergenante[x] herre Karl ime oder seinen erben das gelt, das er[y] im[z] gelopt[a] hat[b] ze geben[c], nicht riebt und gibt uff die zil[d], als die brieffe[e] sagen, die er ime[f] dar über hat[f] geben[f]. Und[g] des czů urkůnde geben wir im[g] disen brieff versigelt mit unserm[h] insigel[i].

Der geben ist, do man czalt von Cristes gebůrt dreyczehenhundert jar und[k] in dem sybenden[l] und vierczigisten jare, an dem montag[m] nach[n] sant Andres tag.

---

360. *Concessio bonorum imperii Ludovico de Hohenlohe facta.* — *Dec. 3.*

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 40'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri flavique coloris. — Extr. Weller l. c. II, 636 nr. 757.*

Reg. imp. VIII nr. 6489, ubi dies perperam indictus.

Cf. supra tom. V nr. 868. 869.

Wir Karl von Gots gnaden Rŏmischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tůn kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder horent lesen beidiů gegenwerttigen und kunpftigen laůten, daz wir angesehen haben die genemen und nůtzber dinst, di der edel man Ludwig von Hohenloch, unser liber getrewer, uns und dem reiche getan hat und hernach tun sol, im und seinen erben haben bestettigt die purglehen, die im, seinen erben und seinen altvordern di durchleuhtigsten fůrsten hie vor beide kůnige und keiser, unser vorfarn an dem reiche, gegeben haben und in dar fůr ein haben gesatzt unser und des reichs gůt und dŏrffer genant im Reyngeẘ mit namen Westhein, Urvershein, Tagsteten, Totenhein, Obern und Nidern Nezzelbach, und ouch di pfantschaft und satzůng, di dem egen(anten) Ludwig und seinen erben und altvordern di egen(anten) unser vorfarn umb irn dinst geben und in aber da fůr eingesetzt haben in pfandesweise unser und reichs gut und dorffer genant under den Pergen mit namen genent Saůnsheim, Uffenkeim, Herensheim, Wigenheim, und uf dem Meun Sumerahusen, Winterahausen, Lindelbach und den hof ze Lůtzzelvelt, mit allen dem, daz zu den selben guten, dorffern und hof gehort, besucht und unbesucht, mit laeuten, mit guten, gerihten, herwergen, stiůrn, gewonheiten und mit allen nůtzen, wi di genant sind, nach der brif sag, di in dye egen(anten) unser

*) Friderich von Gots gnaden bischoff czů Babenberg 2.
Iohanns und Albrecht von Gots gnaden purgkgrafen czů Nůrenberg 3.

359. a) offenlich *2. 3.* b) brieff *2.* c) bet *2;* der bete *3.* d) Karl *2. 3.* e) Rŏmischer kůng und kůng czů Bŏcheim *2.* f) geloppt *1.* g) trẘen *1;* treẘen *2;* trẘuen *3.* h) brieff *2;* briefe *3.* i) o c h e i m *3.* k) Kareln *2.* l) gepfenden *2.* m) an — ob *eadem manu in marg. add. 1.* n) seinem *2. 3.* o) veterlichen *2. 3.* p) erb *1.* q) sollen *1.* r) yme *3.* s) und *2. 3.* t) seinen *2. 3.* u) getreẘlich dar czů *2;* darczů getrẘlichen *3.* v) beholfen *1.* w) sein *2. 3.* x) e genant *2.* y) *deest 1.* z) in *1;* yme und seinen erben *3.* a) geloppt *1. 2. 3.* b) hant *1.* c) gebene *3.* d) czil *2. 3.* e) brieff *2;* briefe *3.* f) im *2.* f*) geben hat *3.* g) *pro* und — im *2;* Und geben im des czů urkůnd. h) u n s e r n *3.* i) a n h a n g e n d e n insigel *2;* a n h a n g e n d e n insigeln *3.* k) dar nach *2;* und darnauch *3.* l) syben *3.* m) mantage *3.* n) *deest 2.*

vorfarn dar über geben haben. Dise vorgeschriben purgleben, santzung[a] und pfantschaft, als si hie vor benant sein und als si in von unsern egen(anten) vorfarn gesetzt und versetzt, geschriben und bestettigt sein, haben wir stet und bestettigen si mit disem brif und mit unserm kunglichen gewalt in aller weis und mainung, daz ez kraft sol haben, di selben gut, dorffer und hof ze haben und ze nüzzen mit allen nüczen und mit allen rehten als lang, biz wir oder unser nachkommen an dem reich di egenanten gut und dorffer ümb in oder sein erben gelösen ümb als vil geltes, als sein brif sagen, di er dar über hat. Und sol ouch er und sein erben niht abeslahen irs haubtgutz, waz si di weil da von einnemen; und darzu sullen wir si fürdern und niht hindern. Und des ze urkunde geben wir disen brif versigelt mit unserm küngliehen insigel.

Der geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebürt driüzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem montag nach sant Andres tag, in dem andern jar unsrer reiche.

361. LITTERAE CIVITATIS WRATISLAVIENSIS REGI DIRECTAE.

1347. Nov. 22.

Harum litterarum habemus nonnisi notitiam in collectione protocollorum, quae continetur in codice archivi publici Wratislaviensis 'Rep. 16. Obergerichtsbücher nr. 235', fol. 18. Conferri iussit archivi praefectus. Est superscriptio: Nota legaciones civitatis ad dominum nostrum Romanorum regem sub anno Domini MCCCXLVII. — *Ed. C. Grünhagen 'Die Correspondenz der Stadt Breslau mit Karl IV. in den Jahren 1347—1355' in 'Archiv für oesterreichische Geschichte' XXXIV (1865) p. 352—353 commentario fusiori adiecto.*

Primo: die beate Cecilie littera eidem domino directa est per Obir ipsius nunccium, in qua continetur, quod civitas de ipsius successibus prosperis gratuletur et quod Tilo de Legnicz a rege Polonie sive Fine de Pobedist omnino sit separatus.

Item quod dignetur mercatoribus providere de transitu a partibus Flandrie per Nwrinberg mitigatis conductibus viarum.

362. SCRIPTUM PRO COMITE DE KIRCHBERG.

1347. Nov. 25.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Kirchberg und Weissenhorn fasc. 2'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranacco. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 461.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt mit disem brief: Wann unser lieber getrewe graf Wilhelm der elter von Kirchberg uns gehuldet und gesworn hat getrewe, gehorsam, undertenig ze sein als einem Römischen kunig und als irem[a] rechten heren, da von leih wir im die zwo herscheft ze Kirchberg und ze dem Newenhause und das purgsacz ze dem egenanten Kirchberg und alle die lehen, die er von dem reich ze recht hat, also daz er und sein erben die selben lehen, herscheft und purgsacz und ouch waz dar ze

360. a) *sic or.*

362. a) *sic or.*

gehoret haben sullen und besiczen mit allen eren und gemache, als si ez vormals besezzen haben. Mit urkund diez brief.

Der geben ze Nurenberg, do man zalt nach Cristus gebûrt dreizehenhundirt jar und in dem syben und virezigsten jar, an sant Katherein tag, in dem andern jar unserr reiche.

363. SCRIPTUM DE DENARIO AUREO IUDAEORUM IN ROTHENBURG.

1347. Nov. 25.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranacco. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6485.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten mêrer des reichs und kunig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief, das wir dem hochgeborn Rudolf herczogen zu Sachsen, unserm lieben öheim und fursten, durch getrewen dinst und liebe, di er zu uns und dem reich stetickliehen treyt und hat, geben unsern und des richs guldin pfenning, den uns die Juden zu Rotemburg, unsirr kamerknecht, jerlich schuldick sein zu geben, von ym ufzuheben und inzunemen diez jars. Und wann die vorgen(anten) Juden dem egen(anten) unserm öheim gegeben haben den vorgenanten guldin pfennig, so sagen und lazzen wir sie und irrn icklichen besundir von uns und des reichs wegen des selben pfennings ledik und los von disem jar. Mit urkund diez brifs.

Der geben ist zu Nurenberg, nach Crists gepurt drewzenhundert jar dar nach in dem sibenundvirezigsten jar, an sant Kathereyn tag, in dem andern jar unsirr reiche.

364. CONCESSIO TELONEI PRO EPISCOPO BAMBERGENSI.

1347. Nov. 25.

Copia saec. XV. in 'Libro privilegiorum Bambergensium A 2' qui servatur in archivo provinciali Bambergensi, f. 56'.[1] *Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6486.

Cf. alias litteras eodem die episcopo datas Reg. imp. VIII nr. 6487.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zû allen czeiten merer dez reichs und kunig zû Behem bekennen etc., daz wir dem erwirdigen Friderich byschof ze Bamberg, unserm liben fürsten, und seinem goczh(aus) umb den getrewen und willigen dinst, den sŷ uns und dem reich getan haben, gegeben haben und geben in mit disem brif auf unserm und des reichs zol ze Meincz acht und czwenczighundert mark lotiges silbers, also daz der vorg(enante) byschof und sein goczh(aus) denselben zol zû Meincz mit allen nuczen, gevellen und rechten, die darczû gehôren, sullen innhaben und einnemen, an zwen groz, die wir auf denselben zol Ulrichen dem Haller und Frieze dem Schopper unsern burgern ze Nûremberg haben geben, an all hindernûzz unserr und unser nachkomen an dem reiche, und sullen auch dieselben nûcze und gevelle an der vorgen(an)t(en) hauptsummen niht abslahen, die wir in ledichlich geben von unsern sunderlichen gnaden und liebe, die wir zû in haben, alz lang biz wir oder unserr nachkomen

1) *Errat Huber, Reg. imp. VIII nr. 6486, cum notat originale ibi exstare.*

an dem reiche denselben zol dem obg(enanten) bysch(ove) und seinem goczh(aus) für die vorbenanten acht und czwenczighundert mark lotigs silbers geledigen und gelosen an all geverd, auch wir auf denselben zol zü Mencz niemand nihts mer, denn alz vorgeschr(iben) ist, bescheiden noch geben alz lang, uncz wir denselben czol von in geledigen und gelosen, als vor ist beschr(iben). Und ob wir daz teten von vergezzenheit oder von keinen andern sachen, daz sol kein kraft noch macht haben. Mit urchund dis briefs.

(Datum Nůremberg anno Domini MCCC^mo^ XLVII, in die sancte Katherine, regni nostri anno secundo.)

365. RECEPTIO COMITUM DE OETTINGEN IN PROTECTIONEM. 1347. Nov. 25.

Originale in archivo Wallersteinensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri flavique coloris. Extr. I. P. Lang 'Materialien zur Oettingischen Geschichte' II (1773) p. 35. — Ineditum.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des richs und kůnig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief allen, die in sehent, hôrent oder lesent: Wann sich die edeln Ludoweig und Fridrich gebrůder graven ze Ôting und lantgrafen ze Elsazzen, unser und des richs libe getrewen, von besundrer lieb und freůntschaft und durch genade, fride und schirm zu uns gehalten und versprochen haben, bey uns und dem riche mit irem dinest ze beleiben nach iren triwen an geverde, da von geloben und geheizzen wir in bey unsern gnaden, daz wir sie und ir erben, ir herscheft, leůt, lant und gut getriwelich schirmen und versprechen sulln an allen iren rechten, die weil wir leben, und sulln in auch raten und helfen als unsern getriwen dinaern. Auch sulln wir sie lazzen beleiben bey allen iren rechten, freiheiten, eren und gewonheiten aller ir herscheften, lant, läut und gut, als sie die untz her gebracht und gehabt haben, und sůlln auch die nicht ůbervaren, krencken noch swachen mit dheinerley sachen noch iemant des gestaten ze tůn, als verre wir daz gewenden můgen an geverde. Auch bestetigen und gůnnen wir in von unserm kůnchlichem gewalt und von besundern gnaden alle ir pfantschaft, die sie von dem reiche her pracht und gehabt haben, wye die oder wo sie gelegen sein, und verniwen in auch die mit disem brief.

Der geben ist ze Nůrnberg an sand Katherin tage, nach Christs gebůrt dreůtzehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jare unserr riche.

366—370. SCRIPTA PRO CIVITATE ARGENTINENSI. 1347. Nov. 25.—27.

Originalia omnia in archivo civitatis Argentinensis. Contulit R. Salomon.

366—369. PRIVILEGIA REGIS.

366. *Privilegium generale.* — *Nov. 25.*

Originale in archivo supradicto 'AA 2 nr. 13'. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 149 nr. 155.

Reg. imp. VIII nr. 5966.

Cf. privilegium Ludovici regis 1315. Febr. 27. datum ('Regesten Ludwigs' p. 5 nr. 73; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 273 nr. 326), ex quo litterae nostrae maxima ex parte verbotenus translatae sunt.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kúnig zu allen zeiten merer dez rîchs und kúnig zu Peheim.

Die unmessige kûnecklich miltekeit ist gewon ze gedenckende mit frölichem antlitze der gemach und eren, die sij erkant hât mit sicherre bevindunege in îrem dienst mit milten und bereiten willen zu switzende. Und dar umbe so hânt wir angesehen, wie mit lûterre begîrde die stat zû Strazburg sich unsern diensten het erboiten und wie sij mit den allen schinbersten lônen irre dienst dez kûneklichen gewaltes sunder gnade und gunst an sich gezogen het; zû gemeinem nûtze und eren der stat zû Strazburch und sij[a] zû virrderende eweklich[a] hânt wir ir verluhen unsern genedigen gunst, durch daz zû einem bîzeichen der lône, die wir verluhen hânt der vorgenanter stat zû Strazburg umbe ir dienst, daz ander stette dez rîchs mit geneigtem willen zû unsern diensten werdent gevestent.

(1) Und dar umbe sie kunt allen den, die ietzent sint oder hâr nach werdent, daz wir zû einer glichniisze Römscher keyser und kûninge, unserre vorvaren, die vorgenant stat zû Strazburg mit allen iren burgeren und inwonenden in unsern sundern schirme und gnade enphangen hânt von der frîheit unserre höhti.

(2) Und derselben stat zû Strazburg gunnent wir und bestetigent ir eweklich, wa der selben stette burger eigenschaft oder denheiner hande gûter besitzent, daz nieman erlobet sie, von ir eigenschaft und ir gûter wegen oder von iren luten denheinen dienste zu nîmende[b] oder zu vordernde oder denheine birrde, bete oder stûre uf sie lêgent, und sullent sie und alle ir burger wunne und weyde nutzen und nieszen an allen stetten, wa sie gesessen sint oder da sie ir gûter ligende hânt, æn menglichs widerrede.

(3) Dar zû setzent wir, gebent und bestetigent mit unserm kûniklichem gewalte den ufsatze und daz reht, daz die selbe burger von Strazburg gehepte hânt von Römschen keysern und kunigen unsern vorvarn Lothardo[1] und Philippo[2] seligen, daz denheinre under in geirret oder geleidiget werde iemer von denheinre persone geistlich oder werltlich, oder wur geribte gezogen oder gelâden werde ûz der stat zu Strazburch, oder von ieman getwugen werde, umbe sîn eigenschaft oder umbe sîn gûter ieman zu entwrtende. Wande het ieman gegen ir denheinem denheine klage und ansprache, da sol er in ansprechen inwendig der vorgenanten stette zû Strazburg vor der selben stette richtern, und sol oich da er ime entwrten und volletûn.

(4) Wir lêgent oich zu dem vorgenanten ufsatze der vorgenanten unserre vorvarn seligen und witerent und bescheident gnedeklich von unserre kuneklichen gabe, daz der vorgenanten ufsatze nit allein sie zû verstânde von gûtern; wir wellent in breiten und streckent in oich an ieglich ansprache, die man möhte haben an ir persone.

(5) Dar zû verlihent wir und gunnent in von unserm kuneklichen gewalte, daz îr kôflute, die uf wasser varent, an welich stat die schiffunge komet, und were ez, daz von geschiht die schiffunge breche oder uf den grunt kôme, die alsus mit irem gûte vervallen sint, die sullent keinen schaden liden an irem gûte und sullent dar umbe nútzit gebunden sin zu geltende von gruntrure wegen, und sol die schiffunge und der schiflute gûter behalten sin den, die sie vor anhorte, e die grûntrûre geschach, und sol da wider nit sin denheine gewonheit der stette oder der gegen, da die gruntrûre geschiht.

366. a) sij — eweklich *in loco raso or.* b) *corr. ex* nemende.

1) *St. 3239: ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' I, 61 nr. 78.* 2) *Litteras tales Philippi regis serratas non esse, iam in editione supra citata monuerunt editores.*

(6) Den vorgenanten burgern von Strazburg gunnent wir und bestetigent mit unserm küneklichem gewalte, daz sie von allen unrehten zöllen, von weme die ufgesetzet sint, ûsgenomen der zölle, die von uns und dem riche, gairr frie sullent sin und ûzgenomen, daz sie sich schirment wider ir betrûber und anvechter, ez sie uf waszâr oder uf lande; umbe daz, daz sie sich also schirment gegen iren anvechtern und betrûberen, da mit erzurnent sie uns niet und vallent ouch nit dar umbe in unser ungnäde.

(7) Wir gebent in oich die gnäde und die friheit, daz sie mugent in ir stat zu Strazburg setzen und entsetzen alles, daz sie erkennent und truwent, daz irre stette nutze und gût sie aen menglichs widerede.

(8) Dar über alle die reht und friheit, mit welcher forme und worten sie bescheiden sint von Römschen keysern und künigen, unsern vorvarn, die der vorgenanten stette zu Strazburg und iren inwonenden verluhen und gegunnet sint, und ir ere und der selben burger zû Strazburg gewonheit von alten ziten Römschen keysern und künigen, unsern vorvarn, die die selben burger und ir vorvarn gehebet und behalten haent, und oich ir gewonheit, die sie har braht haent, bestetigent wir mit unserm küneckliehem gewalte mit disem gegenwertigen briefe. Wir wellent ouch, daz die burger von Strazburg sint in allem dem rehte, eren und ufsetze, alse sie von Römschen keyseren und künigen, unsern vorvarn, gehöhte und gefriet sint.

Wir setzent und gebietent vestlich mit unserm küneklichen gebot, daz denheine mensche, ez sie hohe oder nider, geistlich oder werltlich, dise unser gift und bestetigunge erlöbet sie zû brechende oder mit vrevellicher geturstekeit da wider türre getûn. Wer dar wider deite, der sol geben drissig pfunde goldes, und sol daz halbe vallen an unser kamer und daz ander halbe den daz unreht geschehen ist. Umbe daz dese vorsereben sachge und reede vast und steite sie allewege, so haven wir deisen brief mit unserm küneckliehem ingesegel besegelt.

Der gegeiben ist zû Nurenberch an sent Katherinen dag der heilger junfrauwen, in dem jâr do man ezalte nach Cristus gebûrt drutzehenhundert jar und sevenundvircich jar, in den andern jare unser riche.

367. *Confirmatio feudorum et obligationum.* — *Nov. 25*

Originale ibidem 'nr. 12'. In plica legitur: R. *Item in verso supra lorum scripta est littera* R *minor. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranacco. — Ed. l. c. p. 151 nr. 156.*

Reg. imp. VIII nr. 5967.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim tûn kunt allen den, die disen brief sehent, horent oder lesent, daz wir die gnade haben gegeben und getan den bûrgern ze Strazburg, daz wir in hant bestetiget alle die lehen und pfantgûter, die sie von uns und dem reiche hant, die ir ingesessen bûrger inne und har bracht hant bitz ûf disen hûtigen tag; und wellent und gebietent bey unseren hulden, daz sie nieman dar an irre noch ensûmt nu oder harnach in deheinen weg. Und were, daz dar über ieman da wider deite, der sol in unser und des riches ungnaden sin. Und dez ze urkûnd geben wir in disen brief versigelt mit unserem küniglichen insigel.

Der geben ist ze Nuremberg an sand Katherin tag, nach Crists geburt dreützehenhundert jar in dem siben und vierezigstem jar, in dem andern jar unserr riche.

368. *Litterae de villa Koenigshofen. — Nov. 25.*

Originale ibidem 'G. U. P. lad. 150 nr. 13'. In plica legitur: R; *item in verso supra lorum littera* R *minor scripta est. — Ed. l. c. p. 147 nr. 153.*

Reg. imp. VIII nr. 456.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim tun kunt allen den, die disen brief sehent, horent oder lesent, daz wir umb den getrewen genemen dinest, den die erweren bescheiden die burger von Strazburg uns und dem riche dick getau hant, den hant wir angesehen und gůnnent in, daz sie daz dorf zů Kungeshoven mit twinge und banne, daz gelegen ist an der stat ze Strazburg, mit allen den rechten und zůgehörungen, die dar zu gehörent, ez sey gericht, wazzer, winne und weyde oder anders, wie ez genant ist, an sich můgent gewinnen und lösen von den, die ez ieznnt von dem reiche hant, und verjehen auch für uns und alle unser nachkomen an dem reiche, daz wir die vorgnanten burger von Strazburg noch ir nachkomen ninmer dar an geirrent noch gesůment in deuheinem weg an alle geverde, und daz sie mit dem vorgnanten dorfe und seiner zugehorung můgent tun, als daz sie truwent, daz in und irr stat nůzze und gut ist, an unser und mengliehs widerrede. Mit urkunde diez briefs versigelt mit unserm kůnglichem ingesigel.

Der geben ist ze Nurmberg an sand Katherin tag, nach Christs gebůrt dreutzehenhundert jar in dem siben und viertzigistem jar, in dem andern jar unserr riche.

369. *Scriptum de protectione Iudaeorum. — Nov. 25.*

Originale (or.) *ibidem 'G. U. P. lad. 174 fasc. 1'. Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. 'Chroniken der deutschen Städte IX (Strassburg II)' p. 977 ex* or.; *'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 148 nr. 154.*

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1330. Nov. 3. datis ('Urkundenbuch der Stadt Strassburg' II, 474 nr. 520) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des richs und künig ze Beheim tůn kůnt allen den, die disen brief sehent, hörnt oder lesent, daz wir die Juden, die zu Strazburg gesessen sint, in unser besunder gnade, schirm, fride und geleite in der stat ze Strazburg und in dem lande beyde ir leib und ir gut genůmen hant und nement nu und harnach. Wir* gűnnent in ouch alle die gnade und freiheit, die ander Juden hant und gehebt hant beyd von künigen und von keysern biz an uns, beyd die si hant in unsers riches stette und ouch anderswo, und wellent ouch, daz in die mengelich stete habent. *Wir wellent ouch, daz die selben Juden von Strazburg blibent in allen den rechten, freiheit und gwonheit, als sie har komen sint. Und wenn sie hinnanthin uns oder unseren [nachkomen][a] oder unsern amptlůten oder Nov. 11. deme wir sie verschaffent, sechtzig marck jerliches gebent zu sand Merteins tag, als ir gewonheit ist, so sűllent sie ledig sein beyde leihendes, gebendes, varnlaszendes ires gutes und allerhande gerrenckenisse von uns, unseren nachkomen und von allen unseren pflegern und ambathlűten. Und wäre, daz wir oder ieman von unseren wegen sie dar über trengen woltent, so heissent wir allewegent und wellent die meistere und den rat zu Strazburg, daz sie

369. a) *om. or.*

die Juden dar für schirment. Wir gúnnent und gebent ouch die freiheit den vorgnanten Juden von Strazburg, daz denkein Jůdenrichter noch nieman anders, der uzzenwendig der stat zů Strazburg gesessen ist, denheinen Juden, der zů Strazburg inn seshaft ist, fur sich noch fur die stat zu Strazburg geladen oder gebannen mögent, die weil sie rechtes gehorsam wellent sein vor Judenrichteren zu Strazburg in der stat. Und wer ez, daz ieman do wider deite, der sol in unserr und dez riches ungenaden sein. Wir wellent ouch und heiszent, daz die meistere und der rat zu Strazburg die vorgnanten Juden zu Strazburg da vor schirment, wand ire freiheit und ire recht also har komen sint. Wir wellent ouch und heiszent und gebietent allen unseren lantvögten, pflegern, ampt-lúten und allen richteren, daz man den vorgnanten Juden richte von iren schulden und beholfen sey nach iren briefen und nach iren warheiten, als ez har komen ist. Mit urkund ditz briefs, der versigelt ist mit unserem kúnichlichem insigel und geben ze Núrmberch nach Christs geburt dreútzehenhundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr riche, an sand Katherin tag der heiligen junchfröwen.

---

370. *Litterae archiepiscopi Treverensis de recognitione regis.* — *Nov. 27.*

Originale papireum ibidem 'AA 75'. In verso vestigia sigilli impressi apparent. — *Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V. p. 151 nr. 157.*

Wir Baldewin von Gotes gnaden ertzbisschob zů Triere, dez heilgen riches durch Welschlant und durch daz konigrich von Arle ertzcanceler, inbieden den erbern wisen luden dem meystere, dem rade und den burgern gemeinliche der stad zů Strasburg, unsern lieben frunden, unsern gunst und was wir gudis virmogen.

Wan wir virstanden han von deme dechen von Strasburg[1], der uns das geschriben hat, daz ir dem hochgeborn fursten unserm herren und neven hern Karlen deme Romschen konige, gehorsam und undirtenig wollet sin und yme důn alles, daz ir eyme Romschen konege schuldig sijt zů důne, so danken wir uch sere und mit gantzem flize und wollen auch gerne dar umb uch und uwir stad gen unserm egenantem herren und auch anders, wa ir is an uns gesinnet, vorderlich sin und uwer bestes werben, als verre wir virmogen.

Gegeben undir unserm heimelichen ingesigele, da man zalte von Cristes geborte duszent druhundirt und sieben und viertzig jar, an deme sieben und ezwenzigestem dage dez manes der zů latine November ist genant.

---

371. PRIVILEGIUM DE IUDAEIS NORIMBERGENSIBUS. 1347. Nov. 30.

Transsumtum (T) *a. 1408. Ian. 21. a Mauricio abbate S. Aegidii Norimbergensis confectum in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 30'. Descripsit R. Salomon. Originale sigillo maiestatis pendenti sigillatum fuisse* T *testatur.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 464.

1) *Iohannes de Lichtenberg; cf. supra nr. 316—318.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig zu allen zeiten merer dez reichs[a] und künig ze Beheim verjehen und tun kunt ôffenlichen mit disem brief allen den, die in sehent oder hôrent lesent, daz wir angesehen haben und bedacht die willigen und stet dinst, die unser lieb kamerknehte die Juden gemeinliche zu Nûreinberg swerlich und dem reich nůtzlich getan habent und uns und dem reich noch tun sullen und mugen, und darůmb haben wir in die gnade getan mit disem gegenwertigen briefe, ob wir oder yemant anders inziht oder welherley sach daz ist heten oder fůrbaz gewunnen gen ir eine(n) oder mer, ez sey Jude oder Judynne, darůmb sollen wir noch nyemant von unsern wegen sie beschedigen an leib noch an gut, dann als vil in erteilt wirt an offen gerichte nach der stat recht zu Nûreinberg mit fůrsprechen nach der scheppfen urteil von dem rate zu Nûreinberg. Wir tun in auch die gnade, welhe Jude gen Nûreinberg fert, den die gemaine der Juden fur einen burger empfahen, derselbe Jude sol alle die reht haben, die die andern Juden zu Nûreinberg haben. Vert aber ein Jude ausz der stat und der anderswo wonen wil, daz sol im gen uns noch dem reiche keinen schaden bringen weder an seinen aygen noch an allen seinen gute mit dheinerley sache. Ouch sollen wir noch nyemant von unsern wegen in keinen schaden tun an allen irn aigen und hewsern, die sie zu Nûreinberg haben, und dieselben heuser und aigen sullen alle under in gen den Juden ůmb ir stewr alle die reht haben, als von alter nach Judischem rehten gewonheit ist. Und waz auch under in zu handeln ist ůmb ir Jůdische e und ir erbe, daz sollen sie volenden und rehtvertigen mit Judischem rehten und anders nicht. Und wann uns auch die vorgen(anten) unser Juden swerliche den burgrafen zu Nûreinberg an irer schulde entwichen haben, davon wôllen wir und gepieten vestiglichen in zu einer ergetzunge dem schultheiszen und den burgern gemeinlichen zu Nûreinberg, daz sie die egenanten unser Juden, die yetzund zu Nûreinberg sein oder noch dahin komen, schirmen, heyen und hegen sullen und auch in beholffen sein umb ir schulde getrewlich und ernstlich, wann sie uns anders nicht gedienen mochten, man gelt in dann ir schulde. Wir haben auch dem schultheiszen und den burgern gemeinlichen zu Nûreinberg, unsern lieben getrewen, geheiszen und gelobet bey unsern gnaden alle die vorgeschriben rede, gnad und tayding den egenanten unsern Juden stet zu halten on allerslaht geverde gentzlichen. Und des zu urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm küniglichen insigel.

Der geben ist zu Nureinberg, do man zalt nach Cristes gebürte drewtzehenhundert jar und in dem sybenundvirtzigstem jar, an sant Andrestag, in dem andern jar unserr reiche.

---

372. SCRIPTUM CLEMENTIS VI. AD EXPEDITIONEM ROMANAM SPECTANS.

1347. Dec. 1.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 834 (R). *Descripsit F. Kern.* — *Extr. Werunsky 182; Riezler 2334; Klicman 916.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 201.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Credimus, carissime fili, ad noticiam tuam pervenisse dissensionem, quam inter dilectos filios nobiles viros Amedeum comitem Sabaudie ac Iacobum de Sabaudia, dominum civitatis Taurinensis, devotos et fideles tuos, ex parte una et Iohannem Montis-

371. a) reihs *T.*

ferati necnon Thomam Sallueiarum marchiones et Luchinum de Vicecomitibus de Mediolano ex altera pacis emulus suscitavit, in qua si eosdem comitem et Iacobum contingeret, quod absit, succumbere, posset tibi, quod avertat[a] Dominus, sicut habet fidedignorum assertio, gravis imminere iactura. Nam per terram dicti comitis ad partes Lombardie, cum te ad illas auctore Domino feliciter declinare contigerit, est discensus et inde in Lombardiam habere transitum te oportet, sicut habet[b] etiam clare memorie Henricus Romanorum imperator, avus tuus; dictique comes et Iacobus hodie in partibus illis tenent terram maiorem, quam consueverint, que ad favorabilem transitum tuum erit, et quam si contingeret occupari, tuus, ad quod forte aliquorum aspirat intentio, posset in Italiam per partes illas, quod absit, introitus impediri. Cum autem sublato de medio inveterato illo dierum malorum[1] Bavaro, cuius memoria in maledictione est, speremus indubie tam in Alamannia quam in Italia tua favente Domino negocia feliciter prosperari, serenitatem tuam attente rogamus tibi tui honoris obtentu nichilominus suadentes, quatenus negociis tuis in partibus ipsis provide ac oportune dispositis quam citius poteris commode ad easdem Italie partes tuum sub Omnipotentis auxilio et ducatu festines accessum. Et nichilominus interim super hiis de oportuno providere remedio non postponas.

Datum Avinione Kal. Decembris, anno sexto.

373. CONCESSIO REGALIUM ABBATI FABARIENSI FACTA. 1347. Dec. 2.

Transsumptum quod confecit 'iudex et officialis ecclesiae Curiensis' 1394. Ian. 2. in archivo monasterii S. Galli 'Pfäverser Archiv'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 466.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili abbati monasterii Fabariensis, principi suo dilecto, gratiam suam et omne bonum.

Ad tue supplicacionis instanciam, quam nuper celsitudini nostre per tuos nuncios humiliter porrexisti, benignis favoribus inclinati tibi universa regalia, feuda necnon administracionem temporalium et alia, que a sacro Romano imperio iuste possides, de certa nostra sciencia conferimus et donamus. Harum, quas nostre maiestatis sigillo muniri fecimus, testimonio litterarum.

Datum Nürenberg anno Domini M°CCC°XLVII, indictione XV, secunda die mensis Decembris, regnorum nostrorum anno secundo.

374. 375. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS SOCIETATIBUS CIVITATUM DIRECTAE. 1347. Dec. 2. 23.

Habemus scripta a Rudolfo duce Saxoniae civitati Augustensi sociisque (A) *et civitatibus Constantiensi Turicensique et earum sociis* (C) *directa. Descripsit vel contulit*

372. a) avertas *R.* b) *sic R.*

1) *Dan. 13, 52.*

R. Salomon. Litterarum A *originale in archivo civitatis Augustensis. Pendet sigillum secretum loro membranacco. — Litterarum* C *copia saec. XVII. in Codice Nostitziano (cf. supra nr. 295) f. 161'* (C 1); *adhibemus praeterea editionem quam paravit Sommersberg, Scriptores rerum Silesiacarum I (1729) p. 989 nr. 98* (C 2) = *Lünig, Codex Germaniae diplomaticus I (1732) p. 379 nr. 25. —* A *ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 658 (A) *et 30* (C).

Ad textum litterarum A, *quem integrum proponimus, varias lectiones litterarum* C *praestantiores tantum in notis adicimus. — Cf. protestationem supra nr. 287 editam.*

Wir Rudolf von Gotes gnaden hertzog zů Sachsen und dez heiligen Rômischen[a] reichs ertzemarschalk enpeitten den* vesten leuten den[b] ratmeistern, dem rat und den bůrgern gemainlich der stat zů Augspurch, haubtstat in Swaben, und allen andern stetten, irnn aytgnossen und dĭ mit in gesellschaft haben, unser[c] friuvntschaft und waz wir gutz vermugen.

Wann daz heilig Rômisch[a] reich lang in irrung waz gestanden, da von in der heilig cristenheit groz irrung[d] entstanden waz[e], dĭ selben irrung haben die erwirdigen in Gote herren Gerlach[f] ertzbischof von[g] Mentze, der da ist bestetigt von dem babist, Baldwin und Walram der kirchen von Triren und von Colnne ertzbischof und der hochgebornn fůrste herre Iohann[h] etwenn kunik zů Beheim, unser lieber swager, und wir, an den dĭ macht und gewalt waz ze kysen einen Rômischen kunik, angesehen und chomen ůber ein di selben irrung[i] ze leschen und underdruncken[k] und haben einmutlich und eintrechtlichen erkornn und erwelt den durchleutigen[l] fůrsten ůnsern herren herren Karlnn von Gotes gnaden Rômischen kunik, ze dem mall margraf ze Merhern, in dem baumgarten ze Reins auf[m] dem Rein in dem bistum ze Trire, alz man zalt nach Cristes 1346. Iul. 11. gebůrd driczehenhundert jar in dem sehs und viertzzigstem jar, an dem eilften tag dez manden Julij, ze einem Rômischen kunik, und dĭ selben kůr und wal von dem babist ist geannamt und im alle reht geschen und getan sein, dĭ einem Rômischen kunik billichen[n] geschehen[o] sůllen, dar umb bitten[p] und mannen[p] wir euch gemeinlichen und ieclichen besundern, daz ir den selben ůnsern herren herren Karln Rômischen kunik alz ewern rechten herren enphaent und nement in ewer stete und im huldent, swerent, gehorsam und undertenig seint, ere und wird erczeigt und erbeit, alz ir einem Rômischen kunik tun sůllent und gebunden seint durch[q] gemachs und frides willen, dĭ da von bechômen mugen, da ir den selben unsern herren fůrderlichen und genadigen helffer und herren zů haben sullent und auch uns nach alle unser macht und můg[q].

Geben ze** Nůrnb(erg), nach Crists gebůrd driczehenhundert jar dar nach in dem siben und viertzzigsten jar, an dem næhsten suntag vor Nycholauy.

---

*) den weisen luten dem rate und den burgern gemeinlich der stat Costnitz und zu Churich und allen andern steten, iren eitgenossen und die mit in sint verbunden, unser freuntschaft und alles gut *C.*

**) zu Basel nach Crists geburt MCCCXLVII[r] jare[r] an dem nechsten suntag nach sant Thomas tag *C.*

374. 375. a) *deest C.* b) d (= der) *A.* c) *in loco raso A.* d) werrung *C 1;* worrung *C 2.* e) *add. in fine lineae A.* f) Ger *in loco raso A.* g) zu *C.* h) Ioham *A.* i) irrungung *A;* irrungen *C 1;* irrunge *C 2.* k) underdrucken *C.* l) durchleuchtigistеn *C 1;* durchleuchtigsten *C 2.* m) auf *bis scriptum A.* n) billich *C.* o) gesechehn *A.* p) manen und bitten *C.* q) durch — můg *deest C.* r) 1346 *C 2.*

376. CLEMENTIS VI. LITTERAE DE FACTO NICOLAI LAURENTII POPULO ROMANO DIRECTAE. 1347. Dec. 3.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 880 (R). — *Copia fere coaeva in fine mutila in codice formularum qui est monasterii Ossegg (de quo cf. supra n. 270) p. 109 nr. 39* (O). *Utramque contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 15.

Cf. litteras Nicolai 1347. Oct. 11. papae directas; Burdach et Piur 'Briefwechsel des Cola di Rienzo' 1, 158 nr. 43.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] dilectis filiis populo Romano, nostris et ecclesie Romane fidelibus et devotis, salutem[b] et apostolicam benedictionem[b]. Quamvis de universorum statu fidelium prospere dirigendo cura nos pastoralis officii solicitudine cotidiana fatiget, de vobis tamen velut de peculiari[c] ecclesie Romane populo et specialibus filiis solicitamur affectionis instantia potioris. Quod etsi[d] perpendere preteritorum potueritis frequenter exemplis operibusque sentire, nunc[e] quoque, si verba patris devota et intenta, ut expedit et speramus, velitis aure menteque percipere, cognoscetis. Ad ea enim nostra pura versatur intentio, ad illa ex paterne caritatis officio diligentem operam et operosam diligentiam adhibemus, per que ab iminentibus preservari et futuris subduci periculis, quibus Nicolai Laurentii concivis vestri perniciosi utique vobis et patrie temeraria et dampnanda presumptio spiritualiter et temporaliter vos involvit, ac votivis prosperari successibus valeatis. Et quoniam subiecta res oculis clarius innotescit[f], ut hec vobis limpidius pateant vosque, dum licet, pedes ab invio retrahatis, decrevimus ex[g] ipsius Nicolai temerariis fatuisque processibus, imo gravibus et periculosis excessibus, atque culpis aliqua presentibus inferenda, ut eis coram vobis expositis et per vos in examen provide ac mature discussionis adductis consideretis[h], que, quot et quanta sunt vobis, nisi per oportune provisionis remedium ante tempus salubriter occurratur, animarum et corporum inde nascitura pericula rerumque dispendia proventura, et[i] ad obviandum huiusmodi periculis atque dispendiis tanto attentius operam necessarie solicitudinis impendatis, quanto ut nostis morbis, postquam per moram vires susceperint, minus utiliter medela paratur.

Dudum siquidem, cum venerabilem fratrem nostrum Raymundum episcopum Urbevetanum, in spiritualibus in Urbe vicarium nostrum, et eundem Nicolaum ad ipsius Urbis regimen elegistis, de facto tamen, quia preter id, quod in dicta Urbe plenum spirituale ac temporale dominium obtinemus, omnia ipsius Urbis officia, prout et que ad vos[k] pertinebant, nobis in promotionis nostre primordiis ad apicem apostolice dignitatis ad vitam nostram concorditer commisistis nosque illa sub certis protestationibus duximus acceptanda, nos id non solum equo animo tulimus, sed, ut nostre dilectionis exuberantis erga vos plenius innotesceret affectus, ipsos vobis in rectores prefecimus usque ad nostre beneplacitum voluntatis[1], credentes probabiliter et sperantes, quod eadem Urbs sub eorum regimine prosperitatis et status incrementa susciperet ac tranquillitatis et pacis commodis letaretur, quodque idem Nicolaus, in quem omnium vestrum, qui estis, sicut predicitur, peculiaris[l] populus ac speciales[m] fideles, filii et devoti ecclesie eiusdem, vota

376. a) Clemens — Dei *desunt R.* b) salutem — benedictionem *desunt R.* c) peculari *R.* d) si *O.* e) mente *O.* f) innoscit *R.* g) de *O.* h) consideratis *O.* i) *deest O.* k) nos *O.* l) pecularis *R.* m) et *add. O.*

1) *V. litteras papae 1347. Ian. 26. datas ap. Papencordt, 'Cola di Rienzo' in appendice p. II nr. 3 et p. III nr. 4.*

convenerant eligentium, fidem et devotionem erga nos[n] et ecclesiam eandem respiciens ac nostram benignitatem in hac parte considerans nec minus beneficia, favores, prerogativas, gratias, quibus eum ultra, imo preter merita sua prosecuti fuimus, debita gratitudine recompensans fidelis[o] devotus esset eidem ecclesie, iura manuteneret et conservaret illius eaque ab occupatorum eriperet manibus et potentie vestre sibi assistentis auxilio teneret[p]. Verum ipse favore sibi commissi regiminis intumescens et subito notitiam sui perdens quas nobis et eidem ecclesie pro huiusmodi gratiis, honoribus et beneficiis vices et gratiarum actiones exolverit, ut pauca excipiamus ex multis, si diligenter attenditis, perpenditis[q].

Sicut enim communis habet[r] assertio[r], sicut vulgaris sermo denuntiat, sicut fama publica manifestat[s], prefatus Nicolaus commisso eidem episcopo et sibi officio non contentus, sed corde varius[t] varios[u] titulos imprudenter usurpans[v] ac vestra postposita et neglecta utilitate communi, ad quam fallacis hominis simulata voluntas tendere videbatur, ad propria commoda inhians eundem episcopum, ex cuius collegio conditioni sue multus nimis honor accreverat, ab huiusmodi officio repulit[w]: qui eiusdem Nicolai execrabilia facinora execratus in eadem Urbe noluit remanere. Ipse spirituales et temporales, quibus invasores et occupatores terrarum et iurium[x] ipsius ecclesie subiacent, penas sententiasque non veritus nec timens contra se Deum, nos et eandem ecclesiam graviter provocare, ad occupationem terrarum et iurium[x] ipsius ecclesie sacrilegas manus extendere ac subditis illius gravia et insolita vectigalium imponere onera non expavit. Ipse quoque paraonicam[y] pelvim, in qua miserationis divine potentia dive memorie Constantinum per beatum Silvestrum sacra[z] regeneravit unda baptismatis et a lepre contagio miraculose mundavit, queve in venerabili Lateranensi basilica velut sacra res venerabiliter conservatur, originarie conditionis oblitus se contagiosum immundumque vitiis militare cingulum suscepturus inmergens, quantum in se fuit, ausu damnabili prophanavit[1], ebriosior quippe fastu et elatione superbie, quam temulentus fuerit Baltasar ille vino. Ille, inquam[a], vasa templi Domini, quod fuit in Ierusalem, sumendo poculа polluit[2]; hic autem inmunda quelibet et sordida membra perfundens[b] aqua fedavit vas templi Domini, quod est Rome. Ipse christiane religionis mores abiiciens et priscos gentilium ritus amplectens varias coronas laureasque suscepit ac fatuas sine lege leges more Cesarum promulgare temptavit. Ipse tanquam pullus onagri se liberum natum putans[3], qui subesse non didicit, cupit, cum nesciat, ambitiose preesse, ac velut ille[c] Lucifer[4] pravo corde conscendere meditatus est[d] in celum, presumptionis sue solium, ut sedeat Aquilonis in latere, super astra[e] celi et altitudinem nubium stultus arrogans nititur exaltare. Ipse, cuius interiora iniquitate repleta sunt et qui peccare non cessat[5], primatum ecclesie prefate subvertere ac tocius orbis statum nititur conturbare. Ipse infimum erigens cor ad alta, karissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem, ad imperiale fastigium electum legitime riteque ab eadem ecclesia approbatum, et inveteratum illum dierum malorum[6] quondam Ludovicum olim ducem Bavarie, dudum in regem Romanorum in discordia, ut dicebatur, electum, a Deo et eadem ecclesia iusto[f] iudicio reprobatum ac omni iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competebat, omnique titulo et honore ac dignitate privatum, cuius memoria in maledictione est, et quem pollutis labiis[7] non erubuit, sed presumpsit appellare ducem Bavarie[8], ac principes ecclesiasticos et seculares electores imperii generaliter primo et

376. n) vos *R.* o) et *add. O.* p) tueretur *O.* q) *sic RO.* r) ass. hab. *O.* s) *sic O;* manifestat *al. man. superscribendo corr. pro* denuntiat *R.* t) *sic O; in R forsan* vanus *legendum.* u) *sic RO.* v) usurpens *R.* w) repullit *R.* x) virium *O.* y) Pharao vitam *O.* z) sacri *O.* a) *corr. ex* unquam *R.* b) profundens *O.* c) ipse *O.* d) *deest O.* e) *sic O;* castra *R.* f) *deest R.*

1) *Cf. supra nr. 245.* 2) *Dan. 5, 2.* 3) *Iob 11, 12.* 4) *Cf. Is. 14, 12—14.* 5) *Ezech. 28, 16.* 6) *Dan. 13, 52.* 7) *Cf. Is. 6, 5.* 8) *Cf. supra p. 302 cum n. 2.*

deinde nominatim de facto citavit, ut videlicet rex et Ludovicus ad ostendendum de iure electionum suarum ac electores predicti de potestate eligendi coram eo Rome personaliter et peremptorie comparerent[1], ac nichilominus quibusdam civitatibus Italie certas voces in electione Romani imperatoris obtulit vel[g] concessit[2], quasi sua intersit de huiusmodi electionum iure ac eligentium potestate cognoscere et de statu Romani imperii ordinare[h], ut favorem vestrum et aliorum populorum Italie[h] per huiusmodi adulationes subdolas et derisoria blandimenta sibi attrahat et ad fastigium cesaree dignitatis, ad quod insani hominis aspirat insana[i] fatuaque[i] presumptio, ruat potius quam ascendat[3]: non attendens Antichristi precursor, homo peccati, relevatus[k] in gentibus, filius perditionis, qui adversatur seque extollit super omne, quod dicitur aut quod colitur Deus[4], quot vobis dispendia ex iis congerit, que parat pericula et incommoda quanta procurat, dum contra vos regis et aliorum[l] principum predictorum ac omnium Germanorum corda commovet[m], provocat iram, incitat et furorem, ac nostrum et ipsius ecclesie favorem vobis subtrahere vosque a nostra et ipsius ecclesie avertere devotione laborat. Concessiones quoque a condite Urbis tempore factas per populum Romanum quibuscumque personis, de quibusvis iuribus et iurisdictionibus, honoribus, dignitatibus, privilegiis atque rebus de facto, cum de iure non posset, revocare dampnabili, imo dampnanda temeritate presumpsit[5]. Ipse omni dolo plenus omnique fallacia, diaboli filius, iustitie inimicus, bestia monstruosa[n], super capita cuius blasfemie nomina scripta sunt[6], contra eandem sanctam, catholicam et universalem ecclesiam blasfemare non metuens, prefatam ecclesiam civitatemque Romanam idem esse asseruit, aliaque[o] plura evomuit impudenter erronea et fidei catholice inimica, per que de scismate ac heresi suspectum se reddidit et utinam non infectum. Ipse in alienam messem falcem, quam presumptuosus usurpat, immittens clericos Romanos manentes extra Urbem eandem, ut ad eam redeant, proposito edicto citavit[7], ac sententias canonum penasque non metuens quamplures religiosos et seculares clericos artavit et artat angustia carcerali.

Hec sunt eiusdem Nicolai opera, hec et his similia magnifica gesta sua, hec utilitates et[p] honores et commoda Urbis et vestra, quibus se insudare iactabat, hec sunt tributa eius, qui tribunum se nominat, que nobis et ecclesie prefate retribuit[q] pro tot, que retribuimus[r] nos eidem; ut feda federa unionis et lige, per eum prophanum utique Dei hostem ab eodem Ludovico, quem in suis litteris ut Romanorum imperatorem alloqui et salutare non metuit, dampnabiliter[s] postulata, que[s] super lignum sancte crucis iuramento prestito se obtulit servaturum, et oblatam libere possessionem regni[t] Sicilie ipsi Ludovico pro uno ex ipsius viperee[u] nationis filiis, quem propterea destinari peciit, taceamus[8].

Et licet zelus domus Domini, cuius gubernationem quamvis immeriti gerimus, ad obviandum tam iniquis tamque impiis conatibus nos urgeret, nos tamen desiderantes attente more pii patris lenimento[v] clementie Nicolaum eundem ab invio erroris retrahere et ad viam reducere veritatis, ne adhibere ferrum ad curationem vulnerum cogeremur ipsius, si fomentorum sperneret medicinam, apud eum per dilectum filium nostrum Bertrandum tituli Sancti Marci presbyterum cardinalem, apostolice sedis legatum, paternis institimus monitis, ut huiusmodi fatuitates erroneas atque pestiferas, ex quibus vobis et ei detrimenta gravia spiritualiter et temporaliter iminebant et iminent, omnino deponeret

g) et *O*. h) ordinare — Italie *deest O*. i) insauia fatuaque *R*; insanaque fatua *O*. k) *sic RO*. l) aliarum *R*. m) promovet et *O*. n) menstruosa *O*. o) aliqua *O*. p) *deest O*. q) tribuit *O*. r) tribunus *O*. s) dampn. — que *deest O*. t) *hucusque O*. u) *coniecit Raynaldus;* vipere *R*. v) leuimento *R; corr. Rayn.*

1) *Supra nr. 244.* 2) *Cf. supra p. 306 cum n. 1.* 3) *Cf. Nahum 2, 5.* 4) *Cf. II Thess. 2, 3. 4.* 5) *Cf. supra p. 301 l. 41. 42 p. 306 l. 19 sqq. et Burdach et Piur loco cit. p. 108—109.* 6) *Apoc. 13, 1* 7) *Qua de re alias nihil traditur.* 8) *Cf. Raynald. ad a. 1347. § 15.*

et ad salubre ipsius Urbis regimen et statum prospere dirigendum contentus propriis terminis cogitatus erigeret, converteret studia et opera exerceret; eandem ecclesiam in dominam revereretur et matrem, errata corrigeret, pro commissis veniam peteret et a committendis de cetero abstineret, occupata per eum ipsius ecclesie iura dimitteret et ab occupandis manus sacrilegas revocaret. Sed ipse monita patris obaudiens et contempnens ac medicum respuens et medelam, quo eam pacientius toleravimus, eo intumuit[w] potius, eo amplius superbivit, quasi adeo sit imminuta potentia Domini, qui Baltasar regem post libata pocula eadem nocte iussit occidi regnumque suum Parthis divisit et Medis[1], quique Luciferum ad infernum demersit in lacum[2] eumque de sepulcro suo proiiciens velut inutilem stirpem[3], savieque pollutam cum interfectis gladio deputavit et Cherub perdidit[4], de cuius medio qui eum comederet ignem eduxit[5], quique subvertentem magum ad vocem Apostoli cecitate percussit[6] et illustratione adventus destruet et spiritu oris eius interficiet Antichristum[7] bestiamque blasfemam deiecit in stagnum ignis et sulphuris cruciandam[8], ut non possit ipsius Nicolai cornua elata confringere, iniquitati ponere terminum et linguam prohibere blasphemam.

Quocirca universitatem vestram monemus, requirimus et rogamus attente ac paternis vobis sanisque consiliis suademus, quatenus premissa et alia multa, que circa hec provide considerationi possent occurrere, attenta meditatione pensantes ab omni eiusdem Nicolai sequela, consilio, auxilio et favore penitus desistatis et eum, cuius nequitia serpit ut coluber, mordet ut cancer, inficit ut venenum, in suis erroribus relinquentes ac velut morbidum pecus totum contagio suo gregem contaminans repellentes in ipsius ecclesie obedientia et reverentia persistatis, eius monita et mandata solito more suscipientes humiliter ac efficaciter adimplentes. Si enim, sicut speramus et credimus, in nostra et ecclesie prefate persistiteritis obedientia et devotione sincera, vos velut speciales, devotos et fideles ipsius ecclesie filios gratis favoribus et favorabilibus gratiis prestante Domino paternis et sinceris affectibus prosequemur.

Dat. Avinione III. Non. Decembris, anno sexto.

377—379. CLEMENTIS VI. MANDATA AD FAUTORES LUDOVICI IMPERATORIS SPECTANTIA.

1347. Dec. 3.—23.

377. 378. *Mandata absolutionis. — Dec. 3. 23.*

Habemus mandata P *archiepiscopo Pragensi et episcopo Bambergensi,* C *episcopo Constantiensi directa. Ad litteras P, quas in registris Vaticanis frustra quaesivimus, edendas adhibemus transsumpta:* P 1 *a Friderico episcopo Bambergensi 1348. Ian. 10. confectum, quod exstat in archivo publico Darmstadiensi 'Worms nr. 326' (ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II (1890) p. 259 nr. 371);* P 2 *ab eodem episcopo 1348. Febr. 19. confectum, quod exstat in archivo capituli S. Ursi Solodrensis (ed. 'Tableaux topographiques de la Suisse' I, Preuves p. XIV nr. XIX);* P 3 *ab officiali curiae Herbipolensis 1351. Iul. 1. exhibitum, quod exstat in archivo generali regni Bavariei 'Hochstift Würzburg fasc. 99' (ed. Monumenta Boica XLI, 309 nr. 116). Ubique editionibus utimur. —*

376. w) intimuit *R; corr. Rayn.*

1) *Dan. 5 in fine.* 2) *Cf. Is. 14, 15.* 3) *Ibid. 19.* 4) *Cf. Ezech. 28, 16.* 5) *Ibid. 18.* 6) *Cf. Act. 13, 11.* 7) *Cf. II Thess. 2, 8.* 8) *Cf. Apoc. 20, 9. 14, 10.*

C damus ex Reg. Avinion. 98 f. 288 n. 398 (C 1) *et Reg. Vatican. 184 f. 170' nr. 399* (C 2). *Contulit R. Salomon. — C ed. Rieder. 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte' p. 361 nr. 1173.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 16 (P).

De mandatis a Karolo rege impetratis in litteris Clementis VI. papae regi directis infra nr. 390 haec referuntur:

Dilectis filiis Marquardo Bambergensi et Nicolao de Lucemburch Saccensi Pragensis diocesis capellano nostro prepositis ac Nicolao de Guinich canonico Vissigradensi diete Pragensis diocesis ecclesiarum, celsitudinis tue nunciis, ad nos et sedem apostolicam destinatis presentatisque nobis per eos litteris tuis benigna caritate receptis et auditis que ipsi . . . . . pro parte tua nobis exponere curaverunt . . . . . litteras quas dicti nuntii tui petiverunt, benigne concessimus, quanquam ipsi eorum ad te reditum properantes eas omnes noluerunt expectare, mittimus tamen litteras, quibus ipsi se pro nunc amplius indigere dicebant, per quas venerabilibus fratribus nostris . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi et cuilibet eorum absolvendi prelatos et clericos ac laicos omnes . . . . . absolvendi . . . . . concedimus facultatem, id ipsum per alias nostras litteras certis prelatis per Alamanniam in favorem tuum et negotiorum huiusmodi committentes[1].

Exemplar litterarum P *episcopo Bambergensi destinatum Basileae die 20. m. Decembris per praepositum Bambergensem traditum esse Matthias Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 249) narrat:*

Venit autem (*sc. rex*) Basileam vigilia Thome, ubi interdictum papale diu servatum fuit, nec eum recipere Basilienses intenderant, nisi rehaberent divina. Et ecce in sero venit Marquardus de Randek prepositus Babenbergensis de curia ferens commissionem factam Babenbergensi episcopo de absolucionibus et relaxacionibus impendendis . . . .

Quae de tenore mandati Matthias affert, minus accurate concepta sunt.

Quemadmodum Karolus rex mandatis usus sit, Iohannes Vitoduranus (ed. Wyss p. 248) ad a. 1348. refert:

Successor sepedictus Ludwici imperatoris, cum civitatenses et domini terrarum sibi iuraturi erant, in litteris papalibus secum ductis ab omnibus cum iureiurando preter multa alia que pertranseo exegit, ut de cetero nullum pro imperatore reciperent vel tenerent, nisi quem papa examinatum in imperatorem vel pro imperatore consecraverit et confirmaverit.

Ad mandatum P *referenda sunt quae narrat Heinricus de Rutlingen in Chronica metrica v. 74 sqq. (ed. Gillert in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XXI, 48 sq.). Qui versus in Expositione in dictam Chronicam (Böhmer, Fontes IV, 136 sq.) sic explicantur:*

Cum Clemens papa sextus hoc nomine fuisset multum graciosus domino Karolo, dedit ipsi graciosissimas litteras in quibus absolvit omnes volentes habere Karolum pro rege, qui prius erant excommunicati vigintiquatuor annis, ex eo quod sepefatum Ludwicum habebant pro rege immo et pro imperatore Romano. Et ob hanc gratiam tam domini quam eciam civitates diverse eundem Karolum pro rege receperunt Romano, se sibi tamquam vero regi Romanorum iuramento astringentes. Litere tamen (*ed:* cum) absolutionis secundum quosdam quoddam venenum includunt . . . . . Subiungit autor, quod pre ceteris archiepiscopis et episcopis littere absolutionis

1) *Ex quibus aliis litteris nil nisi C habemus.*

a domino papa Clemente sexto sub bulla domino Fridrico episcopo Babenbergensi specialiter committebatur. Qui sub anno Domini MCCCXLVIII. ante festum purificationis sancte Marie cum sepedicto Karolo rege venit in Ulmam civitatem Constantiensis dyocesis, absolvendo ibidem et etiam in aliis locis dominos terre et insuper clericos seculares et religiosos et plebem utriusque sexus, iuvenes, virgines, senes cum mulieribus, cuiuscunque status seu condicionis fuissent. Illis autem qui absolvebantur dabatur forma iurandi ad sancta Dei euangelia sumpta ex bulla papali secundum tenorem infrascriptum. Nec quisquam absolvebatur, nisi prius per se vel per curatorem ydoneum sufficienter instructum iuraret, eundem tenorem per omnes articulos sibi implicatos se dolo et fraude semotis penitus servaturum. Sequitur tenor articulorum, quos clerici religiosi et seculares iurabant se servaturos: 'Ego confiteor — ipso facto. Datum Avinione III. Kal. Decembris, pontificatus nostri anno sexto.' Laicis legebatur tenor litterarum subscriptarum *etc.; v. infra p. 425 n. 2.*

Nota temporis III. Kal. Dec. *erronea esse videtur: neque vero praeterimus, quod idem error occurrit apud Conradum de Montepuellarum loco statim citando p. 7:*

Sciendum est itaque, quod anno Domini MCCCXLVII. III. Kal. Decembres dominus Clemens papa sextus, cuius memoria in benediccione sit, misit per diversa loca orbis et specialiter per Alamaniam literam quorundam articulorum, quos quilibet notabiliter promovendus in ecclesia Dei iurare deberet credere atque fideliter confiteri.

Contra formulam iuramenti mandatis insertam quomodo se opposuerint cives Basilienses, Matthias Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 251 sq.) narrat. Postea contra eandem formulam Guilhelmus de Occam tractatum scripsit, cuius fragmenta habemus in libello, quem contra eum composuit Conradus de Montepuellarum. Ad quorum editionem quam pararit Carolus Müller, 'Occams Tractat gegen die Unterwerfungsformel Clemens VI. (Festschrift Ludwig IV. gewidmet von der Landesuniversität, Giessen 1888)' lectorem delegamus. Vide etiam Heinricum Surdum ap. Böhmer, Fontes IV, 531 sq.

Textum P *integrum proponimus, litterarum* C *varias lectiones in notis apponentes.*

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] venerabilibus* fratribus . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Babenbergensi[b] salutem et apostolicam benedictionem.

Romanus pontifex, misericordis Christi vicarius, libenter subditis miseretur errantibus, et non solum illis, qui post lapsum eorum in devium contritis et humiliatis cordibus repetunt misericordie sue sinum, aperit[c] clemencie ianuam, sed[d] de innata sibi benignitate lapsis dexteram porrigens eos retrahere ab invio et ad viam salutis dirigere sollicitudine[e] paterna procurat. Cum itaque, sicut intelleximus, nonnulli ecclesiarum et monasteriorum abbates et[f] alii inferiores prelati et clerici ecclesiasticeque persone, seculares et regulares, exempti et non exempti, diversorum ordinum, necnon duces, marchiones, comites et barones ac[g] milites et[f] laici, communia[h] quoque[h] civitatum[i] universitatesque[k]** opidorum, castrorum, terrarum[l] et aliorum locorum pro eo, quod post et contra nostros et predecessorum nostrorum Romanorum pontificum processus adversus quondam Ludovicum[m] de Bavaria[n] hereticum et scismaticum manifestum eiusque fautores, com-

*) Venerabili fratri Ulrico episcopo Constanciensi salutem etc. C.

**) *pro* universitatesque — locorum C *praebet:* ac universitates nonnullorum locorum tuarum civitatis et diocesis Constanciensis.

377. 378. a) Clemens — Dei *deest* C. b) Bambergensi P 3. c) apperit P 3. d) si P 2. e) sollicitudine P 3. f) ac C. g) et C. h) communiaque P 2. i) *deest* C. k) -que *deest* P 1. 2. l) terrarumque P 2. m) Lud(owicum) P 1; Ludewicum P 2; Ludwicum P 3. n) Bawaria P 1. 3.

plices et sequaces ac[o] adherentes eidem hactenus habitos predicto[p] Ludovico[q] adheserunt seu consilium, auxilium et[r] favorem prestiterunt aut participaverunt preterquam in crimine heresis cum eodem, excommunicacionis, suspensionis et interdicti ac alias penas et sentencias incurrerint[s] per eosdem processus contra talia presumentes generaliter promulgatas, nos, qui vices illius in[t] terris[t] quamvis immeriti gerimus, qui omnes querit salvos fieri et neminem vult[t] perire, desiderantes attente[u] huiusmodi abbates, prelatos et clericos, necnon duces, marchiones, comites et barones, milites et[v] alios supradictos reduci ad unitatem[w] sancte Romane[x] ac[y] universalis[x] ecclesie, extra quam non est alicui gracia neque salus, ac de fraternitate vestra[z] in hiis et aliis[a] plenam in Domino fiduciam optinentes, abbates, prelatos et[b] alios supradictos omnes et singulos, exceptis eiusdem[c] domini[d] Ludovici[e] relicta et liberis, ab omnibus et singulis excommunicacionis, suspensionis et interdicti senteneiis ab homine vel a iure prolatis, quas propter premissa vel eorum occasione quomodolibet incurrerunt, postquam ipsi[d] suos excessus, errores et peccata huiusmodi coram vobis[f] specifice confessi fuerint ac[g] humiliter absolucionem petierint et in forma subscripta prestiterint corporaliter iuramentum, iuxta formam ecclesie absolvendi et inponendi eis[h] penitenciam salutarem[1] necnon interdicta, quibus terre eorum ex causis huiusmodi subiacent, suspendendi et relaxandi et nichilominus cum dictis abbatibus, prelatis, clericis et personis ecclesiasticis super irregularitate, quam divina non tamen in contemptum clavium celebrando vel immiscendo se illis aut in susceptis ordinibus ministrando ligati huiusmodi senteneiis vel in locis ecclesiastico subpositis interdicto seu alias premissorum occasione contraxerunt, dispensandi ipsis ad aliquod tempus maius vel minus secundum singulorum demerita a[d] divinis[d] suspensis, sic tamen quod non temporale lucrum sed animarum salutem[i] dumtaxat et commodum[i] in[k] hac[k] parte[k] fraternitas vestra[l] querat, plenam vobis[m] et utrique vestrum[m] dumtaxat[n] usque ad adventum legati apostolice sedis ad partes Alamannie, si eum illic[o] destinari contigerit, et non ultra, concedimus[p] tenore presencium[p] facultatem. Volumus autem, quod super absolucione presertim maiorum et notabilium[q] personarum ac iuramenti in forma predicta prestacione confici faciatis[r] publicum instrumentum, quodque super absolucionibus adiciatis[s] specialiter et expresse, quod si aliquis predictorum, postquam per vos[t] absolutus fuerit, ut prefertur, et interdictum, cui terre sue subiacerent[u], fuerit relaxatum, contra ea vel aliquod eorum que promittet et iurabit, veniret, in easdem relabatur sentencias ipso facto, et terre sue huiusmodi interdicto subiaceant sicut prius.

Forma autem confessionis faciende et iuramenti prestandi per illos qui absolventur[v] talis est: Ego[w][2] confiteor me tenuisse et tenere fidem katholicam[x] et credere ac tenere,

377. 378. o) et *C 1.* p) eidem *C 1.* q) Lud(owico) *P 1;* Ludewico *P 2;* Ludwico *P 3.* r) vel *P 3.* s) incurrerunt *P 1. 3.* t) *deest P 2.* u) absolute *P 2.* v) ac *P 1. 3.* w) unionem *P 1. 3.* x) *pro* Romane — universalis *P 3:* matris. y) et *P 2.* z) tua *C.* a) in aliis *P 3.* b) ac *P 1. 3.* c) . . eiusdem *C.* d) *deest P 2.* e) Lud(owici) *P 1;* Ludewici *P 2;* Ludwici *P 3.* f) te *C.* g) et *P 1. 3.* h) *deest C.* i) sal. et comm. dumt. *P 1. 3.* k) *deest P 1. 3.* l) tua *C.* m) *pro* vobis — vestrum *C:* tibi. n) *deest P 3.* o) illuc *C.* p) ten. pres. conc. *P 1;* ten. pres. *deest P 3.* q) nobilium *P 3.* r) facias *C.* s) adicias *C.* t) te *C.* u) subiacent *P 2. 3.* v) sic absolvuntur *P 1. 3.* w) Ego . . *C.* x) catholicam *C.*

1) *De poenitentiis impositis v. Ioh. Vitodur. (ed. Wyss) p. 246.* 2) *Laicis formula subiectionis in linguam teutonicam versa proponebatur; cf. ea quae ex codice Petropolitano (O IV 3) Expositionis in Chronicam Hugonis de Rutlingen (cf. supra p. 423) descripsit K. Gillert:*

Laicis legebatur tenor literarum subscriptarum, quem iurabant se sine dolo et fraude firmiter servaturos: Ich vergihe, das ich gehalten han und noch halte cristenlichen glůben und das ich gelit̄b und halt, das diu halige kilch gelůbet und lert. Ich gelobet ouch und gelobe noch vesteclich, das ainen kaiser nit anhőret ainen babst ze setzend oder ze entsetzend, wan ich es dafür han, das das wider dem geloben sie und ouch wider der hailigun kilchun für ainen ungeloben verurtailt ist. Darumber swer ich zů den hailigen ewangelien, das ich gehorsam sie dem gebot mines hailigen vatters

quod credit, tenet[y] et docet sancta mater ecclesia, et credidisse et[z] adhuc firmiter credere, quod non spectat ad imperatorem, papam seu summum pontificem deponere et alium eligere vel creare, sed hoc hereticum reputo et heresim dampnatam per ecclesiam supradictam. Insuper ad sancta Dei ewangelia iuro, quod stabo[a] et parebo mandatis domini nostri domini Clementis divina providencia pape VI.[b] et ecclesie Romane super illatis iniuriis, contumaciis et[c] rebellionibus, fautoriis et aliis implicite vel explicite per me commissis, confessatis et non confessatis, ac ceteris penis, quas incurri ab[d] homine vel a iure propter premissa vel ea tangentia, et quod eidem domino pape eiusque[e] successoribus canonice intrantibus fidelis ero de cetero eisque debitam reverenciam et obedienciam exhibebo. Domino preterea Carolo[f] regi Romanorum tamquam regi Romanorum per eandem ecclesiam approbato obediam et parebo, et relicte[g] ac filiis dicti Ludovici[h], quamdiu in rebellione ipsius ecclesie persistiterint et prefato domino[i] Carolo[f] regi[k] non obediverint, ac hereticis et[l] scismaticis et eorum sequacibus per dictam ecclesiam denotatis non adherebo neque favebo nec quibuscumque aliis contra dominum papam, ecclesiam[m] et regem[m] predictos dabo consilium[n], auxilium[n] vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte, quodque deinceps nulli ut imperatori obediam vel adherebo, nisi ille primitus fuerit per eandem ecclesiam approbatus. Nec cum eisdem relicta ac filiis dicti Ludovici[h] aut quibuscumque aliis in rebellione ipsius ecclesie existentibus contra ecclesiam et regem predictos colligacionem, obligacionem, conspiracionem faciam sive ligam. Volo eciam et consencio, quod[o] si contingat[s], quod absit, in[p] posterum[p] me contra predicta, que confessus sum et propter que incurri sentencias excommunicacionis, suspensionis et interdicti prolatas ab[q] homine vel a iure, vel[r] eorum aliquod ulterius facere contra iuramentum per me prestitum veniendo, in predictas sentencias reincidam ipso facto.

Datum Avinione III.* Nonas Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

*) X. Kl. Iannarii *C.*

377. 378. y) *deest C.* z) ac *C.* a) servabo *P 2.* b) sexti *P 2. 3.* c) *deest P 3.* d) prolatis *praec. P 3.* e) et eiusdem *P 1.* f) Karolo *P.* g) . . relicte *C.* h) Lud(owici) *P 1;* Ludewici *P 2;* Ludwici *P 3.* i) *deest P 1. 3.* k) Romanorum *add. P 2.* l) aut *C.* m) et r. et eccl. *P 1. 3;* r. et eccl. *P 3.* n) aux., cons. *C.* o) ut *P 1. 3.* p) imposterum *C.* q) *praec.* vel *P 1.* r) *sequitur* me *P 1.* s) contigerit *add. P 1*

Clementis, der ietze babest, der sehst, und der hailigun kilchun umb die kränch und umb die widerspäni und umb den widersatz und den gunst und andren sache inne und uss, die ich getân han, ich hab ir vergenhen ald nit vergenhen, und umb die pene, da ich in gevallen bin von hern Ludewigs wegen von Paiern, von menschen oder vom rehten, die ich getan han wider dem stûl von den sachen, oder das die selbun sache antriffet. Unt das ich demselben babst und sinen rehten nachkomenden bebsten getrawe wil sin fürbas und in die ere und die gehorsâmi bûten wil, der ich in schuldig bin. Ich wil ouch minen herren hern Karlen Römschem kûnig, der von der kilchun bewert ist, undertan und gehorsam sin. Und wil husfrowen und der kinde herrn Ludewigs, als lange si in ungnaden sint der kilchun und des kûnigs, noch kainen kätzer, den ich was, den diu kilch für ainen kätzer hat, hilf noch rat geben. Ich wil ouch niemen wider dem babst und wider dem kûnig hilf noch rat noch gunst geben, hamlich noch offenlich. Ich wil ouch fürbas in hainem gehorsam sin als ainem kaiser, er sie denne vor bewärt von der hailigun kilchun. Ich wil ouch mit der vorgenantun frowen, hern Ludwigs wirtinn, und sinen kinden, die wil si mit dem stûl nit verrihtet sint, kaine buntnûst machen noch kain lige. Es ist ouch mit minen willen wol, fûge ich wider den sachen, die ich gesworn han, das ich denne wider valle in die urtail, da ich vor bin inne gewesen. Also bitt ich mir Got ze helfend und die hailigen und die hailigen ewangelien.

379. *Mandatum de suspensione sententiarum.* — *Dec. 13.*

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 925 (R). *Descripsit R. Salomon.* — *Extr. Riezler 2336; Klicman 955.* — *Ineditum.*

Venerabilibus fratribus . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi.

Quamvis exagerande sint pene adversus eos, qui nervum ecclesie contempnunt, misericordia tamen pie matris ecclesie conversionem errantium filiorum anxie sitiens castigationis verbera et blandimenta interdum adhibet medicine, ut qui eius discipline virgam abiciunt, medele saltem patiantur unguenta. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli duces, marchiones, comites et barones ac milites et laici, comunia quoque civitatum, universitates opidorum, castrorum, villarum, terrarum et aliorum locorum pro [eo][a], quod [post][a] et contra nostros et predecessorum nostrorum Romanorum pontificum processus adversus quondam Ludovicum de Bavaria hereticum et sismaticum manifestum eiusque fautores, complices et sequaces ac adherentes eidem hactenus habitos predicto Ludovico adheserunt seu consilium, auxilium[b] et favorem prestiterunt aut participaverunt preterquam in crimine heresis cum eodem et nichilominus cum eodem Ludovico eiusque filiis in rebellione ipsius ecclesie existentibus certas confederationes et ligas iuramentis et aliis firmitatibus et penis vallatas inierunt, excommunicationis et interdicti et alias penas et sententias incurrerint per eosdem processus contra talia presumentes generaliter promulgatas, nos, qui vices illius in terris quamvis immeriti gerimus, qui neminem vult perire sed querit omnes salvos fieri desiderantes attente, duces, marchiones, comites, barones, milites, laicos, comunia et universitates predicta reduci ad unitatem eiusdem ecclesie ac de industria ac circumspectione vestra in hiis et aliis plenam in Domino fiduciam obtinentes, omnes et singulos duces, marchiones, comites, barones, milites et laicos ac eorundem comunium et universitatum singulares personas ad ipsius ecclesie unitatem ac ad nostram et ecclesie prefate obedientiam et reverentiam recipiendi et reducendi ac omnes et singulas excommunicationum et interdictorum et alias sententias et penas huiusmodi ad tempus, de quo vobis expedire videbitur, suspendendi plenam vobis et utrique vestrum usque ad adventum legati sedis apostolice, si eum illuc contigerit destinari, dumtaxat concedimus auctoritate apostolica tenore presentium facultatem.

Datum Avinione Idus Decembris, anno sexto.

380—382. EPISTULAE REGIS ANGLIAE AD ELECTIONEM NOVI REGIS SPECTANTES.
1347. Dec. 3. 4.

Copiae (C) *in turri Londinensi (Claus. 21 Edw. III p. 2 m. 7 d.) Descripsit vel contulit F. Kern.*

380. *Epistula ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum.* — *Dec. 3.*

In C *est superscriptio:* Litera missa archiepiscopo Maguntinensi. — *Ineditum.*

Carissime pater et domine. De grandi affectione, quam erga personam nostram vos precellenter gerere rerum moderni temporis qualitas manifestat, grates et gratias

379. a) *deest R.* b) axilium *R.*

vobis exsolvimus, quas valemus. Accedentes namque ad presentiam nostram valentes viri Conradus prepositus ecclesie sancti Mauricii in Maguncia et Heilmannus de Primheim miles, nuncii vestri, nobis ex parte vestra specialiter destinati aliqua rem arduam[1] concernencia, que celeritatem desiderant, nobis discrete et prudenter ac votive plurimum explicarunt. Super quibus prehabita deliberacione aliquali, prout brevitas temporis permittebat, vobis per eosdem vestros nuncios fore duximus respondendum; qui intencionem nostram vestris auribus seriosius intimabunt. Nostri eciam nuncii certis ex causis ad vos illico accessuri de motivis nostris vos insuper reformabunt[a].

Dat(um) in palacio nostro Westmonasterii tercio die Decembris.

381. *Epistula ad Conradum de Kirkel. — Dec. 3.*

In C est superscriptio: Litera missa Corardo de Kyrkel provisori ecclesie Maguntine. *Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 27.*

Rex reverendo viro domino Corardo de Kyrkel ecclesie Maguntine provisori salutem.

Litteras vestras nobis per discretos viros Coradum prepositum ecclesie sancti Mauricii in Maguntia et Heylmannum de Prymhein militem presentatas, quibus super quibusdam ex parte vestra nobis per ipsos secretius exprimendis petistis credulam dari fidem, pleno concepimus intellectu. Qui intentionem vestram gratam vive vocis oraculo nobis prudentius explicarunt. Quibus ad vos cum gratiarum actione remissis super voluntate nostra plenius informatis fidem indubiam adhiberi petimus in premissis.

Dat(um) in pallatio regis Westm(onasterii) tertio die Decembris.

382. *Epistula ad Ludovicum seniorem marchionem Brandenburgensem. — Dec. 4.*

In C est superscriptio: Litera missa Lodewico duci Bavarie marchioni Brandeburgensi ac comiti de Tiroles.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 28.

Amice carissime. De sincera affectione vestra, quam erga personam nostram geritis, prout didicimus retroactis temporibus et nunc per indicia preexperta, vobis grates exsolvimus, quas valemus. Qualiter vero in presenti hoc perpendimus, Henr(ic)us nuncius ad nos missus, lator presentium, secretius ex parte nostra vobis dicet.

Dat(um) in palatio nostro Westm(onasterii) quarto die Decembris.

380. a) *sic C.*

1) *Scilicet negotium electionis Edwardi III. in regem Romanorum; cf. infra ad 1348. Mai. 10; Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 45.*

383—385. PRIVILEGIA PRO CIVITATE MAGUNTINA.
1347. Dec. 6. 7.

383. *Scriptum de domo mercium.* — *Dec. 6.*

Originale (or). *in archivo civitatis Maguntinae (Urkunden Stadt nr. 120). Contulit R. Salomon. In plica scriptum est:* R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis flavi rubrique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 468.

Karolus Dei gr(ati)a Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis gratiam suam et noticiam subscriptorum.

Decet maiestatem regiam quosque fideles et devotos dignis honorare[a] muneribus et ceteris honoribus anteferre eorumque comodis intendere et utilitatibus, qui devota promptitudine et obsequiorum continuatione fidelium regalis favoris et beneficencie plenitudinem meruerunt. Cum igitur cives Maguntini, fideles nostri dilecti, domum novam sitam prope Ysendürlin, que vulgariter 'koufhus' vocatur, construxerint magnis laboribus et expensis pro communi utilitate civitatis eiusdem ac omnium adveniencium mercatorum cum eorum mercimoniis, ut tute in ipsa domo eorundem res seu mercimonia ab omni periculo conserventur, nobis humiliter supplicarunt, ut ab ipsis mercatoribus accipere possint subsidium moderatum, ut ipsi cives eo melius ipsam domum manutenere possint per custodes; et ad alias utilitates ipsius civitatis, cum necessitas incubuerit, faciendas, nos igitur videntes eorum peticionem fore rationabilem ac honestam de regia benivolentia eorum precibus favorabiliter inclinati ipsis presenti pagina indulgemus, annuimus et permittimus, ut dicti cives predictum[b] moderatum subsidium licite perpetuis temporibus percipere valeant in ipsa domo de vendicione mercium, eo iusto et debito moderamine adhibitis, ne mercatores ultra equitatem per receptionem huiusmodi subsidii aggraventur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre indulsionis et permissionis paginam[c] infringere vel ei in aliquo ausu temerario[c] contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, se indignacionem regiam noverit graviter incursurum. In cuius nostre indulsionis et permissionis testimonium has litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Schorendorf VIII. Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indiccione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur eadem manu scriptum: per dominum regem | Welislaus.

384. *Exemptio civium a iudice curiae.* — *Dec. 6.*

Originale ibidem (nr. 118). Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum loro membranaceo pendet.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 470.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam volumus pervenire, quod nos ob fidem impermutabilem et preclare devocionis memorandam constanciam, quibus prudentes viri cives Maguntini, dilecti nostri fideles, nos et imperium iugiter vene-

383. a) *corr. ex* -ri *or.* b) pdcm̄ *or.* c) pag. — tem. *in loco raso or.*

rantur, ad instar dive memorie quondam Rudolphi Romanorum regis[1], predecessoris nostri, nobili viro . . iudici curie nostre inhibuimus et presentibus inhibemus, quod de eisdem civibus Maguntinis vel eorum aliquo nulli iudicet conquerenti; sed volentes de eisdem civibus vel eorum aliquo querelari ad nos eosdem dictus iudex debet transmittere et nos eos ad civitatem Maguntinam remittemus amore vel iusticia complanandos. Quod si ibidem factum non fuerit, nos utrique parti exhibemus insticie complementum. Dantes eis has nostras litteras in testimonio super eo.

Datum Schorndorf VIII° Idus Decembris, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimoseptimo, indiccione XV, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica legitur eadem manu scriptum: per dominum regem | Welislaus.

385. *Privilegium de duello aliisque rebus.* — *Dec. 7.*

Originalia duo 1 et 2 manibus diversis scripta in archivo generali regni Bavarici 'Mainz fasc. 540'. Descripsit R. Salomon. In plica utriusque privilegii legitur: R.; *in utroque sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 473.

Textum proponimus exemplaris 1, variis lectionibus exemplaris 2 utpote tantum orthographicis omissis.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Behein verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehent oder horent lesen, daz wir den weisen läuten . . dem burgermeister, . . dem rat und den burgern gemeinclich ze Mentz, unsern lieben getriwen, durch besunder günst, di wir zu in haben, di besundern gnad getan haben und tun auch mit disem brif, daz wir niht wellen, daz sie iemant kampfs anspreche in keiner stat noch vor keinem geriht in dhein weis, uzgenomen unser und des reichs rehte. Ouch haben wir in di gnad getan, daz wir niht wellen, daz ieman kein bürnholtz oder koln für Meintz den Rein abfür ane irn willen, als si daz also von hundert jarn her braht habent, und wellen, daz in ieman di unsere gnade uberfar in keinen weg, als lieb in unser und des reichs huld sint. Und darüber ze urkunde geben wir in disen brif versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Schorndorf an dem freytag nach sant Niclas tag, nach Christus gebürt driuzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica eadem, ut videtur, manus scripsit: per dominum regem | Welislaus[2].

---

386. SCRIPTUM PRO COMITE DE FALKENSTEIN. 1347. Dec. 7.

Originale (or.) *in archivo principum de Stolberg Wernigerodensi 'B 15, 1 nr. 29'. Contulit Ed. Jacobs. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. Ebel in 'Mittheilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins. Neue Folge' VI. 132. — Extr. Menzel et Sauer, Codex diplomaticus Nassoicus I, 3 p. 214 nr. 2491.*

Reg. imp. VIII nr. 474.

1) *Cf. Reg. imp. VI nr. 1918 (1285. Iun. 26).* 2) *Eadem verba etiam in 2 manus quae textum scripsit in plica exaravit. Cf. etiam Lindner 'Urkundenwesen' p. 106.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômisch küng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich und tun kunt mit disem brif allen den, die in sehent oder horent lesen, daz wir unsern lieben getrewen Philippen von Valkenstein dem eltern, Gotfriden von Eppenstein und . . seinem bruder umb di dinst, di si uns und dem reiche tun sullen und mügen, gegeben haben und geben in sehs tausent guldein guter von Florentz und geben in ouch di selben guldein dar ümb, daz si uns als einem rehten Römischen küng und irm herren gehorsam, undertenig und beholfen mit leiben und guten sein süllen und sullen uns ouch alle ir veste und sloz offenn wider aller menielich und uns da mit getruwelich gewartten; und haben ouch in und irn erben da fur eingesaezt [und se]tzen in ein mit di[sem] br[ife] uf unserer gewonlichen stewr, di uns und dem reich unser lieb getrewen di burger gemeinclich ze Frankenfürt jaerlich schuldig sein ze geben uf sant Merteins tag, sehs hundert guldein, und süllen ouch di selben guldein von der stewr ufheben und innemen one allen abslag als lang, biz wir oder unser nachkomen an dem reiche in di egenanten sehs tausent guldein vergolten und bezalt haben gentzlich und gar. Und davon wellen und gebieten wir dem vorgenanten den burgermeistern, dem rat und den burgern gemeinclich ze Frankenfurt ernstlich bei unsern hulden, daz si den egnanten von Valkenstein und den von Eppenstein und iren erben von der vorgenanten stewr jaricl antwürten geben sullen als vorgeschriben stet sehs hundert guldein. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm kunglich insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, do man zalt nach Christus geburt drewzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem freytag nach sant Niclas tag, in dem andern jar unsrer reiche.

387. SCRIPTUM PRO ARCHIEPISCOPO TREVERENSI DE ADVOCATIIS SPIRGOWIAE ET WETREBIAE.

1347. Dec. 7.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu coaeva scriptum: R., *et manu Treverensi exaratum:* K. committit B. domino Treverensi advocatias Spirkowie et Wed(e)rebi)e et omnia ibi cedencia. 7. Id. Xbris 17. *Pendet sigilli fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 475.

Cf. infra ad 1348. Ian. 15. Reg. imp. VIII nr. 551.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

Satis honoris nostri fastigia credimus prudenter extollere, si ad regie potestatis negocia consiliis et factis utique promovenda viros preclaros eligimus et rectores ydoneos prelustribus nostris officiis coaptamus. Igitur ad pure fidei tue constanciam ac devocionis integritatem necnon sanguinis ydemptitatem, quibus inter alios Romani regni et imperii principes in conspectu nostre celsitudinis clara quadam specialitate prefulges, aciem consideracionis nostri culminis convertentes officia advocaciarum nostrarum provincialium, videlicet per Spirgauwiam et Wedereubiam et per civitates, castra, opida, villas et pertinencias earumdem cum omnibus suis iuribus, honoribus, iurisdictionibus et pertinenciis aliis quibuscumque tibi committendas duximus et committimus per presentes, dantes tibi plenam potestatem dictas advocacias regendi et exercendi per te vel alios

a te substituendos, prout expedire videris, expediciones generales et speciales indicendi et faciendi, statuta et edicta promulgandi, sentencias, mulctas et penas alias proferendi, imponendi, infligendi et levandi, proventus quoque, obvenciones, emolumenta et redditus de eisdem advocaciis et earum occasione cedentes necnon aliunde eciam infra terminos earumdem nobis racione regni nostri qualitercumque provenientes vel cedere potentes recipiendi et colligendi et tuis usibus applicandi singulaque alia omnia faciendi, exercendi et expediendi per te vel alios ut supra, que ad pretactas advocac[ias et e]arum advocatos pertinent seu pertinere possunt et que ad eos hactenus pertinuerunt vel pertinere poterant quoquomodo de consuetudine vel de iure. Et si per importunitatem aliquorum sive ignoranciam vel errorem de bonis, proventibus, iuribus, obvencionibus vel emolumentis infra terminos dictarum advocaciarum ad nos et Romanum nostrum regnum vel ad dicta officia pertinentibus alicui seu aliquibus quicquam obligaremus, concederemus vel daremus, volumus et decernimus exnunc id esse irritum et inane et penitus non valere. Mandamus itaque omnibus nostris fidelibus infra terminos dictarum advocaciarum consistentibus et ad ipsas advocacias pertinentibus communiter vel divisim sub optentu gracie nostre precipiendo firmiter et districte, quatenus tibi tamquam advocato provinciali dictarum advocaciarum per nos constituto ac aliis per te in ipsis vel altera earum substituendis nostro et tuo nomine in omnibus et singulis premissis et que ad officia dictarum advocaciarum pertinent et quoquomodo pertinere poterunt, plene obediant et intendant. Dantes tibi has litteras nostro sigillo regio desuper communitas.

Datum in opido Schorndorf VII. Id. Decembr(is), anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

388. 389. SCRIPTA PRO MONASTERIO LORCH.

1347. Dec. 7.

Originalia in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon.

388. *Privilegium ad preces primarias spectans. — Dec. 7.*

In plica legitur: R. *Sigillum, quod filis sericis rubri flavique coloris pendebat, iam desideratur. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6491.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig zů Beheim verjehen offenlichen an disem brief, daz wir durch sunderlichen gnaden und lieb, dĭ wir haben zů dem abbt und dem convent dez closters zu Lorich, niht enwollen, daz dĭ, dem wir geben unser ersten bette oder ander sust unser bette hin zu in oder geben haben und auch fürbaz geben umb chirchen oder pfrůnd, di dem selben abbt und seinem convent und auch dem cappitel zu Augspurch auf irnn tyschen geaygent seint zu dienen, niht sůllen noch enmůgen von der vorgenanten unser bette macht der selben chirchen noch pfrůnde annemen oder ayschen noch si auch dar an irnn oder hindern in cheinen weck. Mit urchůnd dez briefs.

Der geben ist zu Schornndorff nach Crists gebůrd driutzehenhundert jar in dem siben und viertzzigstem jar, an dem nehsten freitag nach sant Nycolaus tag, in dem andern jar unserr reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum regem cancell. Heinr(icus).

389. *Scriptum de obligatione advocatiae in Dornstadt.* — *Dec. 7.*

In plica scriptum est: R. *Sigillum deest loro membranaceo relicto.* — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 6492.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen ziten merer dez richs und künig ze Beheim verjehen offenlich an disem brief: Wann vormals seliger gedechtnüzze der edel graf Berchtolt von Graispach etwenn genant von Neiffen den ersamen geistlichen lûten . . dem abbt und dem convent dez chlosters ze Lorche sand Benedicten orden in Auspurger bystum, unseren lieben andechtigen, dez richs vogtey ze Dorgenstadt, di im von dem riche pfandes stünde, fürbas umb hundert und fünf pfunt Haller recht und redlich versatzt hat zû einem rechten pfande, als wir dez wol bericht und underweiset sein, da von haben wir angesehen getrewen, willigen und steten dinst, den uns und dem riche die vorgnanten . . der abbt und convent dez chlosters ze Lorche offt unverdrozzenlich getan habent und noch tun sülln und mügen in künftigen ziten, und bestetigen in di satzung und pfantschaft der vorgnanten vogtey mit allen rechten und nûtzen und auch gewonheit, als die vogtey von alder her gestanden ist; und geben dar zû unsern willen, gunst und wort von unseren sundern küniglichen gnaden und wellen, daz die vorgnanten . . der abbt und convent dez vorgnanten chlosters die selben vogtey inne haben, halden und mit gemache besitzen sülln als lang, biz daz wir oder unser nachkomen keyser und künge von Rom die selben vogtey umb hundert und fünf pfunt Haller wider von in geledigen und gelösen. Mit urkünde ditz briefs versigelt mit unserem künchlichem insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, an dem nehsten vreitag nach sand Nyclas tag, in dem andern jar unserr riche.

390. CLEMENTIS VI. EPISTULA AD KAROLUM REGEM.
1347. Dec. 7.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 908 (R). *Contulit F. Kern.* — *Adhibuimus praeterea hic illic editionem a F. M. Pelzel 'Geschichte Karls IV, Urkundenbuch' I, 205 ex apographo Tetschinensi codicis epistolarum Nicolai Laurentii in archivo Vaticano servati (de quo cf. Gabrielli 'Epistolario di Cola di Rienzo' p. XIX) paratam* (P). — *Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII, 541 nr. 742; Riezler 2335; Klicman 947.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 17.

Litterarum nostrarum mentionem facit Matthias Nuwenburgensis p. 250.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] carissimo in Christo filio Carolo regi Roman(orum) illustri salutem[b] et apostolicam benediccionem[b].

Dilectis filiis Marquardo Bambergen(sis) et Nicolao de Lucemburch Saezen(sis)[c] Pragen(sis) dioc(esis), capellano nostro, prepositis ac Nicolao de Guinich[d] canonico Vissigraden(sis)[e] dicte Pragen(sis) dioc(esis) ecclesiarum, celsitudinis tue nunciis, ad nos et sedem apostolicam destinatis presentatisque nobis per eos litteris tuis[1] benigna caritate receptis et auditis, que ipsi nec non dilectus filius magister Geraldus de Magnaco[f] archi-

390. a) Clemens — Dei *deest R.* b) salutem — benediccionem *deest R.* c) Seazen *R;* Saccen. *P; sequitur* dioc. *deletum R.* d) Cunnich *P.* e) Wissegradensi *P.* f) *sic P;* Bautesio *R.*

1) *Servatae non sunt.*

diaconus de Bautesio[g] in ecclesia Constantiensi, capellanus noster, pro parte tua nobis exponere curaverunt, omnipotenti Deo laudes et gratias egimus exultantes ingenti letitia, quod ipse dampnate memorie Ludovici de Bavaria, inimici Dei et ecclesie sue sancte persecutoris et hostis, iniquitati terminum posuit et eum tela vite succisa de hac luce subtrahens dies suos, quos in longum nimis ille homo nequam perduxerat, terminavit, regnique tui primordia dirigens et prosequens favoribus opportunis nonnulla civitates, villas, oppida et loca alia ad tuam obedientiam et devotionem adduxit, suppliciter deprecantes eundem, ut omnipotenti virtute sua tibi semper assistat et ad laudem suam, ipsius honorem ecclesie ac statum prosperum et tranquillum fidelium et[h] repressionem conatuum perversorum[h] cunctas[i] imperii Romani tibi subiciat naciones[i], sicque priorum temporum auferatur malitia, libertas ecclesie conculcata resurgat, iura colapsi[k] eiusdem[l] reparentur imperii et omnia feliciter[l] et[l] prospere tuo tempore instaurentur.

Tu ergo, fili carissime, acceptabile tempus, quod ille, per quem vivis et regnas, feliciter et oportune disposuit, prudenter attendens[m] ad ea, que Deo placita et grata cognoveris et honorem ipsius ecclesie matris tue respiciant ac tui status votiva pariter incrementa producant, erige animum, converte studia et operationes intende, et sic te sub spe divini auxilii et favoris attingas, quod dextera Domini actus tuos et opera dirigente aspera convertantur in plana et indirecta quelibet[n] dirigantur[1]. Nos enim ad honoris augmentum et negotiorum tuorum felicem promotionem et utilem habentes affeccionem et animum promptiorem, litteras[2], quas dicti nuntii tui petiverunt, benigne concessimus, quanquam ipsi eorum ad te reditum properantes eas omnes noluerunt expectare, mittimus tamen litteras, quibus ipsi se pro nunc amplius indigere dicebant, per quas venerabilibus fratribus nostris . . archiepiscopo Pragensi et . . episcopo Bambergensi et cuilibet eorum absolvendi prelatos[o] et clericos ac[o] laicos omnes et singulos, uxore[p] ac filiis dicti Ludovici duntaxat exceptis, ab omnibus et singulis excommunicationum et suspensionum sententiis atque penis, quas pro eo, quod eidem Ludovico eiusque sequacibus post et contra processus apostolicos contra eos habitos adheserunt eisque prestiterunt consilium, auxilium vel favorem quomodolibet, incurrerunt, absolvendi et interdicta quelibet, quibus civitates, terre, oppida et[l] ville ac[q] loca quelibet subiecta sunt, relaxandi et cum eisdem prelatis[r] et clericis[r] super quibuscunque irregularitatibus dispensandi, quamvis nonnullis ex fratribus nostris videretur expediens, quod aliquis de latere nostro legatus pro huiusmodi absolutionibus et dispensationibus et eorundem negotiorum etiam promocione favorabili mitteretur, plenam concedimus facultatem, id ipsum[s] per alias nostras litteras certis prelatis per Alamanniam in favorem tuum et negotiorum huiusmodi committentes. Super negociis vero dictorum filiorum ipsius Ludovici, de quibus nobis[l] dicti Marquardus et Nicolaus de Guinich[t] locuti sunt in secreto, predicti Marquardus et Nicolaus tibi vive vocis ministerio respondebunt.

Ceterum ut te non lateant ea, que super negotiis Nicolai Laurentii civis Romani, qui se tribunum intitulat, acta sunt et aguntur, scire te volumus, quod nos ad ipsius Nicolai malitiam conterendam iam manum apostolice potestatis extendimus et per dilectum fratrem nostrum Bertrandum tituli sancti Marci presbiterum cardinalem, apostolice sedis legatum in illis partibus, spiritualiter et temporaliter procedi mandavimus, ipseque legatus ad expensas ecclesie magnam quantitatem equitum et peditum iam conduxit, et speramus indubie prestante Domino, qui superbis resistit, quod idem

390. g) Bauthesio *P.* h) et — perversorum *deest P.* i) *loco:* cunctas — naciones *P praebet:* devotas tibi efficiat cunctas imperii nationes. k) collapsa *P.* l) *deest P.* m) attenderis *R:* attendes *P.* n) quomodolibet *P.* o) *loco* prelatos — ac *P habet* clericos ecclesiasticasque personas et. p) relaxare *P.* q) et *P.* r) clericis et personis *P.* s) idem *R.* t) Cunich *P.*

1) *Cf. Luc. 3, 5.* 2) *Ad sequentia cf. supra nr. 377. 378.*

Nicolaus humiliabitur cito[u] sub ipsius ecclesie Romane potentia et eius[v] elata cornua confringentur; sed sicut ipsius legati nuper insinuatione percepimus, Nicolaus idem, qui contra se concives et compatriotas suos plurimos suis iniquis et pravis operationibus provocavit, sperat[w] carissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungarie illustris et gentis sue contra eandem ecclesiam et dilectos filios nobiles Urbis et patrie, qui adversus tam pestilentem virum eidem adherent ecclesie[x], subsidium et favorem. Attende igitur, fili, quantum scandalum eidem foret ecclesie, si rex ipse, devotus ipsius ecclesie filius, illam persequenti prestaret auxilium et adversus eam, que ad ipsum studio pie matris afficitur, favorem impenderet vel iuvamen, attende, que tibi et tuis negotiis possent, quod avertat Deus, ex hiis pericula imminere. Nam idem Nicolaus originarie conditionis oblitus fatua insanaque presumptione ad fastigium cesaree dignitatis aspirans post citationes derisorias per eum de te ac electoribus imperii attemptatas[1] misit ad nonnullas civitates nuncios et ambasatores suos, per quos eisdem civitatibus certas voces in electione Romani imperatoris, quantum in se fuit, obtulit et concessit[2], non sine gravi ipsius ecclesie ac tua et dictorum electorum iniuria manifesta, petens, quod civitates ipse in festo resurreccionis Dominice ipsarum nunccios Romam transmitterent pro eleccione imperatoris inibi celebranda. Propter quod utile credimus, quod tu ad eundem regem aliquos nuncios tuos mittas, ut scias suam super huiusmodi negotiis voluntatem. Et si ipse rex ad favorem vel auxilium ipsius Nicolai per mendosas et fallaces eius astutias foret forsan[y] inclinatus seu potius inquinatus, procura omnibus viis et modis, quod idem rex ab omni auxilio et favore Nicolao prestando prefato, sicut honori et statui suo regio expedit, prorsus abstineat et ab omni amicitia, confederatione, unione vel liga inita vel inienda cum ipso se gentemque suam retrahat, ipsumque tam fallacem virum, qui non ad ipsius regis honorem sed ad sua feda et turpia commoda inhiat et hanelat[z], omnino abiciat et repellat. Ut autem ipsius Nicolai erga te honoremque tuum percipias animum et affectum, copiam cuiusdam littere[3], quam ipse nobis transmisit, mittimus tibi presentibus interclusam.

Datum Avinione VII. Idus Decembris, pontificatus[a] nostri[a] anno sexto.

---

391. OBLIGATIO STURAE CIVITATIS WETZLARIENSIS. 1347. Dec. 8.

Originale (or.) in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5969.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten merer dez richs und künig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir angesehen haben den getriwen, steten und willigen dinst, den uns und dem riche graf Johans von Nazzowe den man nennet von Merenberch, unser[a] liber[b] getriwer[b], getan hat und noch tun sol und mag in künftigen ziten, da von geben wir im vier tusent pfunt Haller und da für bescheiden wir im den steür auf der stat ze Wepflarn, die si uns und dem riche jærlichen

390. u) certo *P.* v) ipsius *P.* w) *deest P.* x) habet *add. P.* y) forsitan *P.* z) anhelat *P.* a) *deest R.*

391. a) unserm *in fine lineae per errorem non correctum or.* b) *corr. ex* liben getriwen *or.*

1) *Supra nr. 244.* 2) *V. supra p. 206 cum n. 1.* 3) *Scilicet litterarum 1347. Oct. 11. scriptarum, quarum mentionem fecimus supra p. 419 l. 8.*

schuldig sein, daz er die inne haben sol, halden und niezzen an abslach, uncz wir oder unser nachkomen an dem riche die selben vier tusent pfunt Haller im oder seinen erben, ob sein nicht enwær, gar und genczlich bezalen. Mit urkünd diez briefs versigelt mit unserm künglichem insigel.

Der geben ist ze Schorndorf, nach Krists geburt dreuczehenhundert jar und in dem siben und viertzigstem jar, am sunnabent nach sant Nyclas tag, in dem andern jar unserr riche.

392. FOEDUS CIVITATUM VILLINGEN ET ROTTWEIL.
1347. Dec. 8.

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum civitatis Villingen pendet loro membranaceo. — Extr. Günter 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III) p. 96 nr. 213. — Ineditum.

Litteras a civitate Rottweil econtra datas frustra quaesivimus.

Wir der schulthaisse, der burgermaister, der råt und die burger gemainlich ze Vilingen tůnt kunt allen den, die disen brief ansehent oder hőrent lesen, und vergehen offenlich, daz wir mit den fromen wisen lúten dem schulth(aissen), dem burgermaister, dem råt und mit den burgern gemainlich ze Rötwil, únsern sunderen frúnden und lieben aytgenossen, durch nůcze, fride und besserúnge únserre stette und dez landes lieplich und frúntlich úberein sien komen und sú mit úns, daz wir únser gelúbde und buntnúste, die wir da her mit enander gehaben hant[1], fúrbazer genúwert und erlengert habent, und haben aber zů inen und sú zů úns gesworen gelert ayde zů den hailigen, enander ze råtenne, ze helfenne und ze schirmende vor röbe, vor brande, vor manslaht und vor allem schaden, ez sie an lúten oder an gůten, dez besten so wir kunnen oder múgent 1348. Ian. 6. uncz von dem nehsten zwelften tag der nú schierost nach den Wynnahten komet úber ain gancze jar ze gelicher wise und in allen dem reht und gedinge, als die briefe sagent, die wir da her von unserre buntnúste wegen enander gegeben und versigelt habent, åne aller slaht geverde, wen so viel me, wan die von Rötwil ietzo åne ainen kúng und åne ainen herren sint, so hant sú inen selber uzgenomen und bedingot: swer inen zů ainem herren wirdet und den sú fúr ainen herren hant oder enpfahent, daz sú den und sinen lantvogt, der iro pfleger danne ist, gen úns uzgenomen hant in aller der wise, als oůch sú vormales iren herren den kayser und iren lantvogt gen úns uzgenomen hattent; und hant oůch iren lantfride gen úns uzgenomen, den sú vormales gesworn hant, und oůch ob sú dehainen andern lantfride gewinnint von ires herren haissens wegen, den sú danne fúr iren herren hant, gelicher wise, als die buntbrief sagent, die wir vormales dar umb enander geben hant[2], åne aller slaht geverde. Und her umb ze offem úrkúnde so haben wir unserre stat ze Vilingen insigel offenlich gehenket an disen brief.

Der ze Vilingen geben ist an dem nehsten samstag nach sant Niclaus tag, do man zalt von Cristus geburt drúzehenhundert jar dar nach in dem siben und vierczigosten jar.

1) *Cf. Günter l. c. nr. 205.* 2) *Cf. Günter nr. 175.*

393. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM IMPERII. 1347. Dec. 9.

Originale (or.) *in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ad lacunas explendas editiones antiquiores adhibuimus: Besold, Documenta rediviva I (1636) p. 166; Mone 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' VI (1855) p. 349.*

Reg. imp. VIII nr. 477.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer küng ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Beheim enbieten den edeln Ulrichen und Eberharten grafen ze Wirtenberg, unsern lieben lantvögten, unser gnade und allez gut.

Wizzent, daz wir di gaistlichen laeut unser lieb demütig . . den abbt, den convent und daz closter ze Albe, ir laeut und ir gut, wa di gelegen sint, in unser und des reichs gnade und schirme genomen und enpfangen haben und enpfahen mit disem brif. Da von wellen und gebieten wir iü ernstlich bei unsern hulden daz ir s[i[a] usz unserm k]unglichen gewalt schirmt getrewelich vor aller menielich als ewer aigen laeut und gut, di weil . . . .[b]en. Tetent ir des niht, des wir iü niht getrawen, so tetent ir swerlich wider uns und unser . . . . .[c], wan wir uns ir also angenomen haben, daz wir wellen, daz si von iü geschirmt sein und geschirmt werden getrewlich. Dar an tut ir uns besunder lieb und dinst.

Geben ze Pfortzheim nach Christus gebürt driüzehenhundert jar und in dem siben und virezigstem jar, an dem sunntag nach sant Niclas tag, in dem andern jar unserr reiche.

394—413. SCRIPTA PRO CIVITATIBUS ALSATIAE. 1347. Dec. 11.—16.

Praeter nr. 402—405 descripsit vel contulit R. Salomon.

394—396. PRIVILEGIA GENERALIA DE NON IMPIGNORANDO. Dec. 12.—17.

394. 395. *Privilegium primum et secundum. — Dec. 12. 16.*

Privilegii 1 *originale in archivo civitatis Colmariensis 'A I 10'. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Privilegii* 2 *copia notarilis a. 1417. Mart. 10 confecta ibidem 'A II 20'. —* 1 *ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 213 nr. 238; extr. Gény 'Schlettstadter Stadtrechte' I, 35 nr. 31;* 2 *in forma integra ineditum; extr. 'Bulletin de la Société pour la conservation des monuments historiques d'Alsace. IIe série' VIII (1872) p. 102 nr. 23.*

Reg. imp. VIII nr. 482 (1) *et 505* (2)*; cf. additamentum primum p. 831.*

Textui litterarum 1 *integro proposito varias lectiones privilegii* 2 *potiores tantum in notis subiunximus.*

393. a) *verba nunc corrosa Besoldus adhuc legit.* b) *lacuna 12 fere litterarum;* [ir beide seit im leb]en *supplet Mone;* die — . . . en *om. Besold.* c) *lacuna 4—6 litterarum;* [gnade] *suppl. Mone;* und unser . . . . . *om. Besold.*

Wir Karle von Gotz gnaden Römscher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim túnd kunt allen[a], die disen brief sehent oder hôrent lesen[a]: Unsrer kúnglichen clarheit gezimet der bette guedeklich ze erhörende und sú ze fúrderend, die mit gantzem und luterm willen des heiligen riches diener und anhafter sint und durch des riches nuez und ere ir lip und ir gůt unerschrockenlich getúrrent wagen. Da von so hant wir gnedeklich angesehen willig und dienstberú werk, die úns und dem riche die burger und die gemeinde únserr[b] stette ze Colmer, Sletzstat, Ehenhein, Rôsshein, Múlnhusen, Keysersberg, Thúrenkein und ze Múnster, únser lieben getrúwen, hant erzöget und getan und noch tůn súllent, (1) und hant in gelopt und gelobent in mit urkúnde dis brieves, daz wir sú noch der selben stette enkein nieman von dem riche sont hingeben, versetzen noch verpfenden, da mit sú von dem riche enpfrômdet, geteilet oder gesundert múgent werden[c] in[c] dehein wis, ane alle geverde. (2) Was* oder wie ŏch die vorgeschriben stette mit únsern Juden in den selben stetten untz uf disen hútigen tag, alz dirre brief wart gegeben, hant geworben oder getan, dar umb sont wir noch nieman von únsern wegen an sú sament noch besunder niemer ansprach gehaben noch gewinnen, denne daz es alles sol sin ze gelicher wis, als ob es nie geschehen were. Des** zů eim urkúnde hant wir únser insigel gehenket an disen brief.

Der ze Hagnowe wart gegeben in dem jare do men zalt von Gotz gebúrt drúzehenhundert jar siben und vierzig jar, an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus tag, in dem andern jar unsrer rich.

396. *Privilegium tertium.* — *Dec. 17.*

Copia saec. XV (c.) in folio papireo exarata, non vidimata, ibidem 'A II 20'. In verso eadem manus scripsit: Diser br(ief) besigelt mit der maiestat lit ze Sletzstat oder aber ze Ehenhein, als uns die von Keisersperg geseit haben. *Sed in archivis utriusque civitatis frustra inquiri fecimus, neque in archivo civitatis Monasterii Alsatiae, ex quo Schöpflin, Alsatia diplomatica II, 188 litteras „ex autographo" dedit, originale repertum est. — Ex alia copia saec. XV. extr. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 217 nr. 241.*

Reg. imp. VIII nr. 506.

Wir Karle von Gots gnaden Römischer kunig zů allen ziten merer des richs und kunig zů Behem tůnt kůnt offenlichen an disem [briefe][a] das für uns komen die wisen lüte die bürgermeister, die rete und die bürger gemeinlichen unser stette Colmar, Sletzstat, Mülhusen, Munster, Duringheim, Keisersperg, Ehenhein und Röszhein, unser lieben getruwen, und kerten an uns ir flissige bete, daz wir sie bi uns und dem riche behabend bi einander und sie alle noch ir deheine besunder von uns noch von dem riche nit scheident und nit von unsern handen zegebende oder zů versetzende oder in deheine andern wise sie von einander von dem riche zů[b] enpfrömden noch enpfürende[b]. Dar an bekennen wir unsern und des richs nüez und ere und habent ir aller flissige

*) Was — geschehen were *(lin. 16) deest 2.*

**) *pro reliquis 2:* Har uber zů urkunde gebent wir inen disen brieff versigelt mit unserm kuniglichen ingesigel.

Geben ze Straszburg an dem nechsten sundage vor sanct Thomans dag des heiligen zwölfbotten, do man zalte von Cristus geburte drytzehenhundert viertzig und syben jor, in dem andern jore unsere riche.

394. 395. a) offenbar mit diesem briefe *2 pro* allen — lesen. b) unserr und des richs *2.* c) en *in loco raso 1.*

396. a) *deest c.* b) *pro* zů — enpfürende *Schöpflin:* empführende.

bette angesehen und gnediclich erhört dürch der getruwen dienste willen, die sie uns und dem riche biez har getan hant und noch teglich tünt, und wellent die obg(ena)nten unser stete uns selber und dem riche unverendert und ungescheiden nit hin wege ze gebende oder zü versetzende alle by einander behaben, als sie uns gebetten habend, und geheissen in daz stete ze habende von unsern kunglichen gnaden. Mit urkunde dis briefs, der darüber mit unserm kunglichen ingesigel[c] ist besigelt.

Geben zü Sletzstat an dem mendag noch Lucie, noch Christus gebürte druczehenhündert jar und in dem syben und viertzigesten jar, in dem andern jar unsers riches[d].

397—413. SCRIPTA PRO SINGULIS CIVITATIBUS.

397. 398. SCRIPTA PRO CIVITATE HAGENAU.

Dec. 11. 12.

Originalia in bibliotheca universitatis Heidelbergensis.

397. *Privilegium de diversis. — Dec. 11.*

Originale (A) *in bibliotheca supradicta* '*Urkunden nr. 258*'. *In plica legitur:* R. *in verso:* pltu (= perlectum). *Aliis manibus saec. XIV. in verso scriptum est 1:* uber den walt, daz ungelt und Stocke. *2:* de foresta. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.* — *Alterum originale non expeditum* (B) *ibidem* '*nr. 316*'. *Registrationis et recognitionis notae desiderantur. Sigillum, quamquam foramen loro recipiendo praeparatum est, numquam appensum fuit. In verso manus saec. XIV. scripsit:* Daz der walt nyemer von der stat gescheiden werden sol. *et manus saec. XV:* des sint zwen brieffe glich und der ander (*scil.* A) der gerehteste, deshalb daz an der ersten zilen ubergeschr(iben) ist. (*cf. infra not.* a). — *Ed. Winkelmann, Acta II. 424 nr. 687* (A), *ubi de indole litterarum* B *recte disseritur.*

Reg. imp. VIII nr. 480; cf. additamentum primum p. 831.

Textum proponimus litterarum A, *nonnullas varias lectiones ex* B *annotantes.*

Wir Karel von Gotz gnaden Romischer kunig tzu allen tziten merer des riches und[a] kunig tzu Beheym[a] enbietent allen getruwen des heyligen Romischen riches unser gnade und allez gut mit bekentnisse der dinge, dy hie nach geseriben stant.

Es zimnet wol kunglicher miltekeyt wol tun den, dy dem riche tzu allen tziten getruwe sint: dar an wirt geeret kunglicher nam und dy truwe unserre undertan wirt kegen uns mit willen gemeret. Dar umbe tunt wir kunt allen den gegenwertegen und den kunftegen, dy dissen brif gesehent oder gehorent lesen, das wir angesen hant die gantzen stete luter truwe und die inner libe, die unser liben getruwen burger von Hagenowe iewelten zu dem Römschen riche gehebt hant und noch hant, und den getruwen dinst, den sie uns und dem riche getan hant und noch getün mögent, und dar zu ir flehige bete, dy sie an uns zu dissen ziten hant geleyt.

396. c) *praecedit* gnaden *del. c.* d) etc. *add. c.*

397. a) und kung ze Behen *in B alio atramento, sed, ut nobis videtur, eadem manu supra lin. add.*

(I, 1) und hant den selben unseren getruwen burgeren bevestent und bestetiget mit disem unserm brieve alle ire vriheyt und recht, die su von keyseren und kungen, unsern vorvaren an dem riche, gehebet hant unze uffe disen hutigen tag, daz sie da bi verliben sullent iemerme. Dar zu hant wir in bevestent und bestetiget alle ire gute gewonheyt, dye sie har hant gebracht von alten und von nuwen ziten und alze wir sie funden hant uf disen hutigen tag.

(2) Wir hant in ouch bestetiget mit gutem willen daz ungelt zu Hagenowe, daz sij es bruchen und nutzen sullent zu der[b] stette notdurft[c], wi es in fuget, alse si es bitz her gebruchet und genutzet hant und alse wir sy damitte funden hant, und daz ir gewonliche sture nut me sol sin danne[d] dirthalphundert pfund Strasburger pfenninge, alse es bitz her gewesen ist und alze wir si funden hant.

(II) Uber daz allez hant wir yn von dem uberflusse unser kunglichen miltekeyt soliche sunder gnade getan, alse hie nach geschriben stat.

(1) Von erst hant wir yn die gnade getan, daz wir wellent, daz der walt, dem men spricht der Heylig forst, niemer sol gescheyden werden von der vorgenant(en) stat Hagenowe[1].

(2) Darzu hant wir in bestetiget solich gnade, daz wir noch unser lantvoget noch unser nachkomen an dem riche noch nieman von des riches wegen keyne schazzunge vȯr herberge noch von herberge wegen niemer me genemen sol noch sullent in dem lande umbe Hagenowe, ane alleyne, so wir oder unser nachkomen an dem riche oder des riches lantfogete reysent von des riches kuntlicher notdurfte wegen: so mugent sij iren kosten, den sie tzu dem male tunt, besorgen und nemen uf dem lande nach bescheydenlichen dingen ane alle geverde.

(3) Und daz gnade tzu gnade werde getan, so hant wir unseren egenanten burgeren zu Hagen(owe) gegeben und der selben stat iemerme daz velt und dy weyde, der men sprichet daz Stöcki, da Sigelman unser burger daz vierteyl an het, also daz unser vorgenant(e) burger die dru teyl des selben veldes sullent nuczen und bruchen, wie es in fuget iemerme.

Ouch wellent wir, daz unser vorgeschriben bestetegunge[e] und gnade stete und veste verlibent iemerme bi unseren und des riches hulden. Und dez zů urkunde und zu eyner steten und gantzer vestekeyt aller dirre vorgeschriben dinge hant wir daz ingesigel unserr maiestat geheyzen henken[f] an disen brief.

Der geben wart zu Hagenowe an dem nehesten zistag vor sancte Lucien tag, do man zalte von Gotz geburte dritzehenhundert jar und in dem siben und virtzegesten jare, in dem anderen jare unserr riche.

Et[g] ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi[g].

398. *Constitutio de collegio XXIV iuratorum. — Dec. 11/12.*

Originale (A) *ibidem 'nr. 278'. In plicae parte dextra legitur:* R, *in sinistra parvis litteris scriptum erat:* recogn[o?], *quod postea erasum. In verso manus saec. XIV. scripsit:* Ouch ein vierundzwentziger brieff, aber man bruchet sin nit, sonder einen andern. *Sigillum, quod filis sericis rubri flavique coloris appensum vidit I. Fr. Böhmer, nunc deest. — Alterum originale, ut videtur, non expeditum* (B) *ibidem 'nr. 161'. Eadem*

397. b) *partim in loco raso B.* c) durft *in margine add. B* d) wande *B.* e) *sequitur* verlibunge *B.* f) *sic B;* kenken *A.* g) *recognitionis nota deest B.*

1) *Cf. C. E. Ney 'Geschichte des Heiligen Forstes' (1888) p. 24.*

manu scriptum est ac supra nr. 397 B. *Registrationis et recognitionis notae desunt. Sigillum deest, sed foramini olim lorum infuisse videtur. In verso manus saec. XIV. notavit:* Auch ein vierundzwentziger brieff. — *Ed. Winkelmann, Acta II, 426 nr. 688* (A *et* B), *ubi de indole utriusque exemplaris recte disseritur.*

Reg. imp. VIII nr. 481; cf. additamentum primum p. 831.

Textum proponimus litterarum A *ex* B *hic illic emendatum. Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1332. Mart. 6. dato ('Regesten Ludwigs' p. 88 nr. 1429: ed. Guerber, 'Histoire de Haguenau' I. 552)* (L) *concordant, typis minoribus excudi fecimus. Ad formam* A *conscribendam non solum litteras* B, *sed etiam* L *adhibitas esse ex notis b) et c) facile intelliges.*

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und[a] kunig zu Beheim[a] vergehent offenlich an disem brieve und tunt kunt allen den, die in ansehent[b] oder horent[c] lesen, daz wir den wisen und bescheiden luten dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich unserr stat Hagenow[d] durch gemeinen fride und nucz der stat den gewalt geben habent und in[e] ouch mit disem unserm gegenwertigen brieve bestetiget hant[f], das sie vier und zwenzig von der gemeinde unde den[g] antwerken in irre stat gesezzen und gekiesen mugent, die den gewalt habent, der hie nach geschriben stat:

(1) Dez ersten geben wir in den gewalt, daz sie jergelich an dem achten tage zu Phingesten mit willen und rate unsers und des reichs schultheis, der denne schultheis ist, ander vier und zwenzig von der gemeinde und den antwerken, die sie denne dunket uf ire eide ane alle geverde, daz erber frideber lute sint, und die unsers[h] und des reichs frommen und der stete nucz und ere gerne furdernt, an ire stet sezzen und kiesen sullent und mugent.

(2) Dar nach so wellent wir, daz die vier und zwenczig, die sie iezent von den antwerken kiesent oder her nach gekoren werdent, in den rat zu Hagen(ow) sullent gan, wenne men dem rate ze samen gebutet oder men die ratgloege lutet und wenne si wellent, der stete nucz und ere zu besorgende ane alle geverde.

(3) Wenne ouch die vier und zwenzig iezent von in gekoren werdent, so sullent si sweren uns und dem reiche, unserm lantvogte, unserm schultheis oder unserm amptman, wer er sie, gehorsam und undertänig ze sinde an allen mugelichen und gewonlichen sachen und besunder an allen*[i] gesezzen, die an disem[k] brieve geschriben sint oder die wir oder unser nachkomen durch des reichs oder der stete nucz noch machende werdent. Si sullent ouch sweren der stete nuez und ere ze werbende und eime iegelichen richen und armen sines rechten ze helfende, alse verre si kunnent und mugent ane allen argen list. Daz selbe sullent ouch allewengent[l] die swern, die nach in gekorn werdent, wie ofte und wie dicke das geschiht.

(4) Den selben vier und zwenzigen sullent ouch iezent und dar nach alle jare ander antwerklute und die zu in gehorent sweren, dar zu beholfen und geraten zu sinde und gehorsam ze sinde ane alle geverde.

(5) Alle die wile ouch die vier und zwenzig niht gesworn habent, alse hie[m] vor geschriben stat, oder daz si uns und dem reiche niht gehorsam werent, alse[n] hie vor geschriben stat, wellent wir, daz si denne keinen gewalt noch macht in der stat habent an keinen sachān[o].

(6) Die vorgenanten vier und zwenzig sullent ouch alse lange gebunden sin, unz ander vier und zwenzig gewelt werdent und geswerent, alse si getan hant und also[p] dirre brief stat.

(7) Und were ez, daz ieman in der stat oder uzwendig keinen burger oder ieman anders, der zu der stat gehoret[q], deheinen gewalt und unfuge tun welte wider reht* ane[r] gerichte, daz

398. a) und küng ze Beheim *in B alio atramento eadem manu supra lineam add.* b) iemer angesehent *B;* ansehent *L.* c) gehőrent *B;* hörent *L.* d) zů Hagenowe *B;* ze Hagenowe *L.* e) in in *B:* geben in inen *L.* f) *deest B. L.* g) der *A.* h) unsern *B;* unseren *L.* i) allen den *B. L.* k) disen *B.* l) allewegent *B;* allewege *L.* m) da *B. L.* n) *praecedit* nach der masze *B.* o) sachen *B. L.* p) alse *B.* q) hőret *B. L.* r) und ane *B;* und an *L.*

sullent die vier und zwenzig vorsehen, so si ez bevindent, und sullent si und ander, die zu in gesworn hant, daz weren und da wider sin, so verre si kunnent oder mugent.

(8) Were ouch, daz ein missehelle oder ein geschelle in der stat under den burgern, si sint jung oder alt, uf stunde, dar zu sol kein antwerkman loffen noch zu wederr[s] siten helfen[t], und sullent die vier[u] und zwenzig und die zu in gesworn hant, ze samen komen und da zwischent gan und bi irme eide friden schirmen und scheiden, so verre si mugent.

(9) Welre aber under in daz breche, der sol meineidig sein und het verbrochen ze rechter pene dem schultheizzen zehen pfund und sol geben an die mure zehen pfund und sol zehen jar die stat rumen. Het er aber der pfenninge nut, so sol er nach den zehen jaren die stat also lange rumen, biz daz er die pfenning geben het elleklich.

(10) Wer ouch geste in die stat ladet uf criege, die der stete schadber sint, wa daz die vier und zwenczig bevindent und erkennent, der beszert, alse da vor geschriben stat.

(11) Es ensol ouch nieman uf den andern me spiln, denne er an phanden und an[v] pfenningen bi im hat; wer das brichet, der beszert, alse hie[v] vorgeschriben stat.

(12) Es ensol ouch nieman[w] keine gabe[x] oder gut nemen, daz schadber si der stat; wer das brichet, der beszert, also[y] hie[v] vorgeschriben stat.

(13) Ouch ensol kein burger keinnen lantman schirmen noch im beholfen sin wider einen andern burgereu[z]; wer daz brichet, der beszert, alse vorgeschriben stat.

(14) In disen vorgeschriben sachen sol dem gericht behalten sin alle sinner[a] reht und sol ein schultheis rihten[b] nach der scheffen urteil und sullent dem schultheis und den scheffen ire reht ouch behalten sin ane alle geverde.

(15) Es sol ouch alse manig antwerckman von den vier und zwenzigen an daz ungelt gan, alse manig scheffen dar zu komet und da bi sizzet.

(16) Men sol ouch[c] keine schulde machen, die die stat ane gat, ane willen und wizzen der vier und zwenzigen, und wenne men eine[d] bette[e] in der stat legende wirt, so sullent die vier und zwenzig da bi sin oder aber dar zu schicken, alse vil sie wellent under in, die dar zu nuczber sint.

Dise vorgeschriben ding wellent wir, daz sie stete und unzerbrochen beliben, und wer icht breche, daz hie vorgeschriben ist, wa daz die vier und zwenzig oder der mere teil under in erkennent und bevindent, daz ez geschehen ist, wer das getan het, der beszert, also[f] hie[g] vorgeschriben ist. Und daz diz stete und unzerbrochen belibe, geben wir in disen brief vorsigelt mit unserm kuniglichen ingesigel.

Der* geben ist zu Hagenow, noch Cristes geburt dreuzehenhundert jar und siben und virzigsten jar, in dem andern jar unserr [riche][h], an sant Luczien abent.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

*) Der geben ist zů Hagenowe an dem nehesten cistage[i] vor sante Lucien tag, do men zalte von Gottes gebúrte drúzehen hundert jar und in dem sibenden und vierzigsten jare, in dem andern jare unsers riches. *Nota recognitionis deest.* B.

398. s) dewederre *B*; entwedere *L*. t) holfen *A*. u) *om. A; supplerimus.* v) *deest B. L.* w) nitman *A*. x) *sic B. L*; galt *A*. y) alse *B*. z) burḡn *A*; burger *B. L*. a) sinú *B*; sinw *L*. b) *sic B. L*; reihten *A*. c) *deest B. L*. d) einen *B*. e) *corr. ex* beite *A*. f) alse *B*. g) *deest B*. h) *deest A; supplerimus.* i) *radendo corr. ex* fritage *B*.

399—401. SCRIPTA PRO CIVITATE COLMARIENSI.
Dec. 12.

Originalia in archivo civitatis Colmariensis. — Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 5970. 5973. — Ea, quae F. H. J. Chauffour 'Chronique de Colmar' (ed. A. Waltz, 1903) p. 43 de aliis litteris a Karolo rege eodem tempore datis affert, omnino confusa et erronea sunt.

399. *Privilegium de libertatibus. — Dec. 12.*

Originale (or.) *in archivo supradicto 'A 1a'. In verso ad marginem superiorem manus coaeva scripsit:* R.[a] Leonh(ardus)[1]; *alia manu item coaeva exaratum est:* Colmar. *Sigillum maiestatis fractum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. 'Bulletin de la Société pour la conservation des monuments historiques d'Alsace, IIe série' VIII, 101 nr. 19. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 483; cf. p. 683.

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kung zo allen zeiten merer dez reiches und kung zo Beheim tun kunt allen luten, dĭ diesen brieff sehent oder horent lesen: Dez Romschen reiches und unser kungliche virdeckeit wrdet da miede erhoet, so wir unsern und dez reiches getrewen ir friheit und gnade, dĭ sĭ von dem Romschen reiche hant, merent und bestetigent, wand ouch wir ander lute da myte zo uns und dem reiche ziehent, daz sie deste willicher und geneigeter werdent, undertenig und dienstber zo seinde dem reiche. Dar umb so hant wir angesehen dĭ willigen dienste, dĭ uns und dem reiche dĭ burgere und dĭ gemeinde zo Colmar, unser lieben getrewen, hant getan und noch tun sullent, und hant yn dĭ ding, dĭ hĭ nach geschrieben stant, von unser kunclich[a] gewalt[a] gelopt, bestetiget und getan und dunt und bestetigen sie yn mit dĭsem brieve, also daz sie von uns veste und stete und unwiederrufen iemer sullent bleiben.

(1) Und ist daz, waz sie in der vorgen(anten) stat zo Colmar eynung hant uff-gesetzet und gemachet oder dĭ sie noch uff setzen und machent durch frieden willen, also doch daz dĭ eynunge mit rate, willen und rechter wisze dez rades, der eldesten und wysesten burgere von Colmair uffgesetzet und gemacht sint oder werdent und dĭ da erber, vernúnftig und gemeinem rechte nit wieder sein, sie sullent ouch bei inen ganez und veste sein, und sullen wir sie yn nĭt wiedertriben noch wiederwerfen[2].

(2) Darzŏ so wullent wir sie laszen bleiben bei allen den freiheiten, rechten und gŭten gewonheiten, als sie dĭ redelichen erworben und behalden haben, dĭ sie von alter her von Romschen keisern und kungen hant gehabet, iz sein sie selber, dĭ closter, dĭ in der stat zo Colmer ligent oder uszwendig, und di burger sint zo Colmar oder noch ir burger werdent, dĭ pfhaffheit und dĭ Juden, dĭ zo Colmer in der stat sitzent oder noch dare komen. Und daz wir sie frieden und schirmen wullen mit unser kunglicher gnaden, daz sie in den selben friheiten, rechten und gŭten gewonheiten mŭgent bleiben[3].

(3) Ouch wullen wir, daz unser burgere zo Colmar, sie seint gesessen inwendig oder uszwendig der stat zo Colmar, vor keynen lantriechter noch an keyme lantgerichte noch an andern geriechten zo rechte sullent stan, denne alleyne vor unserm geriechte zo Colmar. Wurden aber sie dar uber an dehein lantgeriechte berufen oder vorgeladen, oder wurde von yn geriechtet, so wullent wir von unser kunglicher gewalt, daz dĭ

399. a) *postea in loco raso scriptum or.*

1) *De quo v. Lindner, 'Urkundenwesen' p. 111, cui haec nota registrationis adhuc incognita erat.* 2) *Cf. supra nr. 318 § 1.* 3) *Cf. ibidem § 6.*

geriechte uber sie keine craft sullen haben und daz sie dĭ selben geriechte nit solle binde; ez were denne, daz den luten vor dem geriechte zo Colmar nicht rechtes wiedervaren mochte, so mŏgent dĭ clagere, dĭ rechtes zŏ yn zo reten haben, vor unserm lantgeriechte yrs rechten warten und sie darzo geruglichе laden[1].

(4) Wir haben sie ouch gefriet und hant yn dĭ gnade getan, daz wir wullen, daz sie nĭt pfant sullent sein umb keyne schulde oder gelobde, so wir oder daz reiche schuldig sint oder getan hant; ez were denne, daz sie iz hetten gelobet mit hant und mit munde oder mit brieven[2].

Wir wullen ouch nit, daz sie yman, wer der sei, an den vorgeschr(iebenen) stucken bekrenke, irre oder hindere mit keyner hande sache nŭ oder hernach in keine wijs ane alle geverde. Her uber zo eyme uffenen[b] urkunde und eyner bestetunge aller der vorgeschriebener ding hant wir disen brieff mit unserm kunglichem ingesiegele versiegelt.

Der gegeben wart zo Hagenowe, nach Cristus geburte druczen hundirt jar in dem sieben und viertzigestem jare, an dem nehesten mitwuchen nach sente Nycolaus tag, in dem andern jare unser reiche.

400. *Statutum de constitutione civitatis.* — *Dec. 12.*

Originale ibidem 'C 13'. In plica legitur: R. *In verso manus coaeva exaravit:* Columbaria. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5971.

Quae cum promissione Iohannis de Lichtenberg supra nr. 318 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karle von Gotz gnaden Rŏmscher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim tŭnd kunt allen, die disen brief sehent oder hŏrent lesen, daz wir den burgern und der gemeind ze Colmer, únsern lieben getrúwen, von únserm kúnglichen gewalt die gnade hant getan, das es mit únserm gŭten gunst und willen ist und wesen sol,

(2) (1) als sú under in selber in únsrer vorgen(anten) stat ze Colmar drie burgermeister hant gemachet und erkosen, und so einer abe gat, das sú an des stat einen andern múgent kiesen und erwellen, und als sú under die selben drie burgermeister hant gesworn zehen gantzen jar die nehsten so nu koment nachenander,

(3) (2) und als ŏch sú den rat ze Colmer also hant geordent und gemachet, daz von den zwein trinkstuben zwelf des rates súllent sin, und der zwelfen súllent ehtew sin von den edeln lúten, also daz von ietwederr stuben vier edel man des rates súllent sin, wand es von alter her dan also her ist komen, daz der edeln lúte ze Colmer ehtew des rates súllent sin, und daz zŭ den zwelfen von gemeinen lúten ŏch zwelf* des rates súllent sin,

(4) (3) und als* sú hant ufgesetzet, daz ie die zunft under inen selber allú jar einen zunftmeister sol kiesen und erwellen, der der zunft und der stat ze Colmer aller beste fŭget und der von dewedrer stuben sie, und daz die zunftmeister in den rat súllent gan und urteil sprechen als der rat und den rat sweren als die vierundzweinzig, die des rates sint,

daz die selb ordenung und daz gemechde und die ufsatzung in der egenanten stat únd den burgern ze Colmer weren sol und gantz beliben ane únser und manglichеs irrung zehen* jar die nehsten so nu koment nach enander.

399. b) uffenenen *or.*

1) *Cf. supra nr. 318 § 9.* 2) *Cf. supra nr. 394. 395 § 2.*

(4) Dar zů so ist únser vollekomener wille, wem wir das schultheissentům ze Colmer (5) gebent oder hant gegeben, daz wir den solich sont haben. Ist daz er es selber nút wil besitzen und wil die núeze und die velle verkŏffen, die da von koment, daz er es* nieman sol ze koffenne geben, denne den burgern und der gemeinde ze Colmer. Und sol daz ŏch weren und also beliben zehen jar die nehsten die nu koment nachenander.

Aber in den vorgescribe(nen) sachen súllent úns und dem riche únserú reht sin behalten. Har úber zů eim offenn urkúnde und zů einer bestetgung dirre vorgescribener ding hant wir unser insigel gehenket an disen brief.

Der gegeben wart ze Hagnowe an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus tag, nach Cristes gebúrt[a] drúzehenhundert jar siben und vierzig jar, in dem andern jar únserr rich.

401. *Remissio sturae.* — *Dec. 12.*

Originale ibidem 'AA 3'. In plica: R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Extr. Jos. Becker in 'Neues Archiv' XX, 657. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5972.

Wir Karle von Gotz gnaden Rōmscher kúng ze allen ziten merer des riches und kúng ze Beheim vergehent offenlich mit disem brief gegen aller manglichem, die in sehent oder hōrent lesen, daz wir den burgern und der gemeinde ze Colmer, unsern lieben getrúwen, umb daz, daz sú úns und dem riche dester basz múgent gedienen und daz sú gegen úns dester geneigeter sient, die gnade und liebi hant getan und tůnd und vestenent sú inen mit disem brief, also daz wir sú gaenzlich lidig hant verlassen des gewerffes und der stúre, so sú úns uf sant Martins tag, der nu nehste was, schuldig warent zu gebenne. (1347. Nov. 11.) Dar zů so hant wir sú lidig verlassen vier nútze der nehsten, so sú úns nu nehste nach enander ze stúre und ze gewerffe soltend geben, und wellend ŏch nút, daz sú von der vorgescribenen[a] stúren und gewerffes wegen hinnanthin ieman bekrenke múge oder bekúmber mit keiner hand sache. Und umb ein urkúnde dirre vorgescribener ding hant wir únser insigel gehenket an disen brief.

Der geben wart ze Hagnowe, nach Cristes gebúrt drúzehenhundert jar siben und vierzig jar, an der nehsten mitwochen nach sant Nycolaus tag, in dem andern jar unsrer rich.

402—405. SCRIPTA PRO CIVITATE SLETSTADIENSI.
Dec. 12.

Originalia in archivo civitatis Sletstadiensis. Nr. 402. 403. 405 edidit, nr. 404 extraxit Gény 'Schlettstadter Stadtrechte' I (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1: 1902). Cuius editiones repetimus.

402. *Confirmatio statutorum.* — *Dec. 12.*

Originale in archivo supradicto 'AA 13'. Sigillum filaque deperdita. — Ed. Gény p. 36 nr. 33.

Quae cum litteris Adolfi (1292. Dec. 7; Gény nr. 7), Friderici (1315. Mart. 28; Gény nr. 17) regum et Ludovici imperatoris (1330. Aug. 21; Gény nr. 20) concordant, typis minoribus excussa sunt. Numeros capitum ab editore adiectos retinuimus.

400. a) úrt *et reliqua verba textus in loco raso or.*

401. a) *ultima* n *corr. ex* r *or.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

1330. Ad hoc sumus in maiestatis regie solio divinitus constituti, ut iuxta gesta predecessorum nostrorum illustrium divorum Romanorum imperatorum et regum nostris et imperii subditis
1292. et fidelibus procuremus pacis quietis ac salutis commodum et augmentum. Regie enim maiestatis ordinacio, de qua leges manant, per quam consuetudines subsistunt, subscripta iura suis contradidit incolis, ut hiis contenti pacatam vitam habeant eorumque contemptores legum examine puniantur.

1. Si quis infra bannum burgi Sletstad homicidium commiserit, capite plectetur. Qui si effugerit, domus eius funditus destruetur et infra annum non reedificabitur omnisque possessio eius tam mobilium quam immobilium infra bannum burgi Sletstat sita nostre cedent potestati et iudex noster ipsa bona sibi usurpabit, nec umquam regressus ei in civitatem concedetur. Finito anno heredes eius tres libras iudici et decem nobis persolvent et licenciam reedificandi habebunt. Si vero ad iudicium veniens se innocentem dixerit, nisi per duellum convictus fuerit, expurgacione iuratoria prestita liber et indempnis erit.

2. Quacumque eciam hora noctis vel diei de homicidio querimonia iudici fuerit oblata, continuo iudex pulsatis campanis universitate civium convocata iudicium, sicut prescriptum est, faciet de ipso.

3. Si quis auxilium evadendi homicide prestiterit, pena plectetur, qua reus puniendus erat, preter hoc quod sine pulsacione campanarum iudicium de ipso fiat; quod si auxilium fugienti prestitisse negaverit, nisi similiter per duellum convictus fuerit, expurgacione iuratoria prestita absolvetur.

4. Si quis infra bannum burgi Sletstad aliquem vulneraverit, manu plectetur et tamquam homicida sine spe redeundi ab urbe eiciatur; si autem ad iudicium, quod sonitu campanarum, sicut de homicida, fieri debet, veniens se fecisse negaverit, nisi duello convincatur, expurgacione iuratoria prestita absolvetur.

5. Si vero malefactor de voluntate amicorum et civium civitatem intraverit et si aliquem in burgo offenderit graviter et potenter aut percusserit et si passus ab ipso iudicium apud iudicem pecierit, tunc iudex convocatis civibus de ipso reo sine aliqua contradictione, prout contra eum et eodem modo prius sentenciatum fuerat, iudicabit.

6. Si cives et alii habitantes in burgo aliqua occasione burgum Sletstad communiter exierint, pacem, quam in burgo tenebant, eundo et redeundo inviolatam servabunt et violatam eo modo quo in burgo emendabunt.

7. Quicunque dictum burgum inhabitantes bannum burgi exierint, preterquam in negocio civitatis, et alter alterum occiderit vel vulneraverit, quinque solidos iudici et duos iniuriam passo emendabit, nisi forte evidens et notorium fuerit, quod prius inimicicias sibi gesserit, verba salutacionis sibi denegando; tunc enim iudicium, quod de homicidis et vulneratoribus suprascriptum est, de ipso sumetur, tamquam factum esset in civitate.

8. Si vero duo cives vel seldener amici civitatem exierint et inter se altercaverint et sine concordia separati fuerint, si postea, antequam in civitatem reversi fuerint, alter in alterum maligne insultum fecerit et percusserit, eadem pena, ac si in civitate factum fuerit, puniatur.

9. Si cives vel seldener inter se rixati fuerint, non sunt cogendi ad faciendam queremoniam, nec dominus civitatis vel iudex movere debet; si vero alter eorum domino vel iudici conquestus fuerit, tunc iudex occultas reconciliaciones, videlicet tres libras, accipiet umbe die halsûne.

10. Nullus extraneus vel seldener testis erit super civem, sed tantum civis super civem.

11. Item omne testimonium duobus ydoneis testibus est producendum et hoc de visu et auditu.

12. Item si aliqua disceptacio vel questio inter duos cives pro sentencia aliqua orta fuerit, submittent se consulibus in Sletstad; si discordes fuerint consules, tunc iure civitatum adiacencium libera iura habencium terminabitur et iniuriam passo expensas refundet, qui provocavit.

13. Quicumque predictum burgum Sletstad inhabitant viri et femine, tamquam eiusdem condicionis matrimonium contrahent et femine sicut viri in hereditatem succedunt parentum.

14. Item burgensi licet dare vel vendere quicquid possidet et quicquid habet uxore sua vivente, mortua autem uxore, si filios et filias habet, non licet nisi de consensu eorum, ita dico, si pervenerint ad annos discrecionis.

15. Si vero legitima causa pro eo interpellaverit pro debito, quod ipse uxore sua vivente tenebatur, et hoc iuramento suo et cum ydoneis testibus probaverit, licet ei vendere.

16. Mulieres simile ius habent.

17. Si vero contrahit cum alia uxore, non poterit nec licebit ei vendere.

18. Item si aliquis aliquem in propria domo et area sua, in qua residenciam habet, vi et potenter invaserit, quicquid ei mali fecerit, inpunitum erit.

19. Item extraneus cum cive vel cum seldener duellum non habebit, nisi ad voluntatem eius.

20. Si quis civis concivem suum extraneo iudicio persequitur, ea que amittit apud extraneum iudicem, iste sibi reddet et postea iudici suo triginta solidos emendabit.

21. Si extraneus civem vel seldener fugaverit vel vulneraverit extra bannum burgi Sletstad, si civis prius iudici suo notificaverit et iudex extraneum pro satisfactione monuerit et malefactor hoc contempserit et postea in civitatem venerit, passus, quicquid ei mali intulerit, nullam penam apud iudicem sustinebit, et quinque libras iudici et quinque libras muro civitatis emendabit.

22. Si extraneus civem vel seldener in civitate vel banno Sletstad percusserit quoquo modo, gracia nostra carebit.

23. Item nullus civis vel seldener dicti burgi Sleczstat aut cives extranei eiusdem burgi super possessionibus suis vel rebus aliis seu corpore suo vel alio facto quocumque in nullo loco iudicio vel coram iudicio aut iudice quocumque, sive sint iudicia provincialia aut alia vel nomine quocumque iudices vel iudicia censeantur, ab aliquo vel per aliquem nomine quo appellantur, nisi sub iudicio Sleczstat coram iudice suo debet conveniri vel confiscari seu iudicium admitti aut aliquo modo ibidem citari vel senteneciari.

24. Item quecumque bona civis vel seldener per anni spacium et diem pacifice possidebit, presente in terra qui posset et deberet ea petere, post dictum terminum sua esse obtinebit.

25. Si qui duellum inierint, loricati et duobus gladiis pugnabunt; qui in duello victus fuerit, arma sua iudici resignabit vel pro quolibet genere armature tres libras componet et capite plectetur.

26. In burgo Sletstad singulis annis cives eligentur in consules, qui de communi utilitate fideliter disponent, et universitas ipsis obediet; quorum si aliquis pro iudicio munus acceperit vel exactum receperit et de hoc per duos suos complices convictus fuerit iuramento prestito, eicietur a consorcio ipsorum, nec imperpetuum ad civitatis consilium admittetur.

27. Qui consules eciam hoc honore fruentur, ut si quis advena domum cuiusquam eorum hospes intraverit, quam diu secum steterit, hospes a nemine in iudicio super aliquo debito debeat conveniri.

28. Si civis extraneum in civitate percusserit vel depilaverit, temeritas est.

29. Item quicumque infra bannum burgi alteri membra sua fregerit lapide, fuste vel alio quocumque modo, de illo iudicabitur cum sonitu campanarum, tamquam si ipsum vulnerasset.

30. Si quis infra bannum burgi malignandi animo gladium vel cuttellum contra civem vel seldener evaginaverit, triginta solidos emendabit.

31. Si quis civem vel seldener ad terram deiecerit, tres libras emendabit.

32. Si quis infra bannum burgi Sletstad aliquem propria domo vel aliena malignandi animo, quod vulgo dicitur 'hussůche', quesierit vel si civis civem ceperit vel capi procuraverit, gracia nostra carebit et omne dampnum captivato factum restituet.

33. Item civis cum concive suo duellum inire non debet pro aliquo facto, nisi pro manifesto homicidio et presente.

34. Item seldener simile ius habent.

35. Si strepitus et tumultus ob incendia, rixas vel ob aliquem alium casum emerserit, quicumque illic arma aliqua dolose gestaverit preter clippeum, ferreum pilleum et securim, triginta solidos iudici

et triginta solidos ad muros civitatis emendabit, nisi gwerra vel insultus hostium in bannum pervenerit et proclamatum fuerit, inimicus[a] adesse vel imminere; quicumque ad hoc armatus venerit, nulli pene subiacebit.

36. Si vero egressus quis civitatem armatus ad aliqua negocia et ita armatus redierit et medio tempore, antequam arma exuerit, clamor in civitate factus fuerit, si ad clamorem venerit, sicut exierat, sine dolo, nulli pene subiacebit.

37. Si quis alteri probrose conviciatus fuerit, iudici duos solidos, universitati duos et convicia passo duos solidos emendabit.

38. Si civis extraneum pro debito ad iudicium traxerit, iudex eum duabus septimanis servaverit, si debitum non negaverit, post quos dies iudex creditori debitorem reddet, accepta competenti caucione, ut nichil mali ei inferat, nisi quod iustum et hactenus consultum est.

39. Si vero debitum negaverit, iudex eum primo iudicio presentabit, et reus, quicquid pro facto suo sentenciatum fuerit, sustinebit.

40. Si quis res alterius in vadio exponat presente possessore nec contradicente, postea contradicere non debet.

41. Quicunque sine iudice seu nuncio iudicis quempiam sine sentencia in civitate capere presumpserit, nisi aut furtum aut falsam monetam apud eum invenerit, triginta solidos emendabit.

42. Nemo rem sibi quoquo modo sublatam vendicare potest, nisi iuramento probaverit, sibi furto vel preda fuisse ablatam.

43. Item civis habens proprium dominum, cuius se fatetur esse, dum moritur et prius non, uxor eius seu liberi ex eo geniti dicto domino nichil dabunt.

44. Item cum expedicio in civitate Sletstad precipitur, quicumque civium vel seldener audierit et non exierit, nisi legitimam causam pretenderit vel de voluntate iudicis et consulum remanserit, domus eius funditus destruetur.

45. Item omnis mensura vini, frumenti et salis et omne pondus auri et argenti et aliarum rerum, que mensurari et ponderari debent, ut consuetum est, in potestate iudicis et consulum erit, et ipse iudex duobus ex eis, quibus visum fuerit utile, committet: et postquam equaverint et probaverint mensuras et pondera, ut dictum est, et qui maiorem vel minorem habuerit mensuram et cum ipsa vendit aut emit, falsum quod vulgo dicitur 'ein valsch' perpetrabit.

46. Si quis civis vel seldener infra burgum Sletstad vel extra graciam nostram demeruerit, non eum in persona vel rebus offendemus, nisi prius legitimis iudiciis citatum et ordine iudiciario convictum vel confessum; pro gracia vero nostra recuperanda decem libras nobis, iudici tres et ei quem lesit tres libras persolvet: postquam vero victus vel confessus fuerit, statim iudex de bonis suis ad valorem earumdem sedecim librarum sub nostra custodia sequestrabit.

47. Inducias tamen habet pro nostra gracia recuperanda sex ebdomadarum et trium dierum; quibus expletis si graciam nostram non fuerit consecutus, tunc omnia bona sua infra bannum burgi sita nostre cedunt potestati.

48. Quod si iudex alicuius odii occasione se sibi gravem reddiderit a civitate recedendo vel alias se subtrahendo, ut sibi nomine nostro dicta pecunia infra dictum terminum non solvatur, reus ipsam pecuniam in manus consulum nomine nostro offeret et sic graciam nostram recuperabit.

49. Reformatus vero, si voluerit, in suo loco remanebit vel transferet se libere, quocumque volet.

50. Item quicumque civis vel seldener de periurio impulsatus fuerit nec convictus septem aliis suis complicibus impulsans graciam nostram emendabit; si vero convictus fuerit, postea nulli feret testimonium graciam nostram emendando, actori refundens omnia dampna, que suo periurio sustinebat.

51. Item si aliquis de civitate Sletstad irrequisito consilio iudicis et consulum civitatem egressus cuiquam foris nocuerit, non regressus in civitatem infra triduum, cives propter hoc factum nulla dampna communiter sustinebunt.

52. Si qui pro aliquo debito contenderint, in eum, qui impetitur, non cadit expurgacio, sed actor duorum testium ydoneorum testimonio debitorem convincet et debitum obtinebit.

402. a) *sic ed.*

53. Item si alicui proprietas sua iusta sentencia abiudicata fuerit et proprietas actori assignata fuerit, ille vero, cuius proprietas fuit, si sibi secundario usurpaverit et quociens hoc fecerit, triginta solidos emendabit.

54. Si quis rem iudicatam secundario conqueritur et alter hoc per ydoneos testes probare poterit, gracia nostra carebit.

55. Item si quis extraneus alicui civi vel seldener quicquam debitus fuerit et in civitate comparuerit, ipsum non tenebit, ita ut manus in eum iaceat, sed per nuncium iudicis aut aliquem suum concivem ipsum teneri faciat.

56. Si vero civitatem exierit, statim ut ante exteriorem portam venerit, manus in eum iaceat et teneat ipsum suis concivibus conclamatis.

57. Si quis vero civium in civitate manens citatus ad iudicium fuerit usque ad ultimam citacionem, cuius pena est quatuor librarum cum dimidia et sex solidorum, si vero in ultima citacione comparuerit et ultimam citacionem esse negaverit, actor eum per testes ydoneos convincet; si vero non comparuerit et domus sua actori presentata fuerit, excusacionem habere non poterit.

58. Item civibus nostris de Sletstad ex liberalitate regia concedimus, ut possint habere queque genera feodorum et possidere libere tamquam nobiles secundum consuetudines feodorum.

59. Item omnes homines statuta civitatis Sletstad secum servare volentes recipient; quod si forte alicuius domini proprium hominem receperint, si ante annum expletum a die recepcionis sue a suo domino repetatur et suus esse iure debito cum duobus suis consanguineis proximioribus comprobetur, eidem domino suo reddetur; post annum vero expletum dictus dominus, si in provincia fuerit, repetendi nullam habeat facultatem.

60. Item quotquod uxores civis duxerit, liberi cuiuslibet matris bona matris integra possidebunt; ita dico, bona immobilia.

61. Item nullus filiorum civium vel seldener infra quindecim annos constitutus cuiquam ferre potest testimonium nec iura infringere civitatis.

62. Item nullius civis vel seldener liberi, patre vel matre mortuo, bona, quibus ab eisdem succedere debent, in manum superstitis vel alterius quoquo modo transferre possunt, nisi quindecim annorum numerum sorciantur.

63. Item filius sub potestate patris aut matris constitutus et quamdiu sub eorum vel unius potestate est, sive sit uxoratus sive non, nichil de rebus suis per ludum vel aliquo alio modo alienare potest; si autem fecerit, patri et matri reddendum est; et si quis mutuum sibi dederit super hereditatem suam vel alio modo, iuris beneficio illi nullomodo persolvetur.

64. Item si civis civem ad iudicium vocaverit pro aliquo testimonio, civis tenetur ei ferre testimonium, vel iuramento suo se tenetur expurgare ignorare factum; quod si facere contradixerit, actori, si ex hoc perdiderit, persolvet debitum provocatum.

65. Item si aliquis coram iudicio testes aliquos produxerit, de quibus aliquis vel omnes reiecti fuerint, eodem tempore et loco, si copiam habet, loco illorum testium alios poterit provocare.

66. Item cuique dies pro testimonio aliquo assignata fuerit, si non protestatur, dampnum sustinebit.

67. Item si quis incola vel civis burgi Sletstad egestatis causa vel alia necessitate a burgo recedere voluerit, libere recedat et debitum, quod cives tenentur, pro porcione sua cum ipsis solvere debet.

68. Item a vexacione theolonei cives nostros de Sletstad per nostri regni districtum absolvimus, et infra regni nostri terminos sub nostri ducatus securitate negociabuntur.

69. Item quicumque nobiles cives fuerint in nostra civitate residentes intus et extra facientes nobis et dicte civitati militaria servicia, ab eis tamquam a civibus nulla precaria requiretur.

70. Item quicumque[b] civis vel incola civitatis Sleczstat cum pueris suis vel cum aliis heredibus 1292. c. 71.
suis vel inter se aut alie persone extranee qualescumque de rebus seu bonis suis aut de aliquo alio facto vel edicto quocumque coram iudice et consulibus in Sleczstat inter se

402. b) *rectius* quicquid, *ut in litteris Adolfi.*

ordinaverint et littere civitatis sigillo signate super hoc date fuerint coram quolibet homine, iudice aut iudicio quibuscumque, omnino debet esse in omnibus locis ratum et firmum sine qualibet contradictione, quia sigillum dicte civitatis ad omnes casus et causas affirmandas et instrumenta, quibus appendet, approbandas et ratificandas auctoritate maiestatis regie auctenticum confirmamus.

1292. c. 70 71. Volumus eciam, quod nullus hominum cogat cives extraneos apud burgum Sletstadt residere illis temporibus, cum residere debent in civitate predicta, nisi solummodo . . magister et . . consules de Sleczstat, et quod iidem cives extranei nulli omnino hominum precarias, sturas, ungeltum aut alias exactiones dare teneantur, nisi civitati et civibus supradictis[1]; et quod in locis, ubi resident, nemores, pascua, fluxus aquarum et alia fructuosa subsidia universa utifrui debeant una cum suis vicinis et hominibus in ipsis bannis cohabitantibus, civilegio predicto non obstante aut alia causa pretendente.

72. Civibus quoque extraneis in nullo loco nec a nemine forum victualium et aliarum rerum debet denegari.

1315. c. 73. 73. Nolumus eciam, quod advocatus provincialis, qui pro tempore fuerit, vel aliquis ex parte sui personam vel res alicuius civis aut seldener intus vel extra ad dictum burgum Sleczstat pertinentis invadat graviter vel molestet quoquomodo sine sentencia et voluntate magistri et consulum civitatis predicte.

1315. c. 74. 74. Quicumque extraneus occasione guerre et discordie res suas et personam propter pacem et defensionem sine dolo ad civitatem predictam deduxerit, quod volgo dicitur 'flôhen', pacem nostram et treugas dicte civitatis habere debet*.

1315. c. 71. 75. Graciam et donacionem per illustres Romanorum imperatores et reges, nostros predecessores, factas civibus et civitati supradictis de villa in Burner et in Kúnigisheim cum omnibus suis pertinenciis et iuribus auctoritate regia confirmamus, quod predictas villas cum omnibus suis iuribus et pertinenciis tenere valeant et possint, prout ipsis a predictis predecessoribus nostris est indultum[2].

76. Quicumque eciam civis extraneus vel residens in dicto burgo aut seldener ad dictam civitatem pertinentes ab aliquo super quocumque facto rerum vel corporis coram iudice vel iudicio quocumque, de quibus superius premittitur, citatus fuerit et hoc iudici et iudicio, ubi est citatus, per magistrum, et . . consules civitatis predicte, quod de personis et rebus civium sic citatorum non fiet iudicium seu alia iudiciaria execucio, fuerit demandatum et tunc secus iudicium exequeretur, iudicia talia cum suis sentenciis nullam debent habere quoad cives predictos firmitatem.

77. Item volumus, quod precaria seu stúra, quam predicti cives nobis et imperio
Nov. 11 singulis annis in festo beati Martini episcopi hyemalis solvere tenentur ac ab antiqua et observata consuetudine . . predecessoribus nostris dare consueverunt, cuius summa annuatim tendit se ad sexaginta marcas argenti et pro qualibet marca duas libras denariorum Argentinensium et non plus persolverunt, maneat sub eadem summa argenti et in solucione duarum librarum denariorum predictorum pro qualibet marca persolvendis, ut premissum est, sine omni augmentacione et reclamatu.

78. Item omnes persone, cuiuscumque existunt condicionis, qui propter aliquos malos excessus et ob evidentem dicte civitatis utilitatem a dicta civitate sunt eiecte et sine gracia et spe per predictos cives abiurate, ingressum civitatis non habendo graciam nostram reingrediendi non habebunt.

79. Qui vero propter aliquos malos insultus et excessus personaliter dictam civitatem et limites iuxta eandem ipsis deputatos ingrediendo abiuraverunt, ingressum civitatis et limitum non habebunt, sed omnia de eiectis et abiuratis per dictos cives statuta et ordinata secundum ipsorum statutum et ordinacionem volumus permanere.

1) *Cf. Gény nr. 23.* 2) *Cf. Gény nr. 15, 20. 24–27.*

80. Volumus eciam, ut cives oppidi prefati sint a pena navigiorum, que volgariter dicitur 'gruntrûre', omnes et singuli singulariter, de quibusdam[c] bonis* casus idem emerserit, imperpetuum* liberi et exempti. 1330 in fine.

81. Hiis omnibus pretermissis cives possunt inter se ordinare et statuere eynunge et alias consuetudines et statuta, prout ipsis et civitati videbitur expedire. 1292. c. 72.

82. Praeterea supradictis civibus nostris de Sleczstat omnes honestas et racionabiles consuetudines per ipsos statutas vel in posterum statuendas nec non omnia privilegia et gracias ipsis a divis Romanorum imperatoribus et regibus, nostris predecessoribus, datas et concessas cum pertinenciis et libertatibus huic instrumento inclusis auctoritate regia confirmamus salvo iure imperii in omnibus novis statutis. 1292. c. 73.

Ut autem hec omnia inviolabiliter observentur, presentem paginam conscribi et maiestatis nostre sigillo iussimus communiri statuentes, ut nulla persona humilis vel alta hiis nostris statutis obviare presumat; quod si facere presumpserit, nostram indignacionem se noverit incursurum. 1292. c. 74.

Datum in Hagenowe II. Idus Decembris, quod est feria quarta ante Lucie, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum vero nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

403. *Confirmatio de possessione villae Kinzheim. — Dec. 12.*

Originale ibidem 'A 103'. Pendet sigilli fragmentum filis sericis viridis coloris. Ed. Gény p. 47 nr. 35.

Cf. etiam supra nr. 402 c. 75.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kúnig zu allen ziten merrer des ryches und kúnig zu Beheim vergehent und tunt kunt offenlich an disem briefe: also únser vorfaren an dem ryche den wisen lúten dem . . burgermeister, dem . . rate und den . . burgern gemeinlich zu Sletzstat, únsern lieben getrúwen, das dorf Kúnigisheim, lúte und gut und alles, das das ryche da hatte ze dorfe, ze velde, ze holeze, ze wasser und zû weide, besûchet und unbesuchet, unde ungeverliche alles, daz das rych untz uf die selbe zit, da inen die gift geschach, da selber gehebet hat, ledeclich gegeben habent, also daz daz selbe dorf mit allen rechten und zugehörden zû der stat Sletzstat gehören sol und daz sú da mitte tûn möchtend und schaffen mit abebrechen und mit allen andern sachen, was sú wellent und sú nútze und gût duuchte ze sinde; das wir da den selben unsern burgern zu Sletzstat durch besunder gnade, die wir gegen inen habent, unde durch der stette getruwer dienest willen, die sú uns und dem ryche biez har getan haben und noch tegeliches tûnd, alle gnade, gabe und gift, die inen únser vorfaren Römische . . keyser oder kúnig an dem ryche mit dem dorfe Kúnigisheim und mit allen sinen vorgen(anten) zûgehörden und rechten getan habent, bestetigent von únserm kúniglichen gewalt, und waz sú da mitte getan habent in allen sachen oder vúrbaz tûn wellent, dar zû geben wir inen unsern ganczen gunst und willen und geheisen inen es ouch vúr uns und únser nachkommen an dem ryche volleclich stete ze habende. Unde dar úber zu einem urkúnde geben wir inen disen brief mit unserm kúniglichen ingesigel versigelt.

Geben ze Hagenowe an der mittewochen vor sant Lucien tag, nach Cristus gebúrte drúczehenhundert jar, darnach in dem siben und vierczigsten jare, in dem andern jare unsere ryche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

402. c) *rectius* quibuscumque, *ut in litteris Ludovici.*

404. *Mandatum de eadem re.* — *Dec. 12.*

Originale ibidem 'A 103bis'. Descripsit H. Wibel. In plica legitur: R: *in dorso alia manus scripsit:* Sletzstat: sigillari debet. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Extr. Gény p. 48 nr. 36. — Ineditum.*

Wir Karle von Gotz gnaden Römscher kunig zu allen ziten merer dez riches und kunig zu Boheim embieten unserm lantvogte zu Elsasz, wer der denne ist, unsern und des . . ryches stetten ze Elsasz und allen andern unsern getruwen, grafen, fryen, rittern, knechten, edeln und unedeln, und allen den, die den lantfriden zu Elsasz gesworen haben, unser gnade und alles gůt.

Wir lassen uch wissen umb die gnade, die unser vorfaren an dem . . ryche den . . burgern gemeinlich und der stat ze Sletzstat, unsern lieben getruwen, getan hand mit dem dorfe ze Kúnigisheim mit aller siner zůgehörde und mit allen rechten, die daz rich da hatte, daz sú da mitte mugent tun und lassen mit abebrechen und mit allen andern sachen, waz sú nutz und gůt duncket, und daz das selbe dorf mit aller siner zůgehörde hinnan fur me zů der selben stat mit allem rechte gehören sol; daz wir . . inen die selbe gnade und gift von unserm kúniglichen gewalt haben bestetiget, gebieten wir uch allen und uwerm ieglichen bisunder bi unsern und dez ryches hulde: were dez ieman die vorgen(anten) unser burger an dem dorfe zů Kúnigisheim oder an deheinen sinen rechten und zůgehörden nötigen, irren oder trengen wolte wider recht, daz ir inen denne von unsern und des lantfriden wegen beholfen sien mit allen sachen, wenne sú uch dez ermanen, so lange unz daz man sú bi iren rechten an dem dorfe ze Kúnigisheim und siner zůgehörde lasse bliben.

Geben zů Hagenowe an der mittewochen vor sante Lucien tag, in dem andern jare unserer ryche.

405. *Remissio prosecutionis Iudaeorum.* — *Dec. 12.*

Originale ibidem 'A 48 V'. Sigillum deest. — Ed. Gény p. 35 nr. 32.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer kúnig zů allen ziten merer des ryches und kúnig zů Beheim . . tůnt kunt offenlich mit disem briefe, das vúr uns angedechtlich kamen die wisen lúte der . . burgermeister, der . . rat und die . . burger gemeinlich von Sletzstat, unser lieben getrúwen, und batent unser kúnigliche gnade mit grossem flisze, das wir den úberval und schaden, der von semlichen burgern und lúten zů Sletzstat kúrtzeliche vor dirre zite in disem jare geschehen ist an den Juden zů Sletzstat, unsern lieben kamerknechten, an irem libe und an irem gůte, woltend abelosen unde úbersehen. Wande daz recht nu wiset, wer umbe sine missetat gnade sůchet, daz man den ouch gnedecklich bedencken sol, darumb so haben wir angesehen ir ernistlich bette und ouch die getrúwen dienest, die sú uns und dem riche getan hand und tegelich tůnd, und wellent und heissent alle unser Juden zů Sletzstat gesessen uf die zit, do der uflouf geschach, mit ir selbes lip oder mit irem gesinde, daz sú dehein ansprach noch vorderunge niemer me gehaben noch gewinnen von deheiner hande schaden oder schulde wegen, houbtgůtes oder wůchers, den sú genommen und gelitten hand in disem uflouf, an unsern ingesessen burgern zů Sletzstat, wie die schulde und schaden versichert oder gelobt werent, wande wir die selben schulden und schaden und ouch den uflouf gegen unsern vorgenanten burgern zů Sletzstat abegenommen hand von unsers kúniglichen gewaltes wegen unde úbersehen wollent. Mit urkúnde diz briefes, den wir inen darúber mit unserm kúniglichen ingesigel gebent versigelt.

Geben zů Hagenowe an der mittewochen vor sante Lucien tag, nach Cristus geburte drútzehenhundert jar und in dem siben und viertzigsten jare, in dem andern jare unser ryche.

406. 407. SCRIPTA PRO CIVITATE MUELHAUSEN.

Dec. 12.

Originalia in archivo civitatis Mülhausen.

406. *Confirmatio statutorum. — Dec. 12.*

Originale in archivo supradicto nr. 110. In plica legitur: R. *Pendet sigilli fragmentum filis sericis coloris violacei. — Ed. X. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 214 nr. 239.*

Reg. imp. VIII nr. 5973; cf. additamentum primum p. 834.

Quae cum litteris Adolfi regis 1291. Ian. 7. datis (Böhmer, 'Regesten 1246—1313' p. 166 nr. 85; Mossmann l. c. p. 90 nr. 121) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karle von Gots gnaden Römscher kúng ze allen ziten merer des richs und kúng ze Beheim enbútet allen sinen getruwen lúten, die in sinem riche gesezsen sint und disen brief sehent oder hörent lesen, sin hulde und alles gut.

Die kúnclich ordenunge, von der die reht vliezsent und die gewonheit bestent, sol geneiget sin ze gebende die reht und ze bestetigende die gewonheit, mit den ir lute fridesam leben haben mögend und in nútze sint. Da von so kúnden wir allen, die nu lebent und hie nach koment, das wir únsern lúten den lieben burgern und der stat ze Mulhusen an Sungö han gegeben die reht, dú hie nach geschriben stand:

1. Das si aller hande lehen haben mögend und besitzen nach lehens reht und gewonheit;

2. und das wir in sollent geben einen schultheissen ze rihter einen burger, der in der stat seshaft ist.

3. Der schultheisse sol dekeinen burger vahen on reht gerihte.

4. Der selb rihter sol in geben dekeinen amptman, wand den der rat kúset.

5. Si mögend och einen burgermeister han, den der rat und die zunftmeister kiesend.

6. Wir han och in gegeben: swelich burger den andern ze tode sleht, wirt er ergriffen uf dem morde, das höpt sol er verlorn han; endrinnet er, man sol im denne drie tag fúr gebieten; kumet er fúr niht, sin lip und sin gůt, ligendes und varendes, sol sin des rihters, und sol och niemer wider komen in die stat.

7. Machet ein burger den andern blutrunse mit gewaffenter hant, der bessert dem rihter zenhen pfunt oder die hant, sweders der schuldig wil, dem cleger ein pfunt [1] und der stat ein pfunt [1], und sol och sin jar und tag von der stat, und niemer wider ze komende on des clagers willen; ist er ze strenge, so stat es an dem rat, nach der unfuge so da beschenhen ist.

8. Tůt och ein burger dem andern kein ander unzuht mit worten oder mit werken, der bessert dem rihter drissig schilling, der stat zenhen schilling, dem cleger zenhen schilling und einen manot fúr die stat uswendig die burg graben, und niemer wider in ze komende, er gebe e zenhen schilling an die stat.

9. Swer da den andern frevellichen heime suchet, swas der wirt dem tůt, das enbessert er dem rihter noch nieman.

1) zehen schillinge *in litteris Adolfi regis. Sed iam in confirmatione Heinrici VII. 1309. Oct. 31. data (Böhmer, 'Regesten 246—1313' p. 271 nr. 182; Mossmann l. c. p. 109)* ein phunt *scriptum est.*

10. Sleht ein burger einen lantman in der stat ze tode oder wndet, und mag ers erzúgen mit zwen sinen eitgenozsen, die es horten und sahen, das ers an in hat braht, so bessert er nieman.

11. Sleht ein lantman einen burger, der sol den schultheissen und sin eitgenozsen anschrien, die súllent den lantman kripfen und han, unz der stat und dem burger gebessert wirt nach rehte: endrinnet er, der schultheisse sol sin lip und sin gůt zwingen, als verre so er mak, unz dem schultheissen und dem rat wirt gebessert von der stet wegen und och dem cleger.

12. Dekein burger sol wider sinen eitgenozsen dem lantman beholfen sin.

13. Wir han in och gegeben, das dekein burger von Múlhusen, er si ingesezsen oder uswendig burger, iena sol ze rehte sten weder am lantag noch an keinen steten umb deheine sache, wan under ir loben ze Múlhusen, on umb die gůter, die dinkpflihtig sint; wrde ir dekeiner dar úber ze ahte getan oder uf sinu gůter geanleitz[a] oder kein geriht uf si gieng am lantag oder wa es wer, das sol in kein schade sin.

14. Swel burger den andern beclagt vor andern gerihte, der sol im sinen schaden ablegen, den er da von lidet, on umb e, umb wůcher und umbe pfantgůt.

15. Swelich burger danand ziehen wil, der sol von uns und von den, die an unser stat da sint, vride han, swar er ziehen wil, er si denne ieman schuldig, der in behabt uf recht.

16. Si súllent och enpfahen ze burger, swen si wellent und zů in komet: ist er eigen, komet sin herre und besetzet in, als er ze rehte sol, so sol er von in varen und sol vride han drie mile umb die stat.

17. Swer burger werden wil, der git den burgern ein pfunt und sol ein hus koffen zem minsten umb fúnf pfunt, und so ers uf git, ein pfunt.

18. Swas gůtes ein burger besezsen hat vridelich und in stiller gewer jar und tag, swer das wil ansprechen, der innewendig landes underdan ist gewesen, dem behabt ers vor, das eigen mit sines einiges hant, das erbe sich selb dritte.

19. Swel vrŏ iren elichen wirt erben wil, so er erstirbet, an gewinnigem gute oder an varendem, die sol gelten den drittenteil siner schulde.

20. Swel gelúbt bezúget werdent mit zwen des rates, das sol sin on lŏgen, und swas och vor geriht geschiht und an die lúte gezogen wird, da sol ein burger dem andern helfen, das er horte und sach, an gerihte, oder si súllent sweren, das si dar umbe niht enwizsen, des man an si zúhet; swer des niht tůn wolte, der sol dem clager sinen schaden abe tůn, den er da von lidet.

21. Wir willen och, das enkein lantman möge kenpfen mit deheim ire(m) burger.

22. Wir geben in och den gewalt ze mazsende alle mazse wines und kornes und das dar zů hŏrt, und alles gewege goldes und silbers und das dar zů hŏret; swenne si die gemazsent, so súllent si si bevelhen zwen burgern, die dar zů nútze sint; und swer mit minre oder mit merre verkoffet, und das der rat erkennet, das es gevarlich si, der ist des valsches schuldig.

23. Wir geben in och gewalt ze machende einung úber sich selber und stete ze habende ir gůte gewonheit, die der stat nútze sint.

24. Si súllent och vri sin alles zolles, swar si koment in unsers riches stete.

25. Swel edel man ir burger ist, der edelen dienst tůt, der sol ir stúre lidig sin.

26. Und swel burger wil helfen einem lantman sinem vriunde on wider sinen eitgenozsen, der sol vor der getat zwen tage usvaren und och nach der getat zwen tag us sin, und sol die stat da von liden keine schulde[b].

27. Und das man si von des riches steten niht sol versetzen, dis vriheit und ander vriheit, reht und gewonheit, so si hand von uns und andern kúngen und keisern, bestetigen wir in mit disem brief.

Und wan wir unsern burgern und der stat von Múlhusen dis reht han gegeben, dur das nieman da wider tů, und swer da wider iht tete, das der verschuldet den zorn unsers kúnklichen gewaltes, dar umbe han wir si bestetet mit disem brief besigelt mit unserm kunklichen ingesigel.

406. a) *sic or.* b) u *minus distincte scriptum or.*

Dirre brief wart gegeben und gescriben ze Hagnŏ, nach Cristes gebúrt drizenhen hundert und siben und vierzig jar, an der nehsten mitwochen vor sant Lucien tag, in dem andern jar unser riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris et domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

407. *Remissio iniuriae Iudaeis factae. — Dec. 12.*

Originale (or.) *ibidem nr. 111. In plica:* R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. Mossmann l. c. p. 212 nr. 237.*

Reg. imp. VIII nr. 5974; cf. additamentum primum p. 834.

Ad verbum fere hae litterae cum nr. 405 concordant.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim tun kunt offenlichen mit disem brief, daz fur uns angedehticlich chomen di weisen lüt der burgermeister, der rat und di burger gemeinlichen von Mülhausen, unsern lieben getriwen, und baten unser kuniglich gnad mit grozsem flisze, daz wir den überval und schaden, der von semlichen burgern und lüten zu Mŭlhausen kürtzlichen vor dirre zeit in disem jar geschehen ist an den Juden zu Mŭlhausen, unsern lieben kamerknehten, an irm gŭte, woltent abe lözsen und ŭbersehen. Wann daz reht nu weiset, wer umb sein missetat gnade sŭchet, daz man den auch gnediclichen bedencken sol, dar umb so haben wir angesehen ir ernstlich bette und auch die getriwe dienst, di si uns und dem reich getan habent und degeliche tŭnt, und wellent und heizzent alle unser Juden zu Mŭlhausen geseszen auf di zeit, da der auflauf geschach mit ir selbs lip oder mit irem gesinde, daz si dehein ansprach noch vorderunge niemer mer gehaben noch gewinnen von deheinerhande schaden oder schulde wegen, haubtgutes oder wuchers, den si genomen und gelitten hande in disem auflauf, an unsern ingeseszen burgern ze Mülhausen, wie die schuld und schaden inen versichert oder gelöbet werent, wann wir die selben schulden und schaden und auch den auflaüf gegen unsern vorgenanten burgern zu Mulhausen abe genomen hant von unsers kuniglichs gewaltz wegen und übersehen wellent. Mit urchünd ditz briefs, den wir inen dar ŭber mit unserm kuniglichen insigel geben versigelt.

Geben zu Hagenaw[a] an der mitwochen vor sant Lucien tag, nach Crists gebürt driutzehenhundert und in dem siben und virertzigstem[b] jar, in dem ardern jar ünserr reiche.

408—410. SCRIPTA PRO CIVITATIBUS TUERKHEIM ET KAYSERSBERG. Dec. 12. 13.

Cf. etiam Reg. imp. VIII nr. 5976.

408. 409. *Confirmatio libertatum civitatum Türkheim et Kaysersberg. — Dec. 12.*

Originale T *in archivo civitatis Türkheim. Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Originale* K *in archivo civitatis Kaysersberg. Ad imaginem photographicam contulimus. Sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis. In utrisque litteris in plica legitur:* R. *—* T *ineditum.*

407. a) Hageaw *or.* b) *sic or.*

Reg. imp. VIII nr. 484 (K) *et 5975* (T).

Cf. etiam promissiones Iohannis de Lichtenberg civitati Türkheim die 14. m. Novembris datas, quas in huius tomi supplemento proponemus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex prudentibus viris sculteto, magistris civium, consulibus ac universis civibus civitatis sue in Turenkeyn*, fidelibus suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Regalis excellencie dignitas peramplius sublimari concernitur, dum benemeritis nostris et imperii fidelibus graciis et libertatibus singularibus ipsos persequendo[a] suarum virtutum premia tribuimus, per quod ceteros[b] ad sustinendos labores pro felici statu imperii efficaciter incitamus. Vestrorum igitur meritorum obtentu universa et singula privilegia, libertates, iura et laudabiles consuetudines a divis Romanorum regibus et imperatoribus, nostris predecessoribus, vobis concessa vel concessas, que vel quas possidetis et hactenus possedistis seu quibus usi fuistis, quibus eciam privilegiis, libertatibus et graciis cives Columbarienses de nostra gratia gaudent, si quas eciam bonas et laudabiles consuetudines nobis tamen et imperio non nocuas deinceps in consuetudinem deducere decreveritis, presentis scripti patrocinio perpetuo valituro regali nostra auctoritate approbamus, ratificamus, confirmamus ac in omnem modum quo supra tamquam ex novo de nostra munificencia et liberalitate libertamus. Inter ceteros tamen nostrarum libertatum articulos vobis elargimur, quod vos ac predicte civitatis nostre concives et incole intra muros eiusdem civitatis vel extra ubicumque locorum residentes nullibi preterquam coram nostro advocato vel sculteto in dicta nostra civitate Turenkeyn* in causis civilibus conveniri liceat nec a quoquam conventi iudicialiter coram alio iudice debetis alibi respondere. Si vero preter hanc nostre libertatis gratiam aliquem vel aliquos ex vobis vel predicte civitatis nostre civibus ac incolis per iudices comitum seu lantgraviorum superioris vel inferioris Alsacie vel a quoquam alio iudice quacumque vice vel auctoritate fungente proscriptionis vel rerum suarum occupacionis, quod wlgariter 'anleyte' nuncupatur, dispendia quod absit incidere contingeret, hanc ipsam proscriptionem vel rerum, ut pretactum est, occupationem vi regia tollimus, annullamus[c] et in irritum penitus revocamus. Nolentes ex hoc aliquem vel aliquos ex vobis vel predicte civitatis nostre civibus ac incolis dampna queque vel molestias corporum vel rerum suarum debere incidere quoquomodo. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificacionis, approbacionis, innovacionis, confirmacionis ac de novo libertacionis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter gravem maiestatis nostre offensam penam quinquaginta librarum auri puri, quarum medietatem fisco nostro, reliquam vero medietatem iniuriam passis applicari volumus, se noverit incursurum. In cuius rei robur et testimonium presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Hagenowe pridie beate Lucie virginis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica legitur alia manu scriptum: per[d] dominum regem Iohannes Novifor(ensis) ad relacionem domini cancellarii[d].

*) Keyserspерg *K.*

408. 409. a) prosequendo *K.* b) *sic K;* ceteras *T.* c) anullamus *K.* d) *pro* per — cancellarii *K praebet:* per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

410. *Promissio de civitate Türkheim non impignoranda. — Dec. 13.*

Transsumptum a Johanne Ringer clerico Constantiensis dioecesis notario a. 1417. Febr. 15. confectum in archivo civitatis Türkheim. Originale sigillo maiestatis munitum erat. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5977.

Wir Karle von Gots gnaden Rômischer kunig zu allen ziten merer des richs und kunig ze Behem enbietent den wisen luten dem schultheissen, dem burgermeister, dem rate und den burgern gemeinlich unser stette ze Duringheim, unser und des richs lieben getruwen, unser gnade und alles gut.

Umb die veste stetikeit, als wir wol vernomen hant, und die ganeze begirde, die ir zu uns und dem riche hant und noch furbas, des wir uch getruwen, haben sollent, so bekennen wir und gelobent üch mit urkunde dis brieffes, das wir uch noch unser und des richs stat ze Duringhein von den andern unsern steten ze Elsas, von Colmar, von Sletzstat, von Ehenhein, von Mulnhusen, von Keisersperg und von Munster in pfandes wise nieman versetzen sollen noch von inen in deheinen wege sundern sollen, wand das ir under uns und dem riche und by den vorgenanten unsern steten bliben sollent und uns und unserme lantvogte, den wir üch und den andern steten gemeinlich einen herren von dem lande ze Elsas geben wellent, undertenig und gehorsame sollent sin mit allen sachen, als ir von reht sollent. Ze ürkünde so geben wir üch disen brieff versigelt mit unserm kunglichen ingesigel.

Geben ze Hagenowe an sant Lucien tage, noch Cristus geburte driezehenhundert jar und suben und viertzig jar, in dem andern jar unser riche.

411. 412. SCRIPTA PRO CIVITATE WEISSENBURG.

Dec. 13. 16.

Originalia in archivo civitatis Weissenburg.

411. *Confirmatio libertatum. — Dec. 13.*

In plica legitur: R. *Sigillum deperditum filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Ed. Winkelmann, Acta II. 429 nr. 689 ex cop.*

Reg. imp. VIII nr. 485; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen ziten merer dez richs und künig ze Beheim verjehen und tün kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent, daz wir angesehen haben willigen, getriwen und steten dinest, den unser lieb getriwen burger von Weizzenburch uns und dem hailigen Rômischen riche offt unverdrossenlich getan habent mit grozzem vleizze und noch tün sollent und mogent in künftigen ziten. Da von tün wir in die genade von unserem künglichem gewalt und wellent, daz sie verleiben sollent iemerme bei allen vreiheiten, rechten und güten gewonheiten, als si von alter herchomen sint und üch von seliger gedechtnüzze . . Romischen keysern und kungen, unsern vorvarn an dem riche, gevrihet sein. Und bey namen wellen wir, daz sie von dem riche niemer versetzet noch verpfendet werden sollen oder mogen ieman in keine weis, da mit sie von dem riche gesundert oder gescheiden mogent werden; und were ez auch, daz keinre hande brief ieman über si geben weren, daz sie in pfandesweis ieman stünden oder versetzet weren, dez sie nicht gelobet heten noch verbriefet, daz sie dez entladen sollent werden, und ob sie kein

herre oder ieman anders dar umb angriffen und schadigen wolten, daz wir und unser fründe, dienere und amptlute dar zu beholffen sollent und wollent sin, als verre wir künnent und mogent, und daz sie für nieman pfantber sint oder sollent sin, dann als verre sie ez mit handen oder briefen gelobent und sich dar zu verbindent. Auch wo ir burger zinse oder gülte hant ussewendig des burgbannes, uf welch zil die vallent, wan die uf daz zil oder dar nach kuntlich gevordert werdent, gebe man sie in dann nicht, so sol in ein fant pfant dar umb geben, von den die die gulte oder zinse geben sollent; und umb mörde und dotslege, daz sie alle recht und gewonheit dar an haben, als die von Hagnow hant, und darzů alle ir vreiheit, privilegia, hantfesten, recht und güte gewonheit. Und die obgenanten stücke bestetigen wir in und verbriefen also, daz sie do bei bliben und dowider nicht gedrenget oder genotiget werden, ane allerhande geverde und argeliste. Mit urkünde diez briefs versigelt mit unserem künchlichem insigel.

Der geben ist ze Hagnowe, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar in dem siben und viertzigstem jar, an sand Lucein tage, in dem anderen jar unserer riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

412. *Privilegium de stura.* — *Dec. 16.*

In plica legitur: R. *In verso manus saec. XIV. scripsit:* expiravit. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 503.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reich und kunig zu Beheim verjehen und tun kunt offenlich an disem brief, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst, den unser lieben getrewen burger von Weysenburg uns und dem reich oft unverdrozzenlich[a] getan haben und noch tun sullen und mügen in kumftigen zeiten, und tun in die gnade, daz si drew[b] gancze jar anzuheben
1348. Nov. 11. von sant Merteins tag der nehest komet zu gewonlicher stewer uns und dem reich adir wem wir daz bescheiden nichtesmer geben sullen wann ze ydem jar dreyhundert guldein, und daz uberige, wy vil daz ist, daz sullent sie wenden an der stat nücz, so sie daz allerbest erdenken. Und uber daz woll wir und gebieten unsern lieben getrewen dem burgermeister, dem rat und den burger gemeinlich der vorgenanten unser stat ze Weyzenburch, daz sie ir gewonliche steure, die sie uns und dem reich schuldich sein, niemant weder auf brief adir auf ander bottescheft geben sullen vor dem tag. Wer abir ze rechter zeit unser brief und gewizheit bringet, dem sullen sie die selbe steure geben und bezalen, als daz billich ist, an wedirsprechen und an allez hindernuzze. Mit urkund diez briefs, der versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel.

Geben zu Strazburch, noch Cristes gepurt dreuzehenhundert und syben und virezigst jar, am nehesten suntag nach sant Luczein tag, in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

412. a) *u corr. ex* e. b) w *in loco rasu.*

413. *Privilegium pro civitate Oberehnheim. — Dec. 16.*

Originale in archivo civitatis Oberehnheim. In plica legitur: R. *Sigillum deperditum filis sericis rubri viridisque coloris relictis. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 500.

Cf. litteras Ludovici imperatoris 1330. Aug. 20. datas ('Regesten Ludwigs' p. 320 nr. 2983, ubi per errorem Aug. 27. indicatur; extr. Gyss, 'Histoire d'Obernai' I, 114). Ex quibus litteris maxima pars tenoris privilegii nostri sumpta est.

Wir Karle von Gotz gnaden Römischer kúnig zu allen ziten merer des heilgen reichs und kúnig zu Beheim verjehen offenbar an disem briefe und tún kunt allen den, die in nu oder har nach gesêhent oder gehörent lêsen, daz wir den wisen, bescheiden lúten . . dem rat und den burgern gemeinliche unser und des riches stette zu Obern Êhenh(eim), unsern lieben getruwen, umbe ire dankbêr getruwe dienste, die sú uns und dem riche getan hant und noch tun súllent, und umbe die súnderlinge gnade, die wir zu inen haben,

(1) so bestêtigen wir in mit disem briefe alle ire rêht, friheit und gute gewonheit, die sú von kúnigen und keysern und von dem riche biez har gehebet hant.

(2) Und mit namen so gêben wir in die friheit und wellen ouch, daz dehein man oder frowe, der zu Êhenheim hört, iergont zu rêht stan sölle, wand die edeln lúte in dem selhofe und die burger und die burgerinne under der louben zu Êhenh(eim) vor dem schultheiszen.

(3) Wir verheissent in ouch fúr uns und unsere nachkommen an dem riche, daz wir dehein almende, die ze unserre stat zu Êhenh(eim) höret, noch die lúte, die indewendig und uszewendig der stat zu Êhenh(eim) gesêszen sind, die zu inen hörent und mit in dienent, nút verendern noch versetzen súllent von der stat in deheine wis.

(4) Wir súllent ouch die stúre und die bêtte, die sú uns gewonlichen gêben súllent, die von unsern vordern nochniht versetzet ist, hinnanthin niht versetzen noch verendern in niemans hant, wand daz sú si uns und unsern nachkommen oder unsern phlêgern gêben súllen umbe daz, daz unser nachkommen und unser phlêger sú deste fúrderlicher schirment.

(5) Wir erloubent in ouch zu emphahende burger, die do heiszent phalburger, in allem dem rêhte als sú andere unser und des riches stette emphahent oder nach welre unser[a] und des riches stette rêht und gewonheit sú wellent und sú die emphahent.

(6) Wir frygent in ouch iren wochemerket, den si hant an dem dunrestage, in allem dem rêhte, als andere fryge merkete unser und des richs stette von uns und unsern vordern gefryget sint.

(7) Wir wellent ouch, daz sú bliben bi irre alten stúr und bêt und bi irn alten und gewonlichem geriht.

(8) Súnderlinge haben wir den vorgenanten burgern zu Êhenheim die gnade getan, daz wir wellen, wenne hinnanfúrme eins burgers sun ein totslag do getan hat, daz sich danne dar umbe der rat da selben ervarn sol. Und ist, daz der rat oder der merre teil under in erkennent und ervindent, daz sin vatter mit rêten oder getêten schuldig dar an ist, so sol man im darumbe straffen und bessern, als es mit gewonheiten her kommen ist. Ervindet man in aber unschuldig, so sol man in an siner habe und an sinem gute ungebessert lan und ungeschêdiget, und sol des sinen von des totslages wêgen nút verlieren.

(9) Wir haben ouch fúr uns und unsere nachkommen an dem riche den vorgenanten burgern zu Êhenh(eim) die gnade getan, daz wir wellen, daz kein lantman dehein irre burgere gevêhten múge.

413. a) unser] unser *or.*

(10) Waz ouch die obgenanten burgere von Êhenheim untz uf disen hútigen tag, als dirre brief gêben ist, mit den Juden zû Êhenh(eim) geschaffet oder úbertragen hant oder wie sú mit in gelêbet hant, daz sol alles tot und abe sin in allen weg, als were es nie geschêhen, und sôn wir, unsere nachkommen noch nieman von unsern wêgen dar umbe an sú niemer keine vorderunge noch ansprache gehaben in deheine wis.

Har[b] úber zû urkúnde geben wir inen disen brief versigelt mit unserm kúniglichen ingesigel.

Geben zû Strazburg an dem nêhesten sunnentage vor sant Thamonstag[c] des heilgen zwelfbotten, des jares do man zalte von Cristes gebúrte drúzehenhundert vierzig und siben jar, in dem andern jare unsrer riche.

414. PAX TERRAE ALSATIAE.
1347. Dec. 13.

Originale in archivo civitatis Argentinensis 'G. U. P. lad. 44/45'. Contulit R. Salomon. In plica: R. *Sigilli fragmentum pendet loro membranacco. — Ed. X. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' III, 529 nr. 239bis; 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V. 152 nr. 159.*

Reg. imp. VIII nr. 6493.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kúng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich und tun kunt mit disem brif allen den, di in sehent oder horen lesent, daz wir durch ansihttig notdurft und fruhtbern kunftigen nůtz des landes und leute gemeinlich mit gutem rat unsers lieben fürsten bischof Berhtolt ze Strazburg und der edeln manne Ludwig und Fridrich gebrüder grafen ze Ůttingen und lantgrafen ze nidern Elsazzen und der weisen leute der raete und burger gemainlichen der stete Strazburg, Hagenaẘ, Kolmar, Sletzstat, Achenheim, Rosheim, Mulhausen, Turincheim[a], Keisersperg und Münster ufgesetzt, gemacht und geboten haben einen gemeinen lantfriden in Elsazzen, als hienach geschriben stat.

I (1) Und sol der lantfrid angan zwo meil obenehdig Mulhausen, hie dissit Reyns die slihte herabe untz uf die Sels und von Kentzingen jensit Reyns ouch di sliht herabe untz uf di Ůse und ietweder site des gepirges, als di snesleiffe gant gegen dem Reyn on alle geverde.

(2) Wir setzen ouch und gebieten, daz man uf wazzer und uf lande weren sol in ditz lantfrids zilen allen raup, allen prant, gevancknüsse und allen gewalt, di den widervarent, di zu disem lantfrid gehorent, und ouch allen kaufleuten und allen guten leuten, si sein wer si sein, pfaffen oder layen, gaistlich oder werltlich, kristen oder Juden, die in ditz lanfrids zilen unarchwenielich rietent oder varent, gant oder wandelt one alle geverde.

(3) Man sol ouch schirmen alle closter vor gewalt, di in ditz lantfrides zilen gesezzen und gelegen sind als verre man mag, daz si nieman angreiffe, [noch][b] notige wider reht one alle geverde.

(4) Ez ensol ouch nieman in ditz lantfrids zilen den andern angreiffen noch bekůmern mit gerihte oder on gerihte wanne seinen rehten schuldner, er hab sich dann verbunden und über siche erlaubt mit briefen oder mit andern kuntscheften, di man billich dar

413. b) *abhinc usque ad finem al. atram. or.* c) *sic or.*

414. a) Turnicheim *or.* b) *deest or.: suppl. 'Urkundenbuch'.*

umb horen sol: aber umb zinse und gülte dar umb mag man wol angreiffen und pfenden, als man uncz her gewonlichen getan hat.

(5) Wer ouch in ditz lantfride zilen gesezzen ist, er sei herre, ritter oder knehte, der sol zwischen hie und dem sunntag ze uzgender osterwochen nu nehst disen lantfrid 1348. Apr. 27. sweren, di herren und ir gewisse amptleute vor dem neundemman, die ritter und di knehte vor den vorgenanten herren und steten oder irn gewissen amptlwten. Ouch also di herren und di edeln leut mag ouch iederman wol sweren disen lantfrid vor dem rat der stete, do er dann burger ist in dem vorgen(anten) ziel, di in disem lantfrid sind. Und wer ouch den eyde also enpfahet, der sol ez mit kuntscheften heizzen anschreiben und zaichen, daz man wizze, daz er zu dem lantfrid gehör und daz man im beholfen sulle sein.

(6) Wer ouch ditz lantfrids also niht enswure, der sol ditz selben lantfrids niht geniezzen und sol im unbeholfen sin von ditz lantfrids wegen, waz in arbwait oder kumers angieng. Und sol ouch diser lantfriden wider in beholfen sein in allen den stükken, do er disen lantfrid ubervert.

(7) Beschehe ouch, daz ieman beschedigt würde in ditz lantfrids zilen mit raup, brant oder mit vangnüsse, wer der were, der oder die oder ieman von iren wegen mugent daz ougen und clagen den nehsten herren oder irn amptlwten, di zu disem lantfrid gehörent, oder den nehsten steten, bei den der schade also geschehen ist. Und sullen die, ez sein herren oder ir amptleüte oder die stete, den di clag oder der schade also fürbraht ist, ob si ez allein gerehtverttigen mügen, behendiglich und one fürzög uf ir eid darzu tun und dem beschedigten beholfen sein, daz der schad im uzgerihtet werden one alle geverde. Mügent sie ez aber allein niht gerehtverttigen, so sullen si dar zu di neun manen, daz si unverzogenlich helf heizzen dar zu tun, daz der schad uzgeriht werde und widertan. Und sol man ouch den volgen, als da vorgeschriben ist, one alle geverde.

(8) Ouch wellen wir, daz dhein herre noch dhein stat, di zu disem lantfrid gehorent, nihtz gebunden noch schuldig sullen sein ze helfen noch ze dienen ieman, der zu disem lantfrid niht gehört, ez sein herren oder stete, si tun ez dann gern. Dient aber iemant dar über dheinem herren oder stat, di zu disem lantfrid niht gehörent, waz der schaden da von leidet, da ist man im niht schuldig zu ze helfen von des lantfrids wegen, er tu ez dann gern.

(9) Wer ez aber, ez sein herren oder stet oder iemant, di zu disem lantfrid gehörent, in ditz lantfrids zilen oder von ditz lantfrids wegen beschedigt würden oder in dheinen krig gevilen, dem oder den sol man beholfen sein uf den aide, als lang uncz der krig ain ende gewinnet und im widertan wirt und sein schade uzgeriht wirt on alle geverde.

(10) Wer ouch, daz ieman dheinem herren oder stat oder ieman anders in disem lantfrid dheinen schaden tet oder getan het oder daz reht von im versprochen het, also daz di neun sich des erkant heten, daz er den frid überfarn und gebrochen het, wo der kome in der vorgenanten herren stete, slozz oder gewalt, di zu disem lantfrid gehörent, den sol man angreiffen und behalten uf den eide geleicher weis, als wer im daz unreht selb von im widerfarn, darnach so ez im verkundet wirt one alle geverde.

(11) Wer ouch disen frid brichet, er sei wer er sei, oder schaden tut den, di zu disem lantfrid gehörent, wer den haldet, hauset oder hofet oder im raetet oder hilfet mit worten oder mit werken, den oder die, wer di sind, sol man angreiffen geleicher weis als den, der den schaden selber getan hat: und sol man darzu beholfen sein uf den aide, als hie vor und hernach geschriben stat, one alle geverde. Und wer ouch disen friden brichet, dem sol ouch nieman keinen vailen kauf geben, der zu disem lantfrid gehört.

(12) Hat ouch ieman an den andern iht ze sprechen anders wann da geschriben stat, ez sei von schuld oder von aigen oder von erbe oder von andrer sache wegen, di den geleich seind, di sullent gegen einander in disem lantfrid niht tůn, wan si sullent tag und stůnd mit einander laisten und sullent einander des rehten gehorsam sein ze tun an den steten, do si ez ietwerdersite billich und ze reht tun sullent. Wôlt aber ieman dar über mit dem andern krigen, der sol den krig uzwendig des lantfrids zielen ziehen, also daz die, di in dem lantfrid sind, und daz land da von keinen schaden noch kumer haben.

II (1) Hâr über disen lantfrid ze erkennen sind erkosen und gesetzt neun ahtber manne: von unserm und uz unsers des vorgenanten reichs stete drey, zwen von des vorgenanten bischofs Berhtoltz von Strazburg, einen von des nidern lantgrafentums wegen und zwen von der stete wegen von Strazburg, und sol der erber[c] man Peter der Swarber amman maister ze Strazbůrg ein gemein neunde man sein von unser der herren und stete wegen aller gemeinclichen.

(2) Und sullent di selben neun uf ir eide, di si leiplich dar über gesworn habent, ungeverlich allen den, di in disem lantfrid geschedigt werden, dem armen geleiche als dem reichen gemain urtail sprechen und sich erkennen, ob der oder die, von den di clag geschehen ist oder geschiht, disen lantfrid ubervarn und gebrochen habent oder niht. Und sullent ouch daz niht lazzen durch vorht oder durch liebe, durch gunst oder durch furdernüsse der herren, der stet oder der clager oder ieman anders.

(3) Di vorgenanten neun sullent ouch bei irm aide, den si darůber gesworen haben an den heiligen, von nieman kein mite nemen noch nieman von irn wegen, daz das gerihte von des lantfrids wegen angat one alle geverde.

(4) Und waz ouch di neun oder der merertail under in erkennet uf ir eide, als da vorgeschriben stat, gegen iemant, der den lantfrid uberfarn het und gebrochen, so sullent di herren und di stet und alle die, di zu dem lantfrid gehorent nů oder hernach, uf ir eide getrewelich und one fürzog darzu beholfen sein, daz dem clager sein schade üzgeriht werde. Und sullent ouch und mugent die herren oder di stete, den oder bei den der schade geschehen ist, di andern herren und stete, di zu disem lantfrid gehôrnt, dar zu manent, und sol man in ouch uf den aide fürderlich dar zu beholfen sein, als die neune oder der mererteil under in sich erkennent und wiset, nach dem als diser brif geschriben stat, als lang untz der schade uzgeriht wird one alle geverde.

(5) Di vorgen(anten) neun sullent allewegen in ditz lantfrids zeiten an dem ersten montag ie nach der frauvasten in dem jar ze Sletzstat zu einander kumen und uzrihten di clag, di vor in geschehent von des lantfrids wegen. Wer aber, daz man in dikker bei einander bedörft dann di vorgenanten vir zil, wo si dann der egenant neund man hin manet ze kůmen an ein stat, die gelegentlich ist, da sollent si hin komen.

(6) Wer uch, daz der newner einer abgieng oder siech wer oder in dem land niht enwer, daz er niht ze tag kumen möht, so sol ieder herre oder die stat der, der ir also abgangen ist, einen erbern man zu den andern an sein stat senden, und sol der da bei in sitzen und rihten und sol der sweren, als der swür, der vor im da sazze, und sol ouch des urtail gelten. Und wenn gener gesunt wirt, so sol er wider ze tag varn als vor, und sol dann der, der in verwesen hat, ledig sein seins eides.

(7) Waer ouch, daz dhein herre oder ieman anders der neuner einen oder di boten, di die herren oder stete zu den neunen schikkten, darumb krigen oder bekůmern wölten umb daz, daz si ir urtail wider si gesprochen heten oder di boten über si gefordert heten vor den neunen, den sol man in disem zil und nach disem zil beholfen sein uf den aid von des angriffes wegen, untz er sein entladen wirt one alle geverde.

414. c) eber *or.*

III (1) Wurd ouch iemant gemant, der zu disem lantfrid gehort, zu einem uzzoge oder zu einem sezze ein vesten ze gewinnen, der sol darzu dienen uf seinen eid, als seinen ern wol anstat nach den dingen, als er erkennet, wi im daz gelegen sei, dar zu er gemant ist.

(2) Wirt man auch haben ein sezze vor einer vesten von des lantfrides wegen, waz kost man da hat mit grabern, tumlern, werken, mit werkleuten oder dhein ander kost von baẘs wegen, di kost sullent gelten alle herren und stet, di zu disem lantfrid gehornt, als sich di neun erkennent, daz bescheidenlich ist.

(3) Wir wellen auch, daz wir und daz reiche und alle herren und stet, di zu disem lantfrid gehornt, alle unser und ir freyheit, reht und gut gewonheit behalten sei, und sol uns und in daran diser lantfrid kein schad sein. Wir gunnen ouch, daz di vorgenanten herren und stete, di zu disem lantfrid gehörnt, uznemen und genomen haben alle ir aidgenozzen und verbuntnüsse, di si vormals getan habent, als ouch di brif staut, di dar über gemacht sind; und ob si sij furbaz lengern wurdent, daz mügent si wol tun, und sol in daran diser lantfrid kein schade sein.

(4) Wir wellen ouch, daz di vorgenanten herren und stete angreifen alle schedlich und argwennig laut, di in ditz lantfrides zielen rietent oder gant, als verre si mügent, bei irm aide, und uf si stellent, als verre si mugent, one alle geverde. Und sullent si ouch uf den aid behalden und von in rihten nach der missetat, als si dann begangen habent und als si dann erkennent, daz ez dem land nutzlich und notdurftig sei; und ensol si davor dhein freyheit schirmen, di di herren oder di stete habent one alle geverde.

(5) Und sol ouch diser lantfrid angan an dem tag, als diser brif geben ist, und sol weren unzerbrochenlich biz uf sant Merteinstag, der nu schirst kumpt, und von dem 1348 Nov. 11.
selben sant Merteinstac vir gantzẘ jar, di nach einander kumen one underlazze. 1352 Nov. 11.

Und daz der vorgenante lantfrid gantz, veste und stet beleib untz uf daz vorgenant zil, so haben wir zu einem urkund unser kunglich insigel an disen brif gehengt.

Der geben ist ze Hagenaẘ, do man zalt nach Christus gebürt drẘzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an sant Lucien tag der heiligen jungfrawen, in dem andern jar unserr reiche.

415. CONCESSIO STURAE CIVITATIS FRANCOFURTANAE. 1347. Dec. 13.

Originale (or.) *in archivo civitatis Francofurtanae 'Privilegien nr. 80'. Contulit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II. 720 nr. 736.*

Reg. imp. VIII nr. 486.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kung ze allen ziten merer des richs und kung in Beheim tun kunt offenlich an disem brief: Wanne unser lieber getriwer Ulrich von Hanowe uns gehuldet, gesworn und gelobet hat, getriwe, gehorsam und undertenik zu sein und uns beigestan und warten mit seinen vesten und schlozzen als einem Romischen kung von reht alle unser lebtag, darumb und ouch umb sein getriwe dinst, di er uns und dem riche unez her getan hat und noch tun mag unde sol in kunftigen [zeiten][a], haben wir im gegeben und geben im ouch mit disem gegenwertigen brief funf tusent pfunt Haller von unsern kunklichen gnaden. Und daz er desselben geltes sicher sei, darumb haben wir im und seinen erben fur dasselbe gelt verseczzet und verseczzen

415. [a]) *deest or.:* kunftigen *in fine lineae.*

im und seinen erben mit disem brief di steur ze Frankenfurt, di uns daselbst jerielich eristen und Juden schuldik sein ze geben, zu einem rehten pfande in solcher weise, daz si von der selben steure uber das, daz wir darauf beschaiden und verschriben haben unsern lieben getriwen Philippen von Valknstein und Gotfriden von Eppenstein mit andern unsern briefen[1], von den cristen aufheben sullen jerielichen drenhundert phunt Haller und von den Juden ouch jerielichen zweihundert phunt Haller, on hindernuzze, niht abszeschlahen an den obgenanten funftusent phunt Hallern, als lang uncz wir oder unsern nachkomen an dem reiche dem selben Ulrichen und seinen erben diselben funf tusent phunt Haller gelten und beezaln gar und genczlich. Und darumb gebieten wir ernstlichen unsern und des richs getriwen den burgermeistern und dem . . rat und der gemain der Juden, unsern kamerknehten, der vorgenanten stat zu Frankenfurt, daz si daz vorgenant gelt der dreierhundert und zwaierhundert phunt Haller von der obgenanten stewre in der weise, als vorgeschriben stat, jerielich geben und beezaln den obgenanten Ulrich und seinen erben, on hindernuzze und furezog, bei unsern hulden. Mit urkund diez briefs.

Der geben ist zu Hagenowe, do man zalt von Crists gepurt dreuzehenhundert jar und siben und vierezig jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur: De mandato domini | cancell(arii) Frider(icus).

---

416. INFEUDATIO REINBALDI DE SCHOENECK. 1347. Dec. 13.

Originale in archivo civitatis Argentinensis 'AA 78'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 152 nr. 158. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5978.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brif: Wann unser lieber getriwer Reynbolt von Schönnekke uns gehuldet, gelubt und gesworn hat getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Rômischem kůnge und seinem rehten herren, und von uns gemůtt hat seiner [lehen], da von haben wir angesehen sein triwe und undertenigkeit und l[eihen] im und seinen erben di vogtey in dem dorff ze Tůnngensheim und sehtzeh[en] virtail waitzes jaerielichs zins da selbst, daz er und sein erben di selben vogtey und den egenanten zins inne haben, halden und niezzen sůllen mit allen rehten, nůtzzen und gewonheiten, als ez herbraht ist von seliger gedehtnůsse Rômischer keiser und kůng unsrer vorfarn. Mit urkunde ditz brifs versigelt mit unserm insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus gebůrt drwzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unsrer reiche.

---

417. NOTIFICATIONES ELECTIONIS KAROLI REGIS CIVITATIBUS WETREBIAE DIRECTAE. 1347. Dec. 13. 19.

Originalia T M C *ab archiepiscopis Treverensi, Maguntino, Coloniensi transmissa in archivo civitatis Francofurtanae 'Reichssachen Urkunden nr. 25a—c'. Contulit R. Salo-*

1) *Supra nr. 386.*

mon. Sigilla integra vel laesa pendent loris membranaceis. — *Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 2, 721 nr. 737* (T). — *Extr. Foltz 'Urkundenbuch der Stadt Friedberg' I, 162 nr. 375.*

Textui T *integro proposito varias lectiones aliarum nonnullas in notis adiungimus.*

Wir Baldewin* von Godes gnaden der heiligen kirchen zu Trire ertzebischof, des Romeschen rich durch Welslant ertzekantzler, empieden den wiesen luden den . . burgermeistern, . . scheffenen, rade[a] und den gemeynen burgern der stede Frankenfort, Fredeberg[b], Wetflar und Geilnhusen[c], unsern lieben fronden, unsern frontlichen grůz und alles gut.

Als wir uch zu andern ziiten[d] in unsern uffenen briven, ab[e] die zu uch komen sin[f], han geschriben, wie wir und andere . . kurfursten oder daz merer deil[g] von en[h] mit allem rechten und bescheidenheit, als wir dún solden und mochten, den hochgebornen fůrsten, unsern[i] herren[i] hern[k] Karle zu eyme Romeschen konige han gekorn, want wir darzu und zu dem riche keynen beszern wiszen und hoffen, daz er[l] dem riche erlich[m] und nůtzlich[m] sin sulle, und antwerten wir[n] denselben unsern vorgenanten herren uch[i] vor eynen Romeschen konig und bidden[o] und manen uch anderwerbe, daz ir denselben unsern herren den konig enphahet[p] und ieme[q] huldent[r] ane vorzog[r], willenclichen[s] und gunstlichen[t], als wir und andere . . kurfursten, die en[u] gekorn hant, und andere herren und stede, die dem riche also[v] wol als ir oder me verbunden sint, haut gedan, wan ir iz billichen[w] dun sullent. Uwere wisheit mag wol wiszen, daz wir und die andern . . kurfůrsten des riches noit besorgen sullen und daz wir node sehen, daz unser herre der konig von iemanne[x] gehyndert[y] wůrde, also[v] uch ouch unsere . . front, die uch disen brif antwerten, von[z] unser wegen vollenclicher sagen sullen[z]. Zu urkonde diser sache[a] ist[b] unser ingesigel an disen brief gehangen.

Der gegeben ist nach Cristus geburthe[c] driezenhundert jar und dar nach in dem sibenundvierczegestem jare, uff** senete Lucien dag der heiligen jungfrouwen.

418—422. SCRIPTA PRO DOMINIS DE LICHTENBERG.
1347. Dec. 13. 16.

Originalia in archivo publico Darmstadiensi 'Hanau-Lichtenberger Archiv'. Contulit R. Salomon. Cf. alia scripta eisdem dominis data Reg. imp. VIII nr. 487[1] *et Winkelmann, Acta II nr. 691. 693. 694. 696 = Reg. imp. VIII nr. 493. 491. 489. 488.*

*) Walrame von Gotis gnaden der heiligen kyrchen zů Colne ertzbischof, des heiligen Romischen ryches uber[d] berch ertzeanceler *C.*
Gerlach von Godes gnaden des heiligen stules zu Mentze ertzebischof[e], des heiligen Romeschen richs durch Duschelant ertzkantzler *M.*

**) uff die mittewochen vor senete Thomas dag des heiligen aposteln. *M.*

417. a) raden *C.* b) Frideberg *C.* c) Geylenhusen *C.* d) zijden *M. C.* e) ob *C.* f) sint *M. C.* g) teil *C.* h) yn *C.* i) *deest M.* k) herren *M.* l) her *C.* m) -liche *C.* n) uch *add. M.* o) biden *C.* p) entphaet *C.* q) ym *C.* r) ane vorzog huldent *M*; huldet ane verzoch *C.* s) willicliche *C.* t) gůnstliche *C.* u) yn *C.* v) als *M. C.* w) billiche *C.* x) yman *C.* y) gehindert *M. C.* z) voll. sagen sullen von unser wegen *M.* a) sachen *M. C.* b) han wir *M.* c) geburte *C.* d) *in loco raso C.* e) *praecedit* eyn *erasum M.*

1) *Originale hodie in archivo generali regni Bavarici 'Rheinpfälzische Urkunden fasc. 182'.*

418. *Privilegium de civitate condenda.* — *Dec. 13.*

Originale (or.) *hic illic corrosum in archivo iam dicto nr. 360. Sigillum, quod loro membranacco pendebat, deest. In plica legitur:* R. — *Ed. Winkelmann, Acta II, 432 nr. 695 ex* or.: *K. Letz in 'Jahrbuch für Geschichte, Sprache und Literatur Elsass-Lothringens' X, 63 ex cop.*

Reg. imp. VIII nr. 490; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer chung ze allen zeiten merer des reichs und chung ze Beheym verjehn und tun chunt offenlich mit disem briefe allen den, di in sehnt, hornt odir lesn, das wir angesehn haben willigen, getrewen und steten dinst, den unsir liber getrewir Symon von Lichtenberch uns und dem reich offt unvordrozzenlich getan hat und noch tun sol und mack in chumftigen zeiten, und uf die red, das er und seyn erben uns und unsern nachcomen an dem reiche dest pas gedienen mugen, do von dirlaub wir im und den vorgenanten seynen erben und geben in di macht von unserm chunglichem gewalt, das si us irem dorfe Ingweilir genant in Strasburger bischtum eine stat aufrichten, machen und bawen sullen und mugen und di mauren und bevesten mit steyn, holz und andrer vestenunge, so si beste mugen, und aynen markt dorinne haben, ayns in der wochen an dem dinstag, und wellen ouch von besundern unsirn chunglichen gnaden, das di selbe stat und alle, di dorinne gesessen seyn und noch wonhaftik werden, aller der rechte, vreiheit und gwonheit sich vrowen sullen, di unsir stat ze Hagnow behalden hat, und do bei ymmer ewicleichen [bleiben] on alles hindernuzz und widersprechen. [Ze urkun]d diez briefs versigilt mit unserm chung[li]chen ingesigel.

Gebn ze Haggenow, nach Crist[us ge]burt dreuzehenhundert in dem siben und fircigesten jar, an santh Lucien tag, in dem andern jar unserr reiche.

419. *Confirmatio conductus.* — *Dec. 13.*

Originale ibidem nr. 357. Sigillum, quod loro membranacco pendebat, desideratur. In plica legitur: R. — *Ed. Winkelmann l. c. p. 431 nr. 692.*

Reg. imp. VIII nr. 492; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif, daz wir angesehen und bedaht haben steten und getrewen dinst, den uns und dem reiche di edeln Hanman und Symon gevettern von Lihtenberg, unser lieb getrewen, getan habent und furbaz getrewelicher und fruhttigelicher tun sullent, und durch ir demůtig bet, di si uns geraicht und getan habent, dar umb wir in und iru erben von unsern kunglichen genaden und gewalt ernewen und bestetigen daz gelait, daz si habent uf der strazze zwischen Praitenstein, daz da leit bei Lihtenberg, biz an Rotenkirchen, daz da leit bei Strazzebůrg, daz si daz mugen und sullent besitzen, halden, haben und nützzen von unsern und des reichs wegen mit allen eren, wirden und rehten, als daz ir vorfarn und eltern biz her gehalden und uf si braht haben. Da von gebieten wir allen unsern und des reichs getrewen, edeln und unedeln, und benamen dem lantvogt ze Elsazzen, der zu dem mal ist, ernstlich bei unsern hulden, daz si di vorgenanten Hanman und Symon und ir erben und nachkomen an dem egenanten gelait und an allen seinen rehten, eren und wirden niht hindern noch irren sullent, sunder si daran von unsern wegen vor aller unrehter gewalt beschuczen und beschirmen. Mit urkund dis brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus geburt drẘzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserr reiche.

420. *Privilegium de Iudaeis.* — *Dec. 13.*

Originale ibidem nr. 362. Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo. In plica legitur: R. — *Ed. Winkelmann l. c. p. 433 nr. 697.*

Reg. imp. VIII nr. 495; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und kung zu Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir durch getrewer dinst willen, di uns und dem reiche geschehen und getan sind von den edeln Johannsen techant von Strazburg und Symon gebrůder von Lihtenberg, unser libe getrewen, und in zukunpftigen zeiten nützlicher und fruhetiglicher tun sullen und mügen, dar ůmb wir in von unserm kunglichen gewalt und gnaden[a] geben alle di reht und nützze, di si[b] gehaben[b] und genemen mügen von den Juden, unsern kamerknehten, di in irn steten und hersscheften itzont sind und fürbaz ze wonung kumen, daz si di selben nützz und ir erben ufheben und innemen von unser und des reichs wegen sullent und in irn nütz wenden und kern, als lang biz wir oder unser nachkomen an dem reiche daz widerrufen. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben ze Hagenawe, nach Christus geburt drẃzehenhundert jar und in dem siben und virezzigstem jar, an sant Lucien tag, in dem andern jar unserr reiche.

421. *Confirmatio iurium in villis quibusdam.* — *(Dec. 13.)*

Originale ibidem nr. 364. Sigillum cum loro membranaceo deperditum. In plica legitur: R. — *Ed. Winkelmann l. c. p. 434 nr. 698.*

Reg. imp. VIII nr. 494; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim bekenn[a] offenlichen mit disem brief, daz für uns[b] chomen[b] seint[b] die edeln Hanman und Symon von Liehtenberg, unser lieben getrewen, und uns für haben gelegt, daz etwann Ludwig von Beiern, der sich keiser nant, und sein amptlüt an iren dörffern Greies, Wiproch, Kürtzenhausen und Weilern und iren freiheiten und rehten, di ir vorvarn, eltern und si gehaben und gehalten habent, biz her ser geschedigt und gehindert haben, und dar umb haben si uns diemütlichen[c] ir bette geraicht, daz wir die selben Hanman und Symon an iren alten freiheiten, guter gewonheit und rehten, die si von alter gehabt haben an den vorgenanten dörffern, behalten und beschirmen geruchen von unsern kuniglichen gnaden. Dar umb so haben wir ansehen der vorgnanten Hanmans und Symons getrewen dienst, den si uns[b] und[b] dem[b] riche getan haben und in zukünftigen zeiten nutzlicher und trewlicher tun süllent, und geben und verliehen in wider alle die reht, freiheit und gut gewonheit, die ir eltern und si gehabt haben und haben süllen an den egnanten dörffern, daz si die selben und ir erben ewiclichen an alle hindernusse und irrung behalten, haben, besitzen und nützen sullen. Dar umb gebietten wir allen unsern und dez reiches getrewen, edeln und unedeln und benamen dem lantvogt ze Elsazzen, der zu dem mal ist, ernstlichen bei unsern hulden, daz si die vorgen(anten) Hanman und Symon und ir erben und nachchomen an dem[c] egnanten iren[d] rehten, freiheiten und guten gewonheiten[d], eren und wirden niht hindern noch iren[c] süllent, sunder si dar an von unsern wegen vor aller unrehter gewalt beschutzen und beschirmen. Mit urchund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Geben zu Hagenaw, nach Cristus gebürt driutzehenhundert und in dem siben und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

420. a) gaden *or.* b) *in loco raso or.*

421. a) *sic in fine lineae or.* b) *in loco raso or.* c) *sic or.* d) iren — gewonheiten *in loco raso or.*

422. *Promissio pecuniae pro homagio facto. — Dec. 16.*

Originale ibidem nr. 365. Sigillum cum loro membranacco deperditum. In plica legitur: R. — *Ed. Winkelmann l. c. p. 434 nr. 699.*

Reg. imp. VIII nr. 504: cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif, daz wir angesehen haben den getrewen dinst, den uns und dem reiche di edeln Hannan, Ludwig und Symon gevettern von Lihtenberg getan habent und noch tun sullen und mügen, und ouch dar ümb, daz si uns als irem rehten herren und einem Romischen küng gehuldet und gesworn haben und daz si uns mit irn leiben und vesten, di uns offen sullen sein, geholfen und gewarttent sullen sein wider aller menigelich niemans uzgenomen, di weil wir leben, one allez geverde: dar ümb geben wir in von unsern kunglichen gnaden drẘtausent mark silbers Strazburger gewiht und geloben in und irn erben daz selb gut und silber 1348. Febr. 2. halbes ze geben und ze bezalen auf unsrer Frawen tag ze lihtmesse, der nu schirst 1348. Iun. 24. kümpt, und daz ander halbteil uf sant Johanns tag ze sunwennden, der darnach schirst kümpt, one fürzoge, und dez ze urkunde geben wir disen brif versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Strazpurg, nach Christus gebürt drẘzehenhundert jar und in dem siben und virtzigstem jar, an dem nehsten sunntag vor sant Thomas tag des heiligen zwelfpoten, in dem andern jar unsrer reiche.

423. PACTUM INTER DUCES BAVARIAE ET CIVITATES SUEVIAE.

1347. Dec. 14.

Originale A *a civitatibus datum in archivo generali regni Bavarici 'Haus- und Familiensachen, Schwäb. Bund fasc. 1'. Sigillum lorumque iam desunt. — Originale* B *a ducibus datum ibidem 'Augsburg Reichsstadt II. Abt.* X$\frac{1}{5}$ *fasc. 10 nr. 2'. Pendent sigilla duo loris membranaceis. — Utrumque descripsit R. Salomon. — Inedita.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 29 (A).

A.

Wir . . die burgermeister, . . die schültheizzen, . . die ammánn, . . die rát und . . die burger gemeinliehen der stete Auspurg, Ulm, Nördlingen, Esslingen, Räutlingen, Rotweil, Heilprunn, Gemünde, Halle, Weil, Wimpfen, Weinsperg, Memmingen, Ravenspurg, Überlingen, Lindow, Pfullendorf, Bybrach, Kempten, Bürn, Bůchorn, Lintkirchen, Wangen und Bůchow verjehen und tůn chunt offenlich mit disem brief, das wir mit den edeln und hochgeborn fürsten hern Lud(wigen) und hern Stephan march-

B.

Wir Ludowig und Stephan von Gotes genaden marchgraven ze Brandenburg, pfallentzgraven bei Reyn und hertzogen in Beyern, bechennen und tůn kunt für uns und unser brüder offenliche mit disem brief, das wir mit den erbern weisen läuten . . den burgermeistern, . . den schultheizzen, . . den ammánn, . . den räten und . . den burgern gemeinlichen der stete Auspurg, Ulm, Nördlingen, Ezzlingen, Räutlingen, Rotweil, Heilprunn, Gemünde, Halle, Weil, Wimpfen, Weinsperg, Memmingen, Ravens-

grafen ze Brand(en)burg, pfallentzgraven bei Reyn und hertzogen in Beyern, den durchläuchtigen herren, geteidingt haben und überain chomen sein und si mit uns, das wir einen freúntlichen, getrewen und stäten satz und fride fúr uns und alle unser helfer und diener, der wir ietzo gewaltig sein oder fúrbas werden, haben súlen und wellen von hinnan bis auf sant Gallen tag der schierst komt und darnach über ein gantz jar ane allerlei geverde und argelist. Es ist auch in dem selben satz gerett, das wir iedemann, swem wir wellen, kost ze kauffen geben mügen, und dar an tun wir wider disen frid und satz niht und súllen auch des gen in und allermenelich unengolten beleiben. Und des ze urchunde geben wir in disen brief versigelten mit der stat ze Auspurg insigel, darunder wir uns alle gemeinlichen mit unsern trewen verbinden, stät ze halten und ze leisten, swas da vor geschriben stet.

Der brief ist geben ze Auspurg an freitag nach sant Lucien tag, do man zalt von Kristes gebúrt driutzehen hundert jar und in dem siben und viertzigstem jare.

purg, Überlingen, Lindow, Pfullendorf, Bybrach, Kempten, Búren, Buchoren, Liutkirchen, Wangen und Buchawe geteidingt haben und überain chomen sein und si mit uns, das wir einen freúntlichen, getriwn und stäten satz und fride für uns und fúr alle unser helfer und diener, der wir ietzo gewaltig sein oder fúrbaz werden, haben súlen und wellen von hinnan bis auf sant Gallen tag der schierst kumt und darnach über 1348. Oct. 16.
ein gantz jare ane allerlei geverde und 1349 Oct. 16
argelist. Es ist auch in dem selben satz gerett, das die vorgen(anten) stete und burger iedemanne, swem si wellent, kost ze kauffen gebent mügent, und dar an tünd si wider disen fride und satz niht und súllent auch dez gen uns und allermenelichen unengolten beleiben. Und des ze urchúnde geben wir in mit unser beider insigeln versigelten disen brief.

Der geben ist ze Auspurg an freitag nach Lucie, do man zalt von Krists gebúrt driutzehenhundert jare und in dem siben und viertzigstem jare.

424. MANDATUM DE STURA IUDAEORUM COLMARIENSIUM.

1347. Dec. 15.

Originale in archivo civitatis Colmariensis (K I 5). Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 5979.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim enbieten den Juden gemeinlich der stat zu Kolmar, unsern kamerknehten, unser gnad.

Wizzent, daz wir unserm lieben getrewen dem edeln Rudolfen von der Warte bescheiden haben und ge[geb]en allez daz gelt, daz ir uns und dem riche [von] ewerr st[ur]e jerlich schuldig sint zu [geben] uber viertzig marck, d[i] wir haben andern unsern dienern an ewch bescheiden[1]. Dar umb gebieten wir euch ernstilichen und vesticklichen bei unsern hulden, daz ir allez daz gelt, daz da ist über die viertzig marck, di vorgesprochen sint, dem selben Rudolfen von unsern wegen geben und reichen sullent an hindernusse und widerredt. Und wann ir im daz bezalent, so sagen wir euch dez diez jars ledig, quitt und loz. Mit urchund diez briefs.

1) *V. supra nr. 269.*

Der geben ist zu Strazburch, nach Cristus gebürt drintzehenhundert und in dem siben und viertzigsten jar, an dem sampstag nach sant Lucien tag, in dem andern jar unserr riche.

---

425. 426. RECEPTIONES IN SERVITIUM CONTRA KAROLUM REGEM.

1347. Dec. 15. 16.

Extr. 'Abhandlungen der historischen Klasse der bayerischen Akademie' II, 1 (1837), 220; Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2, 204.

425. *Scriptum pro Cunone de Aurach. — Dec. 15.*

Transsumptum (T) *a Georgio abbate Zwifaltensi a. 1436. Oct. 2. confectum in archivo generali regni Bavarici 'Fürstenselekt fasc. 239'. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Wir Ludwig und Stephan von Gots gnaden marggrafen zu Branndemburg, pfallenczgrafen ze Ryn und herczogen in Bayern, bekennen offenlichen mit disem brieff, das wir mit dem vesten ritter herr Kunen dem Truchsässen von Awrach also getädinget haben und uberain kommen sien, das er uns mit zehen mannen mit helmen getruwlich
1348 Ian. 6. warten und dienen sol hie zwuschen und dem oberosten der nu schierst kumpt und
1350. Ian. 6. darnach uber zway gantzu jar wider den kung von Peheim, der sich Römschen kung nennet, wyder sin helffer und diener und wider allermenclich nieman uszgenomen uff sin selbs choste. Und darumb haben wir im gehaissen ze geben fünffzehenhundert gulden
1348 Sept. 29. florin, der wir im halb richten und weren sullen uff sand Michels tag der schierst
1349. Sept. 29. kumpt und den andern halbtayl uff den nächsten sand Michels tag, der darenach schierst kumpt. Täten wir des niht, so mag er uns darumb pfennden, und sol er unser huld dar umb nitt verliesen. Es ist öch berett, swenn wir sins diensts bedurffen und den an in vordern, so sol er uns mit funff helmen inwenndig der vyer Wälde dienen, swa wir in hin ermanen, und sullen wir in denn koszt geben als andern unsern helffern und dienern. Wär öch, das man uns in unser lannd ze Bayern ziehen wurde, so sol er uns mit den vorgen(anten) zehen helmen und so er beszt mag dienen und beholffen sin; und süllen in[a] denn aber koszt geben als andern unsern dienern. Des ze urkund geben wir im diesen brieff versigelt mit unsern insigeln.

Der geben ist ze Augspurg, nach Christs gepurt druczehenhundert jar darnach in dem syben und vyerczigsten jar, an dem sampeztag nach sand Lucien tag.

426. *Scriptum pro Pantaleone de Schellenberg. — Dec. 16.*

Originale ibidem 'Personenselekt Carton 370 fasc. 1'. Descripsit R. Salomon. Sigilla duo cum loris membranaceis deperdita. — Ineditum.

Wir Ludowig und Stephan von Gots genaden marhgrafen ze Brandenburg, pfallentzgrafen bi Rin und hertzogen ze Beyern, bekennen und tůn kunt offenlichen mit disem brief, daz wir mit dem vestten manne Pa[nta]leon[a] von Schellenberg also geteidingt haben und uberein komen sin, daz er uns mit acht mannen mit helmen getriw-
1348. Ian. 6. lichen wartten und dienen sol von dem oberstem der schierst kumt und dar nah die
1350. Ian. 6. nähsten zwei gantze jar wider . . den künig ze Beheim, der sich des Römischen richs an nimt, wider sin diener und helffer und wider aller männiklich nieman aus genomen

425. a) *abhinc atram. et penna mut. ead. man. T.*

426. a) *in or. corrosum.*

uf sin selbs chost. Und dar umb haben wir in geheizzen ze geben zwelf hundert guldin florin, der wir in halb richten und weren süllen uf sand Michels tag der schierst kumt (1348. Sept. 29.) und den andern halben teil uf den nähsten sand Michels tag, der dar nah schierst kumt (1349. Sept. 29.). Teten wir des niht, so mag er uns dar umb pfenden, und sol er unser huld dar umb niht verliesen. Ez ist öch geret, wanne wir seins dienstes bedürffen und den an in vordern, so sol er uns dienen mit vier helmen inwendig der vier Welde, swo wir in hin ermonen; und den sullen wir dann chost geben als andern unsern dieneren. Wär aber, daz man uns in unser land ze Beyern ziehent wurd, so sol er uns mit den vorgen(anten) acht helmen und so er bestt mag dienen und [b]eholffen sin; und süllen in aber mit chost besorgen als ander unser helffer und diener. Dez ze urkund geben wir disen brief versigelten mit unsern insigeln.

Daz ist geschehen ze Ausspurg an sunntag nah Lucie, do man zalt von Christes geburtt driuzehenhundert jar und in dem sibenundvierzigstem jar.

427. KAROLI REGIS COMMISSIO TRACTATUS CUM CIVITATE FRANCOFURTANA FACIENDI.

1347. Dec. 16.

Originale in archivo publico Marburgensi 'Hanauer Urkunden. Auswärtige Beziehungen'. Sigilli secreti olim impressi vestigia pauca adsunt. — Ed. Bernhard, Antiquitates Wetterariae 269; Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II. 2, 722 nr. 738. Hanc editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 502.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim enbiten unserm lieben getruwen Ulrichen von Hanow unser gnade und allez gut.

Wizze, daz wir stet und unzebrochen halten wollen allez, daz du von unsern wegen zwisschen uns und den burgern von Frankenfurt gereden und geteijdingen wirdest; und dez send wir dir unsern offen brief zu urkunde versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Strasburg, noch Cristes geburt dreuzehenhundert und in dem sybenundvirezigsten jar, am suntag noch sant Luczeyn tag, in dem andern jar unsern reiche.

428—437. SCRIPTA PRO COMITIBUS DE OETTINGEN.

1347. Dec. 16.—24.

Originalia in archivo Wallersteinensi. Descripsit vel contulit R. Salomon.

428—436. SCRIPTA COMITIBUS DIRECTA.

Dec. 16.—24.

428. *Confirmatio privilegiorum.* — *Dec. 16.*

In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.*

Reg. imp. VIII nr. 501.

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim tůn kunt allen den, die disen brief sehent oder horent lesen, daz wir den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(erichen) grafen ze Ötingen und lantgraven in Elsauzzen, unsern lieben getriwen, durch ir dienst und durch besunder gnade, die wir

zu in haben, alle die brief und hantfeste, die si von unsern vorfarenn seligen keyser und Römschen künigen habent, umb swelher hande sache ez si, von unsern künigchlichen gewalt bestetigen, vesten und mit disem gegenwertigen brief geniuwern, den wir dar über ze urkünde haben gehaissen schriben und mit unserm künigchlichem insigel versigeln.

Der geben ist ze Stranzburch an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, von Christz geburt driutzehen hundert jar dar nach in dem siben und viertzigostem jar, in dem andern jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

429. *Assignatio Iudaeorum Argentinensium. — Dec. 16.*

In plica legitur: R̸. *Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 5980.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim verjehen offenlichen an disem brief, daz wir schuldig seien und gelten süllen den edeln Ludwigen und Fridreichen grafen zu Ötingen rechter schuld tusent marck silbers für den schaden und di kost, den si genomen haben und getän vormals in dez riches dienst, und setzen in und beweisen für di vorgen(anten) tusent marck von besundern unsern chüngeklichen gnaden und günst, di wir zu in haben, unser und dez riches Juden, unser kamerknehte, in der stat zu Strazburch mit der bescheidenheit, daz si[a] inne haben und niezzen sullen mit allen rehten und nützen, di uns und dem riche da von gevallen mügen, als lang biz wir oder unser nachkomen an dem riche si von in erledigen und erlösen umb di vorgen(anten) tusent marck silbers gar und genczlichen. Und dar umb gebieten wir allen unsern und dez riches getrewen, herren, freien, grafen, lantvögten, vögten und besunderlichen dem meister, dem rat, den burgern gemeinlichen ze Strazburch, wie ez den obegen(anten) von Ötingen und iren erben notürftig sei, daz si in beholfen sein, daz in die vor(genanten) Juden gehorsam wartent und undertenig sien mit den rehten und stürn, die si uns und dem riche jerlichen da von gevallen sullen, als lang als obnan geschriben ist; und gebieten auch den obgnanten Juden, daz si sich da wider iht setzen und den vorgén(anten) von Ötingen und iren erben gehorsam und undertenigen sien an fürzog und hindernusse, als lieb in unser und dez richs hulde sin. Und swann si in jerlichen dienent mit stiür, mit bete und mit rehten, als benennet ist, di weil si in stent, so sagen wir si für uns und unser nachkomen an dem riche der selben dienst und stiür ledig und löz mit disem brief, den wir in dar uber ze ainem urchünd geben versigelten mit ünserm küncklichen insigel.

Der geben ist zu Starzburch[b], nach Cristus gebürt driutzehenhundert und in dem siben und viertzigstem jar, an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, in dem andern jar unserr rieche.

In plica: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

430. *Obligatio sturae Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum. — Ed. Winkelmann, Acta II, 435 nr. 700 ex* or. *— Extr. Lang 'Materialien zur Oettingischen Geschichte' II (1773) p. 34. Reg. imp. VIII nr. 5981; cf. additamentum primum p. 834.*

Wir Karl von Gotz gnaden Römscher künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim bekennen offenlichen an disem brief, daz wir den edeln mannen Ludwigen und Frid(richen) grafen ze Oetingen und lantgraven in Elzauzzen, unsern

429. a) *supplendum* si. b) *sic or.*

lieben getriwen, schuldig sien und gelten schůlen umb ir dienst und schaden, den si getan und genomen habent vormalz in dez reichs dienst, und noch in künftigen zeiten uns und dem reich triwlicher und friuntlicher dienen sůllent, tusent phunt Haller. Darumb versetzen wir in unser gewonlich stiwer ze Ulme und ze Nördlingen, die uns die Juden in den beiden steten gelten und jerchlichen geben süllent, und sůllent die inne haben und niezsen mit allen rehten, alz lang biz daz wir oder unser nachkomen an dem reich die selben Judenstiwer von[a] in oder von iren erben umb diu selben tusent phunt Haller widerlôsen. Dar ůber ze urkünde geben wir in disen brief mit unserm künigchlichem insigel versigelten.

Der geben ist ze Strauzburch an dem suntag nach sant Lucien tag, nach Christz geburt drintzehen hundert jar dar nach in dem siben und viertzigostem jar, in dem andern jar unsrer reich.

431. *Assignatio sturae Iudaeorum in Nördlingen. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum. Extr. Lang l. c. II. 35. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5982.

Wir Karl von Goez gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim bekennen und tůn kunt offenlichen mit disem brief, daz wir den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(richen) grafen ze Ötingen und lantgraven in Elsauzze, unsern liben getriwen, umb die kost und umb die dienst, die si vormalz in dez reichs dienst getan und verzert habent, alz wir von in wol underweiset sien, verschaft haben sehs hundert phunt Haller; und die selben haben wir in und iren erben verschaffet uf der Juden stiwer ze Nördlingen zu anderm gelt, daz si vor dar uf habent, also daz si die selben Juden stiwer inne haben und niessen süllent, alz lang biz si der vorgeschribenne sehs hundert phunde Haller zu anderm gelt, daz si vor dar uf habent, gar und gentzlich veriht und gewert werdent. Ze urkunde ditz briefs.

Der geben ist ze Strazburch an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, von Christz geburt drintzehen hundert jar dar nach in dem siben und viertzigestem jar, in dem andern jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum cancell(arium) | Dithmarus.

432. *Obligatio castri Flochberg. — Dec. 16.*

In plica legitur: R. *Sigillum deest loro relicto. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5983.

Wir Karl von Goez gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez richs und künig ze Behen vergehen offenlichen an disem brief, daz wir angesehen und bedauht haben getriwen und steten dienst, den die edeln Lud(wig) und Frid(erich) grafen ze Ötingen, unsern[a] lieben getriwen, vormalz dem reich getan habent und in künftigen zeiten triulicher und friuntlicher tůn süllent, dar umb wir in von unsern besundern künigklichen gnaden gegeben haben und geben zwai tusent mark silbers und setzen in von unser und dez reichs wegen für die vorgnanten summe dez geltz unser und dez reichs vesten gnant Flochberch, diu bi Bopphingen gelegen ist, also daz si die selben vesten und den berch inne haben süllent und niezzen mit allen rehten, eren und niezen, die dar zů gehörent und da von gevallen mügen, besůcht und unbesůcht, swie daz gnant

430. a) on *or.*

432. a) *sic or.*

si, alz lang hintz wir oder unser nachkomen an dem reiche chůning oder keyser den selben berch Flochberch von in oder von iren erben umb die selben zwai tusent mark silbers gentzlichen wider erledigen und erlösen. Und dar über ze urkůnde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künichlichen insigel.

Der geben ist ze Strauzburch nach Christz geburt driuczehen hundert jar und in dem siben und viertzigostem jar, an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum cancell(arium) | Dithmarus.

433. *Obligatio castri Horburg. — Dec. 16.*

In plica: R. *Sigillum deest loro relicto. Extr. Lang l. c. V (1775) p. 62. — Ineditum.*

Wir Karl von Gotz gnaden Römscher künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim vergehen offenlichen mit disem brief, daz wir underweiset sien und kuntlich beriht von den edeln Ludwigen und Frid(richen) grafen ze Ötingen, unsern lieben getriwen, wie si vormalz in dez reichs dienst schadhaft worden sint umb viertzehen hundert phunt Haller und uns diemüthlichen gebeten hant, daz wir in die vorgnanten summe irs schaden von unsern besundern künigklichen gnaden von unser und dez reichs wegen gelten gerůchen und bezalen. Dar umb haben wir angesehen der vorgnanten Ludwigs und Frid(richs) dienst, den si dem reich getan habent und uns und dem selben reich nutzlicher und friuntlicher tůn sůllen, und seczen in für diu vorgnanten viertzehen hundert phunt Haller unser und dez reichs burch ze Horburch mit allem dem daz dar zů gehört, swie daz gnant si, und auch elliu diu reht, die wir und daz reich von alter da selbs gehabt haben und haben süllen, also daz si die egnanten burch und reht und allez daz dar zů gehört alz lang für die viertzehen hundert phunt Haller inne haben süllent, hintz daz wir oder unser nachkomen an dem reich si von in dar umb gentzlichen und gar erledigen und erlösen. Und dar über ze urkünde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künigklichen insigel.

Der geben ist ze Strauzburch an dem nehsten suntag nach sant Lucien tag, nach Christz geburt driuczehen hundert jar und in dem siben und viertzigosten jar, in dem andern jar unsrer reiche.

434. *Obligatio castri et fori in Horburg. — Dec. 16.*

In plica: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Extr. Lang l. c. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5984.

Wir Karl von Goez gnaden Römscher künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim vergehen offenlichen mit disem brief, daz wir schuldig sien und gelten schüln den edeln Lud(wigen) und Frid(richen) grafen ze Ötingen rehter schuld tusent phunt Haller, die wir in geben haben und geben von unsern künigklichen gnaden durch iren getriwen dienst, den si uns und dem reich getan habent und fürbaz nuczlicher und friuntlicher tůn süllent. Dar umb wir in von unsern und dez reichs wegen unser vesten und markt ze Horburch und waz dar zů gehört ze rehtem phand versetzt haben und versetzen, also daz si diu selben tusent phunt Haller dar uf haben süllen in aller der weise alz ander gelt, daz si von uns und von dem reich dar uf habent, und alz die brief sprechent, die si von uns dar über habent. Mit urkünde diez briefez, den wir in geben haben dar über mit unserm künigchlichem insigel versigelten ze Strauzburch an dem suntag nach sant Lucien tag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar und in dem siben und viertzigostem jar, in dem andern jar unsrer reiche.

435. *Privilegium de receptione Iudaeorum.* — *Dec. 19.*

In plica: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.* — *Ineditum.* *Reg. imp. VIII nr. 5986.*

Wir Karl von Gotz gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim vergehen offenlichen an disem brief, daz wir wellen von unserm künigklichem gewalt, swaz Juden zů den edeln mannen Lud(wigen) und Frid(richen) gebrüedern grafen ze Ötingen und lantgraven in Elsauzzen, unsern lieben getriwen, in ir stet, merkte, veste oder dörfer varent, daz si di ein nemen mügen mit unserm güten willen und gunst, und sülen auch die selben Juden inne haben und niezsen zů den Juden, die si ieczů an iren steten vesten und dörfern habent mit allen diensten und nützen, die da von gevallen mügent, alz lang untz an unsern willen und widerrüeffen. Und dar über ze urkünde geben wir in disen brief versigelten mit unserm künigklichem insigel.

Der geben ist ze Basel an der nehsten mitwuchen nach sant Lucien tag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar, dar nach in dem siben und viertzigestem jar, in dem andern jar unserr[a] reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

436. *Obligatio Iudaeorum civitatum Ulm et Nördlingen.* — *Dec. 24.*

In plica: R. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ed.* Winkelmann, *Acta II, 435 nr. 701 ex* or. — *Extr. Lang l. c. II (1773) p. 35.*

Reg. imp. VIII nr. 5988; cf. additamentum primum p. 834.

Wir Karl von Gots gnaden Römscher künig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem vergehen offenlich an disem brief, daz wir schuldig sien und gelten süllen den edeln Lud(wigen) und Frid(richen) grafen ze Ötingen rehter schulde zwai tusent phunt Haller für den schaden und kost, den si genomen haben und getan vormals in des reichs dienst, und setzen in und beweisen für die vorgenanten zwai tusent phunt Haller von besundern unsern künigklichen gnaden und gunst, die wir zu in haben, unser und des reichs Juden unser kamerknecht in den zwaien steten ze Ulm und ze Nördlingen mit der beschaidenheit, daz si si inne haben und niezsen süln mit allen rehten und nützen, die uns und dem reich da von gevallen mügen, alz lang biz wir oder unser nachkomen an dem reich si von in geledigen und erlösen umb diu vorgnanten zwai tusent phunt Haller gar und gentzlich. Und dar umb gebieten wir allen unsern und des reichs getriwen, herren, frien, grafen, lantvögten, vögten und besunderlichen den ammennen, den reten und den burgern gemainlich in den vorgnanten steten ze Ulme und ze Nördlingen, wie es den obgnanten von Ötingen und iren erben notürftig si, daz si in beholfen sien, daz in die vorgenanten Juden gehorsam warten und undertenig sien an fürzog mit den rehten und stiuren, die uns und dem reich jerehlichen da von gevallen sülen, alz lang als obnan geschriben ist. Und gebieten auch den obgenanten Juden, daz si sich da wider iht setzen und den obgnanten von Ötingen und iren erben gehorsam und undertenig sien an fürzog und hindernüsse, alz lieb in unser und des reichs hulde sien. Und swenn si in jerehlichen dienent mit stiur und mit rehten, alz benent ist, die weil si in stent, so sagen wir si für uns und unser nachkomen an dem reich der

435. a) *sic or.; littera ultima al. atram. in loco raso.*

selben dienst und stiuwer ledig und los mit disem brief, den wir in dar über ze ainem urkünde geben versigelten mit unserm künigklichen insigel.

Der geben ist ze Basel an dem mentag vor dem hailigen Kristag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar dar nach in dem siben und viertzigostem jar und in dem andern jar unserr reich.

---

437. *Mandatum civitati Hagenau directum. — Dec. 22.*

Originale in collectione Habeliana nr. 258. Descripsit Johannes Schultze. Sigillum secretum infra textum impressum, papiro opertum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 516.

Wir Karl von Gots gnaden Römscher künig ze allen zeiten merer dez reichs und künig in Beheim enb(iete)n den ersamen weisen lüten dem schulthaizsen, den maistern und dem raut gemainlichen der stat ze Hagnaw, unsern lieben getrewen, unser hulde und allez gůt.

Wan wir den edeln graf Lud(wigen) und graf Frid(richen) von Otingen, unsern lieben getrewen, verlihen haben elliu diu gůt, diu uns und dem reich ledig worden sint von Wilhalm selig von Winnstain, alz die brief sprechent, die wir in von unsern künigchlichen gnaden dar über geben haben, da von wellen wir und gebieten iw festichlichen bi unsern hulden, daz ir die vorgn(an)ten von Ötingen nutzlichen und getrewlichen schirment uf den vorgnanten gůten allen und in beholfen sient, also daz in kain bruch oder gewalt dar an beschehe.

Geben ze Basel an dem nehsten sammeztag nach sant Thomas tag, in dem andern jar unserr reich.

---

438. 439. OBLIGATIO STURAE CIVITATIS WETZLARIAE.

1347. Dec. 17.

438. *Scriptum pro Ottone comite de Nassau. — Dec. 17.*

Originale in archivo domus regiae Hollandicae quod est Hagae Comitis. Quod cum non habuerimus, adhibemus archivi Wiesbadensis apographa: 1 a. 1876. Hagae confectum, 2 saec. XV. in Diplomatario Knuettelliano II (= 'Kopialbücher Abt. A nr. 11') f. 436 servatum. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 507.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief, daz wir unserem[a] lieben getruwen graven[b] Otten von Nassowe umb getruwen, steten und willigen dienst[c], den er uns und dem reich offt unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mach[d] in kumftigen[e] zeiten, dreitusent pfunt Haller und zweihundirt pfunt Haller schuldich[f] sein und geldin sullen. Dar[g] umb setze wir ym und seinen erben ze einem rechten pfande dreihundirt und zwentzig guldin jarige[h] gulde uf unser stat ze Wepflarn,

438. a) unsern *1.* b) graf *1.* c) dinst *2.* d) mack *1;* mag *2.* e) kumftigen *1;* kunftigen *2.* f) schuldick *1;* schuldig *2.* g) der *1.* h) jariger *2.*

die si uns und dem reich sullen gelden, daz er und seine[i] erben die vorgen(anten) dreihundert und zwentzig guldin offheben[k] sollen on abslag, als lange uncz wir ader unser nakomen an deme reiche[l] in die egenanten dreitusend[m] und zweyhundirt pfunt gentzlich bezzaln und berichten. Mit urkund diez briefs.

Der geben ist ze Colmar, nach Crists gepurt drewzenhundert jar und sybenundvirtzig jar, am nehesten montag vor sant Thomas tag dez heiligen zwelfpoten, in dem anderen jar unser[n] reiche.

Infra textum legitur: per[o] dominum regem Iohannes Noviforensis[o].

439. *Mandatum civitati directum.* — *Dec. 17.*

Originale ibidem. Item adhibemus apographa 1 a. 1876. Hagae confectum, 2 in Diplomatario supra citato fol. 136' servatum. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 5985 = 508.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim enpieten dem schultheiz, dem burgermeister und den burgern gemeinlich von dem rat und den schepfen unser stat ze Wepflarn, unsern lieben getruwen, unser hulde und allez gut.

Wir gebieten ewren truwen ernstlich und vestiglich, daz ir unsern[a] lieben getruwen graven[b] Johan von Nassow virhundert guldin und graven[b] Otten seinen vettir drewhundert und zwentzig guldin von gewonlicher stewer, die ir uns und dem reich schuldich[c] seit, geben und geltin söllet alle jar ze rechten zeiten on furgetzog und hindernuzz, als lieb euch sei unser kuniglich gnade ze haldin.

Geben ze Colmar dez nehesten montags vor sant Thomas dez heiligen zwelfpoten, in dem andern jar unserr[d] reiche.

440. PRIVILEGIUM PRO CIVITATE FREIBURG. 1347. Dec. 18.

Copia a. 1360. facta in archivo civitatis Freiburg. Conferri iussit archivi praefectus.

Reg. imp. VIII nr. 510.

Quae cum privilegio Ludovici imperatoris 1339. Dec. 1. dato aurea bulla sigillato ('Regesten Ludwigs' p. 127 nr. 2038; Schreiber 'Urkundenbuch der Stadt Freiburg' I, 344) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karle von Gottes gnaden Römscher kung zů allen ziten merer des riches und kunig zů Beheim vergehent und tunt kunt offenlich an disem briefe allen den, die in sehent, hörent oder lesent, das wir den wisen luten* den vier und zwentzigen, dem rate und der gemeinde der stette zů Friburg in Brisgöw, unsern lieben getrűwen, von besundern gnaden, gunst und gůtem willen, den wir zů inen haben, von der dienste wegen, die si uns und dem riche getan habent vor langen ziten her, von unserm kuniglichen gewalt verlihen und gegeben habent und verlihen und geben ŏch in und irre stette zů Friburg alle friheit und allů reht nach der stette friheit und reht zů Kölne. Wir* verlihen und geben ŏch inen die gnade, das wir nut wellen, das ieman dehein

438. i) seinen *1;* syne *2.* k) offheben — egenanten dreitusend *deest 1.* l) rijche *2.* m) drutusend *2.* n) uns *1.* o) *subscriptionem om. 1.*

439. a) unseren *2.* b) graf *1.* c) schuldick *1;* schuldig *2.* d) unsern *1.*

ir burgere iendert laden sölle noch beclagen, und das si niendert ze rehte stan söllent umb dehein sache, denne vor irem schulth(eissen) in der stat zû Friburg. Wurdi dehein ir burgere darúber iendert geladet oder beclaget oder ze ahte getan, das sol in kein schade sin; swen aber si rehtlose liessin, der mag wol anderswa clagen. Wir verlihen und geben ŏch inen den gewalt und dú rehte, das si in irre stat mögent uf setzen und ab setzen win ungelte und korn ungelte, wenne si wellent, und sol nieman dar wider sin. Ŏch tûn wir inen und irre stat zû Friburg von unserre kúniglichen gûti die gnade, das wir wellen, das ir vorstette alle, die sie ietze mit muren und mit graben umbevangen oder begriffen habent oder noch umbevahend oder begriffen werdent, allú die rehte, friheit und gût gewohnheit haben söllent, die ir alti stat Friburg het, als si die von únsern vorvarn Rômschen keysern und kúngen gehebt habent. Swer in ŏch dis vorgeschriben únser gnade, alle oder ir etlich, an deheinen stucken frevellich úberfüre oder breche, der sol in unsern und des riches ungnaden sin, und ist dar zû vervallen hundert pfunde goldes, die halb in unser und des riches kammer, und das ander halbeteil der obgenanten stat zû Friburg werden söllent. Und dar úber zû einem urkúnde geben wir inen disen gegenwertigen brief, bevestent und besigelt mit unserm kúnglichen ingesigel.

Der gegeben ist ze Kolmer, da von Cristus gebúrt waren tusend drúhundert jare dar nach in dem siben und viertzigosten jare, in dem andern jare unserre riche, an dem zinstag vor sant Thomans tage.

441. PRIVILEGIUM ECCLESIASTICUM KAROLO REGI CONCESSUM.

1347. Dec. 18.

Reg. Avinion. 98 f. 269 nr. 351; Reg. Vatican. 184 f. 158' nr. 352. Descripsit F. Kern. — Ed. Codex dipl. Moraviae VII, 545 nr. 744. — Extr. Riezler 2337; Klicman 956.

Carissimo in Christo filio Carolo regi Romanorum illustri salutem etc.

Preclara celsitudinis tue merita promerentur, ut votis tuis in hiis presertim, que salutem animarum concernunt, quantum cum Deo possumus, favorabiliter annuamus. Tuis itaque supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut si forsan ad loca ecclesiastica interdicto supposita te contigerit declinare, liceat tibi in illis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, etiam alta voce tibi et familiaribus tuis ac aliis de comitiva tua missam et alia divina officia facere celebrari, dummodo tu vel illi causam non dederitis interdicto nec id tibi vel illis contigerit specialiter interdici. Nulli ergo etc. nostre concessionis infringere etc.

Datum Avinione XV. Kl. Ianuarii, anno sexto.

442. CONCESSIO FEUDORUM.

1347. Dec. 20.

Transsumptum a Iohanne episcopo Basileensi 1358. Iul. 20. confectum in archivo Solodrensi. Describi iussit archivi praefectus.

Reg. imp. VIII nr. 5987.

Wir Karolus von Gottes gnaden Römischer kúnig alle zit merer dez riches und kúnig ze Beheim tûnt kunt mengelich mit disem briefe, daz wir dem edeln Robertz sun des edeln Ulriches herren ze Sygnôwe, an sinr und sinre brûdern stat, und dem vesten

ritter Burkart Sennen von Müsingen und Cunrat sinem brůder, unsern lieben getrúwen, verluchen hant zem rechten lehen in aller der wise, als man lehen von recht lihen sol, und lihent mit disem briefe allú die lúte, dörffer, twinge und benne und alle dú recht und gůter mit allen zůgehörden, und namhaft sant Ursen lúte, die der edel graf Hug selige von Bůchecke von dem Römischen riche ze lehen hatte und aber die selben von Sygnöwe und Sennen von ime ze lehen hattent. Dar zů lihen wir öch den vorgenanten von Sygnöwe und Sennen ze eim rechten lehen als da vor daz gerichte ze Solotern, daz der vorgenant Graf Hug selige von dem Römischen riche ze lehen hatte und nach dez selben Graf Huges seligen tode dem riche lidig worden ist. Und dez ze eim urkúnde ist unser kúniglich ingesigel gehenket an disen brieff.

Der gegeben wart ze Basel an sant Tomans abent dez zwelfbotten, dez jares do man zalte von Gottes gebúrte drúzehenhundert und siben und vierzig jar, in dem andern jare unserre riche.

443. RECEPTIO IN PROTECTIONEM IMPERII.

1347. Dec. 20.

Cum originale nacti non simus, apographum saec. XVIII. quod extat in archivo publico Argentinensi 'H 2316' (C), *de cuius indole cf. H. Bloch in 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins. Neue Folge' I (1896) p. 313, et editionem quam pararit Schöpflin, Alsatia diplomatica II, 189 nr. 1022* (S) *adhibuimus.*

Reg. imp. VIII nr. 512.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Adelheidi de Geroltzecke abbatisse monasterii secularis[a] ecclesie[a] in Anthelo[b] Argentinensis diocesis principi et devote sue dilecte gratiam suam et omne bonum.

Devotionis tue sincerus affectus, quem tu et progenitores tui ad nos et imperium[c] Romanum[c] habuisse noscuntur, merito nos inducunt, ut te prosequamur prerogativa gratie specialis. Volentes igitur premissorum intuitu tibi et statui tuo favorabiliter providere et te in abbatia tua predicta, quam tam laudabiliter quam provide gubernare dignosceris, contra quoscunque iniuriatores[d] et molestatores defendere presidio efficaci te et personam tuam et omnes abbatissas tibi in perpetuum succedentes ac predictam abbatiam a quibuscunque exactionibus et muneribus presentium auctoritate eximentes te et eandem abbatiam cum succedentibus tibi abbatissis cum omnibus suis iuribus in nostram et regni Romani et imperii protectionem et defensionem recipimus specialem et volumus ex nunc inantea te abbatie predicte et eius administrationi[e] sub nostra defensione preesse, universis et singulis nostris[f] et Romani regni fidelibus et specialiter officiatis nostris quibuscunque sub obtentu gratie nostre mandantes districte, ut te et succedentes tibi in premissis contra quoscunque ecclesiasticos et seculares, cuiuscunque status vel condicionis existant, manuteneant efficaciter et defendant. Universa etiam privilegia, que a celebris memorie divis Romanorum imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, super quibuscunque graciis, iuribus, consuetudinibus et libertatibus obtinuisse dignosceris, in omnibus suis senteneiis, clausulis et tenoribus de verbo ad verbum, ac si presentibus essent speciatim inserta, approbamus, ratificamus et de benignitate regia confirmamus tibi et universis succedentibus tibi abbatissis universa regalia, que a sacro Romano imperio in feudum dependent, de benignitate regia conferentes te[g] de predictis baculo, quem in

443. a) *decst S.* b) Andela *S.* c) Rom. imp. *S.* d) iniuratores *C.* e) amministrationi *S.* f) nostri *S.* g) et *S.*

manibus gerimus, virtute presentium[h] investimus. Mandantes[i] universis et singulis principibus, baronibus, militibus, clientibus, nobilibus et innobilibus, iudicibus, advocatis, civitatibus et ceteris officialibus nostris et sacri Romani imperii fidelibus, quatenus te et tuum prefatum monasterium nec non omnes et singulos homines, possessiones et bona ac predia tue iurisdictioni subiecta non impediant seu impediri permittant, quin imo studeant[k] favorabiliter promoveri, sub pena centum marcarum auri ponderis Argentinensis[l] ab eo, qui contra facere presumpserit, irremissibiliter exigenda; quarum medietatem nostro regali erario sive fisco, residuam vero partem supradicte abbatisse, principis nostre, et succedentium sibi abbatissarum usibus decernimus applicari, et sub pena nostre indignationis, quam qui secus attentare presumpserit se cognoscat graviter incursurum. Presentium sub nostre maiestatis testimonio litterarum[i].

Datum Basilee XIII[m] Kalendas Ianuarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione decima quinta, regnorum nostrorum anno secundo.

---

444. 445. KAROLI REGIS PRIVILEGIA BURGGRAVIIS NORIMBERGENSIBUS CONCESSA.

1347. Dec. 21.

Originalia in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Hochstift fasc. 590'. Descripsit R. Salomon. In utroque plica praebet: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.*

444. *Scriptum de castris praedonum. — Dec. 21.*

Reg. imp. VIII nr. 513.

Wir Karl von Gottes gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des rychs und küng ze Beheim verjehen und tůn kunt öffenlichen mit disem brief, daz wir den edeln Johansen und Albreht gebrůdern burggrafen ze Nürenberk, ünsern lieben öheimen und getriwen, die besundern gnad getan haben und in erlaubt, daz si alle rauphüser und vesten, daruf man des ryches strazzen beschedigt und beraubt, betwingen und beschedigen sůllen und mügen, wenn oder wie si wellen. Und was si der selben rauphůser und vesten also betwingen und gewinnen, die selben haben wir in verlihen und verlihen in auch die von unserm künklichen gewalt mit disem brief, also daz si und ir erben die selben rauphüser und vesten mit allen irn zůgehörnden von uns und dem ryche ewklichen ze rehtem lehen haben und besiczen süllen ane alle hindernüz, ane geverde. Mit urkůnd diez briefs mit unserm kunglichen insigel versigelt.

Der geben ist ze Basel, nach Crists gebůrth drutzehen hundert jar und in dem siben und viertzigsten jar, an sant Thomas tak des heilgen zwelfbotten, in dem andern jar ünsers riches.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum regem | Heinr(icus) Thesaur.

445. *Scriptum de castris Floss et Parkstein. — Dec. 21.*

Reg. imp. VIII nr. 514.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir die edeln

443. h) presentiarum *C.* i) *reliqua usque* litterarum *desunt S.* k) studiant *C.* l) argenti *C.* m) decimo tertio *C.*

Johann und Albrehten gebruder burgrafen ze Nürnberg, unser lieben ohein und getrewen, geheizzen und enpfolhen haben, daz sie di vesten Flozze und Parkstein und ouch den markt zer Weyden und alle ander märkte, di dar zu gehôrn, bezzern, bawen und vesten sullen, wenn oder wi in des durft und not geschiht. Und waz si danne oder ir erben uf di vorgenanten vesten und merkt verbawen, daz sullen si und ir erben haben uf den selben vesten und merkten und sullen ouch di ir pfant dar ůmb sin, dar ůmb si unser besunder brif[1] haben, und sol in ouch daz an dem vordern gelt und brifen keinen schaden noch brůch bringen one geverd. Mit urkunde diez brifs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Basel, nach Christus geburt drẘzehenhundert jar und in dem siben und virezigstem jar, an sant Thomas tag des zwelfpoten tag[a], in dem andern jar unserr reiche.

In plica eadem manus ac supra nr. 444 scripsit: per dominum regem | Heinr(icus) Thesaur.

446—449. SCRIPTA PRO CIVITATE SPIRENSI.
1347. Dec. 24.

Originalia omnia in archivo civitatis Spirensis. In omnibus sigilla maiestatis plus minusve laesa pendent. Ed. Hilgard 'Urkunden zur Geschichte der Stadt Speyer' (1885). Quas editiones hic repetimus. — In oppido Weissenburg, ubi litterae nostrae datae sunt, Karolus rex non ante 1348. Ian. 2. fuit: indicationes ergo temporis et loci non concordant; cf. Reg. imp. VIII nr. 520. — Confirmationes privilegiorum eodem die datas Reg. imp. VIII nr. 520, ex litteris Ludovici regis supra tom. V nr. 190 verbotenus sumptam, et Reg. imp. VIII nr. 6495, quae nullius est momenti, hic omittimus. (Ed. Hilgard p. 447 nr. 506 et 446 nr. 505.)

446. *Privilegium de diversis. — Dec. 24.*

Hilgard p. 448 nr. 507.

Reg. imp. VIII nr. 521; cf. additamentum primum p. 831.

Quae cum privilegiis Ludovici regis 1315. Ian. 4. (A) *et Ian. 20.* (B) *datis ('Regesten Ludwigs' p. 3 nr. 51 et p. 4 nr. 65; Hilgard nr. 286 et 292) concordant, typis minoribus excudi fecimus, numeris litterarum Ludovici in margine appositis.*

Wir Karle von Gotes gnaden Rômischer kunig zů allen ziten merer des riches unde kunig zů Beheim dûnt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder horent lesen, daz wir hant angesehen truwe unde stetikeit, die wir gentzlichen befunden hant an den wisen luten den burgern von Spire, unde hant gemerket kosten unde schaden, die sie geliten hant in groszen dinsten, die sie dem riche getruweliche getan hant, da von wir sie billichen lieben unde eren hin wider sollent mit sunderlichen gnaden unde liepnisze. Unde darumbe so hant wir in dise friheit, gnade unde recht geben von unserme kůniclichen gewalte vor uns unde aller unser nachkomen keysern unde kunigen von Rome, die ewecliche stete sollent bliben unverbrochenlichen, also hie nach geschriben stat: Lud. A.

(1) Wir gelobent den selben burgern, daz wir niemer keinen lantfogt setzent in ir gegen, der selbe lantfogt swere danne vor den burgern zů den heiligen, ze haltenne unverbrochenlichen den selben burgern von Spire ire friheit, hantvesten, recht unde gnade, die sie hant von babesten, keysern,

445. a) *sic or.*

1) *Cf. supra nr. 295.*

kunigen von Rome unde bischoffen unde von uns selben, unde ouch ir gerichte unde gewonheit, daz sie biz her bracht hant, unde daz er sie dar an schirme unde in richte umbe die pene, die wir dar über gesetzet hant, also an andern unsern briefen stat geschriben[1].

(2) Wir wollent ouch unde setzent unde gebietent, daz nieman offe der selben burgere lip oder gut uswendig irre stat clage vor keime gerichte, alle die wile sie rechtes gehorsam sint zů tunde in irre stat.

(3) Wir gelobent ouch, daz wir noch keiner unser nachkomen keinen, der von irs gerichtes wegen verwiset ist von irre stat, niemer wider in ir stat setzent noch fůrent.

(4) Wir geben in ouch die maht unde die gewalt, daz sie enphahen mögent zů burger in ir stat Juden, welhe des begernt, ane alle irrunge, unde setzent dar uf eine pene, wer daz iemer geirrete, daz der hundert phunt goldes schuldig sol sin zů gebenne, halb unser kamer und halb der statd.

(5) Wir frien in ouch ir bach, die durch ir stat rinnet, unde setzent dar uf eine pene zweintzig marg silbers luters unde lötiges irre stetde geweges; also wer die bach von irme rechten vlusze unde runse kerte oder wisete, daz der, also dicke er daz důt, die zweintzig marg silbers schuldig ist ze gebenne, halb unser kamer unde halb der stat.

(6) Wir wöltent ouch unde erloubent den selben burgern, ist daz sie ieman an griffet an ir lib oder an ir gůt unde nit recht in ir statd eischen unde nemen von in wolte, daz sie an den sich rechen mogent an ir libe unde an ir gůt, wenne unde wie in daz fůget, unde sollent darumbe keine frevel noch heinsůche noch keine ander pene verwirket han noch schuldig sin.

(7) Wir wollent ouch unde gebietent, wer nit buliche unde hebeliche sitzet in stetden stetecliehen, daz nieman den sol vor einen burger haben oder verantworten.

(8) Wir sagent ouch vor uns unde alle unser nachkomen die selben burgere unde ir statd nu unde eweclichen ledig unde fri alles dinstes unde helfe uber daz gebirge gegen Lamparten.

(8) Wir geben in ouch frien gewalt unde gantze maht, iren erben ir gůt zů laszen oder fur ir sele zů setzen oder weme sie wollent zů geben, wo oder in welhen gerichten daz gůt gelegen ist.

(9) Wir frien ouch die selben burger von Spire mit disem briefe von unserme
L ud. B. küniclichem gewalte, daz sie lehenber sin mügent unde urteil sprechen mögent mit den rittern allenthalben.

(10) Wir wöllent ouch, daz die selben burgere fri ledig sin sollent aller gruntrůre, wande sie unrecht ist unde widerteilt ist von unsern vorvarnen.

(11) Wir wöllent ouch, daz deheinre der selben burgere gedrungen werde sines fögt gerichtes zů sůchen uszwendig der stetde umbgenge.

(12) Wir wollent ouch nit, daz deheinre der selben burger deheinre leye schetzunge, die uszwendig der statd uf sin gůt, es si ligende oder varnde, gesetzet wirt, geben solle.

(13) Es ensol ouch nieman keinen zol von in nemen wider iren willen in allem dem bistůme, ouch nit an den stetden, die zů des riches nůtze sunderlingen horent.

(14) Wer einen hof oder ein hus jar unde dag ane wider rede beseszen hat, der ist nieman, der daz da zwuschent wůste, dar uber schuldig zů antwůrten.

(15) Eine sache, die in der statd zů Spire ietzent ist an gevangen, die sol kein bischof oder anders kein gewalt nit bedringen, daz man sie uszwendig der statd vollen zů ende bringe.

Lud. A. Unde zů einen waren urkunde[+] aller der vorgeschriben dinge so geben wir in disen brief besigelt mit unserme küniclichem ingesigel.

Der geben wart zů Wiszenburg, do man zalt von Gotes geburte druzehen hundert jar unde siben unde vierzig jar, an dem heiligen Wihennaht abende, in dem andern jare unserr riche.

1) *Hilgard nr. 506.*

447. *Privilegium de moneta.* — *Dec. 24.*

Ed. 'Mitteilungen des historischen Vereines der Pfalz' X, 75; Hilgard p. 451 nr. 510.
Reg. imp. VIII nr. 6496.

Wir Karle von Gotes gnaden Rômischer kûnig zu allen ziten merer des riches unde kûnig zû Beheim dunt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder horent lesen, daz wir hant angesehen trûwe unde stetekeit unde ouch solichen dienst, als die erbern wisen lûte die burgere unde die stat zû Spire unsern vorvarn unde dem riche erzöuget unde getan hant unde uns ouch noch furbaszer dûn mögent, unde darumbe so han wir in den selben burgern von Spire geben und bestetiget unde gebent und bestetigent in ouch mit disem gegenwertigen briefe fûr uns unde alle unser nachkomen ewiclichen ire mûnsse, die sie hant von unsern vorfarn, Heller zu schlahende in irre stat, also daz sie die selbe mûnsse haben sollent unde Heller schlahen unde machen mogent ewiclichen, unde daz sie da von uns oder unsern nachkomen weder schlegeschatz noch nihtznit anders geben sôllent noch schuldig sollent sin zu gebende in die heine wise. Unde der vorgeschriben dinge zu eime ewigen urkunde unde stetikeite so geben wir in disen brief besigelt mit unserme kûniglichem ingesigele.

Der wart geben zu Wissenburg, do man zalte von Gotes geburte druzehen hundert jar unde dar nach in dem siben und vierzigisten jare, an dem heiligen Wihennaht abende, in dem andern jare unser riche.

448. *Scriptum ad mansionem imperii spectans.* — *Dec. 24.*

Hilgard p. 449 nr. 508.
Reg. imp. VIII nr. 6497.

Wir Karle von Gotes gnaden Rômischer kûnig zu allen ziten merrer dez riches unde kûnig zu Beheim dunt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder hörent lesen, daz wir hant angesehen solichen dienst, als unser lieben getruwen der rat unde die burgere von Spire unsern vorvarn unde dem riche dicke getan hant unde uns ouch noch fûrbaz dûn mögent, unde darumbe so han wir in, irre stat unde allen iren nachkomen zû den zweintzig marken silbergeltes, die sie unde ir stat zu dem hove genant hern Ebelins hof vor dem Mûnster, der unser und dez riches herberge ist, von unsern vorvarn Rômischen keisern unde kûnigen biz her uf den Juden von Spire gehabet hant unde fûrbazer haben sollent, zehen marg silbergeltes luters unde lôtiges Spirer geweges gegeben habent unde geben an disem gegenwertigen briefe uf den vorgenanten Juden von Spire fûr uns unde alle unser nachkomen von unserme kûniclichem gewalte, also daz sie die vorgenanten burgere unde die stat von Spire unde ir nachkomen die egenanten zehen marg geltes uf den vorgenanten Juden von Spire haben unde nemen sollent alle jar uf sant Martins dag in allem dem rehten, als sie die vorgenanten Nov. 11.
zweintzig marg vormales biz her ingenomen, gehabet unde beseszen habent, als die briefe besagent, die sie dar ûber hant, die selben briefe wir in ouch bestetigent mit disem gegenwertigen briefe. Unde dez zû urkûnde so geben wir in disen brief besigelt mit unserm kûniglichem ingesigele.

Der geben ist zû Wissenburg, do man zalte von Gotes gebûrte drûtzehen hundert jar unde darnach in dem [si]ben unde vierzigisten jare an dem heiligen Wihennaht abende, in dem anderen jare unserre riche.

449. *Concessio Iudaeorum.* — *Dec. 24.*

Hilgard p. 450 nr. 509.

Reg. imp. VIII nr. 6496.

Wir Karle von Gotes gnaden Römischer kûnig zu allen ziten merrer dez riches unde kûnig zû Beheim dûnt kunt allen den, die disen brief iemer sehent oder hôrent lesen, daz wir hant angesehen solichen genemen dienest, den unser lieben getruwen der rat unde die burgere von Spire uns unde dem riche biz her getruwelichen hant getan unde noch fûrbaz getruwelicher getûn mögent, dar umbe wir sie mit sûnderlicher liepnisze billiche hin wider eren sôllent. Unde dar umbe so han wir den vorgenanten burgern unde der stat von Spire fûr uns unde unser nachkomen keiser unde kûnige von Rome die Juden und die Jûdischeit gemeinlichen zû Spire, sunder unde samet, die nu da wanent oder hernach da wanende werdent, unser lieben kamerknehte, zû der vorgenanten burgere unde der stat von Spire nutze gegeben unde in gesetzet unde gebent sie in ouch an disem gegenwertigen briefe von unserme kûniglichem gewalte mit solichen fûrworten, daz die vorgenanten burgere unde die stat zû Spire die vorgenanten Juden unde die Jûdischeit gemeinlichen zû Spire, die ietzunt da wanent oder hernach da wanende werdent, mit aller eigenschefte dise nehesten sehs jar, die zû neheste nahenander kument unde anvahen sollent an dem dage, als dirre brief geben ist, schirmen, haben unde nieszen sollent in aller der maszen und in allem dem rehten, als wir oder daz Römische riche ir genieszen möhten oder soltent, obe wir sie selbe inne hetdent, ûber soliche zinse, als sie ander lûten ane dem riche biz her geben habent, unde denselben burgern unde der stat zû Spire und ouch ander lûte ane dem riche vormales schuldig sint zû gebenne, die wollen wir, daz sie die alle jar dise sehs jar ouch gelten unde geben sollent, als sie biz her hant getan, ane alle geverde. Ouch geloben wir, daz wir dieselben vorgenanten Juden unde Jûdischeit zû Spire die vorgenanten sehs jar uz nieman anders versetzen, verkûmbern noch in dehein ander hant geben oder wenden sollent, damit die vorgenanten burgere unde die stat zû Spire an der vorgenanten unser gnaden, die wir in an der vorgenanten Jûdischeit getan hant, geirret, gehindert oder geleidiget möhten werden in deheine wise, ane alle geverde. Unde dez zû eime waren urkûnde so geben wir in disen brief besigelt mit unserme kûniglichem ingesigel.

Der geben wart zû Wissenburg, do man zalte von Gotes geburt drûtzehen hundert jar unde siben unde vierzig jar, an dem heiligen Wihennaht abende, in dem andern jar unserre riche.

450. PROTESTATIO CIVITATIS MUELHAUSEN DE RECOGNITIONE REGIS.
1347. Dec. 24.

Originale in archivo civitatis Mülhausen in Alsatia (nr. 115). Contulit R. Salomon. Pendet sigillum officialatus ex ipsa membrana. — Ed. Mossmann 'Cartulaire de Mulhouse' I, 217 nr. 241.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 31: cf. additamentum primum p. 835.

In nomine Domini amen. Per hoc presens publicum instrumentum universis et singulis eiusdem inspectoribus seu auditoribus, quos infrascriptum tangit negocium vel tangere poterit quomodolibet in futurum, pateat evidenter, quod sub anno a nativitate

eiusdem millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, vigilia festi Nativitatis eiusdem, que fuit VIIII° Kalendas mensis Ianuarii, indicione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini domini Clementis divina Dei providencia pape sexti anno sexto, hora quasi tertia, Basilee in domo Iohannis Frŵelarii dicti Rutzemer civis Basiliensis in mei publici auctoritate imperiali et curie Basiliensis notarii iurati personam honorabilis viri domini . . offic(ialis) dicte curie Basiliensis in hac parte presentantis ac testium infrascriptorum presencia constituti sapientes et discreti viri frater Ulricus de Berno, ordinis hospitalis sancte Marie Ierosolimitani conventualis domus . . fratrum Theutonicorum site in opido Múlnhusen, Basiliensis dyocesis, plebanus plebis dicti opidi Múlnhusen et Iohannes de Durnich dictus Guttrolf armiger, magister civium seu opidanorum opidi Múlnhusen prefati, suo, . . consulum et universitatis opidi Múlnhusen prelibati nomine, protestacionem infrascriptam lingua theuthonica fecerunt, cuius quidem protestationis tenor sequitur in hec verba:

'Wir protestieren hie vor úch und vor allen den, die hie gegenwertig sint, das wir einen erkorn von den kurfúrsten des richs oder von dem meren teile uns geantwúrt wirt, fur einen Rŏmischen kung und unsern rechten herren und ein phleger des richs haben wellen und im gebunden sin und helfen und raten, als wir ze recht súllen und von alter gewonlich ist gewesen, und bitten, das man des ein publicum instrument mache.'

Qua protestacione sic ut premittitur facta prenominati frater Ulricus plebanus et Iohannes de Durnich magister civium seu opidanorum in Múlnhusen suo et quo supra nomine me notarium publicum infrascriptum requisiverunt, ut sibi de premissis publicum conficerem instrumentum.

Acta sunt hec anno, die, mense, indicione, pontificatu, hora et loco prescriptis, presentibus discretis viris fratre Wernhero de Eptingen, ordinis sacre domus sancti Iohannis Ierosolimitani conventuali domus sancti Iohannis in Basilea, dominis Wernhero incurato in Richensheim, camerario . . decanatus inter Colles, Nicolao dicto Wartman capellano in Múlnhusen, Nicolao rectore et Ottone dicto Rex capellano ecclesie in Brunstat supradicte Basiliensis dyocesis, strenuo viro domino Cŭnzemanno Monachi dicto Happe, milite Basiliensi et Heinrico dicto Knebelin opidano in Múlnhusen, testibus ad premissa vocatis pariter et rogatis.

(S. N.) Et ego Conradus de Sliengen publicus auctoritate imperiali et curie Basiliensis notarius iuratus, quia premissis omnibus et singulis dum, ut premittitur, fierent et agerentur, presens una cum testibus antedictis sub anno, die, mense, indicione, pontificatu, hora et loco prescriptis interfui eaque sic fieri vidi et audivi, hoc presens publicum instrumentum manu mea propria scribendo exinde confeci et in hanc publicam formam redegi signoque meo solito signavi vocatus ad hec specialiter et rogatus in robur et testimonium omnium premissorum.

Nos quoque . . officialis curie Basiliensis supranominatus, quia suprascripta omnia et singula coram Conr(ado) notario publico antedicto, nostro in hac parte commissario, acta et facta sunt, sigillum curie Basiliensis antedicte huic instrumento fecimus appensari in maiorem evidenciam omnium premissorum.

Datum et actum ut supra.

451. SCRIPTUM DE FELONIA.
1347. Dec. 26.

Originale (or.) *in archivo publico Bernensi 'Ehemaliges fürstbischöflich-baselsches Archiv, Priv. CCLXIII, charta CX'. Contulit H. Türler. Sigillum maiestatis, quod loro membranacco pendebat, nunc avulsum asservatur.*

Reg. imp. VIII nr. 522.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Iohanni Basiliensi episcopo, principi nostro dilecto, gratiam regiam cum plenitudine omnis boni.

Oblata pro parte tua celsitudini regie petitio continebat, quod, cum certa opida ad te et tuam Basiliensem ecclesiam spectantia tibi tueque ecclesie subiecta fore dinoscantur et quandoque contra te et ecclesiam tuam predictam feloniam committant in tuum et ecclesiae Basiliensis non modicum preiudicium et gravamen adeoque excedant, quod privilegiis et iuribus, si que habent a te vel a tuis predecessoribus habuerunt, merito sint privandi, quatinus tibi et ecclesie tue predicte super eo dignaremur graciosius providere. Nos itaque tuis iustis motis[a] supplicationibus tibi duximus auctoritate presencium indulgendum, quatinus, si qui de ipsis opidis aliquam feloniam similem decetero committere presumpserint, postquam iuris ordine observato et secundum Basiliensis ecclesie consuetudinem per te provide condempnati fuerint et ipsorum privilegiis seu iuribus a te vel tua ecclesia, ut prefertur, habitis iustitia privati mediante, volumus ac exnunc prout extunc decernimus predictos opidanos et homines predictorum opidorum etiam privilegiis et gratiis habitis a nobis nostrisque predecessoribus imperatoribus et regibus Roman(orum) auctoritate regia fore et esse ipso facto mox privatos et penitus denudatos. Harum serie litterarum, quibus regie maiestatis sigillum duximus appendendum.

Datum Basilee anno Domini millesimo CCC° quadragesimo septimo, in festo beati Stephani prothomartyris, regnorum nostrorum anno secundo.

---

452. PRIVILEGIUM DE TELONEO ET MONETA PRO COMITE NOVI CASTRI.
1347. Dec. 26.

Copiae duae vidimatae a. 1362. et 1371. confectae in archivo publico Novi Castri Helvetici 'N 5 n° 8 a' (A) *et 'N 5 n° 8 b'* (B). *Contulit A. Piaget.*

Reg. imp. VIII nr. 6499.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod, quamvis regie celsitudinis circumspecta benignitas universos fideles suos, quos Romanum ambit imperium, consuete liberalitatis graciose tenetur prosequi clemencia, illos tamen uberiori quodam favore prosequitur, qui singularis devocionis[a] studio[a] et approbate fidei constancia claruerunt, ut sic, quos proprie virtutis industria ad magestatis[b] ipsius obsequia promptos reddidit, graciarum faciat

451. [a] *sic or.*

452. [a]) studio devocionis *B.* [b]) maiestatis *B.*

liberalis exhibicio promptiores. Sane quia nobilis Ludovici comitis Novi Castri fidelis nostri karissimi nuper magestati nostre oblata supplicacio continebat, quod, cum ab antiquo et multis temporibus retroactis itinere et strata publica mercatorum et omnium viatorum per opidum seu burgum Novi Castri predicti transeunte in eodem opido de omnibus et singulis mercimoniis, rebus, equis seu denariatis, cuiuscunque qualitatis aut condicionis existerent, nomine et vice ipsius comitis theloneum et pedagium recipi consueverit et requiri, et demum mercatores et viatores ceteri in maiori parte a metis et confinibus dicti opidi declinantes per vias insolitas ambulare consueverint in ipsius comitis et heredum suorum iacturam et dispendium manifestum, supplicans proinde, quod indempnitati sue de speciali favore nostre celsitudinis dignaremur consulere graciose et viam predictam, que per antedictum oppidum Novi Castri diuturnis iam temporibus ambulari et observari consuevit penes vel per Bellam aquam, qui locus inter Cletas et Iogny situatur, mandaremus[c] reduci pariter et reponi, ut liceat eidem comiti necnon heredibus suis et officialibus ac servitoribus ipsorum, quos ad hoc duxerint deputandos, ab omnibus mercatoribus, viatoribus et ceteris personis per Bellam aquam transeuntibus de mercimoniis, rebus, equis, denariatis et ceteris quibuscunque materiis approbata et consueta thelonea et pedagia postulare, ea condicione adiecta, quod a mercatoribus et viatoribus ceteris in Novo Castro nullum theloneum seu pedagium amplius exigatur, nos igitur eiusdem comitis indempnitati affectantes consulere graciose, petitione ipsius sufficienter audita advertentes, quod huiusmodi supplicaciones, cum racionabiles sint et iuste exaudiri merito promerentur, predicto comiti et heredibus suis, auctoritate regia, qua potimur, damus plenam licentiam et omnimodam facultatem predictam viam ad Bellam aquam, ut premittitur, remittendi et ibidem ab omnibus mercatoribus, viatoribus seu ceteris personis transeuntibus de mercimoniis, denariatis, equis et rebus aliis consueta pridem thelonea et pedagia per se aut suos servitores, quos ad hoc exequendum statuerint, repetendi, sic quod in Novo Castro amplius nullatenus repetantur. Ut igitur graciam gracie cumulemus, predicto comiti, fideli nostro, quem favore et benevolencia prosequimur speciali, et heredibus suis licentiam damus et plenariam potestatem monetam auream et argenteam ex novo cudendi et cudi seu fieri disponendi ad instar prelatorum et magnatum ceterorum et oppidorum imperialium, que in puritate et bonitate ceteris denariis seu monetis circumvicinarum parcium sit equalis, sine[d] tamen preiudicio iuris alieni; mandantes omnibus et singulis nostris et sacri imperii fidelibus et subditis, ad quorum noticiam dicti comitis moneta pervenerit, quatinus denarios aureos et argenteos, qui in moneta dicti comitis sub signo, quod duxerit imprimendum, extiterint fabricati, secundum cursum et valorem suum sicut aliam currentem monetam pro tempore omni loco et hora accipere et acceptare debeant, contradictione et difficultate quibuslibet procul motis, sub pena regie indignationis; quam qui secus attemptare presumpserit se cognoscat graviter incursurum. In cuius rei testimonium presentes fieri et nostre magestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Basilee anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo, indictione XV, VII. Kal. Ianuarii, regnorum nostrorum anno secundo.

---

452. c) mandaremur *A. B.* d) *praec.* et *A.*

453. MANDATUM DE ADVOCATIA TERRAE ALSATIAE.
1348. Ian. 1.

Originale in bibliotheca universitatis Heidelbergensis 'Urkunden nr. 118'. Contulit R. Salomon. Sigillum secretum infra textum ad dexteram partem impressum.

Reg. imp. VIII nr. 523.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim entbieten dem ratzmester, dem rat und den burgern gemeinlich der stat zu Hagenaw, unsern lieben getriwen, unser gnad und als gut.

Wann wir umb triw und enthaftikeit Iohanses von Vinstingen, unsers lieben getriwen, die wir an im stet ervarn haben und bekenn, denselben Iohansen zu unserm lantvogt in Elsazsen gemacht und gesetzt haben, gebieten wir wch vestlich und ernstlich bei unsern hulden, daz ir dem selben Iohanen von unsern wegen gehorsam und undertenig sin sullent und auch im gewarten mit allen rechten, eren und gewonheiten, die zu der selben lantvögtey von alter und auch ietzunt gehörent, als ir ewerm lantvogt zu recht tůn sůllent.

Geben ze Hagenaw, an dem achten tag dez heiligen Crists tag, in dem andern jar unserer riche.

---

454. 455. SCRIPTA PRO CIVITATE WEISSENBURG.
1348. Ian. 1. 2.

Originalia in archivo civitatis Weissenburg. Descripsit R. Salomon. — Inedita. Cf. Reg. imp. VIII nr. 6503 et litteras Rudolfi regis Reg. imp. VI nr. 2491.

454. *Concessio de stura. — Ian. 1.*

In plica legitur: R. *Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri coloris. Reg. imp. VIII nr. 524.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Beheim verjehen und tun kunt öffenlich mit disem brif, daz wir unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, . . dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Weizzenburg von unsrer künglichen miltigkeit di genade getan haben und tůn ouch von besundern gnaden mit disem gegenwerttigen brif: wenn di drẅ jar vergangen sind, di wir sie gefreyet haben, als ander unser brif sagent, di wir vormals in geben haben[1], daz si und ir nachkomen uns und dem reiche und ouch unsern nachkomen an dem reiche küngen und keysern von Rome järiclich von der egenanten irr stat Weizzenbůrg Nov. 11. ze gewönlicher stẅr uf sant Merteins tag fürbaz ewiglich vierhundert gůldein geben süllen; und dar über wir si oder unser nachkomen an dem reiche künge und keiser von Rome niht mer drengen, staigen, höhern noch übertreiben süllen in dhein weis. Da von wellen und gebieten wir ouch allen unsern und des reichs getriwen, edeln und unedeln, armen und reichen, wi di genant oder geheizzent sind, di itzont sind oder fürbaz werdent, daz si den vorgen(anten) . . den[a] burgermeister, . . den[a] rat und den

454. a) *sic or.*

1) *Supra nr. 412.*

burgern gemeinlich der stat ze Wizzenburg di selben unser gnade niht uberfarn, hindern, laidigen oder beswern dar an und si da bei behalten und schirmen sullent getriwelich; und wellen ouch, wer da wider iht tet, der ist in unsern und des reichs ungnaden und sol ouch vervallen sin virtzig pfunt goldes, di halbe ine[b] unsrer kamer und halbe der egen(anten) stat werden sůllen. Und des ze urkůnd geben wir in versigelt mit unserm kůnglichen insigel disen brif.

Der geben ist ze Hagenaẘ, nach Christus gebůrt drẘzehundert jar und in ahten und virtzigstem, an dem jarstag, in dem andern jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Henricus Thesaur.

455. *Privilegium de iudicio et de stura. — Ian. 2.*

In plica legitur: R̦. *Sigillum deperditum filis sericis rubri viridisque coloris relictis.*

Reg. imp. VIII nr. 525 = 526.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig in Beheim tun kunt offenlich an disem brief, daz wir durch besunder gunst, di wir haben zu unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, . . dem rat und der gemeine der stat zu Weissenburch, in und irr stat dise gegenwertik genad getan haben und auch tun mit disem brief, daz keyn burger oder sein ingesinde der selben stat furbas alle zit, di weil er ansprach dulden wil und rehtes gehorsam sein vor dem schultheizzen da selbst zu Weissenburch, der nu ist oder kunftik wirt, umb alle sache, swie di genant sei, vor keynem rihter noch lantrihter ussewendik der selben stat zu reht sten sol, und daz nieman furbas ir keynen nindert anders danne vor der stat schultheizze, wenne es zu schulden kůmet, ir leib und gut beclagen und bekůmern sol, als si das von alter guter gewonheit untz her braht haben und dar uber brief haben von unsern vorvarn keysern und kungen[1]. Ouch wellen und gunnen wir in, daz der burgermeister, . . der rat und di burger der obgenanten stat ir gewonlich steure, di si uns und dem riche jeriklich schuldik sint ze geben, nieman geben noch geloben sullen alle jar vor sant Martins tag, sunder daz si danne di selben steure uf den selben tag geben und verrihten Nov. 11.
dem oder den, di in von unsern wegen darumb bringent unser offen brief. Und dar umb gebieten wir ernstlich allen unsern und des richs getriwen, di nu sint oder kunftik werden, daz si di obgenanten burger wider dise unser gnad niht hindern sullen noch ieman anders lazzen hindern bi unsern hulden. Mit urkund ditz briefs, der versigelt ist mit unserm kunklichen insigel das daran hanget, und geben ist zu Wissenburch, do man zalt nach Crists gepurt dreuzehenhundert jar und ahtundvierezig jar, an mitwochen nach dem jarstag, in dem andern jar unserer riche.

In plica legitur eadem, ut videtur, manu scriptum: Ad rel(ationem) domini | cancell(arii) F.

456. 457. SCRIPTA PRO GERLACO DE ISENBURG.

1348. Ian. 4.

456. *Gratia pro homagio concessa. — Ian. 4.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6501.

454. [b]) ine *in loco raso or.*

1) *Non habuimus.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir dem edeln Gerlachen von Ysenburg, unserm lieben getriwen, umb seinen dinst, den er uns und dem reiche getan hat und noch tun sol und mag in kunftigen zeiten, und sunderlich daz er uns gehuldet und gesworn hat getriwe und gehorsam ze sein und uns ouch mit allen seinen vesten und slozzen dienen und warten sol und di uns ouch offen sullen sein wider allermenclich, di wil wir[a] leben[a], als[a] der brif sagt, den er uns dar uber geben hat[1], geben haben und geben ouch mit disem brif fûnftzehen hundert gûldein von Florencz guts gewihts und geloben im oder seinen erben di ze geben und ze bezalen 1348. Nov. 11 uf sant Merteins tag der nû schierst kûmpt ôn fûrzôg. Mit urkund ditz brifs versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Spire, do man zalt nach Christus gebûrt drŵzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem freytag vor dem zwelften tag, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Heinr(icus) Thesaur.

457. *Privilegium de iudicio. — Ian. 4.*

Cum originale in archivis domus principalis Isenburgicae, quae extant in oppidis Büdingen et Birstein, repertum non sit, damus ex copia saec. XV. (c.) in forma autographi confecta nunc sigillo loroque carente in archivo Confluentino[2]. Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 527.

Wir Karle von Gottes gnaden Romischer koning zu allen zeiten merer des reichs und koning zu Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brief, daz wir dem edeln Gerlachen hern zu Yssenburgh, unserm lieben getreuen, umb seinen dienst, den er uns und dem reich getan hat und noch tun sol und mag in kunfftigen zeyten, gegunnet und erleubt haben, gunnen [und][a] erleuben ime an krafft disz brief, daz er soll und mag in den[b] wichpelden zu Heimbach und mit namen zu Weysz und Gladbach gericht haben, schulthes und scheffen da zu setzen und zu ensetzen über hals und hand[c] nach des reychs recht on hindernus allermenniglichs on widerrede; und gebieten allen fursten, geistlichen und weltlichen, graven, freyherren, dienstleuten, rittern, knechten, allen andern unsern und des reichs lieben getreuen und undertan, daz sye den furgenenten unser gnade und erleubung nicht hindern, dringen oder besweren sollen in keinigs weys, sonder getreulich dabey bleiben lassen, als lieb in sey unser und des reychs swere ungnade zu vermeiden. Mit urkunt des briefs versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Speyer, da man zalt nach Christus gepurt dreyzehenhundert und in dem acht und viertzigsten jare, an dem freytag fur dem zwolfften tag.

456. a) *in loco raso or.*

457. a) *om. c.* b) dem *c.* c) bauch *c.*

1) *Non habemus.* 2) *Neque illic originale exstat. Corrigenda igitur notitia quam dedit R. Ludicke, 'Kaiserurkunden der preussischen Staatsarchive' nr. 1676.*

458. 459. SCRIPTA PRO CIVITATE WORMATIENSI.
1348. Ian. 4.

Originalia in archivo civitatis Wormatiensis. Contulit R. Salomon.

458. *Confirmatio iurium generalis. — Ian. 4.*

Originale in archivo supradicto 'nr. 152'. Sigilli maiestatis fragmenta pendent filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 257 nr. 369.

Wir Karle von Gotdes gnaden Romescher kůnig zů allen ziten merer des riches und kůnig zů Beheim enbieten allen unsirn und des riches getrůwen unsere hůlde und alles gůt.

Wand alle ere und maht eines fůrstendůmes ist gesetzet ůf siner undirdanen frieden und glucke, dar umb so důnket uns bequemelich und nůtze, daz wir unsirn undirdanen gnedig sin zů irme rehten und fri zu den gnaden. Her umb sollent wůszen alle lůde, die itzont sint oder her nach komende werden, daz wir han angesehen die luterkeit gantzer trůwe, dar ane die wisen lůde die bůrgere zů Wormeszen, unsir lieben getrůwen, gegen uns und dem riche sint erschynen; auch han wir miltecliche gemerket, wie geneme dienste sie uns und dem riche hant gedan und vorbasz genemir getůn mogent, und han in bestediget und bestedigen in diesem briefe von unser kůniglicher gewalt diese friheit und gnade, die hie nach geschriben stet:

(1) zu dem ersten, daz wir nůmmer keinen lantfaut gesetzen sollen in irre gegen, der selbe lantfaut swere danne vor den bůrgern zu den heilegen zu haltene unvirbrochenliche den selben bůrgern zů Wormeszen ire friheit, hantfesten, reht und gnade, die sie hant von bebisten. . . keisern und . . kunegen von Rome, von . . bischoven und von uns selber, und auch ir gerihte und gewonheit, daz sie biz her braht hant und daz er sie dar ane schirme und in rihte uber die pene, die dar uf gesatzet ist, alse her nach geschriben stet.

(2) Auch ensollen wir keinen, der von ires gerihtes wegen verwiset ist von irre stat, nůmmer wider in ir stat setzen noch furen.

(3) Auch mogent sie enphahen zů burgern in ire stat . . Juden, welche des begerent, ane alle irrůnge.

(4) Auch bestedegen wir in die friheit, alse ire bach gefriet ist, die dorch ire stat rynnet, mit der pene, alse dar ůf gesetzet ist, alse in andirn iren briefen geschriben stet.

(5) Were auch, daz sie yman angriffe an ir lip oder an ir gůt und nit reht von in heischen oder nemen wolte in irre stat zů Wormeszen, an des oder an der libe oder an gůde mogent sie sich rechen, wanne und wie in daz fůget, und sollent dar umb keinen frevel, heynsůche und keine andir pene verwirket han noch schuldig sin.

(6) Wir bestedigen in auch die friheit, daz sie nieman kempen mag.

(7) Wir bestedigen in auch, alse sie gefriet sint, daz sie ledig und fri sin alles dienstes und hůlfe uns ůber daz gebirge gegen Lamparthen zů důnde.

(8) Dar zů bestedigen wir in alle rehte, friheide und gnade, die sie hant von bebisten, von Romeschen keisern und . . kůnegen und von bischoven, alle ire gerihte und alle ire gewonheit, die sie biz her hant gehabt.

Keynen menschen sol nit můgelich sin wider diese unsere bestedigůnge und wider diesen brif zů důnde; und wer sich des ůndirstůnde, dar zů daz er fellet in unsere ůngenade, sol er verliesen zů pene hůndirt phont goldes, halb unserer kammern und halb den bůrgern zů Wormeszen; und setzen den bůrgern und der stat zů Wormeszen

über die pene zû rihtere von unserer küniglicher gewalt ein ylichen unsern lantfaut umb Wormeszen, also wer den bürgern zû Wormeszen ire rehte, friheide und gnade, die sie hant von bebisten, von Romeschen keisern und . . künegen und von . . bischoven, ir gerihte oder gûde gewonheit breche und die burgere dar über schadegete, daz sie mohten bereden mit drien erbern personen, wer die weren, vor dem lantfaute, den wir in dar über zû rihter gegeben und gesetzet han, so sol der selbe lantfaut üff sinen eyt ane verzog den bürgern zû Wormeszen von des odir der libe und gûde rihten, die in also ir friheit gebrochen hant, und sol die bürgere zû Wormeszen in der gût setzen, die in also ir friheit über faren und sol sie dar ynne vor menlichem schirmen. Auch mogent sich die bürgere zû Wormeszen wieder menlichen in diesen sachen selber schirmen und weren. Und zû eime ûrkünde und ewiger festekeide dirre vorgeschribenen dinge so han wir unser küniglich ingesiegel an diesen brîf gehenket.

Der gegeben wart zû Spire des nehesten fritdages vor dem zwolften dage, in dem jare do man zalte nach Gotdes gebürte düsent drühündirt und eht und virtzeg jare, in dem andirn jare unsirs künigriches.

459. *Concessio Iudaeorum. — Ian. 4.*

Originalia duo 1 *et* 2 *una manu scripta in archivo supradicto 'nr. 153'. In minutiis inter se discrepant. In* 1 *sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis rubri viridisque coloris; in* 2 *nil nisi fila quaedam serica rubri flavique coloris superest. — Ed.* 2 *G. Wolf 'Zur Geschichte der Juden in Worms' (1862) p. 34 ex cop.:* 1 *et* 2 *Boos l. c. II. 258 nr. 370 ex* orr.

Reg. imp. VIII nr. 529.

Nos hic exemplar 1 *proponimus.*

Wir . . Karle von Gotdes gnaden Romescher künig zû allen ziten merer des riches und künig zû Beheim enbieten allen unsirn und des riches getrûwen unsere hûlde und alles gût.

Wand es küniglicher gewalt wol zûgehoret, yliche demûtege[a] getrûwen des riches nach stedekeit irre trûwen und dienste mit wirdigen eren und gaben vor andir lûde setzen, îren notz und ir gemach mit küniglicher miltekeit bedenken, her umb so enhan wir nît vergeszen der wisen lûde der bürgere zû Wormeszen, unsere lieben getrûwen, und han angesehen gantze trûwe und stedekeit, die sie alle zit zû dem riche ane undirlasz hant gehabit, und han miltecliche gemerkît iren dienst, den sie hant gedan und vorbasz nützlichen dûn mögent dem riche, uff daz sie die fridelicher mogen siezen. Dar umb so han wir den selben bürgirn zû Wormeszen die . . Jûden und die Jûdescheit zû Wormeszen mit îrme libe und gûde und mit allen nûtzen und rehten, gesuht und ûngesûht, die wir und unsere vorfarn an dem riche Romesche . . keisere und künege an den Jûden und zû der Jûdescheide zû Wormeszen biz her hant gehabit oder vorbasz haben möhten mit gerihte oder ane gerihte, vergiftet und vergeben, geben und giften an diesem briefe ûnwiederrûffelichen, also daz die stat und die bürgere zû Wormeszen mit den Jûden und der Jûdescheide zû Wormeszen mogent dûn und laszen, brechen und büszen, als mit îrme gûde nû und allewege, ane allen unsirn zorn und wyderrede, also doch, daz die Jûden und die Jûdescheit zû Wormeszen sollent reichen und geben die lehen und die versatzûnge, die îtzont üff in stent allen den, den sie ez von rehte reichen und geben sollent. Auch versprechen wir, daz wir vorbasz me nymannen belehen sollen üff den selben Jûden und uff der Jûdescheit zû Wormeszen über die

459. a) demûtegete *1; correximus ex 2.*

leben, die itzont ûff in stent. Wir globen auch, daz wir die egenanten Juden und Jůdescheit vorbaz me nẙmanne geben oder versetzen sollen, wand wir sie den vorgeschrîbenen bůrgern und der stat zû Wormeszen vergiftet und geben han, alse vorgeschrîben stet. Her umb so ensal nyman ûndirsten, diesen brîf zû ûbirfarne oder wieder diese gnade und gabe frevelichen zû dûnde; wer daz dede, der sol wüszen, daz er in unsere ûngenade und in unsirn zorn verfallen were. Und zû eime ûrkûnde und einer ewegen festekeide dirre vorgeschribenen dinge so han wir unser kûniglich ingesiegel an diesen brîf gehenket.

Der wart gegeben zû Spire des nehestes fritdages vor dem zwolften dage, in dem jare do man zalte nach Gotdes gebûrte dusent druhûndirt und eht und virtzeg jare, in dem andirn jare unsirs kunigriches.

460—462. SCRIPTA PRO EPISCOPO ARGENTINENSI.

1348. Ian. 4. 5.

Copiae in archivo publico Argentinensi. Contulit R. Salomon.

460. *Renuntiatio precum primariarum.* — *Ian. 4.*

Copiae duae 1 et 2 a iudice curiae Argentinensis die 23. m. Ianuarii a. 1348. confectae, diversis manibus scriptae, sigillatae, in archivo supradicto 'G 5702 (8)' et 'H 2626 (8)'. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1. 156 not.

Reg. imp. VIII nr. 528.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kúnig ze allen ziten merer dez riches und kúnig zû Beheim bekennen offenlich mit disem brief, daz wir dem erwirdigem Berthold bischof ze Strazburg, unserm lieben[a] fúrsten, haut di gnade getan, daz wir in disen nachgeschriben[b] sinen clôstern, die in geistlichen[c] und wertlichen[d] sachen under im[e] sint, daz sint Ebersheimmúnster, Altdorf, Sancte Arbogaste, Itenwilre[f], Truhtenhusen, zer[g] ober Steigen, item zer Steigen ze Zabern unde die Clôse[h] dobi, item ze Allen Heilgen úber Rin, item die frôwen clôster ze Sant Steffan, ze Eschôwe unde ze Sand Johanse enkeine erste bette[i] wellent noch súllent haben, wann ez von den clôstern von alter har nicht also komen ist, und widerrûffen, waz gnaden wir da wider[k] iemand[k] getan hant, wann wir niht wústent, daz su im also zugehortent. Mit urkund diez briefs versigilt mit unserm kúninglichem ingesigele.

Der geben ist ze Spire, nach Cristz geburt drúezehenhundert und ahte und vierzich jar, an frytag vor[l] dem zwelften tag, in dem andern jare unser riche.

461. *Privilegium de iurisdictione.* — *Ian. 4.*

Copia saec. XV. ibidem 'G 582'. Aliae quae ibi exstant copiae minoris pretii sunt. Originale in plica scriptum praebebat: R. — *Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 1, 156 nr. 162 ex alia copia.*

Reg. imp. VIII nr. 6502.

Wir Karle von Gottes gnaden Romischer kunig zû allen zitten merer des reichs und kunig zû Beheim tûn kunt meniglichen mit diesem brieffe, das wir dem erwirdigen

460. a) leben *1.* b) nachgeschribenen *1.* c) geistlichem *1.* d) welklichen *2.* e) ime *2.* f) Itenwiler *2.* g) zu der *2.* h) close *2.* i) bett *1.* k) iemanne dowider *2.* l) nach *2.*

Berhtold bischofen zû Strasburg, unserm lieben fursten, und sinem stifft zu Strasburg umb den nûtzen getruwen dienst, den er und seine stifft mit ernste getan hant uns und dem reiche und stetiglichen tûnt, die gnade und die freyheit gegeben und getan hant und gebent und vestent sij in mit diesem brieffe, das uber alle sin leute, die in sinen stetten, dorfferen, twingen, bennen und gerichten sitzent und ime und siner stifft zû gehorent und dienent, edel und unedel, cristen oder Juden, kein ander geriecht, es sin lantgraven oder dhein ander weltlich gericht, umb dhein sachen, es seint dotsleg oder anderes, zû riechtende oder zû gebietende habent, denn sein weltliche richter, also auch des reichs stette in Elsas hant; wann er und sein stifft sein weltliche geriechte mit allen gebotten von alter von dem riche und von uns zû lehen hant. Und verbietent allen lantgraven und andern riechteren, wie sie genent seint, by unsern und des reichs hulden, das ir keiner der vorgenanten stifft leute zû geriechte berûffent oder abe ine riechtent. Was sie dawider dettent, das wollen wir, das daz kein krafft habe, und wollent, das diekeine gnade, fryheit oder verlihunge, die von unsern vordern oder von uns ieman anders geschehen oder gegeben sint, mit was wortten oder brieffen begriffen oder beschriben, wer auch das wir sie namhaft solten nennen, hie wider nit verfahent und diese selbe unser gnade nit bekrencken noch gewideren mogent, oder dheine ander freyheit oder gnade, die hie noch gegeben wurde, wir oder unser nochkommen nantent oder beschribent dann von wortte zû wortt diese vorgeschriben gnade. Und des zû urkunde geben wir diesen brieff versigelt mit unserm koniglichen ingesigel.

Der geben ist zû Spire noch Christus geburt dritzehenhundert und acht und viertzig jar, an dem fritag vor dem zwelfften tage, in dem andern jar unserer riche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Moguntini, sacri imperii archicancellarii, recognovi.

per dominum cancellarium P. de Luna.

462. *Mandatum de iudiciis ecclesiasticis. — Ian. 5.*

Copia in papiro exarata saec. XVI. ibidem 'G 382'. Minutias orthographicas correximus; alias copias in eodem archivo 'C 64', 'G 378', 'G 487 p. 10' asservatas ad textum nihil facientes neglexinus. — Ed. 'Urkundenbuch der Stadt Strassburg' V, 157 nr. 163.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung alle zit merer des riches und kung zu Beheim embieten unseren lantvogte und allen unsern amptlûten, schultheissen und reten in unsern stetten zu Elsasz, unsern lieben getruwen, unser gnade und alles gût.

Wir heissend und gebietend uch festeclichen, das ir den erwirdigen Berhtold bischoff zû Straszburg, unsern lieben fursten, und sine stifft fûrderend und nit hinderend an keinen seynen rechten und gerichten und sunderlichen an seinen geistlichen gerichten. Da wöllen wir nit, das in iemant daran hindere, denne daz man von seyne gerichte die brieffe und gebot emphahe, also es von rechte und von alter herkomen ist. Mit urkunde disz brieffs besigelt mit unsern kûniglichen insigel.

Der geben wart zû Speire an dem samstag vor dem zwelfften tage zu Wynachten, do man zalt von Gots gebûrte dritzehen hundert und achteundviertzig jar, in dem anderen jar unserr rieche.

463. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATE MAGUNTINA. 1348. Ian. 5.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici (Mainz fasc. 540). Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 533.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig zu allen ziten merer des ryches und kůnig zu Beheim bekennen an disem brieve, daz wir umb geneme, getruwe und nůtzlich dienst, die die wisen lůte . . die burgermeister, . . der rate und die burger gemeinlich der stat zu Meintz, unser lieb getruwe, uns und dem ryche getan hant und noch tůn sůln, in und der stat zu Meintz getan haben und tůen soliche gnade, die hernach geschriben steent.

(1) Zum ersten: von welichen vesten oder slozzen die stat zu Meintze oder ir burgere geleidigt oder geschadigt werdent, daz die gemeiner oder die burkman, die zu der vesten oder slozze gehôrnt, den, von dem die stat oder ir burgere geleidigt sint, dar zu halden, wanne ez in kůntlich gemachet wirt, daz er daz by viertzehen dagen darnach widertůe: ez were danne, daz er einen burger gevangen hete, den sol er zu stunt ledig lazzen und recht nemen von der stat oder von dem burger, zu dem er zu sprechene hat, an der stat, da sie im daz billich tun sůln; wôlde er dar uf nit widertůn, daz sie danne in noch kein sin gwalt uf daz hus, vesten oder sloz noch dar abe nit me lazzen, er habe danne vor widertan. Teten die gemeinere oder die burkman da wider und wůrden sie des ůberkomen vor uns oder von[a] unsern und des ryches amptlůden oder vor dem, von dem daz hus, vesten oder sloz zu lehen růret oder vor der nechsten des ryches stat, daz danne die stat zu Meintz sie an gryffen můge glycher wyse als den sachewalten.

(2) Me wellen wir und gebieten, daz man in des ryches steten, slozzen oder vesten, wer die inne hat, noch anderswa nyndert in zweintzig myln umbe die stat zu Meintze nieman enthalte noch zu burger oder zu burkman enphahe, der von der stat zu Meintz verzalt sye oder der der stat widerseyt vyent sye oder noch werde umb unredelich sache, alle die wile die stat zu Meintz im rechtes gehorsam ist an aller der stat, da sie daz billich tůn sol.

(3) Auch wellen wir, waz die burger zu Meintze in irr stat setzent oder machent über ir burgere und ůber ander werltlich person, die by in wonhaft sint, zu friden und zu gemeinem nůtze armer und rycher, daz daz craft und macht habe.

(4) Wir tůn auch der selben stat zu Meintz und iren burgern die besundern gnade, daz sie ir Jůden und auch andere frômde Jůden, die mit ansprache oder mit mizzetat nit begriffen sint, die by in zu Meintz burger werden wellen, under unserm und des ryches sicherm schirm gleiten můgen von andern steten oder wa sie sint heim zu in und wider uz, war si fliezzen oder varen wellen uf wazzere oder uf lande; und wer in daz gleite breche, daz der vervallen sye zu einer pene hundert mark silbers, als dicke er ez brichet. Und sol die pene halp vallen in unser camere und daz ander halp teil der stat zu Meintze.

Des gebieten wir allen unsern und des ryches mannen, dienstmannen, amptlůten und getruwen, wa sie sint und wie sie geheizzen sint, by unsern und des ryches hůlden, daz sie der stat zu Meintz und iren bůrgern die vorgeschriben unser gnade und fryheit helffen schirmen getruwelichen und in die nit swechen noch krenken in keiner leye wyse.

463. a) *sic or.*

als sie unser und des ryches ungnad vermyden wellen. Zu urkûnde diz brieves, den wir dar über gegeben han mit unserm kûnklichem insigel besigelt.

Gegeben zu Spyr an dem zwelften aubend den men Epyphanie heizzet, des jars do man zalt nach Cristes geburt tusent jar druhundert jare und in dem echt und viertzigsten jare, in dem andern jare unserr ryche.

464. CONCESSIO ADVOCATIAE SUPER HOMINIBUS PROPRIIS IMPERII.

1348. Ian. 6.

Originale in archivo secreto domus regiae Bavaricae '$\frac{112}{6}$, 12'. Iubente praefecto descriptum est. In plica legitur: R. *Sigillum deest. — Ineditum.*

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjechen offenlich mit disem brief, daz wir dem edelen Albrecht grafen von Levenstein, unserm liben getrewen, die genad getan haben und tun mit disem brief, daz wir im verlihen haben und verlihen die vogtey uber alle unser und des richs aygen lût, die in sinen gerichten und under im wonend und gesessen sind, und wollen, daz er der selben unserer lût voygt sie und belibe, als lang daz unser wille ist und bis wir daz sunderlichen widerruffen. Und dar uber geben wir disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der gegeben ist ze Speyr, da man zalt von Crists gepûrd dreitzehen hundert jar dar nach in dem acht und viertzigistem jar, an dem obersten tag unsers Herren, in dem andern jar unseres riches.

In plica scriptum est: per dominum cancellarium | Heinricus Thesaurarius.

465—471. SCRIPTA PRO MONASTERIO WEISSENBURGENSI.

1348. Ian. 6.—18.

Originalia in archivis Spirensi et Monacensi frustra quaesita sunt. Deperdita esse videntur.

465. *Concessio feudorum. — Ian. 6.*

Repetimus editionem quam ex fonte non indicato paravit Schöpflin, Alsatia diplomatica II (1775), 190 nr. 1025.

Reg. imp. VIII nr. 537.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Publice profitemur et constare volumus universis, quod venerabilis Eberhardus abbas ecclesie in Wissenburg ordinis sancti Benedicti Spirensis diocesis, princeps noster dilectus, accersita nostre maiestatis presentia nobis cum debita precum instantia supplicavit, quatenus feoda sua regalia, monetam solitam et telonium debitum in oppido Wissenburg, castrum Scharpfenberg cum pertinentiis suis ac[a] omnibus suis iurisdictionibus et iuribus, que ratione monasterii sui predicti a nobis et sacro Romano tenere et recipere debet imperio, conferre de benignitate solita dignaremur. Cuius supplicationi-

465. [a]) de *ed.*

bus et iustis ipsius votis favorabiliter annuentes, sibi eadem feoda regalia una cum moneta, telonio, castro Scharpfenberg, cum suis pertinentiis, iuribus ac iurisdictionibus supradictis, prout a nobis et imperio descendunt, in feodum contulimus et conferimus in hiis[b] scriptis, ipsum investientes gratiosius de eisdem, recepto nihilominus pro nobis et sacro imperio prius ab eodem abbate, principe nostro, debite fidelitatis et homagii[c] solito sacramento. In cuius rei testimonium presentes conscribi nostreque maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Spire anno Domini MCCCXLVIII, octavo Idus Ianuarii, indictione prima, regnorum nostrorum anno secundo.

466. *Infeudatio de castro Bärbelstein.* — *Ian. 6.*

Item repetimus editionem quam paravit Schöpflin, l. c. II. 190 nr. 1024. Orthographiam correximus.

Reg. imp. VIII nr. 536.

Wir Karle von Gottes genaden Romscher konig zu allen ziten merer des riches und konig zu Beheim verjehen offenlich mit diesem brief, daz der veste man Orth[a] von Wingarten, unser lieber getruwer, die vesten Berwerstein und die gut in dem gebirge, die dazu gehöret, Eberhart apt zu Wissenburg, unserm lieben fursten, mit unserm guten willen, wort und gunst verkauft hat; und durch flissig bet des egenanten Orthen[b] von Wingarten haben wir demselben apt und sinem gotzhuse die vorgenante vesten und gut und was dazu gehoret verlihen, und verlihen auch mit disem brief zu einem rechten lehen, und im sin lehen damit gemert und gebessert, also daz er oder wer nach dem apt wirt, die vorgeschrieben vesten und gut furbas von uns und dem rich zu lehen empfahen und haben sol zu glicher wise als andere sin lehen, die er von uns und dem riche zu lehen hat. Mit urkunde dies briefs versigelt mit unserem kunglichem insigel.

Der geben ist zu Spier, nach Cristus geburt drutzehen hundert und acht und viertzig jar, an dem zwelften tag nach dem heiligen Cristtag, in dem andern jar unsers richs.

467—469. SCRIPTA DE IURIBUS ET PRIVILEGIIS MONASTERII MANUTENENDIS.

Ian. 6. 9.

Copiae saec. XVI. authenticatae in Libro privilegiorum Weissenburgensium (L), *qui in archivo imperiali Vindobonensi asservatur. Contulit R. Salomon. Orthographiam ubique correximus.*

467. *Cautio generalis.* — *Ian. 6.*

L *f. 17'.*

Reg. imp. VIII nr. 6503.

Wir Karle von Gots gnaden Römischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offenlichen mit diesem brief, das wir dem erwirdigen Eberhart abt zu Weissenburg, unserm lieben fursten, und sinem stift und convent von besondern gnaden, darzu uns Got miltiglich gerufen hat, die gnad getan haben und tun auch mit diesem brief, das keinerlei friung, die wir andern luten getan haben, dem egenanten abte, sinem stift und convent in dheinen iren friheiten, leuten,

465. b) his *ed.* c) omagii *ed.*

466. a) Ortto *ed.; correximus ad fidem originalis Reg. imp. VIII nr. 6500 die 4. m. Ian. dati.* b) Orten *ed.; item correximus.*

gutern, fronhöven, hubhöven noch an allen den rechten, die zu den höven gehörent, noch an andern iren rechten und guten gewonheiten, wie die mit namen genent sein, nicht schaden noch hindern sollen in dheinen weg, on alle geverde und argelist. Davon wellen und gepieten wir ernstlich allen unsern und des reichs getrewen, edelen und unedelen, das sie den vorgenanten abt und sinen stift an iren vorgenanten gnaden und friheiten nit besweren, irren, leidigen, hindern noch uberfaren, bey unser und des reichs hulden, und wellen, das si si darzu schirmen und darbey behalten sollen, als verre sie mogen, on geverde. Und wer auch wider die vorgenanten unser gnad und friheit tete und sie uberfure, der were in unser und des reichs ungnade gefallen und verfiel auch zwenzig pfund golts, die halb unser camer und halb dem egenanten abt, fursten und sinem gotshausz werden sollent. Mit urkunt disz brieffs, der versigelt ist mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zu Speir nach Cristi gepurt dreyzehenhundert jar und in dem achtundviertzigsten jar, an dem zwolften tag nach dem heiligen Cristag, in dem andern [jare][a] unsers reichs.

468. *Mandatum civitatibus quibusdam directum.* — *Ian. 6.*

L *f. 18—18'.* — *Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem empieten allen freien stetten und auch den weisen leuten den burgermeistern, den reten und den burgern gemeinlichen der stet[a] zu Hagenawe, Selz, Landawe, Anweiler, Bergzabern, Luterburg, Beinheim, Sulz, Werde, Gerlingstorff[b] und ander unser getrewen unser gnad und alles gut.

Wir lassen euch wissen, daz der erwirdig Eberhart abt zu Weissenburg, unser lieber furst, sein convent und stifft begnadt und gefreit sint von unsern vorfarn, kunig Rudolf und kunig Albrecht von Rom[1], daz in kein ewer noch ander stet freiung an irer und ires closters freiung noch gnaden keinen schaden pringen noch machen sollen, als sie des ir offen brief habent, die wir inen under andern iren freiung mit unsern brieffen bestettigt haben. Davon wollen und gepieten wir euch allen und iglichem besonder, daz ir den vorgenanten unsern fursten und seinem stiefft dieselben unsere gnaden und freiung ganz, stet und unzerpruchlich halten und ine die nicht uberfarende, als lieb euch unser huld sei. Und besonder wellen wir auch, daz ir sie an irn hauptrechten und fellen von ewer phalburger wegen nicht irrent noch hindert mit keinen sachen. Und wer in auch dieselben unser gnad und freiung uberfure, der were in unser und des reichs ungnaden und verfiel auch zwenzig pfunt golts, die halb unser camer und halb dem egenanten unserm fursten und seinem gotshaus werden sollent. Mit urkunt disz brieffs.

Geben zu Speir an dem zwölfften tag nach dem heiligen Christage, nach Christi gepurt dreyzehenhundert jar und in dem achtundvierzigsten jare, in dem andern jare unsers reichs.

Per dominum cancellarium | Henr(icus) Thesaur.

469. *Cautio specialis de privilegiis civitati Weissenburgensi datis.* — *Ian. 9.*

L *f. 19'.* — *Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brieff allen denen, die

467. a) *om. L; supplevimus.*

468. a) stat *L.* b) Geelingstorff *L.*

1) *Cf. supra tom. III nr. 336. 337; Reg. imp. VI nr. 1120. 2487. 2491; Winkelmann Acta II nr. 292.*

in sehend oder horend lesen, wie das sei, daz wir unsern lieben getrewen den burgern gemeinlich der statt Wissenburg alle ir hantvesten, brieff, recht und gut gewonheit von unsern koniglichen gnaden bestetigt und confirmirt oder ob wir in von unrechter underweisung etlich newe freyheit gegeben und geton haben mit unsern brieffen, doch wollen wir, daz unser brieff und freyheit, die wir in geton oder gegeben haben, andern leuten an iren rechten und freyheiten nicht schaden sollen, und wellen auch, daz die selb unser bestetigung und newe freyheit den geistlichen leuten dem abt und convent des selben closters zu Weissenburg unschedlich sein sol an allen iren rechten, freyheiten und brieffen, mit namen fronhôven und hubhôven mit iren rechten, die darzu gehorent, und allen iren nuczen und was von alter und mit recht darzu gehort hat. Davon wollen und gepietten wir ernstlich allen unsern und des reichs getrewen, daz sie dem selben unserm fursten und seinem closter die selb gnad nit uberfaren noch daran hindern in kein weiz, alz lieb in[a] sey, unser kuniglich huld zu behalten. Mit urkunt diz brieffs versigelt mit unserm kuniglichem insigel.

Der geben ist zu Wormbs, nach Christi geburt dreyzehenhundert jar und im achtundvierzigsten jar, an der mitwochen nach dem zwôlfften tage, in dem andern jar unsers reichs.

470. *Receptio in protectionem imperii. — Ian. 9.*

L *f. 18'—19. — Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brieff: Wan die geistlichen leut der abt, unser lieber furst, und der convent des closters zu Weissenburg sant Benedicten ordens, unser[a] lieben andechtigen, mit dem closter und mit allem irem gut in unser und des reichs camer von alter gehort habent, so wellen wir auch sie behalten und behalten in unserm kuniglichen schirm und gepieten vestiglich bey unsern hulden den[b] allen[b] unsern und des reichs lantvogten, die nu sint oder werdent in kunfftigen zeiten, dass sy mit dem vorgenanten abt, convent und closter und allem irem gut nicht zu schaffen noch zu tun haben sollen, weder in dheinen sachen bekumern oder besweren, alz lieb in[c] unser kunigliche hulde sey zu behalten. Mit urkunt diz brieffs, der versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist zu Wormbs, nach Christs geburt dreyzehenhundert jar und in dem achtundvierzigsten jar, an der mitwochen nach dem zwôlfften tage, in dem andern jare unsers reichs.

471. *Concessio de servitiis monasterio praestandis. — Ian. 18.*

L *f. 20. — Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Behem tun kunt allen den, die disen brieff sehen oder horen lesen: Wan wir sonder gunst und gnad zu unsern lieben andechtigen Eberharten dem abt zu Weissenburg und dem selben seinem closter inniglichen haben zuvorderst durch Got und darnach umb den willigen und nuczlichsten dienst, den uns und dem reich derselb abt bizher geton hat und in kunfftigen zeiten noch wol tun mage, darumb wir zu allen zeiten uff desselben abts und seines closters bestes und auch from gnediglichen bedenken wollen.

469. a) ime *L.*

470. a) unsern *L.* b) *sic L.* c) ine *L.*

Nu haben wir vernumen, daz sumlich eygen leut, diener und auch man und bey namen, die do dienstleut geheissen und genent sint, dem vorgenanten abt und auch dem closter in eezlichen sachen und sonderlich mit dienst, als die von alter mit recht gewonlich sein gewesen und auch zu dinst gebunden, nicht als gehorsam sein, als sie des gebunden sein und von recht solten, und sonderlich die dienstleut, die do zu Weissenburg in der statt, in dem burgban dabey und auch in der Monthat gesessen sint, ziehent fur, daz sie mit derselben stat nuczen leiden und burd tragen als ander burger daselbst, darumb dem offt genanten abt und auch dem closter an iren rechten und auch freyheiten vil entzogen wurde. Und daz der selb abt und auch sein closter des furbaz uberhaben sein, sonder in der dinst geschehe, als von alter recht gewesen ist, gepieten wir und setzen das von unserm kuniglichem gewalt, daz alle dienstleut des obgenanten abts und auch closter, wo die gesessen sint, und sonderlich in der vorgenanten stat zu Weissenburg, in dem burgban dabey und auch in der Monthat, dem selben abt und closter dienen und undertenig sein, als sie von recht sollen und dez gebunden sein. Und wann sie das geton habent, so sollen sie dieselben dienstleut vor unsern und allen des reichs getrewen, wo die gesessen sein, es sey zu Weissenburg oder anderstwo, aller bet und auch stewer zu geben frey und ledig sein. Wer aber das uberfüre oder darzu rat, gunst oder hilff gebe, daz dem obgenanten abt und dem closter uberfarend würd und nicht geschehe, als vorgeschriben stet, der sol bestanden sein einer pen zehen mark golds, die halben in unser camer und halb dem vorgenanten closter gar und genzlich verfallen sein. [Mit][a] urkunt diz[b] brieffs mit unserm kuniglichem ingesigel versigelt.

Geben zu Speir, do[c] man zalt von Christus gepurt dreyzehenhundert darnach in dem achtundvierzigsten jare, des nechsten freytags vor sant Agnesen tage, in dem andern jare unsers reichs.

Per dominum cancellarium . . . . .[d]

472. CONCESSIO GERLACO DE BRUNSHORN PRO HOMAGIO FACTA.

1348. Ian. 7.

Copia saec. XVIII. non authenticata (C) in archivo Confluentino 'Winneburg'. Descripsit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 541.

Editionem apud Senckenberg 'Corpus iuris feudalis' p. 22, quae indicitur in Regestis l. c., non invenimus. Orthographiam copiae hic illic correximus.

Wir Karle von Gots gnaden Romscher konig zu allen zyten merer des richs und konig zu Beheim verjehen und tun kunt mit diesem brief allen den[a], die in sehen oder horn lesen: Wan unser lieber getruwer Gerlach von Brunshorn uns[b] gehuldet, gelobet und gesworn hait, getruwe, gehorsam und undertenig zu sin als eym Romschen konig und sim rechte hern, und hait von uns gemutet[c] seiner lehen, die er von dem riche und auch von unser graſschaft von Lutz(eln)burg zu recht entphangen[d] sal, des[e] haben wir angesehen getruwen, willigen und stetten dinst des vorgenanten Gerlachs, den er uns und dem riche offt unverdrossentlich getan hait und noch tun sal und mag in kunfftigen zyten, und bestedigen ime und seinen erben alle hantfesten und brieff beide von

471. a) *om. L.* b) des *L.* c) so *L.* d) *nomen subsequens om. L.*

472. a) den jhem *C.* b) unser *C.* c) gemuldt *C.* d) entschagen *C.* e) das *C.*

lehen, rechten und gute gewonheiten in dem riche und in der vorgeschr(ibenen) unser grafschaft, von wort zu wortte, als die brieff sagen, glicher wis, als sie geschreben weren in diesem gegenwortigen brief. Mit urkunde dis briefs.

Der geben ist zu Mentz, nach Cristus geburt druzehenhundert und acht und viertzig jaer, an dem negsten mandag nach dem zwolften tag, im andern jar unser riche.

473. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATIBUS SUEVIAE. 1348. Ian. 9.

Originale extra cancellariam regiam, ut videtur, scriptum in archivo publico Stuttgartensi 'Reichsstädte II B. 28'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum est loro membranaceo relicto. — Ed. 'Ulmisches Urkundenbuch' II. 310 nr. 306.

Reg. imp. VIII nr. 546.

Ad verbum repetitae sunt hae litterae 1348. Ian. 27: Reg. imp. VIII nr. 566; praeterea eodem die innovationes speciales singulis civitatibus concessae sunt: Reg. imp. VIII nr. 567—581, 6507—6509, 'Neues Archiv' XXXV. 545 nr. 6. Innovatio specialis civitati Nördlingen item 1348. Ian. 27. data in eiusdem civitatis archivo inedita asservatur: exemplar civitatis Pfullendorf an dem sunnentage noch unserre Frowen tage *i. e. Feb. 3. datum est: Reg. imp. VIII nr. 603; 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XXXI, 16. Innovationes civitatibus Buchhorn et Weinsberg haud dubie datas nusquam reperimus.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômscher chûnig zallen zitten merer dez richs und chûnig ze Behan bekennen uns an disem brief: Wan wir die stet Auspurch, Ulme, Memmingen, Chemptûn, Koufbûrn, Liukirch, Wangen, Bibrach, Ravenspurch, Lindow, Bûchhorn, Ůberlingen, Pfullendorf, Ezzlingen, Rûtlingen, Rotwil, Wile, Nördlingen, Gemûnd, Hall, Hailprunn, Wimpfen und Winsperch so genaigt, so undertänig und ouch so gestendig an uns und an dem hailigen Rômschem rich funden haben,

(1) umb daz haben wir den seilben stetten ze fürderung und ze gnaden getan, daz wir in nu und hernach vestenen, niwern und bestätten mit disem brief in allen gemainlich und ir ieglicher stat besunder alle ir fryhait, gewonheit und recht und ouch alle ir brief, die si hand und die si untz uff disen hiutigen tag her hand bracht, daz bestätten wir in alles fûrbaz ze halten und ze haben, also daz wir noch nieman andrer von unsern wegen thein irer brief, recht, fryheit noch gewonheit nit ändern noch verkern sûllen noch wellen in theinem weg.

(2) Wir habent ouch den seilben stetten me ze gnaden getan, daz wir ir dehain durch kein unser noch dez richs not noch durch kein ander sach nit versetzen, verkouffen noch dehains wegs verkûmmeren sûllen; und ob daz iendert geschehen wær gen iemant oder noch geschäch, daz sol gentzlichn ab sin und kein kraft han.

(3) Wir wellent ouch, daz der seilben vorgenanten stet ir thain für daz rich pfand iemantz si, noch daz si ieman fûr uns noch fûr daz rich nôte[a] oder pfende[a].

(4) Und waz uns und dem rich von der seilben stet gewonlichn stiurn ergangen sind, und ob in ouch die Juden, die by in wonent sind, von irs schierms wegen dehein hilff getan hetten untz uff disen hiutigen tag, dez sagen wir si gemainlich und ir ieglich stat besûnder ouch gentzlichn ledig mit disem brief.

(5) Wir haben ouch disen vorgenenten stetten an disem brief sölch fûrderung und genad getan: ob in ieman der vorgeschribener artikel ainen oder me übervarn wölt,

473. a) *in fine n erasum.*

oder wêr si von disen unsern gnaden dringen oder drennen wôlt, die wir in an disem brief erzaigt haben, daz wir in allen gemainlich und ir ieglicher stat besunder von unserm chûnchlichm gewalt gûnnen und erlouben, daz si anander geholffen sûllen sin und sich dez wêrn und retten sûllent, als ferr ir mügent geraicht, daran si wider uns noch dem rich nichtz tûn noch verschulden süllent in theinen weg.

(6) Und waz si ouch fûrbaz irer notdurft mit uns und vor uns ze wærbent und ze reden hand, darumb süllen wir si allezit genediklich verhôrn.

Ze urkünd und daz ez stæt belib, geben wir in disen brief versigelt und gevestnet mit unserm chûnchlichm insigel.

Der geben ist, da man zalt von Christes geburt driuzehen hundert jar darnach in dem âcht und viertzigosten jar, an der mitwochn nach dem zwelften tag, in dem andern jar unsers richs.

474. NOTITIA DE LITTERIS AD ELECTIONEM REGIS ANGLIAE IN REGEM ROMANORUM SPECTANTIBUS.

(1348. Ian. 10.)

De litteris electorum principum Karolo regi adversariorum certiores fimus per relationem Matthiae Nuewenburgensis (Böhmer, Fontes IV, 253), quam, cum litterae iam deperditae sint, hic proponere liceat:

Nova receperant, quod feria quinta precedenti, scilicet post Epiphaniam anno Domini MCCCXLVIII, procuratores et secretarii Ludowici marchionis in Brandenburg, item Palatinorum Reni, Erici ducis Saxonie et Heinrici archiepiscopi Moguntini per papam depositi, tamquam electores principes maiorem partem facientes, in Eduardum regem Anglie, habentem cum eis procuratorem et secretarium suum, in Romanum regem ex opposito ville Rens, super Renum sub castro Lonstein, concordaverint eligendum. De hoc quoque confecte sub sigillis eorundem principum littere in presencia omnium inibi convenientium publice legebantur, et quod ipse Anglus se vellet intromittere, dicebatur. De quo et littere a principibus civitatibus sunt directe. Ex quo in Germania turbacio est suborta.

Cf. etiam ibidem p. 257 8.

475—479. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Ian. 10.—31.

Quanti momenti et numeri absolutiones huiusmodi fuerint, habes apud C. Müller 'Der Kampf Ludwigs des Baiern' II, 241 sqq. Acta absolutionis omnia nobis congerere non licuit; hic primam seriem exemplorum quorundam proponimus, alia quaedam suis locis infra daturi. — Cf. mandatum absolutionis a papa datum supra nr. 377. 378.

475. *Absolutio clericorum S. Pauli Wormatiensis. — Ian. 10.*

Originale (or.) in archivo Darmstadiensi 'Worms 326'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum. — Ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II, 259 nr. 371 ex or.

De absolutione cleri populique Wormatiensis cf. Matthiam Nuewenburgensem (Böhmer, Fontes IV) p. 253:

Veniente autem rege Wormaciam convenerunt circa vesperas *(diei 8. m. Ian.)* clerus et consules civitatis, et quesitum est a clericis: numquid vellent absolvi, vel quid sentirent de processibus? Qui cum econtra quererent a consulibus: quid ipsi sentirent? illisque dicentibus: se de huiusmodi nil sentire, clerusque diceret id ipsum, animo nil faciendi ad invicem recesserunt. In crepusculo vero collegia constituentes procuratores, singulares vero curati et clerici per se ipsos, et religiosi per procuratores, iuramentis prestitis, per Babenbergensem absoluti fuerunt. Et cum mane populus more solito vellet audire divina, clerusque nollet coram populo celebrare, factus est tumultus, clausisque portis omnis populus ad hospicium regis, ad quod et Babenbergensis confugerat, armatus accessit. Ipseque Babenbergensis, mandante rege territo, omnem clerum et populum Wormaciensem sine omni condicione et iuramento absolvit. Et statim omnis clerus religiosus et secularis, contra iuramentum sero prestitum, publice divina resumpsit.

Fridericus Dei gracia episcopus Bambergensis honestis et discretis viris . . decano totique capitulo ecclesie sancti Pauli Wormaciensis necnon . . vicariis beneficiatis et officiatis in eadem ecclesia singulis et universis salutem et sinceram in Domino caritatem. Constituti coram nobis discretus vir Eberlinus dictus Span decanus diete ecclesie procurator venerabilis, habens super hoc sufficiens et speciale mandatum, prout ex instrumentis seu litteris nobis exhibitis plenius apparebat, ex parte vestra ac vice et nomine vestro necnon omnium et singularum personarum vobis et diete ecclesie subiectarum humiliter supplicarunt, ut auctoritate nobis a sanctissimo domino nostro papa divina providencia Clemente VI. in hac parte tradita, cuius tenor sequitur in hec verba:

'Clemens anno VI.' *supra nr. 377.*

vobis et cuilibet vestrum a senteneiis excommunicacionis, suspensionis et interdicti ac irregularitatis a iure vel ab homine prolatis racione processuum apostolicorum contra dominum Ludovicum de Bawaria per predictum dominum nostrum papam ac predecessores suos promulgatorum ac eciam specialiter contra eos, qui predicto Ludowico prestiterunt consilium, auxilium vel favorem, quas incidistis contra predicta faciendo, beneficium absolucionis dignaremur misericorditer impertiri ac suspensionis et interdicti sentencias relaxari necnon super irregularitatis macula vobiscum misericorditer dispensare. Nos igitur attendentes, quod vicem eius in hac causa gerimus, qui nulli claudit gremium et qui est eius vicarius, qui neminem vult perire, confessione coram nobis facta super excessibus per vos commissis secundum tenorem huiusmodi commissionis specifice et divisim receptoque ab eodem in animas vestras et singulorum vestrorum debito iuramento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis in huiusmodi commissione expressis efficaciter adimplendis, vos et singulos vestrum in persona procuratoris vestri predicti a sentenciis excommunicacionis, suspensionis, interdicti ac irregularitatis, quas incidistis racione processuum predictorum, absolvimus viva voce et nichilominus eciam absolutos in hiis scriptis publice nunciamus, sentencias quaslibet suspensionis et interdicti in vos et locum vestrum racione excessuum predictorum promulgatas misericorditer relaxando. Volumus eciam, ut emendam quam vobis iniunximus salutarem super excessibus per vos commissis velitis cum omni devocione et sinceritate et sub iuramento per eundem procuratorem vestro nomine prestito humiliter adimplere, adicientes eciam, ut si, quod absit, contra predicta per eum vestro nomine iurata vos venire vel facere contigerit cum effectu, extunc prout exnunc in priores sentencias relabatis. Presentibus nostri sigilli appensione munitis in testimonium super eo.

Datum Wormacie anno Domini MCCCXLimo octavo, feria quinta post Epiphaniam Domini.

476. *Absolutio monialium S. Stephani Augustensis. — Ian. 28.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg S. Stefan fasc. 3'. Descripsit R. Salomon. Sigillum episcopi laesum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. Regesta Boica VIII, 125. — Ineditum.

Fridericus Dei gratia episcopus Babenbergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus.

Tenore presencium perceptoribus recognoscimus et patefacimus universis, quod nos dilectos in Christo dominam Katherinam abbatissam et conventuales personas omnes et singulas monasterii sancti Stepfani ordinis sancti Augustini extra muros Augusten(ses) a nobis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque a iure vel ab homine prolatis, quas inciderunt ratione processuum contra quondam dominum Lud(ovicum) de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa ipsarum absolvendarum confessione receptoque ab eis iuramento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie et commissionis predicte absolvimus ipsasque omnes et singulas sic absolutas denunceiamus publice in hiis scriptis, sententias quoque suspensionis in conventum et interdicti in ecclesiam seu locum ibidem ob hoc in dictis processibus promulgatas presentibus relaxamus. Adicientes iuxta exigenciam commissionis predicte, quod, si contra huiusmodi per eas iurata fecerint cum effectu, extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

Datum anno Domini millesimo CCCXL octavo, feria secunda ante purificacionem beate Virginis.

477. *Absolutio clericorum in Reutlingen. — Ian. 29.*

Copia (c.) *in codice Petropolitano (O IV 3) Expositionis in Chronicam Hugonis de Rutlingen (cf. supra p. 423). Descripsit K. Gillert. — Ineditum.*

Fridricus Dei gratia episcopus Babembergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus.

Tenore presentium recognoscimus et patefacimus, quod nos dilectos in Christo Cůnradum de Mängen incuratum ecclesie in Růtlingen, Hugonem dictum Spehtzhart, B. dictum Mudel et ceteros capellanos altarium oppidi Růtlingen, Walterum decanum rurensem in Wannenwil, Iohannem rectorem ecclesie in Kirchain, Barth(olomeum)[a] de Stoggach doctorem puerorum in Růtlinga, Iohannem dictum Glogner subdiaconum, Conradum edituum[b] cum sua familia, Constantiensis diocesis, a nobis humiliter infrascripta [petentes][c] ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscunque ab homine[d] vel a iure prolatis, quas inciderunt ratione processuum contra quondam dominum Ludowicum de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam promulgatorum, premissa ipsorum clericorum confessione receptisque ab eis iuramentis de parendo mandatis ecclesie et articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie et commissionis predicte absolvimus ipsosque sic absolutos denuntiamus publice in hiis scriptis, cum ipsis nichilominus super irregularitate exinde contracta debite dispensando, iniuncta ipsis penitentia salutari. Adicientes iuxta formam commissionis predicte, quod, si contra huiusmodi per eos iurata fecerint, cum effectu extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

Datum in Ulma anno Domini MCCCXL octavo, feria tertia ante purificationem beate Marie.

477. a) Barth c. b) edituum c. c) om. c. d) hominibus c.

478. *Absolutio pro monasteriis Weingarten et Hoven. — Ian. 30.*

Originale (or.) *in archivo publico Stuttgartensi 'Weingarten B 27'. Descripsit R. Salomon. Sigillum episcopi pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.*

Fridericus Dei gratia episcopus Babenbergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus.

Tenore presencium perceptoribus recognoscimus et patefacimus universis, quod nos auctoritate commissionis nobis facte a sede apostolica et eius forma servata omnes et singulas personas, clericos et laycos, conventuales monasterii in Weingarten ordinis sancti Benedicti Constant(iensis) dyoc(esis) et magistram et omnes et singulas personas utriusque sexus clericorum et laycorum mon(asterii) et conventus sanctimonialium in Hoven ordinis et dyocesis predictorum et omnes et singulas personas dictis monasteriis familiares et subditos et colonos et ad dicta mon(asteria) pertinentes a nobis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque ab homine vel a iure prolatis, quas inciderunt ratione processuum contra quondam dominum Ludewicum de Babaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa earundem personarum confessione receptisque ab eis iuramentis de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis observandis contentis in commissione a dicta sede desuper nobis facta secundum formam ecclesie absolvimus, ipsosque sic absolutos publice denunciamus in hiis scriptis, cum ipsis nihilominus clericis super irregularitate per eos exinde contracta debite dispensando, iniuncta ipsis obinde penitentia salutari. Interdicta quoque, sententias et alias penas in dicta monasteria et eorum loca in dictis processibus prolatas quomodolibet relaxamus, adicientes iuxta formam commissionis predicte, quod, si contra huiusmodi per eos iurata[a] fecerint cum effectu, extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

Datum in Ulma anno Domini M°CCC°XXXX octavo, feria quarta ante diem purificationis.

479. *Absolutio civitatis Rottweil. — Ian. 31.*

Originale ibidem 'Rottweil B. 34'. Descripsit R. Salomon. Sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Extr. 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III, 1896) p. 98 nr. 219. — Ineditum.

Ad verbum fere cum his litteris concordant absolutiones ab episcopo Bambergensi datae civitatibus Reutlingen (1348. Ian. 31; copia in cod. Petropol. O IV 3, supra ad nr. 477 citato) et Esslingen (1348. Feb. 1; ed. 'Urkundenbuch der Stadt Esslingen' I (= 'Württembergische Geschichtsquellen' IV, 1899) p. 440 nr. 881).

Fridricus Dei gratia [episcopus][a] Bambergensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus[b].

Tenore presentium recognoscimus et patefacimus perceptoribus publice universis, quod auctoritate apostolica servatoque tenore commissionis a dicta sede desuper nobis facte dilectos in Christo magistrum civium ceterosque omnes et singulas utriusque sexus personas universitatis oppidi in Rotwil Constanciensis diocesis humiliter infrascripta petentes ab excommunicationis, suspensionis et interdicti aliisque penis et sententiis quibuscumque a iure vel ab homine prolatis, quas inciderunt et que in eas[c] et locum ibidem late sunt racione processuum contra quondam Lud(ovicum) de Bawaria suosque fautores per sedem apostolicam olim promulgatorum, premissa ipsorum absolvendorum[d] confessione receptoque ab eis iuramento de parendo mandatis ecclesie et aliis articulis,

478. a) iurato *or.*

479. a) *om. or.* b) duputatus *or.* c) *initium verbi in loco raso or.* d) absovendorum *or.*

observandis in predicta commissione contentis secundum formam ecclesie absolvimus, ipsosque sic absolutos denuntiamus publice in hiis scriptis, iniuncta ipsis obinde penitentia salutari. Interdicti quoque aliasque in hac parte relaxandas sententias in universitatem ac locum ibidem ob hoc in dictis processibus promulgatas presentibus relaxamus, adicientes, quod, si contra huiusmodi per eos iurata fecerint cum effectu, extunc prout exnunc in priores sententias relabantur.

Datum Ulm anno Domini millesimo CCC^{mo}XL octavo, feria quinta ante purificacionem beate Marie virginis.

480. INFEUDATIO NOBILIUM DE ARRAS.
1348. Ian. 13.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi*[1]. *Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* ℞. *Sigilli maiestatis fragmentum filis sericis coloris viridis pendet. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 547.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen ziten merer dez riches und kûng ze Beheim verjehen und tun kûnt offenlich mit disem brief: Wann unser liben getrewen Herman Dûrnstosser und Heinrich von Arraz uns gehuldet, gelûbt und gesworn hant, getrewe, gehorsam und undertenig ze sin als einem Rômischen kûnge und irem rechten herren, die weil wir leben, und habent von uns gemûtet irr lehen, die si von dem riche ze lehen hant, davon so leihen wir in und iren erben die lehen, dĭ hie geschriben stende: die fischery in der Ůssin und in der Alvin und auchŭ uf dem walde der da heizzet Kuntel zu alle ir notdurft zu ir burch zu Arraz und zŭ irem dale, in welcherley not si dez bedûrfen, und den walt der da heizzet Surrun und die wysen die da heizzet Grevinnŏwe, gerichts, zehendes und weiden fry und alle die wisen, die zu der burch ze Arraz gehôrent, und die velt, die an der siten gelegen sint, der bach, da Kuntel gelegen ist, und den zehende uf dem walde, der da heizzt Kuntel, wo er gerodet wirt; und also verre, als zehend von recht get, also verre get der vorgnanten Hermans und Heinrichs von Arraz ir weide irem vieche, daz si hant in der burch, und ir lute zu Hellendal mit allen nutzen und rechten, die darzu gehôrent, und ouch alle ir friheit, die si von seliger gedechnûzze unsern vorfarn keyseren und kûngen von Rom ze lehen hant und gehabt hant, die verlihen wir in und iren erben, als verre wir in die verleihen schullen und mûgen. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserem kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Meintze nach Christs geburt drŭiczehenhundert und acht und viertzig jar, an dem nehsten suntag nach dem zwelften tag, in dem andern jar unsrer riche.

In plica scriptum est: per dominum cancell(arium) | P. de Luna.

481. PROCURATORIUM PRO HOMAGIO CIVITATIS AUGUSTANAE.
1348. Ian. 14.

Originale in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 659.

1 *Cur litterae illuc pervenerint, nescimus. In Codicem diplomaticum Moraviae VII, 548 nr. 749 per errorem receptae sunt. Castrum Arraz non in Moravia (cf. etiam Reg. imp. VIII p. 642), sed super Mosellam fluvium situm est: cf. Indicem nominum huius tomi.*

Dem durchlûchtigsten und allermechtigsten herren hern Karln chûnig ze Rom und ze Behaim, unserm gnaeidigen herren, enbieten wir die burger dez ratz und der gemain der stat ze Auspurg ûnsern willigen und beraiten dienst.

Wir tûn ivern genaden kunt, daz wir und alle erbaer burger baidiu riche und arm in der stat ze Auspurg gesament waren by anander an ûnserm rat an dem frytag nach (Ian. 11.) dem obrosten und haben da gemainclich den erbern mannen hern Hainr(ich) dem Herbort unserm lieben burgermeister, hern Herborten sinem bruder, hern Ioh(an) dem Vôgelin, hern Chûnr(at) dem Minner, hern Joh(an) dem Dachs und hern Joh(an) dem Goppolt, unsern lieben mitburgern, die iuch disen brief bringent, vollen gewalt geben, iuch ze hulden und ze sweren und ere und wird ze erbieten, als man ainem Rômischen chûnig ze reht und billich tun sol, und alles daz ze tûn und ze volfüren, daz darzu sitlich und gewonlich ist und daz wir selbe tûn wôlten oder môchten, ob wir vor iuch ze gagen waeren. Wir bitten auch iver gnade, daz ir die vorgenanten ûnser burger in den sachen, die si an iuch ze werben hant, gnaedielich verhôrt und usricht und in gelaubt, swaz si iuch sagen. Daz wellen wir immer umb iver gnade verdienen. Wizzt auch, gnaediger herre, swann ir oder iver erber botschaft von iwern wegen zu uns koment gen Auspurg, so wellen wir iuch riche und arm auch hulden und sweren ze gelicher wise, als die vorgeschriben sehs unsrer erbern burger iuch ietzo gehuldet und gesworen habent. Und des ze urchûnde haben wir disen brief haizzen geschriben, der mit unser aller willen und wort mit der stat ze Auspurg insigel versigelt und geben ist, do man zalt von Cristes gebürt driuzehen hundert jar und darnach in dem achten und viertzigsten jar, an dem nehsten mentag vor sant Agnesen tag.

482. MANDATUM DE ADVOCATIA TERRAE IN SPIRGOWIA.
1348. Ian. 15.

Originale in archivo Amorbacensi. Descripsit R. Salomon. Sigilli secreti infra textum impressi fragmenta supersunt. — Extr. Schreibmüller 'Die Landvogtei im Speiergau (Programm. Kaiserslautern 1905)' p. 92, tempore falso indicato.

Reg. imp. VIII nr. 551.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kunig allezijt merer des richs kunig zû Beheim enbieden allen den, die in unsere lantfodie in dem Spirgauwe gehoren, unsern liben getruwen, unser gnade und alles gût.

Wiszet, daz wir die selben lantfodie mit dem, daz dar zu gehoret, dem erwerdigen Baldewine ertzebischofe zû Trire, unserm liben vetern, han bevolen und hat er mit unsern willen und nach der macht, die wir ym daruber gegeben han, sie vorbaz bevolen dem ediln manne greven Emichen von Lyningen herren zû Hartenberg, unserm lieben getruwen. Dar umb gebieden wir vestiliehen, daz ir dem vorgen(anten) greven Emichen als eyme lantfode sijt gehorsam und undertan an allen stucken, die eyme lantfode daselbes angehorent.

Gegeben zû Meneze dû man zalte nach Gots gebûrte drutzehenhundert jar und acht und viertzig jar, des funfezehenden dages des mandes den man nennet Ianuarius zû latine, in dem zweiten jar unser kuningriche.

483—489. SCRIPTA IN FAVOREM ARCHIEPISCOPI TREVERENSIS DATA.

1348. Ian. 15. 16. Sine dato.

Praeter nr. 485. 486 originalia in archivo Confluentino.

483. *Litterae super debito. — Ian. 15.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur manu Treverensi coaeva scriptum: K. promittit solvere B. 16 m flor. infra Pentecosten. X debitor(es). *Ex undecim sigillis adhuc septem plus minusve laesa pendent loris membranaceis. — Extr. 'Neues Archiv' IX, 216. — Ineditum.*
Reg. imp. VIII nr. 550; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karle von Gots gnaden Romescher kůnig allezijt merer des richs kunig zû Beheim und greve zû Lutzillinburg dun kunt allen luden und bekennen uffenlichen an disem brive, daz wir dem erwirdigen Baldewin ertzebischofe zû Trire, unserm liben fursten und vetern, rechte und redeliche schuldig sin sehszehen dusent cleyne gulden von Florentze gudes goldes und gewichtes, die er uns zû unser noitdorft und nûtz geluwen hat an gereidem gelde, und globen wir mit guten truwen dem selben unserm vetern oder wer vorderunge von ym oder disen brif inne hat, zû bezalene die egen(ante) summen geldes zû Trire oder zû Sarburg, wa yn daz lieber ist, zwuschen hie und Iun. 8. Pingesten die nehest komen ane allerleye vorzog und widersprache. Und uf daz sie der bezalunge deste sicherer sin, so han wir yn zû burgen und zû gyseln gesetzet und setzen an disem brive die ediln lute Wilhelme herren zû Landistein zû burgen, hertzogen Niclaus von Tropouwe, Henrichen von Nachoden, Niclaus dûmdechan von Olmûncz unsers hoves cantzeler, Busken von Wilartitz unsern camermeister, Welther von Meisenburg, Bernhard von Czinnenburg, Hasken von Swerotiez, Huwart von Eltre und Niclaus wilne des meyers son von Remiche zû giseln. Also ob wir an der vorgen(anten) bezalunge sumig weren binnen dem vorgen(anten) zijl zû dûne, so sullen die vorgen(anten) unser gisele und ir iglich mit yres selbes libe, ir iglich mit drin perden, und sal der egen(ante) Wilhelm von Landist(ein) miez zwen wolgebornen knechten ouch mit drin perden zûhant Iun. 9. des andern dages na Pingstage vorg(enant) ungemanet zu Sarburg in des egen(anten) unsers vetern vesten inriden in einer herberge, die man yn daselbes von unsers vetern wegen wisen sal, da zû verliben in gisels wijs und von dannen nummer zû komene, unserm egen(anten) vetern oder wer vorderunge von ym hat, ensij zû vorenz von der egen(anten) summen sehszehen dusent gulden und von dem schaden, den sie von der sumenisse hetten, in wilcherhande wijs daz were, gar und genczlichen vollendan: und ensal ir keyn der selben unser gisel sich mit dem andern des entschuldigen noch beschuten. Were ouch, daz uns binnen dem egen(anten) zijl libes gebreche, daz Got wende, oder ob unser gysel und burgen alle oder ein teil nicht inquemen, als vor geschrieben stet, oder ob sie inquemen und verbrechen, so mag unser vorgen(anter) veter oder wer vorderunge von ym oder disen brif inne hat, an unser vorgen(ante) graschaft und an ander unser und ouch an unser vorgen(ant) burgen und giseln gût und gulde grifen und dûn angrifen mitz yn selbes oder andern, wa sie die haben mûgen, ane der egen(anten) unser giseln widersprache und ane alle ander ervolgunge und ane yn oder yman anders dar an unrecht zû dûne, und ensal sie darvor keynerhande recht, friheit oder gewonheit beschirmen oder helfen. Beheltnisse doch unserm vorgen(anten) vetern alle andere brive, die er zû vorenz von uns hat, ez sie von scholt oder von andern stucken, wilcherhande die sin. Und wir Wilhelm herre zu Landistein, Niclaus hertzoge

von Tropouwe, Henrich von Nachoden, Niclaus dûmdechan, Buske camermeister, Welter von Meisenburg, Bernard von Czinnenburg, Haske von Swerotitz, Huwart und Niclaus von Remiche vorgen(ant) bekennen uffenlichen an disem brive, daz wir burgen und gisel worden sin vor den durchluchtigesten unsern herren hern Karle Romeschen kûnig vorgen(ant) gegen unsern vorgen(anten) herren von Trire, und daz wir gesichert und gelobt han mit rechter sicherheit und gelobde, die vorgen(ante) giselschaft zû leistene in aller der wise und under allen den penen, als sie da von uns geschrieben ist, wan wir die uf uns erkysen, und sal uns darvor keynerleye behulfnisse geistlichs oder wereltlichs rechtes beschirmen, wan wir daruf luterlichen verzigen han und verzihen an disem brive, allerleye argelist und geverde an allen disen dingen und an ir iglichem uzgescheiden. Des zû urkunde und ganczer stedikeit sin unser aller ingesigel an disen brif gehangen.

Der gegeben ist zû Mencze, nach Cristus geburte drutzenhundert echte und vierzig jar, des funftzehenden dages des mandes den man nennet Ianuarius zu latine, in dem andern jare unser kuningriche.

484. 485. SCRIPTA DE ABBATIA PRUMIENSI ARCHIEPISCOPATUI TREVERENSI INCORPORANDA.

Ian. 16. Sine dato.

Ad rem v. H. Forst in 'Westdeutsche Zeitschrift' XX (1901) p. 270 sqq. Cf. etiam litteras Ludovici regis 1332. Aug. 23. datas. 'Regesten Ludwigs' p. 92 nr. 1488, et in hoc tomo infra ad 1348. Dec. 8. Reg. imp. VIII nr. 6557.

484. *Auctoritas regis archiepiscopo data.* — *Ian. 16.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R, *et manu Treverensi coaeva scriptum:* K. consentit incorporacioni Prumie ecclesie T(reverensi). 17. Kl. Februarii 18. *Sigillum cum loro deperditum. — Ed. 'Gründlicher Beweis, dass dem Domkapitel von Trier die Zwischenregierung in dem Fürstenthume Prüm zustehe' (1781) App. p. 2 ex* or.

Reg. imp. VIII nr. 556.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

Grata est in conspectu nostri culminis fides tua, quam et devocionis affectus claram exhibet et effectus demonstrat operum clariorem, propter quod in stabili proposito gerimus statum tuum et ecclesie tue gracie favore speciali prosequi et nostre liberalitatis ac munificencie beneficiis ampliare maxime in hiis, in quibus nedum tibi et ecclesie tue Treverensi, sed collapsi monasterii et personarum sacre religionis indempnitatibus salubriter providetur. Igitur ut abbacia regalis monasterii sancti Salvatoris in Prumia tue dyoc(esis) ordinis sancti Benedicti ad nos et imperium in temporalibus pertinens cum suis bonis, iuribus et pertinenciis dicte tue ecclesie Treverensi et mense archiepiscopali eiusdem per sacrosanctam sedem apostolicam uniatur, incorporetur et annectatur, nostram auctoritatem impertimur et consensum nostrum ben(i)volum tenore presencium adhibemus, spem firmam optinentes, quod predictum monasterium, quod tam in bonis et iuribus dicte abbacie quam ipsius conventus, ut evidenter didicimus et prout facti evidencia notoriat, quam plurimum est collapsum, per tuam sagacitatis industriam et ecclesie Treverensis potenciam reformetur et divinus orthodoxe fidei cultus per consequens, qui iam a longis temporibus in dicto monasterio, quod dolenter referimus, tepuisse dinoscitur,

debita et devota veneracione colatur, quem eciam divinum cultum nostris potissime temporibus augeri et venerari in votis semper gerimus, ut, quo pre ceteris principibus divina dextera nostrum erigit altius solium, eo per officiose gratitudinis debitum sibi nostra et nostrorum ubique devocio solvat munera graciarum. Et in horum evidenciam atque robur has presentes litteras sigillo nostro regio tibi tradi iussimus communitas.

Dat(um) Moguncie XVII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

485. *Supplicatio regis et archiepiscopi Treverensis papae porrecta. — Sine dato.*

Minuta in codice Rudolfi Losse (L) *in archivo publico Darmstadiensi f. 83' (90'). Contulit R. Salomon. Uncinis ‹ › inclusa a manu correctoris, ipsius Rudolfi Losse, ut videtur, (man. 2.) scripta sunt. — Extr. Sauerland III nr. 1158, die falso adiecto.*

Reg. imp. VIII nr. 6505.

Cum de tempore nihil constet, supplicationem ad eandem causam ac litterae praecedentes spectantem hic proponere liceat. Cui papa non annuit, ut demonstravit Forst l. c. p. 271. In Registris igitur supplicationum Clementis VI. non extat.

Significant s(anctitati) v(estre) devotissimi vestri filii Karolus Romanorum rex et Balduinus archiepiscopus Treverensis, quod, licet abbacia monasterii Prumiensis ordinis sancti Benedicti Treverensis diocesis fuerit ab olim competentibus bonis dotata et quampluribus honoribus per . . imperatores, . . reges et temporales . . principes decorata, tamen hominum crescente malicia per . . dominos temporales predicto monasterio vicinos, eciam advocatos et vasallos monasterii eiusdem, qui immemores ‹sue› salutis et iuramenti . . abbati eiusdem monasterii prestiti et fidem, qua[a] eidem monasterio tenentur, in perfidiam commutantes, tam variis oppressionibus in possessionibus et iuribus necnon hostilibus insultibus est ‹ipsum monasterium seu eius›[b] abbacia hactenus onerata et invasa et propterea in tante diminucionis et demembracionis[c] successivis temporibus deducta, quod ‹monachi ipsius monasterii inibi secure morari non audent et nonnunquam armis bellicis oportet armari eosdem et ipsum monasterium per effusionem sanguinis, incendia et alias sepius violatur, ita quod›, nisi per s(anctita)tem v(estram) aliquo alio adiutam[d] suffragio eidem celeriter succurratur, utique ipsius ‹monasterii› perpetuum exterminium verisimiliter imminere formidatur. ‹Ut›[e] autem . . decanus[f] et conventus prefati monasterii premissa attendentes tractatu capitulari pluries inter eos habito, ut saltem ipsi . . decanus et conventus, quorum bona a bonis ‹mense› predicti abbatis penitus sunt districta, exnunc inantea, eciam ipso . . abbate cedente vel decedente, per maiorem potenciam ‹defensivam› eis adiunctam sub regulari observancia ‹possint› ‹Altissimo famulari et sancta religio in dicto monasterio instituta›[g] cum redditibus ad ipsum conventum adhuc pertinentibus ‹inesse valeat, conservari›[h] presidio . . archiepiscopi Treverensis, ordinarii eorum, qui fuerit pro tempore ‹et cui in spiritualibus ple[ne] subesse noscuntur›, in perpetuum protegi et defendi et abbaciam ‹eiusdem›[i] monasterii mense eiusdem archiepiscopi[k] Treverensis incorporari et uniri, humiliter supplicant predicti . . rex et archiepiscopus, qui super hoc per . . abbatem, . . decanum et conventum prefatum humiliter requisiti existunt, quatenus eorum precibus annuentes necessarioque ipsorum . . abbatis, . . decani et conventus proposito misericorditer confoventes in hac parte prefatam . . ab-

485. a) quam *L.* b) *loco* ipsum — eius *man. 1 scripserat* ipsa. c) angustias *vel simile aliquid supplendum.* d) *sic haud secure legendum.* e) *man. 2 corr. pro* cum. *In sequentibus corrector non omnia recte absolvit.* f) *praecedit* . . abbas *man. 1 scriptum, man. 2 deletum.* g) *loco* Altissimo — instituta *man. 1 scripserat* Domino famulantes. h) *loco* inesse — conservari *man. 1 scripserat* cupiant. i) eorum *scripserat man. 1.* k) *sequitur* et ecclesie *a man. 1 scriptum, a man. 2 deletum.*

baciam <cum suis iuribus et pertinenciis>, <ipsis>[l] <reservatis>[m] <videlicet, quod idem archiepiscopus iddem monasterium et ipsius bona extunc protegere et defendere teneatur, et cedente vel [de]cedente predicto abbate n(omine) . . archiepiscopus, qui pro tempore fuerit, valeat alia bona a predictis bonis . . ipsius conventus, ut predicitur, separata propria auctoritate recipere [et] in usus suos et ecclesie Treverensis convertere>[n], <salvo eciam, quod numerus monachorum et presbiterorum Deo in dicto monasterio serviencium, quibus in defectum prepositorum reddituum eciam de dicte abbacie redditibus, ut commode sustentari valeant, per dictum archiepiscopum provideri debebit, nequaquam diminui valeat, sed augeri>. Cum cl(ausul)is non obst(antie) et execut(ionis) oportun(e)[o].

---

486. *Promissio de privilegiis sine consensu archiepiscopi non concedendis. — Ian. 16.*

Originale[1] *hodie deperditum. Copia in Balduineo Kesselstadensi, quod extat in bibliotheca Treverensi, p. 837. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 557.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ac Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, gr(aci)am suam et omne bonum.

Pura fides et experta devotio, quibus in conspectu nostri culminis clara quadam sp(eci)alitate prefulges, argumentum nobis firme fiducie prebuerunt, ut in omnibus, que decus excellencie nostre respiciunt, de te amodo firmius et fiducialius confidamus. Cum igitur ad hec attendentes per quosdam alios nostre maiestatis apices[2] tibi quoddam speciale promissum sub quadam singulari confidencia duximus faciendum, videlicet quod nemini in tua diocesi vel in bonis tuis aut tibi ab imperio obligatis aliqua privilegia de novo concedemus nec eciam antiquitus vel prius concessa approbabimus, nisi id de tua procedat sciencia et consensu, nos huiusmodi promissum alias, ut prefertur, tibi factum ad aliquas personas latius ex premissis extendere volentes tibi consimile promissum de speciali nostre maiestatis benivolencia facimus in hiis scriptis, videlicet quod . . comitibus de Spanheim, de Lyningen et comitibus Irsutis vel alicui eorum aliqua privilegia vel libertates seu aliqua bona de novo non concedemus nec antiquitus seu prius concessas vel concessa approbabimus, innovabimus vel confirmabimus nec aliquam eciam impignorationem de aliquibus bonis imperii vel ab imperio dependentibus ipsis faciemus vel prius factas approbabimus vel innovabimus nec aliquem finem super aliquibus bonis vel super premissis vel aliquo eorum cum ipsis comitibus vel eorum aliquo faciemus sine tua voluntate ac certa sciencia et consensu. Et si per ignoranciam vel errorem seu importunitatem petencium, per quam non concedenda multotiens conceduntur, sive alias quovismodo nos in contrarium premissorum vel eciam eorum, que in pretactis nostris

485. l) *loco* ipsis *man. 1 scripserat* reservatis redditibus ad . . decanum et conventum spectantibus. m) *loco* reservatis *man. 1 scripserat:* ut premittitur. n) *loco* videlicet — convertere *man. 1 scripserat* dignemini ex certa scientia premissis attentis mense archiepiscopali et ecclesie Treverensi perpetuo annectere et unire quacumque constitucione contraria non obstante. o) *in fine scripserat man. 1* presertim cum, ut premittitur, ad id predictorum . . abbatis, . . decani et conventus accedit assensus, *id quod man. 2 adiecto verbo* vacat *annullavit.*

1) *Quod in repertorio archivi Treverensis saec. XV. confecto nunc in archivo Confluentino asservato his verbis indicatur:* Karolus fatetur promisisse Bald. nemini sui *(sic)* dioc. aliqua dare privilegia vel antiqua confirmare et specialiter comitibus Spanh. Lynnyngen et Irsut(is) absque sciencia et consensu Bald. MCCCXLVIII[o]. XVII. Kal. Februar. 2) *Supra nr. 111 c. XV.*

prioribus apicibus, de quibus supra fit mencio, continentur, agere contigerit, id volumus esse omnino irritum et inane et penitus non valere. Et in horum evidenciam atque robur has presentes litteras nostro sigillo regio tibi tradi iussimus communitas.

Datum Moguncie XVII. Kl. Februarii, anno Domini M°CCC°XLVIII, regnorum nostrorum anno II.

487. *Obligatio feudorum imperii in diocesi Trevererensi.* — *Ian. 16.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R, *et manu Treverensi coaeva scriptum:* K. obligat ecclesie Treverensi omnia f(eoda) imperii in diocesi et per miliare circa pro X^M marcarum argenti puri. 17. Kl. Februarii 48. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 558.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Bohem(ie) rex.

Universis sacri imperii fidelibus volumus esse notum, quod nos ven(erabili) Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo nostro karissimo, racione dampnorum et expensarum, que et quas pro nobis et nostri necnon imperii occasione post susceptionem regie nostre corone sustinuit et subiit, ad hunc diem tenemur in decem milibus marcarum argenti puri et sibi existimus in eisdem efficaciter obligati. Pro quibus quidem decem milibus marcarum argenti eidem Baldewino et ecclesie sue Treverensi omnia feoda infra dyocesim suam Treverensem et infra unum miliare circumquaque a finibus eiusdem diocesis mensurandum a nobis et imperio dependencia una cum vasallis eorundem feodorum obliganda duximus et presentibus obligamus, mandantes sub optentu nostre gracie omnibus nostris et regni nostri Romani fidelibus et vasallis feoda a nobis et eodem regno infra pretactos terminos habentibus, ut, quam diu predicta decem milia marcarum argenti prefato Baldewino et sue ecclesie persoluta non fuerint, huiusmodi feoda eidem Baldewino, suis successoribus et ecclesie recognoscant ac ab ipsis recipiant et teneant cum prestacione iuramentorum fidelitatum, oneribus ac aliis serviciis in talibus feodis debitis et consuetis et prout a nobis et nostris successoribus Romanorum regibus ea, si sic obligata non forent, habere et recipere tenerentur. Et quoad hec eciam dictos vasallos a fidelitate, qua nobis et regno nostro Romano seu imperio tenentur, predicta obligacione durante absolvimus per presentes. Et si aliqua de pretactis feodis alicui vel aliquibus concederemus vel aliquem seu aliquos investiremus per errorem vel ignoranciam sive alias quomodolibet de eisdem, volumus et decernimus exnunc huiusmodi concessionem et investituram esse irritas et inanes et quod huiusmodi concessione et investitura non obstantibus illi, quibus huiusmodi feoda sic concederemus, nichilominus eadem a prefatis archiepiscopo, suis successoribus et ecclesia recipere et recognoscere teneantur. Insuper si aliquis de dictis nostris et regni nostri Romani vasallis foret, qui feodum tale a memorato archiepiscopo vel suis successoribus seu ecclesia recipere, tenere et recognoscere recusaret, damus potestatem prenotato archiepiscopo, suis successoribus et ecclesie[a], ut hunc ad recepcionem et recognicionem dicti feodi ab ipsis auctoritate nostra regia penis et viis ac modis, quibus ipsis expediens visum fuerit, valeant cohartare. Et in premissorum evidenciam atque robur has presentes litteras sigillo nostro regio fecimus communiri.

Datum Moguncie XVII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadrag(esimo) octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

487. [a]) ecclesia *or.*

488. *Commissio proventuum comitatus Lucemburgensis iterata.* — *Ian. 16.*

Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R. *et manu Treverensi coaeva scriptum:* K. committit domino Treverensi omnes obvenciones comitatus pro expensis ibi factis et faciendis. 17. Kl. Februarii 47. — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 559.

Quae cum commissione priori supra nr. 146 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex ac comes Lutzillinburgen(sis) vener(abili) Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

Dudum ex zelo pure devotionis et fidei constancia, quam ad nos hactenus semper habuisse te novimus, de tua industria et legalitate confisi gubernationem et amministrationem comitatus nostri per quosdam alios maiestatis nostre apices[1] tibi recolimus commisisse, ut, sicuti inter alios in fide eras precipuus, sic esses in commissione huiusmodi pre ceteris specialis. Verum cum post susceptionem corone nostre regie pro nobis et nostri culminis honore labores sustinueris et onera expensarum et adhuc te subire oporteat in futurum, volumus, quod omnes fructus, redditus et proventus ac emolimenta dicti nostri comitatus qualitercumque cedentes vel cedere potentes aliis non obligatos pro tuis usibus et pro expensis per te ratione dicti comitatus faciendis recipias et colligas per te vel alios, prout videris expedire*. Mandantes omnibus dicti nostri comitatus subditis et aliis quibuscumque, ad quos* pertinere poterit, ut tibi de dictis fructibus, redditibus et proventibus ac emolimentis plene respondeant ac in eorum receptione et collectione tibi, sicuti nobis tenerentur, per omnia obediant et intendant. Eo sane adiecto: si de dictis fructibus, proventibus, redditibus et emolimentis ultra expensas, quas pro amministratione et gubernatione dicti nostri comitatus te facere contigerit, aliquid superfuerit, quod id per te in dicti nostri comitatus utilitatem, super quo tamen racionem reddendam tibi omnimode remittimus, convertatur. Et si cuiquam alteri de dictis fructibus, redditibus et emolimentis per ignorantiam vel per nimiam inoportunitatem petencium, per quam multociens non concedenda conceduntur, aliquid obligaremus vel concederemus in posterum quomodolibet seu daremus, decernimus et volumus id exnunc prout extunc omnino esse irritum et inane nec aliquam habere debere roboris firmitatem. Et in horum testimonium atque robur has presentes litteras tibi tradi iussimus sigillo nostro regio desuper communitas.

Datum Magunc(ie) XVII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo septimo[a], regnorum nostrorum anno secundo.

489. *Commissio administrationis in partibus Germaniae et Galliae iterata.* — *Ian. 16.*

Originale laesum. Descripsit R. Lüdicke. In verso legitur: R. *et manu Treverensi scriptum:* K. committit B. vices suas in regno 17. Kl. Februarii. *Sigillum cum loro membranaceo deperditum.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 560.

Quae cum commissione maiori supra nr. 144 concordant, typis minoribus excussa sunt.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boem(ie) rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi et patruo suo karissimo, graciam suam et omne bonum.

488. a) *sic or.*

1) *Cf. notam supra p. 228.*

nr. 144 in. Plenam dant nobis preterita fiduciam[a] de futuris, ut, sicuti hactenus semper in nostris* et imperii negociis prosequendis te ex fide precipuum et industria invenimus specialem, sic ex nativa tue devotionis constancia, quecumque nostrum et regni nostri honorem respiciunt*, fideliter et sollicite promptis animis exequaris. Cum igi[tur] quibusdam certis et arduis causis regnum nostrum hereditarium Bohemie concernentibus ad idem regnum nostrum cogamur quadam necessitate quodam[modo] per[sona]liter nos transferre, et propter hoc quam pluribus negociis nostre maiestati ratione Romani regni nostri incumbentibus ad presens per nos ipsos intendere non pos[simus], ad pretactam inviolabilem tue devotionis constanciam et fidei puritatem, quam ad nos et nostram personam semper habuisse dinosceris, attendentes [in]frascriptis tibi per totam Germaniam et Galliam ac terras adiacentes eidem* vices nostras* nr. 144 c. I committendas duximus et committimus per presentes. [Dantes] et concedentes tibi plenum nr. 144 c. III. mandatum et liberam potestatem, principes, nobiles et alios quoscumque ad nostri culminis obedientiam et fidelitatem [inducendi]* ac eosdem* pro nostris et regni nostri obsequiis acquirendi* certasque propter hoc promissiones et obligaciones tam in pecunia quam aliis rebus ipsis nostro nomine[b] faciendi ipsosque convocandi, diffidandi, compellendi et cohercendi*, offensas quoque in nostram maiestatem commissas* remittendi*, advocatos* provinciales et alios officiatos* constituendi*, pacem insuper generalem cum principibus, nobilibus et civitatibus terrarum coniunctim vel divisim, prout expedire videris, statuendi et ordinandi, monetas cudendi, mutandi et refutandi, theloniaque super alveum Reni et alibi super terram* secundum tue discretionis arbitrium moderandi*, antiqua tollendi et nova instituendi, mutandi et* revocandi* necnon* de Iudeis, servis camere nostre, et eorum statu* disponendi*, bona, possessiones, feoda et iura sacri nostri regni distracta ad ius et proprietatem nostram et imperii revocandi omniaque alia et singula faciendi et exercendi, que pro nostro et regni nostri honore et commodo ac pacis tranquillitate reputaveris expedire. Et quidquid in premissis vel aliquo eorumdem nostro nomine egeris et ordinaveris et specialiter omnes promissiones et obligationes, quas horum occasione quibuscumque nostro nomine similiter feceris, et litteras, quas desuper dederis, ratum et gratum firmiter tenebimus, approbabimus et apicibus nostre celsitudinis confirmabimus, te, quominus super eisdem a quoquam impeti possis vel debeas, omnimode relevando. Et in premissorum omnium et singulorum testimonium has presentes litteras sigillo nostro regio tibi tradi iussimus communitas.

Datum Moguntie XVII° Kln. Februarii, anno Domini M°CCC°XL° octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

490–492. SCRIPTA PRO MARCHIONE IULIACENSI.

1348. Ian. 16. 19.

Originalia in archivo Dusseldorpiensi 'Jülich-Berg 504–506'. Descripsit vel contulit R. Lüdicke.

490. *Infeudatio de quarta parte Hagnoniae, Hollandiae, Frisiae, Seelandiae. — Ian. 16.*

Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 555.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kůnig ze allen ziten merer des riches und kůnig ze Beheim verjehen und tůn kůnt offenlich mit disem brief allen den, die in

489. a) fuduciam *or.* b) nostro *or.*

sehent, hôrent oder lesent, daz wir angesehen haben magschaft, fruntschaft und rechte liebe, die wir zů dem hochgebornen Wilhalm markgrafen von Gulich, unserem fürsten und unserm liben nefen, ie getragen haben und noch lieplich und frůntlichen tragen, und leihen im zů einem ewigen erblehen daz vierteil der lande Henigowe, Hollant, Frieslant und Zelant, die gehabt hat seliger gedechnůsze Wilhalm etwenn graf von Hollant[1], unser liber nefe, als verre als ez an in und an sin weipp[2] vervallen ist; und uber daz alle recht, die wir haben zu dem vierteil, die an uns von des richs wegen vervallen sin, die geben und verleihen wir im von sunderlichen gnaden. Mit urkůnd ditz briefs versigelt mit unserm kůnglichen insigel.

Der geben ist ze Meintze, nach Christus geburt drewtzehenhundert und in dem achten und viertzigistem jar, an der mitwochen vor sand Agnesen tag, in dem andern jar unsrer riche.

491. *Obligatio oppidi Düren, castri Kaiserswerth aliorumque bonorum imperii. — Ian. 19.*

Pendet sigilli maiestatis fragmentum cordula serica flavi rubeique coloris.
Reg. imp. VIII nr. 563.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis sacri Romani imperii fidelibus, quibus presentes exhibite fuerint, gratiam suam et omne bonum.

Quociens fidelium nostrorum iusta petentium desideriis annuimus, tociens lucrum nostrum et bonum imperii procuramus. Sane illustris Wilhelmus marchio Iuliacensis, consanguineus et princeps noster karissimus, nos cercius informavit, quod certi Romanorum reges et imperatores, dive memorie predecessores nostri, suis progenitoribus, quorum verus et proximior heres existit, oppidum Duren pro quinquaginta milibus Florenorum, castrum Werd et theloneum ibidem pro triginta novem milibus Florenorum, opidum Syntzegg pro quindecim milibus Florenorum et sculteriam Aquensem pro duodecim milibus Florenorum cum omnibus et singulis eorum iuribus, honoribus et pertinenciis tytulo pigneris obligaverint; alias etiam ostendit, quod oppidum Pochparten et theoloneum ibidem ac oppidum Wesel prescripti marchionis Iuliacensis progenitoribus fuerunt obligata pro decem et novem milibus Florenorum; postremo cognovimus ab eodem, quod ipsi sepedicti marchionis Iuliacensis progenitoribus pro expen(sis), quas in civitate Colonien(si) ac in civitate sedis regalis Aquen(si) eis donaverunt et super se conquisiverunt, et pro serviciis ipsis et imperio prestitis et impensis remanserunt obligati in septuaginta septem milibus Florenorum et quingentis Florenis, petens humiliter et devote, quatenus sibi de regali nostra clemencia debita prenotata iuxta continenciam pretactarum litterarum approbare et confirmare ac pro totali summa debitorum eorundem, que se extendit ad ducenta viginti tria milia Florenorum et nonigentos[a] Florenos, oppidum Duren, castrum Werd et theoloneum ibidem, oppidum Sintzegg et sculteriam Aquensem obligare graciosius dignaremur: nos igitur attendentes grata servicia, que prefatus marchio Iuliacensis nobis et sacro sepius impendit imperio et que adhuc graciora facere poterit in futurum, prescriptas obligaciones, prout facte sunt, et debita prenotata, prout contracta sunt, sibi suisque heredibus de plenitudine nostre regalis potestatis approbamus et ex certa sciencia presentis scripti patrocinio confirmamus ac pignera suprascripta, videlicet oppidum Duren, castrum Werd et theloneum ibidem, opidum Sintzegg et

491. a) *sic or.*

1) *Obiit 1345. Sept. 26.* 2) *Iohanna, soror Wilhelmi IV. comitis Hollandiae.*

sculteriam Aquensem cum omnibus et singulis eorum pertinenciis pro totali summa prescripta ipsis tytulo pigneris obligamus, spondentes et firmiter promittentes pro nobis nostrisque in regno et imperio successoribus, quod prescripta pignora prefatis marchioni Iuliacensi aut suis heredibus non aufferemus nec ea cuique alteri persone obligabimus vel ad absolvendum ullatenus committemus, immo ea nos vel nostri successores, cum poterimus, debebimus absolvere et pro nostra et imperii propria pecunia liberare. Hanc insuper prenominatis Wilhelmo marchioni Iuliacensi aut suis heredibus graciam facimus specialem, quod prepposituras, dignitates, ecclesias parrochiales ac alia queque beneficia suprascriptis oppidis, castro et scultarie pertinencia, et specialiter prepposituras ecclesiarum Aquen(sis), Kerpinen(sis) et Werden(sis), cum omnibus eorum pertinenciis, que prescriptis non pertinent oppidis, castris vel scultarie, quorum vel quarum collaciones vel presentaciones ad nos nostrosque successores racione imperii noscuntur pertinere, conferre possint ac ad ea vel eas personas, quas voluerint, cum vacabunt, vice et nomine nostro liberaliter presentare, quodque feoda omnia et singula sepedictis oppidis, castro et scultarie spectancia, et specialiter castrum Royde cum suis attinenciis, que a nobis et imperio originaliter descendere dinoscuntur, conferre possint et ad ea investire ac infeodare hos, quorum esse noscuntur, et ab eisdem recipere nostro nostrorumque successorum et imperii nomine debite fidelitatis ac homagii solitum sacramentum, ipsique feodatarii seu vasalli feoda eadem tenentes et recipientes omnia servicia et iura, que a nobis, nostris successoribus et imperio racione eorundem feodorum facturi essent et servaturi, sepedictis Wilhelmo marchioni Iuliacensi et suis heredibus facient et servabunt tam diu, quousque sepedicta pignera pro prenotata summa Florenorum boni et puri auri ac iusti ponderis vel pro quolibet Floreno duodecim grossi Turonen(ses) antiqui monete regis Francie aut viginti solidi Hallen(sium) antiquorum per nos vel nostros successores pro nostra et imperii propria pecunia fuerint, ut premittitur, absoluta. In quorum omnium testimonium et roboris firmitatem presentes conscribi et sigillo nostre maiestatis iussimus communiri.

Actum et datum Moguncie, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, XIIII. Kalen. Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

492. *Litterae de obligatione villarum Aquensium et civitatis Sinzich. — Ian. 19.*

Pendet sigillum maiestatis laesum loro membranaceo.

Reg. imp. VIII nr. 564.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notificamus universis, quod, quia illustris Wilhelmus marchio Iuliacensis consangwineus et princeps noster karissimus nobis et sacro imperio gratis et acceptis suis serviciis studuit hactenus[a] complacere et fructuosius servire poterit in futurum, quorum intuitu ipsum prosequi volentes favore et gracia speciali sibi villas campestres magnas et parvas cum suis pertinenciis sitas extra muros Aquenses circumquaque infra bannum ad unum miliare, prout diete ville ad nos et imperium pertinere dinoscuntur, pro decem milibus librarum bonorum Hallensium obligavimus et presentibus obligamus, sibi et suis heredibus hanc graciam facientes, quod cum predictis villis sicut cum aliis villis marchionatus sui propriis disponere, agere et ordinare poterunt et debebunt nichil defalcando de perceptis ab eisdem, donec ipsis per nos vel nostros successores in imperio de pecunia premissa fuerit satisfactum. Et quia nos per predictum Wilhelmum existimus

492. a) hacte tenus *or.*

plenius informati, qualiter ipse castrum in oppido nostro Sintzeghe erexerit et construxerit, ut ipsum oppidum pre hostium insultibus maiori custodia teneri valeat ac defensari, cuius structure sumptus ad decem milia librarum Hallensium[b] summam se extendunt et eciam alias in necessariis et arduis imperii negociis idem Wilhelmus exspensas fecerit, quarum exspensarum summa sunt tria milia librarum Hallensium legalium et bonorum, que due summe faciunt tredecim milia librarum Hallensium predictorum, sibi[c] pro predicta summa et[c] suis heredibus predictum oppidum Sintzeghe cum castro ibidem eciam pignoris nomine obligamus de nostre celsitudinis gracia speciali, nolentes ipsum oppidum cum castro per nos aut nostros successores in imperio redimi vel exolvi, nisi per nos vel eosdem successores predicto marchioni aut suis heredibus alia debita, pro quibus oppidum et castrum eadem eis obligari videntur, prout hoc per alias litteras nostras et antecessorum nostrorum in imperio possunt lucide edoceri, integraliter tradantur et solucionis nomine offerantur. Ceterum ut dictus marchio nostre maiestatis graciam sibi magis reperiat fructuosam, promittimus eidem et spondemus, quod, si qua bona aut feoda per devoluciones in imperio ad nos pervenerint et si pro eisdem per ipsum nobis supplicatum fuerit, sibi in hiis facere volumus et impendere pre aliis hominibus expedicionem graciosam, si qua eciam bona aut thelon[ea per] nos imperii nomine sunt obligata, que per alios redimi vellemus vel exolvi ad huiusmodi exsolucionem, si eadem bona habere [vol]uerit, ipsum aliis quibuscumque volumus et tenebimur anteferre et specialiter promovere. Harum nostrarum testimonio litterarum, quibus nostre maiestatis sigillum duximus appendendum.

Datum Maguncie anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, XIIII° Kalen. mensis Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

---

493. MANDATUM DE HOMAGIO PRAESTANDO CIVIBUS BERNENSIBUS DIRECTUM.

1348. Ian. 18.

Transsumptum a. 1364. Ian. 31. a Iohanne Boris de Berno notario confectum in archivo publico Bernensi. Descripsit R. Salomon.

Reg. imp. VIII nr. 561.

Cf. infra nr. 534—536.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kung ze allen zeiten merer des richs und kûng ze Beheim enbiten dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Bern in Ûhtland, unsern lieben getruwen, unser gnad und alles gut.

Wizzet, daz wir uch senden bei unserm lieben getruwen . . Cunrat dem Munche von Lantscrone bestettigung und confirmacion mit unsern versigelten briefen[1] uber alle ewer hantfesten, recht und gutẃ gewonheit, di ir von seliger gedehtnisse Rômischen keisern und kûngen, unsern vorfarn, untz her bracht habt. Da von bit wir und manen euch, daz ir dem selben Cunrat ze unsrer und des richs hant huldet und sweret geleicher weis, als ob wir selber bei ẃ wern; und umb alle andrû stukk und artikel, di ir uns geschriben habt, sult ir im gelauben, wann wir in der gentzlich underweist haben. Und dar uber umb die und alle ander sache sult ir an uns ze allen zeiten einen gnedigen herren vinden.

Geben ze Spire an dem freytag vor sant Agnesen tag, in dem andern jar unser riche.

---

492. b) Hallencium *or.* c) sibi — et *in loco raso or.*

1) *Die 16. m. Ian. Fontes rerum Bernensium VII (1893) p. 309 nr. 323.*

494. CONFIRMATIO PRIVILEGII PRO SCHOLA MULHUSENSI. 1348. Ian. 18.

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3113[a]'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum loro membranaceo relicto.

Reg. imp. VIII nr. 562.

Cf. litteras Heinrici (VII.) regis hic confirmatas, Reg. imp. V nr. 4262, Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Mühlhausen' p. 23 nr. 83; praeterea v. supra nr. 262.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Licet ad prosequenda vota fidelium regie liberalitatis dextera tanto amplius se recognoscat obnoxiam, quanto sue dicionis imperia noverit dilatari, illos tamen uberiori favore et gracia prosequitur, qui sub habitu et observancia regulari in omnipotentis Dei servicio continuatis devocionum studiis iugiter famulantur. Sane pro parte religiosi viri Friderici de Drifordia commendatoris provincialis per Thuringiam fratrum ordinis sancte Marie Theotonicorum, devoti nostri, peticio[a] continebat, quatenus fratribus eiusdem ordinis in Mulhusen litteras recolende memorie illustris quondam Heinrici Romanorum regis, predecessoris nostri, per ipsos super iure locacionis et regiminis scolarum in Mulhusen nec non ordinacione elemosine ibidem, que regis elemosina nuncupatur, obtentas ratificare et confirmare de benignitate solita dignaremur. Nos igitur, qui ex premissi cura regiminis comodo et profectui salutique universorum, quos Romanum ambit imperium, religiosorum precipue tenemur intendere, ad predicti Friderici supplicationis instanciam, quam iustam et racionabilem invenimus, benignius inclinati litteras predictas et ipsarum tenorem, prout racionabile est, ac si de verbo ad verbum presentibus foret insertum, approbamus, ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus, inhibentes universis et singulis nostris et sacri imperii fidelibus, qui nunc sunt aut fuerint pro tempore, ne predictos fratres in Mulhusen adversus presentis nostre confirmacionis graciam aggravent, impediant vel molestent seu permittant ab aliis molestari. Indignacionem nostram, si qui secus attemptare presumpserint, se noverint incursuros iuribus aliorum in aliis semper salvis. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo fecimus communiri.

Datum Spire anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, XV. Kln. Februarii, regnorum nostrorum anno secundo.

---

495. LITTERAE CONDUCTUS PRO NUNTIO REGIS. 1348. Ian. 19.

Copia in collectione Concina in S. Daniele servata. — Ex qua sumptum est apographum B *in collectione Bianchi, quae habetur in bibliotheca civitatis Utinensis, tom. 32 nr. 3421. Quod solum adhibuimus. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6506.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex universis et singulis presentes litteras inspecturis gratiam regiam et omne bonum.

Cum nos super quibusdam maiestatis nostre peragendis negotiis dilectum et fidelem familiarem nostrum Calvanum de Maniaco ostensorem presentium ad Romanam curiam et partes alias destinemus, universitatem vestram rogamus, requirimus et hortamur

494. [a]) *ante* peticio *videtur supplendum* nobis porrecta.

attente, quatenus eundem Calvanum cum societate, equis et rebus eiusdem per loca, terras et districtus vestros in eundo et redeundo absque cuiuslibet impedimenti[a] obstaculo, consideratione nostri transire libere permittatis.

Datum Spire XIIII. Kalendas Februarii, anno Domini millesimo[b] trecentesimo quadragesimo octavo[b], regnorum vero nostrorum anno secundo.

496. SCRIPTUM DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.
1348. Ian. 20.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. In verso manus Trevorensis coaeva scripsit: retencio et servitium Boe Erpestein C fl. *Sigilla duo pendent loris membranaceis. — Ineditum.*

Cf. supra nr. 11—49. 76—81. 170—223.

Ich Rudiger genant Bog von Erphenstein, ein ritter, tůn kunt allen luden und bekennen uffenlichen an diesem briefe, daz der erwirdige in Gode vader und herre myn herre her Baldewin erczebischof zů Triere mich dem durchluchtigisten fursten hern . . Karel Romeschem kunige und ym und sinem stiffte zů Triere zů diener gewunnen hat umb hundert phunt Haller genger und geber, die ich an gereitme gelde von ym entphangen han und der ich yn quit und ledich sagen an diesem briefe. Und sal den vorgen(anten) minen herren hern Karel Romeschem kunige und minem herren von Triere und sinem stiffte helfen und dienen wieder alle ire viande, die sie iezunt han oder noch gewinnen, mit eyme helme und eyme paneziere wol geriten und erczuget. Und han sie enthalden uff mynem hus zů Erphenstein wieder alle ire viende, die sie iezunt hant oder noch gewinnen; und han yn und iren dieneren daz selbe hus geuffenet und uffenen mit diesem briefe uz und in zů ridene nach allen iren willen. Und sal yn getruweliche diene, so lange dieser krieg wert, ob die hie von erstan mogen, biz sie alle gar und gentzlichen versunet werdent; und han verzigen und verzihen an diesem briefe vor mich und myne erben uff alle vorderunge und ansprache, die ich von verluste, dienste oder welchande sie weren, haben muchte uff mynen vorgenanten herren von Triere oder sinen stifft biz uff diesen hutigen tag an allerley argelist und geverde. Des zů ůrkunde han ich myn ingesiegel gehangen an diesen brief und han gebeden den strengen ritter hern Wolfram von Lewensteyn, daz er mit mir sin ingesiegel henke an diesen brief. Und ich Wolfram vorgenant erkennen, daz ich durch bede Rúdigers obgen(ant) myn ingesiegel gehangen han an diesen brief mit dem sinem.

Der geben ist da man czalte von Cristus geburt dusent druhundert und sybenundvirtzig jar nach gewonheit des stifftes zů Triere, an sente Fabianus und Sebastianus tag.

497. PERMISSIO SOCIETATIS IN UEBERLINGEN.
1348. Ian. 26.

Originale in archivo publico Karlsruhano 'Selekt der Kaiserurkunden' nr. 265. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 565.

Quae cum privilegio Heinrici VII. regis a. 1309. Iun. 12. dato (Böhmer, Acta p. 421 nr. 592) concordant, typis minoribus excudi fecimus. Cf. etiam huius privilegii Heinriciani

495. a) impedimento *B.* b) MCCCXLVIII *B.*

innovationes a Friderico rege a. 1315. April. 17. et Ludovico imperatore a. 1330. Aug. 28. datas ('Regesten Ludwigs' p. 166 nr. 32 et p. 74 nr. 1205).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex prudentibus viris . . consulibus et civibus in Uberlingen fidelibus suis dilectis gratiam suam et omne bonum. Vestris peticionibus annuere cupientes vobis, ut zunftam in civitate nostra Uberlingen habere possitis, ad instar dive recordacionis Alberti Romanorum regis[1] antecessoris nostri de benignitate regia indulgemus. Presentibus ad nostrum beneplacitum duraturis, quas damus in testimonium super eo.

Datum Ulme VII. Kln. Februarii, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

---

498. CONCESSIO PACTI CIVITATIBUS SUEVIAE DATA. 1348. Ian. 27.

Copia (c.) in archivo civitatis Augustanae 'Tom. priv. IV p. 335'. Describi fecit archivi praefectus. Copia, ex qua dedit Chr. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 7 nr. 438, ex c sumpta est.

Reg. imp. VIII nr. 582.

Cf. supra nr. 423.

Wir Karl von Gotz gnaden Romischer kunch zallen ziten ein merer dez richs und kunch zu Beheim bekennen uns an disem brief, daz wir den stetten Augspurk, Ulme, Memmingen, Kempten, Kauffburen, Liuckirch, Wangen, Bibrach, Ravenspurch, Lyndawe, Bůchorn, Überlingen, Phullendorff, Ezzlingen, Růtlingen, Rotwile, Wile, Gemund, Nördlingen, Halle, Heiltbrunnen, Wimphen und Winsperch unser und dez richs lieben getriwen mit disem brief erlauben und gunnen, daz si in satz und in stallung sint mit der (1348. Oct. 16.) herschafft und dem land zu Bayern von dem nechsten sant Gallentag der schirst kumt (1349 Oct. 16.) und dannan uber ein jar daz nechst. Und mugent ouch und sulnt uns vorder und den unsern und da zu wem si wend, dieselben stet[a] kost ze kauffen geben. Dez ze urkund han wir in unser kuniklich insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart an dem nehsten sonnentag vor unser Frowen tag der liechtmisse, do waren von Gotz geburt driuzehenhundert jar und in dem aht und vierzigisten jar, in dem andern jar unser riche.

---

499. CONCESSIO DE VENDITIONE FEUDI IMPERII. 1348. Ian. 27.

Copia saec. XVI. in archivo publico Stuttgartensi 'Reformierte Schonbuchs-Beschreibung und Ordnung' f. 5—6'. Descripsit R. Salomon. Orthographiam correximus.

Reg. imp. VIII nr. 586.

Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 102 nr. 1632.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief: Wann die edlen Eberhart und Ulrich grafen von Wirtenberg, unser lieb getriwen, Scheinbuch den vorst

498. a) sinst c.

1) *Cuius litterae ad hanc rem spectantes non exstant.*

und den walt allen mit leuten, mit gutern, mit dorffern und weylern, an eckern, an wiesen, an wassern, an holtz, an velde und mit namen den wiltban in demselben Scheinbuch, das Newhuse und Steinenbronn und alles, daz zu dem Scheinbuch gehort, besucht und unbesucht, das von uns und dem rich zu lehen gat, mit unser gunst und gutem willen, recht und redlich kauft haben umb den edlen grafen Conrat den Scherer von Herrenberg[a] umb neuntausent und sechshundert pfunt guter Haller: nu kam der selb graf Conrat der Scherer fur uns und gab uns uf den vorgenanten Scheinbuch und bat uns, das wir den vorgenanten von Wirtenberg und allen iren erben den egenanten Scheinbuch, alles daz darzu gehört in dem Schonbuch und uszewendig geruchten zu verleihen von unsern kuniglichen[b] genaden und gewalt. Des haben wir erhort sin bett und haben den vorgenanten graven Eberhart(en) und Ulrich(en) von Wirtenberg und allen iren erben verlihen und verleihen mit disem brief den vorgenanten vorst und walt allen, der da heizzet der Scheinbuch, mit dem wiltban, mit den dorfern, weilern, leuten und guten, an holtz, an walt, an wassern, an weiden, an eckern, an wisen mit allen rechten und mit aller gewaltsam und mit allem dem, das darzu gehort innewendig und uszwendig, ewiglich ze haben und ze nieszen, besetzen und entsezzen noch irem willen, wie es in allerbest fuget, on alle unser und des richs irrung und auch hindernusse. Mit urkunde ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Ulme, nach Cristus geburt dreyzehenhundert jar und in dem achten und viertzigsten jar, an dem nehsten suntag vor unser Frawen tag der liechtmesz, in dem andern jar unserer reyche.

500. CONFIRMATIO OBLIGATIONUM IMPERII.
1348. Ian. 28.

Originale (or.) *in archivo principum de Waldburg quod est in civitate Wolfegg. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 6512.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kůnig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir angesehen haben getriwen, steten und willigen dinst, den uns und dem riche Eberhart truhsæsze von Walpurg, unser liber getriwer, offt unverdroszenlich getan hat und noch tun sol und mag in kůnftigen zeiten, und besteten im mit disem brief alle sein pfantschaft, die er von dem riche hat, die hernach geschriben sten[a]: Zil diu burchk und alles daz dar zu gehort, den vogtkern ze Weingarten, den åmzuber ze Lindowe und den nusszuber und den rayf und swaz dar zu gehŏret, und alle ander pfant, die er von dem riche hat, in aller der weise, als die brief sagent, die er von keysern oder kůngen seliger gedechtnůsze, unsern vorfarn, dar uber inn hat und als er si untz her braht hat. Mit urkunde ditz brief versigelt mit unserm kůnglichem insigel.

Der geben ist ze Ulm nach Crists geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigsten jar, an dem nesten montag vor unser Frowen tag ze liechmesse, in dem andern jar unsrer riche.

499. a) Hewenburg *c.* b) kuniglich *c.*

500. a) *corr. ex* stet *or.*

501. CONCESSIO ADVOCATIAE TERRAE.
1348. Ian. 29.

Fragmentum originalis (or.), *cuius pars dextra desecta, operculo libri olim agglutinati in bibliotheca civitatis Ulmensis 'Veesenmeyersche Sammlung 3, 13'. Descripsit R. Salomon. — Extr. 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 315 nr. 312 die falso indicato. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 589.

Wir Karel von Gotes genaden Rômscher kûnk ze allen zite[n merer des] riches und kûnk ze Beham bekennen offenlich an disem b[rife und tun kunt] allen den, die in sehent oder hôrent lesen, . . daz wir den edeln [herren Ulrichen] und Ůlrichen graufen zu Helfenstain, unsern lieben und getriwen, [umb . . . .[a]] dienst, den si dem riche und uns getän hänt und noch tûn süln, [verluehen haben] und verlihent mit disem brief die lantfogtay der stet ze . . . . . . [und sant] Gallen und waz dar zû und dar in gehoret mit allen reht[en] . . . . und in allem dem reht, alz wir in vôr verluehen haben die lantf[ogtay in Obern] Schwaben, alz die brief sagent, die si von uns dar umb hänt[1] . . . . stet vergessen wrden[b], daz si ǎn geverd an die vordern brief nit d . . . . Und dez ze urkünd geben wir den vorgenanten graufen von [Helfenstain] und iren erben disen brief versigelt mit unserm kûnklichen insigel [daz dar an] hanget.

Der geben ist ze Ulme an dem nehsten aftermontag vor [unser Frawen] tag ze lichtmesse, do man zalt von Cristes geburt drinz[ehenhundert jar und] dar nach in dem ahtenden und vierzigosten jar und in dem [andern jar unser] riche.

502. CONCESSIO IURIUM QUORUNDAM PRO CIVITATE PFULLENDORF.
1348. Ian. 29.

Originale in archivo publico Karlsruhano 'Select der Kaiserurkunden nr. 268'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum deperditum filis sericis rubri flavique coloris relictis. — Extr. 'Zeitschrift für die Geschichte des Oberrheins' XXXI, 16 et ibid. 'Neue Folge' I, 337.*

Reg. imp. VIII nr. 590.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer künig ze allen zeiten merer des richs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent, daz wir angesehen haben getrewe, willig und stete dînst, die unser lieben getrewen der rat und die burger gemainlich unsrer stat ze Pfullendorf uns und dem heiligen Rômischen reiche offt mit grozzem vleizze unverdrozzenlich getan haben und noch tun sullen und mûgen in kûnftigen zeiten, und tûn in die gnaden von unserem kûnglichem gewalt:

(1) Zû dem ersten, daz dehein man ir burger vor dheinem richter beehlagen oder bekumern sol oder mag umb dehainerlai sache, wann vor irem amman, im wûrde dann recht versagt.

(2) Wir wellen auch, daz in der vorgnanten unserr stat niemant den andern erben noch vallen sol, wann nûr seinin nehsten friûnt.

501. a) *supplendum* nuczen *vel* getrewen *vel simile aliquid.* b) *sic or.*

1) *Quas litteras non habemus.*

(3) Welcher ouch irr burger oder einer, der in der stat seshaft were, ein elich frowen nimpt, den sol dar umb niemant bekrencken.

(4) Und uber daz bestetigen wir den vorgnanten unsern burgern von sunderlichen unsern kůniglichen gnaden alle ire reht und gute gewonheit, die sie von alter untz her bracht habent.

Da von gebieten wir allen unsern und des richs getriwen, fürsten, graffen, rittern, knechten, edeln und unedeln, und bey namen unsern und des richs amptluten, die nu sint oder noch werden in kůnftigen zeiten, vestichlich bey unsern hulden, daz si die vorgnanten unser burger an der bestettigung und allen den gnaden, die wir in getan haben gegenburtichlich, nicht hindern noch gestaten, daz si von iemant gehindert oder besweret werden; wer aber daz ůberfür und dowider tete mit worten oder mit werchen, der sol uns und dem riche bestanden sin zwaintzig marck goldes, die halb in unser und des richs kamer und daz ander halbteil den vorgnanten burgern ze Pfullendorf und ouch der selben stat vervallen und gevallen sullen. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kůnglichem insigel.

Der geben ist ze Ulme, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigsten jar, an dem nehsten affternientag vor unser Frowen tag ze liethmesse, in dem andern jar unsrer riche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancell(arium) Gerungus de Medlico.

---

503. MANDATUM DE HOMAGIO CIVITATIBUS QUIBUSDAM SUEVIAE DIRECTUM.

1348. Ian. 30.

Originale in archivo Stuttgartensi 'Eberhard der Greiner I, 1'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.*

Reg. imp. VIII nr. 591.

Wir Karl von Gots gnaden Rōmischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim enbiten den weisen lẘten, unsern lieben getriwen, den ratesmeistern, .. den schulth(eizz)en und den burgern allen gemeinclich der stete Ezzelingen, Reutlingen, Rotweil, Halle, Gemünde, Heilprunn, Winpfen, Winsperk und ouch Weil unser gnade und allez gůt.

Wann ir ewer mitburger von ewerm rat zu uns gesant habent mit ewern offen brifen[1] und mit gevollem gewalt, die uns von ewern wegen und an ewer stat gehuldet und gesworn habent für sich und ouch für iůch alle als einem Rōmischen kůng und ewerm rehten herren, und wenn wir selb zu eẘ kōmen oder unser erber gewizzẘ botschaft zů iů senden, so sullent ir alle gemeinlich reich und arme uns oder den selben boten, di wir zu iů senden, des selben ouch sweren; nu senden wir zu iů unser lieb getriwen di edeln Eberhart und Ulrich grafen ze Wirttenberk, unser lantvōgt, bitten und manen wir iůch ernstlich, daz ir denselben grafen Eberharten und Ulrichen oder ir eim, der iůch des von unsern wegen mit disem ermant, huldent und swerent von unsern wegen und an unsrer stat, uns für einen Rōmischen kůng und ewern rehten herren ze haben, und uns, di weil wir leben, ge[tri]we, beholfen, gehorsam und gebůnden sit ze tun aller der sache und ding, der ir einem Romischen kůng billich und durch reht gebunden und gehorsam sein sullent one alle geverde. Mit urkunde ditz brifs.

1) *Serratae non sunt.*

Der geben ist ze Ulme, do man zalt nach Christus gebůrt drẘzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jare, an dem nehsten mitwochen vor unsrer Frawen tag der lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

504. 505. SCRIPTA COMITI DE MONTFORT PRO HOMAGIO DATA.

1348. Ian. 30.

504. *Concessio feudorum.* — *Ian. 30.*

Originale in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 593.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des richs und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief: Wann der edel graff Wilhalm von Muntfort, unser liber getrewer, uns gehuldet, gelubt und gesworn hat getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Rômischem kůnge und seinem rehten herren, die weil wir leben, und hat von uns gemůtet seiner lehen, die er von dem riche ze reht enpfahen sol, da von so leihen wir im mit disem brief alle die lehen, die er von dem riche hat, die wir im von reht leihen sullen und můgen. Dar zu besteten wir im ouch alle sein pfantschaft, die er von dem riche hat, und besunder die pfantschaft, die er hat uf des richs vreyen luten uf der Heyde[1], mit allen nůtzen und rehten, die dar zu gehôrent in aller der weyse, als die brief sagent, die er von seliger gedechnůzze keysern und kůngen von Rom, unsern vorfarn, dar umb inne hat[2], auzgenůmen bey namen der pfantschaft ůber die stat ze Wangen. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichem insigel.

Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Frowen tag ze lichtmesse, in dem andern jar unsrer riche.

505. *Promissio pecuniae.* — *Ian. 30.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Immenstadt fasc. 36'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 594.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des richs und kůnig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief: Wann die edeln graffen Wilhalm von Muntfort und . . seine sůn, unser liben getriwen, uns gehuldet, gelůbt und gesworn habent getriwe, gehorsam und undertenik ze sein als einem Romischen kůnge und irem rehtem herren, die weil wir leben, und uns by namen gelobt habent, daz uns und den unsern ir vesten, hůser und slôszer offen sein sůllent zu unserr notdurft, des haben wir angesehen ir getriwe und undertenikeit, dar zu den dinst, den si uns und dem riche offt unverdroszenlich getan habent und noch tůn sůllent und můgent in kunftigen zeiten,

1) *Apud Leutkirch.* 2) *Cf. praesertim litteras Ludovici imperatoris ('Regesten Ludwigs' p. 360 nr. 3284 et p. 365 nr. 3347) a. 1330. et 1333. Hugoni comiti de Bregenz datas, cuius heres Guillelmus V. comes erat; cf. v. Vanotti 'Geschichte der Grafen von Montfort und von Werdenberg' (1845) p. 98.*

und geloben in ze geben vierhundert marck silbers, die wir in halb geben sullen auf sand Marteins tag der schirst kůmpt, und den andern halben teil aber auf sand Marteins 1348. Nov. 11.
tag der dar nach schirst kůmt, an allez verzog und irrsal. Mit urkůnd ditz briefs versigelt mit unserm kůnglichem insigel. 1349. Nov. 11.

Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und vierzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Frŏwen tag ze liehtmesse, in dem andern jar unsrer riche.

506. REVOCATIO ADVOCATIAE.
1348. Ian. 30.

Originale in archivo publico Karlsruhano 'Selekt der Kaiserurkunden nr. 269'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum secretum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 595.

Cf. Reg. imp. VIII nr. 6518.

Wir Karl von Gots gnaden Rŏmischer kůnig ze allen zeiten merer des richs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hŏrent oder lesent: Wann wir vormals dem edeln graff Albrechten von Hayligenberg, unserm lieben getrewen, enpfolhen hetten [1] die vogtey des chlosters ze Salmanswyler mit allen lúten und gůten, die gesessen und gelegen sint in des vorgnanten graf Albr(ehtes) grafschaft, als lang inne ze haben, biz daz wir daz wyderrufften, nu haben wir wol ervaren, daz ez pede dem riche und ouch dem kloster ze Salmanswyler schedlich ist und nicht hilflich, da von wellen wir, daz die brief, die wir im daruber gegeben haben, absein und kein kraft fůrbas haben sullen, und widerrůffen daz iezunt mit disem brief, der versigelt ist mit unserm kunglichem insigel.

Geben ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen vor unser Frowen tag ze liethmess, in dem andern jar unserr riche.

507. CONCESSIO CURIAE IMPERII IN ROTTWEIL.
1348. Ian. 30.

Originale (or.) *in archivo publico Stuttgartensi 'Neuwirttembergische Reichslehen B. 102'. Descripsit R. Salomon. In plica:* R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris; in plica etiam foramen loro membranaceo recipiendo insectum est. — Ed. Ruckgaber 'Geschichte der Frei- und Reichsstadt Rottweil' II, 2, 479; Günter 'Urkundenbuch der Stadt Rottweil' (= 'Württembergische Geschichtsquellen' III) p. 97 nr. 217 ex cop.*

Wir Karl von Gots gnaden Rŏmischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif: Wann unser lieb getriwen . . der schulth(eizz), . . der burgermeister, der rat und ouch di burger gemeinlich der stat ze Rotweil uns gehuldet, gelubt und gesworn hant getriwe, gehorsam und undertenig ze sein als eim Rŏmischen kůng, irm rehten herren, und habent von uns gemůtet und gebeten, daz wir den hof, der uns und daz reiche angehŏrt, der bei in gelegen ist, in

1) *De qua re litterae non exstant.*

verleihen wellen von unsern kůnglichen gnaden, nu haben wir angesehen getriwen, willigen und ouch steten dinst, den si uns und dem reich untz her getan habent und in kumpftigen zeiten[a] unverdrozzenlichen getun mugen und ouch sullen, dar ůmb wir in verleihen den egenanten hof von uns und dem heiligen reiche als ein lehen ze haben und ze besitzen. Wir bestetigen in ouch e von unserm kunglichen gewalt di pûz, di si haben getan und ouf geseczt vormals irn mitburger Cůntzen dem Wirtt, Eberhart dem Vokke, Eberhartten von Pallging, Cunczen Rikger und Ditr(ich) dem Marschalk, di si umb etlich missetat von der selben irr statt ewigclich geurlaubt habent, daz wir da wider nimmer tun wellen in dhein weis. Mit urkund diez brif.

Der geben ist ze Ulme, nach Christus gebůrt drẘzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigsten jar, an der nehsten mitwochen vor unserr Frawen tag der lihtmesse, in dem andern jar unserr reiche.

508. 509. REVOCATIONES PRECUM PRIMARIARUM.
1348. Ian. 30. Febr. 7.

508. *Scripta pro monasteriis in civitate Augustana. — Ian. 30.*

Originalia duo M *et* K *una manu scripta in archivo civitatis Augustanae. Contulit R. Salomon. In utroque in plica legitur:* R. *Sigillum secretum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 6516 (M) *et 6517* (K).

Textum proponimus litterarum M, *aliarum varias lectiones in notis adiungentes, minutiis orthographicis omissis.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim tun kunt mit disem brif: Wann wir underweist sein, daz di gaistlichen frawen unser lieb andehtig in Got di priorinne und daz convent des closters zu sant Margreten[a] Prediger ordens in[b] den maůrn gelegen ze Augspůrg[b], kein pfrunt von alter zeit her von erster bet wegen kůng und[c] keiser von Rome, unsrer vorfarn, niht geben haben, da von haben wir in ouch di gnad getan von unsrer kunglichen milttigkeit und gewalt, daz si noch fůrbaz bei der selben gewonheit beleiben sullen, als si di her braht haben. Und wann wir etlichen liůten unser erst bet von unsrer kronůng in ir closter geben haben, di selben bet nemen wir gentzlich[d] abe[d] von unserm kunglichen gewalt und mit disem brif, wann wir des niht enwesten, daz si unreht gebeten habent. Und darůmb gebieten wir ouch ernstlichen unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, dem[e] rat und den[f] burgern gemeinclich ze Augspurg, daz si di egenanten priorinn und den convent des closters ze sant Margreten[g] in irr stat bei den egenanten gnaden behaltent und schirmen, daz in di von iemant ůberfarn werden. Mit urkund ditz brifs.

Der geben ist ze Ulme, nach Christes gebůrt driůzehenhundert jar in[c] dem ahten und virtzigstem jar, an dem nehsten mitwochen vor unsrer Frawen tag[h] lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

In plicae parte sinistra alia manus scripsit: ad relationem | domini cancel(larii) | H. de Nurn.

507. a) zeit *or.*

508. a) Kathreyen *K.* b) gelegen inderthalb der maur der stat ze Augspůrg *K.* c) oder *K.* d) a. g. *K.* e) *praecedit* und *K.* f) *praecedit* ouch *K.* g) Kathrein *K.* h) der *K.*

509. *Scriptum pro monasterio in Medingen diocesis Augustanae.* — *Febr. 7.*

Originale laesum in archivo generali regni Bavarici 'Kloster Medingen fasc. 7'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 605.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kűnig ze allen zeiten merer des richs und [kunig ze B]eheim verjehen und tun kűnt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent: [Wanne uns di]e geistlichen frôwen di . . priorinne und der . . convent des chlosters ze Medingen Prediger ordens [in Aug]spurger bystum mit irem schaffer und boten fűrgelegt habent, daz si von alten zeiten und von redlicher [gewo]nheit umb erste bete seliger gedechtnűzze Rômischer kayser und kűnge, unsrer vorfarn, in ir chloster niema[nt] enpfangen haben untz an dise zeit, und habent uns gebeten, daz wir si do pey gerűchten ze behalden. des haben wir angesehen ir fleizzig bete, die si an uns gewendet und gebraht habent, und tűn in die gnade. daz si da pey fűrbas immer beleiben sűllen mit sulcher bescheidenheit: ob uns di vorgeschribenn sache mit der warheit und rechtlich fűrgelegt sint, so wellen wir ouch. daz unser erst bete, die wir da hin von unsrer seligen krônung in daz selbe chloster getan haben, gentzlichen ab sei und nicht kraft hab. Und dar umb gebieten wir den edeln Ludweigen und Fridrichen gebrűdern graffen von Ôtingen, unsern liben getriwen, daz si die vorgenanten priorinne und den convent des chlosters zu Medingen pey den selben unsern gnaden schirmen und behalten sűllen und nicht gestaten. daz in daz iemant űberfar in sűlcher weis, als hie vor geschriben stet. Mit urkűnd ditz briefs versigelt mit unserm kűnglichem insigel.

Der geben ist ze Gműnde nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an dem nehsten donerstag nach unser Frôwen tag ze kertzweyhe, in dem andern jar unserr riche.

510. MANDATUM AD INSTITUTIONEM ADVOCATI TERRAE SPECTANS.

1348. Febr. 1.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg fasc. 19'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum.* — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 597.*

Wir Karl von Gots gnaden Romscher kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim enb(ite)n unsern lieben getriwen . . dem burgermeister, . . dem rat und den burgern gemeinlich ze Rotenburg unser huld und alles gűt.

Wann wir durch ewers pesten willen und ouch durch fride und gnad den edeln Fridrich hertzogen von Dekke, unsern lieben getriwen, iű ze einem lantvogt gegeben haben, manen und gebieten wir iuch. daz ir im von unsern und des reichs wegen an der selben lantvogtey fűrbaz gehorsam und undertenig seit und im ouch mit dem nűtz und rehten, di dar zu gehőrnt, fűrbaz warttet. als von alter her komen ist. und ouch sweret. Wir sagen dar uber ledig Walther den Kuchenmaister. unsern liben getriwen. des aids und gelubdes, di er uns von dem schulth(eizze)n ampt ewer stat vormals gelobt het und ouch schuldig waz. Mit urkund ditz brifs.

Geben ze Ulme. nach Christus gebűrt drẘzehundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an unsrer Frawen abent lihtmesse, in dem andern jar unsrer reiche.

511. SCRIPTUM DE HOMAGIO AB ABBATE CAMPIDONENSI PRAESTANDO.

1348. Febr. 1.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Kempten fasc. 8'. Descripsit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 598.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kung ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Beheim enbiten dem ersamen Heinr(iche) abbt von Kempten, unserm fursten und lieben andehtigen, unser huld und allez gut.

Wann wir deinen brif gesehen haben und ir mainung wol vernomen, davon tůn wir dir ze wizzen, daz wir dir und deinem gotzhause alle hantfest, brif, gnad und reht, als si von seliger gedehtnisse Romischen keisern und küngen du und dein gotzhaus uncz her braht habt, bestetigen und confirmiren wöllen, und dich und dein gotzhaus, gut und liůt und waz dar zu gehört gnediglich behalten und da bei beleiben lazzen, also bescheidenlichen, daz du gen uns als eim Römischen kůng mit huldůng, hilf und undertenigkeit tun sullest, waz ein abt von Kempten von seins gotzhaus wegen durch reht und billich tun sol, und wann du kumst in unser gegenwerttigkeit, so welle wir dir di vorgeschriben sache alle gnedigclichen enden, und du solt hin wider allez, daz dich angeburt, volkumenlich volfůren. Mit urkůnd ditz brifs.

Geben ze Ulme an unsrer Frawen abent der lihtmesse, nach Christus gebůrt drŵzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer reich.

In plica alia manus scripsit: per dominum c(ancellarium) | Iohannes.

---

512. 513. SCRIPTA DE HOMAGIO A CAPITULO AUGUSTANO PRAESTITO.

1348. Febr. 1.

Originalia duo una manu scripta in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg Hochstift fasc. 453': 1 civitati Augustanae, 2 officiatis quibusdam imperii directum. Contulit R. Salomon. In utriusque exemplaris plica legitur: R̷. *Sigillum maiestatis in utroque pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 599 (1) *et 600* (2).

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen ziten[a] merer des richs und künig ze Beheim bekennen offenlich[b] an disem brief, daz vor uns sint gewesen unser diemůtig Eberhart von Tumpnowe tumbrobst[c], Chůnrat von Gerinberg[d] dechant des gotshůsz[e] ze Augspurg[f] und Heinr(ich) von Beringen brobst ze Wysenstaig und chorherre[g] ze Augspurg mit vollem gewalt von des capitels wegen ze Augspurg, und hant uns für si selb und für daz capitel ze Augspurg empfangen als einen Römischen künig und han uns ouch[h] gehorsam getan und gelobt, als man einem Römischem künge pillich

512. a) zeiten 2. b) offenlichen 2. c) tůmbrobst 2. d) Gerenberg 2. e) gotshusz 2. f) Augspůrch 2. g) korherre 2. h) ŏch 2.

sol tůn. Und die gehorsamin und diemůticheit haben wir angesehen und haben sie, ir liůt[i] und ir gůt genůmen[k] in unser küngliche gnade und schirm, und gebieten

1.	2.
unsern liben getriwen dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Augspurg,	und haizzen ernstlichen und vestichlichen by unsern und des richs hulden unsern liben getriwen Fridrich hertzogen von Tekk, unserm lantvogt ze Augspurch, Ludowig und Fridrichen grafen ze Ötingen und lantgrafen in Elsazzen, Ulr(ichen) und Ulrichen grafen von Helfenstein, unsern lantvögten in Obern Swaben,

daz sie von unserm künglichem gewalt die[l] vorgeschriben korherren, ir libe, ir liůt und ir gut schirmen uf ein reht gegen meniglich, der in gewalt oder unreht getan hiet[m] oder fůrbaz[n] tun[o] wöld[p].

1.	2.
Mit urkund ditz briefs	Und dez ze urkůnde geben wir disen brief

versigelt mit unserm kunglichem[q] insigel.

Der geben ist ze Ulm, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achtem und vierzigstem[r] jar, an unser Frowen abent ze liethmesse[s], in dem andern jar unserr riche.

In plica alia manus scripsit: per dominum c(ancellarium) | Iohannes.

514—519. EPISTULAE CLEMENTIS VI. PAPAE.
1348. Febr. 3.—25.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) (R). *Descripsit vel contulit F. Kern.*

514—516. RESPONSA AD LEGATIONES KAROLI REGIS.

514. *Epistula prima. — Febr. 3.*

R *nr. 1090. — Ed. F. X. Glasschröder in 'Zeitschrift des historischen Vereins für Schwaben und Neuburg' XX (1893) p. 1 nr. 1; Klieman 966. — Extr. Werunsky 189. Reg. imp. VIII Päbste nr. 202.*

Cf. supra nr. 390.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Venientes nuper ad sedem apostolicam dilectos filios Machardum prepositum Bambergensis et Nicolaum de Gumnich[1] canonicum Wiscegardensis Pragensis diocesis ecclesiarum, celsitudinis tue nuncios, et litteras tuas[2] nobis presentatas per illos contemplacione mittentis grate recepimus et, que ipsi nuncii nobis pro parte tua exponere curaverunt, diligencius intellectis omnipotenti Deo laudes et gracias agimus, quod eo tua

512. i) liůt 2. k) genumen 2. l) di 2. m) het 2. n) fůrbas 2. o) tůn 2. p) wölt 2. q) künglichem 2. r) viertzigstem 2. s) lichtmesse 2.

1) *V. rehabilitationem et quarundam macularum abolitionem eidem* ('qui, ut asseris, carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris consiliarius existis') *die 24. m. Ianuarii a papa concessam ap. Sauerland III nr. 698.* 2) *Serratae non sunt.*

negocia dirigente cuncta tibi, de quo gaudemus immense, in partibus ipsis feliciter prospereque succedunt; serenitatem tuam attente rogantes, ut successus tuos prosperos, quos tecum paterna caritate sortimur, frequenter nobis tua velit sublimitas intimare. Ceterum super negocio Erbipolensi[1] locuti fuimus, sicut pro utilitate negocii vidimus expedire, licet parte alia obsistente in eo proficere non potuerimus, prout eorundem nunciorum poterit tibi clarius relacione constare.

Datum Avinione III. Non. Februarii, anno sexto.

515. *Epistula altera. — Febr. 8.*

R *nr. 1088. — Ed. Klicman 970.*

Cf. supra nr. 390.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Gaudemus, carissime fili, et omnipotenti Deo gracias agimus, quod ipse ad negocia tua benigne respiciens successus prosperos in eis tibi pro voto concedit. Quorum nos ex affectu paterne caritatis participes reputantes serenitatem tuam attente rogamus, ut status tui continenciam et tuorum felicitatem processuum frequenter nobis intimare sublimitas tua velit. Ceterum super negociis tuis, pro quibus dilectum filium Nicolaum de Lucemburch prepositum ecclesie Saccensis[a] Pragensis diocesis, capellanum nostrum, ad sedem apostolicam destinasti, prefatus Nicolaus ad tuam presentiam rediens plenius tibi vive vocis oraculo respondebit.

Datum Avinione VI. Id. Februarii, anno sexto.

516. *Epistula tertia. — Febr. 25.*

R *nr. 1162. — Ed. Klicman 975. — Extr. Werunsky 192.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 205.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Serenitatis tue litteras, quibus dilecti filii Welconis canonici Pragensis, secretarii et familiaris tui, adhiberi fidem relatibus peciisti eundemque Welconem consideracione tua benigna caritate recepimus et, que idem Welco pro parte tua nobis prudenter et provide reseravit, intelleximus diligenter. Sane, fili carissime, licet dilectum filium nobilem virum Mastinum de la Scala militem ob sincere devotionis affectum, quem ad nos et Romanam ecclesiam habere dignoscitur, favorabiliter prosequamur, consideracione tamen tui, cui, sicut placide et letanter audivimus, devote ac reverenter obsequitur, ad placendum ei prompcius invitamur. Verumptamen quia de ecclesia illa, de qua per eundem Welconem tua nobis sublimitas supplicavit, duxeramus antea ordinandum, non potuimus hac vice satisfacere votis tuis, intendentes suo tempore Mastino prefato in omnibus, quantum cum Deo possumus, tuo maxime intuitu complacere. Ceterum ante[a] adventum dicti Welconis intelleximus relacione multorum, quod nonnulli magnates Alamanie, qui honorem tuum puro zelantur affectu, remurmurant et moleste plurimum ferunt, quod tu in vestibus tuis, quas breves nimis et strictas portare diceris, gravitatem illam, quam requirit fastigium dignitatis cesaree, non observas quodque contra[b] decenciam dignitatis huiusmodi hastiludiorum et torneamentorum exercicio te immisces; de quo nos, qui honoris tui desideramus paternis affectibus incrementa, mirati serenitatem tuam

515. a) Susatiensis *R.*

516. a) *corr. ex* antem *R.* b) circa *R; corr. Klicman.*

1) *Certamine videlicet inter Albertum de Hohenberg et Albertum de Hohenlohe de sede episcopali exorto; cf. supra nr. 151. 152.*

attente rogamus, quatenus indumenta larga et longa et que maturitatem indicent, que in principe tanto requiritur, feras de cetero et ab astiludiis et torneamentis huiusmodi abstinens sic in omnibus actibus et gestibus tuis te gravem exhibeas ac maturum, quod nichil in te notetur indecens vel reprehensibile, sed dignitatem, cuius fasces et pondera sustines, moribus impleas et virtuosis actibus representes.

Datum Avinione VI. Kal. Marcii, anno sexto.

---

517. *Epistula de facto Nicolai Laurentii regi et principibus electoribus quibusdam directa.* — *Febr. 5.*

R *nr. 1111—1115. — Ed. Theiner, Codex dominii temporalis S. Sedis, II, 190 nr. 187; Klieman 968. — Extr. Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 381 nr. 147 (*R *nr. 1115); Riezler 2339; Sauerland III nr. 699.*

Quae cum litteris prioribus populo Romano missis, supra nr. 376, concordant, typis minoribus excussa sunt.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Quamquam Romana mater ecclesia ad statum subditorum, pro quorum quiete solicitudines libenter amplectitur, intenta semper operacione nitatur, plerumque tamen hominum faciente malicia, quod disposuisse videbatur utiliter, dispendiosum pocius indicarunt[a] eventus, et ideo Romani provida censura pontificis, sicut providet eisdem subditis libenter utilia, sic dampnosa quelibet resecat et prescindit.

Dudum siquidem intellecto, quod dilecti filii populus Romanus ad reprimendum conatus aliquorum, qui, ut ferebatur, ad subversionem status Urbis nitebantur ipsius, venerabilem fratrem Raymundum episcopum Urbevetanum, in spiritualibus in dicta Urbe vicarium, et Nicolaum Laurencii civem Romanum perniciosum atque pestiferum, tunc familiarem nostros, in rectores eorum et dicte Urbis credentes, quod nobis id foret acceptum, duxerant eligendos, nos, qui ad statum prosperum et transquillum Urbis et populi predictorum, qui sunt Romani pontificis speciales, zelo paterne caritatis afficimur, attendentes, quod, sicut multorum et fere communis habebat assercio, non solum eisdem Urbi et populo, sed et circumposite patrie ex eorum episcopi et Nicolai regimine comoda[b] multa[b] provenerant, et sperantes, quod dicti Urbs et populus sub eorundem episcopi et Nicolai regimine prosperitatis et status incrementa susciperent et tranquille* pacis commodis letarentur, licet dicti populus omnia ipsius Urbis officia, prout et que ad eos pertinebant, dudum nobis in apostolatus nostri primordiis ad vitam nostram concorditer commisissent nosque sub certis protestacionibus acceptavissemus eadem, dictos episcopum et Nicolaum in rectores Urbis et populi predictorum usque ad* beneplacitum nostrum duximus ordinandos[1].

Sed idem Nicolaus favore* commissi regiminis elevatus et subito noticiam sui perdens[c], sicut ad noticiam tuam, fili carissime, pervenisse iam credimus, commisso sibi et eidem episcopo non contentus officio rectorie varios titulos impudenter et temere usurpavit ac eorundem Urbis et populi neglecta utilitate communi, ad quam fallacis hominis simulata voluntas tendere videbatur, propriis commodis inhians eundem episcopum ab huiusmodi officio repulit; qui eiusdem Nicolai detestanda facinora execratus in eadem Urbe noluit remanere. Cumque Nicolaus idem sibi dictorum populi conspiceret arridere favorem, cepit nequam homo ad occupacionem terrarum et iurium ecclesie Romane oculos temere cupiditatis inicere ac manus sacrilegas extendere* non expavit, gravibus penis atque sentenciis, quibus invasores

517. a) indicarint *R.* b) comoda mul *in loco raso R;* multa *bis scriptum.* c) perderis *R.*

1) *V. supra p. 419 n. 1.*

et occupatores terrarum et iurium predictorum subiacent, se involvens, et deinde christiane religionis mores abiciens ac priscos gentilium ritus amplectens varias coronas laureasque suscepit ac fatuas et sine lege leges more Cesarum promulgare temptavit et tanquam pullus onagri se liberum natum putans*[1] ac velut ille Lucifer[2] pravo corde conscendere meditatus in celum, super astra celi et altitudinem nubium presumpcionis sue solium* nisus est exaltare. *Primatum quoque ecclesie memorate subvertere ac tocius Urbis statum conturbare conatus est ad infirmum. Erigens cor ad alta te, dilectissime fili, ad imperiale fastigium electum legitime riteque ab eadem ecclesia approbatum et inveteratum illum dierum malorum[3] quondam Ludovicum de Bavaria a Deo et eadem ecclesia iusto iudicio reprobatum et omni iure, si quod sibi ad regnum vel imperium Romanum quomodolibet competebat, omnique titulo*, honore ac dignitate privatum*, quem pollutis labiis non erubuit* appellare ducem Bavarie, ac principes ecclesiasticos et seculares electores imperii* de facto citavit, ut videlicet tu et dictus Ludovicus ad ostendendum de iure eleccionum vestrarum et electores predicti de potestate eligendi coram eo Rome comparere personaliter curaretis[4], ac nichilominus quibusdam civitatibus Ytalie nonnullas voces in eleccione Romani imperatoris obtulit vel concessit[5], maiori tamen parte vocum huiusmodi Romano populo reservata, statuens, quantum in eo fuit, quod de cetero nonnisi Italicus imperiali culmini presideret, quasi sua interesset de huiusmodi eleccionum iure ac eligencium potestate cognoscere et de statu Romani imperii ordinare, ut* ad fastigium cesaree dignitatis, ad quod insani hominis tendebat insana fatuaque presumpcio, per huiusmodi astucias subdolas rueret pocius quam haberet ascensum. *Concessiones insuper a condite Urbis tempore factas per populum Romanum quibuscunque personis de quibusvis iuribus*, honoribus, dignitatibus, privilegiis atque rebus de facto, cum de iure non posset, revocare dampnabili, immo dampnanda[d] temeritate presumpsit et contra eandem sanctam, catholicam et universalem ecclesiam, quam solus Deus ipse fundavit et regit, blasphemare non metuens, ipsam civitatemque Romanam idem esse asseruit et alia plura evomuit impudenter erronea et fidei catholice inimica, per que de scismate* suspectum se reddidit[e] et utinam non infectum. *Clericos preterea Romanos extra Urbem manentes eandem, ut redirent ad illam, proposito edicto citavit ac sentencias canonum penasque non veritus nonnullos seculares et religiosos clericos artavit* angustia carcerali*.

Et licet zelus domus[f] Domini[f], cuius gubernacionem quamvis inmeriti gerimus, ad obviandum huiusmodi et aliis pluribus tam iniquis tamque pravis dicti Nicolai conatibus nos urgeret, nos tamen desiderantes attente more pii patris eum lenimento clemencie ab invio erroris retrahere ac ad viam dirigere veritatis*, per dilectum filium nostrum Bertrandum tituli sancti Marci presbyterum cardinalem, apostolice sedis legatum, paternis institimus monitis, ut huiusmodi fatuitates erroneas atque pestiferas* omnino deponeret et ad salubre ipsius Urbis regimen* contentus propriis terminis cogitatus erigeret, converteret studia et opera exerceret, eandem ecclesiam in dominam revereretur et matrem, citacionis eiusdem, quamquam ex nulla sui parte subsisteret, edictum seu ludibrium verius, sicut ad illud de facto processerat, sic de facto eciam revocaret, errata corrigeret, pro commissis veniam peteret et a committendis de cetero abstineret, occupata per eum ipsius ecclesie iura dimitteret et ab occupandis manus sacrilegas revocaret. Cumque monita patris obaudiens et contempnens*, quo eum toleraremus paciencius, eo intumesceret pocius, eo amplius superbiret, nos attendentes, quod, si huiusmodi prefati Nicolai facinora detestanda excessusque nepharios sub dissimulacione ulterius pateremur, paciencia nostra notaretur incuria et negligencia pocius censeretur, ad radicem tam infructuose tamque pestilentis arboris adhibuimus securim apostolice potestatis et, sicut tibi scripsisse meminimus[6], per eundem legatum spiritualiter ac nichilominus in bellica contra Nicolaum procedi mandavimus memoratum. Et factum est eo, qui superbis resistit et dat graciam humilibus,

517. d) dampnada *R.* e) *corr. ex* reddit *R.* f) *corr. ex* domini domus *R.*

1) *Iob 11, 12.* 2) *Cf. Is. 14, 12—14.* 3) *Dan. 13, 52.* 4) *Supra nr. 244.* 5) *Cf. supra p. 306 cum n. 1.* 6) *Supra nr. 390 p. 434.*

disponente, quod eiusdem Nicolai cornua elata contrita sunt ac ipse, que superbe ac fatue usurpavit, tribunicia insignia perdidit et ab Urbe predicta cum ignominia est deiectus[1], idemque legatus prefatum Nicolaum huiusmodi rectorie privavit officio ac suspectum fore de crimine heresis sentencialiter declaravit.

Datum Avinione Non. Februarii, anno sexto.

Item in eundem modum venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.
Item in eundem modum venerabili fratri Walramo archiepiscopo Coloniensi.
Item in eundem modum venerabili fratri Gerlaco archiepiscopo Maguntino.
Item in eundem modum dilecto filio nobili viro . . . .[g] duci Saxonie.

518. *Epistula de homagio a Delphino praestando.* — *Febr. 5.*

R *nr. 1077.* — *Extr. Werunsky 190; Klieman 967.* — *Ineditum.*
Reg. imp. VIII Päbste nr. 203.
Cf. supra nr. 105—107.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Credimus, carissime fili, celsitudinem tuam nosse, qualiter dilectus filius nobilis vir Humbertus Dalphinus Viennensis, cum adhuc in transmarinis partibus moraretur et postquam ad propria rediit, de tua promocione ad fastigium cesaree dignitatis letatus fuerit et letatur, et nos id plene sensimus etiam ac sentimus, quod ipse ad omnia, que tuum et imperii honorem respiciunt, affectionem gerit amplam et magnam et tua paratus est in omnibus exequi iussa pro viribus et efficaciter adimplere sinceris affectibus, in tuis et eiusdem imperii negociis tibi favorabiliter adesse disponens. Ad que licet ex communione sanguinis, qua te contingere noscitur, inducatur, cupiens tamen ad id obligari vinculo strictiori paratum se offert, tuam super hoc requisitionem anticipans, prestare tibi homagium et fidelitatis debite iuramentum. De quo nos, qui tua feliciter promoveri negocia semper optavimus et optamus, tanto gaudentes amplius, quanto ipsius Dalphini potencia ad negociorum [tuorum][a] promocionem et direccionem ipsorum esse poterit amplius fructuosa, et honori tuo reputantes expediens, ut Dalphinum eundem, ad quem nos etiam inter ceteros imperii principes affectum special(is) benivolencie gerimus, favorabiliter prosequaris, serenitatem tuam attente rogamus, quatenus prefatum Dalphinum gracie tue dono preveniens extollere honoribus, munire libertatibus et privilegiis decorare nostre intervencionis obtentu sublimitas tua velit.

Datum Avinione Non. Februarii, anno sexto.

519. *Epistula de discordia inter clerum et cives Virdunenses.* — *Febr. 8.*

R *nr. 1086.* — *Extr. Werunsky 191; Klieman 969.* — *Ineditum.*
Reg. imp. VIII Päbste nr. 204.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Quot et quanta dispendia inter venerabilem fratrem nostrum Henricum[a] episcopum et dilectos filios capitulum et clerum ex parte una ac cives Virdun(enses) ex altera

517. g) *lacuna nomini recipiendo R.*

518. a) *om. R, supplevimus.*

519. a) Henrricum *R.*

1) *Nicolaus primum mox post Dec. 17. Civitatem Veterem petiit; deinde paulo post Romam reversus, quam iterum m. Ianuario exeunte reliquit. Papencordt, 'Cola di Rienzo' p. 197 8.*

suborta discordia[1] germinarit, tua sublimitas non ignorat. Quam per amicabilis concordie bonum cupientes extingui serenitatem tuam attente rogamus, quatenus ad pacem episcopi, capituli et cleri necnon civium predictorum te pro nostre interventionis obtentu et tui etiam honoris intuitu favorabiliter et efficaciter interponas, episcopum, capitulum et clerum predictos habens in ea, quantum cum Deo poteris, propensius commendatos.

Datum Avinione VI. Idus Februarii, anno sexto.

520—523. PACES TERRAE WESTFALICAE.

1348. Febr. 8. — Apr. 4.

Cf. H. Mendthal 'Die Städtebünde und Landfrieden in Westphalen bis zum Jahre 1371' (Diss. inaug. Regiomontana, 1879) p. 42 sqq.

520. 521. PAX EPISCOPI OSNABRUGENSIS ET SOCIORUM.

520. *Instrumentum generale. — Febr. 8.*

Exemplar authenticum (E) *in archivo publico Dusseldorpiensi 'Jülich-Berg nr. 507'. Contulit R. Lüdicke. Pendet sigillum pacis terrae ex ipsa membrana (cf. infra § 14). Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 34.*

In nomine Domini amen. Wy van Godes ghenaden her Godefrid tho Osembrugghe, her Gerhard tho Mynden bysscope, Gerhard erste sone des marcgreven tho Gulke greve tho Ravensberghe, Alf van dersolven ghenade greve tho Holsten unde[a] tho Scouwenborch, Herman greve to Eversteyne, Otto here van der Lippe, Reynhard van den Wolde droszete unde hodere der herscaph to Ravensberghe unde de meyne stad tho Hervorde, vortmer borgermeyster, rat unde de meynhet van den steden Osembrugghe, Mynden, unde ryddere unde knechte unde borghermeyster unde rad unde de meynhet der stad to Lubbeke bekennet unde betughet in dessen jegenwordighen breve, dat wy umme not unde bederf unser lande eyndrechtich worden sin unde hebbet [uns][b] verbûnden unde belovet thosammende, en trouwen ghelovet unde an de hillighen ghesworen, vast unde stede tho holdene ane alle argelist al desse artikele, de hirna in dessen breve stat:

(1) Tho dem ersten male, dat wy holden scolen vrede in unsen landen unde by rechte lathen al unse underdanen. Queme ok ienighe claghe in unsen landen, dat scolde wy richten na rade unser vrent, de wy dartho ghesath hebben.

(2) Vortmer weret, dat ienich man, he were edele here eder we dat dat were, de mit ghewold unse land ofte unse underdanen anverdeghede myt rove, mit brande eder myt ienighen scaden na desser tyd vortmer, dat scole wy weren myt guden trouwen unvortoghet, wan uns dat ghekundighet wert, myt al unser macht, malic up synes solves kost, up syn eghene wyn unde up sin eghene vorloes. Komet dat aver, dat wy stridet, dat wy reysege have wynnet, de scal men buten, also eyn sede is. Venghe wy vanghen, de scole wy delen na mantalen wapender lûde, darna dat manlich darmede hevet.

(3) Vortmer weret, dat unser hern ienigher ofte unser underdanen noth bestotte van orloghe, van bestallene, van bouwende, van overtreckene ofte in weliker wyse dat dat were, des wy tho rechte komen willet, unde dat tho eyneme riddene[c] orloghe

521. a) un͏̊ *hic et semper E.* b) *deest E; supplevimus; cf. infra p. 536 l. 39.* c) riddere *E.*

1) *De qua cf. N. Roussel 'Histoire ecclésiastique et civile de Verdun' I (ed. 1863) p. 327 sqq.*

queme unde unser welich hûlpe eschede, mochte wy deme rechtes helpen binnen verteyn nachten na seghene der sathman, de wy dartho ghesath hebbet, dat scal he nemen. Kûnne wy aver eme nynes rechtes helpen, dar binnen veyrteynachten scole wy eme helpen unde volghe doen, als hyr gescreven steyt, unde deme scole wy volghen unde becostighen ene in sinen slothen, dar dat eme leghelich is, wy bysscop van Osenbrugghe vorbenomt mit vifteyn mannen mit helmen gûder lûde, de biscop van Mynden mit teyn mannen mit helmen gûder lûde, de greve van Ravensberghe vyfteyn man mit helmen[d] gûder lûde, de greve van Scouwenborch teyn man mit helmen gûder lûde. Wil ok de greve van Eversteyne mede in dessen vorbûnde sin, de sal brenghen na seghede der sathman unde hethe na siner macht, de herre van der Lippe mit hûlpe der hersscop van Sterrenberghe unde der stad van Hervorde vyfteyn man mit helmen gûder lude.

(4) Vortmer weret aver, dat sich de vyende sterkeden unde desser hûlpe tho kleyne were, so sal dat stan uppe de sathman, we de dat sathet um de hûlpe unde de volghe na erme rade, dar scal dat bliven. Were aver, dat unser hern welkeme ofte unser underdanen in rechte nicht ghenoghede na segghene unser sathtman, deme nesint wy nynne hûlpe plichtich. Desse volghe unser vorghenomder hern unde unser underdanen scal wenden up de Lippe dat wather unde eyne mile over de Wesere.

(5) Were ok, dat eyn strathen rof ghescûde eder eyn krechof rovet eder brant worde in unser vorbenomden hern lande unde de vredebrekere begrepen worde, dar scole wy over richten na rechte. Were ok, dat de vredebrekere vluchtich worde in unser slothe, welich dat sint, borghe eder stede eder in unsen gherichten, de mach men angrypen ane vare unde na rechte richten. Velle dar ienich planch af na der tid, dat desse bref steyt, des scole wy hern thosamende bliven also langhe, wend dat vorsath unde vorsont werde.

(6) Vortmer hebbe wy ghekorn unde ghesat under uns manlich siner vrent twe, ofte enich scelinghe worde under uns hern eder under unsen underdanen, de scolen des macht hebben, dat se dat scheden mit vrûntscapen, oft se kûnnen; kûnnen se des nicht mit vrûntscapen scheden, so scûn se dat jo scheden binnen veyrteynachten mit rechte. Unde we des rechten nicht volghen wolde, dar solde wy hern weder wesen unde en dartho dwinghen unde thosamende bliven, wenth he sich in rechte noghen lathe na segghene unser sathman.

(7) Vortmer al de stûcke, de in desseme jegenwordighen breve stath, dat kome tho van orloghe, van bouwene, van stallene, van treckene, van dinghetale, van name unde van allen stûcken, unde oft de satman wat beteres vinden kûnnen, dat in dessen breve nich ghescreven steyt, des scûn se mechtich wesen; wat se uns darumme doen heytet up eren eynt[e], deme scole wy volgen.

(8) Were ok, dat unse sathman nicht eyndrechtich neweren in weliken saken, war de merre hop hene vellet, deme scole wy alle volghen.

(9) [Were][f] ok, dat desser sathman welich afgenghe in nûde ofte in noth, so sole wy eynen anderen in des stede setten binnen verteynachten darna.

(10) Were ok, dat sich dat ghevelle, dat men daghe holden solde unde desser hern eyn siner swornen sathlude nicht hebben nemochte up den dach, dar mach he eynen anderen up den dach brenghen ofte senden; de sal dat selve sweren, oft men wellikes [dinges][g] dar overkomen wille, dat he dat beste dartho rade up sinen eyt.

(11) Were ok, dat weme claghe noth dede, dat scal he vorclaghen vor uns hern, dar scole wy unse vrûnt tho senden, de scolen de claghe vorrichten binnen achte daghen na rechte eder na mynnen.

(12) Were ok, dat sich eyn orloghe under uns hern eder under unsen underdanen bestotte in deme ûthganden jare unde dat tho veyde komen were, des scole wy tho-

521. d) helpen *E.* e) *sic E.* f) *supplevimus; cf. p. 537 l. 47.* g) *supplevimus; cf. p. 538 l. 4.*

samende bliven, alse hir vor ghesereven steyt, na deme ûthgande jare, went dar eyn sone over ga.

(13) Were ok, dat iemant, eth weren heren oft andere unse vrûnt, in dit vorbûnt unde samentlofte wolden wesen, des hedde wy unde unse sathmanne macht tho uns unde darin tho nemende, wo de ghene dat lofte unde de ede, de wy ghedan hebbet, dede unde er ingesegel tho dessen breve henghen; unde welikes hern ingesegel nicht to dessen breve hanghet, mit den wil wy anderen unvorbûnden sin.

(14) Vortmer sal eyn iwelich desser vorbenomder hern, der ingesegel an dessen breve hanghet, desses breves ûthscrift mit des lantvredes ingesegele besegelet hebben. Ok sin wy des over eyn ghekomen, dat dat ingesegel des lantvredes de stede under sich waren scolen, de [van][g] Hervorde twe manne, de van Osenbrûghe twe mande, de van Mynden twe mande unde de van Lemego[h] twe mande, also lanch alse desse vorbûnd unde de samentlofte steyt; unde wath desse stede mit deme inghesegele vorbodet na rade der satlûde, dat sal men helden.

(15) Desse vorbûnd unde dyt samentlofte sal nû anstan na unser Vroûwen daghe 1348. Febr. 8. 1353. Apr. 20. tho lechtmissen des eyrsten vrydaghes went Paschen de nû negest thokomen is unde vort vif ganse jar.

Desse degedinghe is unde wart ghedegedinghet in der kerken in deme gerehus tho Wydenbrûgghe na Godes bord dusent jar drehûndert in deme achte unde vertigesten jare up densolven vrydach. Alle desse voresereven artikele unde stucke, up dat se vast unde untobroken werden gheholden, so hebbe wy de bysscope van Osenb(rugghe), van Mynden, Gerhard maregreve tho Gûlke eyn greve tho Ravensberghe, Alf greve tho Scouwenborch, Herman greve van Eversteyne, Otto here van der Lippe, Reynhard van den Wolde vor uns unde vor unse stede unde de stath van Hervorde unse ingesegele an dessen bref ghehanghen. Und wy borchgermeyster und rath van Mynden und riddere, knapen, borgermeyster, rath van Lubbeke tho merer betûgnisse unde vestnisse desser vorghesereven dinch ha[nghe][i] wy unse ingesegele tho dessen breve, de ghegeven unde sereven is up dat jar unde dach, also alse hir vore ghesereven steyt.

521. *Instrumentum speciale. — Febr. 8.*

Originale (or.) *ibidem. Descripsit R. Lüdicke. Sigilla 1) episcopi Osnabrugensis, 2) domini de Lippe, 3) domini de Wolde, 4) civitatis Herfordensis pendent loris membranaceis. — Ineditum.*

Repetitur in hoc instrumento textus instrumenti generalis paucis tantum omissis.

In nomine Domini amen. Wy Godefrid van Godes ghenade byscop tho Osenbrugge, Gerhart eyrste sone des markgreven van Ghulike eyn greve tho Ravensberghe, Otto herre van der Lyppe, Reynard van dem Wolde droste unde[a] hodere der herscap van Ravensberge unde de meyne stad tho Hervorde bekennet unde betughet in dessem yeghenwordyghen breve, dat wy umme not unde bederf unser lande endrechtich worden syn unde hebbet uns vorbûnden unde belovet thosamende, en trûwen ghelovet unde an den heylighen ghesworen, vast unde stede tho holdene ane alle argelyst al desse artikele, de hirna in dessem breve stath.

(1) Tho den eyrsten male, dat wy holden seolen vrede in unsen landen unde bi rechte laten al unse underdane. Queme ok yenych clage in unsen landen, dat seole wy rychten na rade unser vrûnt, de wy dartho ghesath hebben.

520. g) *deest E.* h) *sic pro* Lubbeke *E.* i) ha *E.*

521. a) unn *hic et semper or.*

(2) Vortmer weret, dat yenich man, here were edele herre eder we dat were, de myt ghewolt unse land ofte unser underdanen aneverdighede myt rove, myt brande eder myt yenyghen schaden na desser tyt vortmer, dat schole wy werren myt vůllen trouwen unvortoghet, wan uns dat ghekůndyghet wert, myt al unser macht, manlyck up sines solves kost, up syn eyghene wyn unde up syn eyghene vorlůs. Kumpt dat aver, dat wy stridet, dat wy reyseghe have winnet, de scal men bůten, also eyn sede is. Venghe wy vangenen, de scole wy delen na mantale wapender lude, darna[b] dat mallyck darmede hev[e]t.

(3) Vortmer weret, dat unser herren yenyghen ofte unser underdanen not bestotte van orlyghe, van bestallene, van bouwene, van overtreckene ofte in welyker wyse dat dat were, des wy tho rechte komen willet, unde dat tho eme rydene orlighe queme unde unser welyk hulpe esschede. mochte wy deme rechtes helpen bynnen verteynachten na seggene der satman, de wy dartho gesath hebben, dat scal he nemen. Kůnde wy eme aver neynes rechtes helpen, darna binnen verteynachten scole wy eme helpen unde volghe don, also hyir screven steyt, unde deme scole wy volghen unde bekostigen eme[c] in synen sloten, dar dat eme legelyk is, wy biscop van Osenbrůgge vorbenůmd myt vyfteyn mannen myt helmen gůder lude, der greve van Ravensberge vyfteyn man myt helmen gůder lude, de herre van der Lyppe myt hulpe der herscap van Sterenberghe unde der stat van Hervorde vyfteyn man myt helmen gůder lude.

(4) Vortmer weret aver, dat sych de viande sterckeden und desser hulpe tho kleyne were, so scal dat stan up de satman, wo de dat sathet umme de hůlpe unde umme de volghe na erme rade, dar scal dat blyven. Were aver, dat unser herren wekkeme ofte unser underdanen in rechte nycht genoghede na seggene unser satman, deme nesint wy neyner helpe plychtych. Desser volghe unser vorghenomder herren unde unser underdanen sal wenden up de Lyppe dat water unde eyne mile over de Wesere[d].

(5) Were ok, dat eyn straten rof schůde eder eyn kerekhof rovet oder brant worde in unser vorghenomden herren lande unde de vredebrekere begrepen worde, dar schole wy over rychten na rechte. Were ok, dat de vredebrekere vluchtych worde in unser slote, welik dat sy, borghe eder stede eder in unsen gherychten, de mach men angrypen ane vare unde ryeten na rechte. Velle dar yenych pranck af na der tyt, dat desse bref steyt, des scole wy herren thosamende bliven also langhe, beth dat vorsath unde vorsont werde.

(6) Vortmer hebbe wy [k]oren unde ghesath under uns mallyck syner vrůnt twey, ofte yenich schelinghe worde under uns herren eder under unsen underdanen, de scolen de[s m]acht hebben, dat sy dat scheyden myt vrůntscapen, ofte se kůnnen; kůnnen se des nycht myt vrůntscapen scheyden, so scůn se dat yo scheyden bynnen verteynachten myth rechte; unde we des rechtes nycht wolge[e] en wolde, dar scole wy herren weder wesen unde on dartho twinghen unde thosamende bliven also langhe, went he sych in rechte noghen late na seggene unse satman.

(7) Vortmer al de stucke, de in dessem yeghenwordyghen breve stath, dat kome tho van orlyge, van rowene[c], van stallene, van treckene, van dynghetale, van name unde van allen stucken, unde of de satman wat betheres vinden kůnnen, dat in dessem breve nych ghescreven steyt, des scůn sy mechtych wesen; wat sy uns darumme don heyten up eren eyt, deme scole wy volgen.

(8) Were ok, dat unse satman nycht endrechtich enweren in welken saken, wor de merre hop hene vellet, den scole wy alle volghen.

(9) Were ok, dat desser satman welik afghinge in nůde ofte in not, so scole wy eynen anderen weder in de stede setten bynnen verteynachten darna.

521. b) dat nar *or.; correximus ex instrumento nr. 520 supra p. 534 l. 36.* c) *sic or.* d) *corr. ex* Wysere *or.* e) *sic pro* volgen *or.; cf. supra p. 535 l. 29.*

(10) Were ock, dat sich dat ghevelle, dat men dage holden scolde unde desser herren eyn syner swornen sathlude nycht hebben enmochten[f] up den dach, dar mach her eynen anderen up den dach brengen ofthe senden; de scal dat selve sweren, ofte men welkes dinges dar overkomen wille, dat he dat beste dartho rade up synen eyt.

(11) Were ock, dat weme claghe not dede, dat scal he vorclaghen vor uns herren, dar scole wy unse vrůnt tho senden, de scolen de clage vorrychten bynnen achte dagen na rechte oder na mynnen.

(12) Were ock, dat sich eyn orlighe under uns herren eder under unsen underdanen bestotte in deme utganden jar unde dat tho veyde komen were, des schole wy thosamende bliven, also hyr vor ghescreven steyt, na dem ut[gande jare][g], went dar eyn sone over ga[h].

(13) Were ock, dat yemant, it weren herren eder andere unse vrůnt, in dit verbunt unde samentlofte wolden wesen, des hedde wy herren unde unse satman macht tho uns unde darin tho nemende, des wy endrechlyken overquemen, wo de yene also vele deden myt brefen, mit lofte unde eyden, also wy vore ghedan hebben, unde hyran scholde wy raden dat beste up unsen eyt.

1348. Febr. 8. — 1353. Apr. 20. (14) Desse vorbunt unde dit samentlofthe scal nů anstaen des eyrsten vrydaghes na unser Vrouwen daghe tho lechtmissen went Paschen de nů negesthen thokomende is unde vort vyf ganse jar.

Desse deghedingh is unde wart ghedeghedinghet in der kyrken in deme gerhůs tho Wydenbrůghe na Godes bȯrt dusent jar drehundert jar in deme achte unde vertigesten jare up den negesten vrydach na unser Vrowen daghe tho lechtmissen.

Dat al desse vorghescreven artikelen unde stucke vast unde untobroken gheholden werden, so hebbe wy biscop van Osenbrugghe, Gerhard markgreve tho Ghulike eyn greve tho Ravensberghe, Otto herre van der Lyppen, Reynard van deme Wolde unde de stad van Hervorde unse yinghesegele an dyssen bref ghehanghen, de ghegeven is up de selven jar unde dach, also hyr vorghescreven steyt.

522. 523. PAX ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS ET SOCIORUM.

522. *Instrumentum principale.* — *Febr. 28.*

Originale (or.) *in archivo civitatis Tremoniensis 'nr. 351'. Contulit R. Salomon. Sigilla episcopi Monasteriensis, comitis de Marka, civitatum Monasteriensis et Tremoniensis plus minusve laesa pendent loris membranaceis; cetera deperdita. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 438 nr. 634.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 35; cf. additamentum primum p. 834.

Cf. infra nr. 523. Quae concordant cum pacibus Heinrici archiepiscopi (1319. Nov. 5; supra tom. V nr. 555) aut ipsius Walrami (1338. Ian. 8; Lacomblet 'Urkundenbuch zur Geschichte des Niederrheins' III, 255 nr. 319) typis minoribus excudi fecimus.

[W]ii[a] Walraven von Godes ghenaden een erchebisschop van Colne doet kůndlich allen den, dee dessen breef seet unde horet lesen, dat wii důrch dat beste unses landes tho Westphalen, unser man unde unser denstman unde aller der ghene[b], dee dar inne wonachtich sint van der Wippere went an dee Wisere, hebbet overdreghen eynes ghemeynen landvredes mit den ersamen heren bisschop Ludewighe van Munstere unde mit sime ghemeynen stichte, mit greven Engelberte van der Marke, mit der stad van Můnstere*, mit unser stad van Sůst unde mit der stad van Dortmůnde, den selven vrede tho holdene sunder* arghelist in allen vorwerden, alse hir na bescriven steet:

521. f) *sic or.* g) ut *or.; correximus ex instrumento nr. 520 supra p. 536 l. 1.* h) *corr. ex* gan *or.*

522. a) *littera initialis deest or.* b) ghere *or.*

(1) Also dat wii vorghesprokenen heren unde een inwelich stad bi erme rechte unde bi eren olden wonthet bliven.

(2) Vartmer so welle wii dat, dat nůmment dee strate noch nyneghen man efte siin gud mit rove, mit brande efte mit ihenigher hande ghewalt anverdighen sule, hee endo dat mit gherichte unde mit rechte, ane dat, dat een iůwelich here unde een iuwelik man důt sinen luden, dee eme tho bewarene stad.

(3) Ok wůrden lude twihachtich, dee beseten weren in eynes heren lande, dee sal de here scheden mit minne efte mit rechte. Ensche des nicht, wey sine noyt beclaghet vor deme lantvrede unde vor den ghenen, dee den lantvrede ghesworen hebbet, deme sal men richten na vredes rechte.

(4) Ok wůnde dee ene in eynes heren lande unde dee andere in eyns anderen heren lande, so sal dee cleghere eschen van deme ammetmanne efte van deme richtere, dar dee andere under siit, dat hee eme richte na rechte unde na lope des landes. Dede dee ammetman efte dee richtere des nicht, wolde dee cleghere dat beclaghen vor deme lantvrede, dat solde men richten over den ammetman efte over den richtere na vredes rechte, unde dit sal ghescheyn binnen achte daghen.

(5) Ok wille wii dat, dat men nineghen manne in dee sloyt, dee in dessen vrede horet, nesal gheleyde ghiven, sunder manlich kůme unde vare oppe sijn recht ane van gheldes weghene.

(6) Vartmer op dat desse vrede stede, vast unde unverbroken blive, so verbinde wii Walraven een erchebisschop van Colne vorghenant uns, dat wii viif unde veyrcich man mit ledighen perden unde mit helmen mit unser stad van Soyst unde mit unseme lande sulen holden unde bekostighen op unse eventure tho beschermene den vorghenanten vrede. Vartmer sal bekostighen dee vorghesprokene bisschop Ludewich van Můnstere mit siner stad van Můnstere unde mit sime gansen stichte tho dessen vorghesprokenen vrede dertich man mit ledighen perden unde mit helmen. Vartmer dee vorsprokene greve Engelbert van der Marke sal bekostighen tho desseme vrede met sinen steden unde mit sime lande dertich man mit ledighen perden unde mit helmen. Vartmer dee stad van Dortmůnde sal bekostighen to dessen vorghesprokenen vrede viif man mit ledighen perden unde mit helmen. Dit sal manlich don up sine eventure.

(7) Were ok dat, dat des noet were desse vorghenanten volghere tho merene, des sulen macht hebben dee ghene, dee tho dessen vrede ghesworen hebbet unde dar tho ghesat siňt.

(8) Were ok dat, dat een schrien umme broke des vorghenanten vredes ghesche, der schrie sulen volghen alle dee ghene, dee den horet unde vernimet, also vere, alse see duren vor lives not, unde dar ensulen see nicht ane breken wider dee heren noch wider er ghericht. Wolde aver dar enboven see ihenich man veden, des solde dee lantvrede en behelpelich siin.

(9) Were ok, dat desse vorghenante lantvrede verbroken wůrde, dar niin volghe efte niin wapenschrie tho handes na ghesche, so solde men dee ghene, dee den vrede verbroken hedden, verboden tho achte daghen under des vredes ynghesighele, den broke tho beterne na des vredes rechte. Were*, dat ihenich here eder man dessen vredebrekere husede ofte hovede, dee were also schuldich, alse dee hantdedighe man.

(10) Vartmer ensulen nine heren efte stede ghelt efte denst nimen van vredebrekeren, of see begripen werdet, men see sulen richten na des vredes rechte.

(11) Were ok, dat dee ghene, dee den vrede waren sulen van der heren weghene unde ok der stede unde dee dartho ghesworen hebbet, dat dee verbodet wurden van des vredes weghene, scheghe den ihenich schade ut unde tho hus, dar sal men tho don na vredes rechte.

(12) Were ok, dat erre wilich nicht enqueme tho der verbodinege, dee anderen, dee dar kůmet, dee sullen macht hebben tho doende unde vart tho varene na der mesten menie, unde war dee meste menie over een drighet, dat sal vart gan.

(13) Vartmer queme een cleghere vor den lantvrede unde claghede over eynen vredebrekere eder over enen, dee den huset efte hovet, mochte hee dee claghe op

ene brenegen self derde bederve man mit eren eden unde dat dartho thughen mit veyr mannen, dee den vrede ghesworen hebbet, dat sal vartgan sunder widersprake.

(14) Vartmer sal dee vrede eyn meyne ynghesigel hebben, dat sulen dee van Süst eyrst waren enen maant van eres heren weghene des erchebisschopes Walravens van Kolne unde ere stad van Sost unde des ghemeynen stichtes, dee in dessen vrede horet. Dar na de stad van Munstere enen maant van eres heren bisschop Ludewighes weghene* unde des ghemeynen stichtes. Dar na greve Engelbert van der Marke unde dee ghene, dee van siner weghene den vrede hebbet ghesworen tho hodene unde tho warene, eynen maant. Dar na dee stad van Dortmunde sal dat ynghesigel waren enen mant*. Unde aldus sal det ynghesigel ume gain under dessen veyren*, dee wile dat desse vrede wart. Ok bi weme dat ynghesigel is, dee sulen macht hebben tho verbodene de ghene, dee tho den vrede horet, unde daghe tho leegene, war see wenet, dat it nütlich sii.

(15) Vartmer dee ghene, dee ghesat werdet, den vrede tho warene, unde dartho ghesworen hebbet, dee sulen macht hebben* tho entfaende in dessen vrede, dee deme vrede nütlich sint, unde dee macht sulen dee eyrsten ghesworenen efte dee ghene, dee in ere stad ghesat werdet, hebben also lanege, alse desse vrede wart, unde anders nimant.

(16) Ok ensullen se nimande entfan in den vrede, en endunke oppe God unde op eren eet, dat he deme vrede nütlich sii, unde ensulen noch vrentscap noch hat anseyn.

1348. Mart. 17. (17) Vartmer so sal dee vrede anstan an sunete Gertrude daghe neest kûmende, 1351. Mart. 17. do men talde na Godes ghebûrt dusent jar drechundert jar in dem achte und veyrtighesten jare unde sal waren van deme daghe vart over dree jar.

(18) Vartmer wente wii vorghenante bisschop Walraven van Kolne in Westphalen lande tho allen tiden nicht wesen enmoghen, so bevele wii heren Johanne van Rifferscheid unsen marschalce van Westphalen unse ghewolt, den vorghenanten vrede van unser weghene tho hodene, tho swerene unde tho holdene gheliker wiis, alse wii dat selver don solden, also dat hee een hodere unde een beschermere sii, bi dessit der Lippe des vredes in unseme hertochrike*.

(19) Vartmer wat er desseme daghe ghescheyn is mit rove, mit brande unde mit unrechter ghewolt, des ensal dee lantvrede nicht tho richtene hebben efte tho doende, mer 1348. Mart. 17. wat des nû vartmer ghesche na dem vorghenanten sunete Gertrude daghe, dat sal men richten na vredes rechte.

(20) Vartmer were, dat ihenich orloghe oplepe binnen vrede, dat vervolghet wûrde, alse vredes recht were, dat lanegr warde dan desse vrede, dar sal manlich bi dem andern bliven also lanege, bit dat verscheden werde.

(21) Vartmer bekenne wii erchebisschop Walrave van Kolne, were dat here Johann van Rifferscheid unse marschalc unse ammet upgheve efte uns afghenege mit dode efte mit anderen saken, wen wii dan setten in sine stad, dee sal dat selve don unde sal dee selve macht hebben tho desseme vrede, dee hee hadde in unseme hertzochrike, des ghelich unde macht sulen dee heren unde dee stede hebben.

(22) Vartmer were, dat dee ghene, dee wii vorghenanten heren unde wii dree stede tho dessen vrede ghesat hebbet unde ghesworen hebbet, eyner volghe efte eynes rechtes nicht overdreghen kûnden, war dan dee meste menie tho velle van en, dat solde vortgan in allen dinegen.

(23) Vartmer were, dat ihenich here van dessen vorghenanten heren efte desser stede, de hiir bescriven sint, ene claghe brechte vor dee ghene, den dee vrede bevolen is, dee sulen ere claghe don unde gan af unde laten sich dee anderen beraden umme dee claghe.

(24) Vartmer were, dat ihenich man van allen den ghenen, dee nû in desseme vrede sint efte hiirna inkûmen moghen, dee anders dede dan also, alse de vorghenante vrede bescriven is unde darumme anghesproken wûrde van den ghenen, dee dessen vrede ghesworen hebbet tho warene, wolde hee dar icht widerspreken, des solde hee nair wesen over tho gaende na secgene der mesten menie, alse hiir vorghescriven is, dan hee is sich were tho entsecgene.

Vartmer wii bisschop Ludewich van Münstere, wii greve Engelbert van der Marke, wii Johann van Rifferscheid unde wii stede Munstere, Süst unde Dortmûnde vorghenant

swert unde lovet alle desse vorsprokene stůcke* vast unde stede tho holdene sunder arghelist. Darumme so hebbe wii Walraven erchebisschop van Colne, Ludewich bisschop van Můnstere, Engelbert greve van der Marke unde wii stede Sůst, Munstere unde Dortmunde tho eme orkůnde dessen breef besighelt mit unsen ynghesigelen*.

Desse breef is gheghiven des donersdaghes na suncte Mathies daghe, in deme jare na Godes ghebůrt, alse hir vorghescriven is.

523. *Accessus comitis de Arnsberg. — Apr. 4.*

Originale transfixum in instrumento praecedenti. Contulit R. Salomon. Sigillum comitis pendet loro membranaceo. — Ed. Rübel l. c. p. 441.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 35.

Wii Godert greve van Arnsberg důt kůnt allen den ghenen, dey dissen breyf seyt unde horent lesen, dat wii den lantvrede, den dey ersamen herren her Walraven eyn erzbiscop van Colne myt syme lande to Westphaln, myt syner stad von Sůst, her Lůdewig biscop van Monstere myt syme ghanzen styehte, myt syner stad van Monstere, Engelbracht greve van der Marke myt syme lande und myt der stad van Dorpmunde ghelovet, gheworn, beschreven und besegelt hebt, hebt ghelovet unde ghesworn myt en den selven vrede in alle den stucken, alz ir breive inne hebt to hůdene unde to warne na al unser macht sůnder arghelist. Oich bekenne wii, dat wi to dem selven vrede to beschermene sůln halden teyn man ghewapent myt helmen und myt leydegen perden in al der wiis, alze der heren und der steide breive hir vorgheseget inne hebt. In eyn betůchnisse disser dinck so heb wii unse grote ingesegel an dissen breif ghehangen, dey dorg der herren und der stede breif is ghesteken.

Ghegeven na Godes ghebůrt drutheynhůnder jar dar na in dem achte und veirthegesten jare, an sante Ambrosius daghe.

524. 525. SCRIPTA REGIS AD PUGNAM CONTRA PARTEM WITTELSBACENSEM SPECTANTIA.
1348. Febr. 9. 22.

524. *Karoli diffidatio Ruperto comiti Palatino directa. — Febr. 9.*

Originale in archivo secreto reipublicae Bavaricae 'Kasten rot 20 b 4'. Contulit R. Salomon. Infra textum vestigia sigilli secreti olim impressi apparent.

Reg. imp. VIII nr. 606; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2594.

. . Karl von Gots gnaden Romischer kunig | ze allen ziten merer des richs und kunig | ze Beh(e)m.

Phalczgraf Ruprecht bi Ryn und herczog in obern Beyrn, wann du unsern und des riches schaden geworben hast und wirbest festichlichen alle tag, sam wir[a] daruber dein und deines bruders offen brief mit ewern insigeln gesehen haben, di ir gesendet hett unsern und des riches steten, di si uns furbaz gesendet haben, darumb muzzen wir und wellen furbaz deinen schaden werben. Domit wellen wir uns gegen dir bewart haben.

Geben ze Hall in Swaben am achten tag nach unsrer Vrowen tag ze der lichtmesse, in dem andern jar unsrer riche.

524. a) sam w *in loco raso or.*

525. *Exhortatio ad pugnam contra Heinricum de Virneburg gerendam. — Febr. 22.*

Originale in archivo publico Marburgensi 'Hanauer Urkunden. Auswärtige Beziehungen'. Infra textum sigilli secreti olim impressi vestigia apparent. — Ed. Reimer 'Hessisches Urkundenbuch' II, 725 nr. 743. Editionem repetimus.

Reg. imp. VIII nr. 622; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2318 et 6604.

Wir Karll von Gottz gnaden Romescher kunig zu allen ziten merer des riches und kunig zu Beheim entbieten dem edeln Ulriche von Hanowe, unserme lieben getruwen, unser gnade und allez gut.

Wann wir daz grosze unreht, daz Heinrich von Virnenburg, ettewenne ertzebischof zu Mentze waz, und die denselben stift zu Mentze inne hant, und die burger zu Frankenfort an uns und dem heiligen Romeschen riche getan haben und noch tůnt frevenlichen alle tage, furbas niht liden wellen noch enmugen, davon bitten wir und manen dine truwe ernestliche und mit gantzem flisze, daz du dem vorgenanten Heinriche von Virnenburg, den andern, die den stift von Mentze inne habent, und auch den burgern von Frankenfort durch unsern willen widersagest und si angriffest und hinderst, so du best kunnest und mugest; wann wir kûrzlichen zu Beheim unser ding also schicken wollen, daz wir dir mehtecliche zu hilfe kommen und denselben allensamten und andirn unsirn vienden zů allen unsern eren und dinem nutze mit kraft gewaltecliche obeligen. Und uber daz wellen wir die dienste, die du uns daran tůn beginnest, gen dir in aller diner notdurft gnedecliche bedenken.

Gegeben zu Eger an sant Peters tage ad kathedram, regnorum nostrorum anno secundo.

Auch wisse, daz wir und andir frunt von unsern wegen han widerseit Růdolfe und Ruprechte gebrůdern, herzogen zu Beyern[1]; darnach wisse dich zu rihtene.

---

526. PRIVILEGIUM PRO CIVITATIBUS ALSATIAE DE SCRIPTIS CONTRARIIS NON OBSERVANDIS. 1348. Febr. 12.

Originale in archivo civitatis Sletstadiensis. Contulit R. Salomon. Sigillum cum loro deperditum. — Extr. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' I, 220 nr. 244; Gény, 'Schlettstadter Stadtrechte' I (= 'Oberrheinische Stadtrechte' III, 1) p. 48 nr. 37.

Reg. imp. VIII nr. 608.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim enbieten unsern liben getriwen den . . burgermeistern, . . den raeten und den burgern gemeinlich der stete Hagenowe, Cholmarn, Sletzstat, Můlhusen, Ehenheim und allen unsern und des reichs steten in Elsaszen unser huld und alles gut.

Wann wir durch unmůsze und manche grozze sachen, die wir ze verrichten haben, nicht alleweg gedencken můgen der rechten, die wir ew bestetigt haben, und gnaden, die wir ew getan haben in der gemeine und ouch ettlichem besunder, und geben underweylen von vergessenheit und durch bete willen der lute ettlich brief, die ew leicht missevallen, dar umb wellen wir daz ernstlich von gantzer wissen: waz brief ew komen sint in vergangener zeit oder ew bracht wůrden von uns in zukůnfftigen zeiten, die

1) *Cf. supra nr. 524. Diffidationem Rudolfo directam non habemus.*

wider ewr recht, gewonheit, gnaden und gelûbde, die wir eu getan haben in der gemeine und ettlichem besunder, in keinen stucken weren, daz ir euch dar an nicht kerent und ir ouch nicht achtent, wann wir meinen ze aller stunde, daz sûlche unser brief niemant schaden sullen an seinem rechten, und unser gantzer wille ist, daz wir ew recht, gnade und alle gelûbde, die wir ew getan haben, gantz, stete und untzebrochen halden wellen an allez hindernûsze. Mit urkûnde ditz briefs versigelt mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Nûrnberch, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an dem nehsten dînstag vor sand Valentins tag, in dem andern jar unserr riche.

527. CONCESSIO DE FEUDIS IMPERII NEPOTI RELINQUENDIS.
1348. Febr. 12.

Originale, cuius media pars exsecta, in archivo publico Darmstadiensi 'Hanau-Lichtenberger Archiv nr. 368'. Contulit I. R. Dieterich. In plica legitur: R̥. *Sigillum cum loro deperditum. — Ed. Winkelmann, Acta II, 441 nr. 711.*

Reg. imp. VIII nr. 609; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des Reichs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent, daz wir [ang]esehen haben getrewen, genemen und willigen dienst, den unser liber getrewer Symon von Liecht[enberg uns] und dem reiche offt unverdroszenlich getan hat und noch tun sol und mag in k[unftigen zeiten,] und tûn im die genade und gûnnen im des von unserm kûnglichem gewalt, daz er Joh[annsen . . . . von Salme]n[a], seiner swester sun, sein burchlehen und alle ander seiner lehen, die er v[on uns und dem heiligen reiche hat, ...] geben mag, wenn er wil, und waz er dar an tût in der weiize, als . . . . vorgnanten seiner swester sun, daz confirmiren und bestetigen wir von sun[deren genaden. Ze urkund] ditz briefs versigelt mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Nu[renberch nach Cristus] geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jar, an dem nehsten dînstag vor sand Valentins tag, in dem andern jar unserr reiche.

528—530. SCRIPTA REGIS PRO ABBATE SANCTI GALLI.
1348. Febr. 14.—16.

Repetimus editiones quas paravit H. Wartmann 'Urkundenbuch der Abtei Sanct Gallen' III (1882).

528. *Concessio feudorum regalium. — Febr. 14.*

Originale in archivo abbatiae S. Galli ('Stiftsarchiv') 'P. 1. A. 2'. In plica: R. *Sigillum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 579 nr. 1452.*

527. a) *sic supplevit Winkelmann ex veteri notitia dorsali:* von junghern Joh. wegen von Salmen umb die lehen.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Etsi regie dignitatis circumspecta benignitas universos suos fideles et devotos, quos Romanum ambit imperium, pio favore prosequitur, ad illorum tamen utilitatem et comoda promovenda specialius aspirare tenetur, qui spretis huius mundi oblectacionibus devote se Dei obsequiis dedicarunt. Noverit igitur presens etas et futuri temporis successura posteritas, quod ad nostre maiestatis accedens presenciam venerabilis Hermannus abbas monasterii sancti Galli, princeps noster dilectus, nostro culmini humiliter supplicavit, quatenus eidem feoda sua regalia, que iure et privilegio dicti monasterii sui a nobis et sacro imperio debebat recipere et tenere, sibi conferre gratiosius[a] dignaremur, nos ipsius racionabilibus et devotis supplicacionibus, sicut nostram decet clemenciam, benivolencius annuentes sibi feoda sua et monasterii supradicti, que de iure a nobis et sacro tenere debet imperio, contulimus et iuxta morem sacri imperii per sceptrum regale, osculum et anulum ipsum investivimus et investimus presentibus de eisdem, recepto ab eo pro nobis nostrisque successoribus in Romano regno vel imperio debite[b] fidelitatis et homagii sacramento, mandantes vasallis, ministerialibus, officiatis et aliis hominibus quibuscumque monasterii sancti Galli prefati, quatenus abbati predicto sicut domino suo in omnibus, quibus debent, obediant humiliter et intendant. Insuper omnia privilegia, iura, libertates, emunitates, concessiones et gracias, laudabiles quoque et approbatas consuetudines prescripto monasterio sancti Galli et abbatibus ipsius a divis Romanorum imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, facta et factas, concessa et concessas, de liberalitate solita de novo eciam concedimus, ratificamus et presentis scripti patrocinio ex certa sciencia confirmamus. In cuius rei testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigilli munimine iussimus roborari.

Datum in Nurenberg, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, XVII. Kalendas Marcii, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica scriptum est: per dominum cancellarium | P. de Luna.

529. *Privilegium de iudicio civium in Wil. — Febr. 15.*

Originale in archivo civitatis Wil. In plica: R. *Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 579 nr. 1453.*

Reg. imp. VIII nr. 599?.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kung zû allen ziten merer des richs und kung zû Beheim verjehen und tûn kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, daz wir angesehen haben getrewin, willigen und steten dinst, den uns und dem reiche der erwirdige Herman abt zu sant Gallen, unser lieber furste, offte unvordrozzenlich getan hat und noch tûn sol und mag in kunftigen ziten. Darumb geben wir und verlihen von unserm kunglichen gewalt und von besundern genaden sinen burgern der stat zû Wil sulche gnade, daz si nimant andirswo in dhein geriht laden noch beclagen mage noch sol umb dheinerlei sache, im wurde dann des ersten von dem schultheisen und fur dem gerihte zû Wil reht versagit. Mit urchund dis briefes.

Der geben ist zû Nurnberch, dar man zalt noch Cristes geburt dreuzenhundert jar in dem aht und virzigesten jare, an dem nehsten fritag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserr riche.

530. *Confirmatio obligationum pro homagio data. — Febr. 16.*

Originale laesum in archivo abbatiae S. Galli ('Stiftsarchiv') 'T. 2, A. 15'. Sigillum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Wartmann III, 580 nr. 1454.

Reg. imp. VIII nr. 616.

528. a) generosius *ed.* b) debito *ed.*

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kûng ze allen ziten merer des reichs und kûng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich an disem brif allen den, di [in][a] sehen, hôrnt oder lesen: Wann der erwirdig Herman abbt ze sant Gallen, unser lieber fůrste, uns gehuldet, gelobt und gesworn hat, getriû, gehorsam und undertenig ze sein alls einem Rômischen kûng und seinem rehten herren und uns beholfen sein und warttent sind mit allen seinen festen wider allermeinelich, und bei namen wider Ludwigs kinder von Beyrn, der sich keiser nant, mit gůten gantzen triwen on geverde, di wil wir leben, des haben wir angesehen sein triwe und seinen beraiten dinst, den er uns und dem reich oft unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mag in kůnftigen zeiten und bestetigen und confirmiren im und allen seinen nachkomen an derselben aptey alle seiniû pfantgut, bei namen di vogtey ze Abbacelle, Huntweille, Tuffen, Urnaschen, Wittabach, Nengeswille und ze Rodomûnt ûber liût und ûber gůt, di darzů und darin gehôrnt, di im von des reichs wegen für zwelfhundert mark Chostnitzer gewihtes pfandes gesetzt sein; also daz er und sein nachkomen di selben pfant und vogtey mit allen rehten, dinsten, nûtzen und gûlten, di dar zu gehôrnt, inne haben und niezzen sullen als ir rehtes pfant also lang, biz daz wir oder unser nachkomen an dem reiche, kûng oder keyser, die selben vogtey umb die vorgeschriben zwelfhundert mark silbers Chostenitzer gewihtes gentzlich und gar erledigen [und][a] erlôsen. Und über daz nemen wir den vorgenanten unsern fürsten und alle sein nachkomen in unsern kûnglichen schirme mit dem convent und mit dem closter und allen dem, daz dar zu gehört, und wellen in beschirmen und versprechen geleich als ander unser und des reichs fůrsten. Dar umb gebieten wir allen herren, grafen, fürsten, rittern, knehten und gemeinclich allen unsern und des reichs getriwen, daz si den v[orgen]anten abt wider unser gegenwartig gnade nicht betrüben noch beswern in dheinen sachen, bei unsern u[nd dez re]ichs hulden. Mit urkund ditz brifs versigelt und gevestent mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben [ist z]e Nûrnberg, nach Christus gebûrt driûzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an d[em] sampztag nach sant Valentinstag, in dem andern jar unserr reiche.

531—533. LITTERAE DE IUDICIO TERRAE BURGGRAVIORUM DE NUERNBERG.

1348. Febr. 15. 16.

Originalia, omnia una manu scripta, in archivo generali regni Bavarici 'Bamberg Urkunden fasc. 591'. Descripsit vel contulit R. Salomon.

531. *Privilegium regale. — Febr. 15.*

In plica: R̷. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis violacei coloris. Reg. imp. VIII nr. 611.*

Wir Karle von Gotes gnaden Rômischer kûnch zů allen zeiten merer dez reiches und kûnch zu Peheym verjehen und tûne kûnt ôffenlich mit disem brief allen den, di in sehen, hôren oder lesen, daz für uns chomen di edeln Johanns und Albreht burchgrafen ze Nûrenberch, unser libe ôheim und dez reichs getriwen, und teten uns kûnt, daz ir lantgerihte, daz si von uns und dem heiligen Rômischen reiche ze lehen haben, mit einem rihter schôlt besetzt werden, als unser hofgerihte, swenne ir einer daz selbe

530. a) *uncinis inclusum ed.*

lantgerihte selber niht besitzen mohte, und daz auch oft geschehen moht, daz si in unsern und dez reiches dinsten und sachen und auch in ir selbes gescheftе daz selbe ir lantgerihte niht besitzen mohten noch auch also besetzen mit einem rihter, als sein reht wer; und baten uns, daz wir in und iren erben von unsern besundern kunichleichen milten und gewalte di gnade teten, daz si daz selbe ir lantgerihte, swenne si ez selber oder ir erben niht besitzen mohten noch wolten, mit einem erbergen ritter besetzen mohten, der an irre stat rihtt und tet, als ir einer selber oder ir erben rihten und getune mohten, und daz auch danne di selben gerihte und reht, di vor dem selben rihter, damit si daz gerihte besetzten und dem si iren gewalt geben, geschehen und verschriben wurden, craft und maht haben scholten, in aller der weise und maze, als ob ir einer selber oder ir erben daz gerihte besezzen heten. Nu haben wir angesehen di emzigen dinst, di uns und dem reiche di vorgenanten burchgrafen getan haben und noch getune mugen, und di steten trewe, die si zu uns und dem heiligen reiche haben, und auch dez gerihtes und der leut, die dar ein gehoren, notdurft, daz di an iren rehten iht gesaumt werden, und haben den vorgenanten burchgrafen und iren erben von unserm kunichlichem gewalte di besundern gnade getan, daz si daz selbe ir lantgerihte mit einem erbergen rittern besetzen mugen, wenne si wellen und swenne si oder ir einer oder ir erben selbe niht sitzen noch rihten wellen oder mugen, und daz auch di selben gerihte und reht, di vor dem selben rihter geschehen und verschriben werden, kraft und maht haben schulen, als ob ir einer selber oder ir erben daz gerihte besezzen heten. Und daz den vorgenanten burchgrafen und iren erben di vorgeschriben unser kunichleich gnade ewichleich stet und gantze beleibe von uns und unsern nachkomen an dem reiche, geben wir in ze urchunde und mererer sicherheit disen brief besigelten mit unserm kunichlichem insigel.

Der geben ist an dem freitag nach sant Valenteins tag, nach Gotes geburt dreuzehenhundert jar und in dem aht und virzigstem jar, in dem andern jar unserer reiche.

532. *Litterae consensus regis sub nomine regis Bohemiae.* — *Febr. 16.*

In plica: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri coloris.*
Reg. imp. VIII nr. 612.

Wir Karle von Gotes gnaden Romischer kunch zu allen zeiten merer dez reiches und kunch ze Peheim verjehen offenlich mit disem brief: Wanne wir den edeln unsern liben oheimen und dez reiches getrewen Johanns und Albrehte burchgrafen ze Nurenberg und iren erben di gnade getan haben von unserm Romischen kunichlichem gewalte und milte und als ein Romischer kunig, daz si an irre stat, wenne si selber ir lantgerihte, daz si von uns und dem heiligen Romischen reiche ze lehen haben, niht besitzen mugen oder wellen, besetzen mugen mit einem erbergen ritter, der an irre stat rihte, und wanne wir dez Romischen reiches oberster kurfursten[a] seine, so geben wir zu den selben unsern gnaden und besetzung dez vorgeschriben lantgerihtes unser willen und gunst und verhengen auch willechliche dar zu als ein kunch zu Peheim und dez Romischen reiches oberster kurfurste in aller der weise und maze, als di brief sagen, di wir in dar uber geben haben und di si von unserer und dez Romischen reichs wegen inne haben. Und dez ze urchunde geben wir disen brief besigelten mit unserm kunichlichen anhangendem insigel.

Der geben ist an dem sampstag nach Valentini, nach Gotes geburt drwzehenhundert jar und in dem aht und virzigstem jar, in dem andern jar unserer reiche.

532. a) *sic or.*

533. *Litterae consensus aliorum principum electorum. — Febr. 16.*

M *exemplar archiepiscopi Maguntini,* S *ducis Saxoniae. In utroque sigillum principis pendet filis sericis rubri coloris. — Ed. 'Monumenta Zollerana' III, 182 nr. 204* (S); M *ibidem annotatum.*

Reg. imp. VIII nr. 612.

Wir Gerlach* von Gotes gnaden ertzpischof zu Meyntze, dez heiligen Römischen reichs in Teutschen landen ertzcantzeler, verjehen öffenlich mit disem brief, daz wir haben angesehen dez Römischen reichs[a] nütz und ere und haben mit verdahtem můt unsern willen und gunst dar zu geben und willechlich verhengt di gnade, di der durchleuhtig fürste und unser gnediger herre her Karl Römischer und ze Peheim[b] kůnch[c] getan hat den edelen[d] unsern liben swegern[e] Johannsen[f] und Albrehten burchgrafen ze Nurenberch[g] und iren erben umb[h] di besetzûng ires lantgerihtes, daz si von dem heiligen Römischen reiche ze lehen haben in aller der weise und maze, als in der vorgenant unser herre der kůnch[i] genade[k] getan und sein brief daruber geben hat. Und dez ze urchůnde geben wir disen brief besigelten mit unserm anhangendem insigel.

Der geben ist an dem sampstag nach Valentini, nach[l] Gotes gebúrt dreuzehenhundert jar und in dem aht und virzigstem jar.

534—536. LITTERAE PRO CIVITATIBUS BERNENSI ET SOLODRENSI.

1348. Febr. 16.

Originalia in archivo publico Bernensi 'Fach Freiheiten'. Repetimus editiones quas praebent Fontes rerum Bernensium VII (1893).

534. *Confirmatio obligationis bonorum imperii civibus Bernensibus factae. — Febr. 16.*

Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Fontes VII, 320 nr. 338.
Reg. imp. VIII nr. 613.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen offenlich an disem brief, daz wir angesehen haben di getruwen, willigen und steten dinst, di uns und dem reiche unser lieb getruwe der schultheizze, der rat und di gemein der burger der stat zu Bern in Oechtlant untz her oft unverdrossenlich getan hant und noch tun suln und mugen in kunftigen zeiten, und sunderlich umb di dinst, di si seliger gedechtnisse dem durchluchtigem Heinrich keyser von Rom, unserm eltern vater, uber daz pirg gen Lamparten getan haben, darumb von unsern kunklichen genaden bestetig(en) wir in alle ir pfantschaft, di si nu innen haben, di der selb keyser versatzt hette der guten gedehtnisse den edeln Hugen grafen von Buchegge[1], Otten von Gransen[2] und den von Weissemburch[3] und di selben graf Hug, Otte und di . . von Wissemburch in fúrbas versetzet haben[4], mit namen di veste Louppen, daz

*) Rudolf von Gotes gnaden herzog in Sachsen dez Römischen reichs oberster marschalk *S.*

533. a) reiches *S.* b) Peheym *S.* c) kûnig *S.* d) edeln *S.* e) ôheimen *S.* f) Johansen *S.* g) Nürenberg *S.* h) ümb *S.* i) kûnig *S.* k) gnade *S.* l) da man zalt von *S.*

1) *Supra tom. IV nr. 831.* 2) *Winkelmann Acta II, 241 nr. 380.* 3) *Supra tom. IV nr. 382.* 4) *Cf. Fontes rerum Bernensium V, 422 nr. 379; V, 794 nr. 744; VI, 121 nr. 132.*

tal Hasle, den zol und di Kauwersin zu Berne: also daz si di selben pfant inne haben, halden und niezzen sullen und mugen mit allen nutzzen und rehten und swas dar zu gehoret, in aller der weise, als di brief sprechent uber di satzung von dem vorgenanten keyser Heinrich und als di vorgenanten Hug, Otte und die von Wissenburch di pfant gehabt haben, als lang untz wir oder unser nachkommen an dem riche oder [di][a] vorgenanten edelman di selben pfant erledigen und erlosen gar und gentzlich nach irr brief sag, di si daruber gegeben haben. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunglichen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberch, do man zalt nach Crists gepurt dreuzehenhundert und aht und viertzig jar, an dem samtztag zunehst nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserer reiche.

535. *Privilegium de gratia civibus Bernensibus non adimenda. — Febr. 16.*

Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. Fontes VII, 322 nr. 339. Reg. imp. VIII nr. 614.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen offenlich an disem brief, daz wir angesehen haben di getruwen, willigen und steten dinst, di uns und dem riche unser lieb getruwe der schultheizze, der rat und di gemain der stat zu Bern in Oechtlant untz her oft unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mag in kunftigen ziten, und haben in dise genad getan und tun ouch mit disem brief, daz wir keynen irr mitburger unser huld und genad versagen sullen noch enwellen, er werd danne e vor uns oder vor unserm lantvogt mit zwein ersamen mannen ubersaget und ubertzeuget, daz er unser hulde und genad mit recht verlorn hette. Mit urkund ditz briefs versigelt mit unserm kunichlichen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberg, do man zalt nach Christus geburt dreuzehenhundert und aht und viertzig jar, an dem nehsten samtztag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unserr reiche.

536. *Promissio de moneta civibus Bernensibus et Solodrensibus data. — Febr. 16.*

Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. Fontes VII, 321 nr. 338. Reg. imp. VIII nr. 615 et 5993.

Wir Karl von Gots genaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich an disem brief, daz wir mit guten rat und willen, den wir daruber gehabt haben, uns haben bedaht durch des pessern willen und daz uns dunket, daz es uns und dem reiche nutzlich sei, unsern lieben getruwen . . den schultheizzen, den reten und den burgern der stet zu Bern und Solotern in Oechtlant gelobet und geheizzen haben und geloben und geheizzen auch mit disem brief, daz wir die müntzze da selbst zu Bern on der selben unsern burger von Bern und Solotern rat und willen deheinigweis leihen oder hingeben sullen noch enwellen keynem man, di weile wir leben. Mit urkund ditz briefs, versigelt mit unserm kunklichen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist zu Nurenberg, do man zalt nach Cristus gepurt dreuzehenhundert jar und in dem aht und viertzigstem jar, an dem samtztag zu nehst nach sant Valentins tag, in dem andern jar unser riche.

---

534. a) *deest ed., supplevimus.*

537. 538. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Febr. 16. (Post 1348. Febr.)

Cf. supra nr. 377. 378. 475 sqq.

537. *Mandatum papae archiepiscopo Treverensi directum. — Febr. 16.*

Reg. Avinion. papir. Clem. VI. a. VI 6 (97) f. 345'. 346'. — Reg. Vatican. 180 nr. 799. — Contulit F. Kern. — Reg. Vatican. 108 nr. 798 neglieximus. — Extr. Riezler 2340. Reg. imp. VIII Päbste nr. 18; ubi falso ad Febr. 15. ponitur.

Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi salutem etc.

'Romanus pontifex — sicut prius.' *supra nr. 378 p. 424 l. 30 — p. 425 l. 32.* Per hoc autem commissioni facte venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Pragensi et .. episcopo Bambergensi nolumus in aliquo derogari.

'Forma autem — ipso facto.' *supra nr. 378 p. 425 l. 33—p. 426 l. 24.*

Datum Avinione XV. Kal. Martii, anno sexto.

538. *Mandatum subdelegatorum archiepiscopi de absolutione universitatis Norimbergensis. — (post 1348. Febr.)*

Minuta hic illic corrosa in codice Rudolfi Losse (L) *in archivo publico Darmstadiensi f. 60—60' (64—64'). Descripsit R. Salomon. Uncinis* < > *inclusa a manu correctoris (man. 2.) scripta sunt. — Notaverunt Schwalm et Priesack in 'Westdeutsche Zeitschrift' VIII (1889) p. 87. — Ineditum.*

Mandatum hoc, cuius minuta indicatione temporis caret, non ante mandatum papae supra nr. 538 propositum scriptum esse ex re ipsa efficiendum videtur. Haud dubie Baldewinus archiepiscopus in litteris mandato nostro insertis (p. 551 l. 1) commissione a papa sibi data nisus est. At non multo post litteras papales mandatum hoc confectum esse vel ex eo intellegitur, quod infra p. 551 l. 8 Ludovicus imperator 'nuper' mortuus esse dicitur.

Nos Rodolphus dictus Losse decanus Moguntinus, officialis curie Treverensis, apostolice sedis capellanus, et Welko canonicus Pragensis[1], excellentissimi principis et domini domini Karoli Romanorum et Boemie regis capellani, reverendi in Christo patri<s> et domini domini Bald(ewini) archiepiscopi Treverensis ad infrascripta commissarii subdelegati religiosis viris priori et lectori fratrum ordinis Predicatorum domus Norembergensis Babinbergensis dyocesis <ad . am . . . . nos primitus ab . . . .> salutem in Domino cum noticia subscriptorum.

Noveritis et noverint universi et singuli, quorum interest vel intererit in futurum, nos nuper predicti patris reverendi domini Bal(dewini) archiepiscopi Treverensis litteras in pergamenis descriptas, eius vero, magno, patenti et noto sigillo in <cedula>[a] pergamen<ea>[b] appenso sigillatas, non abolitas, non abrasas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes cum reverentia debita recepisse, quarum <litterarum> tenor per omnia sequitur in hec verba:

538. a) *pro* cordula *corr. man. 2.* b) in pergameno *scripserat man. 1; quod man. 2. primum in* de pergameno, *deinde in* pergamenea *correxit.*

1) *Cf. supra nr. 516.*

˂'Bald(ewinus) etc.'[1]

Post˃ quarum quidem litterarum recepcionem et publicationem nobis fuit ˂pro parte˃ . . . . . .[c] humiliter ac multa instantia supplicatum, quatenus ipsos et eorum quemlibet laicos et universitatem ipsam ˂Nurnbergen(sem)˃[d], qui et que quondam domino Ludowico de Bavaria ˂in˃ dictis litteris comprehenso, non tamen in crimine heresis, ˂ut asserunt˃, sed tanquam cives et incole regalis et imperialis opidi Nůrnberg ˂predicti˃ suo imperatori et domino et alias adheserunt, faverunt et multifarie participarunt, et qui et que ab eodem Ludowico nuper[2] ab hac luce subtracto recesserunt et memorato[e] principi excellentissimo domino nostro Karolo Romanorum regi huldam, fidelitatem, omagium et obedientiam cum iuramentis consuetis et debitis prestiterunt[3] et dicto domino regi volunt, ut asseruerunt, ˂exnunc inantea cum effectu˃ firmiter adherere, ab omnibus et singulis excommunicationum, suspensionum et interdictorum sententiis, processibus atque penis, quibus erant et sunt ˂per processus apostolicos dudum contra prefatum Lud(ovicum) eius demeritis exigentibus adque culpis necnon eiusdem Lud(ovici) fa[uto]res et sibi a[dherentes] ac participantes [cum] ipso habitos . . . .[f] et publicatos˃ occasione huiusmodi irretiti, illaqueati et dampnabiliter involuti, absolvere et nichilominus ab ipsis omnis infamie et ˂in˃habilitatis maculam sive notam abolere eosque et eorum quemlibet ad famam et statum et omnes actus legitimos et mundanos in integrum restituere et interdicta huiusmodi relaxare vel ˂ad˃ tempus aliquod suspendere auctoritate ˂apostolica in hac parte, ut pretang[itur]˃, nobis commissa de speciali gratia dignaremur. Nos igitur potestate pretacta nobis in hac parte subdelegando commissa cum omni mansuetudine et ˂debita˃ promtitudine[g] et virtutum matre, discretione, ˂semper˃ preambula ad Dei laudem et domini nostri summi pontificis predicti et sancte sedis apostolice reverentiam et honorem provide secundum formam nobis traditam uti volentes nobisque de premissis pro parte dictorum supplicancium narratis et expressis facta fide ˂ac˃[h] nobis[h] ambobus per prefatum dominum nostrum Karolum Romanorum regem super hiis requisitis et nobis, quod ipse dominus rex indigeret specialiter, informatis et prefato domino nostro Bald(ewino) archiepiscopo Treverensi a memorato domino ˂nostro˃ rege absente et ab eo in remotis agente, ˂nobis quoque˃ devotam[i] instanciam et humilitatem debitam eorundem[k] supplicancium consideranter[l] attendentibus eosdem supplicantes ab excommunicationum, suspensionum et interdictorum sententiis, processibus atque penis premissis eadem auctoritate apostolica, receptis per nos prius ab ipsis de stando mandatis ecclesie solitis iuramentis ˂per eos seu per eorum sindicum pro hoc speciale mandatum habentem corporaliter prestitis, in Dei nomine iuxta iuramenta eis prius et per eos prestita ac per nos nomine Romane ecclesie suscepta competente emenda˃ iuxta datam in pretactis litteris nobis formam absolvendos[m] duximus et absolvimus in hiis scriptis et interdicta pretacta usque in crastinum[n]
1349? Ian. 14. octavarum epiphanie Domini proxime nunc venturum duximus suspendenda, divina medio tempore ˂dictis supplicantibus in pretacto opido et alias in quocumque loco non interdicto, excommunicatis tamen et nominatim interdictis semper exclusis, auctoritate consimili˃ concedentes. Insuper omnis infamie et inhabilitatis maculam sive notam, ˂si quam ratione dictorum processuum, sententiarum aut penarum forsitan contraxissent, penitus˃ abolemus ab ipsis eosque ad famam et statum et omnes actus legitimos et mundanos in integrum restituimus sicut prius. Quare vobis ˂. . . . . tus ad cautelam . . . . . nostris

538. c) *spatium 2 verbis relictum.* d) *corr. pro* f. *quod scripserat man. 2.* e) *praecedit* exnunc inantea *a man. 1. scriptum, a 2. del.* f) *forsan* dudum *supplendum.* g) *corr. man. 2. ex* promptitudine. h) *corr. man. 2. pro* nobisque. i) *praecedit* et *a man. 2. del.* k) *corr. man 1. ex* earundem. l) *praecedit* nobis *a man. 2. del.* m) *praecedit* in Dei nomine *a man. 2. cancellatum.* n) *sequitur* festi *a man. 2. scriptum et cancellatum.*

1) *Quae litterae serratae non sunt.* 2) *A. 1347. Oct. 11.* 3) *A. 1347. exeunte m. Octobri; cf. Reg. imp. VIII nr. 384 a.*

dicti teno[ris litte]ris duximus absol[vendos] . . . . . processibus obedire . . . . . astis› in virtute sancte obedientie districte precipiendo mandamus, quatenus ‹. . . . . memoratis supplicantibus super excessibus, adhesione, fau[tor]i[a] et participacione et excessibus huiusmodi considerata culpa cuiuslibet salutarem penitentiam et ea, que secundum Deum iniungenda videritis, iniungatis›, eosdem supplicantes sic per nos, ut pretangitur, absolutos in ecclesia vestra et alias in sermonibus, quos facietis ad clerum vel populum, absolutos a dictis sententiis et interdicta usque ad pretactum crastinum suspensa ipsosque in integrum restitutos publice nuncietis. Reddite et remittite nobis litteras etc.

---

539. PRIVILEGIUM FORI ANNUALIS PRO CIVITATE MAGUNTINA.

1348. Febr. 17.

Originale (or.) *in archivo civitatis Maguntinae 'Urkunden. Stadt nr. 122'. Contulit R. Salomon. Pendet sigillum maiestatis laesum filis sericis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 618.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenliche mit disem brif allen den, di in ansehent oder horent lesen, daz wir angesehen haben di dankber nützliche dienst, di uns und dem reiche di weisen lwte di burgermeister, der rat und di burger gemeinclichen der stat ze Mentze, unser lieb getriwen, getan habent und noch tun sullent, und haben in von besunderen gnaden und gůnst von unserm kunglichen gewalt gegeben und gemachet einen ewigen jarmarkt, daz si den jerlich haben mŏgen in der stat ze Mentze. Und sol der angen an dem sůnntag so man singt Circumdederunt, daz ist virtzehen tag vor vasten, und sol wern biz uf den sůnntag Reminiscere, daz ist zehen tag in di vasten. Und haben wir diselben burger von Mentze und alle di, di den selben jarmarkt suchent, ir leib und ir gůt genomen und enpfangen und enpfahen und nemen si an disem brif in unsern und des reichs sunderlichen schirme von der stunt, als si und ir gut usfarnt und uf dem markt sint und biz si wider heim kůment, und geben irm leib und irm gůt uf wazzer und uf land, wa sie wandelnt, farnt oder flizzent, gůt gelait und sicherheit fůr uns und fůr alle unser und des reichs getriwe diener und helfer, wi di genant sint. Darůmb gebieten wir vestigelich bei unsern und des reichs hulden allen unsern und des reichs undertanen, hertzogen, grafen, freyen, dinstmannen und andern lwten, edeln und unedeln, wa di gesezzen sint und wi si geheizzen sint, daz si di vorgenanten burger und ouch alle ander lẘt, die uf den egenanten jarmarkt ziehent oder dann varent, schirmen und sichern und si niht laidigen, schedigen noch beswern an ir leib noch an ir gůt mit dheinerley sachen und ouch niht gestaten, daz si ieman laidig, schedig oder beswere, als si unser und des reichs hulde und gnade behalden wellen. Ouch sol der selb jarmarkt dar zu haben ewigclich alle di reht, freyheit und gewonheit, als unsern und des reichs lẘten, den burgern ze Frankenfůrt, ir jarmarkt, den si[a] hant zwischen den zweien unsrer Frawen tagen in der erne, von unsern vorfarn Romischen kůngen Aug. 15 Sept. 8.
und keisern geben, bestetigt und gemacht ist. Wir wellen ouch, daz der selb jarmarkt den vorgenanten burgern und der stat ze Mencze an irn freiheiten, di si hant von unsern vorfarn Rŏmischen kůngen und keisern und di wir in selbe bestettigt und ouch von newen gegeben haben, keinen schaden oder hindernůsse tů in dheinerley weise, also doch daz

539. a) *supra lin. add. or.*

si binnen der zeit, daz der vorgen(ante) jarmarkt weret, keinen zol von keinen kaufleuden niht heben noch ennemen, an ir gewonlich wegegelt. Wer ez ouch, daz di burger von Menez deůht nů oder hernach, wenn daz wer, daz in und der stat ze Menez der jarmarkt niht fügt, so erlauben wir in an disem brif, daz si in abtun. Mit urkund des brifes, den wir in dar über geben besigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der[b] geben ist ze Nurnberg, do man zalt nach Christus gebůrt drẘzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jare, an dem sůnntag nach sant Valentins tag, in dem andern jar unsrer reiche.

---

540. PRIVILEGIUM DE STURIS CIVITATIS NOERDLINGEN. 1348. Febr. 17.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nördlingen fasc. 2.' Contuli R. Salomon. In plica legitur:* R̦. *Sigillum secretum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 619.

Wir Karl von Gotts gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen offenlich an disem brief, daz wir dem rat und der stat ze Nordlingen di genad tůn und wollen, was in der selben stat ze Nordlingen und in irn eptern gelegen ist, daz daz mit der gemein der burger der selben stat ze Nordlingen steuren und losungen sol an alle widerrede und alle ander gepůrde tragen und leiden, daz ander lůt in der egenanten stat gesessen von irm gut tragen und liden. Mit urkund diez briefs.

Der gegeben ist zu Nuremberg des suntags nach sand Valentins tag, do man zalt von Cristus gepurd druzehenhundert jar dar noch in dem aht und vierczigstem jar, in dem andern jar unserer reych.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancell(arium)[a] | Hnr.

---

541. CONCESSIO IUDAEI CUIUSDAM COMITIBUS DE OETTINGEN FACTA. 1348. Febr. 18.

Originale (or.) *in archivo Wallersteinensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigilli maiestatis fragmentum loro membranaceo. — Ineditum.*

Wir Karl von Goez gnaden Römscher kůnig ze allen zeiten merer dez reichs und kůnig in Beh(e)m bekennen offenlichen mit disem brief, daz wir umb getriwe stet dienst, die uns die edeln Lud(wig) und Frid(rich) grafen ze Ötingen, unser lieb getriwe, teglichen tůnt und noch fürbaz tůn süllent, und durch besunder gnade, die wir zů in[a] haben, geben haben und geben auch mit disem brief Phefferkorn den Juden, unsern kamerknecht, daz si den bi in haben süln und in iren vesten siezen und wonen sol, in swelher si dann wellent, und sůllen in haben und niezsen mit allem rehten an allez wider-

539. b) dar *or.*

540. a) *praecedit paene erasum* regem *or.*

541. a) *corr. ex* im.

rueffen, die weil wir leben. Dez ze urkůnd geben wir in disen brief versigelten mit unserm künichlichen insigel, daz dar an hanget.

Der geben ist ze Nůrnberch an[b] dem mentag nach sant Valentins tag, do man zalt von Christz geburt driutzehen hundert jar dar nach in dem aht und viertzigostem jar, in dem andern jar unserr reiche.

---

542. CONCESSIO IUDICII IN WENDELSTEIN.
1348. Febr. 19.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberg Reichsstadt fasc. 236'. Contulit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. Reg. imp. VIII nr. 620.*

Cf. litteras Ludovici imperatoris a. 1337. Febr. 8. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 113 nr. 1815.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer küng ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brife, daz wir dem bescheiden manne Cunrat dem Wendelstein, unserm lieben diener, und seinen erben ůmb den dinst, den er uns bizher getan hat und in künftigen zeiten tun sol und mag, verlihen haben und verleihen ouch mit disem brif daz gerihte ze Wendelstein mit allen rehten, nůtzen und eren, di dar zu gehörent[a], ze einem rehten lehen, waz wir in durch reht daran verleihen sůllen und ouch můgen. Wir wellen ouch, daz keiner in di vorgenanten[1] welde, di zu unserm und des reichs vorgenanten geriht gehörent ze Wendelstein, niht far noch seinen frůmen oder nutz darinne schaffe, ez sei danne, daz si unserm richter ze Wendelstein dienen mit pflůgen, mit snitern und mit vorstrehten, als ez von alter her komen ist. Swer ez aber ůberfůr, der sol wizzen, daz er uns und dem reiche zehen pfunt Haller, als oft er daz tůt, vervallen ist, den unser vorgenanter rihter ze Wendelstein von unsern wegen dar ůmb benöten sol. Swer ouch sein reht ůz dem vorgenanten unserm gerihte ze Wendelstein fůr andriů reht zeuhet und der in dem selben unserm geriht gesezzen ist und ouch dar zu gehört, der ist uns zehen pfunt Haller vervallen, als oft er daz tůt, und sol in ouch unser rihter ze Wendelstein dar ůmb angreiffen und benöten von unserm und des reichs gebot und heizze. Und darůber wellen und gebieten wir allen unsern und des reichs getriwen, si sein edel oder niht edel, arm und ouch reiche, wi si genant sein, daz si den vorgenanten Cunrat von Wendelstein, unsern lieben getriwen, an den egenanten unsern gnaden niht beswern, laidigen oder hindern, und daz ouch des selben waldez, der egenant ist, iemant ihtz geniezze in der bůz und in den pünten, bei unsern und des reichs hulden, als vorgeschriben stet. Mit urkund dits brifs versigelt mit unserm künglichen insigel.

Der geben ist ze Babenberg, do man zalt nach Christus gebůrt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem eritag nach sant Valentinstag, in dem andern jar unserr reiche.

---

541. b) an || an *or.*

542. a) *sic or.*

1) *Quae superius nominatae non sunt.*

543. LIBERATIO TELONEORUM CIVIBUS EGRENSIBUS CONCESSA.

1348. Febr. 21.

Originale (or.) *in archivo civitatis Egrensis. Descripsit K. Siegl. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. Extr. K. Siegl 'Die Kataloge des Egerer Stadtarchivs (Eger 1900)' p. 6 Urk. nr. 49. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 621 = 5994.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Quamquam ad universos et singulos nostros et sacri imperii fideles ex innata nobis clemencia dexteram regie liberalitatis extendere teneamur, illorum tamen comoditatibus nos decet uberius intendere, quorum fides est[a] peramplius comprobata operibus, non solum in prosperis, verum eciam in adversis. Noverit igitur presens etas futurique temporis successura posteritas, quod nos attendentes eximie fidei puritatem et sincere devocionis inmotam constanciam, qua prudentes viri . . magister civium, consules ac universi cives civitatis seu opidi in Egra nostri et sacri imperii fideles dilecti erga nos et recolende memorie illustrem Iohannem quondam Boemie regem, genitorem nostrum carissimum, claruerunt, res suas pariter et personas gravibus periculis cuiuslibet timoris post tergum abiectis angustiis in nostri et predicti patris nostri obsequiis contra Ludowicum quondam de Bawaria[b], qui se pro imperatore gerebat, ceterosque hostes nostros intrepide et viriliter exponendo, considerantesque benignius, quod iidem cives nobis et successoribus nostris servicia futuris temporibus exhibere poterunt graciora, eisdem civibus universaliter et cuilibet eorum singulariter ipsorumque successoribus hanc graciam specialem facimus, concedimus et de nostre regie potestatis plenitudine liberaliter indulgemus, ut in singulis civitatibus, opidis, locis, villis, castris, terris et fluminibus et portubus universis Romano imperio seu regno subiectis, quibuscumque censeantur nominibus, cunctas res, bona et mercimonia ipsorum, cuiuscumque nominis, nature, generis, speciei et condicionis existant, sine solucione et exaccione cuiuslibet thelonei et pedagii ducere, educere et reducere, emere, vendere, permutare et alienare ac eciam de eisdem alias disponere et tractare tamquam veri exempti ab onere solucionis theloneorum et pedagiorum queant, possint et valeant imperpetuum pro ipsorum omnimoda et libera voluntate. Inhibemus igitur seriose auctoritate regia universis et singulis principibus, eciam si regali vel pontificali prefulgeant dignitate, nec non ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, advocatis provincialibus, rectoribus, officiatis, civitatibus, universitatibus seu communitatibus, collegiis ac aliis personis singularibus, cuiuscumque status, preeminencie vel dignitatis existant, ne contra presentis exempcionis sive concessionis nostre graciam cives Egrenses predictos seu eorum aliquem successoresque ipsorum, ut premittitur, directe vel indirecte, publice vel oculte, per se, alium vel alios thelonea, exacciones vel pedagia quecumque exigere, petere, recipere, tollere audeant vel presumant seu quomodolibet extorquere. Alioquin secus facientes ultra indignacionem gravem maiestatis nostre regie et offensam penam centum marcarum puri auri, quarum medietatem fisco nostro regio et reliquam predictis civibus Egrensibus passis iniuriam[c] applicari volumus, se noverint irremissibiliter[d] incursuros. In quorum omnium testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigilli munimine iussimus roborari.

Datum in Egra anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, X. Kalendas Marcii, regnorum nostrorum anno secundo.

---

543. a) et *or.* b) Bawarie *or.* c) iniuria *or.* d) iremissibiliter *or.*

544—546. PACTUM PARTIS WITTELSBACENSIS DE ELECTIONE REGIS.

1348. Mart. 7.

544. *Protestatio ducum Saxoniae. — Mart. 7.*

Transsumptum T *in litteris Ludovici marchionis Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 46 infra ad 1348. Mai. 31. edendis. — Ed. O. Harnack, 'Das Kurfürstenkollegium bis zur Mitte des vierzehnten Jahrhunderts (Giessen 1883)' p. 249.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 37.

Nos Ericus senior et Ericus eius filius Dei gratia duces Saxonie, Angarie et Westvalie sacrique Romani imperii archimarschalci ad cunctorum cupimus noticiam pervenire, quod diligenti et matura deliberatione prehabita confederati sumus cum mangnifico principe, avunculo nostro dilecto, Ludowico marchione Brandenburgensi, ita quod cum eleccione nostri et provisorio nomine filiorum domini Alberti quondam ducis Saxonie pie memorie eidem nostro avunculo marchioni Brandenburgensi adherere volumus in negocio eleccionis pronunc faciendo, ita quod, quocunque se diverterit, nos similiter divertemus et, quamcunque personam eligere in Romanorum regem decreverit, nos eandem eligere volumus et eligimus sibi in hoc finaliter assistendo. In cuius testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum et actum Saltwedel anno Domini millesimo ccc^o quadragesimo octavo, feria sexta ante Invocavit me, que est prima Dominica in quadragesima.

545. 546. SCRIPTA MARCHIONIS BRANDENBURGENSIS PRO DUCIBUS SAXONIAE.

545. *Donatio pecuniae. — Mart. 7.*

Originale (or.) *in archivo civitatis Salzwedelensis '6. Fach nr. 9'. Contulit R. Salomon. Sigillum marchionis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. S. Lenz, 'Marg-Gräflich Brandenburgische bisher ungedruckt gewesene Uhrkunden' I (1753) p. 266 nr. 135 ex* or.*: idem, 'Beemannus enucleatus' (1759) p. 115.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 36.

Wy Lodewich van der genade Godes marchgreve to Brandeborch und to Lusicze, pallanczgreve by deme Ryne, hertoge to Beirn unde to Kernthin unde des heilgen Romeschen rykes overste kemerer bekennen openbar, dat wy met rade unses rades gededinghet unde geendet hebben met den durchluchtigen vorsten hertogen Erek von Sassen und hertogen Erek(e), sime sône, so dat sy nu to dessen tyden mit der köre, die sy hebben an deme heilegen Romeschen ryke van ores selves wegen unde van der vormundschap orre veddern hertogen Albrechtes kyndern van Sassen by uns blyven solen unde den kyesen, den wy kyesen, unde met der köre van uns nicht keren solen. Dar umme hebbe wy en gegeven unde geven met dessem brive ses dusent marke lodiges sulvers, die wy liggende hadden an der jarleken plege der stat to Lubeke, die uns van deme ryke verschreven unde verbrivet waren[1] dorch dieneste willen, die wy

1) *Per litteras Ludovici imperatoris 1341. Mart. 11. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 135 nr. 2147.*

deme ryke gedan hadden, unde vertygen uns ok der selven sês dusent marke to der vorbenomden vorsten hand und orre erven in dessem brive met gudem willen. Unde solen en ok des behulpen wesen, dat die here, den wy kyesen to deme ryke, en dat bevesten sal unde bestedegen met sinen briven in alle der wyse, alse unse brive spreken, die wy dar over hadden und en geantwordet hebben. Wer ok, dat en an der sulven plege na der schrift unser brive, die wy dar over hadden, jarleken icht afgienge, so sole wy en pandes helpen uppe unses selves kost unde schaden also lange, bet dat sy geruchlicken in die gewere komen. Wer ok, dat die egenomden vorsten met uns to deme heren quemen, den wy kyesen wolden to dem ryke, wat vordel oder gave wy en denne gededingen mochten umme die kôre, dat sole wy don, alse sy uns to getruwen unde gelôven, unde gelyker wys alse uns selven. Dat wy alle desse stucke unde dedinge stede unde gantz holden willen unde solen, des geve [wy][a] en dessen brief bevestet met unsem groten insegele, dat daran gehangen is.

Dit is geschien to Soltwedele und desse brief is gegeven dar selvens nah Godes gebord drittheinhundert jar dar na in deme acht und virtegestem jare, an deme vrydage vor sondage, alse man singet Invocavit me.

546. *Promissio de conductu ad electionem. — Mart. 7.*

Originale in archivo publico Slesvicensi. Contulit R. Salomon. Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 38.

Wy Lod(ewich) van der genade Godes marchgreve to Brand(enborch) und to Lus(ieze), pallanzgreve by dem Ryne, hertoge to Beirn und to Kernthin, bekennen openbar, dat wy oder unse hoftman Fred(erich) van Lochen oder ein ander, den wy darto schicken, die edelen vorsten hertogen Ereken van Sassen und sinen sône hertogen Ereken, sy beyde oft orer eynen, met orem gesinde to der kore, met der sy uns nu volgen solen, des wy ore brive[1] hebben, vuren solen uppe unses selves kost. Wer ok, dat sy an deme wege hen oder weder schaden nemen, den sy redleken bewysen muchten, den sole wy en richten. Ok sole wy sy her weder bekostegen alse hen. Dat wy en dat stede holden willen, des geve wy en dessen brief bevestent met unsem insegel.

Die gegeven is to Soltwedel, nah Godes borde drittein hundert jar darnah in dem acht und virtegstem jar, an dem vrydage vor Invocavit.

547. PROMISSIO PECUNIAE LANDGRAVIO HASSIAE PRO HOMAGIO FACTA.

1348. Mart. 11.

Originale in archivo Marburgensi (Samtarchiv 11 nr. 17). Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 5996.

Wir Karl [von Gotes] gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer dez reichs und ku[nig] ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hörent oder lesent: Wann der hochgeborne Heinrich lantgraff ze Hessin,

545. a) *deest or.; supplevimus.*

1) *Supra nr. 544.*

unser furste und liber neff. uns gehuldet, gelubt und gesworen hat, getriwe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Rômischen kunge und seinem rechten herren, und hat von uns emphangen alle seine lehen, di er von dem reiche ze reht empfahen sol, d[e]s haben wir angesehen die vorgnanten seine triwe, gehorsam und friuntschaft und geben im und seinen erben vier tausent schock grosser pfenning Prager müntz oder zweintzig tausent kleiner guld[ei]n. Der selben geloben wir im tausent schock oder fûmf tausent guldein des allerersten, so wir von Polan wider gein Beheim komen[1], e daz wir von Prag darnach immer gescheiden, mit bereitem gelde an fürgezog gentzlich berichten und bezalen. Und fûr di uberigen driẅ tausent schock oder fümftzehen tausent guldein gebben wir und sullen in zu rechtem pfa[nt] setzen alle unser und des reichs zins und gûlde uf christen und uf Juden in den steten Franckinfurt, Geilnhusen und Fridberg in der Wetrey und in und sein erben der selben einse und gûlde gewaldich tûn, und si in ledichlich [e]ntwerten von sand Jôrgen tag der nu schirst kumpt inwennig (1348. Apr. 23.) einem ganzen jar also bescheidenlich, daz si uns allen nûcz, den si davon empfahen, (1349 Apr. 23.) abslahen sullen an der vorgnanten summen. Wer aber, daz wir in der vorgnante gûlde in den selben steten nicht entwurten inwennig der vorgnanten zeit, als unser brief sagent, so geloben wir, daz wir umb di vorgnanten drew tausent schock oder fumftzehen tausent guldein uns mit bereiten pfenning oder mit andern pfanden mit in also gnedichlich und friuntlich berichten wellen, daz in billich genugen sol. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserm künglichem insigel.

Der geben ist ze Prage nach Christe geburt dreuzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an dem nehsten dinstag nach aller manne vasennaht, in dem andern jar unserr reiche.

548. CLEMENTIS VI. LITTERAE AD REGEM SUPER FACTO REGIS UNGARIAE.

1348. Mart. 17.

Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 1189 (R). Contulit F. Kern. — Extr. Klicman 977.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 19.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Cum, sicut intelleximus insinuatione multorum, carissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungarie illustris post ingressum suum in regnum Sicilie[2] quondam Karolum ducem Duratii morti tradiderit[3] et dilectos filios nobiles viros regales alios domus Sicilie ceperit eosque miserit in Ungariam captivatos, nos attendentes, quod regales ipsi de crimine mortis clare memorie Andree regis Sicilie[4], sicut multarum notabilium personarum, que super hoc secrete ac publice informarunt se, attestatione cognovimus, innocentes sunt et pro illa vindicanda fecerunt, quicquid facere potuerunt, et proinde ipsis tanquam innocentibus pie compassionis exhibentes affectum, pro eorum liberatione dilectum filium magistrum Iohannem de Pistorio, decanum ecclesie sancti Salvatoris Traiectensis[a], capellanum nostrum, ad partes illas providimus destinandum. Quocirca

548. a) Traiatensis *R.*

1) *De expeditione Polonica regem tunc temporis cogitarisse alibi non traditur. Regestum (Reg. imp. VIII nr. 5996) perperam interpretatus est Werunsky 'Geschichte Karls IV.' II, 113 n. 1.* 2) *Anno 1347. exeunte factum.* 3) *Aversae a. 1348. Ian. 23.* 4) *Coniugis Iohannae reginae, a. 1345. Sept. 18. Aversae interfecti.*

serenitatem tuam requirimus et hortamur attente ac in Domino attentius deprecamur, quatenus premissis in examen debite considerationis adductis pro liberatione ac preservatione ab omni noxia novitate regalium predictorum apud eundem regem Ungarie et carissimam in Christo filiam nostram Margaretam reginam Ungarie illustrem, natam tuam[1], te pro divine maiestatis reverentia et nostre interventionis obtentu favorabiliter et efficaciter interponas, que ipse magister Iohannes tibi super hoc pro parte nostra retulerit, indubie credens et ad effectum debite prosecutionis adducens, ita quod [apud][b] Deum merito et apud nos favore concrescas et apud homines digne laudis preconio attollaris.

Datum Avinione XVI. Kal. Aprilis, anno sexto.

Item in e. m. mutatis mutandis dilecto filio Stephano nato clare memorie Karoli regis Ungarie duci Transilvan(ie).

549–551. SCRIPTA PRO CIVITATE MUEHLHAUSEN IN THURINGIA.

1348. Mart. 26.

Originalia in archivo civitatis Mühlhausen. Contulit R. Salomon.

549. *Privilegium de diversis. — Mart. 26.*

In plica: R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri flavique coloris.*
Reg. imp. VIII nr. 635.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůng ze allen zeiten merer dez reichs und kůng ze Beheim verjehen und tun kůnt offenlich mit disem brif allen den, di in sehen oder hôrent lesen, daz wir angesehen haben die demůtigen und einvelttigen bete, die uns getan haben unser lieben getriwen die burger gemeinclichen der stat zu Můlhausen und ouch die grozze trewe, mit der si uns und dem reiche stetigelich beigestanden ist und furbaz in kůnfttigen zeiten triwelicher und frůhttigelicher beisten mag und sol, darůmb wir in von besundern unsern kůnglichen gnaden verheizzen und geloben an disem brif fůr uns und alle unser nachkomen an dem reiche,

(1) daz wir die stat ze Můlhausen mit geriht, dorffern und mit allem dem, daz zu der stat gehôrt und dez reichs ist, wi daz namen hat oder gehaben mag, umbe dheinerley sache, not noch notdurft des reichs und besunder ůmb dhein zugelt, morgentgab, heimstwr noch widerlegůng unser und unsrer nachkomen kinder nimermer zu dheiner zeit von dem reiche mit niht verweisen, versetzen noch verandern sullen in dheine weis. Und wer, daz wir oder unser nachkomen an dem reiche daz ůberfůrn umwizzent diser brif und sie verweisten oder versetzten von dem reich, daz sol dhein kraft noch maht haben.

(2) Ouch tun wir den vorgenanten unsern burgern und der stat ze Mulhausen di gnade und geben in di freyheit, daz si niht pfantber sein sůllen noch si niemant pfenden sol noch enmag von des reichs wegen noch fůr daz reich in dhein weis. Und wer daz, daz inmant ůberfůr und si pfent, di pfantůng sullen si haben fůr einen raup, ob sie wellen, oder ein ander rihttůng nemen, die in fůglicher wer.

548. b) *deest R.*

1) *Quae tunc minor tredecim annis nata erat.*

(3) Ouch sol si niemant gemeinclich noch besunder beclagen ůmb dheinerley werltlich sache vor dheinem rihter uzwendig der stat ze Můlhausen, sunder vor des reichs schultheizzen in derselben stat. Da sol ouch der selb schultheizze dem clager rehtes helfen nach der stat reht. Tet er des niht, so mŏht er sich des erclagen an dem reiche.

(4) Ouch sol niemant dheinerley gut kaufen in derselben stat noch in des reichs gerihte, daz zu der vorgenant(en) stat Mulhausen gehŏrt, davon dem reiche und der stat steŭr und dienst abgen mŏht und geminnert werden.

(5) Über daz tun wir den obgenanten unsern burgern und der stad di gnade, waz gutes si kaufen, daz von dem reiche ze lehen get, daz mûgen si und sullen ez haben, besitzen und prauchen mit allen den rehten, als si ander des reichs gůt behalden und besezzen haben nůtzlich bizher.

(6) Ouch tun wir in di besunder gnade, waz der rat daselbst ze Můlhausen uf seinen ayt geurtailt uber die, die mit in wonhaft sein und irre einung gebrauchen, darůmb sůllen si noch endůrffen niemant antwůrten noch niemant sol si darůmb betaidingen noch beschuldigen in dhein weis, si teten im dann niht der stat reht, so mag er sich des an dem reich erclagen, als vorgeschriben ist.

(7) Ouch sol niemant die strazze hindern, ob zu derselben stat Mulhausen oder davon iemant iht tragen wil oder fůren.

(8) Ouch von besundern gnaden und gůnst, di wir zu den vorgenanten unsern burgern und der stat ze Mulhausen tragen und haben, bestettig wir in und ernewen alle ir hantvesten mit maht diser gegenwertigen brif, gnade, reht, freyheit und gůt gewonheit, di si bizher von Rŏmischen keisern und kůngen, unsern vorfarn, gehabt und braht haben, und wellen, daz di voll maht und kraft haben sullen und unzerbrŏchenlich vor allermenlich behalden werden.

Darůmb gebieten wir allen unsern und des reichs getrewene vestigelich bei unsern hulden, daz si di vorgenanten unser burgere an den vorgeschriben rehten, freyheiten und gnaden, di wir in getan haben, niht hindern noch beswern, als lieb in sei unser kůnglich hulde ze behalden. Wer aber dawider tet in dh[eine weis, der][1] sal funftzig mark goldes ze rehter pen vervallen sein, die sullent halb uns und unserer kamern werden und daz ander h[albe teyl sal gevallin de]n vorgenanten unsern burgern und irr stat. Mit urkund diez brifs versigelt mit unserm kůnglichem insigel.

[Der geben ist zu Prage, do m]an zalt nach Christus gebůrt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virezigstem jar, an der mitwochen nach unser [Frauwen tag] in der vasten, in dem andern jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum .. cancellarium | .. Dithmarus.

550. *Obligatio iudicii.* — *Mart. 26.*

In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.*
Reg. imp. VIII nr. 636.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief: Wann unser liben getriwen der .. rat und di .. burger der stat ze Můlhusen vor unserr gegenwertigheit gewesen sind und habent uns fůrgelegt und beweiset von irr stat wegen, wie si etwenn in des reichs ehaftter not uzgeleit und geben haben tausent marck lŏtigs silbers, und habent unser

1) *Uncis inclusa liquore obfuscata ex transsumpto quodam antiquo supplevit Herquet 'Urkundenbuch der Reichsstadt Muhlhausen' p. 500.*

künglich genad demütiglich und einfeltichlich gebeten, daz wir si genedichlich bedencken und si noch di egnanten ir stat umb daz obgenant gelt nicht geruchen lazzen schadhaft ze werden, dez haben wir angesehen getriwe stet libe und willige dinest, die si uns und dem reiche tůn und getan haben, und versetzen in fůr die egnanten tausent marck silbers alles, daz wir und daz reiche haben in der vorgnanten stat ze Můlhausen, in den dőrffern und auf dem velde, und mit namen daz gericht ze Mulhausen mit allen nůtzen, rechten und dinesten, besucht und unbesucht, wie man daz nennet und heizzet und in aller der weise, als ez von dem reiche herkomen ist. Ouch geheizzen wir den vorgenanten unsern burgern, daz die gůt und daz gericht umb die tausent marck silbers niemant lősen sol, denn wir oder unser nachkomen an dem reiche. Mit urkůnd diez briefs versigelt mit unserm künglichem insigel.

Der geben ist ze Prag nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an der nehsten mitwochen nach unser Frowen tag in der vasten, in dem andern jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: .. per dominum .. cancellarium | .. Dithmarus.

551. *Remissio sturae.* — *Mart. 26.*

In plica: R. *Pendet sigillum maiestatis loro membranaceo.*
Reg. imp. VIII nr. 637.

Wir Karl von Gots genaden Rőmischer kůnig ze allen zeiten merer des richs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brief, daz wir angesehen und bedacht haben steten, triwen und nutzen dienst, damit der rat und die burger der stat ze Můlhausen, unser[a] lieben getriwen, dem riche stetlichen beigestanden haben und in kunftigen zeiten nutzlicher und frůchtlicher tun můgen und sůllen, darumb 1348 Mai 1. wir in von sundern unsern küniglichen genaden, als nů ist biz sant Walpurch tag, der 1352 Mai 1. nehst kumt, uber vier gancz jar von allen gewőnlichen stiurn, die si uns und dem riche jerlich schuldig seint ze geben, oder anderr bette von gelte, die wir an si mőhte gereichen, wie die genant sein, gantz und stete freiheit geben haben und geben, also daz si der ledig und los[b] sein sůllen. Mit urchůnd diez brifs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage nach Christs gebůrt driuzehenhundert jar und in dem acht und vierczigstem jar, an der nehsten mitwochen nach unser Frawen tag in der vasten, in dem andern jar unserer riche.

In plica alia manus scripsit: .. per dominum .. cancellarium | .. Dithmarus.

---

551. a) *in fine* n *erasum or.* b) *in loco raso or.*

552. 553. RESIGNATIO ADVOCATIAE MINORIS IN GOSLAR.

1348. Mart. 30.

Ad rem cf. Bode 'Die Reichsvogtei zu Goslar' in 'Zeitschrift des Harzvereins für Geschichte und Altertumskunde' V (1872) p. 453 sqq.

552. *Resignatio ad manus civium Goslariensium facta. — Mart. 30.*

Originale in archivo civitatis Goslariensis 'Stadt 220'. Pendent sigilla comitis de Regenstein, ducis Brunsvicensis, comitis de Wernigerode. — Ed. Bode l. c. p. 488 et postea 'Urkundenbuch der Stadt Goslar' IV (1905) p. 224 nr. 326. Editionem recentiorem repetimus.

Nos Hinricus Dei gracia comes de Reghensten recognoscimus presenti littera sigillo nostro munita, quod advocaciam minorem in Goslaria, que appellatur advocacia ultra aquam, et quam a sacro Romano imperio hactenus titulo pheodali tenuimus, ipsi Romano imperio in presenti littera et per infrascriptos imperii fideles, scilicet per inclitum principem dominum Wylhelmum ducem in Brunswich et per nobilem virum Conradum comitem in Werningherode ad manus prudentum virorum consulum ac civium Goslariensium de beneplacito nostro voluntario duximus legitime resignandam, supplicantes imperiali maiestati, quatenus iam dictis consulibus et civibus Goslariensibus eandem advocaciam nostre supplicacionis intuitu conferre dignetur ex solita gracia eciam iusto titulo pheodali. Et nos Wylhelmus Dei gracia dux in Brunswich[a] et nos eiusdem gracia Conradus comes in Werningherode recognoscimus in hiis scriptis prefatam resignacionem advocacie minoris in Goslaria supradicte per nos factam fore, cum simus imperii fideles et vasalli. Et in huius resignacionis evidenciam ad peticionem Henrici comitis de Reghensteyn supradicti sigilla nostra una cum sigillo suo duximus presentibus apponenda.

Anno Domini M°CCC°XLVIII°, Dominica qua cantatur Letare Ierusalem.

553. *Promissio de resignatione imperatori vel regi facienda. — Mart. 30.*

Originale ibidem 'Stadt 221'. Pendet sigillum comitis Burchardi; alterum deperditum. — Ed. Bode 'Zeitschrift' l. c. p. 489; 'Urkundenbuch' l. c. p. 225 nr. 327. Item editionem recentiorem repetimus.

We Hinric van der gnade Goddes greve van Reghenstene unde Borchard van dersulven gnade greve van Waldenberghe bekennet in disseme openen breve umme upsande der lütteken voghedye to Goslere, de we greve Hinric deme Romischen ryke upghesand hebben in useme breve unde by hertoghen Wilhelme van Brunswich unde by greven Conrade van Werningherode to des rades unde der borgere van Goslere hand, dat we desulven upsande ok willet don an den Romischen keyser eder koningh, we de is, wanne de rad unde borgere van Goslere vorbenomt dat van os esschet. Dat love we entruwen under usen ingheseghelen, de ghehenght sin an dissen bref. De is ghegheven na der bort Goddes dusent drehundert jar in deme achteundeverteghesten jare, des sondaghes, de mitfasten het.

552. a) Bruswich *or.*

554. CLEMENTIS VI. LITTERAE RECOMMENDATIONIS PRO ELECTO HERBIPOLENSI.

1348. Apr. 1.

Reg. Vat. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 1242. Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 196; Klicman 981. — In forma integra ineditum.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 208.

Cf. supra nr. 514 in fine.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Attendentes, fili carissime, affectionis promptitudinem, quam dilectus filius Albertus electus Herbipolensis ad tui honoris et status incrementa gerere dicitur, et proinde ipsum prosecutionis tue dignum favoribus reputantes serenitatem tuam attente rogamus, quatenus eundem electum pro divine maiestatis reverentia et nostre interventionis obtentu et tui queque honoris intuitu recipias commendatum.

Datum Avinione V. Non. Aprilis, anno sexto.

555—567. PRIVILEGIA PRO REGNO BOHEMIAE.

1348. Apr. 7.

Praeter nr. 557 B contulit R. Salomon. — Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 281—308.

555—565. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM IMPERATORUM ET REGUM ROMANORUM.

In Cod. Pragensi Nostitziano Ms. a 27 f. 55 (N) *et in Cod. Raudnic. VI Fb 5 p. 74* (R), *qui ex copiario quodam deperdito archivi regii Bohemici deducti sunt, harum confirmationum seriem haec notitia praecedit:*

Nota, quod littere antiquorum imperatorum et regum Rom(anorum) obtente super libertatibus, iuribus et honoribus regum et regni Boemie confirmate sunt per d. Carolum IIII.[a] imperatorem predictum tam[b] auctoritate imperiali quam[c] Romana regia et iacent in thesauro[d] regni penes litteras alias imperatorum et regum et sunt dictate per magistrum Nicolaum Sortes[e] sub titulo regio . . . . . .

De hac notitia et de magistro Nicolao Sortes fusius actum est 'Neues Archiv' XXXVI, 495 sqq. V. etiam supra p. 250 l. 45 et 288 l. 24.

555. *Confirmatio privilegiorum generalis. — Apr. 7.*

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 278'. In verso manus saec. XIV. scripsit:* XIIII[a 1]. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 654.

a) imp. IV. *R.* b) cum *R.* c) *minus clare scriptum R.* d) thezaurum *R.* e) Sort^s *R*; Sert^s *N*

1) *Non* XIII, *ut habet Th. Lindner, 'Urkundenwesen Karls IV' p. 121; ubi de notitiis dorsalibus agit, quae in hisce privilegiorum confirmationibus inveniuntur.*

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat[a] intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) archiepiscopus Pragensis, Olom(ucensis) et Luthomusslensis . . episcopi necnon illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati. . . duces. . . principes. . . barones. . . proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis humiliter supplicarunt, quat(enus) privilegia, feuda, iura et libertates ceteraque a nobis et divis . . regibus et . . imperatoribus Roman(orum), predecessoribus nostris, . . regibus Boemie concessa et concessas confirmare et approbare auctoritate Romana regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis status Romani[b] regni et sacri imperii fideles sollicitos et sedulos pre ceteris novimus zelatores[c], ipsumque regnum Boemie Romani regni prefati membrum fore nobilius, supplicationibus benignius inclinati omnia et singula privilegia, feuda, iura, libertates, opida, castra, donaria et gratias a nobis et divis . . regibus et imperatoribus Roman(orum), predecessoribus nostris, . . regibus Boemie concessa et concessas sub tenore et serie quibuscunque de nostra auctoritate Romana regia et plenaria potestate ac[d] ex certa scientia innovamus, approbamus, ratificamus, laudamus, confirmamus et presentis scripti patrocinio de novo conferimus et donamus, omnem diminutionem et deffectum, si quis in premissis fuerit, reparantes omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem regni et regum Boemie in perpetuum de uberiori dono nostre maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis interpretantes et etiam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observantiis, iuribus communibus vel municipalibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscunque et cuiuscunque tenoris existant, quas et que, in quantum presentibus vel effectui presentium forent contraria aut contrarie, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta et scripte[e], inserta presentibus vel inserte, et de quibus oporteret presentibus fieri mentio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, anullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis volumus et decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis, approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declaracionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et anullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter[f] incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum et . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicandam. In[g] quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus senior . . dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rodulphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus landgravius de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstain et Rodulphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoch, Gotfridus de Pruneck,

555. a) *in loco raso or.* b) *al. atram. in loco raso or.* c) delatores *or.* d) *al. man. (?) et al. atram. corr. ex* et *or.* e) -te *in loco raso al. atram. or.* f) *in loco raso or.* g) *abhinc mutato atram. sed eadem manu scriptum or.*

Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg, Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et . . barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII°. Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

556. *Confirmatio privilegii Friderici I. imperatoris (1158. Ian. 18.) de concessione circuli gestandi ducibus Boemiae indulta. — Apr. 7.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 279'. In dorso manus saec. XIV. scripsit:* c(era) *et:* I. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis rubrique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 642.

Karolus Dei gratia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat[a] intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis venerabiles . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis et Luthomusslensis . . episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritie, germanus noster karissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones. . . proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici divi Romanorum . . imperatoris, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

'In nomine — anno III.' *supra tom. I nr. 170.*

. . nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et . . nobilium, quos honoris et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque[b] regnum Boemie Romani[c] regni membrum fore nobilius, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis damus, tenore presentium conferimus et donamus, volentes de uberiori dono gratie[d] Romane regie et concedentes expresse, quod tam in iudicio quam extra, ubicumque neccessarium fuerit aut eciam oportunum, nostris presentibus velud predictis originalibus litteris adhibeatur ab omnibus et singulis plena fides, nostrasque presentes dictis equipollere originalibus per omnia decernimus, precipimus et mandamus. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinensis, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodulphus senior . . dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rudolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoch, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et barones. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII° Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

556. a) *al. atram. et, ut videtur, al. man. in loco raso or.* b) p *et* m *al. atram. corr. or.* c) R *in loco raso or.* d) g *radendo ex* R *corr. or.*

557. *Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1212. Sept. 26.) de regali dignitate et nova constitutio de iure successionis. — Apr. 7.*

Originale A *ibidem 'nr. 275'. In dorso ut supra:* b(ulla) *et:* II. *Pendet bulla aurea filis sericis rubri viridisque coloris. — Originale* B *in archivo regni Bohemici Pragensi 'Inv. 92 Rep. 28'. Conferri iussit archivi praefectus. In dorso ut supra:* c(era) *et:* II. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 643.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et comoda[a] continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis[b] et Luthomuschelen(sis)[c] episcopi, nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritie, germanus noster karissimus[d], ac Nicolaus Opavie et Ratyborie duces ceterique prelati, duces, principes, barones, proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici[e] divi Romanorum imperatoris electi, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

'Fridericus divina favente — feliciter amen'. *supra tom. II nr. 43.*

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum prelatorum, ducum, principum, baronum, procerum et nobilium, quos honoris et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilius, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus[f], approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinentiarum eiusdem ad usum et opus regum Boemie imperpetuum damus, tenore presentium conferimus et donamus, omnem diminucionem et defectum, si quis in premissis fuerit, de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis reparantes omnimode et supplentes. Veruntamen[g] si[h] circa contenta[i] in prefatis[i] litteris nonnulli calumpniari aut ea interpretari sinistre seu in sensum reprobum declarare, ymmo verius obscurari[k] forsitan[l] niterentur, ad tollendum de medio omne dubium vel obscurum, quibus dictarum series aspergitur litterarum, ut regni Boemie prefati ipsiusque incolarum status in sincera imperii dilectionis perseveret concordia et unitatem in vinculo pacis servet ac incole dicti regni hiis, que dissidentie materia possent esse temporibus profuturis, et animarum ac corporum inde[m] nascituris periculis rerumque dispendiis proventuris sollerti[n] preventione, antequam ordiantur, tam prudenter quam salubriter precisis tamquam mansueti terram hereditent et in pacis multitudine delectentur[1], eleccionem regis Boemie in casu dumtaxat et eventu, quibus de genelogia[o], progenie[p] vel semine aut prosapia regali Boemie masculus vel femella superstes legitimus, quod Deus avertat, nullus fuerit oriundus vel per quemcumque alium modum vacare contigerit dictum regnum, ad prelatos, . . duces, . . principes, barones, nobiles et communitatem regni prefati et pertinentiarum eiusdem habita cum

557. a) commoda *B.* b) *deest B.* c) Luthomusslensis *B.* d) carissimus *B.* e) Frederici *B.* f) ratifficamus *B.* g) verum cum *B.* h) *deest B.* i) prefatis contenta *B.* k) *sic AB.* l) forsitam *B.* m) *corr. ex* mo = modo *A.* n) solerti *B.* o) *sic A;* senelogia *B.* p) progenia *A.*

1) *Ps. 36, 11.*

nonnullis regis Romanorum futuri imperatoris coelectoribus ac aliis principibus, qui tunc temporis nostre celsitudinis presentie assistebant, deliberatione matura, ipsorumque sano digesti consilio volumus, decernimus, pronunciamus, interpretamur et presentis scripti patrocinio declaramus rite, iuste et legitime imperpetuum[q] pertinere, ipsiusque regis Boemie electionem in casu et eventu predictis et non aliis prefatis . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, nobilibus et communitati dicti regni et pertinentiarum eiusdem de nostra regie Romane plenitudine potestatis ac ex certa scientia damus, concedimus, conferimus et donamus, dictamque electionem meliori, salubriori et saniori quo potest modo fieri confirmamus et transferimus in eosdem, volentes etiam, ut quicumque in regem Boemie electus fuerit, ad nos et successores nostros Roman(orum) reges et imperatores accedat, sua a nobis et[r] successoribus nostris[r] modo debito et solito regalia recepturus; non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hec, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Insuper ad universorum et singulorum cupimus notitiam pervenire, quod predicte littere bulla aurea typario maiestatis prefati Friderici[s] Romanorum imperatoris electi impressa, qua ipse . . rex Sicilie, ducatus Apulie et principatus Capue ante coronationis regni Romani sollempnia[t] utebatur, prout nobis constat et sumus plenarie informati, et sicuti gloriose memorie Heinricus[u] avus noster condam[v] Romanorum imperator sigillo comitatus Lucemburgensis et ceteri divi Romanorum electi, predecessores nostri, suorum tytulorum nosque etiam marchionatus Moravie sigillo ante ipsorum et nostre coronationis sollempnitatem[w] usi fuimus, in cuius bulle auree circumferentia[x] a parte maiestatis scripta sunt verba ista: 'Fridericus Dei gratia Sicilie rex, ducatus Apulie et principatus Capue' et ab alia parte, ubi est impressio cuiusdam castri: 'Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat', existunt sane et integre omni carentes vicio communite. Nulli ergo hominum[y] liceat hanc nostre laudacionis, ratificationis[z], approbacionis, confirmationis, donacionis, reparationis, supplementi[a], interpretationis, declarationis, revocationis, cassacionis, irritationis et anullationis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros[b], mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum regum et imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am). In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et bulla[c] aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri[c]. Huius rei testes sunt Gerlacus archiepiscopus Maguntinen(sis)[d], sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus[e] senior dux Saxonie, sacri imperii mareschalcus[f], Rudolphus[e] iunior Saxonie et Fridericus de Deck duces, Iohannes purggravius Nurembergensis[g], Ulricus langgravius[h] de Lyngkemberg, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus[e] de Wertheim[i] comites, Petrus de Hewy, Crafto de Hoenloch[k], Gotfridus de Prunneck[l], Eberhardus de Waltse[m], Fridericus de Waltse[m], Eglolf de Friberg et Burchardus[n] de Elrbach, Romani regni prefati principes et barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII. Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

557. q) inperpetuum *B.* r) et — nostris *deest B.* s) Frederici *B.* t) sollennia *B.* u) Henricus *B.* v) quondam *B.* w) sollennitatem *B.* x) circonferentia *B.* y) omnino *B.* z) ratifficacionis *B.* a) suplementi *B.* b) incursurum *A B.* c) *pro* bulla — commun. *B*: nostre maiestatis sigilli appensione muniri. d) Maguntin. *B.* e) Rodulphus *B.* f) marescalcus *B.* g) Nurnbergensis *B.* h) lantgravius *B.* i) Werthein *B.* k) Holoch *B.* l) Pruneck *B.* m) Walkse *B.* n) Purchardus B.

558. *Confirmatio privilegii Friderici II. imperatoris (1216. Iul. 26.) de electione Wenceslai I. regis. — Apr. 7.*

Originale (or.) *in archivo Vindobonensi 'Böhmen nr. 280'. In dorso ut supra:* cera, *et:* III. *In plica legitur:* R per Iohannem de Glacz. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 644.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscencium vox[a] est iusta. In hoc enim liberalitatis[b] nostre non errat[c] intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis venerabiles . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis et Luthomusslensis . . episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles . . regni nostri Boemie et pertinenciarum eiusdem presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Friderici divi Romanorum . . regis, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

'Fridericus — pretitulatis'. *supra tom. II nr. 59.*

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis status Romani . . regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilius, supplicacionibus benignius inclinati prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratifficamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, . . proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinenciarum eiusdem ad usum et opus . . regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus et donamus, omnem diminucionem et deffectum, si quis in premissis fuerit, de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis reparantes omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum . . regni et . . regum Boemie interpretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, anullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratifficacionis, approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declaracionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et anullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum et . . imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am). In quorum

558. a) *corr. ex* nox *or.* b) l'a *in loco raso or.* c) *in loco raso or.*

omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodulphus senior dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rodulphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstain et Rodulphus de Werthem . . comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoch, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani regni prefati . . principes et . . barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, VII° Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

559. *Confirmatio privilegii Richardi regis (1262. Aug. 9.) de infeudatione Ottacari II. regis.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 284'. In plica legitur:* R. per Iohannem de Glacz. *In dorso ut supra:* c(era) *et:* IIII. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. G. C. Gebauer, 'Leben und denckwürdige Thaten Herrn Richards, erwählten Römischen Kaysers' (Leipzig 1744) p. 424 sqq.*

Reg. imp. VIII nr. 645.

Has litteras et insertas Richardi regis non esse genuinas sed a Melchiore Goldast confictas demonstrare frustra conatus est Antonius Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (Lipsiae 1725) col. 143 sqq.

[K]arolus[a] Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere ingiter nos inducit, quociens poscentium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intentio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, . . Olomucensis et Luthomusslensis episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie comesque Tyrolis et Goritie, germanus noster carissimus, ac Nycolaus Opavie et Ratiborie duces, . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres . . et nobiles regni nostri Bohemie et pertinentiarum eiusdem presentiam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras Ricardi divi Romanorum regis, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

Ricardus[1] Dei gratia Romanorum rex semper augustus universis Christi et sacri imperii Romani fidelibus, ad quos presentes litteras pervenire contigerit, habere notitiam rei geste.

Cum regalis dignitas potestatis quandam quodammodo divine in terris maiestatis ymaginem representet et, quanto quis divine voluntati magis innititur, tanto copiosioribus[b] gratie sue donis et insignioribus illustratur, decens et congruum estimamus, ut ad imitationem illius, qui omnibus dat et nulli improperat[2], illi nostra benignitas gratiosior atque benignior semper illuceat, qui[c] nostre beneplacito voluntatis cum maiori liberalitate et promptitudine se conformat. Hinc est, quod, cum illustris O(ttacarus) Boemorum rex nullius gratificationis muneribus, sed proprie duntaxat virtutis et liberalitatis instinctu pellectus liberaliter ad nostri cultum dominii sit conversus et promittat legaliter se deinceps nostre devotionis obsequiis et mandatis constanter et fideliter adhesurum, nos ipsum ob hoc condig-

559. a) *littera initialis deest or.* b) copoosioribus *or.* c) quo *or.*

1) *Reg. imp. V nr. 5399. Cuius diplomatis originale in archivis Vindobonensi et Pragensi repertum non est.* 2) *Cf. Iac. 1, 5.*

nioribus honoribus et gratiosioribus beneficiis prosequi cupientes nosse vos volumus universos, quod eundem regem de principatibus regni Boemie et marchionatus Moravie ac omnibus feodis dictis duobus principatibus attinentibus, quos et que clare memorie pater et progenitores eiusdem iuste et rationabiliter ab imperio tenuerunt, auctoritate presencium investimus eique dictos principatus et feoda simpliciter auctoritate regia confirmamus. Et quia non multum gratie tante potentie et claritatis viro per ista videmur impendere, que constat claros progenitores suos officiosis laboribus et gloriosis actibus meruisse, nos ipsum pro sue devotionis meritis plenius et insignius honorare volentes eidem regi et suis legittimis heredibus, qui ei in bonis feodalibus secundum ius et consuetudinem sacri imperii de iure poterunt et habebunt succedere, pro nobis et nostris successoribus imperatoribus et regibus Romanis illos duos nobiles principatus, ducatum videlicet Austrie et marchionatum Styrie, ad manum imperii et ad nostram de iure libere devolutos cum omnibus feodis ad dictos duos pertinentibus principatus ab imperio debitis et consuetis teneri integraliter et simpliciter in feodum concedimus eique et huiusmodi suis heredibus in perpetuum presentis scripti patrocinio stabilimus ab ipso et suis heredibus, quemadmodum est prescriptum, iure et titulo feudali perpetuo possidendos. Nulla igitur persona sublimis vel humilis, ecclesiastica vel mundana presumat huius nostre investitionis, confirmationis et concessionis nostre paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Quod qui fecerit, ipso facto se noverit bannum imperii et nostre offensam celsitudinis incurrisse. In istorum autem testimonium et evidentiam pleniorem presens scriptum exinde conscribi et sigillo maiestatis nostre iussimus communiri.

Datum Aquisgrani IX[a] die Augusti, indictione quinta, anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, regni vero nostri sexto.

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum. . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honor(is) et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilius, supplicationibus benignius inclinati, prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa scientia de nostre Romane regie plenitudine potestatis damus, tenore presentium conferimus et donamus, volentes de uberiori dono gratie Romane regie et concedentes expresse, quod tam in iudicio quam extra, ubicunque necessarium fuerit aut etiam oportunum, nostris presentibus velud predictis originalibus litteris adhibeatur ab omnibus et singulis plena fides, nostrasque presentes dictis equipollere originalibus per omnia decernimus, precipimus et mandamus. Huius rei testes sunt Gerlacus archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rudolphus senior dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rudolphus iunior Saxonie et Fridericus de Deck duces, Iohannes burgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein et Rudolphus de Werthem comites, Petrus de Hewy, Crafto de Hohenloch[d], Gotfridus de Pruneck, Ebirhardus de Waltse, Fridericus de Waltse, Eglolf de Friberg et Burchardus de Elrbach, Romani regni prefati principes et barones. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione communiri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII° Ydus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

559. d) *secunda o ex alia littera corr. or*

560—562. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM AD ARCHIPINCERNATUM SPECTANTIUM.

Uno textu coniungimus tria privilegia inter se fere omnino concordantia:

560. *Confirmatio declarationis Rudolfi I. regis (1289. Mart. 4.) de iuribus regis Bohemiae. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 273'. In dorso ut supra: b(ulla) *et:* VIII. *Pendet bulla aurea cordula serica rubri coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 646.

561. *Confirmatio alterius declarationis Rudolfi I. regis (1290. Sept. 26.) de iuribus regis Bohemiae. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 274'. In dorso ut supra: b(ulla) *et:* VIIII. *Item pendet bulla aurea.*

Reg. imp. VIII nr. 647.

562. *Confirmatio protestationis Alberti regis (1298. Nov. 17.) de officio pincernatus. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 285'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. *In dorso ut supra:* c(era) *et:* VII. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Zeumer 'Die Goldene Bulle' II, 58 nr. 5 ex or.*

Reg. imp. VIII nr. 651.

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis venerabiles . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis[a] et Luthomuschelensis[b] . . episcopi nec non illustres Iohannes Karinthie . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie . . duces ceterique . . prelati, . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles . . regni nostri Boemie et pertinenciarum eiusdem presenciam accedentes nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras

560.	561.	562.
Rudolphi	Rudolphi	Alberti

divi Romanorum . . regis, predecessoris nostri, nobis per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

560.	561.	562.
'Nos Rudolphus — sexto decimo'	'Rudolphus — septimo decimo'	'Albertus — anno primo'
supra tom. III nr. 415.	*supra tom. III nr. 444.*	*supra tom. IV nr. 35.*

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum, . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis

560—562. a) *deest 562.* b) *ita 560. 561;* Luthomusslensis *562.*

status Romani .. regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque .. regnum Boemie Romani .. regni membrum fore nobilius, supplicacionibus benignius inclinati prefatas litteras ac omnia et singula contenta in eisdem laudamus, ratifficamus[c], approbamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis .. regno, .. prelatis, .. ducibus, .. principibus, .. baronibus, .. proceribus et nobilibus ac universitati .. regni ipsius et pertinenciarum eiusdem ad usum et opus .. regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus et donamus, omnem diminucionem et deffectum, si quis in premissis fuerit, reparantes omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum .. regni et .. regum Boemie de uberiori dono maiestatis Romane .. regie et plenitudine potestatis interpretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et editis in contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc[d], ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, anullamus et de dicta Romane regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratifficacionis[e], approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declaracionis, revocacionis[f], cassacionis, irritacionis et anullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc[d] se noverint graviter incursuros[g], mille marchas auri puri nostro et Romani .. regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum .. regum et .. imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicanda[h]. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et bulla[i] aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri[i]. Huius rei testes sunt Gerlacus .. archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodulphus senior .. dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rodulphus iunior Saxonie et Fridericus[k] de Deck .. duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkenberch[l], Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstain et Rodulphus de Werthem .. comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoch, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach, Romani .. regni prefati .. principes et .. barones.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, VII°. Id. Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

563—565. CONFIRMATIONES PRIVILEGIORUM AD DUCATUM WRATISLAVIENSEM SPECTANTIUM.

Item tria privilegia inter se maxima ex parte concordantia uno textu coniungimus:

563. *Confirmatio privilegii Rudolfi I. regis (1290. Iul. 22.) de feudis ducis Wratislariae Wenceslao II. regi collatis. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 276'. In dorso ut supra: b(ulla) *et:* VI. *Pendet bulla aurea cordula serica rubri coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 648.

560—562. c) *ita 560. 561:* ratificamus *562.* d) *ita 560. 561;* hec *562.* e) ratifficacionis *562.* f) revocacionis *in 561 inter* supplementi *et* interpretacionis *positum est.* g) *ita 560. 561;* incursuri *562.* h) *ita 560. 561:* applicand *562.* i) bulla — communiri *sic 560. 561:* nostre maiestatis sigillo appensione muniri *562.* k) Fredericus *562.* l) *ita 560. 561;* Lyngkemberg *562.*

564. *Confirmatio privilegii Rudolfi I. regis (1290. Sept. 25.) de tractatu hereditario inter regem Bohemiae et ducem Wratislaviensem facto. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 282'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. *In dorso ut supra:* cera *et:* V. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 649.

565. *Confirmatio privilegii Rudolfi I. regis (1290. Sept. 26.) de principatu Wratislariae et Silesiae regi Bohemiae collato. — Apr. 7.*

Originale ibidem 'nr. 281'. In plica legitur: R per Iohannem de Glacz. *In dorso ut supra:* c(era) *et:* X. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 650.

Karolus Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus et Boemie . . rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Innata cordi nostro benignitas circa fidelium et devotorum nostrorum honores et commoda continuis intenta vigiliis votis ipsorum annuere iugiter nos inducit, quociens poscencium vox est iusta. In hoc enim liberalitatis nostre non errat[a] intencio, sed regalis sceptri fastigium extollere salubriter arbitratur. Sane ad nostre celsitudinis ven(erabiles) . . archiepiscopus Pragensis, Olomucensis, Wratislaviensis[b] et Luthomuschelensis[c] . . episcopi necnon illustres Iohannes Karynthie[d] . . comesque Tyrolis et Goricie, germanus noster carissimus, ac Nicolaus Opavie et Ratiborie[e] . . duces ac[f] ceteri[f] . . prelati. . . duces, . . principes, . . barones, . . proceres et nobiles regni nostri Boemie et pertinenciarum eiusdem presenciam accedentes, nobis humiliter supplicarunt, ut quasdam litteras . . Rudolphi divi Romanorum[g] . . regis[g], predecessoris nostri, nobis[h] per ipsos exhibitas, quarum tenor et series sequitur in hec verba:

563.

Nos[1] Rudolphus Dei gratia Roman(orum) . . rex semper augustus ad universorum sacri Romani imperii fidelium noticiam cupimus presenti pagina pervenire, quod nos attendentes[i] multiformia meritorum insignia virtutum et fidei premia preciosa, quibus illustris W(enczlaus) rex Boemie, . . princeps et filius noster carissimus, erga nos et Romanum imperium se constituit multiformiter gr(aci)osum, omnia feoda nobis et imperio per mortem illustris ducis Wratisl(aviensis) vacancia dicto . . regi Boemie necnon suis heredibus tenenda, habenda, possi-

564.

Rudolphus[2] Dei gracia Romanorum rex . . semper augustus universis sacri Romani imperii fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Universitatis vestre noticie innotescat, quod nos ordinacionem seu promissionem de terra et principatu Wratislavie et Slesie, que a nobis et imperio habentur in feodum, quam illustris quondam Henricus . . dux Waratislavie, noster princeps, cum illustri et preclaro W(enczlao) rege Boemie, filio et principe nostro carissimo, videlicet, quod idem rex Boemie in

565.

Rudolphus[3] Dei gracia Romanorum . . rex semper augustus universis sacri imperii Romani fidelibus presentes litteras inspecturis graciam suam et omne bonum.

Licet munificencie nostre dexteram ad cunctos fideles, quos Romanum ambit imperium, ex officii debito nobis desuper recommissi porrigere teneamur, maxime tamen illustres . . principes, qui velud aurora stellis prerutilans virtutum insigniis ceteris prestanciores imperialem gloriam reddunt radiancius illustratam, nos delectat graciosius graciosa

563—565. a) *alio atram. et alia manu in loco raso 565.* b) *deest 564. 565.* c) Luthomusslensis *564. 565.* d) Karinthie *564.* e) b *corr. ex* p *565.* f) ceterique *565.* g) reg. Rom. *564.* h) n *et* b *in loco raso 565.* i) accedentes *563.*

1) *Reg. imp. VI nr. 2346.* 2) *Reg. imp. VI nr. 2374.* 3) *Reg. imp. VI nr. 2375.*

denda titulo feodali duximus conferenda. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus roborari.

terra et principatu Waratislavie et Slesie, si ipsum Henricum ducem premori contingeret, sibi deberet succedere, iniisse dinoscitur et fecisse, habemus ratam et gratam, eam de plenitudine potestatis regie confirmantes et dantes has litteras nostras, sigillo nostro munitas in testimonium super eo.

dulcedine prevenire. Attendentes itaque inclitum Wenczlaum . . regem Boemie, principem et filium nostrum carissimum, utpote benemeritum condignis premiis premiandum, principatum Wratislavie et Slesie, quem a nobis et imperio illustris quondam Henricus . . dux Wratislavie recepit in feodum necnon omnia feoda vacancia ex morte eiusdem Henrici quondam ducis Wratislavie ad nos et imperium pertinencia cum omnibus suis attinenciis, possessionibus, iurisdictionibus et iuribus universis, quocumque nomine censeantur, dicto . . regi Boemie et suis heredibus habenda, possidenda a nobis et imperio tenenda titulo feodali duximus conferenda. Siquid autem diminucionis vel calumpnie, quod non credimus, circa predicta cavillose, maliciose vel subdole posset opponi, supplemus de plenitudine regie maiestatis. In cuius rei testimonium presens scriptum nostre maiestatis sigillo fecimus communiri.

Dat(um) Erfordie XI.[k] Kl. Augusti, anno Domini millesimo CC°LXXXX°, indiccione tercia, regni vero nostri anno septimo decimo.

Datum Erfordie VII°. Kalendas Octobris, indiccione tercia, anno Domini millesimo CC°LXXX°X, regni vero nostri anno decimo septimo.

Datum Erfordie VI° Kl. Octobris, indiccione III, anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo, regni vero nostri anno septimo decimo.

nostra confirmare auctoritate regia dignaremur. Nos utique prefatorum . . prelatorum, . . ducum. . . principum, . . baronum, . . procerum et nobilium, quos honoris et felicis status Romani regni et sacri imperii fideles et sollicitos pre ceteris novimus zelatores, ipsumque regnum Boemie Romani regni membrum fore nobilius, supplicacionibus benignius inclinati, prefatas[l] litteras ac omnia et singula in[m] eisdem contenta[m] laudamus, ratificamus, approbamus, confirmamus et de novo ex certa sciencia de nostre Romane regie plenitudine potestatis prefatis regno, . . prelatis, . . ducibus, . . principibus, . . baronibus, . . proceribus et nobilibus ac universitati regni ipsius et pertinenciarum eiusdem ad usum et opus . . regum Boemie imperpetuum damus, tenore presencium conferimus et donamus, omnem diminucionem et deffectum, si quis in premissis fuerit, reparantes omnimode et supplentes ac omne dubium et obscurum pro parte et in favorem ipsorum regni et . . regum Boemie de uberiori dono maiestatis Romane regie et plenitudine potestatis interpretantes et eciam declarantes, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis factis et

563—565. k) I *in loco raso 563.* l) t *in loco raso 565.* m) cont. in eisdem *564. 565.*

editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hoc, ac si forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, revocamus, cassamus, irritamus, anullamus et de dicta Romane . . regie plenitudine potestatis decernimus firmitatis fore nullius penitus vel[n] momenti. Nulli ergo omnino liceat hanc nostre laudacionis, ratificacionis[o], approbacionis, confirmacionis, donacionis, reparacionis, supplementi, interpretacionis, declaracionis, revocacionis, cassacionis[p], irritacionis et anullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum . . regum et imperatorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicand(am)[q]. In[r] quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et bulla[s] aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri[s]. Huius rei testes sunt Gerlacus . . archiepiscopus Maguntinus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, Rodulphus[t] senior . . dux Saxonie, sacri imperii marescalcus, Rodulphus[t] iunior Saxonie et Fridericus de Deck . . duces, Iohannes purgravius Nurnbergensis, Ulricus lantgravius de Lyngkemberch, Fridericus de Orlemund, Ulricus de Helfenstein[u] et Rodulphus[t] de Werthem[v] . . comites, Petrus de Hewy, Crafto de Holoch, Gotfridus de Pruneck, Eberhardus de Walkse, Fridericus de Walkse, Eglolf de Friberg et Purchardus de Elrbach. Romani[w] regni prefati . . principes et . . barones[w].

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, VII[o] Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

---

566. *Declaratio de episcopatu Olomucensi, marchionatu Moraviae, ducatu Oppaviensi ad regnum Bohemiae pertinentibus. — Apr. 7.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 286'. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Grünhagen et Markgraf, 'Lehns- und Besitzurkunden Schlesiens' II (1883) p. 171. Reg. imp. VIII nr. 652; cf. Additamentum primum p. 831.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Non modicos fame preconantis tytulos moderni temporis meretur posteritas, si, quod predecessorum instauravit laudanda provisio, vigilanti cura prosequitur et talibus provide circumspeccionis munit sollerciis, ut fructuose cautele ducatu preambulo vivaci successorum memorie commendetur. Sane cum insignes et magnifici principatus, videlicet episcopatus Olomucensis, marchionatus Moravie et ducatus Oppavie, longo iam et antiquo temporis tractu a clare memorie illustribus olim regibus et ducibus Boemie olim eidem regno Boemie presidentibus et a corona ac dominio regni prefati in feudum semper habiti fuerint et possessi et ven(erabiles) Olomucensis ecclesie antistites necnon illustres marchiones Moravie et Oppavie duces olim Boemie regibus et ducibus, progenitoribus et predecessoribus nostris, in suscepcione feudorum et in aliis, que ad vasallatus spectant obsequia, veluti dominis suis ordinariis et naturalibus debitam semper exhibuerint reverentiam et honorem, sicut hoc littere divi Friderici Romanorum imperatoris augusti, qui de certa sua scientia in prima ipsarum[1] clare memorie Wladislaum ducem Boemie

563—565. n) vl *corr. ex* et *565.* o) ratitficacionis *565.* p) *om. 565.* q) applicandas *565.* r) *abhinc alium atram. 565.* s) nostre maiestatis sigilli appensione muniri *564. 565.* t) Radulphus *564.* u) Helfenstein *564. 565.* v) werchein *565.* w) Rom. — barones *om. 564.*

1) *Supra tom. I nr. 170; cf. nr. 556 huius tomi.*

illustrem, dum viveret, heredes et successores suos virtutis et excellencie ipsius industria rite poscente, antequam eundem ad regnum Boemie coronari contingeret, gestando circulo decoravit, ut eodem insigni circulo ad instar imperatorum et regum Romanorum in nativitatis Christi et salvatoris nostri Pasche et Penthecostes necnon beatorum Wenczeslai et Adalberti patronorum Boemie festivitatibus uteretur, qui tamen circulus eidem duci a nemine preterquam a Pragensi aut Olomucensi episcopis vel eorum altero, qui, dum alterum ex eis abesse contingeret, vices suppleret amborum, in predictis festivitatibus fuerat imponendus, ac in secunda littera[1] clare memorie illustri Ottakaro primo et successoribus suis preclaris Boemie regibus ob insignia et grata servicia, quibus sacrum Romanum imperium dignis honoribus prosequi studuerunt, investiendi ac infeudandi episcopos prefati regni Boemie plenam tribuit facultatem, et littere divi Friderici secundi Romanorum regis[2], in quibus exprimitur, quod illustris Heinricus marchio Moravie et universitas magnatum et nobilium Boemie de assensu et voluntate illustris Ottakari quondam Boemie regis, proavi[3] nostri karissimi, illustrem Wenczeslaum primogenitum ipsius in regem suum elegerint, et eadem eleccio per supradictum Fridericum Romanorum regem fuerit approbata, et littere divi Richardi olim Romanorum regis[4], qui auctoritate sua, sicut protestatur in litteris, prefatum regem Ottakarum, proavum nostrum, dum adhuc vitam ageret in humanis, de regni Boemie et marchionatus Moravie principatibus et omnibus feudis ad eadem spectantibus investivit, et specialiter donacio clare memorie illustris Ottakari secundi, quondam Boemie regis, proavi nostri dilecti[5], quam patri illustris Nicolai ducis Oppavie presentis[6] fecisse dinoscitur, dum terram Moravie dividens ducatum sive principatum Oppaviensem creavit ex novo ipsumque ducem Oppavie, quem de mera sue benignitatis gracia sublimavit in principem, heredes et successores suos una cum ducatu sive principatu prefato sibi, heredibus et successoribus suis Boemie regibus et eiusdem regni corone voluit immediate subesse, lucidissime protestantur, quarum quidem litterarum sentencias et clausulas, quas ad probacionem dictarum intencionum adduximus, semper et ubique in iudicio et extra ac in singulis actibus publicis et privatis, quociens presencium tenorem legi sive publicari contigerit, eiusdem efficacie, vigoris et auctoritatis existere decernimus, ac si in figuris propriis originalia viderentur, eo precipue, cum eadem originalia pridem per nos ac nonnullos Romanorum et Boemie regnorum principes et proceres ven(erabili) Iohanne Olomucensi episcopo, consangwineo, necnon illustribus Iohanne marchione Moravie, fratre, et Nicolao duce Oppavie, principibus nostris, ibidem et in presencia constitutis auscultata et examinata fuerint diligenter, sicut etiam nos et illustres progenitores et predecessores nostri Boemie reges in predictorum iurium vera et iusta possessione perstitimus presscriptione temporum diuturna, et divina favente clemencia persistimus in presenti, nos igitur attendentes et accurate meditacionis studio limpidius intuentes, qualiter imposicio prefati circuli per manus ven(erabilium) Pragensis et Olomucensis ecclesiarum antistitum vel alterius ex eis, dum alterum abesse contingeret, ut prefertur, rite fieri aut rex Boemie per illustrem marchionem Moravie prefatum et universitatem baronum et procerum regni Boemie, ut predicitur, eligi non valeret, nisi eciam tam prefati epi-

1) *Quae re vera non a Friderico primo, sed a secundo a. 1212. Sept. 26. data est; supra tom. II nr. 43 p. 54 l. 25; cf. nr. 557 huius tomi.* 2) *Supra tom. II nr. 59; cf. nr. 558 huius tomi.* 3) *Otakarus ille, cuius in litteris Friderici II. fit mentio, non est secundus, Karoli proavus, sed primus († 1230).* 4) *Reg. imp. V nr. 5399; cf. supra nr. 559.* 5) *De qua donatione fabulosa litterae neque exstant neque exstiterunt. G. Biermann 'Geschichte der Herzogtumer Troppau und Jägerndorf' (Teschen 1874) p. 157, litteras falsas sub nomine Otakari II regis conflatas Karolo regi, ut hanc confirmationem ederet, praesentatas esse autumavit; sed sola traditione fabulosa, non litteris falsis confirmationem nostram niti ex eo intelligitur, quod Karolus rex, cum supra et infra ubique litterarum a regibus et imperatoribus concessarum meminerit, hic et infra p. 576 l. 32 nonnisi de donatione Otakari verba facit; cf. Kopetzky in 'Archiv für oesterreichische Geschichte' XLV (1871) p. 175 nr. 286.* 6) *Nicolao I, filio suo illegitime nato.*

scopi quam marchiones Moravie illustrem Boemie regem, qui foret pro tempore, veluti verum, ordinarium, hereditarium et naturalem dominum suum inspicerent et investituras ac feuda sua reciperent et congnoscerent ab eodem, sicut eciam Boemie regibus, predecessoribus nostris, investiendi ac infeudandi suos episcopos, ut premittitur, a Romano principe est pridem attributa facultas, neque marchionatum Moravie predictum aut utile et immediatum dominium, quod regibus Boemie, sicut ex premissis colligitur, competit et competebat ibidem, a predicto rege Ottakaro vel suis successoribus Boemie regibus in aliquam personam iusta estimacione presumimus fore translatum, nisi utique tytulum feudi et superioritatis dominium sibi et successoribus suis Boemie regibus provide reservarint, sicut eciam nos, qui non aliunde ob hoc exempla colligimus, dum essemus in minoribus constituti, eundem marchionatum cum omnibus suis dominiis, honoribus et pertinenciis a clare memorie illustri Iohanne quondam Boemie rege, genitore nostro karissimo, dinoscimur tenuisse, presertim cum eciam creacio sive nova ordinacio dicti ducatus sive principatus Oppaviensis modo supradicto rite fuerit instaurata, ne ex interpretatione sinistra quorumlibet aut ex dubietatibus, obscuritatibus vel eventibus contrariis quibuscunque nostris, heredum et successorum nostrorum regum Boemie et corone regni prefati iuribus, honori et statui valeat imposterum quomodolibet derogari, communicato super hiis nonnullorum sacri Romani imperii principum, baronum et procerum, fidelium nostrorum, consilio speciali, predictis omnibus de verbo ad verbum, prout superius exprimuntur, intellectis et in examen deliberate ac provide discussionis adductis, auctoritate Roman(a) regia interpretamur, pronunciamus, diffinimus, protestamur, dicimus ac de certa nostra sciencia declaramus supradictos principatus insignes, videlicet episcopatum Olomucensem, marchionatum Moravie et ducatum Oppavie ad iurisdiccionem et directum dominium regum et corone regni Boemie iure spectare, quodque episcopi, marchiones et duces prefati, heredes et successores ipsorum imperpetuum principatus eosdem et prefata dominia, quotiens per mortem aut aliis causis legitimis rite vacaverint, a nobis, heredibus et successoribus nostris Boemie dumtaxat regibus et a corona regni Boemie absque renitencia seu difficultate in feudum reverenter suscipere nobisque ac dictis heredibus et successoribus nostris Boemie regibus et corone regni prefati, in casibus antedictis homagii, obediencie ac subieccionis debite consueta iuramenta corporaliter facere teneantur. omnem defectum, si quis in litteris et privilegiis dictorum imperatorum et regum Romanorum memorie recolende aut eciam in presentibus seu in donacione illustris Ottakari secundi regis Boemie, proavi nostri, ut si fortassis ducatum Oppavie absque Romani principis et superioris licencia creare non potuit vel si eadem donacio iuri communi contraria videretur, quavis obscuritate, interpretacione dubia, verborum defectu aut ex alia occasione vel causa compertus fuerit, supplentes de plenitudine Romane[a] regie potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis publicis vel privatis, factis et editis in contrarium quibuscunque, quas et que, quantum ad hoc, ac si nominatim et de verbo presentibus inscripta et inserta consisterent, eciam si de hiis iure vel consuetudine deberet fieri mencio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicte Romane regie potestatis plenitudine decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre interpretacionis, pronunciacionis, diffinicionis, protestacionis, declaracionis, decreti, defectuum supplecionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignacionem nostre celsitudinis Romane, quam ob hoc se noverint graviter incursuros, mille marchas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum Romanorum regum sive imperatorum curie seu camere et reliquam passis

566. a) Romanorum or.

iniuriam irremissibiliter applicandam. Ven(erabili) Gerlaco archiepiscopo Maguntino, sacri imperii per Germaniam archicancellario, illustribus Rudolfo seniore, sacri imperii archimareschallo, Rudolfo iuniore, ipsius nato, Saxonie, Friderico de Teck ducibus spectabilibus, Iohanne burcgravio Nurembergensi, Ulrico lantgravio Lucembergensi, Friderico de Orlamunde, Ulrico de Helfenstein et Rudolfo de Wertheim comitibus, nobilibus Petro de Hewi, Craftone de Hohenloch, Gotfrido de Brunecke, Ebirhardo et Friderico de Walse, Eglolfo de Fryberg et Burchardo de Elrbach, nostris et sacri Romani imperii principibus et fidelibus, testibus ad premissa. Presencium eciam sub nostre maiestatis sigillo testimonio literarum.

Datum Prage, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimooctavo, indiccione prima, VII° Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

567. *Incorporatio ducatuum Silesiae, praesertim Wratislaviensis, marchiae Budissinensis et Gorlicensis in regnum Bohemiae. — Apr. 7.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 277'. Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Grünhagen et Markgraf l. c. I, 8 nr. 4 ex* or.

Reg. imp. VIII nr. 653; cf. additamentum primum p. 831.

Cf. litteras de eadem re sub titulo imperiali a. 1355. Oct. 9. datas; Reg. imp. VIII nr. 2268.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Non modicos fame preconantis tytulos moderni temporis meretur posteritas, si, quod predecessorum instauravit laudanda provisio, vigilanti cura prosequitur et talibus provide circumspeccionis munit sollerciis, ut fructuose cautele ducatu preambulo vivaci successorum memorie commendetur. Sane licet pridem recolende memorie divus Fridricus Romanorum imperator augustus, predecessor noster, de singulari sue benignitatis munere clare recordacionis illustri Wadislao condam Boemie duci, qui regnum Boemie ante coronacionem suam regebat, et suis heredibus Boemie regibus censum de terra Polonie, quem antecessores eius duces Boemie a Polonia multis temporibus accipere consweverant quemque Polonie et Slezie duces sacro imperio solvere tenebantur, prout in litteris imperatoris prefati[1] evidenter exprimitur, liberaliter duxerit erogandum, ipsi quoque duces Polonie et Sl(ez)ie eundem censum illustribus progenitoribus et predecessoribus nostris in signum subiectionis debite et in recognicionem sui superioris dominii rite persolverint multis temporibus retroactis, tamen ad habundancioris cautele presidium tractu temporis dicti duces suo, heredum et successorum suorum nomine atque vice principatus, terras ac dominia sua a clare memorie illustri Iohanne condam Boemie rege, genitore nostro karissimo, dum viveret, et demum a nostra celsitudine, dicto nostro genitore defuncto, et a corona regni Boemie in pheudum cum solempnitate debita susceperunt[2] nobisque ac dicto genitori nostro, dum viveret, tamquam Boemie regibus et corone regni Boemie prestiterunt solempniter obedientie, homagii, subieccionis et fidelitatis debite corporalia iuramenta. Et licet insignis ducatus Wrat(islaviensis) et Sl(ez)ie cum suis omnibus pertinentiis ad utile et immediatum dominium illustrium condam Boemie regum, progenitorum nostrorum, et coronam regni Boemie spectaverit ab antiquo, sicut hoc littere recolende memorie divi Rudolfi Romanorum regis, predecessoris nostri, in quarum prima[3] quandam ordinacionem inter illustres Ottakorum[4] condam Boemie

1) *Supra tom. I nr. 170; ubi de censu imperio solvendo nihil dicitur. Cf. etiam supra nr. 566.* 2) *Inde ab anno 1327; cf. litteras apud Grünhagen et Markgraf l. c., passim; S. Grotefend, 'Die Erwerbungspolitik Kaiser Karls IV' (Berlin 1909) p. 3 sqq.* 3) *Reg. imp. VI nr. 2374; cf. supra nr 564.* 4) *Recte Wenceslaum II, avum Karoli.*

regem, proavum nostrum karissimum, ex una et Heinricum ducem Wrat(islaviensem) parte ex altera, videlicet quod dictus Ottakorus rex eidem Heinrico Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duci in casu, si ducem premori contingeret, in premisso ducatu Wrat(islavie) et Sl(ez)ie, terris et omnibus dominiis suis deberet succedere, per se factam asserit, et in secunda [1] ipsarum dicto Heinrico duce iam sublato de medio predictum regem Otakorum [2], heredes et successores ipsius Boemie reges de ducatu Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie, terris et dominiis prefatis tamquam actu vacantibus propter multa grata servitia, que illustres Boemie reges sacro Romano imperio fecerant, solempniter investivit, lucidius attestantur, tamen illustris Iohannes condam Boemie rex, genitor noster prefatus, cum illustri Heinrico septimo et ultimo Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duce, sororio nostro, dum uterque ipsorum vitam ageret in humanis, quandam ordinacionem iniit et tractavit [3], videlicet quod dictus dux Heinricus terram et districtum Glacensem cum vasallagiis, pheudis, dominiis et omnibus pertinentiis suis de consensu dicti genitoris nostri ad vite sue dumtaxat tempora habere deberet, ut tamen eo moriente ducatus sui, puta Wrat(islaviensis) et Sl(ez)ie, ac predictum Glacense dominium ad usum ac possessionem dicti genitoris nostri, heredum et successorum ipsius regum et corone regni Boemie sine difficultate qualibet revenirent, sicut hoc processu dierum ad finem devenit intentum, eo quod dictus genitor noster, dum viveret, moriente duce prefato [4], et ducatum Wrat(islaviensem) et terram Glacensem prefatam tenuit et possedit et nos utrumque de presenti velud Boemie rex in possessione tenent(es) utrobilibet dominamur. Et quamvis marchia Budissinensis et Gorlicensis, que cum ceteris civitatibus, opidis et pertinentiis suis ad regnum et coronam Boemie ab antiquo pertinuit, per illustrem Otakorum condam Boemie regem, proavum nostrum, in personas illustrium condam Brandemburgensium marchionum ex certis et racionabilibus causis alienata fuerit aliquando [5], tamen marchionibus predictis absque heredibus sexus masculini decedentibus ab hac vita, nobiles, milites, clientes, cives et universi incole marchie Budissinensis et Gorlicensis prefate animadversione debita cognoscentes, qualiter ad regnum et coronam Boemie tamquam ad immediatum et naturale dominium dudum pertinuerant, ad subieccionem et obedienciam dicti illustris Iohannis condam Boemie regis, genitoris nostri, tamquam ad ordinarium, legittimum et naturalem dominum suum et ad coronam regni Boemie, de cuius gremio dudum constiterant, ut prefertur, deliberacione non improvida redierunt. Nos igitur indefessam sollicitudinis operam et diligenciam exquisitam, quam sepedicti proavus, pater ac progenitores nostri karissimi condam Boemie reges ad optinendum subiectionem, vasallagium et obedienciam illustrium Slezie et Polonie ducum, principum et fidelium nostrorum, principatus seu ducatus Wrat(islaviensem) et Sl(ez)ie et eciam Budissinensem et Gorlicensem marchiam, ut prefertur, non absque magnis impensis et infinitis laboribus habuerunt, in nostre mentis acie continuo revolventes, ut virtutis ipsorum frequencia et sollicitudo laboris preteriti sub felici nostro regimine solidetur, de Romane regie potestatis plenitudine statuimus, quod omnes supradicte sentencie et clausule imperialium et regalium litterarum, quas ad probationem dictarum intencionum adduximus, semper et ubique in iudicio et extra et in singulis actibus publicis et privatis, quociens tenorem presencium legi sive promulgari contigerit, eiusdem efficacie, vigoris et auctoritatis existant, ac si in figuris propriis

1) *Reg. imp. VI nr. 2375; cf. supra nr. 565.* 2) *Recte Wenceslaum II.* 3) *Vide litteras Iohannis regis a. 1327 April. 6. datas apud Grünhagen et Markgraf l. c. I, 66 nr. 8; 'Königsaaler Geschichtsquellen' ed. Loserth (= Fontes rerum austriacarum, SS. VIII) p. 448; Chron. principum Poloniae (in Monumentis Poloniae historicis III, 1878) p. 517.* 4) *a. 1335. Nov. 25.* 5) *Quomodo et quando haec alienatio facta sit, non satis certe constat; sed vix dubitandum est, quin terrae Lusatiae superioris nomine pignoris pro dote Beatricis Otakari I. filiae, quae Ottoni III. marchioni Brandenburgensi ante a. 1244 nupsit, in marchionum Brandenburgensium ditionem venerint. De problemate difficillimo ultimus egit Sello in 'Forschungen zur brandenburgischen und preussischen Geschichte' I (1888) p. 151 nr. 49.*

originalia viderentur, eo precipue, cum eadem originalia per nos ac nonnullos Romani regni principes, barones et proceres ascultata et examinata fuerint diligenter ac demum communicato super omnibus premissis nonnullorum sacri imperii principum, baronum et nobilium consilio speciali predictis omnibus de verbo ad verbum, prout superius exprimuntur, intellectis et in examen deliberate ac provide discussionis adductis, ne ex interpretacione sinistra quorumlibet nostris, heredum et successorum nostrorum regum Boemie et corone regni eiusdem iuribus, honoribus et statui valeat imposterum derogari, auctoritate Romana regia dictos Sl(ez)ie et Polonie duces, nostros principes et vasallos, cum principatibus, feudis et vasallagiis ipsorum, presertim cum a corona regni prefati immediate dependeant, dictum quoque ducatum Wrat(islaviensem) cum civite Wrat(islaviensi) et ceteris opidis ibidem necnon marchiam Budissinensem et Gorlicensem cum vasallis, vasallagiis, pheudis, pheudotariis, utilitatibus, fructibus, obvencionibus, iurisdictionibus, iudiciis, honoribus, iuribus, conswetudinibus et omnibus dictorum ducatus et marchie pertinen(ciis) regno et corone regni Boemie prefati imperpetuum adiungimus, incorporamus, asscribimus, appropriamus et indivisibiliter ac inseparabiliter counimus, specialiter eciam et ex nomine interpretamur, pronunceiamus, diffinimus, protestamur et dicimus ac de certa nostra sciencia declaramus, quod prefati duces Sl(ez)ie et Polonie, heredes et successores ipsorum imperpetuum, quociens ducatus eosdem aut alterum ex eis vacare contigerit, ipsos vel ipsum a nobis, heredibus et successoribus nostris, Boemie dumtaxat regibus, et a corona regni Boemie prefati absque renitencia seu difficultate in pheudum teneantur suscipere nobisque, heredibus ac successoribus nostris Boemie regibus et corone regni eiusdem omagii, obediencie, fidelitatis ac subieccionis debite teneantur et debeant prestare et facere corporalia iuramenta, supplentes omnem defectum, si quis in litteris et privilegiis dictorum imperatorum et regum Romanorum memorie recolende aut eciam in ordinacione seu tractatu dicti genitoris nostri, quem cum prefato Heinrico septimo et ultimo Wrat(islaviensi) et Sl(ez)ie duce habuisse[a] dinoscitur seu in reditu nobilium, militum clientum, civium et incolarum Budissinensis et Gorlicensis marchie, qui ad coronam regni Boemie, ut premittitur, ex causis legittimis redierunt vel in presentibus nostris litteris verborum defectu, interpretatione dubia, senteneiarum obscuritate vel alia quavis occasione compertus fuerit, de certa nostra scientia ac de predicte Romane regie plenitudine potestatis, non obstantibus legibus, consuetudinibus, usibus, observanciis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, publicis vel privatis, factis et editis in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad hec, ac si nominatim et de verbo ad verbum presentibus inscripta et inserta consisterent, eciam si de hiis iure vel consuetudine deberet fieri mencio specialis, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de dicte Romane regie potestatis plenitudine decernimus firmitatis fore nullius penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc nostre adiunccionis, incorporacionis, asscripcionis, appropriacionis, counicionis, interpretacionis, pronunceiacionis, diffinicionis, protestacionis, declarationis, decreti, defectuum supplecionis, revocacionis, cassacionis, irritacionis et annullacionis paginam infringere vel ei ausu temerario in aliquo contraire. Contrarium vero facientes, si qui fuerint, quod absit, ultra indignationem nostre celsitudinis, quam ob hoc se noverint graviter incursuros[b], mille marcas auri puri nostro et Romani regni fisco componant, ipsarum videlicet medietatem nostre et successorum nostrorum curie seu camere et reliquam passis iniuriam irremissibiliter applicandu(m). Ven(erabili) Gerlaco archiepiscopo Moguntino, saeri imperii per Germaniam archicancellario, illustribus Rudolfo seniore sacri imperii archimarescallo, Rudolfo iuniore ipsius nato Saxonie, Fridrico de Teck ducibus, spectabilibus Iohanne burggravio Nurembergensi, Ulrico lantgravio Lutembergensi, Fridrico de Orlamunde, Ulrico de Helfinstein et Rudolfo de Wertheim comitibus, nobilibus Petro de Hewy, Craftone de Hoenloch, Gotfrido de Bruneck,

567. a) isse *ultra marginem scriptum or.* b) incursuri *or.*

Ebirhardo et Fridrico de Walse, Eglolfo de Freyburg et Burghardo de Elrbach, nostris et sacri Romani imperii principibus, baronibus et fidelibus, testibus ad premissa. Presencium eciam sub nostro maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, septimo idus Apprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

568. CONSTITUTIO STUDII GENERALIS IN CIVITATE PRAGENSI. 1348. Apr. 7.

Originale (or.) *in archivo universitatis Pragensis. Contulit M. Kintelen. In verso legitur:* R. *Bulla aurea, quae olim filis sericis rubris pendebat, nunc avulsa cum litteris asservatur. — Ed. (omisso eschatocollo) Kaufmann, 'Die Geschichte der Deutschen Universitäten' II (1896) p. 8. — Extr. 'Codex diplomaticus Moraviae' VII, 555 nr. 768 ex* or.

Reg. imp. VIII nr. 655.

Has litteras magna ex parte ex litteris Friderici II. imperatoris et Konradi IV. regis ad studia Neapolitanum Salernitanumque spectantibus (Reg. im. V nr. 1537, 4572, 4601) quae collectae exstant in epistolario Petri de Vineis l. III cap. X—XII, (= Huillard-Bréholles, Historia diplomatica Friderici II, tom. II, 1 p. 447—453) compilatas esse iam demonstravit Denifle, 'Die Universitäten des Mittelalters bis 1400, I (Berlin 1885)' p. 587. Nos hic ea, quae ex litteris praedecessorum regis petita et operis musivi ad instar composita sunt, typis minoribus excudi fecimus. Sed etiam in reliquis locis aliqua ex alienis fontibus sumpta esse non omnino negandum nobis videtur. — Ad rem cf. supra nr. 161 et Zibrt, 'Bibliografie české historie' II (1902) nr. 12258 sqq. Praeterea v. Benessium de Weitmil (ed. Fontes rerum Bohemicarum IV), p. 517. 518; 'Königssaaler Geschichtsquellen' ed. Loserth (= Fontes rerum Austriacarum SS. VIII) p. 600.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Inter desiderabilia cordis nostri et que cogitacioni regali ingiter occurrunt, animi precipua reddimur anxietate sollicití specialiter convertentes aciem mentis nostre, qualiter regnum nostrum Boemie, quod pre ceteris hereditariis aut eufortunae acquisicionis honoribus et possessionibus prerogativa mentis affeccione complectimur, cuius exaltacionem omni, qua possumus, diligencia procurantes ipsius honori intendimus totis conatibus et saluti, sicut rerum victualium ad dispensacionem divini nominis natura profluente tripudiat, sic ad nostre provisionis edictum prudentum virorum copia nostris artificialiter temporibus decoretur, ut fideles nostri regnicole, qui scienciarum fructus* indesinenter esuriunt, per aliena mendicare suffragia non coacti paratam in regno sibi mensam propinacionis inveniant, et quos ingeniorum nativa subtilitas ad consilia reddit* conspicuos, litterarum sciencia faciat eruditos, nec solum compellantur aut supervacuum reputent ad investigandas gyrum terrae sciencias circuire, naciones expetere peregrinas, aut, ut ipsorum aviditatibus satisfiat, in alienis regionibus mendicare, sed gloriosum estiment, extraneos alios ad suavitatem odoris et gratitudinis huiusmodi participium evocare. Sane ut tam salubris et laudabilis animi pareat[a] concepcio fructus dignos, regni ipsius fastigia tripudialibus novitatis volentes primiciis augmentari, in nostra Pragensi metropolitica et amenissima civitate, quam terrene fertilitatis fecunditas et plenitudine rerum amenitas localis reddunt utiliter tanto negocio congruentem, instituendum, ordinandum et de novo creandum consulta utique deliberacione previa duximus studium generale; in quo siquidem studio doctores, magistri et scolares

568. a) *sic or.*

erunt in qualibet facultate, quibus bona magnifica promittimus et eis, quos dignos viderimus, regalia donaria conferemus, omnes et singulos doctores, magistros et scolares in profectione et qualibet facultate ac, undecunque venerint, veniendo, morando *et redeundo sub nostre maiestatis speciali protectione et salva gardia retinentes, firmam singulis fiduciam oblaturi, quod privilegia, immunitates et libertates omnes, quibus *tam in Parisiensi, quam* Bononiensi studiis doctores et scolares auctoritate regia uti et gaudere sunt soliti, omnibus et singulis illuc accedere volentibus liberaliter impertimur et faciemus ab omnibus et singulis inviolabiliter observari. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et bulla aurea typario nostre maiestatis impressa precepimus communiri.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VII. Idus Aprilis, regnorum nostrorum anno secundo.

569—575. LEGATIONES REGIS ANGLIAE.

1348. Apr. 23. — Mai. 10.

569—571. LEGATIO AD REGEM.

Cf. litteras Karoli regis Reg. imp. VIII nr. 701 infra ad 1348. Iun. 24. propositas.

569. *Scriptum foederis.* — *Apr. 23.*

„Ex codice ms. archivii ecclesiae collegiatae S. Andreae Wormatiensis[1]" editionem paravit St. A. Würdtwein, Nova subsidia diplomatica, XI, (1788) p. 62—63 (W). — *Ad alium codicem deperditum*[2] (P) *redeunt: Cod. univ. Prag. I C 24 (saec. XVI.) f. 383'* (P 1). — *Cod. bibl. Nostitzianae Prag. Ms. a 27 ('Cod. Nostitzianus') (saec. XVII.) f. 21'* (P 2). — *Editio quam ex codice recentiori nunc deperdito*[2] *paravit I. P. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, (1723) p. 459, nr. XIV* (P 3). *Omnia contulit R. Salomon.* P 1 *et* P 2 *superscriptionem praebent:* Liga inter regem Anglie et Karolum regem Romanorum.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 39.

Nos[a] Edwardus Dei gratia rex Francie et Anglie et dominus Hibernie constare volumus et facimus[b] presentium inspectoribus, quorum interest vel[c] interesse poterit, universis, quod consideratione mere[d] dilectionis et sincere amicitie, quas cum excellenti et potenti principe domino Karolo rege Romanorum semper augusto et[e] Boemie rege[e] habere cupimus, quasdam ligas, confederationes sive[f] pacta[f] cum eodem rege de et super inter[f] nos mutuo adiutorio[g] duximus ineundas[h]: promittentes firmiter[i] et sincere fidei puritate, quod ex nunc amicitie[k] pure et sincere confederationis[l] federa inter nos inita absque omni[k] dolo, fraude et deceptione[m] quibuscumque fideliter observabimus et nunquam contraveniemus in aliquo clam vel palam. Promittimus[n] insuper bona fide, quod nunquam cum aliquo dicti regis[o] Romanorum[o] adversario, rege, duce[p], principe

569. a) *deest W.* b) notum *add. P 2. 3.* c) et *P 2. 3.* d) vere *W.* e) et — rege *deest P.* f) *deest W.* g) adiuvando *W.* h) iniendas *P 1. 3.* i) firmae *W.* k) *deest W.* l) colligationis *P 3.* m) deceptionibus *P 3.* n) promittemus *P 2;* promittentes *P 3.* o) Romani regis *P 1;* Romanorum regis *P 2. 3.* p) *deest P 3.*

1) *Quem codicem eundem esse ac codicem Rudolfi Losse nunc Darmstadiensem a nobis non semel adhibitum (cf. ex. gr. supra nr. 538) post I. Fr. Bohmer demonstraverunt Priesack et Schwalm in 'Westdeutsche Zeitschrift' VIII (1889) p. 84. Codex hodie plus quam triginta foliis privatus est, inter quos haud dubie etiam apographon extitit, ex quo textus W prodiit.* 2) *Cf. 'N. Arch.' XXXVI, 495.*

seu quocumque alio confederationem aut[q] ligam[q] aliquam[r], compositionem aut concordie unionem, quominus idem rex supradicto[s] imperio et eius possessione gaudere libere valeat et habere[t], inibimus[u], de novo recipiemus aut faciemus in preiudicium presentium ligarum et conventionum, sine ipsius regis tractatu mutuo et assensu, sed eundem regem fideliter iuvabimus consiliis nostris sanis et etiam potentia, cum idem[v] facere poterimus[w] commode[w] et super eo fuerimus congrue requisiti, iure tamen regnorum nostrorum, tam Francie quam Anglie, ac aliarum terrarum nostrarum semper salvo. Volumus tamen et concedimus, quod, cum idem rex pro iuribus imperii sui contra dominum Philippum de Valesio, nostrum adversarium, habuerit questionem vel indixerit[x] eidem[x] bellum, in quo casu idem[y] rex Romanorum nobis pro acquisitione iuris[z] nostri[z] in regno nostro[a] Francie tenetur[b] assistere, extunc[c] eundem regem pro acquisitione iurium[d] imperii[e] sui[e] contra dictum dominum Philippum[f] et regni Francie occupatores quoscumque iuvare et opem, consilium atque auxilium sibi impendere vice[g] mutua tenemur[h]. Que omnia et singula, prout de nobis scripta sunt, promittimus bona fide, iuramento per[i] nos[i] prestito corporali, nos absque omni calumnia, dolo, fraude et deceptione seu colore quocumque fideliter servaturos. In cuius[k] rei testimonium has litteras nostras[l] fieri fecimus patentes.

Datum apud Westmon(asterium)[m] XXIII.[n] die Aprilis, anno[o] regni nostri Francie IX[p], regni vero nostri Anglie XXII[q].

570. 571. PROCURATORIA.

570. *Procuratorium primum. — Apr. 23.*

De codicibus v. supra nr. 569. Exstat in P 2 *f. 62—62'.* — P 3 *p. 461 nr. XV.* — *Praeterea in Cod. Mellic. 343 II f. 535* (M). *Contulit R. Schachinger.* — *In turri Londinensi apographum frustra inquiri fecimus.* — *Est superscriptio in* P 2: Rex Anglie mittit ad imperatorem certos nuncios, ut iuret predictam ligam observandam; *in* P 3. M: Rex Anglie Eduardus III. mittit ad imperatorem Carolum IV. certos nuncios, ut iuret predictam ligam observandam MCCCXLIX.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 40.

Tenore presentium liqueat universis, quod, cum[a] inter magnificum et excellentem principem dominum Carolum Dei gratia regem Romanorum semper augustum[b] et nos Edwardum eadem gratia regem Francie et Anglie, dominum Hibernie etc., certe lige, confederationes seu pacta super amicitie federe et mutuo inter nos adiutorio contrahendo inita sunt et concessa[c], cupientes ea de cetero pro parte nostra inviolabiliter observari ac de legalitate et fidei industria dilecti clerici nostri Thome de[d] Brayton[e] ac dilecti et fidelis nostri Wilhelmi Stury[f] militis plenius confidentes eisdem Thome et Wilhelmo et eorum utrique ad iurandum in animam nostram de observando fideliter conventiones, confederationes et pacta huiusmodi[g] secundum formam eorundem[h] nostri sigilli munimine signatorum[h]

569. q) l. a. *P 3.* r) *deest W.* s) super *W;* dicto *P.* t) *praecedit* quiete *P 3.* u) iniemus *P.* v) id *P.* w) comm pot. *P.* x) indixerit ei *P 1;* induxerit inde *P 2. 3.* y) cum *W.* z) iurium nostrorum *P 2.* a) *deest P 2. 3.* b) teneatur *W.* c) tunc *W;* tunc etiam *P 3.* d) iuris *P.* e) s. i. *P 3.* f) de Valesio *add. P 3.* g) fide *W.* h) teneamur *P.* i) a nobis *W.* k) huius *P 2. 3.* l) *deest P.* m) Vestimonasterium *W;* Vesanom *P 2;* Vasconium *P 3.* n) XXIIII *P 2;* vigesima tertia *P 3.* o) *deest hoc loco W.* p) anno *IX W.* q) vigesimo secundo *P 2. 3.*

570. a) *deest P 3. M.* b) *supplendum:* et Boemie regem. c) consensu *M.* d) *om. P 3.* e) Braycon *P 2. 3. M; correximus ex Rymeri Foederibus III, 570.* f) Sturii *P 2. 3;* Biturii *M; item correximus ex Rymero III, 590.* g) huius *P 2; om. P 3. M.* h) *pro* eorundem — signatorum *P 3:* conuentam, nostrorum munimen sigillorum.

damus et comittimus plenariam potestatem. In huius rei testimonium sigillum nostrum magnum fecimus his apponi.

Datum apud Westmon(asterium)[i] XXIII.[k] die Aprilis, anno regni nostri Franciae IX, regni vero[l] nostri Anglie XXII[m].

571. *Procuratorium alterum. — Apr. 29.*

P 2 *f. 62'—63.* — *P 3 p. 462 nr. XVI.* — M *f. 536.* — *Item Londinis inventum non est. Est superscriptio in* N: Rex Anglie mittit nuncium ad imperatorem ad recipiendum suum iuramentum pro predicta liga, *in* ML: Rex Anglie mittit nuncium ad imperatorem ad recipiendum ab eo iuramentum pro predicta liga MCCCXLIX.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 42.

Tenore presentium liqueat universis, quod nos Edwardus rex Francie et Anglie et dominus Hiberniae fidelem nostrum Gorfronium[a] de Zewele[1] militem nostrum facimus et constituimus actornatum[b], procuratorem, actorem seu vices nostras gerentem, damusque et concedimus eidem Gorfronio plenam[c] potestatem et mandatum speciale ad recipiendum et admittendum iuramentum, quod excellentissimus princeps dominus Carolus rex Romanorum et Boemie Dei gratia semper augustus iuxta conventiones, ligas et confederationes inter nos initas, super et de eisdem fideliter observandis prestabit et etiam interponet. In huius rei testimonium sigillum nostrum fecimus his apponi.

Datum apud Westmon(asterium)[d] XXIX. die Aprilis, anno regni nostri Francie[e] nono, regni vero nostri[f] Anglie vigesimo secundo.

572—575. LEGATIO AD PRINCIPES QUOSDAM IMPERII.

572—574. PROCURATORIA.

572. *Procuratorium primum. — Mai. 4.*

Copia coaeva in turri Londinensi 'Rot. Franc. 22 Edw. III. m 17'. Contulit F. Kern. In margine manus coaeva scripsit: De tractando cum episcopo Leodiensi et comite de Loos. — *Ed. Rymer, Foedera III (1825) p. 160.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44.

Rex universis presentes literas inspecturis salutem.

Noveritis, quod nos de fidelitate et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Hugonis de Nevill militis et Ivonis de Glynton clerici plenius confidentes ipsos et eorum quemlibet nuncios et procuratores seu commissarios nostros constituimus speciales ad tractandum et concordandum cum reverendo patre .. episcopo Leodiensi et spectabili viro comite de Loos et eorum utroque super ligis et amicitiis perpetuis inter nos et ipsos episcopum et comitem et eorum utrumque ineundis et mutuis auxiliis hincinde prestandis et ea, que sic tractata et concordata fuerint, quacunque securitate firmandum ac securitatem, que nobis fieri debet in hac parte, stipulandum et recipiendum et omnia

570. i) Vesanom. *P 2;* Vasconium *P 3. M.* k) vigesima tertia *P 3. M.* l) *om. P 3. M.* m) vigesimo secundo *P 3. M.*

571. a) Gorfornium *P 3;* Gofronium *M* b) auctoratum *P 2;* adornatum *P 3.* c) solemnem *P 3.* d) Vasconium *P 2. 3;* Vesanom. *M.* e) Francie — nostri *deest P 3. M.*

1) *Nominis formam corruptam esse putaverimus. Pro* Zewele *forsan* Nevill *legendum est; cf. infra nr. 572.*

alia et singula, que in premissis vel circa ea necessaria fuerint vel oportuna faciendum, eciam si mandatum exigant speciale, promittentes nos ratum et gratum habituros, quicquid per dictos Hugonem et Ivonem vel eorum alterum actum vel gestum fuerit in premissis et quolibet premissorum. In cuius etc.

Datum in palacio nostro Westm(onasterii) quarto die Maii.

Consimiles litteras procur(atorias) habent Guill(elmus) marchio Iuliacensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

573. *Procuratorium alterum. — Mai. 4.*

Copia coaeva ibidem. Contulit F. Kern. — Ed. Rymer l. c.
Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44.

Rex eisdem salutem.

Noveritis, quod, cum per consanguineum nostrum . . ducem Brabantie nobis fuerint nonnulle iniurie ac dampna irrogata, nolentes tamen ligas et amicitias inter nos dudum initas ac firmatas, quantum in nobis est, nobis primitus inde facta iustitia penitus violari, ac de fidelitate et circumspectione provida dilectorum et fidelium nostrorum Hugonis de Nevill militis et Ivonis de Glynton clerici plenius confidentes, ipsos et eorum quemlibet nuncios et procuratores seu commissarios nostros constituimus speciales, ad petendum pro nobis et nostro nomine reformationem dampnorum et iniuriarum tam nobis quam subditis nostris quibuscumque per ipsum ducem et suos subditos datorum et illatorum et ad componendum et transigendum finaliter super eis, et ad ea, que sic tractata, concordata, petita, composita et transacta fuerint, quacumque securitate firmandum necnon antiquas ligas et amicitias inter nos dudum initas renovandum et firmandum ac securitatem, que nobis fieri debet in hac parte, stipulandum et recipiendum, et omnia alia et singula, que in premissis vel circa ea necessaria fuerint vel oportuna, faciendum, etiam si mandatum exigant speciale, promittentes nos ratum et gratum habituros, quicquid per dictos Hugonem et Ivonem vel eorum alterum actum vel gestum fuerit in premissis et quolibet premissorum. In cuius etc.

Datum ut supra.

Consimiles litteras procuratorias habent Guillelmus marchio Iuliacensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

574. *Procuratorium tertium. — Mai. 4.*

Copia coaeva ibidem. Repetimus editionem quam paravit Rymer l. c.
Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 44.

Rex eisdem salutem.

Noveritis, quod, cum per spectabilem ducem Gelrensem, nepotem nostrum, et clarissimam dominam ducissam Gelrensem, germanam nostram, nobis fuerint nonnulle iniurie et dampna irrogata etc. ut supra mutatis mutandis. In cuius etc.

Datum ut supra.

Consimiles litteras procuratorias habent Guillelmus marchio Iuliacensis et predicti Hugo et Ivo ad premissa per se et duos eorum ac quemlibet eorum per se faciendum et explendum, sub eadem data.

575. *Litterae credentiales principibus electoribus partis Wittelsbacensis directae. — Mai. 10.*

Copia coaeva in turri Londinensi 'Claus. 22 Edw. III p. 1 m. 20 d'. Contulit F. Kern. In margine manus coaeva scripsit: Littera missa electoribus sacri imperii pro rege.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 45; Regesten der Pfalzgrafen nr. 2319 et 1935.

Rex illustribus et nobilibus principibus dominis Henrico eadem gratia archiepiscopo Maguntino, sacri imperii per Germaniam archicancellario, Rudolfo et Ruperto germanis comitibus palatinis Reni ducibusque Bavarie, Ludovico Brandenburgensi et Lusatie marchioni necnon duci Saxonie, sacri imperii electoribus, suisve procuratoribus aut nunciis apud Coloniam conveniendis salutem et sincere dilectionis affectum.

Noveritis, quod super ambassiata nuper per vestros nuncios nobis exposita super electione imperii de persona nostra quamvis immerita divina favente gratia facienda fideles nostros Hugonem de Nevill militem et Ivonem de Glynton canonicum ecclesie sancti Pauli London(ensis) super intentione nostra ac responsiva vobis in hac parte facienda ad vos mittimus plenarie informatos; quibus vel eorum alteri velitis quesumus in dicendis fidem credulam adhibere et nobis per eosdem remittere fiducialiter vota vestra.

Dat(um) in palatio nostro Westm(onasterii) X. die Maii.

---

576. 577. ACTA ABSOLUTIONIS FAUTORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Apr. 24. Sine mense et die.

Cf. supra nr. 377. 378. 475—479. 537. 538.

576. *Mandatum de absolutione mortuorum. — Apr. 24.*

Reg. Avinion. papir. 98 (Clem. VI. a. VI,6) p. 354 nr. 524 (RA). — *Reg. Vatican. 184 divers. form. nr. 525* (RV). — *Minuta inter minutas collectas Reg. Vatican. 244 K nr. 132* (M). — *Reg. Vatican. 141 (Clem. VI. secr. a. VI.) nr. 1368* (RS). — *Omnia contulit F. Schneider. — Ed. K. Rieder, 'Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte' (1908) p. 361 nr. 1179. — Extr. Riezler 2341; A. Cartellieri, 'Regesten zur Geschichte der Bischöfe von Constanz' II (1896) nr. 4865.*

Venerabili fratri Ulrico[a] episcopo Constanciensi salutem[b].

Sicut errantibus filiis, ut salutis reducantur ad viam, decet nos ex paterne caritatis officio manum levaminis exhibere, sic eciam convenit, ut eis, qui ex hoc seculo transierunt, opem salutaris auxilii impendamus. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli clerici ecclesiasticeque persone tuarum[c] civitatis et dioc(esis)[c], qui pro eo, quod quondam Ludovico olim duci Bavarie heretico et scismatico manifesto post et contra processus adversus eundem[d] Ludovicum ac fautores, consiliatores[e], auxiliatores, complices et sequaces ipsius ac adherentes eidem auctoritate apostolica dudum factos et habitos adheserunt, faverunt[f] eique auxilium et[g] consilium[h] dederunt et cum eo preterquam

576. a) *loco nominis spatium relictum RS.* b) *deest M. RS;* et cetera *add. RV.* c) tuarum — diocesis *correctum ex* ac laici partium Alamannie *M.* d) eumdem *RS.* e) conciliatores *RV.* f) *om. RA. RV.* g) *deest M. RS.* h) concilium *RV.*

in crimine heresis participaverunt, excommunicationis, suspensionis et interdicti senteneiis tenebantur astricti, non obtento beneficio absolutionis super huiusmodi senteneiis de medio sint sublati, nos desiderantes more pii patris eorundem clericorum et personarum ac laicorum[i] animarum providere saluti et attendentes, quod inspirante desuper divina gracia dictarum civitatis[k] et dioc(esis)[k] clerus et populus ad ipsius ecclesie reverenciam et obedienciam se disponunt, et de industria et circumspeccione tua[l] plenam in Domino fiduciam obtinentes omnes et singulos huiusmodi clericos et personas ecclesiasticas, seculares et regulares, ac laicos utriusque sexus, qui, ut predicitur, ligati eisdem senteneiis decesserunt, in quibus signa penitencie apparuerunt[m] in morte, ab omnibus huiusmodi senteneiis absolvendi et faciendi eos absolutione previa[n] fidelium oracionibus aliisque suffragiis adiuvari, ecclesias preterea et cimiteria civitatis et dioc(esis)[o] earumdem[o], que auctoritate dictorum processuum nullo subiacent interdicto vel, si subiacent, iuxta formam aliarum litterarum nostrarum tibi super hoc directarum duxeris[p] relaxanda, que sepultura clericorum, personarum et laicorum huiusmodi sunt polluta[q], reconciliandi plenam tibi[r] usque ad adventum legati sedis apostolice, si eum illuc contigerit destinari, dumtaxat concedimus auctoritate apostolica tenore presencium facultatem.

Datum[s] Avinione VIII Kal. Maii, anno sexto.

577. *Absolutio mortuorum.* — *Sine mense et die.*

Originalia duo B *et* W *in archivo Stuttgartensi. Descripsit vel contulit R. Salomon. In utroque pendet sigillum ex ipsa membrana.* — *Extr. Giefel in 'Diöcesan-Archiv von Schwaben' IX (1892) 'Beilage' p. 47* (B); *Cartellieri l. c. nr. 4848* (W) *et 4849* (B). — *Inedita.*

Ulricus Dei gratia episcopus Constantiensis, commissarius ad infrascripta a sede apostolica deputatus, dilecto in Christo plebano[a] in Berg[a] salutem in eo, qui est omnium vera salus.

Ex parte dilectorum[b] in Christo subditorum seu parrochianorum ecclesie in Berg[c] et cappelle Vronhoven[b,c] nobis exstitit intimatum, quod nonnulli clerici ecclesiasticeque persone[d] seculares et regulares ac laici utriusque sexus in villa[e] ac ecclesia seu parrochia Berg et[f] cappella[f] prescriptis et infra ipsius parrochie limites[e] nostre dyocesis, qui pro eo, quod quondam Ludewico de Bawaria post et contra processus adversus eundem Ludewicum ac fautores, consiliatores, auxiliatores[g], conplices et sequaces ipsius ac adherentes eidem auctoritate apostolica dudum factos et habitos adheserunt eique auxilium et consilium dederunt et cum eo preterquam in crimine participaverunt, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiis tenebantur astricti, non obtento beneficio absolutionis super huiusmodi sententiis de medio sint sublati, quodque eorundem corpora aliqua in campis et extra cimiteria ac[h] aliqua in ecclesiis seu cimiteriis per talem sepulturam illicitam violatis, prohdolor, sint sepulta, quare subditi[i] seu parrochiani[i] prenotati nobis humiliter suplicarunt, ut eosdem clericos et personas ecclesiasticas, seculares et

576. i) laycorum *RV.* k) civ. — dioc. *correctum ex* partium *M.* l) vestra *M. RS.* m) appuerūt *RA;* apparuert *RV;* appuerint *M. RS.* n) penitencia *RV.* o) dioc. ear. *correctum ex* castrorum opidorum terrarum aliorumque locorum partium earundem *M.* p) duxeritis *RS.* q) poluta *RV.* r) tibi *corr. ex* vobis et utrique vestrum *M.* s) Datum — sexto *serius add. corrector M.*

577. a) . . priori mon(asterii) in Wingarten ceterisque plebanis et viceplebanis, ad quos presentes pervenerint *W.* b) hon(orandi) in Christo . . abbatis et conventus monasterii in Wingarten prelibati *W.* c) rg et caplle Vronhoven *in loco raso al. atram. B.* d) *supra lin. al. man. add. W.* e) monasterio prescripto ac infra ipsius monasterii muros *W.* f) *al. atram. super lineam add. B.* g) auxliatores *B.* h) *om. W.* i) . . abbas et conventus monasterii *W.*

regulares, ac laicos utriusque sexus auctoritate sancte apostolice sedis nobis desuper commissa, quod ecclesiastice sepulture[k] tradi possint[k] et fidelium orationibus aliisque suffragiis valeant adiuvari, de omnibus et singulis sententiis prescriptis absolvere dignaremur, nos attendentes, quod sicut decet errantibus filiis, ut salutis reducantur ad viam, manum levaminis exhibere, sic etiam convenit, ut eis, qui ex hoc seculo transierunt, opem salutaris auxilii impendamus, et obinde auctoritate sancte sedis apostolice[n] nobis concessa omnes et singulos huiusmodi clericos et personas ecclesiasticas, seculares et regulares, ac laicos utriusque sexus, qui, ut predicitur, ligati premissis sententiis in villa[l] ac parrochia Berg, cappella[m] ipsius[n] et infra eius limites[l] decesserunt seu sunt sepulti, in[o] quibus tamen signa penitentie apparuerunt in morte, ab omnibus huiusmodi sententiis secundum formam ecclesie absolvimus, quodque ecclesiastice possint[p] tradi[p] sepulture et fidelium orationibus aliisque suffragiis valeant adiuvari, dumtamen aliud canonicum non obstiterit, presentibus indulgemus.

Datum Constantie anno Domini M°CCC°XL[q] octavo.

578. SCRIPTUM REGIS DE ARBITRIO INTER DUCEM DE TECK ET DOMINUM DE LICHTENBERG FACTO.

1348. Apr. 27.

Originale olim in archivo Darmstadensi, nunc in Stuttgartensi 'Grafen und Herren insgemein B. 5'. Contulit R. Salomon. Sigillum deperditum est loro membranaceo relicto. — Ed. Winkelmann, Acta II, 442 nr. 713.

Reg. imp. VIII nr. 667; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karel von Gotes genoden Romischer kunich ze allen ziten merer dez rychs und kunich ze Peheim tun künt menlichem umb di missehel, di unser liben getruwen Friderich hertzoge von Tekke und Symunt von Lihtenberch von der dorfer wegen hatten Rutershoven, di zwei Bettensdorf und di dorfer, di dar zu gehorent, daz die vor uns uberein komen sind mit unserm guten willen unde gehelle, daz di selben dorfer mit aller zugehorde bliben sollent dem vorgenanten Symunde von Lihtenberg one alle hindernisse. Dar umb gebiten wir unserem lantvogete in Elsazzen und dem schultheissen, dem meister, dem rat, den burgeren gemeinliche zu Hagenow, daz si dem vor genanten Symunde von Lihtenberg an den selben dorfern mit aller zugehorde ungehindert und ungeirret lant. Mit urkond dises brives.

Gegeben ze Prag dez achten tages nach dem Ostertag, do man zalt von Cristus geburt dreuzehenhundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, in dem andern jar unserr rich.

577. k) tr. p. sep. W. l) monasterio predicto ac infra muros ipsius monasterii W. m) *al. atram. supra lin. add. B.* n) *atram. non mut. sup. lin. add. B.* o) *minus distincte scriptum B.* p) t. p. W. q) millesimo trecentesimo XL W.

579. MANDATUM DE INVESTITURA ARCHIEPISCOPI MAGDEBURGENSIS.

1348. Apr. 28.

Originale in archivo publico Magdeburgensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann 'Codex diplomaticus Anhaltinus' III, 580 nr. 818.*

Reg. imp. VIII nr. 669: cf. additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex illustribus Rudolpho duci Saxonie iuniori, avunculo, et Alberto comiti de Anhalt, sororio, principibus suis carissimis, gratiam regiam et omne bonum.

Cum nos venerabili Ottoni[a] sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopo, consang(ui)neo et principi nostro carissimo, regalia sua, que a nobis et imperio suo et ecclesie sue nomine dinoscitur possidere[b], in personas legittimorum procuratorum suorum super eo de ipso plenum mandatum habencium et personam suam representancium contulerimus dictis procuratoribus nobis offerentibus pro eodem humiles preces suas, et ideo dilectioni[c] fidelitatis vestre committimus, precipimus et seriose mandamus, quatenus dictum . . archiepiscopum Magdeburgensem nostra vice et auctoritate de eisdem suis et ecclesie sue regalibus mox presentibus intellectis investire debeatis tali condicione, quod, quamprimum dictus archiepiscopus commode hoc efficere poterit, eadem regalia secundum formam sue promissionis alias nobis facte a nobis personaliter sub debitis et consuetis sollempnitatibus recipere teneatur[d] facturus nobis omagium et fidelitatis debite iuramentum ac alia, que circa huiusmodi infeodaciones regalium fieri consueverunt. Presencium testimonio litterarum, quibus nostre maiestatis sigillum duximus appendendum.

Datum Prage anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, IIII° Kln. Maii, regnorum nostrorum anno secundo.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) . . Dithmarus.

---

580. 581. SCRIPTA PRO LANTGRAVIO HASSIAE.

1348. Apr. 28.

Originalia in archivo communi Marburgensi. Contulit R. Salomon.

580. *Scriptum de homagio praestito. — Apr. 28.*

Originale humore foede corruptum in archivo supradicto 'H nr. 5'. Hic illic adhibuimus editionem quam paravit H. B. Wenck 'Hessische Landesgeschichte' II (1789), 'Urkundenbuch' p. 367 nr. 359, qui tunc temporis plura in originali legisse videtur. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 668.

Wir Karl [von Gots gnaden] Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehe[n und] tun kunt offenlich [mit disem] brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent: Wann der hochgebo̊rn Heinrich l[antgrave ze] Hessen,

579. a) i *in loco raso or.* b) *partim in loco raso or.* c) i *in loco raso, ubi prius 3 litterae.* d) tur *in loco raso.*

[unser furste und] liber oheim, uns gehuldet, gelûbt und gesworen hat, getruwe, gehorsam [und undertenig ze sein als einem] Rômischen kunige und seinem rechten her[ren], und hat von [uns] gemûtet seine [le]hen, die er [von dem] reiche ze recht [empfahen] sol, des haben wir [ange]sehen sein triwe, geh[orsam] und undertenikeit und leihen im und [seinen er]ben alle seine [lehen], purge, stat, lant und [li]ut mit allen herrscheften, rechten, wirden und eren, wie die genant [sei]n oder wo [die gelegen sint, in] aller der weise, als er und [sein] eldern d[ie]selben lehen untz her inne gehabt und besez[zen] habent vo[n seliger gedechtnuzz Ro]mischen keysern und kungen, unsern [vorvarn]. Und uber daz umb nûtzen, frûchtigen [din]st, den der vorgnant [unser furst und] oheim uns und dem [rei]che offt unverdroszenlich getan hat und noch tûn sol und mag in kûnfftigen zeiten, [bestetigen] wir im und seinen erben von sunderlichen g[n]ade[n] und von unserm kûnglichen gewalt alle ir hantfesten, [brief], recht, gnad, fryheit und gut [g]e[wonheit], die s[ij] von dem heiligen Rômischen reiche empfangen habent, in der [masz, das] diselben hantfesten, brief, recht, gnad, fryheit und gut gewonheit im und allen seinen erben und nachkomen [lant]graven [z]e Hessen von uns und [allen unsern] nachkomen an dem reiche veste, unverruckt und unverschrenkt ew[iclich] beleiben u[nd] gehalden werden sûllen. Und [dez ze urkun]d und ze vestem gedechtnûsze geben wir disen brief ver[sigelt mit unserm] kunigliche[n] insigel.

Der geben ist ze P[rag], nach Chris[te]s geburt dreutzehen hundert jar und [in dem] achten und vier[tzi]gi[sten] jar, [an dem ne]hsten montag nach dem s[untag] Quasimodogeniti, in dem [an]d[ern jar un]s[re]r reiche.

581. *Concessio sedium liberarum. — Apr. 28.*

Originale minus corruptum ibidem 'II nr. 6'. In plica legitur: R. *Sigillum cum loro deperditum. — Ed. C. Ph. Kopp, 'Ueber die Verfassung der heimlichen Gerichte in Westphalen (Göttingen 1794)' p. 369 nr. IV ex cop.*

Reg. imp. VIII nr. 5998.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim bekennen offenlich mit disem brief, daz wir umb sunderlich friuntschaft, gunst und liebe, die wir [i]m hertzen tragen zu dem hochgeborn He[in]rich lantgraven ze Hessen, unserm fû[rsten] und liebe[n] ôheim, und auch umb sunderlichen, steten, willigen und getriwen dinest, den er uns und dem reiche offt unverdrozzenlich getan hat und noch tûn sol und mag in kûnftigen zeiten, im und seinen erben und nachkomen lantgraven ze Hessen gelihen haben und leihen einen fryen stûl under der linden vor seinem slosze zu Grebinstein, und auch waz er eygens ackers [g]ekouffen mag zu Hedewigeschin, einen fryen stûl uf ze setzene, also daz er und seine erben und nachkomen die selben stûle haben und besitzen sûllen zu allem dem rehtten, als da ze lande recht und gewônlich ist. Und geben im dez ze urkûnde disen brief versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an mantag nach dem suntag Quasimodogeniti, in dem andern jar unsrer reiche.

582. SCRIPTUM PRO PRAEPOSITO SALZBURGENSI.
1348. Mai. 1.

Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Nobis petentibus descripsit M. Tangl. Sigillum secretum papiro copertum infra textum impressum, admodum laesum. — Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 5999.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex venerabili Salczburgensi . . preposito, devoto nostro dilecto, gratiam regiam et omne bonum. Quorundam fidelium nostrorum certa relacione comperimus, quod tu in bonis tue prepositure, que a sacro Romano imperio in feodum dependent, a quibusdam emulis tuis multa dispendia sustinueris et adhuc continuo plurima paciaris. Idcirco devocioni tue, prout iure tenemur, gerentes in hac parte animum compassivum, te, quem in nostris et sacri imperii obsequiis sollertem invenimus et fidelem, monemus presentibus et hortamur, ut de nostre celsitudinis benignitate, que semper de tuis negociis sollicitudine pervigili meditatur, spe resumpta mentem erigas, in nostre protectionis azilum firmam fiduciam reponendo. Etenim si tui adversarii ab inceptis impedimentis non desierint et hoc maiestati nostre tuis fuerit legacionibus et litteris nunciatum, extunc tibi tamquam benemerito, cuius approbate fidei puritas et obsequiorum constancia probatissimis indiciis claruerunt, graciose intendimus de oportuno et congruenti remedio providere.

Datum Prage in festo beatorum Philippi et Iacobi apostolorum, regnorum nostrorum anno secundo.

583. 584. CONCESSIONES DE IUDICIIS PRO FILIIS DUCIS SAXONIAE.
1348. Mai. 1.

583. *Potestas iudicandi. — Mai. 1.*

Originale in archivo generali Dresdensi 'nr. 3127'. Ad imaginem phototypicam descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo. Reg. imp. VIII nr. 673.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tůn kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, hōrent oder lesent: Wann wir des hochgebornen Rudolfs hertzogen ze Sachssen, des heiligen Römischen reichs ertzmarschalk, unsers fůrsten und liben ōheim, ze allen zeiten wol bedürffen und seiner gegenwůrtikeit und dinestes zu unserm und des reichs nutz und eren mit nicht enberen mügen noch wellen, da von geschicht, daz durch seines abwesens willen sein man, ritter und knecht, burger und ander gemeine lute in seinem fůrstentum rechtlos beleiben und swerlich beschediget werden, umb daz ettlich lute, die dem rechten nicht gesten wellen, seinen kindern den hochgebornen Rudolfen, Otten und Wentzla, unsern liben ōheim, ungehorsam sein und vor in nicht tůn, nemen noch leiden wellen, daz in ein recht geben solte, und haben daz zu einer hilfrede, daz die vorgnanten unser ōheimen bey ires vater leben dhaine lehen von dem reiche empfangen haben, und darumb wellen si nicht gebunden sein, vor in recht ze tůn oder

nemen. Des haben wir angesehen des vorgnanten unsers liben ôheims getriwen, willigen und steten dinest, den er uns und dem reiche offt unverdroszenlich getan hat und noch mit grozzem fleizze tut alletag: und uf di rede, daz der vorgenant unser liber ôheim, seineu kint und ir fûrstentûm, lant und lute unbeschediget beleiben, so tû wir in mit bedachtem mûte und mit rat unserr fûrsten und herren sûlche genade, als hernach geschriben stet, und leihen von unserm kûnglichen gewalt den vorgenanten hertzogen Rudolf dem jungen, Otten und Wentzlaben seinen kinden, unsern liben ôheimen, oder einem under in, wem er daz empfilhet, gantze macht und volkomenen gewalt, allew gericht ze sitzen, die der vorgnant unser liber ôheim selber siczezen solte, gleicherweis als er da selber gegenwertig wer. Und allez daz do geclaget, geantwurt, geurteilt und gerichtet wirt, daz sol alle di chraft haben, als es vor dem egnanten unserem ôheim geschehen wer, an widersprechen aller lute. Und dar über ze urkûnde und zu einer gantzen bestetigung geben wir disen brief versigelten mit unserem kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Prage, do man zalt von Christus geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an der heiligen zwelfpoten tag Philippi und Jacobi, in dem andern jar unserr reiche.

584. *Concessio banni.* — *Mai. 1.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 3126'. Descripsit R. Lüdicke. In plica legitur:* R. *Sigilli fragmentum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 673.

Quae cum litteris praecedentibus nr. 583 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez richs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent oder lesent: Wann wir des hochgebornen Rudolfs herczogen ze Sachssen, des heiligen Romischen richs erczmarschalk, unsers fursten und lieben oheim, ze allen zeiten wol bedurffen und seiner gegenwurtikeit und dînstes zu unserm und des richs nucz und eren mit nicht enbern mugen noch wollen, da von geschîcht, daz durch seines abwesens willen sein man, ritther und knecht, burger und ander gemeine lute in seinem furstentum rechtlos beleiben und swerlich beschediget werden, umb daz ettlich lute, die dem recht nicht gesten wellen, seinen kindern den hochgebornen Rudolfen, Otten und Wenzcla, unsern lieben oheim, ungehorsam sein und vor in nicht tun, nemen noch leiden wellen, daz in ein recht geben solte, und haben daz zu einer hilfrede, daz die vorgenanten unsirr oheimen bey ires vater leben dheine lehen von dem reiche enpfangen haben, und dar umb wellen si nicht gebunden sein, vor in recht zu tun oder nemen. Des haben wir angesehen des vorgenanten unsers lieben oheims getriwen, willigen und steten dînst, den er uns und dem reiche offt unverdroszenlich getan hat und noch mit grozzem fleizze tut alletag, und uf die rede, daz der vorgenant unser lieber oheim, seineu kint und ir furstentum, lant und lute unbeschediget beleiben, so tu wir in mit bedachtem mute und mit rat unserrer fursten und herren sulche gnad, als her nach geschriben stet, und leihen von unserm kuniglichen gewalt den vorgenanten herczogen Rudolf dem jungen, Otten und Wenczlaben seinen kinden, unsern liben oheimen, oder einem under in, wem er daz enpfilhet, den bann obir daz burggrafding, grefindingt und boteding mit allem[a] herscheften[b] und gewonheiten, di zu dem bann gehoren. Do von gebiten wir allen herren, ritthern, cnechten, burgern, gebawir, steten und dorffern, di zu dem vorgenanten dingen gehoren, daz si den vorgen(anten) Rudolfn, Otten und Wenczlaben odir eyme under in, wem das der vorgenant unsir oheim empfilet, gehorsam und undertenig sein sullen und ze allem irem gebot an den vorgenanten gerichten siczezen, clagen, antworten, recht und

584. a) *sic or.* b) herschesten *or.*

urteil geben und nemen sullen in allen sachen, welherlai di sint, gros odir clein, di leip, gut odir er antreten, on widirsprechen und on alles hindernuzz, gleichirweis als der vorgenant unsir lieber oheim herczog Rudolf der eltir selber gegewurtig were mit seim selbis leibe. Und dar uber ze urkunde und zu einer ganczen bestetigung geben wir disen brief vorsigelten mit unserm kuniglichem insigel.

Der geben ist ze Prage, do man zalt von Christs geburt dreuczenhundert jar und in dem achten und vierczigistem jar, an der heiligen zwelfpoten tag Philippi und Jacobi, in dem andern jar unsirer reiche.

585. RECEPTIO IN SERVITIUM CONTRA REGEM.
1348. Mai. 11.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Mainz Erzstift fasc. 91'. Descripsit R. Salomon. Sigilla duo, quae ex ipsa membrana pendebant, deperdita. — Extr. Regesta Boica VIII, 132; Scriba 'Hessische Regesten' IV, 3 p. 28 nr. 5564. — Ineditum.

Wir Cune von Falkenstein schůlmeister und vormůnder des stiftes ze Mentze bekennen offenlich an disem brief und důn kunt allen den, die in sehent oder horent lesen, daz wir mit wissen, willen und verhengnisse des erwirdigen in Gote vaders und herren unsers herren hern Heinr(iches) erczeb(ischoves) ze Mentze Cůnen von Harnaẘ kneht dem vorgen(anten) unserm herren, sinem stifte, uns oder dem, der ze ziiden vormůnder ist oder der den stift inne hat, ze diener gewunen han, also daz er in und uns gewappnit mit einer platen und einem pantzire wol erzuget dienen sol wider herren Karle kunig ze Beheim und herren Gerlach gref Gerlachs sůn von Nassaẘ, der sich nennet ertzeb(ischof) ze Mentze, und herren Adolffin und herren Iohan gebrůder grefin ze Nassaẘ und wider alle ir diener und helffer und die kriege alle uz. Und darumbe sollen wir oder wer ze ziiden vormůnder ist oder den stift inne hat, dem selben Cůnen bezaln und
1348. Nov. 11 geben achczig phunt Heller uff sant Mertins dag der nehste komet, als ze Frankenforth genge und gebe ist. Und der selbe Cůne nimet uz sin geborn mage und sin herren, der man und burgman er iezunt ist, do si reht von dem stifte nemen wollent. Welhe aber niht reht wollent nemen von dem stifte, so sol er dem vorgenanten unserm herren, sinem stifte, uns oder wer ze ziiden vormůnder ist oder den stift inne hat, helffen wider die, als lange und die vorgen(anten) kriege werent. Ouch ist gerette: wer, daz dise kriege versůnet wrden binnen disem jare, so sol der vorgen(ante) Cůne doch dem vorgenanten
1349. Mai. 11 unserm herren, uns oder wer den stift inne hat wider aller menlich ein jar us dienen, daz sich anhebet an der daten disz briefes. Dez ze urkunde so han wir unser insigel mit des vorgen(anten) unsers herren von Mencze und der vormuntschaft gemein insigele an disen brief gehangen. Und wir Heinr(ich) ertzeb(ischof) ze Mentze bekennen, daz alle diese vorgeschriben stucke mit unserm wissen und willen geschin sint. Und des ze urkunde so han wir unser insigele an disen brief gehangen.

Der geben ist ze Eltevil uff den sůndag als man singet Iubilate, anno Dominī M°CCC°XLVIII°.

586—588. LEGATIO PAPAE AD REGEM.

1348. Mai. 19. — Iun. 20.

Cf. litteras papae infra ad Oct. 27. proponendas et H. Otto in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' IX, 333.

586. *Litterae papae archiepiscopo Pragensi aliisque directae.* — *Mai. 19.*

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 2 nr. 10—14 (R). *Contulit R. Salomon.* — *Ed. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 576 nr. 794 (nr. 12); Klicman 994.* — *Extr. Werunsky 198; Schmidt in 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXI, 383 nr. 153 (nr. 14).*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 209.

Venerabili fratri Ernesto archiepiscopo Pragensi.

Cum dilectum filium magistrum Alioctum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palacii auditorem, apostolice sedis nuncium, ad carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Romanorum illustrem pro certis negociis, que ipse tibi exponet oretenus et que insident admodum cordi nobis, presencialiter destinemus, fraternitatem tuam attente rogamus, quatenus ipsius nuncii adhibita[a] pro parte nostra relatibus super hoc exponendis huiusmodi plena fide sibi in votiva et celeri[b] eorum promocione apud eundem regem assistas pro nostra et dicte[c] sedis reverencia favoribus et auxiliis oportunis, ita quod per interposicionem tuam nostrum in hiis votive consequamur optatum.

Datum Avinione XIIII. Kl. Iunii, anno septimo.

In eundem modum dilecto filio Nicolao de Lucembourgo preposito ecclesie Saccensis[d], Pragensis[e] diocesis, capellano nostro.

Item in eundem modum dilecto filio Nicolao de Brunna[f] decano Olomucensi[g], carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris cancellario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Guillermo domino de Lantstan, carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris consiliario.

Item in eundem modum dilecto filio nobili viro Rudolfo duci Saxonie.

587. *Litterae regi directae.* — *Iun. 20.*

Ibidem f. 28' nr. 85. Descripsit F. Kern. — *Extr. Werunsky 201; Klicman 1000.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 210.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Roman(orum) illustri.

Pro quibusdam negotiis, quorum expeditio votiva et celeris insidet admodum cordi nobis, dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narniensem, decretorum doctorem, capellanum nostrum et causarum palatii apostolici auditorem, ad serenitatis tue presentiam providimus destinandum. Quocirca serenitatem tuam instanter

586. a) *sequitur locus rasus unius vocis spatium adaequans, linea quadam expletus R.* b) celera *R.* c) dce *in loco raso R.* d) Susaciensis *R.* e) Pra *in loco raso R.* f) Kimna *vel* Kimia *R; cf. Klicman l. c.; Huber in Reg. imp. VIII p. XLV in annotatione et additamentum I p. VIII in annot.* g) Olomicensi *R.*

et affectuose rogamus, quatenus ipsius magistri Alioti super huiusmodi negotiis adhibita pro parte nostra relatibus plena fide sic illa tanquam devotionis filius grata. liberali ac celeri velis prosecutione complere, quod tue sincere devotionis affectum, quam ad nos et Romanam geris[a] ecclesiam, effectus indicet et nos sublimitatem tuam dignis prosequamur gratiarum actionibus et beneplacita tua favorabilius prosequamur.

Datum Avinione XII. Kl. Iulii, anno septimo.

588. *Litterae decano ecclesiae Pragensis directae. — Iun. 20.*

Ibidem f. 22' nr. 84. Item descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 201; Klieman 1001. — Ineditum.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 210.

Dilecto filio .. decano ecclesie Pragen(sis), carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Roman(orum) illustris cancellario [1].

Cum dilectum filium magistrum Aliotum Lucii canonicum Narnien(sem), capellanum nostrum, apostolice sedis nuncium, pro certis negociis, que ipse tibi exponet plenius viva voce et que insident admodum cordi nobis, ad carissimum in Christo filium nostrum Karolum regem Roman(orum) illustrem presentialiter destinemus, discretionem tuam attente rogamus, quatenus eiusdem nuncii super expositione huiusmodi adhibita pro parte nostra relatibus plena fide, sic ei in huiusmodi commissis per nos sibi negociis assistas efficaciter auxiliis, consiliis et favoribus oportunis. quod ipse negotiorum huiusmodi expeditionis votive consequatur effectum et nos devotionem tuam dignis gratiarum actionibus prosequamur.

Datum Avinione XII. Kl. Iulii, anno septimo.

589. CITATIO AD VICARIUM REGIS.
1348. Mai. 19.

Copia authenticata [2] (C) *1348. Iul. 16. data in archivo Bruxellensi 'Chartes de Brabant nr. 787 (792)'. Descripsit R. Salomon. — Extr. Alph. Verkooren, 'Inventaire des Chartes et Cartulaires des Duchés de Brabant et de Limbourg et des Pays d'Outre-Meuse' I, 2 (Bruxelles 1911) p. 202 nr. 787. — Ineditum.*

De lite inter episcopum Leodiensem et ducem Brabantiae exorta fuse agitur in tractatu quodam ab Henrico Sudermann de Tremonia archidiacono Leodiensi conscripto, cui titulus est 'Positio pro iustificatione iudicii pacis Leodiensis'; quem edidit K. W. Nitzsch in 'Forschungen zur deutschen Geschichte' XXI (1881) p. 287—297. Nos huius tractatus, quem a. 1349. scriptum esse mox in annalibus nostris 'Neues Archiv' probabimus, novam

587. a) *postea add. R.*

1) *Predrogius de Sudomiř, decanus ecclesiae Pragensis, de quo cf. Klieman in indice nominum, numquam cancellarius regis fuit.* 2) *Authenticationis verba, quae contextum statim sequuntur, alio atramento ac reliqua pars instrumenti scripta, haec sunt:*

Et quia nos Iohannes prepositus monasterii sancti Iacobi Frigidi Montis in Bruxella ordinis sancti Augustini, Cameracensis dyocesis. originales litteras presentis copie suprascripte veras et integras omnique mala suspicioue carentes ac vero sigillo domini Baldewini archiepiscopi supradicti, ut prima facie apparuit, sigillatas vidimus et diligenter perlegimus, in nostre visionis testimonium sigillum nostrum presenti copie duximus apponendum.

Anno Domini millesimo CCC° quadragesimo octavo in crastino festi Divisionis apostolorum.

editionem in sequenti tomo publicandam iam paravimus. Cf. etiam litteras Karoli regis a. 1349. datas Reg. imp. VIII nr. 877 et 1096, item in tomo IX. denuo edendas.

Baldewinus Dei gratia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopus, sacri imperii per Galliam archicancellarius, locum tenens gloriosissimi principis domini Karoli Romanorum regis et semper augusti[1], domini et nepotis sui karissimi, ad presens in remotis agentis[2] religiosis viris P(ar)cen(si) et Helechinensi . . abbatibus ordinis Premonstratensium, sancti Iacobi Frigidi Montis in Bruxella, sancte Gertrudis in Lovanio . . prepositis ordinis sancti Augustini, strenuis viris domino Waltero de Hanut militi, Clerebaldo de Lens et Willermo Landnensi armigeris ac aliis universis . . abbatibus, prelatis ecclesiasticis, baronibus, militibus, clericis et laycis cuiuscumque conditionis existentibus, prefati domini regis Romanorum subditis, ad quos presentes littere pervenerint, salutem et omne bonum et mandatis suis, ymmo verius regiis, fideliter obedire.

Cum illustris princeps dominus Iohannes dux Lothr(ingie), Brabantie, Lymb(urgie) sacrique imperii marchio, consanguineus noster dilectus, a quibusdam gravaminibus, que ipse dux sibi in personis suorum subditorum per venerabilem in Christo patrem dominum Eng(elbertum) episcopum Leodiensem, consanguineum nostrum dilectum, esse illata dicit et deducit, contra eundem episcopum ratione suorum temporalium dicto domino regi [Roman]orum subiectum utpote a regno seu imperio Romanorum dependentium ad regem predictum, in quantum ipsum tangit hoc negocium, tanquam ipsius episcopi superiorem ratione dictorum temporalium appellaverit, prout prima facie apparuit ex quodam instrumento publico[3] coram nobis per discretum virum Arnoldum personam personatus de R[iis]berghen[4], dicti domini ducis procuratorem, nomine ipsius procuratorio exhibito, lecto et per nos audito et intellecto, cumque dicto serenissimo principe domino Karolo Romanorum rege, ut premittitur, in remotis agente dictus procurator nomine quo supra ad nos . . archiepiscopum predictum tanquam predicti regis in remotis agentis locum et vices tenentem pro huiusmodi appellacionis prosecutione facienda regressum habuerit nobisque ut tali dictam appellationem presentaverit et nos prima facie de ea per dictum instrumentum informaverit nobisque, ut in negocio appellationis huiusmodi per tramites iusticie procedere vice et auctoritate regia vellemus, instanter supplicaverit, nos huiusmodi supplicationi inclinati auctoritate et vice regia, qua fungimur in parte ista, in hoc negocio procedere et huiusmodi processus nostri ab ea parte edicti que est de in ius vocando[5] exordium sumere volentes vobis et cuilibet vestrum, qui a lat(ore) presentium super hoc fueritis requisiti, auctoritate et vice predicta sub debito fidelitatis vestre, qua sacro imperio sive regno astricti estis, districte precipiendo mandamus, quatenus vos, qui super hoc, ut premittitur, a latore presentium requisiti fueritis, ita quod alter vestrum alterum non expectet in hiis exequendis, ad presentiam dicti domini . . episcopi Leodiensis, si eius presentiam commode habere poteritis, alioquin ad ecclesiam Leodiensem accedentes solempniter palam et publice sub testimonio competenti dictum dominum . . episcopum Leodiensem peremptorie citetis Treveris ad diem tricesimam sextam a die executionis huiusmodi citationis facte numerandam seu computandam, si dies feriata non fuerit, alioquin ad diem non feriatam proximam inde sequentem, ita tamen, quod executio predicta ita tempestive fiat, quod terminus huiusmodi citationis festum beati Remigii proxime venturum non excedat, 1348. Oct. 1. coram nobis seu illo vel illis, quem vel quos ad hoc, si protunc nos a civitate Treverensi abesse contigerit, deputaverimus; quem et nos ad diem supradictam citamus in hiis scriptis ad procedendum per se, alium vel alios ydoneum vel ydoneos responsalem vel responsales cum dicta parte appellante in negocio appellacionis predicte et ad viden-

1) *V. supra nr. 144. 145. 489.* 2) *Karolus rex tunc temporis in Moravia erat.* 3) *Quod non habemus.* 4) *Cf. Analecta Vaticano-Belgica I (1906) nr. 1857 cum nota, IV (1910) nr. 710.* 5) *Cf. Dig. II, 4.*

dum et audiendum per nos, nostros commissarium seu commissarios predictos procedi in eodem cum partibus antedictis, in quantum de iure fuerit procedendum, cum intimacione iuris debita et consueta, quod, si dictus dominus episcopus sic citatus ad dictam diem per se seu alium vel alios venire et coram nobis seu commissario vel commissariis a nobis ad hoc deputando vel deputandis comparere non curaverit, cum dicta parte appellante ipsius . . episcopi absentia non obstante per nos seu dictos commissarium vel commissarios nostros procedere [intendimus][a] in hoc negocio, prout dictaverit iuris ordo. Et quid inde feceritis vos, qui hoc mandatum nostrum, ymmo regium, executi fueritis, nobis litteris vestris fideliter rescribatis[1] [et] diem huiusmodi executionis. Volumus etiam litteras originales autenticas huiusmodi appellationem continentes[2] vobis in ipsarum prima forma exhiberi et de eis vobis fidem fieri, si hoc petieritis, ipsis tamen litteris apud ipsarum exhibitorem salvis remansuris.

Datum Treveris anno Domini M°CCC° quadragesimo octavo, feria secunda post Dominicam qua cantatur in Dei ecclesia Cantate.

---

590. MANDATUM PAPAE CONTRA ADVERSARIOS KAROLI REGIS.

1348. Mai. 25.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 7 nr. 32. Contulit Th. Hirschfeld. — Ed. Eubel, Bullarium Franciscanum VI (1902) p. 212 nr. 459. — Extr. Raynaldus, Annales ecclesiastici ad a. 1348 § 21 (= tom. XXV [1872] p. 448).

Dilectis filiis generali et provincialibus ministris ac ceteris fratribus ordinis Minorum Verone in generali capitulo proxime[3] congregandis.

Quanto ordinem vestrum sincerius gerimus in visceribus caritatis et potius afficimur ad personas illius, tanto procul dubio molestius ferimus, si persone ipse, quas compositione morum et sanctitate vite fieri cupimus exemplares, ad ea vel ex malignitatis proposito aut crassa ignorancia prolabuntur, per que persone ordoque prefati lacerantur infamia et non solum personarum ipsarum sed aliorum fidelium animabus grave periculum generatur. Dudum siquidem populo christiano per provinciam Alamanie constituto, qui diu ab obediencia sancte matris ecclesie in plerisque partibus dicte provincie dampnate memorie Ludovici de Bavaria Dei et ipsius ecclesie persecutoris et hostis a Deo et eadem ecclesia iusto iudicio reprobati ac de heresi et scismate sentencialiter condempnati[a] tunc in humanis agentis procurante malicia fuerat alienus, pio compacientes affectu et cupientes dicti populi animarum providere saluti eodem Ludovico turpi et horrenda morte rebus humanis exempto, nonnullis prelatis per eandem provinciam constitutis per nostras litteras[4] duximus committendum, ut omnes et singulos, qui propter fautoriam, sequelam et assistenciam dicti Ludovici variis et gravibus penis ac senteneiis tenebantur astricti quique relicto erroris devio ad nostram et ipsius ecclesie devotionem et obedienciam ac ipsius ecclesie unitatem redire vellent, ab omnibus penis et senteneiis huiusmodi sub certa forma auctoritate nostra absolverent ipsosque ad unitatem ecclesie reciperent memorate. Cumque nos animarum lucrum ex commissione huiusmodi proventurum non modicum probabiliter speraremus, molesta nobis et displicens multorum relatio ad nostrum perduxit auditum, quod nonnulli ex confratribus vestris partium

589. a) *deest C; supplevimus.*

590. a) condampnati *R.*

1) *In archivo Confluentino talia frustra quaesivimus.* 2) *V. supra p. 595 notam 3.* 3) *In festo Pentecostes (Iun. 8).* 4) *Supra nr. 377. 379.*

earundem, qui eiusdem Ludovici fautores, consiliatores et ei adherentes extiterant, non solum Deo et ecclesie memorate per penitentie debitum reconciliari prodolor non curantes, sed velut in profundum malorum demersi[1], ut sibi et aliis precipitium dampnationis existant, quamplures volentes ad gremium ecclesie prefate reverti ab eorum proposito retraxerunt, quod idem Ludovicus verus Romanorum imperator extiterat, pollutis ac mendacibus labiis[2] ac presumptione dampnabili asserentes ac, quantum in eis erat, nonnullos se ad carissimi in Christo filii nostri Caroli Romanorum regis illustris rite promoti et ab eadem ecclesia legitime approbati obedientiam disponentes ab eorum proposito revocantes. Hii sunt fructus, quos ex laboribus eorundem confratrum ipsa metit ecclesia: hec sunt opera sanctitatis, quibus querunt Deo populum acceptabilem[3] reddere quibusque vacant profectibus animarum. Quia vero hec tanto nos pungunt acerbius et gravius sauciant, quanto plurium simplicium animas ruine dampnationis exponunt, et proinde pati ea sub dissimulationis velamine nullatenus intendentes universitatem vestram monemus, requirimus et hortamur attente per apostolica scripta vobis districte precipiendo mandantes, quatenus de illo super hoc remedio providere curetis, per quod talia vel similia de cetero conquiescant et ad correctionem eorum non oporteat limam apponere apostolice potestatis.

Dat. Avinione VIII. Kal. Iunii, anno septimo.

591. PRIVILEGIUM DE DIVERSIS PRO CIVITATE DONAUWOERTH.

1348. Mai. 26.

Originale in archivo civitatis Donauwörth. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Steichele, 'Das Bistum Augsburg' III (1872) p. 709. — Extr. 'Abhandlungen der bayerischen Akademie, Historische Klasse' II, 1 (1837) p. 221.*

Reg. imp. VIII nr. 682: cf. p. 683.

Cf. infra ad 1348. Oct. 16; praeterea Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 124 et 177.

Wir Karl von Gots gnaden Rōmischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brif allen den, di in sehen oder hōrnt lesen: Wann unser liben getriwen . . der burgermeister, der rat und di gemein der burger der stat ze dem Swebischenwerde, unser und des reichs lieben getriwen, uns als einen Rōmischen kůng erkant und erkennen und uns als irem herren gehuldet und gesworn haben, getriwe, gehorsam und undertenig ze sein, des haben wir der vorgenanten burger stet triwe und lieb angesehen, di si zu uns und dem reiche habent, und auf daz, daz si uns und dem reiche dester baz gedienen mūgen und sūllen, so haben wir di vorgenanten unser lieben getriwen burger mit disen hernach geschriben stůkken und allen artikeln von unsern kůnglichen gnaden begnadet:

(1) Von ersten, daz si in der verpuntnůsse, di die von Augspůrg, Ulme und ander des reichs stete, di zu der verpuntnusse gehōrnt, sein, beleiben sullen und mūgen[4], als lang di selb verpuntnusse weret und di weil wir leben.

(2) Wir wellen und sullen sie ouch niht mer fůrsten, herren noch niemant anders versetzen noch verkumern v̊on dem reiche, di weil wir leben, sůnder wellen wir si bei uns und dem reiche behalten gnedigclichen.

1) *Cf. Matth. 18, 6.* 2) *Cf. Is. 6, 5.* 3) *Tit. 2, 14.* 4) *Cf. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 105. In prioribus litteris societatis supra nr. 286 civitas Werdensis non nominatur.*

(3) Wer auch, daz ein rihttigung getaydingt oder gemacht würde zwischen uns und den von Beyrn etwennen Ludwigs kinder der sich keyser nant, so sullen wir sie in der vorgenanten berihttung und taydingen usnemen, daz si furbaz in der egenanten von Beyrn hant niht mer kumen süllen und daz di selben von Beyrn ir gnedig und gut freunt werden und beleiben.

(4) Wir wellen und günnen in ouch des, daz si sullen fürbaz mer beleiben bei irr gewonlichen steůr vier hundert pfunt Haller, di si von alter gegeben haben dem reiche von irr stat, und wir noch anders niemant si darüber dringen noch beswern wellen oder sullen.

(5) Und wer, daz wir oder unser nachkomen an dem reiche uz der vorgenanten stat krigen wölten oder müsten, so solten si di weil und daz der vorgenant krig wert, der obgenanten steur vir hundert pfunt Haller ledig und los sein, daz si di uns noch anders niemant von unsern wegen geben sullen.

(6) Wir wellen ouch, als daz ammanampt in derselben stat von alter herkomen ist an allen rehten und guten gewonheiten, daz daz furbaz also beleibn sulle stet und gantz an unsern und niemants hindernůsse [1].

(7) Ouch wellen wir, daz unser vogt, wer zu demselben mal von uns oder unser nachkomen an dem reiche in gegeben oder gesatzt wirt, mit dem vorste. da di stat mit gewidemt ist, niht furbas sulle ze schaffen haben, weder er noch anders niemant si daran hindern oder besweren sullen in dhein weise. dann als vil, daz derselbe vogt holtz ze brennen bedarf in seinem hause.

(8) Wir günnen in ouch von unsern besundern kunglichen gnaden. daz di vorgenanten . . unser burger di vels, di si vormals gebrochen haben, daz si di fürbaz brechen sullen und mügen und da mit ir stat pezzern, und wellen, daz si daran niemant sulle hindern in dhein weis.

(9) Wir geheizzen in ouch, wer daz di vorgen(anten) von Beyrn oder anders iemant si beschedigen wölten. daz wir in dann hilf senden sullen und wellen. als vil si der bedürffen on allen irn schaden.

Mit urkunde dits brifs versigelt mit unserm künglichen insigel.

Der geben ist ze Brünne an dem monätag vor unsers Herren auffuert tag, do man zalt nach Christus gebürt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, in dem andern jar unsrer reiche.

In plica alia manus scripsit: . . per dominum . . cancell(arium) | Dithmarus.

592—596. SCRIPTA PRO DUCE AUSTRIAE.
1348. Mai. 26. — Iun. 5.

Originalia in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit vel contulit R. Salomon. In omnibus sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. Ubique in parte interiore plicae alia manu, quam contextus litterarum, haec notitia exarata est: Cassyodo etc. *vel* Cassyode etc. *Quae quid sibi velit, nec Lindner, 'Das Urkundenwesen Karls IV.' p. 117, nec nos efficere potuimus. In cancellaria ducis Austriae, non in regia, eam scriptam esse vix dubitandum videtur; forsan temporibus Rudolfi IV. ducis adiecta est, quem notis secretioribus non raro usum esse inter omnes constat: cf. F. Kürschner 'Herzog Rudolphs IV. Schriftdenkmale' in 'Mitteilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale' XVII (1872) p. 71—80.*

1) *Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 54 nr. 917.*

592. *Confirmatio iurium generalis. — Mai. 26.*

In plicae parte dextra legitur: R. — *Extr. Lichnowsky (Birk), 'Geschichte des Hauses Habsburg' III (1838) p. CCCCLXIX nr. 1482; Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 580 nr. 801*[1].

Reg. imp. VIII nr. 683.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mai. 4. datis ('Regesten Ludwigs' p. 80 nr. 1298) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rōmischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim *tůn kunt offenlich mit disem brif allen den, di in* lesen oder hōrn lesen, daz wir dem hohgebornen Albreht *hertzogen ze Ōsterrich, *zu Steyrn und ze Kernden, unserm lieben oheim und fůrsten, und seinen sůnen Rudolfen und Fridrich hertzogen und irn erben durch der dinst willen, di si uns und dem heiligen Rōmischen reiche wol getun můgen und sůllen, bestettigt haben und bestettigen von kůnglichem gewalt alle di rehte, freyheit, gnad und gewonheit, di si oder ir vordern in iren landen, leuten, steten und gerihten herbraht haben untz an unser wal. Dar zu sullent ouch die Juden, die hinder in gesezzen sint oder hinder si ziehent, in allen den rehten und gewonheiten beleiben, als si di oder ir vordern herbraht habent. Mit urkunde diczs brifs, der versigelt ist mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Brunne, do man zalt nach Christus gebůrt drẘzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem nehsten montag nach sant Urbans tag, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

593. *Confirmatio iurium civitatum et iudiciorum. — Mai. 26.*

Ed. Dumont, 'Corps diplomatique' I, 2, 247. — Extr. Lichnowsky (Birk) l. c. p. CCCCLXVIII nr. 1481; Codex diplomaticus Moraviae VII, 580 nr. 800.

Reg. imp. VIII nr. 684.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris a. 1330. Aug. 6. datis ('Regesten Ludwigs' p. 72 nr. 1181) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rōmischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim tun kunt offenlich mit disem brif, daz wir dem hohgeborn Albreht *hertzogen ze Ōsterrich, *ze Steirn und ze Kernden, unserm lieben ōheim und fůrsten, und seinen sůnen hertzog Rudolf und hertzog Fridrich und irn erben durch der dinst willen, di si uns und dem Rōmischen reiche wol getun můgen und sůllen, bestettigt haben und bestetten von kůnglichem gewalt alle di rehte, gnad und freyheit und ouch gut gewonheit, die ir stete und *gerihte habent oder haben sullen in aller der weise, als di selben stete und gerihte von keisern und von Rōmischen kůngen *untz uf den tag und wir erwelt wůrden, an si komen sint*. Dar zu sullen ouch di Juden, di in irn steten oder vesten gesezzen sint oder dar in ziehent, bei den rehten und *gewonheiten beleiben, als sie untz her von alter untz an uns komen sind. Mit urkund ditzs brifs, der versigelt ist mit unserm kůnglichen insigel.

Der geben ist ze Brůnne, do man zalt nach Christus gebůrt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem nehsten montag nach sant Urbans tag, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

1) *Non exstat ap. Dumont 'Corps dipl.' I, 2, 247, ut ait Böhmer-Huber, Reg. imp. VIII nr. 683. Ubi revera litterae infra nr. 593 propositae leguntur.*

594. *Concessio pecuniae.* — *Mai. 26.*

In plica legitur: R̷. — *Ed. R. Thommen, 'Urkunden zur Schweizer Geschichte aus österreichischen Archiven' I (1899) p. 279 nr. 458. — Extr. Lichnowsky (Birk) l. c. nr. 1480; Codex diplomaticus Moraviae VII, 579 nr. 799.*

Reg. imp. VIII nr. 685.

Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mai. 3. datis ('Regesten Ludwigs' p. 80 nr. 1295; ed. Thommen l. c. p. 212 nr. 360) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesent, daz wir dem hochgebornen Albrechten *hertzogen ze Ôsterrich, *ze Steyr und ze Kernden, unserm lieben ôheim und fûrsten, umb die frûchtpern dinest, die er und sein vordern dem heiligen Rômischen reiche erzaigt habent, geben und geben haben von kûnichleicher milde und sûnderlichen gnaden zwaintzig tausent marck silbers Chostnitzer gewichtes. Und darumb *setzen wir ze einem rechten pfande demselben hertzog Albrechten und seinen sûnen Rudolfen und Friderichen hertzogen und iren erben die stete und vesten Brysach und Newinburch, Schafhusen und Reynvelden stat und purch mit luten, guten, rechten, eren, kyrchensetzen, gûlten, Judenstewren, nûtzen und gewonheiten und mit allem dem und darzu gehôret, swie daz genant ist, als von alter herchomen ist, also daz si* dieselben pfande und nûtze innehaben und niezzen schûllen als lang, untz wir oder unser nachkomen an dem reiche si von in* umb daz vorgenant gute wider ledigen*. Und schûllen ouch in die vorgeschriben nûtze, die wir in umb den dienst, den derselbe hertzog Albrech[a] und sein vordern dem reiche getan habent, geben und versatzt haben alle die zeit und si die egenanten pfand innehabent, an den vorgenanten zwaintzig tausent marcken silbers nicht abgen. Si schûllen auch die vorgenanten stete Brysach und Newinburch*, Schafhusen und Reynvelden* uns und unsern nachkomen an dem reiche wider ze lôsen geben an widerrede, swenn wir oder unser nachkomen si lôsen wellen. Si mûgen auch die vorgenanten stat und purch Reynvelden selben lôsen umb daz gut, darumb si versatzt sint, und slahen' in daz auf die egnanten pfande. Swaz auch ander keyser oder Rômisch kûnig von den egnanten pfanden und guten verkûmert oder versetzt hieten*, daz mag unser obgenanter ôheim und sein sûne und ir erben lôsen, ob sie wellent, und umb swaz si ez lôsent, daz schûllen si auf die obgnanten pfand slahen, und schûllen in als vil die summe gemeret werden. Und geloben, daz wir die chûrfûrsten des heiligen Romischen reichs, geystlich und werltlich, fleizzichlich und mit gantzen trewen biten wellen an alles geverde, daz si ir bestetigung und willen geben und tûn zu den vorgenanten pfanden[1]. Hiet aber Ludweig von Bayern, der sich keyser nante, chaynerley gût geslagen und brief gegeben auf die vorgnanten pfande, die schûllen chein chraft haben und schol pei der vorgenanten summen der obgenanten zwaintzig tausent marck beleiben und darumb gelôset werden, als vor geschriben stet. Mit urkunde ditz briefs versigelt mit unserm kûnglichem insigel.

Der geben ist ze Brûnne, do man zalt nach Christs geburt drewtzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an dem nehsten montag nach sand Urbans tag, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

594. a) *sic or.*

1) *Scripta consensus electorum non invenimus.*

595. *Infeudatio de ducatibus Austriae, Styriae, Karinthiae.* — *Iun. 5.*

Exstant originalia duo, A *latinum,* B *teutonicum. In utriusque plica scriptum est:* R. — A *extr. Lichnowsky (Birk) l. c. p. CCCCLXIX nr. 1483.* B *ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 690.

B ex A translatum esse ex ipso orationis genere apparet. — Ad tenorem cf. supra nr. 559. — Quae cum litteris Ludovici imperatoris 1331. Mai. 5. datis ('Regesten Ludwigs' p. 80 nr. 1300) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

A.

Karolus Dei gracia Roman(orum) rex semper augustus et Boemie rex.

Significamus universis nostris et sacri* imperii fidelibus, qui sunt vel pro tempore fuerint, presentes litteras inspecturis imperpetuum, quod* pure fidei et preclare devocionis insignia, quibus illustris Albertus dux Austrie, *Styrie et Karinthie, avunculus et princeps noster dilectus, nos et sacrum Romanum imperium sincerius veneratur, et obsequia fructuosa, que nobis et eidem imperio exhibuit et que idem Albertus dux nec non illustres Rudolfus et Fridericus duces, eius filii, et ipsorum heredes in futurum impendere poterunt et debebunt, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes, ipsi Alberto duci Austrie, Styrie et Karinthie ac natis suis Rudolfo et Friderico ducibus predictis ceterisque eorum heredibus presentibus et futuris ducatus Austrie, *Styrie et Karinthie cum omnibus et singulis comitatibus, advocaciis ac dominiis nec non iudiciis, mutis, theloneis, monetis, nemoribus et silvis et omnibus iuribus ac bonis feodalibus ad eosdem ducatus Austrie, Styrie et Karinthie pertinentibus, quocu(n)que nomine censeantur, nec non dominia Carniole, Marchie et Portus Naonis et omnes comitatus et dominia cum omnibus eorum iuribus et bonis feodalibus omniaque feuda, iura et libertates, quas vel que dictus dux Albertus habuit vel adhuc habet, ac singula, que a Roman(orum) imperatoribus seu regibus hactenus tenuit et possedit, universa quoque dominia, comitatus et civitates cum omnibus suis iuribus ac pertinenciis, super quibus a divis imperatoribus seu regibus Roman(orum) dux Albertus predictus habet testimonium litterale, omnia quoque et singula feuda, que

B.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim kůnden allen getrewen des Rômischen reichs, die disen brief ansehent, ewichlich, die nu lebent und hernach chůnftig werdent, daz wir haben angesehen mit dem gesicht unsers lauttern můtes die bestett lautter triwe und gehorsam, mit den der hochgebôrn Albrecht hertzog ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden, unser lieber fürst und ôheim, uns und daz heilig Rômische reiche geeret, und ouch umb die fruchtpern dinest, die er dem reiche erzaiget hat und ouch die der selbe hertzog Albrecht und sein sůn Rudolf und Fridreich hertzogen und ir erben fürbas wol getůn mügen und schůllen, haben wir dem vorgenanten Albrecht hertzogen ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden und seinen sůnen hertzoge Rudolf und hertzog Fridreichen und allen iren erben, die si fürbas gewinnent, die hertzogentům ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden mit allen den grafscheften, vogtein und herscheften und ouch gerichten, mauten, zôllen, můnzzen, walden und allen rechten, lehen und verlehenten gůten, die zu den vorgnanten hertzogentůmen ze Österrich, ze Steyr und ze Kernden gehôrent, swie die genant seint, und darzu die herscheft ze Chrain, uf der Marich und ze Portnaw und alle grascheft und herscheft mit allen iren rechten und gůtern oder verlehenten gůtern und alle die lehen, recht und freyheit, die er gehabt und herbracht hat oder die er noch hat, und ouch alles, daz er herbracht hat bey keysern und pey kůnigen, und ouch alle die herscheft, grafscheft und stet mit allen iren rechten, die in zu gehôrent, dar über der selbe hertzog Albrecht von keysern oder von

iam dictus Albertus dux suique progenitores in Swevia,* Alsatia et alibi ab imperio hactenus tenuerunt et possederunt, velud Roman(orum) rex nomine et vice sacri Romani imperii contulimus et conferimus* cum omnibus iuribus predictis, libertatibus, consuetudinibus ac pertinenciis universis, prout ab antiquis temporibus et modernis hucusque devolutum fore dinoscitur et deductum, nec non universa feuda, que dux Albertus prefatus et felicis recordacionis illustris Otto quondam dux, frater ipsius, ab olim Ludovico de Bavaria, qui se imperatorem nominavit, tenuerunt et possederunt, per omnia iuxta suarum tenorem et continentiam litterarum[1], cum eiusdem Ludovici infeudaciones et littere sint et fuerint invalide et nullius vigoris penitus vel momenti, predictis Alberto duci nec non Rudolfo et Friderico natis ipsius ac ipsorum heredibus de novo contulimus et conferimus de liberalitate regia et gratia speciali, ac eundem Albertum ducem suo et predictorum Rudolfi et Friderici filiorum ac aliorum heredum ipsius nomine atque vice sceptro nostro regali investivimus et investimus de feudis supradictis adhibitis sollempnitatibus debitis et consuetis, condicione tali, quod illustres Rudolfus et Fridericus duces, nati Alberti ducis prescripti ceterique ipsius heredes ducatus, principatus, dominia et terras predictas cum omnibus suis pertinenciis, prout superius sunt expressa, a nobis in feudum debebunt accipere modo debito et consueto, quando ad ipsos fuerint hereditarie devoluta. Nosque promittimus, et spondemus, quod in casu predicto ducatus, principatus, dominia et terras easdem cum omnibus suis pertinentiis predictis Rudolfo et Friderico ducibus et eorum heredibus conferre volumus et tenemur quolibet recusacionis seu dilacionis diffugio pretermisso, quam primum ad ipsos vel eorum aliquem, ut premittitur, iure hereditario fuerint devoluta. In cuius rei testimonium presentes conscribi et magestatis nostre sigillo iussimus communiri.

Datum Seveld anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione

kůngen brief hat, und ouch alle di lehen, die der selb hertzog Albrecht oder sein vordern enher von dem Rômischen reiche gehabt oder besezzen hat ze Swaben, ze Elsazzen und anderswo, verlihen haben und verleihen als ein Rômischer kůnig von des Rômischen reichs wegen ze rechtem lehen mit allen vorgenanten rechten, freyungen, gewonheiten und zugehôrung, als ez von alter und ouch nů herbracht ist, und alle die lehen, die der selb hertzog Albrecht und sein brůder hertzog Ott selig von etwenne Ludweig von Bayern, der sich kayser nante, gehabt haben, in aller der mazze, als sein brief sagent, die si dar ůber habent, wann die nicht chraft habent, die geben und verleihen wir in von newes von unsern besundern kůnglichen gnaden, und besteten ouch dem selben herczog Albrecht an seiner und an seiner sůne herczog Rudolfs und herczog Fridreichs stat und ouch in seinem und der selben seiner sůne und andrer irr erben namen mit unserm kůnglichem scepter die vorgenanten lehen mit pilleicher und gewônleicher schonheit und zîrheit, die dar zu gehôrt, mit sôlcher bescheidenheit, wenn ez ze schůlden chem und die vorgenanten lehen an die selben kinder und erben geviellen, daz si danne die vorgeschribenn hertzogentům, fůrstentům, herscheft, lant und waz dar zu gehôrt in aller der weise, als si da vor genant und geschriben sint, von uns empfahen schůllen, als recht und gewônlich ist. Und schůllen wir ouch den selben chinden Rudolfen und Fridreichen hertzogen und iren erben, swann ez ze schůlden chompt, die vorgeschribenn hertzogentům, fůrstentum, herscheft, lant und waz dar zu gehôrt in aller der weis, als si da vor benant und beschriben sint, in dhainen weg nicht verziehen. Und des zu einem urkůnde geben wir in disen brief besigelten mit unserm kůnglichem insigel.

Der geben ist ze Sevelt an pfintztag nach dem hayligen Auffart tag, nach Christes

1) V. 'Regesten Ludwigs' p. 104 nr. 1669 sq.

prima, Nonas Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie chancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

geburt dreuczehenhundert jar dar nach in dem acht und viertzigistem jar, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

596. *Promissio de tractatibus servandis.* — *Iun. 5.*

Originale ibidem. In plica legitur: R. *Pendet sigillum ut supra. — Extr. Lichnowsky (Birk) l. c. nr. 1484. — In forma originali ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 691.

Textus latinus, qui apud Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (Lipsiae 1725) col. 150 et in Codice dipl. Moraviae VII, 584 nr. 807 exstat, e transsumpto a. 1360. die 11. m. Iulii confecto, item in archivo Vindobonensi asservato depromptus est.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûnig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim bekennen und geloben offenlich mit disem brief, daz wir alle taiding, verpuntnûsse, gelûbde, brief und hantfesten, die zwischen uns und dem hochgebornen Albrechten hertzogen ze Ôsterrich, ze Steyr und ze Kernden, unserm liben ôheim und fûrsten, von unserr lande wegen und ûber alle ander sache geschehen und gemachet sint, in allen iren kreften, gantz, stet und unverruckt haben und halten wollen an allez geverde. Des geben wir ze urkûnde disen brief besigelten mit unserm insigel.

Der geben ist ze Sevelt an pfintztag nach dem heiligen Auffart tag, nach Christes geburt dreutzehenhundert jar dar nach in dem acht und viertzigstem jar, in dem andern jar unserr reiche.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

597. INSTITUTIO CAPITANEI ET DEFENSORIS ECCLESIAE TRIDENTINAE.

1348. Mai. 31.

Originale in archivo principum de Fürstenberg quod est in civitate Donaueschingen. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 688.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod ad obviandum cottidianis periculis et pressuris, quibus ecclesia Tridentina et episcopatus ibidem incessanter opprimitur et dampnificari posset multiplicatis dispendiis fortius in futurum, nisi nostre celsitudinis pietate consueta iacturis huiusmodi dignaremur occurrere oportunis remediis et consilio saniori, de nobilis

comitis Alberti de Monte Sancto fidei constancia et legalitatis industria experientia nos docente quam plurimum confidentes ipsum Albertum capitaneum et defensorem eiusdem episcopatus et ecclesie auctoritate regia constituimus, ordinamus et facimus, committentes et assignantes[a] sibi necnon gubernationi et regimini suo nostro nomine atque vice civitatem Tridentinam, terras, districtum, castra, munitiones, opida, rura, villas, dominia, iudicia, iura, utilitates, usufructus et honores eiusdem ecclesie et episcopatus predicti et nominatim custodiam castrorum Malcossey et Vision et aliorum omnium castrorum et municionum ibidem cum omnibus pertinenciis suis et utilitatibus quibuscumque. Quapropter seriose et districte precipimus et mandamus universis et singulis devotis et fidelibus nostris eiusdem ecclesie prelatis et clericis, religiosis et secularibus, militibus, clientibus, civibus, rusticis, divitibus et pauperibus et eiusdem episcopatus incolis universis, quat(enu)s supradicto comiti Alberto fideli nostro in omnibus et singulis tamquam nobismetipsis sine impedimento seu quavis repugnantia pareant et intendant. Iniungentes nichilominus et districte mandantes castellanis seu gubernatoribus castrorum Malcossey et Vision et omnium aliarum municionum, quibuscumque nominibus appellantur, fidelibus nostris, quatenus sub obtentu regalis gratie nostre eidem comiti Alberto de eisdem castris et municionibus et castrorum ac earundem municionum pertinenciis libere cedant ac ea absque omni difficultate et contradiccione sibi presentent mox presentibus intellectis, indignationem regiam, si secus attemptare presumpserint, graviter incursuri. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Brunne anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, II°. Kln. Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

---

598. SCRIPTUM LUDOVICI MARCHIONIS DE ELECTIONE NOVI REGIS.

1348. Mai. 31.

Originale in archivo secreto reipublicae Bavaricae 'Kasten rot 20b 3'. Contulit R. Salomon. Pendent sigilla duo, quorum alterum laesum, loris membranaceis. — Ed. O. Harnack, 'Das Kurfürstencollegium bis zur Mitte des vierzehnten Jahrhunderts (Giessen 1883)' p. 249.

Reg. imp. VIII Reichssachen Nr. 46.

Ludowicus Dei gratia Brandenburgensis et Lusatie marchio comes pallatinus Reni, Bawarie et Karinthie dux, sacri Romani imperii archicamerarius, Tirolis et Goricie comes, Aquilegensis, Tridentinensis et Brixinensis ecclesiarum advocatus, . . singulis et universis nobilibus, militibus, militaribus civitatumque rectoribus, consulibus et universitatibus, quibus presentes exhibite fuerint, et singulariter civitatum Wetrabie rectoribus et universitatibus castellanisque in Fridberg sincere sibi dilectis continue promocionis, favoris et benivolencie quantum poterit cum noticia subscriptorum.

Noveritis nos pro firmo super electione regis Romanorum facienda plenum mandatum et posse et auctoritatem generosi principis domini Erici senioris et Erici sui filii, Saxonie, Angarie et Westvalie ducum, avunculorum nostrorum karissimorum, firmius habere, prout videbitis et ut sequitur in hec verba:

'Nos Ericus — quadragesima.' *supra nr. 544.*

597. a) assignates *or.*

Quare ut eleccioni premisse, que divina favente clemencia cum solempnitatibus debitis et in locis conswetis et solitis rationabiliter et rite celebrari debebit, vestrum consilium, iuvamen et subsidium, prout hactenus facere conswevistis, efficaciter exhibere dignemini, vos divisim et pariter ea instantia, qua poterimus, requirimus et hortamur. In cuius rei testimonium presentes sigilli nostri fratrisque nostri ducis Steffani muniminibus duximus roborandas.

Datum in Ingolstat anno Domini millesimo CCC° quadragesimo octavo, sabbato post ascensionem Domini.

599. PROCURATORIUM DOMINORUM DE GONZAGA.
1348. Iun. 2.

Originale imperfectum vel copia coaeva in forma diplomatis scripta (M) *in archivo Mantuano 'Arch. Gonzaga B III 12'. Descripsit R. Salomon. Nec plicam nec sigilli vestigia praebet. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 47.

Noverint universi presentem paginam inspecturi, quod nos Loysius de Gonzaga, Guido, Philippinus et Feltrinus eius geniti, milites, cives Mantue, simul et separatim et quilibet nostrum in solidum facimus et constituimus et ordinamus providum et discretum virum magistrum Angelum de Arezio[1] filium quondam ser Pecorarii notarii presentem et sponte mandatum recipientem nostrum et cuiuslibet nostrum procuratorem, actorem, factorem et nuntium specialem, specialiter ad comparendum et se presentandum coram serenissimo principe[a] et domino nostro domino Karolo Dei gratia Romanorum rege semper augusto et Boemie rege et ad petendum et obtinendum nomine nostro et cuiuslibet nostrum insolidum principali auctoritate in perpetuum vel ad tempus per regiam maiestatem determinandum[b] vicariatum generalem civitatum Mantue et Regii et territorii sive districtuum earundem pro predicta regali maiestate et sacro Romano imperio. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, locorum, castrorum et hominum: videlicet castri Razoli et curie citra flumen Taliate et ultra, curie Quarantullarum et castri Mirandulle positi in ipsa curia, curie sancti Possidonii et sancti Martini in Spino, terre et castri Luzarie et eius curiarum, secundum quod ad presens tenemus et possidemus et hactenus tenuimus et possedimus. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, locorum, castrorum et terrarum: videlicet castri et terre Platine, insule de Dovaresiis, castri et terre Casalismaioris et terre Doxoli cum terris, villis et locis, que et quas tenemus et possidemus vel hactenus tenuimus et possedimus vel solita sunt teneri et possideri pro nobis vel aliquo nostrum in territorio Cremone vel eius districtu. Item vicariatum infrascriptorum bonorum, castrorum, locorum, terrarum et hominum positorum in territorio seu districtu Brixie, que nunc tenemus et possidemus vel hactenus tenuimus et possedimus vel nostro nomine consueta sunt teneri et possideri: videlicet castri et terre Sulfrini, castri, terre et curie Montisclari, castri, terre et curie Castri Gefredi, castri, terre et curie Asule et omnium all(iorum) terrarum, castrorum, curiarum et locorum positorum in districtu seu territorio Brixie, que et quas nos vel alii pro nobis tenuimus vel hactenus possidemus cum omnibus et singullis iuribus, iurisdicionibus, honoribus, castris, terris, locis, curiis, territoriis, pertinentiis et eorum districtibus universis et cum aquis, piscationibus, venationibus, nemoribus et alliis pertinentibus ad predictas terras, castra, loca, territoria et curias, qualescumque et

599. a) cipe *in loco raso M.* b) determinandi *M.*

1) *De quo cf. 'N. Arch.' XXXVI, 509.*

cuiuscumque condicionis vel nominis existant, cum mero et mixto imperio et mera iurisdictione et cum arbitrio exercitii iudicatus sanguinis per nos et quemlibet nostrum vel allium seu alios, cui vel quibus nos vel aliquis nostrum duxerimus committenda, et cum iure plenario, arbitrio et baylia in civitatibus et castris et locis predictis imponendi onera personalia, realia atque mixta, quocumque nomine censeantur, ac nova vectigalia exercendi et in nostrum et cuiuslibet nostrum utilitate convertendi[c] et generaliter cum omnibus et singulis, que in predictis terris vel locis ad regalem pertinent maiestatem et que sub regalium nomine continentur, etiam si de eis opporteret mentionem fieri specialem. Et ad iurandum fidelitatem et cuiuslibet alterius generis sacramentum prestandum in animas nostrum et cuiuslibet nostrum prefato domino nostro Romanorum regi et ad homagia, census prestationes, promissiones, obligationes, pignera vel ypothecas de bonis et in bonis nostris et cuiuslibet nostrum cum pena et sine pena faciendum, que videbuntur et placuerint prefato procuratori nostro. Et generaliter ad omnia alia et singula, que in predictis et circa predicta utilia aut necessaria eidem procuratori videbuntur et que nos ipsi et quilibet nostrum facere possemus, si presentes essemus, etiamsi talia forent, que mandatum exigerent speciale. Dantes et concedentes dicto procuratori nostro in predictis omnibus et singulis et aliis quibuscumque plenum, liberum et generale mandatum cum plena, libera et generali administratione agendi, procurandi et promittendi, quidquid[d] in instrumentis exinde perficiendis scribentur[d] et etiam apponentur[d]. Promittentes eidem magistro Angelo procuratori nostro stipulanti et recipienti vice et nomine prefati domini regis et pro eo et omnium, quorum interest et intererit seu interesse poterit in futurum, firma et rata habere et tenere, quecumque acta, facta, gesta seu contenta fuerint per dictum procuratorem nostrum nostro nomine, sub obligatione omnium bonorum nostrorum presentium et futurorum. Ad quorum omnium fidem et roboris firmitatem hanc paginam sigillorum nostrorum fecimus impressione muniri.

Datum Mantue in palatio habitationis nostre, presentibus nobillibus viris militibus dominis Prothasio de Caymis de Mediolano potestate Mantue, Raymondino de Lupis marchione Soranee de Parma et Iohanne de Lando de Placentia testibus adhibitis ad predicta, sub annis Domini millesimo trecentesimo quadragessimo octavo, indictione prima, die Lune, secundo mensis Iunii intrantis.

---

600. 601. PRIVILEGIA IACOBO DE CARRARIA CONCESSA.

(1348.) Iun. 4. 5 (?).

Cf. Galeazzo e Bartolomeo Gatari, Cronaca Carrarese edd. Medin e Tolomei (= Muratori SS. ed. nov. XVII, 1) p. 28.

600. *Remissio banni. — Iun. 4.*

Copia in codice saec. XVI—XVII. bibliothecae civitatis Veronensis nr. 1202 (= 599; olim 'Saibante 1090')[1] *f. 107—110* (V)[2]. *Contulit v. d. G. Da Re. — Adhibemus praeterea*

599. c) convertenda *M.* d) *sic M.*

1) *Quem librum ad alium 'Codicem Saibante' saec. XIV. conscriptum redire vix dubium videtur, quo Cittadella 'Storia della dominazione carrarese' (1842) passim usus est. De hoc antiquiore codice, quem Cittadella I, p. XV ex bibliotheca Alberti Piazza Paduani se nactum esse dicit, frustra investigavimus; inter libros Piazzanos, qui hodie Musei civitatis Paduae sunt, desideratur.* 2) *Initium litterarum haec notitia praecedit:* Hoc est exemplum cuiusdam privilegii serenissimi ac invictissimi principis domini

M apographum litterarum a Karolo IV. sub imperiali titulo a. 1370. Iun. 23. denuo editarum (= Reg. imp. VIII nr. 4853) in Cod. Marc. IX, 83 (olim Cl. IX, 203; saec. XVIII.) f. 211—217'. Cuius apographi imaginem phototypicam C. Frati v. cl. nobiscum benevolenter communicavit. — Ed. Robertus Pappafava in anonyma 'Dissertazione della genealogia delle famiglie germane della casa di Carrara' (Padova 1771) p. 89—94 ex apographo quodam totius codicis V a. 1750. confecto[1].

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex. Ad perpetuam rei[a] memoriam.

Nonnunquam[b] consequitur, ut a iudicio discordet effectus et, quod credebatur coniectura prodesse, experimento inutile videatur[2]. Igitur generis humani statuta quantumcunque[c] pollenti[d] veterum auctoritate sancita decet principem legis patrem propter fragilitatem humanam, que nequit futuris casibus[e] providere, novis sanctionibus reformare, cum et novis emergentibus nature novitatibus nova conveniat[f] antidota preparari. Et ideo Romanus princeps, sacratissimus legislator, ipse profitetur se non pigere leges proprias emendare et bella indicere posteaque eterna pace sopire nec non leges antiquas iam senio pregravatas[3] in luculentam erigere consonantiam[4] sacratissimumque templum iustitie consecrare[5] inutilia resecando[g], vetera destruendo semperque nova condendo[h][6] ob commodum subditorum. Eapropter predecessorum nostrorum vestigiis inherere volentes, prout eorum sanctionibus informamur, cum per legem regiam omnis potestas omneque Romanum imperium in nostram sit translatum regiam maiestatem[7], cuius proprium est misereri semper et subditorum peccatis ignoscere, qui dignos se penitentia iusta reddunt, ac eis regalis liberalitatis gremium aperire, cum[i] humana fragilitas de facili labitur ad delicta et ideo universus orbis severitatis laqueis ac demeritis subiaceret, nisi imperialis benivolentia sublevaret, cui convenit potius de misericordia, quam de severitate reddere rationem, maxime vitio alieno fatigatos et lapsos maxime[k] ad rectum tramitem reducendo, considerantesque, quod clare memorie invictissimus princeps Henricus septimus, avus noster, imperiali solio constitutus Iacobum quondam Marsilii, Ubertinum quondam Bonifacii, Nicolaum eius filium, Marsilium quondam Perenzani, Oppizonem[l] quondam Marsilii de domo illorum de Carraria, Tisonem Novellum quondam Tisonis et Guillelmum[m] quondam Iacobi ambos de domo illorum de Campo sancti Petri, Belludum et Zambonetum quondam Alexandri de Belludis, Albrigetum quondam Mathei de Curtosiis et Philippum quondam Demitrii de Comitibus et alias quamplures singulares personas de civitate Padue nominatim nec non et commune ipsius civitatis et personas omnes dicte communitatis generaliter pro quibusdam excessibus et delictis, ut dicebatur, ab ipsis perpetratis de crimine lese maiestatis sententialiter condempnavit[n][8] quamplures penas gravissimas in ipsos promulgando, prout in ipsa condempnatione[o] et sententia plenius continetur, cuius criminis macula secundum dispositionem legalem[9] eorum filii ac filiae sunt infecti multisque penis atrocioribus irretiti[p], cuius Nicolai filius Iacobus ad unitatem et subiectionem nostri culminis ac Romani imperii humiliter est conversus multas fidelitates ac obsequia exhibendo[q], propter quod ex humanissima equitate meruit

600. a) *deest V.* b) nonunquam *V.* c) quacumque *V.* d) polenti *VM.* e) cursibus *V.* f) conveniit *V*; conveniant *M.* g) desecando *V.* h) cudendo *V.* i) eo quod *M.* k) *deest M.* l) Obizonem *M.* m) Guillielmum *V.* n) condemnare *V.* o) condemnatione *V.* p) irritati *V.* q) exhibens *V.*

Caroli Dei gratia Romanorum semper augusti, et Bohemie regis roborato sigillo eius cereo pendenti ad cordulam sericam coloris videlicet zani et rubei habentem circulo has litteras: † Carolus Dei gratia . . . Forma privilegii talis est.

1) *De hoc apographo v. Pappafava l. c. p. 13 et 230. Nunc in Museo supradicto 'BP 746' asservatur.* 2) *Nov. 111 pr.* 3) *Cf. Cod. I, 17, 2 pr.* 4) *Cf. Inst. pr. § 2.* 5) *Cf. Cod. I, 17, 1. 5.* 6) *Cf. Nov. 7 pr.* 7) *Cf. Dig. I, 4, 1.* 8) *Supra tom. IV nr. 982, p. 1021 sq.* 9) *Cod. IX, 8, 5.*

absolutionis beneficium[r] obtinere ac nostri imperiique predicti consequi gratiam et favorem, idcirco[s] predictum Iacobum et ipsius filios et filias, natos et natas, nascituros et nascituras ex nostre plenitudine potestatis omnique iure, via, modo et forma, quibus melius possumus, motu proprio absolvimus[1] eorumque in perpetuum successores ab omnibus vitiis, maculis, vinculis iuris vel facti, realibus et personalibus seu mixtis, que occasione vel causa dicte condempnationis[t] aliqualiter incurrissent, ipsamque sententiam et condempnationem[t] in hac parte omniaque et singula in ea contenta cassamus, irritamus, revocamus ac totaliter annihilamus, ipsosque restituimus in[u] integrum ad omnia bona[u], successiones[v], dignitates, militiam, honores et famam iuraque omnia, que aliis civibus Romanis de[w] consuetudine competunt vel de iure, eos in statum pristinum reducentes, in quo erant seu esse poterant ante sententiam prelibatam, ita quod usque in hodiernum diem omnia iura et bona predicta legitime, rite ac recte fuerint assecuti ac de cetero consequi valeant cum effectu, omnia et singula supradicta[x] eis omnibus et singulis confirmantes et concedentes ex munificentia speciali, ita quod de predictis vitiis, vinculis seu maculis eis vel eorum alicui in iudicio vel extra non possit per aliquem dici vel excipi seu opponi nec sic innodati hominum etiam sola voce valeant nuncupari, in his, que de cetero per eos agentur, gerentur seu etiam contrahentur vel dicentur narrative seu dispositive inter vivos vel in ultima voluntate vel hactenus quoquo tempore usque in presentem diem acta, dicta[y], contracta, facta fuerint sive gesta, sed inviolabiliter ab omnibus observentur[z] predicta condempnatione[t] seu sententia non obstante. Verum quia liberalitas[a] principalis perpetuum debet suscipere incrementum, predicto Iacobo et eius successoribus perpetuo omnes gratias, munificentias, liberalitates seu privilegia quecunque a Romanis principibus vel aliis indulta et concessa alicui de domo predicta de Carraria et maxime privilegia dive recordationis Henrici et Friderici[b] Romanorum imperatorum, predecessorum nostrorum, quorum tenor talis est:

'In nomine — feliciter amen.' *(= Dipl. Heinrici V. regis 1114. Ian. 23; Stumpf Reg. nr. 3102; ed. Böhmer, Acta imperii selecta 72, nr. 77.)*

Item tenor privilegii Friderici talis est:

'In nomine — Idus Octubris.' *(= Dipl. Friderici I. imperatoris 1160. Oct. 15; Stumpf Reg. nr. 3900; Acta nr. 484.)*

Item aliud privilegium dicti Friderici imperatoris, cuius tenor talis est:

'Fridericus — Idus Octobris.' *(= Dipl. Friderici I. imperatoris 1184. Oct. 10; Stumpf Reg. nr. 4387; Acta nr. 496.)*

Item sequitur aliud privilegium Friderici Romanorum regis, cuius tenor talis est:

'Fridericus — anno VI.' *(= Dipl. Friderici III. regis 1320. Febr. 26; Winkelmann, Acta II, 276 nr. 435.)*

predicto[c] magnifici Iacobi privilegio[c] confirmamus ex certa scientia omnia et singula in eis contenta innovantes[d] ac de novo eis et eorum cuilibet ex certa scientia, quatenus[e] eorum interest seu interesse posset, liberaliter indulgentes, pro se ac eorum in perpetuum successoribus plenarie concedentes omnem iurisdictionem, merum et mixtum imperium et gladii potestatem cum eorum executione verbali ac reali in terris Carrarie

600. r) benefficium *V.* s) iccirco *V.* t) condemna- *V.* u) ad o. b. in int. *V.* v) sanctiones *V.* w) seu Romana *V.* x) et *praecedit in V.* y) data *V.* z) conserventur *V.* a) liberalitatis *V.* b) Federici *VM.* c) pred. — priv. *sic V; desunt M.* d) innovamus *V.* e) quathenus *V;* quantum *M.*

1) *Cf. etiam revocationem processus Heinrici imperatoris generalem a Friderico III. rege a. 1320. concessam supra tom. V nr. 569.*

et Campi sancti Petri ac in suis curiis. Que omnia et singula supradicta per se ipsos seu ipsorum delegatos, vicarios et officiales quoscumque in personis et rebus dictarum terrarum[f] et curiarum[f] libere ac plenarie valeant exercere, nec non in omnibus et singulis personis dictorum locorum municipibus[g], incolis ac habitatoribus quibuscumque possint imponere collectas, tholonea, dacia, gabellas, angarias ac perangarias et omnia munera personalia, realia seu mixta generis cuiuscumque ab eis effectualiter exigendo et ea omnia et singula et mulctas et condempnationes[h] de eis fiendas[i] in eorum utilitatem propriam convertendo. Insuper ultronea libertate sepedicto Iacobo et eius in perpetuum successoribus quibuscumque ex certa scientia conferimus, concedimus et donamus pleno iure mere ac irrevocabiliter inter vivos omnes et singulas possessiones, bona mobilia et immobilia et se moventia, que quondam fuerunt iure dominii utilis vel directi seu quasi Iacobi, Marsilii, Oppizonis[k], Tisonis Novelli, Guillelmi[l], Belludi, Zamboneti, Albrigeti et Philippi predictorum nec non Iacobi fratris dicti Philippi, Ubertini quondam Iacobini de Carraria et Marsilii Papafave quondam Albertini Papafave de Carraria, civium et incolarum civitatis Padue[m], qualitercumque bona eorum fuerint per dictam sententiam confiscata, ac bona et iura omnia, que ad eos vel eorum aliquem pertinerent[n] quoquomodo, etiam si ad imperialem cameram vel fiscalem seu commune Padue quacunque ratione, occasione vel causa, et maxime occasione sententie predicte, qua de crimine lese maiestatis secundum iuris sanctionem fuerunt irretiti, quoquomodo fuerant devoluta, omnia et singula acta, facta, gesta, dicta et contracta per[o] supradictos[p] superius nominatos sponte ac ex certa scientia motu proprio confirmantes et approbantes, si et in quantum respiciunt premissi Iacobi et successorum eius commodum et favorem; nec non similiter ipsi plenarie concedimus et donamus ac specialiter confirmamus omnes et singulas possessiones, bona seu iura quecunque per ipsum Iacobum quocumque iure seu titulo acquisita, habita vel possessa ab aliqua comunitate, universitate, collegio, societate seu singulari persona, in eis omnibus et singulis possessionibus, iuribus seu bonis actionem, petitionem seu persecutionem[q] ac retentionem[r] omnimodam ipsi[s] et eius successoribus perpetuo concedentes. Et predictas omnes restitutiones, concessiones, donationes, confirmationes, gratias et privilegia facimus, damus et confirmamus[t] predicto Iacobo et eius in perpetuum successoribus et Bernardo notario de Castilione Aretino procuratori et procuratorio nomine pro dicto Iacobo recipienti et acceptanti. Non obstantibus ad premissa vel aliquid premissorum l. 'quisquis' et l. se. C.[u] ad l. Iuliam maiestatis[1] et Sententiam rescindi non posse l. fi(nali)[2] et De petitis[v] bonorum sublatis l. l. lib. X.[3] et C. de precibus impe. offe. l. 'quociens'[w][4] et l. 'rescripta'[x][5] et Si contra ius vel uti. pu. l. fi(nali)[6] et De peda. iudicibus[y] l. 'placet'[7] et ff. De officio eius, cui mandata[z] est iurisdictio l. l.[8] in prin. et De iurisdictione omnium iudicum[a][9] l. 'iubere caveri'[b][10] et De contrahenda emptione l. 'non licet'[11] et C. De contractibus iudicum[c] l. l.[12] et aliis legibus quibuscumque, per quas presens concessio, gratia, liberalitas, munificentia seu in integrum restitutio posset impediri quomodolibet vel differri, quibus in hac parte ex certa scientia ac nostri imperii potestate specialiter derogamus ac eas totaliter abrogamus, perinde acsi earum tenor hic foret descriptus specialiter et expressus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pagi-

600. f) personarum et terrarum curiarum *V.* g) municibus *V.* h) condemnationes *V.* i) faciendum *V.* k) Obizonis *M.* l) Guillielmi *V.* m) *deest V.* n) pertinuerint *M.* o) in *M.* p) sup^tos *V.* q) prosecutionem *M.* r) receptionem *M.* s) ipsius *V.* t) conferimus *M.* u) *deest V.* v) *sic VM;* petitionibus *Cod. Iust.* w) qd *V.* x) reperta *V.* y) *deest V.* z) mera *V.* a) uide *add. V.* b) cavere *V.* c) uide etc. *V.*

1) *Cod. IX, 8, 5, 6.* 2) *Cod. VII, 50, 3.* 3) *Cod. X, 12, 1.* 4) *Cod. I, 19, 2.* 5) *Ib. 7.* 6) *Cod. I, 22, 6.* 7) *Cod. III, 3, 2.* 8) *Dig. I, 21, 1.* 9) *Rectius:* de iurisdictione. 10) *Dig. II, 1, 4.* 11) *Dig. XVIII, 1, 46.* 12) *Cod. I, 53, 1.*

nam nostre restitutionis, renovationis, concessionis, donationis, ratificationis, approbationis, confirmationis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, preter[d] gravem indignationem nostram penam mille marcarum auri puri, medietatem regali camere nostre et aliam medietatem parti lese irremissibiliter persolvendam, se noverit incursurum. In quorum testimonium presentes litteras scribi et maiestatis nostre sigillo mandavimus communiri. Huius etiam rei testes sunt Gerlacus[e] Maguntinus, Arnestus Pragensis archiepiscopi ac Iohannes episcopus Olomucensis nec non illustres et nobiles Rodulphus senior Saxonie sacri imperii archimarescallus, Albertus Austriae, Barnim Stetinensis, Nicolaus Opavie et Fridericus de Deck duces et Iohannes burgravius[f] de Nurimberg et Mainardus Goricie, Woldemarus de Anhalt, Albertus de Sacro Monte, Ulricus de Helfenstein et Fridericus de Orlemund comites nec non Crafto de Hohenloch, Walterus de Gerolzeck, Simon de Lichtemberch, Czenco de Lippa, Iodocus de Rosemberg, Guillelmus de Landstein, Stephanus de Sternberch et Andreas de Duba nostri principes et barones.

Datum Znoyme secundo Nonas Iunii[g], anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, regnorum nostrorum anno[h] secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

Ger(ungus) de Medlico.

601. *Concessio vicariatus in civitate et districtu Paduae. — Iun. 5 (?).*

Copia in codice Veronensi supra laudato p. 110—112 (V). *Item contulit G. Da Re. — Item ed. Pappafava l. c. p. 151 ex apographo codicis V. Ad hanc editionem extractus redit quem paravit Zanetti, 'Nuova raccolta delle monete d'Italia' III (1783) p. 389.*

Reg. imp. VIII nr. 697.

Textui non parum corrupto hic illic mederi non potuimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex.

Regalis ferula sibi subditos, maxime obsequiis gratiosos, tractare debet affectione paterna benemeritis premia conferendo eosque altius extollendo, ut gloriosius vivere perseverent adeoque nitantur virtutum pergere rectum callem, quod mereantur tanquam fructuosi palmites et[a] regalis culminis et gratia[a] pomerio transplantari fructusque producant suavis odoris parsque corporis ipsius[b] censeantur[c], sibi commissa per eius culmen excelsum sic prudenter, sic attente, sic rationabiliter gubernantes, quod ipsius regalis celsitudinis maiestatis[d], que circa totius curas reipublice occupata nequit singulis interesse, vices debite representent ad eius decorem, et decus locumque teneant regiminis iusticie regularis palam ante omnia ora versantes, in sue villicationis et gubernationis ratione reddenda[1] alios non paventes, cunctisque eius mandatis obtemperent celesti oraculo moniti apostolicaque doctrina. Quocirca divina virtute adepti principatum et regimen reipublice Romane, que universo orbi debet preesse et ipsum regulare, circa plurima nostri regni ipsiusque reipublice ac subiectorum commoda occupati sicque[e] non possu-

600. d) propter V. e) Geralcus V; *similiter et nomina quae sequuntur magis minusve corrupta sunt, id quod singillatim annotare supersedimus.* f) burginus V. g) Iulii Iunii V. h) *deest V; supplevimus.*

601. a) et — gratia *sic V, corruptum ut videtur.* b) *cuius?* c) censeatur V. d) maiestas V. e) *sic V.*

1) *Cf. Luc. 16, 2.*

mus ad singula dirigere mentem nostram ac pro hoc nobis expediant[f] viri prudentes, qui nobiscum in nostro regimine participent onera et honores et maxime regie maiestati subditi ac devoti ac potentes in nostre subsidio maiestatis domare superbos ac prosequi delinquentes, maxime nostro rebelles imperio legalium sanctionum laqueis innodando cum[g] omnibus prerogativis, privilegiis, conventionibus atque pactis in eorum favorem a nostro culmine indulgendis, qui per nostram maiestatem a[d] predicti nostri imperii onera supportanda honoresque fuerint deputati, considerantes et rationabiliter advertentes, quod nobilis vir Iacobus de Carraria civis Padue Romano imperio de iure subiecte adeo se gratum exhibuerit, quod nobis nostroque regno et nostris officialibus et multis complicibus benivolis et amicis multa servitia exhibuit et exhibet incessanter, sicque meruerit a nostra maiestate in legitimo de . . . .[h] prerogativas, gratias et honores eiusque prudentia, solertia, potentia virtutumque copia erga nos Romanumque imperium devotione notoria exigente nostre serenitatis offitiis aggregari. Iccirco motu proprio ac ex pacto et conventione speciali inita et expressa inter nostri culminis maiestatem et Bernardum[i] de Castellione procuratorem et procuratorio nomine pro eo recipientem eumque tanquam benemeritum ordinamus, constituimus et creamus nostri et imperii Romani[k] vicarium in dicta civitate Padue et districtu et maxime in terris et castris Montis Silicis, Bassani, Solagne et Fontanive et aliis villis, terris et locis, qui ad presens subesse iurisdictioni et imperio communis Padue dignoscuntur, quibuscumque iuribus sint subiecte, et omnem iurisdictionem, merum imperium atque mixtum et gladii potestatem in dictam civitatem et districtum ipsiusque cives et incolas habitatoresque presentes et futuros, quocunque iure censeantur, per se vel alios exercendum[l] ac eorum executionem plenariam omni modo, iure et forma, quibus melius possumus, concedimus et liberaliter indulgemus, eique concedimus liberam potestatem in civitate, ipsius districtu ac terris et castris antedictis[m] officiales creandi cuiuscumque conditionis[n] ipsosque mutandi, dum sibi videbitur expedire, custodiamque ipsius civitatis omniumque munitionum ipsius ac districtus et predictarum terrarum et castrorum ex nostra auctoritate exercendi[o], prout vult, oneraque cuncta realia et personalia atque mixta in dicta civitate ipsiusque districtu nec non terris et castris superius nominatis pro eiusdem[p] civitatis, terrarum et castrorum conservatione ac custodia libere imponendi ac exigendi et in suam utilitatem convertendi, sicut sacri imperii nostroque honori eiusque commodo et decori expedire videbitur, liberam concedimus facultatem, stipendiariosque tenendi, ipsos cassandi et mutandi omnimodam . . .[q] potestatem cunctaque nostra regalia in locis superius designatis ei ex libertate propria conferentes, omniaque predicta cunctaque ab eis dependentia vel connexa nostra auctoritate valeat explicare cum effectu, sicut posset nostra maiestas, si ibidem presentialiter interesset. Non obstantibus legibus, consuetudinibus, observantiis, iuribus municipalibus vel communibus, statutis seu edictis, factis et editis[r] in contrarium quibuscumque, quas et que, quantum ad predicta et quodlibet predictorum, acsi forent nominatim et de verbo ad verbum scripta presentibus et inserta, etiamsi de eisdem oporteret presentibus expressam fieri mentionem, revocamus, cassamus, irritamus, annullamus et de nostre Romane regie plenitudine potestatis volumus et[s] decernimus firmitatis fore nullius[t] penitus vel momenti. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre ordinationis, constitutionis, creationis, concessionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumpserit, preter indignationem nostram penam mille marcarum auri puri, medietatem regie camere nostre et aliam medietatem parti lese irremissibiliter persolvendam se noverit incursurum. Huius rei testes sunt Gerlacus Maguntinus,

601. f) *sic vel* expediat V. g) *inter* innodando *et* cum *quaedam excidisse videntur.* h) *lacuna in* V. i) Berncardum V. k) Romanum V. l) ad exercendum V. m) liberam potestatem *add.* V. n) in civitate, ipsius districtu ac castris et terris antedictis *iterat* V. o) expedire V. p) cuiusdam V. q) heñt V. r) edictis V. s) *deest* V; *supplevimus.* t) et nullius V.

Arnestus Pragensis archiepiscopi ac Iohannes Olomucensis[u] episcopus nec non illustres et nobiles Rodulphus senior Saxonie, sacri imperii archimareschallus, Albertus Austrie, Barnim Stetinensis, Nicolaus Opavie et Fridericus de Deck duces ac Iohannes burgravius[v] de Nurimberg et Mainardus Goricie, Waldemarus de Anhalt, Albertus de Sacro Monte, Ulricus de Helfenstein et Fridericus de Orlemund comites necnon Crafto de Hohenloch, Waltherus de Gerolzeck, Simon de Lichtemburg, Czenco de Lippa, Iodocus de Rosemberg, Wilelmus de Lantstein, Stephanus de Sternberch et Andreas de Duba nostri principes et barones. In quorum omnium testimonium et ad certitudinem pleniorem presentes fieri iussimus et nostre maiestatis sigilli appensione muniri.

Datum Znoyme in Moravia anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, Non.[w] Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice ac nomine reverendi patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

602—604. SCRIPTA AD SEDITIONEM NORIMBERGENSEM SPECTANTIA.

(1348.) Iun. 6. — 1348. Iun. 17.

Ad rem v. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 47a.[1]

602. *Litterae marchionis Brandenburgensis ad Heinricum archiepiscopum Maguntinum. — Iun. 6.*

Copia coaeva in cedula papirea exarata in archivo civitatis Aquensis 'W. 358'. Contulit A. Huyskens. Supra textum scriptum est: Datum per copiam. — *Ed. H. Loersch in 'Forschungen zur Deutschen Geschichte' XV (1875) p. 394, commentariolo praemisso. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 660.*

Lieber ertzbischof Heinrich von Meintz. Wiszent. daz die gemein zů Nürenberg die gewaltigstein und machtigesten daselben uzgeslagen hant und die stad und beid vesten zů Nurenberg besetzet habent und uns hůte an disem dage gehuldet und gesworn habent, da mit zů warten und gehorsam zů sin, als lange biz ir, wir und ander des rychs kürfursten eins einmůtlichen küniges ubercin komen. Und da ist ouch bi uns unser vetter hertzog Ruprecht und Ruprecht der junge. ouch unser vetter, und unser swager der marggrave von Mychsen und unser brůder hertzog Stephan, der bischof von Frysingen und ander unser frund und herren viel. Und wir willen da all sach, leuf und handlunge uznemen und lernen und danne zů uch komen, als balde sich daz gefügen mag, und willen ouch dan der sach, als ir wol wiszent, mit uch zů rade werden und die nach ůwerm rait handeln und zů eynem gantzen ende bringen.

601. u) Olmucensis *V; sic etiam quae sequuntur nomina magis minusre corrupta, id quod singillatim annotare supersedimus.* v) Burginus *V.* w) *sic corrigendum videtur;* nono *V.*

1) *Litteras a rebellibus die 31. m. Iulii ad burggravios directas, quae exstant apud Sigismundum Meisterlin ('Chroniken der deutschen Städte' III p. 238) utpote ficticias reiecimus. Ea quae Lochner, 'Geschichte der Reichsstadt Nürnberg zur Zeit Kaiser Karls IV.' (1873) p. 73 ad genuitatem vel quasi-genuitatem probandam attulit, levissimi sunt momenti.*

Darumb enthaltent die stet in der Wetreybe und ander des ryches herren, stet und frunt, so ir immer besten mögen, daz die dieheinerley endrung in dem rych machen, als lange biz daz ir, wir und ander kurfursten der sach wol übereinkomen, wan wir hoffen, daz all sache nach des ryches frummen und nůtz ein gůt ende nemen. Wert ouch, daz uch jemand sagete oder furgeb, daz wir an den sachen wolten leszig oder sůmig sin, daz geloûbent niht und trôstent menlich fůr uns, wan wir mit leyp und mit gůte darzů arbeiten wollen, als verre daz gereichen mag, daz daz rych, ir, wir und ander des ryches kurfursten und frunt bi eren und bi rechte beliben.

Geben zů Nurenberg des fritages vor dem Pfingestage.

Van uns Ludewich marggraven zů Brandenberg.

603. *Testimonium episcopi Curiensis.* — *Iun. 13.*

Copia saec. XVIII in bibliotheca civitatis Norimbergensis 'Schwarz. Kapsel A 11 fol. Nr. 19'. — Ed. Kerler in 'Chroniken der deutschen Städte' III (= Nürnberg tom. III: 1864) p. 328 nr. 1. Editionem repetimus.

In nomine Domini amen. Nos Ulricus Dei et apostolice sedis gratia episcopus ecclesie Curiensis recognoscimus publice per presentes, quod nobis in oppido Nurnberg dioecesis Bambergensis existentibus anno Domini millesimo CCCXLVIII. in die festi Pentecostes percepimus ac vidimus fore inter totum populum eiusdem loci notoriam Iun. 8. dissensionem et quod una pars populi vocaverat et intromiserat magnificum principem dominum Ludovicum marchionem Brandenburgensem suosque fratres duces Babarie cum armatorum multitudine copiosa et quod propter hoc tam religiosi quam clerici seculares fuerunt in anxietate et turbatione maxima constituti, quia omnes porte eiusdem loci fuerunt clause et custodibus premunite nec poterant secure cum rebus et personis egredi de dicto loco, sed oportebat tam religiosos quam seculares clericos celebrare divina officia propter metum, qui potuit cadere in constantem, quia timuerunt suarum personarum et rerum destructionem et monasteriorum perpetuam dissipationem propter dictorum principum presentiam et totius populi dicti loci atrocem et notoriam contrarietatem. Preterea ibidem tunc fuimus veraciter informati, quod religiosi viri frater Bertholdus de Mospurch vicarius fratrum ordinis Predicatorum per terram Babarie et frater Heinricus dictus Haimberger ejusdem ordinis, sacerdotes domus in Nurnberg, cum vellent recedere de dicto loco, fuerint capti et reducti in oppidum antedictum. Unde religiosis et clericis secularibus dicti loci coram nobis protestantibus in presencia fidedignorum, quod parati essent dicto metu cessante mandatis apostolicis[1] obedire, presentes dedimus nostri sigilli munimine fideliter roboratas in evidenciam premissorum. Datum Nurnberg anno Domini millesimo CCCXLVIII. sexta feria post diem festi Pentecostes.

604. *Concessio feudorum rebellionis causa vacantium.* — *Iun. 17.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberger Archiv fasc. 32'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 700.

Cf. supra nr. 300. 301; Reg. imp. VIII nr. 459. 460.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůnk ze allen ziten merer des richs und kůnk ze Beheim bekennen offenlichn an disem brif allen den, die in sehent, hôrnt oder lesent, daz wir den edelen mannen Johansen und Albrehten burcgraven ze Nůrem-

1 *Scilicet de interdicto observando.*

berch, unsern und des richs liben getrewen, verlihen haben und verleihen auch mit disem gegenwertigem brif daz haus ze Průnne bey Nůrmberg gelegen und mit namen allez daz, daz Otte Forstmeister und Cůnrat Waltstromeir, Friderich und Hans gepruder genant di Vischbeken von Nůrmberch innewendig und auzwendig der stat ze Nůrmberg haben, ez sein dorffer, leut, gůt, äkker, wisen, holtzz, velt, vischwazzer, weyer, weyerstet, forstampt, zeidelweid und swaz zu dem allem gehört, wie daz genant oder wa daz gelegen ist, und swa sie daz ieczzo wizzen oder noch hernach inne werden, daz die vorgenan(ten) Otte Forstmeister, Cunr(at) Waltstromeir, Frid(rich) und Hans Vischbekken von unsern vorvarn, keysern, kůngen, von uns und von dem ryche ze lehen gehabt haben, daz uns und dem riche nů allez lediclichen lose worden ist und daz verworht haben, und auch von iren rechten da mit gevallen sint, wan si uns als eim Rōmischem kůng ir trewe geben und dar zů gelert eyde gesworen heten[a] und nů wider die selben trewe und eyde von uns an den marcgraven von Brandburg, zů den ziten unserm und des riches widersachen und veint, sich verherrt, gesworn und geslagen haben, also, daz die vorgen(anten) Johans und Albr(eht) burcgrafen ze Nůrmberg und ir erben daz vorgeschriben haus ze Průnne, dorffer, leut, gut, akker, wisen, holtzz, velt, vischwazzer, weyer, weyerstet, forstampt und zeidelweid und mit allem dem daz da zů gehört, als vorgeschriben ist, von uns und dem riche ze rechtem lehen ewiclichen haben, niezzen, besetzzen, entsetzzen, wenden und keren sullen, wie sie wellen, on alle argelist. Des ze urchůnd und zu ewiger steticheit geben wir in disen brif besigelten mit unserm kůniklichem insigel.

Der geben ist ze Prage am eritage vor sant Johans tag ze sůnnwenden, nach Kristus gebůrt driuzehen hundert jar und in dem acht und virtzzigistem jar, in dem andern jar unserer riche.

---

605. SECURITAS DE OBLIGATIONE COMITATUS RUPENSIS DATA.

1348. Iun. 9.

Copia K in Balduinco Kesselstadensi, quod in bibliotheca civitatis Treverensis servatur, p. 839. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 696.

Cf. Reg. imp. VIII nr. 675. 676.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, principi ac patruo suo karissimo, gratiam suam et omne bonum.

Fidem solitam et devocionem evidentem, quas in nostris negociis te incessanter habuisse et habere cognoscimus, merito commendantes ad ulteriora culmini nostro exhibenda obsequia sic te animare volumus cum effectu, ut non solum de tuis serviciis tam preteritis quam futuris te conservemus, quominus aliqua detrimenta exinde patiaris, indempnem, sed potius tue devocionis studium condignis retribucionibus compensemus. Cum igitur quedam dominia et bona ad comitatum nostrum hereditarium Lutzellinburgensem pertinencia, videlicet comitatum de Rupe cum eius pertinentiis, alias strennuo viro Reynardo de Schonauwe militi, fideli nostro, pro certis pecuniarum summis obli-

604. [a]) *in loco raso or.*

gatum redemeris[1] ab eodem, ut super hiis tibi, successoribus tuis et dicte ecclesie tue plenius consultetur[a], et ne dampna vel dispendia exinde patiamini, de quo debetis premia et retribuciones merito reportare, volumus, quod tu, successores tui et ecclesia tua dictum comitatum Rupen(sem) cum dominio, iurisdictione, castris, opidis, villis, vasallis, castrensibus, hominibus ac bonis, iuribus et pertinenciis eius aliis universis omni modo et iure teneatis et tenere possitis, quo predictus Reynhardus ipsum comitatum et eius pertinencias tenuit primitus obligatos, et donec tibi, dictis tuis successoribus vel ecclesie de tantis pecuniarum summis, pro quibus idem Reynhardus eum obligatum habuit et quantum ultra illam summam occasione dampnorum et expensarum supercrescentium te dicto Reynhardo vel aliis ipsius nomine vel dicte redempcionis racione seu causa persolvisse constiterit, fuerit per nos vel nostros heredes, comites Lutzellinburgen(ses), plenius satisfactum. Pro quibus eciam pecuniarum summis pretactum comitatum cum suis pertinentiis universis pretactis per te, tuos successores et ecclesiam sine defalcatione perceptorum vel percipiendorum ab eis tenenda et habenda vobis tenore presencium obligamus, eo sane salvo: si aliquas pecunias occasione dicti comitatus nostri Lutzellinburgen(sis) vel pertinenciarum ipsius provenientes in redempcionem dicti comitatus Rupensis et pertinenciarum ipsius per te vel alium seu alios contuleris, quod huiusmodi pecunie debebunt nobis in aliis nostris debitis, in quibus tibi aliunde teneri dinoscimur, defalcari, et eo eciam addito: si tantas pecunias, pro quibus dictum comitatum Rupensem cum suis pertinenciis tu vel successores tui et ecclesia iuxta modum pretactum habere et retinere debebitis, in[b] aliis equivalentibus bonis Romani regni vel imperii, que ad hoc sufficientia vel competencia reputaveritis, tibi vel eisdem successoribus et ecclesie tue demonstraverimus et huiusmodi bona ipsius Romani regni vel imperii pro eisdem pecuniarum summis rite et ydonee vobis demonstraverimus et vos securos fecerimus de eisdem, quod per hoc dictum comitatum Rupensem cum suis pertinenciis redimere poterimus, ita quod extunc ad nos et nostros heredes comites Luczellin(bur)gen(ses) libere revolventur. Et ea, que de predicto comitatu Rupensi et eius pertinentiis superius sunt narrata, similiter teneri et observari volumus de aliis bonis ad dictum nostrum comitatum Luczellinburgensem pertinentibus aliis obligatis, venditis vel distractis, videlicet: si tu aliqua ex ipsis redimeris, reemeris vel alias ea conquisiveris absolvendo et eripiendo ea de manibus eorum, qui eadem bona sic possident sive tenent, quod tu, successores tui et ecclesia huiusmodi bona tenere et possidere possitis eo modo et iure, quibus illi ea tenuerunt, a quibus sunt redempti, liberati vel aliter absoluti, et tam diu, donec vobis de tantis pecuniarum summis, pro quantis obligata, vendita vel alias distracta fuerunt et quantum eciam ultra illas summas te pro eorum liberatione solvisse vel exposuisse constiterit, vobis plenarie fuerit satisfactum. Firmam spem tibi dantes et nichilominus pro nobis et nostris heredibus promittentes, quod super prelibatis bonis per te iam redemptis modo premisso vel in posterum redimendis, reemendis vel liberandis et eorundem bonorum attinenciis, quamdiu tibi, . . successoribus tuis vel ecclesie de tantis pecuniarum summis, pro quibus aliis primitus obligata vel alias distracta fuerunt, et de illis etiam, quas ultra huiusmodi summas te pro redempcione vel liberacione eorundem bonorum solvisse vel exposuisse constiterit, plene, ut premittitur, satisfactum non fuerit, te, prefatos successores tuos et ecclesiam non impetemus nec impediemus per nos vel alios nec vos impediri permittemus quavis occasione sive causa. Et si per ignoranciam vel errorem seu nimiam petencium importunitatem, per quam non concedenda multoties conceduntur, alicui alteri

605. a) consultatur *K.* b) et *K.*

1) *Cuius redemptionis Balduwinus ipse mentionem facit in litteris a. 1348. Febr. 17. Karolo regi datis, quarum originale exstit in archivo Vindobonensi imperiali 'Böhmen nr. 272'.*

super dictis bonis per te iam, ut premittitur, redemptis vel in posterum redimendis. liberandis vel reemendis, postquam per te liberata, redempta seu reempta forent, obligacionem, assignacionem vel deputacionem aliquam in tui et ecclesie tue preiudicium quomodolibet faceremus, illas exnunc prout extunc volumus et decernimus esse omnino nullas, irritas et inanes, nec debebunt obtinere aliquam roboris firmitatem. Mandantes insuper omnibus dicti comitatus Rupensis vasallis, castrensibus, opidanis et aliis ad dictum comitatum Rupensem pertinentibus necnon aliis eciam nostris subditis universis, ut tibi, successoribus tuis et ecclesie in pretacto comitatu Rupensi et ipsius pertinenciis quibuscumque necnon in aliis eciam bonis per te inposterum, ut prefertur, redimendis[c] vel reemend(is) seu liberandis, quamdiu a vobis per nos vel nostros heredes modo premisso redempta non fuerint, plene et per omnia, prout ad unumquemque eorum pertinet, obediant et intendant, et sicuti nobis tenerentur, si ea in nostris potestate et manibus haberemus, damus et concedimus tibi plenam potestatem contradictores et rebelles tibi in premissis vel aliquo eorundem per penas et mulctas ipsis nostra auctoritate per te infligendas et alias, prout expedire videris, cohercendi. Et in horum evidenciam atque robur has presentes litteras tradi tibi iussimus nostro sigillo regio desuper communitas.

Datum Znoyme in Moravia, anno Domini MCCCXL octavo, V. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

606—609. SCRIPTA DE FEUDIS DUCUM POMERANIAE.
1348. Iun. 12.

Omnia contulit R. Salomon. — De editionibus antiquioribus v. O. Heinemann in 'Baltische Studien. Neue Folge' III (1899) p. 166 sqq.

606. *Infeudatio ducum generalis.* — *Iun. 12.*

Originale deperditum. Sigillatum erat, ut in transsumpto statim citando dicitur, sigillo maiestatis 'in cordula sericea glauci et rubei colorum'. Exstant hodie: T *transsumptum ordinante officiali curiae Caminensis a. 1498. Mai. 4. a Caspero Criszan clerico Caminensi notario confectum in archivo publico Stettinensi. —* N *editio quae ex copia quadam parata est (Nettelbladt) 'Greinir oder Nachlese von Abhandlungen' III (Stockholmii 1765) p. 119 nr. VII. — Apographon decurtatum in codice bibl. univ. Lipsiensis nr. 1249 (saec. XV.) f. 134' (ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III [1730] col. 2013 nr. VI.). Non adhibuimus. — Apographon saec. XVI. non authenticatum in archivo Stettinensi 'von Bohlensche Sammlung Abt. I Manusc. 760' f. 4'—5'. Item negleximus. — Ed. Heinemann l. c. p. 170 nr. IV ex* T.

Reg. imp. VIII nr. 6003.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod consideratis multiplicibus fructuosis obsequiis, quibus illustres[a] Barnym, Boluslaus, Barnym et Wartislaus Stetinen(ses), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum duces et principatus Rugianorum[b] principes et affines nostri dilecti nos et sacrum Romanum imperium digna veneratione sunt laudabiliter prosecuti et se in futurum poterunt adaucto fidelitatis studio reddere gratiores, eisdem principibus nostris et heredibus ipsorum ducatum Stetinen(sem), principatum Rugianorum[b].

605. c) redimendi *K.*

606. a) illustris *T.* b) Rogyanorum *T.*

Sundis et suas[c] pertinentias, que ad magistratum venationis imperii pertinere noscuntur, nec non ceteros ducatus et principatus, terras[d], dominia, pheuda ac omnia et singula, que ab imperio tenent et actenus tenuerunt, cum omnibus civitatibus, castris, munitionibus, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis, silvis, nemoribus, rubetis, aquis et earum decursibus, montibus, vallibus, planis, teoloneis[e], mutis nec non omnibus iuribus, gratiis, libertatibus, emunitatibus, honoribus ac ceteris pertinenciis suis, in quibuscumque rebus consistant aut quibuscumque specialibus vocabulis exprimantur, que ad supradictos ducatus et principatus pertinent vel ab antiquo pertinuisse noscuntur, auctoritate regia nobis ex sacro Romano imperio competenti contulimus et conferimus ipsosque Barnym, Bohuslaum, Barnym et Wartislaum duces suo et heredum suorum nomine sceptro nostro regali investivimus[f] de predictis et presentibus investimus adhibitis solempnitatibus debitis et consuetis, conditione tali, quod ipsi et successores ipsorum a nobis et successoribus nostris Romanorum imperatoribus seu regibus supradictos ducatus, principatus et terras in pheudum, quotiens occurrerit, suscipere tenebuntur et prestare obediencie, homagii et fidelitatis debite[g] iuramenta. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire, sub pena nostre indignationis, quam, qui secus attemptare presumpserit, se cognoscat graviter incursurum. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, II. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

607—609. SCRIPTA PRO BARNIM III. DUCE.

607. *Infeudatio de ducatu Stettinensi.* — *Iun. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 698 et 6001.

A. *Forma latina.*

Originale (or.) *in archivo publico Stettinensi. In plica legitur:* R. *Sigillum cum filis deperditum est.* — *Ed. Mencken l. c. col. 2012 nr. V ex copia decurtata quae exstat in cod. Lips. 1249 fol. 134; Heinemann l. c. p. 165 nr. II A ex* or.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Etsi regie maiestatis circumspecta benignitas universos fideles suos, quos Romanum ambit imperium, ex innata clemencia pio favore prosequitur, ad illos tamen uberioris gracie incrementa quadam speciali prerogativa protendit, qui circa Romani imperii honores et comoda cura pervigili, obsequiorum continuacione sollicita, fidei quoque et legalitatis industria constantibus animis fidelissime claruerunt. Sane cum illustris Barnym Stetynen(sis), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, princeps et affinis noster carissimus, ad instar clare memorie . . illustrium progenitorum ipsius nos et sacrum Romanum imperium dignis fuerit honoribus veneratus et ad nostra ac predicti imperii obsequia cottidianis laboribus frequenter aspiret nobisque velud Romanorum regi et vero domino suo manifeste prestiterit obediencie, fidelitatis, homagii ac subiectionis debite iuramentum, nos igitur pure fidei constanciam et preclare devocionis insignia, fructuosa quoque obsequia, quibus oculis nostre maiestatis prompta sedulitate complacuit et se poterit continuato fidelitatis studio reddere continuo graciorem, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes sibi et veris heredibus suis ducatum Stetynen-

606. c) *deest N.* d) et *add. T.* e) et teoloniis *N.* f) investimus *N.* g) debita *N.*

sem nec non alios ducatus et principatus, terras et dominia, pheuda et omnia ac singula, que ab imperio tenet et tenuit, cum omnibus civitatibus, castris, municionibus, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis, silvis, nemoribus, rubetis, aquis et aquarum decursibus, montibus, vallibus, planis, theloneis, mutis necnon cum omnibus iuribus, graciis, libertatibus, emunitatibus, honoribus ac ceteris pertinenciis suis, in quibuscumque rebus consistant, aut quibuscunque specialibus vocabulis exprimantur, que ad supradictos . . ducatus et principatus pertinent vel ab antiquo pertinuisse noscuntur, auctoritate regia nobis ex sacro Romano imperio competenti contulimus et conferimus in presenti ipsumque Barnym ducem suo et heredum suorum nomine sceptro nostro regali investivimus et investimus de omnibus supradictis adhibitis sollempnitatibus debitis et consvetis ipsumque, heredes et successores ipsius cum ducatibus, principatibus, terris, dominiis et omnibus ac singulis bonis supradictis in nostram et sacri Romani imperii protectionem, tuicionem ac defensionem duximus assumendum. Promittentes et spondentes pro nobis et successoribus nostris . . imperatoribus et regibus Romanorum ipsos a cuiuslibet iniuriatoris seu offensoris violencia tueri et in ipsorum iuribus conservare. Nec non eundem Barnym ducem, heredes et successores ipsius, sacri imperii principes et vasallos, cum predictis . . ducatibus, principatibus, terris et dominiis universis sacro Romano imperio, de cuius eciam corpore antiquitus extiterunt, reincorporamus, adiungimus et de regie potestatis plenitudine ex innata nobis clemencia reunimus, decernentes, quod supradictus dux, heredes et successores ipsius duces Stetyn(enses), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum, ut prefertur, ad nos et ad sacrum Romanum imperium et ad successores nostros in Romano regno vel imperio inmediate pertineant et a nobis ac eisdem successoribus imperatoribus seu regibus Romanorum ducatus, principatus, terras, dominia et cetera supradicta in pheudum accipient nobisque et eisdem successoribus et ipsi imperio Romano prestabunt fidelitatis, obediencie, homagii et subiectionis debite iuramenta, ipsos nichilominus heredes et successores ipsorum duces nostris et imperii obsequiis reservantes, ut nostris et reipublice commodis procurandis et dispendiis removendis assistere debeant fideliter omni potencia qua poterunt et virtute. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre collacionis, tuicionis, reincorporacionis, adunicionis seu unicionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem contrarium presumpserit attemptare, post indignacionem nostram penam mille librarum puri auri se incurrisse cognoscat, quarum medietatem fisco nostro imperiali, residuam vero partem iniuriam passorum usibus decernimus applicari. In cuius rei testimonium presentes litteras scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, II°. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

B. *Forma teutonica.*

Originale (or.) *ibidem. In plica:* R. *Sigillum cum filis deperditum. — Ed. Heinemann l. c. p. 166 nr. II B.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischir kůng zu allen czýten merer des reichs und kung zu Behem vorjehen[a] und tun kunt offentlich mit desim brîve alle den, di en sehent, hôrent adir lesent: Wann der hochgeborn Barnym herczok zu Stetyn, Pomeraner, Wenden und Cassuben, unsir fürste und liebir neve, uns gehuldit, gelobit und gesworn hat, getrewe, gehorsam und undirtenyk zu seyn als eyme Romischen kůnige und sýme rechten herren und hat von uns gemutit sinir lehen, di er von dem reyche zu recht inpfahen sal, des habe wir angesehen getrewen, willegen und steten dienst,

607. a) *in loco raso or.*

den er und selegir gedechtnyss synir vorvarn uns[b] und dem heiligen[b] Romischen reich ofte unvordrossentlich getan hat und noch tůn sol und mak in czukunftegen zeiten. Do von liehen wir und haben vorlegen im und sîn rechten erben das herczoktum zu Stetyn und ouch andir hertzoktum und furstentum, land und herrschefte, lehen und allis, das er von dem reiche gehabt hat und nach hat, mit allen steten, hwsirn, vesten, merkten, dorfirn, mannen, manscheften, welden, pŵschen, wassirn und wassirs leuften, bergen, grůnden, slichten, czollen, manten und mit allen rechten, ern, gnaden und vryheiten und mit allem dem, das dorczu gehôrit, in welhen sachen das sŷ adir wy man das mit sundirlichen worten benennen mak, in allir der wyse, als di selben dŷnk tzu den vorgenanten hertzoktumen und furstentumen gehôrn und von aldir gehort haben. von unsir kůniglichir gewalt, di wir habent von dem heilgen Romischen reich, dem wir von Gots gnaden bevor syn, und bestetegen und han bestetegit ym und sin rechten erben di vorgenanten herczogtum, furstentum und herschefte mit allir czugehôrunge, als hi vor geschreben stet, mit unsirm kuniglichim ceptir mit alle der schonheit und zierheit, als gewônlich und recht ist; und nemen den vorgenanten herczogen Barnym, syne rechten erben und nochkomen mit den vorgenanten hertzogtumen, furstentumen, landen, herscheften und allir czugehôrunge in unsir und des heilgen Romischen reichis beschirmunge und gnade und globen vor uns und unsir nochkomen Romische keysir und kůnige, das wir in, sin erben und nochkomen und allis das si haben vor allem gewalde beschirmen und vorsprechin wôllen und sy bŷ rechte behalden. Dor obir, wann der vorgenante herczoge Barnym und syn vorvarn von alten zeiten mit den vorgenanten herczogtumen, furstentumen, landen und herscheften zu dem heilgen Romischen reich gehort haben, wellen wir von unsir kůniglichin gewalt, das er, syn rechten erben und nochkomen mit den vorgenanten herezogtumen, furstentumen, landen und herscheften zu uns und zu dem heilgen Romischen reich und zu unsirn nochkomen an dem selben reich und an dem keysirtum an allis mittil gehôrn sullen und dem ebeclichin incorporyret und voreynit syn und von uns adir unsirn nochkomen Romischin keysirn adir kůnigen di selben herczogtum, furstentum, land und herschefte mit allir czugehôrunge zu rechten lehen iupfahen, wenn is sich gebôrit adir czu schulden kůmt. Und sullen ouch uns, unsirn nochkomen und dem heilgen Romischen reich huldunge, trewe und gehorsam leiplichin swern und zu unsirm und des reichis dienst gehôrn und sich vleissen allis des, das zu unsirm und des heiligen Romischen reichs gemach, nucz und eren gehôren mak und unsirn und des heilgen Romischen reichs schaden wedirn, an allir stat zu allen zeiten, so sy beste kunnen adir môgen. Dorumme gebŷten wir allin unsirn und des reichis getrewen, den dese geiginwortege schrîft gekůndit wird, vesteclich by unsirn hulden, dass sy wedir desin brief und wedir dyse lehen, beschirmunge und voreynunge und was hy geschrebin stet nicht entun. Wer abir frevelich dor wedir tete, der sal tůsunt pfunt lôtegis goldis zu rechtir pen vorvallen sin, das halp gevallen sal in unsir und des reichis kamir und das andir halbe teyl sal werden den, di das unrecht geleden han. Und des zu orkůnde geben wir desin brief vorsegilt mit dem ingesegil unsir kůniglichir maiestat.

Der gegebin ist zu Znoym, noch Cristis geburt tusund drîhundert jar in dem acht und firczegistem jare, an dem nehesten dornstage vor sand Vitus tak, in dem andirn jare unsir reiche.

607. [b]) uns — heiligen *in loco raso or.*

608. *Infeudatio eventualis de principatu Rugiae.* — *Iun. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 6002.

A. *Forma latina.*

Originale ibidem. Sigillum cum maiore parte plicae avulsum. — Ed. Heinemann l. c. p. 168 nr. III A.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod inspectis multiplicibus et studiosis obsequiis illustris Barnym Stetinen(sis), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum ducis, principis et affinis nostri karissimi, quibus idem et clare memorie progenitores ipsius nobis et sacro Romano imperio nec non memorie venerande divis Romanorum imperatoribus et regibus, predecessoribus nostris, fideliter adheserunt et ipse, heredes ac successores sui nobis et successoribus nostris aucto fidelitatis amore nec non intemerate fidei constancia successu temporis fidelius adherebunt, sibi nec non veris heredibus suis principatum Rugianorum et totum dominium illustrium Bohuzlai, Barnym et Wartizlai Stetinen(sium), Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum ducum, nostrorum et sacri imperii principum, que a sacro Romano imperio in pheudum tenent et actenus tenuerunt, si predictos heredibus legittimis non relictis decedere continget, nomine vere et iuste successionis damus, conferimus et donamus per ipsum et veros heredes et successores ipsius habendum, tenendum et possidendum perpetuis temporibus pacifice et quiete, condicione tali, quod ipse nec non heredes et successores ipsius principatum Rugianorum et totum dominium supradictum, dum occurrerit, a nobis et successoribus nostris Romanorum imperatoribus seu regibus in pheudum suscipere tenebuntur atque prestare obediencie, homagii et fidelitatis debita iuramenta. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre concessionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire, sub pena nostre indignacionis, quam, qui secus attemptare presumpserit, se congnoscat graviter incursurum. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, IIe. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

B. *Forma teutonica.*

Originale ibidem. In plica legitur: R.: *sub plica manu coaeva scriptum est:* ʒa *(= secunda?). Sigillum cum filis deperditum. Litterae per fila sigilli eodem modo ac bullae papales*[1] *olim clausae erant. — Ed. Heinemann l. c. p. 169 nr. III B.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kŭng ze allen zeiten merer des reichs und kŭng ze Beheim verjehen offenlich mit disem brif, daz wir haben angesehen getriwen, willigen und steten dinst, den der hohgeborn Barnim hertzog ze Stetyn, Pomeraner, Wynden und Cassuben, unser fŭrste und liber neve, uns und dem heiligen Romischem reiche offt unverdrozzenlichen getan hat und noch tun sol und mag in kunftigen zeiten; davon leihen wir im und seinen rehten erben daz fŭrstentŭm ze Rewen und alle herschaft der hohgeborn Bohuslaus, Barnim und Wartislas hertzogen ze Steteyn, Pomeraner, Wynden und Cassuben, seiner vettern, unserr und des reichs fŭrsten, di si von dem heiligen Romischen reich ze lehen gehabt haben und noch habent, also bescheidenlich: ob sie stŭrben und erben niht enliezzen, daz er und sein rehte erben daz selb fŭrstentŭm ze Rewen und alle herschaft, wenn ez ze schulden kŭmpt, von uns und unsern nachkomen Rŏmischen keysern und kŭngen ze rehtem lehen enphahen sŭllen und uns oder unsern nachkomen und dem heiligen Rŏmischen reiche huldung, triwe und gehorsam leipleichen sweren. Da von gebieten wir allen unsern und des reichs

1) *Ex. gr. Arndt-Tangl, 'Schrifttafeln' III, 97.*

getriwen, den diese gegenwertig schrift gekundet wirt, daz si wider disen brif frevellich niht entûn. Wer aber da wider tet, der sol wizzen, daz er in unser ungnade swerlich gevallen ist. Und des ze urkunde geben wir disen brief versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Znoyme, nach Christus gebûrt drẘzehen hundert jar und in dem ahten und virtzigstem jar, an dem nehsten donerstag vor sant Viti tag, in dem andern jar unserr reiche.

609. *Confirmatio de dotalitio.* — *Iun. 12.*

Reg. imp. VIII nr. 699.

A. *Forma latina.*

Copia saec. XVI. in archivo Stettinensi 'von Bohlensche Sammlung Ms. 760' f. 11'–22' (S). *Infra textum legitur:* Gleichs lauts ist ein teusch brief[1]. — *Item adhibemus editionem quam ex apographo quodam paravit (Nettelbladt) 'Greinir' III (1765) p. 115 nr. IV* (N).

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod constitutus in nostre maiestatis presentia illustris Barnim Stetinen(sis)[a], Pomeranorum, Slavorum et Cassuborum dux, princeps et[b] affinis noster dilectus, animo deliberato, non per errorem, sed de bona et[c] libera voluntate illustri Agneti ducisse, consorti[d] sue legitime, absenti tanquam presenti ducatum Stetinensem[d*] cum omnibus pertinentiis suis nec non terras ultra Oderam et nominatim Bernstein, Grosswein, Demin[e] cum suis[f] districtibus[g], civitatibus, castris, oppidis, villis, vasallis, vasallagiis[h], silvis, nemoribus, rubetis, aquis et earum decursibus, montibus, vallibus, planis, theoloneis[h], mutis nec non omnibus[b] iuribus, gratiis, libertatibus, redditibus[i], censibus et proventibus[k], honoribus ac omnibus pertinentiis suis, in quibuscunque rebus[b] consistant vel quibuscunque specialibus vocabulis exprimantur[l], in dotem et dotalitium dedit et coram nobis iusto dotis seu[m] dotalitii nomine resignavit, supplicans attente, quatenus huiusmodi donationem et resignationem sic factas approbare, ratificare et confirmare de benignitate regia dignaremur. Nos igitur ad supradicti principis nostri supplicationis instantiam supradicte illustri Agneti ducisse et consorti sue legitime absenti tanquam presenti supradictam dotem seu dotalitium, ut moris est principibus huiusmodi dotes habere, cum omnibus suis pertinentiis nullo excepto approbamus, ratificamus et de benignitate regia confirmamus conditione nihilominus infrascripta, quod, si predictos illustrem[n] Barnim et[i] Agnetem conthoralem ipsius heredes insimul habere continget, medietas totius dotis seu dotalitii ad ipsam Agnetem et pars residua ad amborum heredes debeat pertinere. Sique predictum Barnim[b] ducem heredibus non relictis ab hac vita migrare continget, extunc[o] predictum dotalitium sive dos cum omnibus pertinentiis ad ipsam Agnetem libere pertinebit, quamdiu in thoro remanserit[p] viduali, dumque[q] ad secundas nuptias convolaverit[q], extunc datis[r] ei et solutis per heredes suos veros duodecim milibus marcarum puri argenti[s], doti predicte seu dotalitio absque omni difficultate et contradictione cedere[t] tenebitur et debebit. Presentium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Znoyme anno Domini millesimo trecentesimo[u] quadragesimo octavo, indictione prima, II. Idus Iunii, regnorum nostrorum anno secundo.

609. a) Stettinen. *S;* Stett. *N.* b) *deest N.* c) ac *N.* d) conthorali *corr.* consorti, *iterum corr.* conthorali *S*; consorti *N.* d*) Stettinen. *S;* Stettinensem *N.* e) Demyn *N.* f) terris *S.* g) destrictis *S.* h) theoloniis *S.* i) *deest S.* k) p . . . . . . *N.* l) exprimentur *N.* m) & *N.* n) illustrissime *S.* o) & tunc *N.* p) remansit *SN.* q) dumque — convolaverit *desunt N.* r) dotis *S.* s) auri argenti *S.* t) reddere *S.* u) tricesimo *S.*

1) *Scilicet B.*

B. *Forma teutonica.*

Originale ibidem. In plica: R. *Sigillum cum filis deperditum.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim verjehen und tůn kůnt ôffenlich mit disem brif allen den, di in sehent, horent oder lesent, daz gestanden ist in der gegenwertigkeit unsrer kůnglichen maiestat der hohgeborn Barnym hertzog ze Stettyn, Pomeraner, Wynden und Cassuben, unser fůrste und liber neve, mit bedahtem můt, niht von irresal, sunder von gutem willen, und hat der hohgeborn Agneten seiner elichen wirttin geleicherweis, als ob si gegenwertig wer, gegeben, verreichet und ufgeben ze einem rehten leipgeding daz hertzogentum ze Stettyn mit aller zugehorung und di lant ôber Ôder und benamen Bernstein, Grosswyn und Demeyn mit allen ern kreizzen, mit steten, heusern, merkten, dôrffern, mannen, manscheften, welden, puschen, wazzern und wazzers leuften, pergen, grůnden, slihten, zôllen, mauten und mit allen rehten, gnaden, freyheiten, gulden, zinsen, eren, nůtzen und mit aller zugehorůng, war an daz sey oder wie man daz mit sunderlichen worten benennen mak, und hat uns gebeten fleizzigelich, daz wir di selben gabe und ufraichůng des vorgenanten leipdings geruchten ze besteten und bevesten von unser kunglichen gnaden. Dez haben wir angesehen di fleizzigen bet des egenanten unsers fůrsten und neven und bestetigen derselben hohgeborn Agneten hertzoginne, seinem elichen weyb, geleicher weise, als ob si gegenwerttig wer, daz selb leipgeding mit allen dem, daz dar zu gehôrt, nihtz usgenomen, als vorgeschriben stet, und leihen ir daz zu allen den rechten und gewonheiten, als fůrstinne leipding billich haben sullen, mit solchem underscheid: wer daz der vorgenant hohgeborn Barnym, unser lieber neve und fůrste, mit der selben hohgeborn Agneten hertzoginn, seinem weib, erben gewůnne, so sol daz halbteil des leipgedings der vorgenanten hertzoginne beleiben und daz ander halbteil irr beider erben. Wer aber, daz der vorgenant Barnym hertzog stůrb, daz er niht erben mit ir liezze, so sol si daz vorgenant leipding frey und oñ allez hindernůsse behalden, alle di weil und si irn witwenstůl besizt. Wenn si aber einen andern man neme, so mûgen si des vorgenanten Barnym hertzogen, irs mannes, rehten erben mit zwelftausent marken lotigs silbers von dem vorgenanten leipgeding abweisen, und wenn si ouch des selben geltes von seinen rehten erben bezalt wirt, so sol si in dez selben leipdings abtreten one widersprechen und on allez hindernisse. Und des ze urkunde geben wir disen brif besigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Znoyme, nach Christus gebůrt drwzehenhundert jar und in dem ahten und virzigstem jar, an dem donerstag vor sant Vitus tag, in dem andern jar unserr reiche.

610. 611. ACTA AD TRACTATUS INTER PARTES REGIS ET WITTELSBACENSEM SPECTANTIA.

1348. Iun. 18. 19.

610. *Statutum indutiarum inter Wittelbacenses et fautores regis.* — *Iun. 18.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift IX 19/6 *fol. 92'. Descripsit R. Lüdicke. In verso leguntur manu fere coaeva scripta:* Brandenburg *et:* R. *Pendent sigilla Ludovici marchionis et civitatis Norimbergensis loris membranaceis.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 48.

Ad rem v. 'Chroniken der deutschen Städte' III (= Nürnberg tom. III) p. 323.

Wir Ludweig von Gots genaden marggraf ze Brandenburg und ze Lusitz, phallenezgraf bei dem Rein, herczog in Beyern und in Kernten, des hailigen Rômischen reichs obrister chamrer, graf ze Tirol und ze Gôrtz, vogt der gotzheuser ze Aglay, ze Triend und ze Brixen, verjehen offenlichen mit disem brief fur uns und fûr den erwirdigen herren hern Heinr(ich) ertzbischof ze Mentz und fur den stift da selben und fûr unsern brûder hertzog Steffan und fûr unsern vettern Rûdolf, Rûprecht den eltôrn und Rûprecht den jungern herczogen ze Beyern und phallenczgrafen bei Reyn und fur die stat ze Nûrnberg und fur alle unser und ir helffer und diener, daz wir mit den erwirdigen herren byschof Fridrich von Babenberg, byschof Albrecht von Wirezburg und mit den edlen mannen Johans und Albrecht purckgrafen von Nûrnberg, graf Rûdolf von Wertheim, graf Gerhard von Reineckk, Gotfrid von Prauneckke dem eltôrn und besunderlich(en) mit Chraft von Hohenloch und mit grafen Lud(wig) und Fridrich von Ôtingen, ob die selben drey in dem satz sein wellen, daz si uns dann̊ ir besunder brief geben, und mit allen iren dyeneren und helfern, die si von rechts wegen versprechen sullen und versprechen an geverd, und mit iren land und lewten einen staeten gantzen slechten satz haben, viertzehen tag vor auf ze sagen an allez geverde. Were daz, das der vorgenanten herren ainer oder mer in dem vorgenanten satz nicht lenger sein wolten, so sol der oder die uns oder der stat ze Nûrnberg enbieten in die vorgenant stat und unsern vorgeschriben helfern yedem herren besunderlich in sein haus, wa er denn̊ mit hause ist; und wenn̊ si uns und der stat ze Nûrnberg, als vorgeschriben stet, und jedem vorgen(anten) herren ůnsern helffern in ir vorgenant haus den vorgenanten satz, als vorgeschriben stet, chuntlich auf sagen, so sol ez dannoch dar nach in einem gantzen gůten satz sten vierzehen tag an allerlay argelist und geverde, doch daz ez den andern an irem satz unschedlich sei. Wir oder die vorgenanten herren unser helffer ainer oder mer mugen den satz auf sagen den vorgenanten herren ainem oder mer, ob wir wellen, und welhem ainer under uns den satz auf sagt, daz sol dem andern an dem satz sein an schaden, und wer den satze under uns vorgenanten herren auf sagen wil, der sol ez dem, dem[a] er den auf sagt, chûndigen in sein haus, da er denn̊ gesezzen ist mit hause, an geverde. Wir mugen auch mit unsern dieneren durch alle der vorgenant herren land reiten oder ziehen mit sechs hundert pherden oder minner, ob wir wellen, an ir und irer lewt schaden an geverde und si auch durch unser land in solher weis an geverde; wolt wir aber mit gewalt durch ir land ziehen, so sûllen wir in den satz vor auf sagen an geverde, als vor stet geschriben, und daz sûllen si uns tûn her wider an geverde. Ez sûllen auch die vorgenanten herren gemainlich bei iren redlichen rechten und gerichten geistlich und waeltlich beleiben an geverde an unser hindrung(e) und unsrer helfer und wir und unser helffer in saemlicher weis her wider. Ez sûllen auch die vesten Urach und Schellenberg unde waz dar zû gehôrt in dem selben satz sein an geverde. Und dar uber ze ain urchund(e) so geben wir in disen brief versigelt mit unserm und der vorgenanten stat ze Nûrnberg insigeln.

Daz geschehen ist ze Nûrnberg, nach Christs geburd driuzehen hundert jar dar nach in dem acht und viertzigisten jare, an des hayligen Plûts abende.

611. *Notitia de tractatibus habendis. — Iun. 19.*

Libri privilegiorum archivi generalis regni Bavarici, tom. 25[1] f. 63. Descripsit J. Schwalm. — Extr. M. de Freyberg in 'Abhandlungen der historischen Classe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften' II. 1 (1837) S. 74 n. 6.

610. a) den *or.*

1) *De huius codicis indole v. M. J. Neudegger, 'Geschichte der Bayerischen Archive' III[b] (1899—1900) p. 101 sqq.*

De tractatibus ab episcopo Curiensi cum rege agendis, quorum hic mentio fit, id solum certe constat, quod episcopus intrante mense Iulio apud regem fuit; cf. seriem testium in litteris infra nr. 615 die 8. m. Iulii datis. Sed verisimile videtur de colloquiis inter regem et Wittelsbacenses initiandis eum tractavisse, quae demum die 27. m. Iulii habiti sunt (Reg. imp. VIII nr. 723 a)[1].

Iun. 19. Anno prescripto[2] in die corporis Christi presentata est membrana una sub maiori sigillo domini marchionis Brandenburgensis Alberto de Wolfstain super placitis episcopo Curiensi[3] cum rege Bohemie commissis pertractanda, si terminabuntur, sigillanda[4].

Dat. Nurnberg.

---

612. CONCESSIO DE VILLA IMPERII.
1348. Iun. 20.

Originale valde corrosum, quod pridem in archivo generali regni Bavarici exstabat, nunc in archivo publico Colmariensi asservatur. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. K. Albrecht 'Rappoltsteinisches Urkundenbuch' I (1890) p. 461 nr. 604. Quam editionem repetimus.

Uncinis inclusa ab editore adhibito regesto quodam antiquo suppleta sunt.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behein bekennen offenlich mit disem brief, daz wir un[serm lieb]en getriwen Burcharten dem eltern Můniche von Basel enpfolhen haben und enpfelen, daz er sich des dorfs ze Hausen, das [da gehoret zu unse]r und des reichs vesten ze Blicksperg, mit allen den gůten, die darzů gehoren, von unser wegen underwinden [sul und mag][a] also bescheidenlich, daz er daz selbe [dorf mit] den guten, die darzu gehoren, bringen sol mit willen und friuntschaft [Heinrichs von Rapolt]stein, der daz selbe [dorf ze Hausen halt]et. Und durch sundern gnade willen, die wir haben zu dem vorgenanten [Burcharten und umb g]unste willen, die her uns u[ntzhar n]ůtzlich getan hat und in kůnftigen zeiten fruchtilichen tůn [m]ag, [so . . . . . . verl]yen und geben wir im von unser [und

612. a) *sic supplendum videtur; 15 puncta ed.*

1) *Horum colloquiorum habendorum etiam Karolus ipse meminit in litteris civitati Wratislaviensi eodem fere tempore (Iun. med. — Iul. 23.) directis, quae indicatione temporis carentes servantur in cod. univ. Lips. 1249 saec. XV. f. 136. Ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III, 2015 nr. IX. Textum a nobis denuo collatum hic ponere liceat. Est superscriptio:* De defensasione (!) civitatis Wrat.

Karolus etc. Super articulis vestre legationis, de quibus relatione viri discreti H. sufficienter informata extitit regia celsitudo, seriatim duximus respondendum, quia super oppressione, quam, ut *(in c.)* secreto cognovimus, sustinetis cottidie graviter a Polonis, et super adiutorio adversus illustrem H. ducem, principem nostrum, pro recuperatione rerum amissarum vestris concivibus facienda volumus, quamprimo a termino colloquiorum de Pathavia Deo permittente redierimus, aut in persona propria ad vos veniendo vel alia interposicione salubri finem vobis imponere gratiosum. Exactiones et theolonia conductuum et quorumlibet gravaminum, que rex Polonie in dispendium reipublice generaliter de novo instituit vel fieri permisit, tractatibus nostris interferre volumus iuxta quod petistis, quando cum eodem terminum habebimus placitorum. Mandantes nichilominus decem captivos, quos habetis, usque quo aliud vobis mandaverimus, sub diligenti custodia reservari. Non competit etiam nostre celsitudini, quod illustri Bolconi de presenti scribamus, cum super debito vestrorum concivium, dum se locus obtulerit, consulere volumus remedio saniori. Venerabili etiam episcopo et canonicis Wratislaviensibus, devotis nostris dilectis, super quibusdam punctis iuxta vestrum desiderium scribimus litteras speciales. Volumus etiam super bono et pacifico statu vestro sollicitudine favorosa et piis affectibus crebrius meditari.

Ad has litteras interpretandas et suo loco inserendas cf. collectionem protocollorum Wratislaviensem supra nr. 361 adhibitam. 2) *1348.* 3) *Quem tunc temporis Norimbergae affuisse ex nr. 603 apparet.* 4) *Scilicet a rege. Litterae de quibus hic agitur servatae non sunt.*

des] reichs wegen gantz macht und gewalt, daz er daz selbe dorf ze Hausen und alle [gut]e, die darzu gehoren, verschaffen, vergeben oder verlihen můge, wem er weil, also bescheidenlich, daz daz selbe dorf noch sein gůt von uns nach dem reiche nicht enpfremdet werden; und wie erz mit dem vorgenanten dorf und seinen guten schicket und macht, daz wel wir von unser und des reichs wegen stet und gantz halden, und sol craft und macht haben, recht als wir daz selber getan hetten. Mit urchůnd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Pyesk, nach Christs gebůrt drizehenhundert jar und in dem acht und viertzgisten jar, an dem nechsten freitag nach des heiligen Liechnams tag, in dem andern jar unserr reiche.

---

613. SCRIPTUM REGIS DE FOEDERE CUM REGE ANGLIAE PACTO.
1348. Iun. 24.

De codicibus v. supra nr. 569. Damus ex W *p. 59—62.* P 2 *f. 63—64,* P 3 *p. 462 nr. XII. Contulit R. Salomon. In* P 1 *non legitur. Est superscriptio in* P 2. 3: Litterae reversales ligae inter imperatorem *(*Carolum IV. *add. P 3)* et regem Angliae *(*Edvardum III. *add. P 3).*

Reg. imp. VIII nr. 701.

Quae cum litteris regis Angliae supra nr. 569 concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Nos[a] Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et[b] Boemie rex[b] constare volumus et facimus presentium inspectoribus, quorum interest vel interesse poterit, universis, quod[c] consideratione mere[d] dilectionis et sincere amicitie, quas cum excellenti et potenti principe domino Edwardo[e] rege Anglie illustri habere cupimus, quasdam ligas, confederationes sive pacta cum eodem rege de[f] et super[f] inter nos mutuo adiutorio duximus ineundas[g]; promittentes firmiter ac[h] sincere fidei puritate[h], quod ex nunc amicitie pure et sincere confederationis[i] federa inter nos inita absque omni dolo, fraude et deceptione quibuscunque fideliter observabimus et[k] nunquam[k] contraveniemus pro quacunque causa, occasione[l], dampno[m], iniuria, transgressione, discessione[n], querela, actione[n], accusatione[n], demanda[o], vituperio sive[p] facto nobis aut nostris qualitercunque competentibus de[q] presenti sive[q] per dictum regem suosve[r] nobis aut nostris procuratoribus[s] hactenus[t] factis; que omnia sibi remittimus et quibus omnibus ex nunc ex[u] scientia nostra certa[v] palam per presentes renunciamus et[w] expresse et dictum regem inde penitus[x] quietamus[x]. Promittimus insuper bona fide, quod nunquam ex[y] nunc[y] cum aliquo adversario dicti* regis, rege, duce, principe seu quocumque alio confederationem[z] aut[a] ligam[a] aliquam, compositionem aut concordie unionem* inibimus[b], de novo recipiemus aut[c] faciemus in preiudicium presentium ligarum[d] et conventionum sine ipsius regis Anglie tractatu mutuo et[e] assensu[e]; sed* eundem regem Anglie fideliter iuvabimus consiliis nostris sanis et etiam potentia,

*) *pro* sed — semper salvo *infra p. 626 lin. 2 P 2. 3 praebent:* sed eundem regem Anglie contra omnes mortales iuvabimus et manutenebimus tam potentia, quam consilio et alio iuvamine quocunque, quod sibi prestare poterimus, quandocunque nos suis litteris seu nunciis habuerit requisitos, iure nostri imperii semper salvo.

613. a) *deest W.* b) et B. rex *deest P 2. 3.* c) ex *P 3.* d) verae *W.* e) Eduardo *P 2;* Edvardo *P 3.* f) de — super *deest W.* g) ineundum *W.* h) *pro* ac — pur. *lacuna in W.* i) colligationis *P 3.* k) nec unquam *W.* l) actione *W.* m) damno *P 2. 3.* n) *deest W.* o) *ita correximus;* devianda *P 2;* deuianda *P 3;* emeuda *W.* p) seu *P 2. 3.* q) de pr. sive *deest P 3.* r) suos vel *P 2;* vel per suos *P 3.* s) procuratis *W.* t) sive *add. W.* u) et *P 2. 3.* v) *deest W;* recta *P 3.* w) *deest P 2. 3.* x) quietamus pen. *P 2. 3:* pen. quittamus *W.* y) *lacuna in W.* z) *praecedit* aliquam *P 2. 3.* a) l. a. *P 3.* b) iniemus *P 2. 3.* c) et *P 2. 3.* d) litterarum *P 2. 3.* e) *deest W.*

cum idem facere poterimus commode et super eo congrue fuerimus requisiti, iure tamen nostrorum tam imperii quam regni Boemie ac aliarum terrarum nostrarum semper salvo. Eundem tamen regem ad invadendum seu debellandum[f] regnum[g] Francie iuvare non intendimus nec ad hoc volumus coarctari, nisi specialiter in[h] eventum[h], cum[i] pro iuribus imperii nostri contra regnum[k] Francie vel personam eiusdem regni quamcumque, quavis[l] auctoritate vel[m] dignitate prefulgeat aut[m] utatur, questionem[n] habuerimus[o] sive *bellum[p]. Quo casu eundem regem Anglie propter auxilium et consilium, que[q] nobis[r] iuxta confederationem et ligam inter nos initas tanquam[s] contra[s] iurium[t] imperii[t] invasores[t] impendere[u] tenetur statim a tempore questionis huiusmodi[v] mote seu belli ac[w] occasionis per nos indicti[w], vice mutua pro iure suo, quod habet in regno Francie, recuperando contra quoscunque ipsius regni Francie[x] occupatores seu[y] detentores absque quacunque mora[z] efficaciter[y] iuvare et dicto regi[a] Anglie opem*, consilium atque auxilium* impendere et ad hoc astringi volumus per presentes. Promittimus[b] etiam bona fide, quod nunquam aliquem regem, ducem, principem seu alium quemcunque regis Anglie adversarium contra eundem regem Anglie iuvabimus auxilio, consilio seu potentia, clam vel palam[b]. Ad hec etiam adiicimus et spondemus, quod neminem nobis subditum quovis colore impediemus aut[c] permittemus[d], quantum in nobis est, aut procurabimus impediri, quominus ad servitium dicti regis Anglie sive in bello sive extra aliave occasione quacumque, etiam[e] pro recuperando iure suo in regno Franciae, se[f] conferat[f], transeat et libere revertatur; nec Anglicum[g] aliquem aut alium dicti regis Anglie familiarem litteras suas regias deferentem, quominus per quamcumque partem imperii nostri libere transire, morari et[h] reverti valeat, per nos aut alios impediri, quantum in nobis est, sinemus, faciemus aut procurabimus clam vel palam; sed quodcumque impedimentum huiusmodi faciemus[i] et procurabimus[i] absque more[k] diffugio[k], quantum poterimus, amoveri. Que omnia et singula, prout de nobis scripta sunt, promittimus bona fide, iuramento per nos prestito corporali[l], nos absque[m] omni calumpnia, dolo, fraude et deceptione seu colore quocunque fideliter servaturos. In cuius rei[n] testimonium[n] etc.

Datum[o] Prage VIII. Kal. Iulii, anno Domini MCCCXLVIII, regnorum nostrorum anno secundo[o].

---

614. CONCESSIO TELONEI AB IMPERIO MOVENTIS.
1348. Iun. 26.

Proponimus ex copia saec. XVIII. confecta rotuli cuiusdam saec. XVI, ut videtur, conscripti, quae extat in archivo principum de Salm-Salm, quod est in castro Anholt Westfaliae 'Lade 8 nr. 6'. In quem rotulum litterae nostrae bis receptae sunt: 1 *in transsumpto a Wenceslao rege 1381. Oct. 1. dato (fol. 26);* 2 *in copia vidimata 1456. Mart. 5. data (fol. 25). Descripsit vel contulit R. Salomon. — Extr. Roth in* 'Neues Archiv' XVI, 634 *nr. 5 ex* 1*; Sauer, Codex diplomaticus Nassoicus I, 3, p. 247 nr. 2509 ex* 1 *et* 2*; 'Veröffent-*

*) *pro* opem — astringi *P 2. 3 praebent:* assistere tam in potentia quam in consiliis astringi.

613. f) *praecedit* ad *W.* g) regem *W.* h) interventum? *P 2.* i) eum *P 3.* k) regem *W.* l) quamvis *P 2.* m) et *P 2. 3.* n) quest. — bell. *desunt P 3.* o) habebimus *P 2.* p) libellum *P 2, quod manus recentior stilo plumbeo corr. in* litem. q) quo *P 3.* r) *deest P 3.* s) tanquam contra *deest P 3.* t) iurium invasores imperii *P 2;* invasores iurium imperii nostri *P 3.* u) impedire *P 3.* v) huius *P 2. 3.* w) ac — indicti *deest W.* x) *deest W.* y) seu — efficaciter *deest W.* z) *deest P 2.* a) rege *P 2;* regni *P 3.* b) promittimus — palam *deest W.* c) ac *P 2. 3.* d) permittimus *P 3.* e) ex *P 2;* & *P 3.* f) seu ferat *P 2.* g) Anglorum *P 3.* h) aut *W.* i) proc. et fac. *W.* k) mora et dispendio *P 3.* l) corporaliter *P 2.* m) ab *P 2.* n) *deest W. P 2.* o) datum — secundo *deest P 2. 3.*

lichungen der histor. Kommission der Provinz Westfalen. Inventare der nichtstaatlichen Archive, Beiband I, Heft 1' p. 13 nr. 53 ex 2 et p. 22 nr. 109 ex 1. — Ineditum.

Orthographiam correximus, praestantioribus tantum lectionibus annotatis.

Wir Karl von Gottes gnaden Romischer konig zu allen zeiten merer des reichs und konig zu Beheim bekennen offenlich an diesem brief, das wir dem edlen Johan Reingraven von dem Stein unserm lieben getruwen umb den dienst, den[a] er uns und dem reich getan hat und furbas getreulich tun sol, den zol zu Geisenheim uf dem Reine, der von uns und dem Romischen reich zu lehen get und ruret, von unsern koniglichen gnaden verlihen und verlihen haben zu nemen[b], zu geniezzen und ufzuheben in alle die weise[c], als man in von alder gegeben und genommen hat, mit solcher bescheidenheit, daz derselbe Johans und seine ambtleut von iegliehem geladen[d] schif nicht mer nemen sol wan ein pfunt pfeffers; und ob[e] dasselbe schif nit bezalen hat pfeffer, so sol es also viel pfenning dafur[f] bezalen, als dan der pfeffer in der stat zu Mentze gildet und nicht mer. Wir wollen auch und gepieten[g] bei unsern hulden[h], das man denselben zol uber ein pfunt pfeffers von einem geladen schif zu geben mit nicht hohen sol. Mit urkund dis briefs mit unserm ingesiegel versiegelt.

Der geben ist zu Prage, da man zalt von Christi geburt dreizehen hundert jar dar nach in dem acht und viertzigisten jar, des nehsten donnerstags nach sant Johanns tag zu sunbenten, in dem andern jar unsers reichs.

615. RECEPTIO DUCUM MAGNOPOLENSIUM INTER PRINCIPES IMPERII.

1348. Iul. 8.

Repetimus editionem quae parata est in 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 194—200 nr. 6860. Ubi editiones quaedam antiquiores enumeratae sunt.

Reg. imp. VIII nr. 711.

A. *Forma latina.*

Originale in archivo generali Swerinensi. In plica legitur: R. *Sigillum deest, filis sericis rubri flavique coloris relictis.*

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Augustalis potencie monarchia, cuius ex omnipotentis Dei mirifica bonitate quamvis insufficientibus meritis regimini presidemus, ad hoc nostrum animum sollicitudine cottidiana fatigat, ut circa ea, que sacrosancti Romani imperii decus, dignitatem et gloriam felicibus incrementis amplificant, indefessis laboribus et assiduitate continua meditemur. Quod quidem tunc credimus efficaciter adimpleri, cum illustrium principum, a quibus pacis ubertas progreditur, fluit gracia, iusticia roboratur, et statum et numerum feliciter adaugemus. Sane nobilium Alberti et Iohannis fratrum de Magnopoli, fidelium nostrorum, merita, probitatis et preclare devocionis insignia, quibus ipsi et felicis memorie progenitores ipsorum nos et sacrum Romanum imperium sunt dignis honoribus venerati, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes, necnon propter specialem dilectionis affectum ac intime supplicacionis instanciam illustris Rudolfi ducis Saxonie, sacri Romani imperii archi-

614. a) so *1.* b) und *add. 1.* c) mass *1.* d) *deest 1.* e) wan *1.* f) darfür *1. 2.* g) verpieten *1;* erpieten *2.* h) huld *1;* hülffen *2.*

marschalli, avunculi et principis nostri karissimi, de ipsius et aliorum tam principum electorum quam ceterorum principum ac eciam nobilium vasallorum imperii consilio, verbo, voluntate et expresso consensu predictos Albertum et Iohannem fratres de Magnopoli, nostros et imperii fideles, et heredes ipsorum illustravimus ac illustramus et hodie in Dei nomine in veros principes et duces Magnopolenses ereximus, decoramus et erigimus perpetuo de plenitudine regie potestatis; volentes expresse, quod supradicti Albertus et Iohannes ac heredes ipsorum duces Magnopolenses exnunc inantea omni dignitate, nobilitate, iure, potencia, libertate, honore et consuetudine, quibus alii sacri Romani imperii principes et nominatim duces iure vel gracia freti sunt, gaudere debeant et potiri. Et quia illustris Rudolfus dux Saxonie supradictus, avunculus et princeps noster dilectus, suo, heredum et successorum suorum nomine atque vice animo deliberato et de bona voluntate nobis et ad manus nostras omnia iura sibi et predictis heredibus et successoribus suis in terris predictorum illustrium Alberti et Iohannis ducum Magnopolensium tytulo pheudi aut alia quavis ratione competencia voluntarie resignavit et supradictos illustres Albertum et Iohannem duces Magnopolenses, nostros et sacri imperii principes, heredes et successores ipsorum libertavit liberosque dimisit de omni respectu, quem tytulo pheudi vel alia condicione ad ipsum, heredes et successores suos habere debebant[f] vel quomodolibet tenebantur, ipsosque ad sacrum Romanum imperium remisit ac ostendit de bona ac libera voluntate, ipsique predicti illustres Albertus et Iohannes duces Magnopolenses nobis sinceris affectibus humiliter supplicarunt, quod ipsis de benignitate regia eadem pheuda ac alia pheuda, que ab imperio iure tenuerunt et tenent, conferre et ipsorum dominium in principatum et ducatum sublimare et erigere graciosius dignaremur, eapropter supradictis illustribus Alberto et Iohanni ducibus Magnopolensibus, heredibus et successoribus ipsorum, qui hoc a sacro Romano imperio pheudum suscipere tenebuntur, dominium Magnopolense, terras ac pheuda predicta, et nominatim castrum Magnopolense, subscriptas quoque civitates et castra: Wismar, Kothebus, Grevensmoel, Bukow cum Buga et quidquid in Eychof habere noscuntur, Sternberg, Edelenburg cum Tura, Wesenburg cum Liezza, Bart et Damgor cum omnibus suis pertinentiis, Genugen et quidquid ibidem in pheudum ab imperio tenent, cum omnibus terris, districtibus, metis seu gadibus, omnibus rubetis, montibus, vallibus, planis, pratis, aquis, pascuis, piscinis, molendinis, theoloneis, Iudeis, monetis, iudiciis, venacionum inhibicionibus que vulgo 'wiltpenne' nominantur et penis inde sequentibus de consuetudine vel de iure, pheudis, pheudalibus, vasallis, vasallagiis, baronibus, militibus, clientibus, iudicibus, scultetis, civibus, rusticis, nobilibus et plebeiis, pauperibus et divitibus, cum omnibus dominiis, libertatibus, iuribus, honoribus, dignitate et consuetudinibus suis in verum principatum et ducatum ereximus, decoravimus et erigimus ac eciam insignimus de plenitudine regie potestatis, ipsisque heredibus et successoribus ipsorum, ducibus Magnopolensibus, principatum huiusmodi cum omnibus honoribus, nobilitatibus, graciis, iuribus et emunitatibus, quemadmodum ducatus seu principatus ab illustribus sacrosancti Romani imperii principibus possidentur vel teneri seu possideri actenus consueverunt, de benignitate regia damus, conferimus et donamus; decernentes, quod supradicti illustres Albertus et Iohannes, heredes et successores ipsorum duces Magnopolenses nominari et appellari debeant et veluti ceteri sacri Romani imperii duces et principes teneri et honorari et ubique ab omnibus reputari, omnique iure, honore ac dignitate, quibus alii duces et principes sacrosancti Romani imperii freti sunt, in dandis seu recipiendis iuribus, in conferendis vel suscipiendis pheudis et in omnibus, que ad sacri imperii duces et principes iure spectare noscuntur, utifrui debeant libere et gaudere. Verum quia supradicti illustres Albertus et Iohannes duces Magnopolenses, nostri et sacri imperii principes, nobis velud Romano regi et vero domino suo fidelitatis, obediencie et subieccionis debite iuramenta corporaliter prestiterunt quodque in principatu ac ducatu suo pacem et iusticiam omnibus et singulis procurare velint et debeant efficaciter ac fideliter

iuxta posse, decernimus, quod toto tempore successuro supradicti principes et duces, heredes et successores ipsorum principatum, ducatum et cetera pheuda ipsorum a nobis necnon serenissimis imperatoribus seu regibus Romanorum, successoribus nostris, et ab ipso Romano imperio, quotiens oportunum fuerit, adhibitis solempnitatibus consuetis et debitis suscipere teneantur nobisque ac eisdem successoribus nostris in casibus premissis velud alii sacri im(per)ii duces et principes prestare et facere corporaliter fidelitatis, omagii, obediencie ac subieccionis debite iuramenta. Preterea, si a celebris memorie Romanis imperatoribus seu regibus, divis predecessoribus nostris, quidquam irrationabilis, iniusti vel inconsueti super antedictos principes nostros, principatum, dominia seu terras ipsorum indultum, donatum seu conscriptum foret personis quibuscunque, hoc tanquam iuri contrarium de regie potestatis plenitudine abrogamus, destruimus et penitus abolemus, volentes, quod ex huiusmodi indulto, cum nullius roboris seu firmitatis existat, supradictis illustribus Alberto et Iohanni ducibus Magnopolensibus, heredibus et successoribus ipsorum imperpetuum in principatu, ducatu, terris, vasallis, hominibus, iuribus, honoribus, dignitatibus et libertatibus ipsorum nullum debeat preiudicium generari. In cuius rei testimonium presentes fieri et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri, venerabilibus ac illustribus Gerlaco sancte Maguntinen(sis) ecclesie archiepiscopo, sacri imperii per Germaniam archicancellario, Rudolfo duce Saxonie, avunculo nostro predicto, Arnesto archiepiscopo Pragensi, Ulrico Curiensi episcopo[1], necnon Barnym Stetinen(si), Slavorum et Pomeran(orum), Fredrico de Deck, Vladizlao Teschinensi ducibus, principibus nostris, necnon spectabilibus Rudolfo de Ochsenstein, Craftone de Hoenloch, Ulrico de Helfenstein comitibus, ac nobilibus Wilhelmo de Landstein, Symone de Liechtenberg, Walthero de Geroltsecke, Iodoco de Rosenberg, Heinrico et Ulrico fratribus de Nova Domo, Burchardo de Elrbach, Burchardo Monacho de Basilea baronibus et quam pluribus aliis tam sacri imperii quam patrimonialis regni nostri Boemie principibus et vasallis, testibus ad premissa.

Actum et datum in castro nostro Pragensi anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, VIII° Idus Iulii, regnorum nostrorum anno secundo.

Sequitur alia manu scriptum: Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Cristo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica legitur eadem manu, quae contextum scripsit, exaratum: Per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

B. *Forma teutonica.*

Originale ibidem. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit diesim brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Wann wir von kuniglichir wirdekeit, darin uns der almechtige Got von besundirn sein gnaden hat wirdichlich gesetzt, durch recht pflichtich sein und uns darumb stetichlich besorgen, wi das wir pÿ unsirn zeiten das heilge Romische reich gemeren und gebraiten in wirden und in eren, und wenn wir in unsirm kůniglichin můt das lůtirlich bedenken, so vinden wir nicht an keinen sachen, davon das reich pas gehőhet und gewirdigt můge gesein, wann so dî zal der edelen, hochgebornen fůrsten zunement ist, von den das reich frumen und ere empfahen mag, und von den

1) *Cf. supra nr. 611.*

sich fried, gnade und recht in alle werlt selichlich ergenzzet. Davon haben wir angesehen getrewen, willegen und steten dienst, den die hochgebornen Albrecht und Johans gebrudir von Mekkelnburg und seligir gedechtnizze ir eltirn und vorfarn uns und dem heilgen Romischen reich offt unvordrossenlich getan haben und noch tun sůllen und můgen nůtzlich und erlich in zukůnftegen zeiten, und darumb und ouch umb besundir lieb und bet des hochgeborn Rudolfs herczogen ze Sachsen, des heilgen Romischen reichs ertzmarschalchs, unsirs lieben oheims und fůrsten, und ouch von rat, wort und willen der andirn peide kůrfursten und fursten und ouch herren des heilgen Romischen reichs haben wir di vorgenanten Albrechten und Johansen herren zu Mekkelnburg, unsir und des reichs lieben getrewen, gefurstent und fursten si und ir erben, und haben gemacht und machen si und ouch ir erben hůit in dem namen Gotes zu fursten und zu hertzogen zu Mekkelnburg ewichlichin, und wellen von unsirr kůniglichin gewalt, das si und ir rechten erben sich frǒwen, gebrǔchen und geniezzen sullen allir der wirdekeit, adels, recht, macht, freiheit, eren und gewonheit, der andir des heilgen Romischen reichs fursten und by namen herczogen von recht und von gnaden sich gefrǒwet, gebroucht und genossen habent. Und darůbir, wann der hochgeborne Rudolf herczoge zu Sachsen, unsir vorgenanter liebir oheim und fůrste, von seinen, seinir erben und nachkomen wegen mit bedachtem můt und mit gutem willen uns ufgeben hat alle di recht, di si haben mǒchten zu irn landen, und ouch di vorgenanten hochgeborn Albrecht und Johans herczogen zu Mekkelnburg, unsir und des reichs fůrsten, ir erben und nachkomen allir der lehen, di si von im, seinen erben und nachkomen haben solten, vrey und ledig gelasen hat und si an das heilge Romische reich widir geweyst, und si demůtichlichen gebeten habent und begert, das wir von kůniglichir gůt und von besundirn gnaden in geruchten zu leihen und zu geben di selben und andir ir lehen, di si von dem reiche zu recht empfahen sullen, [und] in ir herschaft zu einem furstentům und herczogentům geruchten g̃enedichlich zu machen, darumb geben und lihen wir den vorgenanten hochgebornen Albrechten und Johansen herczogen zu Mekkelnburg, iren rechten erben und nachkomen, di es von dem heilgen Romischen reiche enpfahen zu einem rechten fůrstentům und herczogentům, alle ir lant und lehen, di hernach geschreben sten und der si der hochgeborn Rudolf herczoge zu Sachsen, unsir vorgenantir liebir oheim und furste, von seinen, seinir erben und nachkomen wegen vrey und ledig gelasen hat: zu dem ersten das hůs zu Mekkelnburg, und di nachgeschreben stete und husir: Wysmar, Kothebus, Grevensmǒl, Bukow mit dem Bůge, Eychhof, was si doran haben, Sternberg, Eldenburg mit der Twre, Wesenburg mit der Liezze, Bart und Damgor und was darczu gehort, Genůgen und was si doselbs von dem reiche zu lehen haben sullen, mit landen, chreissen, wikbilden, scheiden, welden, půschen, bergen, grůnden, slichten, wisen, wassirn, můlen, teichen, munzen, zollen, Juden, gerichten, wiltpennen, mannen, manscheften, lehen und vorlehenten guten, rittirn, knechten, richtern, schultheizzen, burgern, bowern, edelen und unedelen, armen und reichen, mit allen herscheften, freiheiten, rechten, eren, wirden und gewonheiten, als man herczogentům und furstentům besezzen hat und noch pfligt zu besizzen; und wellen von unsir kůniglichin gewalt, wann wir des von recht wol gewaldig sin, das di vorgenanten lant, hůsir, stete, vesten mit allir zugehǒrunge, benant und umbenant, furbas mere ein furstentům und ein herczogentům sein sullen und das man di vorgenanten hochgeborn Albrechten und Johansen herczogen zu Mekkelnburg, ir erben und nachkomen, di es von dem heilgen Romischen reiche empfahen, als vor geschreben stet, herczogen zu Mekkelnburg haben und nennen sol und das si allir der recht, eren und wirden, di andir des heilgen Rǒmischen reichs fůrsten haben, recht zu geben und zu nemen, lehen zu empfahen und fůrbas zu leihen, und zu allen andirn sachen, wie man si genennen mag, gebrǔchen und geniezzen sullen an allis hindernizze. Darnach, wann

si uns als einem Romischen kůnige und irem rechten herren gehuldet, gelobt und leiplich gesworn [h]abent, getrewe, gehorsam, holt und undirtenig ze sein und frid, gnade und das recht zu sterken allirmenneglich in irem vorgenanten hertzogentům und landen nach iren trewen, so si peste mŭgen und von rechte sullen, wellen wir, das si, ir erben und nachkomen, herczogen zu Mekkelnburg, als vor geschreben stet, ir furstentům, hertzogentum und leben, als offt des not geschicht, von uns und unsirn nachkomen Romischen keisirn und kůnigen und von dem reiche mit gewŏnlichir schonheit und zirheit empfahen sullen und das si uns und unsirn nachkomen und dem heilgen Romischen reiche trewen, dienstes, huldunge, undirtenikeit und des eydes als andir hertzogen, des reichs fursten, in allir weise gebunden sullen sein. Und obir das tu wir in und irn erben di besundir gnade von unsir kůniglichin milde: ob kein ungerechte, unredeliche odir ungewŏnliche sache ubir di vorgenanten unsir fŭrsten und ire lant von unsirn vorfarn, Romischen keisern und kůnigen, ymant geben odir vorschreben wer, di neme wir abe von unsir kuniglichen gewalt und wellen, das die unkreftig sei und nicht macht hab in keinen stukken und in, iren erben und nachkomen an allen iren furstentům, landen, leuten, eren, herscheften und freiheiten unschedlich sulle sein. Und des zu einem urkunde geben wir diesen brief, vorsegilt mit unsirm kůniglichin ingesigil. Des sint getzeuge der erwirdige Gerlach erczbischof zu Mencz, der hochgeborn Rudolf herczoge zu Sachsen, unsir vorgenanter liber oheim und furste, und di erwirdigen Ernst erczbischof zu Prag, Ulrich bischof zu Kůr, und di hochgebornen Barnym zu Stetin, Frederich zu Deck, Vladisla zu Teschin hertzogen, unsir fŭrsten, und die edelen Rudolf von Ochsenstein, Crafft von Hoenloch, Ulrich von Helfenstein graven, und ouch Wilhelm von Landstein, Symon von Lichtenberg, Walther von Geroltsecke, Jost von Rosenberg, Heinrich und Ulrich gebrůdir vom Newinhŭse, Burchart von Efrbach, Burchart Mŭnch von Basel, und dertzu vil andirr unsirr fŭrsten und getrewen, di dobei gewesin seint in der gegenwŏrtekeit und mit irem wissen wir alle die vorgenanten sachen getan und volbracht haben.

Geben zu Prag, nach Cristus geburt drewzenhundirt und in dem achtundfirtzegisten jar, an dem nehisten dinstag fŭr santh Margarethen tag der heilgen juncfrowen, unsirr reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Cristo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

616—618. EXEMPTIONES AB IUDICIIS IMPERII.

1348. Iul. 24.—31.

616. *Solutio banni et exemptio civitati Oberndorf concessa.* — *Iul. 24.*

Transsumptum a. 1493 confectum in archivo civitatis Oberndorf. — Ed. L. Schmid, Monumenta Hohenbergica (1862) p. 409 nr. 468. Editionem repetimus in minutiis correctam. Reg. imp. VIII nr. 717.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tůn kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent, das wir haben angesehen getruwen, willigen und steten dienst, den unsere liben getruwen der schultheizze und die burger gemainlich der statt zu Oberndorf uns und dem heiligen Rômischen reiche oft unverdrossenlich getan

habent und noch tůn sullen und mogen in kunftigen zeiten, und tun in die besonder gnade von unserm kůnglichem gewalt, daz wir su allesamt und ieglichen besunder uz der achte tun und gentzlichen lazzen, ob si in des reichs achte umb dheinerley sachen komen sein[1], und wellen, das in dieselbe achte furbas nicht mer schaden sol in dheinerleyen rechten. Ouch tun wir in die besunder gnade und wellen daz ernstlich, daz man die vorgenanten burger und alle ire nachkomen umb dheinerley sachen, wie man die genennen mag, laden sol noch turre in daz lantgericht zu Rotwil; sonder wer zu in ichts ze reden oder zu sprechen hat, welherley das sei, dem sullen si antwurten und rechtes pflegen vor irem schultheizzen zů Oberndorf und niendert anderswa. Wurden sy aber wider unser kůniglich gnade, die wir in wissenlich getan haben, in das vorgenant lantgericht zu Rotwil geladen oder daselbest in dhein weis bechlaget, daz sol in dheinen schaden pringen in dheinem irem rechten. Darumb gebieten wir ouch ernstlich by unsern hulden dem lantrichter zů Rotwil, der nu ist oder noch wirt in kunftigen zeiten, und allen unsern und des reichs getruwen, daz sy wider unser kuniglich gnade und gebot nicht tun in dheinen weis, als lieb in sey unser hulden zu behalden. Mit urkund ditz brieffs versigelt mit unserm kůniglichem insigel.

Der geben ist ze Passow, nach Christs geburt dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an sant Jacobs abent des zwelffpoten, unser reiche des Rômischen in dem dritten und des Beheimischen in dem andern jare.

617. *Exemptio Walthero de Geroldseck hominibusque eius concessa. — Iul. 25.*

Transsumptum in sententia iudicii curiae in Rottweil infra ad Nov. 18. publicanda.
Reg. imp. VIII nr. 718.

Wir Karle von Gotz gnaden Rômischer kunig ze allen ziten merer dez richs und kunig ze Behaym tůn kunt offenl(ich) mit disem brief, daz wir angesehen haben den getriwen dienst, den uns und dem rich unser lieber getruwer Walther von Gerolczeg von Sultz getan hat und in kunftigen ziten getůn mag, tůn wir im die genad, daz man in und alle sin man, baid edel und unedel, burger oder gebur, und sunderlich sin burger von Sultz, von Dornstetten und von Rosenvelt umbe dehainerlay sache, wie die genant sint, nit geladen mag uf den hof und lantgeriht ze Rotwil noch daz man dehain geriht noch urtail da selbst zů in tůn sol. Und ob man si daruf lůd oder reht da gen in tůn welt, daz wellen wir, daz ess kain kraft noch maht haben sol. Wär aber, daz gen dem vorgen(anten) Walther von Geroltz(eg) oder gen sinen mannen oder geburan ieman ze clagen(d) oder ze sprechen(d) het, der sol daz sůchen vor uns oder vor unserm lantfogt da selbenst in dem lande mit ainem vollen rehten; het aber gen den vorgen(anten) sinen burgern von Sulcz, Dornstetten oder von Rôsenvelt ieman ze sprechend oder ze clagen(d), der sol daz sůchen und reht nemen und vordern vor den schulth(eizze)n in den selben stetten, die in ain unverzogen und ain volles reht darumb tůn sůllen. Und daruber ze urkund geben wir in disen brief versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Pazzowe, nach Kristus geburte druzehenhundert jare und in dem ahten und vierzigstem jare, an sant Jacobs abent dez hailigen zwôlfbotten.

618. *Exemptio ducibus Austriae concessa. — Iul. 31.*

Originale in archivo civitatis Vitoduranae. Descripsit R. Salomon. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.
Reg. imp. VIII nr. 6010.

1) *Cf. Chr. F. von Stälin 'Wirtembergische Geschichte' III (1856) p. 231.*

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim tůn chunt und bechennen offenleich mit disem brief, daz wir unsern lieben ohemen, den hochgeborn fůrsten Albrechten hertzogen ze Ôster(riche) und ze Kernden und seinen sunen[a] Rudolfen und Frider(ichen) und ĭrn erben di gnad getan haben und tůn ouch mit disem brief, daz man auz ĭrn herscheften, grafscheften, steten und merkten ze Swaben, ze Tůrgoẘ, ze Ergoẘ und ze Elsazze unser lebtag dhainen seinen diener noch leut auf unser und des reichs dingstet ze Rotwil oder auf ander unser und des reichs dingstet fůrbieten, laden noch richten sol, ez wer dann, daz man daz recht von derselben unsrer ôhem leuten und dienern nicht tůn wolt auf seinen gerichten. Ouch geloben wir von sundern gnaden, daz wir dhain gnad noch freyung geben sullen, di weil wir leben, da von der egenanten unsrer ôhem herscheft, grafscheft und gericht ze Swaben, ze Tůrgoẘ, ze Ergoẘ und ze Elsazze bechrenket wůrden oder zu schaden chomen môchten. Were aber, daz wir dhain gnad oder freyung geben hieten, do mit der egen(anten) unsrer ohem herscheft, grafscheft und gericht bechrenket wůrden oder schaden nemen, die sullen gentzlich ab sein und fůrbaz dhain chraft haben. Mit urchunde ditz briefs versigelt mit unserm chunichleichem insigel.

Der geben ist ze Lyntz, nach Christs geburd dreutzehenhundert jar und in dem achten und viertzkistem jar, an donerstag nach sand Jacobs tag, unsrer reiche des Rômischen im dritten und des Behemischen im andern jar.

619—626. SCRIPTA PRO COMITIBUS DE NASSAU.

1348. Iul. 26.—Aug. 29.

Praeter nr. 619. 620 descripsit vel contulit R. Salomon.

619—621. LITTERAE PRO COMITIBUS EX LINEA WALRAMICA.

Cf. confirmationem privilegiorum generalem Reg. imp. VIII nr. 722.

619. *Concessio de civitatibus erigendis. — Iul. 26.*

Copia saec. XIV. in copiario 'A nr. 1' archivi publici Wiesbadensis. — Ed. K. Menzel apud Schliephake 'Geschichte von Nassau' IV (1875) p. 297 nr. 11. Editionem repetimus, minutiis orthographicis correctis. — Extr. H. de Ritgen in 'Zweiter Jahresbericht des Oberhessischen Vereins für Lokalgeschichte (Giessen 1881)' p. 48.

Reg. imp. VIII nr. 6008.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riches und kunig zu Beheim verjehen und dun kunt offinlich mit diesem brive allen den, di en sehent, horent oder lesent, daz wir haben angesehen den getruwen, willigen und steden dinst, den unse lieben getruwen dy edeln Adolf und Johan graven zu Nassaw uns und dem heiligen Romischen riche oft unverdrozzenlich getan habent und noch tun sollin [oder] mogen in kunftigen zijten. Und dovon geben wir yn mit bedachtem mute und mit unsir sunderlichen gnaden, yn und iren erben, die volkomenen gewalt, daz si uff iren guten Nassaw, Schuren und Duzzenawe dri stede ufrichten, muren und vesten sollen und mogin, mit solicher underscheit, daz dieselben dri stede alle reht haben sollen, gerichte, stocke und galgen, kaufmanschaft und alle di friheid, ere und wirde und nutz, di andir

618. a) u *corr. ex* i *or.*

des richs stede haben. di umb si und bi in gelegen sin. Und uf di rede, daz dise gnaden, di wir in getan haben, gantz, stede und unverrucket eweclichen bliben, so gebieten wir allen geistlichen und werntlichen fursten, graven, herren, rittern und knechten, burgern, ediln und unediln, wi si genant sin, unsern und des riches getruwen, daz si di vorgenant(en) graven Adolfen und Johannen, ir erben und ir nakomen an den selben gnaden und friheiten nit hindern ensollin, wan si sollin sy gunstlichen furdern, als liep in sij unser kungliche gnade zu behaltene. Und des zu urkunde so geben wir in diesen brief versigelt mit unserm kunglichem ingesigel.

Gegeben ze Passawe, nach Cristes geburte drutzehen hundert in deme achte und verzigistem jare, an dem nesten samztage nach sente Jacobs tage des heilgen zwolfboten, in dem dritten jare unser reiche.

620. *Infeudatio de castro Gleiberg.* — *Iul. 26.*

Copia ibidem. — Ed. K. Menzel l. c. p. 298 nr. III; H. de Ritgen l. c. p. 48. Editionem antiquiorem repetimus orthographia hic illic correcta.

Reg. imp. VIII nr. 6009.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zijten merer des riches und kunig zu Beheim verjehen und dun kunt uffinlich mit diesem brieve allen den, di in sehent, horent oder lesent, daz wir an haben gesehen getruwen, willigen und steten dinst, den der edil Adolf grave zu Nassaw, unser liber getruwer, uns [und][a] dem heilgen Romischen riche oft unverdroszelich getan hat und noch tun sal und mag in kunftigen zijten, und lihen ym und sinen erben, sunen und tochtern mit unserm kunglichem gewalt und von besundern gnaden daz hus Glipberg mit allem dem, daz darzu gehoret, wie man daz benennen mag. Und uber daz bestedigen und confirmeren mit rechter[b] wizzen die brieffe, di der edel Johan sin bruder, grave zu Nassaw, und Gerdrut sin[1] eliche frauwe zu Merenberg ym und sinen erben ubir daz selbe hus und ubir alle sine zugehorunge verschriben und geben hant, von worte zu worte als di selben brieffe sprechint[2]. Und were auch an denselben brieffen kein gebreste oder vergessenheit geschen, di den vorgenanten Adolfen oder sinen erben hernach schedelich mochten sin an dirre gift, di ervullen wir an disem genwortigen brive mit unser kunglicher gewalt. Und des zu urkund geben wir diesen brief versigelt mit unserm kunglichen ingesiegel.

Geben zu Passawe, nach Cristes geburt drutzehenhundert in dem acht und viertzigisten jare, an dem nesten samztage nach sente Jacobs tage des heilgen zwolfbotten, in dem dritten jar unser riche.

621. *Infeudatio generalis.* — *Iul. 27.*

Originale in archivo publico Wiesbadensi 'V Nassau-Usingen Reichslehen'. In plica legitur: R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 723.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beh(eim) verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehen, horent ader lesent, wann di edelen Adolf und Johann gebruder semptlich und ir

620. a) *deest c.* b) rechtem *c.*

1) *Scilicet Johannis.* 2) *Hae litterae servatae non sunt.*

erben graven ze Nassow uns gehuldet, gelobt und gesworn habent, getrew, gehorsam und undertenig ze sein als eynem Romischem kunge und irem rechtem herren und von uns gemutet hant ire lehen, di si von dem reiche ze recht empfahen sullent, darumb leichen wir in und iren erben die stat ze Wisebaden mit welden, buschen, bergen, grunden, slichten, wassern, weyden, theychen, vischereyn, lehen, lehenscheften[a], wiltbanden und mit allen zugehorungen und herscheften, als si und ir eldern es von alder her bracht haut, und binamen mit der muncze doselbest und mit der ubervart uf dem Reyne zu Wiburg und dem zole doselbest, als si und ir eldern den selben zol von seliger gedechtnuzz Romischen keisern und kungen, unsern vorvarn, her bracht haben, mit solcher underscheit, were das der selb zol an seiner gewonlicher stat abenemende were ader vernichtet und gekrenket wurde, das er und sein erben den selben zol in der selben schicht und wise ungehohet[b] in der selben graschaft von Nassow und herscheft an ein ander bekemeliche stat, wo si wellen und wo es in aller nuczest wirt, legen mugen und in do heischen[c] und nemen gelicher weis als dort, also bescheidenlich, das der selb zol an der ersten stat genczlichen diweil sol abgen und nymme geheischet und gevordert werden, bis das si den selben zol wider an sine erste stat gelegen. Und des zu urkund gewen wir disen brif versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zu Passow, nach Christs geburd dreuczen hundert und in dem acht und virtzigisten jar, an dem nechsten suntag nach sand Jacobs tag des heiligen zwelf poten, in dem dritten jar unserer reiche.

622—626. INFEUDATIO DOMINI DE HADAMAR.

622. *Litterae infeudationis.* — *Iul. 30.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Nürnberger Archiv fasc. 104 nr. 14'. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.* — *Ineditum. Reg. imp. VIII nr. 724.*

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig zu allen zeiten merer des reichs und künig zu Beheim bekennen offenlich mit disem brief: Wann der edel Johans graf zu Nazzâw und herre zu Hadmarn, der vormals des heiligen Römischen reichs man nicht gewesen ist und von unsern vorvarn Römischen keysern und küngen lehen nicht gehabt hat, des begerent ist, daz er unser und des reichs belehenter man und dîner werden sûlle, des haben wir angesehen die selben sein begerung, die von rechten luttern triwen komen ist, und ouch die nutzbern, willige und stete dinest, die er und sein altern seligen uns und seliger gedechtnusze unseren vorfarn an dem reiche offt unverdrossenlich getan habent und er noch tûn sol und mag in künftigen zeiten, und haben im verlihen und verleihen ouch mit disem brief unser und des reichs burck den Kamerstein mit allen den mærekten und dörfern, die darzu gehörent, by namen Swabach, Heroltsperg, Kürnburg, Altorf mit den kirchensetzzen do selbs und allem dem, daz dar zu gehört, mit gerichten, rechten, cynsen, eren, freyheiten, nûtzen, gewonheiten, luten und guten, si sein ze dorfe, ze velde, ze holtz, æckkern, wysen, wazzern, weyern, weyersteten, ob der erd und under der erd, besucht und unbesucht, wye daz genant oder wo ez gelegen ist, also daz er und sein erben die egnanten burck, mærekt, dörfer und kyrchensetzze mit allem dem, daz dar zu gehört, als vor geschriben ist, von uns und unsern

621. a) *corr. ex* hebenscheften *or.* b) hohet *in loco raso or.* c) i *postea intercalatum or.*

nachkomen an dem reiche zu rechtem erblehen ewichlichen haben und niezzen sůllen gleicherweis als ander ir erblich gut mit allen rechten und gewonheiten, als die selben burck, merckt und dŏrfer mit allen iren zugehŏrnden daz reich angehŏrent und her bracht hat an geverde. Wær ouch, daz er oder sein erben die obgnanten burck, merckt, dŏrffer, kirchensetzze und gut mit allem dem und dar zu gehŏrt, als vor geschriben ist, verkouffen oder verkumern wolden, so sůllen si diu selben gut uns oder unser nachkomen an dem reiche des ersten anbieten. Wellen wir dar zu komen, so sůllen si uns die geben und uns der gůnnen für ander lute. Wolten wir aber dar zu nicht komen, so můgen si die obgenanten burck, merckt, dŏrfer, kirchensetzze und gut und swaz dar zu gehŏret, als vor geschriben ist, verkouffen und versetzzen, wem si wellent, iren lehengenozzen des reichs man, die als gut sein. Mit urchund ditz briefs versigelt mit unserem kůnglichem insigel.

Der geben ist zu Lintz, nach Christs geburt drewtzehenhundert jar und in dem achten und viertzigistem jar, an der nehsten mitwochen nach sand Jacobs tag des heiligen zwelfpoten, unserr reiche des Rŏmischen in dem dritten und des Behemischen in dem andern jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Noviforensis.

623—626. LITTERAE CONSENSUS PRINCIPUM ELECTORUM.

623. *Litterae regis Bohemiae. — Iul. 30.*

Originale (or.) *ibidem* (*nr. 15*). *In plica legitur:* R. *Pendet sigillum maiestatis filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 724.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und[a] tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent oder hŏrent lesen: Wann der edel Johans graf ze Nassow und herr ze Hadamar, der vormals des heiligen Romischen reichs man niht gewesen ist und von unsern vorvarn Romischen keisern und kunigen lehen niht gehabt hat, des begerend ist, daz er unser und des reichs belehenter man und diener werden sulle, des haben wir angesehen die selben sein begerunge, die von rehten lůtern triwen chomen ist, und ouch die nutzbern, willigen und stete dienst, die er und sein eltern seligen uns und seliger gedechnůzz unsern vorvarn an dem reiche offt unverdrozzenlich getan haben und er noch tůn sol und mag in kůnftigen zeiten, und haben im verlihen und geben von unserm kuniglichem gewalt als ein Rŏmischer kunig die bůrch ze Kamerstein mit aller zůgehŏrung, als unser brief sprechen, die wir darůber geben haben. Dannoch zů merer und zů volkomern sicherheit so geben wir darzů unser wort, willen und gunst als ein kunig zů Beheim und kůrfůrste des heiligen Romischen reichs und bekennen, daz alle die sache von unserm rehten wizzen, willen und wort geschehen ist in aller der mase, als die brief sprechen, die wir als ein Rŏmischer kunig von unserm kuniglichem gewalt daruber geben haben. Mit urchůnd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Lintze, nach Cristus gebůrt driutzehenhundert jar und in dem ahten und viertzigstem jar, an der nehsten mitwochen nach santh Jacobs des heiligen zwelfboten tag, unsrer reiche des Rŏmischen im dritten und des Behemischen im andern jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

623. a) von *or.*

624. *Litterae ducis Saxoniae. — Iul. 30.*

Originale ibidem 'nr. 19'. Sigillum secretum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 724.

Wir Rudolph von Gots gnaden herzog ze Sachsen und ze Westvalen, graf zu Brene und des heilgen Romischen reychs ertzmarschalk, bekennen offenleich an disem brief, daz wir des allermechtisten unsers liben herren hern Karls Romisches kunigs brife genomen haben in disen worten, als hy nach geschriben stet:

'Wir Karl — andern jare.' *supra nr. 622.*

Und dar uber zu eyner merer und zu eyner volkomern sicherheit geben wir vorgenanter Rudolf herzog ze Sachsen und des heylgen Romischen reichs ertzmarschalk dar zu unser wort, willen und gunst als eyn ertzmarschalk und kůrfurste des heylgen Romischen reichs und bekennen, daz alle dy sache von unsern rechten wizzen, willen und wort geschen ist in aller der mase, als diser vorgeschriben brif spricht, den unser herre her Karl Romischer kuning daruber geben hat. Mit urchund ditz brifs versigelt mit unserm heyenlichen insigel, wan wir des grozern by uns nicht haben.

Der gebin ist zu Lyntz an dem selben tage und jare, als in dem vorgeschriben brife unsers herren hern Karlen Romisch(es) kuninges geschriben stet.

625. *Litterae archiepiscoporum Maguntini et Coloniensis. — Iul. 31. Aug. 26.*

Originalia M *et* C *ibidem 'nr. 16' et 'nr. 17'. In utroque sigillum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Inedita.*

Reg. imp. VIII nr. 724 (M).

Textum damus litterarum M, *aliarum varias lectiones in notis adiungentes, ubi minutias orthographicas neglecimus.*

Wir Gerlach[a] von Gots gnaden dez heiligen stůles zu Mentze ertzebischof und dez heiligen Romeschen riches durch Dutschelant ertzekantzeler verjehen und tůn kunt allen luden mit disem genwertigen briefe, wie daz der allerdurchluhtigeste furste unser herre herre Karle Romescher kunig und kunig zu Beheym ane gesehen hat groszen dienst, den der edel herre[b] grave Johan von Nassowe herre zů Hademar, unser neve[c], und sin eldern getan han imme und dem ryche und noch důn mogen und sullen, und auch daz der selbe grave Johan keynreleye lehen von deme riche hat, da von er und sine erben deme riche zu dienste syen verbunden, und hat dar umbe mit unserme wissene und gůden willen und gunste, worte[d] und[d] rade[d] dem egenanten grave Johan und sinen erben gegeben und verluhen die burg zů Kammerstein in alle wis, alse hie nach geschriben stat:

'Wir Karl — andern jare.' *supra nr. 622.*

Und darumbe[e] so geben wir disen brief besigelt mit unserme ingesigel zu eime urkunde und bestedegunge aller dirre vorgeschribenen dinge.

Der geben ist zu Lintz[f], nach Cristes geburte drutzehenhundert jar und in dem ahtundvierzigesten jare, an[g] sante Peters abent den man sprichet ad vincula[g].

625. a) Walram von Gotz gnaden der heilicher kirche zu Colne ertzebusschof und des heiligen Roemschen riches in Italien ertzecanceller *C.* b) man *C.* c) man *C.* d) *deest C.* e) herumbe *C.* f) Colne *C.* g) des sess und zwenzichsten tage Austes des maentz *C.*

626. *Litterae archiepiscopi Trevcrensis. — Aug. 29.*

Originale ibidem 'nr. 18'. Sigilli fragmentum pendet filis sericis rubri viridisque coloris. — Ineditum.

Wir Baldewin von Gots gnaden erzbischof zu Trere des heilgen Romischen ryches in dem kunigriche von Arle und durch Welsze lant ertzkantzeler dûn kûnt allen luden: Wan der durchlutige fûrste und herre her . . Karle Rômischer kunig und zu Beheim, unser liber herre und neve, umb solich dinst, als der edel man Johan greve von Nassauwe, herre zu Hademar, unser liber getruwer, und sin altvordern deme riche getan haint und er noch dun sal und mag, dem selben greven Johanne und sinen erben des ryches bûrg Kammerstein mit marketen und dorfern, dî dar zu gehorent, mit namen Swabach, Heroltzberg, Kurnburg, Altdorf mit den kyrchsetzen da selbes und allem dem, das da zû gehôret, zu rethem lehen verlûhen hait, als des egenanten unsers herren und neven des Romischen kuniges brive, dî er îme dar ubir gegeben hait, vollencliche halden und das selbe etliche kurfursten des ryches bestediget und ir gehengnusze dar zu gegeben hant, so han wir auch des vorgenanten greven Johannes dinst, das er dem ryche, als vor begriffen ist, und auch uns und unserm stifte getan hait und noch tun sal, an gesehen und han als ein kûrfurste des egenanten ryches zu den vorbeschribenen stûcken unsern willen und gehengnûsze gegeben zu einer stedekeit der selben stucke und geben sî dar zu an disen brive. Und des zu urkunde so han wir unser ingesigele an disen brif dûn henken.

Der gegeben ist zu Trere, do man zalte von Gots gebûrte dusent druhundert und dar nach in dem athe und virtzigistem jare, uf sente Johannes Baptisten tag als er entheubet wart.

627. CONFIRMATIO DOTALITII DUCISSAE MAGNOPOLENSI DATA.

1348. Iul. 28.

Originale in archivo generali Swerinensi. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Repetimus editionem quae parata est 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 207 nr. 6870.*

Reg. imp. VIII nr. 6534.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kûnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit diesem brief allen den, di in sehent, horent odir lesint, das gewesin ist in der gegenwûrtikeit unsir kûniglichen maiestat der hochgeborne Albrecht herczoge zu Mekkelnburg, unsir und des reichs fûrste, mit bedachtem mute, nicht von irrsal, sundir mit worte, wissen und willen des hochgebornen herczogen Johans seinis brudir, der dobei ouch gewesin ist, und hat der hochgebornen Offmeyen seinem elichen weibe gemacht, geben und ûffgereicht zu eyme rechten leipgedinge, als furstynne ir leipgedinge zu rechte haben und besiczczen sullen, di stat Bukow mit dem Buge, mit allem dem das dorczu gehôrt, nichtes auszunemen, wi man es mit sûnderlichen worten geschreiben odir benennen mak, und hat uns gebeten demûteklich, das wir dasselbe leipgedinge geruchten zu bestetigen von besundirn unsirn kûniglichen gnaden. Das hab wir angesehen des vorgenanten hochgebornen Albrechtis herczogen zu Mekkelnburg, unsirs lieben fursten, vleizige bet und di stete lwtir trewe und willegen

dinst, domit er uns und das heilige Romische reich geert hat und noch tun wirt in zukůnftigen zeiten, und geben, leihen und bestetigen der vorgenanten hochgebornen Offmeyen seynir herczogin di stat Bukow mit dem Buge mit allir zugehőrunge, wi man di mit besundirn worten beschreiben odir benennen mag, zu eyme rechten leipgedinge diweil si lebt, als fůrstin ire leipgedingen von recht und von gewonheit besessin haben und noch besiczezen, und senden ir das mit dem hochgebornen Barnym herczogen zu Stetin, Pomeraner, Wenden und Cassuben, unserm lieben neven und fursten, in allen den rechten und creften, als ob si selbir fůr unserm kuniglichen angesicht leiplich wer gewesin und es von unsirn henden het empfangen. Mit urkůnde dises briefs vorsigilt mit unserm kůniglichen insigel.

Geben zu Passow, noch Cristus geburt drewczenhundirt in dem achtundfirczegistem jar, an dem nehesten montage noch santh Jacobis tag des heilgen zweilfpoten, unsir reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

In plica legitur alia manu scriptum: Per dominum cancellarium ad relationem ducis Saxonie Iohannes Novifor(ensis).

628. 629. CASSATIONES PRIVILEGIORUM LUDOVICI IMPERATORIS.

1348. Iul. 31.

628. *Cassatio privilegiorum ducibus Austriae nocentium. — Iul. 31.*

Originale in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — In forma originali ineditum.

Reg. imp. VIII nr. 725.

Textus latinus qui exstat apud Steyerer, Commentarii pro historia Alberti II. ducis Austriae (1725) II, 150, recentiore aetate ex originali translatus est.

Wir Karl von Gots gnaden Rőmscher kůnig ze allen zeiten merer dez reichs und kůnig ze Beheim tůn chunt und bechennen offenlich mit disem prief, daz wir von unserm chůnichlichem gewalt und macht abgenomen haben und abnemen alle die gnad und vreyung, die weilent Ludwig von Beyrn, der sich keyser nante, geben und getan hat, da mit unsers lieben őheims und fůrsten dez hochgeporn Albrechts hertzogen zů Őster(reich), ze Steyr und ze Chernden und seiner sůne hertzog Růdolfs und hertzog Frider(iches) und irer erben herscheft, grafscheft, gericht und vreyung bechrenchet oder geergeret sint oder werden mőchten in dhain(em) weg, wan dieselben gnad und vreyung dez vorgenanten unsers őheims herscheften, grafscheften, gerichten, stetten und merchten, dienern und leuten zů dhaynem schaden chomen můgen noch sůllen in dhayner weise. Und alle die prief, die der vorgenant Ludwig darůber geben hat, die sůllen gentzlich tod und ab sein. Mit urchůnde ditz priefs versigelt mit unserm chůniglichem insigel.

Der geben ist ze Lyntz, nach Christs geburt dreutzehen hundert jar und in dem achten und viertzigistem jare, an donrstag nach sand Jacobs tag, unserer reiche dez Rőmschen in dem dritten und dez Behemischen in dem andern jare.

629. *Cassatio privilegiorum civibus Pataviensibus datorum. — Iul. 31.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Passau Stadt fasc. 13'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 726.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kunt offentlich mit dísem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Wann wir vernumen haben und des gentzlich underweizet sein, das Ludwig von Paiern, der sich kaiser nante, den erbern und bescheiden leuten den burgern gemainlich ze Passow und ouch der stat do selbist ettliche hantvesten und brief ůber ire recht, vreiheit, gnade und gewonheit geben hat zu unrecht, wenn er der macht und der gewalt nicht gehaben mochte, umb das er sich des reiches wider recht angenomen hat, dorumb nemen wir ab alle di semelichen hantvesten und brief, di er in geben hat ubir recht, vreiheit, gnade und gewonheit, und tôten und vernichten si genezlich und gar und wellen, das si keyne craft, togunt odir macht furbas haben sullen; und bynamen meynen wir, das der erwirdige . . bischof zu Passow[1], unsir liebir furste, prelaten, thumheren und das stift doselbist von der selben brief und hantvesten wegin an allen iren rechten, vreiheiten, gnaden und gewonheiten unbeswert und unbeschedigt sullen sein und ungehindert. Mit urkunde díses briefs vorsigilt mit unsirm insigil.

Geben zu Lintz, noch Cristus geburt drewczehenhundirt und in dem acht und firezegistem jare an dem nehesten dornstage nach santh Jacobis tag des zwelfpoten, unsirer reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Novifor(ensis).

630. MANDATUM DE RECEPTIONE IN PROTECTIONEM IMPERII. 1348. Iul. 31.

Originale deperditum est. In plica legebatur: R. — *Copia saec. XVI. authenticata in Libro privilegiorum Weissenburgensium archivi imperialis Vindobonensis f. 21* (L). *Descripsit R. Salomon. Orthographiam correximus. — Ineditum.*

Wir Karle von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs [und][a] kunig zu Behem verjehen und tun kunt offentlich mit disem brief allen den, die in sehent, horen oder lesen: Wan wir von unsern kunglichen gnaden den abt und den convent des closters zu Weissenburg sant Benedicten ordens des bistums zu Speir, unser lieben andechtigen, und all ir leut, gut und erbe und was zu inen gehort, durch unser und unserr[b] vorfaren sele seligkeit und durch sonderlich gnade und liebe, die wir zu in tragen, in unser und des heiligen Romischen reichs beschirmung genumen haben und nemen, darumb gepieten wir ernstlich allen lantvogten, richtern, amptleutten, rittern, knechten und andern unsern und des reichs lieben getrewen, daz sie den[c] abt und den[c] convent des vorgenanten closters und ir leut und gut furbaz mit inleger[d], gastung, wagenfur oder ander phranenuz[e] in dhein weis nicht beschedigen noch besweren oder benotigen sollen, als lieb als in unser hulde sey. Und wer wider dise gnade

630. a) *deest L.* b) unsere *L.* c) dem *L.* d) mehr leger *L.* e) pfrankelnisz *L.*

1) *Quem tunc temporis regalia sua a rege recepisse dicit Heinricus Surdus ap. Bohmer, Fontes IV, 533.*

ichts frevellich tete, der wizze, daz er in unser ungunst swerlich gevallen ist. Mit urkunt dies brieffs versigelt mit unserm insigel.

Geben zu Lynz, nach Christs geburt dreyzehenhundert in dem achtundvierzigsten jar, an dem nechsten dornstag nach sant Jacobs tage des zwolffpotten[f], unser reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andern jare.

Per dominum cancellarium | Iohannes Novifor(ensis).

631. 632. SCRIPTA PRO ELECTO HERBIPOLENSI.

1348. Aug. 1.

Originalia duo in archivo generali regni Bavarici 'Würzburg Hochstift fasc. 95'. Contulit R. Salomon. In utriusque plica legitur: R.; *in utroque sigillum maiestatis pendet loro membranacco.*

631. *Promissio de adiutorio praestando. — Aug. 1.*

Reg. imp. VIII nr. 729.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kūnig ze allen zeiten merer des reichs und kūnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, das wir angesehn haben die stete liutir trow und den willigen unvordrozzen dinst des erwirdigen Albrechs von Hoenloch, der gekorn ist zu bischof zu Wirtzburg, unsirs liben andechtigen und getrowin, den er uns und dem reich offt mit grozzem fleizze kostlich und nūtzlich getan hat und noch tun sol und mag in kumftigen zeiten, und haben gelobt und gelobin im mit guten trewin an eydes stat on allis geverd, das wir wellen und sullen im dasselbe bischtum zu Wirtzburg von dem pabist und von dem stul zu Rôm gewinnen und in und den stift zu Wirtzburg mit allen seinen leuten und guten und sûndirlich di personen und ire gût, di im zulegin und beholfen sein ze behaben das bischtum, getrewlich und fūrdirlich on alle geverd versprechen, schwrn und schirmen wedir allew irew hinderer und widersachen und wider allirmenglich, niemand uszunemen. Mit urkunde dises briefs vorsigilt mit unserm kuniglichen insigil.

Geben zur Freinstat in Ostirreich, noch Cristus geburt drewtzenhundirt und in dem acht und firzegistem jare, an dem nehesten freitage noch santh Jacobis tag des heilgen zwelfpoten, unsirre reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

632. *Privilegium de regalibus recipiendis. — Aug. 1.*

Reg. imp. VIII nr. 730.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kūnig ze allen zeiten merer des reichs und kūnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent: Allein wir dem erwirdigen Albrecht von Hoenloch der gekorn ist zu bischof zu Wirtzburg, unsirm lieben andechtigen und getrewin, des selben stift zu Wirtzburg regalia und lehen, di von uns und von dem reich zu lehen gan, uncz do her nicht vorligen haben, doch habe wir angesehen die stete lŵtir trow und den willigen dinst, do mit er uns und das reich geert hat und noch furbas geeren mag in kūnftigen zeiten, und gunnen im mit unsirre kūniglichen gewalt, das er des vorgenanten bischtums gerichte leihen mag und ouch di selbir und seine richter uben und richten mûgen und

630. f) zwolffboth *corr. ex* zwolfften *L.*

allis das tun, wi man das nennet, das er tun möchte, ob er di vorgenanten regalia und lehen von unsirn kůniglichen gnaden empfangen hette und allis das gein uns mit hulden und swern und mit allen andren sachen getan hette, das ein bischof zu Wirtzburg gein eyme Romischen kunige und gein dem heiligen Romischen reich durch recht und billich tun sol. Und swas er und seine richter bisher gericht und also getan haben, das halt wir von unsirn küniglichen gnaden stete und bestetigens ouch mit dīsem brief, der versigilt ist mit unsirm kůniglichen insigil.

Geben zur Freienstat in Ostirreich, noch Cristus geburt drewezenhundirt in dem acht und firezegistem jare, an dem nehesten freitage noch santh Jacobis tag des heilgen zwelfpoten, unsirre reiche des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andirn jare.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Novifor(ensis).

633. MANDATUM IUDAEIS ULMENSIBUS DIRECTUM.
1348. Aug. 1.

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Ad calcem textus vestigia sigilli secreti impressi adhuc apparent. — Edd. Veesenmeyer et Bazing 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1900) p. 321 nr. 320.*

Reg. imp. VIII nr. 728.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem enb(ieten) der Judeschaft gemain di do wonent und sitzent in unserr und des reichs stat ze Ulme, unsern kamerknechten, unser gnad.

Wir gebieten eu vesticlich und ernstlich bei unsern hulden, daz ir nichtes furbaz mer ze schaffen haben sullent wen lieb und gůt mit den Juden, di do hindersezzen sind des hochgeborn Albrechts hertzogen ze Ŏster(rich), unsers liben ŏhems und fursten, und bynamen in der grafschaft ze Schelchling(en) und ze Ehingen und dieselben nicht mer beschatzen noch bestewren in dhainen weis, sunder aller sache vrey lazzent.

Geben ze Lyntz an dem nachsten vreytag nach sand Jacobs tag des zwelfpoten, unsrer reich des Romischen in dem dritten und des Behemischen in dem andern jar.

634. 635. OBLIGATIONES DUCI SAXONIAE FACTAE.
1348. Aug. 19. 28.

634. *Obligatio civitatis Zittaviensis. — Aug. 19.*

Litterae obligationis, quas Karolus rex duci dedit, deperditae sunt; cui nostrae opinioni accessit v. cl. R. Jecht harum rerum peritissimus. Non habemus nisi notitiam quae exstat in Annalibus Iohannis de Guben civitatis Zittaviensis notarii saec. XIV. exscriptis (ed. E. F. Haupt in Scriptoribus rerum Lusaticarum, N. F. 1839, p. 9), ad quam auctoritates citatae apud (Zobel) 'Verzeichniss oberlausitzischer Urkunden' I (1799) p. 54 omnes redeunt. Hanc ergo notitiam hic ponimus[1].

Reg. imp. VIII nr. 736.

Ad rem cf. supra p. 90.

1) *Indicatio temporis apud I. B. Carpzov, Analecta fastorum Zittaviensium II (1716) pars IV p. 137, ubi litterae die 18. m. Octobris datae esse dicuntur, ex errore, quem facile perspexeris, orta est.*

Donoch MCCC°XLVIII jare in der XIIII. Kal. Septembris vorsaczte keyser Karl dese stat dem edlen herczogen Rudolf von Sachsen, Rômyschem erczmarschalk, vor gelt, daz her ym scholdig waz ume di küre czu dem ryche, daz her yn gekoren hatte.

635. *Obligatio nemoris imperii Francofurtani. — Aug. 28.*

Originale (or.) in archivo publico Dresdensi 'nr. 3138'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 741.

Cf. etiam donationem eodem die duci concessam Reg. imp. VIII nr. 742.

Wir Karl von Gots genaden Rômischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehen, horen oder lesen, daz wir dem hochgeborn Rudolf hertzogen ze Sachsen, dez heiligen Rômischen reichs ertzmarschalk, unsers[a] lieben ôheim und fůrsten, umb nůtzen, getriwen und fleizigen dienst, den er uns und dem reiche getan hat, fůnftausend guldein von des reichs wegen schuldig sein und gelten sullen. Darumb seczczen wir im und seinen erben zů einem rechten pfande den forst von Frankenfůrt mit allen rehten, eren, nůtzen und gewonheiten, die darzů gehorn, daz si den selben forst mit allem recht und zůgehorůng haben, halden und niezzen sůllen untz an die zeit, daz wir oder unser nachkomen an dem reiche in die vorgenanten fůnftausent guldein gar und gentzlichen berichten und betzalen. Mit urchůnd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel. Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebůrd driutzehen hundert jar und in dem achten und viertzgostem jar, an dem nehsten donerstag nach santh Bartholomeus tag, in dem dritten jare unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellar(ium) | Iohannes Novifor(ensis).

---

636. LITTERAE CIVITATIS WRATISLAVIENSIS REGI DIRECTAE. 1348. Aug. 24.

Notitia in collectione protocollorum, quam supra nr. 361 adhibuimus, fol. 48'. Conferri iussit archivi praefectus. — Ed. C. Grünhagen loco ibidem citato p. 359.

Item die Barthol(omei) per Iohannem directa est [littera][a], in qua petitur dominus, quod memoriam civitatis habeat in tractatibus[1] apud marchionem Brandinburgensem et fratres[b] suos, quod securi nostrates per terram marchionis transire valeant, quia per Poloniam non presumunt transire.

Item quod iuxta mandatum regium treuge cum duce Swidnicensi fideiussoribus sint Oct. 16.
firmate usque Galli.

---

635. a) *sic or.*

636. a) *deest c.; supplerit Grünhagen.* b) *praecedunt deleta:* filios suos; fratribus.

1) *Qui revera iam m. Iulio exeunte finiti erant. Cf. supra p. 624 l. 4 sq.*

637. CONCESSIO STURAE IUDAEORUM.
1348. Aug. 30.

Copia saec. XIV ex. (c.) *in archivo provinciali Bambergensi 'Liber privilegiorum Bambergensium A 2' fol. 56'*[1]. *Descripsit R. Salomon. — Ed. I. Rösel, 'Die Reichssteuern der deutschen Judengemeinden. (Berlin 1910)' p. 92 nr. 5 (= 'Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums' LIV (1910) p. 470) ex* c.

Reg. imp. VIII nr. 6535.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zů allen zeiten merer[a] des reichs und kunig ze Beheim[a] verjehen unde tůn kunt etc., das wir haben angesehen getrewen, willigen und steten dinst, den der erwirdig Fridrich bysch(of) ze Bamberg, unserr liber andechtiger, uns und dem heiligen Romischen reiche oft unverdrozzenlich getan hat und noch tůn sol unde mag in kunftigen zeiten. Darumb bescheiden und geben wir ym auf den Juden zů Nůremberg, unserr kamerknehten, von den zweytausent pfunden Haller, die sie uns und[b] unsrer kamer zů jerlicher stewr geben und gelten sullen, tausent pfunt Haller, daz er und von seinen[c] wegen wem er daz bevilt diselben tausent pfunt von disem hewtigen tag sechs gancze jar einnemen und niezzen sol on hindernuzz. Da von gebieten wir allen Juden zů Nůremberg, unsern vorg(enanten) kamerknechten, daz sẙ dem vorg(enanten) bysch(ove) und seinen amptleuten, wen er darczu seczet, dieselben tausent pfunt Haller die vorg(enanten) sechs jar richten und bezaln sullen on alles widersprechen, unschedlichen den brifen dez edeln Johansen bůrggrafen zů Nůremberg, unsers liben getrewen, und auch ander leut, den wir gelt auf derselben Juden stewr verschr(iben) und bescheiden haben. Mit urchund dis brifs.

(1348. Aug. 30. 1354.)

Der geben ist zů Prag, (anno Domini M°CCC^mo XLVIII°, sabbato post Bartholomei, regni nostri anno tertio).

---

638. 639. CLEMENTIS VI. EPISTULAE AD KAROLUM REGEM.
1348. Sept. 1.

638. *Epistula super facto principum Wittelsbacensium. — Sept. 1.*

Reg. Vatican. 142 (Clementis VI. secr. a. VII.) f. 45' nr. 201 (R). *Contulit F. Kern. — Copia saec. XV. in codice formularum Lipsiensi 1249 f. 153'—154* (L). *Contulit R. Salomon. — Ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III (1730) col. 2028 nr. XXIII ex* L; *Klicman 1015 ex* R. *— Extr. M. de Freyberg in 'Abhandlungen der historischen Classe der Bayerischen Akademie der Wissenschaften' II, 1 (1837) p. 74.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 20.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] carissimo in Christo filio Karolo Romanorum[b] semper augusto et Boemie regi illustri salutem[c] et apostolicam benedictionem[c].

637. a) *pro* merer — Beheim *c:* etc. b) von *c.* c) seinem *c.*
638. a) Clemens — Dei *om. R.* b) imperatori *add. L.* c) sal. — ben. *om. R.*

1) *Errat Huber Reg. imp. VIII nr. 6535, cum originale in archivo Bambergensi servatum esse dicit.*

Dilectum filium Iohannem de Boemia ordinis Predicatorum[1], nuncium tuum ad nostram presenciam destinatum, et presentatas nobis per eum litteras[2] excellencie tue, per quas super hiis, que vertuntur, ut tuis verbis utamur, inter te ac filios dampnate memorie Ludovici de Bavaria, necnon super statu Almanie predicti nuncii adhiberi fidem relatibus petiisti, contemplacione tua benigne recepimus et, que ipse nobis super hiis pro parte tua prudenter exposuit et in scriptis eciam adhibere curavit, in examen debite consideracionis adductis, quia nichil speciale, sed generalia tantum et succincte proposuit et redire ad te infra constitutum sibi a te, ut asseruit, brevem nimis et artum terminum festinabat, nos, quia nonnulli ex fratribus nostris propter pestem, que, ut ad tuam credimus pervenisse noticiam, patriam hanc inaudita et incredibili clade vastavit, a curia secesserant[d] nec adhuc redierunt ad illam et quidam ex eis, qui in curia prefata remanserant, infirmitate gravantur, elicere vel deliberare nequivimus, quid tibi super huiusmodi eiusdem nuncii tui ambassiata respondere possemus. Et ideo, ut tibi certitudinaliter respondeamus ad illa, significa nobis specifice et extense, que et qualia sunt, que inter te ac predictos ipsius Ludovici filios tractata sunt et tractantur et que et qualia nobis et ecclesie Romane pro tot iniuriis, obprobriis et contumeliis per eosdem patrem et filios Deo et eidem ecclesie irrogatis, ut nosti, pro satisfaccione condigna offerunt, ut nobis et eidem reconcilientur ecclesie ac pacem tuam eciam mereantur. In quibus puritas tua, prout decet et expedit, mature procedat, ita quod eidem honorificencia debita deferatur ecclesie et fama tua celebris conservetur, et consulte prospicias, utrum cum hostibus et persecutoribus ipsius ecclesie, matris tue, cum et tu persequi tenearis eosdem eis in persecucionis et inimicicie pristine[e] pertinacia persistentibus, excellenciam tuam deceat[e] concordiam habere vel pacem. Quocirca serenitatem tuam attente rogamus, tibi tui honoris intuitu nichilominus suadentes, quatenus, donec vel idem Iohannes aut alius nuncius tuus, quem ad nos mittere poteris, ad te cum plena et certa super hiis responsione nostra redierit, cum eisdem prefati Ludovici filiis de pace vel concordia cum ipsis habenda tractatum aliquem non consumes[f].

Datum[g] Avinione Kal. Septembris, anno septimo[g].

639. *Epistula super facto principum domus regalis Siciliae. — Sept. 1.*

R *f. 51 nr. 217. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 1016.*

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri salutem etc.

Liberaciones dilectorum filiorum nobilium virorum regalium domus Sicilie consideracione multiplici cupientes dilecto filio Iohanni de Boemia ordinis Predicatorum nuncio tuo, latori presencium, aliqua super ea tibi referenda oretenus duximus imponenda. Quocirca serenitatem tuam attente rogamus, quatenus eius super hoc pro parte nostra relatibus adhibens plenam fidem pro liberacione huiusmodi pro reverencia Dei, nostre intervencionis obtentu et tue quoque consideracione salutis te favorabiliter et efficaciter interponas.

Datum Avinione Kal. Septembris, anno septimo.

---

638. d) secesserint *L.* e) exc. t. dec. prist. pert. pers. *R.* f) consummes *L.* g) datum — septimo *desunt L.*

1) *Quem Th. Wichert 'Jacob von Mainz' (1881) p. 91 eundem esse vult ac magistrum Iohannem de Tambaco O. P. (cf. Quétif-Echard, SS. ord. Praed. I, 667 sqq. II, 821: Denifle in 'Archiv für Litt.- und Kirchengesch.' III [1887] p. 640 sq.), quem a. 1348. a Karolo rege ad curiam legatum coram papa et cardinalibus de processibus contra Ludovicum eiusque fautores editis egisse ex Jacobo de Maguntia refert Nauclerus, Chronographia (ed. 1516) II, f. CCLIV'. De hac opinione, cui assensit Huber, Reg. imp. VIII nr. 6533a, dubitamus.* 2) *Serratae non sunt.*

640. FOEDUS DUCUM MAGNOPOLENSIUM CUM PSEUDO-MARCHIONE BRANDENBURGENSI.

1348. Sept. 1.

Originale (or.) *in archivo Zerbstensi. Contulit R. Salomon. Sigilla duo pendent loris membranaceis. — Ed. 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 212 nr. 6875. Editiones antiquiores ibi enumerantur.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 50; cf. additamentum primum p. 835.

Wy Albrech unde Johan [van][a] der gnade Godes hertogen tu Mekelborch, heren tu Stargarde unde tû Rozstock, bekennen openbar in desser scryft, dat wy us mit deme edelen vorsten Woldemar tû Brand(en)borch, tu Luzytz unde tû Landesbergh marcgreven, usen leven oome, gantzlick vorbunden hebben alsus, dat wy unde use erve eme unde sinen erve mit aller mack, wan he us bidded unde eyzghet, in allen sinen noden scolen[b] behulpen sin, sunder uppe desse herren, de hyr na ghescrevent[c] sint: usen herren den Romesgen konyng, konyng Mangnus van Sweden, byscop Otto tû Meydeborch, hertoge Rudolp unde sine sone tû Sassen, hertoge Barnym tû Stetyn, de greven Johan, Hinric unde Clawese tû Holtzeden, greve Clawese tu Sueryn, Johan unde Clawese heren tû Wenden. Unde over desse scole wy rechtes weldich wese, sunder den Romesghen konyng.

Unde is ghegheven tu Kremmen, na Godes bort dusent drehundert in deme achteundevirtegesten jare, in sunte Egidius dage, under usen heymeliken ingesegel. Tughe sint her Otto, biscop tu Meydeborch, hertoge Barnym tu Stetyn, hertoge Rudolp[d] unde Otto tû Sassen, greve Albrech tû Anehalt, greve Albrech tû Barbey.

---

641. LITTERAE REGIS DE EXPEDITIONE IN MARCHIAM BRANDENBURGENSEM PARATA.

(1348., Sept. 3.—7.)

Copia decurtata in codice universitatis Lipsiensis 1249 (saec. XV.) f. 147' (L). *Contulit R. Salomon.*

Reg. imp. VIII nr. 756; cf. additamentum primum p. 825.

Quo tempore hae litterae scriptae sint, docet K. Janson, 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 14 n. 7. — Cf. infra nr. 671.

Karolus Dei[a] gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex[a] communitati civitatis P. fidelibus nostris dilectis gratiam suam[b] et omne bonum[b].

Ut vestre fidelitatis integritas, que ad nostri status honorem semper aspirat, nostris etiam prosperitatibus hilarescat, ecce quod legacionibus illustris W.[c] marchionis Brandemborgensis nec non venerabilis Ottonis archiepiscopi Magd(eborgensis) principum nostrorum et comit(is) de Anhalt nostri fidelis, quorum litteris[1] accepimus nuper in[d] veritate[d] compertum, qualiter idem W.[e] princeps noster obtentis pro tunc a tempore date litterarum, Aug. 29. que fuit in decollacione sancti Iohannis Baptiste, XXV civitatibus in ipso marchionatu potenter procederet et non foret dubium, quin alie civitates et nobiles illius dominei[f] ad suam obedientiam redirent brevissime ipsumque contingeret in tota Marchia domi-

640. a) *deest or.* b) *supra lin. add. or.* c) *sic or.* d) *supra lin. add. or.*

641. a) *pro* Dei — rex *L:* etc. b) *pro* suam — bonum *L:* etc. c) Frederici *L.* d) *al. man. in marg. add. L.* e) Fredericus *L.* f) *sic L.*

1) *Servatae non sunt.*

nari, auditis[g] eciam et litteris[1] eiusdem principis intellectis, quod nostris se votis offerret[h] nostre maiestatis imperio in omnibus et per omnia pariturus, mox expedicionem in regno nostro Bohem(ie) proclamari fecimus ad predictam Marchiam ab instanti proxima feria secunda[i] ad octo dies victorioso exercitu nostro feliciter proficisci, nobilibus eciam ac civitatibus regni, superioris et inferioris Alsatie et Suevie et multis nostris fidelibus mandavimus seriose, quod Ludewicum natum quondam Ludewici de Bavaria, qui imperatorem se gessit, terras et adiutores ipsius potenter invadant, nec non illustri Alberto Austrie, Stirie[k] et Carinthie[l] duci, principi et avunculo nostro dilecto, cum quo adeo vincul(o) amicitie sumus uniti concorditer, quod ad quelibet negocia prosequenda vota nostra concurrunt, eciam scribendo commisimus, quod adversus emulos rebelles nostros . . . .[m] instauret exercitum, contra eosdem fautores, valitores aut adiutores ipsorum hostiliter processurus, volentes superbiam eiusdem Ludewici auxiliante Deo potenter elidere et adeo ipsius humiliare tumorem, quod per amplius nobis ac ceteris fidelibus nocere vel insidiari non poterit nec attenuatis sue potentie viribus contra nostre maiestatis solium elevari. Assumant igitur vires vestre fidelitatis constanciam, ut qui pridem anxietatum[n] et tribulationum[o] in tempore commendari de fidei innata constancia meruistis, de nostra protectione securi in eiusdem fidei stabilitate firmiter maneatis, eo quod gratum nostre maiestatis[p] oculis vestrum fuit semper obsequium, quo fit, ut si ad concordiam acceptandam a nostrorum consilio disponeretur, vestri utique status prospere dirigendi in habendis tractatibus quibuscu(n)que semper intendimus ex animo reminisci et vos in agendis quibuslibet et quibuscunque necessitatibus vestris, dum oportunum fuerit, prosequi gratiose. Insuper fidelitatem vestram affectuose requirimus et hortamur, quatenus ad hoc, quod castra A . . . .[q] nobili Nicolao de Arso, fideli nostro dilecto, de cuius fide et circumspectionis industria multum presumimus, acceptis presentibus assignentur, vestram promotivam velitis apponere voluntatem supradicto Nicolao et in hiis et aliis, que vobis nostro nomine retulerit, credituri.

Dat. etc.

642—644. SCRIPTA REGIS AD IUDAEOS SPECTANTIA.

1348. Sept. 9.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke.

642. 643. SCRIPTA DE PROVENTIBUS IUDAEORUM ARCHIEPISCOPO TREVERENSI CONCESSIS.

642. *Cessio proventuum.* — *Sept. 9.*

Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. M. Stern 'König Ruprecht von der Pfalz in seinen Beziehungen zu den Juden' (1898) p. XXXVI. Reg. imp. VIII nr. 751.

Wir Karl von Gots gnaden Rŏmischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim verjehen und tun kůnt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hŏrent oder lesen, daz wir alle gevelle, bůsze, bezzerunge, steůrungen, schatzůngen

641. g) audito *L.* h) afferret *L.* i) 2ª *L.* k) Sirie *L.* l) Corinthie *L.* m) comitatus titulos *male L; emendare non potuimus.* n) anxietatem *L.* o) tribulationem *L.* p) *sequitur* obsequium *L.* q) a *L; lacunam signavimus nos.*

1) *Item servatae non sunt.*

und schenkungen, die uns von rechte, von gewonheit oder von gůnste von allen unsers Romischen reichs Juden, in welhem landen si sitzczen und wonheftig weren, in dheinen weis gevallen und beschinen mŭgen, mit namen:

(1) ob kein Jude den Judischen pan über seinen rehten zil v[er]s[i]zze und seine widersachen mit frěvel und mit gewelde Jůdisch recht entsezze und verzůge, derselbe uns seines lipes und gůtes vervallen were, so uns die Judischen meister nach iren rechten beschribent und ertěilent,

(2) und ouch ob chein Jůde den andern wider ůns, unser lantvŏgt, amptleůt und frivunde oder wider ymande der unserer[a], do ez im an lip̊, an gůt, an eren schentlichen oder schædlich in keinen weis mŏhte sein, mit bŏsen sachen betrůge und verreite, der sachen man denselben verratenden Juden [g]antz gereht und unschuldig wůrde mit der warheit und mit der gerechtikeit fůnde, was uns ouch von dem verreter nach der missetat seines verretnůzses gevallen und beschinen mŏchte,

(3) und bůszen von Juden, die in iren synagogen oder in keiner stat oder in keiner zeit, do si ez niht zů recht tůn sŏlden, versmehenden, sich stěchen oder slůgen, was uns bůsze dar ab gevallen und beschynen mŏchte,

(4) und bezzerůnge, die uns geveile von frěvel und widerspenigkeit, die einich Jude, stifte oder sammenunge wider uns, unser lantvŏgte, amptleůte und frivunde oder wider einich unser gebot sprechen, widerspenigenden oder těten, die bůsze, die uns ouch nach dem frěvel und der widerspenigkeide und geheizzete und gebůrde dañ abe mŭgelich und billichen gevallen und geschinen mŏchte,

(5) und steůrůnge eins jerlichen guldein pfennigs[1] von iedem Juden, der mer dañ zwaintzig guldein geleisten mag, in aller der weis si den selben gůldein pfennig etwenn Lud(wigen) von Beiern antwůrten und gaben[2], waz uns geltz deñ ab und von allen jerglichen steůren und schatzungen von allen unsers reichs Juden allejerlichen gevallen und geschinen mag,

(6) und ouch daz gevelle einer gemeiner schenkunge von alle unsers reichs Juden umb unser gunst und umb ir briefe, dez reichs recht und gewonheit, die si von iren sachen von alter und von allen ůnsern vorsezzen der Rŏmischen kunig haben, von uns ouch zů confirmeirn und ze bestetigen und unser briefe darůber ze geben mit allen den vorworten und gelůbden, so in unser vorsezze an dem reiche gelobt und getan han, wie vil uns dorumbe von im[b] werden sol und man ez mit hin[b] uberkomen mag,

daz alles sunderlichen unde sammitlichen in aller weis und in allem lande unsers reichs, wie und wa sie sůliche getane sachen entztůnden und geschehen in allem rechte und in allen sachen, daz uns iht darab gevallen und beschinen mag oder mŏchte, dem erwirdigen Baldwin der heiligen kirchen ze Trire ertzbischof, unserm lieben vettern und fůrsten, mit unserm gůten willen enpfolhen han und mit disem gegenwertigen brief enpfelhen zů hanthaben, zů sazne, zů setzen, zů brechen und bůszen, zů richten, zů entrichten, zů tedingen und zů uberkomen mit allen Juden unsers reichs in allen sachen und andern leůten von seinen wegen zů befelhen[c] in aller weis, daz ez geschehe und sich gebůrte, und erlŏuben und mit unserm můtwillen verhengen dem vorgenanten unserm lieben vettern oder den, den er ez von seinen wegen bevilhet, die selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge, in welhem lande unsers reichs si sezzen und wonhaftig wern, mit hilfe unserr lantvŏgte, amptleůte, unserr frivunde zů aller zeit, daz si ez an si gesinnint, an ir lipp̊, ir schulde, eygen und erbe und an ir gůt zů greiffen und si mit allem getwange und getrange zů twingen und ze dringen, biz si sich noch geheischet und gebůrde ir missetæte, ir widerspenigkeit und frěvels mit unserm vor-

642. a) unsere *or.* b) *sic or., intellige* in. c) befolhen *or.*

1) *Cf. supra nr. 563.* 2) *Cf. 'Regesten Ludwigs' p. 328 nr. 3096.*

genanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilt, sassendent, richtendent, buszendent und bezzerdent nach aller irem willen und gemût, ane alle unser noch kein der unsern zorne oder widersprache. Und welherhande saszunge, satzunge, richtunge und uberkominge, die der vorgenant unser lieber vetter oder den er ez von seinen wegen bevilht, mit einicheme verschulten Juden, stifte oder sammenûge von sûlichen vorgeschriben verschulten sachen begriffen, uberkomen und bestetigeden und ir einveltigen briefe, der verschultener sache berichtungen und verziegungen, gelûbden und geben, die sullen alle vest und stete sein und in alleweis macht haben; und ensûllen wir in keinenweis die selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge in cheinem lande unsers reichs, do si sietzczent und wonheftig seint, ûber die saszenuge, satzûnge und berichtunge, die der vorgenant unser lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilht, mit in usgerredet und ûberkomen wern, in keineweis betrûben noch beswern und keinerhande okasûne noch fûrtzog von er verschulten sachen und missetat in keineweis an si vordern, vorlegen und sûchen, dez iren icht da mit abezebrehen und abzedringen, wand wir uf die verschulten Juden, stift und sammenuge, uf alle ir widerspenigkeit und missëtete, die si selbes wider uns, unser lantvôgte, amptleûte und frivunde sprechen und teten oder der vorgeschriben missetete getan oder begriffen heten, mit der berichtûnge, saszunge, satzunge und bezzerunge, die si mit unserm vorgen(anten) lieben vettern oder mit den, den er ez bevilht, eintrehticlichen uberkomen wern, luterlichen und genezlichen han verzigen und mit disem gegenwertigen brief verziegen. Und globen in guten trewen den selben verschulten Juden alle ir gelûbden und ir berichtunge stet und veste zû haben und in keineweis da wider ze tûn noch schafen getan gleicherweis, so wir ez selber, unser lantvôgte, amptleûte und frivunde von unsern wegen mit den selben verschulten Juden, stifte oder sammenuge von iren verschulten sachen usgerredet und uberkomen weren und ir frevel und missetete verziegen und unser briefe von verziehnûzze daruber geben heten; und geloben ouch in guten trewen die selbe sasseunge, saczunge und berichtunge zû allen zeiten, daz ez unser vorgenanter lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilt, begerint und gerûchent und an uns gesinnent, die vorworte, die gelûbde und die briefe, die die verschulten Juden, stifte oder sammenûge von verzîegenitzze irr missetete und irs frêvels von unserm lieben vettern oder von den, den er ez von seinen wegen bevolhen hëte, zû bevestene und ze bestetigen und unser briefe darûber ze geben in alle der weis, vorworten und gelûbden, so sie ez mit unserm vorgenanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilhet, gelôbt und gerredet habent, und nach begriffe der briefe, die darûber gemacht und gegeben seint, sunder keinerhand fûrtzog noch widersprache. Und wer ez sache, daz keiner unserr lantvôgt, amptleût und frivunde, den ez unserr vorgenanter lieber vetter niht bevolhen noch geheizzen hêt, von sôlchengetanen sachen, in welhem lande unsers reichs si sich entztûnden und geschehen von keinerhant verschultener sache von einichem Juden, stiften oder sammenûgen, keinerhand berichtunge, sasseungen oder satzungen sich underwunden teten und ûberkômen und ir brief von verziegenûzze von unsern wegen darûber geben, daz ensol alles in keine weis macht noch stetikeit haben, und mag derselbe vorgen(ant) unserr lieber vetter oder die, den er ez von seinen wegen bevilht, zû allen zeiten si wellent und ez in fûget, die selben berichtunge, sassunge und satzunge widersprechen und widertriben und ir gelûbde, stetikeit oder briefe darûber gemacht und gegeben vernihten und brechen und die selben verschulten Juden, stifte unde sammeunge an ir lipp, ir schulde, eygen, erbe und an ir gût griffen und die selben Juden mit gevenknûzze und mit getwenknûzze darzû twingen und dringen, daz si sich mit unserm vorgenanten lieben vettern oder mit den, den er ez bevilhet, mûzen richten, saszen und setzen und nach allem iren gemûte und willen bûszen und beszern gleicherweis, so sie nye kein berichtunge mit keinem unserr lantvôgten, amptleûten oder frivunden angegangen

noch getan heten. Und darzû sûllen unserm vorgenanten lieben vettern und den, den er ez bevilhet, zû allen zeiten sie ez gerûchent und gesinent, alle unsers reichs lantvögete, amptleûte, undertan und verbûnden bey irem eyde fûrdern, raten und helfen und in keine weis bey unsern hulden sûmen, hindern noch irren, wand wir unserm vorgenanten lieben vettern alle die vorgeschriben sachen genczlichen und gærlichen in alle der weis, so si da vorgeschriben sint, und alle unser recht, fôrderunge und macht in alle der weis, vorworten und gelûbden, so ez davor begriffen ist, bevolhen und ufgetragen han und uns noch unsern frivunden dez in dhein weis nicht behalden noch usgescheiden. Mit urchûnd ditz bri[efs] versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebûrt driuczehenhundert jar und in dem achten und viertzigostem jare, an dem nehsten tag nach unser Frauwen tag als sie geborn wart, in dem dritten jar unserer reiche.

643. *Mandatum officialibus directum.* — *Sept. 9.*

Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. G. Liebe in 'Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst' XII (1893) p. 372 nr. 111; Stern l. c. p. XL. Reg. imp. VIII nr. 752.

Wir Karl von Gots gnaden Römischer künig ze allen zeiten merer des reichs und küng ze Beheim enbieten den lantvögte[a], richtern, amptleûten und allen unsern und des heiligen Rômischen reichs undertanen und getrewen unser huld und alles gût.

Wizzent, daz wir alle bûszen, besserûngen, gevelle, schatzungen und schenkûngen, die uns in aller weis von allen Juden, stifte oder sammeungen in allem lande unsers reichs, wo si siczczent und wonheftig seint, von missetete, von widerspenicheide, von frevel, von recht oder von gûnsten in keinen weis beschinen oder gevallen môchten, unserm lieben andehtigen, getrewen, fûrsten und vettern, dem erwirdigen Baldwin der heiligen kirchen ze Trîre ertzbischof in alle weis genczlichen und gærlichen ufgetragen hon und bevolhen, zû saszene, zû seczene, zû brechene, zû bûszene, zû richten und zû entrichten und andern leûten von seinen wegen zû bevelne, so die brief sprechent, die daruf gemacht sint und im von uns darûber geantwûrt und gegeben. Darumb gebieten wir iuch allen und euwern ieglichen besundere ernstlichen und wellen, daz zû welher zeit und in welhem lande unsers reichs iuch von uns bevolhen einich Jude, stifte oder sammeunge einicherhande buszebere oder wandelbere missetat, widerspenicheit oder frevel wider ir Judisch recht, wider uns, wider euch, wider unser gebot in kein weis teten oder getan schûfen, daz ir zehant, so ez fûr euch kômt und ir ez bey der warheit gewar werdent, an der verschultern Juden, stifte oder sammeungen lipp, gût, schulde, eygen und erbe, wo und wie ir dez iren begriffen oder haben mûget, antastet, nemt, grifft und in euwer hant wendent und in kein saszunge, saczunge, berichtunge mit in reddet noch ûberkomt und kein busze noch beszerunge, meyde noch schenkungen von hin umb ir missetat, widerspenicheit oder frevel zû verlazzen und zû verziegene in kein weis enpfahet noch nemet, wand zû hantz nach der geschiht unserm vorgenanten lieben vettern oder den, den erz von seinen wegen bevilhet, wizzen lazzet und der selben verschultern Juden lipp, gût, schulde, eygen und erbe von iuch anegriffen und in euwer hant gewanten allesam gærlichen und genczlichen unserm vorgenanten lieben vettern und den, den er ez bevilht, beweisent, antwûrtent und gebent und iuch der sachen nicht vereinen fûrbaz, in kein weis angriffen noch underwindent; wand zû aller zeit, daz der vorgenant unser lieber vetter oder die, den er ez bevilht, an iuch fûrdernuzze, rat oder hilff gerûchen und gesinent, so sûllet ir in bey urem[b] eyde darzû fûrdern, raten

643. [a]) *sic or.* [b]) vrem *or.;* v *corr. ex* i *or.*

und fleizzelichen helfen und si in kein weis bey unsern hulden sûmmen, hindern noch irren[c], wand wir alle unser macht, recht und fürderunge dem vorgenanten unserm lieben vettern gærlichen und genczlichen ufgetragen han und bevolhen und uns noch unsern frivunden dez rechtes noch der fûrderunge icht behalden noch usgescheiden. Mit urchûnd diez briefs versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist zû Prage, nach Cristus gebûrt driuczehenhundert jar und in dem achten und viertzigstem jare, an dem nehsten tag nach unsere Frauwen tag als sie geborñ wart, in dem dritten jar unserer reiche.

---

644. *Litterae conductus pro Iudaeo procuratore regis. — Sept. 9.*

In plica legitur: R. *Sigilli fragmenta pendent filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Stern l. c. p. XXVII.*

Reg. imp. VIII nr. 753.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim enbieten allen unsern lantvôgde, amptleûte, undertane, verbûndene und frivunde unser beider reiche von Rôm und von Beheim und unserer graveschefte zû Lûtzelbûrg und aller unsers landes, wo si gelegen sint, daz wir . . ‖Samûel‖ des erwirdigen [Baldwins][a] unsers lieben getrewen fürsten und vettern Jude manicherhande ernstliche botschaft, gescheftc und gewerve umb unser und unsers reichs nûtz und urbir in unsern landen in allen enden, da si gebûrent zû tûn, zû schafene, zû werbene und zû tribene, bevolhen han, die der selbe Jude ernstlichen schaffit und wirbit und dar umb alle zeit flezzielichen arbeiten vert und reidet. Darumb gebieten wir iuch allen und euwerm ieglichem besûndere, daz zû allen zeiten, daz der selbe Jude oder wer iuch disen brief von seinen wegen zûgit und wisit, fürdernûsze, hilfe und rat umbe die botschefte, geschefte und gewerbe hine von uns in unserm lande iuch von uns bevolhen zû tûn, ze schafene und werbene ist bevolen, und gewerliche, sicherliche geverte und geleite, durch euwer lant gewerlichen und sicherlichen zû varen und zû rîden, wo hin und wo her daz is, hin zû varne und zû rîdene gebûret, anne iuch vorderent, geruchent und gesinnent, dem vorgenanten Juden und seiner gesellesehaft bey euwerm eyde suliche getruwe schinberliche fürdernusze, hilfe und rat gevent und an si wendint, so daz si unser botschefte, geschefte und gewerve, die hin in unserme lande euwers bevelnuszis zû tun, ze schafene, ze werbene gebûrent, volkommilichen, nûtzlichen und gentzlichen mûgen schafen, triben und werben und nimans gewalt, herschaft und drouwe dûrfen schûwen, fürhten noch entsiezezen, unsere sachen icht dar umbe zû hindern, underwegen ze lazsen bey unsern hulden, und suliche sicherliche gewerlich geverte und geleite durch lantvôgedige, geleide und gebiete biz an den nehsten lantvôgt oder amptman, der allernehste irs weges und gevertes gelegen und geseszen ist, so daz die selben Juden umbe keine anesproche, pfendunge, vientschaft, die wir hetten oder umb keiner hande czôlle, geleite noch schenkungen, die einich Jude uns noch den unsern in dheine weis von rechte oder von gewonheide ye gaven oder plegint zû gevene, gevangen, ufgehalden, gehindert oder gemerret werden, wand wir si aller zôlle, geleiden und schenkungen han gefreigit und geledigt, und bestellent an allen euwern undertanen, frivunden und ane allen euwern statheldern, ob ir niht da heyme werent, daz zû aller zeit, daz is die Juden rat, hilf und geleite an si gerûchent und gesinnent, daz si so getruwen rat und hilfe und so sicherlich und gewerlich gevert und geleide hin fûgen und zû schiken, daz si mit hirme rade und hûlfen unser botschafte, geschefte und

643. [c]) *altera* r *super lineam add. or.*

644. [a]) *nomen excidit or.*

gewerve mûgen werben und schafen und mit hirme geverte und geleide durch alle unser lande mûgen reiten und varen und nimans darumbe ze schûwene, zû fûrtene noch entsiczczene, und daz niht insûmmit bey unsern hulden, wande deme selben Juden suliche ernstlich gewerve, botschefte und gescheftc von uns bevolen ist, daz uns sine summusze, hindernusze und ufhaldunge und merrunge in manicherhande weis hinderliche und schedlichen môhten sein, daz uns niht nûtzliche were noch eben queme. Mit urchund ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Prage, nach Cristus gebûrt driutzehenhundert jar und in dem ahten und viertzgostem jare, an dem nehsten tag nach unser Frauwen tag, als si geborn wart, in dem drjtten jar unserer reiche.

645. RECOGNITIO DEBITI.

1348. Sept. 11.

Originale in archivo Zerbstensi. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis, quod loro membranaceo olim affixum erat, nunc litteris adiacet. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 587 nr. 834. Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 755; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim bekennen und tun kunt offenlich an disem brief, daz wir den durchluchtigen Albrechten und Woldemaren gebrudern grafen von Anhald, unsern und des heiligen Romischen richs fursten, umb ir dinst, die sie uns getrewlichen und willigklichen getan haben, und bi namen fur die zerunge und ir kostegelt, di si vertan haben di weyl und si bei uns unczher gewesen sint, recht und redlich schuldic sein und gelten sullen dreihundert schok grozzer Prager pfenning. Und wanne wir in davon genuk tun wellen als unser kunglighen maiestat wol zimet, geloben und gehaizzen wir denselben Albrechten und Woldemarn unsern fursten oder iren erben, ob si nicht enweren, di vorgenanten
1349. Apr. 23. dreihundirt schok grozzer gelten und bezaln an hindernuzze und furezog auf sant Georgen tag der schirest kumet, also daz si daran wol benugen mag. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

Der geben ist ze Prage, do man czalt nach Crist gepurt dreuczehenhundert und in dem ahtundvierezigesten jar, an dem pfincztag zenehst nach unseren Vrowen tag als si geborn wart, in dem dritten jar unser reich.

646. OBLIGATIO STURAE IMPERII.

1348. Sept. 11.

Originale (or.) *in archivo civitatis Mulhusanae. In plica legitur:* R. *Sigillum pendet loro membranaceo. — Ed. Mossmann, 'Cartulaire de Mulhouse' I (1883) p. 220 nr. 245 ex* or. *Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 6011; cf. additamentum primum p. 834.

Cf. etiam litteras eodem die datas, quibus Gotzmannus Mönch hanc obligationem Hennemanno de Offenburg cedit. Quarum originale in eodem archivo exstat; extr. Post et Benner, 'Verzeichnis und Inhaltsangabe der Bestände des Stadtarchivs von Mülhausen i. E.' (1910) nr. 116.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief, daz wir unserm lieben getrewen Gotzman dem Můnich von Můnchenstein dem rytter rechter schulde schuldig sein sechtzig mark lôtigs silbers, dar umb wir im versetzen sechs mark gulde dez selben gewichtes auf unserm und dez reichs gwerf in der stat ze Mulhůsen, also daz er und sein erben di selben gůlde von dem vorgenanten gwerf alle jar auf heben sůllen also lang, untz si von uns oder von unsern nachkômlingen an dem reiche an allen abslag geniezzes umb die vorgenanten somme der sechtzig mark gar und gentzlich gelost werden. Dar umb gebieten wir unserm liben getrewen dem . . lantvôgt ze Elsazzen, der igtzůnt da ist oder noch wirt, daz si den vorgenanten Gotzman Můnich an der vorgenanten gůlde dez gwerfs in deheine weis nicht hindern. Mit urkund ditz brifes.

Der gegeben ist ze Prag, do man zalt von Cristus gebürt dreützehen hundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, dez pfintztages in den achten tagen unsrer Vrouwen als si geboren wart, in dem dritten jar unsrer reich.

In plica legitur: per d(ominum) c(ancellarium) Henricus Thesauri.

647. CLEMENTIS VI. RESPONSUM DE LEGATIONE REGIS.
1348. Sept. 16.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 55' nr. 229. Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 1022. — Extr. Werunsky 203.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 212.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Venientem nuper ad presenciam nostram dilectum filium Henrricum de Boemia, prepositum monasterii Sederasiensis prope Pragam sepulcri Dominici Ierosolimitani per prepositum soliti gubernari, ordinis sancti Augustini, nuncium tuum, latorem presencium, contemplacione mittentis et sue insuper bonitatis obtentu benigne recepimus et, que ipse pro parte tua prudenter et provide reseravit, intelleximus diligenter. Ad que ipse celsitudini tue pro parte nostra vive vocis oraculo respondebit.

Datum Avinione XVI. Kal. Octobris, anno septimo.

648. PROMISSIO DE LITTERIS REGIS EXTRAHENDIS.
1348. Sept. 17.

Originale in archivo publico Stuttgartensi 'Grafen von Helfenstein'. Descripsit R. Salomon. Sigillorum duorum fragmenta pendent loris membranaceis. — Ineditum.

Wir graff Ůlrich der elter von Helffenstein und wir graff Ůlrich der jünger von Helffenstein lantvôgt in Obern Swaben verjechen offenlichen vor aller menglich mit disem brieff: Wann wir ůns durch triuwe und durch gůt gen den burgern ze Ulme sunderbar versprochen und verbunden haben ze helffen gen aller menglich rehter und redlicher sache von dem nehsten sant Martins tag danna über drin jar nach der brieff sag, die wir in dar über geben und gescriben haben[1], erkennen wir ůns an disem brieff. 1348 Nov. 11. 1353.

1) *Servatae non sunt.*

daz wir in ouch sunderbar uff die aid, die wir in gesworn haben, gelobt und versprochen haben: Wenne ůnser herre kůnch Karl erst ze land kumt, wenne uns denne die burger ze Ulme mit ir boten oder brieffen manent, daz wir danach in den nehsten vierzehen tagen uff die selben triuwe, die wir in dar umb geben haben ungevarlich, ůnser botschaft dar umb tůn suln oder selb da nach werben suln, so wir best kunnen und mǔgen ungevarlich, ob wirs mit ir willen nit ůber werden mǔgen, daz ůns ůnser gnediger herre kůnch Karl von Rome mit sinen offen brieffen gebiet und heizze und als die selben brieff standen ze tůn und die von wort ze wort also stan sulnt:

'Wir Karl von Gotz gnaden Rőmscher kůnch ze allen zeiten merer dez richs und kůnch ze Beheim enbieten unsern lieben getriuwen heimlicher graff Ůlr(ichen) und graff Ulr(ichen) van Helffenstein lantvőgten in Obern Swaben ůnser gnad und allez gůt.

Wan wir ůnsern und dez richs getrewen den burgern gemeinlich ze Ulme allin iriu reht, friheit und gwonheit mit ůnsern kůnchlichen brieffen bestet und gefestnet haben und dazů an den selben brieffen erlaubt und verhengt, waz si fůrbaz rehter und redlicher ding setzend und erdenkend, daz si durch zuht und durch frids willen tůnt, daz si daz wol tůn sulnt und mǔgent, und dar umb biten wir iuch flizziclich und gebieten in ouch vesticlich by ůnsern und dez richs hulden, daz ir mit aller iuwer meht den vorgenanten ůnsern und des richs burgern ze Ulme hilfflich und gestendig sient gen aller menglich ane gen ůns und dem riche, wer si unredlicher sache und unrehter ding an komen oder schadgen wőlt oder wer si von den gnaden und rehten, dez si ůnser und andrer unsrer vordern an dem riche kůng und keyser brieff hant, dringen oder schaiden wőlt, daz ir in dez allez als hilfflich und als trostlich zů legent und mit aller iuwer mugent vor sient, als ir da von sunder gnad und dank von uns han und enphahen wellent und ouch unser ungunst wellint vermiden.'[1]

Und suln wir die vorgen(anten) von Helffenstein, so wir den brieff also erlangen, den burgern ze Ulme den selben brieff antwůrten und geben. Und darůber ze urkůnd han wir unsriu insigel gehenkt an disen brieff.

Der geben wart der nehsten mitwochen nach dez heiligen Crůtz tag als ez erhőcht wart, do waren von Gotz gebůrt driuzehen hundert jar und da nach in dem äht und vierzigistem jar.

649—651. SCRIPTA DE SERVITIO MILITARI PRAESTANDO.

1348. Sept. 17.—Oct. 7.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon.

649. *Scriptum Godelberti de Leutesdorf.* — *Sept. 17.*

Sigilla exsecta sunt. — *Ineditum.*

Ich Godelbert von Ludenstorf, ein wepeling, bekennen uffenlichen an disem brive, daz der erwerdige min herre her Baldewin ertzebischof zů Trire mich dem durchluchtigen fursten mime herren hern Karle Romeschem kuninge, yme und sime stifte zů Trire von nuwens zů diener gewunnen hait, also daz ich yn dienen sal selb ander wol gerieden und ertzuget wider yre viende, die sie itzunt han und noch gewinnent und die sich in den crig mengent und der vorgenanten miner herren viende werdent. Und

1) *Litteras tales a rege datas non invenimus.*

sal ich yn getruwelichen dienen, wo sie des bedorfen, uf ir kost und verlust als gewenlich ist, biz die erige mit minen vorg(enanten) herren und dem stifte von Trire gar und genczlichen gesûnet werden. Und sal min vorg(enanter) herre mir dar umb dûn geben driszig cleyne gulden von Florencze; der ich itzunt an gereydem gelde zehen cleyne gulden des selben pagaments entphangen han an gereidem gelde von hern Gerharde mines vorg(enanten) herren von Trire capellane, der ich yn quijt, ledig und los sagen an disem brive, den ich zû urkunde mit mime ingesigel besigelt han, und han gebeden hern Tilman von Rodemacher kuchenmeister ritter, daz er ouch zû urkunde disen brif besigeln welle. Des ich Tilmann ritter vorg(enant) bekennen. daz ich iz getan han umb bede des eg(enanten) Godelbertes.

Datum anno Domini MCCC̊XLVIII°, die XVII. mensis Septembris.

650. *Scriptum fratrum Walpod de Ulmen.* — *Oct. 1.*

In verso manus Treverensis coaeva scripsit: 5. Walpod' ulme C scuta. *Pendent quattuor sigilla loris membranaceis. — Extr. Dominicus 'Baldewin von Lützelburg' (1862) p. 487. — Ineditum.*

Wir Friderich, Richart. Herman und Rorich Walpaden von Ulmen gebrudere bekennen uffenlichen an diesem brive. daz der erwirdige unser herre her Baldewin ertzbisschof zû Trire uns und unser iglichen dem durchluchtigen unserm herren hern Karlen Romeschen kuninge, yme und sime stifte von Trire zû dienern hait gewonnen, also daz wir und unser iglicher yn helfen und dienen sullen getruwelichen wieder alle[a] yre viende, die sie iczunt hant oder noch gewinnent, sementlichen oder besundern, da unser herre von Trire vorgen(ant) sprechet. daz wir iz mit eren gedûn mûgen, wol geriden und ertzuget, wa sie iz bedurfent und wir dar umb gemanet werden, uf yre kost und verlust, als gewonlich ist. biz die erige mit den egen(anten) unsern herren und dem stifte von Trire ein gantz ende nemen. Und hait uns der vorgen(ante) unser herre von Trire dar umb uber ander sunderliche gunst und gnade, die er uns dicke getan hait und nach dun mag, hundirt schiltgulden gudes guldes und gewichtes gegeben, die er uns abegeslagen hait von den vierhundirt schiltgulden, die wir yme geben sulden umb den wiederkouf der vodye von Protche, die der selbe unser herre von Trire gekauft hatte. Und han wir dem egen(antem) unserm herren von Trire sundirlichen gelobet mit unsern truwen und geloben yme an dysem brive vor uns und unser iglichen, unser erben und ir iglichen besunder, daz wir die egen(ante) vodie und daz dar zû gehoret nit verkeufen, verwenden noch veruszern sullen alle oder eyn teyl ane dez egenanten unsers herren und siner nakomen wiszen und willen. Beheltnisse ouch dem selben unserm herren ander brive. die er vore von uns hait; uszgescheiden argelist und geverde. Dez zu urkunde han wir unsere ingesigele an diesen brif gehangen.

Der gegeben ist, do man zalte nach Gots geburte druczehen hundirt jar in dem acht und viertzigesteme jare, an dem yrsten dage des mandes der zû latine October ist genant.

651. *Scriptum Iohannis domini de Kerpen.* — *Oct. 7.*

Pendent sigilla quattuor loris membranaceis. — Extr. Dominicus l. c. — Ineditum.

Ich Johan herre zû Kerpen dun kunt allen luden, daz ich umb mancherhande vordirsal, gunst und gnade, die mir der erwerdige in Gode vader und herre min herre

650. [a]) *bis scriptum or.*

her Baldewin ertzbisschof zû Trire dicke getan und ertzeuget hait, dez durchluchtigen fursten mines herren her Karlen Romeschis und zû Beheim kuneges und mines egenan(ten) herren von Trire und sines stiftes diener worden ben, also daz ich yn mit acht geeroneten helmen wol gerieden und ertzuget getruweliche dienen und helfen sal wieder alle ire viende, die sie itzunt han oder noch gewinnen, wa sie oder ir eyner iz bedorfen und mich dar umb manen. Und sunderlich sal ich yn helfen wieder die von Westerburg, Ysenburg, Virneburg und alle ire helfere, uszgenomen alleyne dez hochgeborn fursten hern Wilhelms marggreven von Gûlche und der ediln herren hern Gerhartes zû Blankenheim und hern Harttrades zû Schonecken, wieder die und auch anders wa der strenge ritter her Wilhelm von Urley und Petir Sarrazin mines egen(anten) herren von Trire knecht oder ir eyner sprechen, daz ich iz mit eren nit enmoge gedun, ensal ich mime[a] herren dem kunige, mime herren von Trire oder sime stifte egen(ant) nit helfen oder dienen. Auch sal ich mime herren dem kunige, mime herren von Trire und sime stifte egenan(ten) getruweliche dienen uf ire kost und verlust, als gewonheit ist, biz die crige gar und genczliche gesunet werden, und ensullen mich dar ane nit hindern crige, unmusze oder andir keyne stucke. Auch ist tzwszen mime vorgen(anten) herren von Trire und mir geredet: Were iz, daz ich spreche, daz ich dem kuninge, yme oder sime stifte egen(ant) in etzlichen crigen mit eren nit enmochte gedienen, daz dar ûbir die egen(anten) her Wilhelm und Petir oder ir eyner binnen acht dagen dar nach, daz sie dar ûbir wûrden gemanet, îren gedung sprechen sullen, als sie auch zû dune mime egen(anten) herren von Trire in guden truwen globet hain. Und allir dyser egenan(ten) stucke zû urkunde han ich min ingesigel an dysen brif gehangen und han auch gebeden und bieden an dysem brive den herren von Schonecken, her Wilhelm und Petirn vorgen(ant), daz sie ire ingesigele zû dem mime zû gezugnusze aller dyser egen(anten) stucke an diesen brif wollen henken. Und wir Hartrad herre zû Schonecke, Wilhelm und Petir ebenanten dun kunt allen lûden, daz diese vorgenanten stucke als sie da vore sten erzalt, war sin; und dez zû urkunde han wir unsere ingesigele an diesen brief gehangen.

Der gegeben' ist zû Trire, da man zalte nach Gots geburte druzehenhundirt jar in dem acht und viertzigestem jare, an dem soibenden[b] dage dez mandes der zû latine October ist genant.

---

652. CLEMENTIS VI. LITTERAE CONSOLATORIAE AD KAROLUM REGEM.

1348. Sept. 19.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) fol. 59 nr. 249 (R). *Contulit F. Kern.* — *Copia saec. XIV. in codice epistolario Nicolai Laurentii tribuni in Archivo Vaticano 'Miscell. Arm. XV nr. 45' servato f. 14—14'* (V). *Imaginem phototypicam nobiscum benevolenter communicavit v. cl. K. Burdach.* — *Ed. Klicman 1023 ex* R.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 21.

Clemens[a] episcopus servus servorum Dei[a] carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri salutem[b] et apostolicam benedictionem[b].

Perduxit nuper ad nostri apostolatus auditum molesta nobis insinuacio fidedigna quorundam, quod clare memorie Blanca regina Romanorum, uxor tua, humane sortis

651. a) *corr. pro* mimen *or.* b) *sic or.*

652. a) Clem. — Dei *deest R.* b) sal. — ben. *deest R.*

iudicio, cui regum altitudo succumbit[c], tela vite succisa diem clausit extremum[1]. In cuius obitu prematuro tanto ex paterne caritatis affectu, quem[d] ad eam gessimus, dum vivebat, doluimus pocius, quanto ipsius nondum annosa etas longioris vite spacia promittebat et quanto in occasu eius velut in subtracta tibi quasi altera parte tui dolere te amplius probabili credimus argumento. Sed dum finem universe carnis[2] attendimus, et quod avara mors, que se annis sepe dulcibus inserit nulli parcens, magnos, parvos, senes et iuvenes, iustos et iniustos, sapientes et indoctos una pariter seva[e] depascitur, quodque omnia, que orta sunt, occidunt, attente pensamus, postquam quantum licuit dolori indulsimus, in eo, qui dedit et abstulit[3] et qui fidelibus suis occulto licet iudicio et[f] utiliora prospicit, consolamur et te petimus eciam consolari. Ceterum quia, prout eciam[g] expedire credimus, pro eo maxime, quod ex eadem uxore tua proles tibi nulla superest masculina, que post te regni tui Boemie sceptra regens paternum avitumque[h] genus longum Deo favente duraturum in evum suscitet et conservet, probabiliter credimus secundis nupciis et alterius mulieris connubio[i] te usurum, serenitatem tuam attente[k] rogamus[k] paterno tibi consilio et sinceris affectibus suadentes, quatenus talem, sicut indubia spe tenemus, tuo lateri socies, talem ad thalamum tuum regium ducas sponsam, que devotis orta parentibus erga Deum et Romanam[l] ecclesiam, matrem tuam, sincerum habeat devocionis affectum, et considerans, quod ex nulla principum mundi domo nobilius posses habere coniugium et ex nulla sicut ex christianissima domo Franc(ie), que velut peculiaris ipsius ecclesie filia ab[m] eius devocione nunquam declinavit ad dextram vel sinistram[n][4], felici prosecucioni[o] agendorum tuorum tanta possent commoda provenire, aliquam ex ipsa Francie domo suscipias tibi felicibus prestante Domino auspiciis matrimonio copulandam, que fecunda in sobole gracia divina preambula pulcra et numerosa te faciat prole parentem ac solium tuum regium stabiliat et confirmet. Nos enim ad id partes apostolice potestatis offerimus, si forsitan expediret.

Datum Avinione XIII. Kal. Octobris, pontificatus[p] nostri[p] anno septimo.

---

653. 654. SCRIPTA PRO FRIDERICO MARCHIONE MISNENSI.

1348. Sept. 21.

Cf. infra ad Dec. 21.

653. *Litterae de recognitione regis per marchionem praestita. — Sept. 21.*

Originale in archivo publico Magdeburgensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R̷. *Sigillum deest loro membranaceo relicto.*

Reg. imp. VIII nr. 758.

Similis tenoris litteras a marchione regi datas esse ex epistula Karoli infra nr. 671 proposita apparet. Quae deperditae sunt. Cf. etiam K. Janson 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 16 n. 1.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim virjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehen,

652. c) succumbit *R.* d) quam *V.* e) sena *R.* f) *om. V.* g) *deest V.* h) am̄ *V.* i) conūbia *V.* k) rog. att. *V.* l) *al. man. in marg. add. V.* m) ob *V.* n) ad sinistram *V.* o) prosecucione *V.* p) *om. R.*

1) *1348. Aug. 1.* 2) *Gen. 6, 13.* 3) *Iob 1, 21.* 4) *Deut. 17, 11.*

horin odir lesen: Wann der hochgeborn Fridrich marggraf ze Meissen, unsirr liebir swogir und fůrste, fůr sich und seine erben, ob sin nicht were, uns fůr eyn Romischen kůng und seinen rechten herren irkennet und irkennet hat und uns gelobit hat mit guten trewen an eydes stat, das er uns do fur heldet iczunt und fůrbas halden sol und uns getrewe, gehorsam und undirtenik ze sein als eyme Romischen kůnge und seine rechten herren, di wile wir lebin, und uns beholfen ze sein mit ganczen trewin on geverd, das heilge Romische reich ze behalden und ze beherten widir allirmenngleich, nyemand uszenemen, di uns odir unsir helfer an dem vorgenanten Romischen reich und unsirn landen in dheinenweis hindern odir beschedigen wolten, usgenomen di herczogen von Beyern, der swestir[1] er gehabt hat, uf di er uns nicht hulfe pflichtig sein sol, ob wir uf ir gut und erbe ziehen wolten. Wer abir, das di vorgenanten herczogen ze Beiern, seine swegir, uf uns, unsir reich, helfer und lant zůgen, so schol er uns, unsirn reichen, helfern und landen gen den selben seinen swegirn als gen andirn unsirn widirsachen mit trewin beholfen sein. Ouch hat er uns gelobt mit guten trewin on geverd, dass er seine fůrstentum, herschefte und lehen, di er von dem heilgen Romischen reiche hat, von uns empfahen sol mit sulcher schonheit und zirheit, als er von eyme Romischen kůnge billich und ze rechte ze tun pflichtig ist, ze Prage odir andirswo in der selben nehe, wo wir im hen bescheiden, innewenk sechs wochen nach dem tage und wir im des kunt getun und empieten. Des geben wir im durch seinir dīnste willen, di er uns und dem reich tun sol in kunftigen zeiten, fier twsunt schok grozzer pfennynge Prager můncze, und di selben bewizzen wir im und seinen erben uf allir pfantschaft, di sie vor innehabn von dem reiche, und seczzen in dorzu unsir und des reichs stete Northwzen und Goslar mit allen herscheften, nuczczen, rechten, eren und gewonheiten, das si di vorgenanten pfantschefte alt und newe innehaben, nůczczen und gnẙzzen sullen, und alle frůchte und gniezz, di sie innemyn, uns nicht abslahen an der houbtsumme, wann wir in di geben umb irn dīnst und besundir liebe von unsirn kůnglichen gnaden, uncz das wir odir unsir nochkomen an dem reiche in di vorgenanten fier twsunt schok genczlichen virrichten und beczaln. Dennoch geloben wir, das wir in dorczu behulfen wǒllen sein mit guten trewin on geverd, das in di vorgenanten stete Northwsen und Goslar hulden werden ze eime rechten pfande. Ouch gelobn wir mit guten trewin on geverd, das wir den vorgenanten marggraven Fridrichen und sein erben bei allen iren fůrstlichen wirden, eren, rechten und gewonheiten lazzen wǒllen und in di nicht bekrenken in allir der weis, als si von irn eltern und in selbir her bracht sein; und wǒld sie yemant doran hindirn odir beschedigen, so sullen und wellen wir in getrewlich beholfen sein, das si di selbigen recht, wirden, eren und gewonheit behalden und beherten, und das wir in all ir hantfesten und briefe, di sie von seligir gedechtnuzze unsirn furfarn an dem reiche haben ubir pfantschefte und ubir andir sachen, bestetigen wellen und confirmiren, wenn si des an uns begernde sein, on was si brief haben von Ludwige von Beyern, der sich keysir nante, di wellen wir in von newis gebn und in di selben gnaden tun, mit unsirm kunglichen gewalt und von besundirrer liebe. Mit urkunde dises briefs virsigilt mit unsirm kunglichen insigil.

Geben ze Budissin, noch Crists geburt drewzenhundert und in dem acht und firczegistem jare, an santh Matheus tag des heilgen zwelfpoten und ewangelisten, in dem dritten jare unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem ad mandatum domini | cancellarii Iohannes Noviforensis.

1) *Mechthildis, † 1346.*

654. *Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg. — Sept. 21.*

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3141'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *forsan eadem manu ac textus scriptum. Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 757 et 6012.

Cf. supra tom. IV, 2 nr. 1104, tom. V nr. 958, tom. VI, 1 nr. 164 et 607. Cod. dipl. Saxoniae regiae II, 6 (1879) p. XX sqq.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun chunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir dem hochgeborn Fridr(ich) marggraven ze Meissen, unserm liben swager und fursten, und sein erben alle brief, di si haben uber die phantschefte Aldenburch, Chemnicz und Zwickow, mit unserm kuniglichen gewalt und diezs brifes urchund vernewn in aller der weis, als si di selben phantschefte inne haben und her bracht haben, und geloben, daz wir si do bei genedicklichen lazzen wellen und in di volchumlicher und luterlicher vernewn wellen, wenn si des begern an unsern kuniglichen gnaden. Des geben wir disen brif zu urchund versigeltn mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze Budissin an sand Matheus tag des heiligen zwelifpoten und ewangelisten, do man czalt von Christes gepurd dreuczehenhundert jar dar nach in dem acht und virczgistem jar, in dem dritten jar unserr reiche.

In plica eadem, ut videtur, manus scripsit: Ger(ungus) de Medl(ico).

655—664. ACTA AD WALDEMARUM PSEUDOMARCHIONEM SPECTANTIA.

1348. Oct. 2.—11.

Praeter nr. 657. 658. 660. 662 A contulit R. Salomon. — Deperditae videntur litterae illae, quibus pseudomarchio electioni Karoli regis accessit; cf. infra p. 666 l. 13 sq.

655—658. INFEUDATIO DE MARCHIA BRANDENBURGENSI ET LANDSBERGENSI.

655. *Litterae infeudationis. — Oct. 2.*

Originale (or.) *in archivo Zerbstensi. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. Beckmann 'Beschreibung der Stat Frankfurt' (1706) p. 105; O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 590 nr. 841. — Extr. 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 218 nr. 6884.*

Reg. imp. VIII nr. 764; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlichen mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesen: Wann wir dem hochgeborn Rudolfe herczogen ze Sachsen, des heiligen Rômischen reichs erczmarschalk, Rudolf dem jůngern seinem sůn, unsern lieben ôheimen und fůrsten, Johansen herczogen ze Meckelbůrg, Albrechten graven ze

Anhalt und fürsten ze Aschaye und den edeln Albrehten graven ze Müglink, herren ze Barbey, Wernhern rittern von Anforde, Albrehten von Warbûrch und Frid(richen) probst ze Perlein, unsern lieben getrewen, enpfolhen haben versucheunge und erkentnuzse des hochgeborn Woldmars margravên ze Brandenburch, des heiligen Rômischen reichs erczkamerer, unsers lieben swager und fürsten, der etliche in wol erkant haben, ee er von lande schiede, daz si sich umb in ervarn solten, ob ers wer, und uns des berichten solden, die sich an fürsten, herren, rittern und knehten und ouch gemeinen leûten, die den vorgenanten margraven vormals ouch erkant haben, gewisslich ervarn haben, daz ers sey, und uns des bericht und genczlichen underweiset haben, des haben wir angesehen sein gerehtikeit, der wir sicher und an zweivel von dem vorgenanten unserm fürsten und herren und andern edeln und gemeinen leûten, als vorgeschriben stet, und genczlichen underweiset sein, wann uns Got in sûliche wirde gesaczt hat mit seinen gôtlichen genaden, daz wir allermenclich des rechten bey gesten sûllen und in des genedichlichen helfen, und darumb haben wir gelihen und verleihen dem vorgenanten margraven Woldemar und seinen erben und nachkomen die marck ze Brandenbûrch und ze Lanczsperg mit allen eren, wirden, rehten, nuczczen, herscheften und gûten gewonheiten und aller zûgehorûnge und bey namen mit der stimme und kûr, die ein margrafe ze Brandenbûrch hat an der wal eins Rômischen kunigs, und seczen in in gewalt und in gewer derselben marcken in aller weis, als sein vorvarn etwenne margraven ze Brandenbûrch und ouch er selber, ee er davon schiede, die selben marken innegehabt und besezsen haben, und erfullen mit unserm kuniglichen gewalt alle gebrehen, der in den vorgen(anten) unsern lehen durch seins abweses willen oder durch dheinerley anderer sache gesein oder gewesen môchte, welherley der sei oder wi man in benennen mack, und geloben, daz wir den vorgenanten Woldmarn margraven ze Brandenbûrch bey den selben marken versprechen, beschirmen und behalten wellen wider allermenlich nymant aûszenemen, die in daran hindern wôlten, als ein Rômischer kunig sein und des reichs fürsten ze recht schirmen und versprechen sol. Wer aber, daz ymant der vorgen(anten) margraf Woldmarn, sein erben und nachkomen margraven ze Brandenbûrch an iren landen hindern wôlt oder hindert in dheine weis, so geloben wir für ûns, unser erben und nachkomen kunig ze Beheim, daz wir in wider die selben iren widersachen und hinderer beholfen sein wellen mit guten trewen ane geverde. Und des seint gezŵg der erwirdig Arnest erczbyschof ze Prage, unser lieber fürst, und die edeln lantherren ze Beheim Andres von der Dûben, Bote von Turgowe, Tasse von Skorowe, Wanige von Wartenberg, Jesk von Michelsperg, Jesk von Wartenberg genant von Wessel, Hinck von Sleven, Jost von Rosenberch, Albrecht von Crenowicz und Frid(rich) von Byberstein, unser lieben getrewen. Mit urchûnt dicz briefs, der versigelt ist mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze velde ze Heinristorf bey Mûnchsperg, do man zalt nach Cristus gebûrt driuzehenhundert jar und in dem ahten und vierczgosten jar, an dem nehsten donerstag nach santh Michahelis tag, in dem dritten jar unserer reiche.

Alia manus subscripsit: Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica manus tertia scripsit: Iohannes Noviforensis.

656. 657. MANDATA AD SUBIECTOS MARCHIONIS.

656. *Mandatum primum. — Oct. 2.*

Originale ibidem. In plica: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranacco. — Ed. Beckmann l. c. p. 106.*

Reg. imp. VIII nr. 765.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim embiten allen bischoven, epten, abtussinnen, fůrsten, fůrstinnen geistlichen und werltlichen, graven, grefinnen, freien, dinstmannen, rittirn, knechten, burgern und gebawirn, di in den landen und herscheften des hochgebornen Woldmars, marggraven ze Brandemburg und ze Landisperg wonhaftig sein odir dorin gehorin, unsir hulde und alles gut.

Wann wir dem vorgenan(ten) marggraven Woldmar unsirm liben swager und fůrsten, ewirm rechten erpherren, seine fůrstentum, land und leute mit allen herscheften und alle irr zugehōrunge virlegin habn, als in unsirn briven, di dorubir geben seint, volkumenlich(ir) und leutirlichir geschriben stet, dovon seczezen wir in widir mit unsirn kůnglichen gewalt in alle seinew fursten recht, di er gehabt hat, e er von land schiet, und ab er mit seinir betefart und mit dem abwesin, das er getan hat etlichew jar, seinir rechte ichtes versaumet odir bekrenket hette, di irgentz wir im und dirfullen den selben gebrechin mit unsirm kůnglichen gewalt, den wir haben als eyn Rōmischer kung von dem heiligen Romischen reiche, und dorumb gebiten wir ewirn trewin und andechtikeit ernstlich und festiclich bei unsirn hulden, das ir dem vorgenanten hochgeborn Woldmar marggraven ze Brandemburg und ze Landisperg, unsirm liben swager und fůrsten, holt, gehorsam und undirtenig seit und im wartent mit allen sachen als ewirm rechten erpherren. Wann ir sullet wizzen, wer do widir tete in dheinenweis, das wir dem vorgenan(ten) marggraven Woldmar, seinen erben und nochkomen mit allir macht beholfen sein wellen und mit ganzen trewin on geverd, das[a] den selben odir di selben, di in ungehorsam wern, dorczu mit unsir kunglichen gewalt volkumenlich betwingen. Mit urkůnd ditzs briefs virsigilt mit unsirm insigil.

Geben ze felde ze Heinrichsdorph bei Munchperg, noch Christs geburd drewzenhundert und in dem acht und firtzigstem jare, an dem nehesten dornstage noch sand Michels tag, in dem dritten jare unsirer reiche.

657. *Mandatum alterum. — Oct. 2.*

Originale ibidem. Descripsit H. Stäbler. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranacco. — Not. K. F. Klöden 'Diplomatische Geschichte des Markgrafen Waldemar' III (1845) p. 233. — Ineditum.*

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kunig ze allen ziten merer des reichs und kunig ze Beheim enbiten allen bischoven, ebten, probsten, conventen, fůrsten, herren, mannen, rittern, chnechten, steten, burgern, schulteizzen, gebowern und allen geistlichen und werltlichen lůten, di in der mark ze Brandenb(urch) und ze Lantsperg gesezzen sint oder in deheinen weis dar in gehorn, unsern liben getriwen, unser huld und allez gůt.

Wann wir dem hochgeborn Woldmarn marggraven ze Brandenburch und ze Lantsperg, des heiligen Romischen reichs erczkamerer, unserm liben swager und fursten, di

656. a) *sic or., corrige* und.

vorgen(ant) mark ze Brandenb(urch) und ze Lantsperg mit aller zugehorung verlihen haben und in in gewalt und in gewer wider geseczet und haben mit unserm kuniglichen gewalt ervollet allen den gebrechen, der dor an durch seines abwesens willen oder umb deheinerley ander sache gesein mochte, wi man den benennen mag, und im alle di reht getan, di ein Romischer kunig einem marggraven ze Brandenb(urch) billich und ze reht tun scholte, dar umb gebieten wir ew allen und iglichem besunder ernstlich und vestichlich bei unsern kuniglichen hulden, daz ir ew an den[a] vorgen(anten) marggraf Woldmarn haldet und im holt, getrew und undertenig seit als einem marggraven ze Brand(enburch) und ewerm rehten herren und allez daz gen im tůt, daz ir gen einem marggraven ze Brand(enburch) und ewerm rehten herren billich und ze reht ze tun phliehtig[b] seit, wann wir im mit trewen und mit stetem vleizze beigestendik und geholfen sein wellen wider aller menicklich, di im wider und ungehorsam sein, niemant auzzenemen.

Geben ze Tempelberg bei Furstenwalde des nesten dornstages nach sand Michels tag, in dem dritten jar unserr reiche.

In plica legitur eadem manu scriptum: Ger(ungus) de Medlico.

658. *Scriptum de banno imperiali infligendo et solvendo. — Oct. 11.*

Originale (or.) *ibidem. Contulit H. Stäbler. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. Beckmann l. c. p. 106.*

Reg. imp. VIII nr. 768.

Wir Karl von Gotes gnaden Rômischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kůnt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesen: Wann der hochgeborn Woldmar margraf ze Brand(emburch) und ze Lantsperg, unser lieber swager und fůrste, seinew fůrstentům, land, leůt und lehen von uns enpfangen hat und uns gelobt, gehuldet und gesworn hat, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als einem Rômischen kunig und seinem rechten herren, dar umb haben wir mit unserm kuniglichem gewalt in unser und des reichs achte getan und echten alle herren, freyen, dienstmanne[a], ritter, knehte, stete, bůrger, gepawr und allermeniglich, die zů den vorgenante[b] marken ze Brand(emburch) und ze Lantsperg gehôren und die dem vorgenanten margraven Woldmar unserm fůrsten ungehorsam sein und an in nicht keren wollen noch gen im tůn, daz si gen irem rechten herren billich zů recht tůn sôlten. Und darůber geben wir dem vorgenanten margraven Woldmar volkomene macht mit unserm kuniglichen gewalt, daz er allermeniglich, die an in keren werden und in fůr iren rechten herren erkennen und gen im recht tůn, aůs der echte ledigen und lazzen mag gleicherweis als wir selber, wann wir die selben, die in seinen gehorsam komen und im undertenig werden, mit craft ditz briefs ietzunt ůs der echte lazzen und geben in wider alle wirde, recht und ere, die si mit der vorgen(anten) echte durch iren ungehorsam und unrecht, daz si getan haben, verlorn haben in dheinweis. Mit urchůnd ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfůrt, nach Cristus gebůrt drintzehenhundert jar und in dem achten und viertzgosten jar, an dem nehsten sampztag nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforen(sis).

657. a) der *or.* b) phlichtig *or.*

658. a) -mañ *in fine lin. or.* b) *sic or.*

659—661. CESSIO TERRAE LUSATICAE.

Litterae cessionis ab ipso pseudomarchione regi datae, quarum mentio fit infra p. 664 l. 3, p. 665 l. 16, p. 666 l. 44 sqq., deperditae sunt. Id quod in eis scriptum erat, fuse enarratur in testimonio principum nr. 660 p. 665 l. 16 — p. 666 l. 11. — Cf. infra nr. 670 et 683.

659. *Mandata pseudomarchionis subiectis destinata. — Oct. 2.*

Originalia A *(mandatum generale) et* B *(mandatum speciale) diversis manibus scripta in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 288' et '289'. Sigillum in utroque pendet loro membranaceo. —* A *ed. H. Jireček, Codex iuris publici regni Bohemiae II (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 312 nr. 279;* B *ed. Lünig, Codex Germaniae diplomaticus I, 1055 nr. 92; Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2 (1845) p. 224 nr. 855. —* B *extr. Jireček l. c. p. 314 nr. 280; not. Codex diplomaticus Moraviae VII, 617 nr. 852.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 52 (A).

Ad litteras B *cf. W. Lippert 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 59 n. 62.*

A. *Mandatum generale.*

Wir Woldmar von Gots gnaden margraf ze Brandenburg und zu Lantzperch enbiten allen herren, mannen, rytteren, knechten, steten, purgern, gemeynen, schultheizzen, gepauren, armen und reichen, geystlichen und wereltlichen lûten, die in der marken und dem lande ze Luzitz wonhaftig sein und dar ein gehoren, unserr genad und unsern gruez.

Wann wir dem allerdurchleuhtigstem fûrsten und unserm genedigem herren herren Karl Romischen kunige ze allen zeiten merer dez reichs und kûnige ze Beheim, seinen erben und nachkomen kunigen ze Beheim durch besundrer gûet und gnaden willen, die er uns erzeiget und beweiset hat unde noch genediclich erzeigen mag, ze gewinnen und zu erkrigen unserr land und erbe, geben haben und geben die marke ze Luzitz mit dem lande, steten, vesten, merkten, herren, mannen, ryttern, knechten, burgern, schultheizzen, gepouren, mit aller zugehorung, als wir, ee wir von lande schiden, und seliger gedechnûzze unserr vorvaren margrafen ze Brandenburch die selben marken ze Luzitz mit dem lande innegehabt und besessen haben, daz sye fûrbas ewiclichen zu

B. *Mandatum speciale.*

Wir Woldmar von Gots gnaden margraf ze Brandenburg und zu Lantzperg enbiten dem edlen Ulrichen von Pak unser gnad und unsern grus.

Wann wir dem allerdurchleuchtigstem fursten und unserm gnedigen herren hern Karl Romischem kunige ze allen zeiten merer des reichs und kunge ze Behem, seinen erben und nachkomen kunigen ze Behem durch besunder guet und gnaden willen, di er uns erezeiget und beweiset hat und noch gnediclich[a] erczeigen mag, ze gewinnen und ze erchrigen unser land und erbe, geben haben und geben di mark ze Luziez mit dem lande, steten, vesten, merkten, herren, mannen, rittern, knechten, burgern, schultheizzen, gepawern, mit aller zugehôrung, als wir, ee wir von lande schiden, und seliger gedechtnusse unserr vorvarn margrafen ze Brandemburch die selben marken ze Luziez mit dem lande innegehabt und besezzen haben, daz si furbaz ewichlichen zu

659 B. a) gnedichich B.

dem vorgenanten kunichrich und zu der kron ze Beheim gehoren sol, als in unsern briefen, die wir dar über geben haben[1], volkumenlicher geschriben stet. darumb lazzen wir euch ledig und loz mit kraft ditz briefs euch allesamt und idlichen besunder aller huldung, treüwen und eydes, damit ir uns und unsern vorvaren margrafen ze Brandenburch und ze Luzitz verpunden gewesen seyt, und leiten und weisen euch an den vorgenanten unsern gnedigen herren den Romischen kunig und kunig ze Beheim, sein erben und nachkomen kunigen ze Beheim, und gebiten euch erenstlich und vesticlich, daz ir allesamt von euren und eurer erben wegen dem vorgen(anten) unserm herren dem Romischen kunig, seinen erben und nachkomen kunigen ze Beheim hulden, sweren und geloben sült, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein ewiclich, als ir euren rechten erbherren billich und zu recht ze tůn phlihtig seit, wann wir geloben euch mit guten trewen an geuerde, daz wir euch allesampt und iglichen besunder, wenn wir dez ermant werden, huldung, treung und eide ledig sagen und lazzen wöllen mit unserr selbes můnd und euch an den vorgen(anten) unsern herren den Romischen kunig und kunig ze Beheim, seine erben und nachkomen kunig ze Beheim weisen und leiten wollen on fürgeczog und an alles hindernuzze. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist ze Tempelberch pey Fürstenwald, do man zalt von Crists geburt dreuczehenhundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, dez nechsten donerstags nach sand Michels tag.

dem vorgenanten kunigrich und zu der kron ze Behem gehorn sol, als in unsern brifen, di wir dor uber geben haben, volchumenlicher geschriben stet, dor umb lazzen wir dich ledig und loz mit kraft diez briefs aller huldung, treuen und eides, do mit du uns und unsern vorvarn marchrafen ze Brandenburch und zu Luziez verpunden gewesen bist, und leiten und weyzen dich an dem vorgenanten unsern gnedigen herren den Romischen kunig und kunig ze Behem, sein erben und nachkomen kunigen ze Behem, und gebiten dir ernstleich und festichlich, daz du von deinen und deiner erben wegen dem vorgen(anten) unserm herren dem Römischen kunig, seinen erben und nachchomen kungen ze Behem hulden, sweren und geloben solt, getrewe, gehorsam und untertenig ze sein ewichlich, als du deinen rechten erbherren billich und zu recht ze[b] tun phlichtig seist, wann wir geloben dir mit guten trewen an geverde, daz wir dich, wann wir dez ermant werden, huldung, trew und eids ledig sagen und lassen wellen mit unsers selbs munde und dich an den vorgen(anten) unsern herren den Römischen kunig und kung ze Behem, seine erben und nachchomen kunige ze Behem weisen und leiten wollen an furgeczog und an alles hindernuzze. Mit urchund diez briefs versigelt mit unserm insigel.

Der geben ist zu Tempelberg bey Furstenwald, do man ezalt von Christus[c] geburd dreuczehenhundert jar dornach in dem acht und virezgisten jar, des nesten[d] donerstag nach sand Michels tag.

660. *Testimonium de cessione. — Oct. 2.*

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 290'. Ad imaginem phototypicam descripsit H. Stäbler. Ex tredecim sigillis decimum deperditum est; reliqua pendent loris membranaceis. — Ed. Jireček l. c. p. 309 nr. 277. — Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 617 nr. 853; 'Meklenburgisches Urkundenbuch' X (1877) p. 219 nr. 6885.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 51; cf. additamentum primum p. 835.

659 B. b) se *B.* c) xpistus *B.* d) nestet *B.*

1) *Serratae non sunt.*

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzog ze Sachsen, des heilgen Romischen reichs ertzmarschalk, Arnestus ertzpischof ze Prag, Rudolph der jůnger hertzog ze Sachsen, Johans hertzog ze Mekkelnburg von den selben Gots genaden, Albrecht graf von Mogelingen, herr(e) ze Barbey, Andreas rittir von Globk, Albrecht rittir von Warburg, Didrich probst ze Berlyn, Andres von der Diube, Bote von Turgow, Jeske von Michilsperg, Wanke von Wartenberg und Jost von Rosenberg verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehent, horent odir lesent, das wir dobei gewesin seint und das gesehen und gehort habn und dorubir zu getzůge geschriben und gebeten sein und getzůgen ouch das mit craft ditz briefs, das der hochgeborne fůrste und herre her Woldmar marggraf ze Brandemburg und ze Landisperg, des heilgen Rǒmischen reichs ertzkamerer, angesehen hat di trewe und di genade, di im der allerdurchleuchtigister fůrste und unsir[a] genediger herre her Karl Romischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim sein land ze gewynnen und noch wol ertzeigen mag, und hat dem vorgenanten unsirm herren dem Romischen kůnge und kůnge ze Beheim, sein erben und nochkomen kůngen ze Beheim und dem selben kůngreich und der cron ze Beheim geben und verschriben mit seinen briefen[1] di marck ze Lwsitz mit dem land und mit allen steten, festen, merkten, dǒrfern, herren, mannen, lehen, virlehenten guten, rittirn, knechten, schultheizzen, gepawirn, mit welden, půschin, bergen, grůnden, slichten, wazzirn und wazzirsleuften und mit allen rechten, gewonheiten, freiheiten, eren, wirden, gůlden, nuczczen und herscheften und mit aller zugehǒrunge, wie man di mit besundirn worten benennen mag, als er und seliger gedechtnuzz seine vorfarn marggraven ze Brandemburg di selben marke ze Lwsicz mit dem land besessin hat, und hat gelobt mit guten trewen on geverd, das er alle stete, festen, herren, ritter, knechte, burger, schultheizzen, gepawir[b] und allermenngleich in der selben marke und land ze Lwsicz an den vorgenanten unsirn herren den Romischen kůng und kůng ze Beheim, seinen erben und nochkomen kůngen ze Beheim on allen fůrgetzog leiten und wîsen sůlle und welle, und hat ouch gelobt fůr sich, sein erben und nachkomen marggraven ze Brandenburg, das si dem selben unserm herren, sein erben und nochkomen[c] kůngen ze Beheim dortzu mit aller macht, wi und wenn sî das ermanen, mit gantzen trewen behulfen sein wellen widir allermenngleich niemand uzzenemen, das si di vorgenant marke ze Lwsicz mit dem land, steten, merkten, herren, mannen, rittern und knechten und mit allir zugehǒrunge, als vorgeschriben stet, gar und gentzlich erkriegen und in iren gehorsam bringen, und dorumb sagt er mit craft seiner briefe ledig und loz alle herren, ritter, knechte, stete, purger, schultheizzen, pawir[d] und allirmenngleich, di in der vorgenan(ten) marke und land ze Lwsicz wonhaftig sein odir dorin gehǒrn, aller huldunge, trewen und eydes, der sî im und seliger gedechtnuzz seinen vorfarn marggraven ze Brandemburg virbunden gewesin seint, und welhe undir in das von im selber hǒren wellen, den gelobt er mit guten trewen on geverd, das er in das selbir sagen welle mit seines selbes munde und in sein offen briefe dorubir geben, ob si des muten, und hat geboten in allen gemeinlichin und iclichim besundern mit craft seinir briefe gleichirwîs, als ob er selbir in das gebǒte mit seines selbis munde, das si dem vorgenanten unsirm genedigen herren dem Romischen kůnge und kůnge ze Beheim, seinen erben und nochkomen kůngen ze Beheim hulden, swern und geloben sullen getreẘ, gehorsam und undirtenig ze sein als iren rechten erpherren, und hat sich vertzîgen fůr sich, seine erben und nochkomen marggraven ze Brandemburg mit bedachtem mute, mit guten willen und mit fullem rate alles rechtes, ansproche und anredunge, di si zu der vorgenanten marke und land ze Lwsicz, herren, steten, festen, mannen, purgern, leuten armen und reichen und allir zugehǒrunge, als vorgeschriben ist, habn, gehabt habn odir gehaben mǒchten,

660. a) unsir̨ *or.* b) gepawir̨ *or.* c) *prima* n *ex* m *corr. or.* d) pawir̨ *or.*

1) *Servatae non sunt.*

und binamen ob er zu den steten Budissin und Gorlitz und irr zugehôrunge dhein recht odir ansproche gehabt hette, der begîbt und vertzîhet er sich mit craft seiner briefe. Und ubir das bi̊tet er den allirdurchleuchtigisten fůrsten und unsirn genedigen herren hern Karl Romischen kůng und kůng ze Beheim den vorgenanten, das er di egenånte seine gabe der marke und des landes ze Lwsicz, di er dem kůngreich und der cronen ze Beheim recht und redlich getan hat, als vorgeschrîbn stet, geruche ze confirmiren und ze bestetigen mit seinir kůnglichin gewalt, di er hat von dem heilgen Romischen reiche, wann er allen gebrechen seinir briefe, ob keinir dorin ist, dirfullen wel und an aller stat lẘtirn und bessirn, wenn er des von dem vorgen(anten) unsirm herren, seinen erben und nochkomen kůngen ze Beheim geinrit und dirmanet wirt, in der besten wîse, so derselbe gebreche dirfullet und gebessirt werden mag. Ouch bekennen und getzewgen wir, das der vorgen(ant) hochgeborne fůrste und herre her Woldmar marggraf ze Brandemburg und ze Landsperg in besundern seinen briefen[1], do wir ouch ze getzewge in geschriben seint, seyne stymme und kůr, di er hat als eyn marggrave ze Brandemburg an der wal eyns Romischen kůnges, an den vorgen(anten) unsirn genedigen herren hern Karl Romischen kůng und kůng ze Beheim geben und keret hat und hat gelobt in guten trewen on geverd, das er in haben und halten welle ze eyme Romischen kůnge und seine(m) rechten herren und gen im alles das tun sulle und welle, das er gen eyme Romischen kůnge und seine(m) rechten herren billich und durch recht ze tun pflichtig ist: und binamen hat er gelobt, das er dem selben unserm herren dem Romischen kunge und kůnge ze Beheim beigestendig und gehulfig sein welle und sulle mit aller seinir macht widir allirmenngleich, niemand uzzenemen, di weil er lebt. Und des ze urkůnd und ze ewiger gedechtnuzz und sichirheit geben wir unsern brief versigelt mit unsern ingesigiln.

Der geben ist ze Tempilberg bei Furstenwald, do man czalt von Christes geburd drewtzehenhundert jar in dem acht und firczigistem jar, des nesten dornstages noch sand Michels tag.

661. *Promissio principum de adiutorio ad acquirendam terram praestando. — Oct. 2.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 291'. Sigilla quinque pendent loris membranaceis. — Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 617 nr. 854.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 661.

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzoge ze Sachsen, des heiligen Romischen reichs ertzmarschalk, hertzog Rudolph sein sun, Johans hertzog ze Mekkelnburg, Albrecht grave ze Anhalt und fůrste ze Aschaye und Albrecht graf ze Muglingen und herr(e) ze Barbey virjehen und tun kunt offenlich mit disem brive allen den, di in sehent, horent odir lesent: Wann der hochgeborn fůrste und unsir liber oheim her Woldmar marggraf ze Brandenburg, des heilgen Romischen reichs erczkamerer, angesehen hat di besunder gnad und hilfe, di im der allerdurchleuchtigiste fůrst und unsir[a] gnedigir herr her Karl Romischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kůng ze Beheim, von seiner kůnglichen gůte getan hat mit trewen und mit gantzem vleizze und noch tun mag, sein land und erbe ze gewinnen, und hat im und seinen erben und nachkomen kungen ze Beheim mit bedachtem mut und mit gutem rat die marke ze Lwsitz mit dem lande vereygent und gegeben mit aller irr zugehôrung, als in den briefen[1], di doruber gegeben seint, volkomichlicher stet geschrîben, dovon geloben wir mit gantzen

661. a) unsir' *or.*

1 *Serratae non sunt.*

trewen on geverd fůr uns, unsir erben und nachkomen dem vorgenanten unserm genedigen herren dem Romischen kůnge und kůnge ze Beheim, das wir im, seinen erben und nachkomen kůngen ze Beheim getrewlich und on geverd mit allir unsirer macht beholfen sein wellen und schůllen, das si das vorgenante land ze Lwsitz erchriegen und in ir gehorsam bringen in aller der mazze, als di briefe luten, di in von dem vorgenanten unserm lieben oheim marggraf Woldmarn darubir seint gegeben. Und dornoch geloben wir mit guten trewen on alles geverd, das wir das schaffin wellen und schikken, das unsir[b] lieben frůnt hertzog Otte von Sachsen, hertzog Albrecht von Mekkelnburg und grave Woldmar ze Anhalt, fůrste von Aschaye, di zu dem mal nicht gegenwurtig waren, di selben gelubde, di wir getan haben in disem brive, ouch tun sullen von worte ze wort als wir, und des ir besundern brief geben in allir der mazze, als do vor geschriben stet, und di virsigiln mit irn insigiln, so wir das allirschirist gefůgen und geschaffen můgen, on geverd. Mit urchůnd ditzs briefs virsiglt mit unsern insigeln.

Der geben ist ze Tempelberg bey Furstenwald, do man czalt von Christes geburth dreuczehen hundert jar darnach in dem achtundvirczgistem jar, des nesten dornstages noch sand Michels tag.

662—664. INFEUDATIO EVENTUALIS DUCUM SAXONIAE ET COMITUM DE ANHALT.

662. *Litterae infeudationis.* — *Oct. 2.*

Habemus formas duas: A *maiorem,* B *minorem quae serie testium caret.*

A *originale in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

B 1 *originale olim in archivo civitatis Francofurti ad Oderam 'VIII, 2, 22', nunc in archivo regio Berolinensi 'Mark als Reichsstand 11b'. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

B 2 *originale in archivo Zerbstensi. Sigillum maiestatis pendet filis sericis rubri viridisque coloris.*

Ed. O. de Heinemann l. c. p. 592 nr. 842 (A) *et p. 593 nr. 843* (B 2). — *Extr. Gurnik 'Das Stadtarchiv zu Frankfurt a. O.' (1895) p. 19 nr. 51* (B 1).

Reg. imp. VIII nr. 766, cf. additamentum primum p. 831.

Textum damus litterarum A *et* B 1, *ex* B 2 *praestantiores tantum lectiones annotantes.*

A. *Forma maior.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kůnig ze Beheim verjehen offenlich mit disem brief und tůn kunt allen den, di in sehen oder horen lesen, daz wir haben angesehen getriwe, willige, stete und unvordrossen dinst, die uns und dem heyligen Romischen reych die hochgeboren Rudolf der jůnger und Ott hertzogen ze Sachsen,

B. *Forma minor.*

Wir[a] Karl von Gots gnaden Romischer kůng, ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offinlich mit disem briefe allen den, di in sehen, horen odir lesen, das wir haben angesehen getrewen[b], willigen, steten und unvordrossen dienst, di uns und dem heilgen Romischen reich di hochgebor(e)n Rudolf der jůnger und Otte herczogen ze Sachsen,

661. b) unsirę *or.*

662 B. a) *littera initialis deest B 2.* b) *deest B 2.*

unser[a] libe oheym, Albrecht und Woldmar grafen ze Anhalt und fürsten ze Ascheye oft unverdrossenlich getan haben und noch tůn sullen und mûgen in kûnftigen zeiten, und dar umb leihe wir in und iren erben und nachkomen die mark ze Brandenburch und zu Lantzperch mit allen iren wirden, rechten, nûtzen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehörung und bey namen mit der stymmen und kůr, die ein margraf zu Brandenburch hat an der wal eines Romischen kûngs, und in aller weise, als margrafen ze Brandenburch und zu Lantzperch di selben marken her bracht haben und als si der hochgeporen Woldmar margraf ze Brandenburch und in Lantzperch, dez heyligen Romischen reichs ertzkamerer, unser liber swager und fürst, inngehabt und besessen hat, ee er von lande schied, mit solchem underscheit, ob der vorgenant margraf Woldemar also verschied und stůrbe, daz er erben nicht enliez, und geloben mit unsern kunchlichen gnaden mit gůten trewen an geverd für uns, unser erben und nachkomen köngen ze Beheim den vorgenanten Rudolfen und Otten hertzogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmaren grafen ze Anhalt und fürsten zu Ascheye, iren erben und nachkomen, daz wir in, ob ez ze schulden chůmt, peystendik und beholfen sein wollen wider aller menlichen, niemand auszenemen, und wider alle ire widersache, die si, ir erben und nachkomen an den vorgenanten marken ze Brandenburch und ze Lantzperch und irr zugehörung, als vor geschriben stet, hinderten in dehein weis, und besunder geloben wir für uns, unser erben und nachkomen kûnig ze Beheim, daz wir sye, ir erben und nachkomen pey den selben marken und aller irr zugehörung vorsprechen, behalden und schirmen wöllen wider aller menlichen, als wir unser und dez reychs fûrsten recht und pillich tun süllen. Und dez sind gezeûg: der hochgeboren Rudolph hertzog ze Sachsen der elter, dez heyligen Romischen reichs ertzmarschalk, unser liber oheim, der erwirdig

unsir[c] liben oheim[c] Albrecht und Woldmar graven ze Anhalt und fursten ze Aschaye[d] offt unverdrosselich getan haben und noch tun sullen und mûgen in kunftigen zeiten, und dorumb leihe wir in und iren erben und nochkomen di marke ze Brandemburg und ze Landisperg mit allen iren[e] wirden, rechten, nůczen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehörung und binamen mit der stymmen und kůr, di ein marggraf ze Brandemburg hat an der wal eyns Romischen kunges, und in aller weis, als marggrafen ze Brandemburg und ze Landisperg di selben marken her bracht haben und als si der hochgeborne Woldmar marggraf ze Brandemburg und ze Landisperg, des heilgen Romischen reichs erczkamerer, unsir[f,g] liber swager und fürste[g] innegehabt und besessen hat, ee er von land schiet, mit sulchem undirscheit, ob der vorgenante marggraf Woldmar also vorschied und stůrbe, das er erben nicht enliez, und geloben mit unsern kunglichen gnaden mit guten trewin on geverd fur uns, unsir erben und nochkomen kůngen ze Beheim den vorgen(anten) Rudolf und Otten herczogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmaren grafen ze Anhalt und fürsten ze Aschaye, iren erben und nochkomen, das wir in, ob es ze schulden chůmt, beistendig und beholfen sein wellen und sullen mit aller macht widir allirmenngleich, niemand uzzenemen, und widir alle ir widersachen, di si, ir erben und nochkomen an den vorgenanten marken ze Brandemburg und ze Landisperg und irr zugehorung, als[h] vorgeschriben stet[h], hinderten in dheinenweis, und besundern geloben wir fur uns, unsir erben und nochkomen kungen ze Beheim, das wir si, ir[i] erben und nochkomen bei den selben marken und alle irr zugehorung[i] versprechen, behalden und schirmen wollen und sullen mit allir macht widir allirmenngleich, niemand uzzenemen, on geverd und mit guten trewin.

662 A. a) unsr̊ *et sic semper A.*

662 B. c) unsir — oheim *deest B 2.* d) und ir eldern *add. B 2.* e) eren *B 2.* f) unsir̨ *et sic saepius B 1.* g) unsir — fürste *desunt B 2.* h) als — stet *desunt B 2.* i) ir — zugehorung *desunt B 2.*

Arnest ertzbischof ze Prag, unser fůrsten, und die edelen lantherren ze Beheim Andres von der Duben, Bote von Turgow, Tasse von Skurow, Wank von Wartenberch, Jesk von Michelsperg, Jesk von Wartenberch genant von Wessel, Hynk von Sleben, Jost von Rosemberch, Albrecht von Crenowicz und Fridrich von Pyberstein, unser liben getrewen. Mit urkund ditz briefs, der besigelt ist mit unserm kůniglichem insigel.

Der geben ist ze veld ze Heinrichsdorf pey Můnchsperch, do man zalt von Cristus gebůrt dreutzehenhundert jar dar nach in dem acht und virzigsten jar, an dem nechsten donerstag nach sant Michaels tag, in dem drytten jar unserr reych.

Alia manus subscripsit: Et ego Nicolaus decanus Olomucensis, aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, recognovi.

In plica legitur manu tertia scriptum: Iohannes Novifor.

Mit urkund ditz briefs virsigilt[k] mit unsirm kunglichen insigil.

Der[l] geben ist ze felde ze Heinrichsdorph bei Munchperg, do man czalte noch Christs gebůrd drewzenhundert und achtundfierczig jar, an nehesten dornstage noch sand Michels tag, in dem dritten jare unsirr reiche.

663. *Testimonium de infeudatione eventuali. — Oct. 2.*

Originale frustra quaesivimus[1]. — *Apographon saec. XVIII.* „*descriptum ex membrana*" *(i. e. ex ipso originali, ut apparet) in collectione Gundlingiana quae exstat in bibliotheca regia Berolinensi 'Ms. boruss. in fol. 531' f. 95—97* (G). *Ex tredecim sigillis, quae originali olim loris membranaceis affixa erant, nonnisi duorum fragmenta servata erant, cum* G *conficeretur, ut ibidem subnotatum est. — Aliam copiam saec. XVIII. quam idem codex p. 97—100 praebet ex* G *sine dubio descriptam neglexinus. — Ed. O. de Heinemann l. c. p. 594 nr. 844 ad editionem quam ex* G *pararit Kloeden 'Diplomatische Geschichte des Markgrafen Waldemar von Brandenburg' III (1844) p. 484.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 53; cf. additamentum primum p. 835.

Orthographiam ad normam litterarum nr. 660 et 662 A correximus.

Wir Rudolph von Gots gnaden hertzog ze Sachsen, des heiligen Romischen reychs ertzmarschalk, und wir Johans von denselben Gots gnaden hertzog zu Kernthen, graf ze Tirol und ze Gortz, und auch wir Arnestus von denselben Gots genaden ertzpischof ze Prag, Andres von der Duben, Bote von Turgow, Tasse von Skurow, Wanke von Wartenberg[a], Jeske von Michelsperch, Jeske von Wartenberg[a] genannt von Wessel, Hynck[b] von Sleben, Jost von Rosenberch, Albrecht von Chrenowitz und Friedrich von Byberstein verjehen[c] und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, horent oder lesent, das wir dabey gewesen sint und das gesehen und gehort haben und darubir ze

662 B. k) der virsigilt ist *B 2.* l) und *B 2.*

663. a) Bartenberg *G.* b) Heymko *G.* c) beruhen *corr.* beriechen *G.*

1) *In archivis Berolinensi Dresdensi Gothano Vimariensi Vindobonensi Zerbstensi non est repertum.*

getzẘge gebeten sein und getzẘgen ouch[d] das mit craft ditz briefs, daz der allerdurchleuchtigster fürst und unser genediger herre her Karl Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim den hochgebornen fůrsten und herren hertzogen Rudolphen dem jüngern und hertzogen Otten von Sachsen gebrudern, Albrechten und Woldemarn grafen zu Anhalt und fursten zu Aschaye, iren erben und nachkomen, umb getrewe, stete und willige dienste, die sie im und dem heilgen Romischen reich oft[e] unverdrossenlich gethan haben und noch tun sullen und mügen in künftigen zeiten, verliehen hat die marken zu Brandenburg und zu Landisperch mit allen eren, wirden, rechten, nutzen, herscheften und guten gewonheiten und aller zugehorung und beinamen mit der stymmen und kůr[f], die ein marggraf ze Brandenburg an der wal eines Romischen kunigs hat, in aller weis alse[g] marggraven ze Brandenburg und ze Landisperch dieselben marken her bracht haben und als sie der hochgeborn furst und herre her Woldemar, margraf ze Brandenburg und ze Landisperch, des heiligen Romischen reichs ertzkamerer inne gehabt und besessen hat, ee er von land schied, mit sulichem underscheit, ob der vorgenant margraf Woldemar also verschied und stürbe[h], daz er erben nicht enliez, und hat gelobet mit seinen kunglichen gnaden mit guten trewen an geverd für sich, seyn erben und nachkomen künge zu Beheim, den vorgenanten Rudolphen und Otten hertzogen zu Sachsen, Albrecht und Woldemar grafen zu Anhalt und fürsten zu Aschaye, iren[i] erben und nachkomen, daz er in, ob ez ze schulden chůmt, beygestendig und geholfen seyn schol an geverd mit aller macht wider aller meniglich, niemand auszenemen, die sie oder ir erben und nachkomen an den vorgenanten marken ze Brandenburg und ze Landisperch und irr zugehörung hinderten in[k] dheinen weis[k]; und besunder hat er gelobt für sich, sein erben und nachkomen kung ze Beheim, daz er sie, ir erben und nachkomen bei denselben marken und aller ir zugehörung versprechen, behalden und schirmen[l] will wider allermeniglichen, als oft in des not geschicht und wenn sie seyn des[m] ermanent[n]. Und des[o] zu urkund und zu ewiger[p] gedechtnuzze und sicherheit geben wir diesen brief versigelten mit unsern insigeln.

Der geben ist zu Tempelberg bey Fürstenwald, da man zalt von Christs geburt dreutzenhundert jar darnach in dem acht und virzigsten jar, an dem nechsten donerstag nach sand Michels tag.

664. *Mandatum regis ad subiectos de homagio eventuali praestando. — Oct. 11.*

Originale olim in archivo civitatis Francofurti ad Oderam 'VIII, 3, 67', nunc in regio Berolinensi 'Mark als Reichsstand nr. 11c'. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann l. c. p. 596 nr. 845a. — Extr. Gurnik l. c. p. 19 nr. 52.*

Reg. imp. VIII nr. 769.

Wir Karl von Gots genaden Romischer künig ze allen zeiten merer des reichs und künig ze Beheim embieten allen byschöfen, ebten, abtissin, pröbsten, herren, freyen, dienstmañ, rittern, knehten, steten, burgern, gepawren und allermeniglich, die zů dem marken ze Brand(enburg) und ze Lantsperg gehoren, unsern lieben getrewen, unser hulde und alles gůt.

Wann wir den hochgeborn Rudolfen dem jüngern und Otten gebrůdern, hertzogen ze Sachsen, unsern lieben öheimen, Albrehten und Woldemarn fürsten ze Anhalt und graven zu Aschan(ie), unsern lieben swegern und fürsten, iren erben und nachkomen

663. d) auf *G.* e) und *add. G.* f) kör wahl *G.* g) alle *G.* h) sterbe *G.* i) ihrer *G.* k) *loco* in dheinen weis *G habet:* post 'hinderten' poni debet punctum; pro 'chainenweis' legetur 'nahmenweis' i. e. 'namentlich und besonders' Chainensweis. l) beschirmen *G.* m) daß *corr.* den *G.* n) ermanet *G.* o) den *G.* p) ewigen *G.*

durch getrewer steter dienst willen, die si uns und dem heiligen Rômischen reiche offt unverdrozzenlichen getan haben und noch tůn sullen und mûgen in kunftigen zeiten, die vorgen(anten) marcken ze Brand(enburg) und ze Lantsperg mit allen wirden, eren und rehten, herren, freyen, dienstmann̄, geistlichen und wertlichen, rittern, knehten, burgern, gepawren, landen, leuten und zůgehorůnge reht und redlich verlihen haben, ob der hochgeborn Woldmar margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg, unser lieber swager und fûrste, stûrbe und abgieng, daz er elicher erben nach im niht liezze, als in unsern briefen, die wir darûber geben haben[1], volkomenlicher geschriben stet, dorumb gebieten wir euch mit unserm kunklichen gewalt, den wir haben von wegen des heiligen Romischen reichs, euch allen und ieglichem besundern, daz ir den vorgen(anten) hochgeborne Rudolfen und Otten hertzogen ze Sachsen, . . Albrehten und Woldmarn fûrsten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie) geloben, hulden und sweren sůlt, getrewe, gehorsam und undertenig ze sein als margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg, und daz ir si, ir erben und nachkomen fûr margraven ze Brand(enburg) und ze Lantsperg erkennen wellent und gen im alles daz tůn, daz ir gen ewerm rehten erpherren billich und durch reht ze tůn pflichtig seint, mit solichem underscheide, ob der vorgen(ante) margrafe Woldmar euwer herre also stûrbe und abgieng, daz er erben niht liezze, als da vorgeschriben stet. Mit urchůnde ditz briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfůrt, nach Cristus gebůrd driutzehenhundert jar und in dem ahten und viertzgostem jar, an dem nehsten sampztag nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

---

665. SCRIPTUM DE IUDAEIS IN SEDIBUS LIBERIS NON IUDICANDIS.

1348. Oct. 5.

Originale in archivo civitatis Tremoniensis 'nr. 352'. Sigillum pendet loro membranacco. — Ed. Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch. Ergänzungsband I' (1910) p. 432 nr. 857. — Extr. Fahne 'Urkundenbuch von Dortmund' I (1855) p. 156 nr. 127, Rübel 'Dortmunder Urkundenbuch' I, 2 (1885) p. 442 nr. 636. Editionem novissimam repetimus.

Quae cum litteris Bernhardi domini de Lippe 1345. Feb. 13. datis (ed. Rübel l. c. p. 394 nr. 796) conveniunt, typis minoribus excussa sunt.

Wi Godert greve van Arnsberg und voert ale unse rechten erven bekennet und betughet alle den ghenen, dey dissen breif *seyn unde horen lesen, dat uns unse herre dey keysere van Rome hevet enboden, dat men over neyneghen Juden richten ensal vor den vrigen stůle unde dat 'dey veme' is ghehten, wante dat nů van aldes recht hevet ghewesen. Hir umme want uns unse herre dey keser van Rome aldus hevet enboden, so sy wii des to rade worden myt willen und myt volbůrt al unsir nakomelinge unde unsir rechten erven unde myt rade unsir vront, dat wii lovet und sekert in gůden trůwen in dissem openen breive stede unde vast to haldene, dat men over neyneghen Juden richten ensal vor unsen vrigen grascapen unde vor unsen vrigen stůlen, dat geheyten is 'dey veme', unde bidden vortmer alle dey andern, dey vrige grascap hebben in unsem lande, dat sey dat selve boet myt uns halden wellen, alzo alz uns unse herre dey keyser von Rome hevet enboden, und richten nicht vor eren vrigen stůlen und vor iren vrigen grascapen over neyneghen Juden um unsen willen, alzo alz uns gheboden is, wante dat nů van aldes recht ghewesen en hevet. Hir um dat dit allet

1) *Supra nr. 662.*

stede und vast blive unde sůnder arghelist untobroken, so heb wii greve Godert van Arnsberge vor uns und vor unse erven dissen breif besegelt to eyme tůghe und in orkůnde.

Dey screven is und ghegeven in den jaren unses Heren, do men screif důsent dreyhundert und in deme achte und veirtteghesten jare, des sonnendaghes na sante Remigius daghe.

---

666. COMMISSIO INFEUDATIONIS.

1348. Oct. 11.

Originale (or.) in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. In plica legitur: R̸. *Sigilli maiestatis fragmentum parvum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 595 nr. 845. — Extr. G. Schmidt 'Urkundenbuch des Hochstifts Halberstadt' III (1887) p. 499 nr. 2403.*

Reg. imp. VIII nr. 767; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tûn kůnt offenlich mit disem brief allen den, die in sehent, hôrent oder lesen, daz wir dem hochgeborn Bernharden fursten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie)[a], unserm lieben swager und fûrsten, seinew lehen, lant, leůt, fûrstentum und herschefte mit der stat ze Aschersleven und allen dingstůlen, mit allen rechten, eren, wirden, freyheiten, gewonheiten, nuezezen und zugehorunge, die er da hat, bey dem hochgeborn Albrechten fûrsten ze Anhalt und graven ze Aschan(ie), seinen vetter, gesant haben und senden mit craft ditz briefs, und geben dem vorgenanten graven Albrechten volkomene macht mit unserm kunklichen gewalt, daz er von dem vorgen(anten) graven Bernharden, seine(m) vetter, von unsern und des reichs wegen huldunge, gelûbde und eyde der trewen, gehorsam und undertenigkeit, die er uns und dem heiligen Romischen reiche billich und durch recht ze tûn und ze leisten pflichtig ist, nemen und enpfahen mag gleicherweis als wir selber, und wellen mit unserm kunklichen gewalt, daz die lehen, die wir im bey dem vorgen(anten) graven Albrehten, seine(m) vetter, gesant haben und senden, alle die craft, macht und reht haben sûllen, als ob der vorgen(ant) grafe Bernhart die selben seinew lehen von unserer kunklichen wirdikeit mit seins selb leib gegenwerticlichen enpfangen het in aller wirde und schonheit, als fûrsten iren lehen von dem reiche zû enpfahen pflichtig sein. Doch wellen wir, wenn der vorgen(ant) grafe Bernhart daz fûglich schicken und tun mag, daz er danne die selben seinew lehen von uns und dem reiche enpfahen sol und gen uns denne tûn, daz er gen einem Rômischen kůnig und seinem rehten herren billich und zû reht ze tun pflichtig ist. Mit urchûnd ditz briefs versigelt mit unserm kunklichen insigel.

Der geben ist ze velde bey Frankenfûrt, nach Cristus gebûrt driutzehenhundert jar und in dem ahten und vierczgostem jar, an dem nehsten sûnnabent nach sand Dyonisii tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica legitur alia manu scriptum: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

---

666. a) n *in loco raso or.*

667. PROMISSIO DUCUM POMERANIAE IUNIORUM DE FEUDIS RECIPIENDIS.
1348. Oct. 14.

Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 166—166' (N). Contulit R. Salomon. Adhibemus praeterea editionem quam ad similem codicem hodie deperditum paravit Sommersberg, Silesiacarum rerum scriptores I (1729) p. 987 (S).

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 55.

Orthographiam in N et S corruptam, ut potuimus, correximus. — Cf. supra nr. 606 sqq.

Wir Bohuslaw, Barnim[1] und Wartislaw zu Stettin, der Pomeren, der Wenden und der Cassuben hertzogen und fürsten zu Rügen verjehen etc., das wir globt haben und globen mit disem brive mit guten gantzen trewen on geverde dem allerdurchleuchtigisten fürsten und herren hern Karl, dem Romischen kunige etc., unserm gnedigen herren, getrew, gehorsam und undertenig zu seyn als einem Romischen kunige und unserm rechten herren und von im unser hertzogtum, fürstentum, herschaft und land entphahen und im hulden und leibhaftig sweren, so wir das schirst tun mugen, one geverde und ime geholffen seyn wider allermenniglich, niemand auszenemen, und bei im und bei dem heyligen Romischen reich zu bleiben und tun als bei unserm rechten herren mit ganzen steten trewen, so wir best[a] mugen. Und ich Bohuslaw bekenne sonderlich, daz ich vor dem hochgebornem herren hertzogen Barnim[2] etc., meinem lieben vettern, leibhaftig gesworen hab meinem herren hern Karl dem Romischen kunige dem vorgenantem, und das mein vetter hertzog Barnim der egenant mein eit von meines herren des Romischen kuniges und des reichs wegen von mir empfangen und genomen hat in gegenwertigkeit des erwirdigen herren hern Johans bischofs zu Chamyn. Davon globen wir[b] Barnim und Wartislaw hertzogen zu Stettin etc. mit guten gantzen[c] trewen on geverde, das wir gleich unserm bruder hertzogen Bohuslaw samtlich eide tun und sweren sollen und wellen dem vorgenanten hochgebornen fürsten hern Barnim etc., unserm lieben vettern, zu des allerdurchleuchtigisten fürsten und herren hern Karls des Romischen kuniges, unsers gnedigen herren, und zu[d] des heyligen Romischen reichs hand, wenn wir des von hertzogen Barnim zu Stettin, unserm lieben vetter, von unsers herren des Romischen kuniges wegen und in seynem namen ermanet wurden, und globen mit gesamter hand alle drei mit einander, das wir die[e] vorgenanten glubd, huldung und eide, der[f] wir uns verpflichtet[g] haben, dem vorgenanten unserm gnedigen herren dem Romischen kunige leibhaftig und in seines selber gegenwertigkeit gantzlich und volkomlich volbringen[h], enden und volziehen sollen und wellen on geverde und an alles[i] hindernus, in aller der[k] masze, als vorgeschriben stet. Und des zu urkunt etc.

Geben zu Stetin, da man zalt von Christs geburt MCCCXLVIII[l] jare[m], an sant Calixti tage.

---

667. a) erst *S*. b) *sequitur* uns *N*. c) *deest S*. d) *deest S*. e) der *S*. f) dess *N*. g) verpflicht *NS*. h) verbringen *N*. i) alle *N*. k) *deest S*. l) MCXLVIII *N*; 1348 *S*. m) *deest S*.

1) *Scilicet IV.* 2) *Scilicet III.*

668. PROMISSIO COMITIS DE WIRTENBERG PRO CIVITATE DONAUWOERTH AD IMPERIUM RECEPTA.

1348. Oct. 16.

Originale (or.) *in archivo civitatis Donauwörth. Descripsit R. Salomon. Sigillum comitis pendet loro membranaceo. — Ed. C. F. Sattler 'Geschichte des Herzogthums Würtenberg unter der Regierung der Graven II (1767) Beylagen' p. 129 nr. 110. — Extr. Steichele 'Das Bistum Augsburg' III (1872) p. 710.*

Cf. supra nr. 591 et litteras Ludovici imperatoris a. 1336. Iul. 16. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 111 nr. 1780.

Wir grave Ůlr(ich) von Wirtenberg verjehen mit disem brief und tůn kunt allen den, die in an sehent oder hǒrent lesen, daz wir die stat ze Werde, diu von alter zů dem rych gehǒret hat und noch dar zů gehǒrt, gehaimt und ingenomen haben in dem rehten, als wir ander dez rychs stet inne haben, dem durhlúhtigen Romischen kúnig Karlen und dem rych und haben daz getan von haizzen und geletz wegen dez ietzgenanten[a] Romischen kúnig Karlen und kúnigez ze Behaime und haben dem . . rat und der gmainde der selben stat ze Werde gehaizzen und gelopt, daz wir die selben stat, lút und gůt und allez daz dar zů gehǒrt, wie daz gehaizzen ist, von unsers herren kúnig Karlen wegen getruwelich schirmen und versprechen sullen und in beholfen sin gen allermenglich ane gen unser aytgenossen, zů den wir vor gesworn haben ane alle geverde. Wir suln in ouch beholfen sin gen unserm herren dem kúnig, daz er in die gnade, die er in gelopt und verschrieben hat, besser mache und nit bǒser, ane alle geverde. Ouch sullen wir in von unsers herren dez kúniges wegen lút in die stat ze Werde legen ane irn schaden und ane alle geverde. Und haben in daz allez gehaizzen und gelobt uf unser gůt triuwe an aydes stat war und ståt ze haben ane alle geverde. Und ze urkúnde geben wir in disen brief versigelt mit unserm aigenne insigel.

Der geben wart an sant Gallen tag, do man zalt von Gottes gebúrt driutzehen hundert jare und åht und vierzig jare.

---

669. MANDATUM DE PACE TERRAE IN SAXONIA CONSTITUENDA.

1348. Oct. 18.

Originale (or.) *in archivo Zerbstensi. Descripsit H. Stäbler. Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo.*

Reg. imp. VIII nr. 770.

Wir Karl von Gots gnaden Rǒmischer kůnig ze allen zeiten merer des reichs und kůnig ze Beheim embieten dem erwirdigen Otten ertzbyschove der heiligen kirchen ze Maideburch, unserm lieben ǒheim, und dem hochgebornen Woldmar margraven ze Brandenbúrch und ze Lantsperg, des heiligen Rǒmischen [reichs][a] ertzkamerer, unserm lieben swager, unsern fůrsten, unser kunklich huld und alles gůt.

668. a) ietzḡn *or.*
669. a) *excidit or.*

Wann wir von kŭnglicher wirdikeit, dorin uns Got von seinen genaden hat wirdikleich geseczczet, allewegen trahtent sein, wi bey unsern zeiten frid und genade gesterket werde und seliglich gemeret, dorumb geben wir eůch beiden mit gesampter hant und ieglichem besůnder vollen gewalt und gantze macht und heizzen euch und wellen daz vestlich bei unsern hulden, daz ir gebieten sůllet von unsern und dez reichs wegen allen byschŏven, fůrsten, graven, dienstmannen, steten, rittern, knechten und allen leůten, die in dem lande ze Sachsen geseszen sein oder dorin gehŏren, daz si einen rechten landfrid mit eẘ und ir mit in sweren und halden sůllet drei gantzeẘ jare von santh Martins tag der nu schirest kůmpt anzeheben, und den zu begrĭffen, beschreiben und machen nach ewer zwayer schikŭnge und ordenunge und wen ir dorzů nemet von unserer kunklichen gewalt und von unsers gebetes wegen. Do von seczczen wir ze einem richter dez selben lantfrides dich margraven Woldmar unsern lieben swager und fürsten, ze richten uber rauber, dĭbe und alle ander bŏse und ungerechte leůte und wer si hegt, schirmt, verspricht oder haldet wider den vorgen(anten) lantfride und unser kŭniglich gebot. Ouch derlouben wir deinen trewen, ob du sein selber derarbeiten nicht mŭgest, daz du von deinen wegen ŭber den selben lantfride, als vorgeschriben stêt, einen richter oder mer wenn einen, wie daz nach deinen triwen und bescheidenheit dem lantfrid aller nuczczist ist, gewaltiklichen seczczist, und wellen, daz man dem selben richter oder den richtern gehorsam und undertenig sein sol ze allem dem, daz si angrĭffen, gleicherweis als dir selben, bey unsern und des reichs hulden. Mit urchŭnt ditz briefs versigelt mit unserm kuniglichen insigel. (1348. Nov. 11. 1351.)

Der geben ist ze velde bey Fŭrstenberch, nach Cristus gebůrt driutzehenhundert und acht und viertzig jar, an dem nehsten sampztag nach santh Gallen tag, in dem dritten jare unserer reiche.

670. PROTESTATIO CIVITATIS GUBEN.
1348. Oct. 18.

Originale (or.) in archivo imperiali Vindobonensi. Descripsit R. Salomon. Pendet sigillum civitatis loro membranacco. — Ed. Riedel, Codex diplomaticus Brandenburgensis II, 2 (1845) p. 229 nr. 859.

Cf. infra nr. 682—688.

Wir burgermeyster, der rat unde dẏ burgir gemenlichin der stat zcû Gubin vorjehin unde tůn kůnt offinlich mît disme brîve allen den, dẏ yn sehin, horen ader lesen: Wan uns der allerdůrchluchtigist forste unde unsir gnedigir here her Karl Romischir koning zcû allin zciten mer[a] des richis unde koning zcû Beheym von disme hůtigin tage ubir dẙ nehistin sechs wochen tag gegeb(in) hat um teyding, dar umme uns margrave Woldemar ane gesproch(in) hat, alz iz uch den ediln herren hern Bothin von Ileburg unde schenkin Erichin von Schenkindorf daz recht geteylit hat zcû ym zcû komen unde unsern herren margrave Ludowige zcû ym zcû bringin, daz her uns vor ym unde yn synem hofe vorantworte unde vorspreche unsis rechten, unde wil unde sal ym der vorgenante unsir herre der Romisch koning sin geleyte dar zcû geb(in) zcû ym unde von ym unde bẏ ym zcû syne, ab her dez gert. Were abir, daz der vorgenante margrave Lud(owig) unser herre dez nicht tete unde dar zcû nicht komen wold(e), so geloube wir mît guten trůwin an eydis stat an geverde, daz wir sullin unde woll(in) dar zcû (Nov. 29.)

670. a) *sic or.*

komen keyn Wittenberg unde dar zeû horen, waz uns syne fûrsteyn unde herren in synem hofe zeû rechte teylin und viendin. Dez woll(in) und gelouben wir zeû volgen unde daz stete zeû hald(in) unde unvorzeogenlich volbringin. Unde dez zeû orkunde unde zeû gezeûknizse geb(in) wir dissin brif, vorsigelt mît unser stat ingesigil.

Der gegeb(in) ist zeû Gubin, do man zealte von Cristis gebûrt drŷzeenhundert jar dar noch in dem acht unde vierzcigestin jare, an sente Lucas tag dez heyligin ewangelistin.

---

671. LITTERAE ALTERAE REGIS DE EXPEDITIONE IN MARCHIAM BRANDENBURGENSEM FACTA.

1348. Oct. 25.

Originale (or.) *insertum exemplari Bodmanniano libri, qui inscribitur 'I. D. Olenschlager, Staatsgeschichte des Römischen Kayserthums' usque ad a. 1900. in bibliotheca civitatis Francofurtanae, nunc in bibliotheca civitatis Hagenau servato. Contulit R. Salomon. Litterae multis locis manu coaeva (man. 2.) correctae sunt, id quod ubique annotavimus. Olim clausae erant; sigillum, quod dorso impressum erat, nunc desideratur. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 598 nr. 846; K. Janson 'Das Königtum Günthers von Schwarzburg' (1880) p. 126 nr. 1; Winkelmann, Acta II, 443 nr. 715.*

Reg. imp. VIII nr. 771; cf. additamentum primum p. 831.

De fide harum litterarum argumentis non sufficientibus dubitaverunt Janson l. c. p. 15 n. 5 et p. 81; Werunsky 'Geschichte Kaiser Karls IV', II, 138 n.; de quae re in annalibus nostris 'Neues Archiv' mox disputabimus. — V. supra nr. 641.

Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen zeiten merer des reichs und kûng ze Beheim.

Es sol wizzen ewir trewin[a]: do wir irfarn, das der hochgeborne Woldmar marggrafe ze Brandemburg und ze Landisperg, des heiligen Rômischen reichs erczkamerer, unsir libir swagir und fûrste, ze lande komen were, und durch seinir und seinir frûnde bete willen uff dem wege waren, im seines landes ze gehelfen, do begegent uns ze Budissin der hochgeborne Fridrich marggrafe ze Meissen, unsir libir swagir und fûrste, der vormals seine erbere botschaft uns gesendet hatte, und irkant uns eyn Rômischen kûng und seinen rechten herren und hat uns gelobit mit guten trewin an eydes stat und[b] mit briefen[1] versichirt[b], das er seine fûrstentum, land und herschefte von uns empfahen welle und uns hulden und swern in unsir stat ze Prag odir andirswo, wo und wenn wir im bescheiden, und uns behulfen ze sein widir all unsir widirsachen, niemand auszenemen[2]. Dornech erfurn wir, das der vorgenan(te) marggraf Woldmar alle stete und festen der vorgenan(ten) marke inne hatte auswendik Frankenford und[c] etlichen andirn[c] cleynen steten enseit der Odir. Do beful wir versuchung und irkentnuzze seinir personen manchem fûrsten, graven und herren, der etlichir in wol irkant hatt, ee er von land schiet, und do wir von den selbin und ouch von andirn frumen erwirdigen leuten gewislich berichtet wurden, das er marggraf Woldmar were, do legt wir uns ze

671. a) *in loco raso or.* b) und — versichirt *manu 2. alio atramento supra lin. add. or.* c) und — andirn *man. 2. in loco raso or.*

1) *Quae servatae non sunt. Sed cf. litteras ab ipso rege marchioni datas supra nr. 653.*
2) *Revera marchio liberos Ludovici imperatoris exceperat; v. supra p. 658, l. 9.*

felde für Frankenford und[d] verbranten in sturme di vorstat alzemal und liezzen dornach aufrichten eyn gestûl nahen für der stat ze angesicht Ludwigs von Payern, unsirs und des reichs fiend und widirsachen, und allir der, di mit im in der stat woren, di das wol bescheidinlich gesehen mochten[d], und verliben dem vorgenanten marggrafen Woldmar seine fürstentum, land und leute mit der stymme, die er hat als eyn marggrafe ze Brandemburg an der wal eynes Rômischen kûngs. Und ouch verlihe wir do selbist dem hochgeborn Rudolfen herczogen ze Sachsen, des heiligen Rômischen reichs erezmareschalk, dem erwirdigen Otten erczbischof ze Meydburch und den edlen . . greven ze Anhalt, unsern liben fürsten, irewe lehen, die sy von dem reiche haben, mit unsirm kûnglichen sceptir und mit sulchir schonheit und czirheit, als billich und gewônlich ist, und[e] wurden beid in dem sturme und in der zeit, do man di lehen von uns empfing, vil rittir gemacht[e]. Dovon gebiten wir ernstlichen ewir trewen, das ir den vorgenanten Woldmar marggrafen, dem alle seine recht von uns widirvaren sein, für eynen kûrfürsten haben und halten wollet und niemand andirs. Und wizzet, das wir in dem land ze Lwsicz von der stat ze[f] Gubin[1] und andirn[g] steten und den besten[g] herren gute teding haben, do uns wol an genuget, und zihen für uns in dem land und hoffen, das ez uns ergehen solle noch allen unsirn willen, wan[h] wir iezunt die stat ze Lûbins gewunen haben und fünf wochen in dem land gelegen und noch dorinne legen. Und was uns fürbas widirfert, das wellen wir ewirn trewin alleweg embiten[2].

Geben ze velde bei Kothebus, des nehisten sunabundis für santh Symonis und Juden tag der heiligen zwelfpoten, in dem dritten jar unsir reiche.

In verso legitur: Dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Hagenow, unsirn liben getrewin.

672. LITTERAE PAPAE DE FACTO WALDEMARI PSEUDOMARCHIONIS.

1348. Oct. 27.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 82 nr. 334 R. *Contulit F. Kern. — Ed. Klicman 1030. — Extr. Werunsky 204.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 213.

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Ex litteris tuis, quas benignitate consueta recepimus, intelleximus[a], qualiter quidam marchio Brandeburgensis hucusque non solum incognitus, verum eciam et nescitus, in marchionatu Brandeburgensi noviter inventus est, qui a nonnullis nobilibus et aliis inferioribus hominibus marchionatus eiusdem receptus in dominum multa iam oppida, villas et alia loca dicti[b] marchionatus suo dominio applicavit et ad subiugandum sibi residuum[c] erigit studia, intendit eciam et conatur. Et licet hoc utpote miranda res nos in ammiracionem merito traxerit, credimus tamen id a Domino preparatum, ut ipse divina potencia in progenie dampnata exequente sentenciam adversus impios ore prophetico promulgatam

671. d) und — mochten *man. 2. in loco raso or.* e) und — gemacht *man. 2. in loco raso or.* f) z *in loco raso. Post verbum* ze *man. 1. supra lin. verbum brevissimum (forsan* der*) additum erat, quod postea erasum est or.* g) andirn — besten *man. 2. in loco raso or.* h) *a verbo* wan *usque ad contextus finem man. 2. scriptum in loco raso or. Erasae partis finis cum fine verborum man. 2. scriptorum congruit.*

672. a) *in marg. add. R.* b) *corr. ex* sui *R.* c) *in marg. corr. ex* studium *R.*

1) *Cf. supra nr. 670.* 2) *Alias litteras huiusmodi non habemus.*

sic progeniem ipsam, dum allevaretur, eiceret[1], ut nec transeuntibus sit nec querentes inveniant locum eius[2]. De significatis itaque novis huiusmodi excellencie tue grates debitas referentes rogamus eandem, ut progressum negocii ac successus nobis tuis velis litteris[d] intimare[d]. Ceterum excellenciam ipsam[e] attente precamur, quatenus magistrum Aliotum de Narnia canonicum Narniensem, apostolice sedis nuncium[3], super negocio, pro quo illum ad presenciam tuam misimus, velit tua sublimitas iuxta indubitate spei nostre fiduciam favorabiliter, votive atque celeriter expedire.

Datum Avinione VI. Kal. Novembris, anno septimo[f].

673—675. SCRIPTA IN FAVOREM MARCHIONIS MISNENSIS DATA.

1348. Oct. 31. Nov. 1.

673. *Donatio domus in civitate Pragensi. — Oct. 31.*

Originale in archivo publico Dresdensi 'nr. 3143'. Contulit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet filis sericis rubri flavique coloris.*

Reg. imp. VIII nr. 773.

Cf. supra nr. 653. 654.

Wir Karl von Gotes gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Behem vorjehen und tun kunt offenlich mit disem brife allen den, di in sehen, horn oder lesen, daz wir haben angesehen di stete lautir trewe und unverdrozzene dienst dez hochgebornen Fridrich marggrafen zu Meisen, unsers liben swager und fursten, do mit er uns und daz heilige Romischs[a] reichs[a] geerit hat und noch getun mag in zukumftigen zeiten, und auch umb daz er bey unsern gnaden und in unserer gegenwertichait sein wil und sich zu unserm dienste neigen, daz er und di seinen in unserer stat zu Prag, do wir almeistig inne wonhaftig sein, dest bezzer gemach und innwonung gehaben mugen, geben wir im zu seinem leben unser haus in der grozzern stat ze Prag gelegen bei sand Jacob mit allen rechten und nuczzen, als wir daz gehabt haben an alles hindernuzz ze besiczczen. Mit urchund dicz brieves versigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist nach Christus geburd dreuczehenhundert und acht und virczig jar an Aller heiligen abenth, in dem dritten jar unser reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem | Iohannes Novifor(ensis).

674. 675. MANDATA PRO PACE MANUTENENDA.

674. *Exemplaria episcopis Bambergensi et Herbipolensi inscripta. — Oct. 31.*

Originalia B *et* H *in archivo generali Dresdensi 'nr. 3145' et 'nr. 3144'. Descripsit vel contulit R. Lüdicke. In utroque sigilli infra textum impressi vestigia apparent. — Inedita.*

Reg. imp. VIII nr. 6539 (H) *et 6540* (B).

Textum damus litterarum B, *ex* H *nonnisi praestantiores lectiones adnotantes.*

672. d) *corr. ex* intimare litteris *R.* e) *in marg. corr. ex* tuam *R.* f) sexto *R.*

673. a) *sic or.*

1) *Ps. 72, 18.* 2) *Ps. 36, 36.* 3) *V. Supra nr. 589 sqq.*

Wir Karl von Gots gnaden Rômischer kûng ze allen zeiten merer dez reichs und kûng ze Beheim embiten dem[a] erwirdigen Fridrich bischofe ze Babemberg[a], unsirm liben fûrsten, unsirr huld und allis gut.

Wann wir dem hochgebornen Fridrich marggraven ze Meissen, unsirm liben swagir und fûrsten, umb den frid bevolen[b] habn und er den selben nicht bevesten noch volzihen mag, er mûs ettliche angreiffen, di dem frid schedlich und widir sein, dor umb biten wir dein trew ernstlichen und mit[c] ganczem fleizze[c], daz ir[d] dem vorgenan(ten) marggraven[e] Fridrich[e], wenn er das an dir[f] mutet und begernd ist, behulfen sullet[g] sein durch unsirn willen, so du peste kûnnest und mûgest.

Geben ze Gubin[h] [1] an Allir heilgen abunt, in dem dritten jar unsir reiche.

675. *Exemplar civitati Erfurtensi inscriptum.* — *Nov. 1.*

Originale (or.) *ibidem 'nr. 3146'. Descripsit R. Lüdicke. Item sigilli infra textum impressi vestigia apparent. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6541.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des richs und kunig ze Beheim enbieten den[a] burgermeistern, dem rate und den burgern gemeinlich der stat ze Erforte, unsern lieben getrewen, unser gnad und allez gût.

Wann wir dem hochgebornn Fridrich maregreven ze Missen unserm lieben swagere und fûrsten umb den frid bevolen haben und er den selben nicht bevesten noch volbrengen mag, er mûcz etliche angrifen, die dem frid wider und schedlich sein, dar umb biten und gebieten wir euwern trewen ernstlich und vestlich, daz ir dem vorgenanten maregreven Frid(r)ich), wenn er des an euch mûtet und begernd ist, beholfen sullent sein durch unsern willen, so ir best kunnet oder mûgent. Da beweiset ir uns an sunderlichen dinst, des wir euch allewege ze gûte gedenken wellen.

Geben ze Budissin an Aller heiligen tag, in dem dritten jar unsrer riche.

---

676. CESSIO IURIUM IMPERII IN CIVITATE AVINIONENSI HABITORUM PAPAE FACTA.

1348. Nov. 1.

Originalia duo, 1 *bulla aurea,* 2 *sigillo cereo sigillatum, deperdita sunt*[2]. 1 *olim in archivo Vaticano 'Arm. XV c. II nr. 30' asservatum erat. Item desideratur* P *copia authenticata quam ad* 1 *a. 1664. Avinione confecit Fabritius Pistarelli notarius apostolicus. — Ad textum statuendum adhibuimus* R *editionem quam ex ipso originali* 1 *paravit (de Caveirac) 'Réponse aux recherches historiques concernant les droits du pape sur la ville et l'état d'Avignon (1768), Preuves' p. 88 n. II (cf. p. 5 n. a);* T *textum ex* R *repetitum, uno loco (v. infra p. 681 n. f) ex fonte quodam non indicato correctum*

674. a) dem erberdigen . . bisschof ze Wirtzburg *H.* b) empholhen *H.* c) festiclich *H.* d) du *H.* e) Fridrich marggrafen ze Meissen *H.* f) dich *H.* g) sullest *H.* h) Budissin *H.*
675. a) dem *corr.* den *or.*

1) *Ad itinerarium regis (Reg. imp. VIII nr. 771 sqq. et 6541) non quadrat. Cf. notam* h *hic adiectam.* 2) *Enotantur in inventario archivi Avinionensis a. 1366. facto, de quo v. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' XII, 132 sqq., (ap. Muratori Antiquitates Italicae VI, 143 C) his verbis:* Item littera auro bullata confirmationis et donationis cuiuscumque iuris habiti vel habendi in civitate et territorio Avenionis per dominum Carolum IV. imperatorem sedi apostolice factarum. Et est alia per omnia similis eiusdem imperatoris suo sigillo in cera alba sigillata impendenti. Datum in oppido Gorlus, anno Domini MCCCXLVIII Calendis Novembris, anno regnorum suorum III.

quem dedit G. Tanursi 'Allegazione istorico-critico-diplomatico-legale in risposta all'Autore delle Ricerche istoriche concernante i diritti incontrastabili del papa sulla città e stato di Avignone' (1792) p. 90 nr. 11; itemque apographa duo saec. XVII. ex. in archivo Vaticano asservata quae ad P *redeunt:* P1 *'Arm. XV c. II nr. 27' et* P2 *'Arm. XXXVI tom. 40 f. 195'. Quae contulit F. Kern. — Neglecimus* P3 *copiam archivi Vaticani 'Arm. XXXV nr. 3 p. 456 nr. 49' item ex* P *descriptam;* N *malae notae textum quem vulgavit F. Nouguier 'Histoire chronologique de l'église d'Avignon' (1660) p. 143. —* 1 *ediderunt praeterea S. Fantoni Castrucci 'Istoria della città d'Avignone' I (1678) p. 227 ex* N*; M. V. de Baumefort in 'Mémoires de la Société littéraire d'Apt; nouvelle série' I (1874) p. 84 nr. 6 ex* T *ut videtur. — Exemplaris* 2 *textus nusquam servatus est.*

Reg. imp. VIII nr. 774 et 6542[1].

De harum litterarum fatis v. H. Otto in 'Quellen und Forschungen' IX (1906) p. 333. Ad rem cf. ea quae leguntur in prima vita Clementis VI. apud Baluze, Vitae paparum Avenionensium I (1693) c. 263:

Civitatem etiam Avinionensem cum suo territorio a Iohanna regina Siciliae, ad quam perprius spectabat tenebaturque in feudum ab imperio, pro Romana ecclesia dato magno pretio emit[2], consensu tamen et voluntate memorati Karoli regis Romanorum in imperatorem electi; qui etiam auctorisando, approbando et confirmando emptionem huiusmodi voluit et concessit, quod in perpetuum pertinerent ad ius et proprietatem dicte ecclesie et prefati pape suorumque successorum canonice intrantium, quodque per eos libere teneantur et possideantur in franco allodio nec pro ipsis homagium seu fidelitatem, servitium seu recognitionem cuiquam in posterum facere teneantur.

Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi divina providentia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex cum reverentia debita devota pedum oscula[a] beatorum.

Etsi deceat munificentiam regiam ecclesiis ecclesiasticisque personis pro reverentia Iesu[b] Christi, qui est caput ecclesiae[3] et a quo bona cuncta suscepimus que habemus, exhibere se liberalem, erga Romanam tamen ecclesiam ecclesiarum omnium matrem tanto se debet impendere[c] largius, quanto ad id et devotio nos amplior excitat et ratio debiti potioris astringit. Immensa igitur beneficia et honores, que nobis et imperio Romano collata[c] per beatitudinem vestram et eamdem Romanam ecclesiam recognoscimus et fatemur, humiliter debita gratitudine intuentes et pie devotionis studio meditantes, quantum civitas Avenionensis situ sit et fertilitate accomoda et alias multipliciter opportuna pro statu Romane curie, cum qua ibidem per annos plures beatitudo vestra et nonnulli predecessores vestri Romani pontifices resederunt, sicut et vos presentialiter residetis, ac indecens non immerito estimantes, ut locus, quem vestra et eorumdem predecessorum decoravit presentia et decorat, sub cuiuscumque existat dominio temporali, ad laudem et gloriam regis regum et in recognitionis signum duplicium talentorum[4] ac in reverentiam et honorem beati Petri apostolorum principis, cuius vos divina clementia constituit successorem, nec non pro nostra ac predecessorum nostrorum Romanorum regum aliorumque fidelium animarum salute quidquid feudi, homagii et superioritatis nec non directi dominii, proprietatis, actionis et iuris cuiuslibet, quodcumque et qualecumque sit

676. a) osculatione *RT;* osculatur *P.* b) Iesus *P.* c) impendi *RT.*

1) *Litteras Karoli regis sequenti die datas, quae ex archivi Vaticani inventario Parisiis a. 1810. confecto enotantur 'Archiv' IX, 455 = Reg. imp. VIII nr. 775, nil aliud esse nisi exemplar nostrum* 2 *autumavit, recte ut videtur, H. Otto loco statim citando.* 2) *Litteras venditionis a Iohanna regina 1348. Iun. 6. datas habes ex. gr. apud Bzorium, Annales eccl. ad a. 1348 § X.* 3) *Eph. 5, 23.* 4) *Cf. Matth. 25, 22.*

et quocumque nomine censeatur, habemus quomodolibet ac habere possemus seu debemus ex quacumque ratione vel causa in civitate Avenionensi, districtu ac territorio, iuribus et pertinentiis suis[d] omnibus et ad nos, imperium seu regnum Romanorum pertinet quoquomodo, eidem apostolorum principi et per eum vobis et successoribus vestris Romanis pontificibus canonice intrantibus ac prefate Romane ecclesie de certa nostra scientia in perpetuum donatione mera, pura ac libera que dicitur inter vivos damus, tradimus, concedimus ac[e] donamus. Ut autem hec donatio regia perpetuis maneat illibata temporibus et firma, rata ac[e] inconcussa perduret, presentis nostre donationis et concessionis paginam bulle auree typario nostre maiestatis impresse fecimus appensione muniri.

Datum et actum in oppido nostro Gorlis, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, Kal. Novembris, regnorum nostrorum anno tertio.

Et ego Nicolaus decanus Olomucensis[f], aule regie cancellarius, vice et nomine reverendi in Christo patris domini Gerlaci archiepiscopi Maguntini[g], sacri imperii per Germaniam archicancellarii[h], recognovi.

677. CLEMENTIS VI. LITTERAE COMMENDATORIAE PRO ELECTO TRIDENTINO.

1348. Nov. 1.

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 76' nr. 302. Contulit E. Caspar. — Ed. Klieman 1031. — Extr. Werunsky 205.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 214.

Carissimo in Christo filio Karolo, regi Romanorum illustri.

Attendentes, quantum ad felicem prosecutionem negotiorum tuorum in Italia expediebat et expedit excellencie tue fidelem ac devotam tibi habere personam in ecclesia Tridentina[a], dilectum filium Iohannem electum Tridentinum, cuius erga te tuaque negotia affectionem devotionis et[b] fidei plene nosti[b], eidem ecclesie prefecimus[1] in episcopum et pastorem. Sperantes itaque, quod tu ex innata[c] tibi affectione ad ecclesias ecclesiasticasque personas et speciali dilectione, quam ad prefatum electum habere diceris[d], serenitatem tuam attente rogamus, quatenus electum et ecclesiam predictos nostre intervencionis obtentu commendatos suscipere ac in manutenendis, conservandis et recuperandis bonis et iuribus ipsius ecclesie dextere tue potencia eidem electo assistere ac favere serenitas ipsa velit.

Datum Avinione Kal. Novembris, anno septimo.

678. SCRIPTUM ARCHIEPISCOPI COLONIENSIS DE PACE TERRAE.

1348. Nov. 6.

Originale in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In verso manus Treverensis scripsit: Lantfride Wal. Col. 48.; *ibidem legitur:* R. *E sex sigillis in eschatocollo enume-*

676. d) *om. RT.* e) et *P.* f) *sic T;* Colonien. *P;* Colonienis *R.* g) Mogunt. *RT.* h) archicancellarius *P.*

677. a) *sequuntur deleta* cuius — nosti, *ut l. 24 — 25, R.* b) *corr. ex* plene nosti et fidei *R.* c) ignata *R.* d) *hic quaedam excidisse videntur.*

1) *1348. Oct. 27; cf. Eubel, Hierarchia catholica 1, 498.*

ratis quinque plus minusve laesa pendent loris membranaceis. Sigillum Henrici Rulmann cum loro deperditum. — Extr. 'Compterendu des séances de la commission royale d'histoire III (Bruxelles 1840)' p. 214 nr. 866 ex or. *In forma integra ineditum.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 56.

Wir Walrave von Gots gnaden ertzebischof der heiliger kirchen zů Colne, des heiligen Romischen riches durch Italien ertzekentzeler, dun kunt allen luden, daz wir vor uns und unsern vorgen(anten) stift uns mit unserm lieben neven hern Baldewine ertzebischove zů Trire und mit sime stifte daselbes und mit dem hoechgebůrn fursten[a] hern Wilhelme marggreven zů Guliche, unserm bruder, und mit siner marggraschaft zů Guliche und mit der graschaft von Lutzillimburg umb des riches ere und noit und durch gemeinen nůtz, friden und frůmen der lude und des landes eindretig wurden sin und 1348. Dec. 25. 1353. uns verbunden han zu einander. Diz verbůnt sal nů angen und sal weren biz nů Winachten nehest koment und von dannen funf gantze jair, die dar nach nehest volgent als herna stet geschrieben.

(1) Zů dem ersten, daz wir die egen(ante) vier herren oder herschefte menlich in sime lande und geleite und auch als verre unser macht reichet, sullen den kaufman, pilgerin und auch allermenlichen uf den strazen, den waszern und dem lande schirmen, behuden und fryen vor craft, gewalt und pendunge von ymans wegen zů dune.

(2) Were aber yman under uns vier herren oder herscheften geseszen, deme wir oder unser eincher oder yman anders auch under unser eime geseszen scholt schuldig were, ist die scholt zuschen uns gewant, so sal der, deme man schuldig ist, den andern ersuchen umb die scholt mit sinen briven und sal yme der ander dar umb bescheidenheit důn als verre yre zweier nachgeschrieben raitlude sehen, daz billich sij. Ist aber die scholt zuschen unsern undertanen gewant, so sal der, der scholt vordert, des herren .. amptman, under deme der .. schuldener geseszen ist, ersuchen und der amptman sal den schuldener vort ersuchen zů vorentz, daz er dem cleger bescheidenheit dů. Dut er iz dan nit, so sal yn der .. amptman hubiszlichen penden und die pende wider bevelen, ob man iz gesinnet, und den partien einen nemelichen dag bescheiden, die scholt zů bewisene und da von bescheidenheit zů důne unverzogenliche; und wirt die scholt bewiset, so sal der schuldener vollendůn, dar zů der amptman yn sal halden auch mit sinen penden. Were aber der amptman an den vorgeschriben stucken sumig, so mag der, der da scholt vordert, den schuldener selber penden und die pende bevelen, ob man iz gesinnet und yn sicher machet, dage zů leistene und yme bescheidenheit zů důne unverzogenliche. Queme keinerhande zweiunge da von, des unser amptlude nit verrichten mochten, daz sullen der raitlude, zuschen der undertanen die stucke gewant sint, richten, als her nach geschrieben stet.

(3) Vortme sal iglicher unser vier herren oder herschefte menlich in sime lande bewaren, daz nyman gewapent in unsern landen ride noch wandele dan unser amptlude, yre gesinde und weme iz der vier herren einer oder herschaft bevelen in sime lande. Und wer dar uber in unsern landen riede oder wandelte gewapent, den sal man angrifen und yn gevangen oder in sulicher sicherheit halden, daz man sin wol sicher sij, also lange, biz daz man ervare, ob er in unser vier herren oder herschefte landen yt missedan habe; und vindet man, daz er yt habe missedan, so ensal man sin nit losen, er enhabe die missedad gentzlichen zů vorentz gerichtet; und were iz, daz von keyner missedad von yme nit clage enqueme, so ensal man sin doch binnen zwen manden nit losen.

(4) Vortme sal auch iglicher der vier herren oder herschefte dem andern zu stůnt lantwernunge helfen důn und yme sin gůt helfen beschuden mit cleiner oder mit grozer

678. a) fursen *or.*

macht, wie iz der vorgen(ante) herre oder die herschaft oder yman von yren wegen, der oder die iz bedarf, gesinnet und noit ist.

(5) Vortme were eynich man geseszen under uns vier herren oder herscheften oder bij uns, der ubergriffe oder anders missedede unser eynichem, den sal man zu rechte halden. Mag aber der herre oder die herschaft, dem oder der er geseszen ist, den nit gerechtvertigen oder zů beszerunge betwingen, so mag der, dem der bruch geschehen ist, die andern ansprechen und manen; die sullen yme dan helfen den zů rechtvertigen menlich mit funf und zwentzig helmen oder anderm werlichem volke wol gerieden oder ungerieden gewapent, wie iz der herre oder herschaft, deme missedan ist und noit ist, gesinnet, alliz uf yre eigen kost, winnunge und verlust und binnen echte dage nehest dar na, daz sie dar umb gemanet werden; und were iz, daz der, der missedan hette, beschůt wůrde und nit můchte mit der egen(anten) zale lude gerechtvertiget werden, und wolde oder bedůrfte der, dem brůch geschen were, me helfe von unser iglichem biz an hundert helme, so sullen wir, die dar umb gemanet werden, solich volk senden, einen maend da zů verliben uf unser iglichs kost und verlust und na dem maende vort uf des kost, der umb die helfe hait gemanet. Bedurfte man aber helfe mit der macht, so sal unser iglicher, der soliche helfe vordert, den herren und wolgeborn luden win und broit geben, so sie in sin lant koment, also lange er des bedarf, und dan menlich uf sin gewin und verlust.

(6) Vortme welicher unser vorgen(anten) herren oder herschafte umb einicher der vorgeschriben stucke mit yman in vientschaft kůmet, dem sullent die andern auch helfen und vient werden, als balde sie dar umb gemanet und angesprochen werdent, und sullen yme dar zů helfen mit der zale lude und auch mit der macht, wie daz noitdorft ist und als da vor geschrieben stet.

(7) Vortme were iz, daz keyne zweiunge, ufleufe oder clage zuschen uns oder unsern undertanen als von den egen(anten) stucken uf erstunden, dar umb sal keiner den andern anvertigen oder angrifen mit raube, brande, kummere oder mit ander keynerleye gewalt, dan menlich sal sin ansprache und vorderunge vor die nageschriben raitlude brengen und die raitlude sullen die uzrichten, als herna geschriben stet.

(8) Vortme sullen wir uf dem Rine bescheidenliche zolle nemen von unsern undertanen und auch von andern luden, wanne andere herren und stede auch bescheidenliche zolle nemen, umb daz, daz die strazen deste baz gebuwet werden und der kaufman sich můge generen, biz wir gemeinlichen eines andern uns beraden und des uberkomen.

(9) Vortme weren keyne herren oder yman anders, die uf deme Ryne geseszen weren, die unrechte zolle nemen, die sullen wir die vier herren und herschefte samentlichen weren nach unser macht.

(10) Vortme sullen wir die vier herren oder herschafte vorgen(ant) eine gemeine můntze goldes und silbers menlich in sime lande uf einen stalen, einen sey und von eyner loy důn slan, alle uf der einen sijten uf des riches zeychen, uf der andern uf ye der herren oder herschaft zeichen, der oder die můntze důn slan, und sullen wir unser můntzemeistere schicken bij ein ye des jares vierwerbe, zů den vier fronevasten, und uf die nehesten fronevasten zů Colne, und uf die nehesten dar na zů Trire, und aber dar na zů Colne, und aber dar na zů Trire, also daz sie ye des jares zweer zů Colne und zweer zů Trire zů den zijden komen, da die muntze zů seygene und zů besehene, daz sie glich swer, gůt und gebe sij und verlibe. Were auch yman in unsern landen oder anderswo, da wir yn betwingen mochten, geseszen, der uf unser muntze sluge, daz sullen wir abe důn mit aller unser macht. Were aber yman in dem vorgen(anten) begriffe, der einche můntze sluge, der er von dem Romeschen riche nit enhette, die můntzen sal unser iglicher na siner macht abe důn, und dar zů sullen yme die andern helfen, wo man iz bedůrfte.

(11) Vortme were iz, daz unser einicher des andern landes oder vestenen von eincherhande sache wegen bedůrfte und entheltnisze gesůnne, so sal er yme sin lant und vesten uffenen und yn und die sinen da enthalden und husen und veilen kauf důn geben na allen sinen nôden, und ensal auch unser keyner gestaden, daz deme andern uzer sinen vesten oder lande oder wider dar in schade geschee.

(12) Vortme sullen alle amptlude unser vorgen(anter) vier herren oder herschaften zů den heiligen sweren, daz sie unsern schaden keren, wenden und warnen; und were iz, daz keyn der selben amptlude umb sines herren lant, lude oder gůt zů beschudene helfe an die andere gesůnne, so sal der amptman, der also ersucht ist, des andern herren lant, lude und gůt glicher wise, als sie sines herren oder herschaft weren und yn ane ginge, beschuden und bewaren; und wo die amptlude werden gewandelt, da sullen die nuwen zů hant na der hulde, die sie yren herren důn, daz selbe sweren und důn. Auch ensal man keynen herren oder keyne stat in disen lantfriden entphaen, iz[b] ensij dann mit unser aller verhengnissze und willen.

(13) Wůrden auch wir vier herren oder herschafte vor eineche vestene oder sloz, dar uz oder in uns oder unser einecheme schade geschee und uns ungerichtet were, als vore begriffen ist, irgen zogen und uns alda geluckete, daz wir die vesten gewůnnen, so sullen wir die selben vesten samentlichen zů male abe brechen ane wider zů buwene und die vientschaft, die uns dan abe komen mochte, sementliche dragen und halden, also daz keyne under uns sunderlichen ane den anderen binnen deme egen(anten) zile noch dar na sich nit sal sůnen. Were auch daz man einer sůne uberqueme mit deme oder den, den die vesten oder sloz angewůnnen oder gebrochen were und der oder die der sůnen nit enhilden oder uberfuren, so sullen wir herren und herschafte vorgen(ant) wider zů einander verbunden sin, daz zů beschudene und zů werene, biz iz aber gar und gentzlichen wirt gesůnet, ob wol der crig uber daz zijl der verbuntnisse brive sich getrefen.

(14) Were auch daz unser eime ein siner vesten angewůnnen oder yme zů unrechte vore gehalden were oder wůrde und uns geluckete, daz wir sie wider gewůnnen, die vesten sal deme verliben, des sie was, ungebrochen, man enbreche sie dann mit sinem willen.

(15) Und uf daz, daz alle uflouffe und zweiunge, die under uns sint oder sin mochten, hine geleget und dise vorgeschriben stucke alle und ir iglich stede und veste gehalden werden und wir sementlichen in gantzer eindretikeit, fruntschaft und lieve unde ein verliben, so sin wir uberkůmen also: hetten oder gewůnnen wir vier herren oder herschafte vorgen(ant) sementlichen oder unser einer besunder mit den andern oder mit yr eyme von eincherhande stucken yt zů schaffen oder an sie oder yn zů vorderne oder zů sprechene, so mag der herre oder die herschaft, der oder die vorderunge oder clage an die andern oder yr einen hette, den herren oder die herschaft, vor dem oder der er sich beclaget, manen, daz er oder sie einen raitman kiesen und yn in der nachgeschrieben stede eine schicken bij sinen oder yren raitman, den er oder sie dar zů kůset, und auch bij yren beider gemeinen man, den der[c] oder[c] die, deme iz noit ist, auch dan sal besenden und manen. Und wanne man die raitlude und den gemeinen man umb sprechen uber zweiunge zů dune in der nachgeschriben stede eine in zů komene uf einen nemelichen dag, den sie doch echt dage zů vorentz wiszen sullent, manet, so sullen sie an deme nemelichen benanten dage in die stad, die yn nach deme, daz her nach geschrieben stet, geburet, in komen, ende zů gebene binnen den nehesten viertzehen nachten, als auch her na stet erzalt. Und welcher raitman von unser eyme erkoren wirt, der sal, ee er sich der zweiunge oder dar uber zů sprechene ane neme[d], vor dem andern raitmanne und auch vor yreme gemeinen manne sweren zů den heiligen, daz er umb alle zweiunge,

678. b) *praecedit iz erasum or.* c) der o *supra lin. add. or.* d) nemen *or.*

vorderunge und ansprache, die an yn bracht werdent, in vare in eine der nachgeschriben stede binnen der zijt, als ym dan bescheiden wirt, und ende geben na sinen besten sinnen, als her nach geschrieben stet.

(16) Und han wir ertzebischove von Colne und von Trire die zwene strengen rittere Henrichen Rulman von Sintziche und Wilhelm(en) von Urley zû eynem ge[mei]nen[e] manne erkoren also, daz sie beide als ein gemeine man mit unsern zwen raitluden, die wir dar zû kysende werden, zû unsers des . . ertzbischofs von Colne clagen in die stat zû Andernache und zû des . . ertzebischofs von Trire clage in die stat zû Covelentze, auch hat . . der[f] ertzebischof von Trire und der marggreve von Guliche den ediln man Hartraden herren zû Schonecke, unsern lieben getruwen, zû einem gemeinen manne erkoren, der mit yren raitluden, die sie kisende werdent, zu des ertzebischofs von Trire clagen in die stat zû Meyene und zû des . . marggreven clagen in die stat zû Sintziche, und wir der ertzb(ischof) von Colne und die graschaft von Lutzilli(m)burg han den selben herren von Schonecke zu einem gemeinen manne erkoren, der zû unsers des ertzebischofs von Colne clagen zû Nurberg und zû der graschaft clagen zû Bydeburg auch mit unser beider raitluden, und hait der marggreve von Guliche und die graschaft den ediln knecht Niclase von Gymenich zû einem gemeinen manne erkoren, der zû des marggreven clage in die stat zû Drinbûrn und zû der graschaft clage in die stat zû Rulant auch mit yrer beider raitluden gemanet in komen sullen, als da vor geschrieben stet, und da der partyen, die gemanet hait, geelegetze vore und der andern partye geelegetze dar na nemen und entphaen und binnen viertzehen dagen dar na alda ende geben und ein recht iglicher partyen von yrem geelegetze, zû male oder ein deil, als verre sie kunnen oder, mûgent, uf yre eide sprechen, doch dem ersten clegere vore und dem andern na, und daz selbe yre sprechen beschrieben und wol besigelt geben. Mochten aber sie alda des rechten nit vinden von den geelegetzen allen oder ein deil, so sullen sie uf yre eide behalden, von welcheme geelegetze sie sich nit verstan, und wanne sie daz behalden han und ende gegeben han von den clagen, da von sie sich rechtes verstan, so mûgen sie uzvaren und sich des rechten umb die vorgeclagetes[g] sache, die yn unkundig sint, anderswo ervaren, also daz sie von deme dage, daz sie uzvarent, zû viertzehen nachten in die stat, da sie uzgevaren sin, widerkomen und da der partye, die gemanet hat, zû vorentz ende geben der stucke, dar uf sie sich ervaren han, binnen echt dagen dar na, daz si wider in komen sint. So daz geschehet, so sullen sie zû hant, ane irgen anders zû komene, in die andern stat komen und dar nach auch binnen echt dagen den nehesten ende geben der partyen geelegetze, von der von ersten geelaget ist, alles beschrieben und besigelt, als da vor ist begriffen. Und were iz, daz die raitlude und der gemeine man binnen den vorgen(anten) echte dagen alsulichem geelegetze, daz sie noch vorhanden hetten zû verrichtene, nit uzdrag oder ende da engeben, so mûgent dar na binnen drin dagen den nehesten die zwene raitlude oder yr einer mit dem gemeinen manne oder der raitlude einer alleyne uber daz geelegetze, daz noch vorhanden ist, uf[h] yre eide sprechen; daz sprechen gantze macht sal haben. Were aber, daz der raitlude keyner binnen den vorgen(anten) drin dagen sprechen, so sullen sie und der gemeine man vorwerters alda uf yre eigene kost, nummer dannen zû komene, also lange ligen, biz sie gemeinliche oder der raitmanne einer mit dem gemeinen manne uber die zweiunge gesprechen, als da vor ist erzalt. Vortme wanne beide raitlude eindretigliche sprechen, so ensal des gemeinen mannes sprechen, als verre iz wider der raitlude sprechen ist, keine macht haben. Wurden aber die raitlude an yrem sprechen zweyen, so sal der gemeine man yre eyme, wer aller rechtes nach sime gedunke sprichet, bestan, des sprechen dan gantze macht sal haben. Were aber daz der raitlude einer in der vorgen(anten)

678. e) ge'nen *or.* f) *corr. ex* den *or.* g) vorgelagete *or.* h) yf *or.*

stede eyne gemanet. uber zweiunge zû sprechene, alleyne und nit sin mideraitman enqueme oder quemen die raitlude alle beide dar in und ir eyner alleyne spreche, so sal der gemeine man deme ratmanne besteen, der da gesprochen hait, des sprechen dan gantze macht sal haben. Und wilcher ratman sin sprechen beschrieben und besigelt gebet dem andern ratmanne oder dem gemeinen manne, der mag von stad riden, wanne iz ym fuget.

(17) Vortme waz die vorg(enanten) ratlude und der gemeine man nach den underscheiden, als da vore geschriben stet, sprechen und sagen uf yre eide mit yren besigelten briven, daz sal die besagete partye der andern dar na binnen vier wochen, daz der besagetz brif an sie kûmet, under alsolichen penen, als die raitlude und gemeine man oder daz merer teil under yn dar uber setzen, halden, richten und gentzlichen vollenfuren. Wilcher auch under uns von erst manet umb bruche, die ym geschen, dar uber sal man von erst sprechen und dar nach uber die andern clage, als da vor ist begriffen.

(18) Und ye der herre oder herschaft sal sime ratmanne, der also gemanet wirt, und dem gemeinen manne wer yn manet kost geben; und wer in deme unrechten fûnden wirt, der sal alle die kost, die die raitlude und gemeine man als von den egen(anten) stucken hant verdan, richten und bezalen und waz schaden dar uf ginge. Were aber daz yeder man der herren oder herschefte, uber der zweiunge gesprochen ist, ein deil in dem rechte und ein deil in unrechten fûnden wirt, so sullen die herren und die herschafte die kost bezalen nach marczale, daz yederman in dem unrechten wirdet funden. Und welcher unser vorgen(anten) herren oder herschafte an richtunge, die von disen vorgenant(en) stucken quemen, zû dûne sumig were, den sullent die andern zû der richtungen zû dûne halden und twingen mit sinen penden, die er nit sal weren.

(19) Vortme were iz, daz man keinen diser egen(anten) . . raitlude von libes noit oder von keinen andern sachen nit haben mochte, so sal der herre oder die herschaft, des oder der raitman gebristet, einen andern an des stat, des da gebristet, binnen echt dagen dar na, daz der herre oder die herschaft, der oder die dar uber von der ander partyen wirt gemanet, in alle der wise als den ersten kÿsen, der auch an des ersten stat treden und alle sine macht sal haben gentzlichen in aller der wise, als da vor ist begriffen. Und sal der . . raitman, der also ist erkoren, also lange raitman verliben, als lange iz dem herren oder herschaft, der oder die yn hait erkoren, fuget. Were iz auch, daz man eines gemeinen mannes nit haben mochte, so mag der, deme clagens noit ist, den andern, von deme er sich beclaget, manen, daz er sinen raitman sende in die stat, da man sinen clagen schuldig ist ende zû geben, zu der manenden partyen raitmanne, den sie auch dar schicket, da zu verlibene echt dage, daz sie oder yre herren binnen dem zile eines gemeinen mannes uberkomen; mochten sie des da nit uber komen, so sullen sie in die andern stat, do man der andern partye clage ende schuldig ist zû gebene, komen und aber echt dage da verliben und aber wider in die ersten stat und wider in die andern ye echt dage in der stede einer zû verlibene und daz so lange herten, biz sie oder yre herren eines gemeinen mannes uberkûmen, der sich diser egen(anten) stucke anneme und in guden truwen gelobe, ee er sich der stucke underwinde, als her na geschrieben stet. Und wanne daz geschehen ist, so sal er alle macht, die der erste gemeine man, an des stat er getreden ist, hatte, gentzlichen haben.

(20) Mit allen disen vorgeschrieben stucken, die in guden truwen und ane alle argelist gemachet sint, han wir . . ertzebischof zû Colne uns mit disen egen(anten) herren und herschaften und sie sich wider zû uns verbunden und verstricket wider aller menlich nyman uzgenûmen ane unsern heiligen geistlichen vader den babist des stules zû Rome und den durchluchtigisten fursten unsern lieben herren hern Karle Romeschen kuninge und auch allen den, der unser einer sich mechtiget und vor sie sprichet mit sinen uffenen briven, daz sie unverzogenlichen recht zû dune oder zû nemene gehorsam sin, wider die wir nit helfen sullen.

(21) Auch han wir alle dise vorgeschriben stucke und ir iglichs bisundern den vorgen(anten) herren und herschaften und sie uns wider gelobet in guden truwen unser iglicher dem andern mit siner furstlicher ere stede und veste zů haldene, zů dune und zů vollenfuren ane allerleye argelist und geverde; und welcher under uns, daz doch Got nit enwelle, diser stucke oder yr eineges breche, uberfure und sie nit gentzlichen enhilde, dem můgen und sullen die andern gemeinlichen oder bisunder dar umb zůsprechen und sich des beclagen zů hȯven und zů dagen und an allen steden, daz man yn dise gelobnisse, brive und vorwerte nit hilde, und ensal er dar umb deste minner nit schůldig sin zů richtene die bruche und sullen yn auch wir die andern zu dem, daz sie von ym clagen, helfen twingen die bruche zů richtene mit sinen penden, als vorgeschrieben stet.

Und aller diser vorg(enanten) stucke zů urkunde und merer stedikeit han wir ertzebischof zů Colne vor uns und unsern stift unser ingesigel an disen brif gehangen und han auch gebeden die vorgen(anten) gemeinen manne Hartraden herren zů Schonecke, Henrich Rulman von Sintzich, Wilhelme von Urley, daz sie sich der vorgen(anten) stucke als gemeine manne an nemen und zů yn dun, als da vor von yn geschrieben stet, und daz sie und auch der erber man Wilhelm probist zů Sůst und Reynher von Schonauwen ritter yre ingesigele zu dem unsern auch zů urkunde aller diser vorgen(anten) stucke an disen brif wellen henken. Und wir Hartrad, Henrich und Wilhelm gemeine manne egen(ant) bekennen uffenlichen an disem brive, daz wir durch bede willen unsers egen(anten) herren von Colne aller diser vorg(enanten) stucke, als verre sie uns als gemeine manne anetreffen, uns angenůmen han und han auch gelobet in guden truwen sie zů důne, halde und gentzlichen zů vollenfuren na unsern besten sinnen ane argelist in aller der wise, als da vor von uns steet erezalt. Und des und aller diser vorg(enanten) stucke zů urkunde han wir die ebenanten gemeinen manne und wir Wilhelm probist zů Sůst und Reynher von Schonauwen egen(ant) unser ingesigel zu dem ingesigel unsers vorg(enanten) herren von Colne an disen brif gehangen.

Der gegeben ist zů Průme, do man zalte nach Crists gebůrte drůtzehenhundert jar in dem acht und viertzigestem jare, des seszten dages des mandes der zu latine November ist genant.

679. SENTENTIA IUDICII CURIAE IN ROTTWEIL. 1348. Nov. 18.

Originale (or.) *in archivo publico Stuttgartensi. Descripsit R. Salomon. Sigillum iudicii pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Ich Cůnr(at) von Wartenberg ain vrie hofrihter von mins herren dez Rȯmschen kunig Karlen gewalt an siner statte uf sinem hof ze Rotwil tůn kunt allen den, die disen brief ansehen oder hȯrent lesen, daz fur mich kome uf den selben hof, da ich ze gericht sazze, erber gewisse botschaft von dem edeln herren hern Walthern von Gerolczeg herren ze Sultz und zogt[a] an[a] dez durluhsten fursten dez Rȯmschen kunig Karlen genad, friehait und sinen besigelten brief, der von wort ze wort also stat:

'Wir Karl — zwȯlfbotten.' *supra nr. 617.*

Und do der brief also gelesen und verhȯret wart, do wart ertailt mit gesamenter urtail, daz der selb herre von Geroltz(eg) und sine man und die burger ze Sultz, ze Dornstetten und ze Rosenvelt der genad und [friehait] billich geniessen solten, daz man sie umb dehain sache uf daz lantgeriht ze Rotwil laden sulle; ez wäre denne ob ieman

679. a) zogtan *or.*

daz reht in den selben stetten sůchte vor iren schulth(eisse)n und der denne rehtloz von inen verlassen wurde, der mag siu wol laden uf daz lantgeriht ze Rotwil an alle irrung. Und diz alles ze offem urkund han ich dez hofgerihtz insigel mit urtail gehenkt an disen brief.

Geben ze Rotwil an dem nåhsten zinstag nach sant Othmars tag, nach Kristus geburte druzehenhundert jare in dem ahteden und vierzigosten jare.

---

680. 681. TRACTATUS REGIS CUM REGE POLONIAE ET DUCE SVIDNICENSI HABITI.

1348. Nov. 22. 25.

680. *Litterae regis Poloniae. — Nov. 22.*

Originale in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 296'. Contulit R. Salomon. Sigillum regis Poloniae pendet cordula serica viridis coloris. — Ed. Codex diplomaticus maioris Poloniae II (1878) p. 609 nr. 1277; H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= Korunní archiv český, 1896) p. 314 nr. 289, uterque ex ed. antiquiore.

Reg imp. VIII Reichssachen nr. 58.

Cf. supra p. 624 l. 38 sqq.

Kazimirus Dei gracia rex Polonie.

Notum facimus universis, quod super materiis controversiarum, dissensionum et quarumlibet iniuriarum, que hactenus viguerunt inter serenissimum principem dominum Karolum Romanorum regem semper augustum et Boemie regem ex una et nos parte ex altera, de alto et basso in opido Namisloviensi Wratislaviensis dyocesis anno et die subscriptis in hunc modum duximus amicabiliter concordandum, quod sincera fide sub prestito iuramento et sine omni dolo promittimus supradicto Romanorum et Boemie regi, fratri nostro, perpetuam dileccionem et fraternam amiciciam cunctis inantea futuris temporibus inviolabiliter observare, sic quod ipse versa vice nobis sub iuramento simili ad observacionem earundem dileccionis et amicicie teneatur, prout in antiquis litteris[1] nostre concordie inter eum et nos aliquociens celebrate plenius continetur. Et supradictis unioni et amicicie illustrem principem dominum Bolkonem ducem Swydnicensem, nepotem nostrum dilectum, cessante omni dissensionis materia, si qua inter predictum regem et eundem ducem nepotem nostrum hactenus est habita, duximus includendum, si super hiis per supradictum ducem Bolkonem in iuridicam discussionem illustris et magnifici principis domini Alberti Austrie, Nov. 25. Styrie et Caryнthie ducis consensum fuerit infra triduum a die crastina continuo computandum. Specialiter eciam promittimus et spondemus, quod medio tempore, quo per suffragium et iuvamen predicti domini Karoli Romanorum et Boemie regis adversus Cruciferos de domo Theotonica seu Bavaros in marchia Brandeburgensi manentes metas regni nostri Polonie non recuperaverimus, hostibus et emulis dicti regis non cooperari vel assistere[a] auxilio, consilio et favore, recuperatis tamen limitibus regni nostri predicti promittimus sub fide et iuramento superius expressis predicto Romanorum et Boemie regi adversus omnem hominem auxiliari, astare et assistere, rege Ungarie dumtaxat excepto, prout in antiquis litteris nostris est expressum, et predictum regem et fideiussores eius, qui nobis suis patentibus litteris pro quadam summa pecunie promiserunt[2], de predicta pecunia nullis

680. a) *supplendum videtur* volumus *vel simile aliquid.*

1) *1325. Mai. 28. et 1341. Iul. 13. datis; ed. Cod. dipl. Moraviae VII (1858) p. 41 nr. 60; p. 238 nr. 333, p. 240 nr. 334.* 2) *Litteras Karoli 1343. Apr. 24 datas habes Reg. imp. VIII nr. 165; Cod. dipl. Moeaviae l. c. p. 341 nr. 471. Litterae fideiussorum servatae non esse videntur.*

umquam temporibus ammonere. Sique adiutorio Dei et supradicti regis suffragio mediante metis nostri regni habitis primitus et obtentis aliqui occupatores de bonis et dominiis ad regnum nostrum Polonie non pertinentibus exterminati et expulsi fuerint, medietatem bonorum et dominiorum huiusmodi supradicti Romanorum et Boemie regis, residuam vero nostris usibus decernimus applicandam. In cuius rei testimonium nostrum sigillum presentibus duximus appendendum.

Data in Namisslow opido dyocesis Wratislaviensis, die sancte Cecilie virginis, anno Domini millesimo CCCXL octavo.

681. *Litterae ducis Swidnicensis. — Nov. 25.*

Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 206. Contulit R. Salomon. — Orthographiam correximus.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 59.

Wir Bolko von Gots gnaden etc. bekennen etc. und globen offentlich mit diesem brief mit guten trewen on argelist, daz wir mit dem allerdurchleuchtigisten fürsten und herren hern Karl Rômischen kunig, sein landen und leuten einen steten und rechten fried haben und halten wollen von diesem heutigen tag uncz auf Aller manne fassnacht, die 1349. Mart. 17.
schierst komt, vor uns und allen den, die durch unsern willen tun und lassen, also bescheidenlich, daz kein unser man auf in dienen noch seines schaden warten sol, ausgenomen den gefangen in der marke zu Brandenburg, die umb ir gefengnus und schaden reiten müssen. Were aber, daz wir in derselben frist mit einander nicht würden geslichtet und versuenet, so sol es zwischen uns sten nach dem tage in einer freundlichen vorrede vier ganeze wochen vorzusagen, also bescheidenlich, daz unser einer dem andern die vorgenante vorrede angesagen mag vier wochen vor Aller manne fass- 1349. Feb. 1.
nacht, ob ime das fueglich ist. Mit urkunt dies briefs versigelt mit unserm ingesiegel. Der geben ist ze Lignitz nach Christi geburt MCCCXLVIII jar, an sanct Katharinen tag.

682—688. ACTA WITTENBERGENSIA.
1348. Dec. 1.—4.

De conventu in civitate Wittenberg acto v. W. Lippert, 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 62. — V. etiam promissiones dominorum quorundam Lusaticorum apud Pelzel 'Geschichte Kaiser Karls IV', t. 1, 'Urkundenbuch' p. 176 sq. nr. 180. 181, quas hic repetere supersedimus. — Adde litteras infra nr. 708 et 709 propositas.

682. *Receptio in protectionem imperii. — Dec. 1.*

Originale in archivo ecclesiae sancti Severi Erfordensis. In plica legitur: R. *Sigilli maiestatis fragmenta pendent filis sericis rubri flavique coloris. — Ed. W. Schum in 'Neue Mittheilungen aus dem Gebiete historisch-antiquarischer Forschungen XV (Halle 1882)' p. 186 nr. X. Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 786; cf. additamentum primum p. 831.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Licet ad prosequenda quorumlibet vota fidelium regie liberalitatis dextera quadam regularitate sit prona, illis tamen sue munificentie dexteram specialis prerogativa

favoris aperire conswevit, qui sacrosancti Romani imperii decus et gloriam specialibus devocionis insingniis prosecuntur. Sane preclaram devocionem et constantis fidei puritatem honorabilium . . decani et capituli ecclesie sancti Severi Erfordensis diocesis Maguntinensis, devotorum nostrorum, quibus erga dive memorie Roman(orum)[a] imperatores seu reges, predecessores nostros, nos et sacrum Romanum imperium attenta sollicitudine et exacta diligencia claruerunt, clare nostre mentis intuitu limpidius intuentes ad instar dive memorie Romanorum imperatorum seu regum, predecessorum nostrorum, qui predictam ecclesiam et eius ministros amplis dotaverunt stipendiis et largis prediis munierunt, predictos decanum et capitulum ac ecclesiam memoratam cum omnibus reditibus, proventibus, censibus, utilitatibus, usufructibus, honoribus et pertinenciis suis, prediis, agris, possessionibus, bonis mobilibus et immobilibus, quocumque nomine censeantur, quas in presenciarum rite possident et in futurum iustis tytulis absque iuris alieni dispendio poterunt adipisci, in nostram et sacri Romani imperii proteccionem, tuicionem et defensionem accipimus de nostre celsitudinis gracia speciali necnon universa et singula privilegia, litteras, iura et conswetudines, gracias, libertates, bona, res, possessiones et predia, que ipsis et ipsorum ecclesie supradicte a divis Romanorum imperatoribus seu regibus, predecessoribus nostris, necnon ceteris principibus, ducibus, marchionibus, lantgraviis, comitibus, baronibus, nobilibus vel aliis nostris et sacri Romani imperii fidelibus rite donata, appropriata, concessa, indulta vel collata sunt aut quibuscumque legittimis tytulis racionabiliter erogata, approbamus, ratificamus et per omnia de benignitate regia confirmamus, mandantes universis et singulis principibus, ducibus, marchionibus, lantgraviis, comitibus, baronibus, nobilibus, cuiuscumque gradus, preminencie seu dignitatis existant, nostris et sacri imperii fidelibus, ne supradictos . . decanum, capitulum ac ecclesiam memoratam in predictis privilegiis, litteris, iuribus, conswetudinibus, graciis, libertatibus, bonis, rebus, possessionibus et prediis suis quesitis ut premittitur vel imposterum conquirendis adversus presentis nostre approbacionis, ratificacionis, confirmacionis et proteccionis indultum molestare presumant vel permittant quomodolibet molestari sub pena nostre indignacionis, quam, qui secus attemptare presumpserint, se congnoscant graviter incurrisse[b]. Presencium sub maiestatis nostre sigillo testimonio litterarum.

Datum Wittimberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indiccione prima, Kalendis Decembris, regnorum [nostrorum][c] anno tercio.

In plica legitur: per dominum regem Dytmarus.

683. *Infeudatio de terra Lusatiae regi ab archiepiscopo Magdeburgensi concessa.* — *Dec. 2.*

Originale (or.) *in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 297'. Descripsit R. Salomon. Sigillum pendet filis sericis rubri coloris.* — *Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 316 nr. 283 ex* or. *ut videtur.* — *Extr. Codex diplomaticus Moraviae VII (1858) p. 624 nr. 875.*

Cf. supra nr. 659—661. — *Ad rem v. Regesta archiepiscopatus Magdeburgensis III (1886) p. 415 nr. 1099 et Wegele 'Friedrich der Freidige' (1870) p. 251.*

In nomine Domini amen. Nos Otto Dei gracia sancte Magdeburgensis ecclesie archiepiscopus recongnoscimus in hiis scriptis, quod terram Lusacie cum omnibus iuribus et pertinenciis suis, quam illustris princeps Woldemarus marchio Brandenburgensis a nobis et ecclesia nostra tenuit in pheodum et nobis libere resignavit, serenissimo et excellen-

682. a) Romani *ed.* b) incurisse *ed.* c) *sic supplevimus; deest ed.*

tissimo principi domino nostro gracioso domino Karulo regi Romanorum et Boemie feliciter regnanti tamquam regi Boemie suisque germanis et eorum heredibus veris, prout idem Woldemarus et sui progenitores eandem terram cum suis iuribus et pertinentiis a nobis et ecclesia nostra in pheodum tenuerunt, contulimus in pheodum pacifice possidendam propter spem sue promocionis et donacionis in futurum, quas grata vicissitudine nobis et ecclesie nostre dante Domino rependet in recompensam condignam. In premissorum autem testimonium, ut robur firmitatis optineant et ab hominum memoria non labantur, presentes litteras eidem domino nostro tradi fecimus nostro sigillo sigillatas.

Datum et actum Wittenberg anno Domini millesimo tricentesimo quadragesimo octavo, II. die mensis Decembris.

684. *Concessio feudorum imperii episcopo Merseburgensi facta.* — *Dec. 3.*

Originale humore paene omnino deletum in archivo capituli Merseburgensis 'nr. 296 b'. In plica legitur: R. *Sigillum, quod loro membranaceo pendebat, deperditum est. — Transsumptum* T *a Karolo IV. imperatore a. 1366. Oct. 27. datum (Reg. imp. VIII nr. 4426) in formis orthographicis discrepans ibidem nr. 351. — Ed. P. Kehr 'Urkundenbuch des Hochstifts Merseburg' I (= 'Geschichtsquellen der Provinz Sachsen' XXXVI, 1. 1899) p. 876 nr. 1010 ex* T, *cum ex originali nimium corroso textus constitui non possit. Editionem repetimus.*

Reg. imp. VIII nr. 789 = 6015.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen czeiten merer des reichs und kunig zu Behem verjehen und tun kunt offenlich mit disem briefe allen den, die yn sehen oder horen lesen, das wir haben angesehen getruwen, willigen und steten dienst des erwirdigen Heinrichs bischofs zu Merseburgh, unsers lieben fursten, den er uns und dem heiligen Romischem reiche offt unverdrozzenlich getan hat und noch tun sol und mag in kunfftigen czeiten, und davon leihen und geben wir ym und allen seinen nachkomen bischofen zu Mersburgh und der kirchen ewiclichen mit bedachtem mute und mit rate unser und des reichs fursten und herren alle unser manschaft, recht und lehen, die wir von des reichs wegen als eyn Romischer kunige haben uff dem hofe zu der Vehsten und uff dem hofe zu Kirichdorf, die da gelegen sein uff der Sale, und was darczu gehoret, also das furbas ewiclichen dieselben hofe mit allen rechten, eren, wirden, diensten und nuczen, als sy zu dem reich gehort haben, von den vorgen(anten) Heinriche und seinen nachkomen byschofen zu Merseburgh und derselben kirchen zu manschaft und zu lehen sein sullen und ewiclich empfangen werden. Darumb gebieten wir allen den, die uff den vorgen(anten) hofen und irer zugehorunge wonhaftig sind nu oder in kunftigen czeiten, das sie den vorgen(anten) Heinrichen und seinen nachkomen bischofen zu Merseburgh und derselben kirchen als irn rechten lehenherren getrew, holt, gehorsam und undertenig sein sullen und ire lehen von in und der kirchen empfahen sullen, als offt des not geschicht, in aller der mazze, als man von irn herren durch recht und gewonheit ire lehen billich empfahen sullen. Mit urkunt dicz briefs versigelt mit unserm ingesigele.

Der geben ist zu Wittenberg nach Crists geburt drewczenhundert und in dem acht und vierczikistem jare, an der mitwochen nach sand Andres tage des heiligen czwelfboten, in dem dritten jare unser reiche.

685. *Epistula regis ad archidiaconum Trevercusem.* — *Dec. 3.*

Originale (or.) *in archivo Confluentino. Descripsit R. Salomon. Sigillo secreto in dorso impresso, cuius fragmenta iam assunt, clausum erat.* — *Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6552.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Honorande[a] Boem(unde) arch[idiacone] Treveren(sis), devote dilecte. Gravi non indigne supportamus animo, quod pro honorabili Rudolfo[1] decano M[a]guntino, consiliario nostro dilecto, qui nobis sua fideliter inpendit obsequia et cottidie inpendere non retardat, apud capitulum Treverense, in quo de principalioribus[b] esse dinosceris[b], precibus regiis iuri innitentibus super canonicatu et prebenda Treveren(sibus), quos e[ide]m a sede apostolica, ad quam tunc eorum spectabat disposicio, impetrare curavimus, nichil profecimus usque modo, quasi ipsum . . capitulum de nostris et regiis gratiis et favore non curet. Quare tuam devocionem, que libenter, ut tenemus, ratione utitur, seriosa instancia requirimus et rogamus, quatinus adhuc abiectis aliis morulis memorato . . decano tuo sagaci adhibito ingenio finem et concordiam non obstante collacione indebita alteri facta, ne ipsa involvaris, pro nostra reverencia totis tuis viribus ordinare studeas e[ffect]ive, presertim cum ipse . . decanus super omnibus sibi oppositis arbitrio tuo et si voluer(is) aliquorum de . . capitulo stare paratus existat. Faciens taliter in premissis, si et prout regiam celsitudinem in tuis et tuorum beneplacitis volueris propiciam invenire.

Datum in Wittinberg tercia die Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

In verso eadem manu scriptum est: Hon(orando) Boem(undo) archidiacono Treverensi, devoto sibi et dilecto.

686. 687. INFEUDATIONES PRINCIPIS DE ANHALT.

Originalia in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. In utriusque plica legitur: R. *Sigillum maiestatis in utroque pendet filis sericis rubri viridisque coloris.* — *Cf. supra nr. 666.*

686. *Infeudatio de comitatu palatino Saxoniae.* — *Dec. 3.*

Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877), p. 599 nr. 847.

Reg. imp. VIII nr. 788; cf. additamentum primum p. 831.

Quae cum litteris Ludovici IV. regis supra tom. V nr. 591 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod regali circumspeccione provide attendentes virtutum merita, quibus illustris Bernhardus princeps de Anhalt, comes Aschanie, sororius et princeps noster carissimus, longe lateque laudabiliter commendatur, ac multiplicia obsequia, que nobis et sacro Romano imperio exhibuit et inantea studiosius exhibebit, eidem Bernhardo meritorum ipsius obtentu ac suis heredibus comitatum palatinum Saxonie, principatum et marchiam in Lantsperg cum omnibus municionibus, villis, curiis, bonis quibuscumque et obvencionibus ab utraque parte fluvii Sale ad dicta dominia seu principatus spectantibus cum omnibus bonis sinpliciter ac universaliter, que quondam inclita Agnetis marchionissa Brandenburgensis *possedit et que ad ipsam devoluta erant ex obitu illustrium Heinrici senioris, mariti ipsius, ac Heinrici

685. a) Hon^d *or.* b) princ.—din. *alia manu supra lin. add. or.*

1) *Scil. Losse.*

iunioris, nati eiusdem, marchionum Brandemburgensium, queque predicti ab imperio tenuerunt in pheodum, contulimus ac dictum Bernhardum suosque heredes* de omnibus prenominatis auctoritate regia liberaliter tenore presencium investimus. Insuper inpheodamus predictum Bernhardum et suos heredes de castris imperialibus Chofhusen[a] et Altstete cum omnibus redditibus, fructibus, iuribus spectantibus ad ipsa castra memorata. In cuius rei testimonium presentes litteras conscribi et sigillo nostro regali iussimus communiri.

Datum Wittimberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima. III. Nonas Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

In plica legitur alia manu scriptum: Ad relationem domini prepositi Omnium sanctorum | Iohannes Noviforensis.

687. *Infeudatio de principatu Anhalt et comitatu Ascariae.* — *Dec. 4.*

Ed. O. de Heinemann l. c. p. 600 nr. 848.

Reg. imp. VIII nr. 6553.

(Quae cum infeudatione a Ludovico imperatore 1340. Aug. 28. data (Heinemann l. c. p. 515 nr. 732) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer konig ze allen zeiten merer des riches und konig ze Beheim verjehen offenlich an desme geghenwertigen brive und tů wissentlich allen, dy en sehen adir horen lesin, daz wir unsem liebin fursten und svagher Bernharte fursten zu Anhalt, grafe zu Asschania, und sinen erben haben gehleghen czu rechtem vanlehen und czu rechteme lehene und eyghen in disme brive daz furstentum czu Anhalt und dy grafscop czu Asschania mit alle dem, daz dar czu gehort, vesten, dorfere, dingstole, ghërichte, ghulde und alle nucz, dy czu dem vorgenanten furstentum und grafschop hort: daz hůs czu Asschersleb(en), den berk die Asschania heyset und dy stat czu Asschersleve ober den steinen und dye stat ober den wazsere, die můncze, die czůlle, daz marktrecht, die Joden czu Asschersleve, alle gerichte in der stat und umme dye stat czu Asschersleve, die mullen under der alden burch, den dyck und den dyckhouf, dye dingstole czu Asscherleve und alle daz, daz dar von uns und von den ryche czu lehene gheit, Westorf daz hus und alles, daz dar czu hort, Kockstete daz dorf und alle daz gud, daz dar czu gehort, den dingstůl czu Wedersleve und czu Eylwardestorf, das gherichte uf dem Vrevele und alle dy dorf und alle das gud, daz dar czu ghehort, und alle, daz grafe Otte von Anhalt des riches furste selig von dem riche czu lehene hatte. Und gheweren den vorgenantin unsin vursten grafen Bernhard von Anhalt und sine erven des vorgenanten gutes rechte und redelichen vullenkomen und genczlichen mit dissem brive und willen en und seine erven geweren, wur ys uns czu rechte gebort, czu allen tziten und wur he und sine erven[a] des dorven, wente er von dem gute unse und des ryches furst yst. Tzu eynem waren orkwnde disser vorgheschrebenen dyngh habe wir unse kůnigliche ingheseghel an dissen brif lazen ghehanghen.

Der czu Wittenberck ghegeben ist an sancte Barbaren tag der heiligen junckvrowen, noch Gottes ghebort driczenhundert jar in dem acht und virczeghesten jare, in dem dritten jare unserer riche.

In plica alia manu scriptum est: Ad relationem domini prepositi Omnium sanctorum | Iohannes Noviforensis.

---

686. a) Choshusen *or.*

687. a) ernen *or.*

688. *Foedus ab archiepiscopo Magdeburgensi cum ducibus Saxoniae comitibusque de Anhalt pactum. — Dec. 4.*

Originale (or.) *in archivo Zerbstensi. Contulit H. Stäbler. Sigillum laesum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann l. c. p. 601 nr. 948.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 60; cf. additamentum primum p. 835.

Wir Otte von der genade Goddes ertzebischop des heyligen goddeshuses zu Magdeborg bekennen unde bezugen uffelige in diseme brive, daz wir haben geteydinget met den erluchten forsten, unsen liben swegeren, den jungen hertzogen von Saehsen Rodolfe unde Otten gebruderen unde met graven Albrechte unde graven Woldemare von Anehalt gebruderen in disser wys, daz wir en unde sie uns wedir getruweliche sollen sie beholfen dar zu, daz der erluchte forste maregrave Woldemar von Brandenborg die marke zu Brandenborg erkrige. Wenne ouch der selbege maregrave abe ghet, so solle wir en abir truweliche beholfen sie dar zu, daz en werde in der selbin marcke waz zu lene ghet von deme Romeschen riche, daz unse here der Romesche kone en hat gelegin[1] unde waz von uns zu lene nicht enghet unde unse unde unses goddeshuses eygen nicht en ist, unde sie sollen uns wedir beholfen sie truweliche, daz uns unde unseme goddeshûse werde, waz von uns unde unseme goddeshuse ze lene ghet, daz unse unde unses goddeshûses eygen ist. Were ouch, daz deme selben maregraven erbin wurden, waz bezalunge sie sich teydingeten vor ere kost unde vor eren schaden, da solde wir en zu helfe, daz en die wûrde. Daz selbe solden sie uns wedirtue. Disser dinge zu orkunde habe wir lazen besegelt dissen brîf met unseme ingesegele.

Dyt ist geschen unde disse brif ist gegebin zu Wyttenberg, nach Goddes gebort tusent jar druhundert jar in deme achteundevirzigesten jare, in me donresttage[a] an sente Barbaren tage der heyligen juncvrowen.

689. SCRIPTUM DE PROTECTIONE IUDAEORUM ULMENSIUM. 1348. Dec. 3.

Originale in archivo Stuttgartensi. Contulit G. Mehring. Sigilla duo pendent loris membranaceis. — Edd. Veesenmeyer et Bazing 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1898) p. 326 nr. 326.

Wir grave Ulrich von Helffenstein der elter und wir grave Ůlrich von Helffenstein der jûnger landvôgt in obern Swaben verjehen offenlichen an disem brief, daz wir dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlichen der stat ze Ulme geholffen und geraten haben und wisung und weg in haben geben, daz si ûnserm herren dem kûnge und dem riche die Juden ze Ulme gefristet und geschirmet hant, daran si sperrig waren, untz wir ûnser heizzen, hilff und rat dazû taten. Und dar umbe han wir dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlichen ze Ulme versprochen und verheizzen in an disem brief, daz wir in mit aller ûnsrer meht hilfflich sûln und wellen sin die Juden ze Ulme ze schirmen, als lang si in trostung geben hant, und sûln ouch fûgen und schaffen, so wir erst kûnnen und mûgen ungevarlich, daz ûnser herre kûnch Karl ledielichen ergit an ir stat buwe, waz in die Juden von dez selben schirms wegen versprochen und

688. a) *inter* t *et* t *littera una erasa or.*

1) *Supra nr. 662.*

verheizzent hant ze geben, und dez er in ouch diu selben tèding, als si mit den Juden ůber ein sint komen, mit sinen kůnchlichen brieffen vestni und bestète. Dar ůber ze urkůnd han wir ůnseriu insigel gehenkt an disen brief.

Der geben wart an der nehsten mitwochen vor sant Niclaus tag, do waren von Gotz gebůrt driuzehenhundert jar und in dem aht und vierzigistem jar.

690—709. ACTA AD REGALIA ECCLESIAE CAMERACENSIS SPECTANTIA.

1348. Ian. 16. — Dec. 4.

Praeter nr. 692. 693. 695. descripsit vel contulit R. Salomon.

Haec acta praeter solitum editioni nostrae ordinem ad novissimum terminum ponere certis rationibus coacti sumus. — Ad rem cf. supra tom. IV nr. 337—340.

690. 691. COMMISSIONES WALRAMO DE LUCEMBURGO EIUSQUE FILIO DATAE.

690. *Commissio prima. — Ian. 16.*

Vidimus (V) *a. 1348. Dec. 31. confectum in archivo civitatis Cameracensis 'AA 174'*[1]. — *Copia* S *in instrumento infra nr. 704 edendo; cuius instrumenti exemplar* A *hic adhibuimus. — Copia decurtata et nominibus variatis in formulam redacta* (L) *in cod. univ. Lipsiensis 1249 (saec. XV.) f. 150'—151, cuius lectiones varias fere omnes neglecimus. —* L *ed. Mencken, Scriptores rerum Germanicarum III. 2024 nr. XXI.*

Has litteras non a rege ipso, sed eius nomine a Baldewino archiepiscopo Treverensi, cui rex vices suas in partibus Germaniae, Galliae, comitatus Lucemburgensis commiserat (supra nr. 144. 145. 489), datas esse ipse Baldewinus in relatione infra nr. 694 p. 704 l. 1sqq. proponenda testatur his verbis: unde ego . . . . domino Walramo de Lucezillinburg domino de Lyney eiusque filio consanguineis meis pro iure vestro regio conservando ac eciam dilatando duxi sub titulo et sigillo vestro magno, ut ipsi se vice regia de dicta

1) *Vidimationis verba haec sunt:*

In nomine Domini amen. Hoc est exemplar seu transcriptum quarundam litterarum regiarum serenissimi principis domini Karoli Dei gratia Romanorum regis et regis Boemie nobilibus Walleranno de Luczillimbourg domino de Liney et Iohanni eius nato, castellano Insulensi, consanguineis et fidelibus suis dilectis, per modum commissionis directarum, vero et integro sigillo dicti domini regis in alba cera sigillatarum in patenti, sanarum et integrarum ac omni vicio carentium, ut patebat. Quarum tenor de verbo ad verbum subscribitur sub hiis verbis:

'Karolus—anno secundo'.

Et nous Wallerans de Lucembourg sires de Liny et commissaires en ceste partie de tresexcellent et poissant prince mon treschier et redoubtet signeur monsigneur Karle par le grasce de Diu roi des Romains adies acroissant et roi de Boeme dessus dit, vewe et consideree le obeissance que li eskievin, citain et manant de Cambrai nos ont faite et promettent ad faire de jour en jour nous encline a leur pryeres et requestes, leur avons baillet et baillons le copie de nostre commission per maniere de vidimus et l avons seellee de nostre propre seel et volons, prions et requerons a honerauble et religieuse personne le abbet del eglise saint Sepulcre de Cambray que son seel voelle mettre et appendre. *(Sequitur notitia de sigillo abbatis adiecto.)*

Datum sub sigillis predictis anno Domini MCCC^mo^XLVIII^o, die ultima mensis Decembris.

(S. N.) Et ego Nicolaus Iohannis de Sancto Vedasto Cameracensis diocesis apostolica et imperiali auctoritate notarius *etc.*

Sigillum abbatis pendet loro membranaceo, Walrami deperditum est.

amministracione intromitterent, conmittendum. *Quae cum ita sint, notione non indignum videtur, quod in prooemio litterarum nostrarum nonnulla verba ex arenga commissionis maioris supra nr. 144 desumpta sunt.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex nobilibus Waleranno[a] de Luczillimburg domino de Liney[b] et Iohanni eius nato, castellano Insulensi, consanguineis et fidelibus suis dilectis, gratiam suam et omne bonum.

Etsi ad reprimendum quorumlibet nostro culmini subiectorum gravamina et iniurias ex credite nobis divinitus dispensacionis officio inter alias occupacionum curas, quibus sollicitamur assidue, animus noster ut plurimum fatigetur, circa illud tamen potissimum nostra versatur sollicitudinis intencio, qualiter sacrum Roman(um) regnum[c], ad quod nos licet immeritos divina sublimavit clementia, ab illatis sibi iniuriis relevando in suis statu, bonis et iuribus non minuendo, sed augendo pocius conservemus[d]; et tanto maioribus circa hoc nostre benignitatis motibus provocamur, quanto idem Romanum regnum et imperium ceteris mundi potestatibus sublimius estimamus et quanto etiam eisdem regno et imperio pre ceteris celitus est concessus augustalis titulus, quo et nos predicti regni amplificator dicimur et augustus. Licet itaque contra Guidonem Cameracensem episcopum nostre maiestati in temporalibus immediate subditum et subiectum pro eo, quod idem episcopus, postquam dicti Romani regni nostri solium conscendimus, feoda et regalia, que episcopi Cameracensis ecclesie, qui pro tempore fuerunt hactenus ante ipsum, a dicto Roman(o) regno et a divis retro Romanorum regibus et imperatoribus nostris predecessoribus ratione ecclesie predicte habuisse et tenuisse noscuntur et etiam tenebantur, a nostre maiestatis culmine infra tempus debitum recipere et recognoscere cum homagio et fidelitate debitis negligenter, ymmo contumaciter ut verisimiliter presumitur, non curavit, presertim cum super hoc ex habundanti, licet tempus pro iure regali interpellaverit, a nonnullis nostris fidelibus premonitus et requisitus fuerit, ad privationem dictorum feodorum et regalium et ad penas alias tam de iure quam dicti regni nostri consuetudine procedere possemus et etiam non immerito deberemus, ne nos, qui alios in suis iuribus confovemus, nostra et dicti nostri Romani regni iura negligendo titulum augustalem nobis divinitus, ut premittitur, concessum calumpniare quomodolibet reputemur, nos tamen estimantes nobis satis cedere ad gloriam et nostris fidelibus ad profectum, si interdum pene duriciem, quam iuris rigor dictat, in subditis unguento[e] nostre mansuetudinis molliamus, et propter hoc cum dicto episcopo volentes aliquantulum micius agere, de presenti pretacte privationis penam in aliam magis levem pronunc duximus commutand(am), decernentes totalem temporalium prelibate ecclesie seu episcopatus Cameracensis amministracionem, cui in nostrum et sacri imperii preiudicium idem episcopus non absque presumptione temeraria citra suscepcionem et recognicionem eorundem temporalium et regalium a nostri culminis eminentia dependentium se immiscere non erubuit, ipsi episcopo amplius interdicendam et realiter auferendam, donec ad se reversus eadem regalia reverenter, ut tenetur, curet suscipere et humiliter recognoscere et sibi ea per nostre maiestatis clementiam conferri et de ipsis investiri debite mereatur, et nihilominus per tantum temporis spacium, per quantum idem episcopus in mora et negligentia recipiendi et recognoscendi cum homagio et fidelitate debitis a nobis huiusmodi feoda[f] et regalia fuit hactenus et hinc erit, et eandem amministracionem nostre serenitatis potestati per idem temporis spacium applicatam fuisse et fore ulterius applicandam. Quapropter fidelitati vestre et cuiuslibet vestrum in solidum auctoritate nostra regia committimus et mandamus, quatenus memorato episcopo prenotatam administracionem temporalium et regalium dicte ecclesie Cameracensis interdicentes omnimode[g] vos de eadem ammini-

690. a) Walleranno *V.* b) Liny *S.* c) imperium *L.* d) consuevimus *VS.* e) *sic L;* unguentę *S;* unguentis *V.* f) feuda *V.* g) *sic L;* omnimodo *S;* omnino *V.*

stracione et omnibus suis pertinenciis, quousque idem episcopus dicta regalia a nostro culmine, ut premittitur, susceperit et insuper per tantum temporis spacium, per quantum dictus episcopus in mora et negligentia seu contumatia recipiendi et recognoscendi predicta feoda et regalia a nobis fuit ut pretangitur et in[h] posterum[h] erit, vice nostra regia et nostre maiestatis nomine intromittatis et eandem amministracionem suscipiatis et apprehendatis plenarie et in totum, fructus quoque et utilitates omnes et singulos de pretacta amministracione medio tempore provenientes quomodolibet vel cedentes et que a tempore, quo in mora fuerit, provenerunt et provenerint in futurum, nostro fisco et camere nostre regie applicetis et huiusmodi fructus et utilitates venerabili Baldewino[i] archiepiscopo Treverensi, patruo et principi nostro karissimo, cui in hiis et maioribus commisimus et committimus vices nostras, integre nostro nomine assignetis et sibi de hiis et aliis, que vobis committimus, debite respondere curetis. Ceterum omnia et singula, que per[k] dictum[k] episcopum vel eius auctoritate a tempore, quo idem episcopus in mora et defectu pretacta regalia a nobis reverenter suscipiendi et nobis homagium et fidelitatis debite iuramentum faciendi fuerat vel erit, amministrata, acta vel attemptata inveneritis, eadem auctoritate suffulti annulletis et in irritum penitus revocetis. Decernimus etiam exnunc irritum et inane, si per prefatum episcopum vel quemvis alium vel alios, quacumque dignitate vel prerogativa honorum fulgere noscantur, scienter vel ignoranter in contrarium hiis aliquid attemptatum fuerit vel presumptum. Mandamus insuper omnibus . . prelatis, religiosis et aliis nobilibus, prepositis, balivis[l], censitoribus, receptoribus et quibuscunque aliis episcopatus Cameracensis officiatis et specialiter scabinis civitatis Came(racensis) et castellano et scabinis de Castello in Cameracesio, ut vobis tanquam nostris et regiis in hac parte commissariis et cuilibet vestrum vice et auctoritate qua supra, et non episcopo supradicto, in premissis et quibuslibet ea contingentibus plene obediant et intendant. Penas quoque et multas, si quas obinde rebellibus seu contradictoribus vobis in premissis vel aliquo eorum inflixeritis, extunc prout exnunc de nostra regali potentia ratas et gratas habebimus, easque per presen(tes) confirmamus et etiam approbamus et ipsas auctore eo, qui nostrum gubernat imperium, faciemus firmiter et inviolabiliter observari. Et in horum omnium et singulorum evidentiam atque robur, ut videlicet omnia et singula suprascripta maioris et firmioris firmitatis existant, nostre regie maiestatis sigillum presentibus est appensum.

Datum Magunt(ie) XVII. Kalen. Februarii, anno Domini millesimo CCC[mo] XL[m] octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

691. *Commissio altera. — Apr. 18.*

Originale (or.) in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 13'. Sigillum cum loro membranaceo, cui foramen in plicae parte sinistra paratum est, iam desideratur. — Copias praeterea duas quamquam ad textum nihil facientes hic enotamus: S *instrumento Walrami infra nr. 704 edendo insertam,* L *in formulam redactam in cod. Lipsiensi 1249 supra laudato f. 151'—152'; quarum utraque nonnisi primam partem contextus usque ad verba* in hiis scriptis *(infra p. 699 l. 18) praebet. —* L *edidit Mencken l. c. col. 2026 nr. XXII. — In forma integra ineditum.*

Has quoque litteras a Baldewino archiepiscopo nomine regis datas esse, item ex relatione infra nr. 694 p. 704 l. 7 sqq. efficitur: Subsequenter vero pro parte dicti capituli mihi fuit suggestum, quod amministratio dicte ecclesie toto illo tempore, quo episcopus Cameracensis in mora fuerit recongnoscendi feoda sua a Romanorum rege, ad idem capi-

690. h) imposterum *S.* i) Balderonio *V.* k) predictum *VL.* l) baillivis *S.* m) trecentesimo quadragesimo *S.*

tulum de speciali eius iure, privilegio vel consuetudine debeat pertinere, propter quod commissionem secundam . . . . . duxi ad memoratos Walramum et eius filium concedendam sub dicto vestro sigillo.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex nobili Walramo de Lucziliimburg domino de Lyney et Iohanni eius filio, castellano Insulensi, consanguineis et fidelibus suis dilectis, gratiam regiam cum salute.

Ad hec inter cetera superne dispositionis provisio, ut pie tenemus, nostre serenitatis personam qua(m)quam immeritam in Romane regie dignitatis eminenti solio magnifice collocavit, ut iustitie throno presidentes quibuslibet passis iniuriam sine personarum acceptione copiam iustitie ministremus et regio subiectis culmini pacem et tranquillitatem, sub quibus pacis auctorem quiete valeant revereri, scandalorum et discordiarum ab ipsis evulsa et eradicata pro viribus penitus materia salubriter procuremus. Sane in nostre celsitudinis ex parte venerabilis capituli ecclesie Cameracen(sis) nostri et sacri imperii devoti dilecti audienciam est adductum, quod, licet totalis amministratio et regimen bonorum temporalium totius episcopatus Cameracensis ecclesie predicte, ipsa pastore seu presule carente seu ipsius sede vacante et etiam toto tempore, quo eiusdem ecclesie episcopus, qui fuerit pro tempore, regalia, bona ac iura feodalia iam dicte ecclesie a nobis et sacro Roman(o) regno et imperio dependentia a Romanorum imperatoribus seu regibus, qui fuerint pro tempore, non receperit et recognoverit ac imperatori seu regi Romanorum homagium ac debite fidelitatis iuramentum non prestiterit, ut tenetur, et de receptione, recognitione et prestatione huiusmodi capitulo dicte ecclesie non fecerit plenam fidem, ad dictum . . capitulum ex statuto, privilegio seu consuetudine plene et libere pertinuisse et spectare noscatur, faciat quoque dictum capitulum sua huiusmodi administracione durante ratione dicti statuti, privilegii seu consuetudinis universos et singulos ex dicta ecclesia seu episcopatu Camer(acensi) provenientes redditus et proventus et ceteros fructus suos, fuerit etiam dictum capitulum, ut asseritur, a tempore et per tempus, cuius principii hominum memoria non existit, in possessione vel quasi dicti iuris amministrandi temporalia tocius episcopatus Camer(acensis) predicti toto tempore, quo . . episcopus Camer(acensis) fuerit in mora vel defectu recipiendi pretacta regalia et feoda a Romanorum rege vel imperatore, ut superius est pretactum, eiusdem tamen ecclesie . . episcopus, qui fuit hactenus et adhuc est, licet regalia et feoda huiusmodi a nostre serenitatis culmine nec receperit nec recognoverit nec homagium nec nobis debite fidelitatis iuramentum prestiterit nec etiam dicto capitulo de receptione, recognitione et prestatione predictis fidem fecerit, sicut nec potuit, se dicte amministrationi de facto immiscuit et immiscet contra predicta statutum, privilegium et consuetudinem temere veniendo in grandem eiusdem capituli et ecclesie lesionem, periculum et iacturam, de fructibus, redditibus, proventibus et iuribus eiusdem ecclesie pro sue voluntatis beneplacito disponendo et per hec destituendo dictum capitulum a sua possessione iuris amministrandi pretacta, et quod nostra serenitas de huiusmodi statuto, privilegio aut consuetudine et iure capituli pretacti nec non de possessione et destitucione predictis minime informata pridem vobis per alias eiusdem serenitatis certi tenoris litteras[1] iure suo commiserit, ut vos de temporalium dicte Cameracen(sis) ecclesie amministracione pretacta cum omnibus suis pertinenciis, quousque idem . . episcopus dicta regalia a nostro culmine susciperet et ea humiliter recognosceret, ut deberet, et insuper tanto tempore, quanto eundem episcopum inveniretis in mora eadem regalia suscipiendi fuisse et esse, vice et auctoritate nostra intromittentes

1) *Supra nr. 690.*

et vobis eandem amministracionem libere assumentes fructus et redditus omnes et singulos de pretacta amministracione seu ex bonis temporalibus dicte ecclesie ad . . episcopum spectare al(ias) debentibus medio tempore provenientes et que a tempore, quo dictus . . episcopus in mora et defectu, ut pretangitur, fuerat, provenerunt et provenerint in futurum, nostro fisco seu venerabili Baldewino archiepiscopo Treverensi, patruo et principi nostro karissimo, nostro et regio nomine curaretis omnimode applicare. Per quam quidem commissionem regiam ipsum capitulum in iure suo reputabat non modicum se gravari, supplicans nostre clemencie humiliter et devote, ut indempnitati eiusdem capituli in hac parte pie prospicere ipsique super hiis insticiam fieri mandaremus. Cum autem regiam maiestatem deceat, prout etiam ex innata nobis clementia in votis semper pie gessimus et gerimus, cuique ecclesie, capitulo et collegio sua iura reintegrare et reintegrata servare illesa, fidelitati vestre per hec scripta regia ducimus committendum, quatenus, si est ita, memoratum capitulum ad ius suum circa dictam amministrationem necnon quicquid recepistis ex ea, quod in nostram vel nostri fisci utilitatem nondum conversum existat, sibi plene et libere restituentes, ipsum dicto iure suo auctoritate regia circa huiusmodi amministrationem gaudere pacifice faciatis, non obstantibus aliis litteris regiis et commissione predictis, quas, in quantum iuri memorati capituli obviant, tollimus in hiis scriptis.

Ceterum nostro culmini pro parte eiusdem capituli est conquerendo monstratum, quod, licet ipsum capitulum ultra premissa, eciam si . . episcopus Cameracensis sua ut premittitur debite suscepisset regalia fidemque fecisset de ipsis, fuerit in possessione vel quasi indicendi et imponendi malatotam seu vectigal in civitate Cameracensi una cum . . episcopo suo ibidem seu quod, quotiens malatota huiusmodi in dicta civitate fuerat imponenda, inponi seu concedi non debebat nec poterat sine memorati capituli consensu et assensu petitis[a] legitime et obtentis, idem tamen episcopus modernus ipsum capitulum iure huiusmodi temere destituendo dictam malatotam in civitate pretacta pro sue dumtaxat voluntatis beneplacito in ipsius capituli lesionem enormem et evidens preiuditium imposuisse et concessisse asseritur, ipsius capituli super hoc consensu minime obtento nec etiam requisito, quinymo eodem capitulo contradicente publice et in contrarium protestante. Cum autem destitutis iniuste sit restitutionis beneficio per serenitatis regie providentiam succurrendum, nobilitati vestre committimus et mandamus, quatenus sollicitudo vestra reiectis morulis malatotam predictam indebite ut premittitur impositam quoad eius receptionem, levationem et cursum huiusmodi usque in litis eventum auctoritate regia suspendatis[b], nisi dictus . . episcopus se iure dictam malatotam imposuisse statim docuerit coram vobis, et si premissa pro parte dicti capituli nobis suggesta veritate nitantur, tunc memorato capitulo ad ius suum per diffinitionem vestram eadem auctoritate suffulti plenarie restituto ipsum faciatis pacifice iure suo gaudere, compellentes nichilominus dictum episcopum necnon receptores seu levatores maletote pretacte de receptis et levatis ab ipsa vel occasione ipsius vobis nostro nomine debitam rationem seu computum inde reddere et ipsa recepta et levata ad manus vestras restituere et deliberare et de hiis ad plenum satisfacere, ut tenentur, fisco nostro proinde applicanda et vener(abili) . . archiepiscopo Treverensi predicto, cui in hiis et maioribus commisimus et committimus vices nostras, integre per vos nostro nomine assignanda et eidem . . archiepiscopo de hiis et aliis, que vobis iniunximus aut committimus, debite respondere curetis, ipsos insuper receptores dicte maletote et presumptores huiusmodi nichilominus penis et mulctis, prout eorum meruerit protervia, legitime puniendo.

Item pro parte eiusdem capituli est conquerendo subiunctum, quod licet familiares et servientes predicti capituli per privilegium per nostre serenitatis eminentiam confir-

691. a) *sequitur* petitis *del. or.* b) *sic or.*

matum[1] a iurisdictione et banno scabinorum Cameracen(sium) totaliter sint exempti, tamen iidem scabini contra privilegium et libertatem pretactas et eiusdem ecclesie immunitatem Nichasium dictum Proudôm eiusdem capituli servientem, qui ratione sui ministerii et officii die noctuque ecclesiam Cameracensem, ne divinum officium turbetur et ne aliqua insolentia committatur in ea, custodire tenetur et custodiebat, banniverint de facto, cum de iure non potuerint, et teneant sic bannitum, fidelitati[c] vestre committimus et mandamus, quatenus, si inveneritis ita esse, pretactum bannum nostra freti auctoritate in irritum penitus revocetis et annulletis seu cassum et irritum decernatis et memorato capitulo iniuriam passo per[d] scabinos et alios, quos in hac parte culpabiles repereritis, competentem faciatis prestari emendam.

Porro cum pretactum capitulum per nonnullos a veritatis via et iusticie tramite[2] declinantes diversarum molestationum, infestationum et oppressionum generibus in se et personis, bonis, iuribus et possessionibus suis frequentius conquassetur, nobilitati vestre omnes et singulas dicti capituli causas et querimonias temporalitatem quovismodo tangentes aut alias de foro regio quomodolibet existentes, quas dictum capitulum movet aut movere intendit contra personas ecclesiasticas et seculares quascumque, etiam si pontificali aut ducali dignitate fulgerent, vice regia per vos, alium vel alios, de quibus expedire videbitur, audiendi et in eis prout iustum fuerit procedendi, diffiniendi et legitime decidendi, exequendi et causas et querimonias huiusmodi necnon examinacionem et decisionem ipsarum alii vel aliis in toto vel in parte committendi necnon contradictores et rebelles quoscumque

691. c) i *corr. ex* e *or.* d) *minus clare or.*

1) *Est privilegium Nicolai de Fontanis episcopi Cameracensis a. 1260. Iul. 8. datum (ed. Winkelmann, Acta I, 456 nr. 569), quod una cum privilegio Godefridi episcopi a. 1220. dato (ed. Ficker 'Die Ueberreste des deutschen Reichsarchivs zu Pisa' in 'Wiener Sitzungsberichte' XIV (1854) p. 166 nr. 10) Baldewinus archiepiscopus (cf. infra p. 704 l. 13 sq.) sub nomine, titulo, sigillo Karoli regis a. 1348. April 17. transsumpsit et confirmavit. Huius confirmationis originale ineditum in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale, Carton 43' asservatur. In quo ad calcem privilegiorum insertorum haec addita sunt:*

Nos igitur supplicacionem dictorum decani et capituli rationalem estimantes et attendentes, quod regia benivolencia, dum fidelium subiectorum et sibi devotorum preces admittit, et suum extollit solium et devotorum mentes ad fidelitatis obsequia eo forcius animantur, pretactam ipsorum decani et capituli supplicationem duximus gratiosius admittendam dictamque ordinationem et concordiam inter dictas partes, ut premittitur, initam et conditam sub omni forma, qua superius est conscripta, cum acquisitione dicti dominii necnon litteras suas super hiis confectas et nobis sub tenore et forma quibus prescribitur exhibitas approbamus, ratificamus auctoritate nostra regia et ex certa nostra scientia confirmamus. Ceterum cum in litteris predicte ordinationis contentum existat, quod familiares ipsius capituli sub iurisdictione eiusdem capituli esse debeant et non sub iurisdictione temporali prelibate Cameracensis civitatis, ne ab aliquo inposterum sinistra forsitan interpretatione confringi valeat, quod illi, qui dictam Cameracensem ecclesiam die nocteque custodiunt et de raubis seu vestibus dicti capituli per circulum anni existunt necnon ille, qui cursor dicti capituli existit et qui eiusdem capituli pixidem cum ipsius insigniis ad instar cursorum aliorum dominorum defert, sub dicto familiarium vocabulo non possit nec debeat comprehendi, auctoritate qua supra et presenti nostra pragmatica sanctione declaramus et per modum declarationis et interpretando intelligi volumus predictos custodes et cursorem pro tempore existentem sub pretacto familiarium vocabulo et sub dicta ordinatione debere per consequens comprehendi. Omnes insuper solennitates in premissis obmissas, si que forte de iure vel consuetudine fuerant adhibende, de nostre potestatis regie plenitudine supplevimus et supplemus ac pro suppletis proinde haberi volumus, ac si ab initio fuissent adhibite in premissis. Inhibentes omnibus et singulis nobis et Romano regno et imperio subiectis sub interminacione regia et sub pena centum librarum auri pro media parte nostro fisco et pro reliqua parte predicto Cameracensi capitulo applicande, ne quis huiusmodi nostre approbationis et confirmationis paginam et contenta in eadem infringere presumat vel ipsis ausu temerario quomodolibet contraire. Et in premissorum omnium et singulorum evidenciam atque robur has presentes litteras nostro sigillo regio iussimus communiri.

Datum Prage XV. Kl. Maii, anno Domini millesimo CCCXL octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

2) *Cf. Ecclus. 31, 22.*

cohercendi et per apprehensionem, captionem et detentionem corporum et bonorum suorum ratione previa compellendi plenam usque ad nostre voluntatis beneplacitum concedimus facultatem.

Denique nostra celsitudo eiusdem capituli conquestione percepit, quod nonnulli, qui nesciunt abstinere a vetitis nec debito modo gaudere concessis, dictum capitulum, singulares quoque eiusdem ecclesie canonicos, capellanos et vicarios necnon clericos familiares et servientes dicte ecclesie eiusdemque capituli et personarum predictarum contra ecclesiasticam et suas speciales libertates, privilegia[e], exemptiones et immunitates multipliciter inquietare, molestare et turbare necnon bona et iura ad dictum capitulum et personas predictas spectantia indebite occupare et per se et suos facto et consilio, ope et opere iniuriose invadere non formidant, ipsi capitulo in pretactis suis libertatibus, privilegiis et exemptionibus, in hominibus, servitoribus, castris et villis, terris, iurisdictionibus, iuribus, bonis, possessionibus[f] et rebus aliis ad ipsum capitulum spectantibus multiplices molestias et iniurias temere inferendo. Nos igitur, etsi quibuslibet sacri nostri Romani regni et imperii fidelibus, ne afficiantur iniuriis aut molestiis agitentur et ne sue libertates et privilegia per quempiam violentur, ex debito per nos suscepti regalis culminis oportune defensionis presidio teneamur assistere, illis tamen, quos nostre celsitudini intensior inclinat devotio et probatior conservat fidelitas, efficatius tenemur adesse, volentes eidem capitulo illo subvenire remedio, per quod inique gloriantium et temerariorum compescatur audacia et aliis attemptandi similia ausus et aditus precludantur, nobilem . . comitem Namurcensem, consanguineum et fidelem nostrum dilectum, per integrum et continuum decennium, nisi ipsum tempore medio ex causa duxerimus revocandum, sepedicto capitulo Cameracensi protectorem et dictarum libertatum, privilegiorum et exemptionum conservatorem et iudicem auctoritate regia duximus deputandum, eidem . . comiti firmiter per regia scripta[1] mandantes, quatenus ipse per se, alium vel alios ad hoc ydoneos memorato capitulo pro se et canonicis, vicariis, capellanis, clericis et servientibus et familiaribus predictis coniunctim vel divisim, prout . . comes ipse requisitus fuerit, vice regia efficacis presidio defensionis assistens non permittat ipsos super premissis libertatibus, privilegiis, exemptionibus et gratiis et quibuscumque aliis bonis, possessionibus, redditibus, iuribus ad ipsos spectantibus vel aliquo premissorum indebite molestari seu sibi gravamina, dampna vel iniurias aliquatenus irrogari, et quod faciat eisdem capitulo et personis omnia et singula sua privilegia, libertates et exemptiones illibata et inviolata servari et de predictis molestatoribus et iniuriatoribus, prout qualitas ipsorum exegerit, iustitie complementum, molestatores, presumptores et iniuriatores huiusmodi necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque status, preeminencie vel condicionis existant, etiamsi . . archiepiscopalis vel regalis dignitatis extiterint, auctoritate regia contradictione, appellatione et more diffugio postpositis compescendo, ad hoc etiam, si opus fuerit, contra ipsos gladio martiali ad vindictam malorum nobis divinitus commisso eadem auctoritate assumpto. In quorum premissorum testimonium atque maiorem roboris firmitatem has presentes nostras litteras exinde conscribi et sigillo nostre maiestatis regie iussimus communiri.

Datum Prage XIIII. Kl. Maii, anno Domini MCCCXL octavo, regnorum nostrorum anno secundo.

---

691. e) *abhinc ad finem al. atram. or.* f) possessionis *or.*

1) *Quae m. Decembri demum a rege ipso data sunt, infra nr. 708.*

692. 693. LITTERAE CAPITULI CAMERACENSIS.

Originalia in archivo Confluentino. Descripsit R. Lüdicke. In utroque capituli sigillum, cui secretum a tergo impressum est, loro membranaceo pendet. Iam edidimus 'Neues Archiv' XXXVI (1911) 499—501.

692. *Litterae ad archiepiscopum Treverensem. — Iun. 1.*

In verso manus Treverensis coaeva scripsit: anniversarium B(aldewini) T(reverensis) Cameraci 48.

Reverendo in Christo principi et domino suo domino B(aldewino) Dei gracia sancte Treverensis ecclesie archiepiscopo, sacri Romani imperii per Galliam archicancellario, sui prepositus, decanus et capitulum Cameracensis ecclesie se ipsos ad beneplacita paratos.

Sincerum affectum, quem habetis ad ecclesiam Cameracensem et personas eiusdem, et ex relacione ven(erabilium) virorum dominorum decani et Renerii canonici dicte ecclesie fida relacione percepimus et eciam experimento cognovimus et operis efficacia, prout evidenter[a] vidimus ex graciis et favoribus eidem ecclesie de vestra liberalitate et benignitate nuper impensis. De quibus gracias referimus vestre paternitati, non quantas debemus, sed quas possumus. Deus vobis retribuat, qui est omnium retributor[1]. Insuper prefatam ecclesiam, que est exposita multis tribulationibus et pressuris et incursibus malignancium, sicut iam ad aures vestras pervenisse credimus, vobis recommandamus humiliter supplicantes, quatenus ipsam et personas eiusdem serenissimo principi domino Romanorum regi recommendare dignemini efficaciter. Cui nisi per eumdem succurratur, vix adici poterit, ut resurgat[2]. Ceterum, reverendissime pater, considerata vestra devocione et affectione sincera, quam ad sepedictam vos habere confidimus ecclesiam, ordinavimus pro incolumitate et salute vestra, quod quolibet anno fiat missa de beata Virgine in Iul. 23. crastinum beate Marie Magdalene, et post obitum vestrum fiet officium defunctorum cum solemnitatibus debitis et distributionibus consuetis. In hiis enim et aliis orationibus et suffragiis, que fiunt ibidem, in quantum cum Deo possumus, vos participem esse volumus. Conservet Altissimus paternitatem vestram in tempora longua.

Dat(um) Cameraci anno Domini millesimo CCC°XLVIII°, prima die Iunii.

693. *Litterae ad regem. — Iun. 1.*

In verso eadem manus scripsit: anniversarium K(aroli) reg(is) Cameraci 48.

Ad regem ipsum hae litterae non pervenisse videntur. Sed vide infra p. 704 l. 29 sqq.

Serenissimo ac illustrissimo principi domini K(arolo) divina gracia Romanorum regi semper augusto sui humiles prepositus, decanus et . . capitulum Cameracensis ecclesie cum debita recommendatione se ipsos.

Deus, cuius providentia in sui dispositione non fallitur, ex clara progenie catholicorum principum ad apicem imperialis celsitudinis vos erexit ad honorem sui nominis et fidei incrementum sueque ecclesie adversus malignancium incursus deffentionem et tuicionem. Quanta namque catholice fidei sinceritas in vestris predecessoribus claruerit, habet antiquorum fida relacio, prout experimenta et merita preteritorum et presentium temporum manifestant, que dona virtutum et gracie in vobis conservare et augere sperantur et merito, sicut et primordia felicium vestrorum successuum attestantur. Que attendentes nos vestri devoti servitores necnon devotionem, quam ad dictam ecclesiam Cameracensem

692. a) evident *or.*

1) *Cf. Ecclus. 35, 13.* 2) *Cf. Is. 24, 20.*

predicti vestri predecessores abatenus[a] habuerunt et specialiter excellentissimus princeps dominus H(enricus) quondam Romanorum imperator, avus vester, fiducialiter prefatam ecclesiam et statum eius et personarum ibidem Deo servientium regali vestre maiestati recommendamus humiliter. Ceterum, etsi non condignum sed quod possumus, vestre magnificentie offerimus unam missam ad honorem gloriose Virginis pro salute et prosperitate vestra perpetuis temporibus annuatim penultima die Maii celebrandam, et iam incepimus. Mai. 30. Et cum vos de hoc seculo migrare contingeret, in die obitus vestri fiet officium defunctorum cum solemnitatibus ad hoc pertinentibus et consuetis distributionibus. In hiis enim et aliis, in quantum nobis a Deo conceditur, preces pro vobis et felici statu vestri regiminis effundere decrevimus. Maiestatem vestram conservet Altissimus in tempora longiora.

Datum Cameraci sub sigillo ecclesie nostre supradicte, anno Domini millesimo trecentesimo XLVIII°, die prima mensis Iunii.

694. *Relatio archiepiscopi Treverensis regi directa.* — *(Iun. Iul.)*

Habemus nonnisi minutam L *in codice Rudolfi Losse in archivo publico Darmstadiensi asservato f. 58' (59'). Contulit R. Salomon. Uncinis* ⌜ ⌝ *inclusa manu correctoris, ipsius Rudolfi ut videtur, (man. 2.) scripta sunt. — Ed. Winkelmann, Acta II, 827 nr. 1169 ex* L.

Reg. imp. VIII Päbste nr. 220.

De tempore, cui haec relatio adscribenda esset, non recte disputavit Winkelmann l. c. p. 829, quem sequitur Wauters 'Table chronologique des chartes et diplômes de la Belgique' X (1904) p. 130. Anno 1348, non 1349, eam scriptam esse, de Guidone episcopo (1342—1349. Feb. 17.) non de Petro eius successore rem agi ex litterarum, quas supra et infra proponimus, nexu adnotationibus nostris adhibitis facile intelliges. Non ante m. Iun. relatio scripta est; nam litteras nr. 693 Iun. 1. datas iam ad archiepiscopum pervenisse dicit (p. 704 l. 31 sq.). Non post m. Iul. eam datam esse autumaverimus, cum deliberationem regis, qui illa aestate in regionibus Bohemiae Moraviae Bavariae Austriae versabatur, infra terminum crastini beatae Mariae virginis, i. e. ante Aug. 16, archiepiscopo in partibus Rhenanis agenti mandari velit (p. 705 l. 4 sq.).

Domine et nepos[a] karissime. Significarunt ⌜mihi⌝[b] dudum devoti vestri decanus et capitulum Cameracense, quod ipsi de iure et consuetudine eorundem episcopum suum non tenentur recipere nec admittere nec ipse episcopus temporalia possit ⌜aut debeat⌝ amministrare nec aliquis sibi teneatur ut episcopo obedire, nisi prius temporalia et regalia dicte Cameracensis ecclesie a rege Romanorum, qui pro tempore fuerit, recongnoverit et receperit debite, ut tenetur, et quod nichilominus Romanorum rex, postquam[c 1] idem episcopus pretacta regalia receperit ab eodem, tanto tempore ea libere amministrare valeat, quanto ipse episcopus in mora fuerit huiusmodi regalia recipiendi et recongnoscendi a rege. ⌜Item significaverunt mihi[d] plura alia infratacta. Et licet ego libenter vidissem[e], quod ipsi pro hiis et aliis presenciam regiam adiissent, ipsi tamen iter huiusmodi propter viarum discrimina et locorum distanciam aggredi non volentes[f] vix ad me

693. a) *sic or.*

694. a) *sequitur* noster *man. 2. cancell. L.* b) *man. 2. corr. pro* nobis *L.* c) posq̃ *L.* d) *man. 2. corr. pro* nobis *L.* e) *radendo corr. ex* vidissemus *L.* f) *sic L.;* valentes *legit Winkelmann.*

1) *Perperam* priusquam *interpretatus est Winkelmann; haud dubie* postquam *legendum esse intelligitur ex eo quod dictum est supra p. 696 l. 40 sq., p. 697 l. 2.*

in Treverim pervenerunt.⌝ Unde[g] ⌜ego⌝ ad eorumdem motus instantes ius vestrum et imperii nolens[h] negligere sed pro viribus promovere, domino Walramo de Luczillinburg domino de Lyney eiusque filio ⌜consanguineis meis⌝ pro iure vestro regio conservando ac eciam dilatando ⌜duxi⌝ sub titulo et sigillo vestro ⌜magno⌝, ut ipsi se vice regia de dicta amministracione intromitterent, conmittendum[i 1], prout in eiusdem commissionis copia sub sigillo curie nostre Treverensis cum presentibus exhibenda vestra serenitas lacius videre[k] poterit contineri. Subsequenter vero pro parte dicti capituli mihi fuit suggestum, quod amministracio dicte ecclesie toto illo tempore, quo episcopus Cameracensis in mora fuerit recognoscendi feoda sua a Romanorum rege, ad idem capitulum de speciali eius iure, privilegio vel consuetudine debeat pertinere[2], propter quod[l] commissionem secundam[3], quam similiter vobis per copiam transmitt⌜o[m], duxi⌝ ad memoratos ⌜Walramum⌝[n] et eius filium[o] concedendam ⌜sub dicto vestro sigillo[p]⌝, ut eo maiorem et firmiorem in illis partibus adhesionem et obedienciam haberet. ⌜Item confirmavi[q] dicto capitulo aliqua privilegia sub sigillis vestris pretactis[4]. Insuper pro iure vestro ampliando et conservando devoto vestro magistro Rodol(fo) officiali meo Treverensi de canonicatu et prebenda in ecclesia Cameracensi predicta vacantibus nomine vestro providi sub vestro secreto, quod Arnoldus de Arluno penes se habuerat, cum paucas adhuc memb[ra]nas[5] habeam, quas pro vestris necessitatibus et evidentibus utilitatibus reservavi.⌝ Et rescripsit[6] mihi ⌜prima vice⌝ prefatus Walramus supratactis commissionibus susceptis per ipsum, quod dictus episcopus[r] male et per[s] consilium non bonum notos vobis et non ad plenum fideles regatur et quod, licet ipse ⌜Walramus⌝ ad honorem vestrum paratus sit predicta sibi assumere, tamen[t] durum ⌜existat[u] eidem⌝, nisi de constancia et prosecucione ⌜sibi commissorum⌝ sine revocacione et mutacione ⌜eorumdem⌝ ⌜absque[v] sui vocacione et[w] cause cognicione non facienda⌝[v] certus existat.

⌜Item[x] idem Walramus post factam prime commissionis publicacionem rescripsit[6] mihi duas litteras, unam videlicet de dicta publicacione et responso et modo se habendi et[y] tenendi episcopi supradicti, et unam supplicatoriam super provisione de canonicatu et prebenda Cameracensi magistro Petro de Reya facienda, prout in earumdem litterarum copiis lacius continetur. Item dictum capitulum pro felici statu vestro in hac vita et pro anime vestre salute post vestrum obitum missam perpetuam in ecclesia Cameracensi annis singulis celebrandam instituit cum distribucionibus consuetis et super hoc patentes litteras suas[7] misit. Item post publicacionem predictam episcopus Cameracensis quendam clericum ad me misit petens sua regalia sibi conferri, se super neglectu et mora recipiendi et recognoscendi a vestro culmine sua regalia per gwerras et alias excusando; sed ad intercessionem domini Iohannis de Hannonia cons(anguinei) mei pro dicto episcopo
Aug. 16. supplicantis et scribentis[6] dicto[z] episcopo crastinum beate Marie virginis proximum pro die et termino certo prefixi ad transmittendum ad me suos amicos cum pleno posse tractandi et concordandi de iure vestro et capituli supradicti necnon de expensis, si quas

694. g) *sequitur* nos *manu 2. cancell. L.* h) *corr. ex* nolentes *L.* i) *praecedit* duximus *manu 2. cancell. L.* k) *sic correximus;* videri *L.* l) *sequitur* memorato Walramo eiusque filio *del. L.* m) *sic corr. ex* transmittimus *L.* n) *sic corr. ex* Conr(ado) *L.* o) *sequitur* duximus *del. L.* p) *sequitur* item conf(irmavi) *man. 2. scriptum, perperam non deletum L; cf. l. 13.* q) *sic corr. ex* confirmavimus *L.* r) *sequitur* sit mali regiminis et perinde *del. L.* s) *suppleas* viros propter *vel simile aliquid.* t) *sequitur* bonum *del. L.* u) *sic corr. pro* sit *L.* v) absque — facienda *corr. pro* premissorum pro parte altera impetranda *L.* w) *sequitur* absque *del. L.* x) *abhinc usque ad finem man. 2. scripsit.* y) t̂ *(=* etiam*) L.* z) [de]o? *L.*

1) *Supra nr. 690.* 2) *Ad quam rem probandam capitulum Baldewino privilegia quaedam praesentavit, de quorum confirmatione infra l. 13sq. loquitur.* 3) *Supra nr. 691.* 4) *Harum confirmationum originalia exstant in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 43'. De altera v. supra p. 700 n. 1, in altera item 1348. April 17. data sub eisdem nomine, titulo, sigillo litterae Nicolai episcopi a. 1252. et 1267. datae confirmantur.* 5) *Cf. Lindner 'Urkundenwesen Karls IV.' p. 181 sq.; Fieker 'Beiträge zur Urkundenlehre' I, 221 sqq.; II, 489 sq.* 6) *Litterae servatae non sunt.* 7) *Supra nr. 693.*

dominus Walr(amus) vestro nomine ex nunc fecerit [se]u fecisset, et super hiis, prout equum et expediens visum fuerit, faciendi. Et hunc diem predictis capitulo et Walr(amo) eciam insinuare curavi. Item mandavi vestro nomine dicto Walr(amo), ne fructus dicti episcopatus medio tempore inutiliter dissipet, sed conservet. Infra quem eciam terminum mihi deliberacionem vestram super hiis mandare potestis.

Item Gelrensis[1] et Clevensis[2] comites de recognoscendo vos ut dominum et regem et de vobis obediendo aliquamdiu mecum in tractatu fuerunt[3]. Item dux Brabancie[4] contra episcopum Leod(iensem)[5] ad papam et ad Romanum imperium appellacionem[6] interposuit, et ego ad requisicionem dicti ducis in dicta appellacionis causa auctoritate vestra citacionem[7] concessi. Item episcopus Tull(ensis)[8] similiter a me sua requirit regalia et propter eius guerras super hiis breves inducias sibi dedi. Et diversa hinc inde regia ac vos tangencia negocia ad me cottidie perferuntur.

Unde, nepos karissime, cum expediat, quod pro vestris honore, utilitate et firmiori obediencia laudabiliter inchoata et iam in actum deducta, donec cetera[a] c . . . ta[b] et iure vestro firmato mutata fuerint vel sublata, inviolabiliter perseveretis, hec in vestram ˂providi˃ noticiam[c] deducenda, consulens bona fide et rogans attente, quatenus absque meo scitu et consilio nichil in premissis vel circa ea, ne in vestrum et iuris vestri redundet preiudicium, attemptare aut episcopo Virdunensi[9] vel cuiquam alteri quidquid committere vel innovare velitis, quia vestris negociis, profectibus et honoribus, eciam ultra quam vires mee bono modo sufferre valeant, invigilo absque recusacione laborum[d] et diligenter intendo. Et si pro parte episcopi Cameracensis vel aliorum contra eiusdem ecclesie capitulum aut contra commissiones* et litteras supratactas a vestra curia aliquid requiri contingat, id in suspenso, quousque ex parte mei pro dicto capitulo lacius informabimini, quod breviter posse fieri credo, teneri mandetis. Et litteram provisionis dicti nostri officialis et Gerh(ardi) de Baston(ia)[10] in ecclesia ˂[sancti[e] Ga]ugerici Cameracen(si), in qua etiam primarias huiusmodi preces vestras˃[e] [porrexi][f] vestro magno sigillo sigillari mandare et prefato Petro de Reya ad supplicacionem memorati domini Walrami pro vestro iure per ipsum Petrum et suos tuendo et servando de canonicatu et prebenda Cameracensis ecclesie predicte petitis per ipsum congnatum providere velitis, ut eo maiorem et firmiorem in illis partibus adhesionem, iurium vestrorum execucionem et obedienciam debitam conquiratis. Insuper vestris utilitatibus credo expedire, ut membranas aliquas per latorem presencium et alias plures, quantocius poteritis, mihi mittatis, simul vel successive, prout optulerit se facultas, quia de pluribus in vestris negociis indigemus˃.

695—698. SCRIPTA PAPAE.

695. *Litterae ad Karolum regem. — Iul. 17.*

Reg. Vatican. 142 (Clem. VI. secr. a. VII.) f. 37 nr. 169 (R). *Descripsit F. Kern. — Extr. Werunsky 202; Klicman 1009.*

Reg. imp. VIII Päbste nr. 211.

*) *hic in margine annotatum est:* hec commissiones scribantur in palacio; item litterarum cop(ie) *L.*

694. a) ca *L.* b) *minus clare L; forsan* coorta? c) *sequitur* providimus *del. L.* d) *sequitur* sed non absque sumptibus *interpositum sed postea deletum L.* e) *verba* [sancti] — vestras *in praecedenti pagina cod. L. (p. 58) minus clare addita, postea cancellata sunt; ad quae hoc loco (pag. 58') verbum* verte *lectorem delegat. STENGEL.* f) *deest L; supplevimus.*

1) *Rainaldus III.* 2) *Iohannes.* 3) *Tractatus cum duce Gelrensi habiti ad quem finem perducti sint, nescimus; Clevensi comiti postea 1349. Febr. 19. infeudatio et privilegia quaedam a rege concessa sunt; v. infra in tomo sequenti.* 4) *Iohannes III.* 5) *Engelbertum.* 6) *De appellatione ad imperium interposita v. supra p. 595.* 7) *Supra nr. 589.* 8) *Thomas (1330—1353).* 9) *Henrico (1312—1350), regis consanguineo, v. Gallia Christ. XIII (1875) c. 1221.* 10) *De eo v. P. Richter 'Die kurtrierische Kanzlei' (1911) p. 14.*

Carissimo in Christo filio Karolo regi Romanorum illustri.

Perduxit nuper ad audientiam nostram quorundam fide dignorum relatio, quod dilecti filii nobiles viri Walramus de Lucembourch dominus de Lineyo et Iohannes de Lucembourch castellanus Insulensis, milites Tullensis et Tornacensis dioc(esium), vel alter eorum pro eo, quod venerabilis frater noster Guido episcopus Cameracensis pro bonis feudalibus, que a te ac imperio Romano tenet in feudum, tibi fidelitatis solite non prestitit iuramentum, bona omnia temporalia ad mensam episcopalem eiusdem episcopi pertinentia pretextu cuiusdam commissionis[1] per te eis in hac parte facte ad manum tuam regiam realiter posuerunt idemque Walramus prefatum episcopum de propriis domibus expulit et tenet expulsum. Cum autem, sicut fide digne percepimus, prefatus episcopus paratus semper extiterit et existat fidelitatis et homagii et quodcunque aliud iuramentum, ad quod tibi tenetur ratione bonorum huiusmodi, serenitati tue aut cuicunque alteri tuo nomine sine dilatione prestare, immo ad id per litteras suas[2] et nuncium tuum[a] se dicitur obtulisse nec umquam super prestatione iuramenti huiusmodi fuerit legitime requisitus, licet de antiqua consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feudotarii in prestatione homagii solemniter ab imperatore seu rege Roman(orum) requiri, ac idem episcopus etiam, si requisitus fuisset, propter guerram sibi in partibus notorie imminentem non potuisset ad tuam presentiam se conferre, serenitatem eandem attente rogamus, quatenus manum tuam a bonis huiusmodi nostre interventionis obtentu effectualiter facias amoveri, si qua sint ex bonis recepta predictis, mandans et faciens prefato episcopo integraliter exhiberi, ipsum ad hospitiorum suorum possessionem restitui predictorum et nichilominus alicui vel aliquibus personis in partibus illis committas, quod ab eodem episcopo huiusmodi auctoritate tua recipiant iuramentum; ita quod occasione huiusmodi prefatus episcopus, ad quem gerimus specialis dilectionis affectum, sic preiudicialiter non gravetur ulterius et nos serenitati prefate ad gratiarum merita proinde assurgamus. Hoc enim tanto erit nobis acceptius, quanto procul dubio molestior nobis redditur huiusmodi episcopi memorata vexatio ad quorundam emulorum suorum instantiam, ut dicitur, procurata.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

696. *Litterae ad capitulum Cameracense.* — *Iul. 17.*

Ibidem f. 37' nr. 170 (R). — *Ineditum.*

Dilectis filiis decano et capitulo ecclesie Cameracensis.

Miranter nec minus displicenter accepimus, quod vos, quasi non sufficiat vobis venerabilem fratrem nostrum Guidonem episcopum Cameracensem tot vexationibus hactenus fatigasse, nova contra eum gravamina et vexationum modos exquiritis et inportabilibus ipsum molestiis affici non solum per vos sed per alios eciam procuratis. Sicut enim perduxit ad audientiam nostram fidedigna relatio, vos bona omnia temporalia, que idem episcopus ab imperio tenet in feodum, per officiales et gentes carissimi in Christo filii nostri Karoli regis Romanorum illustris, occasione sumpta, quod idem episcopus pro bonis huiusmodi nondum prefato regi solite fidelitatis prestiterat iuramentum, ad manum ipsius regis poni indebite ac eumdem episcopum de propriis hospiciis eici [fecistis][a] et hiis omnibus non contenti ad maiora et graviora episcopi memorati gravamina[b] continuo aspiratis non attendentes, quod, dum in preiudicium episcopi prefati satagitis, ipsius dampna ecclesie

695. [a]) t *in loco raso R*

696. [a]) *sic supplendum videtur.* [b]) *sequitur locus rasus linea expletus R.*

1) *Supra nr. 690.* 2) *Serratae non sunt.*

procuratis et quod ex discordia vestra commoda ecclesie negliguntur eiusdem eique dampna proveniunt infinita. Quia vero hec, si vera sunt, ferre equanimiter non possemus, cum tanto sint nobis duriora episcopi prefati gravamina, quanto eum ampliori prosequimur caritate, discretionem vestram monemus, requirimus et hortamur attente nichilominus deprecantes, quatenus provide attendentes, quod vos eidem episcopo adesse oportunis favoribus contra quorumcunque molestias deberetis, sic ab huiusmodi et quibusvis aliis gravaminibus et vexationibus eius abstinere de cetero studeatis, quod non oporteat super hiis aliud remedium, quod urgente iustitia et zelo specialis dilectionis, quo ad episcopum eundem afficimur, impellente differre non possemus, ulterius adhibere.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

697. *Litterae ad Baldewinum archiepiscopum.* — *Iul. 17.*

Ibidem f. 38 nr. 171 (R). — *Ineditum.*

Venerabili fratri Baldewino archiepiscopo Treverensi.

Sicut fidedigna quorundam relatione comperimus, dilecti filii nobiles viri Walramus de Lucembourch dominus de Lineyo et Iohannes de Luchembourch castellanus Insulensis, milites Tullensis et Tornacensis dioc(esium), pretendentes, quod venerabilis frater noster Guido episcopus Cameracensis fidelitatis iuramentum, ad quod pro bonis temporalibus, que ab imperio Romano tenet in feodum, [tenetur][a], carissimo in Christo filio nostro Karolo regi Romanorum illustri nondum prestiterat[b], bona ipsa ad manum regis posuerunt ipsius pretextu cuiusdam commissionis per eundem regem et mandati per te litteratorie ipsis factorum, idemque Walramus prefatum episcopum de domibus propriis irreverenter eiecit. De quo tanto miramur pocius nec sine causa turbamur, quanto, sicut accepimus, idem episcopus ad prestandum iuramentum huiusmodi se prefato regi per litteras suas et ipsius regis nuncium obtulit et super hoc numquam fuit legitime requisitus, licet de antiqua consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feodetarii[c] [in][d] prestatione homagii solemniter a novo imperatore seu rege Romanorum requiri, ac idem episcopus, eciam si requisitus fuisset, propter guerram sibi in partibus notorie imminentem non potuisset ad dicti regis presentiam se conferre. Quapropter fraternitatem tuam actente rogamus, quatenus actendens, quod ex eo factum hoc voluntarium reputatur, quod nulli nisi dumtaxat eidem episcopo in partibus illis novitas aliqua occasione huiusmodi iuramenti facta est, sicut fertur, de tali super hoc remedio pro nostra et apostolice sedis reverencia studeas providere, per quod illata episcopo memorato gravamina revocentur et fructus de bonis recepti predictis restituantur eidem, nec oporteat nos aliter providere. Nam ex affectu specialis dilectionis, quo specialiter episcopum prosequimur[e] antefatum, et zelo nos iusticie impellente gravamina et molestias ipsius episcopi ferre ulterius equanimiter non possemus.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, pontificatus nostri anno septimo.

698. *Litterae ad commissarios.* — *Iul. 17.*

Ibidem f. 38' nr. 172 (R). — *Ineditum.*

Dilectis filiis nobilibus viris Walramo de Lucembourch domino de Lineyo et Iohanni de Lucembourch castellano Insulensi, militibus Tullensis et Tornacensis dioc(esium), et cuilibet eorum.

697. a) *sic fere supplendum videtur.* b) *corr. ex* prestiterit *R.* c) *sic R.* d) *deest R; supplevimus ex nr. 696 p. 706 l. 16.* e) prosequamur *R.*

Perduxit nuper ad audientiam nostram quorundam fidedignorum relatio, quod vos vel alter vestrum pro eo, quod venerabilis frater noster Guido episcopus Cameracensis pro bonis feudalibus, que ab imperio Romano tenet in feudum, carissimo in Christo filio nostro Karolo regi Romanorum illustri fidelitatis solite non prestitit iuramentum, bona omnia temporalia ad mensam episcopalem eiusdem episcopi pertinentia pretextu cuiusdam commissionis per eundem regem, ut dicitur, vobis facte posuistis ad manum regiam tuque, fili Walrame, prefatum episcopum de propriis domibus expulisti. Cum autem, sicut fidedigne percepimus, prefatus episcopus paratus semper[a] extiterit et existat fidelitatis et homagii et quodcumque aliud iuramentum, ad quod eidem regi tenetur ratione bonorum huiusmodi, prefato regi aut cuicunque alteri suo nomine sine dilatione prestare nec unquam super prestatione iuramenti huiusmodi fuerit legitime requisitus, licet de antiqua consuetudine in illis partibus observata consueverint antiqui feudotarii in prestatione homagii ab imperatore seu rege Romanorum requiri, ac dictus episcopus etiam, si requisitus fuisset, non potuisset ad regem eundem se conferre propter guerram sibi in eisdem partibus notorie imminentem, nobilitatem vestram attente rogamus, quatenus manum eandem ab eisdem bonis pro nostra et apostolice sedis reverentia amovere velitis; ita quod occasione huiusmodi prefatus episcopus, ad quem gerimus specialis dilectionis affectum, sic preiudicialiter non gravetur ulterius et nos vobis ad gratiarum merita proinde assurgamus. Hoc enim tanto erit nobis acceptius, quanto procul dubio molestior nobis redditur huiusmodi episcopi memorati vexatio ad quorundam emulorum suorum instantiam, ut dicitur, procurata.

Datum Avinione XVI. Kl. Augusti, anno septimo.

699. *Subdelegatio commissarii.* — *Iul. 19.*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando. Cuius textus (*hic tantum adhibendus erat.* — *Ineditum.*

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis Iohannes spectabilis viri domini Walrami de Luczillimburg domini de Liney natus, castellanus Insulensis, commissarius serenissimi principis domini sui domini Karoli Dei gratia Romanorum regis semper augusti et Boemie regis, una cum predicto patre, collega et domino nostro in hac parte datus salutem in Domino sempiternam.

Noveritis nos litteras serenissimi principis et domini nostri domini regis Romanorum antedicti veras et integras, prout prima facie apparebat, eius vero sigillo in cera alba sigillatas, non cancellatas, non abolitas nec in aliqua sui parte viciatas, sed prorsus omni suspicione carentes cum qua decuit reverentia recepisse, quarum tenor sic incipit: '. . Karolus — salubriter procuremus' *(supra nr. 691 p. 698 l. 4—12)* et sic finiunt in penultima linea: 'Datum Prage XIIII. Kl. Maii, anno Domini millesimo CCC°XLVIII°, regnorum nostrorum anno secundo'. *(supra p. 701 l. 41 sq.).* Quoniam igitur commissioni, examinationi, decisioni et execucioni negociorum per dictas litteras nobis commissorum ad presens personaliter pluribus et arduis negociis illustrissimi et excellentissimi principis et domini nostri domini regis Francorum et nostris[a] interesse nec vacare possimus, vices nostras domino patri nostro et collega predicto in premissis et ea tangentibus per presentes duximus committendas, donec eas ad nos duxerimus revocandas. In cuius rei testimonium presentes litteras nostri sigilli fecimus appensione muniri.

Datum in domo nostro Donploich die XIX[a] mensis Iulii, anno Domini millesimo CCCXLVIII°.

698. a) *al. man. supra lin. add. R.*

699. a) *supplendum videtur* occupati non *vel simile aliquid.*

700—705. PROCESSUS A CAPITULO CORAM COMMISSARIO REGIS MOTUS.

700. *Supplicatio capituli commissario porrecta.* — *(Iul. 19.—Aug. 2.)*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando, cuius textum S 1 *solum etiam hic adhibuimus.* — *Ineditum.*

Hanc supplicationem post subdelegationem supra nr. 699, ante constitutionem procuratorum fisci infra nr. 701 scriptam esse ex p. 709 l. 40 et p. 710 l. 36 sq. apparet.

Cum serenissimus princeps dominus noster Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex vobis, nobili ac potenti viro domino Waleranno de Lutzillimburg domino de Liny ac domino Iohanni nato vestro castellano Insulensi, consanguineis suis, et cuilibet vestrum in solidum per suas patentes litteras[1] et ex causa commiserit, quatenus vos administracionem temporalium episcopatus Cameracen(sis) interdicentes reverendo in Christo patri domino Guidoni Dei gratia Cameracensi episcopo dictam administrationem omnimodam vice et nomine ipsius regis reciperetis et eandem administracionem gereretis seu geratis ac fructus, redditus et proventus universos inde provenientes ad opus camere sue regie usque ad tempus in dictis litteris declaratum perciperetis, et super hiis idem dominus noster vobis plenar(iam) dederit potestatem, prout in dictis suis litteris plenius declaratur, vosque dictam administracionem auctoritate dictarum litterarum . . episcopo predicto interdixeritis et eandem assumpseritis et geratis iuxta dictarum litterarum continenciam et tenorem, et postmodum ex parte venerabilis capituli Cameracensis ecclesie fuerit prefato domino nostro regi monstratum et expositum[2], quod quamdiu vacat episcopatus seu sedes Cameracensis et eciam postquam eidem ecclesie de episcopo seu pastore provisum fuerit, donec idem episcopus noviter creatus ab ipso domino . . rege Romanorum seu imperatore, qui pro tempore fuerit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit ac eidem homagium fecerit et donec super eo, quod erga dictum dominum regem debitum suum super premissis peregerit, dicto capitulo plenam fidem fecerit, totalis ipsius episcopatus administracio fructuumque, reddituum et proventuum inde provenientium ad ipsius capituli commodum et utilitatem perceptio pertineret et ab olim pertinuerit et pertinere debet iustis et legitimis de causis et titulis, et prefatus dominus episcopus ab ipso domino nostro rege nundum regalia seu temporalitatem suam relevaverit neque eidem fecerit debitum homagium, immo fuerit et sit in negligentia et defectu dictum homagium faciendi, sicut in dictis litteris regiis[3] declaratur, propter quod dictum capitulum habere debet administracionem predictam ac fructus, redditus et proventus inde provenientes in suam utilitatem conversuros recipere iustis de causis et titulis antedictis, prefatusque dominus noster rex ad supplic(ationem) dicti capituli vobis et dicto domino castellano per alias suas certi tenoris litteras[4] duxerit committendum, quatenus, si est ita, dictum capitulum ad ius suum circa dictam administrationem necnon quicquid recepistis ex ea sibi plene et libere restituentes ipsum capitulum iure suo predicto auctoritate regia circa premissa gaudere pacifice faciatis, sicut in ipsis secundis litteris regiis plenius continetur, et prefatus dominus castellanus circa premissa commode vacare non valens vobis in hac parte per suas patentes litteras[5] subdelegaverit vices suas, supplicat vobis magister Iohannes de Gravelia canonicus ecclesie Cameracen(sis) procurator et procuratorio nomine dicti capituli dominacionemque vestram humiliter et reverenter requirit, quatenus predictum capitulum ad ius suum circa dictam administracionem ac fructuum, reddituum et proventuum predictorum percepcionem resti-

1) *Supra nr. 690.* 2) *Cf. supra p. 698 l. 13 sqq.* 3) *Supra nr. 690.* 4) *Supra nr. 691.* 5) *Supra nr. 699.*

tuatis et quod quicquid ex eadem administracione recepistis eidem capitulo deliberari faciatis, ipsum capitulum iure suo predicto circa premissa faciatis auctoritate regia gaudere pacifice iuxta dictarum ultimarum litterarum regiarum tenorem, cum dictus procurator paratus sit et se paratum offerat cum effectu vos super dicto iure capituli memorati superius ennarrato necnon super causis et titulis antedictis necnon super eo, quod dictum capitulum fuit hactenus a tempore, cuius principii memoria non existit, et usque ad tempus quo dictus episcopus dictam administracionem assumpsit, in possessione vel quasi pacifica et continua dictam administracionem habendi et exercendi dictosque fructus, redditus et proventus inde provenientes recipiendi et in utilitatem suam convertendi per tempus pretactum vel eciam per tantum tempus, quod sufficit ad possessionem legitimam acquirend(am), videlicet[a] donec[a] regalia sua receperit seu relevaverit et inde capitulo fidem fecerit, prout superius ennarratur, [plenius informare][b]. Ad quam quidem informacionem, quam vobis offert idem procurator capituli, ut premittitur, supplicat se per vos admitti necnon ad eam faciendam per vos sibi competentem diem seu terminum sive dies seu terminos assignari salvo iure addendi, minuendi in dicta supplicatione et in premissis, si et quando dominis suis et sibi videbitur expedire. Protestatus fuit etiam dictus procurator de procedendo super petitorio et ipsum intentando, prout sibi et quando sibi placuerit et sibi visum fuerit et prout de iure sibi competit. Nunc autem super possessorio procedere intendit non astringens se ad omnia probanda, sed quod ei sufficere debebit de premissis.

701. *Constitutio procuratorum fisci regalis. — Aug. 2.*

Originale (or.) *in archivo Insulensi 'Cambrai Cathédrale Carton 43'. Sigilli Walrami de Lucemburgo fragmentum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Universis presentes litteras inspecturis . . Walramus de Luczillinbourc dominus de Liney, commissarius specialis in hac parte serenissimi principis domini Karoli Dei gratia regis Romanorum semper augusti et Boemie regis salutem in eo, qui est omnium vera salus.

Cum prefatus dominus noster omnimodam episcopatus Cameracensis temporalium administrationem ac fructuum, reddituum et proventuum inde provenientium ad opus fisci sui perceptionem nobis et dilecto filio nostro Iohanni castellano Insulensi et cuilibet nostrum in solidum per litteras suas[1] commiserit et per alias suas certi tenoris litteras secundas[2] nobis filioque nostro predicto commiserit, quat(enus) super administratione predicta necnon super dictis fructibus perceptis et percipiendis faciamus venerabili capitulo Cameracen(sis) ecclesie restitutionem debitam, si sit ita, quod dictum capitulum in eis ius habeat, sicut pro parte dicti capituli fuit expositum domino nostro predicto, dictusque dilectus filius et collega noster nobis in hac parte subdelegaverit vices suas[3] et procurator dicti capituli nobis supplicaverit[4], qu[at](enus) ad informandum nos super iure dominorum suorum predicto recipiamus et admittamus eundem[a] et quod informatione predicta per eum facta, si per eam apparuerit de iure dominorum suorum predicto, prefatis dominis suis seu dicto capitulo faciamus dictam restitucionem[b] per eum petitam, sicut tam in litteris regiis antedictis quam in litteris prefati castellani college nostri super dicta subdelegatione factis et in supplicatione dicti procuratoris premissa plenius continentur, noverint universi, quod nos

700. a) *i. l. r. S 1.* b) *deest S 1; supplevimus.*

701. a) eudem *or.* b) resticionem *or.*

1) *Supra nr. 690.* 2) *Supra nr. 691.* 3) *Supra nr. 699.* 4) *Supra nr. 700.*

volentes ita circa premissa facere dicto capitulo iusticiam, quod ius domini nostri predicti vel fisci sui non negligamus nec indiscussum dimittamus sed p[otiu]s ius suum, in quantum ad nos p[ertinet], faciamus fideliter et diligent(er) defendi, dilectos et fideles [vir]os dominos Egidium dictum Camuet canonicum Siclinien(sem), Wallonem de Carnin et Iohannem dictum Soullart de Biaumont, de quorum fidelitate et diligencia plene confidimus, procuratores dicti fisci et eorum cuilibet[c] in solidum, ita quod non sit melior condicio[d] occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter persequi valeat et finire, tenore presentium et auctoritate regia, qua fungimur in hac parte, constituimus et deputamus, mandantes et committentes eisdem et eorum cuilibet in solidum auctoritate predicta, quod in premissis vel circa premissa ius domini nostri seu fisci sui fideliter et diligenter defendant vel defendat, sicut etiam nobis per proprium iuramentum promiserunt. Damus etiam eis et eorum cuilibet plenariam potestatem proponendi, quicquid ad conservationem iuris dicti domini nostri proponendum fuerit, testes et instrumenta super hiis producendi videndique iurare testes per procur[atorem] capituli et pro ipso capitulo producendos necnon contra dictos testes, eorum deposiciones et instrumenta, litteras et probaciones alias, quas procurator capituli produxerit, dicendi et proponendi, quicquid proponendum fuerit necnon faciendi quecumque alia et omnia et singula, que circa premissa pro conservatione dicti iuris utilia fuerint vel etiam oportuna. In cuius rei testimonium sigillum nostrum una cum signo et subscrips(ione) tabell(ionis) subscripti litteris presentibus duximus apponendum.

Actum et datum Cameraci anno ab incarnatione Domini millesimo CCC^mo quadragesimo octavo, indictione prima, mensis Augusti die secundo, pontificatus sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, presentibus discretis viris dominis Guill(erm)o de Fricampis, Iohanne Brulet presbiteris, Wyardo omet Remen(sis) et Petro Bibet Came[rac]en(sis) cu[riarum] . . ib . . . [t]ab(ellionibus) et notariis publicis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis publicus [apostolica][e] auctoritate tabellio premissis constitucioni et ordinacioni procuratorum suprascriptorum ceterisque omnibus et singulis, dum sic per supradictum dominum commissarium agerentur, una cum testibus prenominatis presens vocatus interfui [presenti]bus[que] litteris seu publico instrumento exhinc confectis et in hac forma publica redactis signum meum publicum una cum sigilli dicti domini commissarii appensione rogatus apposui consuetum ad [maiorem] certitudinem et testimonium veritatis premissorum.

702. *Responsio procuratoris fisci contra supplicationem capituli.* — *(Aug.)*

Transsumptum in instrumento infra nr. 704 publicando, cuius textus S 1 *solus hic adhibendus erat.* — *Ineditum.*

Ad supplicationem vobis, nobili ac potenti viro domino Waleranno de Lucezillimbourg domino de Liny, commissario in hac parte a serenissimo principe ac domino nostro domino Karolo Dei gratia Romanorum rege et semper augusto ac Boemie rege ven(erabili) capitulo Cameracensi deputato una cum domino Iohanne nato vestro castellano Insulensi, qui arduis negociis impeditus vobis quoad hoc commisit vices suas[1], per magistrum Iohannem de Gravelia canonicum ecclesie Cameracensis predicte procuratorem dicti capituli procuratorio nomine et pro ipso porrectam respondet dominus Egidius Camues canonicus ecclesie Sicliniensis, procurator fisci in hac parte ac serenissimi

701. c) *sic or.* d) condico *or.* e) *deest or., supplevimus secundum p. 718 l.* 1.

1) *Supra nr. 699.*

principis domini nostri domini Karoli Dei gratia Romanorum regis et semper augusti ac Boemie regis predicti, nomine procuratorio predicto per hunc modum, premissa protestatione tali videlicet, quod per infrascripta non intendit quomodolibet litem contestari in hac parte nisi dumtaxat super possessorio, protestans insuper nomine quo supra de iure proprietatis prosequendo et etiam defendendo ad opus fisci tociens, quociens dicto domino suo visum fuerit expedire, et eciam de ineptitudine et insufficientia supplicat(ionis) predicte et de racionibus et defension(ibus) suis loco et tempore proponendis[a], quod contenta in supplicatione predicta ab initio eiusdem usque ad clausulam contentam in eadem que sic incipit: 'propter quod dictum capitulum habere deberet'[1] etc. exclusive confitetur modo et forma ac prout in commissionibus, de quibus in dicta supplicatione fit mentio, continetur et non aliter. Confitetur eciam procurator predictus nomine quo supra de contentis in supplicatione predicta, quod dominus noster rex prefatus ad supplicationem dicti capituli vobis et dicto domino castellano nato vestro per suas certi tenoris litteras[2] commisit administracionem bonorum temporalium episcopatus Cameracensis dicto capitulo restituend(am) et quod prefatus dominus castellanus natus vester circa premissa conmode vacare non valens vobis in hac parte per suas patentes litteras[3] commisit vices suas, prout et secundum quod in litteris inde confectis et vobis directis plenius continetur, ad quas quidem commissionis et subdelegationis litteras et ipsarum tenores et non aliter quoad hoc se refert procurator predictus. Confitetur insuper, quod magister Iohannes de Gravelia est procurator capituli Cameracensis quoad hoc constitutus et quod supplicaverit se [per] vos admitti necnon ad informationem faciend(am) per vos sibi competentem diem seu terminum sive dies competentes seu terminos assignari[4], et quod protestatus fuit, prout in dicta supplicacione circa finem[5] continetur. Cetera omnia et singula in dicta supplicacione contenta, prout et ad finem ad quem sunt proposita et narrata, dictus procurator nomine quo supra negat esse vera, litem contestans, dicens ea fieri non debere.

703. *Fragmentum depositionum testium de regalibus ecclesiae Cameracensis. — (Aug.)*

Ex depositionibus testium, quae pro lite inter fiscum regalem et capitulum agenda colligebantur (cf. supra p. 711 l. 14 sqq., infra p. 716 l. 3 sq.) nonnisi F *fragmentum rotuli male conservatum in archivo Insulensi l. c. invenimus. In capite fragmenti numerus* IX[us] *inscriptus est. — Ineditum.*

. . . .

erat episcopus Tornacensis, translatus fuit in episcopatum[a] Cameracensem et fuit facta
1324. Apr. 25. huiusmodi translatio anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo quarto, ad seu circiter festum sancti Pasche anni illius[6]. Qua translatione facta, quia dictus dominus
1324. Dec. 25. Guido non habuit bullas suas usque ad nativitatem Domini tunc immediate [se]quentem vel circiter, dictum capitulum dictam administracionem tocius temporalitatis dicti episcopatus habuit medio tempore predicto et fructus et emolumenta, qui dicto medio tempore

702. a) proponendi *S 1.*

703. a) epm̄ *F.*

1) *Supra p. 709 l. 32.* 2) *Supra nr. 691.* 3) *Supra nr. 699.* 4) *Supra p. 710 l. 14 sq.* 5) *Ibid. l. 16.* 6) *Agitur de Guidone de Arvernia, cui papa a. 1324. Mart. 28. de sede Cameracensi providerat: v. Analecta Vaticano-Belgica II nr. 1307, 1313.*

evenerunt, habuit, recepit, sibi applicuit et in usus suos convertit et singularibus canonicis divisit eosdem ac officiat(os) instituit et destituit, prout superius est expressum, prout h(oc) scit per hoc, quia idem testis dicto tempore fuit et erat clericus domini Nicolay Langle capellani perpetui [Camerace]nsis ecclesie, receptoris ex parte dicti capituli per litteras magno sigillo eiusdem[b] capituli sigillatas, quas [ipse] vidit, tenuit et legit pluries, ad recipiendum dictos fructus constituti, et scripsit testis sub ipso [Nich]olao receptore receptas et misias medio tempore predicto saltem pro maiori parte, et habet testis, ut dicit, in suo papiro compotorum suorum nomina omnium illorum, quibus dicta emolumenta distributa fuerunt per manum[c] dicti domini Nicholay et per manum testis loquentis pro tempore illo, et quantum cuilibet. Venumptamen[d] ad[dit, quod in] festo nativitatis Domini anni[e] millesimi trecentesimi vicesimi quarti predicti 1324. Dec. 25. circiter seu parum ante dictum festum[c] dictus dominus Guido episcopus habuit bullas suas et fuit per dictum capitulum receptus et fuit sibi deliberata[c] omnimoda administratio dicti episcopatus per dictum capitulum, quia dici audivit testis, quod dominus [papa, qui tunc] erat, cum ipso episcopo Guidone dispensaverat super eo, quod regalia seu temporalia [bona] dicti episcopatus [ab imperatore] seu rege Romanorum non relevaverat, cum non esset rex nec imperator[1], manda[ndo] capitulo predicto, [quatenus] dictum episcopum reciperet hoc non obstante[2], et quod in dictis bullis cavebatur, ut dicebatur, quia . . . . .[f] vidit; sed dicebatur, quod dictum capitulum dictum episcopum non recepisset, nisi dominus papa cum dicto episcopo super [hoc] dispensasset, ut dictum est. Dictus testis ulterius requisitus [dicit][g], quod ipse dici et teneri audivit, quod dictum capitulum adeptus[h] fuit dictam possessionem receptionis bonorum temporalium per ipsos temporibus[i] superius declaratis exercendam, ut dictum est, a quodam milite, qui erat dominus de Bellovisu et quod huiusmodi possessio eisdem competiit et competit titulo vere emptionis et quod super hoc sunt bene privilegiati[3], sed non recolit, si viderit litteras an privilegia confectas super dicta emptione. Ita tamen teneri audivit et adhuc tenetur. Interrogatus testis, qui erant . . prepositus, decanus, archidiaconi et cantor dicte ecclesie tempore perceptionis dictorum fructuum, de quo testis deposuit, dicit, quod nescit, qui erat prepositus, quia non erat residens prepositus[4], sed Ornaldus Regis erat archidiaconus Cameracensis[5] *(sequuntur nomina trium archidiaconorum, decani, cantoris, 18 canonicorum residentium).* Et istis sepius nominatis distributa fuerunt per dictum dominum Nicholaum Angeli et testem loquentem tunc temporis clericum emolumenta dicti episcopatus secundum magis et minus et prout promeruerunt ea secundum ordinacionem capituli. Item dicit testis requisitus, quod mortuo domino Guidone de Bolonia, qui decessit anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo quinto circa festum Omnium 1335. Nov. 1. sanctorum apud Castellum in Cameracesio, dictus episcopatus vacavit per longum tempus, scilicet a tempore mortis dicti domini episcopi Guidonis usque ad festum nativitatis beati Iohannis baptiste anni Domini millesimi tricentesimi tricesimi sexti vel 1336. Iun. 24. circiter, quo tempore provisum fuit episcopatui Cameracensi de pastore per dominum papam . . Benedictum immediate predecessorem domini pape, qui nunc est[6], qui dominum Guill(ermu)m de Auxonia immediate predecessorem domini nunc episcopi[7] creavit episcopum Cameracensem[8]. Qui dominus Gui(llermus) cum bullis suis misit procuratorem

703. b) *sic man. coaeva corr. pro* dicti *F.* c) *fere evanidum F.* d) *sic F.* e) *al. man. supra lin. F.* f) *1 vel 2 verba del. F.* g) *excidit F.* h) *sic in initio lineae F.* i) *correximus;* temporalibus *F.*

1) *V. Analecta l. c. nr. 1432.* 2) *Ibid. nr. 1434.* 3) *V. praesertim litteras Godefridi episcopi a. 1220. datas supra p. 700 n. 1 citatas; quae a regibus et imperatoribus non semel, novissime sub Karoli regis nomine in litteris supra p. 700 n. 1 extractis, confirmatae sunt.* 4) *Gautherius de Laudo; v. Analecta II nr. 1346.* 5) *a. 1323.—1340. vel 1341; Analecta II nr. 1168, IV nr. 636. 681.* 6) *Clementis VI.* 7) *Guidonis de Ventadoro.* 8) *1336. Iul. 17; Analecta IV nr. 311.*

Cameraci ad dictum capitulum ad finem, quod dictum capitulum ipsum reciperet et admitteret in episcopum. Sed prima facie dictum capitulum illum seu procuratorem suum pro ipso recipere recusavit, ut[k] dicebatur per ecclesiam predictam. Et recessit dictus procurator, et dicebatur communiter ac tenebatur in ecclesia, quod dictum capitulum ipsum recipere noluerat pro eo, quod in dictis bullis suis non cavebatur, quod dictus papa cum ipso dispensasset super eo, quod homagium non fecerat regi Romanorum vel imperatori, cum non esset rex vel imperator, nec sua regalia a rege Romanorum recepisset. Unde dictus episcopus misit de novo ad dominum papam et bullas[1] obtinuit, in quibus dictus dominus papa cum eo dispensabat de relevatione dicte regalie seu temporalitatis dicti episcopatus, ac mandabat capitulo, quat(enus) dictum dominum[l] Guillermum reciperet non obstante, quod dicta regalia a rege Romanorum non receperat nec homagium fecerat eidem, [cu]m non esset rex vel imperator, prout testis hoc dici audivit communiter in dicta ecclesia tunc et postmodum, [licet] dictas bullas non vidit. Sed verum fuit, ut dicitur, quod dictum capitulum dictum dominum Guillermum . . . . . .[m] recepit virtute dictarum ultimarum bullarum mentionem facien- 1336. Iun. 24. tium de dispensatione predicta. [Et fuit] receptus anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo sexto circiter festum nativitatis beati Iohannis [baptiste][2] . . . . .[n] dicens requisitus, quod bene scit, quod medio toto tempore predicto, scilicet a tempore[o] mortis dicti domini episcopi Guidonis [usque ad te]mpus receptionis episcopi Guillermi et [licet] bene post[ul]atus fuit episcopus Camer(acensis)[3], [dictum][o] capitulum habuit pacifice omnimodam administrationem bonorum temporalium dicti episcopatus et constituit [officiatos], scilicet baillivos, maiores, scabinos, receptores et alios officiatos, qui dicto tempore vice et [nomine] dicti capituli sua officia exercebant et exercuerunt. Et fuerunt receptores domini Henricus dou . . . . [et] . . . . Britonis presbiteri, tunc capellani perpetui dicte ecclesie; quos fructus et emolumenta temporaliter . . . . .[p] vice, nomine et auctoritate dicti capituli dicto tempore receperunt, et illos fructus[q] . . . . . .

704. *Instrumentum publicum de sententia vicarii. — Sept. 9.*

Originalia tria S 1. 2. 3 *in archivo Insulensi l. c. Ex quibus* S 1 *primum exaratum, a Wyardo dicto Iomeit notario subscriptum, sed, antequam alii notarii subscriberent, multis locis emendatum, compluribus additionibus auctum et ideo cassatum est. Sigillum foramini numquam affuisse videtur. Quo exemplari cassato in conficiendis instrumentis* S 2. 3. *notarii tamquam minuta usi sunt.* S 2. 3 *ad litteram fere inter se concordant, nisi quod in* S 2 *duo, in* S 3 *tres notarii subscripserunt.* S 2 *in parte inferiori male conservatum, sigillum deperditum est. In* S 3 *sigillum Walrami cordula serica coloris viridis pendet. — Ineditum.*

In textu statuendo exemplar S 3 *ut maxime sollemne, quod etiam a. 1348. canonici capituli Cameracensis curiae regiae confirmandum porrexerunt (v. infra nr. 709 p. 723 l. 11 sq.) praecipue adhibuimus. Aliorum varias lectiones praestantiores adnotavimus.*

Universis presentes litteras inspecturis Walrannus de Lutzillimburg[a] dominus de Liny, commissarius specialis et administrator generalis temporalitatis episcopatus Camera-

703. [k]) *minus clare F.* [l]) dcm dominum *man. coaeva corr. pro* episcopum *F.* [m]) *1 vel 2 verba del. F, forsan* episcopum denique. [n]) *1 vel 2 verba del. F.* [o]) tempore — [dictum] *corr. pro* tempore vacationis predicte *F.* [p]) *3 verba del. F.* [q]) *hucusque F.*

704. [a]) *corr. ex* Lucemburg *et sic semper S 1.*

1) *1336. Aug. 30: ibid. nr. 318.* 2) *Revera receptio ante m. Septembrem facta esse non potest; v. notam praecedentem.* 3) *Capitulum Guidone mortuo Petrum patriarcham Hierosolymitanum postulaverat: Analecta IV nr. 311.*

censis una cum dilecto filio nostro Iohanne castellano Insulensi milite cum clausula 'et cuilibet vestrum in solidum' a serenissimo principe domino Karolo Dei gratia rege Romanorum semper augusto Boemieque rege specialiter deputatus, salutem in eo qui est omnium vera salus.

Prefati domini nostri duas patentes litteras ipsius magno sigillo sigillatas reverenter successive recepimus tenores subscriptos continentes:

'Karolus — anno secundo.' *supra nr. 690.*

Item: 'Karolus — in hiis scriptis.' *supra nr. 691 p. 698 l. 4 — p. 699 l. 18.* 'Datum — secundo.' *supra ibid. p. 701 l. 41 — l. 42.*

Tenor[b] vero subdelegationis dilecti filii nostri predicti sequitur in hec verba[b]:

'Universis[c] — quadragesimo octavo[c].' *supra nr. 699.*

Postmodum recepimus supplicationem venerabilis capituli Cameracensis ecclesie, cuius tenor talis est:

'Cum serenissimus — de premissis.' *supra nr. 700.*

Qua supplicatione perspecta, quia ius prefati domini nostri fiscique sui tangebatur in ea, nos nolentes ipsum ius domini nostri remanere indefensum, ad ipsius iuris defensionem fecimus et constituimus[1] auctoritate dicti domini nostri et[d] virtute dicte prime nostre commissionis[d] procurator(es) dicti fisci discretum virum dominum Egidium dictum Camuet canonicum Sicliniensem ac dominum Walonem de Carnin capellanum nostrum presbiteros et[e] Iohannem dictum Soullart de Byaumont[f] et quemlibet eorum in solidum, necnon advocato[g] fisci in hac causa a nobis legitime constituto et ordinato presente et causam defendente, a quibus quidem procur(atoribus) et advocato[e] super fideli diligentique iuris predicti defensione recepimus debitum iuramentum sibique et eorum cuilibet in solidum dedimus in hac parte generalem et plenariam potestatem. Qui quidem dominus Egidius procurator petita ab eodem et obtenta copia dicte supplicationis presente procuratore dicti capituli[2] super contentis in dicta supplicatione per dictum procuratorem capituli affirmatis fuit litem contestatus respondendo ad contenta in dicta supplicatione in scriptis sub hac forma:

'Ad supplicationem — debere.' *supra nr. 702.*

Et sic lite contestata prestitoque a procur(atoribus) dictarum partium calumpn(ie) iuramento in hac causa dieque postmodum per nos dicto procuratori capituli contra procuratorem fisci primo, secundo et tercio cum debitis temporum intervallis peremptorie assignata ad probandum intentionem suam super contentis in dicta supplicatione per dictum procuratorem fisci negatis dictus procurator capituli quamplures testes coram nobis sub qualibet productione produxerit[h], a quibus in presentia procuratoris fisci ad hoc competenter vocati[i] iuramenta sollemniter recepimus de vero testimonio in hac causa perhibendo, et ad examinandum ipsos super contentis in dicta supplicatione et articulis inde extractis per dictum procuratorem capituli traditis et porrectis et eorum deposiciones in scriptis redigendum et nobis redacta[k] reportandum deputaverimus auctoritate regia predicta dilectum et fidelem nostrum Wyardum dictum Iomeit clericum, imperiali auctoritate ac curie Remensis tabellionem publicum, eidemque tabellioni auctoritate predicta commiserimus, ut per ipsius iuramentum ab ipso nobis solenniter prestitum dictos testes

704. b) tenor — verba *al. man. supra lin. add. S 1.* c) universis — octavo *tertia manu in margine inferiori add. S 1.* d) et — commissionis *man. 2. add. S 1.* e) et — avocato *(sic S 1. 2. pro* advocato*) in S 1. man. 2. corr. pro* et quemlibet in solidum, a quibus quidem procurat(oribus). f) Beaumont *S 1. 2.* g) avocato *S 1. 2.* h) *coniunctivus hic et infra quo pertineat, non apparet.* i) vocitati *S 1. 2.* k) *sic S 3;* redactis *S 1. 2.*

1) *Supra nr. 701.* 2) *Iohanne de Gravelia; cf. supra nr. 700.*

fideliter examinaret super predictis in dicta supplicatione narratis et articulis inde extractis et eorum deposiciones in scriptis fideliter redigeret et nobis integre reportaret, dictusque notarius sive tabellio noster dictos testes examinaverit, eorum deposiciones in scriptis[1] redegerit et fideliter redactas nobis reportaverit easdem, postmodumque dies extiterit dictarum partium procuratoribus assignata coram nobis ad certos diem et horam ad publicand(um) dictorum testium deposiciones, reservata procuratori fisci predicto facultate ante publicationem huiusmodi factum contrarium proponendi, si proponere vellet, postmodum vero nullo facto contrario ex parte procuratoris fisci ante apperturam seu publicacionem attestationum testium predictorum proposito dies fuerit ab eisdem partium procuratoribus coram nobis collecta et eisdem per nos ad certos diem et horam tunc futuros assignata ad dicendum ex parte dicti procuratoris fisci in testes et dicta testium ex parte dicti procuratoris dicti capituli productorum et auditorum, ipsaque die dictus procurator fisci dictis attestationibus publicatis et partibus notis proposuit quoddam factum peremptorium, quod sic incipit: 'Dic coram vobis, nobili et potenti viro domino Walranno de Luczillimburg domino de Liny, iudice delegato' etc. et sic finit: 'In[l] quantum[l] pro ipso reo et contra dictum actorem faciunt et ad iura'; deinde dictus procurator capituli replicando et respondendo ad contenta in dicto facto proposuerit aliud factum peremptorium, quod sic incipit: 'Ad proposita coram vobis, nobili et potenti viro domino Walranno de Luczillimburg domino de Liny, iudice etc.' et sic finit: 'Una cum consilio suorum ven(erabilium) assessorum,' de quorum quidem factorum totis tenoribus in processu dicte cause habetur mentio specialis[2]. Quibus factis propositis demum dies extitit coram Sept. 6. nobis dictis partium procuratoribus assignata peremptor(ius)[l] ad sabbatum ante festum nativitatis beate[m] Marie Virginis hora tercie in hospitio nostro Cameraci ad audiendum ius, iudicium seu sententiam diffinitivam per nos reddi in dicta causa; dictaque dies de Sept. 9 dictorum procuratorum consensu per nos continuata fuit in eodem statu ad feriam tertiam, horam prime, post dictum festum nativitatis beate Marie Virginis, prout h(ec) et alia ex tenore processus predicti apparent et possunt liquide apparere. Qua die procuratoribus dictarum partium coram nobis comparentibus et ius, iudicium seu sententiam diffinitivam per nos sibi super premissis cum instantia ferri petentibus, noverint universi, quod nos visis notulis, actis et munimentis dicti processus ac content(is) in supplicatione dicti procuratoris capituli et articulis inde extractis visisque et diligenter inspectis deposicionibus testium predictorum ac consideratis et attentis omnibus considerandis et attendendis communicatoque bonorum et iurisperitorum super premissis omnibus consilio, iuris ordine in omnibus observato Deique nomine primitus invocato nostram super premissis sententiam diffinitivam protulimus in hunc modum:

In nomine Domini amen. Possessionem vel quasi et administrationem omnium bonorum et iurium temporalium totalis episcopatus Cameracen(sis) ac[n] fructuum, redditnum et proventuum predictorum perceptionem ipsosque fructus, redditus et proventus inde provenientes suos faciendi et in utilitatem ipsorum convertendi[n] nos Walrannus de Luczillimburg auctoritate nobis commissa a serenissimo principe domino . . Karolo Dei gratia Romanorum ac Boemie rege in hiis scriptis per hanc presentem nostram sententiam diffinitivam decernimus et declaramus pertinuisse venerabili capitulo beate Marie Camer(acensis) a tanto tempore, de cuius contrario non est hominum memoria, et in futurum pacifice ac in transquilitate pertinere debere, quamdiu vacavit, vacat aut eciam vacabit episcopatus seu sedes Cameracen(sis) et etiam postquam eidem ecclesie de

704. l) *i. l. r. S 3.* m) bte bte *S 3.* n) ac — convertendi *in S 1 corr. pro* videlicet castellanos, prepositos, scabinos, receptores et alios episcopi officiarios destituendi et instituendi, fructus, redditus et proventus percipiendi.

1) *V. fragmentum supra nr. 703.* 2) *Haec acta non habemus.*

episcopo seu pastore, qui pro tempore est ac in futurum extiterit, competenter provisum fuerit, donec episcopus qui nunc est seu alius in futurum creandus ab ipso domino rege Romanorum seu imperatore, qui nunc est per ecclesiam approbatus vel in futurum creandus extiterit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit et eidem homagium fecerit et donec super eo, quod erga dictum dominum regem seu imperatorem debitum suum super premissis peregerit, dicto capitulo plenam fidem fecerit, dictoque venerabili capitulo possessionem vel quasi dicte temporalitatis in casibus premissis adiudicantes, decernentes etiam prefatum capitulum esse restituendum ad premissa omnia et singula superius in hac sententia nominata et declarata, ac eciam ipsum capitulum auctoritate predicta nobis commissa restituimus; procuratori vero fisci super hiis perpetuum silencium imponentes.

In quorum omnium testimonium ad perpetuam rei memoriam presentes litteras nostri magni sigilli, quo utimur in hac parte, una cum signis et subscriptionibus notariorum publicorum subscriptorum ad hoc a nobis specialiter vocatorum et rogatorum fecimus appensione muniri.

Datum in aula hospicii nostri Cameracen(sis), anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, nona die mensis Septembris, hora pulsacionis prime in ecclesia Cameracen(si), indictione prima, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri domini . . Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, presentibus venerabilibus et discretis viris dominis Iacobo de Castello canonico, Petro Malet, Petro Lasne capellanis ecclesie sancte Crucis Cameracensis, Petro de Hauraincount presbyteris, Symone Kokillon, Petro de Castro, Honorato de Abbatisvilla clericis ac providis viris . . Will(erm)o Cabus, . . Will(erm)o Polet, Iohanne Prepositi laicis, civibus Cameracensibus, et quampluribus aliis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

(S. N.) Et[o] ego Wyardus dictus Iomeit Remensis dyocesis clericus, publicus auctoritate imperiali notarius, qui totum processum superius enarratum de mandato et auctoritate dicti domini Waler(anni) commissarii tamquam notarius ad hoc per ipsum vocatus et iuratus eidem scripsi originaliter et in formam publicam redegi, premissis processus narrationi, procuratorum parcium requeste et postulacioni sententieque diffinitive pronunciationi seu prolationi et aliis prout superius enarrantur una cum testibus prenominatis et notariis subscriptis presens fui et ea in hanc publicam formam redigendo me hic propria manu subscripsi presensque publicum instrumentum inde confectum per alium videlicet[p] Iacobum notarium subscriptum[p] scriptum signo meo solito una cum signis et subscriptionibus notariorum subscriptorum signavi rogatus in testimonium veritatis premissorum. Rasuras ubi dicitur[q] 'fuerat, provenerunt et provenient in futurum', 'omnimode, per quam quidem', 'videlicet donec'[1] 'in quantum'[2] et 'peremptorius'[2] necnon interlineare ubi dicitur 'spectabilis'[3] approbavi[r].

(S. N.) Et ego Iacobus dictus de Anya clericus Camer(acensis) diocesis, apostolica et imperiali publicus auctoritate tabellio, narrationi processus superius declarati, sententie prolationi et pronuntiationi una cum Wyardo Iomeit iurato in causa huiusmodi et Iohanne de Roseto tabellionibus publicis infra et supra scriptis ac testibus prenominatis presens interfui hocque presens publicum instrumentum sive presentes litteras in hanc publicam formam redactas propria manu scripsi et eas ad mandatum dicti domini Walranni signo meo solito una cum sigillo eiusdem ac signis et subscriptionibus tabellionum predictorum signavi, approbando rasuras *ut supra l. 35 sqq.*[s].

704. o) *subscriptiones notariorum propriis manibus scriptae S 1. 2. 3.* p) *pro* videlicet — subscriptum *S 1:* aliis occupatus. q) *sequentia aliter in S 1. 2.* r) *hucusque S 1.* s) *hucusque S 2.*

1) *Hae rasurae in litteris insertis.* 2) *V. supra p. 716 n. 1.* 3) *In documento inserto.*

(S. N.) Et ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis apostolica publicus auctoritate tabellio narrationi processus superius declarati, sententie prolacioni et pronunciacioni una cum Wyardo Iomeit iurato in causa huiusmodi ac Iacobo de Anya tabellionibus publicis infra[t] et supra scriptis ac testibus prenominatis presens interfui hocque presens publicum instrumentum sive presentes litteras in hanc publicam formam redactas manu dicti Iacobi scriptas ad mandatum dicti domini Walranni signo meo solito una cum sigillo eiusdem et signis et subscriptionibus tabellionum predictorum signavi, approbando rasuras *ut supra p. 717 l. 35 sqq.*

705. *Instrumentum publicum de executione sententiae.* — *Sept. 9.*

Originalia duo 1 et 2 diversis manibus scripta, ab eisdem notariis subscripta in archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 43'. — Ineditum.

In nomine Domini amen. Cum nobilis vir et potens dominus Waleramnus de Luczillimbourg dominus de Liny, commiss(arius) in hac parte serenissimi principis domini K(aroli) Dei gratia Romanorum regis semper augusti et Boemye regis, una cum nobili viro domino Iohanne castellano Insulensi, eius nato, cum clausula 'et eorum cuilibet in solidum' virtute et pretextu cuiusdam commissionis[1] sibi cum clausula predicta facte totalem administrationem temporal(ium)[a] episcopatus Cameracensis reverendo in Christo patri domino . .[b] G(uidoni) Cameracensi episcopo interdixerit et eamdem administrationem temporalium et regalium diete ecclesie cum omnibus suis pertinentiis rexerit ac fructus, redditus et proventus universos inde provenientes ad opus fisci et camere dicti domini regis usque ad tempus in litteris commissionis huiusmodi declaratum applicaverit, quousque dictus dominus episcopus modernus, qui fuerat et erat in mora et deffectu a prefato domino rege recipiendi cum homagio et fidelitate debitis sua regalia, ab eodem domino rege eadem receperit et omnia alia in dicta commissione contenta secundum sui formam fine debito demandaverit et tenorem, et postmodum ex parte venerabilium et discretorum virorum dominorum . . prepositi, decani[c] et capituli ecclesie Cameracensis fuit prefato domino regi expositum et monstratum, quod quamdiu vacavit et vacat episcopatus seu sedes Cameracensis et etiam postquam eidem ecclesie de episcopo seu pastore provisum fuerit, donec idem episcopus noviter creatus ab ipso domino rege Romanorum seu imperatore, qui pro tempore fuerit, regalia receperit et ab ipso temporalitatem eiusdem episcopatus relevaverit et eidem homagium fecerit et donec super eo, quod erga dictum dominum regem debitum suum super premissis peregerit et de hiis dicto capitulo plenam fidem fecerit, totalis ipsius episcopatus administratio fructuumque, reddituum et proventuum inde provenientium ad opus ipsius capituli, commodum et utilitatem perceptio pertinuit et pertinere debet, ut dicebant, iustis de causis et legitimis titulis, propter quod dicti venerabiles viri capitulum Cameracense predictum asserebant se predictam administrationem habere debere, fructus, redditus et proventus inde provenientes in suam utilitatem conversuros iustis et legitimis titulis antedictis, et predictus dominus rex Romanorum ad dictorum venerabilium virorum capituli ecclesie Cameracensis supplicationem prenominatis domino Waleranno et castellano Insulensi, qui quidem castellanus in hac parte dicto domino W(aleranno) patri suo subdelegavit[2] vices suas, per alias sui certi tenoris litteras[3] duxerit committendum, quatenus, si esset ita, dictum capitulum ad ius suum circa dictam administracionem necnon quicquid receperit idem dominus W(aleramnus) in dicti domini regis vel eius fisci utilitatem nundum

704. t) *sic S 3.*

705. a) 1 *in loco raso 1.* b) *puncta desunt 2.* c) . . decani 2.

1) *Supra nr. 690.* 2) *Supra nr. 699.* 3) *Supra nr. 691.*

conversur(us) ea sibi plene et libere restitueret ipsum capitulum iure suo predicto auctoritate regia predicta gaudere pacifice faciendo, sicut in ipsis tam primis quam secundis litteris regiis hec et quedam alia latius et seriosius continentur. fueritque postmodum huiusmodi secunde commissionis virtute et sic in tantum per procuratorem capituli predicti ex una parte et procuratorem fisci domini regis Romanorum antedicti ex altera in causa mota et agitata coram domino W(aleranno) commissario predicto et eius ven(erabilibus) assessoribus super conten(tis) in huiusmodi secunde commissionis litteris iuris ordine servato, prout in processu cause huiusmodi et litteris inde confectis continetur, processum, quod demum idem dominus W(alerannus) ad suam sententiam diffinitivam procedens eamdem anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, nona die mensis Septembris, hora pulsationis prime in ecclesia Cameracensi, indictione prima, 1348. Sept. 9.
pontificatus sanctissimi in Christo patris ac domini nostri domini Clementis divina providentia pape VI. anno septimo, suam sententiam diffinitivam protulit in hunc modum:

'In nomine — silentium imponen(tes).' *supra p. 716 l. 36 — p. 717 l. 11.*

noverint universi, quod eisdem anno, indictione, mense, die, loco, hora et pontificatu predictis paululum post suprascripte sentencie diffinitive prolationem et pronunciationem in presentia nostror(um) tabellionum publicorum et testium subscriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum procurator venerabilium virorum dominorum capituli predictor(um) una nobiscum tabellionibus publicis et testibus subscriptis procuratore fisci predicto presente ad dicti domini commissarii presentiam accessit et eidem nomine procuratorio dictorum dominorum suorum et pro ipsis supplicavit, quatenus dictos dominos suos de fructibus, redditibus et proventibus supradictis per eum levatis et receptis ad dictum capitulum, ut premittitur, pertinen(tibus) secundum dicti domini regis litterarum processusque et sententie inde habitorum tenorem restitueret et restituere vellet cum effectu. Qui quidem dominus commissarius supp(licatio)ni dicti procuratoris capituli memorati tamquam[d] iuri consone, ut dicebat, annuens nomine et in signum restitucionis dicto procuratori eiusdem capituli procuratorio nomine et ad opus ipsorum quosdam denarios tradidit, restituit et deliberavit, dicens se tantum facere de fructibus, redditibus, proventibus et aliis bonis per ipsum levatis et arrestatis, quod sufficere debebit capitulo memorato. Super quibus omnibus et singulis premissis predictus procurator venerabilium virorum dominorum capituli Cameracensis predictorum nomine quo supra petiit a nobis tabellionibus publicis ad opus dominorum suorum predictorum sibi fieri publicum instrumentum sub astan(tium) testimonio personarum.

Acta fuerunt hec Cameraci in domo habitacionis dicti domini commissarii anno, indictione, mense, die, hora et pontificatu predictis, presentibus venerabilibus et discretis viris dominis Iacobo de Castello canonico, Petro Malet, Petro Lasne[e] sancte Crucis, Iohanne dou Lart, Iohanne de Bus maior(is) ecclesiarum Cameracensium capellanis[f], Guillermo Cabus et Guillermo Polet burgensibus Cameracensibus et quampluribus aliis testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S. N.) Et[g] ego Iohannes de Roseto Laudunensis dyocesis apostolica publicus auctoritate tabellio premissis restitutioni sic per dictum dominum[h] commissarium facte ceterisque omnibus et singulis prout supra scribuntur actis, dictis et expositis una cum Iacobo tabellione subscripto et testibus prenominatis presens interfui et huic publico instrumento exhinc confecto et in hanc formam publicam redacto, aliena manu scripto, me multiplicibus aliis negociis occupato, signum meum publicum una cum signo et subscriptione dicti tabellionis rogatus apposui consuetum in testimonium veritatis premissorum.

(S. N.) Et ego Iacobus dictus de Anya clericus Cameracensis diocesis apostolica et imperiali publicus[i] auctoritate tabellio dicti[k] procuratoris supplicationi et eius ad-

705. d) tanquam 2. e) *sequitur* capellanis ecclesie *del. 1.* f) *deest 1.* g) *subscriptiones notariorum propriis manibus scriptae 1. 2.* h) *supra lin. add. 1.* i) *om. 2.* k) *v. p. 720 n. l.*

missioni et restitucioni ceterisque omnibus aliis et singulis suprascriptis[l] una cum tabellione et testibus prenominatis presens interfui hocque[m] presens publicum instrumentum, quod pluribus occupatus per alium scribi feci, in hanc publicam formam redegi signoque meo solito una cum signo et subscriptione tabellionis predicti signavi rogatus in testimonium veritatis premissorum[m].

---

706. 707. SCRIPTA AD HOMAGIUM EPISCOPI SPECTANTIA.

Ad a. 1350. haec scripta minus recte posuit Winkelmann, Acta II, 834. Re vera a. 1348. ex. vel, si tardius, a. 1349. in. attribuenda sunt; nam Guido episcopus Cameracensis, cuius de negotio hic ut in litterarum supra nr. 690 sqq. propositarum serie agitur, a. 1349. Feb. 17. ad sedem Vabrensem translatus est.

706. *Articuli pro parte Walrami de Lucemburgo compositi. — (1348. Sept. 9.—1349. Febr. ex.)*

L originale vel copia coaeva in codice Rudolfi Losse in archivo Darmstadiensi asservato f. 61 (65). — Ed. Winkelmann, Acta II, 833 nr. 1177.

Processu supra nr. 700—705 finito hos articulos conscriptos esse ex l. 37 efficiendum videtur.

(1) Priusquam episcopus Cameracensis admittatur ad homagium, prius volt dominus Walramus, quod . . episcopus renunciet sue appellacioni[1] interiecte ad . . papam contra ipsum dominum Walramum emendamque prestet competentem, ex eo quod temporale domini regis tangit et quod de temporali imperii ad . . papam appellavit.

(2) Item secundo, quod . . episcopus vel ille, qui recipietur ad homagium pro ipso, iuret et sub penis bonis atque caucionibus sufficientibus caveat et promittat, quod propter istud negocium seu occasione ipsius ipse per se vel per[a] alium neminem vexabit nec vexari procurabit nec ad . . papam vel iudicem alium trahet vel trahi procurabit quovismodo.

(3) Item quia dominus . . episcopus posuit in sua appellacione et dominum papam informavit, quod dominus Walramus ipsum eiecerat de domibus et castris seu locis suis, minus veraciter, quia hoc verum, salva sui reverencia, non fuit, ipse vel potestatem ab eo habens confitebitur hoc non fuisse verum et illam imposturam revocabit et dominum . . papam informabit super hoc ad finem, quod dominus . . papa contentus sit et sciat dominum Walramum nullam violenciam ipsi domino . . episcopo fecisse in premissis.

(4) Item quia dominus . . episcopus posuit in sua appellacione, quod ipse ad faciendum, quod fecit, informatus fuit male et ad falsam suggestionem fecit, quia dominus Walramus ex bona deliberacione et virtute vere commissionis[2] domini regis Romanorum sibi facte illa, que fecit, fecit et ex mala vel falsa suggestione talia vel minora facere non consuevit, istud ipse revocavit ad animum suum et volt, quod sibi emendetur.

(5) Item quod dominus . . episcopus reddat omnes custus et sumptus et dampna factos racione premisse[b] commissionis et processus inde subsecuti vel caucionem sufficientem de ipsis reddendis prestet ipsi domino Walramo vel commissariis eius, antequam dominus episcopus ad graciam vel homagium admittatur.

705. l) *pro:* dicti—suprascriptis 2: omnibus et singulis suprascriptis. m) *pro* hocque—premissorum 2: et huic publico instrumento aliena manu scripto signum meum apposui consuetum rogatus hic me subscribens in testimonium veritatis premissorum.

706. a) *super lin. add. L.* b) *praecedit* premisse *cancellatum L.*

1) *Non habemus.* 2) *Supra nr. 690.*

707. *Informatio Baldewino archiepiscopo porrecta.* — *(1348. med. Sept. — 1349. Feb.)*

Minuta L *ibidem f. 57' (56'). — Ed. Winkelmann l. c. p. 833 nr. 1178.*
Hanc informationem articulis supra nr. 706 editis niti iam cognovit Winkelmann l. c.

C Quod dominus episcopus Cameracensis non sit admittendus ad homagium.

Pater reverende. Alias fuistis informatus, quod dominus episcopus Cameracensis non esset ad fidelitatem vel homagium admittendus, ymmo privandus temporalitate episcopatus toto sue administracionis tempore per raciones legitimas, que preponentur iam in partis presencia, quarum media sub brevitate sequitur.

Ipse namque negligens fuit per annum et ultra facere homagium et in hoc ignoranciam allegare non potest, quia quod administrare posset homagio non facto imperio vacante a papa impetravit, que gracia sibi durare debuit, donec esset rex unus Romanorum per sedem approbatus[1]. Post hec approbatus est rex[2], et a tempore approbacionis que notoria fuit per annum[a] et ultra administravit nulla fidelitate facta, unde privatus est de iure per tempus sue administracionis dicto episcopatus temporali. Nec ipsum excusat gerra, quam allegat, quia etsi non potuit personaliter venire ad faciendum homagium, mittere debuit. Ipse etiam venire potuit tempore treugarum, quas habuit.

Non prodest sibi, quod per[b] suspensionem sui temporalis et privacionem ad tempus factam administracionemque ad tempus domino Walramo commissam dominus rex iuri[c] ipsum perpetuo privandi renunciare visus est, quia graciam illam sprevit et felonias novas commisit, ex quibus se gracia predicta ingratum et[d] indignum[d] reddidit, quia post suspensionem predictam ipse amministravit, ipse commissariis domini regis non paruit, ipse, cum procurasse debebat, quod subditi episcopatus ad fidelitatem et obedienciam venirent, eos ad rebellionem incitavit et a[e] dicto commissario in nullo excedente ad[f] papam de temporali et super temporali, de quo papa se non habet intromittere, appellavit et in appellacione perseverat et perseveravit, ita quod per hoc factam graciam perdere meruit. Et si novam graciam ei facere velletis, attamen non est admittendus, nisi impletur, quod sequitur, de quorum adimplecione dominus Wal(ramus) rogat et instat, quantum potest.

C Quod si admittatur, quod primitus fiant, que sequuntur:

Videlicet nisi primo appellacioni sue renunciet et domino regi vel vobis emendet, quod causam regiam ad pape examen trahere voluit.

Secundo quod promittat se in posterum nullum impediturum vel vexaturum apud papam, dominum regem vel quemcunque iudicem occasione predicti facti.

Tercio quod emendet domino Wal(ramo), quod falso summo pontifici et aliis intelligere dedit, quod ipsum de domibus suis per violenciam eiecerat, et ad[g] bonam famam super hiis[g] ipsum dominum Wal(ramum)[h] apud papam et alibi, ubi necesse erit, restituat, oppositum saltem dicendo et asserendo.

Quarto quod dampna et expensas facta et factas ipsi domino Wal(ramo) restituat vel cauciones ydoneas de hoc prestet.

Quinto quod emendet eciam domino Wal(ramo), quod sibi imposuit, quod ad sugestionem falsam fecit ea, que fecit, cum ex deliberacione debita et matura et ad veram commissionem domini regis processerit.

707. a) *praecedit* agn *cancell. L.* b) *praecedit* s *cancell. L.* c) *praecedit* e *cancell. L.* d) *supra lin. add. L.* e) *corr. ex* ad *L.* f) *praecedit* app *cancell. L.* g) *supra lin. add. L.* h) *praecedit* r *cancell. L.*

1) *Litteras tales Clemens VI. papa 1342. Oct. 3 episcopo dederat; quarum apographon authenticatum extat in archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 40'.* 3) *1346. Nov. 6; v. supra nr. 95 sqq.*

708. 709. SCRIPTA REGIS.

708. *Mandatum comiti Namurcensi directum. — Dec. 1.*

Copia C saec. XVIII. 'ex autographo in archivo eccl. Camerac. signato conservatoria VI in Cameraco' desumpta in archivo Insulensi 'Cartulaires indéterminés: Cartulaire de Cambrai' (olim 'nr. 236') p. 206. Autographon frustra quaesivimus. — Ineditum.

Quae cum commissione supra nr. 691 (p. 701 l. 4 sqq.) concordant, typis minoribus excudi fecimus.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex spectabili viro comiti Namurcensi consanguineo et fideli nostro dilecto gratiam regiam et omne bonum.

Dudum regie celsitudinis eminentia honorabilium prepositi, decani et capituli ecclesie Cameracensis devotorum nostrorum dilectorum conqnestione percepit, quod nonnulli, qui nesciunt abstinere a vetitis nec debito modo gaudere concessis, dictum capitulum, singulares quoque eiusdem ecclesie canonicos, capellanos et vicarios necnon clericos[a] familiares et servientes dicte ecclesie eiusdemque capituli et personarum predictarum contra ecclesiasticam et suas speciales libertates, privilegia, exemptiones et immunitates multipliciter inquietare, molestare et turbare necnon bona et iura ad dictum capitulum et personas predictas spectantia indebite occupare et per se et per suos facto et consilio, ope et opere iniuriose invadere non formidant, ipsi capitulo in pretactis libertatibus suis, privilegiis et exemptionibus, in hominibus, servitoribus, castris et villis, terris, iurisdictionibus, iuribus, bonis, possessionibus et rebus aliis ad ipsum capitulum spectantibus multiplices molestias et iniurias temere inferendo. Nos igitur, etsi quibuslibet sacri nostri Romani regni et imperii fidelibus, ne afficiantur iniuriis aut molestiis agitentur et ne sue libertates et privilegia per quempiam violentur, ex debito per nos suscepti regalis culminis oportune defensionis presidio teneamur assistere, illis tamen, quos nostre celsitudini intensior inclinat devotio et probatior conservat fidelitas, efficatius tenemur adesse, volentes eidem capitulo illo subvenire remedio, per quod inique gloriantium et temerariorum compescatur audacia et aliis attemptandi similia ausus et aditus precludantur, te comitem nostrum predictum per integrum et continuum decennium, nisi te tempore medio ex causa duxerimus revocandum sepedicto capitulo Cameracensi protectorem et dictarum libertatum, privilegiorum et exemptionum conservatorem et iudicem auctoritate regia duximus deputandum, tibi firmiter per regia scripta mandantes, quatenus per te vel alium seu alios ad hoc ydoneos memorato capitulo *necnon canonicis, vicariis, capellanis, clericis et servientibus et familiaribus predictis coniunctim et divisim, prout *requisitus fueris, vice regia efficacis presidio defensionis assistens[b] non permittas ipsos super premissis libertatibus, privilegiis, exemptionibus et gratiis et quibuscumque aliis bonis, possessionibus, redditibus, iuribus ad ipsos spectantibus vel aliquo premissorum indebite molestari seu sibi gravamina, dampna vel iniurias aliquatenus irrogari, et quod facias eisdem capitulo et personis omnia et singula sua privilegia, libertates et exemptiones illibata et inviolata servari et de predictis molestatoribus et iniuriatoribus, prout qualitas ipsorum exegerit, iustitie complementum, molestatores, presumptores et iniuriatores huiusmodi necnon contradictores quoslibet et rebelles, cuiuscumque status, preeminencie vel condicionis existant,* auctoritate regia contradictione, appellatione et more diffugio postpositis compescendo, ad hoc etiam, si opus fuerit, contra ipsos gladio materiali ad vindictam malorum nobis divinitus commisso eadem auctoritate assumpto. In quorum* testimonium atque maiorem roboris firmitatem has presentes* litteras exinde conscribi et sigillo nostre maiestatis regie iussimus communiri.

Datum in Wittenberg anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo. Kalend. Decembris, regnorum nostrorum anno tertio.

708. a) dictos C. b) assistes C.

709. *Confirmatio sententiae.* — *Dec. 4.*

Originale in archivo Insulensi 'Fonds de Cambrai. Carton 13'. Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis coloris. — *Ineditum.*

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex. Ad perpetuam rei memoriam.

Racioni congruit ea, que auctoritate regali legittime decisa et diffinita noscuntur, per regie auctoritatis specialem interposicionem favorabili providencia perhennari. Cum itaque spectabilis Waleramus de Lutzillimburg subscriptus auctoritate nostra regia sibi per certas nostre commissionis litteras regias [1] attributa super infratactis rite procedens diffinitivam sententiam pro venerabili capitulo Cameracensi devoto nostro dilecto duxerit promulgandam, prout in patentibus eiusdem Walerami litteris eius magni sigilli appensione et trium publicorum notariorum subscriptione munitis luculenter vidimus et per nostros clericos videri iussimus, clarius continetur, que quidem littere sic incipiunt:

'Universis presentes — sed augendo pocius', *(supra nr. 704, cf. p. 696 l. 12)* etc. circa quarum equidem litterarum partem mediam libellus seu peticio coram dicto Waleramo oblatus inseritur tenoris et continencie per omnia in hec verba:

'Cum serenissimus — de premissis', *(supra p. 715 l. 14)*

et postmodum huiusmodi cause totali narrato processu in serie earundem litterarum tenor diffinitive sententie per pretactum Waleramum prolate subsequitur per omnia in hec verba:

'Noverint universi — et rogatis', *(supra nr. 704 p. 716 l. 29 — p. 717 l. 24)*

nos vero supradicti nobilis . . Walerami sententiam pretactam eius tenore et processu primitus recensito et plenius intellecto meritisque eiusdem diligenter consideratis auctoritate nostra regia et ex certa nostra sciencia confirmandam et approbandam duximus eamque presentis scripti patrocinio laudamus, approbamus ac eciam confirmamus, volentes per hoc eandem sententiam obtinere robur perpetue firmitatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis et approbationis infringere vel ei ausu temerario quomodolibet contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem nostram et centum marcarum auri penam pro una medietate nostro fisco regio et pro reliqua parti lese solvendam se incunctanter noverit incursurum. In quarum omnium evidenciam presentes exinde conscribi et nostre maiestatis sigillo mandamus communiri.

Datum in Wittenberg anno Domini M°CCC°XLVIII°, indictione prima, II° Non. Decembris, regnorum nostrorum anno tercio.

1) *Supra nr. 690. 691.*

710—713. SCRIPTA DE BONIS IUDAEORUM OCCISORUM.
1348. Dec. 6. 14.

Omnia contulit R. Salomon.

710—712. SCRIPTA IN FAVOREM ULRICI PINCERNAE DATA.

710. *Privilegium Ulrico pincernae datum. — Dec. 6.*

Originalia duo 1 *et* 2 *una manu scripta in archivo civitatis Augustensis. In* 1 *in plica legitur:* R; *in utroque sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Chr. Meyer 'Urkundenbuch der Stadt Augsburg' II, 17 nr. 452 ex* 2.

Reg. imp. VIII nr. 6554.

Textum damus litterarum 1, *ex* 2 *varias lectiones nonnisi praestantiores adiungimus.*

Wir[a] Karl von Gotis gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brive: Wann unserm lieben getrewn Ulriben dem schenken dreisig mark geltis jarigis zins, di wir im bescheiden und verschriben hatten uff den Juden ze Auspurch, yetzund engangen sein, wollen wir in des schadens ergeczen mit unsern kunglichen gnaden und geloben[b] im der selben Juden gůt, daz si hinter in gelassen haben in stat und uff dem lande, in erbe, hoven, schuld, silbereym gevese, pfenninge, golt ader silber, daz er daz selbe gut verkauffen, verseczen und verpfenningen sol und mag, daz im zweyhundert mark silbers Augspurger gewichtes dovon gevallen und werden, do fur im die vorgen(anten) dreisig mark geldes pfandes stunden, als unser alte brive sprechen, di er doruber hat.[1] Und schol im unschedlichen sein, daz wir dem hochgebornen Fridrich herczogen ze Tek daz selb gut zeint dem mal ze unserer hant verschriben haben[2], wenn unser meynung ist und wellen daz ernstlichen, daz der vorgen(ant) Ulrich unser schenk di selben zwohundert mark von der Juden gut vor allen sachen haben und empfahen sulle. Mit urkund dicz brives versigilt mit unserm kunglichen insigil.

Der geben ist ze Dresden, nach Christs gepurd dreuczenhundert und in dem achtundvirtzigistem jar, an sand Nyclaus tag[c], in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: per[d] dominum prepositum Omnium sanctorum | Petrus de Luna[d].

711. *Mandatum civitati Augustensi directum. — Dec. 6.*

Originale ibidem. Sigillum secretum infra textum sub papiro impressum est. — Ed. Meyer l. c. p. 18 nr. 453.

Reg. imp. VIII nr. 6555.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Beh(ei)m embiten dem burgermeister, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Auspurch unsern lieben getrewen unser huld und alles gut.

710. a) . . Wir 2. b) geben 2. c) dez heiligen beichtigers *add.* 2. d) per — Luna *tertia manu scr.* 2.

1) *Supra nr. 266.* 2) *Huiusmodi scriptum duci de Teck directum nos nonnisi id, quod die 14. m. Decembris datum est, habemus; infra nr. 713.*

Wann wir Ulrichen schenken unserm liben getrewen der Juden gut ze Auspurch, daz si hinter in gelassen haben, geben und verschriben haben in stat und uff dem land, ez sey in erbe, hoven, schult, silbereym geves, golt, silber oder pfenning, daz er daz selbe gut verkouffen, verseczen und verpfenningen sol und mag, daz im zweiyhundert mark[a] silbers[b] Augspurger gewichtes[a] dovon gevallen und werden, dorumb gebieten wir ewern triwen ernstlich und vesticlich, daz ir dem vorgen(anten) Ulrichen oder wem er iz empfilcht an seiner stat umb daz vorgen(ant) gut vorschen helft und in des ader von seinen wegen dem ers empfilhet gewaltig tut, daz er di vorgen(anten) zweyhundert mark[c] dovon genczlichen inneme und empfahe, wann wir herczogen Fridrich von Tek umb daz gut nicht anders empfolhen haben[1], wenn daz er sich sein underwinden sal ze unserer hant, und meynen, das Ulrihen sein gelt vor allen sachen werden sol. Dovon gestattent nicht, daz er doran von yemant gehindert oder geschediget werd.

Geben ze Dresden an sand Nyclaus tag, in dem dritten jar unserer reiche.

In plica alia manus scripsit: . . Ad relationem . . prepositi Omnium | sanctorum P(etrus) de Luna.

712. *Mandatum advocato terrae in Sueria directum.* — *Dec. 6.*

Originale ibidem. Sigillum secretum infra textum sub papyro impressum est. — Ed. Meyer l. c. p. 19 nr. 454.

Reg. imp. VIII nr. 6556.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim embiten dem hochgeborn(en) Fridrich herczogen ze Teck, lantfogt ze Swawen, unserm lieben getrewin, unsir huld und alles gut.

Allain wir der Juden gut ze Auspurg, das si hinter in gelazzen haben, deinen trewin empfolhen und bescheiden habn[1] ze unsir hont, doch habn wir vormals Ulrichen dem schenken unserm lieben getrewin fur dreisik mark geltis, di er do habn sol, zweihundert mark silbers Auspurger gewichtes geben und vorschriben, als wir im ouch gelobt habn in andirn unsirn brieven[2], und habn des dem burgermeistir, dem rat und den burgern gemeinlich der stat ze Auspurg unsern lieben getrewin empfolhen[a] und geboten, das si dem vorgenan(ten) Ulrichen zu der Juden gut furdern sullen, das im sein gelt werd, und nicht gestaten, das in ymand hindir. Dovon gebiten wir deinen trewin, das du in ouch fürdirst zu dem vorgenan(ten) seinem geld odir wem er das empfilcht von seinen wegen, wann unsir meinung ist, das im di zweihundert marg für allen sachen zu dem ersten werden sullen an alles hindirnuzz.

Geben ze Drezden an santh Niclos tag, in dem dritten jar unsir reiche.

713. *Scriptum de iuribus imperii conservandis.* — *Dec. 14.*

Originale incisione cassatum ibidem. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ed. Meyer l. c. p. 19 nr. 455.*

Reg. imp. VIII nr. 794 = 6558.

Ad cassationem huius mandati cf. litteras Karoli regis civitati Augustensi a. 1349. Iun. 2. datas Reg. imp. VIII nr. 6601.

711. a) mark — gewichtes *in loco raso or.* b) r *super lin. add. or.* c) *in loco raso or.*
712. a) habn *add. or.*

1) *Cf. supra p. 724 n. 2.* 2) *Supra nr. 266.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůng ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem briefe. das wir angeseben haben getrewen dienst des hochgebornen Fridrichs hertzogen ze Deck. lantwogts in Swoben, unsirs lieben getrewen, den er uns und dem reich offt getan hat und noch getun mak in kunftigen zeiten. und geben im den gewalt. das er von unsern und des reichs wegen sich undirwinten sol allis des gutes, das di Juden von Auspurch. di vergangen seint. hintir in gelazzen habn in der stat odir uf dem lande, is sei in erbe. in schult, in silberim gevezze, in gereitschaft, golt odir silber odir in welchen andern sachen das sei, und sol und mag das verkeufen, versetzen und verpfennyngen und das selbe gelt ze unsirr hant behalden und domite tun, was wir in heizzen. Mit urkund diez briefs versigilt mit unserm insigil.

Der geben ist ze Pirn, do man zalte noch Crists geburth drewtzenhundert und achtundfierczig jar. an dem nehisten suntage nach santh Lucien tag der heiligen juncfrowen, in dem dritten jar unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum regem | Iohannes Novifor(ensis).

---

714. PRECES PRIMARIAE.

1348. Dec. 8.

Originale in archivo secreto generali Vimariensi. Contulit R. Salomon. Sigillum secretum pendet loco membranaceo. — Ed. Schilter, De libertate ecclesiarum Germaniae (Ienae 1683) in add. ad l. VI c. V § 11 post indicem auct.: Senckenberg, De iure precum primariarum (1784) in cod. prob. p. 26.

Reg. imp. VIII nr. 792; cf. p. 683.

Cf. supra nr. 126.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex honorabilibus et religiosis . . priorisse[a] et conventui mon(asterii) in Husdorf ordinis sancti Benedicti, Maguntine dioc(esis), devotis nostris dilectis. gratiam regiam et omne bonum. Assumpti divinitus licet insufficientibus meritis ad culmen regie dignitatis libenter prudentum virginum[1], que spreto mortalis viri thoro ei qui speciosus est pre filiis hominum[2] desponsari desiderant, votis annuimus, ut[b] earum[c] pium propositum possint ad laudem divini nominis adimplere. Cum itaque dilecta nobis in Christo Soffia filia Iohannis Saxonis dicti Schirmer notarii publici generalitatis domini Maguntini puella cupiat, sicut accepimus, una vobiscum in mon(asterio) vestro sub regulari habitu virtutum Domino[3] famulari et nobis tam de iure quam antiqua et approbata consuetudine divis Roman(orum) imperatoribus et regibus hactenus laudabiliter observata competat in singulis tam virorum quam mulierum mon(asteriis) quorumcumque ordinum nostre ditioni subiectis singulas presentare personas easque in eisdem auctoritate primarum[d] precum nostrarum recipi facere et admitti. nosque eandem Soffiam, pro qua devotioni vestre tenore presencium huiusmodi primarias[e] preces nostras offerimus, in dicto mon(asterio) vestro sincere diligimus promoveri, eandem devotionem vestram requirimus et rogamus attente vobisque nichilominus per regalia scripta mandantes. quatenus dictam Soffiam

714. a) prior *in loco raso or.* b) et *or.* c) eorum *or.* d) pͥmarℓ *or.* e) pͥmaĪas *or.*

1) *Cf. Matth. 25, 1 sqq.* 2) *Cf. Ps. 44, 3.* 3) *Ps. 23, 10.*

ob precum et iuris nostri predictarum[f] reverenciam specialem in vestram et dicti mon(asterii) vestri recipiatis monacham et sororem, regularem ei habitum iuxta prefati mon(asterii) consuetudinem assignando ac faciendo sibi de communibus ipsius mon(asterii) proventibus sicut uni ex aliis predicti mon(asterii) monialibus integre provideri, ius nostrum et dictam bonam consuetudinem nobis taliter servature, quod iura, libertates et gratias vobis et prefato monasterio vestro a predictis predecessoribus nostris concessas nos delectet non minuere sed augere. In quorum omnium testimonium presentes scribi et sigilli maiestatis nostre munimine iussimus communiri.

Datum in Dresden anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo octavo, indictione prima, VI°. Idus Decembris, regnorum nostrorum anno tertio.

715. LITTERAE DE ABBATIA PRUMIENSI ECCLESIAE TREVERENSI INCORPORANDA.

1348. Dec. 8.

Copia coaeva K *in Balduineo Kesselstadensi in bibliotheca civitatis Trevrensis asservato p. 815. Descripsit R. Salomon. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6557.

Cf. supra nr. 484. 485.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex.

Notum facimus universis, quod cum venerabile monasterium Prum(iense) diocesis Treverensis per divos Romanorum reges et imperatores nostros antecessores olim fundatum et nonnullis possessionibus et iuribus magnifice dotatum pro institutis in ipso abbate et conventu ordinis sancti Benedicti ad tantam exinanitionem devenerit, ut per se ab huiusmodi suppressionibus nequeat relevari nec etiam commode subsistere valeat relevatum, quapropter, cum ex nostre celsitudinis providentia reformationi collapsorum monasteriorum quorumlibet intendere teneamur, supradictum monasterium sancte Treverensi[a] ecclesie eius metropolitane providimus congrue et utiliter uniendum, et si prefatum monasterium per summum pont(ificem) prefate ecclesie Treverensi incorporatum fuerit seu unitum, nos eciam de regali clementia ad divini nominis honorem et gloriam incorporationi seu unioni huiusmodi nostrum consensum pur(um), expressum et liberum curabimus adhibere et ex nunc, in quantum ad nos et regiam celsitudinem pertinet, presentibus abhibemus, salvo tamen et proviso, ut in dicto monasterio per conventum et fratres conventuales ibidem et alios ad hoc deputatos in religiosa observancia Altissimi laudibus, sicut ab antiquo institutum esse dinoscitur, digne insisti valeat et etiam cum effectu laudabiliter perpetuo insistatur.

Datum Dresden anno Domini MCCC° XLVIII°, ind. prima, VI.° Idus Decembr., regnorum nostrorum anno III.

714. f) *in fine lineae penna atramentoque mutatis add. or.*

715. a) Treverensis *K.*

716. LITTERAE REGIS DE DEBITIS APUD FRATRES LOSSE CONTRACTIS.

1348. Dec. 15.

Copia C saec. XV. in copiario quodam Falkensteinensi quod in archivo provinciali Herbipolensi sub signo 'Mainzer Bücher verschiedenen Inhalts nr. 70' asservatur, f. 235'. — Ed. G. von der Ropp in annalibus nostris 'Neues Archiv' XVI (1891) p. 626 ex C. Editionem repetimus in minutiis orthographicis correctam.

Wir Karl von Gottis gnaden Romischer kunig zu allen ziten merer des richs und kunig zu Beheim dun kunt offenlich mit diesem brive allen den, die yn sehen ader horen lesen: Wann wir iczund lange schuldig sin gewest und schuldig sin dem erwerdigin[a] Rudolf genant Lossen techant zû Mentze, unserm lieben rait und phaffen, czweighundert mark lotiges silbers und dem strengen Herman Losse dem ritter, unserm lieben getruwen, syme bruder, dru und funfezig schocken Beheimscher grossen, die wir in sulten lange vor dieser zit beczalt haben, des nicht geschehen ist, und in die summe geldes zûmale noch schuldig sin, umb den schinbern dinst, den si uns und unsern richen sieder[b] getruwelich getan haben, und vor den schaden und kost, die sie in den vorgenanten dinsten entphangen und geton haben, daruber geben wir auch dem egenanten Rudolf dechant von unser kuniglichen gnade umb den dinst, den er uns[c] und unsern richen sieder getan hait und noch tun mag, drissig schock[d] Beheimscher grossen vorgenanter und globin[e] und wullen den vurgenanten Rudolf und Herman ader wen sie daz befelen die vorgenanten summen geldes, czweighundert mark silbers und dru und achczig schocke Beheimscher grossen, geben und beczalen von dem ersten gelde, daz uns zû Beheim ader zu Duschen landen fallende ist; und sullen auch uns darumb manen mit namen der erbir Jeske probst von Allen heilgin unser purg zû Prage, unser heimelichir und rait, und der strenge Swink Hase von Hasemburg unser kamermeister[f], daz in an verczog beczalt werde, wann wir in noch nichtes beczalt[g] ader[g] gegeben noch abgericht han. Auch geben wir folle macht und ganeze gewalt eime iclichen fursten, herren und ander man, daz er die vorgenanten summen geldes, alle ader ir ein teil, uff die phant, die der furste, herre ader andere man von uns ader dem riche ader von unser grafschaffe von Luczelnburg wegin inne hait ader inne gewinnet, slahe[h] und den vorgenanten brudern beczale zûmale ader ein teil, und das er vor dieselben summen geldes die phant also lange inhabe, bis daz im daz selbe gelt mit den andern, daz er vor daruf hatte, zû male und genczlichen beczalt wird. Und wollen uber die phant und uber die summen geldes auch unser ander brif geben, als[i] wir[i] sie dem, der di phant inne hait und daz gelt den vorgenanten gebrudern beczalt und die gebrudere abegericht, billichen gunnen sullen. Mit urkund diz brifes vursiegelt mit unserm kuniglichen ingesigel.

Der geben ist zû Pyrn, da man zalte nach Crists geburte druczehenhundert jare darnach in deme achte und vierczigisten jare, des nesten mantags nach sant Lucien dage der heiligen juncfrowen, in dem dritten jare unser riche.

716. a) erwergin *C.* b) luder *C.* c) *om. C.* d) geschonk *C.* e) globid *C.* f) kameren meister *C.* g) ader beczalt *C.* h) labe *C.* i) also *C.*

717. INFEUDATIO ET CONCESSIO BONORUM COMITI DE OETTINGEN DATA.

1348. Dec. 18.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Oettingen Grafschaft fasc. 2'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum deest loco membranaceo relicto. — Extr. 'Verzeichniss gedruckter Oettingischer Urkunden (= G. A. Michel. Oettingische Bibliothek II. add., Oettingen 1762)' p. 25.*

Reg. imp. VIII nr. 795.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer dez reichs und kung ze Behem virgiehen offenlichen mit disem brief, daz wir dem edeln manne Albrechten graven von Ötingen, unserm lieben getriwen, die gnade getan haben umb die dinst, die er uns und dem reich getan hat und nach tun sol, und haben im verlichen alle die lehen, die er von dem reich hat und die sein vatir selig an in bracht hat. Wir bestetigen im ouch alle die pfanth, die er von dem reich hat und die sein vatir selig an in bracht hat, also daz er die selben pfanth haben sol und niezzen sol in allen den rechten, als sie sein vatir her bracht hat und in gehabt hat von dem reiche biz her an uns. Wir tun im ouch die genade, swaz die brieve sagent und die hantfeste, die er von dem reiche ubir alle seine pfant inne hat, also wellen wir, daz er die selben pfanth inne habe von uns und von dem reiche ze pfande mit allen den rechten, als er die selben pfant biz her an uns bracht hat. Wir geben im auch von unserm kunglichem gewalt und reht und von besundern gnaden, di wir zu im haben, allez daz gůt, ez sei von golde, von silbir, von klainad, von Hallern und brief, swaz von unsern Juden, die in seinen vesten gesezzen seint, sie seint lebende odir tot, gevallen ist odir furbaz werden oder gevallen mag, swa sie daz gelazzen hant odir wer daz inne hat, daz er daz selbe gut haben und behalten und in nemen sol, an welhen steten er ez ervorschen mag, und wenden sol in seinen nuez, wie im daz allir nuezlichst ist, und bei namen di hwsir und hovestete, die sie in seinen vesten gelazzen haben. Mer haben wir im gnaden getan: Meriant die Judin die man nant die Normennin, swaz die guts nach irem tod gelazzen hat, golt, silbir, Haller, husir, hofstet, swa daz gelegen ist odir wer ir daz sol, haben wir im von unserm kunglichem gewalt und dez reichs ergeben, swaz daz ist, daz er daz in nemen sol und in nieman dar an hindern noch irren sol mit dheinen sachen. Wir wellen auch, daz im furbaz an den guten, die wir im an disem brieve ergeben haben, kain unsir gebot, ez sie mit brieven odir mit andern sachen, kainen schaden brengen sullen noch enmůgen. Mit urchunde diez briefs, der versigelt ist mit unserm kunglichem insigel und geben ist ze Drezden, do man zalt von Crists geburt drwzehenhundert jar dar nach in dem eht und vierzigstem jar, an dem donrstag vor santh Thomas tag dez heiligen zwelfboten, in [dem][a] dritten jar unsirer reiche.

In plica alia manus scripsit: per dominum cancellarium | Iohannes Noviforensis.

---

717. a) *om. or.*

718. SCRIPTUM BURGGRAVIORUM NORIMBERGENSIUM DE STURIS CIVITATIS ROTENBURG.

1348. Dec. 18.

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Rothenburg Reichsstadt fasc. 20'. Contulit R. Salomon. Sigilla duo cum parvis sigillis a tergo impressis pendent loris membranaceis. — Ed. Monumenta Zollerana III (1857) p. 192 nr. 219. — Extr. Regesta Boica VIII (1839) p. 148.

Wir Johans und Albreht von Gots gnaden burgraven ze Nurenberg enbieten den ersamen weysen leuten .. den purgern vom rat, .. der gemein der purger, .. der meisterschaft und den Juden ze Rotenburch, unsern getriwen lieben, unsern grûz und allez gût.

Wanne wir etlichen unsern schuldigern trost geben haben uf die aht hundert pfunt Haller, die uns unser herr der kunig zu ew geben und verschaft hat[1], und auch von leistunge und von andern sachen grozen schaden da von nemen wrden, ob ir uns da mit niht furdert und hulfet, und wanne wir ew an allen dingen besunderlich wol getruwen, biten wir ewer ersamkeit mit allem vlize und ernst, daz ir uns der selben Haller rihtet und uns damit furdert und helfet, daz wir unsern grozen anligenden schaden da mit furkumen und gewenden mugen. Daz wollen wir stetes und in allen sachen umb ewch verdienen. Und swaz ewch dar umb angende wirdet von rede oder von andern sachen, ez sy von unserm herren dem kunige oder von andern leuten, da von geloben und geheizen wir ewch ze ledigen an allen eweren schaden. Und des ze urchunde geben wir und senden ewch disen brief besigelten mit unsern anhangenden insigeln.

Der geben ist am donrstage nach sand Lucien tag, nach Cristes gepurt dreuezehen hundert jar und dar nach in dem aht und vierezigstem jar.

719—724. TRACTATUS REGIS CUM MARCHIONIBUS MISNENSIBUS.

1348. Dec. 21.

Cf. supra nr. 653. 654 et infra in sequenti tomo ad 1349. Ian. 3.

719—722. FOEDUS INTER REGEM ET MARCHIONES PACTUM.

719. 720. LITTERAE PRINCIPALES.

719. *Scriptum marchionum. — Dec. 21.*

Originale (or.) *in archivo Vindobonensi 'Böhmen nr. 299'. Contulit R. Salomon. Sigilla tria, quorum primum et secundum laesum, pendent filis sericis rubri viridisque coloris. — Ed. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní archiv český', 1896) p. 319 nr. 288. Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 65.*

1) *De hac re litteras non habemus.*

Wir Friderich von Gotes gnaden lantgraf zeů Duringen, maregraf zeů Myszen, in dem Osterlande unde zeů Landesperg, graf zeů Orlamunde unde herre des landes zeů Plyssen, vorjehen unde tůn kunt offenlichen mit disem brief allen den, die in sehen, horen oder lesen, daz wir durch gemeines nutzces willen, frides unde gemaches unserer lande beidersit und auch umb sunderer fruntschaft, begerunge und liebe, die uns darzcu leitet, uns mit dem allerdurchluchtigsten fursten unde unserm gnedigen herren hern Karl Romischem kunge zcu allen zeiten merer des reichs unde kunge zcu Beheim unde den hochgeborn fursten unde herren Johansen herzcogen zeů Kernthen, graven zeů Tirol und zcu Gortz, und Wenczlawen sinen brudern, iren . . erben und . . nachkomen kungen zcu Beheim unde der cronen daselbes, maregrafen zeů Merhern unde . . grafen zu Lutzcemburg, von unserer unde der hochgeborn Friderichs, Balthazars, Ludewiges unde Wilhelms unser . . sune und aller unser und irer . . erben unde nachkumen wegen, fursten unde herren der vorgenanten unserer herschefte und lande, mit vollem rate und mit wolbedachtem mut voreint unde vorbunden haben und voreinen unde vorbinden uns mit disem gegenwertigen brief und geloben mit gesworneın eide in guten trůwen on alles geverde, daz wir unde die vorgenanten . . unser sune Friderich, Balthazar[a], Ludewig, Wilhelm und unser aller . . erben unde . . nachkomen, lantgraven zeů Duringen, maregraven zeů Myszen, in dem Osterlande unde zeů Landesperg, grafen zeů Orlamůnde unde herren des landes zeů Plyssen, in, allen iren . . erben und nachkomen kungen zeů Beheim unde der cronen doselbis, maregraven zeů Merhern unde grafen zcu Lutzcemburg, zcu behalden ire furstentům, erbe, lande, herschefte, gůt, ere und gewonheit, die sie yzcůnt haben oder noch erkrigen unde gewinnen, wie oder von welchen sachen die an sie quemen, ewiglichen beholfen sullen unde wollen sin wider allermenlich niemanden uzzcůnemen, von den sie angegriffen, gehindert oder beschedigt wurden oder wen sie angriffen, hindern oder beschedigen wolten in deheine wis, nach dem als der hulfe in zců widersten oder sie anzcugriffen not wirt, so wir beste můgen, on geverde. Unde des zcu urkunde unde ewiger gedechtnůzz haben wir Friderich lantgrave zcu Duringen, maregrave zeů Myssen, in dem Osterlande unde zeu Landesperg, graf zcu Orlamůnde unde herre des landes zcu Plyssen, und wir Fridrich und Balthazar sine sůne vorgenanten[b] unser insigel gelegt an disen brief. Unde uber daz geloben wir alle dri mit gesammenter hant mit geswornem eide in gůten truwen on geverde vor die vorgenanten hochgeborn Ludewigen unde Wilhelm unser kinde unde bruder, wenne sie můndig werden unde zeů iren tagen kůmen, daz sie alle dise vorgenanten vorbuntnizze, eide unde gelubde volfuren sullen unde ire insigel legen an disen brief. Were aber, daz sie von hindernůzz oder von deheinen sachen, welcherlei die weren, an diesen brief nicht quemen, dennoch sal diser gegenwertige brief alle kraft haben und in allen den gelubden, eiden, vorbůntnuzz und macht beliben, als ob derselben unser . . kinde und bruder insigel daran kumen weren. Auch ist bi namen geteidingt und geredt, daz alle vorbuntnuzz, gelubde, stucke, teyding unde artikel, die zcwischen dem vorgenanten unserm herren dem . . Romischen kunge unde kunge zeů Beheim, uns und unsern . . erben bevestent und beschriben sint, in allen iren kreften ewiglichen sin und beliben sullen, nach brieve[1] lute, die daruber gegeben sint. Unde wann wir oder unser vorgenanten . . sůne, unser unde ire . . erben oder wer von unsern, iren unde unserer . . erben wegen in unsern unde iren landen und herscheften gewaldig ist, von dem vorgenanten unserm herren hern Karl, sinen brudern und iren . . erben mit briven oder mit boten umb hulffe gemant werden, so sullen wir binnen fier wuchen, die nach der manunge allerschirst sich nach einander volgen unde ergen, in zcu hulfe kůmen in

719. a) Balthar *or.* b) *sic or.*

1) *Litteras regis supra nr. 653 proposuimus; marchionis deperditae sunt, ut diximus p. 657 l. 35 sq.*

aller wise, als vor geschriben stet. Des sint gezeûg die edeln Bothe von Turgoŵ herre zcu Arnoŵ, herr Sbinke von Hasenburg des vorgenanten unsers herren cammermeister, herr Benesch von Wartenberg herre zcu Tethzin, her Jeske von Cranar, Bothe von Turgoŵ des Bichin ist, Fridrich von Schonenburg des Crymatschow ist, . . Thime von Kolditz unser marschalk unde Alber von Maltitz unser hoverichter, unser lieben getruwen. Mit gezceuge ditz briefs.

Der gegeben ist zcû Dresden, nach Gotes gepûrd dryzcehen hundert jar darnach in dem acht unde fierzcigesten jar, an send Thomas tag des heilgen zcwelfpoten.

720. *Scriptum regis. — Dec. 21.*

Originale (or.) *in archivo generali Dresdensi* (nr. 3155). *Contulit R. Lüdicke. In plica loco solito legitur:* R; *in interiore parte plicae manus coaeva scripsit:* Frider(icus); *cf. infra nr. 721. Sigillum maiestatis et sigillum Iohannis ducis pendent cordula serica, alterum rubri viridisque, alterum rubri coloris. Sigillum tertium numquam affixum fuit.*

Reg. imp. VIII nr. 797.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Behem verjehen und tun kunt offenlich mit disem brief allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir durch gemeynes nuczes willen, frides und gemaches unser lande beydersit und onch umb besunder gnad, fruntschaft und liebe, di uns dor zu laytet, uns mit dem hochgebornen Fridrich lantgraven ze Duringen, margrafen ze Missen, in dem Osterlande und ze Lantsperg, graven ze Ôrlamûnde und [h]err des landes ze Plissen, unserm liben swager und fursten, seinen kinden und erben Friderichen, Balthazar Ludwigen, Wilhelm(en) und [allen] iren erben und nachkomen in den vorgen(anten) iren fûrstentumen, landen und herscheften von unser und der hochgebornen Joh[ansen he]rezogen ze Kernthen[a], graven ze Tyrol und ze Gôrcz, und Wenczlaben unsirer bruder, unserer aller erben und nachkomen ku[nge ze B]ehem und der chronen do selbst marggrafen ze Merhern, graven ze Lûczemburch, wegen mit vollem rate und [mit wolbedacht]em mute vereynet und verbunden haben und vereynen und verbinden uns mit disem gegenwertigen briefe und gelob[en mit geswo]rnen eyde in guten trewen an alle geverd, daz wir alle drey, unser erben und nachkomen kunge ze Behem, marggraf[en ze Merher]n und graven ze Luczemburg, in, iren erben und nachkomen lantgraven ze Doringen, marggrafen ze Missen, in dem Osterla[nde un]d ze Lantsperg, graven ze Orlamunde und herren des landes ze Plyssen, ze behalden ire furstentum, erbe, lande, herschefte, gut, ere und gewonheite, di si iezund haben ader noch erkrigen ader gewinnen, wi ader von welhen sachen di a[n si q]uemen, ewiclichen beholfen sullen und wellen sein noch dem als der hulfe not wirt, so wir beste mugen, an geverd wid[er all]ermeniglich nimant auszenemen, von den si angriffen, gehindert ader geschediget wûrden ader wên si angreiffen, hinder[en ader besch]edigen wolten in dheineweis. Und des ze urkund und ewigem gedechtnuzz haben wir Karl Romischer kung und [kung ze Beh]em und wir Johans herczog ze Kernthen, grave ze Tyrol und ze Gorcz, di vorgen(anten) unser beyder insigel gelegt a[n disen brief. U]nd uber daz geloben wir mit gesampter hant mit gesworne̅n eyden in guten trewen an alle geverd, daz wir dez [vorgen(anten) herczogen] Wenczlaben unsirs bruders insigil schaffen wellen an disen gegenwortigen brief, so wir schirist mugen. Wer a[ber, daz es vo]n hindernuzz oder von dheinen sachen, welherley di wer, an disem brief nicht queme, dennoch sal diser gegenwertig[e brief all]e chraft haben und in allen den gelubden, eyden, verbuntnuzz und macht bleyben, als ob des selben unsirs bruder ingesigil do[ran] komen were. Onch

720. a) Kernthn *or.*

ist bynamen geteydingt und gerett, daz alle verbuntnuzz, gelubde, stukke, teydinge und artikil, di [zwi]schen uns und den vorgen(anten) marggrafen Friderichen unsern liben swager und fursten, seinen und unsern erben bevestint und beschriben sint, in allen iren kreften ewiclichen sein und bleiben sullen, noch brive[1] laut, die doruber geben sint. Und wann wir ader unser bruder eyner ader si beyde, unsir ader ir erben ader wer von unsern ir eynis oder ir beydir ader unserr erben wegen in dem kungrich ze Behem und in andern unsern landen und herscheftc gewaldig ist, von dem vorgen(anten) Fridrich marggrafen ze Meissen, seinen kinden oder ir̊n erben, mit brifen ader mit boten umb hulfe gemant werden, so sullen und wellen wir bynnen vîr wochen, di noch der manung allerschirist sich noch enander volgen und ergen, in ze hulfe komen in aller der weys, als do vor geschriben stet. Des sint geczeug di edelen Bot von Turgow herr ze Arnow, Swink von Hasemburch unser chamermeister, Benesch[b] von Wartenberch herre ze Teczyn, Jeske von Crawar, Bote von Turgow herre ze Arnsnest, Fridrich von Schônburch herr ze Krymezow[c], Thycm von Koldicz des[d] vorgen(anten) unsers swagers marscalk, Alber von Malticz sein hoverichter, unsirre liben getrewen. Mit geczeug diss briefs.

Der geben ist ze Dresden, nach Christs geburd dreuczenhundert und in dem acht und virczkistem jar, an santh Thomas tag des heiligen zwelfboten, in dem dritten jar unserer reiche.

721. 722. LITTERAE ADDITIONALES.

721. *Scriptum marchionum. — Dec. 21.*

Originale in archivo imperiali Vindobonensi 'Böhmen nr. 300'. Contulit R. Salomon. In plicae parte interiore manus coaeva scripsit: Karolus; *cf. supra nr. 720. Sigilla tria, quorum tertium laesum, pendent loris membranaceis. — Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunni archiv český', 1896) p. 317 nr. 286 ex editione quam olim paravit Pelzel 'Geschichte Kaiser Karls IV' (1783) I, 'Urkundenbuch' p. 163.*

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 64.

Wir Friderich von Gotis gnaden lantgrafe ze Duringen, maregrave ze Missen, in deme Ostirlande unde ze Landisperg, grave ze Orlamunde unde herre des landis ze Plissin, unde wir Friderich, Balthazar, Ludewig unde Wilhelm̄ seine sûne vorjehen unde tûn kûnt offenlich mit disem briefe allen den, dî in sehen, horen oder lesin: Alleine wir mit deme allirdurchluchtigisten fursten unde unserm gnedigen herren herren Karl Romischem chunige zee allen zceiten merere des reichs unde kunige ze Behemen unde den hochgebornen fûrsten herren Johansen herczogen ze Kernthen, graven ze Thyrol unde ze Gorcz, und herren Weneczelaw seinen brudîrn unde allen iren erbin unde nachkomen kunigen ze Behemen unde der cronen do selbist, maregraven ze Merhern und graven ze Lucemburg, uns vorbunden haben unde voreinet unde globit mit gesworneni eyde in guten trûwen an alle geverde, daz wir in unde allen iren erbin ewiclichin behôlfen sullen unde wollen sein ze behaldene ire furstintûm, erbe, land, herschefte, gût, ere unde gewonhe̊it, dî sî ieczunt haben oder noch gewinnen mûgen, wî unde von welchen sachen dî an sî quemen, wider allermenugleich[a] niemand uzzeunemen, von den sî angegriffen odir beschediget wurden in dheinen weis odir welchen unde wen si angriffen unde beschedigen wolten, nach deme als der hulfe not wirt, so wir beste mugen,

720. b) Benesch *or.* c) *Minus clare or.; forsan* Kriniczow. d) der *or.*
721. a) *sic or.*

1) *V. supra p. 731 n. 1.*

oñ geverde, doch habent der vorgenante unsir herre unde seine brudir̃ uns globit, daz sī an uns, unsirn erbin unde nachkomen zcwisschen Wynachten dī schirst komen unde 1349. Dec. 25. dannen uber ein ganczez jaͤr wider die hochgeborenen fürsten unde herren herren Ludewigen unde Stephān herczogen in Beyern unde ire brudere etswen des kaīsirs kindir̃, unsir̃ frünt, keiner hulfe muten noch begern sullen uf ir gůt, land odir erbe ze zcihen. Were abir, daz die vorgenanten herczogen uf den vorgenanten unsirn herren, seine brudere, ire rŷche, furstentům, herschefte unde land zcugen, so sullen unde wollen wir unserm herren, seinen brudirn, ze behaldene ire reiche, furstentům, herschefte unde lande wider dī selbin herczogen als wider andere ire fiende unde widersachen behulfen sein, so wir beste můgen unde als der hulfe nōt wirt, oñ geverde. Were ouch, daz wir odir unsir erbin innewendig der vorgenanten frīst mit den vorgenanten herczogen ze Beyern ze kriege wurden, in welchir schicht daz geschehe, so schal furbaz̃ dī frist uz sein, unde sullen unde wollen wir furbāz den vorgenanten unserm herren, seinen brudirn, iren erbin unde nachkomen unde der cronen ze Behemen wider die selbin herczogen als wider andir̃ ire fiñde unde widersachen behulfen sein. Unde des ze urkunde unde ze gedechtnizz haben wir Friderich lantgrave zců Duringen unde marcgrave ze Mīssen unde wir Friderich unde Balthazar seine sůne die obgenanten unsir insigel geleit an disen brief. Unde uber daz globen wir mit gesamtir hant mit geswornem eyde[b] in guten truwen on alle geverd, daz wir der hochgeborenen Ludewiges unde Wilhelms unsir kindir unde brudir insigel, wenne sie mundig werden, schaffen wollen an disen brief, so wir schirst mugen. Wer abir, daz sī von hindirnisse oder von dheinen sachen, weiherlei die wern, an disen brief nicht quemen, darnach sal dirre brief alle craft haben unde in alle den gelubden, eyden, vorbuntnuzz unde macht blieben, als ab dī selbin insigel an komen weren. Mit geczuge diez briefes.

Der gegebin ist zců Dresden, nach Gotis geburd driczehenhundirt jār dar nach in deme acht und virczigisten jare, an sende Thomastage des heiligen zcwelfboten.

722. *Scriptum regis. — Dec. 21.*

Originale in archivo generali domus Ernestinae Vimariensi. Contulit R. Salomon. Sigillum maiestatis laesum et sigillum Iohannis ducis pendent cordula serica, alterum rubri viridisque, alterum rubri coloris.

Reg. imp. VIII nr. 796.

Wir Karl von [Gotes][a] gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Behem verjehen und tun kunt offenlich mit disem brive allen den, di in sehen, horen oder lesen: Alleyn der hochgeborne Fridrich lantgrafe ze Důringe, marggrave ze Missen, in dem Osterlant und ze Landsperg, grave ze Orlamunde und herre des landes ze Plyssen, unsir liber swager und furste, und di hochgebornen Fridrich, Balthazar, Ludwig und Wilhelm seine sůn für sich und alle ir erben und nochkomen in den vorgenanten iren furstentum, landen und herscheften mit uns und den hochgebornen Johansen herczogen ze Kernthen, graven ze Tyrol und ze Gorcz, und Wenczlaben unsern brudern und unser allir erben und nachkomen kungen ze Behem und der kronen do selbest, marggrafen ze Merhern und grafen ze Luczemburch, sich verbunden haben und vereynet und uns gelobt mit geswornem eide in guten trewen an alle geverd, daz si uns, unsern brudern und allen unsern erben den vorgen(anten) ewiclichen behulfen sullen und wellen sein ze behalden unser furstentum, erbe, lant, herschefte, gut, ere und gewonheit, die wir iezund haben ader noch erkrigen und gewinnen mochten, wi und

721. b) aeyde *puncto supposito corr. in* eyde *or.*

722. a) *om. or.; supplevimus.*

von welchen sachen di an uns qwemen, wider allermeniglich nimant auszenemen, di uns angreiffen, hindern ader beschedigen wolten in dheinenweys ader di wir angriffen, hindern oder beschedigen wolden, und wir den iren widersachen zu widersten ader si anzegriffen[b] nach dem als der hulfe not wirt, so wir und si beste mûgen, an geverd, doch geloben wir Karl Romischer kung und kung ze Behem und wir Johans von Gots gnaden herczog ze Kernthen, grave[c] ze Tyrol und ze Görcz, und Weneziaben seyne brûder, daz wir an den vorgenanten Fridrichen lantgrafen ze Düring, marggrafe ze Meyssen, unserm liben swager und frunde, und seinen kindern, ire erben und nachkomen zwischen Weinachten di schirist komen und dannen ubir eyn ganczes jar wider Ludwigen, 1349. Dec. 25. Steffan und ander ire bruder herczogen in Beyern, ettwenne Ludwiges kinder von Beyern der sich cheyser nante, keyner hulfe mûten noch begern wollen uff ir gut, lant ader erbe ze zihen. Wer awer, daz di vorgenanten herczogen uff uns, unserr reiche, furstentum, herscheften und lande zugen, so sullen si uns ze behalden unser reiche, furstentum, herschefte und lant wider si als wider ander unser feynde und widersachen beygestendig und geholfen sein, so si beste mûgen und alls der hulfe not wirt, an geverde. Wer ouch, das der vorgen(ant) Fridrich marggrave ze Missen oder sein erben innwennig der vorgen(anten) frist mit den herczogen ze Beyern unsern widersachen ze chrige wurden, in welcher schicht daz gescheche, so sol furbaz di vrist ws sein, und sullen dann uns, unsern brudern und unsern und iren erben wider diselben herczogen ze Beyern als wider ander unser feind und widersachen beholfen sein. Und des ze urkund und gueter gedechtnuzz haben wir Karl Romischer kung und kung ze Behem und wir Johans herczog ze Kernthen, grave ze Tyrol und ze Gôrcz, di vorgen(anten) unsir beyder insigil gelegt an disen brief. Und uber daz geloben wir mit gesampter hant mit gesworuen ayden in guten trewen an alle geverd, das wir des hochgebornen Wenczlaben unsirs bruders insigil schaffen wellen an disem gegenwortigen brive, so wir schirist mugen. Wer awer, das es von hindernuzz ader von dheinen sachen, welherley di wer, an disem brif nicht queme, dennoch sol diser gegenwortig brief alle chraft haben und in allen den gelubden, eyden, verbuntnuzz und macht bleyben, als ob des selben unsers bruder insigel doran komen wer. Mit geczeng diez briefs.

Der geben ist ze Dresden, nach Christs gepurd dreuczenhundert und in dem achtundvirczikisten jar, an sand Thomas tag des heiligen czwelfpoten, in dem dritten jar unserer reiche.

---

723. *Litterae marchionum iuniorum de recognitione regis. — Dec. 21.*

Copia saec. XVII. in codice bibliothecae Nostitzianae Pragensis 'Ms. a 27' f. 188—189 (N). Contulit R. Salomon.

Reg. imp. VIII Reichssachen nr. 66.

Orthographiam ad normam litterarum supra nr. 719 et 721 propositarum correximus.

Wir Friderich, Balthazar, Ludewig und Wilhelm des hochgebornen fursten und herren hern Friderichen lantgraven ze[a] Duringen, marcgraven ze Missen, in dem Ostirlande unde ze Landisperg, graven ze Orlamunde[b] unde herren des landis zu Plissin, sune und erben, vorjehen unde tûn kûnt, daz wir den[c] allerdurchluchtigisten fursten unde unsern[d] gnedigen herren hern Karl Romischen kunig vor uns unde unser erben erkennen unde erkant haben einen Romischen kunig unde unsern rechten herren unde

722. b) an zeegriffen *or.* c) grauen *or.*

723. a) in *N.* b) Orlandt *N.* c) dem *N.* d) unserm *N.*

im globit haben unde globen mit guten trůwen an eides stat, daz wir in iczunt darvor halten unde furbaz halten sullen unde wollen unde im getrůw, gehorsam unde undertenig sein als einem Romischen kunige unde unserm rechten herren, die weil er lebet, unde im beholfen ze sein mit ganczen trůwen ungeverlich das heilige Romische reich ze behalten unde ze beherten wider allermeniglich, niemant uzzunemen, der in an dem vorgenanten Romischen reich unde seinen furstentumen, herscheften unde landen in dheinen weis hindern oder beschedigen wolt[e], usgenomen die herczogen ze Beyern unser mutter seligen brůder, uf die wir dem vorgenanten unserm herren dheiner hulfe pflichtig sein wollen, ob er uf ir gůt unde erbe ziehen wolt. Were aber, daz die vorgenanten herczogen unser mutter seligen brůder, uf den vorgenanten unsirn herren, das reich, seine furstentum unde herschefte unde lant zůgen[f], so sullen unde wollen wir im unde dem reich ze behaldene sein furstentum, herschaft unde land wider die[g] vorgenanten herczogen in Beyern als gegen andern seinen fienden unde widersachen mit guten trůwen ungeverlich behulfen sein. Unde uber daz globen wir Friedrich und Balthazar mit gesamtir hant mit gesworнem eyde mit guten truwen ungeverlich vor die hochgeborenen Ludewig und Wilhelm unsir brudir, wenn sie mundig werden unde zu iren tagen kumen, daz sie alle dise vorgenanten vorbuntnizze[h], eide unde gelubde volfuren sullen unde ire insigel hengen an diesen brief. Wer aber, daz sie von hindernuzz oder von dheinen[i] sachen, welcherlei die weren, an disen brief nicht quemen, dennoch sal[k] diser gegenwertige brief alle craft haben und in allen den[l] gelubden, eiden, verbuntnuzz und macht beliben, als ob derselben unser brůder insigel daran weren. Unde wann[m] wir oder unser erben, ob wir die gewunnen, oder wer von unsern oder iren wegen in unsern oder iren landen unde herscheften gewaldig ist, von dem vorgenanten unserm herren hern Karl, seinem bruder unde iren erben mit briven oder mit boten umb hulffe gemanet werden, so sullen wir in vier wochen, die nach der manunge allerschirst sich nach einander volgen unde ergen, in zu hulfe kůmen in aller wise, als in dem andern brief, den unser vater unde wir dem oft genanten unserm herren geben haben[1], ist geschriben. Were abir, daz wir odir unsir erbin mit den vorgenanten herczogen in Beyern unsern ohemen ze kriege wurden innewendig der frist, die uns der selbe unser herr der kunig in seinen brieven[2] hat geben, in welchir schicht[n] das geschehe, so schal furbaz die frist uz sein, unde sullen dem vorgenanten unserm herren, seinen brudirn, seinen und iren erbin wider die obgenanten herczogen als wider andire ire fiende unde widersachen sein behulfen. Bei disen taidungen sint gewest unde sint auch geczeug die edlen man[o] her[o] Bothe[p] [von Turgow][q] herre zu Arnow, herr Sbinke von Hasenburg camermeister, herr Benesch von Wartenberg herre zu Tethzin und herr Jeske von Cranar unsers herren des kuniges heimlicher und herr Bothe[r] von Turgaw herr zu Bichin, Fridrich von Schonenburg[s] herr zu Crymatschow, Thime von Koldicz marschalk, Alber[t] von Malticz hoverichter, unser lieben getruwen und heimlicher. Mit geczeug dies briefs.

Der geben ist zu Dresden, ⟨nach Gotes gepurd dryczehen hundert jar darnach in dem acht unde fierczigesten jar, an send Thomas tag des heilgen zcwelfpoten.⟩[u]

723. e) *deest N.* f) züechen *N.* g) *om. N.* h) bündnus *N.* i) irr kheinen *N.* k) *om. N.* l) *om. N; supplevimus ex p. 731 l. 36.* m) weren *N.* n) geschicht *N; correximus secundum p. 734 l. 12.* o) Manher *N.* p) Pothaw *N.* q) *om. N; supplevimus ex p. 732 l. 1.* r) Botto *N.* s) Schönenbergk *N.* t) Albrecht *N.* u) anno MCCCXLVIII, ipso die S. Thome apostoli *N.*

1) *Supra nr. 719.* 2) *Supra nr. 722.*

724. *Confirmatio obligationis civitatum Chemnitz, Zwickau, Altenburg altera. — Dec. 21.*

Originale in archivo generali Dresdensi 'nr. 3156'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 6016.

Quae cum litteris Friderico patri datis supra nr. 654 conveniunt, typis minoribus excudi fecimus.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kůng ze allen zeiten merer dez reichs und kůng ze Behem bekennen* ǒffenlich mit disem brieve allen den, di in sehen, horen adir lesen, daz wir den hochgebornen Fridrich, Balthazar, Ludwig und Wilhelm dez hochgebornn Fridrich marggraven ze Mysen, unsers lieben swagers und fursten, sune und* erben alle brieve, die sie haben ubir die pfantschefte Aldemburg, Kempnicz und Czwickow, mit unserm kunglichen gewalt und diez brieves urkunde vornewen in aller der weise, als sie die selben pfantschefte inne haben und bei bracht haben, und geloben, daz wir sie da bei gnediglichen lazzen wollen und in die volkumlicher und lutirlicher vornůwen wellen, wenn sie dez begern an unsern kunglichen gnaden. Dez seint geczug di edlen Bate von Turgow herre ze Arnow, Sbink von Hasemburg unsir camirmeister, Benesch von Wartimberg herre ze Teczyn, Jescho von Crawar, Bothe von Turgow herre ze Arnsnest, Fridrich von Schonburg herre ze Krimaczow, Tyem von Koldicz dez vorgenan(ten) unsers swagers marschalk, Alber von Maltitz sein hoverichter, unsire lieben getriwen. Dez geben wir disen brief zu urkund virsigelt mit unserm kunglichen insigel.

Der geben ist ze Dresden, do man zalte noch Christs geburth dreuczehenhundert und in dem acht und fierczigsten jar, an santh Thomas tag dez heiligen zwelfpoten, in dem dritten jar unsrer reiche.

725—728. SCRIPTA IN FAVOREM EPISCOPI AUGUSTENSIS DATA.

1348. Dec. 21—25.

Omnia contulit R. Salomon. — Cf. Reg. imp. VIII nr. 804. 805.

725. *Mandatum de recipiendo episcopo civibus Augustensibus directum. — Dec. 21.*

Originale in archivo civitatis Augustensis. Sigillum secretum papiro opertum infra textum capite inverso impressum est. — Ed. F. X. Glasschröder in 'Zeitschrift des historischen Vereins für Schwaben und Neuburg' XX (1893) p. 3 nr. 5.

Reg. imp. VIII nr. 798.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig merer zu allen zeiten des reichs und kunig zu Beheim enpiten unseren lieben getriwen dem rat und den bůrgeren gemainikleich zu Augspurk unser genade und alles gůt.

Wir tůn ew kunt, daz wir uns Heinreichs von Schonekk hetten underwunden, der sich da her fůr byschof zu Augspurk hilt, und hetten fůr in unseren hailigen vater und

herren dem pawest gebeten erenstleich und getreweleich. Der hat uns nicht derhört und hat daz bystum gegeben unserem lieben fürsten Marquarden von Randekk[1] und hat uns geschriben[2] und geboten vestikleich, daz wir denselben schirmen und fürderen sullen zu dem vorgenanten bystum von seinen wegen. Wann wir nu des pawestes gebot nicht ubergan sullen an sulchen sachen, haben wir den vorgenanten Marquard den byschof zu Augspurk genumen in unseren schirme und sein gotzhaus und haben im gelihen seinen lehen, die er von uns und dem Romischem reich haben sol. Da von haizzen wir euch und gebiten ew vestikleich, daz ir dem vorgenanten Marquarden unserem lieben fürsten gehorsam seit als ewerem rechten byschof und im allen seinen recht haldet, als ir billeichen schullet und als ir mit rechter gewonhait anderen rechten bischöfen getan habt, und im auch beholffen seit an allen seinen sachen von unseren wegen und setzet in in seinen hof der aines byschofs ist. Und wa mit ir in und sein gotzhaus gefürderen müget, da tůt ir uns sunderleichen lieb an, wann ir wol wizzet, daz es daz gotzhaus wol bedarf.

Geben zu Dresden an seind Thomas tag des heiligen zwelfboten, in dem dritten jar unserr reich.

726. *Remissio debitorum apud Iudaeos contractorum.* — *Dec. 21.*

Originale (or.) in archivo generali regni Bavarici (Augsburg Hochstift fasc. 37). Sigillum secretum papiro opertum infra textum impressum est.

Reg. imp. VIII nr. 799.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig merer zu allen zeiten des reichs und kunig zu Beheim enpiten den erwirdigen und hochgeboren allen fürsten gaistleich und wereltleich, grafen, freien herren, ritteren und knechten, richteren gaistleich und wereltleich und gemainleich allen burgeren in steten und merken und allen, den dirr brief geantwertet wirt und gezaiget, unseren und des reichs lieben getrewen, unser genade und alles gůt.

Wann für unseren kunikleichen genade gewesen ist der erwirdig Marquart byschof zu Augspurk, unser lieber fürste, und hat uns underweiset, wie er und die vorgenante sein kirche, ir amptleute und pfleger grozze schult schuldig sein an den Juden, unseren kamerknechten, davon er und sein kirche in unvorwuntlich und terplichen schaden kumen můssen, es ensey danne, daz[a] unser kunigleich genade si davor gerůche genedikleich brengen, des haben wir angesehen Got von erst und unser Frauwen, die in der vorgenanten kirchen genedikleich rastet und růwet, zu der wir sunderleich[b] genade und zuversicht haben, und auch des vorgenanten unsers fürsten dinst, den er uns und dem reich nützeleich und fürderleich tůn mag und sol in kunftigen zeiten, und haben gesagt und gemacht in, sein kirche, ir amptleute, ir bůrgen mit einander und sůnderleich mit unserem vollekumen kuneleichen gewalt ledig und los aller schult, sie sey klein oder grozze, die sie schuldig sein gewest bis auf disen heutigen tag, wie sie darkumen sei, an den Juden unseren kamerknechten, sie sein auch gesezzen under fürsten geistleich und werltleich, grafen, freien herren, ritteren und knechten, in steten und merkten, also daz vollenkleich geschriben stet in anderen unseren briefen, die wir in dar über geben haben.[3] Darumb gebiten wir eweren treuwen vestikleich und erenstleich bei unseren und des reichs hulden, daz ir durch der vorgenanten Juden willen,

726. a) *bis scr. or.* b) sundleich *or.*

1) *Cf. litteras papae 1348. Mai. 30 datas apud Glasschröder l. c. p. 2 nr. 2.* 2) *Has litteras papae non invenimus.* 3) *Litteras non habemus.*

irre brief und gelubde. die sie von dem byschof. seiner kirchen, iren amptleuten. pflegeren und iren bûrgen haben und sunderleich von Heinrich dem Portener bürger zu Augspurk, irr manung oder klag ir leib noch gût nicht aufhalden sullent noch verpfenden noch auf sie in kain weis laisten lassent und in gericht noch aus gericht uber dieselben byschof. kirchen. amptleute, pflegern und burgeren und den Portener oder ob imand von desselben Porteners wegen selpschol oder bûrge sey. daz daz gotzhaus antriffe. oder ir gût umb die vorgen(ante) schult, der wir dieselben ledig haben gesagt und gelazzen, kain gericht tûn sullent noch wider sie urtail geben. Und wer, daz ir daruber kein gericht tetent oder wider sie urtail gebent. so wellen wir, daz die itzunt noch danne kain macht noch kraft haben sullen, und wideruffen sie mit unserem vollen kunikleichen gewalt und mit urtail und urkund ditz briefs. da wir unser heimleich insigel aufgedruket haben.

Der geben ist zu Dresden an seind Thomas tag des heiligen zwelfboten. nach Cristes gebûrt dreutzehenhundert jar und in dem acht und virtzigstem jar. in dem dritten jar unser reich.

727. *Concessio Iudaeorum quorundam. — Dec. 22.*

Originale in archivo generali regni Bavarici 'Augsburg Hochstift fasc. 21'. Sigillum maiestatis pendet filis sericis viridis flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 800.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer des reichs und kunig ze Beheim verjehen und tun kunt offenlich mit disem brieve allen den. die in sehen, horen oder lesen. daz wir angesehen haben und bedacht den grozzen gebrechen und schaden. den daz gotshws zu Auspurg empfangen hat und leidet von grozzer schuld wegen. do dazselbe gotshws inkomen ist. vorderplichen von seyner unemdlichen und sumiger fûrmunden wegen und dazselbe gotshws zu steuren und wider zu bringen, als daz unsern kuniglichen gnaden wol anstet und fuget. wann wir sein ein voget und vorweser allir kyrchen und beschirmer. Darumb haben wir gegeben und verlichen, geben und verliehen von unsern kunglichen gnaden und gewalt dem erwirdigen Marcquarden bysehoff zu Auspurg, unserm lieben fursten und andechtigen. diese undirgeschribenen Juden unsir und des reichs camerknechte: von erst die Judinnen die do heizzet die Sprintzen die schulmeisterin und ire kint. irre tochtirman und der selben kinder, Joseppen den Cratzer, Lemlinen von Spyr, Johlin Schonman und ire kint. die zu Auspurg gesezzen waren, mit iren leiben und guten, und wellen, daz der vorgenant bysschoff und sein gotshws derselben Juden. Judinnen und irre kinder geniezzen sullen und mûgen von cynsen. beten und stewren und andern nûtzen. wie sie die von den selben Juden gehaben mûgen und gewinnen, und dieselben nutze in iren fromen wenden und keren noch irem willen. Dovon gebieten wir ernstlich und vesticlich bey unsern und des reichs hulden gemeinlich allen fursten geistlichen und werltlichen, graven. frien herren, steten und andern unsern und des reichs getriwen und irem iglichem besundern, daz sie die vorgen(anten) Juden. Judinnen und ire kint mit leiben und allem irem gute an allen schaden dem obgenanten bysschoff von Auspurg antwerten sullen und volgen lazzen, wanne er sie mit seinen briven darumb irmant und die an in heyschet. Mit urkund dietz briefs versigelt mit unserm kunglichen ingsiegel.

Der geben ist zu Dresden, noch Crists geburt drewtzenhundert jar und in dem acht und vierczigstem jar, des nehsten mantags vor santh Steffans tag, im dritten jare unsir reiche.

In plica alia manus scripsit: Per . . prepositum Wrat(islaviensem) | Dithmarus.

728. *Concessio advocatiarum. — Dec. 25.*

Originale (or.) *ibidem. Sigillum deperditum est lori membranacci fragmento relicto. Reg. imp. VIII nr. 806.*

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Behem[a] verjehen offenlich mit disem brive und tun kunt allen leuten, di in sehen, horen ader lesen, daz fur unsern kunglichen gnaden gegenwerticlich gewesen ist der erwirdig Marquard bischof ze Augspurch, unser liber furste und andechtiger, und hat uns underweiset, wi vormals seyne vorvarn bischofe ze Augspurch und di kirche daselbens fur daz rich und in des riches ehaftige[b] not gegeben und usgeleget vierthausent pfunt Haller guter muncze, di der egen(anten) kirchen von dem reich noch unvergolten seyn, und damit unser gnade gebeten dymůtlichen, daz wir in und diselben seine kirchen mit der vorgenanten summen geltes gnediclich bedenken wellen. Des haben wir angesehen der vorgenanten kirchen ze Augspurch not und verderpnuzze, do si inkomen ist von bőserr vormundschaft irr pfleger, und auch des egen(anten) unsers andechtigen dienst, den er uns und dem riche dike, erliche und nuczlich vormals getan hat und tun mag und sal in kumftigen zeiten, darumb wir in und seine kirchen unschadaft wellen machen und seczen in fur di vorgenanten vierthausent pfunt Haller von unsern und des reichs wegen zu eynem rechten pfande dise nachgeschriben vogetey ubir dise underschriben dorfer und leute: von erste di vogetey bey strazze, in den dorfern ze Monchingen, Mittenstet, Weringe und uff dem[c] meyerhőven[d] ze Bobingen und zu Ubernhausten, zu Inningen und ober di vrien leute, die vogtay[e] uber das dorfe ze Syberch und uff dem closter ze Wultembach mit aller herschaft, gerichten und mit der gewalt ze richten und mit allen eren, nuczen und guten gewonheiten, di darzu gehoren und davon chomen mugen, si sein besucht ader umbesucht, wi si namen haben mugen, von demselben Marquarden, seynen nachkomen bischofen ze Auspurch und derselben kirchen zu rechtem pfande ze haben, geniessen und ze besiczen als lange, bis wir ader unser nachkomen an dem riche die vorgenanten vogetey[f] umb di egenante summen geltis gar und genczlich von in geledigen und gelősen. Darumb gebiten wir vestlich und ernstlich bey unsern und des reichs hulden aller gemeinschaft der leute in den vorgenanten dorfern und in den meyerhoven und di da horen zu dem vorgen(anten) closter und bynamen den vreyen leuten, das si dem vorgenanten Marquard, seinen nachkomen bischofen ze Auspurch und derselben kirchen gehorsam und untertenig sein sullent mit allen rechten, eren und nuczen, di zu den vorgenanten vogeteyn gehorn, als lang, bis wir ader unser nachkomen an dem reich si wider zu dem reiche irlesen, als vorgeschriben stet. Mit urteil und urkunt diez brives versigelt mit unserm kunglichen ingsigel.

Der geben ist ze Pyrn[1] nach Christs geburt dreuczenhundert und im dem acht und virczkisten jar, an dem heiligen Weynachttag, in dem dritten jar unserr reiche.

In plica alia manus scripsit: Per dominum . . regem | Dithmarus.

728. a) Behm *or.* b) ehastige *or.* c) *sic or.* d) meyhőuen *or.* e) vogt an *or.* f) vogete *or.*

1) *Cf. J. Ficker 'Beiträge zur Urkundenlehre' II (1878) p. 417, et Reg. imp. VIII nr. 6562.*

729. CONCESSIO OFFICII IN NOERDLINGEN.
1348. Dec. 23.

Originale (or.) *in archivo generali regni Bavarici 'Nördlingen Reichsstadt fasc. 2'. Descripsit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Ineditum.*

Reg. imp. VIII nr. 802.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kŭng ze allen zeiten merer des reichs und kŭng ze Beheim verjehen offenlich mit diesem briefe, das wir habn angesehen getrewen und steten dinst, den uns und dem reich vormals hat getan Herman Smelczlein burger ze Nordlingen, unsir lieber getrewir, und in kunftigen zeiten nuezlich tun mag und sol; darumb verlihen wir von unsern und des reichs wegen dem vorgenanten Herman und seinen erben unsir und des reichs scheffilampt in der vorgenanten stat ze Nordlingen mit allen rechten, eren und nuczen, di dorczu gehoren, von in ewielichen ze besiczen und ze behalden, also bescheidinlich, das si uns und dem reiche davon dienen sullen mit czinsen und andirn nuczen, als das von alter gewonheit ist gewesen. Mit urkund diez briefs versigilt mit unserm insigil.

Der[a] geben ist ze Dresden, do man czalte noch Cristus geburth drewczenhundert und acht und fierczig jar, an dem nehisten dinstage noch santh Thomas tag des heiligen zwelfpoten, in dem dritten jar unsirer reiche.

730. MANDATUM INCOLIS MARCHIAE BRANDENBURGENSIS DIRECTUM.
1348. Dec. 24.

Originale (or.) *in archivo Zerbstensi. Contulit R. Salomon. In plica legitur:* R. *Sigilli maiestatis fragmentum pendet loro membranaceo. — Ed. O. de Heinemann, Codex diplomaticus Anhaltinus III (1877) p. 602 nr. 851.*

Reg. imp. VIII nr. 803; cf. additamentum primum p. 831.

Wir Karl von Gotis gnaden Romischer kung ze allen zeiten merer des reichs und kung ze Behem embiten allen ebbten, abbtissinnen, probsten, herren, mannen, rittern, knechten, steten, burgern, gebowrn, edeln und unedeln[a], di in den marken ze Brandemburch und ze Lantsperg wonhaftig sein ader dor in gehorn, unsern liben andechtigen und getrewen, unser kunglich huld und alles gut.

Wann wir den hochgebornen Rudolfen dem jungern und Otten gebrudern, herczogen ze Sachsen, Albrechten und Woldmarn graven ze Anhalt und fursten ze Aschanie, unsern liben fursten und frunden, durch getrewer, steter, unverdrossener dienste willen, di si uns und dem heiligen Romischen reich offt unverdrossenlich getan haben und noch tun sullen und mugen in chumftigen zeiten, di marken ze Brandemburch und ze Lantsperch mit allen rechten, nůczen, freyheiten, herscheften, mannen, manscheften, rittern, chnechten, mit allen den wirden und eren und dorzu gehort, nichtes auszenemen, geben und vorlihen haben mit unserm kunglichem gewalt, mit sulchem[b] underscheid, ob der

729. a) Des *or.*

730. a) un *in loco raso pro* ed *or.* b) m *corr. ex* n *or.*

hochgeborne Woldemar marggrafe doselbest, des heiligen Romischen reichs erczkamerer. unserr liber swagir und furste, sturbe und abgienge, daz er erben nicht liesse, und wir in ouch gelobt haben mit unsern kunglichen gnaden, das wir in wider allermeniglich, di si hindern wolten ader di in ungeholfen weren, geholfen wellen sein und si, ir erben und nachkomen, wenn es ze schulden kumpt, bey den selben marken, landen, herscheften und aller zugehorunge, als vorgeschriben stet, schirmen und behalden wellen und nicht gestatten, das si doran von ymant geschediget ader gedrungen werden, nach unserer brive laut[1], di wir sunderlich doruber geben haben, dorumb gebiten wir ewern trewen ernstlich und festiclich bey unsern hulden, das ir den obgenanten hochgebornen Rudolfen den jungern und Otten gebrudern, herczogen ze Sachsen, Albrecht und Woldmar graven ze Anhalt und fursten ze Aschanie, irn erben und nachkomen, ob es ze sulchen schulden kumpt, getrew, gehorsam, hult und undertenig seit als marggrafen ze Brandemburch und ze Landsperg und ewern rechten herren und gen in tůnt mit allen sachen, als ir gen ewern rechten herren billich und ze rechte ze tun pflichtig seit. Mit urkund diez briefs versigelt mit unserm kunglichen insegil.

Der geben ist ze Dresden, nach Christs geburd dreuczenhundert und in dem achtundvirczkisten jar, an dem heiligen Weynacht abent, in dem dritten jar unsirr reiche.

731—735. SCRIPTA PRO EPISCOPO CURIENSI.

1348. Dec. 27.

Omnia contulit vel descripsit F. Jecklin.

731. *Scriptum de impignoratione advocatiae Curiensis.* — *Dec. 27.*

Originale in archivo civitatis Curiensis. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranacco. In plica legitur: Curiensis.

Reg. imp. VIII nr. 808.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir angesehen haben getruwen, willigen und steten dinst dez erwirdigen Ulrichs byschofs ze Kur, unsers liben fůrsten und andechtigen, den er uns und dem heiligen Romischen reich offt unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mag in kunftigen zeiten. Darum bestetigen wir im und seinen nachkomen bischofen zu Kur und dem selben gotzhaus di pfantschaft unser und dez reichs vogtey ze Kur, di im oder seinen vorvaren von seliger gedechtnůzze Romischen keyseren und kunigen unsern vorvaren fůr etliche summe geldes pfandes gesetzet ist, und slahen in von sůnderlichen gnaden dreůhundert mark silbers auf daz selbe pfant und wollen von unserm kuniglichem gewalt, daz der vorgenant Ulrich, seine nachkomen byschőfe zu Kur und daz selb gotzhaus die vorgenanten vogtey innen haben, nůtzen und niesen sullen on abslag, untz daz wir oder unser nachkomen an dem reiche an iren nachkomen und dem gotzhaus alles daz gelt, daz vormals und von alder auf di selben vogtey verschriben, geben und geslagen ist, und auch die vorgenanten dreůhundert mark silbers.

1) *Supra nr. 662. 663.*

di wir von newes dar zu gelegt haben, gar und gentzlich verrichten und betzalen. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kuniglichen insigel.

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus geburt dreuzehen hundert jar darnach in dem neůn und virzigsten jar, an dez heyligen herren sand Johans tag zu Weyhennachten, in dem dritten jar unsrer reiche.

732. *Mandatum de possessione vallis Clavennae.* — *Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Assunt sigilli maiestatis fragmenta; lorum membranaceum deperditum est.

Reg. imp. VIII nr. 809.

Karolus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex universis rectoribus, castellanis, consulibus totique universitati civium et habitatorum opidi et vallis de Clavenna, nostris et Romani imperii fidelibus gratiam regiam et omne bonum.

Quia, sicut antiquis privilegiis [1] pridem a divis Romanorum imperatoribus et regibus predecessoribus nostris indultis ecclesie Curiensi sumus sufficienter edocti, castrum, opidum et vallis de Clavenna iure et proprietatis tytulo ad predictam ecclesiam Curiensem pertinuerunt hactenus et pertinent de presenti, nos volentes ecclesiarum indempnitati consulere gratiose, ut futuris obvietur periculis et predicte Curiensis ecclesie iacture et dispendiis provide caveatur, castrum, opidum et vallem de Clavenna ecclesie supradicte et venerabili Ulrico Curiensi episcopo, principi et devoto nostro dilecto, damus, approbamus, appropriamus et de solita benignitate regia confirmamus, fidelitati vestre mandantes districte nostre gratie sub obtentu, quatenus supradicto et successoribus eius et ecclesie Curiensi cum omnibus iuribus, redditibus, proventibus, censibus, honoribus, honorationibus et obventionibus quibuscumque, que hactenus ad nos et sacrum imperium quovis tytulo pertinuisse noscuntur, cum omni reverentia, subiectione et obedientia absque difficultate parere et intendere debeatis, sub pena nostre indignationis, quam, si secus attemptare presumpseritis, vos et quemlibet vestrum cognoscatis graviter incurrisse. Presencium sub nostre maiestatis sigillo testimonio litterarum.

Datum Dresden VI. Kln. Ianuarii, regnorum nostrorum anno tercio.

733. *Donatio ungelti civitatis Curiensis.* — *Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis pendet cordula serica rubri flavique coloris. In plica legitur: Curiensis.

Reg. imp. VIII nr. 810.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig ze allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir angesehen haben getrewen, willigen und steten dinst dez erwirdigen Ulrichs bischofs zu Kur, unsers liben fůrsten und andechtigen, den er uns und dem heyligen Romischen reich offt unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mak in konftigen zeiten. Dar um geben wir im, seinen nachkommen bischǒfen zu Kur und demselben gotzhaus ewiclichen daz ungelt in der stat zu Kur mit allen nůtzen, an welchen sachen die gelegen sein. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kuniglichem insigel.

1) *Cf. litteras Ludewici IV. imperatoris 1339. Dec. 1. datas; 'Regesten Ludwigs' p. 372 nr. 3441.*

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus gepurd drentzehenhundert jar darnach in dem neun und virzigsten jar, an dez heiligen herren sand Johans tag zu Weihennachten. in dem driten jar unserer reiche.

734. *Mandatum de teloneis novis non imponendis. — Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis laesum pendet loro membranaceo. In plica legitur: Curiensis.

Reg. imp. VIII nr. 811.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reichs und kůnig zu Beheim verichen offenlich mit disem brief und tun kunt allen den, di in sehen. horen oder lesen, daz wir bedacht haben und mit unseren kuniglichen genaden sunderlich betrachtet, daz neuwe zôlle. wo di auf bracht werden, dez reichs strassen, landen und leůten und unsern getrewen alleweg schedlich sind. Darumb wollen wir und gebiten ez vesticlich, daz von der Lantquar untz an die Luver niemand deheinen newen zol auf setze oder neme in den zilen, wann daz gotzhaus von Kur zwen zolle, di ez von alder her genomen hatt. Und nemen abe mit unserm kuniglichem gewalt beynamen den zol, den wir graf Friderichen von Toggenburg und seinen erben verschriben hatten, ze nemen zu Strasberch obe Kur oder ze Lentz, sůnderlich dar umbe, daz er uns versweig, daz daz geleit und herschaft da selben daz gotzhaus von Kur an gehôret und von keyseren und kunigen von alder her bracht het. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kůniglichem insigel.

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus gepůrt dreutzehenhundert jar darnach in dem neun und virzigsten jar, an dez heiligen herren sand Johanstag zu Wihenachten, in dem dritten jar unserer reiche.

735. *Concessiones variae. — Dec. 27.*

Originale in archivo episcopali Curiensi. Sigillum maiestatis laesum pendet cordula serica rubri flavique coloris.

Reg. imp. VIII nr. 812.

Wir Karl von Gots gnaden Romischer kunig zu allen zeiten merer dez reichs und kunig ze Beheim, verichen offenlich mit disem brief und tůn kunt allen den, di in sehen, horen oder lesen, daz wir haben angesehen di lauter andechtikait und ganze stett truwe, do mit seliger gedechtnuzze die erwirdigen . . etwenn byschôfe zu Kur unser vorvaren Romische keyser und kunige und daz heylig Romisch reich geeret haben und besunder den getrůwen, willigen, steten dinst, den uns und dem vorgenanten Romischen reich der erwirdig Ulrich byschof zu Kur, unser liber[a] fůrst und andechtiger, mit stetem vlizze unverdrossenlich getan hatt und noch tun sol und mag in kunftigen zitten. Darum bestetigen, confirmiren, vernewen und geben wir mit unserm kuniglichem gewalt dem vorgenanten Ulreich und allen seinen nachkomen byschofen zu Kur und dem selben gotzhaus ewiclich alle die recht, viriheit, redlich und gute gewonheit, hantveste, brive und waz dar innen stat, di si von Romischen keyseren und kunigen unsern vorvaren empfangen haben, in aller weis, als si di selben recht, vreiheiten und gnaden her bracht haben. Auch bestetigen wir in daz geleite von der Landquar untz an die Luver und di zolle, di in den selben zilen von alder gewesen sint, einen zol in der

735. a) libr *or.*

stat zu Kur, den andern zol an der Luver oder zu Castelmure und die furleite ze Vispran. Und wollen auch nicht, daz in den vorgenanten zilen iemand anders dehein geleite. zoll oder furleite habe oder neme, wann daz gotzhaus und di bischofe zu Kur und ouch an dehainer stat mer, wann als vorgeschriben stat. Wir geben auch dem vorgenanten gotzhaus und byschofen die můntze, di wage und di massen in den vorgeschriben zilen ze besetzen und abzesetzen, ze meren und minneren, als dikke und oftt, als ez dem gotzhaus und dem byschof wol bekůmt und nůtz ist. Wir geben ouch dem vorgenanten gotzhuse und bischofen alles wereltleich gerichte und stok und galgen in den vorgeschriben zilen, an alein daz gerichte, daz zu unser und dez heyligen Romischen reichs vogtey gehort zu Kur. Wir geben auch dem egenanten gotzhaus und bischofen den wiltpan von dem Setmen ietwederhalb dez Ryns untz do di Lantquar in den Ryn fluzet, und di Lantquar auf gen Kur halp, untz do si entspringet, und von dann untz an di Elbellen und von dannen untz wider an den Setmen. Wir geben auch dem egenanten gotzhaus und bischofen alleu ertz, ysen erz, bley ertz, kupfer ertz, silber erz, gold ertz und elleu ertz, wie si genant sein, di igtzunt funden sint oder hernach funden werden, in den zilen, als hi vor geschriben stat. Wir geben auch dem vorgenanten gotzhaus und bischofen alle di vrien lůte, di in den vorgeschriben kreyzen und zilen gesessen sind, mit allen rechten, als wir si von kuniglichem gewalt geben mögen. Mit urkund ditz brifes versigelt mit unserm kunigliehen insigel.

Der geben ist zu Dresden, do man zalt von Cristus geburt dreutzehen hundert jar, darnach in dem neůn und virzigsten jar, an sand Johans tag zu Weyhennachten, in dem dritten jar unserer reiche.

736—738. CONCESSIONES CIVITATI ULMENSI DATAE.
1348. Dec. 27.—30.

Originalia in archivo Stuttgartensi. Contulit R. Salomon. — Cf. supra nr. 648 et litteras regis die 24. m. Decembris datas Reg. imp. VIII nr. 6562, quas ediderunt Veesenmeyer et Bazing 'Ulmisches Urkundenbuch' II, 1 (1898) p. 327 nr. 328.

736. *Concessio pecuniae pro defensione Iudaeorum receptae. — Dec. 30.*

Sigillum secretum pendet loro membranaceo. — Edd. Veesenmeyer et Bazing l. c p. 329 nr. 330.

Reg. imp. VIII nr. 813 = 6563.

Cf. supra nr. 689.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim enpiten dem bůrgermaister, dem rat und den bůrgeren gemainleichen der stat zu Ulme unseren lieben getrewen unser hulde und alles gůt.

Wir danken eweren trewen, daz ir ew an der schirmung der Juden zu Ulme unser camerknechte durch unser und des reichs nůtz si[a] ewern willen so fleizzikleich beweist habt, und wellen daz gein ew in aller ewer notturft alleweg gentzleich betrachten. Und was die Juden ew geben haben, dar umb ir si beschirmet habt, daz geben wir ew von besunderen unseren kunigleichen gnaden, und wellen, daz ir da mit den bauwe ewer stat volbringen sullet, so ir da mit erleist můget. Und ůber daz gebiten wir ew erenstleich und vestikleich bey unseren hulden und begeren des, daz ir alle[a] Juden, di itzund bey ew sein oder noch zu ew kumen werden, alle di gelubde

736. [a]) *sic or.*

stet und unverrůket haben und halden sullet, die in von den edelen Ulreichen und Ulreichen graven zu Helffenstain lantvogten in Oberen Swawen, unseren lieben getrewen, geschehen sein, und si alles des trôsten sullet, des si die vorgenanten unser lantvogt gesichert und getrôstet haben oder fůrbas trôsten werden in kunftigen zeiten, wann wir daz selbe mit unserem kunigleichen gewalt und von sunderleicher gůte gantz und stet haben wellen an allen stůkken. Mit urkunde ditz briefs der besigelt ist mit unserem kunigleichen insigel.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebůrt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reiche.

737. *Concessio legislationis. — Dec. 30.*

In plica legitur: R. *Sigillum deest loro membranaceo relicto. — Edd. Veesenmeyer et Bazing l. c. p. 330 nr. 331.*

Reg. imp. VIII nr. 814.

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim tun kunt offenleich an disem brief allen den, di in sehen oder horen lesen: Was der rat und der merr tail des rates zu Ulme setzen, schikken oder machen in der selben stat durch frides willen, daz uns und dem reich nůtze und erleich sey, daz ist mit unserem gůten willen und gunst, und wellen in daz an kainen sachen wider reden und verrukken, und bestetigen in auch daz mit urkund ditz briefs der besigelt ist mit unserem kungleichen insigel daz dar an hanget.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebůrt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reich.

738. *Confirmatio foederis inter comites de Helfenstein et cives pacti. — Dec. 30.*

In plica legitur: R. *Sigillum maiestatis pendet loro membranaceo. — Edd. Veesenmeyer et Bazing l. c. p. 328 nr. 327.*

Wir Karl von Gotes genaden Romischer kunig zu allen zeiten merer des reichs und kunig zu Beheim verjehen und tůn kunt offenleich mit disem brief allen den die in sehen, horen oder lesen: Wann die edelen Ulreich und Ulreich graven zu Helffenstain, unseren lantvogten in Oberenswaben, an ainen tail, der burgermaister, der rat und die burger gemainikleich der stat zu Ulme unseren lieben getrewen, an dem anderen, sich zusampne als wir vornomen haben, verstrikket und verbunden haben, aller redleicher gůter sache, die uns und dem reich nutze und erleich ist, ain ander beigesten und geholffen sein, als ir brief[1] beiderseiten lauten, die ůber die selben verbundenuzze, ainung und gelubde gemacht sint, des haben wir angesehen, daz die vorgen(ant) verbundenuzze in aller der mazze als si stent[a] und[a] sie[a] uns und dem reich und den selben und anderen unseren und des reichs getrewen bekomeleich und nůtze sein, dar umb bestetigen und confirmiren wir mit unserem kunikleichen gewalt von rechter wizzen mit bedachtem můt die vorgen(anten) verbundenuzze, ainung und gelubde, der si sich zu sampne verpflichtet und verlubt haben, und wellen, daz si stet und gantz sein und bleiben sullen. Mit urkund ditz briefs der besigelt ist mit unserem kunigleichen insigel, daz dar an hanget.

Geben zu Dresden, nach Cristes gebůrt dreutzehen hundert jar und in dem acht und virtzigstem jar, am nechsten dinstag nach dem Cristag, in dem dritten jar unserr reiche.

---

738. a) *in loco raso or.*

1 *Litteras non habemus.*

INDEX NOMINUM

Scripsit RICARDUS SALOMON.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

In nominibus locorum hodiernis haec sigla et abbreviationes adhibuimus: AB. = '*Amtsbezirk*' *(Badenia)*, AH. = '*Amtshauptmannschaft*' *(Saxonia)*, BA. = '*Bezirksamt*' *(Bavaria)*, BH. = '*Bezirkshauptmannschaft*' *(Austria, Bohemia, Tirolis)*, dép. = '*département*' *(Gallia)*, Geb. = '*Gebiet*' *(Thuringia)*, Kant. = '*Kanton*' *(Helvetia)*, Kr. = '*Kreis*' *(Borussia, Alsatia)*, KrH. = '*Kreishauptmannschaft*' *(Saxonia)*, OA. = '*Oberamt*' *(Württemberga)*, prov. = '*province*' *(Belgium)*, '*provincie*' *(Hollandia)*, '*provincia*' *(Italia)*, RB. = '*Regierungsbezirk*' *(Borussia, Bavaria)*.

A.

B.

D.

E.

F. V germanicum.

O.

Q.

R.

U.

V latinum.

INDEX RERUM ET VERBORUM

Scripsit WILHELMUS FINSTERWALDER.

a.

d.

e.

f.

g.

n.

O.

P.

q.

r.

ADDENDA ET EMENDANDA.

Levissimos quos ipse facile correxeris errores hic non adnotavimus.

P. 1 l. 13: Qui familiares fuerint, ex litteris Clementis VI. Iohanni regi 1345. Nov. 5 directis (Klicman nr. 544) apparet, in quibus Nicolaus decan. Olomucen., Nicolaus praepos. Saccen., Geraldus de Magnaco enumerantur. De quibus v. Indicem nominum. — p. 9 l. 48 dele infra – faciat, lege III. Reg. 21, 25. — p. 10 l. 19 et 24 dele punctum ante spiritum. — p. 12 l. 2 loco 93 lege 92; l. 19 lege Gaucelmo et sic aliis locis quos habes in Indice nominum s. v.; l. 23 lege Guillermo. — p. 17 l. 11 lege Guilhermus. — p. 18 l. 13 et p. 21 l. 42 lege Guillermo. — p. 23 l. 13 lege Guilhermus. — p. 24 l. 14 lege Gnillermo. — p. 32 in margine ad l. 46 adde: April. 13. — p. 33 nr. 17 A: In verso ad marginem superiorem manu quadam curiali haec verba exarata esse: quod conveniant ad electionem monuit Baumgarten in 'Allgemeines Litteraturblatt' XXI (1912) col. 140. — p. 49 l. 9 loco clericos, camerarios lege clericos camere. — p. 49—50: nr. 27 extr. 'Regesten der Pfalzgrafen' nr. 6649; nr. 28 ibid. nr. 6648; nr. 29 ibid. nr. 6647; nr. 30 ibid. nr. 6646. — p. 60 dele l. 17—22. Ea quae ibi diximus infitiatus est F. Pfeil, 'Der Kampf Gerlachs von Nassau mit Heinrich von Virneburg um das Erzstift Mainz' (Diss. Straßburg 1910), p. 16, ubi argumentum nostrum ex silentio sumptum merito reicitur. — p. 68 l. 29 adde: ?. A. Hofmeister socius noster in codice Raudnicensi VI Fb 5 p. 74 harum litterarum aliud apographum invenit, in quo annus MCCCXLVIII ponitur. Si huic textui, qui non melioris notae est quam reliqui, quoad numerum fidem tribuere velis, id quod ad titulum regalem (p. 69 l. 3) melius quadraret, litteras multo post eventum conscriptas credas necesse est; nam in tentoriis ante Aguillon Iohannes dux Normanniae post 1346. Aug. 20 non fuit. — p. 68 l. 36 adde: Ed. H. Jireček, Codex iuris Bohemici II, 1 (= 'Korunní Archiv český', 1896) p. 264 nr. 254. — p. 72 l. 41—42 lege fuerant solenniter, attendendo. — p. 72 l. 42 ad faciat pone notam: Cf. III Reg. 21, 25. — p. 75 l. 12 lege Sydenvaden, l. 15 lege Sydenvadem. — p. 78 l. 5 post 678 adde: et Rieder, Römische Quellen zur Konstanzer Bistumsgeschichte (1908) p. 347 nr. 1141; l. 6 adde: Regesta episcoporum Constantiensium II nr. 4784. — p. 94 l. 34 ad Dominus pone notam: Cf. Act. 13, 47. — p. 95 post l. 5 adde: Litteras Iohannis regis Clementi VI. papae inscriptas quae extant in Summa Cancellariae (ed. Tadra, 'Historičký Archiv', VI, 1895) p. 189 nr. CCCXXVIII utpote fictas neglexinus. — p. 101 l. 23 lege Leuthingerianis. — p. 107 l. 8 lege inedita. — p. 116 l. 26 loco 15 lege 5. — ad p. 136 l. 32 — p. 137 l. 9 cf. p. 127 l. 13—27. — p. 138 sqq. nr. 99 et 100: Leguntur hae collationes etiam in T cod. Monacensi lat. 18205 (olim Tegerns. 205) f. 66'—69 et 69—80; cf. Catalog. codd. mss. Monac. IV, 3 (lat. II, 3) p. 142. Hic liber eadem fere aetate ac V Vindobonensis noster (saec. XV.) exaratus haud dubie ex eodem codice ac ille descriptus est. Nam, ut de reliquis, quae in utroque codice simul continentur, taceamus, nostrarum collationum omnes fere peiores lectiones, quas praebet V, item in T reperiuntur; paucis quibus inter se discrepant locis mox V, mox T meliorem habet lectionem. Textus a nobis constitutus his locis ad T emendatur: p. 138 l. 24 loco aut lege et, dele vel; l. 27 lege figurantis; p. 140 l. 16 dele et; l. 29 loco in lege illud; l. 32 lege alludunt; p. 141 l. 8 lege Procedente; p. 142 l. 7 dele uncinos; l. 46 dele supplevimus; p. 145 l. 23 loco VIII. et lege VIII. ca(pitulum); p. 155 l. 28 loco tum responderet lege corresponderet; p. 156 l. 40 loco nuntiatum lege initiatum; p. 157 l. 16 lege rationem; p. 159 l. 35 lege vidimus mala non minui; p. 161 l. 31 loco de lege in. — p. 138 l. 7 dele cum petitione approbationis et cf. ea quae dixit Alb. Hauck, 'Deutschland und die päpstliche Weltherrschaft (Leipziger Universitätsprogramm 1910') p. 50. Animadvertendum est verba approbatio et approbare, quae tam in petitione archiepiscopi quam in procuratoriis ad petitionem spectantibus Nr. 95 et 98 citantur, in procuratoriis nr. 96 et 97 non semel adhibita, in renovatione nr. 92 pluries in locis rasis, ubi prius assumere scriptum erat, posita esse. — p. 141 l. 36 dele Approbationis. — ad p. 141 l. 42 — p. 142 l. 4 cf. p. 136 l. 33—40. — p. 153 n. a) dele V. — p. 166 l. 20 lege Aurelianen(sis); l. 23 lege magistris hostiariis; l. 32 post Ed. adde: Bullarium Romanum IV (ed. Taurin., 1859) p. 493. — p. 167 l. 36 ad Iohannis adde notam: recte Salvatoris. — p. 170 l. 18 et p. 171 l. 34 lege magistris hostiariis. — p. 207: nr. 125 denuo ed. K. Rübel, 'Dortmunder Urkundenbuch, Ergänzungsband I' (Dortmund 1910) p. 413 nr. 832 ex or. — p. 216 l. 16: Winmarus de Gymnich idem est

ac Voymarus de Gymnich cuius mentio fit in litteris Karoli regis ad a. 1349 spectantibus Reg. imp. VIII nr. 882 et p. XLI. Cf. praeterea A. Dominicus, 'Baldewin von Lützelburg' p. 524 n. 2. — p. 224 l. 37 lege regie seu imperialis celsitudinis. — *p. 229 l. 3 lege* convertatur; *ad nr. 147 cf. 'N. Arch.' XXXVI, p. 487—490. — p. 237 l. 3 lege* Wiesbadensi. — *p. 280 l. 34 adde:* Extr. Töpfer, 'Urkundenbuch für die Geschichte der Voegte von Hunolstein' I (1866) p. 207 nr. 256. — *p. 287 nr. 230: Originale denuo inspeximus. In verso in margine inferiori scriptum est:* psonal. — *p. 301 l. 14 lege* Teil III; *l. 16 lege* II, 3. — *p. 302 l. 32 ad* comparere *adde notam:* De citatione die 15. m. Augusti oretenus iterata v. litteras Cocheti de Chotitis ap. Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 33. — *p. 313 nr. 255: Copiam quandam deperditam enotavit H. Kalbfuß in 'Quellen und Forschungen aus italienischen Archiven und Bibliotheken' XVI (1914) p. 62. — p. 327 l. 4 post* confectis *adde:* in archivo publico Stuttgartensi asservatis. — *p. 328—337: Promissiones et privilegia nr. 273—283 denuo edita sunt in Monumentis Boicis t. LIII (= 'Neue Folge VII = Regensburger Urkundenbuch I. Band, München 1912') p. 646—653 nr. 1192—1195, 1196—1202. Quomodo litterarum nr. 278—283 tenor ex Ludovici IV. imperatoris privilegiis depromptus sit (cf. p. 330 l. 23 sqq.), ex hac editione intellegitur. — p. 343 l. 34 lege* See. — *p. 362 l. 25 loco* Ineditum *lege* Ed. Kiefhaber, Nachrichten zur älteren und neuern Geschichte der freyen Reichsstadt Nürnberg II (1804) p. 109. — *p. 366 nr. 316: Litteras eisdem verbis conceptas civitati Wormatiensi directas ed. Boos 'Urkundenbuch der Stadt Worms' II (1890) p. 256 nr. 368. — p. 368 l. 6 et 9 loco puncti pone virgulam. — p. 372 l. 29 lege* Scarensteten. — *p. 374 l. 33 adde:* Extr. W. Lippert, 'Wettiner und Wittelsbacher' (1894) p. 238 nr. 26. — *p. 410 l. 11 loco* Ineditum *lege:* Ed. J. Rösel, 'Die Reichssteuern der deutschen Judengemeinden (= Schriften der Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums Bd. 17, Berlin 1910') p. 92 ex or. — *p. 419: nr. 376 edd. Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 99 nr. 40 ex* R, O, Vat. *cod. archivi Vatic. Miscell. Arm. XV, 45 fol. 14',* B *cod. Wratislavien. II Fol. 22 f. 148. — p. 419 l. 9 loco* I *lege* III; *l. 24 lege* inserenda. — *p. 421 l. 30 loco* retribuimus *lege* tribuimus, *ut habet* Vat., *cf. Burdach et Piur l. c. — p. 422 l. 6 loco* eam *lege* eum. — *p. 424 l. 23: Editionem novam paravit R. Scholz, 'Unbekannte kirchenpolitische Streitschriften aus der Zeit Ludwigs des Bayern, II, 2 (= Bibliothek des Kgl. Preuß. Histor. Instituts in Rom' X, 1914), p. 346 ad 391. — p. 424 l. 26 adde:* = ed. Bresslau p. 69. — *p. 430 l. 34 loco* comite *lege* domino. — *p. 433: nr. 390 edd. Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 107 nr. 41 ex* R *et* Vat. — *p. 434 l. 17 lege* accingas. — *p. 437 nr. 394, 395: Eiusdem tenoris privilegium originale die 13. m. Decembris datum extat in archivo civitatis Kaysersberg. Cf. Aug. Scherlen-Colmar, 'Inventar des alten Archivs der Stadt Kaysersberg (= Bausteine zur elsass-lothringischen Geschichte und Landeskunde XIII, Zabern 1914') p. 13. — p. 525 post lin. 11 adde:* Ed. von Weech, Codex dipl. Salemitanus III (1895) p. 351 nr. 1296. — *p. 531 nr. 517 edd. Burdach et Piur l. c. II, 4 p. 111 nr. 42 ex* R. — *p. 532 l. 6—7* conatus est. Et infimum erigens *emendaverunt Burdach et Piur l. c. — p. 549 l. 22 lege 537. — p. 554 l. 3 loco* 21 *legendum esse* 20 *monuit Hofmeister in editione Mathiae de Nuwenburg (1924) p. 250 n. 3. — p. 579 l. 10 lege* civitate. — *p. 594 l. 7 loco* decano — Pragensis *lege* cancellario regis; *l. 11 ad* Pragensis *pone notam* 1) recte Olomucensis; *l. 12 et 35—36 dele notam. — p. 615 ad notam 1 adde:* Ed. Ludewig, Reliquiae manuscriptorum V, 566. — *p. 653 l. 37 in margine lege* 1351. — *p. 654 l. 35 lege* Leudersdorf. — *p. 660 l. 2 ad* Frid(richen) *adde notam* 1) recte Did(richen). — *ad p. 688 nr. 680 cf. litteras Karoli regis et Iohannis ducis Karinthiae a. 1348. Mart. 13 datas, quas ex registri Karoli regis fragmento quodam, quod nuper in archivo publico Vindobonensi inventum est, edidit L. Gross, 'N. Arch.' XLIII (1922) p. 589. Editionem hic repetimus:* Treuge Cracovienses. Karolus etc. et Iohannes dux Karinthie promittimus sincera fide sine dolo pro nobis et omnibus fidelibus et subditis nostris, qui pro .... et dimittunt, magnifico Kazimyro regi Cracovie fratri nostro cum ipso, terris ac omnibus fidelibus et subditis suis treugas a data presencium usque ad festum sancti Georgi futurum proxime inviolabiliter observari. Presencium etc. Datum [Prage] anno Domini M^{o}CCC^{o}XLVIII°, indictione prima, III° ydus Martii, regnorum nostrorum anno secundo. — *p. 688 n. 1 loco* 1325 *lege* 1335. — *p. 694 l. 31 in originali non* verjehen *sed* verichen *legitur ut infra p. 742 l. 26; p. 744 l. 9 et 29. — p. 705 l. 26 post* porrexi *pone virgulam. — p. 711 l. 25 initio lege* tomet.